T.C.

İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

ÇAĞATAY TÜRKÇESİ DÜRR-İ YETİM [1B-100A] (DİL İNCELEMESİ-ÇEVİRİ YAZILI METİN-DİZİN)

DOKTORA TEZİ

Harun COŞKUN
1900005073

Anabilim Dalı: Türk Dili ve Edebiyatı

Program: Türk Dili ve Edebiyatı Doktora

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Vahit Türk

ARALIK 2023

T.C.

İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

ÇAĞATAY TÜRKÇESİ DÜRR-İ YETİM [1B-100A] (DİL İNCELEMESİ-ÇEVİRİ YAZILI METİN-DİZİN)

DOKTORA TEZİ

Harun COŞKUN
1900005073

Anabilim Dalı: Türk Dili ve Edebiyatı

Program: Türk Dili ve Edebiyatı Doktora

Tez Danışmanı: **Prof. Dr. Vahit Türk**

Jüri Üyeleri: **Prof. Dr. Mesut Şen (Marmara Üniversitesi)**

Prof. Dr. Hatice Tören (İstanbul Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Emre Berkan Yeni

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Türkmen

ARALIK 2023

ÖN SÖZ

Çalışmamızda 18. yüzyılda yazılmış olan siyer türündeki *Dürr-i Yetim* adlı eserin ilk 100 yaprağı incelenmiştir. Bu çalışmada, temeli Uygur-Karluk veya Doğu Türkçesine dayanan Karahanlı ve Harezm Türkçelerinin devamı niteliğindeki Çağatay Türkçesinin *Dürr-i Yetim* eseri üzerinde tespit edilen son dönem dil özellikleri genel hatlarıyla ortaya konulmuştur.

İslam peygamberi Hz. Muhammed'in hayatı, Doğu ve Batı kaynaklarında sıklıkla işlenen konular arasındadır. Çocukluğundan vefatına değin dikkat çekici konuların yer aldığı eserin çoğu yerinde Kur'an-ı Kerim'den ayetler ve bazı dua ve hadis içerikli Arapça ibareler yer almaktadır. Bunların yanı sıra eserde, Hz. Peygamber'in hane halkına, ilk vahyin iniş sürecine, miraç mucizesine, peygamberlik öncesi ve peygamberlik döneminde yapılan savaşlara, dört büyük halifeye ve peygamberliğin alametlerine madde madde yer verilmiştir. Eserde peygamberliğin alametleri hususunda bizatihi gösterilen ve kendisi dışında gelişen tabiatüstü olaylara yer verilirken bu deliller müellif tarafından ilmi gerçekliklere bağlanarak Hz. Muhammed'in peygamberliğinin hak bir peygamberlik olduğu ispatlanmaya çalışılmıştır.

Eser, Çağatay Türkçesinin dil özelliklerini çoğu yönüyle yansıtmasının yanı sıra Yeni Uygur ve Özbek Türkçesi dönemine geçişte Doğu Türkistan'daki yerel ağızların yazı dili üzerindeki etkisini göstermesi bakımından da önem arz etmektedir.

Çalışmamız; giriş, inceleme, metin, dizin, sonuç ve kaynaklar bölümlerinden oluşmaktadır. Giriş bölümünde Çağatay Türkçesi ve Çağatay Edebiyatı ile ilgili bilgiler verildikten sonra *Dürr-i Yetim* adlı eserle ilgili daha önce yapılan çalışmalara ve 1b-100a yaprakları arasındaki içeriklere değinilmiştir.

Dil incelemesi bölümünde, metnin yazım, ses ve biçim bilgisi özellikleri incelenmiş ve tespit edilen dil özellikleri örnekleriyle açıklanmıştır. İnceleme alanında dikkat çeken noktalardan biri olan nezaket çokluğu ifadeleri, eserde sıklıkla kullanılmış ve bölümünün sonunda bu konuya ayrıntılı olarak yer verilmiştir.

Çalışmamızın birinci bölümü, Arap harfli metnin 1b-100a arasının Latin harflerine çeviriyazı ile aktarımından oluşmuştur.

Dizin bölümünde, metinde yer alan sözcükler ve ekler Kutadgu Bilig dizini örnek alınarak alfabetik olarak sunulmuştur. Metin içerisinde yer alan atasözleri,

deyimler, kalıp ifadeler ve birleşik yapılı kullanımlar tespit edilerek her birinin anlamı, metindeki yerine göre belirtilmiştir. Böylelikle metinde işaret edilen noktaların daha anlaşılır olması sağlanmaya çalışılmıştır.

Sonuç bölümünde ise metinde tespit edilen eskicil özellikler; Oğuz Türkçesi, Yeni Uygur Türkçesi ve Doğu Türkistan ağzı ile ilgili ses bilgisi, şekil bilgisi ve söz varlığı özellikleri ve bu özellikler arasındaki farklılıklar hakkında bilgiler verilerek çalışma sonlandırılmıştır.

1b-100a yaprakları arasını incelediğimiz eserin diğer bölümlerinin de çalışılmasıyla ortaya çıkacak olan aktarım ve incelemeler, Türklük bilimine bir el yazma eserin bilimsel metninin kazandırılmasını sağlayacaktır.

Doktora tezi olarak bu eser üzerinde çalışmama vesile olan, bu çalışmanın hazırlanması sürecinde beni titizlikle yönlendiren, fikirleri ve yol göstericiliğiyle ufkumu açan kıymetli hocam Prof. Dr. Vahit Türk'e; akademik hayatımın her adımında bilgi ve birikimiyle desteğini esirgemeyen saygıdeğer hocam Prof. Dr. Mehmet Fatih Köksal'a; hem iş hayatımda hem de bir ağabey olarak bana yol gösteren Dr. Öğr. Üyesi Emre Berkan Yeni'ye ve Bölümümüzün değerli akademik kadrosuna; ilgi ve destekleriyle beni her zaman yüreklendiren güneşim, eşim Şifa Coşkun'a ve yıldızım, oğlum Kuzey Coşkun'a şükranlarımı sunar, teşekkürü gönülden bir borç bilirim.

Harun Coşkun

Aralık, 2023

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ ..... **i**
İÇİNDEKİLER ..... **iii**
KISALTMALAR ..... **xii**
TABLOLAR LİSTESİ ..... **xiii**
ŞEKİLLER LİSTESİ ..... **xiv**
ÖZET ..... **xv**
ABSTRACT ..... **xvi**
ÇEVİRİYAZI ALFABESİ ..... **xvii**
1. GİRİŞ **1**
1.1. Çağatay Türkçesi **1**
1.2. Çağatay Edebiyatı **3**
1.2.1. Klasik (Nevâyî) Öncesi Dönem **3**
1.2.1.1. Sekkâkî 3
1.2.1.2. Lutfî 4
1.2.1.3. Atâyî 4
1.2.1.4. Gedâyî 4
1.2.1.5. Seyyid Ahmed Mîrzâ 4
1.2.1.6. Haydar Tilbe 4
1.2.1.7. Yûsuf Emîrî 5
1.2.1.8. Yakînî 5
1.2.1.9. Ahmedî 5
1.2.2. Klasik Çağatay Dönemi **5**
1.2.2.1. Ali Şîr Nevâyî 6
1.2.2.2. Hüseyin Baykara 7
1.2.3. Klasik Sonrası Çağatay Dönemi **7**
1.2.3.1. Harezm (Hive) Hanlığı Dönemi 8
1.2.3.2. Buhara Hanlığı Dönemi 10
1.2.3.3. Hokand Hanlığı Dönemi 10
2. Çağatay Türkçesi Dürr-i Yetim **13**
2.1. Eser Hakkında Genel Bilgi 13
2.2. Konu ile İlgili Daha Önce Yapılmış Çalışmalar 14
2.3. Dürr-i Yetim'in 1B-100A Yaprakları Arasındaki İçerik 15
2.4. Çalışmanın Konusu ve Kapsamı 17
2.5. Çalışmanın Amacı 17

2.6. Çalışmanın Yöntemi 17
3. Dil İncelemesi 19
3.1. Yazım Özellikleri 19
3.1.1. Arapça ve Farsça Sözcüklerin Yazımı 19
3.1.2. Harekelerin Yazımı 19
3.1.3. Ünlülerin Yazımı 20
3.1.3.1. /a/ Ünlüsünün Yazımı 20
3.1.3.2. /e/ Ünlüsünün Yazımı 21
3.1.3.3. /é/ Ünlüsünün Yazımı 22
3.1.3.4. /ı/ ve /i/ Ünlüsünün Yazımı 22
3.1.3.5. /o/, /ö/, /u/, /ü/ Ünlülerinin Yazımı 24
3.1.3.5.1. /o/ Ünlüsünün Yazımı 24
3.1.3.5.2. /ö/ Ünlüsünün Yazımı 24
3.1.3.5.3. /u/ Ünlüsünün Yazımı 25
3.1.3.5.4. /ü/ Ünlüsünün Yazımı 26
3.1.4. Ünsüzlerin Yazımı 26
3.1.4.1. /b/ Ünsüzünün Yazımı 27
3.1.4.2. /ç/ Ünsüzünün Yazımı 27
3.1.4.3. /d/ ve /t/ Ünsüzlerinin Yazımı 28
3.1.4.4. /g/ ve /k/ Ünsüzlerinin Yazımı 29
3.1.4.5. /ġ/ ve /ķ/ Ünsüzlerinin Yazımı 30
3.1.4.6. /p/ ünsüzünün yazımı: 30
3.1.4.7. /s/ Ünsüzünün Yazımı 31
3.1.4.8. /ŋ/ Ünsüzünün Yazımı 32
3.1.4.8. /h/ Ünsüzünün Yazımı 32
3.1.5. Eklerin Yazımı 33
3.1.6. İkili Yazımı Olan Sözcükler 35
3.1.7. Bitişik Yazımlar 36
3.2. Ses Bilgisi Özellikleri 37
3.2.1. Ünlüler 37
3.2.1.1. Kapalı é/i meselesi 37
3.2.1.2. Ünlü Değişmeleri 38
3.2.1.2.1. Yuvarlaklaşma 38
3.2.1.2.1.1. /e-/, /-e-/ > /ö-/, /-ö-/ 38
3.2.1.2.1.2. /e-/, /-e-/ > /ü-/, /-ü-/ 38

3.2.1.2.1.3. /ı-/, /-ı-/ > /u-/, /-u-/ 38
3.2.1.2.1.4. /i-/, /-i-/ > /ü-/, /-ü-/ 39
3.2.1.2.2. Düzleşme 39
3.2.1.2.2.1. ü > e 39
3.2.1.2.2.2. ü > i 39
3.2.1.2.2.3. u > a 40
3.2.1.2.2.4. o > a 40
3.2.1.2.3. Genişleme 40
3.2.1.2.3.1. i > e 40
3.2.1.3. Ünlü Düşmeleri 40
3.2.1.3.1. Sözcük Başında Ünlü Düşmeleri 40
3.2.1.3.2. Sözcük Ortasında Ünlü Düşmeleri 41
3.2.1.3.3. Sözcük Sonunda Ünlü Düşmeleri 41
3.2.1.4. Ünlü Birleşmeleri 41
3.2.1.5. Ünlü Türemesi 42
3.2.1.6. Hece Yutulması 42
3.2.1.7. Ünlü Uyumları 42
3.2.1.7.1. Kalınlık-İncelik Uyumu 42
3.2.1.7.2.1. Sözcük Kök ve Gövdelerinde 44
3.2.1.7.3. Eklerde 45
3.2.1.7.3.1. Uyuma Girmeyen Yalnız Düz Ünlülü Olan Ekler 45
3.2.1.7.3.2. Uyuma Girmeyen Yalnız Yuvarlak Ünlülü Olan Ekler 46
3.2.2. Ünsüzler 47
3.2.2.1. Ünsüz Değişmeleri 47
3.2.2.1.1. /b/ ünsüzü 47
3.2.2.1.1.1. /b-/ > /m-/ Değişimi 48
3.2.2.1.1.2. /b-/ > /v-/ Değişimi 49
3.2.2.1.1.3. /b-/ > /v-/ > /y-/ Değişimi 49
3.2.2.1.2. /d/ Ünsüzü 49
3.2.2.1.2.1. /-d-/ > /ḍ/ > /-y-/ Değişimi 49
3.2.2.1.3. /G/ Ünsüzü 50
3.2.2.1.3.1. /-G-/ > /-w-/ > /-v-/ Değişimi 50
3.2.2.1.3.2. /-G/ > /-K/ Değişimi 50
3.2.2.1.3.3. /-K/ > /-G/ Değişimi 50
3.2.2.1.3.3. /-ķ-/ > /-ḫ-/ Değişimi 51

3.2.2.1.4. /t/ Ünsüzü **51**
3.2.2.1.4.1. /t-/ > /d-/ Değişimi 51
3.2.2.1.5. /p/ Ünsüzü **51**
3.2.2.1.5.1. /-p-/ > /-f-/ değişimi 51
3.2.2.1.6. /z/ Ünsüzü **52**
3.2.2.1.6.1. /-z/ > /-s/ Değişimi 52
3.2.2.2. Ünsüz Türemesi **52**
3.2.2.3. Ünsüz Düşmeleri **52**
3.2.2.4. Göçüşmeler **53**
3.2.2.5. Ünsüz Uyumları **53**
3.3. Biçim Özellikleri **54**
3.3.1. Yapım Ekleri **54**
3.3.1.1.Addan Ad Yapan Ekler 54
3.3.1.2. Eylemden Ad Yapan Ekler 55
3.3.1.3. Addan Eylem Yapan Ekler 55
3.3.1.4. Eylemden Eylem Yapan Ekler 56
3.3.1.4. Çatı Ekleri **56**
3.3.1.4.1. Oldurgan Çatı Eki **56**
3.3.1.4.1.1. -Ar- Oldurganlık Eki 57
3.3.1.4.1.2. -DAr- Oldurganlık Eki 57
3.3.1.4.1.3. -DUr- Oldurganlık Eki 57
3.3.1.4.1.4. -GUr- Oldurganlık Eki 57
3.3.1.4.1.5. -GUz- Oldurganlık Eki 57
3.3.1.4.1.6. -KAr- Oldurganlık Eki 57
3.3.1.4.1.7. -r- / -(X)r- Oldurganlık Eki 57
3.3.1.4.1.8. -(X)t- Oldurganlık Eki 57
3.3.1.4.1.9. -(X)z- Oldurganlık Eki 57
3.3.1.4.2. Ettirgen Ekleri **57**
3.3.1.4.2.1. -(X)t- Ettirgen Eki 58
3.3.1.4.2.2. -r- / -(X)r- Ettirgen Ekleri 58
3.3.1.4.2.3. -DUr- Ettirgen Eki 58
3.3.1.4.2.4. -GUz- Ettirgen Eki 58
3.3.1.4.2.5. -(X)z- Ettirgen Eki 58
3.3.1.4.3. Edilgen Ekleri **58**
3.3.1.4.3.1. -(I)l- Edilgen Eki 58

3.3.1.4.3.2. -(X)n- Edilgen Eki 58
3.3.1.4.4. Dönüşlülük Eki 59
3.3.1.4.4.1. -(X)l- Dönüşlülük Eki 59
3.3.1.4.4.2. -(I)n- Dönüşlülük Eki 59
3.3.1.4.5. -(I)ş- İşteş Eki 59
3.3.2. Adlar 59
3.3.2.1 Ad Çekimi 59
3.3.2.1.1 Çokluk Eki 59
3.3.2.1.2. İyelik Ekleri 60
3.3.2.1.2.1. I. Tekil Kişi İyelik Eki *(+I-U)m* 60
3.3.2.1.2.2. II. Tekil Kişi İyelik Eki *(+I-U)ŋ* 60
3.3.2.1.2.3. III. Tekil Kişi İyelik Eki *+I, +sI* 60
3.3.2.1.2.4. I. Çoğul Kişi İyelik Eki *(+I-U)mIz, (+I-U)mUz,* 61
3.3.2.1.2.5. II. Çoğul Kişi İyelik Eki *(+I-U)ŋIz* 61
3.3.2.1.2.6. III. Çoğul Kişi İyelik Eki *+lArI* 61
3.3.2.1.3. Durum Ekleri 61
3.3.2.1.3.1. Yalın Durum 63
3.3.2.1.3.2. İlgi Durumu Eki 64
3.3.2.1.3.3. Belirtme Durumu Ekleri 64
3.3.2.1.3.4. Yönelme Durumu Eki 64
3.3.2.1.3.5. Bulunma Durumu Eki 65
3.3.2.1.3.6. Ayrılma Durumu Eki 65
3.3.2.1.3.7. Vasıta Durumu Eki 65
3.3.2.1.3.8. Eşitlik Durumu Eki 66
3.3.2.1.3.9. Yön Gösterme Ekleri 66
3.3.2.1.4. Adlarda Aitlik 66
3.3.2.1.5. Adlarda Soru 66
3.3.3. Sıfat 67
3.3.3.1. Niteleme Sıfatları 67
3.3.3.2. Belirtme Sıfatları 67
3.3.3.2.1. İşaret Sıfatları 67
3.3.3.2.2. Sayı Sıfatları 68
3.3.3.2.2.1. Asıl Sayı Sıfatları 68
3.3.3.2.2.2. Kesir Sayı Sıfatları 68
3.3.3.2.2.3. Üleştirme Sayı Sıfatları 68

3.3.3.2.2.4. Sıra Sayı Sıfatları 68
3.3.3.3. Belgisiz Sıfatlar 68
3.3.3.4. Soru Sıfatları 69
3.3.4. Sayılar 69
3.3.4.1. Topluluk Sayıları 69
3.3.4.2. Çarpma Sayıları 69
3.3.5. Zarf 69
3.3.5.1. Yer-Yön Zarfları 70
3.3.5.2. Zaman Zarfları 70
3.3.5.3. Durum Zarfları 70
3.3.5.4. Miktar Zarfları 71
3.3.5.5. Soru Zarfları 71
3.3.5. Zamir 71
3.3.5.1. Şahıs Zamirleri 72
3.3.5.2. İşaret Zamirleri 73
3.3.5.3. Soru Zamirleri 74
3.3.5.4. Dönüşlülük Zamirleri 75
3.3.5.5. Belirsizlik Zamirleri 75
3.3.5.6. Birliktelik Zamirleri 76
3.3.6. Edat 76
3.3.6.1. Çekim Edatları 76
3.3.6.2. Bağlama Edaları 77
3.3.6.3. Benzetme Edatları 77
3.3.6.4. Cümle Başı Edatları 77
3.3.6.5. Şüphe Edatları 77
3.3.6.5. Karşılaştırma ve Denkleştirme Edatları 78
3.3.6.6. Cevap Edatları 78
3.3.6.7. Ünlem Edatları 78
3.3.7. Eylem 79
3.3.7.1. Basit Eylem Çekimi 79
3.3.7.1.1. Haber kipleri 79
3.3.7.1.1.1.Görülen Geçmiş Zaman 79
3.3.7.1.1.3. Geniş Zaman 81
3.3.7.1.1.4. Şimdiki Zaman 81
3.3.7.1.1.5. Gelecek Zaman 82

3.3.7.1.2. Tasarlama Ekleri ... 83
2.3.2.1.2.1. İstek Kipi Eki ... 83
3.3.7.1.2.2. Gereklilik Kipi Ekleri ... 84
3.3.7.1.2.3. Şart Kipi Eki ... 84
3.3.7.1.2.4. Emir Kipi Eki ... 84
3.3.7.2. Olumsuzluk Eki ... 85
3.3.7.3. Eylemlerde Soru ... 85
3.3.7.4. Birleşik Zamanlı Eylemler ... 86
3.3.7.4.1. Hikaye Birleşik Zaman Çekimi ... 86
3.3.7.4.1.1. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikayesi ... 86
3.3.7.4.1.2. Görülen Geçmiş Zamanın Hikayesi ... 86
3.3.7.4.1.3. Geniş Zamanın Hikayesi ... 86
3.3.7.4.1.4. Gelecek Zamanın Hikayesi ... 87
3.3.7.4.1.5. Şart Kipinin Hikayesi ... 87
3.3.7.4.2. Rivayet Birleşik Zaman Çekimi ... 87
3.3.7.4.2.1. Geniş Zamanın Rivayeti ... 87
3.3.7.4.3. Şart Birleşik Zaman Çekimi ... 88
3.3.7.4.3.1. Görülen Geçmiş Zamanın Şartı ... 88
3.3.7.4.3.2. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Şartı ... 88
3.3.7.4.3.3. Geniş Zamanın Şartı ... 88
3.3.7.4.3.4. Gelecek Zamanın Şartı ... 88
3.3.8. Ek Eylem ... 88
3.3.8.1. tUr- Eylemiyle Yapılanlar ... 89
3.3.8.2. İr- Eylemiyle Yapılanlar ... 89
3.3.9. Birleşik Eylemler ... 90
3.3.9.1. Tasviri Eylemler ... 90
3.3.9.1.1. Yeterlilik Eylemleri ... 90
3.3.9.1.2. Süreklilik Eylemi ... 91
3.3.9.1.3. Tezlik Eylemi ... 91
3.3.9.2. Yardımcı Eylemlerle Oluşturulan Birleşik Eylemler ... 91
3.3.10. Eylemsiler ... 92
3.3.10.1. İsim-Fiil ... 92
3.3.10.1.1. -mA Eki ... 93
3.3.10.1.2. -mAK Eki ... 93
3.3.10.1.3. -Iş Eki ... 93

3.3.10.2. Sıfat-Fiil 93
3.3.10.2.1. –(X)r Sıfat-Fiil Eki 93
3.3.10.2.2. -GAn Sıfat-Fiil Eki 93
3.3.10.2.3. -GU Sıfat-Fiil Eki 94
3.3.10.2.4. -GUçI Sıfat-Fiil Eki 94
3.3.10.2.5. -mAs Sıfat-Fiil Eki 94
3.3.10.3. Zarf-Fiil 94
3.3.10.3.1. -A, -U Zarf-Fiil Eki 94
3.3.10.3.2. -UrdA, -rdA Zarf-Fiil Eki 95
3.3.10.3.3. –(X)rGA Zarf-Fiil Eki 95
3.3.10.3.4. –GAlI Zarf-Fiil Eki 95
3.3.10.3.5. –GAnçA Zarf-Fiil Eki 95
3.3.10.3.6. –GAndIn Zarf-Fiil Eki 95
3.3.10.3.7. –GUnçA Zarf-Fiil Eki 95
3.3.10.3.8. –(X)bAn Zarf-Fiil Eki 95
3.3.10.3.9. -mAstIn Zarf-Fiil Eki 95
3.3.10.3.10. -mAy Zarf-Fiil Eki 96
3.3.10.3.11. –(X)p Zarf-Fiil Eki 96
4. Ek Uyumsuzlukları 96
4.1. -GA Yönelme Durumu Ekinde Ek Uyumsuzluğu 97
4.2. -GI Aitlik Ekinde Ek Uyumsuzluğu 97
4.3. -lIK Addan Ad Yapım Ekinde Ek Uyumsuzluğu 98
4.4. -rAK Addan Ad Yapım Ekinde Ek Uyumsuzluğu 98
4.5. -mAK Eylemden Ad Yapım Ekinde Ek Uyumsuzluğu 99
4.6. -GAn Sıfat-Fiil Ekinde Ek Uyumsuzluğu 99
4.7. -GIl II. Tekil Şahıs Emir Ekinde Ek Uyumsuzluğu 99
4.8. -dUK GGZ I. Çoğul Şahıs Ekinde Ek Uyumsuzluğu 100
4.9. -GAy Gelecek Zaman Ekinde Ek Uyumsuzluğu 100
4.10. -GAn Öğrenilen Geçmiş Zaman Ekinde Ek Uyumsuzluğu 100
4.11. -GAçA Sınırlama Ekinde Ek Uyumsuzluğu 100
5. Nezaket Çokluğu 101
5.1. -sIzlAr Nezaket Çokluğu 102
5.2. -ŋlAr Nezaket Çokluğu 102
5.3. -ŋız Nezaket Çokluğu 103
5.4. -lAr Nezaket Çokluğu 103

6. Söz Varlığı 105
6.1. Sözcük Sıklığı 105
6.2. Deyimler 106
METİN 111
GENEL DİZİN 302
ARAPÇA İBARELER DİZİNİ 759
ÖZEL ADLAR DİZİNİ 771
YER ADLARI DİZİNİ 798
SONUÇ 802
KAYNAKÇA 807
EK: TIPKIBASIM 817

KISALTMALAR

Ar. : Arapça

bk. : Bakınız

C. : Cilt

çev. : Çeviren

ed. : Editör

Far. : Farsça

haz. : Hazırlayan

İt. : İtalyanca

No. : Numara

Rum. : Rumca

s. : Sayfa

S. : Sayı

Soğd. : Soğdca

T. : Türkçe

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: Şahıs Zamirleri

Tablo 2: İşaret Zamirleri

Tablo 3: Görülen Geçmiş Zaman Çekimi

Tablo 4: Öğrenilen Geçmiş Zaman Çekimi

Tablo 5: Geniş Zaman Çekimi

Tablo 6: Şimdiki Zaman Çekimi

Tablo 6: Gelecek Zaman Çekimi

Tablo 7: İstek Kipi Çekimi

Tablo 8: Şart Kipi Çekimi

Tablo 9: Emir Kipi Çekimi

Tablo 10: Türkçe Kökenli Sözcüklerin Sıklığı

Tablo 11: Arapça Kökenli Sözcüklerin Sıklığı

Tablo 12: Farsça Kökenli Sözcüklerin Sıklığı

Tablo 13: Diğer Dillerdeki Sözcüklerin Sıklığı

ŞEKİLLER LİSTESİ

[ ] : Metinde eksik yazılan harf ya da eklerin gösterimi.

< > : Sözcüğün ya da ekin önceki ve sonraki tarihsel süreç içerisindeki durumu.

? : Metin içerisinde okunuş ve anlam bakımından emin olunmayan öğeleri gösterir.

+ : Adlara gelen ekler

- : Eylemlere gelen ekler

/ / : Fonem parantezi

~ : Benzer şekiller için

Enstitüsü : **Lisansüstü Eğitim Enstitüsü**
Anabilim Dalı : **Türk Dili ve Edebiyatı**
Programı : **Türk Dili ve Edebiyatı Doktora**
Tez Danışmanı : **Prof. Dr. Vahit Türk**
Tez Türü ve Tarihi : Doktora-Aralık 2023

ÖZET

ÇAĞATAY TÜRKÇESİ DÜRR-İ YETİM [1B-100A] (DİL İNCELEMESİ-ÇEVİRİ YAZILI METİN-DİZİN)

Harun Coşkun

Çağatay Türkçesi, 15. yüzyıldan 20. yüzyıl başlarına kadar Batı Türklüğünün sınırlarını çizen Karadeniz, Kafkas Dağları, Hazar Denizi ve Orta İran'ın kuzey ve doğusunda -Türkistan'da- yaşayan Türk toplulukları tarafından kullanılan ortak yazı dilinin adıdır. Bu yazı dili ile çok sayıda eser kaleme alınmıştır. Bu eserlerden biri de siyer türünde yazılan *Dürr-i Yetim*'dir.

Şimdiye kadar bu eser üzerinde tespit edebildiğimiz herhangi bir bilimsel çalışma yapılmamıştır. Eserin bu çalışmaya kaynaklık eden nüshası, Süleymaniye Kütüphanesi Özel Koleksiyon bölümünde 00015 numarada kayıtlıdır. 415 yapraktan oluşan *Dürr-i Yetim* adlı eser, 1201/1786 tarihinde Çağatay Türkçesi ile kaleme alınmıştır. Çalışmamızda bu eserin 1b-100a yaprakları arasındaki kısım incelenmiştir.

Beş bölümden oluşan çalışmamızın giriş bölümünde Çağatay Türkçesi ve Çağatay Edebiyatına kısaca değinilmiş ve incelenen eser hakkında bilgi verilmiştir.

Dil incelemesi bölümünde metnin yazım, ses ve şekil bilgisi özellikleri incelenmiş, tespit edilen dil özellikleri örnekleriyle açıklanmıştır. Eserin dil özelliklerinde Doğu Türkistan bölgesinin bazı yerel dil özellikleri tespit edilmiş ve önemli görülen yerleri karşılaştırılmıştır.

Metin bölümünde Arap harfli eserin Latin harflerine çeviriyazı ile aktarımı sağlanmıştır. Metinde geçen sözcüklerin kullanıldığı yerler bu sözcüklere gelen ekler sözcüklerin anlamlarıyla beraber alfabetik olarak dizinde gösterilmiştir.

Sonuç bölümünde ise metinde tespit edilen eskicil özellikler, Oğuz Türkçesi, Yeni Uygur Türkçesi ve Doğu Türkistan ağzı ile ilgili ses bilgisi, şekil bilgisi ve söz varlığı özellikleri ve bu özellikler arasındaki farklılıklar hakkında bilgi verilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Çağatay Türkçesi, Çağatay Edebiyatı, Dürr-i Yetim, Siyer.

University : **Istanbul Kültür University**

Institute : **Institute of Graduate Studies**

Department : **Turkish Language and Literature**

Program : **Turkish Language and Literature PhD**

Supervisor : **Prof. Dr. Vahit Türk**

Degree Awarded and Date :PhD – Dec 2023

ABSTRACT

A LİNGUİSTİC ANALYSİS AND TRANSLATİON OF CHAGATAİ TURKİC DURR-İ YETİM [1B-100A] (LANGUAGE EXAMİNATİON - WRİTTEN TEXT TRANSLATİON - INDEX)

Harun Coşkun

Chagatai Turkic is the common written language used by Turkic communities living in the boundaries of Western Turkistan from the 15th century to the early 20th century, encompassing the regions of the Black Sea, Caucasus Mountains, Caspian Sea, and the northern and eastern parts of Central Iran. Numerous works were written in this written language, and one of these works is the biography genre, "Dürr-i Yetim" (The Pearl of the Orphan).

So far, no scientific study has been conducted on this work. The copy of the work that served as the basis for this study is registered as number 00015 in the Special Collection section of the Süleymaniye Library. The work "Dürr-i Yetim," consisting of 415 pages, was written in Chagatai Turkic in the year 1201 (1786 CE). In our study, the section between pages 1b-100a of this work has been examined.

Our study, consisting of five sections, briefly touches upon Chagatai Turkic and Chagatai literature in the introduction section and provides information about the examined work.

In the language analysis section, the writing, phonetic, and morphological features of the text were examined, and the identified language characteristics were explained with examples. In the language features of the work, comparisons were made with some local language features of the Eastern Turkistan region that were considered significant.

In the text section, the Arabic-script work has been transliterated into Latin script. The places where the words in the text are used, along with the affixes attached to these words, have been alphabetically listed in an index with their meanings.

In the conclusion section, information has been provided regarding the archaic features identified in the text, phonetic features related to Oghuz Turkic, New Uyghur Turkic, and the Eastern Turkistan dialect, as well as morphological and lexical characteristics. The differences between these features have also been discussed.

Keywords: Chagatai Turkic, Chagatai Literature, Dürr-i Yetim, Biography.

ÇEVİRİYAZI ALFABESİ

Arap	Latin		Arap	Latin
ا	a, ā, e		ش	ṣ
آ	a, ā		ص	ṣ
ء	’		ض	ż
ا	ı, i, ī		ط	ṭ
ب	b, p		ظ	ẓ
پ	p		ع	‘
ت	t		غ	ġ
ث	s̲		ف	f
ج	c, ç		ق	ḳ
چ	ç		ك	k, g
ح	ḥ		نك	ŋ
خ	ḫ		ل	l
د	d		م	m
ذ	z̲		ن	n
ر	r		او و	o, ö, u, ü, ū
ز	z		و	v
ژ	j		ه	a, e, h
س	s		ى	y

1. GİRİŞ

1.1. Çağatay Türkçesi

Türkistan coğrafyasında 13.-15. yüzyıllarda gelişme göstererek 15. yüzyılda Ali Şîr Nevâyî ile klasik bir mahiyet kazanan Çağatay Türkçesi, 15. yüzyıldan 20. yüzyılın başlarına kadar edebiyat ve kültür dili olarak kullanılmıştır. Bu dönemin önemli yazar ve şairlerinin büyük bir bölümü *Çağatayca*, *Çağatay tili* veya *Türkîsi* yerine *Türk tili*, *Türkî* ve *Türkçe* terimlerini tercih etmiş; 16.-17. yüzyıldaki kaynakların bazılarında ise Nevâyî ve döneminin Türkçesini *Nevâyî tili* veya *lugat-i Nevâ'iya* olarak adlandırmıştır (Eckmann J., 2017: 74-108).

Türk kavimleri, 13. yüzyılda Moğol istilası başta olmak üzere daha pek çok sebeplerle değişik coğrafyalara göç etmeye başlamışlardır. Türkler gittikleri bu coğrafyalarda yeni yazı dillerinin oluşmasında etkili olmuşlardır. Moğol istilasının etkisiyle göç eden Türklerin bir kısmı Irak, İran, Azerbaycan ve Anadolu'ya, diğer kısmı ise Harezm, Afganistan, Hindistan bölgelerine yerleşmişlerdir (Köprülü, 2011: 297).

Bu bölgelere yapılan göçler sonucunda Orta Asya Türk dünyasında karışma, kaynaşma ve ayrışmalar olmuştur. Bu değişim ve gelişmeler yazı dillerinin oluşmasına önemli oranda katkı sağlamıştır. 13. yüzyıla kadar tek bir koldan ilerleyen Türk yazı dili, Moğol istilası başta olmak üzere bazı siyasi, ekonomik ve kültürel etkenlere bağlı olarak Çağatay, Kıpçak ve Oğuz temelinde yeni kollara ayrılarak üç farklı yazı dilinin zeminini hazırlamıştır. Bu yazı dillerinin önemlilerinden biri de çok geniş bir coğrafyada hüküm süren Çağatay Türkçesi'dir.

Çağatayca, yalnız Doğu Türkistan ve Orta Asya Türk devletlerinin diplomasi, edebiyat ve resmî devlet dili olarak değil, aynı zamanda 19. yüzyılın ortalarına kadar Avrupa Rusyası'nın Oğuz olmayan Müslüman Türklerinin de edebî dili olarak kullanıldığını açıklar (Eckmann, 2012: 9).

Çağatay edebî dilinin dayandığı temel ile ilgili çeşitli görüşler bulunmaktadır. (Eraslan, 1993: 168) Radloff, Korş, E. Birezine, H. Vambery, J. Thury, M. Hartmann gibi Türkologlar Çağataycayı, Uygur dilinden başlayıp Karahanlı Türkçesinin doğal bir devamı gibi görmüşlerdir. Bu görüşlerin yanı sıra Borovkov, Baskakov, Şçerbak gibi Türkologlar ise Çağataycayı bugünkü Özbek Türkçesinin başlangıç dönemi sayıp

Eski Özbekçe veya Özbekçenin ilk şekillenme dönemi olarak adlandırmaktadırlar (Korkmaz, 2007: 87).

Çağatay adıyla ifade edilen kavramın ve Çağatay Türkçesinin sınırları, kendi içinde dönemlere ayrılması ve adlandırılması araştırmacılar arasında tartışma konusu olmuş ve bir görüş birliğine varılamamıştır.

Samoyloviç, Çağataycayı 15. yüzyıldan başlayıp 20. yüzyıla kadar devam eden Orta Asya edebî dili olarak tanımlamış ve Karahanlı Türkçesi (11-13. yüzyıllar), Kıpçak-Oğuz Türkçesi (13-14. yüzyıllar), Çağatay Türkçesi (15-19. yüzyıllar), Özbek Türkçesi (20. yüzyıl) olarak dört kola ayırmıştır (Eraslan, 1993: 169).

M.A. Şçerbak, *Eski Özbek* dilini 10. yüzyıldan başlatmış ve üç devire ayırmıştır:

1. Birinci Devir (10-13. yüzyıl): Batı Türkçesi (Kıpçakça) ve Güney Türkçesi unsurlarının kabulü; Moğol istilası gelişmenin bu doğrultusuna son verir.

2. İkinci Devir (14-17. yüzyıl): Sanat dili; Çağatayca sözü yalnız bu devre için geçerlidir.

3. Üçüncü Devir (17-18. yüzyıl): Edebiyat diline yerli dil unsurlarının girmesi (Eckmann, 1996: 78-79).

Köprülü, Çağatay Türkçesini beş devre ayırır:

1. İlk Çağatay Devri (13-15. yüzyıllar)

2. Klasik Devrin Başlangıcı (14. yüzyılın sonundan 15. yüzyılın ortalarına kadar)

3. Klasik Çağatay Devri (15. yüzyılın ikinci yarısı)

4. Klasik Devrin Devamı (16. yüzyıl)

5. Gerileme ve Çökme Devri (17-19. yüzyıllar) (Köprülü, 1945: 270-285).

Janos Eckmann ise Çağatay Türkçesini üç döneme ayırmıştır:

1. Klasik Öncesi Devir (15. yüzyılın başlarından Nevayi'nin 1465'teki ilk divanını tertibine kadar.)

2. Klasik Devir (1465-1600)

3. Klasik Sonrası Devir (1600-1921) (Eckmann, 2017: 21).

J. Eckmann, Çağataycanın beş yüzyıllık hayatında bazı değişikliklere uğradığını belirtir ve şu devirlere ayrıldığını ifade eder:

1. Klasik Öncesi Devir (15.yüzyılın başlarından Nevâyî'nin 1465'te ilk divanını tertibine kadar): Bu devir, bir dizi Eski Türkçe hususiyetinin muhafaza edildiği bir geçiş devridir. Başlıca temsilcileri: Sekkâkî, Lütfî, Atâyî, Hâcendî, Seyyid Ahmed Mîrzâ, Haydar, Harezmî, Yûsuf Emir, Yakînî, Ahmedî ve Gedâyî.

2. Klasik Devir (1465-1600): Ali Şîr Nevâyî, Hâmidî, Şeybânî, 'Ubeydî, Muhammed Sâlih, Meclisî, Bâbûr, Bayram Han bu devrin başlıca temsilcileridir.

3. Klasik Sonrası Devir (1600-1921): Bir taraftan Nevâyî dilinin dikkatli bir taklidi, diğer taraftan Özbek unsurlarının tesiri vardır. Başlıca temsilcileri: Ebû'l - gâzî Bahadır Han, Baba Rahîm Meşreb, Saykalî, Sûfî Yâr, Turdî, Hüveydâ, Üveysî, Nâdir, Furkat, Mukîmî'dir (Eckmann, 2012: 16).

Çalışmamızda, bilim çevrelerince genel kabul gören Eckmann'ın bu tasnifinden yola çıkarak Çağatay edebiyatının dönemleri üç başlıkta incelenmiş ve bu dönemlerde yazılan eserler ve eserler üzerine yapılan çalışmalar aşağıda sunulmuştur.

1.2. Çağatay Edebiyatı

1.2.1. Klasik (Nevâyî) Öncesi Dönem

Harezm-Altınordu Türkçesi ile Çağatay Türkçesi arasında bir geçiş dönemi olarak nitelendirebileceğimiz bu dönem 15. yüzyılın ilk yarısından Ali Şîr Nevâyî'nin ilk eserini kaleme aldığı döneme kadar olan bölümü kapsar. Dönemin önemli şairleri arasında: Sekkâkî, Lütfî, Atâyî, Gedâyî, Seyyid Ahmed Mîrzâ, Haydar Tilbe, Yûsuf Emîrî, Yakînî ve Ahmedî yer almaktadır.

1.2.1.1. Sekkâkî

14. yüzyılın ikinci yarısından 15. yüzyılın ilk yarısında yaşadığı düşünülür. Sekkâkî'nin tek eseri olarak karşımıza çıkan *Divan*'ının iki nüshası vardır. İlk nüsha Londra British Museum'da Ör. 2079'da kayıtlıdır (Rieu, 1988: 284). İkinci nüsha Özbekistan İlimler Akademisi'nde kayıtlıdır. Bu nüshaların haricinde Ayasofya Kütüphanesi'nde 4757 numarada kayıtlı bir mecmuada Uygur ve Arap harfleriyle yazılmış üç gazeli bulunmaktadır (Eckman, 1964: 308). Eser üzerine bilimsel yayın Kemal Eraslan tarafından yapılmıştır (Eraslan, 1999: 22).

1.2.1.2. Lütfî

Çağatay döneminin önemli isimlerinden biri olan Mevlana Lütfî'nin iki önemli eseri vardır. Bu eserler, *Divan* ve *Gül ü Nevruz Mesnevisi*'dir. *Divan*'ın Londra British Museum, Paris Bibliotheque National ve Süleymaniye Kütüphanesi'nde nüshaları bulunmaktadır. Divan üzerine bilimsel yayın Günay Karaağaç tarafından yapılmıştır (Karaağaç, 1997). *Gül ü Nevruz* adlı mesnevinin çok sayıda nüshası bulunmaktadır ve eser üzerine birçok çalışma yapılmıştır.

1.2.1.3. Atâyî

14. yüzyılın ikinci yarısında Belh şehrinde doğan Atâyî, Nevâyî tarafından 15. yüzyılın en eski şairi kabul edilmiş ve Türkler arasında şiirlerinin çok yayıldığı ifade edilmiştir. Atâyî'nin *Divan*'ı günümüze ulaşmış ve Leningrad'da kayıtlıdır. Şiirleri Samoyleviç ve Fıtrat tarafından yayımlanmıştır (Samoyoviç, 1957: 257; Fıtrat, 1928: 152). Eraslan, bu yayınlardan hareketle eserin bilimsel yayınını yapıştır (Eraslan, 1992: 113).

1.2.1.4. Gedâyî

15. yüzyılda yaşadığı tahmin edilen Gedâyî'nin elimizde yalnızca *Divan*'ı bulunmaktadır. *Divan*'ında aşk, sevgiliye özlem, sevgilinin güzelliği ve aşığın cefası gibi konuları sade anlaşılır bir dille kaleme almıştır. *Divan*'ının tek yazması Paris Bibliotheque Nationale, No. 981'de kayıtlıdır. *Divan*'ın bilimsel yayınını Janos Eckmann yapmıştır (1971).

1.2.1.5. Seyyid Ahmed Mîrzâ

15. yüzyılın şairlerinden olan Seyyid Ahmet Mîrzâ, Türkçe ve Farsça mesnevi ve gazellerden oluşan bir divan kaleme almıştır. Ayrıca *Letafetname* ve *Ta'aşşukname* isimli mesnevileri vardır. *Divan* ve *Letafetname* isimli eserleri günümüze ulaşmamıştır. Aşk mektuplarından oluşan *Ta'aşşukname* isimli eseri önemlidir. *Ta'aşşukname*'nin bilinen tek nüshası Londra British Museum'da kayıtlıdır. Eser üzerine lisans (Özkoçer, 1968) ve yüksek lisans çalışması (Kuru, 1993) hazırlanmıştır.

1.2.1.6. Haydar Tilbe

Türkîgûy (Türkçe söyleyen) lakabıyla tanınan Haydar Tilbe hakkında kaynaklarda çok fazla bilgi yoktur. Eserlerde Haydar Harezmî mahlasını kullanmıştır (Eraslan, 1986: 415). Ali Şîr Nevâyî onun Harezmli olduğunu ifade etmiştir (Özönder,

1996: 187). Müfteilün / Müfteilün / Failün kalıbıyla yazmış olduğu *Mahzenü'l-Esrar* isimli mesnevisi önemlidir. Bu eserin Türkiye ve dünyanın çeşitli ülkelerinde çok sayıda nüshası vardır.

1.2.1.7. Yûsuf Emîrî

Farsça ve Türkçe şiirler yazan Yusuf Emîrî, şiirlerinde Emîr ve Emîrî mahlaslarını kullanmıştır. Yusuf Emîrî'nin *Divan*, *Dehname* ve *Beng ü Çagır* isimli eserleri bulunmaktadır. *Divan*'ının bir yazma nüshası İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde TY, 2850 numarada kayıtlıdır. *Dehname*'nin tek nüshası Londra British Museum'da bulunmaktadır. *Dehname* üzerine mezuniyet tezi (Somer, 1969) ve Reşit Rahmeti Arat tarafından bir çalışma yapılmıştır (Arat, 1953: 17-29). Nazım nesir karışık olarak kaleme alınan *Beng ü Çagır* adlı münazara ise Gönül Alpay tarafından notlarla yayımlanmıştır (Alpay, 1972). *Beng ü Çagır* isimli eserin tek nüshası Londra British Museum'da bulunmaktadır.

1.2.1.8. Yakînî

Türkçe ve Farsça şiirleriyle karşımıza çıkan Yakînî'nin tek eseri *Ok Yayning Münazarası*'dır. Eserin bilinen tek nüshası Londra British Museum'da yer almaktadır. Eserin Arap harfli metni ve İngilizce çevirisi Fahir İz tarafından yayımlanmıştır (İz, 1962: 267-287).

1.2.1.9. Ahmedî

Hakkında yeterince bilgi sahibi olmadığımız Ahmedî, 14. yüzyılın ikinci yarısı ile 15. yüzyılın ilk yarısında yaşamıştır. İçerisinde çeşitli çalgı aletlerinin -tanbure, çeng, kopuz, ud, rebap, gıçek ve kingire gibi- konuşturulmasına dayanan *Telli Sazlar Münazarası* isimli eseri önemlidir. Eserin tek nüshası Londra British Museum'da bir mecmua içerisindeki 321b-328b yaprakları arasında yer almaktadır (Rieu, 1988: 291). Eser üzerine Alpay (1972), Eraslan (1986) ve Bodrogligeti (1987) tarafından çalışmalar yapılmıştır.

1.2.2. Klasik Çağatay Dönemi

15. yüzyılın ikinci yarısı ile 16. yüzyılın ilk yarısını kapsayan bu dönemin yazar ve şairleri arasında *Ali Şîr Nevâyî, Hüseyin Baykara, Babür, Şeybânî, 'Ubeydî, Muhammed Salih, Meclisî* ve *Bayram Han* gibi önemli isimler yer alır.

1.2.2.1. Ali Şîr Nevâyî

Klasik Çağatay Edebiyatının şüphesiz en önemli temsilcisi Ali Şîr Nevâyî'dir. 9 Şubat 1441'de Herat'ta dünyaya gelmiştir. Ali Şîr Nevâyî, Çağatay Edebiyatının klasik mahiyet kazanmasında çok önemli rol oynayan ve Türkçenin gelişmesi adına ortaya koymuş olduğu eserlerle 15. yüzyıla damga vurmuş olan en önemli şahsiyettir.

Şiir yazmaya Farsça ile başlayan şair, daha sonraları Türkçe birçok eser kaleme almıştır. Bu sebeple zü'l-lisaneyn (iki dil sahibi) diye tanınmıştır. Orta Asya Türk dili ve edebiyatının gelişmesindeki payının yanı sıra Çağatay şiirini de en yüksek dereceye çıkartarak bir kültür ve edebiyat dili meydana getirmiştir. Bu nedenle Çağatayca'ya *Nevâyî dili* de denmiştir.

Divan, mesnevi, tezkire, tarih türündeki eserlerinin yanı sıra içerisinde birçok konunun yer aldığı 29 eseri bulunmaktadır. Bu eserler konu ve türlerine göre aşağıdaki gibi sıralanmıştır:

Divanlar (Hazâ'inü'l-me'ânî): (1) *Garâyibü's-sıgar*, (2) *Nevâdirü'ş-şebâb*, (3) *Bedâyiü'l-vasat*, (4) *Fevâyidü'lkiber*, (5) *Farsça Divan*

Mesnevileri (Hamsesi): (1) *Hayretü'l-ebrâr*, (2) *Ferhâd ü Şîrîn*, (3) *Leylâ vü Mecnûn*, (4) *Seb'a-i Seyyâre*, (5) *Sedd-i İskenderî*.

Tezkireleri: (1) *Mecâlisü'n-nefâis*, (2) *Nesâimü'l-mahabbe min Şemâyimi'l-Fütüvve*.

Dil ve edebiyatla ilgili eserleri: (1) *Risâle-i Muammâ*, (2) *Mîzânü'l-evzân*, (3) *Muhâkemetü'l-lugateyn*.

Din ve ahlakla ilgili eserleri: (1) *Münâcât*, (2) *Çihil Hadis*, (3) *Nazmü'l-cevâhir*, (4) *Lisânü't-tayr*, (5) *Sirâcü'l-müslimîn*, (6) *Mahbûbu'l-kulûb*.

Tarih kitapları: (1) *Târîh-i Enbiyâ ve Hükemâ*, (2) *Târîh-i Mülûk-i Acem*.

Biyografileri: (1) *Hâlât-ı Seyyid Hasan Erdeşir*, (2) *Hamsetü'l-mütehayyirîn*, (3) *Hâlât-ı Pehlüvân Muhammed*.

Belgeler: (1) *Vakfiye*, (2) *Münşeât*.

Ali Şîr Nevâyî'nin hayatı, sanatı ve edebî kişiliği ile ilgili ayrıntılı bilgi için bk. (Türk, 2015; 2016; 2017; 2019; Togan, 1940; Köprülü 1941; Levend, 1965; 1958).

1.2.2.2. Hüseyin Baykara

1438 yılında Herat'ta doğan Baykara, klasik Çağatay şiirinin Ali Şîr Nevâyî'den sonra gelen önemli temsilcilerinden biridir. 1469-1506 yıllarındaki saltanatı sırasında Herat'ı önemli bir kültür merkezi hâline getirmiş ve Ali Şîr Nevâyî gibi döneminin önemli isimlerini himayesi altına almıştır.

Baykara'nın *Divan*'ı ve otobiyografik tarzda yazılmış *Risale*'si bulunmaktadır. *Divan*'ının 8'i Türkiye, 13'ü yurt dışındaki çeşitli kütüphanelerde olmak üzere toplam 21 nüshası bulunmaktadır. Ayasofya Kütüphanesi nüshası İsmail Hikmet Ertaylan (1946) tarafından yayımlanmıştır. En kapsamlı ilk çalışma Talip Yıldırım (2003) tarafından yapılmıştır.

İkinci eseri olan *Risale*'nin biri Amasya Beyazıt Kütüphanesi 550 numaralı mecmuanın içinde diğeri ise İstanbul Arkeoloji Müzesi Kütüphanesi 257 numarada kayıtlı olmak üzere toplam iki nüshası vardır. Risale ilk olarak İsmail Hikmet Ertaylan (1945) tarafından tıpkıbasım olarak yayımlanmıştır. İki nüshanın karşılaştırmalı incelemesini ise Bilal Yüce (1996) yapmıştır.

Dönemin diğer önemli isimleri arasında Babür, Şeybânî, 'Ubeydî, Muhammed Salih, Meclisî, Bayram Han sayılabilir.

1.2.3. Klasik Sonrası Çağatay Dönemi

Klasik sonrası dönem (1600-1921), Çağatay edebiyatının gerileyerek yerini yavaş yavaş Özbek edebiyatına bıraktığı bir dönemdir. Bu dönem yazar ve şairlerinin eserlerinin çoğu Sovyetler Birliği'nde bulunduğu için yazarlar ve eserler hakkında yeterli bilgi bulunmamaktadır. Dönemin önemli temsilcileri arasında Ebû'l-gâzî Bahadır Han, Baba Rahîm Meşreb, Saykalî, Sûfî Yâr, Turdî, Hüveydâ, Üveysî, Nâdir, Furkat, Mukîmî gibi şahsiyetleri saymak mümkündür.

Klasik sonrası dönemin ele alınmasında Türkistan coğrafyasındaki hanlıklar dönemi büyük önem arz etmektedir. Bu dönem genellikle hanlık saraylarında ve din adamlarının etkili oldukları yerlerde geliştiği için hanlıklar dönemi olarak adlandırılır (Merhan, 2007: 161). Nitekim hanlıkların arasındaki siyasi çekişmeler ve savaşlar Orta Asya Türk birliğini derinden sarsmış ve Rusların Türkistan coğrafyası üzerindeki istilacı emellerini gerçekleştirmesine zemin hazırlamıştır. Bütün bunların sonucunda Türkistan coğrafyası 1868'de Buhara, 1873'te Harezm ve 1876'da da Hokand olmak

üzere Rus Çarlığına bağlanmış ve Harezm, Buhara ve Hokand bölgelerinde edebî muhitler oluşmuştur (Eckmann, 1996: 208-209).

Fuad Köprülü, 17-19. yüzyılları içine alan bu dönemin, edebiyat açısından bir "gerileme ve çöküş devri" olduğunu, Çağatay edebiyatının bu dönemde hiçbir büyük şair yetiştiremediğini ve mevcut şairlerin de önceki başarılı şairleri taklitten öteye gidemediklerini söylemektedir (Köprülü, 1993: 316). Bu bağlamda hanlıklarda oluşan edebî muhitlerde şairlerin farklı ekoller yarattıklarını söylemek oldukça zordur. Çünkü bu dönemde klasik şiirin önemli temsilcileri, güçlü bir şekilde, devrin şairleri tarafından taklit edilerek klasik şiir türlerinin dışına çıkamamışlardır.

Orta Asya Türklerinin ortalama 250 yıl süren siyasi birliği, son Şeybani hükümdarı Abdullah Han (1583-1598) ve oğlu Abdülmümin'in ölümü (1598) ile sona ermiş ve Şeybanilerin hanlığı *Buhara, Hive* ve *Hokand* hanlıkları olmak üzere üç hanlığa ayrılmıştır. (Eckmann, 1963: 121).

Çalışmamızda klasik sonrası dönem Eckmann'ın da ifade ettiği gibi *Harezm, Buhara* ve *Hokand* dönemi olmak üzere üç ayrı başlık altında değerlendirilmiştir.

1.2.3.1. Harezm (Hive) Hanlığı Dönemi

Klasik sonrası dönem içerisinde edebî faaliyetlerin en yoğun olanı Harezm Hanlığı çevresidir. Bu çevrede Nevâyî geleneğini güçlü bir şekilde devam ettiren şairlerin yanı sıra çokça tercüme ve tarihi eser de ortaya konulmuştur. Dönemin önemli şahsiyetleri arasında Munis Harezmî, Âgehî, Kâmil Harezmî ve İvaz Otar gibi isimler yer almaktadır.

Munis Harezmî (1778-1828), ilk divanını 1815'te hazırlamıştır. 8500 beyitlik *Munisü'l Uşşak* isimli eseri önemlidir. Bu eserin beş nüshası Özbekistan Cumhuriyeti Fenler Akademiyası Biruni Namidegi Şarkşunaslık Enstitüsü Kol Yazmalar Fondı'da kayıtlıdır (Münirov, 1960: 17). Munis Harezmî'nin divanından başka 1825 yılına kadar Harezm bölgesinde geçen olayların anlatıldığı *Firdevsü'l-ikbâl* (1806-1825) ve Farsçadan Çağatay Türkçesine tercüme edilmiş *Ravzatü's-sefâ* isimli tarihi eseri mevcuttur.

Çağatay edebiyatında Nevâyî'den sonra en çok eser ortaya koyan Âgehî, 1809-1874 yılları arasında yaşamış bir şairdir. Genç yaşta yazmaya başlayan şair, şiirlerini *Ta'vîzü'l-âşıkîn* isimli divanında toplamıştır. Çok yönlü kişiliğiyle bilinen şair, *Riyâzü'd-devlet* (1884), *Zübdetü't-tevârih* (1845-1846), *Câmiü'l-vakıât-i sultânî*

(1856), *Gülşen-i Devlet* (1865), *Şâhidü'l-ikbâl* (1873) gibi Harezm tarihi ile ilgili önemli eserler yazmıştır.

Tarihi eserlerinin yanı sıra birçok tercüme eseri de bulunan Âgehî;

Sâdî- *Gülistân*

Nizâmî - *Heft Peyker-i Nizâmî*

Muhammed Mihrî Astrabâdî - *Târih-i Cihânküşâ-yi Nâdirî*

Keykâvus - *Kâbusnâme*

Mirhand - *Ravzatu's-safâ*

Zeyneddin Vâsıfî - *Bâdae'ül-vakıâ*

Mahmud Gijdüvanî - *Miftahü't-tâlibîn*

Muhammed Mukim Hırâtî - *Tabâkât-i Ekberşâhî*

Muhammed Yusuf Münşî - *Tezkire-i Mukimhânî*

Rızakulı Han Hidayet - *Ravzatu's- safâ-yı Nâdirî*

Hüseyin Vâiz Kâşifî - *Ahlâk-ı Muhsinî*

Muhammed Vâris - *Şerh-i Delâilü'l-hayret*

Câmî - *Yusuf ve Züleyhâ*

Bedrettin Hilâlî - *Şâh ve Gedâ* gibi edebî, ahlakî ve felsefî eserleri Çağatay Türkçesine kazandırmıştır.

Kâmil Harezmî 1825-1899 yılları arasında yaşamış lirik bir şair olarak devrin önemli şahsiyetleri arasında yer alır. 3680 beyitten oluşan hacimli bir *Divan*'ı vardır. Ali eş-Şâfî'nin *Letâyifü't-tevâyif* isimli eserini Çağatay Türkçesine tercüme etmiştir.

19. yüzyılın ikinci yarısında II. Muhammed Rahim Han'ın sarayı bilim ve kültür merkezi hâline gelmiştir. Hükümdar, şair olması sebebiyle dönemi içerisindeki birçok şairi desteklemiştir. Bu şairler arasında saray hekimi olan tabîbî takma adlı Ahmet Tabib'e dönemin önemli antoloji eseri *Mecmû'atü'ş-şu'arâ-yı Fîrûzşâhî*'yi yazdırmıştır. Eserin nüshası Taşkent Özbek Bilimler Akademisi Kitaplığı 1691 envanter numarasında kayıtlıdır. Antoloji içerisinde Fîrûz, Aciz, Akıl, Beyânî, Esed, Gâzî, Hakîrî, Kemâlî, Râcî, Sâdık, Sa'dî, Sultânî, Şinâsî, Ümîdî gibi 33 şair yer almaktadır.

Harezm şairleri arasında Nevâyî'nin izinden giderek genç yaşta şiirler yazmaya başlayan İvaz Otar da önemli bir isim olarak karşımıza çıkmaktadır. Otar, cedidçilik hareketine katılarak devrinin sosyal problemleriyle ilgilenmiş ve içerisinde bulunduğu toplumun hürriyet istediğini şiirlerinde dile getirmiştir.

Harezm Hanlığı Dönemi içerisinde son olarak 1603-1663 yılları arasında yaşamış olan Ebülgazi Bahadır Han'ı zikretmek gerekir. Nitekim *Şecere-yi Terâkime* ve *Şecere-yi Türk* isimli eserler yalnızca Türklerin şecere geleneği açısından değil Çağatay Türkçesi ve Türk kültür tarihi bakımından da en önemli kaynakların başında gelir.

1.2.3.2. Buhara Hanlığı Dönemi

Dönemin önemli isimlerinin başında 17. yüzyıl şairi Turdî gelmektedir. Diğer önemli isimler arasında Farsça şiirler kaleme alan Mirza Sadık, Mirza Hasret, Perî, Hisârî ile hem Farsça hem de Türkçe şiirler yazan Vale, Şevkî, Mücrim, Cânî, Humûlî, Şükürî ve Hırâmî gibi şairler yer almaktadır.

18. yüzyılın ikinci yarısı ve 19. Yüzyılın ilk yarısında yaşamış olan Mücrim'in Türkçe ve Farsça olmak üzere iki *Divan*'ı vardır. Özbekistan Cumhuriyeti Fenler Akademiyası Biruni Namidegi Şarkşunaslık Enstitüsü Kol Yazmalar Fondı'nda 976 ve 991 envanter numaralarında kayıtlıdır. (Özbek Edebiyatı Tarihi, 290).

1785-1791 yılları arasında yaşayan Şevkî'nin Farsça, Arapça ve Türkçe şiirlerini topladığı *Dibace-yi Divan* ve *Gazeliyat-ı Şevki* ve *Divan-ı Şevki* adlarında 4634 ve 174 envanter numalarında kayıtlı divanları vardır (Özbek Edebiyatı Tarihi, 303).

Hırâmî, 1796-1860 yılları arasında yaşamış tercüme eserleriyle tanınan bir şairdir. Hırâmî, *Çar Derviş* isimli eseri *Mahfil Ara* olarak tercüme etmiş ve orijinal nüshası 1795 numarada kayıtlı olan *Tutiname* isimli eseri de Çağatay Türkçesine aktarmıştır.

1.2.3.3. Hokand Hanlığı Dönemi

Hanlığın başkenti Hokand'dan adını alan bu çevre için Köprülü, sağlam bir edebiyatının olduğunu ifade etmiştir (Köprülü, 323). Bu çevrenin şairlerinin çoğunun şiiri, 1821 yılında Fazlî tarafından kaleme alınan *Mecmua-yı Şâ'irân* isimli eserde yer almaktadır. İlgili eser 9139 envanter numarasıyla kayıtlıdır.

Hokand hanlığında çeşitli konularda birçok eser kaleme alınmıştır. Hâzık'ın *Yusuf u Züleyha*, Üveysî'nin *Şehzade Hasan ve Hüseyn* ve *Vakiat-ı Muhammed Ali Han*, Nâdir'in *Heft Gül-şen*, Gülhânî'nin *Zarbü'l-mesel* destanları günümüze kadar ulaşmıştır. Mutrib ve Andelib'in Hokand'da 1842'den sonra meydana gelen olayların anlatıldığı *Şehnâme-yi Divane Mutrıb* ve *Şehname-yi Divane Andelib* divanları da günümüze ulaşmayı başarmıştır (Özbek Edebiyatı Tarihi, 40).

Hokand hanlığında 19. yüzyılın ilk yarısında eserler veren şairlerin başında Ömer Han, Fazlî, Gâzî, Mahmur, Gülhanî, Üveysî, Nâdire, Mahzûne, Nâdir, Hâzık ve Ma'den gelmektedirler.

Hokand'da edebiyatın gelişip yayılmasında büyük rol üstlenen Hokand hanı Ömer Han, sarayında devrin önemli şairleriyle edebî sohbetler düzenlemiştir. Devrinde Nevâyî'yi güçlü bir şekilde taklit eden şairlerin başında gelen Ömer Han'ın Farsça ve Türkçe şiirlerinin yer aldığı bir *Divan*'ı vardır.

Dönemin önemli isimleri arasında yer alan Fazlî'nin *Mecmua-yı Şairan* isimli eseri önemlidir. Fazlî, bu eseriyle beraber döneminde yer alan birçok şair ve şiirleri hakkında bilgi sahibi olmamızı sağlamıştır.

18. yüzyılın ikinci yarısı ve 19. yüzyılın başlarında eserler veren bir şair olan Gâzî'nin Özbekçe ve Farsça kaleme aldığı şiirleri bir divanda toplanmıştır. Dört el yazması olan eserin üç nüshası 121, 6117 ve 2296 envanter numaralarıyla Özbekistan'da bir nüshası ise 109 envanter numarasıyla Rusya Bilimler Akademisi Şarkiyat Enstitüsü Leningrad Bölümü'nde kayıtlıdır.

Şiirlerini Çağatayca ve Farsça kaleme alan Mahmur'un bir *Divan*'ı vardır. Mahmur divanının el yazma nüshası 597 envanter numarası ile Özbekistan Cumhuriyeti Fenler Akademiyası Biruni Namidegi Şarkşunaslık Enstitüsü Kol Yazmalar Fondı kayıtlıdır (Özbek Edebiyatı Tarihi, 90).

Zarbü'l-Mesel isimli eseriyle üne kavuşan Gülhânî'nin eseri Özbek halk edebiyatı açısından önem arz etmektedir. İlgili eser, Kazan'da P. Ostroumov tarafından yayımlanmıştır (Özbek Edebiyatı Tarihi, 127).

19. yüzyılın önemli kadın şairleri arasında yer alan ve çistan (bilmece) türünün temsilcisi olan Üveysî, şiirlerinde Veysî takma adını kullanmıştır. Şiirlerini topladığı bir *Divan*'ı mevcuttur. Şiirlerinin yanı sıra *Şehzade Hasan* ve *Şehzade Hüseyn ve*

Vakiat-ı Muhammed Ali Han adlı destanları; *Vakı'a-yı Muhammedîye* ve *Kerbelâ* adlı iki mesnevisi mevcuttur.

Türkçe şiirlerinde Kâmile, Farsça şiirlerinde Meknûne takma adını kullanan Mahzûne, şiirlerini üç divanda toplamıştır. Söz konusu divanlar, günümüzde Özbekistan'da çeşitli kütüphanelerde bulunmaktadır (Tekin, 2010).

1752-1850 yılları arasında yaşamış olan Nâdirî'nin *Heft Gülşen* isimli destanı ve bir divanı vardır. Divanının yazma nüshaları mevcuttur. Yazma nüshanın biri Özbekistan Cumhuriyeti Gafur Gulam Namidegi Hokand Edebiyat Müzesi'nde, diğeri ise Taşkent'te Ali Şîr Nevâyî Namidegi Edebiyat Müzesi'nde yer almaktadır (Özbek Edebiyatı Tarihi, 187).

18. yüzyılın sonu ve 19. Yüzyılın ilk yarısında Farsça ve Çağatay Türkçesi ile eserler kaleme alan Hâzık'ın bir *Divan*'ı ve *Yusuf u Züleyha* isimli bir destanı, risale ve tercüme eserleri vardır.

1761-1838 yılları arasında yaşamış olan Ma'den, döneminin genç şairleri arasında yer almaktadır. Farsça ve Türkçe şiirler yazan Ma'den'in bir *Divan*'ı vardır (Özbek Edebiyatı Tarihi, 187).

2. Çağatay Türkçesi Dürr-i Yetim

Yetim veya öksüz için Türkçe Sözlük'te: babası ölmüş olan (çocuk), babasız. (TDK, 2019: 2584) ibaresi yer almaktadır. Ercilasun ve Akkoyunlu'ya göre bu sözcüğün aslı *ögsüz*dür ve *akıl / fetanet* anlamındaki ög sözcüğünden (Ercilasun ve Akkoyunlu, 2015: 47) geldiği düşünülmektedir. Clouson da *ög* sözcüğünü "akılsız" ve "annesiz" anlamında iki ayrı sözcük olarak ele almıştır. (Clauson, 1972: 116-17).

Hz. Peygamber (sav)'in hayatını konu edinen eserlere baktığımızda onun yetimliği, "Dürr-i Yetim" metaforu ile birlikte kullanılır: Âmine hamile iken Abdullah Şam kafilesi ile Medine'ye gitti. Abdullah, orada hastalanıp yirmi beş yaşında dayılarının yanında vefat etti. Bu sebeple son peygamber olan peygamberimiz tek başına bir inci gibi anası karnında iken tek ve yetim kaldı. (Ahmet Cevdet, 1979:12).

İnsan-ı kâmil, olarak karşımıza çıkan Hz. Muhammed (sav) (Uludağ, 2005: 113) daha doğmadan önce babasını ve küçük yaşlarında bir çocukken annesini kaybetmesinden ötürü yetim olarak anılmıştır. Hz. Peygamber (sav)'e nispetle kullanılan bu sözcük için araştırmacılar, Hz. Amine'yi sedefe; Hz. Muhammed'i ise bu sedefin içinden çıkan yegâne inci tanesine benzetmişlerdir: "Dürr" inci demek iken "Dürr-i Yetim" sedefinde tek olarak çıkan iri büyük incidir (Devellioğlu, 2006:194). "Dürr-i Yetim" tâbiri sadefteki tek inciden kinâyedir. Dünyanın yegâne incisi deyimi Peygamberimiz (sav) için kullanılır (Pala, 2002: 136). Dürr-i Yetim (eşsiz/benzersiz inci); aslında anası ve babası olmayan çocuk anlamına gelen yetim, Peygamber için de kullanılmıştır, çünkü o da bir yetimdi (Schimmel, 2008:300).

2.1. Eser Hakkında Genel Bilgi

Müellifi bilinmeyen siyer türünde yazılmış eser olan *Dürr-i Yetim* isimli eserin bilinen tek nüshası Süleymaniye Kütüphanesi Özel Koleksiyon bölümünde 00015 numarada kayıtlıdır. Eser 1201/1786 tarihinde yazılmıştır. 415 yapraktan oluşan eser 18. yüzyılda Çağatay Türkçesi ile kaleme alınmıştır. Saman sarısı ciltle kaplı olan eser; nesih yazı türü, siyah yazı rengi ile koyu gri renkli kağıt üzerine yazılmıştır. Baştan sona mensur biçimde yazılmasına karşın müellif, anlatımın akışını güçlendirmek adına bazı satırlara manzum bölümler de eklemiştir. Manzum-mensur karışık biçimde kaleme alınan *Dürr-i Yetim*'in 1b varağı 15, diğer tüm yapraklar 19 satırdan oluşmaktadır.

Eserin adının *Dürr-i Yetim* olmasının en başta gelen nedeni, İslam peygamberi Hz. Muhammed'in dünyada eşi benzeri olmayan bir inciye benzetilmesidir. Nitekim Hz. Muhammed'in çocukluğundan vefatına değin dikkat çekici konuların yer aldığı eserin çoğu yerinde, *Kur'ân-ı Kerîm*'den ayetler, bazı dua ve hadis içerikli Arapça ibareler yer alır. Bunların yanı sıra Hz. Peygamber'in hane halkına, ilk vahyin iniş sürecine, miraç mucizesine, peygamberlik öncesi ve peygamberlik döneminde yapılan savaşlara, dört büyük halifeye ve peygamberliğin alametlerine madde madde yer verilmiştir. Eserde peygamberliğin alametleri hususunda bizatihi gösterilen ve kendisi dışında gelişen tabiatüstü olaylara yer verilirken bu deliller müellif tarafından ilmî gerçekliklere bağlanarak Hz. Muhammed'in peygamberliğinin hak bir peygamberlik olduğu ispatlanmaya çalışılmıştır.

Müellifle ilgili herhangi bir bilgi bulunmamasına karşın yazar, sık sık eserini diğer yazarlarla karşılaştırıp eserinin onlardan daha üstün bir dille kaleme alındığını dile getirmiş ve metin içerisinde verdiği örneklerle bunu ispatlama çabası içinde olmuştur.

2.2. Konu ile İlgili Daha Önce Yapılmış Çalışmalar

Üzerinde çalışma yaptığımız *Dürr-i Yetim* isimli eserle ilgili olarak daha önce yapılmış olan herhangi bir çalışma tespit edilmemiştir. Ancak eserde işlenen konuyla ilgili birçok çalışma mevcuttur. Bu çalışmalardan bazıları aşağıda sunulmuştur.

Erdoğan, Makbule (2021). *Dürr-i Meknûn (Çeviri Yazılı Metin-İmla Özellikleri-Dizin-Ekler Dizini)*. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi SBE. Yüksek Lisans Tezi.

Özer, Zübeyde (2015). *Cevheretü'l - Bidaye ve Dürretü'n - Nihaye: Metin - İnceleme – Sözlük*. İstanbul Üniversitesi SBE. Doktora Tezi.

Efendi, Mehmet (1837). *Terceme-i Dürr-i Yetim*. Matbaa-i Âmire.

Akdeniz, M. B. (2019). *Eskicizade Seyyid Ali Mehdi B. Hüseyin ve Tercüme-yi Dürr-i Yetim Adlı Eserinin Tecvid Literatüründeki Yeri*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Konya.

Usluer, Fatih. (2012). *Fazlullah Esterâbâdî, Câvidannâme; Dürr-i Yetim İsimli Tercümesi*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

Farsça Dürr-i Yetim

//efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://ia801008.us.archive.org/16/items/ktp2019-01-15785/ktp2019-01-15785.pdf [E.T.: 22.04.2021].

2.3. Dürr-i Yetim'in 1B-100A Yaprakları Arasındaki İçerik

Birinci Fasıl

İlk olay: Peygamber efendimize Hira mağarasında peygamberliğinin tebliğ edildiği bölüm.

İkinci olay: Peygamber efendimizin vahyin gelişinden sonraki korkusu ve Hz. Hatice'nin -Allah'tan ona yalnızca güzellik geleceğini ifade ederek- onu sakinleştirmesi.

Üçüncü olay: Hz. Ayişe'nin gördüğü düşler ve bu düşlerin yorumlanması.

Dördüncü olay: Peygamber efendimizin yedi yaşına geldiğinde İsrafil tarafından koruma altına alınması.

Beşinci olay: Peygamberimizin Hira dağında bulunduğu esnalarda başından geçen güzel olaylar anlatılır.

Altıncı olay: Cebrail'in dış görünüşü anlatılır. Ardından Cebrail'in Hz. Muhammed'e abdest almayı ve kelime-i şehadeti öğretmesi işlenir.

Yedinci olay: Kadir Gecesi'nde Kur'an-ı Kerim'in indiriliş sürecini anlatır.

Sekizinci olay: Hz. Muhammed'in peygamberliğinin ortaya çıkması ve halkını İslam'a davet etmesi anlatılır.

Dokuzuncu olay: Bu bölümde kafirlerin ve müşriklerin peygamber efendimize ve sahabe-yi kiram'a yapmış olduğu hileler ve eziyetler anlatılır.

Onuncu olay: Habeş vilayetine hicret ve bu hicretin sebepleri anlatılır.

On birinci olay: Eziyet ve azaptan sıkılan bir grup Müslümanın Habeş vilayetinde de huzur bulamaması üzerine peygamberimizden izin isteyerek Medine'ye hicreti anlatılır.

On ikinci olay: Muhacirlerin kurbanlar keserek garipleri beslemeleri, fakirleri konuk etmeleri anlatılır.

On üçüncü olay: Hz. Muhammed'in peygamberliğinin altıncı yılında başından geçen olaylar ve Hz. Hamza'nın Müslüman olma süreci anlatılır.

On dördüncü olay: Kureyşlilerin Hz. Muhammed'i öldürmeye teşebbüs etmeleri ve Medine'de Hazreç kabilesinin yapmış olduğu savaşlarını konu alır.

On beşinci olay: Ebu Talip'in vefatı anlatılır.

On altıncı olay: Kureyş'in ileri gelenlerinin peygamber efendimizin peygamberliği ile ilgili görüşlerinin anlatıldığı bölümdür.

On yedinci olay: Peygamberimizin hac mevsimi geldiğinde Mekke'nin etrafındaki bir grup genci İslam'a davet etmesini konu edinir.

On sekizinci olay: Peygamberimizin Miraç olayı, mucizeleri, Miraç'ın gizemleri ve Miraç'ta gördüğü yerlerin özellikleri anlatılır.

On dokuzuncu olay: Miraç Gecesi ortaya çıkan beş hikmetin anlatıldığı bölümdür.

Yirminci olay: Peygamber efendimizin Miraç Gecesi Cebrail'le aralarında yaşananlar ve Cebrail'in tasviri anlatılarak bölüm tamamlanır.

2.4. Çalışmanın Konusu ve Kapsamı

Süleymaniye Kütüphanesi Özel Koleksiyon bölümünde 00015 numarada kayıtlı 415 yapraktan oluşan ve siyer türünde yazılmış olan *Dürr-i Yetim* adlı eser çalışmamızın konusunu oluşturmaktadır. Çalışmamızın kapsamını ise *Dürr-i Yetim* adlı eserin 1b-100a yaprakları arasındaki bölüm oluşturmaktadır.

2.5. Çalışmanın Amacı

Çalışmamızda 18. yüzyıla ait olan *Dürr-i Yetim* adlı eserin dil incelenmesinin yapılmasıyla birlikte Geç Dönem Çağatay edebiyatının dil özelliklerinin saptanması ve dilsel farklılıkların ortaya konulması amaçlanmaktadır. Ayrıca çalışmamızda ele aldığımız eserin bundan sonra yapılacak olan diğer çalışmalara da katkı sağlaması hedeflenmektedir.

2.6. Çalışmanın Yöntemi

1. Metinde tüm sözcükler küçük harfle yazılmıştır.

2. İncelenen eserin latin harflerine aktarımında klasik transkripsiyon harfleri kullanılmıştır.

3. Müstensih hatası ya da başka gerekçelerle nüshada eksik olduğunu düşündüğümüz sözcük ya da ekler *köşeli ayraç* [ ] imleri arasına yapılan eklemelerle tamamlanmıştır.

4. Metinde okunuşundan emin olamadığımız sözcükler *soru imi* ? ile gösterilmiştir.

5. Metinde silik çıkan ya da okunamayan sözcüklerin fotoğraflarına yer verilmiştir.

6. Metnin anlaşılırlığına katkı sağlamak adına cümlelerden sonra *nokta imi* . kullanılmıştır.

7. Ayetler, hadisler ve diğer Arapça ibareler *italik* olarak verilmiştir. Ayrıca metindeki ayetlerin Türkçe anlamları dipnotta gösterilmiştir.

8. Metinde her bir sayfa numarası metnin başında verilmiştir. Satır numaraları ise ayraç içerisinde rakamla gösterilmiştir.

9. Dizin bölümü; genel dizin, özel adlar dizini, Arapça ibareler dizini ve yer adları dizini olarak dört bölümde oluşturuluş ve *Kutadgu Bilig Dizini* esas alınarak düzenlenmiştir.

10. Genel dizin bölümünde madde başı sözcükler koyu harflerle gösterilmiş ve sözcüğün anlamı italik olarak verilmiştir.

11. Madde başı sözcüklerden sonra sözcüğe gelen eklerin sözcük tahlili yapılmıştır. Tahliller yapılırken ada gelen ekler *artı imi* + ile eyleme gelen ekler *eksi imi* – ile belirtilmiştir.

12. Sözcüklerin metin içerisinde geçtikleri yerler dizin bölümünde gösterilmiştir. Yaprak numaraları ile sayfa numaraları *eğik çizgi imi* / ile birbirinden ayrılmıştır. Örneğin; 1b yaprağının 15. satırı, dizinde 1b/15 şeklinde gösterilmiştir.

13. Dil incelemesi bölümü; yazım bilgisi, ses bilgisi ve biçim bilgisi olmak üzere üç ana başlık altında incelenmiştir.

14. İnceleme bölümünde konuyla ilgili örnekler verilirken metin içerisinden görseller alınmış ve örnek olarak verilen sözcüğün fotoğrafı paylaşılmıştır.

15. Metin içerisinden verilen örneklerin yaprak ve satır numaraları *parantez imi* ( ) içerisinde gösterilmiştir.

3. DİL İNCELEMESİ

3.1. Yazım Özellikleri

3.1.1. Arapça ve Farsça Sözcüklerin Yazımı

Arapça ve Farsça sözcüklerde bulunan ünlülerin çoğu müstehsih tarafından yazılmamıştır. Metinde "ç" sesi için çoğunlukla çim (چ) harfi tercih edilmesine karşın bu sesin bazen de cim (ج) harfiyle yazıldığı tespit edilmiştir. "P" sesi metinde çoğunlukla pe (پ) harfiyle yazılmış ve bazı yerlerde "b" sesi yerine de kullanılmıştır. Metinde çok nadir görülen "j" sesi yalnızca ejdehā sözcüğünde kullanılmış ve je (ژ) harfiyle gösterilmiştir. Bu maddelere ilişkin metindeki örneklerden bazıları şunlardır:

pādşāh (4a-10) ,

ejdehā (84a-18) ,

ṣabāḥ (87b-15) ,

ṣabr (19b-5) ,

pāk (8b-12) ,

pend (84a-17) ,

hīç (3b-1) ,

çendan (21b-4) .

3.1.2. Harekelerin Yazımı

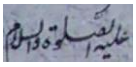
Metinde hareke kullanımı çok sınırlıdır. Harekeli sözcükleri incelediğimizde bunların birçoğunda tüm harekelerin kullanılmadığı tespit edilmiştir. Metnin muhtevası sebebiyle sıklıkla geçen Arapça ayet ve ibarelerin aktarımında dahi tüm harekelerin kullanılmadığı saptanmıştır. Bu nedenle metin, müstensih tarafından harekesiz kaleme alınmıştır demek yerinde olacaktır. Aşağıda metinde geçen az sayıdaki örneklerden birkaçı verilmiştir:

evvel (19b-11)

muḥabbet (66b-9)

ḫuṣīṣā (66b-12)

aldı (20a-3)

Aleyhi's-salavātü's-selām (8b-3)

3.1.3. Ünlülerin Yazımı

3.1.3.1. /a/ Ünlüsünün Yazımı

a. Sözcük Başında

Sözcük başındaki /a/ ünlüsü bazen *medli elif* "آ" ile bazen de sadece *elif* "ا" harfiyle yazılmıştır:

anda (2b-2)

altınçı (25a-11)

aŋa (2a-19)

arasıda (6b-10)

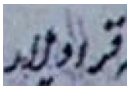
aytıpdurlar (4a-14)

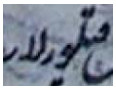
ança (4b-11)

b. Sözcük İçinde

Sözcük içindeki /a/ ünlüsü Uygur yazı geleneğinde olduğu gibi çoğunlukla *elif* "ا" ile gösterilmiş ve bazı sözcüklerde ilk hecedeki /a/ ünlüsünün yazılmadığı tespit edilmiştir.

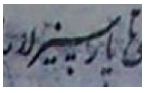
bular (12b-11)

ḳaradılar (10a-5)

ḳılurlar (15a-19

ḳaravulları (87b-8)

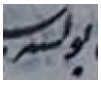
ḳarangu (22b-3)

taparsizler (15b-1)

c. Sözcük Sonunda

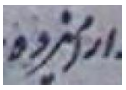
Sözcük sonundaki /a/ ünlüsünün gösterilmesinde bazen *elif* "ا" harfinden bazen de *güzel he* "ه" harfinden yararlanılmıştır:

ḳara (15a-1)

bolsa (24b-7)

anda (32b-14)

yolda (45a-4)

aldıda (45a-7) aramızda (45b-18)

3.1.3.2. /e/ Ünlüsünün Yazımı

a. Sözcük Başında

Eserde /e/ ünlüsü sözcük başında *elif* "ا" harfiyle gösterilmiştir. Eser, Çağatay Türkçesi özelliklerini barındırdığı için Türkçe kökenli sözcüklerde ilk hecedeki /e/ sesi tarafımızca /i/ ünlüsü ile gösterilmiştir.

iy (59b-19) irdiler (61b-19)

ikev (62b-19) iligiġa (64a-2)

Yabancı kökenli sözcüklerde de sözcük başındaki /e/ ünlüsü karşımıza çıkmaktadır:

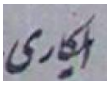
enbiyā (88a-10) ecel (22a-15)

edeb (60a-3) evvel (60a-19)

b. Sözcük İçinde

İncelenen eserde /e/ ünlüsü sözcük içinde çoğunlukla *elif* "ا" ile bazen de *güzel he* " ه" ile gösterilmiştir:

kötermek (3a-7) kiçesi (4a-16)

ilgeri (1b-12) bilmegey (57b-8)

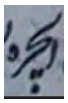
Ayrıca iç seste /e/ sesinin bazı sözcüklerde gösterilmediği örnekler de tespit edilmiştir:

eger (19b-6) kerek (34b-2)

c. Sözcük Sonunda

Sözcük sonundaki /e/ ünlüsünün gösterilmesinde bazen *elif* "ا" harfinden bazen de *güzel he* "ه" harfinden yararlanılmıştır:

özgege (35a-13) bizde (35a-19)

yene (41b-6) içre (40a-19)

3.1.3.3. /é/ Ünlüsünün Yazımı

Çağatay Türkçesi metinlerinin yazımında kullanılan /ė/ sesini Arap alfabesinde gösteren ayrı bir harf yoktur. Çağatay Türkçesi metinlerinde /ė/ sesi kimi zaman "ى" harfi ile kimi zaman da hareke ile gösterilmiştir (Argunşah, 2018: 98).

a. Sözcük Başında

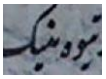
Eserde, /é/ ünlüsü sözcük başında *elif* ve *ye* "ای" harfleriyle yazılmış ve bu ilk hecedeki /é/ ünlüsü incelenen metinde /i/ ile gösterilmiştir:

ilçidür (6b-10) irdi (7a-3)

iligini (37a-6) ittiler (17b-18)

b. Sözcük İçinde

İncelenen eserde /é/ ünlüsü sözcük içinde *ye* "ى" harfiyle yazılmış ve /i/ ile gösterilmiştir:

tiveniŋ (44a-7) biş (32b-7)

tir (10b-3) kisilür (16b-10)

3.1.3.4. /ı/ ve /i/ Ünlülerinin Yazımı

a. Sözcük Başında

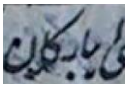
Eserde /ı/ ve /i/ ünlüleri sözcük başında *elif* ve *ye* "ای" harfleriyle gösterilmiştir:

içre (7a-19)

içide (34a-8)

itmek (13a-3)

kirdi (13b-8)

ıbargen (6a-10)

ışanıp (16a-10)

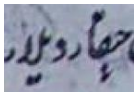
ısıġ (24a-1)

ılġap (35b-16)

b. Sözcük İçinde

İncelenen eserde /ı/ ve /i/ ünlüleri sözcük içinde *ye* "ى" harfiyle ile gösterilmiştir:

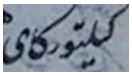
ḳılur (17b-6)

çıḳardılar (18b-5)

tutḳıl (84b-6)

ḳanatım (84b-2)

kirdi (13b-8)

kiltürgey (14a-11)

kiyin (50b-9)

yitip (51a-16)

Bazen sözcük içinde *ye* "ى" harfinin hiç kullanılmadan yazıldığı örnekler de tespit edilmiştir:

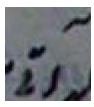
birle (52b-3)

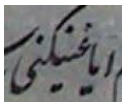
sin (52b-12)

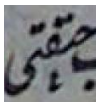
c. Sözcük Sonunda

Sözcük sonundaki /ı/ ve /i/ ünlüleri her zaman *ye* "ى" harfiyle ile gösterilmiştir:

aydı (52b-17)

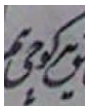
atı (83a-1)

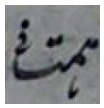
ayaġıŋnı (81b-16)

çıḳtı (83b-15)

kişi (52b-13)

meclisi (70b-10)

birgüçi (72b-19)

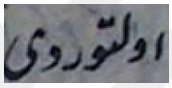
himmetni (84b-6)

3.1.3.5. /o/, /ö/, /u/, /ü/ Ünlülerinin Yazımı

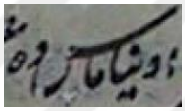
3.1.3.5.1. /o/ Ünlüsünün Yazımı

a. Sözcük Başında

Eserde /o/ ünlüsü sözcük başında *elif* ve *vav* "او" harfleri ile gösterilmiştir.

olturdı (85b-6)

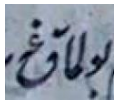
ornıda (99b-14)

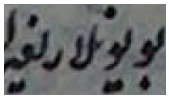
oynamasda (87b-7)

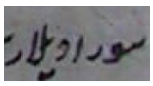
oḳup (99a-12)

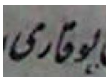
b. Sözcük İçinde

İncelenen eserde /o/ ünlüsü sözcük içinde *vav* "و" harfiyle belirtilmiştir:

bolmaḳġa (14a-13)

boyunlarıġa (81b-6)

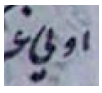
soradılar (85b-19)

yoḳarı (88b-19)

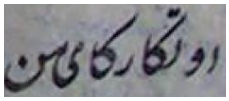
3.1.3.5.2. /ö/ Ünlüsünün Yazımı

a. Sözcük Başında

Eserde /ö/ ünlüsü sözcük başında *elif* ve *vav* "او" harfleriyle işaret edilmiştir:

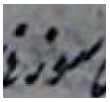
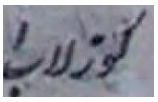
öyiġa (13b-8)

ötük (99b-4)

ötkergeymin (84b-16) öŋge (99b-9)

b. Sözcük İçinde

İncelenen eserde /ö/ ünlüsü sözcük içinde *vav* "و" harfiyle belirtilmiştir:

sözni (50b-9) közlep (52b-17)

tört (32b-14) köŋülleri (98a-9)

3.1.3.5.3. /u/ Ünlüsünün Yazımı

a. Sözcük Başında

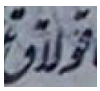
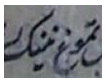
Eserde /u/ ünlüsü sözcük başında *elif* ve *vav* "او" harfleriyle gösterilmiştir:

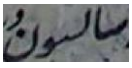
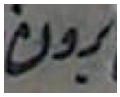
urup (18b-4) uruġ (52b-17)

uyḳuġa (98a-10)

b. Sözcük İçinde

İncelenen eserde /u/ ünlüsü sözcük içinde *vav* "و" harfiyle işaret edilmiştir.

ḳulaḳ (18b-9) temuġnıŋ (98a-16)

salsun (98a-17) burun (96b-16)

c. Sözcük Sonunda

Sözcük sonundaki /u/ ünlüsünün gösterilmesinde *vav* "و" harfi kullanılmıştır:

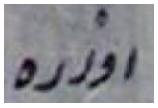
uşbu (42b-17) bu (41b-1)

ḳarangu (22b-3) ḳaygu (92a-7)

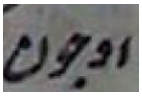
3.1.3.5.4. /ü/ Ünlüsünün Yazımı

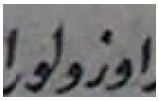
a. Sözcük Başında

Eserde /ü/ ünlüsü sözcük başında *elif* ve *vav* "او" harfleriyle gösterilmiştir:

üzre (84b-6)

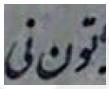
üçüncü (92b-4)

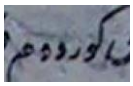
üçün (91b-14)

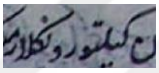
üzülür (84b-17)

b. Sözcük İçinde

İncelenen eserde /ü/ ünlüsünü göstermek için *vav* "و" harfi kullanılmıştır:

tünni (81a-10)

kördüm (17b-1)

kiltürüŋler (15b-1)

kün (16b-3)

c. Sözcük Sonunda

Sözcük sonlarındaki /ü/ ünlüsü *vav* "و" harfiyle gösterilmiştir:

mü (81b-16)

içrigü (11b-7)

kilgü (27b-1)

ölgü (43a-18)

3.1.4. Ünsüzlerin Yazımı

Arap harfleriyle yazılmış olan tarihi metinlerde Türkçedeki ünsüzlerin yazılışıyla ilgili temel problem birkaç ünsüzün imlasında görülür. Türkçedeki "p, ç, g ve ŋ" fonemlerini karşılayacak harfler Arap alfabesinde bulunmadığı için bu sesleri karşılamak üzere kimi zaman Arap alfabesindeki "ب, ج, ک, ڭ" harfleri kullanılmıştır.

Ele alınan eserde "p, ç, g" seslerinin yazımında Fars alfabesinden alınan "pe, çim, kef (پ, چ, گ)" harfleri de Arap yazısındaki harflerle değişmeli olarak

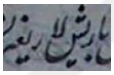
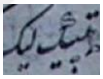
kullanılmıştır. Bu harflerin kullanımı ile ilgili olarak incelenen eserde herhangi bir düzen göze çarpmamıştır.

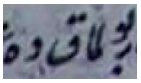
3.1.4.1. /b/ Ünsüzünün Yazımı

İncelenen eserde /b/ ünsüzü, bazen *be* "ب" harfiyle bazen de *pe* "پ" harfiyle gösterilmiştir. Bu harflerin kullanımıyla ilgili olarak herhangi bir tutarlılık saptanmamıştır.

a. Sözcük Başında

İncelenen eserde /b/ ünsüzü sözcük başında kimi yerlerde *be* "ب" kimi yerlerdeyse *pe* "پ" harfiyle gösterilmiş ve söz başında bulunan /b/ ünsüzü korunmuştur:

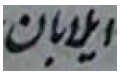
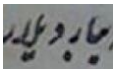
barışlarıġa (2a-2) bitiklik (5a-1)

barġanlarġa (10a-19) bolmaḳda (13b-1)

b. Sözcük İçinde

İncelenen eserde /b/ ünsüzü sözcük içinde *be* "ب" harfiyle gösterilmiştir:

birbirini (92b-14) ḳabalıġ (87b-8)

eyleben (86a-12) yıbardılar (74b-12)

c. Sözcük Sonunda

Türkçe kökenli sözcüklerde sözcük sonunda /b/ sesi bulunmadığı için incelenen eserde de yalnızca yabancı kökenli sözcüklerde sözcük sonu /b/ sesine rastlanılmıştır.

3.1.4.2. /ç/ Ünsüzünün Yazımı

a. Sözcük Başında

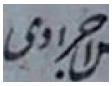
Eserde /ç/ ünlüsü sözcük başında kimi yerlerde *çe* "چ" kimi yerlerdeyse *ce* "ج" harfiyle gösterilmiştir:

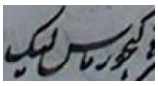
çıḳtı (39b-10) çöküp (46a-9)

çarlap (50b-9) çekilgen (50b-10)

b. Sözcük İçinde

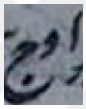
İncelenen eserde /ç/ ünlüsü sözcük içinde genellikle *çe* "چ" harfiyle ile bazı örneklerde de *ce* "ج" harfiyle gösterilmiştir:

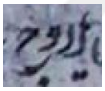
açġıl (50b-10) Açradı (69a-15)

kiçeler (51b-17) kiçürmeslik (57a-19)

c. Sözcük Sonunda

Sözcük sonunda Türkçe sözcüklerdeki /ç/ ünlüsü çoğunlukla *ce* "ج" harfiyle bazen de *çe* "چ" harfiyle gösterilmiştir. Yabancı sözcüklerde ise genellikle *çe* "چ" harfiyle karşımıza çıkmaktadır:

üç (2a-5) ḳorḳunç (9a-17)

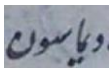
yalavaç (17b-11) tinç (29b-6)

3.1.4.3. /d/ ve /t/ Ünsüzlerinin Yazımı

a. Sözcük Başında

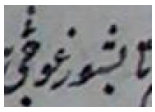
Ön seste /t/ sesinin ötümlüleşerek /d/ sesine dönüştüğü dört örnek vardır. Bunlar yazıya da ötümlüleşmiş biçimleriyle kaydedilmiştir.

didiler (47b-15) diler (48a-1)

dip (15a-1) dimesün (21b-14)

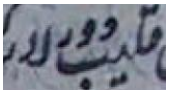
Türkçe kökenli kalın ve ince sıradan sözcüklerde kullanılan /t/ ünsüzü aşağıdaki örneklerde *te* "ت" sesi ile gösterilmiştir:

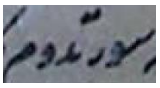
taptı (56b-6) tebretür (56b-6)

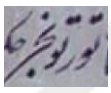
tapşurġuçını (76b-8) tofraḳ (59b-9)

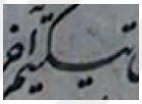
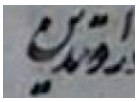
b. Sözcük İçinde

İncelenen eserde sözcük içinde /d/ ve /t/ ünsüzleri *te* "ت" ve *dal* "د" harfleriyle gösterilmiştir:

ḳılıpdurlar (3b-5) bilipdür (21b-12)

dipdurlar (29b-14) sürtdüm (92a-17)

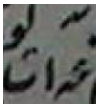
törtünçi (74b-14) tüşti (80a-4)

tiktim (81a-11) otdın (57b-6)

c. Sözcük Sonunda

Türkçe kökenli sözcüklerin son sesinde bulunan /t/ ünsüzü, *te* "ت" harfiyle yazılmıştır:

tört (78b-18) ḳanat (84b-6)

ḳat (85a-1) at (95b-1)

3.1.4.4. /g/ ve /k/ Ünsüzlerinin Yazımı

a. Sözcük Başında

İncelenen eserde /k/ ünsüzü sözcük başında *kef* "ك" harfiyle ile gösterilmiştir:

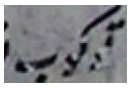
küçi (4b-11) genç (68a-5)

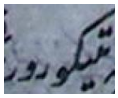
kün (87b-8) kök (87b-14)

b. Sözcük İçinde

Eserde /k/ ünsüzü sözcük içinde *kef* "ك"harfiyle gösterilmiştir:

ikki (89a-12)

töküp (89b-13)

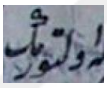
yitkürür (25a-19)

c. Sözcük Sonunda

Sözcük sonunda /k/ ünsüzü *kef* "ك" harfiyle gösterilmiştir:

dik (25b-9)

ilik (28a-5)

öltürmek (31a-5)

türlük (51b-3)

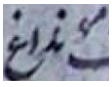
3.1.4.5. /ġ/ ve /ķ/ Ünsüzlerinin Yazımı

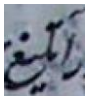
İncelenen metindeki bazı Türkçe sözcüklerde geçen /ġ/ ve /ķ/ ünsüzlerinin yazımında farklılıklar tespit edilmiştir. Bu sözcüklerin yazımıyla ilgili olarak metin içerisinde herhangi bir tutarlılık yoktur:

andaġ (50b-8)

andaķ (61b-15)

mundaķ (6a-1)

mundaġ (12b-8)

atlıġ (38a-3)

atlıķ (45b-5)

tatlıķ (65a-4)

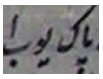
tatlıġ (47a-5)

3.1.4.6. /p/ ünsüzünün yazımı:

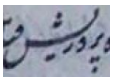
a. Sözcük Başında

Sözcük başında bulunan p ünsüzü *pe* "پ" harfiyle yazılmıştır.

pāk (99a-16)

pāklayıp (99b-13)

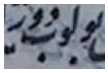
peşinbe (4a-16)

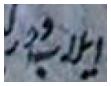
perveriş (22b-10)

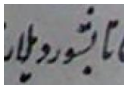
b. Sözcük İçinde

Sözcük içinde /p/ ünsüzünün kullanıldığı örneklerde yazarın genellikle be "ب" harfini tercih ettiğini söylemek mümkündür:

ḳopġıl (4b-1)

bolupdur (16b-7)

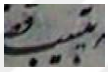
eylepdür (45a-17)

tapşurdılar (74b-19)

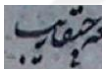
c. Sözcük Sonunda

Sözcük sonunda /p/ ünlüsü *pe* "پ" harfiyle gösterilmiştir.

Zarf-fiil eklerindeki "-(I)p" ekinin p ünsüzü *be* "ب" ile yazılmıştır.

bitip (87b-18)

ötüp (94b-18)

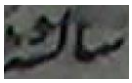
çıḳarıp (37b-4)

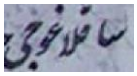
köterip (4b-1)

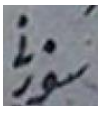
3.1.4.7. /s/ Ünsüzünün Yazımı

a. Sözcük Başında

Türkçe kökenli kalın ve ince sıradan sözcüklerde yer alan /s/ sesi, sin "س" harfiyle gösterilmiştir:

salsa (97a-2)

saḳlaġuçı (18b-11)

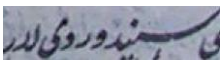
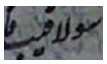
sözni (30b-15)

saçtı (59b-9)

b. Sözcük İçinde

Türkçe kökenli kalın ve ince sıradan sözcüklerin ve eklerin yazımında sözcük içindeki /s/ sesi, sin "س" harfiyle gösterilmiştir:

kimerse (23b-12) savuḳda (10a-1)

sındurdılar (23b-17) sulaḳıp (54a-5)

c. Sözcük Sonunda

Türkçe kökenli kalın ve ince sıradan sözcüklerin ve eklerin yazımında son seste yer alan /s/ sesi, sin "س" harfiyle gösterilmiştir:

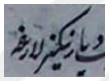
körünmes (96b-16) Tapmas (66a-2)

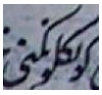
3.1.4.8. /ŋ/ Ünsüzünün Yazımı

Eserde art damak ünsüzü olan /ŋ/, nun ve kef harflerinin birlikte kullanımıyla "نك" şeklinde gösterilmiştir.

b. Sözcük İçinde

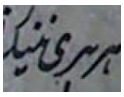
Eserde sözcük içinde /ŋ/ sesinin kullanıldığı bazı örnekler şunlardır:

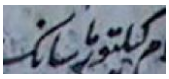
diyārınıızlarġa (38b-3) maŋa (75a-8)

köŋlüŋni (11b-1) aŋa (97b-4)

c. Sözcük Sonunda

Eserde sözcük sonunda /ŋ/ sesinin kullanıldığı bazı örnekler şunlardır:

birbiriniŋ (96a-16) tiveniŋ (28b-12)

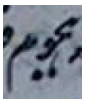
kiltürmeseŋ (12a-2) bolsaŋ (10a-9)

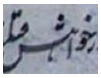
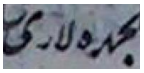
3.1.4.8. /h/ Ünsüzünün Yazımı

Eserde Türkçe kökenli sözcüklerin yazımında hı "خ" harfi kullanılmıştır. Ayrıca Arapça ve Farsça sözcüklerin yazımında sözcük başında ve sözcük içinde kullanılan güzel he "ہ" harfinin yazımında kullanılan , , , dört farklı harf gösterimi dikkat çekicidir:

a. Sözcük Başında

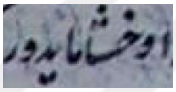
Eserde sözcük başında /h/ sesinin kullanıldığı örnekler tespit edilememiştir. *Güzel he*“ ھ”harfinin yazımıyla ilgili yabancı sözcük örnekleri aşağıdaki gibidir:

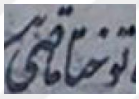
hücūm (19b-4) hüveydā (16a-13)

ẖᵛāhiş (39b-9) çehreleri (40b-2)

b. Sözcük İçinde

İncelenen metinde sözcük içinde /h/ sesinin kullanıldığı Türkçe örnekler şunlardır:

oẖşamaydur (24b-3) saẖlap (30b-5)

toẖtamaḳnı (3b-8) yaẖşı (32a-8)

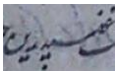
c. Sözcük Sonunda

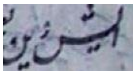
Eserde sözcük sonunda /h/ sesinin kullanıldığı Türkçe sözcük örneği tespit edilememiştir.

3.1.5. Eklerin Yazımı

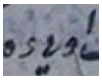
İncelenen eserde sözcüklere getirilen eklerin imlası hususunda bir tutarlılık görülmemektedir. Bazı eklerin tarihi lehçelerimizden Eski Uygur Türkçesi metinlerinin yazımında olduğu gibi kök/gövdeden ayrı yazıldığı saptanmıştır. Bazı ekler eklendiği kök/gövdeye bitişik yazılırken bazı eklerin ise eklendiği kök/gövdeden ayrı yazıldığı tespit edilmiştir. Ayrıca metinde eklerin yazımında ek ünlülerinin çoğunlukla gösterildiği görülmektedir.

İncelenen metinden ayrılma durum ekinin bazı sözcüklerde bitişik bazı sözcüklerde ayrı yazıldığı tespit edilmiştir:

andın (2a-14) ġuṣṣasıdın (8b-11)

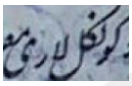
işdin (12b-11) mindin (15b-5)

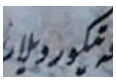
İncelenen metinden bulunma durum ekinin eklendiği çoğu sözcükten ayrı olarak yazıldığı görülmektedir. Ancak bazı sözcüklerde de bu ekin bitişik yazıldığı saptanmıştır:

fennide (16b-3) öyide (17b-14)

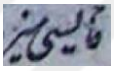
işimde (20a-12) künde (32b-18)

İncelenen eserde çokluk ekinin eklendiği sözcükten çoğunlukla ayrı yazıldığı tespit edilmiştir. İlgili ekin çok az örnekte de bitişik yazıldığı görülmektedir:

köŋülleri (33a-10) yittiler (44b-11)

işlerde (16a-10) yitkürdiler (50a-11)

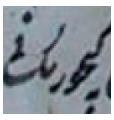
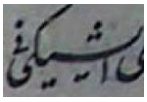
İncelenen metinde iyelik eklerinin eklendiği sözcüğe kimi yerlerde bitişik kimi yerlerde ayrı yazıldığı ve bir tutarlılık olmadığı tespit edilmiştir:

ķaysımız 11b/14 işimiz 56a/8

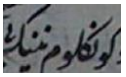
ķaysıŋız 41a /10 cevriŋiz 22a/14

Eserde belirtme durumu ekinin eklendiği sözcüğe çoğunlukla ayrı yazıldığı, bazen de bitişik yazıldığı saptanmıştır. Bu ekle ilgili olarak metinde herhangi bir tutarlılık söz konusu değildir:

otını (44a-4) başını (44a-12)

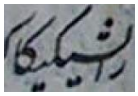
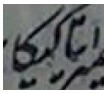
kiçürmekni (57a-17) eşigini (81b-2)

İncelenen eserde ilgi durum ekinin eklendiği sözcükten kimi yerlerde ayrı kimi yerlerde bitişik yazıldığı görülmektedir:

siniŋ (81b-13) köŋlümniŋ (82b-3)

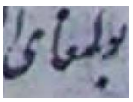
miniŋ (88b-6) ikkinçiniŋ (89b-10)

İncelenen metinde yönelme durum ekinin genellikle üçüncü tekil şahıs iyelik eklerinden sonra eklendiği sözcüğe bitişik yazıldığı, bazı sözcüklerde de ayrı yazıldığı saptanmıştır.

işigige (84a-11) itegige (92a-11)

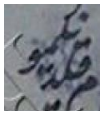
ḳatıge (94b-13) yanıġa (100a-3)

Metinde kullanılan kip eklerinin genellikle geldiği sözcüğe bitişik olarak yazıldığı tespit edilmiştir:

tapġay (16b-11) bolmaġay (19b-16)

ḳılġıl (20b-8) bolmış (23b-8)

(-mX) soru edatının eklendiği sözcüğe kimi zaman ayrı kimi zaman bitişik yazılması dikkat çekicidir:

ḳıldıŋ mu (26b-13) çıḳıp mu (32a-12)

yitkürürsin mü (15a-3) yoḳ mu (95b-15)

3.1.6. İkili Yazımı Olan Sözcükler

İncelenen eserde bazı sözcüklerin ve eklerin yazımındaki farklılıklar dikkat çekmektedir:

andaġ (68a-13) andaḳ (66b-17)

tofraġ (23a-3) tofraḳ (38b-2)

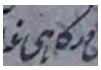
yıbardı (13b-14)

ıbardı (19a-4)

mundaḳ (4b-5)

mundaġ (57b-7)

dergehi (33b-13)

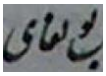
dergāhıġa (48b-15)

birle (52b-5)

bile (43a-1)

şehler (12b-17)

şāh (92b-9)

bolup (66a-4)

olup (25a-7)

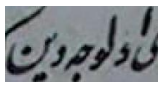
Bu örneklerden hareketle eserin müstensihinin yazım özelliklerine hakim olmaması ve iyi eğitim görmemiş olması kanaatine varılabilir. Ayrıca eserin kaleme alındığı dönemde kullanılan yazı dilindeki istikrarsızlığın sürmesi de bu farklılıklarda etkili olabilir.

Özellikle bazı sözcük ve eklerin yazımında görülen istikrarsızlıkla ilgili olarak Doğu Türkistan'daki Türkçe sözlük ve gramerleri hazırlayan İsveçli bilgin Gustaf Raquette "Doğu Türkistan'daki Türk dilinin zaptında kullanılan yazım yöntemleri çok çeşitlidir. Her müstensihin kendine ait bir yazım tarzı olmasının yanı sıra bir müstensihin aynı sayfa içinde aynı sözcüğü iki üç değişik şekilde yazdığı da görülebilir. Bununla beraber yazım kuralları, bütünüyle bir kişinin tasarrufuna da bırakılmamıştır. Örneğin, bazı sözcükler iki-üç parça hâlinde yazılabileceği gibi bütün harfler birbiriyle bitiştirilerek de yazılabilir. Diğer taraftan bazı sözcükler ise tek biçimli olarak yazılırlar." (1914: 111, akt. Çakmak, 2016: 29) ifadelerini kullanmıştır.

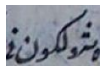
3.1.7. Bitişik Yazımlar

"ol" ve "şol" işaret sıfatlarının çoğunlukla kendinden sonraki sözcükle bitiştiği örnekler tespit edilmiştir.

şolvaḳtde (29a-8)

olvechdin (70a-4)

olvaḳtde (40b-6)

şol künni (11b-9)

3.2. Ses Bilgisi Özellikleri

Bu bölümde üzerinde çalışma yaptığımız Çağatay Türkçesi özelliklerini barındıran bu eserin ses bilgisi özellikleri incelenecektir. Bu bölüm ünlüler ve ünsüzler olmak üzere iki ayrı başlık altında detaylı olarak ele alınacaktır.

3.2.1. Ünlüler

3.2.1.1. Kapalı é/i meselesi

Türkçenin ilk yazılı metinlerinden itibaren tartışma konusu olan bu sorunla ilgili olarak birçok farklı görüş ortaya atılmış ancak konu üzerinde henüz fikir birliğine varılamamıştır. Konuyla ilgili olarak ilk düşüncelerini paylaşan Thomsen, bazı sözcüklerin yazımında ünlü harflerin gösterilip bazılarında gösterilmemesini *e-i* arasında bir ünlünün varlığına bağlamıştır. (Thomsen, 1896: 15-16).

Sir G. Clauson, N. A. Baskakov ve E. R. Tenişev gibi Türk dili üzerinde önemli çalışmaları olan araştırmacılar, Türkçede kapalı é ünlü sesi ile birlikte 9 aslî ünlü ses olduğunu kabul etmelerine karşın (Clauson, 1962: 83; Baskakov, 1988: 15; Tenişev, 1984: 17) Türkiye'de yapılan çalışmalarda araştırmacıların çoğu, Arapça "y" ى harfinin gösteriminde ünlü ses karşılığı olarak yalnızca i sesini kullanmışlardır. Tarihi Türk lehçeleri metinlerindeki Kapalı é sesi ile ilgili de önemli çalışmalar yapılmıştır (Kocaoğlu, 2003).

Kapalı /e/ sesi Orhun Yazıtları'ndan günümüze kadar gelen ve varlığı tartışma konusu olmuş bir sestir. Türkçe sözcüklerin ilk hecelerinde karşımıza çıkan bu ses genellikle /y/ ile gösterilmiştir. Bu ses, varlığını kabul eden kimi araştırmacılar tarafından /é/ olarak gösterilirken varlığını kabul etmeyen ve genel eğilime göre çalışmalar yapan kimi araştırmacılar tarafından ise /i/ olarak gösterilmiştir. (Eraslan, 1979; 1986; 1999; Yücel, 1998; Karasoy, 1998; Seyhan, 2004; Yıldırım, 2010).

XV. asırdan itibaren ى ile yazılış umumileşmiş, yani mesela eski bedük "büyük", elig "el", eb/ew "ev", keç- "geçmek", men "ben", ne "ne?", seb-/sew- "sevmek", yet- 'yetişmek' vs. gibi sözcükler Çağataycada biyik, ilig, iv, kiç-, min, ni, siv-, yit- veya bėyik, ėlig, ėv, kėç-, mėn, nė, sėv-, yėt- olmuştur. Bu gibi sözcüklerde i veya ė telaffuzu, galip bir ihtimalle, bölge ve devirlere göre değişmekte idi. (Eckmann; haz. Sertkaya, 2017: 139).

Bu görüşlerden hareketle araştırmacılar tarafından tartışma konusu hâline gelen *kapalı é* sesi, incelediğimiz metin içerisindeki Türkçe sözcüklerin ilk hecesinde /i/ olarak gösterilmiştir.

3.2.1.2. Ünlü Değişmeleri

3.2.1.2.1. Yuvarlaklaşma

Sözcükte yer alan düz ünlülerin çeşitli nedenlerle -çoğunluğu yuvarlaklaşan sesin yanındaki ünlü ve ünsüzün etkisiyle- yuvarlak ünlülere dönüşmesi sonucunda oluşan ses olayıdır.

3.2.1.2.1.1. /e-/, /-e-/ > /ö-/, /-ö-/

Türkçede içinde /b/, /m/, /p/, /v/ dudak ünsüzü barındıran düz ünlülü sözcüklerde yuvarlaklaşma görülmektedir (Argunşah, 2021: 103). Burada dudak ünsüzlerinin yuvarlaklaştırıcı etkisi göze çarpmaktadır:

öyġa (8b-9): *E.T.* eb > öy

öylendi (97a-14): *E.T.* eblen- > öylen-

İki heceli sözcüklerde bazı durumlarda ilk hecenin düz ünlüsünün ikinci hecenin yuvarlak ünlüsünün etkisiyle gerileyici benzeşmeye uğrayarak yuvarlaklaştığı örnekler tespit edilmiştir:

ötük (99b-4): *E.T.* etük > ötük

töşükġa (85b-10): *E.T.* teşük > töşük

3.2.1.2.1.2. /e-/, /-e-/ > /ü-/, /-ü-/

İçerisinde /b/, /m/, /p/, /v/ dudak ünsüzlerini barındıran Türkçe sözcüklerde dudak ünsüzünün etkisiyle yuvarlaklaşmalar görülür:

süydi (7b-10): *E.T.* seb- > süy-

süyünüp (30a-8): *E.T.* sebin- > süyün-

3.2.1.2.1.3. /ı-/, /-ı-/ > /u-/, /-u-/

İki heceli sözcüklerde ikinci hecedeki düz ünlü ilerleyici benzeşme sonucunda yuvarlaklaşmaktadır (Argunşah, 2021: 103).

boyunlarıġa (26a-2): *E.T.* boyın > boyun

yörüpdür (98b-12): *E.T.* yorı- > yörü-

uyumaġıl (73b-7): *E.T.* uyı- > uyu-

unutupdur (72a-4): *E.T.* unıt- > unut-

Ayrıca /p/ ve /v/ dudak ünsüzlerinin etkisiyle de başka yuvarlaklaşma olayları görülebilmektedir:

savuḳlıġı (92a-17): *E.T.* soġıḳ > sovıḳ > savuḳ

tapunġanlar (30b-15): *E.T.* tapın- > tapun-

yavuḳraḳ (24b-15): *E.T.* yavıḳ > yavuḳ

3.2.1.2.1.4. /i-/, /-i-/ > /ü-/, /-ü-/

İçerisinde /b/ ve /v/ dudak ünsüzlerini barındıran Türkçe İki heceli sözcüklerde dudak ünsüzünün etkisiyle yuvarlaklaşmalar tespit edilmiştir:

bütülüp (54a-2): *E.T.* biti- > bütü-

çevürü (63b-15): *E.T.* ebir- > çevür-

3.2.1.2.2. Düzleşme

Çağatay Türkçesi ile kaleme alınan metinlerde ünlülerin düzleşmesi olayına sıklıkla rastlanır. Bu örneklerin bir kısmı sözcük tabanlarında bir kısmı da eklerde görülmektedir.

3.2.1.2.2.1. ü > e

İncelenen metindeki bazı örneklerde /ü/ sesinin /i/ sesine dönüştüğü tespit edilmiştir. Buradaki düzleşmenin sebebi, /t/ ve /l/ diş ünsüzlerinin etkisiyle açıklanabilir.

bölekke (20b-14): bölük > bölek

köterdiler (23a-10): kötür- > köter-

bölek (51a-19): bölük > bölek

3.2.1.2.2.2. ü > i

Metindeki /ü/ sesinin /i/ sesine dönüşme örneği birçok farklı şekilde karşımıza çıkmaktadır:

indermin (11b-18): ünde- > inde-

beri (1b-11): berü > beri

3.2.1.2.2.3. u > a

İncelenen metindeki /u/ sesinin /a/ sesine dönüşme örneği yalnızca "tola" sözcüğünde karşımıza çıkmaktadır. Buradaki değişimin sebebi, /l/ diş ünsüzünün etkisinden kaynaklanmaktadır:

tola (24b-4): tolu > tola

3.2.1.2.2.4. o > a

İncelenen metinde /o/ sesinin /a/ sesine dönüşme örneği iki örnekte karşımıza çıkmaktadır:

savuḳda (10a-1): soġıḳ > savuḳ

uşal (51a-13): uşol > uşal

3.2.1.2.3. Genişleme

3.2.1.2.3.1. i > e

İncelenen metinde bir örnekte /i/ sesinin /e/ sesine dönüştüğü tespit edilmiştir. "yigirmi" sözcüğünün son hecesindeki dar ünlüsü /e/ sesine dönüşerek genişleme örneği göstermiştir:

yigirme (89b-2): yigirmi > yigirme

Dar ünlülerin genişlemesi olayı Yeni Uygur Türkçesinin seslik bir özelliği olarak görülmektedir. Yeni Uygur Türkçesi bu bağlamda devamı sayılan Çağatay Türkçesi ve en yakın çağdaş lehçe konumunda olan Özbek Türkçesinden bu yönüyle ayrılır.

3.2.1.3. Ünlü Düşmeleri

3.2.1.3.1. Sözcük Başında Ünlü Düşmeleri

İncelenen metinde başta ünlü düşmesiyle ilgili herhangi bir örnek tespit edilemiştir.

3.2.1.3.2. Sözcük Ortasında Ünlü Düşmeleri

İki heceli sözcüklerde ikinci hecede bulunan dar ünlü iyelik eki eklendiğinde düşer. Metnimizde de vurgusuz orta hece ünlüsünün düşmesi olayı birçok örnekte karşımıza çıkmaktadır:

burnını (32a-17): burun+ını > burnını

aġzıġa (56b-7): aġzı+ġa > aġzıġa

boynumġa (20a-17): boyun+umġa > boynumġa

ornıdın (16a-18): orun+ıdın > ornıdın

ilgini (28b-1): ilig+ini > ilgini

köŋlidin (7a-11): köŋül+idin > köŋlidin

ḳoynıġa (65b-10): ḳoyun+ıġa> ḳoynıġa

Vurgusuz orta hece ünlüsünün düştüğü diğer örnekler aşağıda sunulmuştur:

oġlanlarını (52b-4): oġul+anlarını > oġlanlarını

buyruġını (69b-16): buyur-uġını > buyruġını

çevrülür (52b-3): çevür-ülür > çevrülür

3.2.1.3.3. Sözcük Sonunda Ünlü Düşmeleri

Çağatay Türkçesine mahsus bir ek olan *+A- addan eylem yapım eki* ile *-gU+ eyleden ad yapım ekinin* birleşmiş şekli *+AgU* yapısında meydana gelen bir v < g değişmesi sonucunda sondaki ünlü düşer ve *+Av* olur:

ikev (62b-18): iki+egü > iki+ev > ikev

birevdin (25a-14): bir+egüdin > bir+evdin > birevdin

3.2.1.4. Ünlü Birleşmeleri

Ünlüyle başlayan bir sözcükle ünlüyle biten bir sözcüğün ekleşmesi sırasında yan yana gelen iki ünlü arasında birleşme meydana gelir ve bir sözcüğün son ya da ilk ünlüsü terk edilir. Eserde bu olayla ilgili örnekler şu şekildedir:

andaḳ (25b-6): anı + teg > andaḳ

mundaḳ (4b-5): munı + teg > mundaḳ

niçükdin (8a-4): neçe + ökdin > niçükdin

ikev (75a-3): iki + agu > ikegü > ikev

nimerseġa (41a-2): nime+ erseġa > nimersaġa

3.2.1.5. Ünlü Türemesi

Talat Tekin, ünlü türemesi ses olayının kapalı hecelerdeki uzun ünlülerin etkisiyle olabileceği düşüncesindedir. Asli uzun ünlülerin etkisiyle hece sonunda görülen ünlü türemesi çağdaş Türk lehçeleri arasında en çok Çuvaş Türkçesi ve Yeni Uygur Türkçesinin Hoten ağzında görülmektedir (Tekin, 1995: 155-156). İncelenen metinde ünlü türemesi olayına iki örnekte rastlanmıştır:

sor**a**p (32b-16): sor – p > sorap

tur**u**şlıġ (100a-7): turş + lıġ > turuşlıġ

3.2.1.6. Hece Yutulması

Karaağaç, bu ses olayının bir sözcüğün içindeki hecelerden birinin terk edilmesiyle ortaya çıktığını ve ses bakımından birbirine benzeyen ya da eşit seslerden oluşan iki heceden birinin zamanla eriyip kaybolması şeklinde yorumlanabileceğini ifade etmiştir. (Karaağaç, 2013: 455). Eserdeki hece yutulması örnekleri aşağıdaki gibi sıralanabilir:

turupdur (99a-6): turup - turur > **turupdur**

ıbargen (6a-10): ıdu - bergen > **ıbargen**

3.2.1.7. Ünlü Uyumları

3.2.1.7.1. Kalınlık-İncelik Uyumu

Bir sözcüğün ilk hecesinde kalın bir ünlü bulunuyorsa diğer hecelerdeki ünlüler de kalın, ince bir ünlü bulunuyorsa diğer hecelerdeki ünlüler de ince olmalıdır. Bu uyum kalınlık-incelik uyumu olarak adlandırılmaktadır.

Arap harfli metinlerde kalın ve ince ünlüler için ayrı bir işaret gösterilmemesi -tek şekilli olarak karşımıza çıkması- bu uyumun tespitinde birçok zorluğa sebep olmaktadır. Bir sözcükte kalın ya da ince ünlü bulunup bulunmadığını tespit edebilmek için /G/ ve /K/ seslerinin durumu göz önünde bulundurulması gerekir. /k/ ve /g/ sesleri ince okunduğunda *kef* "ك" harfiyle, kalın okunduğunda ise *kaf* "ق" ya da *gayın* "غ"

harfiyle gösterilmektedir. Dolayısıyla bir ünlünün kalın sıradan mı ince sıradan mı okunması gerektiği bu ünsüzler yardımıyla anlaşılmaktadır. Bu sesleri içerisinde barındırmayan kimi sözcüklerde ise sözcüğün ince ya da kalın olduğunu anlamak pek mümkün değildir.

Çağatay Türkçesi yazı dili ile yazılan Arap harfli metinlerde Türkçe kökenli sözcük kök ve gövdeleriyle bu sözcüklere getirilen eklerin çoğunlukla kalınlık-incelik uyumu bakımından uyum tarafında olduğu görülmektedir. Çok az da olsa Türkçe kökenli sözcük kök ve gövdeleri ile bu kök ve gövdelere getirilen ekler arasında kalınlık-incelik uyumu bakımından uyumsuzluk görülebilmektedir (Eckmann, 2017: 31-32; Eraslan, 1970: 113-115; Argunşah, 2021: 98-99).

İncelenen eserde kalınlık-incelik uyumunun olduğu örnekleri aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür:

k**ö**z**ü**md**i**n (6a-11)

k**ö**rm**e**g**e**y (1b-9)

b**i**rb**i**rl**e**r**i**n**i**ŋ (14a-18)

y**i**t**i**şg**e**y (25a-10)

t**o**fr**a**ḳn**ı**ŋ (81a-14)

k**ö**rs**e**tg**e**y (79a-16)

y**a**m**a**nl**ı**ġ**ı** (20a-1)

ölt**ü**rm**e**g**e**y (92a-11)

y**a**ḫş**ı**ġ**ı**n**a** (83b-18)

ç**u**lġ**a**d**ı**l**a**r (6a-13)

İncelenen metinde kalınlık-incelik uyumunun bozulduğu örnekler aşağıda gösterilmiştir:

kiçik**raḳ** (99b-19)

kün**ġı** (69a-4)

bol**gey** (16b-5)

üzül**ġay** (51a-9)

kirme**ġay** (71b-5)

bitil**ġan** (51a-16)

çürü**ġan** (72a-4)

köy**ġan** (82a-13)

ötker**ġıl** (73b-12)

kil**ġıl** (76b-8)

t**i**z**i**ġ**a** (6a-13)

b**i**rb**i**r**i**ġ**a** (25b-15)

Arapça ve Farsça kökenli sözcüklere getirilen ekler incelendiğinde ise bazı sözcüklerdeki eklerde kalınlık-incelik uyumuna uyulmadığı tespit edilmiştir. Arapça ve Farsça kökenli sözcüklere kalın ünlülü ek getirme eğilimi görülür (Eraslan, 1970: 114-115; Argunşah, 2021: 99). Bundan dolayı bu dillerden alınmış sözcüklere getirilen

eklerde kalınlık-incelik uyumunun çoğunlukla bozulduğu tespit edilmiş ve özellikle bazı eklerin belirli bir kurala bağlı kalmadan hem kalın sıradan hem de ince sıradan şekillerinin kullanıldığı saptanmıştır:

a. /+GA/ Yönelme Durumu Eki:

yemen**ġa** (17a-16), nihāyeti**ġa** (52b-6).

b. /+lIK/, /+lUK/ Addan Ad Yapma Eki:

bülend**lıġ**ıġa (8a-11), dürüst**lıḳ** (92a-9), rūşen**luḳ** (1b-12).

c. /+lIG/ Addan Sıfat Yapma Eki:

şu'le**lıġ** (3b-12), bī-ḫaber**lıġ** (52b-1).

d. /+rAK/ Karşılaştırma Eki:

kem**raḳ** (2a-17), 'azīz**raḳ** (79b-15).

e. /+GI/ Aitlik Eki:

evvel**ġı** (30a-1).

3.2.1.7.2. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu:

Düzlük-yuvarlaklık uyumu, Türkçe sözcüklerde eğer bir sözcük düz ünlü (a, e, ı, i) ile başlıyorsa sonraki ünlüler düz; yuvarlak ünlü (o, ö, u, ü) ile başlıyorsa sonraki ünlüler ya dar yuvarlak (u, ü) ya da düz geniş (a, e) olmasına denir.

Eckmann, Çağatay Türkçesi metinlerinde düzlük-yuvarlaklık uyumunun tam olarak gelişmediğini ifade etmiştir (Eckmann; çev. Karaağaç, 2017: 34). Çağatay Türkçesinde hem eklerin kullanımında hem de sözcüklerin kök ve gövdelerinde uyumsuzluklar görülmektedir. Bilhassa bazı eklerin tek şekilli örneklerinin bulunması bu uyumsuzluğun en büyük sebeplerinden biri olarak ortaya çıkmaktadır.

3.2.1.7.2.1. Sözcük Kök ve Gövdelerinde

Düzlük yuvarlaklık uyumu bakımından incelenen eserde uyuma uymayan örnekleri şu şekilde ele almak mümkündür:

yavuḳ (69a-10), ḳaranġuluġı (52a-13), savutmaḳ (79a-13), yasavulluḳġa (84b-5), savuḳlıġı (92a-17), niçükdür (67b-9), ḳoyı (53b-19), ḳoyın (95b-12), yaruġluḳ (1b-11), yarutupdur (96b-3), altunġa (90a-7).

İncelenen eserde bazı sözcüklerin düzlük yuvarlaklık uyumuna uyan ve düzlük yuvarlaklık uyumuna aykırı olan şekillerinin bir arada kullanıldığı tespit edilmiştir:

tapınmaḳdın (17b-6) ~ tapunmaḳnı (21a-17), aḳuzdılar (24a-1) ~ aḳızsaŋ (68b-10), tanumay (54b-7) ~ tanıp (73a-6), ayrururlar (35b-4) ~ ayrılıpdur (78b-8), ayrı (28b-3) ~ ayru (25b-1).

3.2.1.7.3. Eklerde

3.2.1.7.3.1. Uyuma Girmeyen Yalnız Düz Ünlülü Olan Ekler

a. /+dIn/ Ayrılma Durumu Eki

Ayrılma durumu ekinin ünlüsünün yalnızca düz ünlülü şekillerinin yer almaktadır:

yol**dın** (22b-7), ḳol**dın** (8a-12), tüş**din** (65b-8).

b. /+GI/ Aitlik Eki

Eserde aitlik ekinin ünlüsünün yalnızca düz ünlülü şekillerinin yer alması düzlük-yuvarlaklık uyumunu bozmaktadır:

burun**ḳı** (35a-1).

c. /-nI/ Yükleme Durumu Eki

Eserde yükleme durumu ekinin yalnızca düz ünlülü şekillerinin yer almaktadır:

özüm**ni** (6a-8), öy**ni** (52b-2), ot**nı** (57b-7), söz**ni** (71a-4).

d. /-nIŋ/ İlgi Durumu Eki

Eserde ilgi durumu ekinin yalnızca düz ünlülü şekillerinin yer almaktadır. Bu sebeple uyuma girmez:

söz**niŋ** (83b-10), mu**nıŋ** (73a-8), dost**nıŋ** (74b-15).

e. /-dI/ Görülen Geçmiş Zaman Eki

Genellikle düzlük-yuvarlaklık uyumuna giren bu ekin üçüncü şahıslarda yalnızca düz ünlülü şekillerinin yer alması uyumu bozmaktadır:

bol**dı** (73a-8), bildür**di** (5a-6), kiltür**di** (37a-15).

f. /-mIş/ Öğrenilen Geçmiş Zaman Eki

Ele alınan eserde öğrenilen geçmiş zaman ekinin yalnızca düz ünlülü şekillerinin yer alması düzlük-yuvarlaklık uyumunu bozmaktadır:

bol**mış** (23b-7), ḳoy**mış** (6a-7).

g. /-gIl/ 2. Tekil Şahıs Emir Eki

İncelenen metinde 2. Tekil şahıs emir ekinin ünlüsünün yalnızca düz ünlülü şekillerinin yer almaktadır:

bol**ġıl** (14a-6), tur**ġıl** (8b-12), buyur**ġıl** (91a-17).

h. /+UnçI/ Sıra Sayı Sıfatı Yapan Ek

Bu ekin ikinci ünlüsü her zaman düz ünlülü olduğu için bu ek genellikle düzlük-yuvarlaklık uyumuna girmez:

on**unçı** (21a-14), toḳuz**unçı** (71b-14).

3.2.1.7.3.2. Uyuma Girmeyen Yalnız Yuvarlak Ünlülü Olan Ekler

/-Ur/ Geniş Zaman Eki

İncelenen metinde geniş zaman eki /-Ur/ yalnızca yuvarlak ünlülü şekilde karşımıza çıkmaktadır:

tigür**ür** (100a-5), işit**ür** (1b-11), egil**ür** (9b-19).

/-dUk/ Görülen Geçmiş Zaman 1. Çoğul Şahsı

Bu ekin ünlüsü her zaman yuvarlak ünlülü olduğu için bu ek genellikle düzlük-yuvarlaklık uyumuna girmez:

kil**dük** (35b-15), ir**dük** (39a-19), bil**dük** (62b-10).

/-GUnçA/ Zarf-Fiil Eki

Zarf-fiil eki olan /-GUnçA/ ekinin ilk ünlüsü yuvarlak olduğu için genellikle düzlük-yuvarlaklık uyumuna aykırı durumlar teşkil eder:

alma**gunça** (44a14), ḳılma**ġunça** (49b-11), yitme**günçe** (16a-17).

/-GUr-/ Eylemden Eylem Yapım Eki

Her zaman yuvarlak ünlülü olan bu ek genellikle düzlük-yuvarlaklık uyumuna girmez:

ti**gür**gil (15a-8), yit**kür**ürni (20b-8), işit**kür**diler (30b-16).

/-DUr-/ Eylemden Eylem Yapım Eki

Eylemden eylem yapım eki olan /-DUr-/ ekinin ünlüsü her zaman yuvarlak ünlülü olduğu için bu ek genellikle düzlük-yuvarlaklık uyumuna girmez:

ol**tur**ġıl (66b-19), ḳavuş**tur**up (69b-4), tart**tur**urmin (70a-16).

/+GU/ Eylemden Ad Yapma Eki

Eylemden ad yapım eki olan /-GU+/ ekinin ünlüsü her zaman yuvarlaktır. Düzlük yuvarlaklık uyumuna her zaman uymaz:

ḳay**ġu** (92a-7), bol**ġu** (28a-6), öl**gü** (43a-18).

/-GUçI/ Eylemden Ad Yapma Eki

İlk ve ikinci hecedeki ünlüsü yuvarlak olan bu ekin çoğunlukla düzlük-yuvarlaklık uyumuna uymadığı tespit edilmiştir:

ḳıl**ġuçı** (54a-12), asra**ġuçı** (54b-17).

/-sUn/ 3. Tekil Şahıs Emir Eki

İncelenen eserde 3. tekil şahıs emir eki /-sUn/ her zaman yuvarlak ünlülü şekilde kaleme alınmıştır.

ayt**sun** (7b-1), çıḳar**sun** (67b-16), yıġıl**sun** (98a-18).

/-mU/ Soru Edatı

İncelenen eserde soru edatı yalnızca yuvarlak ünlülü şekilde karşımıza çıkmaktadır:

bar **mu** (13a-18), yoḳ **mu** (40b-17), aytur **mu** (71a-1).

3.2.2. Ünsüzler

3.2.2.1. Ünsüz Değişmeleri

3.2.2.1.1. /b/ ünsüzü

Çağatay Türkçesi metinlerinde Eski Türkçenin sözcük başındaki /b-/ sesi gerileyici benzeşme sebebiyle çoğunlukla /m-/ olmuştur. Bu değişme çoğunlukla sözcük ortasında ve sonundaki geniz ünsüzleri /n/ ve /ŋ/nin etkisiyle meydana gelmiştir. Fakat bu seslerin bulunmadığı bazı sözcüklerde de değişmeye rastlanır.

Kimi sözcüklerde /b-/ sesi korunmuştur. Kimi sözcüklerde ise ikili kullanımlar tespit edilmiştir (Argunşah, 2021: 108).

/b/ sesiyle ilgili olarak öncelikle *bol-* eyleminin eserdeki durumunu dikkate almak gerekmektedir. Bol- eylemi çoğu yerde sözcük başında /b/ sesini koruyarak karşımıza çıkarken kimi yerde de /b/ sesinin korunmadığı örnekler tespit edilmiştir.

a. Bol- eyleminde yer alan /b/ sesinin korunduğu örnekler aşağıdaki gibidir:

boldı (30b-10), **bol**maḳdın (33b-12), **bol**ġaylar (36b-10), **bol**sa (44b-2), **bol**masmin (50b-13).

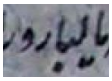
b. Bol- eyleminde yer alan bazı /b/ seslerinin korunmadığı örnekler tespit edilmiştir:

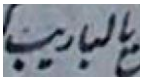
oldı (23b-8), **ol**madı (72b-1), **ol**maḳ (80a-13), **ol**mışım (97a-4), **ol**up (48a-18), **ol**ġay (28a-15).

c. /bir-/, /bar-/ ve /bar+/ sözcüklerinde /b/ sesi korunmuştur:

birgil (28b-10), **bir**gey (3a-6), **bir**genleriniŋ (32b-10), **bir**güçi (90b-1), **bar**gen (27a-7), **bar**dılar (7b-18), **bar**massizler (30b-4), **bar**maḳ (30a-7).

d. Söz ortasındaki /b/ ünsüzünün korunduğu örnekler de tespit edilmiştir:

yalbarur (54b-4)

yalbarıp (69a-14)

3.2.2.1.1.1. /b-/ > /m-/ Değişimi

a. Ele alınan eserde 1. tekil kişi zamiri *min* olarak karşımıza çıkmakta ve bu zamir ek aldığında da baştaki /m/ ünsüzü değişmemektedir:

miŋe (17b-2), **min**din (6a-14), **min**de (85b-4), **min**iŋ (89a-6).

b. *Min* zamiri eylem çekimlerinde de *min* olarak kullanılmıştır:

ḳılur**min** (50b-12), ḳoymas**min** (52a-3), olturmas**min** (53a-13).

c. İncelenen eserde bu işaret zamiri yalın durumlarda çoğunlukla /b-/ sesini korumuştur ancak durum eki ve teg edatını aldığı durumlarda /m-/ sesine döndüğü örnekler vardır:

bu (97b-11), **mu**ndaḳ (4b-5), **mu**ŋa (97b-12), **mu**ndın (21b-14).

d. İçerisinde /n/ ya da /ŋ/ sesi olan sözlerde de /b-/ > /m-/ değişimi görülmektedir:

miŋ (5b-11), **min**dürmin (52b-14), **meŋiz**leriġa (61b-2).

3.2.2.1.1.2. /b-/ > /v-/ Değişimi

Çağatay Türkçesinde Eski Türkçedeki /b-/ seslerinin korunduğunu ifade etmiştik ancak bazı sözcüklerde Oğuz Türkçesinin etkisiyle sözcük başında, sözcük içinde ve sözcük sonundaki bazı /b-/ seslerinin /v-/ sesine dönüştüğü örnekler tespit edilmiştir.

tiveġa (9b-19), **vir**ür (2b-11), **vir**ürler (6b-11), **var** (43b-9), **suv** (5a-13), **suv**ġarıp (3b-19).

3.2.2.1.1.3. /b-/ > /v-/ > /y-/ Değişimi

Ele alınan metinde iki sözcükte /b-/ > /v-/ > /y-/ değişimi tespit edilmiştir. Orhun metinlerinde eb şeklinde gördüğümüz sözcük Eski Uygur Türkçesi metinlerinde ev; Karahanlı Türkçesi metinlerinde ise ew şeklindedir. Bu sözcük Çağatay Türkçesinde ise öy olarak karşımıza çıkmaktadır:

öyidin (16b-12): eb > ev > öy

süydi (7b-10): seb- > sev- > süy-

3.2.2.1.2. /d/ Ünsüzü

3.2.2.1.2.1. /-d-/ > /ḍ/ > /-y-/ Değişimi

Türk dilinin lehçe tasniflerinde kullanılan ve Türk dilinin gelişim aşamalarını belirleyen en önemli ölçütlerden biri olan bu ünsüz değişmesi Çağatay Türkçesinin önemli özelliklerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Karahanlı ve Harezm Türkçelerinde /ḍ/ olarak geçen Eski Türkçenin kök ünlüsünden sonraki /d/ sesleri Çağatay Türkçesinde /y/'ye dönüşür (Eckmann; çev. Karaağaç, 2017: 42). İncelenen eserde bu önemli değişim ile ilgili örnekler şu şekildedir:

ḳo**y**ġıl (8b-11): ḳod- > koḍ > ko**y**-

ḳa**y**ġu (92a-7): ḳadġu > kaḍġu > ka**y**ġu

a**y**rılurlar (24b-16): adır- > aḍır- > a**y**ır-

ki**y**in (28b-4): kidin > kiḍin > ki**y**in

ki**y**dürüp (29a-6): kid- > kiḍ- > ki**y**-

Ele alınan eserde bir örnekte söz içi /d/ sesinin korunduğu tespit edilmiştir: ḳo**d**ar irdi (69b-1).

3.2.2.1.3. /G/ Ünsüzü

3.2.2.1.3.1. /-G-/ > /-w-/ > /-v-/ Değişimi

Çağatay Türkçesini Karahanlı ve Harezm Türkçesinden ayıran en önemli özelliklerden biri olarak karşımıza çıkan bu /G/ sesi; Orhun Türkçesinde /G/, Karahanlı ve Harezm Türkçelerinde /w/ olarak görülür ve Çağatay Türkçesinde /v/ye döner. İncelenen eserde /-G-/ > /-w-/ > /-v-/ değişimi iki örnekte karşımıza çıkmaktadır:

ya**v**uḳraḳ (69a-17): yaġuk > yawuḳ > yavuḳ

sa**v**uḳda (10a-1): soġık > savuḳ

3.2.2.1.3.2. /-G/ > /-K/ Değişimi

a. İki heceli kimi sözcüklerin sonunda ötümlü /G/ sesinin ötümsüzleşerek /K/ sesine dönüştüğü görülür. Ele alınan eserde bu ünsüz değişimi birçok örnekte görülmektedir:

anda**ḳ** (30b-6), munda**ḳ** (4b-5), ḳayda**ḳ** (67b-4), şunda**ḳ** (44a-9), aġrı**ḳ** (55b-14), arı**ḳ** (67b-15), sarı**ḳ** (68b-11), ḳuru**ḳ** (9a-2).

b. Ayrıca +lIG sıfat yapma ekinin son ünsüzünde de ötümsüzleşerek +lIK olduğu birçok örnek tespit edilmiştir:

at**lıḳ** (45b-5), tat**lıḳ** (65a-4), ṣıfat**lıḳ** (16a-6), yaruġ**luḳ** (1b-12), saluġ**luḳ** (5b-5), tanuḳ**luḳ** (45a-16).

3.2.2.1.3.3. /-K/ > /-G/ Değişimi

a. Çağatay Türkçesinde sıklıkla görülen ses olaylarından biri olarak karşımıza çıkan k>g ötümlüleşmesi metin içerisinde 3. Tekil şahıs iyelik ekini alan ve sonunda ötümsüz /K/ ünsüzünü barındıran sözcüklerde sondaki ünsüzün ötümlüleşmesi örneklerine rastlanmıştır: buyru**ġ**ını (69b-16), aya**ġ**ı (4b-4), uru**ġ**ı (29a-15).

b. ötümlüleşme örneği *+ḳı aitlik eki*nde de görülmektedir: evvel**ġı** (1b-3), burun**ġı** (3a-19).

c. +*lIK* addan ad yapma ekinin de bazı durumlarda ötümlüleştiği örnekler tespit edilmiştir: baş**lıġ** (35a-15), u**luġ** (4b-15).

3.2.2.1.3.3. /-ḳ-/ > /-ḫ-/ Değişimi

Çağatay Türkçesi metinlerinde sıklıkla karşılaşılan değişmelerden biri de */-ḳ-/ > /-ḫ-/* sızıcılaşmasıdır. Alıntı sözcüklerde ve birkaç sözcükte bu ses olayı tespit edilmiştir:

ya**ḫ**şı (96b-8), o**ḫ**şamaydur (24b-7), a**ḫ**şamġaça (43a-19), a**ḫ**tarıp (46a-10), sa**ḫ**lap (30b-5).

3.2.2.1.4. /t/ Ünsüzü

3.2.2.1.4.1. /t-/ > /d-/ Değişimi

Tarihi Türk lehçelerine baktığımızda söz başı /t-/ sesinin Eski Anadolu Türkçesi dönemine kadar korunduğu görülmektedir. Eski Anadolu Türkçesinden başlayarak söz başı /t-/ sesinin tonlulaşarak /d/ olduğu görülmektedir. Çağatay Türkçesi özelliklerini barındıran bu eserde söz başı /t-/ sesi genellikle korunmuştur. Ancak söz başındaki /t-/ sesinin /d-/ sesine döndüğü örneklerle de karşılaşmaktayız. Bu durum Oğuz Türkçesi etkisinin Çağatay Türkçesine yansıması olarak yorumlanabilir. İncelenen metin içerisinde *di-*, *dile-* ve *daġla-* eylemlerinin yanı sıra *döpe*, *daġ*, *daġlıġ* gibi adlarda ve *dik* edatında /d/li örnekler tespit edilmiştir.

dik (6b-17), **di**diler (53b-17), **di**r (12b-1), **di**gen (55a-11), **di**mese (56b-5), **döpe**cikġa (63a-2), **daġ**lıġ (14b-18), **daġ**nı (14b-19), **daġ**ladılar (28b-6), **di**ler irse (48a-1), **di**mek bolur (69b-18).

Söz başında /t/ sesinin korunduğu bazı örnekler aşağıda gösterilmiştir:

taşlagil (74a-17), **ti**lediler (76b-1), **ti**legini (76b-2), **til** (44b-14), **tiş**leri (4b-6), **taġ**lardın (2b-18).

3.2.2.1.5. /p/ Ünsüzü

3.2.2.1.5.1. /-p-/ > /-f-/ değişimi

Çağatay Türkçesinin belirleyici ses özelliklerinden biri olarak karşımıza çıkan /-p-/ > /-f-/ değişimi dudak ünsüzü olan /p/ sesinin /f/ sesine dönmesiyle oluşur. Nevâyî'den itibaren üç sözcükte -tofrak < toprak, yafrak < yaprak, ofrak < oprak- f < p değişimi saptanmıştır. Ele alınan metinde bu değişimle ilgili yalnızca beş örnek tespit

edilmiştir ve bunlar içerisinde yer alan **fıçak** < **vıçak** < **bıçak**, **süfür-** < **süpür-** ve **yaf-** < **yap-** "düşmek, çökmek anlamında" sözcüklerinde görülen /-p-/ > /-f-/ değişimi ilgi çekici örnekler olarak karşımıza çıkmaktadır: to**f**raḳnıŋ (81a-14), **f**ıçaḳ (78a-4), ya**f**rağı (90a-7), sü**f**ürsün (98a-15), ya**f**tım (82a-14).

3.2.2.1.6. /z/ Ünsüzü

3.2.2.1.6.1. /-z/ > /-s/ Değişimi

Çağatay Türkçesi metinlerinde geniş zamanın olumsuz çekiminde genellikle ötümlü /z/ ünsüzü ötümsüzleşerek /s/ ünsüzüne dönüşür. Ender durumlarda da *-mAz* şekilleri görülmektedir. İncelenen metinde bu değişimin yalnızca *-mAs* biçimi tespit edilmiş ve *-mAz* biçimine rastlanmamıştır:

ḳal**mas** (92b-7), al**mas**lar (94b-4), sındur**mas** (95b-16), kil**mes** (40b-19).

3.2.2.2. Ünsüz Türemesi

/ı/ ve /i/ ile başlayan bazı sözcüklerde ön seste /y/ türemesi Çağatay Türkçesi metinlerinde görülür. Eserde de iki örnekte ön seste /y/ türemesi olayı tespit edilmiştir:

yıġaçdın (94b-17): ıġaç > yıġaç

yıraḳdur (22b-8): ıraḳ > yıraḳ

3.2.2.3. Ünsüz Düşmeleri

Türkçede dilde en az çaba ilkesiyle de bağlantılı olan bu olay, bazı ünsüzlerin farklı seslik sebeplerle belli durumlarda ya da doğrudan doğruya düşmesi olarak tanımlanmaktadır.

a. Ön seste /b-/ sesinin düşmesi olayı *bol-* eyleminin Oğuz Türkçesinin etkisiyle baştaki /b/ sesini düşürmesi sonucu ortaya çıkan *ol-* eyleminde karşımıza çıkmaktadır: **ol**dı (33b-14).

b. Son seste /-b/ sesinin düşmesi olayı yalnızca bir sözcükte tespit edilmiştir:

su (99a-13): sub > suv > su

c. İç seste ünsüz düşmesi olayı incelenen eserde birçok örnekte karşımıza çıkmaktadır:

ḳulağıŋlarġa (10a-12): ḳulġaḳ > ḳulaġ

kitürdi (94b-9): kiltür- > kitür-

kilürmediler (8b-17): kiltür- > kilür-

bile (23b-7): birle > bile

d. Başta /y/ düşmesi yalnızca iki örnekte tespit edilmiştir:

ıldızıdın (42a-17): yıldız > ıldız

uvasıdın (83b-15): yuva > uva

e. Çağatay Türkçesi metinlerinde özellikle ek eylemin ünsüzünün sıklıkla düştüğü görülmektedir. İncelenen eserde de bu olayın birçok örneği tespit edilmiştir:

imes (24b-5): irmes > imes

bolmış **idi** (23b-8): bolmış irdi > bolmış idi

3.2.2.4. Göçüşmeler

Ele alınan eserde üç sözcükte göçüşme örneği tespit edilmiştir:

körsetürmin (67b-11): körset- > göster-

kiyüvi (45b-10): küvey > kiyüv

örgengeyleri (2b-19): ögren- > örgen-

kime (37a-5): kemi > kime

3.2.2.5. Ünsüz Uyumları

Çağatay Türkçesinde tam bir ünsüz uyumundan bahsetmek mümkün değildir. Uyumu bozan nedenlerden biri, bazı eklerin kalıplaşmış yazımlarıdır. Kimi ekler sürekli tonsuz ünsüzle gelerek tonlu ünsüzle gelen sözcük tabanlarında uyumu bozmaktadır. Konuyla ilgili olarak herhangi bir tutarlılıktan bahsetmek mümkün değildir.

Bu bağlamda incelemiş olduğumuz eserde de aynı durum söz konusudur. Tabii bazı eklerin tonlu ve tonsuz biçimleri olmasına rağmen uyum dışına çıktığı örnekler de yer almaktadır:

a. Eserde bazı eklerin ünsüz uyumuna aykırı olduğu örnekler şu şekildedir: yaḫşılıḳdın (1b-10), rūşenli**kd**in (17a-15), kiŋrüli**kd**e (53a-9), çı**ḳġ**ay (66a4).

b. Ünsüz uyumuna giren örnekleri bu şekilde sıralamak mümkündür: ta**pḳ**ay (2b-17), ay**tḳ**ay (77a-17), tuta**şḳ**an (65a-9), ba**şḳ**a (3a-8).

c. İncelenen eserde aynı ekin ünsüz uyumuna girdiği ve uyum dışı kaldığı örnekler şu şekildedir:

ḳılı**şḳ**an (80b-1) ~ ḳılı**şg**eni (33b-16), tu**tḳ**ay (71b-4) ~ tu**tġ**ay (19a-6).

3.3. Biçim Özellikleri

3.3.1. Yapım Ekleri

Yapım ekleri sözcüklerin kök ya da gövdelerinden yeni sözcükler türettikleri için sözcüklerin kök veya gövdelerden sonra gelerek yeni sözcük oluştururlar. Türkçede yapım ekleri dört başlık altında toplanır:

1. Addan Ad Yapan Ekler

2. Eylemden Ad Yapan Ekler

3. Addan Eylem Yapan Ekler

4. Eylemden Eylem Yapan Ekler

3.3.1.1.Addan Ad Yapan Ekler

İncelenen eserde Addan Ad yapım eki olarak kullanımı tespit edilen örnekler şu şekilde sıralanabilir:

+A: kiç**e**de (95a-16).

+AK: baş**aḳ**ı (54b-11).

+Ar: bir**er** (14b-5).

+çI: baş**çı** (85a-12), il**çi** (10a-9).

+dAş: ḳarın**daş**larġa (20a-1).

+dUz: yul**duz** (75a-18), kün**düz** (1b-5).

+GA: öz**ge** (6a-15), bir**ge** (16a-2), baş**ḳa** (3a-8).

+GAç: yalan**ġaç** (83a-11).

+GInA: yaḫşı**ġına** (83b-18).

+(I)l: yaşı**l** (96a-10), ḳızı**l** (44a-7).

+KI: evvel**ḳı** (49b-14), burun**ḳı** (66b-3).

+lA: taŋ**la**sı (69a-4), bir**le** (16a-15).

+lIG / +lUG: Bu ek sıfat yapımında kullanılmıştır: bedr**lıġ** (88a-17), tür**lıġ** (100a-13), şu'le**lıġ** (5b-7), yaş**lıḳ** (7b-19), rüsvā**lıḳ** (34a-10), u**luġ** (35a-11).

+lIG / +lUG: Bu ekin kullanımının olduğu yerlerde genellikle soyut ad türetme yoluna gidildiği görülmektedir: ḳılığ**lıġ** (98b-13), yarıġ**lıġ** (99a-15), yasaġ**lıġ** (99b-5), yaḫşı**lıḳ** (6b-12), gāmkār**lıḳ** (7b-10).

+(I)nçI: altı**nçı** (3a-10), toḳḳuzu**nçı** (19a-2), onu**nçı** (21a-14), üçü**nçi** (9a-3).

+rAK: uluġ**raḳ**ı (38a-3), lāyıḳ**raḳ** (12b-19), kiçik**raḳ** (20a-16).

+sIz: muḳayyed**siz** (45a-11), anıŋ**sız** (66a-4), beden**siz** (86a-15).

+çA: Durum ekinin yapım eki işleviyle kullanıldığı örnekler de tespit edilmiştir: ni**çe** (60a-7), ḳan**ça** (75a-8), an**ça** (78a-4).

3.3.1.2. Eylemden Ad Yapan Ekler

-A+ / -I+: irt**e**si (13b-8), yaḫş**ı**raḳdur (52a-11).

-AK+: böl**ek** (45b-17).

-(X)G+: arı**ġ**lar (3a-4), satı**ġ** (52b-11), ḳatı**ġ** (46a-3), uru**ġ** (65a-17).

-GU+: uy**ḳu** (51b-18), ḳay**ġu** (9a-7), bol**ġu** (28a-6).

-GU+çI+: saḳla**ġuçı** (18b-11), yandur**ġuçı** (41b-18), oltur**ġuçı** (88b-19).

-GU+lUK+ / -GIlIK+: oḳu**ġuluk** (45b-18), işit**gülük**ni (27a-5).

-(X)ş+: kiliş (98a-18), körüşlıġ (100a-11).

-K / -(X)K: yavu**ḳ** (1b-6), açu**ḳ** (6b-3), artu**ḳ** (24b-11).

-(X)m+: ölü**m** (20a-10).

-(X)n+: tike**n**ini (69b-5), tolu**n**ay (22b-3).

-(X)z+: boġu**z**lamaḳdın (18b-15).

3.3.1.3. Addan Eylem Yapan Ekler

+A-: oyn**a**maḳġa (30b-3), til**e**günçe (32a-10), at**a**dılar (57b-17).

+Ar-: kök**er**di (32a-11), aḳ**ar**dı (42b-12), sarġ**ar**dı (69a-9).

+DA-: is**te**meseŋler (25b-8), in**de**diler (43b-14), yas**ta**nurmin (81b-15).

+I-: yav**ı**ştı (96b-5), bit**i**kçileri (75a-11).

+(X)K-: yoluķup (53a-1), aşuķup (82a-1), uçuķupsin (83b-2).

+KAr-: tuşķar**dı**lar (95b-8), ķutķar**dı**lar (34a-10).

+KIr-: ķıçķır**dı** (22a-17).

+lA-: yıġ**la**dı (12a-16), söz**le**güçi (74a-8), çar**la**gil (19b-8).

3.3.1.4. Eylemden Eylem Yapan Ekler

İncelenen eserde ***-Aş-*** ekinin tek örneği tespit edilmiştir: **-Aş-:** tutaştı (18b-19)

Geçişli eylemler türeten ***-KAz-*** ekinin bir örneği tespit edilmiştir: **-KAz-:** büt**kez**dim (17b-12).

Eylemden eylem yapan /-n-/, /-ş-/ ve /-t-/ ekleri işlek olarak metinde sıklıkla görülmektedir.

-n-: u**lan**dılar (58a-19), ķovġa**lan**maġlıġġa (73b-3).

-ş-: çoġ**laş**ıp (81a-18), ara**laş**ıp (95b-16), orun**laş**dı (10a-13).

-t-: ot**lat**urġa (82a-7), aŋ**lat**ı (96b-13).

Bütün eylemlerin olumsuz biçimleri ***-mA-*** eki ile yapılır: **-mA-:** ķıl**ma**ġaylar (51b-4), ķoy**ma**dılar (54a-6), kilel**ma**y (54b-8).

Pekiştirme fonksiyonunda kullanılan ***-ḍ-*** > ***-y-*** eki incelenen metinde birkaç örnekte karşımıza çıkmaktadır: **-ḍ- > -y-:** ķo**y**arsin (40b-9), kö**y**dürdi (62a-7).

3.3.1.4. Çatı Ekleri

Eylemden eylem yapan ekler içinde yer alan çatı eklerinin ve olumsuzluk ekinin bütün Türkçede özel bir yeri ve önemi vardır (Türk vd., 2013: 34). Araştırmacıların yapmış olduğu yorumlardan hareketle yapım ekleri içerisinde özel bir yere sahip olan çatı ekleri eylemden eylem yapım eki başlığı altında ayrıca değerlendirilmiştir. Çalışmamızda çatı ekleri oldurgan, ettirgen, edilgen, dönüşlü ve işteş olmak üzere beş alt başlık altında ele alınmıştır.

3.3.1.4.1. Oldurgan Çatı Eki

Çoğu araştırmacıya göre oldurgan çatı eklerinde -ettirgen eki alan- geçişsiz eylemlerin olma ve yapma anlamı ortaya çıkar. Acı-, alış-, başla-, çık-, kısal-, uzan-, yatış- gibi olma durumu bildiren geçişsiz eylemler, çatı eklerini aldıklarında: acıt-, alıştır-, başlat-, çıkar-, kısalt- gibi geçişli eylemler hâline dönüşerek oldurgan çatıyı

oluştururlar. (König, 1983: 115; Topaloğlu, 1989: 112; Banguoğlu, 1998: 418; Gencan, 2001: 362; Ergüzel, Boz vd., 2011: 127; Gabain, 1988: 60-61; Selçuk, 2013: 2249; Demircan, 2003: 22). Bu anlama sahip metin içerisinden derlediğimiz oldurgan çatılı eylem örnekleri aşağıda sıralanmıştır:

3.3.1.4.1.1. -Ar- Oldurganlık Eki

-Ar-: ḳayt**ar**ılmaġan (61a-11), çıḳ**ar**maġay (95a-5).

3.3.1.4.1.2. -DAr- Oldurganlık Eki

-DAr-: aḫ**tar**ıp (46a-10).

3.3.1.4.1.3. -DUr- Oldurganlık Eki

DUr-: öl**tür**güçi (19a-14), kil**tür**meseŋ (19b-7), min**dür**üp (30a-19)

3.3.1.4.1.4. -GUr- Oldurganlık Eki

-GUr-: az**ġur**dı (22b-7), ḳay**ġur**up (51a-2), yit**kür**geyler (19b-5).

3.3.1.4.1.5. -GUz- Oldurganlık Eki

-GUz-: tur**ġuz**dum (84b-15), tir**güz**güçi (19a-14), kirg**üz**diler (51b-1).

3.3.1.4.1.6. -KAr- Oldurganlık Eki

-KAr-: öt**ker**gil (41a-8), büt**ker**ib (15a-2).

3.3.1.4.1.7. -r- / -(X)r- Oldurganlık Eki

-r- / -(X)r-: bişü**r**di (45b-19), aşu**r**ur (35b-7), yaşu**r**ġanını (37b-1), kitü**r**di (94b-9) bolu**r**ġanlarını (80b-8), uçu**r**mekġa (22a-4), tüşü**r**diler (65b-9).

3.3.1.4.1.8. -(X)t- Oldurganlık Eki

-(X)t-: oyġa**t**ġay (92a-9), uyġa**t**tı (46a-15), yörü**t**gey (36b-18), ay**t**ıpdur (39b-4), yara**t**maḳdın (77b-14), unu**t**updur (72a-4), yaru**t**updur (96b-3), ḳorḳu**t**ġıl (8b-11).

3.3.1.4.1.9. -(X)z- Oldurganlık Eki

-(X)z-: aḳu**z**dılar (24a-1).

3.3.1.4.2. Ettirgen Ekleri

Ettirgenlik bildiren ekler, *-r-*, *-t-*, *-DIr-*, *-DUr-* ekleridir (Erdal 1991: 733), Ettirgenlik ekleri; geçişli eylemlerin geçişlilik derecesini arttıran, eylemlerden

oldurma ve bir işi başkalarına yaptırma anlamı ortaya koyar (Lübimov, 1963: 153; König, 1983: 118-119; Gabain, 1988: 60-61; Hacıeminoğlu, 1996: 144-147; Banguoğlu, 1998: 417-418; Korkmaz, 2007: 89-90).

3.3.1.4.2.1. -(X)t- Ettirgen Eki

-(X)t-: örge**t**ti (49b-19), tüke**t**ti (62a-4), körse**t**tiler (73b-1).

3.3.1.4.2.2. -r- / -(X)r- Ettirgen Ekleri

-r- / -(X)r-: kiçü**r**geyler (53a-12), aytu**r**unça (21b-3).

3.3.1.4.2.3. -DUr- Ettirgen Eki

-DUr-: al**dur**maġaylar (51a-8), sal**dur**dı (8a-14), kiy**dür**üp (88a-1), küy**dür**di (37a-1), yıġış**tur**ġan (91b, 14).

3.3.1.4.2.4. -GUz- Ettirgen Eki

(< ol-tur- Toprak 2005: 113, < ol-tur-ġuz- "oturtmak." Courteille 1870: 75, EDPT 1972: 150, Tekin 2010: 160, Eckmann 2012: 59): **-GUz-:** oltur**ġuz**dılar (93a-1).

3.3.1.4.2.5. -(X)z- Ettirgen Eki

-(X)z-: yaḳu**z**up (51a-1).

3.3.1.4.3. Edilgen Ekleri

Edilgen çatı geçişli veya geçişsiz eylemlerden -(I)l-/-(U)l- ve -(I)n-/-(U)n- ekleri ile kurulan eylemin gösterdiği işi yapan şahsın veya nesnenin açıkça bildirilmediği, öznesi belli olmayan eylem çatısıdır (Korkmaz, 2010: 80).

Eski Türkçeden günümüze değin Türkçenin bütün dönemlerini ele aldığımızda edilgenlik ekinde her dönem bir artış gözlemlenmiştir. Bu artışın yansımaları incelediğimiz metinde de karşımıza çıkmaktadır:

3.3.1.4.3.1. -(I)l- Edilgen Eki

-(X)l-: açı**l**dı (63a-18), biti**l**ġan (51a-16), açı**l**ıpdur (78b-6), yarı**l**dı (80a-4), yıḳı**l**dı (85a-2), yapı**l**dı (93a-15), yıbarı**l**dı (9a-6), ḳoyu**l**dı (73a-6), çeki**l**gen (50b-10).

3.3.1.4.3.2. -(X)n- Edilgen Eki

-(X)n-: sı**n**durdılar (23b-17), körü**n**meġay (94b-19), örge**n**diŋ (41b-13).

3.3.1.4.4. Dönüşlülük Eki

3.3.1.4.4.1. -(X)l- Dönüşlülük Eki

-(X)l-: yığı**l**dılar (80b-1), ḳutu**l**massızlar (25b-9), tapı**l**madı (82a-2), tiri**l**mekniŋ (69b-1), yarı**l**dı (46a-5), ayrı**l**mesmin (12a-19).

3.3.1.4.4.2. -(I)n- Dönüşlülük Eki

-(X)n-: ḳılı**n**dı (38b-18), bili**n**türmek (19a-7), körü**n**mediler (9b-11), körü**n**gey (74a-14), sığı**n**urlar (48a-4), taya**n**ıp (27a-4), tapı**n**maḳdın (17b-6).

3.3.1.4.5. -(I)ş- İşteş Eki

İşteş çatı ekiyle ilgili olarak çoğu araştırmacı tarafından gelinen ortak nokta, bu ekin karşılıklı ya da birlikte yapılma durumunu göstermesidir. Bu işteşlik fonksiyonu */-Iş-/*, */-Uş-/* ekiyle kazandırılır. (Caferoğlu, 1930: 141; Ahmet Cevat Emre, 1931: 436-439; Lübimov, 1963: 153; Ercilasun, 1984: 31; Gabain, 1988: 60; Ergin, 1993: 197; Hacıeminoğlu, 1996: 143-144, Banguoğlu, 1998: 416; Karahan, Ergönenç, 2000: 139; Uzun, 2000: 286; Gencan, 2001: 372; Göksel ve Kerslake, 2005: 73, Toprak, 2008: 1; Aksan, 2009: 105; Demircan, 2009: 119-120; Korkmaz, 2010: 135; Gülsevin, 2011: 141; Eckmann, 2012: 60; Eraslan, 2012: 315; Üstünova, 2012: 8).

-(X)ş-: yavı**ş**tı (2a-10), çulġa**ş**tılar (26a-5), turu**ş**tılar (31b-2), alı**ş**turup (27a-17), ḳavu**ş**turmaḳ (92b-10), ḳo**ş**up (34b-8), turu**ş**tılar (31b-2), yara**ş**ıpdurlar (31a-8), yiti**ş**gey (25a-10), oḫ**ş**a**ş** (71a-7).

3.3.2. Adlar

3.3.2.1 Ad Çekimi

Çokluk, iyelik ve durum ekleri; Türkçede ad çekim ekleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu ekler, Çağatay Türkçesi metinlerinde Karahanlı ve Harezm Türkçesi metinlerindeki çekim eklerinden bazı farklılıklar gösterir.

3.3.2.1.1 Çokluk Eki

Türkçenin bütün dönemlerinde yaygın olarak karşımıza çıkan */+lAr+/* eki, Eski Türkçede daha çok sınırlı sayıda kişi ve akrabalık adlarında görülmektedir (Tekin, 2003: 101). Bu ek incelenen metinde Türkçe sözcüklerle beraber alıntı sözcüklerde de kullanılmıştır:

+lAr: bu**lar** (45a-5), iltifāt**lar** (2b-4), yaş**ları** (4a-12), ay**ları** (4a-16), ḥāṭır**ları**nı (48a-1), dost**lar**ġa (63b-9), baba**ları**ŋ (64a-8), ṣıfat**lar** (64b-18), şeyṭān**lar** (71a-10), o**lar**dur (71a-14).

Eski Türkçe döneminde çok az sayıda örnekte görülen bir başka çokluk eki de *"+An"* ekidir (Ölmez, 2017: 51). Bu ek metinde işlevini yitirmiş olarak bir sözcükte tespit edilmiştir:

+An: oġl**an**lar (95b-15).

3.3.2.1.2. İyelik Ekleri

İyelik ekleri, ad kök ve gövdeleriyle sıfat-fiil eklerine gelerek sözcüğe sahiplik anlamı katarlar. Bu eklerden sonra sadece durum ekleri gelebilir. Çağatay Türkçesinde belirtili veya belirtisiz ad tamlamalarında tamlanan ad daima iyelik eki alır. (Argunşah, 2021: 139).

3.3.2.1.2.1. I. Tekil Kişi İyelik Eki *(+I-U)m*

İncelenen eserde birinci tekil kişi iyelik eki *(+I-U)m*'dir. Ekin yardımcı ünlüsü çoğunlukla düzlük-yuvarlaklık uyumuna uyarken uymadığı örnekler de tespit edilmiştir: köŋl**ümd**e (5a-11), ḥāl**im**ġa (61a-10), til**im**ni (17a-2), cān**ım**nı (13a-10), ḳursaḳ**ım**nı (14b-19), perverdigār**ım**nıŋ (41b-14), başı**m**nı (65b-12), vücūd**um** (75a-10).

3.3.2.1.2.2. II. Tekil Kişi İyelik Eki *(+I-U)ŋ*

İkinci tekil kişi iyelik eki düzlük-yuvarlaklık uyumuna göre (+Iŋ) ya da (+Uŋ) olarak karşımıza çıkmaktadır. Metinde çoğunlukla uyuma uyan örnekler tespit edilmesine karşın uyum dışı örnekler de saptanmıştır: öz**iŋ**ni (22a-8), āvāz**ıŋ**nı (65a-1), ḳız**ıŋ**nı (66a-17), söz**üŋ**e (21b-10), yüz**üŋ**ni (71a-17), pesend**iŋ**de (20b-13).

3.3.2.1.2.3. III. Tekil Kişi İyelik Eki *+I, +sI*

Üçüncü tekil kişi iyelik eki Çağatay Türkçesinde olduğu gibi ünlülerden sonra */+(s)I/;* ünsüzlerden sonra ise */+I/* şeklindedir (Argunşah, 2021: 140). Eserdeki örnekleri şu şekilde sıralayabiliriz: kiyüv**i** (45b-10), ata**sı** (23b-4), arḳa**sı**dın (23b-10), baba**sı**nı (55b-11), ana**sı**ġa (57a-12), nūr**ı**dur (2b-11), oġl**ı**nıŋ (91b-1).

3.3.2.1.2.4. I. Çoğul Kişi İyelik Eki *(+I-U)mIz, (+I-U)mUz,*

İncelenen eserde Çağatay Türkçesindeki gibi ekin ünlüsü düzdür ve yuvarlak ünlülü biçimleri tespit edilmemiştir. Bu sebeple yuvarlak ünlülü sözcük tabanlarına geldiğinde düzlük-yuvarlaklık uyumu bozulur: tirikliki**miz**niŋ (80b-13), özü**miz**ni (80b-14), ḫüdāları**mız**ġa (72a-10), emvāli**miz**ni (18b-14), atı**mız**ġa (68b-16), köŋli**miz**ni (68a-12).

3.3.2.1.2.5. II. Çoğul Kişi İyelik Eki *(+I-U)ŋIz*

Metinde ikinci çoğul kişi eki olarak *(+I-U)ŋIz* biçimi kullanılmıştır. Yuvarlak ünlülü biçimleri yoktur: babalarıŋız (15a-14), özü**ŋiz**ni (19a-6), ḳaysıları**ŋız** (20a-14), naṣiḥatı**ŋız**ġa (21b-15), barçaları**ŋız**nı (41a-13), köŋlü**ŋiz** (49b-1).

3.3.2.1.2.6. III. Çoğul Kişi İyelik Eki *+lArI*

Üçüncü çoğul şahıs eki *+lArI* biçiminde karşımıza çıkmaktadır: ulaġ**ları** (51b-16), oġlan**ları**nı (52b-4), baba**ları** (57a-5), ana**ları**ġa (57a-5), günāh**ları**nı (58a-5), aḳl**ları** (64a-12).

3.3.2.1.3. Durum Ekleri

Bir dil içerisindeki gramer yapısı, o dili diğer dil birliklerinden ayıran en temel ölçütlerden biri olarak görülür. Ural-Altay dillerinin önemli ortak özelliklerinden biri olarak karşımıza çıkan ekleşme dizisi içerisindeki durum ekleri dünyanın pek çok farklı dilinde olduğu gibi bizde de üzerinde durulması gereken mühim bir konudur.

Durum kategorisi, bilim adamları tarafından birçok farklı şekilde tasnif edilmiş çeşitli gruplandırmalarla karşımıza çıkmaktadır. Durum eklerinin tasnifi üzerine yapılmış olan önemli açıklamalar şu şekildedir:

Gabain, ad durum eklerini *belirsiz hâl, ilgi hâli, yaklaşma hâli, yükleme hâli, bulunma-ayrılma hâli, ayrılma hâli, vasıta hâli, esitlik hâli* ve *yön hâli* olmak üzere dokuz başlık altında incelemiştir (Gabain, 2000: 63-65).

Timurtaş, durum ekleriyle ilgili gruplandırma yaparken *yalın hâl, genitiv, dativ, akkuzativ, lokativ, ablativ, ekvativ (esitlik), cihet (direktiv) ve instrumental (vasıta)* eklerine yer verir. (Timurtaş, 2005: 85-92).

Hacıeminoğlu, ismin durumlarını *yalın, ilgi, yükleme, yönelme, bulunma, ayrılma, eşitlik, vasıta ve gösterme hâli* olarak sınıflandırır. (Hacıeminoğlu, 2008: 29-31).

Gülensoy, ismin hāllerini *yalın hâl, ilgi hâli, yükleme hâli, yönelme hâli, bulunma hâli, ayrılma hâli, vasıta hâli, esitlik hâli, yön gösterme ekleri ve sebep gösterme ekleri* olarak on başlık altında toplamıştır (Gülensoy, 1988: 79-85).

Tekin, adların dokuz durumunun bulunduğunu ifade eder ve bunları: *yalın durum, ilgi durumu, belirli nesne durumu, verme-bulunma durumu, bulunma-çıkma durumu, yönelme durumu, eşitlik durumu, araç durumu ve birliktelik durumu* (Tekin, 2003: 105) şeklinde açıklar.

Caferoğlu, Eski Türkçenin temel dil bünyesindeki durum eklerini *nominatif, genitif, datif-latif, akuzatif, lokatif-ablatif, enstrümental, allatif-direktif, ekvatif, beraberlik eki ve nispet eki* şeklinde on başlık altında incelemiştir (Caferoğlu, 2001: 137-139).

Sev, tarihi Türk lehçelerindeki durum ekleriyle ilgili yapmış olduğu çalışmasında durum eklerini; *yalın hâl, ilgi hâli, yükleme hâli, yönelme hâli, bulunma hâli, çıkma hâli, vasıta hâli, eşitlik hâlive yön gösterme hâli* (Sev, 2007: 40) olarak dokuz başlık altında değerlendirmiştir.

Yüksel, durum eklerini *ilgi, yükleme, yönelme, bulunma, çıkma, vasıta, eşitlik, yön ve sınırlama ekleri* olmak üzere dokuz grupta değerlendirmiştir (Yüksel, 2007: 811-882).

Tekin, ismin durumlarını *yalın, ilgi, yükleme, verme, bulunma, çıkma, vasıta, eşitlik, yön gösterme ve vokatif hâli* olarak on başlık altında tasnif etmiştir (Tekin, 1992: 69-119).

Öner, durum ekleriyle ilgili yapmış olduğu tasnifte durum eklerini *ilgi, yükleme, yönelme, bulunma, çıkma, eşitlik, vasıta, yön, sebep ve sınırlama hâli* ekleri başlıkları altında sınıflandırmıştır (Öner, 2007: 679-748).

Öztürk, ismin durumlarını *yalın hâl, ilgi hâli, yükleme hâli, yönelme hâli, bulunma hâli, çıkma hâli, eşitlik ve benzerlik hâli, vasıta hâli, sınırlama hâli ve sebep hâli* şeklinde on başlıkta gruplandırmıştır (Öztürk, 1994: 50-53).

Alyılmaz, diğer araştırmacılardan farklı olarak ismin durumları üzerine yaptığı tasnifte ismin durumlarını: *belirten hâli, belirtilen hâli, nesne hâli, bulunma hâli, ayrılma hâli, çıkışlık hâli, yönelme hâli, birliktelik-beraberlik hâli, karşılıklılık hâli, hedef hâli, sebep hâli, vasıta hâli, görelik hâli, nasıllık hâli, nicelik hâli, karşılaştırma hâli, sınırlandırma hâli, benzetme hâli, seslenme hâli* olmak üzere on dokuz başlıkta ele almıştır (Alyılmaz, 1994: 50-51).

Nalbant, ismin durumlarını dokuz başlık altında sınıflandırmıştır: *yalın hâl (nominatif), ilgi hâli (genitif), yükleme hâli (akuzatif), yönelme hâli (datif), bulunma hâli (lokatif), ayrılma hâli (ablatif), vasıta hâli (instrumental), esitlik hâli (ekvatif) ve yön gösterme hâli (direktif)* (Nalbant, 2008: 30-61).

Karaağaç, ismin durumlarını on üç grupta ele almıştır: *yalın hâl (nominative), ilgi hâli (genitive), yapma hâli (accusative), yaklaşma hâli (dative), bulunma hâli (locative), uzaklaşma hâli (ablative), vasıta hâli (instrumental), eşitlik hâli (aquative), yön hâli (directive), sebep hâli (causative), karşılaştırma hâli (comparative), benzerlik hâli (similative) ve sınırlama hâli (terminative, limitative)* (Karaağaç, 2009: 61-82).

Kononov, ismin durumlarını *nominatif, genitif, datif, akuzatif, lokatif ve ablatif* olmak üzere altı başlıkta incelemiştir (Kononov 1956: 109-110) Lübimov da Kononov gibi ismin durumlarını altı başlıkta incelemiştir: *asıl hâl, geçiş, iyelik, istikamet, yer, çıkış hâli* (Lübimov, 1959: 688-690).

Eckmann, Çağatay Türkçesinde *yalın, genitif, datif, akuzatif, lokatif, ablatif, esitlik, vasıta ve yön hâli* olarak ismin dokuz durumu olduğunu belirtmiştir. Vasıta durumu ve yön gösterme durumu eki ile ilgili olarak bu eklerin kalıplaştığını ve yön gösterme durumu ekinin de birkaç zarfta yaşadığını ifade eder (Eckmann, 2003: 63-77).

Çalışmamızda Eckmann'ın tasnifinden yola çıkarak ismin durumları: *yalın durum, ilgi durumu, belirtme durumu, yönelme durumu, bulunma durumu, ayrılma durumu, vasıta durumu, eşitlik durumu* ve *yön gösterme durumu* olarak toplamda dokuz alt başlıkta incelenmiştir.

3.3.2.1.3.1. Yalın Durum

Yalın durum eksiz olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.3.2.1.3.2. İlgi Durumu Eki

Çağatay Türkçesinde ilgi durumu eki için *(+nIŋ) / (+nUŋ); (+Iŋ) / (+Uŋ); (+nI)* ekleri kullanılmıştır (Argunşah, 2018: 142-143). Ekin düz ünlülü örnekleri şu şekildedir: biz**niŋ** (64a-1), ḳamçım**nıŋ** (65a-11), mi**niŋ** (70b-8), bular**nıŋ** (78b-17); İlgi durumu ekinin yalnızca iki örnekte yuvarlak ünlülü şekilleri tespit edilmiştir: mu**nuŋ** (51b-7), ḳul**nuŋ** (99b-19).

Kimi Özbek ağızlarında da görülen /+*nI*/ ekinin; /+*nIŋ*/, /+*nUŋ*/ ilgi durumu ekinin yerine kullanıldığı (Eckmann, 2017: 68) birçok örnek incelenen eserde tespit edilmiştir: ḫüdālarımız**nı** (31a-19), babamız**nı** (64b-2), birāder**ni** (66a-10), ḳaysımız**nı** (35b-1), köŋlimiz**ni** (68a-12), mel'ūn**nı** (20a-2).

Yeni Uygur Türkçesinde sıklıkla karşılaşılan bir durum olan ilgi durumu ekinin bazı durum eklerinden önce kullanıldığı (Doğan, 2016: 67, Öztürk, 2010: 63) örnekler incelenen metin içerisinde de saptanmıştır. Anlam olarak herhangi bir değişim söz konusu değildir: an**ıŋdın** (7a-8), an**ıŋda** (9a-12), mun**ıŋdın** (22a-6), an**ıŋsız** (66a-4).

Kutadgu Bilig'de de görülen bu ilgi çekici durumun zamirler dışında herhangi bir örneğine metinde rastlanmamıştır.

3.3.2.1.3.3. Belirtme Durumu Ekleri

Çağatay Türkçesinin en işlek belirtme durumu eki /+*nI*/ olarak karşımıza çıkmakla beraber iyelik eki almış adlardan sonra /+n/ ve seyrek olarak da /+I/ eki kullanılmıştır (Argunşah, 2021: 144-145). İncelenen eserde +*nI*'lı örnekler şu şekildedir: ikev**ni** (66a-8), cevāb**nı** (67b-9), dīnimiz**ni** (68b-16), āyet**ni** (72a-11), 'arż**nı** (88b-16).

Üçüncü tekil kişi iyelik ekinden sonra belirtme durumu eki genellikle +*n* şeklinde karşımıza çıkar: libās**ın** (92a-2), ridās**ın** (8b-15), şivesi**n** (16a-9).

3.3.2.1.3.4. Yönelme Durumu Eki

İncelenen eserde yönelme durumu eki çoğunlukla +*GA* olarak karşımıza çıkmaktadır: birbiri**ġa** (36b-4), söz**ġa** (37b-9), ehli**ġa** (38b-13), yıl**ġa** (51b-7), yüzi**ġa** (53a-4), ḫātūnlar**ġa** (58a-17), munça**ġa** (59b-4), döpecik**ġa** (63a-2).

Teklik işaret zamirlerinden sonra yönelme durumu eki geldiğinde zamir n'si ile +*GA*'nın birleşmesinden oluşan +*ŋA* şeklinin kullanıldığı örnekler vardır: aŋa (65a-

16), maŋa (65b-4), saŋa (66a-5), muŋa (67b-19). Bunların yanı sıra iki sözcükte aynı yönelme durumu ekinin, *+ŋA,* geldiği tespit edilmiştir: atı**ŋa** (88a-5), z̲ātı**ŋa** (88a-5).

Yönelme durumu eki alan sözcüklerin bazılarında ikili kullanımlar ve nadir kullanılan *+KA*'lı örnekler tespit edilmiştir: ḫalḳ**ġa** (51b-18), asramaḳ**ġa** (52b-4), yaşḳ**a** (1b-1), başḳ**a** (3a-8), ḫalḳ**a** (4b-14), işḳ**a** (13a-9), otḳ**a** (69b-6).

3.3.2.1.3.5. Bulunma Durumu Eki

İncelenen metinde bulunma durum eki ötümlü biçimiyle tek şekilli olarak *+DA* biçiminde karşımıza çıkmaktadır: içi**de** (70a-10), tiriklikleri**de** (71a-9), işi**de** (73a-9), yüzi**de** (79a-11), öy**de** (81b-13), ṣūreti**de** (84a-4), köŋlüm**de** (85b-4), işikleri**de** (88a-11), arası**da** (90a-19), araları**da** (91b-8).

Eserde bazı yabancı sözcüklerin kullanıldığı örneklerde ünsüz uyumuna aykırılıklar tespit edilmiştir: 'izzet**de** (72a-16), rivāyet**de** (80a-3), ṭalep**de** (85a-19), furṣat**da** (94b-19).

Üçüncü tekil kişi ekinden sonra *zamir n*'li kullanımların da olduğu görülmektedir: öyisi**nde** (87b-17), ṣaḥīhi**nde** (57b-1), cemi**nde** (90a-6), baḫşı**nda** (45a-17).

3.3.2.1.3.6. Ayrılma Durumu Eki

Çağatay Türkçesi metinlerinde kullanılan ayrılma durum eki, incelediğimiz metinde de *+DIn* şeklindedir ve bu ekin yalnızca ötümlü örnekleri saptanmıştır: söz**din** (70b-11), tamuġ**dın** (71a-14), ḳol**dın** (80a-11), tili**din** (88b-8), öy**din** (91a-18).

Metnimizde ayrılma durum ekinin yalnızca ötümlü şekilleri kullanıldığı için ünsüz uyumu henüz tam hakim olamamıştır: niçük**din** (71a-1), ḫayrā[n]lıḳ**dın** (71b-3), yörmek**din** (81a-8), cihet**din** (82a-4), olturmaḳ**dın** (84a-1), müddet**din** (84b-13), yıraḳ**dın** (90b-16).

3.3.2.1.3.7. Vasıta Durumu Eki

Vasıta durumu için incelenen metinde *bile, bilen, birle, birlen, len, ile* ve *le* sözcüklerinin kullanıldığı tespit edilmiştir. bile+n / birle+n, sözcükleri (*+n*) vasıta durumu ekinin edatlara eklenerek kalıplaştığı örnekler arasında sayılabilir (Argunşah, 2021: 150). Ele alınan eserdeki vasıta durumu örnekleri hem Doğu Türkçesi hem de Batı Türkçesi özellikleri göstermesi bakımından dikkat çekicidir:

bi**le** (42b-9), bi**len** (28a-12), bir**le** (31b-4), bir**len** (5a-12), i**le** (8b-13).

3.3.2.1.3.8. Eşitlik Durumu Eki

Eski Türkçe döneminden itibaren Türkçenin bütün dönemlerinde kullanılan eşitlik durumu eki incelediğimiz Çağatay Türkçesine ait metinde de *+çA* olarak karşımıza çıkmaktadır: an**ça** (51b-17), mun**ça** (52a-1), bar**ça** (73a-2), ḳan**ça** (75a-8),

+çA eşitlik eki *+ġa* yönelme durumu eki ile birlikte sebep olduğu sonuç ya da bir hedefe işaret için kullanıldığında cümleye "-e kadar" anlamı katmaktadır. Ayrıca bu örneklerde iki durum ekinin üst üste kullanımı görülmektedir: dem**ġaça** (53b-3), maġrib**ġaça** (96a-12), çanġaḳ**ġaça** (5b-15), mekke**ġaça** (12a-15).

-GU+ eylemden ad yapım eki ve *+çA* eşitlik ekinin birleşmesiyle oluşan *-GInçA, -GUnçA* eki eklendiği sözcüklere "-ıncaya kadar" anlamı katmaktadır. Bu şekilde kullanımlara metnimizden şu örnekleri göstermek mümkündür: ḳıl**ġunça** (20b-17), aytma**ġunça** (21a-11), koyma**ġunça** (44a-18), bolma**ġunça** (61a-16), ḳız**ġunça** (81b-7), ḳoy**ġunça** (97b-2), yitme**günçe** (16a-17), tile**günçe** (32a-10), işit**günçe** (32b-3), körme**günçe** (43b-9), kilme**günçe** (44a-13).

3.3.2.1.3.9. Yön Gösterme Ekleri

İncelenen eserde yön gösterme durumu için *+rA* ve *+(K)ArI* ekleri kullanılmıştır ve bu ekler birçok örnekte kalıplaşarak kalıcı adlar oluşturmuştur: sür**ġarı**ġa (82a-6), taşur**ġarı**ġa (83a-18), yo**ḳarı** (8b-8), taş**ḳarı** (42a-9), soŋ**ra** (27a-9), iç**re** (93a-8), üz**re** (95b-12), il**geri** (99a-17).

3.3.2.1.4. Adlarda Aitlik

Eklendiği sözcüğe aitlik anlamı veren ve aynı zamanda sıfat türetmeye yarayan bu ek (Argunşah, 2021: 142) eserde *+KI* şeklinde görülmektedir. İncelenen eserde bu ekin kullanıldığı sözcüklerden bazıları şunlardır: burun**ḳı** kitāblarnı (35a-1), evvel**ki** (99a-17), evvel**ḳı** (49b-14), mekkede**ki**lerdin (24a-9), mekkeniŋ deştide**ki** (28b-5), yir yüzide**ki** (42a-9).

3.3.2.1.5. Adlarda Soru

Çağatay Türkçesinde adlara gelen soru edatı daima yuvarlak ünlülüdür:

kilür **mü** (82b-3), bilürsin **mü** ki (85b-13), bilmediŋ **mü** (15a-4), peydā boldı **mu** (15a-13), yaẖşıraḳ **mu** (26b-2), da'vā ḳılur **mu** (35a-18), yoḳ **mu** irdi (40b-17), rāst ve dürüst **mü** (44a-8).

3.3.3. Sıfat

Adlardan önce gelerek adları çeşitli yönlerden niteleyen ve belirten sözcüklere sıfat denir. Sıfatlar, sözcük türü olarak ad soylu sözcükler arasında yer alan ve adları özellik ve belirtme yoluyla niteleyen görevli sözcüklerdir.

Çağatay Türkçesinde sıfatlar, genel Türkçedeki kullanımından farksız biçimde niteleme ve belirtme sıfatları olarak iki başlık altında incelenmektedir. Belirtme sıfatları kendi içerisinde işaret, soru, belirsizlik ve sayı sıfatları gibi alt başlıklara ayrılmaktadır. İncelenen metinde tespit edilen sıfatlar bu sınıflama çerçevesinde ele alınmıştır.

3.3.3.1. Niteleme Sıfatları

Ele alınan eserde çok sayıda niteleme sıfatı kullanılmıştır. Tespit edilen örneklerden bazılarını şu şekilde saymak mümkündür: **altun** taẖt (5b-3), **yaman** işlerdin (10a-11), **üç aylıḳ** yol (2a-18), **tatlıġ** sözleriġa (24a-18), **yıraḳ** yüzlük (29a-2), **ḳara** közlük (29a-2), **ḳızıl** yāḳutdın (99b-4), **sarıḳ altun** öyüŋ (68b-11), **taş-baġır** mel'ūndın (69a-15), **aġır** bahā (51b-11), **yaşıl** zümriddin (99a-14), **ter** ü **tāze** gülistān (75b-16) **şīrīn** ve **tatlıġ** ẖitāb (46b-11).

3.3.3.2. Belirtme Sıfatları

Adları; miktar, sayı, yer, soru ve belirsizlik yönüyle belirten sıfatlardır. Belirtme sıfatları; sayı sıfatları, soru sıfatları, işaret sıfatları ve belirsizlik sıfatları olmak üzere dört alt başlıkta incelenmiştir.

3.3.3.2.1. İşaret Sıfatları

İncelenen eserde işaret sıfatlarının bulunduğu örnekler şu şekildedir: **ol** ṣaẖīfeni (46b-8), **bu** sözni (46b-10), **uşal** şūmnıŋ ḳolı (51a-13), **uşbu** maḥal (91a-5), **şol** zamān (92a-12).

3.3.3.2.2. Sayı Sıfatları

Varlıkları sayı yönüyle belirten bu sıfatları asıl sayı sıfatı, kesir sayı sıfatı, üleştirme sayı sıfatı ve sıra sayı sıfatı olmak üzere dört alt başlıkta incelemek mümkündür.

3.3.3.2.2.1. Asıl Sayı Sıfatları

Metinde tespit edilen asıl sayı sıfatlarını şu şekilde sıralayabiliriz: **bir** laḥẓada (96a-8), **ikki** gülbendler (4b-7), **üç** derecedin (5a-9), **tört** ża'īfe (30a9), **biş** kişilerni (36a-19), **altı yüz** direm (36b-18), **yiti** yiridin (41a-13), **sikkiz** ay (54b-19), **yigirme** kün (54b-19), **toḳuz** ten (62a-7), **tört yüz** direm (66b-6), **üç yüz** ve **altmış** öy (80a-2), **yüz tümen miŋ** şāḫ (75b-16).

3.3.3.2.2.2. Kesir Sayı Sıfatları

İncelediğimiz Çağatay sahasına ait bu metinde kesir sayı sıfatı olarak kullanılan sözcükler, Türkiye Türkçesinde olduğu gibi bu sayılara getirilen bulunma ve ayrılma durumu ekleriyle yapılmış ve bir örneği tespit edilmiştir: **ondın biri** (73b-3).

3.3.3.2.2.3. Üleştirme Sayı Sıfatları

Çağatay Türkçesinde üleştirme sayı sıfatları *+Ar, +şAr, +rAr* ekleriyle yapılır. Ele alınan eserde sadece *+Ar* ekiyle yapılan bir adet üleştirme sayı sıfatı tespit edilmiştir: **birer** nesne (14b-5).

3.3.3.2.2.4. Sıra Sayı Sıfatları

İncelenen eserde sıra sayı sıfatları */+InçI/, /+UnçI/* ekleriyle yapılmıştır. Metinden tespit edilen örnekleri şu şekilde sıralamak mümkündür: **ikkinçi** beytni (15a-3), **üçünçi** ḥikmet (92b-4), **törtünçi** vāḳı'a (13b-2), **bişinçi** faṣl (54b-17), **altınçı** laṭīfe (85b-19), **yitinçi** kiçesi (97b-12), **sikkizinçi** ḳısmı (10b-8), **toḳḳuzunçı** vāḳı'a (19a-2), **onunçı** yılġa (49b-13).

3.3.3.3. Belgisiz Sıfatlar

Eserde kullanılan belirsizlik sıfatları *ança, az, barça, barı, bir, bir niçe, bisyār, bölek, cemī', cümle, her, hīç, köp, niçe, özge, tamām, tümen* sözcüklerinde karşımıza çıkmaktadır: **özge** ferzendi (36b-3), **ança** ḥaddin (60a-15), **barça** işlerni (64b-14), **az** furṣatda (94b-19), **barı** mevcūd (12b-18), **bir** kün (13a-11), **bir** niçe (46a-15), **bisyār** ḥūb (50b-13), **cemī'** ḥāllerinin (73a-3), **bölek** maḥalleġa (51a-19), **cümle** barını (16a-

12), **hīç** kimerse (17a-19), **her** kün (17b-10), **köp** ısıġ (24a-1), **niçe** vaḳtdin (32a-5), **tümen** ciḥānım (73b-7), **tamām** bedeniġa (28a-7).

3.3.3.4. Soru Sıfatları

Ele alınan metinde soru sıfatı olarak ni, nime, niçük, niçe ve ḳaysı sözcüklerinin kullanıldığı tespit edilmiştir: **ni** ġam-ı seyl-i belā (29b-2), **ni** ṭarīḳa (35a-7), **nime** sebebdin (43a-12), **niçük** irenlikdür (44a-6), **niçe** faṣldur (49b-14), **ḳaysı** ḳabīledin (56a-3).

3.3.4. Sayılar

İncelenen metinde geçen sayı adlarının kullanıldığı birçok örnek tespit edilmiştir: **on ikki miŋ** (63a-3), **üç yüz** (80a-2), **tört yüz** (66b-6), **yüz tümen miŋ** (75b-16).

3.3.4.1. Topluluk Sayıları

Çağatay Türkçesinde sayılara *+AgU, +Av < +AgU, AvlA < +Av+lA < AgU+lA, AvlAn* ve *+AlA* yapım ekleri getirilerek topluluk adları üretilir. Metnimizde tespit edilen topluluk sayı sıfatı örnekleri şu şekildedir: bir**ev**din (34b-17), ik**ev**ni (66a-8), ik**ev**len (8a-13).

3.3.4.2. Çarpma Sayıları

Kere, defa anlamında Çağatay Türkçesinde Türkçe ve Arapça sözcüklerle yapılan çarpma sayı sıfatları mevcuttur. Metin içerisinde tespit edebildiğimiz çarpma sayı sıfatı örneklerini şu şekilde sıralamak mümkündür: **ança** miḳdār (68a-16) "o derecede, o kadar", bir **nevbet** (3a-11) "bir defa, bir kere".

3.3.5. Zarf

Eylemlerin ya da eylemsilerin, sıfatların, zarfların anlamlarını zaman, yer ve yön, durum, nicelik, soru kavramlarıyla belirleyen ya da kısıp sınırlayan sözcüklere zarf denir. İsim-fiilleri ve adlaşmış sıfatları belirleyen ya da sınırlayan sözcüklere de zarf demek gerekir (Ediskun, 2007: 273). Çalışmamızda zarflar; *yer-yön zarfları*, *zaman zarfları*, *durum zarfları*, *miktar zarfları* ve *soru zarfları* olmak üzere beş alt başlık altında incelenmiştir.

3.3.5.1. Yer-Yön Zarfları

Aşağı yukarı hepsinde bir yön ifadesi olduğu için zarf olarak eylemin yönünü gösterirler. Zaten çoğu yön eki ile zarf yapılmıştır. Eskiden beri en çok kullanılanları ileri, geri, aşağı, yukarı, içeri, dışarı, beri sözcükleridir (Ergin, 1993: 259). İncelenen metin içerisinde tespit edilen yer-yön zarflarını şu şekilde sıralamak mümkündür: **anda** ötkerür boldılar (2b-1), **andın** işittim (5a-11), ḫalḳ **ara** fāş boldı (2b-3), **astıdın** bir nāme çıḳardı (4b-18), varḳanıŋ **ḳaşıġa** bardı (6b-8), mekkeniŋ **ḳuyısıdın yoḳarısıġa** (28b-13), ḳoy otlaturġa **yaḳın** ḳıldılar (82a-7), **munda** istemeŋler (84a-4), **mundın** özge yirġa barġanı yoḳ (83a-19), cānları **içre** şu'le urar irdi (9a-1), sözni mindin **ilgeri** aldı (20a-3), andın **taşḳarı** çıḳtı (44a-10).

3.3.5.2. Zaman Zarfları

Eylemleri, eylemsileri zaman yönünde niteleyen ve *ne zaman* sorusuna cevap veren sözcüklere *zaman zarfı* denir. Ele alınan eserde zaman zarfı örnekleri şu şekildedir: kün **keç** bolġan (62a-1), kilmesdin **burun** ne ṭarīḳa irdi (3a-14), **imdi** şunça söz yiter (27a-3), andın **kiyin** ança fırṣat ötmedi (7b-10), on yıldın **beri** ġaybdın āvāz işitür irdiler (1b-11), ḳılġandın **kiyin** peşimān boldı (31b-1), andın **soŋra** aydı (27a-9), bir **kün** ḫażretniŋ evileriġa kirip kildi (11b-16), **kiçeraḳ** yandım (28a-19), yigirme üç **yıl** irdi (4a-14), **taŋla** necāşī ḳaşıġa kilip (36a-6), **tünekün** atasını öltürtüŋizler (36b-13), **tün kiçede** nafaḳa ve ṣıddıḳa ḳılġanlar (93a-17).

Çağatay Türkçesi eserlerine bakıldığında Arapça ve Farsçadan alıntı yapılan birçok zaman zarfının da metinlerde yer aldığı görülmektedir. İncelenen metinde de bu zaman zarfı örnekleri tanıklanmıştır: **aḫşamġaça** bī-hūş yattı (43a-19), ol uşbu **leylni** kitürdi (94b-9), **āḫir** ḫ^{v}ār u zār olup öldi (25a-7), **gāh gāh** ḫażreti ṣallahü 'aleyhi vesellemġa körünür irdi (2a-5), **derḫāl** ġayb boldı (7a-7), **nāgāh** āsmāndın avāz işittim (8b-7), **ṣubḫ** ẓāhir boldı (12a-4), **ṣubḫ-dem** tüşler körünür irdi (1b-14), **şeb** ḳadr ḳıldım (98b-10).

3.3.5.3. Durum Zarfları

Eylemler ve eylemsilerdeki oluş ve kılışı çeşitli anlam özellikleri bakımından niteleyen sözcüklere durum zarfı denir. İncelenen metin içerisindeki durum zarfı örneklerini şu şekilde sıralamak mümkündür: **mundaḳ** kāfirler şehride anı kim yād ḳılġay (6b-9), **mundaġ** aḥvāller bolur irdi (10b-5), **az** bolsun (86a-2), **şundaġ** (16) ebū bekr aydı (16b-15), **şundaḳ** mu dip (44a-9), yaḫşı **yaman** bolsa (61a-12), **bir bir**

ḥikāye ḳıldılar (32b-14), yene **birge** baḳıp evvel irdiler (16a-2), **yaşurun** saḳlar irdi (37b-1).

Çağatay Türkçesi eserlerinde Arapça ve Farsçadan alıntılanmış birçok durum zarfı örneği mevcuttur. Metnimizde Arapça ve Farsçadan alıntılanmış durum zarfı örnekleri şu şekildedir: **elbette** min tilermin (8a-4), bir devrni **tamām** ḳılur (96a-8), közleridin yaş **revān** boldı (83a-6), köŋlümde **muḥkem** boldı (10a-14), **hergiz** iltifāt ḳılmadılar (91a-11), selāmetdin özge **hīç** söz dimes irdiler (40a-13).

3.3.5.4. Miktar Zarfları

Eylemleri, eylemsileri, sıfatları ya da zarfları nicelik (miktar) yönüyle niteleyen sözcükler olarak karşımıza çıkan miktar zarfları metin içerisinde birçok örnekte karşımıza çıkmaktadır: özüŋni **köp** ta'rīf ḳılmaġıl (91a-15), burunġıdın ziyāde ve **köpraḳ** (59b-16), ba'żı **yaḳın** ḳılıpdurlar (3b-5).

Çağatay Türkçesi metinlerinde olduğu gibi incelemiş olduğumuz eserde de Arapça ve Farsçadan alıntı yapılan birkaç durum zarfı örneği tespit edilmiştir: **beġāyet** sürūr u ḥużūr ḥāṣıl boldı (38b-6), **bisyār** yaḫşılıḳ ve bereket ıbargey (6b-12), **ziyāde** sa'y ḳılur irdi (54a-10), cevr ü cefāsı **ḥaddin** aştı.

3.3.5.5. Soru Zarfları

Türkçenin eski devirlerinden günümüze değin eylemlerin anlamını soru yönüyle niteleyen bazı soru sözcükleri bulunmaktadır. İncelediğimiz metinde eylemleri anlamını soru yönüyle niteleyen sözcükleri şu şekilde sıralamak mümkündür: vaḫy iptidāsı **ḳaçan** irdi (9a-3), **her ḳaçan** şol āvāznı işitiŋ (9a-18), **ḳanı** siniŋ ḫüdāyıŋnı biz hem körgeymiz (39a-6), ebū ṭālib **ḳayda** irdi (40b-15), her **ḳaydaḳ** 'arżnıŋ bolsa alġıl (67b-4), bu sözni **ḳaydın** aytursin (53b-4), **niçük** aydıŋ (65b-12), iy ebū bekr **niçükdin** yıġlarsin (83b-5), ḳulaġımġa **niçe** tıḳtım (65a-1).

3.3.5. Zamir

Zamir (adıllar) kavramı; birçok araştırmacı tarafından, varlıkları temsil veya işaret yoluyla karşılayan, bir bağlam içerisinde belirtilmiş olguya gönderimde bulunan, sözcenin oluşturulduğu sırada gözlem alanına giren bir canlı varlığı ya da nesneyi gösteren ve sözcük öbekleriyle yer değiştirebilen kapalı küme sözcükler (Ergin, 2013: 262; Güz vd., 2002: 12; İmer vd., 2011: 14) olarak tanımlanmaktadır.

Çağatay Türkçesi metinlerini incelediğimizde zamirlerin birçok farklı şekilleriyle karşılaşılmaktadır. İncelenen eserde zamirler; *şahıs, işaret, soru, belirsizlik* ve *dönüşlülük zamirleri* olmak üzere beş ayrı başlık altında tasnif edilmiştir.

3.3.5.1. Şahıs Zamirleri

İncelenen eserde şahıs zamirleri durum ekleriyle birlikte kullanıldıkları durumlarda aldıkları biçimler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir. Bu örnekler arasında şahıs zamirlerinin vasıta durumu ve yön durumu ile kullanımları tespit edilememiştir. Belirtme durumu için */+I/*lı kullanım "sizi (66b14)" dikkat çekicidir:

Tablo 1: Şahıs Zamirleri

Durum Ekleri	**min**	**sin**	**ol**	**biz** **bizler**	**siz** **sizler**	**olar**
Yalın Durum	min (4a-13)	sin (33b-9)	ol (17b-18)	biz (24b-1) bizler (37b-6)	siz (21b-15) sizler (42b-2)	olar (15b-2)
İlgi Durumu	miniŋ (19b-1)	siniŋ (19b-17)	anıŋ (52a-16)	bizniŋ (21b-10)	siziŋ (14a-6)	olarnıŋ (8b-1)
Belirtme Durumu	mini (21a-3)	sini (33a-17)	anı (50b-5)	bizni (9a-3)	sizni (21b-14) sizi (66b14)	olarnı (12b-5)
Yönelme Durumu	maŋa (97a-3)	saŋa (86a-2)	aŋa (51b-5)	bizge (55a-19) bizlerġa (68b-10)	sizge (22b-6) sizġa (81b-11)	olarġa (19a-19)
Bulunma Durumu	minde (15b-2)	sinde (12a-17)	anda (32b-17)	bizde (35a-19)	-	olarda (16b-15)

Ayrılma Durumu	mindin (19a-9)	sindin (85b-13)	andın (53a-14)	bizdin (85a-5) bizlerdin (42b-3)	sizlerdin (67b-5)	olardın (15a-16)
Eşitlik Durumu	-	-	ança (4b-13)	-	-	-

3.3.5.2. İşaret Zamirleri

İncelenen eserde üçü birleşik yapılı kullanım olmak üzere toplam on adet işaret zamiri tespit edilmiştir. *Bular* işaret zamiri çekiminde söz başı /m-/ > /b-/ değişimi görülmektedir. Yalnızca bir örnekte söz başındaki /b-/ sesinin korunduğu "*bunıŋ (20a-18)*" örnek saptanmıştır. Ayrıca bu işaret zamirinin ilgili durumu ekinin üzerinde ayrılma durumu ekli örneği "*munıŋdın (22a-6)*" dikkat çekicidir. Ele alınan eserde yer alan işaret zamirleri örnekleri aşağıdaki tabloda sunulmuştur:

Tablo 2: İşaret Zamirleri

Durum Ekleri	**Bu**	**Şu**	**Uşol Uşal Şol**	**Uşbu**	**Ol**	**Bular**	**Alar Olar**
Yalın Durum	Bu (22a-8)	Şu (83a-9)	Uşol (47a-15) Uşal (51a-13) Şol (92a-12)	Uşbu (17b-3)	Ol (22a-7)	Bular (32b-4)	Alar (18a-8) Olar (22a-8)
İlgi Durumu	Bunıŋ (20a-18) Munıŋ	-	-	-	Anıŋ (18b-19)	Bularnıŋ (21b-8)	Alarnıŋ (6a-1) Olarnıŋ

	(20b-11)						(8b-1)
Belirtme Durumu	Munı (5b-13)	-	-	-	Anı (20b-14)	Bularnı (15a-17)	Olarnı (12b-5)
Yönelme Durumu	Muŋa (9b-12)	-	-	-	Aŋa (20b-16)	Bularġa (30b-15)	Olarġa (19a-19) Olarge (35a-17)
Bulunma Durumu	Munda (21a-1)	-	-	-	Anda (61b-17)	Bularda (35b-1)	Olarda (16b-15)
Ayrılma Durumu	Mundın (21b-9)	-	-	-	Andın (62a-4)	Bulardın (47a-7)	Olardın (22a-8)
Eşitlik Durumu	Munça (36a-12)	Şunça (27a-3)	-	-	Ança (86a-8)	Munça (52a-1)	-

3.3.5.3. Soru Zamirleri

Eski Türkçeden itibaren Türkçenin tüm devirlerinde kullanılan temel soru sözcükleri *kim, ne* ve *ka* olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle metnimizde de sıklıkla geçen *ka* ve *ka* soru kökünden türeyen soru sözcükleri için araştırmacılar tarafından birçok çalışma yapılmıştır. (Temir, 1945: 282; Yavuzarslan, 1993: 309; Özönder, 1992: 71; Gülensoy, 2007: 705; Seyhan Alışık, 2007: 89; Türk, 2013: 301).

Çağatay Türkçesine ait incelediğimiz metinde *kim* soru kökü ile yapılan örnekleri şu şekilde sıralamak mümkündür: **kim** (8b-5), **kim**din (12a-1), **kim**dür (14a-3), **kim**de (61a-16), **kim**in (23b-7), **kim**niŋ (36a-18), **kim**ni (57a-15).

ni soru kökü ile oluşturulan örnekler: **ni** (99b-11), **ni** yıl (99a-1), **niçe** (8b-3), **niçük** (3b-3), **niçük**din (8a-4), **nime** (23a-18), atıŋ **ni**dür (39b-9), **niçe**de (6b-11).

ḳa soru kökü ile oluşturulan örnekler: **ḳaçan** (7a-16), **ḳayan** (33a-12), **ḳaysı** (13b-5), **ḳaysı** (9a-4), **ḳaysı**nıŋ (18a-15), **ḳaysı**mız (11b-14), **ḳaya** tidi (9b-10), **ḳayan**dur (69b-12), **ḳayda** (40b-15), **ḳaydın** (53b-4), **ḳaydaḳ** (56a-15), **ḳaydaġ** (27a-14), **ḳayda**dur (60a-9), **ḳaydın** (92b-7), **ḳaçan** (7a-16), **ḳaçan**ġa (8b-13), **ḳaçan**nıŋ (82a-4).

3.3.5.4. Dönüşlülük Zamirleri

Türkçenin tüm devirlerinde olduğu gibi Çağatay Türkçesi metinlerinde de dönüşlülük zamiri için *öz* sözü kullanılmıştır. Metnimizde dönüşlülük zamirleriyle ilgili olarak tespit ettiğimiz örnekler şu şekildedir: **öz** (97b-1), **öz**üŋ (17a-12), **öz**ümni (6a-5), **öz**ümniŋ (97b-19), **öz**üŋġa (98a-11), **öz**üŋe (22b-5), **öz**ümiz (23b-6), **öz**üŋdin (93a-5), **öz**ini (2a-8), **öz**i (7b-1), **öz**ini (9b-3), **öz**iġa (11b-18), **öz**iŋni (22a-8), **öz**idin (61b-12), **öz**leriġa (98a-5), **öz**leride (2a-14), **öz**lerni (8b-3).

3.3.5.5. Belirsizlik Zamirleri

Eski Türkçeden beri sıklıkla kullanılan zamirlerden biri olan bu tür, belirsiz bir kimse veya nesneyi temsil eden bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır.

İncelenen eserde Türkçe ve yabancı kökenli sözcüklerle oluşturulan belirsizlik zamirleri iki ayrı başlıkta incelenmiştir.

a. Türkçe Kökenli Sözcüklerle Oluşturulan Belirsizlik Zamirleri:

Adın: adıŋlar (83b-1).

Barça: barça (96a-7), barçalarıŋ (15a-14), barçaġa (16a-6), barçamız (16a-16), barçaŋızını (19a-12), barçadın (24a-15), barçanı (24b-14), barçaları (42b-5).

Burun: burunḳı (66b-3), burunġıdurlar (72b-18), burunġılarnıŋ (3b-4), burunġıdın (17b-1).

Barı: barı (91b-16).

Nime: bizni nime ḳılursiz (35b-2), nimerse (21a-9), nimerseġa (38a-4), bir nimerseġa (43a-18), bar nimerselerdin (97a-7).

Özge: özge (97b-17), özgelerge (18a-3), özgelerni (19b-10), özgeġa (21b-9), özgeni (27a-13), özgege (35a-13).

Bir: biri biriniŋ (18a-15), biridürmin (20b-5), birini biriġa (24a-9), birimizniŋ sözini (24a-19), birini (26a-11), kāfirlerdin biri (29a-16).

b. Yabancı Kökenli Sözcüklerle Oluşturulan Belirsizlik Zamirleri:

Hemme: hemme (35a-19), hemmesi (38a-5), hemmedin (40a-11), hemmeniŋ (42a-5), hemmeni (42a-17), hemmeleriŋizni (44b-14).

Her: her ḳaysını (54b-16), her ḳaysı (56a-3), her ikkevni (58a-6), her kim ki (60a-11), her ḳaçan (64a-5), her ni kim (35a-8).

Hīç: hīç kim körmediler (1b-7), hīç biriġa (3b-1), hīç kimdin (12a-1), hīç biri (18b-15), hīç ḳaçan (19a-9).

3.3.5.6. Birliktelik Zamirleri

İncelenen eserde tespit edebildiğimiz birliktelik ifade eden zamirler şu şekildedir: birbirleri (27b-1), birbiriniŋ (96a-16), birbirleriniŋ (14a-18), birbirleriġa (14a-19), birbiriŋġa (16b-4), birbiridin (25b-1), birbirleriŋdin (30a-18).

3.3.6. Edat

Sözcükler, gramerdeki işlevleri ve yerleri bakımından anlamlı sözcükler ve görevli sözcükler olmak üzere iki temel grupta incelenmektedir (Korkmaz, 2000: 229). Anlamlı sözcükler, adlar ve eylemlerdir. Görevli sözcükler ise edat, bağlaç ve ünlem olarak karşımıza çıkmaktadır. Edat konusu, araştırmacılar tarafından farklı başlıklar altında ele alınmaktadır. Bazı araştırmacılar on alt başlık altında incelerken (Hacıeminoğlu, 1992: 8); bazı araştırmacılar üç alt başlıkta incelemişlerdir (Ergin, 1985: 348; Deny, 1943: 558; Gülensoy, 2000: 455; Güneş, 1996: 201).

İncelenen eserde edatlar çekim, bağlama, benzetme, kuvvetlendirme, cümle başı ve sona gelen edatlar olmak üzere altı alt başlık altında ele alınmıştır.

3.3.6.1. Çekim Edatları

İncelediğimiz metinde çekim edatları yalın durum, yönelme durumu, bulunma durumu ve ayrılma durumu almış olan adlardan sonra gelir.

a. Başkalık ifade eden örnekler: yaḫşılıḳdın **özge** (1b-10), mundın **özge** (83a-19).

b. Zaman anlamı ifade eden örnekler: kiçiklikimdin **beri** (55b-1), andın **beri** (49b-12), kilmesdin **burun** (3a-14), kilmesdin **burun** (12a-14), bolġandın **kiyin** (7B-16), andın **soŋra** (27a-9).

c. Yer, yön anlamı ifade eden örnekler: menzil **ara** (70b-6), tün **ara** (45a-19), tofraḳ **astın** (51a-1), il **astın** (83b-8). dūzaḫ **içre** (7a-19), rüzgār **içre** (22b-4), andın **ilgeri** (16b-5), mundın **ilgeri** (43a-9), çeşme **sarı**dın (3a-4), felekdin **yoḳarı** (94b-16), cān ṣaḥnı **üze** (88a-4), ol taḫt **üzre** (5b-4), āsmān **üstün**ide (77b-1).

3.3.6.2. Bağlama Edaları

İncelenen eserde bağlama edatları şu şekilde karşımıza çıkmaktadır: namāz **bile** ötkerdiler (42b-9), ay kün **bile** (43a-1), belā baraḳası **bilen** (53a-11), miyesi **bilen** (57b-7), faẓlı ve keremi **bilen** (40a-15), bilmek kirek **kim** (7a-2), bolsa kirek **kim** (98a-3), anıŋ üçün **kim** (60b-11), cānım **dağı** (90a-1), köŋlümġa **taḳı** islām (10a-13), **yene** bir naḳl (10a-14).

Arapça ve Farsça bağlama edatları metnimizde sıklıkla geçmektedir: ‘atā **vü** seḥā (3a-8), şuhūr **u** ḥużūr (78b-7), bildiler **ki** (79a-1), ḫūn **veyā** ḳışāṣ (35b-1), **yāḫūd** (97a-11).

3.3.6.3. Benzetme Edatları

ança (3b-12), ulamāları **andaḳ** aytıpdurlar (4a-11), seyr-i dānişmendlerni **andaḳ** kiltürüpdürler (33b-17), taş nihāl **kibi** (3a-8), çerāġ **miṣillik** (65a-11), tofraḳ **miṣillik** (79b-18), ḥaḳḳānī **meŋiz**leriġa (61b-2), nemrūd ve şeddādġa **oḫşaş** (71a-7), ḳulaḳlarıġa **oḫşaş** (100a-1), kān **yaŋlıġ** (3a-9), tive **yaŋlıġ** (69a-10), bu **yaġ** (88b-3).

Arapçadan alıntı yapılarak kullanılan ṣıfat sözcüğünün de benzetme edatı olarak kullanıldığı sözcükler tespit edilmiştir: pervāne **ṣıfat** (52b-2), yaḫşı **ṣıfat** birle (69b-17), humār **ṣıfat** (78b-19).

3.3.6.4. Cümle Başı Edatları

Cümle başı edatlarının çoğunluğu alıntı sözcüklerde karşımıza çıkmaktadır: **bā**-vücūd (45a-15), **bā**-medād (84a-8), **belki** (25a-5), **bolmasa** (65a-2), **çü** deryāyı (4a-8), **çün** yaḫşı işde (16b-17), **çünki** (4a-15), **eger** (6b-6), **egerçi** (59a-12), **meger** kim (63b-5), **velīkin** (7a-14).

3.3.6.5. Şüphe Edatları

Belki, “olacak ki” anlamında bolġay kim ifadesi metinde sıklıkla geçmektedir: **bolġay kim** (14a-10), **bolġay kim** (18a-2), **ayā** kördüŋ mü (70a-13), **ayā** ol ġaybnı bilipdür mü (70a-14).

3.3.6.5. Karşılaştırma ve Denkleştirme Edatları

İncelenen metinde karşılaştırma ve denkleştirme fonksiyonunda kullanılan edatları şu şekilde sıralamak mümkündür: **ḫᵛāh** ‘uḳūbet ve **ḫᵛāh** (28b-18), **ḫᵛāh** bāzārdın bu **ḫᵛāh** kārvāndın (51b-15), **hem** bilgey ve tilide **hem** iḳrār ḳılġay (57b-10), **yā** sikkizinçi **yā** on ikkinçisidedür (9a-8), **gāh gāh** (2a-5), ‘ammesi **hem** yoḳ ve atası **hem** yoḳ (41b-1).

3.3.6.6. Cevap Edatları

Cevap edatlarının da incelenen eserde birçok örneği tespit edilmiştir: **elbette** melāmet ḳılġıl (13a-9), **elbette** öltürgeymiz (26a-8), **elbette** inkār ḥasm ḳılur irdiler (30a-6), **yoḳ** aydı (8a-18), **yoḳ** ḥimāyetimġa aldım (63b-19), aydılar **ārī** (23b-17), **ārī** ol şeyṭāndur kim (39a-17).

3.3.6.7. Ünlem Edatları

İncelediğimiz metinde tespit edilen ünlem edatları şu şekildedir: **zinhār** (6a-17), **iy** ḫadīce (6b-12), **iy** birāderimni oġlı (7b-13), **iy** muḥammed (8b-4), **yā** resūlallah (11b-1), **yā** ebā bekr (15a-19), **ilāhī** bu niçük derd ü dāġīdür (74a-1), **ilāhī** icāzet bolġay mu (84b-2), **dirīġ** (47b-4), **āh** iy ḳāş (47a-16), **āh** āteşbāz (91b-6).

3.3.7. Eylem

3.3.7.1. Basit Eylem Çekimi

3.3.7.1.1. Haber kipleri

3.3.7.1.1.1.Görülen Geçmiş Zaman

Ele alınan eserde görülen geçmiş zaman çekimi */-DI/* ekiyle yapılmıştır. İncelenen eserde görülen geçmiş zaman eylem çekiminde yer alan sözcükleri şu şekilde göstermek mümkündür:

Tablo 3: Görülen Geçmiş Zaman Çekimi

Şahıslar	**Metin içerisinden örnekler**
I. Tekil Şahıs	ḥavāle ḳıl**dım** (90a-19), öte**dim** (99a-5), işit**tim** (1b-4), baḳ**tım** (6a-7), kör**düm** (17b-1), oltur**dum** (6a-14) tüş**tüm** (14b-12), tut**tum** (16b-6).
II. Tekil Şahıs	ḳıl**dıŋ** (2b-4), bilme**diŋ** (15a-4), tik**tiŋ** (88a-4), çıḳ**tıŋ** (91b-11), bol**duŋ** (41a-19), kör**düŋ** (7b-13), işit**tüŋ** (7b-13).
III. Tekil Şahıs	yandur**dı** (12a-19), kil**di** (8b-10), tüş**ti** (13b-6), ayt**tı** (13b-16).
I. Çoğul Şahıs	yan**duḳ** (63b-8), kiltür**dük** (35b-14), ḳavış**tuḳ** (14b-1).
II. Çoğul Şahıs	ḳıl**dıŋız** (13a-3), ir**diŋiz** (21a-13), öltür**tüŋizler** (36b-13).
III. Çoğul Şahıs	tur**dılar** (21a-18), kör**diler** (22a-19), yit**tiler** (47a-5), uyġat**tılar** (4a-19).

Çağatay Türkçesinde görülen geçmiş zaman ikinci çoğul şahıs çekimi için */-DXŋXz/, /-DxŋlAr/* ekleri kullanılmıştır. Bahsi geçen ekin kullanım şekli Çağatay Türkçesi metinlerinde içerisinde sadece *Zafername*'de görülür (Eckmann; çev. Karaağaç, 2017: 117). İncelenen metin içerisinde de bu kullanımın sıklıkla görülmesi ilgi çekicidir: yan**dıŋlar** (38a-11), ḳıl**dıŋlar** (38a-11), ay**tıŋlar** (39a-2), ağuştur**duŋlar** (41a-10), oḳu**duŋlar** (45b-17).

Olumsuz: yan**madı** (52a-4), yıbar**madı** (68a-7), tap**madım** (33a-13), çıḳ**maduḳ** (56a-10), kiltür**medük** (18a-16), işit**medüŋ** (75b-16), kör**medük** (67a-17).

Soru: yıbar**dı mu** (42b-1), kil**di mü** (8a-18), ir**diŋiz mü** (21a-13).

3.3.7.1.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman

Ele alınan eserde öğrenilen geçmiş zaman çekiminde */–mIş/, /–GandUr/, /-Xp/* ve */–Xpdur/* eklerinin kullanıldığı görülmüştür. Bu ekler arasında Çağatay Türkçesi metinlerinde olduğu gibi incelediğimiz metinde de */–GandUr/* biçimi seyrek kullanılmıştır. Ancak incelenen eserde Çağatay metinlerinde sıklıkla geçen genel Türkçenin öğrenilen geçmiş zaman eki olan */–mIş/* eki yerine */-Xp/* ve */–Xpdur/* biçimlerinin daha fazla kullanılması dikkat çekicidir:

Tablo 4: Öğrenilen Geçmiş Zaman Çekimi

Şahıslar	**-mIş**	**-GandUr**	**(X)p / (X)pdur**
I. Tekil Şahıs	mest ol**mışım** (97a-4).	sal**ġandurmin** (2b-12).	kör**üpdürmin** (38b-8).
II. Tekil Şahıs	-	-	baġla**psin** (44b-7), kir**ipsin** (44b-9).
III. Tekil Şahıs	ḳoy**mış** (6a-7), kör**miş** (78b-9).	nāzil bol**ġandur** (26b-15).	ḳılı**pdur** (27a-13), oltur**updur** (28b-7).
I. Çoğul Şahıs	-	ḳılma**ġandurmiz** (25a-18).	ḳılı**pdurmiz** (80b-4).
II. Çoğul Şahıs	-	-	barı**pdursizler** (38a-9)
III. Çoğul Şahıs	-	-	yaraşı**pdurlar** (31a-8), öl**üpdürler** (38b-5).

Olumsuz: ḳıl**maġandurmiz** (25a-18), ḳaytarıl**maġan** (61a-11), kör**megen** (16b-5), işit**megendürmin** (65a-4).

Soru: bilipdür **mü** (70a-14), ḳılmapdur **mu** (70a-9), āgāh bolupdur **mu** (70a-15).

3.3.7.1.1.3. Geniş Zaman

İncelenen metinde Çağatay Türkçesinde olduğu gibi geniş zaman çekimi için ünlülerden sonda */-r/*, ünsüzlerden sonra */-Ar/* ve */–Ur/* biçimleri kullanılmıştır:

Tablo 5: Geniş Zaman Çekimi

Şahıslar	**Metin içerisinden örnekler**
I. Tekil Şahıs	ḳorḳ**armin** (1b-8), tapun**armin** (20a-7), yād eyle**rim** (17b-10).
II. Tekil Şahıs	rāst ayt**ursin** (6b-12), müheyyā bol**ursin** (80b-5).
III. Tekil Şahıs	asra**r** (85b-15), fedā ḳıl**ur** (80b-13).
I. Çoğul Şahıs	ḳorḳ**armiz** (56a-11), tut**armiz** (43a-12).
II. Çoğul Şahıs	ḳıl**ursizler** (2b-7), al**ursizler** (35b-1).
III. Çoğul Şahıs	vir**ürler** (6b-11), yitkür**ürler** (33b-11).

Geniş zaman çekiminde genellikle zamir kökenli şahıs ekleri kullanılmıştır. Ancak birinci tekil şahsın çekimi için iki tip şahıs ekinin kullanıldığı görülmektedir. Birinci tekil şahıs çekimi genellikle zamir kökenli "min" şahıs ekiyle yapılmasına karşın birkaç örnekte iyelik kökenli şahıs eklerinin kullanılması dikkat çekicidir: yād eyle**rim** (17b-10), nişān iste**rim** (40a-20).

Olumsuz: ayrıl**mesmin** (12a-19), kör**mesmin** (9a-17), kiltüre**mesmiz** (22a-4), di**mesmis** (25b-2), rıżā bir**mesmiz** (37a-17), kör**messiz** (45a-13), kiltür**messin** (90a-15), iste**mes (**72b-1).

Soru: çıḳarurlar **mu** (7b-9), yitkürürmin **mü** (88a-7), bolur **mu** (95b-15).

3.3.7.1.1.4. Şimdiki Zaman

İncelenen eserde şimdiki zaman çekimi için */-y/, /-a/, /-adur/* ve */-ydur/* olmak üzere dört faklı ek kullanılmıştır. Bu ekler içerisinde yer alan *-y* eki, zarf-fiil ekinin düşerek yükü kendi üzerine alması sonucu ortaya çıktığı görülür. Bazı durumlarda ise bu zarf-fiil ekleri *tur-* yardımcı eylemiyle ekleşerek *-adur* ve *-ydur* şeklinde de karşımıza çıkar:

Tablo 6: Şimdiki Zaman Çekimi

Şahıslar	**-y / -a**	**-adur / -ydur**
I. Tekil Şahıs	tile**ymin** (13b-17), yıġla**ymin** (36a-2).	tile**ydürmin** (99a-8)
II. Tekil Şahıs	-	-
III. Tekil Şahıs	īmān kiltür**ey** (42a-6).	ḳāvi ḳıl**adur** (9a-11), fehm bol**adur** (42a-1), çaġla**ydur** (96b-18).
I. Çoğul Şahıs	-	oḳu**ydurmiz** (97a-7), ḳıl**adurmiz** (97a-9), çıḳ**adurmiz** (97a-8).
II. Çoğul Şahıs	soḳ**asızlar** (40a-12).	-
III. Çoğul Şahıs	-	bütme**ydürler** (40b-4), bilme**ydürler** (40b-6),

Olumsuz: tap**maymin** (40b-1), ḳıl**maysin** (96a-4), yitiş**mey** (91b-12), oḫşa**maydur** (24b-3), peyġamberlikkimni tanu**maydurlar** (42b-4), yör**maydur** (46b-3).

Şimdiki zaman yerine kullanılan bu ekler metin içerisinde kimi yerlerde geniş zaman da ifade ederler: ġanīmet bilme**ydür** (2b-6), daḫl ḳılma**ydurlar** (36a-17), ġalebe ḳıl**adur** (9a-17), sözi ḳabūl bolma**ydur** (37a-18).

3.3.7.1.1.5. Gelecek Zaman

Tablo 6: Gelecek Zaman Çekimi

Şahıslar	**Metin içerisinden örnekler**
I. Tekil Şahıs	bir**geymin** (22b-9), asra**ġaymin** (33a-19), bütker**geymin** (45b-4).
II. Tekil Şahıs	yaz**ġaysin** (16b-15), yandur**ġaysin** (35b-17), at**ḳaysin** (40b-8).
III. Tekil Şahıs	yitkür**gey** (3a-5), yür**gey** (6b-17), kiltür**gey** (14a-11).

I. Çoğul Şahıs	yandur**ġaymız** (24b-10), ḳıl**ġaymız** (25b-17), bar**ġaymız** (71a-2).
II. Çoğul Şahıs	ḳoy**ġaysizler** (27a-10), bol**ġaysızlar** (20a-13), bil**geysizler** (77a-19).
III. Çoğul Şahıs	ḳıl**ġaylar** (6a-5), tap**ġaylar** (18a-2), taşla**ġaylar** (25a-10).

Olumsuz: sun**maġaymin** (41a-2), una**maġaymin** (41a-2), ḳıl**maġaysin** (8a-6), kör**megey** (1b-9), çıḳar**maġaymız** (24a-19**).**

Soru: yit**gey mü** (43b-8), ḳıl**ġay mu** (53a-2), bol**ġay mu** (63b-15).

3.3.7.1.2. Tasarlama Ekleri

2.3.2.1.2.1. İstek Kipi Eki

İstek kipi yalnızca birinci tekil ve birinci çoğul kişilerde bulunmaktadır. Metin içerisinden tespit ettiğimiz örnekler aşağıdaki tabloda sunulmuştur:

Tablo 7: İstek Kipi Çekimi

Şahıslar	**Metin içerisinden örnekler**
I. Tekil Şahıs	yıġla**ymin** (36a-2), ḳıl**ay** (36a-2), taḥḳīḳni aŋla**y** (45b-12).
II. Tekil Şahıs	-
III. Tekil Şahıs	-
I. Çoğul Şahıs	pādşāh ḳıl**alı** (26b-10), ayt**alı** (35a-9), yıġ**alı** (47b-7), bir**eli** (26b-9), ṭabīb kiltür**eli** (26b-11), kir**eli** (26b-12).
II. Çoğul Şahıs	-
III. Çoğul Şahıs	-

Gelecek zaman çekiminde kullanılan /-gAy/ eki kimi yerlerde istek kipi anlamında kullanılmıştır: perveriş ḳıl**ġay**min (22b-10), sözlerni işitme**ġay**min (64b-10), ḳorḳunç sal**ġay**min (67b-8), ġam-ı ġuṣṣadın ḳutḳar**ġay**min (69a-1).

3.3.7.1.2.2. Gereklilik Kipi Ekleri

Çağatay Türkçesi metinlerini incelediğimizde gereklilik kipi için "*kirek*" yapısının kullanıldığı görülmektedir. İncelenen metinde de bu şekilde kullanımı olan birçok örnek saptanmıştır: bilmek **kirek** (7a-2), beyān ḳılsa **kirek** (23a-15), kilse **kirek** (27b-8), barmaḳ **kirek** (30a-7), becā kiltürmek **kirek** (33a-6), helāk ḳılmaḳ **kirek** (34b-2), aytılsa **kirek** (37a-15), āh u zārı **kirek** (38b-13), bu da'vāġa sebeb **kirek** (68a-4), farḳ u imtiyāz **kirek** (68a-4), elḥān **kirek**dür (75b-13).

3.3.7.1.2.3. Şart Kipi Eki

Çağatay Türkçesinde olduğu gibi incelenen metinde de şart kipi için -s*A* + *kişi eki* yapısı kullanılmıştır:

Tablo 8: Şart Kipi Çekimi

Şahıslar	Metin içerisinden örnekler
I. Tekil Şahıs	ḳara**sam** (6a-9), sor**sam** (12a-1), ata**sam** (39b-9).
II. Tekil Şahıs	ḫ^{v}āhla**saŋ** (12a-12), buyur**saŋ** (42a-14), ya**saŋ** (48a-12).
III. Tekil Şahıs	çıḳ**sa** (51b-3), yıbar**sa** (51b-13), yoḳla**sa** (51b-15).
I. Çoğul Şahıs	tiŋşe**saḳ** (18b-9), tap**saḳ** (26a-8), oḳu**saḳ** (68b-12).
II. Çoğul Şahıs	ayt**saŋız** (28a-15), ḳabūl ḳıl**saŋızlar** (67b-18).
III. Çoğul Şahıs	ur**salar** (3a-8), ona**salar** (20b-5), yandur**salar** (86a-7).

Şart kipinin bazı eylemlerde olumsuz kullanımları tespit edilmiştir: saḳlaġan bol**masaḳ** (15a-15), ḳabūl ḳıl**masaŋlar** (25b-9), ḳorḳ**masam** (55b-4), yaz**masaŋ** (61a-9), oŋa**masaŋ** (67b-19), başla**masaŋ** (87a-18), aç**masaŋ** (87a-19).

3.3.7.1.2.4. Emir Kipi Eki

İncelenen eserde emir kipi için kullanılan ekler şu şekildedir: I. tekil şahıs emir çekimi için */-AyIn/*; II. tekil şahıs emir çekimi için */-GIl/* ve *eksiz biçimler*; III. tekil şahıs çekimi için */-sUn/*; I. çoğul emir çekimi için */–AlI/*; II. çoğul emir çekimi için */–(I)ŋlar/*; III. çoğul emir çekimi için */-sUnlAr/* biçimleri kullanılmıştır.

Tablo 9: Emir Kipi Çekimi

Şahıslar	Metin içerisinden örnekler
I. Tekil Şahıs	kör**eyin** (86a-12), ḳıl**ayın** (94b-10).
II. Tekil Şahıs	kör**gil** ve örgen**gil** (5b-13), ḫaber bir**gil** (6b-14), tigür**gil** (17a-11), ḳorḳut**ġıl** (19a-19), bar**ġıl** (22a-17), bar (8a-13), bol (17b-11), ḳıl (70a-10).
III. Tekil Şahıs	ḳalma**sun** (24a-9), āsāyiş tap**sun** (84b-10), çal**sun** (98a-15).
I. Çoğul Şahıs	kir**eli** (26b-12), yitkür**eli** (47b-8), ayt**alı** (35a-9), yıġ**alı** (47b-7).
II. Çoğul Şahıs	satḳın al**ıŋ** (21a-7), ilikġa al**ıŋlar** (48a-9), asra**ŋlar** (80b-17).
III. Çoğul Şahıs	tur**sunlar** (98a-19), ḳoy**sunlar** (98b-1), kiydür**sünler** (98b-1).

Olumsuz: sözle**megil** (20b-12), körgüz**megil** (20b-12), şirk kiltür**megil** (28a-13), köŋül bir**megil** (29b-14), ġam yi**megil** (82a-15), ḳulaḳ sal**maŋlar** (19a-15), taṣdīḳ ḳıl**maŋlar** (23b-13), bol**maŋlar** (61b-15).

3.3.7.2. Olumsuzluk Eki

Eylemlerde olumsuzluk yapılırken Türkçenin eski dönemlerinden itibaren bütün dönemlerinde olduğu gibi *–mA* eki, geniş zaman çekiminin olumsuzunda ise –mAs eki kullanılmıştır. Eylemlerin olumsuz çekimleriyle ilgili olarak metnimizde tespit ettiğimiz bazı örnekler şunlardır: ay**mas**min (4b-16), ḫ^{v}aḫla**mas** (6a-18), ḳıl**ma**ġaylar (8a-4), ḳıl**ma**ġaysin (8a-6), ḳal**ma**y (9a-2), ḳıl**ma**ġıl (13a-5), bol**ma**saḳ (15a-15), ḳoy**mas**lar (18b-11), ḳulaḳ sal**ma**ŋlar (19a-15), tap**mas**min (50b-12), oltur**mas**min (53a-13), çıḳ**ma**dıŋ (53b-3), ayt**ma**dılar (30a-4), nāzil bol**ma**pdur (71b-11), yıbar**ma**geymin (80a-12).

3.3.7.3. Eylemlerde Soru

Çağatay Türkçesinde, eylemlerden sonra */-mU/* soru edatıyla yapılmakta ve her zaman yuvarlak ünlülü olarak karşımıza çıkmaktadır. İncelenen eserde eylemlerden sonra kullanımı tespit edilen soru edatı şu şekildedir: çıḳarurlar **mu** (7b-9), boldı **mu** (17a-19), ḳıldıŋ **mu** (26b-13), ḳılur **mu** (35a-18), ḳılġay **mu** (53a-2), yanarsın **mu** (55b-10), bolġay **mu** (63b-15), ümīd tutarsın **mu** (66a-16), bilürsizler **mü** (21a-4), tigürdiler **mü** (32a-6), yitgey **mü** (43b-8).

3.3.7.4. Birleşik Zamanlı Eylemler

Yapısında birden fazla kip eki bulunduran eylemler olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.3.7.4.1. Hikaye Birleşik Zaman Çekimi

Hikaye birleşik zaman çekiminde öğrenilen geçmiş zaman, görülen geçmiş zaman, şimdiki zaman, geniş zaman, gelecek zaman ve şartın çekimleri vardır. Bu çekim *i-* ya da *ir-* ek eylemine */-DI/* getirilmesiyle oluşur.

3.3.7.4.1.1. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikayesi

-mIş + idi yapısında kurulan bir birleşik zamanlı çekim tespit edilmiştir: bol**mış idi** (23b-8).

-p + irdi yapısında kurulan birleşik zamanlı çekim örneklerini şu şekilde sıralamak mümkündür: olturu**p irdiler** (25a-17), ḳılı**p irdi** (27b-18), işiti**p irdi** (28b-3), bolu**p irdim** (28b-6), salu**p irdiler** (28b-15), barı**p irdiler** (30b-2).

-p + turur + irdi yapısında kurulan birleşik zamanlı çekiminde metin içerisinde iki örnek tespit edilmiştir: ḳılı**p turur irdiler** (31b-19), aytı**p turur irdi** (37a-14). Bunun yanında cevher fiilin düştüğü birleşik çekim örnekleri de tespit edilmiştir: köteri**p turdı** (4b-12), işenü**p turdılar** (31b-18).

-gAn + irdi yapısında kurulan öğrenilen geçmiş zaman hikaye çekimi örnekleri de saptanmıştır: körme**gen irdim** (10a-8), işitme**gen irdim** (27a-8), körme**gen irdiler** (78a-2), turme**gen irdim** (99a-14).

3.3.7.4.1.2. Görülen Geçmiş Zamanın Hikayesi

İncelenen metin içerisinde görülen geçmiş zamanın hikaye çekimi yalnızca bir örnekte tespit edilmiştir: bol**dı irdi** (12b-1).

3.3.7.4.1.3. Geniş Zamanın Hikayesi

Geniş zamanın hikaye çekimi *–(X)r + irdi* yapısıyla kurulmaktadır. Metin içerisinde bu yapıyla kurulmuş olan birçok örnek karşımıza çıkmaktadır: işit**ür irdiler** (1b-11), kiltür**ür irdim** (20b-15), yügür**ür irdim** (20b-16), körün**ür irdi** (22b-4), bir**ür irdim** (29a-5), çevrül**ür irdi** (52b-3), yatḳuz**ur irdi** (52b-4), yalbar**ur irdi** (54b-4), arıt**ur irdiler** (59b-12).

Geniş zamanın oluşsuz çekimi olan *-mAs + irdi* yapısıyla kurulmuş olan örnekler de mevcuttur: kör**mes irdiler** (1b-11), bil**mes irdiler** (5a-7), tüş**mes irdi** (17a-12), di**mes irdim** (23a-18).

3.3.7.4.1.4. Gelecek Zamanın Hikayesi

Gelecek zamanın hikaye çekimi *-gAy + irdi* yapısıyla kurulmuştur. Metin içerisinde tespit edilen örnekler şu şekildedir: ḳıl**gey irdim** (7b-8), tile**gey irdi** (65b-14), tirgüz**gey irdiler** (71b-15), üzül**gey irdi** (83b-16), kil**gey irdi** (86a-16), bol**ġay irdim** (10a-13).

İncelenen metinde *-gAy + irdi* yapısının olumsuz şekilleri de tespit edilmiştir: tapun**maġay irdük** (47a-12), ḳıl**maġay irdük** (47a-13), tut**maġay irdim** (71b-5), söziġa kir**meġay irdim** (71b-5).

3.3.7.4.1.5. Şart Kipinin Hikayesi

Şart kipinin hikayesi *-sA + irdi* yapısıyla karşımıza çıkmaktadır. Metinde yalnızca iki örnekte tespit edilmiştir: kirgen bol**sa irdi** (84b-17), kündüz bol**sa irdi** (92b-1).

Ayrıca şart birleşik çekiminin olumsuz örneği yalnızca bir örnekte karşımıza çıkmaktadır: bol**masa irdi** (20b-15).

3.3.7.4.2. Rivayet Birleşik Zaman Çekimi

Çağatay Türkçesinde de çok sık görülmeyen rivayet birleşik zaman çekimi ele alınan eserde yalnızca geniş zamanda tespit edilmiştir.

3.3.7.4.2.1. Geniş Zamanın Rivayeti

İncelenen metinde geniş zamanın rivayeti *–(X)r + irmiş* yapısıyla kurulmuştur. Bu çekimde kurulan iki örnek tespit edilmiştir: oḳu**r irmiş** (13a-18), ḳıl**ur irmişsin** (41b-13).

Ayrıca geniş zamanın olumsuz rivayet birleşik çekiminde ise yalnızca bir örnek karşımıza çıkmaktadır: tap**mas irmiş** (66a-2).

3.3.7.4.3. Şart Birleşik Zaman Çekimi

Şart birleşik zaman çekiminde görülen geçmiş zaman, öğrenilen geçmiş zaman, geniş zaman ve gelecek zaman çekimleri tespit edilmiştir. Bu çekim *i-* ya da *ir-* ek eylemine */-sA/* getirilmesiyle oluşur.

3.3.7.4.3.1. Görülen Geçmiş Zamanın Şartı

Görülen geçmiş zamanın şart birleşik çekimi *-DI + irse* yapısıyla kurulmuştur. İncelenen eserde en sık kullanılan çekim olarak karşımıza çıkmaktadır: kil**diler irse** (2a-4), ḳara**dım irse** (8b-8), işit**tiler irse** (9a-19), ḳavış**tı irse** (2a-11), öt**ti irse** (18b-3), tüş**ti irse** (26a-11), toḫta**dılar irse** (30b-15), yavış**tı irse** (96b-5).

Yalnızca bir örnekte görülen geçmiş zaman olumsuz şart çekimine rastlanmıştır: bol**madı irse** (66b-17).

3.3.7.4.3.2. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Şartı

Çağatay Türkçesinde öğrenilen geçmiş zamanın şart çekiminde *-GAn bolsa/olsa* yapısı kullanılmıştır (Eckmann; çev. Karaağaç, 2017: 127). Ele alınan eserde *-gAn + bolsa* yapısıyla kurulan birleşik çekimler tespit edilmiştir: kil**gen bolsa** (8a-8), yület**ken bolsalar** (10a-1), kör**gen bolsaŋ** (10a-9), bol**ġan bolsa** (37a-9), kir**gen bolsa** (83b-16).

3.3.7.4.3.3. Geniş Zamanın Şartı

Geniş zaman şart birleşik çekimi *-Ar + irse* yapısıyla kurulmuş ve bir örneği saptanmıştır: dile**r irse** (48a-1).

3.3.7.4.3.4. Gelecek Zamanın Şartı

Gelecek zaman şart birleşik çekimi *-gAy + irse* yapısıyla kurulmuş ve bir örneği tespit edilmiştir: bol**ġay irse** (7b-7).

3.3.8. Ek Eylem

Çağatay Türkçesinde ek eylemler ir- ve tur-'dur. Her iki ek eylem de Türkçenin ana yardımcı eylemleridir.

İncelenen metin içerisinde, Türkçede "turur" eyleminin ekleşmesi sonucunda ortaya çıkan "-DUr" eki de bildirme işlevinde kullanılmıştır.

Araştırmacılar tarafından ek-eylemlerle ilgili birçok önemli çalışma yapılmıştır. (Dilemre, 1938; Doerfer, 1989; Turan, 1999; Johanson, 2000; Türk, 2004; Karaağaç, 2009; Güneş, 2010; Graham, 2010; Özalan, 2014).

3.3.8.1. tUr- Eylemiyle Yapılanlar

Eserde *-turur* eyleminin ekleşmesi sonucu oluşan *-DUr* yapısında kurulan örnekleri ise şu şekilde sıralayabiliriz: çerāġınıŋ nūrı**dur** (2b-11), tapḳusı**dur** (3a-17), başıda tācı**dur** (4b-10), yoḳ**dur** (5a-6), bar mu**dur** (6b-14), yeksān**dur** (37b-10), yavuḳraḳ**dur** (39a-6), şeyṭān**dur** (37a-17), rıżālıġ nişānı**dur** (41a-6), ẓāhir ü hüveydā**dur** (45a-13), vācib**dür** (46b-5), mübhem**dür** (50a-8), vefātı vaḳti**dür** (55b-19), laṭīf**dür** (57a-16).

-DUr ekinin sözcük başında /-d/ sesinin /-t/ sesine dönüştüğü ötümsüz şekiller yalnızca "yoḳ" isminin üzerine geldiği örneklerde görülmüştür: yoḳ**tur** (81b-14).

Ekin *-Durur* şeklinde kullanımı incelenen eserde yalnızca bir örnekte -ne durur (6b-6)- tespit edilmiştir.

3.3.8.2. İr- Eylemiyle Yapılanlar

Türkçenin ana yardımcı eylemlerinden olan ve eski Türkçeden beri metinlerde sıklıkla yer alan *ir- cevher fiili* incelenen eserde birçok örnekte tespit edilmiştir.

Ad tabanı + -ir + di ~ i + di yapısıyla oluşturulan örnekler şu şekildedir: ġamnāk ve şikeste **idi** (43b-7), ma'būd **idi** (47a-14), merġūb **idi** (47b-19), nefsi yaman ol **idi** (52a-3), ittifāḳ mu **idi** (66a-18), ayrılmaḳ **idi** (80a-11), müselmān **irdi** (37b-12), ḥāżır **irdi** (41a-5), müteveccih **irdi**ler (42b-9), birāderzādesi **irdi** (52a-1), yoḳ **irdi** (53a-16), s̱ābit-kadem **irdi** (53b-19), ḥimāyet **irdi** (55b-19), ḫūb u becā **irdi** (56b-2), yavışḳan **irdi** (62a-2), meşġūl **irdi** (62a-7), muşhūr **irdi** (64a-18), bar **irdi** (70a-9), münāsib **irdi** (72a-14), fāriġ **irdi**ler (73b-17), pehlivān yigit **irdi** (82a-9), kiçe **irdi** (92a-4), şehbāz **irdi**ler (95a-13), şaḳarıḳlıġ **irdi** (99b-13).

Eserde, *ad tabanı + -ir + ken ~ -i + ken* yapısıyla birleşerek oluşturulan ek-eylem örnekleri şunlardır: bāṭıl işde **iken** (15a-14), öyide **iken**ler (17b-14), ḥāżır **iken** (39a-1), meşġūl **iken**ler (39b-13), ne ḥāl **iken**nin (65a-11), yaḫşı söz **iken** (46b-11), tatlıġ ḫitāb **iken** (46b-12).

İncelenen metinde *ad tabanı + -ir + miş ~ -i + miş* yapışıyla oluşturulan yalnızca iki örnek tespit edilmiştir: cüdālıḳ **imiş** (80a-12), tems̱īlinçi **imiş** (95a-3).

Metinde, *ad tabanı + ir + ür* yapısıyla oluşturulan örnekler şu şekildedir: zikr **irür** (3a-17), bahş içide **irür** (3b-15), ḫalāḳ-ı kevm **irür** (28a-15), tevāżu' **irür** (38b-11), ef'āl-i şeyṭān **irür** (38b-12), bāṭıl **irür** (45a-18), kerkeb-i kāmil **irür** (45a-19), kündüz dik **irür** (64a-16), revāç irür (94a-9), çalak **irür** (100a-16).

Çağatay Türkçesi metinlerinde geniş zamanın olumsuz şekli *değil* anlamına gelen *ad tabanı + -ir + -mes ~ -i + mes* yapısıyla oluşturulur. İncelenen eserde bu kullanımın birçok örneği tespit edilmiştir: vesvese **irmes** (7a-8), naḳd u nime **irmes** (44a-9), cenk maḥal **irmes** (48a-14), cāyiz **irmes** (57a-18), revā **irmes** (57a-19), ḥaḳḳ **irmes** (76b-12), yalġançı **imes** irdiŋ (53b-3), ādemī **imes** (78a-7), tüş **imes** (81a-9), 'acep ve ġarīp **imes**dür (85a-7), cilveger **imes** (90a-4).

Ayrıca ad cümlelerinde olumsuz çekim bildirme için *yoḳ* sözcüğü de kullanılmıştır: bāṭıl **yoḳ** (49b-4), daḫli **yoḳ** irdi (49b-17), mecāl **yoḳ** irdi (51b-6), rıżāmız **yoḳ** irdi (53a-16), kemi **yoḳ** irdi (59a-16), nişānı **yoḳ** irdi (72a-2), iḥtimāli **yoḳ** irdi (74a-11), der-me<u>s</u>ellik **yoḳ** (87b-4).

3.3.9. Birleşik Eylemler

Çağatay Türkçesinde birleşik eylemler Türkçenin tüm dönemlerinde olduğu gibi *eylem tabanı + zarf-fiil eki + yardımcı eylem* yoluyla ve *ad tabanı + yardımcı eylem* yoluyla oluşturulmuştur.

3.3.9.1. Tasviri Eylemler

3.3.9.1.1. Yeterlilik Eylemleri

Çağatay Türkçesinde yeterlik yapısı *al-* eylemiyle kurulmaktadır. Kimi durumlarda seyrek de olsa bil- ve u- eylemli kullanımlar da tespit edilmiştir: ḳıla **al**mas (96a-8), bola **al**mas (10b-1), ḳutḳara **al**masmin (21a-11), ayta **al**madük (25b-16), otlaya **al**mas irdi (51b-16).

Zarf-fiil eki /-A/ ile /al-/ yardımcı eyleminin ilk ünlüsünün birleşerek ikiz ünlü oluşturmaları sebebiyle iki ünlüden biri düşmektedir. Bu örneklere Yeni Uygur Türkçesinde sık sık rastlanmaktadır (Çakmak, 2016: 89). Bu örneklerin incelediğimiz metinde de görülmesi dikkat çekicidir: kil**el**may (54b-8), al**al**maduḳ (49b-11).

İncelenen metinde Oğuz Türkçesinde kullanılan yeterlilik eylemi bil- ile ilgili herhangi bir örnek tespit edilememiştir. Ancak *u-* yapısında kurulan yalnızca bir örnek tespit edilmiştir: kiltür**eme**smiz (22a-4).

3.3.9.1.2. Süreklilik Eylemi

Çağatay Türkçesinde sürerlilik eylemi için *tur-* yardımcı eylemi kullanılmaktadır. İncelenen metinde de *eylem tabanı + -I* ve *-P zarf-fiil eki + tur-* yapısıyla kurulmuş birçok örnek mevcuttur: köter**ip tur**dı (4b-12), toḫta**p tur**sa (6b-19), saḳla**p tur**ar irdiler (12b-5), ḳara**p tur**uptur (12b-10), barı**p tur**up namāz ötedi (13a-14), tayanı**p tur**ar irdi (27a-4), aṭlanı**p tur**up irdi (84a-4), cilve eyle**p tur**ġıl (91a-8), yapı**p tur**ar irdi (100a-2).

İncelenen eserde Yeni Uygur Türkçesi özelliği gösteren bir yapı da *zarf-fiil + bar-* kuruluşunda görülmektedir. Nitekim konuyla ilgili olarak yapılmış çalışmalar mevcuttur (Bridges, 2008: 35). Bu örneklere bakıldığında eylemin sürekli yapıldığı görülmektedir: it**ip bar**ur irdim (23b-10), kir**ip bar**ġıl (25b-13), öt**üp bar**ur irdi (28a-12), alı**p bar**ġıl (30a-17), yitiş**ip bar**ıp irdiler (30b-2), yanı**p bar**ıŋlar (33a-2), iste**p bar**ġaylar (37a-3), ḫaberini alı**p bar**ġaysizler (38a-10), kit**ip bar**ur irdi (39b-7), leşker tartı**p bar**dılar (65b-7), bası**p bar**ur irdiler (82a-17).

3.3.9.1.3. Tezlik Eylemi

Tezlik eylemi için ele alınan eserde *eylem + -A ve -p + bir-* yapısı kullanılmıştır: ḳoy**a bir**di (5a-2), tut**up bir**ürmin (36a-16), yandur**up bir**iŋler (39a-19), yoḳatı**p bir**mediler (37a-7), tut**up bir**geymin (53b-15).

İncelenen eserde /-p/ zaf-fiil eki ve /al-/ tasvir eylemi ile birlikte bir işin hızlıca ve kolaylıkla yapıldığı anlamı katan yapılar dikkat çekicidir. Nitekim bu tarz kullanımlarla ilgili yapılmış çalışmalar da mevcuttur (Yıldız, 2004: 19): satı**p al**ur (91b-6), tile**p al**dılar (12a-13), yıġı**p al**ıp kilip (23a-17), tartı**p al**ıp (23b-3), satı**p al**ġıl (29a-1), tile**p al**ġıl (34a-15), ḫalāṣ ḳılı**p al**dılar (43a-18), bir**ip al**ur irdiler (51b-11).

3.3.9.2. Yardımcı Eylemlerle Oluşturulan Birleşik Eylemler

bir-: ārāyiş **bir**di (4a-4), ta'līm **bir**di (4a-6), ḫatır **bir**di (6b-5), ḫaber **bir**diler (7a-3), cevāb **bir**diler (9a-19), köŋliġa şādlıġ **bir**di (12a-3), ruḫṣat **bir**diler (17b-15).

bol-: āgāh **bol**dı (18b-12), vāḳıf **bol**dı (18b-12), nāzil **bol**dı (20b-18), meşġūl **bol**dılar (21a-17), ṭāḳ **bol**dı (22a-1), perīşān **bol**dı (22a-5), revān **bol**dılar (22a-19).

it-: maḳām **it**seŋ (29b-4), nā-sezā **it**ip (40a-3), bünyād **it**ip irdi (40b-3), men' **it**er (45b-2), cehd **it**ip (51a-1), raḥm **it**er (52a-15), muḥkem **it**tiler (54b-8).

eyle-: ṭa’ne **eyle**r irdi (72b-2), beyān **eyle**p aydı (80a-17), ḳorḳunç **eyle**di (81a-9), sulaġ **eyle**di (87b-15), cilve **eyle**p turġıl (91a-8).

ḳıl-: müşāhede **ḳıl**dılar (91a-8), iltifāt **ḳıl**madılar (91a-11), tebdīl **ḳıl**ur (91b-4), beyān **ḳıl**ınur (92b-4), te’mil **ḳıl**may (96b-18), rivāyet **ḳıl**ıpdurlar (97b-15).

ol-: inkār **ol**madı (72b-1), mest **ol**mışım (97a-1), nām-dār **ol**dı (33b-14), ‘ayn-ı naḳṣ **ol**dı (72a-19), çāk **ol**dı (88b-11).

3.3.10. Eylemsiler

Eylemsiler, eylem kök ya da gövdesine getirilen özel birtakım ekler sayesinde eylemlik durumunu kaybederek; cümlede görev unsuru üstlenen ad, sıfat ve zarf olarak karşımıza çıkarlar.

Konuyla ilgili olarak Zeynep Korkmaz, eylem kök ve gövdelerine getirilen belirli eklerle türetilen ancak şahıs eki alarak çekime girmedikleri için yargı bildirmeyen sözcüklerdir (Korkmaz, 2014: 747) şeklinde bir açıklama yapmıştır.

Eraslan, tarihî ve çağdaş Türk dillerinde eylemsilerle ilgili pek çok çalışma yapıldığını ve bu konunun Türk dillerinin bünyesinde önemli bir yer tuttuğunu belirtmiştir. Ancak yine de Türkçe ile ilgili gramer ve sentaks incelemelerinde bu konunun dar ölçüde ele alındığını ifade eder (Eraslan, 1980: XXX).

Konunun önemiyle ilgili olarak Lars Johanson, yüklemi eylemsi (isim-fiil, sıfat-fiil, zarf-fiil) olan Türkçe önermeler, Hint-Avrupa dillerindeki yardımcı cümlelerin yakın karşılıklarıdır şeklinde ifade eder. Ona göre eylemsi cümledeki anlatımsal düzlemde metnin tipolojik söz dizimini bile geçersiz kılabilecek kadar önemli bir rol oynamaktadır (Johanson, 1972: 525-529) şeklinde açıklamalar yapmıştır.

Türk dili üzerinde eylemsilerle ilgili yapılan çalışmalara baktığımızda genel olarak isim-fiil, sıfat-fiil ve zarf-fiil olmak üzere üç başlıkta tasnif edildiği görülmektedir. Bizim çalışmamızda da eylemsiler üç başlıkta incelenecektir.

3.3.10.1. İsim-Fiil

Ele alınan eserde isim-fiil ekleri */–mAk/, /-maġ/, /-mA/* ve */-(X)ş/* şeklinde kullanılmıştır. Eserde isim-fiil eki olarak çoğunlukla */–mAK/* ekinin kullanıldığı tespit edilmiştir. Ayrıca */-mAK/* isim-fiil ekinin incelenen metinde /-maġ/ şeklinin de kullanılması dikkat çekicidir. */-mA/* ve */–(X)ş/* eklerine baktığımızda, bu eklerin metin içerisinde az kullanıldıkları görülmektedir**.**

3.3.10.1.1. -mA Eki

/-mA/ : tök**me** (75a-11), ḳaşur**ma**sıga (4b-7).

/-mA/ ekinin incelenen metin içerisinde yalnızca iki örneği tespit edilmiştir.

3.3.10.1.2. -mAK Eki

/-mAK/ : iḫtiyār ḳıl**maḳ**larıda (2b-18), aḳız**maḳ** (3a-5), toḫta**maḳ**nı (3b-8), oḳu**maḳ** (4b-18), ḳavra**maḳ**nı (5a-8), tanu**maḳ**ġa (9b-6), boġuzla**maḳ**dın (18b-15), başla**maḳ**nıŋ (19a-2), tapun**maḳ**nı (21a-17), ḥükm ḳıl**maḳ**dın (21b-18), asra**maḳ**da (51a-17), yitkür**mek** (51a-16), kiz**mek** (62b-4), baş tüşür**mek** (65b-12), ilet**mek** (73a-1), günāhını kiçür**mek** (73b-12).

/-mAġ/ : faḫr ḳıl**maġ**lıġ (79b-8), ḳutul**maġ**lıġ (44b-4), ḳovġalan**maġ**lıġġa (73b-3).

3.3.10.1.3. -Iş Eki

/**-Iş / :** kil**iş** (51b-14), bar**ış** (51b-14), ur**uş** (56a-5), soḳ**ış** (56a-5), tap**ış** (65a-9).

3.3.10.2. Sıfat-Fiil

Eylemlerin, zamana bağlı ad ve sıfat şekilleridir. Adlar gibi, çokluk, iyelik ve durum ekleri alırlar (Gülsevin, 2017: 133). İncelenen eserde sıfat-fiil eklerinin geçtiği örnekler şu şekilde gösterilmiştir:

3.3.10.2.1. –(X)r Sıfat-Fiil Eki

Metnimizde bu ek daha çok durum ekleriyle birlikte kullanılmıştır. Nitekim Bodrogligeti bu eki isim-fiil ekleri arasında ele almıştır (Bodrogligeti, 2001: 254-255). Anlam olarak bakıldığında metin içerisinde bu ekin daha çok isim-fiil gibi kullanıldığı dikkat çekmektedir: ḫalāyıḳġa yitgür**ür**ni (20b-8), terk ḳıl**ur**ġa (13b-1), sözni işit**ür**ġa (14a-10), def’ ḳıl**ur**ġa (14a-15), fāyda tigür**ür**ġa (14a-15), becā kiltür**ür**ġa (55a-2), öltür**ür**ġa (80b-6).

3.3.10.2.2. -GAn Sıfat-Fiil Eki

-ġan: ay**ġan** işāretleridin (17b-19), aḫiret seferi ḳıl**ġan** (21b-1), ḳıl**ġan** cihetdin (21b-5), ḳızı**ġan** ḳumlarnı (28a-7), feṯḥ bol**ġan** küni (32b-7), al**ġan** kişiġa (33b-11), ay**ġan** sözleriniŋ (36a-11), ḳıl**ġan** işidin (46a-9), bağla**ġan** sūre (50a-6).

-gen: yiber**gen**i (33b-15), kiy**gen** sebebidin (97b-6), cāmını sömür**gen** (98b-9), közi ti**gen** yirġa (100a-5), inde**gen** zamānda (8a-17), kil**gen** ferişteni (8b-8), yörgen**gen** kişi (8b-11), behişt di**gen** yirdin (55a-11).

-ḳan: tut**ḳan** kişini, yavışḳ**an** vaḳtde (57b-18), tutaşḳ**an** ot (65a-9), aḳ**an** çeşmeler (67b-13), uyġanıp yatḳ**an** orunda (73a-15).

3.3.10.2.3. -GU Sıfat-Fiil Eki

Gelecek zaman sıfat-fiil eki olarak kullanılan *-GU* sıfat-fiil ekinin örnekleri şu şekildedir: yüzlen**gü** maḥal (80a-11), bolġ**u** dik (80a-11), öl**gü** dik (43a-18).

-GU sıfat-fiil eki + lUK addan ad yapım ekinin ekleşmesiyle sıfat görevinde sözcükler türeten *-gUlUK* ekinin iki örneği tespit edilmiştir: işit**gülük**ni (27a-5), oḳuġ**uluk** (45b-18).

3.3.10.2.4. -GUçI Sıfat-Fiil Eki

kir**güçi** (14b-17), tirgüz**güçi** ve öltür**güçi** (19a-14), tüzet**güçi** (20b-13), di**güçi** (28b-18), yıbar**güçi**ġa (35b-12), öltür**güçi**ni (40b-9), tigür**güçi**lerdin (41a-1), ḳabūl ḳılġ**uçı** (41b-17), saḳlaġ**uçı** (18b-11), yandurġ**uçı** (41b-18), asraġ**uçı** (54b-17), işikleri açġ**uçı**nı (55a-9).

3.3.10.2.5. -mAs Sıfat-Fiil Eki

tapşur**mas**dın (76b-8), yaḳīn ḳıl**mas**lıġını (3b-9), kiçür**mes**lik (57a-19), işit**mes**likġa (65a-1).

3.3.10.3. Zarf-Fiil

İncelenen eserde tespit edilen zarf-fiil örneklerini şu şekilde sıralamak mümkündür:

3.3.10.3.1. -A, -U Zarf-Fiil Eki

ümmet diy**ü** (98a-10), yıġlay**u** uyġanıp (80a-5), ṭāḳat ḳıl**a** almas (86a-9), müşerref bol**a** almas (14a-7), ḳutḳar**a** almasmin (21a-11), cevāb ayt**a** almadük (25b-16), otlay**a** almas irdi (51b-16).

Bu zarf-fiil ekiyle kalıplaşarak zarf ve edat oluşturan örnekler şu şekildedir: yaḫşı (28a-14), ayru (25b-1), yene (28a-19), taḳı (10a-13, birle (24a-1).

3.3.10.3.2. -UrdA, -rdA Zarf-Fiil Eki

ötüp bar**urda** (25b-4), żabṭ u serencām ḳıl**urda** (52b-1), alıp bar**urda** (97b-6), yandur**urda** (97b-6).

3.3.10.3.3. –(X)rGA Zarf-Fiil Eki

ḳuvvet bir**ürġa** (24a-5), ta‘arruż ḳıl**urġa** (27b-10), hicret ḳıl**urġa** (30a-6), birbirleriŋdin ayrıl**urġa** (30a-18), atasını öltür**ürġa** (36b-8).

3.3.10.3.4. –GAlI Zarf-Fiil Eki

bar**ġalı** (7a-18), sīnelerini yar**ġalı** (99b-8), da’vet ḳıl**ġalı** (8a-18), ḫilāf ḳıl**ġalı** (17a-19), çıḳ**ġalı** (18b-11), naṣiḥatiŋizni aŋla**ġalı** (20b-4), köŋlüni yandur**ġalı** (21a-18), oyna**ġalı** (30b-4), ḳoşup yandur**ġalı** (34b-8), işit**geli** (6a-10), öltür**geli** (44a-11), öyiġa kir**geli** (54b-8), sözle**geli** turup irdiler (19b-15), yandur**ġalı** turdılar (21a-18).

3.3.10.3.5. –GAnçA Zarf-Fiil Eki

‘aḳılları yiti**gençe**din (64a-12), ḳolımızdın kil**gençe** (68a-16).

3.3.10.3.6. –GAndIn Zarf-Fiil Eki

kiltür**gendin** kiyin (29b-15), kit**gendin** kiyin (30b-10), teşrīf kiltür**gendin** kiyin (31a-13), īmān kiltür**gendin** kiyin (50a-19), emiş**gendin** (66a-12), fāriġ bol**ġandın** kiyin (5a-13), ḫāṣıl ḳıl**ġandın** kiyin (38b-7), taşla**ġandın** kiyin (63b-4), yanıp bar**ġandın** kiyin (72b-13).

3.3.10.3.7. –GUnçA Zarf-Fiil Eki

ta’rīf ḳılma**ġunça** (74b-8), āfitāb ḳız**ġunça** (81b-7), özüŋi bolma**ġunça** (81b-17), teḳāmül ḳılma**ġunça** (91b-3), öz engüġa ḳoy**ġunça** (97b-2), fermān yit**künçe** (55b-17), kil[t]ürme**günçe** (68a-19), tevḥīd dīniġa kirme**günçe** (16a-17), tile**günçe** (32a-10).

3.3.10.3.8. –(X)bAn Zarf-Fiil Eki

raḳam eyle**ben** (4a-9), iste**ben** revān boldılar (45a-4), ḥidāyet eyle**ben** (86a-12).

3.3.10.3.9. -mAstIn Zarf-Fiil Eki

ḳıl**masdın** burun (85a-1), kil**mesdin** burun (83b-2), yıbar**masdın** burun (47a-10), kiltür**mesdin** bir kün ilgeri (43a-10).

3.3.10.3.10. -mAy Zarf-Fiil Eki

İncelenen eserde *-mAy* zarf-fiil ekinin yalnızca bir örneği tespit edilmiştir: ḳarārgāhġa yit**mey** ḳavıştuḳ (14b-1).

3.3.10.3.11. –(X)p Zarf-Fiil Eki

iliklerini tut**up** aydım (15b-6), kil**ip** oltur**up** (16b-19), ṭa'arruzdın ḳorḳ**up** (17a-6), aşuḳ**up** (17b-17), ḳop**up** (21b-9), tutuş**up** tartuş**up** (23b-4), meclis ḳur**up** (27a-16), alıştur**up** (27a-17), yaḳuz**up** (51a-1), becā kiltür**üp** (51b-13), yügür**üp** ḳoptı (52a-5), suyı birle öçür**üp** (59b-18), ḳabūl ḥıl'atin kiy**üp** (63a-5), taşlarġa tik**ip** (63a-9), yirġa sürel**ip** (63a-9), sığın**ıp** (63b-15), ferzendidin kiç**ip** (64b-4).

4. EK UYUMSUZLUKLARI

Türk Dilinin metinlerle takip edebildiğimiz tüm dönemlerinde ek uyumluluğu hadisesi çok önemli bir yer tutmaktadır. Bu durum, Eski Türkçe metinlerinden beri -bazı istisnalar dışında- günümüze kadar gelmiş ve Türk dilinin yapısında asli fonetik kanunlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. (bk. Tekin, 1968; Ergin, 1993: 68).

Ural-Altay dillerini diğer dil ailelerinden ayıran önemli bir unsur olarak karşımıza çıkan kalınlık-incelik uyumu, kimi eklerin tek şekilli oluşu ve dilsel bazı faktörlerin etkisiyle uyumluluğunu kaybetmiştir. Nitekim Anadolu ağızları üzerine yapılan çalışmalarda da bu ek uyumsuzlukları yer yer göze çarpmaktadır (bk. Caferoğlu, 1940-1951).

Kalınlık-incelik uyumu kuralına göre arka damak seslerini arka damak sesleri, ön damak seslerini de ön damak sesleri takip eder. Buna göre kalınlık-incelik uyumu, esasen bir ilerleyici ses benzeşmesi hadisesidir (Şen, 2007: 1695).

Çağatay Türkçesiyle kaleme alınmış olan bu eserde önemli ölçüde ek uyumsuzlukları tespit edilmiştir. İncelenen metinde -özelliklere ödünç sözcüklere- Oğuz, Kıpçak ve Harezm Türkçelerindeki durumun aksine kalın sıradan ek getirme temayülü göze çarpmaktadır. Bu durumu Eckmann, Arapça ve Farsça gibi dillerde kalınlık-incelik uyumunun bulunmayışına ve bu sebeple kalın ünlülü sözcükleri getirme eğilimi olduğunu ifade eder (Eckmann, 1976). Eraslan ise yabancı sözcüklere kalın ek getirme eğilimi hususunda bu açıklamaları kabul etmekle beraber bu durumu, o dillerdeki kalın ünlülü sözcüklerin daha sık kullanımına bağlamaktadır (Eraslan, 1970: 114).

Kalınlık-incelik uyumuna göre incelemiş olduğumuz metinde ek uyumsuzlukları */-GA/ Yönelme Durumu, /-GI/ Aitlik Eki, /-lIK/ Addan Ad Yapım Eki, /-rAK/ Addan Ad Yapım Eki, /-mAK/ Eylemden Ad Yapım Eki, /-Gan/ Sıfat-Fiil Eki, /-GIl/ II. Tekil Şahıs Emir Eki, /-dUK/ GGZ I. Çoğul Şahıs Eki, /-GAy/ Gelecek Zaman Eki, /-GAn/ Öğrenilen Geçmiş Zaman Eki ve /-GAçA/ Eki* olmak üzere toplamda 11 ekte tespit edilmiştir.

4.1. -GA Yönelme Durumu Ekinde Ek Uyumsuzluğu

Arapça-Farsça sözcüklerde kalın sıradaki ünlülere ince sıradan, ince sıradaki ünlülere kalın sıradan ünlü getirme eğilimi incelenen metinde sıklıkla karşılaşılan bir durum olarak göze çarpar:

peyġamberlik**ġa** (1b-4), ehli**ġa** (2b-6), sālik**ġa** (3a-7), mekke**ġa** (3a-12), perdesi**ġa** (3b-14), keremi**ġa** (5a-6), vech**ġa** (5a-16), secde**ġa** (8a-3), şevḳ**ġa** (8b-18), meyvesi**ġa** (3a-5), dīn**ġa** (11b-18), hiz̲metleri**ġa** (12a-4), bendelik**ġa** (12b-17), menzili**ġa** (13a-17), devlet**ġa** (14b-7), behişt**ġa** (21a-8).

Aşağıda yer alan Arapça-Farsça sözcüklere kalın ünlülü ek getirilmesi gerekirken ince sıradan ünlülü örneklerin getirildiği saptanmıştır:

ṭaraf**ge** (26a-12), dūzaḫ**ge** (60a-10), ḫārı**ge** (69b-7), yārı**ge** (83b-12).

Türkçe sözcüklerde de diğer eklere oranla en sık karşılaşılan uyumsuzluk olarak karşımıza çıkmaktadır:

siz**ġa** (1b-9), il**ġa** (3a-9), kişi**ġa** (3a-10), yir**ġa** (5a-11), tive**ġa** (9b-19), özi**ġa** (11b-18), nimerse**ġa** (14a-16), olar**ge** (35a-17), iş**ḳa** (67b-17).

III. tekil şahıs iyelik eklerinden sonra da ince sıradan ünlülü sözcüklere kalın ünlülü ekler; kalın sıradan ünlülü sözcüklere ince ünlülü ekler getirildiği görülmektedir:

öyleri**ġa** (2a-15), tizi**ġa** (6a-13), üsti**ġa** (8b-15), köŋlüm**ġa** (10a-13), birbirleri**ġa** (14a-19), ḳatı**ge** (94b-13).

4.2. -GI Aitlik Ekinde Ek Uyumsuzluğu

Aitlik eki /-GI/ Arapça-Farsça kökenli sözcüklere daima kalın ünlülü şekilde gelmiştir:

evvel**ġı** (23a-1), evvel**ḳı** (49b-14).

Türkçe kökenli sözcükler incelendiğinde yalnızca bir örnekte ek uyumsuzluğu tespit edilmiştir:

küng**ı** (69a-4).

4.3. -lIK Addan Ad Yapım Ekinde Ek Uyumsuzluğu

İncelenen eserde yabancı kökenli sözcüklere gelen /-lIK/ addan ad yapım ekinin çoğunlukla kalın şekilli örnekleri kullanılmış ve aşağıdaki sözcüklerde ek uyumsuzluğu tespit edilmiştir:

bī-temīz**lıġ**ı (59b-7), bülend**lıġ**ı (79b-1), ācız**lıḳ**ı (77a-2), kūşe-nişīn**lıḳ** (2a-12), ḫalvet-nişīn**lıḳ** (2b-1), destgīr**lıḳ** (6b-1), serkeş**lıḳ** (10a-12), cāhil**lıḳ** (13b-18), kāhin**lıḳ** (16b-7), ʻācız**lıḳ** ve şikeste**lıḳ** (20a-13), meyil**lıḳ** (25a-9), bī-edeb**lıḳ** (25b-12), destgir**lıḳ** (61a-6), mülāyim**lıḳ** (65b-3), sa'ādetmend**lıḳ** (71a-14), mülāyim**lıḳ** (92a-9), şu'le**lıġ** (3b-12), niyet**lıġ** (6b-5), serkeş**lıġ** (12a-19), ten**lıġ** (14b-18), rāst**lik** (35a-7), ḫʸār**lik** (72a-17), rūşen**luḳ** (1b-11), temel**luḳ** (61b-13), pīr**luġ** (27b-7).

Ele alınan eserde Türkçe kökenli sözcüklere gelen */-lIK/* addan ad yapım ekinin bir örnekte kalın ünlülü sözcüğe ince ünlülü; üç örnekte ise ince ünlülü sözcüğe kalın ünlülü ek olarak geldiği örnekler saptanmıştır:

öy**lıḳ** (59b-17), munça**lik** (35a-5), söz**luḳ** (41b-13), ige**luġ** (87b-15).

4.4. -rAK Addan Ad Yapım Ekinde Ek Uyumsuzluğu

Yabancı kökenli sözcüğe gelen /-rAK/ addan ad yapım eki, çoğunlukla uyuma girmesine rağmen bazı örneklerde uyum dışı durumlar tespit edilmiştir:

kem**raḳ** (2a-17), rūşen**raḳ** (14a-2), dürüst**raḳ** (17a-15), kāmil**raḳ** (24a-15), tüvān-ger**raḳ** (26b-9), cāhil**raḳ** (38a-13), tīz**raḳ** (51b-7), ziyāde**raḳ** (51b-19), ʻazīz**raḳ** (79b-15), ʻācız**raḳ**ı (84b-4), laṭīf**raḳ**dur (96a-5), ʻacāyib**raḳ** (97a-12), çevink**raḳ** (99b-19).

Türkçe kökenli sözcüklerde az sayıda uyum dışı örneklere rastlanır. İncelenen eserde yalnızca iki örnekte uyum dışı durum saptanmıştır:

kiçik**raḳ** (20a-16), köp**raḳ** (59b-16).

4.5. -mAK Eylemden Ad Yapım Ekinde Ek Uyumsuzluğu

/-mAK/ eylemden ad yapım ekinin eklendiği sözcüklerde uyum dışı durumlar göze çarpar. Aşağıdaki örneklerde ince ünlülü sözcüklere kalın ünlülü ekler getirildiği tespit edilmiştir:

kiltür**maḳ**da (16a-8), sözleş**maḳ** (51a-9), ötker**maḳ** (73a-12), tök**maḳ** (84a-2).

Bazı örneklerde ise kalın ünlülü sözcüklere ince ünlülü ekler getirildiği görülmektedir:

ḳıl**mek** (16b-15), uçur**mek**ġa (22a-4), bol**mek** (33a-17), iḥsān ḳıl**mek** (33a-16), beyān ḳıl**mek**ni (42b-19), yıbar**mek**ġa (55a-15), uyu**mek** (73b-5).

4.6. -GAn Sıfat-Fiil Ekinde Ek Uyumsuzluğu

/-GAn/ sıfat-fiil ekinin uyum dışı kullanıldığı yerler aşağıdaki gibidir. Bu ekin kullanıldığı yerlerde yalnızca iki örnekte ince ünlülü sözcüklere kalın ünlülü ek getirildiği tespit edilmiştir:

çürü**ġan** (72a-4), köy**ġan** (82a-13).

İncelenen eserde */-GAn/* sıfat-fiil ekinin kalın ünlülü sözcüklere ince ünlülü ek olarak geldiği örnekler sıklıkla görülmektedir:

ḳıl**gen**dürmin (2b-13), ıbar**gen**leriġa (5a-18), ḥāṣıl bolma**gen** (7a-10), iḳrār ḳıl**gen** (15b-9), ḫuṣūmetġa tur**gen**leri (23a-2), bar**gen** (27a-7), yıbar**gen**i (33b-15), münāẓāra ḳılış**gen**i (33b-16), oltur**gen**lerni (51b-9), ḳavuşturup ḳod**gen** (69b-4), tapun**gen** (72a-9), tap**gen** (96b-16).

4.7. -GIl II. Tekil Şahıs Emir Ekinde Ek Uyumsuzluğu

II. tekil şahış emir eki olan */-GIl/* ekinin eklendiği sözcüklerde çoğunlukla uyum dışı durumlar tespit edilmiştir. İnce ünlülü sözcüklere getirilen kalın ünlülü ek örnekleri aşağıdaki gibidir:

tök**ġıl** (3a-8), revā körme**ġıl** (16b-17), imān kiltür**ġıl** (28a-17), köter**ġıl** (42b-3), bişür**ġıl** (45b-12), yitkür**ġıl** (46b-18), kirme**ġıl** (60a-13), kil**ġıl** (63a-8), ötker**ġıl** (73b-12), kör**ġıl** (93a-2).

Bazı durumlarda ise kalın ünlülü sözcüklere ince ünlülü ekler getirildiği görülmektedir:

ıbar**gil** (7b-1), toḫtap tur**gil** ((9a-18), çarla**gil** (19b-8), tut**gil** (20b-1), yıbar**gil** (48a-5), yaz**gil** (61a-8), taşla**gil** (74a-17), yut**gil** (93a-10).

4.8. -dUK GGZ I. Çoğul Şahıs Ekinde Ek Uyumsuzluğu

Ele alınan eserde, görülen geçmiş zaman I. çoğul şahıs eki olan */-dUK/* eki eklendiği üç sözcükte uyum dışı durum sergilemiştir:

becā kiltürme**duḳ** (69b-16), cevāb ayta alma**dük** (25b-16), aytalma**dük** (47b-5), saḳla**dük** (68b-18).

4.9. -GAy Gelecek Zaman Ekinde Ek Uyumsuzluğu

Gelecek zaman eki */-GAy/*'ın uyum dışı olduğu örnekler oldukça fazladır. Bu örnekler içerisinde kalın ünlülü sözcüklere eklenen ince ünlülü ekler aşağıdaki gibidir:

ıbar**gey** (6b-12), yavuḳ bol**gey** (7a-18), ḳıl**gey** irdim (7b-8), yıbar**gey** (13a-5), bol**gey** (16b-5), ḫuṣūmetġa tur**gey**ler (19b-19), sındur**gey**ler (34a-5), ḳıl**gey**sizler (53b-16), 'aḳīde ḳılma**gey** (57b-10), yıbarma**gey**min (80a-12).

/-GAy/ gelecek zaman ekinin ince ünlülü sözcüklerde kalın ünlülü olarak uyum dışı görüldüğü örnekler şu şekildedir:

çik**ġay**sin (19a-5), üzül**ġay** (51a-9), işitme**ġay**sin (64b-6), yitme**ġay**min (64b-15), kirme**ġay** irdim (71b-5), körünme**ġay** (94b-19), yanıp kilme**ġay**lar (95a-8).

4.10. -GAn Öğrenilen Geçmiş Zaman Ekinde Ek Uyumsuzluğu

İncelenen eserde */-GAn/* öğrenilen geçmiş zaman ekinin uyum dışı olduğu bazı örnekler tespit edilmiştir:

tök**ġan**miz (35b-1), ḫātūn alma**gen** (16b-5), niçük ay**gen** (43b-1), birikip ay**gen**ler (53a-18), turme**gen** irdim (99a-14).

4.11. -GAçA Sınırlama Ekinde Ek Uyumsuzluğu

/-GAçA/ sınırlama ekinin bulunduğu yabancı kökenli sözcüklerde ek uyumsuzukları meydana gelmiştir:

mekke**ġaça** (12a-15), āyet**ġaça** (26b-14), dem**ġaça** (53b-3), maġrib**ġaça** (96a-12).

Türkçe kökenli sözcükler incelendiğinde yalnızca bir örnekte ek uyumsuzluğu tespit edilmiştir: öyi**ġaça** (48a-8).

5. NEZAKET ÇOKLUĞU

Köktürkler döneminden başlayarak Türkçenin tarihi devirleri incelendiğinde nezaket ve saygı kavramlarıyla ilgili -özellikle Eski Uygur Türkçesi metinlerinde sıklıkla görülür- birçok kullanımın olduğu görülecektir. Bu kullanım, Çağatay Türkçesi ile kaleme alınan metinlerindeki nezaket ve saygı ifadelerinde de kendini yoğun biçimde göstermektedir. Nitekim başta Hint-Avrupa dilleri olmak üzere pek çok dilde ikinci çokluk şahıs zamiri, nezaket ve saygı ifadesi olarak II. tekil şahıslarda kullanılmaktadır.

Türkçenin tarihi devirlerinden Uygurlar döneminde, bir kimsenin kendisinden rütbece üstün olan biriyle konuşurken eski çokluk şekilleri olan *siz* ve *ıız* eklerini kullandığı görülür. Bundan dolayı bu şekiller, çokluk ifade etme güçlerini kaybederek başlı başına bir kategori olarak birden fazla şahsa hitap tarzı olarak karşımıza çıkmış ve çokluk ve nezaket olarak ayrı başlıklarda değerlendirilmiştir (Görenbech, 1995: 63).

Karahanlılar döneminde de nezaket ifadesi için Divan-ı Lügati't-Türk'te Kaşgarlı Mahmut'un *sen* ve *siz* zamirleri üzerine yaptığı açıklamalar dikkat çekicidir. Divan-ı Lügati't-Türk'te, *sen* zamiri için *Oğuzlarda büyüklere karşı "siz" yerinde* (Atalay 1999: 505); *siz* zamiri için *(Çiğilce) büyük ve sayılan kişilere "sen" yerinde aytanan söz* (Atalay 1999: 525) ifadeleri kullanılmıştır. Bu açıklamalardan hareketle Karahanlı döneminde saygı ifade eden sözlerin yer aldığı örneklerin varlığından söz etmek mümkündür. Nitekim metinler incelendiğinde aynı beyit içerisinde 2. tekil şahıs eki kullanımının olduğu yerlerde bu ekin yerine saygı ifadesi olarak 2. çoğul şahıs eklerinin kullanıldığı örnekler tespit edilmiştir (Tolkun, 2015: 140).

Saygı ifadesi olarak *sen* yerine *siz* kullanımı Harezm Türkçesi metinlerinde de görülmektedir. Özellikle Nehcü'l-Feradis'te Hz. Peygambere hitap ederken saygı göstergesi olarak çoğunlukla *sen* yerine *siz* nezaket ifadesi kullanılmıştır.

Çağatay Türkçesi metinleri incelendiğinde nezaket çokluğunun *sen* ve *siz* zamirlerinin yanında *alar* ve *özleri* sözcüklerinde ve eylem çekimlerinin sonunda tekil kişilere hitap ederken *ler* çokluk eki kullanımıyla karşımıza çıkmaktadır. Çağatay sahasına ait incelediğimiz metin içerisinde de nezaket çokluğu kullanımının oldukça yaygın olduğunu söylemek mümkündür. Eserde, nezaket ve saygı ifadesi olarak

kullanılan */-sIzlAr/, /-ŋlAr/, /-ŋız/* ve */-lAr/* ekleri ayrı başlıklar altında değerlendirilmiştir.

5.1. -sIzlAr Nezaket Çokluğu

İncelenen metin içerisinde *eylem + kip eki + sizler (nezaket çokluğu)* şeklinde kullanımı bulunan birçok örnek tespit edilmiştir:

tevehhüm ḳılur**sizler** (2b-7), alġay**sizler** (10a-12), tapar**sizler** (15b-1), ḥesābını körer**sizler** (20a-11), yiter**sizler** (23b-12), ḳoyġay**sizler** (27a-10), barmas**sizler** (30b-4), sıġınur**sizler** (30b-4), ḳışāş alur**sizler** (35b-1), ḳaṣd ḳılur**sizler** (36b-14), alıp barġay**sizler** (38a-10), isnād ḳılur**sizler** (45a-12), turup körmey**sizler** (45a-15), yitgey**sizler** (67b-8), iltimās ḳılur**sizler** (68a-9), kirgüçi**sizler** (70b-17), tapunmas**sizler** (72a-13), oḫşa bolmay**sizler** (80b-15), çoġlaşıp turar**sizler** (81a-18), uyġanur**sizler** (20a-11), yār u mededkār bolġay**sizler** (20a-13), ḳabūl ḳılġay**sizler** (21a-6), ḳutulmas**sizler** (25b-10).

Eserde, *eylem + kip eki + sizler (nezaket çokluğu)* yapısının soru sözü ve soru edatlarıyla kullanıldığı örnekler de mevcuttur:

bilür**sizler mü** (21a-4), **ḳayan** barur**sizler** (30b-3), **ne** dir**sizler** (67a-17), **ne** ‘amel ḳılur**sizler** (20a-11).

Ele alınan eserde, *siz + ler (nezaket çokluğu)* yapısının durum ekleri ile birlikte kullanıldığı örnekler saptanmıştır:

sizlerġa (13a-10), **sizler**ġa birmesin (36a-5), **sizler** birle yıbarmasın (36a-5).

5.2. -ŋlAr Nezaket Çokluğu

İncelenen eserde *eylem + kip eki + ŋlar (nezaket çokluğu)* şeklinde kullanımı bulunan çok sayıda örnek tespit edilmiştir:

danā bolu**ŋlar** (3b-18), çulġa**ŋlar** (6a-12), ḳulaġı**ŋlar**ġa alġaysizler (10a-12), nisbet birip ata**ŋlar** (12b-2), yıġılı**ŋlar** (19a-8), ḳol yıġı**ŋlar** (20b-11), yār u mededkār bolu**ŋlar** (20b-17), sa’ādetġa ulanı**ŋlar** (20b-19), aytı**ŋlar** (23b-11), güvāh bolu**ŋlar** (29a-7), yanıp barı**ŋlar** (33a-2), turu**ŋlar** (36a-14), yandı**ŋlar** (38a-11), aġuşturdu**ŋlar** (41a-10), ḥaddin aşurdu**ŋlar** (41a-11), ḳavī tutu**ŋlar** (47b-10), alı**ŋlar** (48a-9), açı**ŋlar** (48a-11), tanuḳ bolu**ŋlar** (49b-7), baş uru**ŋlar** (49b-8), yār bolu**ŋlar** (55a-5), taşḳarı çıḳı**ŋlar** (55a-18), ḫ^{v}āhlasa**ŋlar** (68a-9), asra**ŋlar** (80b-17), baḳı**ŋlar** (84a-5), īmān kiltürü**ŋler** (15b-1), öltürü**ŋler** (40b-17), körsetü**ŋler** (48a-12).

Eserde, *eylem + kip eki + ma + ŋlar (nezaket çokluğu)* şeklinde kullanımı bulunan olumsuz nezaket çokluğu örnekleri de mevcuttur:

ḳulaḳ sal**maŋlar** (19a-15), taṣdīḳ ḳıl**maŋlar** (23b-13), ḳabūl ḳıl**masaŋlar** (25b-9), bī-dil bol**maŋlar** (47b-10), ḳatıġlıḳ ḳıl**maŋlar** (52a-10), ḳabūl ḳıl**masaŋlar** (67b-8), yüz ögür**meŋler** (21a-1), söziġa kir**meŋler** (23b-13), iste**meseŋler** (25b-8), işit**meŋler** (64a-7), iste**meŋler** (84a-4).

Ele alınan eserde, *ŋlar (nezaket çokluğu)* yapısının adlarla birlikte kullanıldığı örnekler aşağıdaki gibidir:

inṣāfı**ŋlar** (20b-16), sizleriŋ ‘aklı**ŋlar** yoḳtur (38a-10), ḳolu**ŋlar**dın kilse (43a-8), ata ve baba**ŋlar**ġa (44a-5), ḳatı**ŋlar**ġa (80a-19), maḳṣūdu**ŋlar** (83a-19), murādı**ŋlar** (83b-1), ġarażı**ŋlar** (83b-14), aṣlı**ŋlar**dın (97b-5), ferzendi**ŋler**ni (22b-10), sizleriŋ mülkü**ŋler** (27a-11), könlü**ŋler**ni (47b-9).

Metinde, */ŋlar/ (nezaket çokluğu)* yapısının soru sözü ve soru edatlarıyla kullanıldığı örnekler aşağıda gösterilmiştir:

nime oḳu**duŋlar** (45b-17), ḫüdā**ŋlar**ıŋı **mu** (46b-2), söz işitti**ŋler mü** (19a-9).

5.3. -ŋız Nezaket Çokluğu

Nezaket ve saygı ifadesi olarak kullanılan *-ŋız nezaket çokluğu*’nun metin içerisinde adlarla kullanıldığı örnekler aşağıda sunulmuştur:

özü**ŋiz**ni (19a-6), naṣiḥati**ŋiz**ni (20b-4), ḳaṣdı**ŋızl**arda turupdur (21a-2), naṣiḥatı**ŋız**ġa (21b-15), diyārı**ŋız**larġa (38b-3), ma’būdu**ŋız**lar (44a-4), köŋlü**ŋiz** (49b-1), ma’būdu**ŋızl**ardur (70b-16), özü**ŋüz**leriġa (90a-18).

İncelenen eserde *-ŋız nezaket çokluğu* ifadesinin *eylem + kip eki + ŋızlar nezaket çokluğu* yapısında kurulan iki örneği tespit edilmiştir:

işiti**ŋizler** (67a-16), ḳabūl ḳılsa**ŋızlar** (67b-18).

5.4. -lAr Nezaket Çokluğu

Ele alınan eserde nezaket ve saygı ifadesi olarak *turur + ir + kip eki + lAr nezaket çokluğu* yapısında kurulan örnekler tespit edilmiştir:

turur irdi**ler** (12b-5), olturur irdi**ler** (85b-12), ḳılıp turur irdi**ler** (31b-19), çıḳıp olturur irdi**ler** (75b-1), aytur irdi**ler** (85b-12).

İncelenen metinde üçüncü tekil şahıs eki yerine nezaket ve saygı ifadesi olarak *ad + lArI nezaket çokluğu* yapısının kullanımı dikkat çekicidir:

ol ḥażretniŋ köŋül**ler**ini (8b-18), ol bāġġa öz**ler**ini aldılar (60b-19), öz**ler**i barıp işikḳa açtılar (67a-1).

6. Söz Varlığı

6.1. Sözcük Sıklığı

Ele alınan eserde toplam **4977** sözcük tespit edilmiştir. Bu sözcükler içerisinde **2130** sözcük *Arapça,* **1823** sözcük *Türkçe,* **1016** sözcük *Farsça*, **5** sözcük *Moğolca,* ve birer tane *İtalyanca, Soğdca* ve *Rumca* sözcük tespit edilmiştir.

Türkçe, Arapça, Farsça, Moğolca, Soğdca, İtalyanca ve Rumca sözcüklerin sıklık tablosu aşağıda tablolar hâlinde sunulmuştur.

Tablo 10: Türkçe Kökenli Sözcüklerin Sıklığı.

Sözcük Kökeni	Sözcük Sıklığı
T.	1818
T.+Ar.	3
T.+Far.	2
Toplam	**1823**

Tablo 11: Arapça Kökenli Sözcüklerin Sıklığı.

Sözcük Kökeni	Sözcük Sıklığı
Ar.	1696
Ar.+Ar.	204
Ar.+Ar.+Ar.	4
Ar.+Far.	74
Ar.+Far.+Ar.	4
Ar.+Far.+Far.	1
Ar.+Far.+T.	18
Ar.+T.	129
Toplam	**2130**

Tablo 12: Farsça Kökenli Sözcüklerin Sıklığı.

Sözcük Kökeni	Sözcük Sıklığı
Far.	680
Far.+Ar.	63
Far.+Ar.+Ar.	3
Far.+Ar.+T.	2
Far.+Far.	145
Far.+Far.+Ar.	1
Far.+Far.+ Far.	1
Far.+Far.+T.	21
Far.+T.	100
Toplam	**1016**

Tablo 13: Diğer Dillerdeki Sözcüklerin Sıklığı.

Sözcük Kökeni	Sözcük Sıklığı
Moğ.	4
Moğ.+Far.	1
İt.	1
Soğd.	1
Rum.	1
Toplam	**8**

6.2. Deyimler

Çalışmamızda -tekrar eden deyimler hariç- **127 deyim** tespit edilmiştir. Bu deyimlerin geçtiği yapraklar ve satır numaraları parantez içerisinde verilmiştir. Ardından deyimin anlamı italik harflerle gösterilmiştir. Deyimlerin anlamları tespit edilirken metin içerisinde kazandığı anlam dikkate alınmıştır.

'ahdimizni sındur- (31b-1) *yeminini bozmak.*

'aḳl yol tap- (96b-15) *doğru yolu bulmak.*

'aḳlıdın kiŋeş tap- (16a-10) *fikir birliği yapmak.*

amān bir- (12b-16) *canını bağışlamak, öldürmemek.*

amān tap- (84a-7) *yardım istemek.*

arasıġa cüdālıḳ sal- (24b-17) *aralarına ayrılık düşmek.*

arasıġa perīşānlıḳ tüş- (34a-2) *aralarında kötü bir münasebet olmak.*

āsāyiş tap- (84b-10) *rahat, huzur bulmak.*

āsmānġa yaruġlıġ sal- (99a-15) *gökyüzünde ışık gibi parlamak.*

at ḳoy- (39b-10) *ad vermek.*

az̲āb' tarttur- (70a-16) *ızdırap, acı çektirmek.*

bahādırluḳ körgüz- (44b-8) *kahramanlık göstermek.*

bāmdād öt- (97a-6) *sabah vaktini geçirmek.*

baş köter- (79b/2). *baş kaldırmak.*

baş tüşür- (65b-12) *başını vermek.*

baş ur- (47a/12). *tapınmak.*

bāṭıl közini aç- (94b-3) *doğru yolu bulmak.*

bel bağla- (36b/6) *birisinin kendisine yardımcı olacağına inanmak, güvenmek.*

beşāret bir- (99b-18) *müjde, haber vermek.*

beyān bir- (55b-11) *açıklık getirmek.*

boyun ḳaytar- (94b-4) *gönlü olmamak.*

boyun sun- (61b-19) *bir şey uğruna başını vermek.*

boyun tolġa- (16b/10). *boyun kıvırmak, çevirmek.*

cān bir- (54b-1) *canını vermek.*

cefa köçür- (77a/7) *çilelerine son vermek.*

cevāb bir- (9a-19) *karşılık olarak bildirmek veya söylemek.*

cezā' bir- (40a-1) *cezalandırmak.*

cür'et körgüz- (26a-2) *cesaret göstermek.*

dem ur- (74b-2) *olmayacak ya da gücünü aşan bir konuda konuşmak.*

dīnimizdin çıḳar- (66a-17) *doğru yoldan ayırmak.*

dost tut- (6b-2) *dost edinmek.*

düşmenlik körgüz- (20b-12) *düşmanca davranmak.*

düşmenniŋ şerridin saḳla- (13a/9) *düşmanın kötülüğünden korunmak.*

ejdehālıḳ körgüz- (84a-18) *şaşırmış durumda olma.*

esīr ḳoy- (35b-17) *esir hale getirmek.*

faḫr körgüz- (87b-5) *övünç durumunda olma.*

fırṣat öt- (7b-10) *eline fırsat geçmek.*

fikr ü endīşeġa tüş- (14a-10) *birçok sorun ile uğraşma.*

ġam yi- (82a-15). *kaygılanmak, tasa etmek, üzülmek.*

ġamdın çıḳar- (10a-19) *kaygısını, tasasını gidermek.*

ġam-ḫᵛārlıḳ körgüz- (37b-17) *kaygılı, tasalı olma durumu.*

güft-güyġa tüş- (70b-17) *dedikodu içerisinde kalmak.*

günahını kiçür- (42a/1) *dini bakımdan günahsız duruma getirmek.*

güvāhlıḳ bir- (53a-17) *delil sunmak.*

ḫaber bir- (7a-3) *haber vermek.*

ḫaber sal- (98b-2) *haber göndermek.*

haddin aş- (30a/3) *ölçüyü kaçırmak, aşırı gitmek.*

ḫalāṣlıḳ tap- (90a-13) *kurtuluşa ermek.*

ḫātırını saḳla- (68b-18) *unutmamak, aklında tutmak.*

ḫātrıŋnı ḫoş tut- (86a/2) *gönlünü hoş tutmak.*

ḫayālni köŋüldin çıḳarma- (48b-7) *hayalini aklından çıkarmamak.*

ḫoş tut- (11b-1) *birine iyi ve sevecenlikle davranmak.*

ḫuşūmetlıġ fikrġa tüş- (31b-3) *düşmanlık düşüncesine dalmak.*

ḫürmet körgüz- (44b-8) *saygı göstermek.*

iḫsān körgüz- (34b-7) *iyilikte bulunmak.*

ihtimām körgüz- (72b-14) *biri ya da bir şey için özen göstermek.*

ilhām bir- (84b-14) *içe doğmasına sebep olmak, esindirmek.*

īmān tap- (83a-9) *bir şeyi kabul edip uymak.*

istiġnā körgüz- (77b-9)

işġa ḳadem ḳoy- (39a-18) *bir işte birinin parmağı olmak.*

işik aç- (45b-17)

ḳanını tök- (17a-9) *ölüme yol açmak, yaralanıp ölmek.*

ḳarār tap- (86a-15) *bir şey üzerine karar vermek.*

ḳorḳınçı sal- (19a-17) *korku salmak.*

köŋli işigini aç- (46b-15) *gönlünün kapılarını açmak.*

köŋli yumşa- (50b-14) *öfkesi, kızgınlığı geçmek.*

köŋliġa bir daġdaġa tüş- (66a-9) *gönlüne olumsuz bir şey düşmek.*

köŋliġa ilhām sal- (23a-13) *gönlüne ilham vermek.*

köŋlüŋe tüş- (9b-12) *gönlüne huzur gelmek.*

köŋülleriġa sal- (9b-11) gönlüne girmek.

közdin çıḳar- (71b/15) *maddi veya manevi varlığın elden çıkarılmasını kabul etmek.*

köziġa perde tart- (69b-12) *başka bir şeyi görmesini engellemek.*

köziġa sürme tart- (91a-9) *gözüne kalem sürmek.*

közleri tüş- (17b-15) *gözü aramak.*

ḳudret körgüz- (24a-5) *güç göstermek.*

ḳulaḳ sal- (19a-15) *kulak vermek.*

ḳuvvet tap- (15b-8) *güç, kevvet bulmak.*

külfet ve ezā tart- (25b-2) *eziyet çekmek.*

kün ötker- (75a-6) *gün, zaman geçirmek.*

küşāyiş bir- (39a-13) *ferahlık, huzur vermek.*

maḳṣad tap- (16a-10) *amacına ulaşmak.*

menziliġa tüş- (14b-12) *yoluna koyulmak.*

miḥneti çek- (32a-14) *eziyet, sıkıntı çekmek.*

murād tap- (16a-10) *amacına ulaşmak.*

müheyyā tap- (30b-6) *hazır halde bulmak.*

na'ra çek- (91a/2) *yüksek sesle uzun uzun haykırmak.*

na'ra tart- (49a-5) *yüksek sesle uzun uzun haykırmak.*

namāz öt- (13a-14) *namaz kılmak.*

nişān bir- (85b-1) *işaret vermek.*

nuṣrat bir- (11b-1) *yardım etmek.*

nuṣrat tap- (84a-15) *yardım bulmak.*

ömr' ötker- (31b-17) *ömür, zaman geçirmek.*

özge çāre tap- (85b-18) *derdine, sıkıntısına başka çare bulmak.*

perde tart- (83a-3) *perde çekmek.*

perīşān ḳoy- (76b-2) *perişan duruma getirmek.*

perīşānlıġ sal- (60b-17) *perişan hale getirmek.*

pinhān tut- (22b-11) *saklı, gizli tutmak.*

raḥmet ḳıl- (4b-15) *rahmet eylemek.*

rāstlıḳġa çıḳar- (37b-4) *doğru yola çıkarmak.*

renc ü miḥnet tart- (3a-5) *sıkıntı ve eziyet çekmek.*

rıżā bir- (36b-15) *onay, izin vermek.*

riyāżetler çek- (79a-15) *nefsi terbiye etme.*

ruḫṣat bir- (17b-15) *onay, izin vermek.*

rūzgār öt- (13b-10) *zaman geçirmek.*

sözleri ıraġa tüş- (25a-18) *sözlerinin tesirinde olmamak.*

sözni araġa sal- (71a-4) *sözünü orta yere bırakmak.*

söz tiŋşe- (18b/4) *söz tutmak.*

şādlıġ bir- (12a-3) *sevinçli olma durumu.*

şefḳat körgüz- (40b-18) *koruma ve kollama durumunda olma.*

şifā tap- (83a-9) *derdine derman bulmak.*

ta'līm bir- (4a-6) *öğretmek, eğitmek.*

tesellī ḫaṭır bir- (6b-5) *gönlünü yumuşatmak.*

teskīn tap- (8b-6) *huzur bulmak.*

tīġ tart- (49a-14) *kılıç çekmek.*

til aç- (17a-2) *samimi bir şekilde konuşmak.*

ün bir- (39a-11) *bir çağrıya karşılık vermek.*

yalġanġa çıḳar- (23b-15) *birinin yalan söylediğini ortaya koymak.*

yaşurun saḳla- (37b-1) *sırrını saklamak.*

yāverlik körgüz- (59b-19) *dost gibi davranmak.*

yirġa çal- (49a-15) *yere yatırmak.*

yoldın azġur- (22b-7) *yoldan çıkarmak.*

yoldın çıḳar- (67a-18) *doğru yoldan saptırmak.*

yolġa sal- (57a-15) *yola çıkarmak.*

yolını aç- (48a-11) *yolunu, önünü açmak.*

yollarıġa tiken sal- (69b-3) *yoluna engel koymak.*

yüz ögür- (25a-13) *yüz çevirmek.*

zaḫm ur- (17a-9) *yaralamak.*

METİN

1b

bismi'llahi'r-raḥmāni'r-raḥīm

(1) üçünçi rükn ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem ḳırḳ yaşḳa kilgendin tā hicret ḳılur vaḳtġaça ẓuhūrġa (2) kilgen vāḳı'alar z̲ikri. bu rüknde niçe bābdur evvelġı bābda vaḥy kilmeki ve anıŋ muḳaddimeleri şerḥi (3) ve bu bābda niçe faṣldur. evvelġı faṣlda vaḥy muḳaddimeleri ve bu faṣlda niçe vāḳı'alardur. evvelġı vāḳı'a ol kim (4) cābir ibn semūre raẓiyallāhu 'anh rivāyet ḳılurlar. peyġamber ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemdin işittim kim aydılar. peyġamberlikġa (5) meb'ūs̲ bolur vaḳtde niçe kiçe ve kündüz hīç taş ve dıraḫt yoḳ irdi. meger kim miŋe yoluḳup esselāmu (6) 'aleyke yā resūlu'llāh didiler. ikkinçi vāḳı'a ol kim vaḥy nāzil bolurġa yavuḳ bir mertebe yalġuz kitip barur (7) irdiler. āvāz işittiler kim yā muḥammed 'aleyhi's-selām bir ṭarafġa ḳaradılar. hīç kim körmediler. vehmlerni (8) ġālib bolup hirās birle ḳaçıp kildiler. bu ḥālni ḫadīceġa taḳrīr ḳıldı ve aydılar. ḳorḳarmin kim (9) siŋe āfeti yitgey. ḫadīce aydılar. ma'āz̲allāh kim ḥaḳḳ sübḥāne ve te'ālā sizġa āfetni revā körmegey ve cem' (10) bolġıl kim siŋe yaḫşılıḳdın özge hīç iş ḥādis̲e bolmas. yene bir rivāyetde vaḥy kilürdin (11) on yıldın beri ġaybdın āvāz işitür irdiler. ammā hīç kimni körmes irdiler ve yitti yıl (12) ilgeri yaruġluḳ ve rūşenluḳ körer irdiler ve andın şādluḳ ḥāṣıl bolur irdi. üçünçi vāḳı'a (13) 'āyişe ṣıddıḳa razıyallāhu 'anhā aydılar. ol nimerse kim vaḥydin ẓāhir boldı ve yaḫşı tüş irdi kim dem be dem (14) mānend-i ṣubḥ-dem tüşler körünür irdi. ḥażreti ṣallahü 'aleyhi vesellemniŋ ẓāhir ve bāṭınlarıġa 'ināyet (15) ve kerāmet işikleri açılur irdi ve bu vāḳı'anıŋ ibtidāsı rebī'ü'l-evvel ayınıŋ on ikki küni irdi ve tüş

2a

(1) körmek ḥikmeti ol irdi kim tā vaḥy ve ilhāmġa ḫūy alġay ve 'ādet ḳılġay ve mübārek köŋli ferişteleriniŋ (2) kiliş ve barışlarıġa üns ü ülfet alġay ve 'ādet ḳılġay ve şeref nefsiniŋ tüşüni riyāżat (3) ḳamçısı birle köngey. tā uluġ pesendde ve bülend mertebede bolġay. törtünçi vāḳı'a naḳlīdür kim ol demge (4) ḥażreti ṣallahü 'aleyhi vesellem yitti yaşḳa kildiler irse isrāfīl 'aleyhi's-selāmnı anıŋ ḫiz̲metiġa müvekkel (5) ḳıldılar. üç yıl ḫiz̲metleri de mülāzım boldı ve gāh gāh ḥażreti ṣallahü 'aleyhi vesellemġa körünür irdi (6) ve bir ikki söz aŋa 'arż ḳılur irdi. vaḳtāki ḳırḳ yaşnı tüketti irse derece-yi kemālġa teraḳḳī ḳıldı. (7) ḥattā ya'nī ol vaḳt kim ḳuvvet ve tüvānālıḳġa yitti ve ḳırḳ yaşḳa (8) kildi. ol zamān ḥaḳḳ te'ālānıŋ emri birle ḥażreti ṣallahü 'aleyhi vesellemġa özini ẓāhir ḳıldı. andaḳ kim (9) yaḳın fırṣatda beyān ḳılınsa kirek inşāllah-

ül-azīz. bişinçi vāḳı’a ol kim ol zamān ḥażreti ṣallahü (10) ‘aleyhi vesellemniŋ vücūd-ı şerīfleri ve z̲āt-ı laṭīfleri ḳuds ḫabābıġa yavıştı ve melekūt (11) serāyını hem ṣoḥbetlik hengāmı ḳavıştı irse ḫalḳdın üzülmaḳ ve beşeriyet ta’alluḳātıdın töŋgülmaḳ (12) ve dünyā işġālidin ḳaçmaḳ raḥmet ve ‘ināyet işiklerini açmaḳ ol ḥażretġa ḫūb u merġūb köründi. (13) ḥirā taġınıŋ ‘āride kūşe-nişīnlıḳ ve ḫalvet-güzīnlıḳ iḫtiyār ḳıldılar. kiçe ve kündüz (14) ‘ibādetġa meşġūl boldılar ve niçe zamān ol ġārda z̲ikr fikri birle rūzgār ötkerdiler. (15) andın kiyin her vaḳt kim ehl-ü ‘iyāllarınıŋ viṣāli iştiyāḳını özleride ma’lūm ḳılsalar (16) öyleriġa kilip her munça kün turup köŋüllerini avutur irdiler ve yene ḫadīce razıyallāhu ‘anhā azuḳ rāst (17) ḳılur irdi. ḥażreti ṣallahü ‘aleyhi vesellem ol ġārġa teşrīf kiltürür irdiler ve ol ġārnı (18) uzunluḳı tört ḳarı tuġrāsı bir ḳarı ba’żı maḥalde s̲elās̲e ḳarı ve ba’żı maḥalde andın kemraḳ mekkedin tā (19) aŋa üç aylıḳ yol bolġay ve ceb ṭarafıġa kilgey. ol kişi kim mescīd-i harāmdın mīnāġa barġay.

2b

(1) ḫ^{v}āce ‘aleyhi’ṣ-ṣalātü ve’s-selām ol ġār ṣavma’asıda ḫalvet-nişīnlıḳ ḳıldılar ve köp (2) rūzgārlarını anda ötkerür boldılar. ḳureyş ḫātūnları ḫadīce razıyallāhu ‘anhānı (3) ser-zeniş ḳıla başladılar ve aydılar. ‘arabnıŋ aġacesi ḫalḳ ara fāş boldı. muḥammed ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemni (4) zevcesi bolurmin. dip yaḫşı iltifātlar birle nüvāziş ḳıla dil ü cān birle muḥabbetini iḫtiyār ḳıldıŋ (5) ve mülk ü mālıŋ ve ser-encām ḥaliŋni anıŋ muḥabbeti yolıda ni s̲ār ḳıldıŋ. imdi siniŋ ṣoḥbetiŋni ve üns ü ülfetiŋni (6) ġanīmet bilmeydür ve ança kim muḥabbet ehliġa lāyıḳ ve sezā-vārdur. andaḳ iş ḳılmaydur. ḫadīce aytur irdiler. her ni kim (7) sizler tevehhüm ḳılursizler. ḫāṭırım andın fāriġ ve köŋlüm bu cānibdin tinç ü ṣafālıḳ ol kim (8) muḥammed ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemdin vāḳı’adur. miniŋ ülfetim riştesini öziŋ ve ṣoḥbetimdin cüdā körgüzmek (9) imesdür. belki siyādet ṣubḥıdur kim sa’ādet maṭla’ıdın toġar ve risālet āfitābı ṭulū’ını (10) muḳaddimeleridür kim celālet maşrıḳdın çıḳar. iḳbāl encümeniniŋ reyḥānı būyıdur kim köŋül meydānını (11) mu’aṭṭar ḳılur ve devlet çerāġınıŋ nūrıdur kim cān külbesini münevver ḳılur ve tiller virür kim cān (12) u köŋül zira’at-gāhıda bu ārzū ve temennā uruġın salġandurmin ve ‘ömridür kim bu sevdā’nıŋ (13) endīşesini rāḥat ve şādlık sermāyesini ḳılgendürmin. naẓm

kilġusıdur ġaybdın (14) vaḥy nihān

kervān-ı vaḥy kilgey her zamān

yaḫşılar kilmes yamanlar sarıġa

meyl-i (15) bülbüldür hemīşe gülistān

ġayb sırrınıŋ kilür vaḳti budur

kilġusıdur cān (16) aḥmed ‘ayān

yaşurun ravġan ki andaḳ seyr-ārā

lāyıḳ ol kim lā-mekān itgey mekān

‘aḳl u (17) cān dik pūst birle ten-ārā

bī-nişān imdi kilip tapḳay şān

işāret naḳlīdür. ḥażreti ṣalla’llāhu (18) ‘aleyhi vesellemniŋ taġda ḫalvet iḫtiyār ḳılmaḳlarıda altı ḥikmet aytıpdurlar. evvel ol kim taġlardın (19) sābit-ḳademlik örgengeyleri kim sülūk-ı mühimleriniŋ aşlıdur. ikkinçi ol kim maḥlūḳlar ‘acāyibi

3a

(1) ve mevcūdlar ġarāyibi anda tolaraḳdur ve anda ziḳrü te’emmül ḳılmaḳ, ġayb sırrıġa vāḳıf bolmaḳ ve esrār (2) işikleri açılmaḳġa bā’israkdur. üçünçi ol kim taġlar kānıda nefīs cevherleri (3) ve şerīf güherleri sa’y ve kūşiş imdādı birle müyesser bolur ve bu ma’nīdin yaḫşı ṣıfatlar ve pākize-ḫūylar ḥāṣıl (4) ḳılmaḳġa mürşid-i kamildür. törtünçi ol kim taġlar çeşme sarıdın bulaḳ ve arıġlar aḳar. tā sālik bilgey kim (5) mücāhedet dıraḫtını tikmekdür ve eşk-bārını aḳızmaḳ, āḫir müşāhedet meyvesiġa yitkürgey ve renc ü miḥnet tartmaḳ, (6) ‘āḳıbet genc-i revān netīce birgey. bişinçi ol kim taḥammül ḳılmaḳġa bār-keş bolmaḳ ve zaḫm yimekdür ve meşaḳḳat (7) yükin kötermek ve güher-nisār ḳılmaḳ, taġlar ṣıfatıdur ve sālikġa bu ma’nīdin ṭurfe ‘ibretdür. ḳıt’a

oḳuy. (8) aḫlāḳ defterin işitip

bir niçe nükte ‘atā vü seḫā’

ursalar başḳa taş nihāl kibi

miyve tökġıl bu taşḳa ḳılma ḫaṭā

(9) ḥilm ‘ilmin ṣadefdin al ta’līm

kisseler baş güher eyler ‘aṭā

zer kerem ḳılsın ilġa kān yaŋlıġ

yitse andın (10) cānıŋġa cevr ü cefā

altınçı ol kim zikr itmaḳ ve evrād oḳumaḳ, bu kişiġa muvāfıḳlıḳ körünür (11) ve her ni kim işitür, ṣadā birle edā ḳılur ve yene bir rivāyetde ol kim her yılda bir nevbet ol ġārġa kilip, her ay (12) muttaṣıl ḫalvet olturup ve hemme vaḳtni istiġrāḳda ötkerip ve bu aynı tamām ḳılıp, mekkeġa kilip, (13) yitti mertebe sa’y birle ṭavāf ber-cā kiltürüp, andın ḫadīceniŋ öyiġa kilür irdiler. ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi (14) vesellemniŋ ‘ibādetleri şerī’at aḥkāmı kilmesdin burun ne ṭarīḳa irdi ve ne reviş ‘ibādet (15) ḳılur irdiler ve ba’żı aytur. ḫüdānıŋ ṣun’ıda ve maḥlūḳ ḳatıda tefekkür ü taṣavvur ḳılur irdiler ve ba’żı aytur. (16) fikr ü endīşe birle zikr hem hem-rāh irdi ve bu vāsıṭa birle köŋülleri nūrı ve ṣafāsı her dem ziyāde bolur irdi. (17) naẓm

zikridin tapḳusıdur cān u köŋül nūr-ı ṣafā

līkin ol zikride fikr olsa meded-kārı aŋa

zikr irür nūr ki (18) cān külbesiġa ‘aks ursa

ẓahir ü bāṭın anıŋ şu’lesidin ‘ayn-ı żiyā

yene bir ḳavl ol kim ‘amel-i ṣāliḥ kim (19) ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemġa mülāyim ve münāsib bolġay. aŋa tevfīḳ tapḳan ve ser-i iḫtilāfdur kim burunġı şerī’atler

3b

(1) hīç biriġa ‘amel ḳıldılar yā yoḳ. ba’żı aytur. hīç şerī’atġa ‘amel ḳılmadılar ve ol vechdin kim ḥażret hemmeġa muḳtedā (2) irdiler ve muḳtedā lāyıḳ ve münāsib imesdür kim muḳtedā bolġay. ya’nī peyġamberler ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemġa tābi’dürler. (3) bes tābi’leriġa tābi’ bolmaḳ niçük sezā-vār bolġay ve ba’żı aytur bu āyetniŋ teḳāżāsı birle *fe-yehdīhim iḳtidāhü* (4) bu ma’nī ḥāyiz bolġay. ma’nīsi

ol kim bes muḥammed burunġılarnıŋ ḫidāyetiġa iktidā ḳılġıl. ammā yaḳın ḳılġanlarıdın kim (5) ḳaysı şerī'atġa iktidā ḳıldılar ve ba'żı yaḳın ḳılıpdurlar kim ibrāhim 'aleyhi's-selāmnıŋ şerī'atlarıġa iḳtidā ḳıldılar (6) ve bu söz uluġlar ve pīşvālar iḫtiyārıdadur ve ba'żı aytur. 'īsā 'aleyhi's-selāmnı dīnleriġa 'amel ḳıldılar ve ba'żılar mūsā (7) 'aleyhi's-selāmnıŋ dīnleriġa dipdürler ve ba'żılar nūḥ aleyhisselāmnıŋ dīnleriġa 'amel ḳıldılar ve ba'żı aytur. (8) cemī' peyġamberleriniŋ şerī'atlarıġa 'amel ḳıldılar ve ba'żı büzürkler bu mes'elede toḫtamaḳnı ve hīç şerī'atġa (9) yaḳīn ḳılmaslıġını vācib bilipdürler. va'llāhü 'ālem ve bu iḫtilāflar birle ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem ḫalāyıḳdın kūşe (10) tuttılar. ḥirā taġıda ḫalvet olturdılar. ḥāṣıl ol kim ḫalvetde ol ḳurb serācesiniŋ şehāmeti ve vaḥdet (11) deryāsınıŋ dürr-i yektāsı ve ḳāb-ı ḳavseyn ityānınıŋ 'ifāsı ve ġayb esrārınıŋ cām-ı gītī-nümāsı ḥażreti muḥammed (12) muṣṭafā ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemniŋ āfitāb dik şu'lelıġ rūşen köŋülleriġa nūr-ı ilāhī ve feyż müntehāsı āṣārı ança 13) 'aks urdı kim mübārek ḫāṭırları ṣafḥasıdın māsivāllah tamām maḥv boldı ve ḳadem nūrınıŋ ġalebesidin (14) mekān resminiŋ ẓulemātı 'adem perdesiġa kitti. naẓm

ḥaḳīḳat evcde 'irfān żiyāsı ḳılsa ẓuhūr

(15) hezār ẓulmet eger bolsa bolġusıdur dürr

ikkinçi 'aşḳ şarābı ḳılıpdur. andaḳ pākize bahş içide irür (16) gūyiyā şarāb-ı ẓuhur alayıḳdın üzülmek ve ḫalāyıḳdın teneffür ḳılmekdin 'arabnıŋ çehre ve zīrekleri (17) anıŋ cüst ü cūsı şöhretide 'ışḳ ḥurūfın andaḳ oḳur irdiler kim *illā enne muḥammeden ḳad 'aşıḳa rabbehü* ya'nī (18) āgāh ve dānā boluŋlar kim muḥammed ḫüdāyīġa muḳarrar 'āşıḳ bolupdur kim ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem ḳurbet bağıda (19) ḳulluḳ ve 'ubūdiyet güllerini ḫıḍmet zülāli birle hemvāre suvġarıp ter ü tāze ḳılur irdiler ve muḥabbet

4a

(1) bu muḥabbet livāsını vaḥdet feżāsıda ve kelime yitti allāhü'l-'ulyā ya'nī ḫüdānıŋ sözi uluġ ve bülend sözdür. munuŋ debdebesi (2) birle köterür irdiler. tā rūşen żamīrleriġa envār-ı ilāhī yaġa başladı ve ḫāṭırları ṣafḥası fermān-ı pādşāhnıŋ (3) maḥalli ve ḳarār-gāhı boldı ve rūḥü'l-emīn anıŋ hūşmend ḳulaġını kelām-ı rabbānīniŋ

elfāẓı nūrları birle ārāyiş (4) birdi. *veḳul rabbi zidnī ‘ilmā*[1] mekteb-ḫāneside ve *‘allamehu şedīdü’l-ḳuvā*[2] dānişmendi anıŋ kīnesi yene bir boldı. (5) ‘ulūmı ve āsumāni rumuzı birle tuşḳardı. evvelġı āyetni tefsīri ol kim ayġıl. yā muḥammed, perverdigārā ‘ilmimni ziyāde ḳılġıl. ikkinçi (6) āyetniŋ tefsīri ta’līm birdi. muḥammedġa ve dānā ḳıldı cebrā’īl ‘aleyhi’s-selām. naẓm

köŋülni ḳılıp ṣāf reng ü rūyın
(7) köründi ḥaḳīḳat yüzi yārdın

yüzi şem’ini yārdın yandurup
ildin ‘ilm ḫānıġa meclis ḳurup

(8) ḫüdāvend kim yoḳnı bar eyledi
tufeyl üçün āşikār eyledi

vücūdı çü deryāyı raḥmet kilip
ḥużūr-ı kemāl ‘ināyet kilip

(9) oḳup ġayb dibācesin bir zamān
ki lā-reyb mührin raḳam eyleben

anıŋ şānıda levḥ-i maḥfūẓ hem
anı (10) çākeridür vücūd ve ‘adem

hem uçmaḳ yüzi bağıdın bir güli

[1] **Taha suresi 114. Ayet**: Sana vahiy tamamlandığında okumada aceleci davranma ve “Rabbim bilgimi arttır.” de.
[2] **Necm suresi 5-6. Ayetler**: Kendisine (o vahyi), kuvveleri şiddetli, mükemmel bir akla sâhib olan (Cebrâîl) öğretti.

bu bag̱ içre rūḥü’l-emīn bülbüli

cihān pādşāh (11) ‘ināyet-penāh

güneh biz ḳılıp ol bolup ‘öz̲r-ḫ̲ᵛāh

ikkinçi vaḥy nāzil bolmaḳ ṭarīḳası pīr-i fenniniŋ ‘ulemā’ları andaḳ (12) aytıpdurlar kim ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemni yaşları ḳırḳ̇a yitti irse altı ay tüşleride vaḥy nāzil (13) boldı ve taḥḳīḳ iliniŋ ba’żısı *er-rü’yes-ṣāliḥü cizü’n min sitte erba’in mine’n-nübüvvet* bu ḥadīs̲ te’vīlide (14) aytıpdurlar kim peyġamberlik zamānı yigirme üç yıl irdi ve bu müddetdin altı ay uyḳuda vaḥy kildi bes (15) bu ḥesāb birle yaḫşı tüş peyġamberlik ḳırḳ altı ḫaber ve yigirme bir ḫaber ve bolġay. çünki yigirme üç yıl ḳırḳ altı mertebe (16) altı aydur. andın kiyin kim tüş ayları kim altı devr tamām boldı irse peşinbe küni yekşenbe kiçesi (17) ve ramażān ayınıŋ ötresi irdi kim cibrīl ‘aleyhi’s-selām ol pādşāh-ı celīlniŋ menzilleri ḫaber ayaġıġa teşrīf (18) kiltürdiler. ammā arada hīç söz aġız bolmadı. tā on yittinçisi düşenbe küni yene kildi. ol vaḳt server-i ‘ālem (19) ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemni uyġattılar. ḳopup rāst olturup her ṭarafġa ḳaradılar ve hīç kimni körmediler.

4b

(1) yene tekye ḳıldılar. yene kirip kilip aydılar. *ḳum yā muḥammad* ya’nī iy muḥammed ḳopġıl. ol server mübārek başlarını köterip (2) ḳaradılar. bir kimerse kördiler kim ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemniŋ aldılarıdın çıḳıp revān boldı. ḫ̲ᵛāce (3) ‘aleyhi’ṣ-ṣalātü ve’s-selām arḳasıdın çıḳtılar ve ol kimerse ṣafā ve merve taġınıŋ arasıġa yitti. yek-bār (4) andaḳ kite boldı kim ayaġı yirde ve başı āsumān[da] irdi ve ḳanatlarını açtı. maşrıḳdın maġribġa iḥāṭa (5) ḳıldı. ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem mundaḳ nimerse ‘acīb şekl ve ġarīb mihnetni müşāhede ḳıldılar kim ayaġları (6) sarıġ ve ḳanatları yaşıl pīşānesi ṣāf rūhsāresi be-ġāyet nūrānī ve tişleri aḳ, saçları ḳızıl, güyā mercān (7) ikki gülbendler ḳızıl yāḳūtdın boynıġa salıġlıḳ ve ḳaşurmasıga lā-ilāhe illa’llāh muḥammedü’r-resūlu’llāh (8) yazıġlıġ ve ba’żı rivāyetlerde andaḳ kiltürüpdürler kim seksen kisvesi bar irdi. *muca‘‘ād* ya’nī çengil (9) ve közleri sürmelıġ ve anıŋ vücūdı nūrı ferişteler arasıda güyā āfitābı maġribġa yapġay ve başıda (10) tācıdur kim behişt cevāhirleri birle yasaġlıġ ve kerāmet āzārlıḳ taşı vaḳār ṣabrıdın ve sırr-ı raḥmetdin (11) ve küçi ḳuvveti ança kim ḳanatınıŋ kiçik tüginiŋ riştesi birle lūṭ ḳavminiŋ tört şehristānınıŋ (12) su yüzin ḳomarıp āsmanlıġa köterip turdı ve ḥaḳḳ

te’ālā fermānı birle andın siz ni kün taşladı ve aytıpdurlar kim (13) anıŋ ağırlıḳı miŋe ançа irdi kim şebīh kimerseniŋ bedenige ḳonġay. el-ḳıṣṣa peyġamber ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem bu ṣıfat şekl ü ṣūret (14) uluġ heybetni körüp ḳorḳtılar ve aydılar kim *men ente, raḥimeke’llāh fe-ene lem ara şey’en ḳaṭ a’ẓamu minke ḫalḳan ve aḥsenü minke* (15) *vechen* ya’nī sin kimsin kim ḫüdā raḥmet ḳılġay. min hergiz uluġ çerālıġ siniŋ dik maḥlūḳnı körmedim. cibrīl (16) ‘aleyhi’s-selām aydı. *inne’l-ruḥa’l-emīne’l-münezzel ilā cemī’i’n-nebiyyīne ve’l-mürselīne* ya’nī min rūḥu’l-emīndürmin kim (17) barça peyġamberlerġa kilgendürmin kim ya’nī iy muḥammed, oḳıġıl. ḫ^{v}āce ‘aleyhi’ṣ-ṣalātü ve’s-selām aydılar. neme oḳup (18) ve ḥālā ni kim min oḳumaḳ resmini bilmesmin. cibrīl ḳanatı astıdın bir nāme çıḳardı ve behişt ḥarīridin kim deryā ḳumıdın (19) taḳuġluḳ ve ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem taşladı ve aydı. oḳıġıl. aydılar kim min oḳuġuçı aymasmin ve bu nāmede hīç

5a

(1) nimerse bitiklik körmesmin. cibrīl ‘aleyhi’s-selām peyġamber ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemni andaḳ ḳavradılar kim ṭāḳati ḳalmadı. (2) bī-hūş boldılar. yene ḳoya birdi ve aydı. oḳıġıl ve aydılar min oḳumaḳnı bilmesmin. yene tutup ḳavradı. (3) andaḳ kim bī-ṭāḳat boldı. yene ḳoydı. *ıḳrā bismi rabbike’l-leẕī ḫalaḳ, ḫalaḳa’l-insāne min ‘alaḳ, ıḳrā ve rabbüke’l-ekrem* (4) *elleẕī ‘alleme bi’l-ḳalem ‘alleme’l-insāne ma lem ya’lem*[3] tefsīri ol kim yā muḥammed oḳıġıl. perverdigārnıŋ atı birle ibtidā ḳılıp kim (5) hemmeni yaratḳan oldur ve ādemīlerni uyuġan ḳanıdın yaratḳandur ve oḳıġıl. perverdigārıŋ kerem-baḫşdur. (6) anıŋ keremiġa ḥadd nihāyet yoḳdur. hüdāvendi kim ta’līm birdi. ḫaṭṭ bütümekni ḳalem birle ve bildürdi. ādemīlerġa her ni kim (7) bilmes irdiler ve ba’żı büzürkler ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemni ḳavramaḳġa ḥikmet aytıpdurlar kim tā rūşen köŋli (8) ḥāżır bolġay. niyetini ṣādıḳ ve himmetini muvāfıḳ ḳılġay ve tekrār ḳavramaḳnı ḥikmeti ol kim ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemniŋ nefīs (9) nefīsleri tā üç derecedin kim ‘emmāre ve levvāme mülhime bolġay. teraḳḳī ḳılıp muṭmai’nnelik mertebesiġa yitgey. andın (10) ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemġa āyāt ve ḳur’ānnı oḳıp gühtādī ḫ^{v}āce ‘aleyhi’ṣ-ṣalātü ve’s-selām aydılar. her ni kim (11) andın işittim. köŋlümde kāşkī ferāḥī taptım. cibrīl ‘aleyhi’s-selām ayaġlarını yirġa urdılar ve bulaḳ peydā boldı (12) ve anda ṭahāret ḳıldı. ol ṭarīḳa birlen

[3] **Alak suresi 1-5. Ayetler**: 1. Yaratan rabbinin adıyla oku! 2. O, insanı alaktan (asılıp tutunan zigottan) yaratmıştır. 3-5. Oku! Kalemle (yazmayı) öğreten, (böylece) insana bilmediğini bildiren rabbin sonsuz kerem sahibidir.

kim ḫālā meşhūr ve ma’rūfdur. ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemni bu ṭarīḳaġa (13) delālet ḳıldı. bular hem ṭahāret ḳıldılar. fāriġ bolġandın kiyin cibrīl ‘aleyhi’s-selām bir kefe suv alıp peyġamber ṣalla’llāhu (14) ‘aleyhi vesellemni yüzleriġa saçtı ve ilgeri turdı. ikki rek’at namāz ötedi. ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem iḳdā ḳıldılar. (15) cibrīl ‘aleyhi’s-selām aydılar. iy muḥammed ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem namāz bu ṣıfātdur ve ba’żı ve rivāyetlerde ṭahāretniŋ namāznıŋ (16) ṭarīḳasını ikkinçi nevbet kilgende ta’līm birdiler. andaḳ kim rüfte’l-‘ilmede kiltürüpdürler kim ḥabeş mülkini (17) pādşāhı emīrü’l-mü’min ‘alī kerīmu’llāh vechġa nāme yıbardı kim mażmūnı ol kim ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemniŋ müritleridin (18) bir munça bitip ıbargenleriġa ḥażreti emīr nāme yettiler kim ol ḫᵛāce maḥsār ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemniŋ ṭarz-ı ṭarīḳalarıġa (19) şāmil ve şerī’ātleri hem ḫᵛāh farż ve ḫᵛāh senet hemme ol nāmede ḥāmil irdi. ol cümledin biri bu irdi kim

5b

(1) ḥaḳḳ sübḥāne ve te’ālā ol ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemġa biş vaḳt namāz farż ḳıldı. kāmil-i ṭahāret birle namāz (2) ve ṭahāretni cibrīldin ta’līm aldılar. vāḳı’a andaḳ irdi kim vaḥy ibtidāsı cibrīl ‘aleyhi’s-selām ḥażreti (3) ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemġa nāzil boldı. altun taḫt üzre olturuġluḳ kim ayaġları kümüşdin mürvārīd (4) ve zeberced ve yāḳūtlar birle yaġlıġ ve senderes ve istebraḳ dibācedin töşekler ol taḫt üzre (5) saluġluḳ āsmāndın tüşüp kildi. mekkeniŋ taşlıḳıda toḫtadı. ḫᵛāce ‘aleyhi’ṣ-ṣalātü ve’s-selāmġa (6) selām ḳıldı ve ol taḫt üzre alıp yanıda olturġuzdı. ḥażret-i risālet-penāh ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemġa aydılar. (7) cibrīl ‘aleyhi’s-selāmġa ḳaradım. altı ḳanatlıġ kördüm. biri şu’leliġ aḳ mürdāriddin yene biri āfitāb dik rūşen (8) cevherdin yene biri ḳızıl yāḳūtdın yene biri yaşıl ve zeberceddin yene biri nūrdın ve her ḳanatı tā şarḳdın (9) maġribġa irdi ve başıda ikki kimü kördüm. biri āfitāb dik dıraḫşān yene biri tā mahtāb dik nūr- (10) efşān ve her ikkisi zeberced ve yāḳūt ve cevāhirler birle ārāyişlıġ ve ay pāre ve kāfur birle mu’aṣṣır ḳılıġlıġ (11) ve bu taḫtnıŋ etrāfıda yetmiş miŋ ferişteh ṣafā ṣafā ḳurşap alıġlıġ. andın kiyin cibrīl ‘aleyhi’s-selām (12) ḳopup mübārek ḳanatlarını yirġa soḳtılar. çeşme peydā boldı ve aydı. iy muḥammed ḳopġıl ve her kim perverdigār (13) ‘ālemdin kiltütüpdürmin. körgil ve örgengil. siŋe munı ḳılmaḳġa fermāndur. bes cibrīl ‘aleyhi’s- (14) selām ḳollarını suvġa sundılar. üç mertebe iliklerini yudılar. mażmaża ve istinşāk becā kiltürdiler (15) ve yüzlerini üç nevbet yudılar ve bileklerini çaŋġaḳġaça üç ḳur yudılar ve andın aydılar. (16) *eşhedü en lā ilāhe illā’llāh ve eşhedü enne muḥammeden ‘abdühü ve*

resūlühü[4] aydılar. iy (17) muḥammed andaḳ kim min ḳıldım. sin hem şol tarīḳa birle ta'biyet ḳılġıl. her ni kim min aydım. sin hem ayġıl. ḥażreti ṣalla'llāhu (18) 'aleyhi vesellem cebrā'īl 'aleyhi's-selāmnı ṭahāretleri dik ṭahāret ḳıldılar ve kelime-i şehādet aydılar. cebrā'īl 'aleyhi's-selām (19) aydılar. yā muḥammed, *ġafarallāhü te'ālā leke mā taḳaddem min zembike ve mā te'aḫar* ya'nī iy muḥammed allāh te'ālā maġfiret ḳıldı. burunġı

6a

(1) kişiniŋ günāhlarıŋnı ve yene her kim mundaḳ ṭahāret ḳılsalar ḥażret bārī te'ālā alarnıŋ günāhları ve burunġı ve soŋġı (2) pinhān ve āşikāre ḳaṣden ve sehven hemmeni maġfiret ḳılġay. anıŋ küştesini dūzaḫ üstidin ve saḳlaġay. anı ġafr u 'afv ibtidāsı (3) ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemġa mülāḳāt ḳılġay ve allāhü'l-muvaḳıf naḳlīdür kim ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem aydılar. cibrīl 'aleyhi's- (4) selām közümdin ġayb boldı irse anıŋ heybeti ve haşmeti miŋe ġālib boldı ve ḳorḳum kim mini ḫalḳ maḥbūbluḳġa niyet (5) ḳılġaylar ve ḳureyş mini ḥaḳḳımġa köp ṭa'ana ve melāmetler ḳılġaylar. bu ġamdın ḳaṣd ḳıldım kim özümni bir bülend taġdın (6) taşlaġaymin. du'āmnı güft-gūyıdın farīġ ḳılġaymin. bes bu irāde birle taġ yolıġa kirdim. yol kitip yol barur irdim. (7) āsmāndın bir nidā işittim. baḳtım irse cibrīl 'aleyhi's-selamnı kördüm. ikki ayaġını āsmān kenāresiġa ḳoymış. andaḳ nidā (8) ḳılmış kim yā muḥammed, sin ḫüdānıŋ peyġamberisin ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem ve min cibrīldürmin. anda toḫtap ḳaldım ve özümni taġdın (9) taşlamaḳdın yandım ve āsmān her ṭarafıġa ḳarasam ol ṣūretni mu'āyene körer irdim. tā namāz vaḳti ḥayrānlıḳda irdim. (10) ḫadīce rażiyallāhu 'anhā mini işitgeli her ṭarafġa kişi ıbargen ikenler ve bularnıŋ ba'žısı miŋe kildiler. cibrīl 'aleyhi's- (11) selām közümdin ġayb boldı. min ḫadīce ḳaşıġa kildim. medhūş ve tamām bedenimġa lerze ve bī-ārāmlıḳlar ẓāhir (12) boldı. yene bir rivāyet ol kim ḳorḳunçı ve ıżṭırāb birle ḫadīce ḳaşıġa kildim ve aydım. *zemmilūnī, zemmilūnī* ya'nī mini çulġaŋlar, (13) çulġaŋlar. çulġadılar. anıŋ ḳorḳunçı ve ıżṭırābı başladı. yene bir rivāyet ol kim kilip ḫadīceniŋ tiziġa yumalanıp (14) olturdum ve ol mindin ḥāl sordı. vāḳı'anı beyān ḳıldım ve aydım. min ḳorḳarmin kim kāhin bolġaymin ḫadīce (15) aydı. ma'āzallāh kim ḥażreti ḥaḳḳ sübḥāne ve te'ālā siŋe yaḫşılıḳdın özge hīç nimerseni revā körmes. ol ḫüdāvend kim (16) ḫadīceniŋ cānı anıŋ ḳudreti ḳabżasıdadur. imdi andaḳ kim sin bu ümmetniŋ peyġamberi bolġaysin.

[4] **Kelime-i şehādet**: Allah'tan başka ilah bulunmadığına ve Hz. Muhammed'in O'nun kulu ve elçisi olduğuna gönülden inanır, sözle de ifade ederim.

ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem (17) yene bir rivāyet ol kim ḫadīce aydı. *lā taḫaf fe-inne rabbeke lā yef’alü bike ḫayran li-enneke taḳra’ż-żayfe ve taṣdīḳu’l-ḥadīṯ ve tūdi’l-* (18) *emānete ve tü’īnü’l-nāse ‘ale’n-nevāyibi ve tüdi’l-yetīme ve tuḥassinü’l-ḫalḳa* ya’nī ḳorḳmaġıl. zinhār perverdigārıŋ siŋe yaḫşılıḳ ve ḫūbluḳdın özgeni ḫᵛaḫlamas. ol sebebdin kim mihmān-ḫāneġa ikrām birürsin. rāst sözlüksin

6b

(1) ve emānetni selāmet yitkürürsin ve ḥādiṯelerde dermāndelerġa destgīrlıḳ ve yāverlıḳ ḳılursin (2) ve yetīmlerni dost tutarsin ve penāh bolursin ve yaḫşı ḫūyluḳsin. yene bir rivāyetde ol kim *mā yef’ālü’llāhü* (3) *bike illā ḫayran li-enneke ḥasenü’l-vechi ve ḥasenü’l-ḫulḳī ve’ṣ-ṣavti ve ḥasenü’l-ḳavli ve’l-fi’li ve ḥasenü’l-niyyeti* ḫüdā te’ālā siŋe (4) yaḫşılıḳdın özge iş ḳılmas. çünki sin yaḫşı sözlük ve açuḳ çerāylıḳ ve ḫoş-āvāz yaḫşı ḫūyluḳ ve yaḫşı (5) ḳılıġlıġ ve yaḫşı niyetlıġsin. naḳlīdür kim ḫadīce rażıyallāhu ‘anhā ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemġa tesellī ḫaṭır birdi (6) ve aydı. eger ma’ḳūl körseŋ bu vāḳı’a ‘ammımnıŋ oġlı varḳa ibn nevfelġa ‘arż ḳılay ve ol ne durur. varḳa tersā (7) dīnide kāmil incīl-ḫᵛān irdi ve āsmān kitāblarıġa dānā irdi ve ol vaḳtde bir nā-senā’ irdi. ḫadīce varḳanıŋ (8) ḳaşıġa bardı. aydı. iy ‘ammımnıŋ oġlı siŋe cibrīl ‘aleyhi’s-selāmdın ḫaber birgil. varḳa aydı. ḳuddūs ḳuddūs (9) büt perestlik diyārıda kimniŋ işi bolġay. mundaḳ kāfirler şehride anı kim yād ḳılġay kim cibrīl ḫüdāvend (10) ‘ālemniŋ peyġamberiniŋ arasıda ilçidür. ḫadīce aydı. muḥammed ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem siŋe cibrīl nāzil boldı. (11) virürler dip işitgen vaḳ’alarnı taḳrīr ḳıldı. varḳa aydı. sevgend niçede kim cibrīl eger yirġa tüşgen (12) bolsa ḥaḳḳ te’ālā bu diyārġa bisyār yaḫşılıḳ ve bereket ıbargey. iy ḫadīce eger rāst aytursin. Nāmūs-ı ekber kim (13) mūsā ve ‘ömer ‘aleyhi’s-selāmġa kilip irdi. budur kim muḥammedġa kilipdür. ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem ḫadīce aydı. miŋe (14) ḫaber birgil kim tevrīt ve incīlde bar mudur kim bu zamānda peyġamberi ẓuhūr ḳılġay. yetīm bolġay ve faḳīr bolġay ḫüdā te’ālā anı (15) ġarīz ḳılġay. ḥasblik ve neseblik māldār ḫātūn anıŋ ḫiẓmetide bolġay. varḳa aydı. ārī bu kişi (16) muḥammeddür anıŋ ṣıfatı sini ayġan ṣıfatdur. ḫadīce aydı. ol peyġamberniŋ yene hem ṣıfatı bar mu varḳa aydı ārī (17) anıŋ ṣıfatlarıdın biri budur kim ‘ömer dik deryā yüzide yürgey ve ‘īsāġa sözlegen dik aŋa hem sözlegey (18) ve taşlar aŋa selām ḳılġaylar ve dıraḫtlar peyġamberlıklarıġa iḳrār ḳılġaylar ve güvāh birgeyler. yene bir rivāyet ol kim varḳa (19) ḫadīceġa aydı. cibrīl muḥammedġa nāzil bolġay. yirġa barġıl ve saçlarını açġıl. eger üzeride toḫtap tursa muḥammed ṣalla’llāhu ‘aleyhi

7a

(1) vesellem anı ol zamān körse bilgil kim ferişte aymastur. eger yoḳ bolsa muḥammed muṣṭafā ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemniŋ közidin (2) ġayb bolsa bilmek kirek kim ferişteḍür ḫüdāvend der-gāhıdın kilgendür. ḫadīce aytur yanıp ḥirā ṭaġıġa kildim (3) ve her ne kim varḳa aytıp ve irdi. muḥammed ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemġa cibrīl 'aleyhi's-selām yene kildiler. ḫadīceġa ḫaber birdiler. (4) ḫadīce ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemni oŋ yanıda olturdılar. körersin mü. aydılar. ārī. andın ḳopup (5) ceb yanıda olturdılar. sordılar kim körersin mü. aydılar. Ārī. yene bir rivāyet ol kim ol ceb yanıda andın (6) ḳucaġıda olturġuzdı. aydı. imdi körersin mü. aydılar. körermin. andın ḫadīce başını açtı. saçlarını (7) ẓāhir ḳıldı. yene sordı ki körersin mü didiler. derḥāl ġayb boldı. ḫadīce aydı. sin beşāret siŋe kim ol ḥaḳḳ (8) te'ālādın kilgen uluġ ferişteḍür. cin irmesin ve her ne kim anıŋdın işitürsin ve ḫayrdur. vesvese (9) irmes. ḫ^{v}āce 'aleyhi's-ṣalātü ve's-selāmnıŋ eger çend yek bu işde hīç şekki yoḳ irdi. ḥaḳḳ te'ālāġa 'itimādlıġ irdi (10) ve ülfet ḥāṣıl bolmagen fikr ü endīşe ve ḫayāldin hem ḫālī irmes irdiler tā ol zamān kim vaḥy pey-der-pey boldı (11) ve kildi ve daġdaġa köŋlidin zāyil boldı ve ḳur'ān āyet āyet ve sūre sūre nāzil boldı. iş ve ülfet tamām ḥāṣıl boldı (12) ve köŋülleridin endīşeler muṭlaḳ çıḳtı ve peyġamberlik yükini kötermekde s̲ābit ve rāsiḫ boldılar ve ḥalḳnı ḥaḳḳ dīnige ündemekde (13) āşikāre boldılar. el-ḳıṣṣa ḫadīce yene bardılar. bolġan vaḳ'anı varḳaġa aydılar. varḳa aydı. nāmūs-ı ekberdür kim (14) aŋa nāzil bolupdur dip bu beytlerni inşā ḳıldı. şi'ir *ve in ḥaḳḳal ḫadīce fā-'mel ḥadīseke iyyāne fe'cmelü* (15) *mürseli ve cibrīl yetīhi ve mīkā'īlü ma'ahumā mine'llāhi vaḥyun bi-şerḥi'ṣ-ṣudūri münezzelün ye'ūdu bihi min firḳati nübüvvetihi ve yetteḳī bihi'l-'ālī* (16) *el-ḳavī el-mużallel ferīkāni minhüm firḳatün fī cinānihi ve uḫra bā-ḫırūn caḥīme ta'allüli fe-subḥāne men yehva'r-riyāḥa min ve men yūfī eyyāme* (17) *māşā'e yef'alü* terceme

sözüŋ iy ḫadīce eger rāstdur

muḥammedni ber-ḥaḳḳ peyġamber degil

kilür cibrīl aŋa mīkā'īl ile

(18) için yarġalı emr ḳılġay ḫalīl

yavuḳ bolgey il tapḳuçı rişte-kār

ki kemrāh ser-keş şaḳī vü z̲elīl

ikki fırḳanıŋ biri (19) uçmaḳ ara

biri dūzaḫ içre hemīşe ‘alīl

yaturguçı rāḥat ḫüdāvend pāk

ḳılur her ne kim ḫ^{v}āhlasa bī-delīl

andın varḳa

7b

(1) aydı. iy ḫadīce muḥammed ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemni miŋe ıbargil. tā öz aḥvālini özi aytsun. ḫażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi (2) vesellem varḳa ḳaşıġa kildiler ve ṣūret-i ḫāllerini taḳrīr ḳıldılar. varḳa aydı yā muḥammed *s̲umme beşşir* ya’nī iy muḥammed (3) ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem beşāret birürmin ve ḫaber-ḫoş ayturmin. siŋe yene mübeşāret üstiġa beşāret kim güvāh (4) ve şāhitdürmin kim sin ol peyġamber kim ‘īsā ḫaber birip irdi. mundın kiyin peyġamberi meb’ūs bolġusıdur ve atı aḥmed (5) bolġay ve sin şol aḥmedsin ve ḫüdānıŋ ilçisisin. Bilgil. ol nāmūs-ı ekber ki mūsā ve ‘īsā ‘aleyhi’s-selāmġa (6) kilip irdi. siŋe hem kilipdür. yaḳındur kim kāfirler birle cihād ḳılmaḳ ve cenk ḳılmaḳġa fermān kilgey ve eger ol (7) zamān tirig bolsam siŋe yāver bolur irdim. kāşkī civān ve tüvānā ve tirig bolġay irse ve ḳavmiŋ sini bu şehrlerdin (8) çıḳarġaylar. ol çaġda meded-kārlıḳ ḳılgey irdim. ḫażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem aydılar. mini bu diyārdın (9) çıḳarurlar mu. varḳa aydı. ārī hīç peyġamber kilip aŋa öz ḳavmi düşmen bolmay ve e z̲ā ḳılmay ḳalmadı. dip ḫażreti ṣalla’llāhu (10) ‘aleyhi vesellemġa dil-dārlıḳ ve gām-kārlıḳ ḳılıp başlarını silep süydi. andın kiyin ança fırṣat ötmedi kim vefāt (11) boldı. ḫalḳnı ḫaḳḳ dīniġa inder. maḥalni tapmadı ve muḥammed ibn isḥāḳnı rivāyetide andaḳ kim ḫażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem (12) ramażān ayınıŋ ḳalġanını tamām ḥirā taġıda ötkerdiler. andın mekkeġa kilip ka’beni ṭavāf ḳılıp öyge kildiler ve ṭavāfgāhda (13) varḳanı mülāḳāt ḳılıp su’ālnı anda ḳıldılar ve aydı. iy birāderimni oġlı miŋe rāst ayġıl. tā ne kördüŋ ve ne işittüŋ bed-i (14) ‘ālem ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem vāḳı’anı taḳrīr ḳıldılar ve varḳadın bir cevābnı işittiler kim *ve’llez̲ī nefsī bi-yedī inneke nebiyyü hāz̲ihi’l-ümmeti* (15) ya’nī

sevgend ol ḫüdāyīġa kim cānım anıŋ taṣarruf-ı ḳabżasıdadur. elbette sin bu ümmetniŋ peyġamberidürsin. (16) tā āḫir ḥikāyet naḳlīdür kim varḳa vefāt bolġandın kiyin ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem aydılar. *laḳad re'eytü el-ḳayse fi'l-cenneti* (17) *'aleyhi siyābün ḫıżrun li-ennehü emeneni ve ṣaddaḳani* ya'nī varḳanı behiştde kördüm. yaşıl ton birle çünki miŋe īmān kiltürüp ve taṣdīḳ (18) ḳılıp irdi. naḳlīdür kim ḫadīce varḳaġa yoluḳup andın kiyin 'adās rāhib ḳaşıġa bardılar ve ol köp (19) yaşlıḳ ḳarı baba irdi. kemāl-ı pīrlıḳdın ḳaşları közleri yapıp irdi. 'adās sordı kim bu ḫātūn ḳureyşniŋ

8a

(1) uluġıdın ya'nī ḫadīce mu aydılar. ārī 'adās bes destārını tilep kiydi. ḫizmet-kārıġa bolurdı. tā ḳaşlarını (2) nūrıdın köterdi. ḫadīceġa aydı. yavuḳ olturġıl. ḳulaḳım aġırraḳ ḫadīce aldıġa kildi ve imdi iy 'adās, miŋe (3) ḫaber birgil. cibrīl 'aleyhi's-selāmdın 'adās secdeġa baş ḳoydı. aydı. ḳuddūs ḳuddūs mundaġ şehr kim ḫüdāġa bendelik (4) ḳılmaġaylar ve cibrīlniŋ atını niçükdin tutġaylar. ḫadīce aydı. elbette min tilermin kim cibrīlniŋ ṣıfatlarnı (5) beyān ḳılġıl. 'adās aydı. va'llāh kim ḫaber ḳılmasmin. tā min bu su'ālniŋ bāiṣini aytmaġunça ve niçükdin bu su'ālni (6) ḳılursin. ḫadīce aydı. miŋe 'ahd ḳılġıl kim bu sırrnı kişiġa żahir ḳılmaġaysin. 'adās ahd ḳıldı. andın (7) ḫadīce aydı. muḥammed ibn 'abdu'llāh ibn 'abdü'l-muṭṭalib aytur kim miŋe cibrīl nāzil boldı. didür. 'adās aydı. bu nāmūs-ı ekberdür ki (8) mūsā ve 'īsā 'aleyhi's-selāmġa vaḥy kiltürgen sevgend necdā kim eger cibrīl bu şeḥrġa kilgen bolsa bu diyārġa köp yaḫşılıḳ (9) bolġay. ammā ḫadīce bu vaḳtidür kim şeyṭān żāhir bolup kişiġa ṣūretler körsetür ve bu sebebdin afet (10) ve żarar ve divānelik ādemīġa peydā bolur ve bu kitābnı alıp barġıl. eger şeyṭān bolsa munıŋ berekātıdın şeyṭān āfetidin (11) selāmet ḳalġay ve eger raḥmāni bolsa anıŋ derecesini bülendlıġıġa sebeb bolġay didi. ḫadīce 'adās kitābını ol (12) server-i 'ālemġa kiltürdi. cibrīl 'aleyhi's-selām ol zamān sūre-yi ve'l-ḳalemni kiltürüp irdi. ḫadīce bu āyetlerni (13) işitip şād u ḥurrem boldı ve aydı. yā resūlu'llāh , ḳopġıl. 'adās ḳaşıġa bar. anı ḳopup ikevlen 'adās ḳaşıġa kildiler. (14) 'adās ḥażret-i resūlu'llāhnı aldıda olturġuzdı ve engillerini saldurdı ve ikki bāzuları arasıda (15) mühr-i nübüvvet bar irdi. āfitāb dik dıraḫşān kördi. şol zamān secde-yi becā kiltürdi. andın kiyin aydı. ḳuddūs ḳuddūs (16) iy muḥammed, va'llāh ki sin ol peyġamberi kim mūsā ve 'īsā 'aleyhi's-selām sindin beşāret birip irdiler. va'llāh ki (17) sin ḫalāyıḳnı islāmġa indegen zamānda min tirik bolsam aldıŋda düşmenler birle cenk ḳılur irdim. andın (18) sordı kim yā nebīyullāh hīç emri siŋe kildi mü. aydılar. yoḳ aydı. yaḳın

furṣatda ḫalḳnı da’vet ḳılġalı (19) fermān kilgey ve ḫalāyıḳ sini yalġanġa töhmet ḳılġaylar. nāçār bu şeḥrdin yıraḳ çıḳarsin. ferişteler

8b

(1) siŋe yāver bolġaylar. andın peyġamberlikleri bu ikki güvāh delīl birle ṣābit bolur. risālet bu faḳīr olarnıŋ (2) atıġa delīl cihet birle muḳarrar boldı. andın kiyin vaḥy kilmekde fütūrı peyda boldı. tā üç yıl tamām vaḥy kilmedi. ḥażreti (3) ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem bu bā’iṣdin ġam-gīn boldılar. ança perīşānlıḳ taptılar kim niçe mertebe ḳaṣd ḳıldılar. tā özlerni (4) taġ başıdın taşlaġaylar. cibrīl ‘aleyhi’s-selām ẓāhir bolup aytur irdi. *yā muḥammed, inneke resūlü’llāhi ḥaḳḳan* ya’nī iy muḥammed sin (5) peyġamber-i ber-ḥaḳḳsin. yene bir rivāyet ol kim aytur irdi. ḳandın barursin. iy muḥammed, min siniŋ dostuŋ ve birāderiŋ cibrīl (6) dürmin. ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemniŋ köŋülleri bir munça teskīn taptı. cābir ibni ‘abdu’llāh enṣārdın rivāyet (7) ḳılıpdurlar kim ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem aydılar ve vaḥy kilür zamānda bir yirġa ol kitip barur irdim. nāgāh āsmāndın (8) avāz işittim. derḥāl yoḳarı ḳaradım irse ḥirā tağıda kilgen ferişteni kördüm kim bir kürsī üzre olturupdur. (9) āsmān ve yirniŋ arasıda turupdur ve andın miŋe ters ü ḳorḳunçı peydā boldı. öyġa yandım ve aydım. *zemmilūnī zemmilūnī* (10) mini her nimersede çulġadılar. ḥaḳḳ te’ālādın bu ḥālde vaḥy kildi kim *yā eyyühe’l-müddeṣṣirü ḳūm fe’enzir fe rabbeke fekebbir ve ṣiyābeke feṭahhir ve’r-rucze* (11) *fehcur ve lā temnün testekṣirü*[5] ya’nī başıġa ikkinin yörgengen kişi ḳoyġıl. ḥaḳḳ te’ālānıŋ ġuṣṣasıdın ḫalḳnı ḳorḳutġıl ve ḫüdānı (12) uluġluḳı birle yād ḳıyġıl ve ikkiŋni pāk ḳılġıl ve ‘azabdın üzülüp yıraḳ turġıl ve tola almaḳ üçün kişiġa (13) hīç nimerse birmegil. naẓm

dilberim aydı ‘arab tili ile ḳam ḳam ḳam

ḳam ḳandur kim ümmet ‘aşḳ sözin ḥum ḥum ḥum

tā ḳaçanġa (14) kilim astıda yayarsin ḳopġıl

burḳa’ açġıl ki yüzin aldıda kün bolġay kim

hᵛāce ‘aleyhi’ṣ-ṣalātü ve’s-selām risālet (15) ridā’sın üstiġa aldı ve nübüvvet tācın başıġa ḳoydı. pey-der-pey vaḥy kile başladı ve ḥikmet ehli vaḥyġa fütūr bolġanġa (16)

[5] **Müddessir Suresi 1-6. Ayetler**: 1. Ey örtüsüne bürünen! 2. Kalk ve uyar! 3. Sadece rabbinin büyüklüğünü dile getir. 4. Elbiseni tertemiz tut. 5. Her türlü pislikten uzak dur. 6. Yaptığın iyiliği çok görerek başa kakma.

andaġ aytıpdurlar kim peyġamberlik ibtidāsıda tā üç yıl isrāfīl ‘aleyhi’s-selām ol ḥażretġa mülāzım bolup perveriş ḳılur irdiler (17) ve bu müddetde cibrīl ‘aleyhi’s-selām vaḥy kilürmediler ve bu ibn cüz’iniŋ sözidür ve kitāb vefāda ibn cüz’in (18) ve ba’żı işāret ehlidin andaġ aytıp durlar kim ḥikmet ol irdi kim ol ḥażretniŋ köŋüllerini ārzū ve şevḳġa kiltürmekde (19) ol ḥālġa ḳarār taptı kim ġāyet ve nihāyeti muḥabbet firāḳıdın ve niçe mertebe taġ yolıġa kirdiler. tā özlerini taġdın taşlaġaylar

9a

(1) ve şevḳ otını ġalebesi cānları içre şu’le urar irdi. naẓm

ġamdın ḳutulġum imdi özümni taġdın aytıp

zülf-i kemendiġa (2) mini bend itti ādem aytıp

‘aşḳıŋ otı ḥarāretidin bardım örtedi

ot kim tutaştı hevl ve ḳuruḳ ḳalmay örtenip

ilidin ziyāde (3) meger yaḳtı ḫırmanımġa ot

il kūyıdın çaġ bizni tamām örtedi yitip

üçünçi faṣl anıŋ zikride kim vaḥy iptidāsı ḳaçan irdi (4) ol sūre kim nāzil boldı. ḳaysı irdi ve vaḥy nāzil bolmaḳı ol ḥażretġa ne ṭarīḳada irdi. ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem sırr-ı fennīniŋ pīşvāları (5) ve tārīḫ ‘ulūmınıŋ muḳtedāları muḥammed isḥāḳ ve ümeyyedin cemī’ kişi aytıpdurlar kim vaḥy kilmekiniŋ ibtidāsı ramażān ayı irdi (6) ve bu āyetler dilbā birle kim *şehrü ramażān ellezi ünzile fī-hi’l-ḳur’ān* ya’nī ḳur’ān yıbarıldı. ramażān ayıda *innā enzelnāhü fī leyleti’l-ḳadr* ya’nī ḳur’ān (7) yıbardım. şeb-i ḳadrde ve ḥadīṣ ehliniŋ ẓāhirleri ve sırr-ı fennīniŋ māhirleri rebī’ü’l-evvel ayınıŋ tay’īn ḳılıpdurlar. (8) ḳırḳ birinçi yaşlarıda ve bu aynıŋ altınçısı yā sikkizinçi yā on ikkinçisidedür ve cāmiyü’l-uṣūlde bu sözni tercīḥ ḳılıpdurlar (9) ve aytıpdurlar kim ramażān ayıda kilgen ol kim levḥ-i maḥfūẓdın bu āsmāngа kilmeki murāddur. yene bir rivāyet ol kim ḳur’ān levḥ-i (10) maḥfūẓdın yek-pāre āsmāngа kildi. āsmāndın pāre pāre bendelerniŋ maṣlaḥatıġa baḳıp yigirme üç yılda nāzil boldı. bu sözni (11) cāmiyü’l-uṣūlnıŋ sözini ḳavī ḳıladur ve ba’żılar bu āyetni andaġ te’vīl ḳılıpdurlar kim *şehrü ramażān ellezi ünzile fī-hi’l-ḳur’ān* (12) ya’nī ramażān ayı ança faẓiletlikdür kim

anıŋda ḳur’ān nāzil boldı. kiyin ki ‘ulemā’lardın ba’żı büzürkler bu ikki rivāyetni andaġ (13) muvāfıḳ ḳılıpdurlar kim vaḥy ibtidāsı ol ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemġa tüşleride rebi’ü’l-evvel ayıda ḳırḳ birinçi yılda irdi ve (14) hengāmıda irdi. vaḥy ibtidāsı ve ḳur’ān nāzil bolmaḳı ramażān ayıda bu yılda irdi ammā ötken rivāyetlerdin andaġ ma’lūm boldı kim (15) evvel nāzil bolġan sūre iḳrā’ irdi yene bir rivāyetde *yā eyyühe’l-müdessir* irdi yene bir rivāyetde ḫadīce rażıyallāhu ‘anhümādın (16) sūre-yi fātiḥa irdi. ḫadīceniŋ rivāyetleri ol kim ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem aydılar iy-ḫadīce min yalġuz bolsam (17) ḳulaḳımġa iy muḥammed dip āvāz kilür. ammā aytġuçını körmesmin. miŋe ḳorḳunç ġalebe ḳıladur. andın ḳaçarmin. ḫadīce ol ḥażretni varḳa (18) ḳaşıġa kiltürdi ve bu vāḳı’anı taḳrīr ḳıldı. varḳa aydı imdi ḳaçmaġıl. her ḳaçan şol āvāznı işitiŋ toḫtap turgil. tā (19) ol nimedidür. ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem andın ol āvāznı işittiler irse toḫtap turdılar ve lebbeyk dip cevāb birdiler.

9b

(1) ve hātifdin aydı. *eşhedü en lā ilāhe illā’llāh muḥammedü’r-resūlu’llāh bismi'llahi'r-raḥmāni'r-raḥīm el-ḥamdü li’llāhi* (2) *rabbe’l-ālemīn* ayġıl. tā āḫiriġa oḳudı ve uluġ mütaḫḫirinlerdin ba’żı büzürkler bu rivāyetlerni andaḳ muvāfıḳ (3) ḳılıpdurlar kim cibrīl ‘aleyhi’s-selām ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemġa ḥirā ṭaġıda özini ẓāhir ḳılmekdin burun (4) ol sūre kim ḥażretġa işenürdi ve kilürdi sūre-yi iḳrā’ ve fātiḥa-i el kitāb irdi ve ba’żı ‘ulemā’lar aytur. (5) nāzil bolmaḳda ibtidā-yı ḥaḳīḳī iḳrā’ ve ol ikkisi ibtidā-yı iżāfī ya’nī her sırrge nisbet ol ya’nī ol sūre kim ḫalḳnı (6) ‘azābdın ḳutḳurmaḳġa nāzil boldı. müdessirniŋ evveli irdi ve ol sūre kim ḫüdānı tanumaḳġa emr boldı. (7) iḳrā’ irdi ve ol sūre ki evveldin āḫiriġa tamām nāzil boldı. fātiḥa-i el kitāb irdi. va’llāhü’l-‘ālem ammā ḥażreti (8) ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemniŋ vaḥy kilmeki ne rūşen irdi. anıŋ şānı ol kim ol rāst tüş irdi ve tā altı ay (9) vaḥy ibtidāsıda tüşleride nāzil boldı. ‘āyişe rażıyallāhu ‘anhā aydılar. ol resūl ‘aleyhi’s-selām (10) *mine’r-ruya’ṣ-ṣāliḥa* ya’nī ol nimerse kim ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemġa vaḥy ibtidāsı ḳaya tidi. yaḫşı tüş irdi. ikkinçi (11) cibrīl ‘aleyhi’s-selām ol ḥażretniŋ köŋülleriġa saldılar. ammā körünmediler. andaġ kim *nezzele bihi er’rūhü’l-āmini* (12) *ala ḳalbike li-teküne mine’l-münzirīn* muŋa melāmet ḳıldı. anı rūḥü’l-emīn siniŋ köŋlüŋe tüşti. (13) tā sin ḳorḳunçılardın bolġaysin. ya’nī peyġamberlerdin ve ḥadīs-i ṣaḥīḥ kim *inne rūḥa’l-ḳudsi nufise fi’r-rūḥi* (14) bu ma’nīġa güvāhdur. Her-āyīne *rūḥu’l-ḳudsi* kim cibrīl ‘aleyhi’s-selāmdur ve demīde ḳıldı. ḳorḳınçı ve ta’accub ḥālide (15) üçünçi cibrīl ‘aleyhi’s-selām ādem ṣūretide ẓāhir bolup ḥażreti ṣalla’llāhu

‘aleyhi vesellemġa ādem ṣūretide bolup (16) vaḥy kiltürür irdi ve aytıpdurlar tolaraḳ vech kelbiniŋ ṣūretide körünür irdi ve ba’żı ṣaḥābeler hem (17) bu ṣūretde körer irdiler. törtünçi ol kim ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemġa ve her ḳonġuraḳ āvāz-ı mi<u>s</u>illik (18) nāzil bolur irdi ve özge ṣūretde kilgen vaḥyniŋ ṣadāsıdın bed ṣūret düşvārrak irdi. andaḳ kim (19) eger ol ṣūretde tiveġa miŋlik bolsa tive ḳolları vaḥyniŋ aġırlıḳıdın egilür irdiler ve eger kimerseni

10a

(1) yaġı taşıġa yületken bolsalar sıġmaḳ ve pāre bolmaḳ vehmi bolur irdi ve ḳatıġ savuḳda mübārek pīşāneleridin (2) tir aḳar irdi ve aytıpdurlar. gāhī vaḥy nāzil bolgan zamānda mest tive dik ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemdin ün (3) çıḳar irdi. imām aḥmed ḫanbel kiltürüpdürler kim ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemni aldıdaki ṣaḥnıda olturup (4) irdiler. ‘o<u>s</u>mān ibn ma’ṭūn kildi. rażıyallāhu ‘anh tevāżu’ ḳıldı. ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem orun körsettiler. kilip olturdı. (5) ol ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem birle sözleşip nāgāh resūl ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem āsmānġa ḳaradılar. andın yirġa (6) baḳtılar. oŋ yanlarıġa yütkeldiler ve ‘o<u>s</u>mān ögürülüp bu ta’līmġa meşġūl bolgan kişi dik mübārek başları (7) birle işāret ḳılur irdiler. yene bir fırṣatdın kiyin āsmānġa naẓar ḳıldılar. andın ‘o<u>s</u>mānġa yüzlendiler. ma’tūn aydılar. (8) yā resūlu’llāh , hergiz ḥażretiŋni bu ṣıfatda körmegen irdim kim bu kün müşāhede ḳıldım. ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem (9) aydılar. körgen bolsaŋ bu ḥālni beyān ḳılay. ḥaḳḳ te’ālādın ilçi kilip irdi ve bir söz kiltürdi. Su’āl ḳıldım. ol sözni (10) aydılar. *İnna’llāhe ye'muru bi’l-‘adli ve’l-iḥsāni ve itā’i <u>z</u>i’l-ḳurbā ve yenhā ‘ani’l-faḥşā’i ve’l-münkeri ve’l-baġyi, ye’iẓukum le’allekum te<u>z</u>ekkerūn*[6] tefsīri ol kim (11) her-āyīne ḫüdā te’ālā emr ḳılur. rāstlıḳġa ve yaḫşılıḳġa ve yavuḳ toḳḳanıŋlarġa in’ām ve ‘iẓā ḳılmaḳġa ve men’ ḳılur yaḫşı ve yaman işlerdin (12) ve ser-keşlıḳ ḳılmaḳ ve bāġī bolmaḳdın ve pend ve mev’ıẓa ḳılur. şāyed ki ḳulaġıŋlarġa alġaysizler. ‘o<u>s</u>mān aydı kim müselmān (13) bolġay irdim ammā köŋlümġa taḳı islām ber-ḳarār bolmagen ve bu ḥālni kördüm. andın biri köŋlümġa īmān orunlaşdı. (14) ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemniŋ muḥabbetleri köŋlümde muḥkem boldı. yene bir naḳl ‘o<u>s</u>māndın rażıyallāhġa aydılar. bir kün (15) ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem birle olturup irdim. ḥażretniŋ yutalarınıŋ yutamnı üzeside irdi (16) bu āyet nāzil boldı kim *lā*

[6] **Nahl Suresi 90. Ayet**: Şüphesiz ki Allah adaletli davranmayı, iyilik yapmayı ve akrabayı görüp gözetmeyi emreder. Her türlü hayasızlığı, kötülüğü ve azgınlığı yasaklar. Düşünüp ders almanız için size böyle öğüt verir.

yestevi'l-ḳā'idūne mine'l-mü'minīne[7] ve min bu āyetni imlā' ḳılur irdim kim 'abdu'llāh ibn mektūm (17) kirip kildi aydı. yā resūlu'llāh miniŋ 'öz̲rüm ẓāhir çünki nā-senā'durmin. 'uzzātġa barurġa ḳudretim yoḳ. (18) derḥāl bu āyet nāzil boldı. *ġayru uli'ż-żarari*[8] 'os̲mān rażıyallāhu 'anh aydılar. ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemni andaġ aġır (19) kördüm kim yutam bisyārġa tevehhüm boldı. āyetni tefsīri ol kim hergiz turup ḳalmaġanlar 'uzzātġa barġanlarġa berāber

10b

(1) bola almas. vaḳtāki ġurūr ve ġadrlıġ kele bolmasa naḳlīdür kim [illegible] dostıdın rażiyallāhu 'anh kim aydı. (2) ol ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem kördüm kim vaḥy nāzil boldı. ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyh tive üzeside irdiler. tiveni (3) ayaġları egildi. gümān ḳıldı ki meger bindi ve çökelenür irdi ve ḳopar irdi ve pīşāneleridin tir aḳar irdi ve yene bir rivāyet (4) ol kim vaḥy nāzil bolsa ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem elem-nāk bolur irdiler. vaḥydin fāriġ bolup niçe vaḳt baş aġrıḳıġa (5) ḳalur irdiler ve şekk bu fevr kim mundaġ aḥvāller bolur irdi. törtünçi vaḥyniŋ lāzımeleridür. bişinçi ol kim (6) cibrīl 'aleyhi's-selām ṣūret tebdīl ḳılmay. öz ṣūret āslıları birle körünüp vaḥy kiltürür irdiler ve altınçı ḳısmı mi'rāç (7) kiçesi āsmānnıŋ yoḳarısıda her ni kim ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemġa nāzil boldı. yittinçi ḳamer-i mi'rāç kiçesi hīç (8) ferişte vāsıṭa bolmay. ḥicāb içre ḥaḳḳ te'ālā ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemġa ḫiṭāb ḳıldı. sikkizinçi ḳısmı mi'rāç kiçesi (9) bī-ḥicāb sözledi. bu söz ol ṭāyifeniŋ sözi birle dürüstdür kim ol server-i 'ālem ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem ḥaḳḳ te'ālānı (10) bu köz birle kördiler. andaġ kim niẓām-ı genç aytur. tercemesi budur kim naẓm

yitti felek üzre ḥarām eyleben

andın ulanıp (11) 'arş-ı maḳām eyleben

ança yörüp mümkin idi yörmegi

kördi anı cāyiz idi körmegi

irmes idi körgen anı (12) özge köz

[7] **Nisa Suresi 95. Ayet**: Müminlerden -özür sahibi olanlar dışında- oturup kalanlar, malları ve canlarıyla Allah yolunda cihad etmekte olanlara eşit olamazlar.
[8] **Nisa Suresi 95. Ayet**: Allah, malları ve canlarıyla cihad edenleri, derece bakımından oturanlardan üstün kıldı.

belki şebbū köz idi ve uşbu yüz

içti şarābnı kim ezel cāmıdın

bizge sunup hem kerem ‘āmıdın

(13) himmet genç eyle tüvān-ger bolup

hemme muḳaṣṣar ü müyesser bolup

nāzil kildi bu seferdin yanıp

bir nefs içre (14) açıp hem itip

naḳlīdür kim ibn ‘abbās rażıyallāhu ‘anh kim fetret vaḳti ya’nī muḥammed muṣṭafa ṣalla’llāhu ‘aleyhi (15) vesellemniŋ peyġamberlikġa vaḥy kilmekiniŋ ve ‘īsī ‘aleyhi’s-selāmnıŋ arasıda altı yüz yıl vaḥy (16) kilmeki üzülüp idi. ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemġa vaḥy nāzil boldı irse ferişteler vaḥy āvāzın (17) işittiler ve anıŋ heybetidin hemme bī-hūş boldılar. ve ḳıyāmet yitti gümān ḳıldılar ve cibrīldin bu vāḳı’anı (18) teftīş ḳıldılar. Aydılar. muḥammed ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemġa vaḥy kiltürdüm didiler. ferişteler aydılar. allāh eger ḳadd-i (19) ḳāmet ya’nī ḳıyāmet ḳayyim boldı ve ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemniŋ ‘alāmātlarını bilür irdiler ve ibn mes’ūd

11a

(1) rażiyallāhu ‘anh aydı. ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem aydılar. *Lemmā tekelleme’llāhü sübḥānehü bi’l-vaḥyi semi’a ehlü’s-semā’i ṣalṣalet li-ṣalṣaleti ḥadīdi* (2) *‘ala’ṣ-ṣafā faḫarru süccéden ve ġaşā ‘aleyhim ve fī rivāyetin lem yenzel āyetu’llāhi in te’addet bihi’l-melā’iketü ve semi’a fi’s-semā’i ṣalṣaleten ke-ṣalṣaleten cerrat* (3) *fī zücāceten* ma’nīsi ol kim ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem aydılar. ḥaḳḳ te’ālā vaḥyġa tekellüm ḳıldı. āsmān ḫalḳı āvāz işittiler. (4) ṣafā yirge kān timürniŋ ṣadāsını dik bes secdege yıḳıldılar ve bī-hūş boldılar ve yene bir rivāyet ol kim hīç itti. (5) nāzil bolmadı. meger kim feriştelerġa zelzele vü lerze ve ıżṭırāb peydā boldı ve işitildi. āsmān üze ṣadānı andaġ ṣadānı kim (6) şīşe duyaŋġu birgey. törtünçi faṣlda ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem peyġamberlikkini āşikāre ḳılıp ḫalḳnı islāmġa indegeyler (7) ve yene peyġamberlik ibtidāsıda islām devletiġa müşerref bolġanlarıġa zikri budur

ve bu faṣlda on vāḳı’adur. evvelġı vāḳı’a (8) ḫadīce raẓiyallāhu ‘anhānı müselmān bolġanları bilmek kirek kim tārīḫ ve seyr fennīniŋ ‘ulemā’ları andaḳ ittifāḳ ḳılıpdurlar kim (9) vaḳti ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemġa *ḳum fe’nzir* nidāsı kildi. ya’nī ḳopġıl yā muḥammed. ḫalḳnı miniŋ ‘azābım ve ġażabımdın ḳorḳutġıl (10) *ve belliġ mā ünzile ileyke* dip fermān kildi. ya’nī ḫalḳġa yitkürgil. her ni kim siŋe aytıldı. ḥażret bu işiġa bil baġladılar ve ḫalḳnı (11) da’vet ḳıla başladılar. ol kimerse kim da’vet şerāfetiġa yitti ve żalālet perdesini hidāyet miḳrāżı birle kisti ve īmān şerefiniŋ (12) ḫılḳati anıŋ kāmetiġa ve ‘irfān-ı devletiniŋ tācı anıŋ himmeti başıġa ḥabīb ve dürüst kildi. ḫadīce ḫātūn irdi. (13) raẓiyallāhu ‘anhā vaḳtāki ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemġa peyġamberlikleri rūşen delīlleri birle muḳarrar boldı. ol kimerseni kim īmānġa (14) ve ‘ibādetġa indediler. ḫadīce irdi ve ol bī-tevfīḳ islāmnı ḳabūl ḳıldı ve sābıḳlar zümresidin boldı. belki sābıḳlarnı hem (15) sābıḳ-ı evvelī irdi ve ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem anı köterip ḥirā ṭaġı ġārınıŋ eṭrāfıda cibrīl ‘aleyhi’s-selām bereketidin (16) peydā bolġan çeşmeniŋ lebiġa alıp bardılar. cibrīl ‘aleyhi’s-selām iḳlīm birgen ṭarīḳanı aŋa örgetip namāz ve niyāz birle ser-efrāz (17) ḳıldı ve ol ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemġa her ġam ve endūh kim bes kilse ġam-h^{v}ārları ḫadīce irdi ve münkirler sehl ü ḫ^{v}ār (18) ḳılmaḳıdın ḫātırları mecrūḥ u perīşān bolsa köŋülleriġa ārām ve tesellī birgüçi. ḫadīce irdi ve her vaḳt kim taşḳarıdın (19) ġam-nāk ve elem-nāk bolup öyge kirseler dil-dārlıḳ ve ġam-güsārlıḳ ḳılıp ḫadīce ol ġamdın çıḳarur irdiler ve köŋülleriġa ḳuvvet birip

11b

(1) aytur irdi. yā resūlu’llāh perīşān bolmaġıl ve köŋlüŋni ḫoş tutġıl. ‘āḳıbet ḥaḳḳ te’ālā siŋe nuṣrat birgey ve dīniŋni ḳavī (2) ḳılġay. düşmenlarıŋnı helāk ve maḳhūr ḳılġay ve ḳavm ve cemā’atiŋni siŋe musaḫḫar ḳılġay. raẓiyallāhu ‘anhā ḫadīce raẓiyallāhu (3) ‘anhā faẓīletleri cibrīl aydı. ya resūlu’llāh ḳurrā’ ḫadīcet’ü-l islām resā ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem aydılar. iy ḫadīce, (4) el-ḥāl cibrīl ‘aleyhi’s-selām ḥaḳḳ te’ālādın siŋe vaḥy kiltürdi. ḫadīce aydı. allāh’üs-selām ve mene islām ve ‘aleyhi resūl (5) ‘aleyhi’s-selām ya’nī allāh te’ālānı ṣıfatı selām ve raḥmet ve selāmet hem anıŋdın ve cibrīlġa hem selām ve yene ḫadīce (6) rivāyet ḳılur kim peyġamber ‘aleyhi’ṣ-ṣalātü ve’s-selām aydılar. miŋe fermān kildi. beşāret birgeymin. ḫadīceġa aŋa ki (7) behişt içide kim bir dāne mürvārīddin öy müheyyā ḳılıpdurlar kim içrigü ek bolġay anda aġırlıḳ u renc ve derd-i ser (8) bolmaġay. ikkinçi vāḳı’a emīrü’l-mü’min ‘alī raẓiyallāhu ‘anhnıŋ īmān kiltürgenleri naḳlidür kim ḫadīce (9) ḫātūn īmān

kiltürdiler. andın bir kündin kiyin yene bir rivāyetde şol künni āḫiri irdi. ‘alī ibn ebī (10) ṭālib īmān kiltürdiler ve bu ḳıṣṣa andaġ irdi kim rivāyetlerde kilipdür kim ebū ṭālibniŋ mālını azlıḳıdın ve ‘iyālini (11) tolalıḳıdın ḥāli şekk bolup irdi ve mekkede hem ḳaḥṭ küllī bolġan andaġ kim mekke ḫalḳı dermāndelikġa ḳalġan irdiler. (12) peyġamber ‘aleyhi’s-selām ‘abbāsġa aydılar. iy ‘ammıŋ birāderiŋ ebū ṭālibniŋ ‘iyāli bisyār ve ḫarṣısı yoḳ ve ḥāli (13) düşvār ḥāṣılı kim ve veyl-şekk maṣlaḥat ol kim aŋa meded-kārlıḳ ḳılġaymiz ve anıŋ ‘iyāliniŋ nigü körgeymiz ve her (14) ḳaysımız bir ferzendni alġaymiz ebū ṭālib aydı. min ‘āḳildin ayrılġum yoḳ. ḳalġanını sizler biliŋler (15) didiler. peyġamber ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem ‘alīni aldılar ve ca’ferni ‘abbās aldı. ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem cidd ü ceht birle ‘alīni (16) terbiyet ḳılur irdiler. tā on yaşḳa kildi bir kün ḥażretniŋ öyleriġa kirip kildi. kördi kim (17) ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem ḫadīce raẓiyallāhu ‘anhā birle namāz oḳur irdiler. sordılar kim bu ne işdür. aydılar (18) bu ḥaḳḳ te’ālānıŋ öziġa ḫāṣṣ ılġanġan dīnidür ve sini bu dīnġa indermin. ḫüdānı bir birgil ve bir digil ve hergiz (19) sizik yoḳtur. lāt ve ‘uzzānı taşlamaḳġa delālet ḳılurmin. emīrü’l-mü’minīn ‘alī aydılar. bu dīnni mundın burun

12a

(1) hīç kimdin işitgenim yoḳ ve atamdın maṣlaḥat hiç işini hem ḳılġanım yoḳ. eger ruḫsat bolsa barıp maṣlaḥat sorsam. (2) ḥażret aydılar. iy ‘alī eger islām kiltürmeseŋ bar bu sırrnı hīç kimke ẓāhir ḳılmaġıl. emīrü’l-mü’minīn ‘alī ol (3) kiçe tevaḳḳuf ḳıldılar ve şol kiçe ḥaḳḳ te’ālā köŋliġa şādlıġ birdi ve hidāyet nūrı birle köŋlüni münevver ḳıldı (4) ve ṣubḥ ẓāhir boldı ve kündüz yüziġa nūrdın yapuġlar yaptı. ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemniŋ ḫizmetleriġa kilip (5) ve aydı. yā resūlu’llāh miŋe islām ‘arż ḳıl. şol zamān islāmġa müşerref boldı yene bir rivāyet ol kim aydı. atam birle (6) kiŋeş ḳılay dip, ikki ḳadem barıp irdi. ḫāṭırıġa kildi kim atası andaḳ vaṣiyet ḳılıp irdi kim muḥammed (7) muḥammed ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem her ni kim aŋa sini delālet ḳılur. ḳabūl ḳılġıl ve bu vaṣiyetġa ‘amel ḳılıp, derḥāl yanıp, (8) kilip, īmān kiltürüp ve ehl-i beytni faẓīletleride kilipdür kim peyġamber ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem düşenbe küni (9) peyġamberlikġa meb’ūs boldılar. emīrü’l-mü’minīn ‘alī kerremallāhü veccehü, çehār-şenbe küni īmān kiltürdiler ve ataları (10) ebū ṭālibdin yaşurur irdiler. üçünçi vā’kıa zeyd bin ḥāriṣniŋ īmān kiltürgenleri ḳıṣṣa bu irdi. kim (11) ḥakīm ibn cüzām ḫadīceniŋ birāderzādesi şāmġa sevdā’ üçün barıp niçe ḳul bu seferde alıp kildi. ḫadīce (12) raẓıyallāhu ‘anhümā mübārek-badlıḳġa körgeli bardı. ḥakīm aydı. iy ‘amme bu ḳullardın ḳaysını ḫᵛāhlasaŋ al didi. (13) ḫadīce zeyd ibni

ḥārisni iḫtiyār ḳıldı ve öyiġa kiltürdi. ḫᵛāce ‘aleyhi’ṣ-ṣalātü ve’s-selāmnı zeydni ḫadīcedin tilep aldılar. (14) āzād ḳılıp ferzend oḳudılar. bu vaḥy kilmesdin burun irdi ve ḥāris ki zeyniŋ atası ferzendiniŋ firāḳıda (15) melūl bolup ‘ālemni kizip yörür irdi. tā mekkeġaça kildi. ferzendini ḫaberi işitti. ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem (16) ḳaşlarıġa kildi ve oġlını körüp baş ve közüni silep süyüp mihribānlıġ ḳılıp yıġladı. ḫᵛāce ‘aleyhi’s-sala- (17) -vatü’ve’s-selām körüp aydılar. iy zeyd iḫtiyār sinde ḫᵛāh munda turġıl. ḫvāh ataŋ birle barġıl didiler. zeyd aydı. (18) yā resūlu’llāh min siŋe ḳul bolmaḳnı atam birle barıp ḫᵛāce bolmaḳdın dürüstrāḳ bilürmin. bir laḥẓa sindin (19) ayrılmesmin. dip atasıġa ‘özr aytıp yandurdı. tā ol ḥażretġa vaḥy kildi irse īmān kiltürdi. müselmānlarnı

12b

(1) üçünçisi boldı. anı el-muḥammedni oġlı dir irdiler. ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem vaḳtīki bu āyet nāzil boldı. *ud’uhum li ābā’ihim*[9] (2) ya’nī her kim atasıġa nisbet birip ataŋlar. andın kiyin zeyd ibn ḫārise meşhūr boldı ve bu üç kişi (3) īmān aytıp īmānlarını yaşurur irdiler ve her ḳaçan namāz vaḳti bolsa peyġamber ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemni alıp mekkedin çıkıp (4) kişi āgāh bolmas deştġa barıp ittifāḳ birle namāz okur irdiler ve bir rivāyetde vaḳtīki ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem (5) namāz ḳılsalar ‘alī rażıyallāhu ‘anh olarnı saḳlap turar irdiler. her ṭarafġa ḳarap bisyārlıḳ birle turur irdiler. bir kün (6) ebū ṭalib ‘alīni istep tapmay ve anası fāṭıma aydı. iy ebū ṭālib ‘alīni ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemġa bi-nihāyet mülāzım körer. (7) min ḳorḳarmin kim bir işni öziġa ḳılġay kim ata babaŋnı dīniġa ḫalel bolġay. ebū ṭālib aydı. miniŋ oġlum, mindin (8) bī-maṣlahat ve bī-ruḫṣat mundaġ uluġ işlerni iḫtiyār ḳılmas. ittifāḳḳa bir kün ebū ṭālib meşġūllıḳ cihetidin (9) ṣaḥrā’ġa çıḳıp irdi. bir beyābān birle ötüp barur irdi. kördi kim seyyid-i ‘ālem ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem namāz oḳuydur ve ‘alī her (10) ṭarafġa ḳarap turuptur ve muḥammed ibn isḥāḳnıŋ rivāyetide ikevlen ittifāḳ birle namāz ḳılur irdiler ebū ṭālib bu (11) işdin ta’accub ḳılur irdi ve āheste bular ḳaşıġa kilip olturdı tā namāzdın fāriġ boldılar. Aydı. muḥammed bu neçük (12) dındür kim peydā ḳılıp sin ve bu revişdür kim becā kiltürürsin. seyyid-i ‘ālem ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem aydılar. *iy ‘amm* (13) *hāzā dīnü’llāhi ve dīnü’l-melā’iketi ve dīnü resūlihi ve dīnü enbiyā’ihi ve dīnü ibrāhīm ‘aleyhi’s-selām ba’asa’llāhu bihi resūlen ile’l-‘ibādi* (14) ya’nī iy ‘amm bu ḫüdānıŋ dīni ve peyġamberleriniŋ dīni ve atam ibrāhim ‘aleyhi’s-selāmnıŋ dīni ve ferişteleriniŋ dīni (15) ḥaḳḳ te’ālā mini

[9] **Azhap suresi 4-5. Ayetler**: Evlatlıklarınızı babalarının soy adlarıyla anın.

peyġamberlikġa yıbarıpdur. bu dinni ḫalḳġa āşikār ḳılurġā mini ta’yīn ḳılıpdur. imdi sini ḫüdāġa (16) indermin kim aŋa şerīki yoḳ ve anıŋ ḳulluḳıġa ve ḫizmetiġa delālet ḳılurmin. bilgil ki padşāhlarnıŋ ve tācirleriŋ (17) serefrāzlıḳı anıŋ uluġluḳınıŋ uluġluḳı der-gāhıda hem bendelikġa ser-efkendedür. naẓm

şehler aŋa cümlesi ser- efkendedür

(18) bil ki barı mevcūd aŋa bendedür

ve her kim anı der-gehiġa taptı yol

ikki cihān maḳṣadıġa yetti ol

salṭanat ehliġa cihān şāhıdur

(19) ḫāk-i rehi bende der-gāhıdur

andın aydılar. iy mihmān ‘amm ve cān u köŋül içre ārāmım sin hemmedin lāyıḳraḳ

13a

(1) min kim evvel siŋe naṣīḥat ḳılurmin. sezā-vār ol kim miŋe yār u meded-kār ve nişest-pest penāh bolġaysin ve kelime-i şahādet (2) min aŋa meb’ūs bolupdurmin. anı aytmaḳ itmām ḳılġaysin. naẓm

düşmenim bisyār līkin dost yoḳ hergiz siŋe

min dost (3) hem-rāz sırrıŋızını aytıŋ siz miŋe

ni sebebdin ḳıldıŋız bizdin cüdālıġ iḫtiyār

hemmeniŋ yoḳ tā ḫilāf itmek bolur cā’iz siŋe

(4) ebū ṭālib aydı. iy ferzend rāst aytursin. ammā nefsim ata ve babamnı dīni terk ḳılmaḳnı ḳabūl ḳılmaydur. ammā sin ni işġa (5) meb’ūs bolġan bolsaŋ fāriġ ve meşġūl bolġıl. hīç ibā’ ve endīşe ḳılmaġıl. Tā tirikdürmin ve düşmenni siŋe āzār birgeli (6) ḳoymasmin ve hīç cānibdin zerre żarar yitmegi revā körmesmin. andın ‘alīġa baḳıp dīn başıdın su’āl ḳıldı. Aydı. iy atam bilgil (7) bu dīn ber-ḥaḳḳdur ve min ḫüdāġa ve anıŋ peyġamberiġa īmān kiltürüpdürmin. bu namāznı ḥaḳḳ te’ālā bendeleriġa farż ḳılıpdur. (8) bu farżnı edā ḳılurmin. abū ṭālib aydı. *innehü lem yed’ūke illā bi-ḫayrin*

fe'l-ilzemhü ya'nī iy oġlum bilgil. muḥammed sini yaḫşılıḳdın özge (9) işḳa delālet ḳılmas. elbette melāmet ḳılġıl. ḥaḳḳ sübḥān ve te'ālā her ikevni ḫayr birle tutar. düşmenniŋ şerridin saḳlar. (10) ve min tā tirikdürmin. sizlerni yaḫşı asrarmin ve 'azīz cānımnı sizlerġa fedā ve esīr ḳılurmin ve yene bir rivāyet (11) ol kim bir kün ebū ṭālib oġlı ca'fer birle taġlarnıŋ çalġalarıġa bir mühim üçün kirip yörür irdi. bir çalġada (12) kördi kim ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem ve emīr'el-mü'minīn 'alī ikevlen namāz oḳur irdiler ve ebū ṭālib ca'ferġa aydı. (13) 'ammıŋġa barıp sin yanıda turġıl ve ḳanat bolġıl. ca'fer işāret-i peder birle ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemniŋ yanlarıda (14) barıp turup namāz ötedi. ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem ca'ferniŋ ḥaḳḳıda du'ā ḳıldılar kim *ve ṣalla'llāhu ileyke cenāhayni taṭīru bihimā fi'l-* (15) *cennetih* ya'nī ḫüdā te'ālā siŋe ikki ḳanat yıbargey kim behişt içre anıŋ birle uçġaysin. ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemniŋ (16) du'āları icābet bolup uḥud ġazasıda şehādetġa yiter. ḥaḳḳ te'ālā ikki ḳanat 'aṭā ḳıldı. tā behişt baġlarıda uçup yörgey (17) ve bu cihetdin ol sa'ādet-mendni ca'feri ṭayyār atadılar. andın ebū ṭālib menziliġa yandı. 'alīniŋ anası fāṭıma sordı kim (18) oġluŋ 'alī bar mu. ebū ṭālib aydı. ni ḳılursin. Aydı. miŋe ḫaber birdiler kim muḥammed ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem birle namāz oḳur irmiş. taġ (19) çalġasıda revā körersin mü kim oġluŋ ser-keşlıġ ḳılġay. ebū ṭālib aydı. tek turġıl. sezā-vārraḳ hemme ḫalḳdın

13b

(1) muḥammedġa yār u meded-kār bolmaḳda 'ammıŋ oġlıdur. eger miniŋ aldımda 'abdü'l-muṭṭalibniŋ dīnini terḳ ḳılurġa ḳabūl ḳılur. min hem (2) terbiyet ḳılur irdim ve bu söz ḳureyşġa işitildi. 'aceb müşkil köründi. bularġa ḳorḳunçı ġālib boldı. törtünçi vāḳı'a (3) ebū bekr ṣıddıḳ rażıyallāhu 'anhnıŋ īmān kiltürgenleri bilmek kirek kim ebū bekr ṣıddıḳnıŋ īmānları ve anıŋ ṭā'atleride (4) sözler köpdür. biri ol kim ebū bekr peyġamberlik zamānıdın burun yigirme yaşḳa kirgen kilgen vaḳtde tüş körüp (5) irdi kim ay āsmāndın tüşüp ka'beniŋ üzeside kildi. pāre pāre boldı. mekkeniŋ her ḳaysı öyiġa bir pāresi (6) tüşti ve yene ol pāreler öylerdin cem' bolup burunġı ṣūretiġa kilip āsmān ṭarafıġa revān boldı. ol pāre kim (7) ebū bekrniŋ öyiġa tüşüp irdi. turup ḳaldı. yene bir rivāyet aynıŋ cemī' pāreleri cem' bolup ebū bekrniŋ (8) öyiġa kirdi. ebū bekr öyde işikni açıp olturur irdi. irtesi cuhūd dānişmendleridin biriniŋ (9) ḳaşıġa bardı ve bu tüşni ta'bīrni sordı. cuhūd aydı. bu tüş perīşān tüşdür. hīç i'tibārı ve ta'bīri yoḳtur, (10) didi ve niçe rūzgār ötkendin kiyin ba'żı ticāretide buḥūra menziliġa yitti. baḥīrā rāhibniŋ uluġraḳ irdi. ebū bekr (11) ol tüşniŋ ta'bīrni sordı. baḥīrā aydı. sin niçük

kişisin. min ḳureyşdindürmin. baḥīrā aydı. mekkede sizlerdin (12) peyġamberī ẓuhūr ḳılur ve anıŋ nūr-ı hidāyeti mekkeniŋ hemme menzillerini rūşen ve münevver ḳılur. sin vezīr bolġaysin ve ol vefāt (13) bolġandın kiyin ḫalīfesi bolġaysin. ebū bekr aytur. min bu tüşni yaşururmin. tā ol zamānı kim ḥaḳḳ te'ālā peyġamber ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemni (14) ḫalḳġa yıbardı. vaktāki ẓuhūrıdın ḫaber taptım. ḫizmetiġa yügürdüm. mini islāmġa delālet ḳıldı. min aydım. her peyġamberniŋ peyġamberlıġıġa (15) delīl bolur. siniŋ delīliŋ nidür. Aydı. delīlim ol kim ol tüş kim sin kördüŋ.. dānişmend anıŋ cevābıda perīşān tüşni (16) i'tibārı yoḳdur ve baḥīrā anıŋ tüşiġa bir ṭarīḳada cevāb ayttı, dip taḳrīr ḳıldılar. min aydım. sizge kim ḫaber birdi. (17) aydı kim cibrīl 'aleyhi's-selām aydım. min sindin mundın ziyāde delīl tileymin. *eşhedü en lā ilāhe illā'llāh vaḥdehü lā şerīke lehü* (18) *ve eşhedü enne muḥammeden 'abdühü ve resūlühü*[10] yene bir ḳavl ol kim ebū bekr ṣıddıḳ rażıyallāhu 'anhdın naḳl ḳılınur kim aydı. min cāhillıḳ zamānıda (19) bir dıraḫtnıŋ sāyeside olturup irdim. nāgāh kördüm kim ol dıraḫtdın bir şāḫ miniŋ ṭarafımġa kildi. tā kilip

14a

(1) başımġa tigdi ve min aŋa ḫarāb aytur irdim. bu ne vāḳı'dur. ol dıraḫtdın avāz kildi kim filān vaḳtde bir peyġamber ẓāhir bolur. ḫalḳ aŋa (2) īmān kiltürgey ve sin bularnıŋ hemmesidin sa'ādet-mend bolġaysin. Aydım. rūşenraḳ beyān ḳılġıl kim ol peyġamber (3) kimdür ve atı nidür. Aydı. muḥammed ibn 'abdu'llāh ibn 'abdü'l-muṭṭalib ibn hāşim ibn 'abdü'l-menāf aydım. ol miniŋ (4) mūnisimdur ve hem-nişīnim ve dostumdur. ol zamāndın beri ol dıraḫt birle 'ahd baġladı kim her ḳaçan ol (5) peyġamber meb'ūs bolsa miŋe ḫaber ḳılġaysin. vaḳt kim ol ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem peyġamber boldılar. ol dıraḫtdın (6) āvāz kildi kim iy ḳuḥāfeniŋ oġlı ḫāżır ve āgāh bolġıl. cidd ü ihtimām ḳılġıl. aŋa vaḥy kildi. sevgend mü. siziŋ (7) ḫüdāyīġa kim sindin burun hīç kim islāmġa müşerref bola almas bāmdād vaḳti boldı irse resūl ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemġa (8) kildim. Aydılar. iy ebū bekr sini ḫüdāġa ve peyġamberiġa indermin ve min aydım. *eşhedü enneke resūlu'llāhi* (9) *sirācen munīran*[11] dip īmān aydım ve taṣdīḳ ḳıldım. yene bir ḳavl ol kim vaḳtāki ol levlākniŋ zībā ḳāmeti *innā ersalnāke* (10) ḫalḳı birle ārāste boldı. fikr ü endīşeġa tüşti kim bir maḥremi bolġay kim mundaġ sözni işitürġa ṭāḳat (11) kiltürgey ve hemmeni kirek kim kiŋeş ve maşlaḥat cāyını yaḫşı re'āye ḳılġay. ebū bekr rażıyallāhu 'anhnıŋ dostluḳları

[10] **Kelime-i şahadet**: bk. 2. dipnot.
[11] Hak yolunu aydınlatan kandil.

(12) mübārek ḫaṭırlarıġa cezm ü yaḳīn irdi. aydılar kim ebū bekr kemāl-i ‘aḳl birle mevṣūf ve yaḫşı ‘itiḳād ve ṣafā-yı iḫlaṣ (13) birle ma’rūf ve esrārġa maḥrem ve bu kār-barġa hem-dem bolmaḳġa sezā-vārdur. andın cezm ḳıldılar kim bāmdād vaḳtide (14) barıp bu sırrnı aŋa iẓhār ḳılay ve ebū bekr hem bu kiçeni endīşede ötkerdi kim bu dīn ü āyīn kim ata babamız (15) iḫtiyār ḳılıpdur. ‘aḳlġa pesend imes. ol nimerse kim żararnı def’ ḳılurġa ve fāyda tigürürġa ḳudreti yoḳdur. (16) aŋa ‘adāvet ḳılmaḳ hīç nimeseġa arzımas ve ḫüdāyī kim āsmān ve zemīnni yaratḳandur. il niçükdin anıŋ ḳulluġını (17) ḳılmas ve bu ma’nīdin endīşe ḳılıp aŋa ber-ḳarār boldı kim bāmdād vaḳtide ol seyyidi ‘ālem ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemniŋ rūşen (18) re’yleridin hidāyet ve irşād tilegey ve bu zārnıŋ anıŋ ferḫunde mecliside çıḳar ve her ikev birbirleriniŋ (19) ziyāretiġa uġrap ḳoptılar. ḥaḳḳ te’ālādın medḥ ü tevfīḳ tilediler ve yol üzre birbirleriġa mülāḳāt bolmaḳ müyesser boldı.

14b

(1) aydılar. *ictema’nā bi-ġayrı mī’ād* ya’ni ḳarār-gāhġa yitmey. ḳavıştuḳ andın peyġamber ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem aydılar. (2) bu mühim işniŋ maṣlaḥı üçün siniŋ menziliŋġa barur irdim. ebū bekr rażıyallāhu ‘anh aydılar. mühimdin (3) başıda bir söz ḳılmaḳ üçün ḫizmetiŋġa barur irdim. peyġamber ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem aydılar. her söz bolsa alġıl. ebū bekr (4) aydı. barça işdin muḳaddem sin ol sin izhār ḳılġıl. peyġamber ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem aydılar. tünekün (5) birer nesne miŋe kildi. ḥaḳḳ te’ālādın fermān kiltürdi kim ḫalḳnı ḫüdāġa indegil ve min bu işde ḥayrāndurmin. (6) min imdi sindin maṣlaḥat sorarmin. tā siniŋ re’yin niçük delālet ḳılur. aŋa baḳıp iş ḳılġaymin. (7) ebū bekr aydı. ol mini indegil ve bu devletġa müşerref ḳılġıl kim ötken kiçeni bu fikrde ve bu endīşede ötkerdim. (8) bu kün sindin mundaḳ işitürmin. peyġamber ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem bu sözigа şād boldılar. derḥāl (9) islām ‘arża ḳıldılar ve ebū bekr ḳabūl ḳılıp mü’minler ser-defteri ve pīşvālar serveri boldı. yene (10) bir ḳavl ol kim ḥaṣaṣul-etḳıyāda ‘abdu’llāh ibn mes’ūddın naḳl ḳılıpdur. ol ebū bekr ṣıddıḳ rażıyallāhu te’ālā ‘anhdın (11) rivāyet ḳılıpdur kim resūl ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem peyġamber bolmasdın burun ticāret üçün yemen ṭarafıġa (12) bardım. āzār ḳabilesidin bir babanıŋ menziliġa tüştüm ve ol āsmāndın kilgen kitāblarnı oḳuġan (13) irdi ve ‘amr yüz toḳsanġa yitken ve ol bir ṣāḥibġa bir ferāset yüzidin miŋe ḳarap aydı. (14) gümān ḳılurmin kim sin mekke ḥaremidin bolġaysin. Aydılar. Aydım. ārī aydı. ḳureyşdin mü aydım. ārī aydı. benī (15) temīmdin mü ārī yene bir ‘alāmet ḳaldı. Aydım. ol ḳaysı aydı. ḳursaḳıŋnı açġıl. Aydım. tā ġarnıŋnı açmaġunça (16) açmasmin.

Aydı. kitāblarda andaġ körüpdürmin kim ḥaremde bir peyġamber-i meb’ūs̲ bolġay ve anıŋ ikki yārı (17) ve yāveri bolġay. biri yaş ve yene biri orta yaşlıġ ve ol yaşı düşvār işlerġa kirgüçi bisyār belālarnı (18) ve def’ ḳılġuçı ve ol orta yaşlıġ kimerse bolġay. aḳ yüzlük ve tenlıġ ve ḳursaḳıda ḳara daġlıġ ve cep yutasıda (19) nişānelıġ gümānım ol kim ol kişi sin bolġaysin. tilermin kim ol daġnı körgemin. Ebū bekr aydı. ḳursaḳımnı

15a

(1) açtım kördi kim kindikkim üstide bir ḳara ḫāli bar irdi. yetīm perverdigār ka’beġa kim ol kimerse sindürsin. dip (2) miŋe müşfiḳāne vaṣiyetler ḳıldı. andın kiyin min de işim bütkerip ḫayr-bād ḳılġalı kildim. Aydım. niçe yetīm bar. ol peyġamberni (3) ḥaḳḳıda ve ṣıfatıda aŋa yitkürürsin mü. Aydım. yitkürürmin. ol on ikkinçi beytni miŋe oḳudı kim ol bu irdi. şi’ir (4) *elem ta’lem innī ḳad semi’tu ma’āşirī ve nefsun ve ḳad aṣbaḥat fi* tercemesi bilmediŋ mü kim işittim. ḫalḳdın min bu ḫaber (5) kim ‘arab içre çıḳarġay. naḫl şāhı berkler ve andın bu beytlerni tamām ḳılıp ebū bekr ṣıddıḳġa ḫiṭāb ḳılıp (6) aydı. şi’ir ve ente rabbü’l-beyti telḳā muḥammeden li-enneke ḳad aḳame ebnā’e fecī’e resūlu’llāhi minni ‘alā dīnihi (7) ve in küntu ve esā’a feyā-leyteni edrektühü fī sünnetihi fe-küntu lehü ‘abden ve illā ve’l-‘acāibü tercemesi bu yıl körgeysin. (8) aḥmedni tamām ḫalḳġa rehber iḳāmet ḳılġay. ol niçe birlikge ḫānlar munı elbette tigürgil. resūlu’llāh ġa mindinsin (9) tirik barmin. anıŋ dīnide kirsin. ‘āciz ü ebter ḥayātım künleride tapḳay irdim. kāşkī ümeyye siŋe (10) ḳul bolġay irdim. min kimsene yā meger çāker ṣıddıḳ rażıyallāhu ‘anh aydı. bu beytlerni ol biridin yād aldım. (11) vaṣiyyetlerni ḳabūl ḳıldım ve mekkeġa yandım ve öyümġa kildim irse ‘aḳīl ibn ebū muġīẓe ve şeybe ve ebū cehl (12) ve ebū el-ḫayr yene niçe kişiler mini körgeli kildiler ve bulardın sordum kim hīç vāḳı’a sizleriŋ (13) araŋızda yaŋı ādem peydā boldı mu. hemme aydılar. ‘aceb vāḳı’a ve ġarīb ḥādi̲sedür kim ebū ṭālibni yetīmi peyġamberlıġ (14) da’vāsını ḳılur ve aytur kim barçalarıŋ bāṭıl ve beyhūde kārsızlar ata ve babalarıŋız hem bāṭıl işde iken (15) ve eger siniŋ ḥürmetiŋni saḳlaġan bolmasaḳ hergiz amān ve bir sā’at zamān birmes irdük. imdi (16) sin kildiŋ. bu işni kifāyet ḳılıp ser-encām birgil kim ol siniŋ dostuŋdur. bu sözni olardın (17) işitip ‘özr-ḫ^{v}āhlıġ ḳılıp bularnı yandurdum. Sordum kim muḥammed muṣṭafā ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem ḳayan irdiler. (18) aydılar. ḫadīceniŋ öyge kittiler. anda bardım. işikni ḳaḳtım. muṣṭafā ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem çıkıp kildiler. aydım. (19) yā muḥammed bu ne işdür kim sindin naḳl ḳılurlar. Aydılar. yā ebā bekr min ḫüdānıŋ peyġamberidürmin. siŋe ve barça

15b

(1) ḫalāyıḳġa īmān kiltürüŋler. miŋe ḫüdānıŋ ḫoşnūdluḳını taparsizler. Aydım. yā muḥammed bu da'vāġa (2) delīl nedür. yene aydılar. ol sırrnı kim yemende kördüŋ. min irdim. minde köp pīr ü civānlar kördüm ve olar birle (3) sudā ve satuḳlar ḳıldım. aydılar. ol bir āzād kim niçe siŋe beyt oḳudı ve miŋe yıbardı. on ikki (4) beyt irdi. anı ebū bekrġa tamām oḳudılar. ebū bekr aydı. yā muḥammed ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem bu ḫaberni siŋe kim ayttı. (5) aydılar kim ol ferişte kim mindin burun hemme peyġamberlerġa kilip irdi ve aydım. ḳoluŋnı sunġıl. mübārek iliklerini (6) tutup aydım. *eşhedü en lā ilāhe illā'llāh vaḥdehü lā şerīke lehü ve eşhedü enne muḥammeden resūla'llāh*[12] andın öyġa yandım. andaġ (7) şād ve tā ḫurrem boldum kim hergiz mundaḳ bolmaġan irdim ve ol ser-defter-i aṣḥāb taḫḳīḳ ebū bekr ṣıddıḳ rażıyallāhu 'anhnı (8) īmānları ciheti ikki ṣıfatge mevṣūf irdi. biri delīl ü ḥüccet birle ḳuvvet tapḳan. yene biri bī-tereddüd ü bī-teḫir (9) iḳrār ḳılgen. andaḳ kim müsteḳışıda kiltürüpdürler kim *mā 'arażtu el-islāme alā aḥadin illā kānet 'indehü kenübüvveti ve naẓarahu* (10) *illā ebū bekr innehü yete'allem ey lem yetevaḳḳaf ḳabūle'l-īmān* ma'nīsi ol kim hīç kimni īmān ve islāmġa indemedim. meger ebā vü kerāmet (11) birdür. Endīşe ḳılur irdi. meger ebū bekr kim sin ol hergiz īmān ḳabūl ḳılurġa te'ḫir ḳılmadı. tenbīh niçe rivāyet (12) ol *men āmene bihi* başda vāḳı'a boluptur. andaġ kim ol kimerse kim ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemġa īmān ayttı. ḫadīce (13) irdi. rażıyallāhu 'anh ve ol kişi kim īmān iḳrār ḳıldı. ebū bekr irdi. rażıyallāhu 'anh ve ol ādemī kim taṣdīḳ (14) ḳıldı. emir'el-mü'minīn 'alī irdi. rażıyallāhu 'anh ve ol kimerse kim ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemniŋ peyġamberlikleriġa (15) iḳrār ḳıldı zeyd ibn ḥāriṣ irdi ve ol īmān kiltürgen kişi kim irdi. aytıpdurlar kim ebū bekr (16) ṣıddıḳdın kiyin bilāl īmān kiltürdi. rażıyallāhu 'anh ve bu rivāyetlerni muvāfıḳ ḳılmaḳ ṭarīḳasıda andaġ (17) bilmek kirek kim ol ḫātūnı īmān kiltürdi. ḫadīce irdi ve kūdeklerdin ol īmān aytḳan emir'el-mü'minīn 'alī (18) irdi. irenlerdin ol īmān kiltürgen ebū bekr ṣıddıḳ irdi ve bendelerdin ol īmān kiltürgen (19) ve iḳrār ḳılġan bilāl irdi ve āzād bolġanlardın ol īmān ve islāmġa müşerref bolġan zeyd ibn ḥāriṣ

16a

(1) irdi. rażıyallāhu 'anhım ecma'īn ve bu evveldin ḫadīceniŋ evvel bolmaḳı ḥaḳīḳī hemmedin burun taṣdīḳ ve evvel ḳılġan (2) ol irdi ve özgelerniŋ evvel bolmaḳı iżāfı

[12] **Kelime-i şahadet**: bk. 2. dipnot.

ya’nī yene birge baḳıp evvel irdiler. va’llāhü’l-‘ālem taḥḳīḳ’il-ḥāl (3) ammā ol ṭāyife kim ebū bekr ṣıddıḳnıŋ delāletleri birle īmānġa müşerref boldılar. andaġ kim (4) seyr ehliniŋ uluġları ittifāḳ ḳılıpdurlar ve dānişmendlerni ḳamuġları müttrefiḳ bolupdurlar kim ebū bekr (5) ṣıddıḳ rażıyallāhu ‘anh çendān yaḫşı ṣıfatlarda ḳureyşde ber-kemāl irdiler ve bu bā’isdin ḳureyş muḳtedāsı (6) ve pīşvāsı ve barçaġa merci’ ü māl irdi. yaḫşı ḫūyluḳ ve yaḫşı girdarluḳ ve pesendīde ve ḫaṣletlıḳ ve ḥamīde ṣıfatlıḳ (7) ‘aḳl-ı kāmil ve lafẓ-ı ṣāmil irdi kim anıŋ zātı ve cibiliyeti andaḳ teḳāżā ḳılur irdiler kim żiyāfet ḳılmaḳ (8) ve mihmān-dārlıḳ ve levāzımnıŋ becā kiltürmaḳda anıŋ berāberide mekkede kişi yoḳ irdi ve bu cihetdin (9) anıŋ birle devām ülfet ve muḥabbet şīvesin tüzüp ve anıŋ ta’ẓīm ve ekremde mübālaġalar körgüzüp ve müşkil (10) işlerde kāmil ‘aḳlıdın kiŋeş tapıp ve anıŋ re’yiġa işenip murād ve maḳṣad tapar irdiler ve niseb fendide (11) ve ‘arab tārīḫide anıŋ hidmetiġa barıp köp dāniş ve fāideler ḥāṣıl ḳılur irdiler ve islāmġa müşerref bolġandın kiyin (12) bu cümle barını ve dost yārını rāh-ı rāstġa delālet ḳılur irdiler. ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemniŋ (13) rāstlıḳlarını rūşen delīl ve ḫüccetler ẓāhir ve hüveydā ‘alāmetler birle bularġa körsetir irdi. tā bir ḫumḳı ḳureyş (14) ekābirleridin ve ‘arab uluġlarıdın anıŋ uluġlarıdın anıŋ yümn ü bereketi birle żalālet deştidin hidāyet ser-çeşmesiġa ulandılar. (15) andaḳ kim ba’żınıŋ atlarını tertīb birle zikr ḳılınur. rażıyallāhu ‘anhüm ol *semā’ zātü’n-nıṭāḳayn* ebū bekr ṣıddıḳ (16) ḳızı seren-cāme adam ol küni īmān kiltürüp öyġa kildi. biz hemmemizni islāmġa delālet ḳıldı. tā biz barçamız (17) īmān aytıp islāmġa müşerref bolmaġunça ve tevḥīd dīniġa kirmegünçe ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemġa yitmegünçe (18) ornıdın ḳopmadı. andın kiyin ‘aşere-yi mübeşşerdin biş kişi anıŋ delāleti ve yümn ü bereketidin īmānġa müşerref (19) boldılar. ‘osmān ibn ‘affāndın ve züfer ibn ‘avām ve ṭalḥa ibn ’abdu’llāh ve sa’d ibn ebī vaḳḳāṣ ve ‘abdu’r-raḥman

16b

(1) ibn ‘avf rażıyallāhu ‘anhüm ecma’īn bişinçi vāḳı’a ‘osmān ibn ‘affādnıŋ īmān kiltürgeni ve anıŋ zikri (2) ve anıŋ īmānınıŋ sebebi ol irdi kim ‘osmān rażıyallāhu ‘anh aydı. miniŋ ḥālim su’adā atlıġ kürz (3) ibn rabi’anıŋ ḳızı kāhinlıḳ fennide ṭurfe kāmil irdi. bir kün anıŋ öyiġa bardım. Aydı. iy ‘osmān (4) sin bir ḫātūn alursin kim bisyār ḫoş-rūy ve pārsā ve diyānetlıḳ birbiriŋġa lāyıḳ ve muvāfıḳ ol sindin (5) burun hīç kimni körmegen ve sin hem andın ilgeri ḫātūn almagen bolgeysin ve (6) bu ḳız bir peyġamberi büzürk velīniŋ ḳızları bolġay. ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem ve min bu sözlerdin ta’accublar ḳıldım ve yıraḳ tuttum (7) ve yene kāhinlıḳ ṭarīḳasıda miŋe aydı.

bir peyġamberī kilipdür. āsmāndın aŋa vaḥy nāzil bolupdur. Aydım. (8) iy ḫāle bu sözni sindin işitürmin. şehrde mundaḳ söz hergiz yoḳ rūşen ve āşikāre ayġıl. Kimdür. (9) yene ḳāhinlıḳ ḥükmi birle aydı. muḥammed ibn 'abdu'llāh ḫalḳnı öz dīniġa delālet ḳılur. yaḳında barça 'ālemni anıŋ (10) dīni ve milleti nūrı münevver ḳılur ve her kim anıŋ ḫaṭṭ-ı fermānıdın boyun tolġasa ḳalem-vār başı kisilür. (11) beyt

ḫāk-i pāyidin kişi kim ḳılmadı başıġa tāc

ikki 'ālem kār-bārı tapġay hergiz revāḥ

min (12) bu sözni anıŋdın işittim. endīşeġa ḳaldım ve min ebū bekr birle dōst ve hem-nişīn irdi. kāhin öyidin (13) kiyin anıŋ ḳaşıġa bardım ḥalimniŋ sözini aŋa beyān ḳıldım. ebū bekr aydı. iy 'oṣmān, 'āḳil ü ḫoşmendsin (14) ve barçanıŋ 'āḳıbetini yaḫşı ve yamanġa dānişmendsin. rūşen ve hüveydādur kim niçe pāre pāre taş kim körmek (15) ve işitmek ve sözlemek ve sūd-ziyān ḳılmek olarda bolmas. ḫüdālıḳġa niçük yazġaysin. Aydım. re'y şundaġ (16) ebū bekr aydı. ḥaliŋ rāst aytıpdur. ḥaḳḳ te'ālā muḥammed sallallahu 'aleyhi's-selāmnı rāstlıḳġa dürüstlıḳġa (17) yıbarıpdur. ġanīmet bilgil ve ḳabūl ḳılmaḳda te'ḫirni revā körmeġıl. mışrā çün yaḫşı işde ḥācet işcāre (18) hīç sin ve ebū bekr bu sözni üstide irdük. peyġamber ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem ötüp barur irdiler. 'alī (19) hem-rāh irdiler. ebū bekr barıp nihān söz ayttı. peyġamber ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem kilip olturup miŋe baḳıp

17a

(1) aydılar. ḥaḳḳ te'ālā emri birle sini behişt mihmān-dārlıḳıġa indermin. sin hem ḳabūl ḳılġıl. fī'l-ḥāl ol ḥażretniŋ sözleri (2) köŋliġa te'sīr ḳıldı. ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem kelime-yi ṭayyibeġa tilimni açtım ve peyġamberler ḫātemiġa mihr ü muḥabbet baġladım. andın kiyin ruḳiyye (3) ḫātūn kim ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemniŋ ṣulbiye ḳızları irdi. anıŋ ṣoḥbetiġa müşerref boldum ve ḫātemniŋ (4) sözi her bar köŋlümde keçer irdi ve īmānlıḳın ziyāde bolmaḳıġa bā'iş bolur irdi. altınçı vāḳı'a sa'd ibn (5) ebī vaḳḳāṣnıŋ zikri rażıyallāhu 'anh vaḳtāki sa'd īmān kiltürür ve henüz müselmānlar ḳureyşniŋ ṭa'ne ve (6) ta'arrużdın ḳorḳup namāznı mekkedin çıḳıp beyābānda öter irdiler. bir kün ḳureyş cemā'ası bulardın aldı nā-sezā (7) ve beyhūde söz āġāz ḳıldılar. pāre pāre cenk ve cehl ü cidālġa encām taptı. sa'd ibn ebī vaḳḳāṣ bir pāre üstüḫ^{v}ānnı (8) alıp bulardın birini başını yardı. cerāḥat bolup ḳan aḳa başladı ve ḳāfirler ḳaça başladı ve bu vechdin (9) aytıpdurlar. ol kimerse kim islāmda ḳāfirlerġa zaḫm urdı ve olarnıŋ ḳanını tökti. sa'd bin ebī vaḳḳāṣ (10) irdi ve 'aşere-yi

mübeşşereniŋ biri irdi. ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem anıŋ bāreside du'ā ḳıldılar. (11) *allāhümme da'vetühü ve sa'dün rameytühü* ya'nī ḫüdāvendā sa'dnıŋ du'āsını müstecāb ḳılġıl ve oḳını rāst tigürgil ve bu (12) sebebdin müstecābü'l-du'a boldı ve oḳı hergiz yirġa tüşmes irdi. naḳlīdür kim āḫirī 'ömride közi nā-binā (13) boldı. Aydılar. aġrıḳlarġa du'ā ḳılursin. müstecāb bolur ve özüŋ ḥaḳḳında ne dīn du'ā ḳılmas. (14) sin tā güzār-gözlük bolġaysin. ol aydı. *ḳażā'ul'lāhi te'ālā indi aḥabbu min baṣarī* ya'nī ḫüdāvend te'ālānı (15) ḳażāsı miŋe rūşenlikdin dürüstraḳ ve ḫūbraḳ. yetinçi vāḳı'a 'abdu'r-raḥman ibn 'avfnıŋ ḳıṣṣası razıyallāhu 'anh (16) naḳlīdür kim 'abdu'r-raḥman aydı. ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem meb'ūṯ bolmasdın burun ticāret üçün yemenġa (17) bardım. ebü'l-a'vālim himeyrīniŋ oġlı iklānnıŋ menziliġa tüştüm ve ol köp yaşlıġ biri irdi. pervīn ża'īflıḳdın (18) bükri bolġan irdi ve her ḳaçan kim yemenge barsam anda tüşer irdim. her bar mindin sorar irdi kim sizler aralarıŋızdın (19) hīç kimerse peydā boldı mu kim anıŋ şöhreti ve şerefi bolġay. yā sizlerġa dīn işide ḫilāf ḳılġalı aytur irdim.

17b

(1) andaġ kimerse yoḳ. bu nevbet kildim. burunġıdın hem ża'afraḳ kördüm. ḳulaḳı aġrıḳı ve ża'īf (2) ḳāmeti süst ü naḥif ve ferzendleri hemmesi cem' bolup yülep olturġuzdılar. miŋe aydı. nesebiŋni (3) beyān ḳıl. Aydım. min 'avfnıŋ oġlı 'abdu'r-raḥmandurmin. ḥāris ibn zühreniŋ nebīresi aydı. uşbu (4) külliyetdür. beşāret birürmin. siŋe kim yemen ticāretidin ḫūbraḳ bolġanı ḫüdā te'ālā sizleriŋ ḳavmiŋleridin (5) ötken ayda bir peyġamberi yıbardı ve anı ḫalḳdın şerāfetlik ḳıldı ve aŋa kitāb yıbardı ve bütġa (6) tapınmaḳdın men' ḳılur ve islāmġa delālet ḳılur ve bāṭıldın yandurur aydım. ḳaysı ḳabīledin aydı. (7) benī hāşimdin ve sizler anıŋ birāderisiz. 'abdu'r-raḥman ḥabīb bolġıl ve tīz yanġıl ve aŋa yār-ı muvāfıḳ bolġıl rāst (8) gūy bilgil ve meded-kārlıḳ ḳılġıl. dip oḳudı ve aydı. ol ḥażretġa 'arż ḳılġıl ve ol beytlerdin (9) budur şi'ir *eşhedü bi'llāhi z̲i'l-me'ālī ḫālıḳu'l-leyli ve'ṣ-ṣabāhi* tercemesi ḥelālim serlikge mindür min ṣāf ve güvāh (10) ḳılġuçı ol tünni her kün ṣaçdım birle şikāf, bu siziŋ perverdigārlıġa ḳasem yād eylerim, sin (11) ḳatıġ yaşlardın kilgen yalavaç bī-ḫilāf sin şefī'im bol. uluġ ol pādşāh der-gāhıda inder ilni (12) yaḫşı dīnġa ḳılġalı ḥaremin. mu'āf ve cüst ü çābik işleriŋni bütkezdim. aşuḳup ıżṭırāb birle yandım. vaḳtā ki (13) mekkeġa yittim. ebū bekrġa mülāḳāt boldum. ḫümeyrīniŋ sözini aŋa ayttım. Aydı. ḫüdā te'ālā muḥammed ibn 'abdu'llāhnı ḫalḳġa yalavaç (14) aŋa islāmnı ḳabūl ḳılġıl. ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem ḫadīceniŋ öyide ikenler. anda bardım ve ruḫṣat

(15) tiledim. ruḫṣat birdiler. öyġa kirdim. mübārek közleri miŋe tüşti irse tebessüm ḳılıp aydılar. andaġ yüz (16) körermin kim andın yaḫşılıḳ ümīd ḳılurmin kim andın islāmġa delālet ḳıldılar. delīl tiledim. aydılar. (17) alıp kilgen bitiġimni kiltürgil ve kişidin kiltürgen emānet sözni tigürgil dip ḥümeyrānıŋ īmānıġa (18) güvāhlıḳ ittiler ve aydılar. kim ol ḫāṣ mu mü'minlerdindürmin. islāmnı ḳabūl ḳıldım ve kelime-i şehādet ayttım (19) ve ḥümeyrānıŋ şi'irini oḳudum ve ayġan işāretleridin ḫaber birdim. Aydılar. şi'ir rabb mu min ni vemā

18a

(1) *ve muṣaddiḳun bī ve mā şehide zamānī ūlā'ike ḥaḳḳan iḥvānī* ma'nīsi ol kim köp mü'minler miŋe īmān kiltürgenler (2) bolġay kim ḥālā mini körmegeyler ve miŋe taṣdīḳ ḳılġaylar bolġay. miniŋ zamānım ve rūzgārımnı tapġaylar. ḥaḳḳ ve rāst (3) dur kim olar miniŋ birāderimdürler. ammā özgelerge ebū bekrniŋ delāleti birlen īmān kiltürdiler. 'ömer ibn (4) āyine bu hem biş kişi birle sābıḳlardındur. muḥammed ibn isḥāḳ aytur. sikkiz kişi islāmda sābıḳdurlar. ya'nī hemmedin (5) burun islāmġa kirgen ve bu millet ﷺ ḳabūl ḳılġan 'alī ibn ebī ṭālib, zeyd ibn ḥāriṯ ebī bekr, ebī ḳuḥāfe, ṭalḥa ibn (6) 'abdu'llāh, 'oṯmān ibn 'affān, zübeyr ibn 'avām, 'abdu'r-raḥman ibn 'avf, sa'd ibn ebī vaḳḳāṣ müsteḳış ve (7) 'ömer ibn 'ayīneni hem bu sikkizdin yād ḳılıpdurlar. andın yene ebū bekrniŋ delāleti birle ebū 'ubeyde (8) bin el-cerāh ve 'oṯmān ibn ma'ṭūn, varḳam ibn ebī alar ebū selma ibn 'abdu'llāh ehli? īmān zümresidin boldılar (9) andın kiyin 'ubeyde ibn el-ḥāriṯ ibn el-muṭṭalib ve cānib ibn ve sa'id ibn zeyd ibn 'ömer ve ibn neyfel ve ḫatābnıŋ ḳızı (10) fāṭımanıŋ gesi ve sa'id ibn zeydniŋ si ve ḳarāmet ibn ma'ṭūn ve 'ömer ibn vaḳḳāṣ ve 'abdu'llāh (11) bin su'ūd ibn el-ġāzi ve ibn 'amr ve ġıyāṯ ibn ebī ḫannes ibn ḫüdāfe ve 'āmrān (12) ve 'abdu'llāh ibn ve ca'fer ibn ebī ṭālib ve ve 'aişeniŋ ḳızı esmā ve ḥāraṯnıŋ oġlı (13) ḫālid 'ömerniŋ oġlı 'abdü'ş-şems ve 'atebe ibn res'anıŋ oġlı ve ebū ḥanefe ve 'abdu'llāhnı oġlı ve (14) ve 'ömer ibn yāser ve ibn sebāl ve ayās bekr ve ḫālid ibn bekr ve ebū ve ṭayyib ibn 'ümeyr ve ibn 'ömer rażıyallāhu (15) 'anhım ecma'īn ve bularnıŋ her ḳaysınıŋ īmānıġa bā'iṯ ve ḳıṣṣa bar irdi. ammā bu kitābda güncāyiş yoḳtur. anıŋ üçün (16) kiltürmedük. bu cemā'at irdiler kim biri biriniŋ kiyindin islāmnı ḳabūl ḳıldılar ve bulardın kiyin (17) perākende ḫalḳ bir bir ve ikki ikki andın ziyāde kilip īmān ayttılar. mekkede islām āşikāre bolġandın kiyin sikkizinçi vāḳı'a ḥażreti (18) ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemni vücūdları berekātıdın şeyṭānlarnı āsmānġa çıḳmaḳdın men' ḳılġan zikri naḳlidür kim ḫazreti ṣalla'llāhu

18b

(1) ‘aleyhi vesellem meb’ūs̲ bolmasdın burun şeyṭān āsmānġa çıkıp her ḳaysı bir kūşede olturup ḳulaḳ tolaḳ bolur (2) irdi ve her kün vāḳı’ bolur ḥādis̲elerniŋ sözini ferişṭelerdin işitip ber-ḥaḳḳ sözlerġa çendān bāṭıl sözlerni (3) iliştürüp ḫalḳġa yitkürür irdi. ve peyġamber ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem şerāfetlerini ẓuhūrıdın yigirme kün ötti irse (4) şeyṭānlarnı otnıŋ şu’lesi birle urup āsmānġa çıḳmaḳdın ve söz tiŋşemeḳdin men’ ḳıldılar ve bu (5) manṣabbdın çıḳardılar. andaḳ kim bu āyet aŋa delālet ḳılur. *ve ennā lemesne’s-semā’e fe-vecednāhā muli’et ḥarasen şedīden ve şuhuben* (6) *ve ennā kunnā naḳ’udu minhâ mekā’ide lissem’i femen yestemi’i el-āne necid lehu minhümā raṣadān*[13] tefsīri ol kim şeyṭānlar aydı. her-āyīne biz āsmānġa (7) çıḳa kite barmiz. āsmān yolını nigehbānlar ve ḳavī yasavullar birle tosḳarıġlıġ ve yulduz şu’lesi urarlar. ḥırs (8) ism-i cem’ lafẓ-ı müfred üçün ṣıfat-ı şedīd kilipdür. şehb-i şehābnıŋ cemī’ maġnisi ot şu’lesidür (9) ve yene şeyṭānlar aytur. biz āsmānġa çıḳıp olturur yirimizde olturup ḳulaḳ tiŋşesaḳ irdük ve ferişteler sözi (10) işitür irdük. Aydı. bizdin her kim āsmānġa çıḳıp ḳulaḳ tiŋşese tapar yulduzlarnı men’ ḳılġuçı ve āsmān (11) saḳlaġuçı çıḳġalı ḳoymaslar ve şu’leler birle urarlar. maḳā’id cem’ maḳ’adıġa olturur ṣadānıŋ ma’nīsi (12) saḳlaġuçı köz tutġuçı ol ṭā’ife kim şeyṭānlarnı āsmāndın men’ bolup ḳulaġandın āgāh boldı. (13) ṭā’ifelıḳlar irdi ve her kim bu cemā’adın himmet ve ṭāḳıġa baḳıp tiveler ve ḳoylar bütleri üçün ḳurbān (14) ḳıldılar. andaḳ kim bu ṭā’ifeniŋ ciḥār pāy-mālı güyā ḳalmadı. hemme aydılar. emvālimizni barça telef ve helāk ḳılduḳ kim (15) bolmadı ve bularnıŋ arasıdaki meşhūr yulduzlardın hīç biri yirġa tüşmedi irse ittifāḳ birle māl boġuzlamaḳdın (16) ve ḳurbān ḳılmaḳdın toḫtadılar. naḳlīdür kim āsmāndın şeyṭānlar men’ bolġanıdın iblīs vāḳıf (17) boldı ve munıŋ bā’is̲ini ma’lūm ḳılmaḳı lāzım bildi. buyurdı kim her şehrniŋ tofraḳıdın kiltürdiler. (18) her ḳaysını burap yıldam yirge taşladı. ol zamān kim tehāneniŋ tofraḳıġa nevbet yitti irse aydı. (19) bu şehrde bir ḥādis̲e vāḳı’ bolupdur. anıŋ tofraḳı būyıdın vücūdıġa ḥasret otı tutaştı ve nā-mübārek cānı

19a

(1) dimāġıġa ġam ve endūh otınıŋ dūdı ḥaddin aştı ve bu sebebdin ḫalḳnı güm-rāh ḳılmaḳ ve ẓalālıġ (2) başlamaḳnıŋ yolı bend boldı. toḳḳuzunçı vāḳı’a ḥażreti

[13] **Cin suresi 8-9. Ayetler**: 8. Hakikaten biz (cinler) göğü yokladık, onu güçlü muhafızlar ve alev toplarıyla doldurulmuş bulduk. 9. Halbuki biz (daha önce, göğü) dinlemek için onun oturulabilecek yerlerinde otururduk; fakat şimdi kim dinlemek isterse kendisini gözetleyen bir alev topuyla karşılaşıyor.

ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem ḫalḳnı āşikār islāmġa indegeyleri (3) rivāyetidür kim vaḥy nāzil boldı tā hemme ḫalḳnı islāmnı āşikāre delālet ḳılġunça üç yıl ötti ḥaḳḳ te'ālā bu āyetni (4) ıbardı kim *faṣde' bi-mā tu'meru ve'ariż 'ani'l-muşrikīne innā kefeynāke'l-mustehzīne*[14] ya'nī ol vaḳt boldı kim fermān becā (5) kiltürmek ve āḫirini ḫalḳġa tigürmekde renc çikġaysin ve islāmnı āşikār ḳılġaysin. ve bülend-āvāz birle ḳur'an oḳuġaysin. (6) ve özüŋizni kāfirlerdin fāriġ tutġaysin. kim min bularnıŋ şerrini sindin yıraḳ ḳıldım. bu āyet nāzil (7) bolġandın kiyin ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem peyġamberlikni ḫalḳġa bilintürmek bünyād ḳıldılar. ve mescidġa kirip (8) barça ḫalāyıḳnı islāmġa indediler andın kiyin ṣafā taġıġa çıḳıp nidā ḳıldılar kim. iy ḳureyş uruġı yıġılıŋlar. (9) barça ḳabīleler cem' boldı irse iy ḫalāyıḳ hīç ḳaçan mindin yalġan söz işittiŋler mü hemme aydılar (10) yoḳ aydılar biliŋler kim ḥaḳḳ sübḥāne ve te'ālā miŋe uluġ minnet ḳılıpdur ve mini sizlerġa ilçi ıbarıpdur (11) dip bu āyetni oḳudılar. *yā eyyuhā'n-nāsu innī rasūlu'llāhi ileykum cemī'an inne'llez̲ī lehu mülkü's-semāvāti vel-arżı lā ilāhe illā* (12) *huve yuhyī ve yumīt*[15] tā āḫir tefṣīri ol kim iy muḥammed ayġıl ḫalḳġa kim. iy ḫalāyıḳ min ḫüdānıŋ peyġamberidür min barçaŋızını (13) ol ḫüdāyī kim yaratıpdur āsmān ve zemīn mülki anıŋdur ve ol yaratḳandur ve andın özge ma'būd (14) ber-ḥaḳḳ yoḳtur tirgüzgüçi ve öltürgüçi oldur ebū leheb ġażab-nāk bolup aydı miniŋ bu birāder-zādem dīvāne (15) bolupdur munıŋ söziġa ḳulaḳ salmaŋlar mundaġ sözlerni tekrār ḳıldı ve bu şūm mel'ūnnı sözidin (16) ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemniŋ mübārek ḫāṭırları aġrıdı ve köŋülleri serbān u perīşān öyġa kildiler (17) ve hīç kim īmān kiltürmedi. andın kiyin yavuḳ toḳġanlarıġa ḳorḳınçı salmaḳġa fermān kildi ve anda *'aşiretüke* (18) *el-aḳrabīn ve'ḫfeż cenāḥake li-men ittebe'ake mine'l-mü'minīn* tefsīri ol kim iy muḥammed ol yavuḳ toḳġanlarıŋnı miniŋ (19) 'az̲ābım ve ġażabımdın ḳorḳutġıl ve mü'minler kim siŋe tabī'iyyet ḳılıpdurlar. olarġa 'ināyetiŋni yayġıl. ya'nī

19b

(1) ya'nī şefḳat ve merḥamet ḳılıp miniŋ raḥmetim ve 'ināyetimdin işāret birgil. bu āyet nāzil boldı irse ḥażreti (2) ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem emīr'el-mü'minīn 'alī rażıyallāhu 'anhġa aydılar. iy 'alī ḥażreti ilāh ve celle-celālidin fermān kilür kim (3)

[14] **Hicir Suresi 94-95. Ayetler**: 94. Sen, sana buyurulanı açıkça duyur, müşriklere aldırış etme! 95. Allah'ın yanında başka bir tanrı daha edinen o alaycılara karşı biz senin yanındayız.

[15] **Araf Suresi 158. Ayet**: De ki: Ey insanlar! Gerçekten ben göklerin ve yerin sahibi olan Allah'ın hepinize gönderdiği elçisiyim. O'ndan başka tanrı yoktur. O hayat verir ve öldürür. Öyleyse Allah'a ve ümmi peygamber olan resulüne -ki o Allah'a ve O'nun sözlerine inanır- iman edin ve ona uyun ki doğru yolu bulasınız.

yavuḳ toḳġanlarıŋnı ḳorḳutġıl ve öz ḳabileŋni islāmġa indegil ve bu fermānnı tutarġa ‘azm cezm ḳıldım ve bu iş (4) miŋe bisyār müşkil boldı ve bu işni becā kiltürürġa tursam miŋe ezā ve ihānet ḳılurġa hücūm ḳılġaylar ve çendān (5) mekrūh işler ve külfetler yitkürgeyler ve min bu endīşedin ḳaṣd ḳıldım kim ḫāmuş turġaymin ve ṣabr ṭāḳat (6) imgekini ‘aḳl dānā merdi birle tedbīr ve maṣlaḥat itegiġa urġaymin. tā cebrā’īl ‘aleyhi’s-selām kildi. Aydı. yā muḥammed eger fermān (7) becā kiltürmeseŋ ‘uḳūbet-i ilāhīġa mübtelā bolġaysin. imdi iy ‘alī ṭa’āmı müheyyā ḳılġıl ve bir munça küşt salġıl. bir cām (8) süt kiltürgil. ‘abdü’l-muṭṭalibniŋ uruġını çarlagil. ṭā min olarġa söz ayġaymin. ‘alī aydı. min hem fermān (9) becā kiltürdüm. ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemniŋ uruġlarıdın ḳırḳ kişi kim ebū ṭālib ve ḥamza ve ‘abbās (10) ve ebī leheb mundın özgelerni hem cem’ ḳıldım. andın ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem işāret ḳıldılar ṭa’āmnı (11) kiltürdüm. evvel ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem işāret ḳıldılar. ṭa’āmġa ḳol kiltürdiler ve pāre küşt alıp (12) tenāvül ḳıldılar. ḳalġanını ṭabaḳnıŋ eṭrafıda ḳoydılar ve aydılar. *ḫuz ve bismi'llāh* ya’nī ṭa’āmġa ḳol kiltürüŋler. (13) ḫüdānıŋ atı birle mihmānlar ol ṭa’āmdın toyġunça yidiler ve ol ḫüdānıŋ ḥaremi kim ‘alīniŋ cān-ı ḳudreti (14) ḳabżasıdadur. ḥāżır ḳılġan ṭa’ām ol her ḳadeḥ süt her ḳaysını bir kişig tutar irdi. bu kilgen (15) mihmānlar seyr boldılar. andın kiyin resūl ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem sözlegeli turup irdiler. ebū leheb-i la’īn (16) söz başladı. Aydı. ḫizmet bolmaġay ol kişi kim dostuŋlarnı ya’ni muḥammed ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemni siḥr ḳılıpdur (17) ve resūl ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemġa baḳıp aydı. siniŋ ḳavmiŋġa ya’nī ḳureyşġa barça ‘arab ḳabīlesi berāberlikġa (18) ṭāḳat kiltüre almas ve bu mühimniŋ seren-cāmı aŋa ber-ḳarār bolur kim sini bend ḳılurmiz. hergiz ‘ayş u rāḥat (19) yüzini körmessin ve bizge bu āsānraḳ kim hemme ‘arab ḳabilesi bizġa ḫuṣūmetġa turgeyler ve hīç uruġ

20a

(1) ḳarındaşlarġa sin ḳılġan yamanlıġnı endīşe ḳılġan imes. ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem ḫāmūş olturdılar. (2) mübārek vücūdları bu mel’ūnnı sözidin elem-nāk boldı ve meclis munıŋ birle tarḳadı. yene bir nevbet aydılar. bu ādem (3) sözni mindin ilgeri aldı ve sözi ol irdi kim işitiŋ. yene andaġ ṭa’ām müheyyā ḳılġıl. yene aydı fermān becā kiltürdüm. (4) vaḳtā ḳavm ṭa’ām yidiler. resūl ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem söz ibtidā ḳıldılar. evvel ḥamd u senā’ aydılar. andaḳ kim ḥażreti ṣalla’llāhu (5) ‘aleyhi vesellemniŋ ‘ādetleri ol irdi. *elḥamdu li’llāhi naḥmeduhu ve neste’īnühü ve nü’minü bihi ve netevekkel ‘aleyhi* ya’nī ḥamd u senā’ ber-sebil devām (6) ve sebāt ol ḫüdāvend

ma’būd-ı ber-ḥaḳḳġa ve her zamān sipās u sitāyiş ḳılurmin ve anıŋdın yāverlik ve meded-kārlıḳ (7) tilermin ve aŋa īmān kiltürüp yegānelıġıġa tapunurmin ve aŋa tevekkül ḳılıp işenürmin. andın kiyin ḫüdānıŋ birligiġa (8) tanuġluḳ birdi ve şerīki yoḳluḳını san ḳıldı ve aydı. ḥīç kim öz cemā’asıġa yalġan aytmas ḳasem ḳılur. miŋe (9) eger meşelā barçaġa yalġan aytur bolsam hem sizlerġa aytmasmin. ḫüdāvend kim andın özge ḫüdāvend yoḳtur kim min sizlerġa (10) ve tamām ḫalḳġa peyġamberdürmin. va’llāh ki sizler hemmeleriŋizġa ölüm ḥaḳḳdur. andaġ kim uyḳuġa barursizler ve tirilmek (11) ḥaḳḳdur. andaḳ kim uyġanursizler ve her ne ‘amel ḳılursizler. ḥesābını körersizler. yaḫşı işniŋ cezā’sıġa (12) yaḫşılıḳ körersizler ve yamanlıḳnıŋ cezā’sıġa ‘azāb ve ‘uḳūbet taparsizler. el-ḥāl sizleriŋ bu işimde (13) ‘ācizlıḳ ve şikestelıḳ körersizler. bu vaḳt miŋe yār u meded-kār bolġaysizler tā ḫüdānıŋ ḥükmini ve ḥaḳḳ dīnini (14) āşikāre ḳılġaymin. bes ḳaysılarıŋız miŋe püşt-penāh bolup ḳuvvet birürsiz. tā miŋe birāderim bolġaysizler bulardın (15) ḥīç kim cevāb aytmadı. emīrü’l-mü’minīn ‘alī kerremallāhu vechehu aytur. yā resūlu’llāh min bularnıŋ hemmeleridin yaşḳa (16) kiçikraḳ ve ġażabda şerraḳ ḳabīlede ve nesebde ve uluġraḳ ḳolumdın kilgençe ḫidmetni kem aytmasmin. (17) ve ḳaddemin tofraḳnı küḥl cevāhirġa arzıtmasmin. resūl ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem ḳollarını boynumġa saldılar. miŋe sitāyiş (18) birle du‘ā ḳıldılar. Aydılar. bunıŋ birāderim ve vaṣīmdür. her ne dise *semi’nā* dürr-i cavāhirin ḳulaḳıŋlarġa saluŋlar. (19) *ve aṭa’nā* ḫalḳın üstüŋlarġa aluŋlar ve bu cemā’a külüşüp ḳoptı. ebū ṭālibġa aydılar. birāder-zādeŋ aytur kim

20b

(1) aytur kim ‘alīniŋ sözini işitgil ve anıŋ fermānını tutgil. yene bir rivāyetde ca’fer ibn ’abdu’llāh emir’ül-mü’minīn (2) ‘alīdin ilgeri ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemġa cevāb birgeli meşġūl boldı ve aydı. iy muḥammed ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem (3) miŋe hīç iş siŋe yār u meded-kār bolmaḳdın ḫūbraḳ ve maḥbūbraḳ imesdür hīç ḫᵛāhiş siŋe re’āyā (4) ve ta’ẓīm ḳılmaḳġa berāber bola almas. hemmemiz naṣīḥatiŋizni aŋlaġalı kilipdürmiz ve bu hemmesiniŋ vatannıŋ uruġı- (5) durlar ve min hem bularnıŋ biridürmin. eger sözüŋe onasalar ve peyġamberligiŋġa ḳabūl ḳılsa min hemmedin burun (6) bu meydānda yügürürmin. eger ibā’ ḳılsalar min ‘abdü’l-muṭṭalibniŋ ve özge ata ve babanıŋ dīni ve milletidedürmin (7) ve sin her ni kim aŋa kilgen bolsın. fermānnı becā kiltürgil ve dīn ve milletiŋni fāş ḳılurnı ve peyġamberlikkiŋni (8) ḫalāyıḳġa yitkürürni her kün ziyāde ḳılġıl. tā min tirigdürmin. siŋe ḫidmetiŋni ġanīmet bilürmin ve şīrīn (9) cānımnı siniŋ ḥimāyetiŋde belā oḳıġa siper ḳılurmin. andın ebū leheb aydı.

iy ‘abdü’l-muṭṭalib ferzendleri (10) va’llāh kim her ni kim ol iḫtiyār ḳılıpdur. sebebniŋ ve nāmūs ve nişāneŋ nādānlıḳ ve bā’iṣ-i żarar u peşīmān (11) ve perīşānlıḳdur. andın ḳol yıġıŋlar. tā yene biri munıŋ def’iġa uġur almasdın burun ebū ṭālib (12) aydı. iy uṣūl mundaḳ aḥmāḳane sözler sözlemegil ve dostluḳ ṣūretide düşmenlik körgüzmegil (13) güyā öz pesendiŋde rūzgār atāsı sindin özge ferzend toġḳanı yoḳ ve ‘aḳl cevherin tüzetgüçi sindin (14) bölekke dāniş birgeni yoḳ va’llāhi ki tā min tirikdürmin. anıŋ re’āyasını terk ḳılmasmin ve anı düşmenġa hergiz (15) birmesmin ve eger ġareż ‘abdü’l-muṭṭalibniŋ tabi’atı bolmasa irdi min aŋa īmān kiltürür irdim ve anıŋ (16) tabi’atı yolıda yügürür irdim. eger inṣāfıŋlar bolsa aŋa īmān kiltürüŋler eger ḫ^{v}āhişiŋler (17) bolmasa barı ḥaḳḳ sübḥāne ve te’ālānıŋ ḥükmini ‘ālemde cāri ḳılġunça ve dīniġa ḳuvvet birġunça aŋa yār u meded-kār boluŋlar. (18) vāḳıdī raḥmetu’llāhi ‘aleyhniŋ rivāyeti ol-zamān ki āyet-i kerīme *ve’nzir ‘aşīretike el-aḳrabīn* nāzil boldı. resūl (19) ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem ṣafā taġıġa çıḳtılar ve aydılar. iy cemā’a ḳureyş bu yügürüŋler ve sa’ādetġa ulanıŋlar

21a

(1) ve mindin yüz ögürmeŋler ḳureyş cem’ bolup kildiler ve aydılar bizni munda kiltürmeginiŋ bā’isi (2) ni irdi. Aydılar. iy ḫalāyıḳ eger ayttım kim bu taġnıŋ arḳasıda bir gürūh ḫalḳ sizlerniŋ ḳaṣdıŋızlarda (3) turupdur ve ḳollarıġa şemşīr terrān tutupdur ve cānıŋlarnı alurġa ittifāḳ meclis ḳurupdur. mini bu sözde (4) rāst-gūy bilürsizler mü. hemme aydılar irse sin bizniŋ aramızda yalġançı imessin ve biz hergiz sindin (5) yalġan söz işitgen imes[miz]. Aydılar. min sizlerġa ḳorḳunçı salurmin. başıŋlarġa kilür belā ve ġażābdın kirek kim ḳabūl (6) ḳılġaysizler. iy ‘abdü’l-muṭṭalib uruġı ve iy abdü’l-menāf evlādı ve iy benī zühreniŋ zürriyātı, tā hemme ḳureyşni (7) ṭāyife ṭāyife nidā ḳılıp aydı. *işterū enfüseküm mine’llāhi lā ġınā mine’llāhi şey’ün* ma’nīsi ol kim satḳın alıŋ ḫüdādın (8) bir kelime bahā birip ve behiştġa raḥmet āḫirġa sezā-vār bolup dūzaḫ ‘azābıdın ḫalāṣ boluŋlar ve sizlerni (9) ḫüdānı ġażabıdın hīç nimerse ḳutḳar almas ve fā’ide ḳılmas ve miŋe ḥaḳḳ te’ālādın fermān kildi kim *ve enẕir ‘aşīretike* (10) *el-aḳrabīn* ya’nī yavuḳ toḳġanlarıŋġa ‘azābıdın ḳorḳunçı salġıl. biliŋler kim sin aḫretde hīç (11) menfa’at yitkürü almasmin ve ‘uḳūbetdin ḳutḳara almasmin. tā kelime-i lā ilāhe illa’llāh aytmaġunça ve miniŋ peyġamberlikkimġa (12) iḳrār ḳılmaġunça ebū leheb aydı. *tebben leke yā muḥammed li-hāẕā da’avtenā* ya’nī muḥammed ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem helāk bolġaysin. munıŋ (13) üçün yıġıp bizni ol bā’iṣdin ḥaḳḳ te’ālā bu sūreni yıbardı kim *tebbet yede ebī leheb ve teb* tā āḫir (14)

onunçı vāḳı’a ḳureyş serdārlarıdın bir cem’i ebū ṭālib ḳaşıġa kilgeni tā anıŋ ittifāḳı birle ḥażreti ṣallāl- (15) alahü ‘aleyhi vesellemni yaŋı dīn milleti peydā ḳılġanıġa melāmet ḳılġaylar ve ata babanıŋ dīniġa muḫālefet ḳılmaḳdın (16) yandurġaylar ve muḥammed isḥāḳ raḥmetu’llāhi ‘aleyh aytur ḳureyş kördiler kim peyġamber ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemni āşikāre (17) ḳıldılar. ḫalāyıḳnı islāmġa indegeli meşġūl boldılar. kündin künge unaşlarıda terḳ ḳılurġa yavıştılar ve bütġa tapunmaḳnı (18) megerde ḳabīḥ körsetip ḫalḳnıŋ köŋlüni yandurġalı turdılar. ḳureyş ḫüdālarıġa düşnām ve nā-sezā (19) yıbardılar irse bularġa düşvār kildi ve āḫir bularnıŋ bütleriġa īmān ve ṭā’atdin azuḳ rāst ḳılmay.

21b

(1) āḫiret seferi ḳılġan ata ve babalarıġa ve ta’arruż ḳılmas irdiler. bular hem ḥażreti (2) ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemġa hīç daḫl birmes irdiler. vaḳtākim ḳureyşlıġlardın ötseler aytur irdiler. (3) ‘abdü’l-muṭṭalibniŋ bu oġlı īmāndın ḫaber birür ve īmān āsmān ḫalḳ muŋa söz ayturunça zamān bu ṭarīka birle (4) rūzgār kiçti ve bularnıŋ ma’būdlarınıŋ bāṭıllarıġa ve ata babalarını bī-ḥāṣıllıḳlarıġa īmān (5) ve islāmdın bī-naṣīb dünyādın rıḥlet ḳılġan cihetdin menzil ve mekānları dūzaḫnıŋ ḳa’ri? (6) bolmaḳıġa āyāt ve ḳur’ān nāzil boldı. bu āyetni bularġa oḳıdı. bular hem ‘adāvet kemerin muḥkem baġlap (7) ol peydā bir erġa ve ṣaḥābe-i kibārġa ezā ve ihānet ḳılurġa turdılar. ammā ebū ṭālibniŋ ḥimāyeti sebebidin (8) hīç ta’ne ve ta’arruż ḳılurġa mecālleri yoḳ irdi ve bularnıŋ serdārlarıdın cemā’aġa kim ‘atebe ve şeybe (9) ve ebū cehl şerrlik mundın özgeġa kişi ḳopup ebū ṭālib ḳaşıġa kildiler ve aydılar. iy ebū ṭālib (10) bes bizniŋ uluġumiz ve pīşvāmızsin biz hemīşe sini rıżālıġıŋnı istermiz ve hirāsda sini sözüŋe (11) kirermiz ve köŋlüŋ ḫ^{v}āhişiġa be-ḳadr-ı imkān cehd itermiz. imdi siniŋ bu birāder-zādeŋ ve ata babaŋ (12) dīnini ḳopup yaŋıdın hudā ḳılıp ve bizniŋ ḫüdālarımızġa nā-sezā ayturnı ‘ibādet bilipdür ve ḫalḳnı (13) kemrāh ḳılurġa turupdur ve bizni küfr ü żalālet birüp yörüpdür. imdi evvel siniŋ ḳaşıŋġa (14) kildük. Tā bes aŋa naṣīḥat ḳılġıl kim mundın kiyin sizni kāfir ve kemrāh dimesün ve ḫüdālarımızġa nā-sezā (15) aytmasun. eger mundın kiyin naṣīḥatıŋızġa kirmese biz anıŋ ḳaṣdıġa kirermiz. ebū ṭālib bularġa müşfiḳāne cevāb (16) birdi ve yaḫşı ögüt birle yandurdı ve bu ma’nīdin seyyid-i ‘ālem ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemġa iẓhār ḳılmadı. (17) ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem öz işleriġa meşġūl irdiler ve bütlerni düşnām ḳılmaḳ ve bularnı kemrāhlıḳ (18) ve kāfirlıḳġa ḥükm ḳılmaḳdın yanmadılar ve bu cemā’ġa kīne

ve ‘adāvet baġladılar ve neçe vaḳt bu minvāl birle rūzgār (19) otıŋa bulardın cem’ ekābirler ebū ṭālib ḳaşıġa kildiler ve aydılar. bu nevbet siŋe ‘arż

22a

(1) ḳılduḳ. iltifāt ḳıldıŋ. biziŋ cānibdin siniŋ ḫāṭırıŋġa ġubār bolmaḳdın iḥtirāz ḳılurmiz. bilgil. (2) imdi ṭāḳat ṭāḳ boldı. ṣabr-ı taḥammülü’l-fırāk didi ve ḳureyş hem andaḳ ittifāḳ ḳılıpdurlar kim aydı. aŋa ḳaṣd (3) ḳılġaylar ve anı men’ ve def’ ḳılmaḳġa turġaylar. ayturlar kim mekkede ya ol bolsun ya biz mundın ziyāde ṣabr u ṭāḳat (4) kiltüremesmiz her çend bularnıŋ ceḥāleti otını uçurmekġa cehd ḳıldı. fayide birmedi. el-ḳıṣṣa ebū ṭālib ḳaşıdın (5) acıġlanıp kittiler. ebū ṭālibni bu vechdin köŋli perīşān boldı. ṭāḳati yoḳ irdi kim ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem (6) āzārı yitgey ve ḳavmi hem munıŋdın çikkilip her ṭarafġa bölünüp kitgey. ḳureyş ḳabīlesi arasıda cenk [ve] ḫuṣūmet (7) peydā bolġay. ol ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemġa aydı. iy muḥammed ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem ḳavm hemme siŋe ‘adāvet ḳılıp turur. (8) eger bu işde olardın özüŋni ve muvāsā birle ḳutḳursaŋ ve olar rıżālıḳıġa kūşiş ḳılmasaŋ. andın özge ḳılur işiŋni (9) özüŋ bilsiŋ peyġamber ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem gümān ḳıldılar kim meger ebū ṭālib aydı. ḥimāyet ḳılmaḳdın (10) düşmenler şerridin saḳlamaḳdın şeklıġġa ḳaldı bolġay ve anıŋ perverişi hemmesini ilmekidin (11) çıḳarġay ve anı düşmenler ḳolıġa ḳolġay. aydılar. İy ‘amm ḳasem ol ḫüdāyġa kim muḥammed ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemniŋ (12) cānı anıŋ ḳudreti ḳabżasıdadur. eger ḳureyş cemā’ası künni oŋ ḳolumġa aynı soŋ ḳolumġa tutġurup (13) bu işiŋdin kiçġıl diseler hergiz kiçmesmin. tā ol zamān kim islāmnı āşikāre ḳılġaymin. yā ecel şehbāzı kilip cān (14) ṭāyirni ṣayd ḳılġay. ol zamān ma’z̲ūr bolġaymin. beyt tā cān barurıdında cevriŋiz miŋe (15) yitse ger nāgeh ecel yoḳtur. ni-ter ḳudret miŋe bu sözni aytıp ḳoptılar ve közleriġa yaş alıp çıḳtılar. ebū ṭālib kördi kim (16) ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem aldıdın perīşān çıḳtılar. ebū ṭālib ayġanıdın peşīmān boldı. ol ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi (17) vesellemni ḳıçḳırdı ve aydı. Barġıl. her ni kim köŋlüŋ tiler anı ḳılġıl. tā ki cān bedende bardur. siŋe ḥimāyet ḳılurmin (18) ve tā şerīkdürmin. siniŋ rıżālıġıŋ ṭalebini ġanīmet bilürmin. ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem her munça tesellī ḫāṭır ḫāṣıl (19) bolup ebū ṭālib ḳaşıdın revān boldılar. andın kiyin ḳureyş kördiler kim ebū ṭālib muḥammed ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemni

22b

(1) ḥimāyetġa aldı. on kişi ittifāḳ birle ebū ṭālib ḳaşıġa kildiler. ‘ubeyhe ve şeybe rabi’anıŋ oġlanları ve ‘ammesi (2) ve ebū cehl ibni hişām ve ‘āṣ ibni vāyil ve muṭṭa’im ibn ‘adī ve [illegible] ibn ḥuccāc ve aḫnes ibn şerīḳ velīdiŋ oġlı (3) ‘ammāreniŋ alıp kildiler kim ḥüsn-i cemālde ança irdiler kim ḳarangu kiçede ança irdiler kim tolun (4) ay-dik körünür irdi ve gāhī ḥābeşt vaḳtide āfitāb müşāhede bolur irdi ve rūzgār içre naẓīri yoḳ irdi. (5) aydılar. iy ebū ṭālib özüŋe ma’lūmdur kim ‘arabda mundın ra’nā ve zībāraḳ kimerse yoḳtur. biz mundaġ ferzend-i (6) cān peyvendimizni sizge birürmiz. sin munıŋ a’vażıġa muḥammedni bizġa birgil. tā anı nā-būd ḳılġaymiz kim (7) bizniŋ dīn ve milletimiz bünyādını tamām vīrān ḳıldı. il ve köyümizni yoldın azġurdı. ebū ṭālib bu sözdin ġażab-nāk (8) boldı. Aydı. iy ḫalḳ mundaġ endīşeler ‘aḳl hūşıdın yıraḳdur ve bu nev’ idrākdin ḥayvānnıŋ ferāseti (9) yaḫşıraḳ. hīç ‘āḳil bu taṣavvurnı ḳılmas kim min öz ferzendimni sizlerġa öltürgeli birgeymin ve sizleriŋ (10) ferzendiŋlerni alıp anıŋ ornıda perveriş ḳılġaymin. ‘ālemde bu nev’ mu’ameleni kim ḳılıpdur kim min ḳılġaymin. (11) tā bu demġa min pinhān tutar min irdim. imdi āşikāre ayturmin. her kim ki muḥammed ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemġa ḫaṣmdur. min (12) aŋa ḫasmdurmin. dīni milletiġa ḫaṣmdur. ebū ṭālib bu sözni tamām ḳıldı irse hem acıġlap aldıdın ḳoptı. düşmenlikġa (13) ve ḫuṣūmetġa turdılar. ebū ṭālib ḳavmni kördi kim cenk ve ḫuṣūmet bünyād ḳıldılar. uruġ ḳureyşīdin benī hāşim (14) ve benī ‘abdü’l-muṭṭalibni çarladı ve aḥvālini olarġa aydı ve bularnı muḥammed muṣṭafā ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemniŋ meded-kārlıḳıġa (15) delālet ḳıldı. bular hemmeleri aydılar. her ni kim fermān ḳılursin. bī-cān u dil müheyyādurmiz ebū ṭālib bularnıŋ (16) yek cihedlıḳ dik mu’āyene ḳıldı irse bularnıŋ vaṣfıda yaḫşı sipāslar ḳıldı. andın kiyin ḳureyşġa ma’lūm (17) ḳıldılar kim benī hāşim ve benī ‘abdü’l-muṭṭalib peyġamber ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemniŋ nuṣrat ve mededleriġa ittifāḳ (18) ḳıldılar ve ol ḥażretġa mekr ü ḥīle ve ‘adāvet ü ezā ve żarar u külfet yitkürürġa muḳarrar boldılar. ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem (19) ve ‘alī ‘aleyhi vesellem yitinçi faṣl ol ḫ^{v}āce cihān ve seyyid-i ins ü cān ‘aleyhi’ṣ-ṣalātü ve’s-selāmġa ve ṣaḥābe-i kirāmġa müşrikler ve kāfirler

23a

(1) mekr ḳılġanı ve żarar yitkürgenini beyānı bu faṣlda hem on vāḳı’a mezkūrdur. evvelġı vāḳı’a ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemġa (2) żarar yitkürgen ve be-ḳadr-ı imkān ḫuṣūmetġa turgenleri ve peyġamberlik āfitābınıŋ şu’lesini ‘adāvet (3) balçıkı ve ḫuṣūmet tofraġı birle tīre ḳılġanları zikri ve hemmedin ḳatıġraḳ düşmen ebū cehl ibn hişām (4) irdi ve ebū leheb ibn ‘abdü’l-muṭṭalib ve ‘aḳıle ibni ebū mu’ġīze ḥakīm ibn

ebī el-‘āmin ve esved ibn ʾabd (5) ve velīd ibn muġīre ve ‘āṣ ibn hişām ve emīr ibn ḫalef ve eveveyn ḥalef ve ebū ḳays el-‘āke (6) el-ḥāriṣ ve velīd ibn muġīre ve ibn vāyil ve emīr ibn ḫalef ve ebū ibn ve ebū (7) alāsūd ve ‘adn ibn ḥümeyrā ve ‘āṣ ibn hişām ve bulardın bī-inṣāf ve nā-bekārraḳı ve bī-raḥm ve pür āzārraḳı (8) ol ḥażretniŋ nisbetleriġa ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem ḥāriṣ ibn keledeniŋ oġlı naṣr irdi la’inhümu’llāh (9) ecma’īn ve bu sipeh-kār tebbe rūzgār ve cemā’a nā-bekār ol seyyid muḫtār ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemniŋ ‘adāvetleriġa (10) turdılar. ezā ve cefā ‘alemni hevāġa köterdiler ve zāġ balıḳ ve münhirelıḳ meydānıda yügürdiler. niçe kim mümkin- (11) dür. ‘adāvet ṭarīḳasın hemīşe ḳılur irdiler. ḥażret ḫüdāvend te’ālā peyġamberni ezelī irādesi birle düşmenlerġa (12) ġālib ḳılmaḳ tedbīrin körsetür irdi ve ‘ömer ebū ṭālibġa ve mutābażaġa müşerref bolġanlarnıŋ köŋliġa ilhām (13) salıp anı düşmenleridin saḳlamaḳ maṣlaḥatın örgetür irdi ve ol ḥażret ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem ve ṣaḥābe (14) razıyallāhu ‘anhümġa öz ‘ināyeti ve raḥmetidin *innā kefeynāke’l-müstehzi’īn*[16] āyeti birle ḫaber birür irdi ve bu cemā’anıŋ şerrini (15) def’ ḳılmaḳ ve helāk bolmaḳ ḳıṣṣası öz maḥalide tamām beyān ḳılsa kirek inşāllahü’l-azīz ikkinçi vāḳı’a ‘āyişe ṣıddıḳa (16) razıyallāhu ‘anhā ol ḥażretdin rivāyet ḳıldılar kim min ikki yaman ḥimāyeniŋ arasıda irdim. (17) ebū leheb ve ‘atabe ibn muġīẓe barıp aḫlaṭ ve necāsetni yıġıp alıp kilip yolumġa ḳoyar irdiler ve min alıp (18) taşlar irdim ve mundın ziyāde hīç nime dimes irdim kim iy ‘abdü’l-menāf uruġı ve bu niçük himāyelikdür kim (19) miŋe becā kiltürürsiz ve munẕır ibn ḥacīm aytur kim ‘aḳabe ibn ebī muġīẓe bir bārdānnı necāsetġa tutup

23b

(1) resūl ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemniŋ işikleriġa kiltürüp töker irdiler ve ṭālib ibn ‘ömer razıyallāhu ‘anh kim (2) ḥażret ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemniŋ ‘amm ẕādeleri irdi. bu ḥāldin vāḳıf bolup ol necāsetlik (3) bārdānnı ‘aḳabeniŋ ḳolıdın tartıp alıp başıġa urdı ve necāsetini hem başıġa ḳoydı. ‘aḳabe (4) tutuşup tartuşup tartuşup tā atası irdi kim peyġamber ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemniŋ ‘ammeleri irdi. anıŋ ḳaşıġa (5) kiltürüp oġlıdın şikāyet ḳıldı kim ṭālib özini muḥammedġa tābi’ ḳılıpdur. toḳġançılıḳ cihetidin düşmendin (6) intiḳām alıpdur. özümiz ve mālımız cān-ı ten birle muḥammedġa fedā bolsun. ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem naẓm

[16] **Hicr suresi, 95. Ayet**: Allah’ın yanında başka bir tanrı daha edinen o alaycılara karşı biz senin yanındayız.

iy ḫāk (7) ve miŋ fedāsı cānım

ni cān ki tümen tümen cihānım

sin cefāca ve sin kimin ġulāmıŋ

ve iy cān u köŋül bile (8) selāmıŋ

oldı mekke serāb vaṣl aytıp nūş

bizni daġ ḳılmaġıl ferāmūş

ol bāde ki kimse içti kibār

bolmış idi (9) tā ḳıyāmet bisyār

üçünçi vāḳı'a ṭāruḳ ibni 'abdu'llāh aytur. 'arabnıŋ bāzārların zü'l-mecāz digen (10) bāzārda ḥāżır irdim kim bir yigit kitip barur irdim. arḳasıdın bir kimerse taş atar irdi. ol kişini (11) ayaġlarıdın ḳan aḳar irdi. ol yigit aytur irdi kim *yā eyyühe'n-nās ḳūlū lā ilāhe illa'llāh* iy ḫalāyıḳ aytıŋlar ki (12) lā-ilāhe illa'llāh devlet ve sa'ādetġa yitersizler ve ol kimerse arḳadın aytur irdi kim *innehü kezzābun fe-lā tuṣaddiḳū* (13) ya'nī biliŋler kim bu yalġançıdur. aŋa taṣdīḳ ḳılmaŋlar ve söziġa kirmeŋler. ṭāruḳ aytur. min sordum kim (14) bu kimdür. Aydılar. bu muḥammed ibn 'abdu'llāh ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem peyġamberlik da'vāsını ḳılur. ol ebū lehebdür anı (15) yalġanġa çıḳarur. törtünçi vāḳı'a 'āyişe ṣıddıḳa rażıyallāhu 'anhā ayturlar kim ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemdin su'āl (16) ḳıldım. yā resūlu'llāh hīç kün siŋe cenk uḥud künidin ḳatıġraḳ kiçti mü kim uruġ toḳġanlarıŋnı öltürdiler (17) ve mübārek tişleriŋni sındurdılar ve şehīd ḳıldılar. Aydılar. ārī ḳureyşdin andaġ kün (18) kördüm kim hīç ḳaçan andaġ kün körgenim yoḳ. bir kün ḳureyşdin bir cemā'ġanıŋ ḳaşıġa bardım ve olarġa naṣīḥat (19) ḳıldım. tā kim miŋe ḳutgeyler ve miŋe islāmda yarı birgeyler. hergiz taṣdīḳ ḳılmadılar. belki ezā te'addiġa turdılar

24a

(1) ve mini taş birle urdılar ve ayaġlarımdın ḳan aḳuzdılar ve andın yanıp kildim. hevā köp ısıġ irdi ve (2) hīç kimdin mihr-i ḳabūl körmedim ve hīç öydin düşnāmdın özge söz işitmedim. ġam-nāk bir kūşede olturdum. (3) ol każiyü'l-ḥācāt der-gāhıda

münācātġa turdum. Aydım. ilāhī egerçi siniŋ yoluŋda her ni kim körer, min ḫoş vaḳtdurmin. (4) eger körersin kim siniŋ rıżālıḳıŋ üçün ni miḥnetler çikermin. miniŋ ‘āciz ve bī-çārelıḳımnı bilürsin. (5) eger ḫᵛāhlasaŋ meded ve ḳuvvet birürġa ḳudret körgüzürsin. cibrīl ‘aleyhi’s-selām kildi ve aydı. yā muḥammed ṣalla’llāhu ‘aleyhi (6) vesellem ḫüdāvend te’ālā siŋe selām aytur ve fermān andaġ kim taġlarıġa müvekkel ferişтelerni siniŋ fermānıŋda (7) ḳıldım. ni işġa becā kiltürsün. şol zamān ferişte kirip kildi. ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemġa selām ḳıldı (8) ve aydı. yā muḥammed ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem miŋe andaḳ fermān boldı kim aydılar. eger muḥammed ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem aytsalar kim bu ikki (9) taġ kim mekkededür. birini biriġa çaḳturġıl. tā kim mekkedin ve mekkedekilerdin nām u nişān ḳalmasun. buyuruġuŋnı (10) tutḳaymin. niçük emr ḳılursin. ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem aydılar. min ḫalāyıḳnıŋ helākıġa bā’is bolmaḳ üçün (11) kilmedim. L*a’alle’llāhu yuḥricu min żalālihim men ya’budu’llāh* şāyed ki bular neslidin allāh te’ālā kimersene ḫalḳ ḳılġay kim ḫüdāġa (12) ḳulluḳ ḳılġay. bişinçi vāḳı’a sa’id ibn ḥayberdin rivāyetdür kim ḥac mevsimide her ṭarafdın ḫalḳ kilür irdi. ḥażreti (13) ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem her ḳaysı ṭā’ifeniŋ aldıġa çıḳıp islāmnı āşikāre aytur irdiler ve mekkelikdin hem her kim (14) uçrasa aŋa hem kelime ayturġa delālet ḳılur irdiler. kün velīd muġīre kim ḳureyşniŋ uluġlarıdın irdi ve özini (15) hemmedin ‘āḳil ve kāmilraḳ bilür irdi ve barçadın yaşlıġ irdi. ḳureyşniŋ serdārlarıġa aydı. ḥac mevsimi yitip kildi. (16) mekkeni ṭavāf ḳılġalı her ṭarafdın ḫalḳ kilür vaḳti hem boldı bu ādemniŋ āvāzesini ya’nī muḥammed ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi (17) vesellemniŋ şöhretlerini işitgendürler. nāçār anıŋ ḳaşıġa barġaylar. şīrīn ‘ibādetleri yaḫşı işāretleriġa (18) ve tatlıġ sözleriġa fāriḳa bolġanlar ve anıŋ dīni ve milletini iḫtiyār ḳılġay[lar] bābda fikr ḳılġaymin ve ḫalḳnıŋ iligidin (19) yandurġaymin. bir işġa ittifāḳ ḳılġaymiz ve iḫtilāfġa hergiz yol birmeġaymiz. birimiznıŋ sözini yene birimiz yalġanġa çıḳarmaġaymız. hemme aydılar.

24b

(1) her ni kim sin maṣlaḥat kör[ür]siŋ. biz aŋa ittifāḳ ḳılurmiz. Aydılar. ol kāhin ve fālcıdur. velīd aydı. biz kāhinlerni (2) bisyār körgendürmiz. sözini işitgendürmiz. anıŋ kāhinlıḳġa münāsebeti yoḳ ve hīç sözi kāhinlerni (3) ḥazīn zemzemesiġa oḫşamaydur. eger mundaḳ disek ḫalḳ bāver ḳılmas. biz yalġançı bolurmiz ve dīvāne (4) disek dīvānelerni tola körgendürmiz. anıŋ hīç işi dīvāneġa nisbeti yoḳ aydılar. şā’ir disek yaḫşıraḳdur (5) aydı. şā’ir resmini biz ḫūb bilürmiz ve şi’ir aḳsāmıda hem āgāhdurmiz

ol şā’ir imes ve sözi şi’iriġa (6) oḫşamas anıŋ sözidin köŋül her laḥẓa tāze bolur. yene aydılar. ol sāḥirdür iyesi sāḥirlerġa hem (7) oḫşamaydur. söziniŋ siḥriġa hīç mānendi yoḳ aydılar. andaḳ bolsa bes ayġıl kim ni dirmiz. (8) muḥammed ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemniŋ söziniŋ ḫūbluḳı ve merġūbluḳı ḥalāvet ve tatlıġlıḳı andaḳ kim hemme sözlerġa (9) ġālibdür ve özge sözge nisbet menkūb ve maġlūbdur. muḥammed ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem andaḳ aymas kim (10) kimerse bolġay. mechūl tā anı īmān aytıp ḥaḳnı andın yandurġaymız. muḥammed ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem barçadın (11) şerīf sözi ve özi hemmedin laṭīf feṣāḥat ve belāġatde hemmedin artuḳ ‘arabda andaġ faṣīḥ hīç yoḳ (12) ve her niçük noḳṣānġa ve yaman ṣan’atġa nisbet ḳılsaḳ kim anı körseler ve ṣoḥbetide bolsalar anıŋ aḥvālini ve kār-ı (13) girdārını bilseler bizni yalġanġa töhmet ḳılġaylar hemme aydılar. iy ‘abdü’ş-şems elbette bu bābda bir fikr ḳılġıl ki (14) siniŋ fikriŋ hemmedin rāst-raḳdur ve ‘aḳlıŋ barçanı ‘aḳlıdın kāmilraḳ velīd aydı. barçadın sāḥir- (15) dik yavuḳraḳ ol cihetdin kim anıŋ sözi birle ḫalḳ uruġ toḳġanıdın ḳureyş ve ḳabīlesidin (16) cüdālıḳ ḳılurlar. ata ve oġul ve bilā tercemedin ve yār u birāderlerdin ve ir ve ḫātūn ḥalıḳıdın ayrılurlar ve barçanıŋ (17) arasıġa cüdālıḳ salur anıŋ sözi siḥrīdür kim yene biriniŋ sözini alıpdur ve müseylemeniŋ ve bābilniŋ (18) sāḥirleridin aŋa kilipdürler. cürm ol yek mel’ūn mundaḳ kiŋeş körseti irse ḥaḳḳ te’ālā bu āyetni yıbardı. (19) *ẕernī ve men ḫalaḳtu vaḥīden ve ce’altu lehu mālen memdūdan ve beneyne şuhūdan ve mehhedtu lehu temhīden ṣumme yatme’u en eẕīde kellā innehu*

25a

(1) *kāne li-āyātinā ‘anīdan se’urhiḳuhu ṣa’ūdan innehu fekkera ve ḳaddera feḳutile keyfe ḳaddera ṣumme ḳutile keyfe ḳaddera ṣumme neẓara ṣumme ‘abese ve besera ṣumme (2) edberā ve’stekberā fe-ḳāle in hāẕā illā siḥrun yu’ṣeru in hāẕā illā ḳavlü’l-beşeri*[17] tefsīri ol kim ḳoyġıl. anı siŋe kim yalġuzır ayttım (3) ve aŋa köp māl birdim ve ḥāżır oġullar birdim ve ḥaydā? iḥtimāli bar kim fā’ildin mef’ūldın ḥāl bolġay. bu (4) ṣūretde ma’nī ol kim yarattım min anı yalġur irdi ve aŋa dünyā ser-encāmını yaydım ya’nī kesker? ü müheyyā ḳıldım. yene (5) ol ṭama’ ḳılur kim seḥī hem ziyāde ḳılġaymin. hergiz andaġ ḳılmasmin. belki imdi kim ḳılurmin ve barça (6) ser-encāmıġa noḳṣān birürmin. aytıpdurlar kim velīd dünyāsıdın ayrılıp gedālıḳdın kün ötkerip (7)

[17] **Müddesir Suresi, 11-15. Ayetler**: 11. Yarattığım o şahsı (cezalandırmak üzere) tek başına bana bırak! 12-13. Kendisine geniş bir servet ve gözü önünde duran oğullar verdiğim; 14-15. Önüne nimetleri serdikçe serdiğim, arkasından daha fazla vermemi bekleyen kişiyi.

āḫir ḫᵛār u zār olup öldi. her-āyīne miniŋ āyetlerim ve ḳur’ānım ve peyġamberimġa ser-keşlik (8) ḳılur irdi. yaḳın furṣatda min anı dūzaḫnıŋ taġıġa çıḳarurmin. ya’nī dūzaḫda ṣu’ūd atlıġ (9) otdın bir taġdur kim şems meyillıḳ bülend bolġay. Güneh-kārnı aŋa çıḳarmaḳġa fermān bolġay. şems (10) meyıllik müddetde yumlap üzesiġa yitişgey. şol zamān ferişteler güzeri birle urup taşlaġaylar. (11) yumlana yumlana tüpke tüşkey. yene çıḳarġaylar. bu ṭarīḳa ‘az̲ābġa giriftār bolġay. her-āyīne ol yaman (12) endīşe ḳıldı ve yaman işḳa ta’ayyin taḳrīr ḳıldı. bes la’net bolġanı yene mü la’net aŋa andın ḳaradı. (13) peyġamberġa çehre türş ḳıldı ve çerāġı çerā bitip ḳaradı. andın yüz ögürdi ve kibir ḳıldı. bes imdi kim bu ḳur’ān (14) siḥrdin özge imes yene birevdin örgenip aytur ve oḳur ādemniŋ sözidin özge imes ya’nī ḫüdādın (15) kilgen āyet imes. altınçı vāḳı’a naḳlidür kim zühreniŋ oġlı ‘ömer ‘abdu’llāh ibn ‘āṣdın sordı kim her ni kim (16) ol ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemġa ḳureyşdin bolġan vāḳı’anı bir munça taḳrīr ḳılġıl. niçük vāḳı’alar boldı. (17) aydı. her kün ḳureyş uluġları ḥücrede olturup irdiler. ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem sözleri (18) ıraġa tüşti. aydılar. hīç vāḳı’ada mundaḳ ṣabr u taḥammül ḳılmaġandurmiz kim muḥammed ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemniŋ (19) bāreside ḳılduḳ ‘anhümā e<u>z̲</u>ā bizġa yitkürür. bizni bī-‘aḳl ve nādānlıḳġa nisbet birür ve ata babamızını

25b

(1) düşnām ḳılur ve dīn ve milletimizni ‘ayb ḳılur bāṭıllıḳġa çıḳarur ve bu cemā’amızını birbiridin ayru ve ḥüdālarımızını (2) nā-sezā aytur ve biz anıŋ dīn ‘anḥüm külfet ve e<u>z̲</u>ā tartarmiz ve ṣabr ḳılurmiz hīç nime dimesmis bu sözde irdiler (3) ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem yitip kildiler. ḫāne-i ka’beniŋ rükniġa büse ḳıldılar ve ṭavāf becā kiltürdiler. (4) ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem bularnıŋ aldı birle ötüp barurda bu mel’ūnlar söz ayta başladılar. (5) ança nā-lāyıḳ sözler aydılar kim ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemni çehreleride anıŋ kerāhetiniŋ e<u>s̲</u>erini müşāhede (6) ḳıldım. ikki ikkinçide üçünçide hem andaḳ nā-edeblik körgüzdiler. tā üçünçide ol server ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem (7) *tesma’ūne ma’şere’l-ḳureyş ve’l-le<u>z̲</u>ī nefsu muḥammedin bi-yedihi in lem tesme’ū ḳavlī laḳad aḳalnakum bi’<u>z̲</u>-<u>z̲</u>abḥi* ya’nī işitiŋler. iy gürūh-ı (8) ḳureyş ve āgāh boluŋlar. ol ḫüdāyī kim muḥammediŋ cānı anıŋ ḳudreti ḳabżasıdadur. eger istemeseŋler (9) ve sözümni ḳabūl ḳılmasaŋlar her-āyīne min sizlerni ḳoy dik boġuzlap öltürürmin ve miniŋ ḳolımdın (10) ḳutulmassizler. ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem bu sözni aydılar irse hemmesi ḫāmūş boldı ve a’żāsıġa (11) lerze peydā boldı. ḥaḳḳ tevāżu’ ve temellıḳġa turdılar ve her kim ki ḥażreti

ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemni bāridleride köp (12) bī-edeblıḳ ḳılur irdi. tolaraḳ ol ḥażretġa melāmetlıḳ birle söz aytıp köŋülleriġa teskīn birür (13) irdi ve aytur irdiler kim yā ebü’l-ḳāsım yoluŋġa kirip barġıl. sevgend bī-ḫüdā kim sin cāhil imessin. (14) ol ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem yanıp ṭavāfnı tamām ḳıldılar. yene bir kün şol maḥalde cem’ boldılar ve ‘abdu’llāh (15) ‘ömer aytur kim min anda ḥāżır irdim. birbiriġa aytur irdi kim ol kün muḥammed ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemni ḫizmet (16) ḳılur irdük. vaḳtākim ḥāżır boldı ve bizni tilsiz ḳıldı. biz hīç cevāb ayta almadük. güyā ki tilimiz tutuldı. (17) eger bu nevbet anı müyesser ḳılsaḳ ötkenniŋ tedārikkini ḳılġaymiz. bu sözde irdiler kim ḥażreti (18) ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem peydā boldılar ve ṭavāf başladılar. ol bed-girdārlar yek pāre ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi (19) vesellemġa hücūm ḳıldılar ve aydılar. sin mü sin kim bizniŋ bütlerimizniŋ ḥaḳḳıda mundaḳ sözler aytursin.

26a

(1) aydılar. ārī mindürmin ol sözlerni ayttım ve ayturmin. ol yek cehennemī ‘aḳabe ibn ebī muġīẓe cür’et (2) körgüzüp ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemniŋ ridā’larını kūşesini tutup mübārek boyunlarıġa (3) çevirgep nefeslerini şekk ḳıldı. ebā bekr ṣıddıḳ ḥāżır irdi. feryād ḳıldı kim *taḳtulūne reculen in yeḳūlu* (3) *rabbī allāhu ve ḳad cā’ekum bi’l-beyyināti min rabbikum* ya’nī öltürürsizler mü. ol kimerseni kim perverdigārım (4) ḫüdāyī ber-ḥaḳḳ digey ve perverdigārlarıŋdın sizlerġa āyet kiltürgey. Şol-zamān ḥażreti ṣalla’llāhu (5) ‘aleyhi vesellemdin ḳollarını yıġıp ebā bekr ṣıddıḳġa çulġaştılar ve anı soḳmaḳ ve ẓulm ve sitem ḳılmaḳda (6) ança ḥaddin aştılar kim hūşıdın kitti ve nübüvvetim cemā’ası ḫaber-dār bolup kāfirlerniŋ ḳolıdın ḫalāṣ (7) ḳılıp öyiġa kiltürdi. yitinçi vāḳı’a ‘abdu’llāh ibn ‘abbaṣ rażıyallāhu ‘anh aytur kim ḳureyş ṣaḥrā’da cem’ yıġılıp ‘ahd-i (8) peymān ḳıldılar. muḥammed ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemni tapsaḳ elbette öltürgeymiz ve fāṭıma rażıyallāhu ‘anhā bu sözni işitip (9) giryān ve perīşān ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem ḳaşlarıġa kildiler ve bu ḥālni taḳrīr ḳıldılar andın ol (10) server ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem mescīd-i ḥarāmġa yüzlendiler. vaḳtākim küffārnıŋ közi ol seyyid-i muḫtār (11) ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemġa tüşti irse hergiz ḥareket ḳılurġa ve ornıdın turarġa hīç birini mecāli (12) ḳalmadı. ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem bir çengāl tofraḳ alıp ol ṭarafge saçdılar ve aydılar kim *şābet* (13) *el-vücūh* ve yaman ḥālġa ḳalġay ve bu bed-baḫtlar ve ol tofraḳ her kimġa ki tigdi irse ceng-i bedrde ölüp (14) dūzaḫġa sezā-vār ve ‘azābġa giriftār boldı. sikkizinçi vāḳı’a cābir ibn ’abdu’llāh enṣārī rivāyet ḳılur. rażıyallāhu ‘anh (15) ḳureyş kördiler kim

peyġamberlik ‘ilmi kündin künġa revāç ve revnaḳ urup hevāsı ser-bülend boldı. ḥażreti (16) ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemniŋ ṣaḥābeleri tā pāre köpeydi. andaḳ maṣlaḥat kördiler kim ve kim bularnıŋ (17) arasıda kāhinlıḳ ve sāḥirlıḳ ve ṣā’irlıḳ fennide māhir ve ḳādir bolġay anı evvel ḥażreti ṣalla’llāhu (18) ‘aleyhi vesellemġa yıbargeyler. tā ol barıp ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem birle sözleşgey ve siḥr-i şi’irniŋ derecesini

26b

(1) körgüzgey ḫalḳnı bu endīşedin ḫalāṣ ḳılġay. el-ḳıṣṣa ‘atabe ibn rabi’anı yıbardılar. barıp ḥażreti (2) ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemġa mescīd-i ḥarāmda mülāḳāt ḳıldı. Aydı. muḥammed ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem sin yaḫşıraḳ mu yā ‘abdu’llāh mu (3) hīç cevāb işitmedi. yene sordı kim sin ḫūbraḳ mu yā ‘abdu’llāh. ḫāmūş turdılar. andın (4) aydı. eger siniŋ ra’muŋ ol bolsa kim olar bütġa tapunurlar. min tapunmasmin. (5) min yaḫşıraḳdurmin. Sözlegil. tā işitgeymin ve rivāyetdür kim ‘atabe aydı. iy birāder-zādem (6) sin neseb ve ḥasebde ber-kemālsin velīkin bizniŋ aramızda bir iş peydā ḳıldıŋ ve cemā’amızını (7) ayırdıŋ ve bizni nādān ve bī-‘aḳl didiŋ ata ve babamızını kāfirlıḳġa çıḳardıŋ ve bizni ‘arab ḳabīleside (8) rüsvā ḳıldıŋ kim ayturlar. ḳureyşdin bir sāḥir ve ṣā’ir peyda bolupdur. eger bu işġa bā’iṣ (9) nefsiniŋ ārzūsı bolsa ança mālı bireli kim ‘arabda sindin tüvān-gerraḳ kişi bolmasun. eger (10) maḳṣūdıŋ uluġluḳda bolsa hemme ittifāḳ birle sini ‘arabġa pādşāh ḳılalı. eger dimāġıŋda (11) ḫulle peydā bolġan bolsa anıŋ ‘ilācıġa ḥāzıḳ ṭabīb kiltüreli. ḥāṣıl ol kim ġareżiŋni aygıl. tā aŋa (12) baḳıp tedbīr ḳılalı. iḫtilāf mādesiġa ber-ṭaraf ḳılıp ittifāk ve sezā-vārlıḳ yolıġa kireli. (13) mundaġ bī-ma’nā sözlerni ‘arż ḳıldı irse ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem aydılar. sözüŋni tamām ḳıldıŋ mu. (14) imdi ārī seyyid-i ‘alem ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem bu āyetni oḳudı. *bismi'llahi'r-raḥmāni'r-raḥīm* (15) *tenzīlun mine’r-raḥmāni’r-raḥīmi kitābun fuṣṣilet āyātuhu ḳur’ānen ‘arabiyyen li-ḳavmin ya’lemūne*[18] bu āyetġaça oḳıdılar ki (16) *fe-in a’raż̄ū fe-ḳul enzertukum ṣā’iḳaten misle ṣā’iḳati ‘ādin ve semūde*[19] tefsīri ol sūre-yi cem nāzil bolġandur. (17) ol ḫüdāvend baḫşende ve baḫşāyendedin kitābīdür kim ayrıġlıḳ ve cüdā cüdā ḳılıġlıḳ āyetleri kim ba’żı (18) ḳorḳunçı salur ve ba’żı beşāret bilür ve ba’żı ḳıṣṣa ve ḥikāyetdür ve ba’żı aḥḳam-ı şeri’atnı beyān ḳılur. (19) ‘alā hızā el-ḳıyas bu kitāb ‘arabīdür. ol ṭayife üçün kilipdür kim ḥaḳḳnı ve rāstnı bilür bolsalar

[18] **Fussilet Suresi, 3-4. Ayetler**: 3. Bilmek isteyenler için âyetleri apaçık hale getirilmiş Arapça okunan bir kitaptır. 4. Müjdeleyici ve uyarıcı olarak indirilmiştir ama çokları yüz çevirdi, artık onu -işitmezler.
[19] **Fussilet Suresi, 13. Ayet**: Eğer onlar yine de yüz çevirirlerse de ki: Sizi, Ad ve Semud’un başına düşen yıldırım gibi bir yıldırıma karşı uyarıyorum.

27a

(1) ve dānişlıḳ bolsalar bes eger sindin yüz ögürseler ayġıl kim sizlerġa ḳorḳunçı salurmin ve āgāh (2) ḳılurmin. andaġ ‘azābdın kim ‘ād u semūdġa kilgen ‘azāb dik bolġay. ‘atabe aydı. *ḥasbuke ḥasbuke* (3) *yā muḥammed* ya’nī imdi şunça söz yiter. mundın ziyāde ḥācet imes. yene bir rivāyet ol kim ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem (4) bu sūreni ḳırā’at ḳılur irdiler. ‘atabe ḳolını arḳasıġa tayanıp turar irdi. tā ḥażreti ṣalla’llāhu (5) ‘aleyhi vesellem āyet-i secdeġa yittiler secde ḳıldılar. andın aydılar. yā ebü’l-velīd işitgülükni işitiŋ. imdi ḳaya (6) barsaŋ barġıl. ‘atabe ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemniŋ aldılarıdın çıḳıp öz cemā’ası ṭarafıġa revān boldı. (7) yıraḳdın kördiler irse birbirleriġa aytur irdiler kim yā ebü’l-velīd bargen yüzidin özge yüz birle kilür (8) vaḳtākim bularnıŋ ḳaşıġa kildi. Aydı. va’llāh kim hergiz andaġ söz işitmegen irdim. sevgend bu söz uluġ sözdür. (9) andın soŋra aydı. maṣlaḥat andaġ körermin aŋa ez̲ā ve żarar tigürmekde köp sa’y ḳılmaġaysizler ve anı öz işiġa (10) ḳoyġaysizler. eger ‘arab ḳabīleside aŋa ġālib kişi peydā bolsa sizleriŋ ġaraźlarnıŋ bī-ḥirc (11) ḥāṣıl bolġay. eger ol ġālib kilse anıŋ mülki sizleriŋ mülküŋler bolġay ve anıŋ ‘izzeti sizleriŋ (12) ‘izzetleriŋ bolġay ve sizler ol zamān barçadın sa’ādet-mend bolġaysizler. Aydı. iy ebā ebü’l-velīd va’llāh ki (13) yene hem sāḥir tili birle ḳılıpdur. ‘atabe aydı. miniŋ re’yim ve maṣlaḥatım bu irdi. Ayttım. özgeni özüŋler (14) biliŋler. ḳaydaġ ḫ^{v}āhlasıŋlar ḳılıŋlar. toḳḳuzunçı vāḳı’a ‘abdu’llāh ibn mes’ūd raźıyallāhu ‘anh aytur kim hergiz (15) ḳureyşniŋ ḥaḳḳıda ol ḥażretdin yaman du‘ā işitmedim. ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem meger ol kün kim ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem (16) ka’beġa yavuḳ namāz öter irdiler. ebū cehl-i la’īn cem’-i ḳureyş birle meclis ḳurup olturup irdi. bir tiveni (17) öltürüp anıŋ ḳanını yiriŋ birle alışturup anı kiltürdiler kim tā mescidġa barġanda ol pādşāh her dü-serā (18) ve sulṭān-ı mülk ḳāb-ı kevseyn evādnı ‘aleyhi’ṣ-ṣalātü ve’s-selāmnıŋ üstileriġa ḳoyġaylar. ol şūm (19) bed-baḫt ‘aḳabe ibn ebī muġīẓe mundaġ nā-pesend işġa cür’et ḳıldı. ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem mescidde toḫtap

27b

(1) ḳaldılar ve bu bed-baḫtlar külgü başladı ve birbirleri üzesiġa yıḳılışıp tüştiler. İbn mes’ūd (2) aydı. min yıraḳdın ḳarap turar irdim ve kāfirlerdin ḳorḳunçdın dem uralmas irdim. tā her kimerse (3) barıp fāṭımanı zehrā raźıyallāhu ‘anhāġa ḫaber ḳıldı ve ol kilip ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemdin ol çirkīnni (4) alıp taşladılar. ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem namāzdın fāriġ bolup aydılar. *allāhumme* ebī cehl ibn (5)

hişām ve ‘atebe ibn rabī’a ve şeybe ibn rabī’a ve velīd ibn ‘atebe ve ‘aḳabe ibn ebī muġīze ve ebī ibn ḫalef ve ‘ammāre ibn (6) velīd le’ane’llāhu ‘aleyhim ecma’īn ‘abdu’llāh ibn mes’ūd aytur. sevgend secde kim bu cemā’ġanıŋ hemmesi ceng-i bedrde helāk boldı kim hemmesini (7) yirġa südrep ḳuduḳġa taşladılar. meger ümeyye ve ‘ammāre ibn ḫalefni bend bendidin cüdā ḳıldılar ve ‘ammāre ibn ebū velīdni yene pīrluġ (8) bed-tirin ‘uḳūbetde helāk ḳılıp dūzaḫġa yıbardılar ve munıŋ şerḥi kilse kirek inşāllah’ü te’ālā. onunçı vāḳı’a kāfirleriniŋ ba’żı (9) ‘āciz ṣaḥābelerġa ezā ḳılġan zikri aḥmed ibn isḥāḳ raḥmetu’llāhi ‘aleyh aytur. tā ebū ṭālib ḥayāt irdi. Büt-perestler resūl (10) ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemġa ta‘arruż ḳılurġa mecāli yoḳ irdi ve ṣaḥābeleriniŋ hem uluġlarını ḳureyş ve ḳabīleleri (11) tolalıḳıdın hīç ṭa’ne ve ‘itirāż ḳıla almas irdiler. ammā ‘āciz ve faḳīr müselmānlar kim bilāl ve ṣüheyb cenāb ve ‘ammāre (12) yāser ve mundaġ özge ‘āciz müselmānlarnı künekün ‘azābġa giriftār ḳılur irdiler. ba’żısını ḳızıḳ āfitābda (13) yatḳuzup ḳınar irdiler. tā kim muḥammedniŋ dīni ve milletidin yanġaylar. ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem müselmānlardın ba’żı ṣabr u taḥammül ḳıla almas (14) irdiler. kāfirleriniŋ ḫᵛāhişini tilleriġa kiltürür irdiler ve cem’ kim ṣabr u ṭāḳat meydanıda ḳademleri rāsiḫ (15) irdi. mundaġ ḳatıġ belā ve miḥnetlerde ṣabr ḫalḳın sa’ādetlıġ ḳāmetleriġa cüst ü dürüst ḳılur irdiler ve ol cümlerdin (16) biri bilāl ḥabeşi irdi rażıyallāhu ‘anh. bilāl vāḳı’ası naḳlidür kim ḫalef ḥacerniŋ oġlı ‘āṣīniŋ bendesi ve ḫānezādı (17) irdi. atası riyāc ve atası ḥimāye bu ikev āsiyeniŋ mülkide irdi ve mālı tola ve ferzendleri uluġ irdi. on ikki ḳulı (18) bar irdi. hīç ḳaysıġa bilāl dik muḥabbetlıġ imes irdi. ve anı büt-ḫānesiġa müvekkil ḳılıp irdi. ḥaḳḳ te’ālā (19) anıŋ īmān ve islāmġa müşerref ḳıldı. Büt-ḫānede ḫüdāvendigāneniŋ ‘ibādetiġa meşġūl irdi ve barça ehl-i ticāne

28a

(1) bütġa baş urar irdi. ol ḥaḳḳ te’ālāġa secde ḳılur irdi. bu ḫaberni āsiyeġa yitkürdiler āsiye sordı kim (2) *lā tescudu li-rabbi muḥammedin bel iscud li’llāhi’l-kebīri’l-mute’āli* ya’nī iy bilāl muḥammedniŋ ḫüdāyīġa secde ḳılur musin. aydı. secde ḳılurmin. (3) ol ḫüdāvendġa kim büzürk ve ‘aybdın pāk āsiye bu sözdin acıḳlap ‘azāb ḳılmaḳġa bil-ḳader imkān soḳmaḳ (4) ve ḳınamaḳġa meşġūl boldı. ayturlar kim her kün āfitāb tüş vaḳtide bolsa beġayet ḳılınsa ve nihāyet ḳızıḳlıġdın (5) ‘ālem tenvīrdin tefsān bolsa mekkeniŋ deştiġa alıp çıḳıp rehīne ḳılıp ilik ve ayaġını (6) baġlap āfitābnı teftī birle bedenlerini daġlap öŋde yatḳuzup küşte şāliḥ kebāb bolġu dik ḳızıḳ taşlarnı (7) sīnesiġa ve yanıġa ve ḳursaḳıġa ḳoyup ḳızıġan ve tefsān ḳumlarnı tamām bedeniġa

başdın ayaḳıġa (8) ḳoyup ḳaynar irdi. tā aytur irdi kim islāmdın yanġıl ve muḥammeddin yanġıl. ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem lāt ve 'uzzāġa īmān (9) kiltürüp ve ġaz̲ābımdın ḳutulup miniŋ keremimġa ulanġıl. ol aytur irdi. *aḥaden aḥaden* ya'nī bir ḫüdāġa tapunurmin (10) ve anıŋ keremiġa inanurmin ve gāhī anıŋ yalanlap yüz töben ḳılıp tikenlerġa südrep yörür irdi. (11) köşt ve postıdın öter irdi ve üstüḫvānıġa civānıġa yiter irdi ve ol *aḥaden aḥaden* irdi. naḳlīdür ki (12) bir kün varḳa ibn nevfel bilālni ġażab ḳılur yir bilen ötüp barur irdi. Aydı. iy bilāl zinhār tevḥīddin yanmaġıl. (13) ḫüdāġa şirk kiltürmegil. dip bu beytni oḳudı. beyt *lā ta'budenne ilāhen ġayra rabbikum, fe-inne de'avnekum fe-ḳūlū enbiyāe* (14) *musaḫḫir küllu min taḥti'l-semā'i lehu lā yenbaġī yüsāvī mülkühu aḥadun* terceme her şükridin bölekġa tapunmaŋ siz el-'azīz kim yaḫşı yol budur (15) anı yaḫşı asraŋız yir kök hemme musaḫḫar ḫalāḳ-ı kevm irür kimdür berāber olġay aŋa gerçi aytsaŋız 'ömer ibn 'āṣ (16) aytur kim bilāl ḳatıdın barur irdim. anı şekk-i cehennem bu revişde 'az̲āb ḳılur irdi ve aytur irdi kim lāt (17) ve 'uzzāġa īmān kiltürġıl. bilāl aytur irdi. lāt 'uzzādın hezār boldum. dir irdi ve ol yek şekkniŋ (18) ve acıġı ziyāde bolur irdi nāgāh kördüm kim ve ḫareketdin ḳaldı gümān ḳıldı kim öldi ḫācetim bar irdi. ötüp kittim. yene kiçeraḳ yandım. sücūd yatar irdi. nāgāh ḫāliġa

28b

(1) kildi irse ol mel'ūn aydı. Ayġıl. īmān kiltürdüm. lāt 'uzzāġa degil didi. bilāl ḳabūl ḳılmas irdi. ilgini (2) āsmānġa işāret ḳılıp aytur irdi ve *aḥaden aḥaden* kemāl ża'īflıḳdın sözini aŋlaġalı bolmas irdi. imām (3) ve ayrı ka'bdin naḳl ḳılıp aytur kim işittim bir kimersedin kim ol bilāldin işitip irdi kim aydı. (4) bu çerikkin ya'nī ümeyye bir kün ḳızıḳ āfitābda mini baġlap ḳoydı. her kiçe ve kündüz baġlaġlıḳ turdım. andın kiyin (5) tüş vaḳti irdi kim yalanġaçlap mekkeniŋ deştideki ḳızıḳ tefsān taşlaḫġa taşladılar ve ḳızıḳ taşlarnı (6) kiltürüp tenimni daġladılar ve min bu ġadapnıŋ ḳatıġlıġıdın bī-hūş bolup irdim. bilmedim kim taşlarnı (7) sīnemdin ḳaçan aldılar. nāgāh hūşımġa kildim. kördüm ki āfitāb olturupdur. Şükr-i ilāhi becā kiltürdüm (8) ve aydım. belānı yaḫşıdur ve vaḳt-i belā içre bolsaŋ ümīd reviş ġarḳlu bilür kim belā vü miḥnet andaġ dıraḫtīdur kim 'aṭā vü ni'met (9) anıŋ miyvesidür ve ten mālnıŋ noḳṣānı cān u köŋülġa evc-i kemāl sermāyesi ve ḳadr-i celāl sermāyesidür (10) ve bedenniŋ riyāżatı ve belāsı cān āyinesiniŋ ṣayḳali ve ṣafāsıdur. mesnevī

cān bahā birgil riyāżat raḫmetin al

ten (11) birip ḫizmetġa cān al bilāl

ger riyāżatdur siŋe bī-iḫtiyār

secde ḳıl şükrāneġa iy gām-kār

ḥaḳḳ siŋe birdi (12) riyāżat şükr ḳıl

fażlıdın ḳıldı ‘ināyet şükr ḳıl

ve hem bilāl rażıyallāhu ‘anh bir kün ol ẓālim miŋe ḳahr ḳılıp tiveniŋ (13) yirik tügidin ḳılġan ilik-güzār ġamçını boynumġa salıp mekkeniŋ belālarıġa birdi. tā mini mekkeniŋ ḳuyısıdın (14) yoḳarısıġa ve yoḳarısıdın ḳuyısıġa südrep tartar irdiler ve boynum cerāḥat boldı. andın ḥaḳḳ-te’ālā (15) bulardın ḫalāṣlıḳ kerāmet ḳıldı. naḳlīdür kim bilālni ḳatıġ ‘azāb ḳılıp taş astıda kömüp salup irdiler. (16) ebū bekr ṣıddıḳ rażıyallāhu ‘anh ötüp barur irdiler. bu ḥālni müşāhede ḳıldılar. Aydılar. iy ümeyye bu ḳulnı ‘azāb ḳılmaḳdın nime (17) fāyide kördüŋ. ḫüdādın ḳorḳġıl ve andın ḳoluŋnı yıḳġıl. Aydı. öz pulumġa alġan ḳulumdur ve her ne ḳılmaḳġa (18) sezā-vārdurmin. ḫᵛāh ‘uḳūbet ve ḫᵛāh ölümdür ebū bekr aydı. iy ümeyye bende kim lā-ilāhe illa’llāh digüçi aŋa ‘azāb ḳılursin. bu niçük (19) ẓulmdür. Aydı. iy ebū ḳuḥāfe oġlı sin aŋa ziyān ḳıldıŋ. büt-perestlikdin men’ ḳılıp bī-ser ü sāmān ḳıldıŋ. muḥammed ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemniŋ

29a

(1) dīniġa terġīb ḳılıp serāsime ve ḥayrān ḳıldıŋ. eger raḥm ḳılsaŋ mindin satıp alġıl ve bu ‘azābdın hem ḫalāṣ (2) ḳılġıl. ebū bekr fırṣatnı ġanīmet bildi. yıraḳ yüzlük ḳara közlük naṣrānīdin ḳul birip ve on oḳḳa altun birip bilālni (3) satıp aldı. oḳḳanıŋ ma’nīsi ḳırḳ direm altun yā kümüş bolġay. andın ümeyye ḫande ḳıldı. ebū bekr aydı. iy ümeyye niçükdin (4) külersin. Aydı. ebū bekr özüŋe ‘aceb ziyān ḳıldıŋ. va’llāh kim eger bu ḳulnı bir pulġa alsaŋ birür irdim. ebū bekr aydı. va’llāh (5) eger her ni kim miniŋ mülkümdedür. bu ḳulnıŋ bahāsıġa alur bolsaŋ, min birür irdim. andın ridā’sı birle bilālni (6) tuġ tumanını arıtıp ve engil kiydürüp ve iligini tutup ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemniŋ ṣoḥbetleriġa kiltürdiler (7) ve aydı. *yā ma’şara ḳureyş işhedu ennehu ḥurrun li-vechi’llāhi* ya’nī ḳureyşī gürūhı güvāh boluŋlar kim ḫüdānıŋ rıżāsı üçün (8) munı āzād ḳıldım ve ḫüdā te’ālā ṣol vaḳtde anıŋ ḥaḳḳıda delīlni yıbardı. tā

ḳıyām ḳıyāmet ṣıddıḳ raẕıyallāhu ‘anhnıŋ (9) yaḫşılıġlarnı miḥrāb ve minberde ẕikr ḳılurlar ve bu ṣıfatlarnı yād ḳılıp menḳıbetler oḳurlar. naḳlīdür nebī maḥrūmnıŋ serdārları (10) ‘ammāreni ata ve anasını ‘aẕāb ḳılur irdiler. bir kün mekkeniŋ deştide ve ḳızıḳ ḳumlarnı ve taġ ve taşlarnı bedenleriġa (11) ḳoyup ‘aẕāb ḳılur irdiler kim eger ol taġlarġa küşt sala kebāb bolur irdi ve aytur irdi kim dīnidin yanġıl. (12) muḥammed ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem dīnidin lāt ‘uzzā obdāndur digil. ve bular iltimās ḳılur irdi. belki aytur irdi kim belā bizġa (13) ‘ayn-ı ‘aṭādur. fāş ḳılmaḳ ḫaṭādur. naẓm

cānıma cevr ü cefāsıdur ‘aṭā

her cefāsıġa anı yüz cān fedā

lüṭf ile ḳahrıġa (14) ḫoş ‘āşıḳ dü[r]mīn

ikkisiġa ‘āşıḳ-ı ṣādıḳ du[r]min

ve bu ḥālde ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem yitip kildiler. aydılar. *ṣabran yā āli* (15) *yāsir fe-inne mev’idekum ec-cennetü* ya’nī iy yāsir uruġı ṭāḳat ḳılınlar kim behişt va’desi sizlerġadur. kiltürüpdürler ki hemme (16) ‘ammāreniŋ anası irdi ve anı kāfirler ikki tiveni arasıda baġlap irdi. kāfirlerdin biri ebū cehl hem dipdürler. (17) anıŋ aldıġa ḫançer salıp olturdı ve kiyüvi yāsirni hem yene bir nev’ ‘aẕāb birle öltürdiler ve ol kimerse kim islāmda (18) şehīdlik ḫil’atin kiydi. ol irdi. iy dervīş-i ḫüdāvend cenābdın renc ü miḥnet yiter. ehl-i belā belā ve miḥnetdin çendān (19) ẕevḳ ü lezzet iletür kim özgelerġa nāz u ni’metdin hem ol rāḥat yitse bolmas. çünki hemīşe bu ḫiṭābġa müşerrefdürler.

29b

(1) şeyḫ rūmī aytur. tercemesi budur.

miniŋ medhūş beytim sinni ġam yüz miŋ cefā tise

(2) miniŋ āhū-yı deştimsin ni ġam-ı seyl-i belā tise

zihī min yārime rūyuŋ ḫoş ġam-ḫ^{v}ār vücūdıŋ (3)

siŋe her dem ḥavādiṣdin ni ġam yüz mācerā tise

siŋe min bu ṣıfat-ı ġam-ḫ^{v}ārnıdın (4) endūh-gīnsin yār

felek evcin maḳām itseŋ ni ġam ger ibtilā yitse

sin aldıŋ barça (5) kişverni sa’ādet-i burc-ı aḫterni

yigil bu ḳand u şekkerni ni ġam mundaġ ‘aṭā yitse

ammā ‘ammāre, kāfirler ẓulmı birle (6) köç ḳılġanıdın digenini tiliġa kiltürdi. ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemġa ḫaber yitkürdiler. (7) ‘ammāre kāfir boldı aydılar ol hergiz kāfir bolmas köŋli īmāngа tolġan ve başıdın (8) ayaġıġa ṣıdḳ u iḫlāṣ pür bolġan ve īmān köşt postını ve ḳan temürini tamām alġan (9) andın ‘ammāre kāfirlerdin ḫalāṣ bolup ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemniŋ ḫidmetleriġa (10) kildi ve kāfirler cefāsıdın yıġlar irdi. ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem mübārek (11) ḳollarınıŋ anıŋ köziġa tigürüp yaşını arıttılar ve aydılar kim *in ‘ādū* (12) *leke fe-‘ıd lehum bi-mā ḳulte* ya’nī kāfirler kerh birle sini kelime-i küfr ayturmaḳġa rücū’ ḳılsalar sin hem (13) digeniŋġa rücū’ ḳılġıl. ya’nī köŋlüŋġa īmān birle ārām birgil. küfriġa ‘aḳīde ḳılmaġıl (14) ve olarġa köŋül birmegil. müfessirler bu āyetniŋ ‘ammāreni vāḳı’asıdın dipdurlar kim (15) *men ḳafara bi’llāhi men ba’de īmānihi illā men uḳrihe ve ḳalbuhu muṭma’innun bi’l-īmāni* tefsīri ol kim bir kişige (16) īmān kiltürgendin kiyin kāfir bolsa bes merdūd ve la’netġa giriftār meger kişi kim kerh (17) u ẓulm küçi birle dīn tiliġa küfr kiltürse ve köŋli īmāngа s̲ābit ve ber-ḳarār bolsa ḥaḳḳ ve rāst (18) mü’mindür. bāb peyġamberlikdin bişinçi yılı bolġan vāḳı’alar beyānı ve ṣaḥabelerniŋ ḫabeş (19) ṭarafıġa hicret ḳılġanları z̲ikri rażıyallāhu ‘anhum ecma’īn ve bu bābda niçe faṣldur. evvelġı faṣl

30a

ḫabeşġa hicret ḳılġanları z̲ikri ve olarnıŋ ‘adedi ve miḳdārı bu faṣlda niçe vāḳı’adur. evvelġı (2) vāḳı’a hicret ḳılmaḳnı sebebi ve ir ve ḫātūndın niçe irdiler. anıŋ beyānı imām vāḳıdī aytur. raḥmetu’llāhi ‘aleyh (3) ḳureyşni ez̲ā ve te’addīsi ṣaḥābelerġa şāyi’ boldı. ‘az̲āb u ‘uḳūbet cevr ü cefāsı ḥaddin aştı. ṣaḥābelerdin (4) bir cemā’ ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemġa bulardın şikāyet ḳıldılar. ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem hīç cevāb aytmadılar. (5) tā ebā bekr ṣıddıḳ rażıyallāhu ‘anh aydılar. yā resūlu’llāh eger körseler kim ḫāṭib ibni ‘ömerdin ‘abdü’ş-şemsġa tigen (6) cevr ü cefānı elbette inkār ḫaşm ḳılur irdiler. ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem ol zamān hicret ḳılurġa (7) ruḫṣat birdiler. ṣıddıḳ aydılar. ḳaysı ṭarafġa ruḫṣatdur. Aydılar. ḫabeş

barmaḳ kirek ṣaḥābelerġa bu diyārnı (8) mekkeġa yavuḳlıġıdın ve mizācı mekkeniŋ hevāsıġa münāsiblıġıdın bisyār ḫoş kildi ve süyünüp hicret (9) ḳılurġa muḳarrar boldılar. on bir ir kişi tört ża'īfe öz diyārıdın ġurbet iḫtiyār ḳılıp yolġa kirdiler ve bularnı (10) atları bir bir ta'yīni birle budur. 'oṣmān ibn 'affān ve ehlisi ruḳiyye ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemniŋ ḳızları (11) ve yene ebū ḫuẕeyfe kim 'atabe ibn rabi'anıŋ oġlı ve anıŋ ḫātūnı şehliye kim süheyl ibn 'amrnıŋ ḳızı ve zübeyr kim (12) 'avāmnıŋ oġlı ve muṣ'ab kim 'ömer ve ibn 'abdu'r-raḥman ibn 'avf oġlı ve ebū selime kim esedniŋ oġlı ve anıŋ (13) ḫātūnı ümmü selime ki āsiye ibn muġīreniŋ ḳızı ve 'oṣmān kim ma'ṭūnnıŋ oġlı ve rabi'anıŋ oġlı (14) 'amir ve ehlisi leylā ebū cehennimeniŋ ḳızı ve ebū raḥm ibn ḫātib ibn 'ömer ve ibn 'abdü'ş-şemsniŋ oġlı (15) ebū esered ve bu muhācirler birle ḥāriṣ ibn süheyl hem-rāh irdi ve 'oṣmān ibn ma'ṭūnnı bularġa serdār ḳıldılar (16) ve ba'żı aytur. serdār emīr'ül mü'miniŋ 'oṣmān ibn 'affān irdi. naḳlīdür kim 'oṣmān rażıyallāhu 'anh 'azm-i seferni cezm-i muḳarrar (17) ḳıldılar. yalġuz ve mücerred barmaḳġa uġradı. ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem aydılar. ruḳiyyeni hem-rāh alıp barġıl kim sizler (18) birbirleriŋdin ayrılurġa ṭāḳat yoḳtur. andın esmānı yıbardılar kim ebī bekrniŋ ḳızı tā ki selāmetlıġ ḫaberi (19) tigürgey ve ol ḫaber tigürdi kim ruḳiyyeni merkebġa mindürüp deryā ṭarafıġa revān boldılar. peyġamber ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem

30b

(1) 'aleyhi vesellem aydılar. 'osmān ve ferzendim ruḳiyye ol hicret ḳılġuçıdur. lūṭ ve ibrāhīm 'aleyhi's-selāmdın kiyin ikkinçi vāḳı'a (2) rivāyetīdür kim muhācirler deryā sāḥiliġa yitişip barıp irdiler. nevfel ibn mu'āviye evveli yolıḳtı. sordı ki (3) bu cem'iyet birle ḳayan barursizler. Aydılar. seyr ḳılmaḳ ve kime temāşāsıda oynamaḳġa barurmiz. mu'āviye (4) aydı kim oynaġalı barmassizler. belki bizdin ḳaçıp necāşīġa barıp penāhıġa sıġınursizler. (5) ḳureyşdin ba'żı bularnıŋ arḳasıġa kirdi ve deryā biliġa yitti irse muhācirlerni ḥaḳḳ te'ālā öz penāhīde saḫlap (6) deryādın selāmet ötkerdi. vāḳı'a andaḳ kim ol zamān kim piyāde deryāġa yittiler irse ikki kimeni müheyyā taptılar. (7) fi'l-ḥāl bu ikki kimeni vāsıṭası birle özlerini ḥabeşġa yitkürdiler ve mekkedeki dostlarġa ḥāl tili birle andaḳ ḫaber (8) yıbardılar kim beyt

asradı bizni ḫüdā anda nedür bu mācerā

'ayş-ı temāşāsı ḫūb kil bu ṭaraf sin ni ebā

ol cemā'at (9) bularnı arḳasıdın kilip irdiler. maḳṣūdġa yitmey şermende ve menḳūb yandılar. üçünçi vāḳı'a sūre-tü'n-necm nāzil (10) bolmaḳı bu bişinçi yılı irdi. naḳlīdür kim bu ṭāyife-i muhācir kitgendin kiyin sūre-yi el-necm-i iz̲ā hevāyı nāzil boldı. (11) ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem ḳureyş mecma'ıda mescīd-i ḥarāmda bu sūreni oḳudılar ve her āyetni tevcātı oḳur (12) irdiler. tā ol āyet anıŋ köŋliġa naḳş alıp ve dil-nişīn bolur irdi. andın ni āyetġa şurū' ḳılur irdiler. tā (13) bu āyetġa yitti kim *eferā eytumu'llāte ve'l-uzzā ve menāte's̲-s̲āliş̲ete'l-uḫrā*[20] tefsīri budur kim āyā gümān ḳılur musizler kim (14) bu üç büt ki lāt 'uzzā ve menātdur. bularġa 'ibādet ḳılġannıŋ müttefiḳı bolġay ve yā şefā'at ḳılġay. hergiz fāyidesi (15) bolmas. bularġa tapunġanlar ziyāndın özge ḥāṣıl ḳılmas ve munda hem toḫtadılar irse şol zamān şeyṭān bu sözni (16) araġa salıp kāfirlerniŋ ḳulaḳıġa işitkürdiler kim *tilke tilke'l-'ızzu el-'aliyyu ve inne şefā'atuhunne turtecā* ya'nī bütler (17) barça bütlerniŋ uluġı ve seyyididürler. her-āyīne şefā'atlarıdın ümīd ḳılsa bolur ve ḳureyş munı işitip (18) gümān ḳıldılar kim bu sözler hem āyet ve ḳur'ān bolġay. ḫ^{v}āce 'aleyhi'ṣ-ṣalātü ve's-selām sūreni tamām oḳup (19) secde-i tilāvet becā kiltürdiler dostlar ṣıdḳıdın ve iḫtiyār birle düşmenler şeyṭānnıŋ sebebidin ıżṭırāb birle

31a

(1) secde ve bi'at ḳıldılar ve bu meclisde ḳureyşniŋ serdārları ḥāżır irdi ve ol cümledin velīd (2) ve muġīre ve sa'd ibn ebü'l-'āṣ yene bir rivāyetde 'atabe ibn rabi'a yene bir rivāyet ümeyye ibn ḫalef bularnıŋ ba'żısı (3) tekebbürdin ve ba'żısı ḳarılıḳdın secde ḳıla almas ve ilikleriġa tofraḳ alıp pīşāneleriġa barıp aŋa secde (4) ḳıldılar ve kāfirler meclisdin ḳopup hemme aydılar. muḥammed ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem biziniŋ ḫüdālarımızını (5) yād ḳıldı ve dīn ve milletde bizġa muvāfıḳ boldı. çünki biz hem bilürmiz ki öltürmek ve tirgüzmek ve iritmek rızḳ (6) tigürmek hemme allāh te'ālānıŋ ṣıfatıdur. velīkin ḫüdālarımız taŋla ḫüdāvend der-gāhıda bizni şefā'at ḳılurlar. (7) imdi muḥammed ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem bu 'itiḳādda bizġa muvāfıḳ boldı. biz ṣulḥ ḳılduḳ ez̲ā ve ihānet ḳılmaḳdın (8) yıġılduḳ ve bu ḫaber 'ālemde fāş boldı kim ḳureyş ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem birlen yaraşıpdurlar. nizā' ve ḫuṣūmetni (9) aradın köteripdürler. kiltürüpdürler kim velīd muġīre ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemġa aydı. iy muḥammed ṣalla'llāhu (10) 'aleyhi vesellem, uzaşıŋda muḥkem turġıl kim ḳureyş siŋe tābi' ve muvāfıḳdurlar ve biz siŋe mundın kiyin (11) yār u meded-

[20] **Necim Suresi, 19-20. Ayetler**: Gördünüz değil mi (âciz durumdaki) Lat'ı, Uzza'yı ve üçüncüsü olan diğerini, Menat'ı?.

kārdurmiz. tā kim siniŋ şeri'atıŋ bisāṭ-ı 'ālemġa yayıldı ve dīn ü milletiŋ bünyādı hāmd u ihtimām (12) birlen muḥkem ve ber-ḳarār bolġay. naḳlīdür kim cibrīl 'aleyhi's-selām ol ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem öyleriġa yanıp mübārek menzil (13) ve mekānlarıġa teşrīf kiltürgendin kiyin şeyṭān araġa söz ḳoşḳanıdın ḫaber birdiler. ḥażreti ṣalla'llāhu (14) 'aleyhi vesellem bu vāḳı'adın bisyār melūl ve ġam-gīn boldılar. ḥaḳḳ te'ālā ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemniŋ ḫāṭırlarını (15) ḫoş ḳılmaḳġa āyet yıbardı kim *ve mā ersalnāke min ḳablike min resūlin ve lā nebiyyin illā iz̲ā temennā el-ḳā'ş-şeyṭānu fī umniyyetihi* (16) *fe-yenseḥu'llāhu mā yulḳī'ş-şeyṭānu s̲ümme yeḥkimu'llāhu āyātihi ve'llāhu 'alīmun ḥakīmun*[21] tefsīri ol kim yıbarmadım. min sindin burun (17) hīç peyġamberi mürsel ve hīç nebī meger kim ḳırā'at ḳılġanda şeyṭān ḳoşulup söz ḳoştı. ḳırā'atı andın mensūḫ ve hīç ḳılur. (18) allāh te'ālā şeyṭānnıŋ ḳoşḳanını ḥükm ḳılur ve öz āyāt ve kelāmını ḫüdāvend te'ālā dānādur ve barçanıŋ ḥaḳiḳati ve 'āḳıbetiġa (19) binādur. ol zamān kim bu āyetni kāfirler işittiler irdi irse, aydılar kim muḥammed ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemniŋ ḫüdālarımızını

31b

(1) uluġluḳıdın z̲ikr ḳılġandın kiyin peşimān boldı. biz hem 'ahdimizni sındurmaḳ ve cehd ḳılıp ṣulḥımızdın (2) yanduḳ dip sitem-kār ve bed-girdārlar yene müselmānlarġa ez̲ā ve ihānet ḳılurġa turuştılar. düşmenler (3) ḫuṣūmetlıġ fikrġa tüştiler. törtünçi vāḳı'a ḥabeşġa hicret ḳılġanlarnıŋ yene yanıp kilgenlerni (4) z̲ikri. ol zamān kim kāfirleriŋ ta'biyet ḳılġan ḫaberi müselmānlar birle ṣulḥ ḳılġan es̲er-i ramażān (5) ayınıŋ āḫiri ve muhācirleriŋ ḳulaḳıġa yitti. hemme aydılar yā muḥammed yerimizdin ayrılıp (6) hicret ḳılgendürmiz. anıŋ bā'is̲i ẓālim ve nā-bekārlarnıŋ 'idādeti irdi. imdi düşmen dostluḳġı (7) bedel bolupdur ve ḳorḳunç amānlıḳġa tebdīl tapıpdur. munıŋ ġanīmet bilip *el'ūdu* cehd-i mażmūnıġa 'amel ḳıl. (8) yanġan ḫūbraḳ ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemniŋ ḫiz̲metleriġa bolmaḳ münāsibraḳ dip 'ıyd eyyāmı irdi ki (9) mekkeġa yandılar. ḥaremġa yitişip kilip irdiler kim kervānīleriġa mülāḳāt ḳıldılar. ṣalāḥ ve ṣulḥ ve yaratḳan (10) aḥvālidin su'āl ḳıldılar. kervānī aydı. kāfirlerġa bir vāḳı'a şüphe bolġan iken ol gümān (11) ġalaṭ ve taṣvvur-ı bī-menfa'at ve fikri ḫaṭā ve 'ahd-i bī-cā irdi irse burunġı 'adāvetġa yanıp ve 'ahd u peymāndın yanıp (12) düşmenlik ḳā'ideleridin bünyād ḳılıp yene ḫuṣūmet bāzārını ḳızıtıp sitem-kārlıġ kūy u

[21] **Hac Suresi, 52. Ayet**: Senden önce hiçbir resul ve nebi göndermedik ki, o bir temennide bulunduğunda şeytan ille de onun arzularına bir şeyler katmaya kalkışmasın. Fakat Allah şeytanın katmaya çalıştığını iptal eder. Sonra Allah kendi ayetlerini (onun kalbine) sağlam olarak yerleştirir. Allah hakkıyla bilmekte, hikmetle yönetmektedir.

küçesin (13) ābād ḳıldılar. muhācirler bu ḫaberdin perīşān bolup yanġanlarıġa peşīmān boldılar ve her ḳaysı (14) muhācir ḳureyşniŋ biriġa sıġındılar. ‘oşmān ibn ‘affān ruḳiyye ḫātūn birlen sa’d ibn ebü’l-‘āşnı (15) penāhıġa kirdiler ve ebū ḫuzeyfe ehlisi birle atası ‘atabe ibn rabi’anıŋ ḥimāyetiġa kirdiler. vezīr ibn el-‘avām (16) rabi’a ibn alāmudnıŋ sayeside ārām taptı ve muṣ’ab ibn ‘ömer ve naṣr ibn ḥārişniŋ yanıda (17) kün aldılar ve sīret ibn ebū raḥm aḫnes ibn şerīfni ḥimāyeside bolup niçe kün ‘ömr ötkerdiler. (18) yene bir rivāyet süheyl ibn ‘amr ve ḫāṭib ibn ‘ömer ve ḫuveyṭib ibn ‘abdü’l-ġaziġa işenüp turdılar ve süheyl ibn seżā (19) öz cemā’asıdın biriġa ve ‘oşmān ibn ma’ṭūn velīd muġīreġa i’timāt ḳılıp turur irdiler. yene bir rivāyet kim ‘abdu’llāh ibn mes’ūdnı

32a

(1) muhācirde dāḫil dipdurlar. ol hīç kimniŋ ḥimāyetiġa sıġınmadı. az fırṣat mekkede turdı. yaḳın fırṣat ve ḥabeşġa (2) yandı. ve tārīḫ dānāları aytıpdurlar kim muhācirler berāt ayıda irdi kim mekkedin çıḳtılar ve ramażān (3) ayıda ḥabeşde turdılar. ‘ıyd ayıda yandılar. ikki ay yene bir munça ḥabeşde turdılar. Va’llāhü’l-‘ālem bişinçi vāḳı’a (4) ‘oşmān ibn ma’ṭūn velīd ibn muġīre anıŋ ḥimāyetidin çıḳġanı, vāḳı’a ol kim velīd, ‘oşmānnı öz ḥimāyetiġa alıp ve anı (5) re’āye ḳılmaḳ ve asramaḳnı niçe vaḳt öziġa lāzım bilip irdi. niçe vaḳtdin kiyin ‘oşmān aydı. min siniŋ (6) penāhıŋda bolmasmin. velīd aydı. iy birāder-zādem siŋe ezā ve ihānet tigürdiler mü kim mundın [illegible] körürsin. (7) aydı. yoḳ hīç vāḳı’a bolmadı. velīkin ḫüdāġa sıġınurmin ve andın velīd ‘oşmān birle mescīdġa kildiler ve aydı. (8) iy ḳureyş cemā’aġası, min ‘oşmānnı öz ḥimāyetimġa ferzendim dik bilip yaḫşı asrar irdim. hīç kimdin ġubār-ı ḫaṭır (9) bolmaḳdın cibinler irdim. mindin ol bāzārlıḳ esbāb-ı cüdālıḳ ḳılurmin. hem öz ḥimāyetimdin taşladım ve yene aŋa ezā (10) vü ihānet işlerin başladım tā mindin yene ḥimāyet tilegünçe hīç kimni men’ ḳılmasmin. kiltürüpdürler kim bir kün ‘oşmān ibn (11) ‘abdü’l-muġīre el-ḥuzumī, ‘oşmān ibn ma’ṭūnnıŋ bir kāç urdı ve közi kökerdi. velīd anıŋ ḥāliġa ḫande (12) ḳıldı. Aydı. miniŋ ḥimāyetimdin çıḳıp mu andaḳ külfetlerġa mübtelā bolduŋ. ‘oşmāŋ aydı. min mundaḳ (13) işde şād ve ḫürremdürmin. velīd aydı. niçükdin aydı. bu ezālar miŋe ḳıyāmet zaḫīresidür. ḫüdāvend (14) der-gāhıda raḥmet bu nev’-i belālar netīcedür. naẓım miḥneti ki çekermin anıŋ üçün cānġa andın meṣ’ūd dāyim (15) irür. hīç kimniŋ penāhı ḥācet imes. ḥāfıẓım ḥāżırım ḫüdāyım irür. gerçi bar aldıda gedādurmin. pādşāhlar (16) hemme gedāyım irür. imām vāḳıdī ayturlar kim sā’d ibn ebī vaḳḳāṣ bu vāḳı’adın ḫaber tapıp ‘oşmān ibn ’abdu’llāh (17)

muġīre ḳaşıġa kilip bir muşt żarb birle burnını pāre ve cerāḥat ḳılıp ‘os̱mān ma’ṭūnnıŋ intiḳāmnı aldı (18) ikkinçi faṣl ṣaḥābelerniŋ rumbāre? ḥabeşġa hicret ḳılġanları imām vāḳıdī raḥmetu’llāhi ‘aleyh aytur ṣaḥābeler kim ḥabeşdin (19) yanıp kildiler. kāfirler yene ez̲ā ve ihānet ḳılurġa turdılar. kündin künġa cevr ü cefānı ziyāde ḳıldılar. nāçār

32b

(1) ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem yene hicretġa ruḫṣat birdiler ve bu nevbet köp ṣaḥābeler hicret ḳılurġa ittifāḳ ḳıldılar. (2) imām vāḳıdīniŋ rivāyeti birle bir nevbet hicret ḳılġanlarnıŋ yüz üç ten irdiler. seksen ikkisi ir kişi (3) ve yigirme biri ḫātūn kişi. tā ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemniŋ mīnāġa hicret ḳılġanlarını ḫaberini işitgünçe (4) bular ḥabeşde irdiler. andın kiyin bulardın otuz üç kişi ḥabeşdin çıḳtılar. ikkisi medīnede evked (5) yitti kişi ḳamalıp ḳaldı. yigirme törti medīneġa kilip ceng-i bedrni taptı ve ḥabeşde turup ḳalġanlardın yittisi anda (6) fevt boldı kim biri ‘abdu’llāh ḥabeş irdi kim islāmdın yanıp tersā boldı. tersālıḳda vefāt ḳıldı (7) ve muhācirleriniŋ ḥabeşde on ikki ferzendi boldı. yitti oġul biş ḳız ḫayber feṭḥ bolġan küni, ca’fer ibn ebī ṭālib (8) yigirme altı ten kildiler. on üç ir altı ḫātūn ve yitti kūdek ve bu hicretde çendān vāḳı’alar boldı ve min niçe vāḳı’anı (9) bu faṣlda kiltürgümdür. evvelġı vāḳı’a muhācirler ḥabeşni ta’rīf ḳılgen z̲ikri. ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem yene (10) hicret ḳılurġa icāzet birgenleriniŋ sebebi naḳlīdür kim muhācirler kim ḥabeşdin yandılar irse (11) ol diyār ehliniŋ keb ü güftārlarıdın ve yaḫşı girdārlarıdın suyı ve hevāsınıŋ sezavārlıḳıdın (12) ve ṭa’āmınıŋ ḫoş-güvārlıḳıdın ve miyvelerini şīrīn ve ābdārlıḳıdın ve tenniŋ ṣıḥḥati ve bedenniŋ (13) ḳuvvetidin ve mizāçnıŋ ‘itidāli ve murād-ı ḥuṣūliniŋ kemālidin ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemniŋ ḥużūrlarıda (14) bir bir ḥikāye ḳıldılar ve yene aydılar kim anda tört künbet ya’nī ‘ibādet-ḫāne ve ḫānḳāh bardur kim aŋa (15) ḳurbānlıġ bisyār ḳılurlar ve faḳīrlerni mihmān ḳılurlar ve ġarīblerni perveriş ḳılurlar. ol zamān kim ol diyārġa (16) barduḳ. necāşī bizni sorap ve iltifāt ḳılıp bizġa amān birdi ve hīç miḥnet bizġa kiltürmedi ve ‘os̱mān ibn (17) ‘affān aydı. razıyallāhu ‘anh yā resūlu’llāh ḥabeş yiri sūd u ticāret yiridür. bir ay anda bolduḳ. bisyār sūd (18) ḥāṣıl boldı. müselmānlarġa bu künde ḥabeşdin obdān yir yoḳ. ḥaḳḳ te’ālā hicret ḳılur yirni ta’yīn (19) ḳılġunça veyā ḫalḳ islāmġa kirgünçe munda helāket ve tamām ḳureyşdin ez̲ā ve ihānet ciheddin ziyāde yitip turadur.

33a

(1) necāşīniŋ lüṭf ve ‘ināyeti raḥm şefḳati bizge bī-nihāyet irdi. ve tamāmī himmeti bizni asramaḳ ve nevāzişler (2) ḳılmaḳġa irdi ve ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem aydılar. *Fe-irci’ū ileyhā ‘alā bereketi’llāhi* ya’nī ḥabeşġa yanıp barıŋlar. (3) ḫüdāvend te’ālānıŋ bereketi ve ḫıfż-ı ḥimāyeti sizlerġa hem-rāh bolġay. ‘osmān aydılar. yā resūlu’llāh , eger ḥażretniŋ hem (4) şol ṭarafġa teşrīf kiltürseŋ ümīdim ol diyārnıŋ ḫalḳı kitāb oḳuġuçı üslūb ve edeb yaḫşı bilgüçidürler. (5) siŋe bi’at ḳılur irdi ve dīn ve īmānġa nuṣrat ve meded bolur irdi. ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem aydılar. miŋe (6) teḫī hicret ḳılurġa emr bolmadı. fermānġa muntaẓırdurmin ve sizlerġa emr boldı. becā kiltürmek kirek ve bu nevbet emīr’el-mü’minīn (7) ebū bekr ṣıddıḳ hem muvāfıḳ boldı. rażıyallāhu ‘anh ikkinçi vāḳı’a ebū bekr ṣıddıḳnı hicretleri zikri (8) ve ba’żı seyrde bu vāḳı’anı peyġamberlikni on ikkinçi yılda dipdürler. ḥāriş ibn yezīdniŋ ornıda ibn la’mġa ni (9) zikr ḳılıpdurlar. Va’llāhü’l-‘ālem ve rivāyetdür kim ebū bekr ṣıddıḳ ol gürūh-ı zındıḳnıŋ ezāsı cihetidin köŋli şikeste (10) ve cigeri ḫaste ḥabeşġa müteveccih boldılar ve köŋüllleri muṣṭafā ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemniŋ firāḳlarıda kebāb irdi. (11) naḳlīdür kim ebū bekr ṣıddıḳ rażıyallāhu ‘anh berk-el aḥād mevżi’iġa yittiler irse ḥāriş ibn yezīd kim benī leys bin mekrdin (12) irdi ve ol zamānda ḫalḳnıŋ uluġı ol irdi. ebū bekrġa mülāḳāt ḳıldı. ḳayan barursin. aydılar. ḳureyş (13) mini ve ṭıynımdın çıḳardılar ve miŋe köp cevr ü cefā ḳıldılar. anda turmaḳnı evezini tapmadım mekkedin çıḳtım. (14) tā bir yirde vaṭan tutup fāriġü’l-bāl ‘ibādetġa meşġūl bolġaymin. ḥāriş aydı. iy ebū bekr sin dik kişiniŋ ḳıyāş (15) ve ḳabīledin çıḳıp kitmeki lāyıḳ imes. mekkeni hem taşlamaḳıŋ ‘aḳlġa ve diyānetġa muvāfıḳ imes ve siŋe raḥm (16) ve nefṣġa maḥrem becā kiltürmek miḫnet ve meşaḳḳat ġam ve elemni ṣabr u taḥammül birle ötkermek, ḫāṣ u ‘āmġa iḥsān ḳılmek ‘āciz (17) ve ża’īflerġa meded-kār bolmek, uluġ zātıŋ ve yaḫşı ṣıfatıŋnı lāzımesidür. min sini öz ḥimāyetimġa aldım. yanġıl (18) ve öz memleketiŋde ber-ḳarār turġıl ve ḫüdāvendniŋ ‘ibādetiġa meşġūl bolġıl ve hīç kimniŋ cevr u cefāsıdın ḳorḳmaġıl. (19) ḳolumdın kilgeniçe sini asraġaymin ve siŋe ḥimāyet ḳılmaḳda be-ḳadr-ı imkān sa’y ḳılġaymin. dip ebū bekrni

33b

(1) yandurup hem-rāh mekkeġa alıp kildi ve ḳureyşniŋ kettelerini yıġdı. Ebū bekrniŋ cānibidin olarġa (2) köp melāletler ḳıldı ve anı re’āye ḳılmaḳ ve yaḫşı asramaḳ ve ṣaytını? mübālaġalar ḳıldı. ḳureyş hem anıŋ sözini (3) ḳabūl ḳılıp ebū bekrġa te’addī ḳılmaḳdın yandılar. ammā bir şarṭı araġa saldılar kim ebū bekr öz öyide ‘ibādet (4) ḳılsun ve ṭā’atini ve ḳırā’atını āşikār ḳılmasun kim biz ehl-i ‘iyālimizġa fırīfte bolup

kemrāh bolmaḳdın emīn imesmiz. (5) ḥāriṣ ebū bekrġa muḳarrar ḳıldı kim bu şarṭnı re'āye ḳılġay ve ebū bekr rażıyallāhu ‘anh öz ḥavlusınıŋ bir ṭarafıda (6) mescid binā ḳılıp anda namāz ve tilāvetġa meşġūl boldılar. kāfirlerniŋ becceleri ve ża'īfeleri ḳırā'at ḳılur maḥalde (7) yıġılıp islāmġa muḥabbet ḳılur irdiler. lā-cerem bu vāḳı'adın ḳureyş feryādġa kilip ḥāriṣġa şikāyet (8) ḳıldılar ve anıŋ himāyetini terk ḳılmaḳnı iltimās ḳıldılar. ṭā kim ebū bekrni bu işdin men' ḳılıp fitneni (9) def' ḳılġaylar. ḥāriṣ, ebū bekrġa aydı. sin özüŋ bilürsin kim ḳureyş birle sin niçük ‘ahd vāḳı' bolup (10) irdi. tā ol ḳā'ideni bozmaġıl yā miniŋ ḥimāyetimdin çıkġıl kim ḳureyş miŋe hücūm-ı ‘ām ḳılur ve ezā (11) yitkürürler ve min mekrūh tutarmin kim öz ḥimāyetimġa alġan kişiġa ezā yitgey. ebū bekr aydılar. siniŋ ḥimāyetiŋdin (12) çıḳtım. ḫüdānıŋ penāhıġa kirdim. ġayrnıŋ ḥimāyetidin bolmaḳdın ḫüdānıŋ penāhıġa sıġınmaḳ (13) evlāraḳdur *fe'llāhu ḫayru ḥāfiẓan* ve hevā-yı raḥm er-raḥman naẓm

ḫalḳ-ı ‘ālem der-gehi mekr ü firīb her du‘ā

şükri der-gāhı (14) hemme lüṭf-ı ‘ināyāt-ı ‘aṭā

at çıḳardı kimke bu der-gehdin oldı nām-dār

uşbu der-gāh bendesi bol ḳılma. fikr-i mā-sivā

(15) üçünçi vāḳı'a ḳureyş ḫalḳı ‘ömer ve ibn ‘āṣnı ve ‘ammāre ibn velīdni ḥabeşġa yıbargeni ve necāşīdin müheyyā ḥaberlerni (16) tilegeni ve bularnıŋ münāẓara ḳılışgeni ve müselmānlarnıŋ ‘ināyet-i ilāhi birle ġālib kilgeni seyr-i dānişmendlerni (17) andaḳ kiltürüpdürler kim resūl ‘aleyhi's-selamnıŋ yārānları ḥabeşġa bardılar ve aşmaḥa kim (18) ol vaḳtde pādşāhlıḳ taḫtıda muḳarrar ve necāşī dip meşhūr irdi. ṣahābelerġa yaḫşı iltifāt birle lüṭf-ı (19) iḥsānlar ḳıldı ve mundaḳ ni'metniŋ ḳadrini kemā-yenbaġī bildi ve muḥācirlerdin her ḳaysını lāyıḳ yirge

34a

(1) tüşürdi. in'ām ve ikrām ṭarīḳın be-ḳadr becā kiltürdi. el-ḳıṣṣa bularnıŋ ḥużūrını ve cem'iyetini (2) işitip ḳureyş uluġlarınıŋ arasıġa bisyār perīşānlıḳ tüşti. nāçār lāyıḳ tuḥfeler kim (3) öyim ṭāyifi misillik necāşīġa merġūb ve maṭlūb bolġay. tertīb birip ‘ömer ve ibn ‘āṣ ve ‘ammāre ibn velīdġa (4) yene bir rivāyetde ‘abdu'llāh ibn rabi'aġa birdiler. necāşīġa yıbardılar ve bu ümīd birle kim muhācirlerni (5) ḳolġa kiltürgeyler. yāḫūd revāç ve revnaḳlarını sındurgeyler ve pādşāhnıŋ muḳarrebleriġa (6) hem

münāsib pīş-keşler tā’yīn ḳıldılar. tā kim ilçilerġa meded-kārlıḳ ḳılıp maḳṣad ve müdde’ānı pādşāhnı (7) ḫāṭırıġa salıp ma’ḳūl ḳılġaylar. kiltürüpdürler kim yolda ‘ömer ve ‘ammāre arasıda çaġırü’l-ḥār ḥāletde (8) kimeniŋ içide vaḥşeti vāḳı’ boldı ve munıŋ sebebide iḫtilāflar bardur. el-ḳıṣṣa fırṣat tapıp ‘ammāre ḳaṣd (9) ḳıldı kim ‘ömrüni deryāġa taşlaġay. ‘ömer ve kimeni muḥkem tuttı ve ḫalḳ anı araġa alıp bu mühlikdin (10) ḳutḳardılar ve bu kīne ‘amrnıŋ köŋlide bar irdi. tā anı necāşī ḳaşıda köp ḫ^{v}ārlıḳ ve rüsvālıḳ (11) birle ölümġa birdi. bu icmālniŋ tafṣīli andaḳ kim bir kün ‘amr ve ‘ammāre necāşī birle olturup (12) irdiler. necāşīniŋ bir ṣāḥib-cemāl kenīzeki bar irdi ve her sā’at ‘ammāreġa tīz tīz ḳaradı ve ‘ammāre ḫoş-rūy (13) yigit irdi. andın öyġa yandılar. ‘amr ve ‘ammāreġa aydı kim pādşāhnıŋ kenīzekini siŋe (14) māyil ve muḥabbetlik kördüm. aŋa āşinā bolġıl. şāyed kim bizniŋ işimizniŋ āsānlıḳıġa meded ḳılġay (15) ve bir munça būy-ḫoş kim pādşāhnıŋ ḥāṣṣası bolġay tilep alġıl. tā kim āşinālıḳ nişānesi bolġay ve ‘ammāre (16) anıŋ delāleti birle kenīzekġa iẓhār-ı muḥabbet ḳıldı ve bir munça ḫoş-būy tilep aldı ve ‘ömer ve ibn (17) ‘āṣ ol ḫoş-būynı anıŋdın bir ḥīle birle ḳolıġa alıp necāşīġa kiltürdi ve aydı. miniŋ (18) hem-rāhım pādşāhnıŋ kenīziġa āşinālıḳ peydā ḳılıpdur ve ol ‘ammāreġa ten biripdür ve munıŋ (19) nişānesi bu ḫoş-būydur kim pādşāhnıŋ ḥāṣṣasıdur aŋa yıbarıpdur. necāşī bu sözdin

34b

(1) ġażab-nāk bolup ḳaṣd ḳıldı kim ölümġa buyurġay. yene fikr ḳıldı kim miniŋ vilāyetimġa amān tilep kilgen kişini (2) öltürmek münāsib imes. anı bir ṣūretde helāk ḳılmaḳ kirek dip sāḥirlerġa birdi. tā zikriġa sımap-budap sardılar. (3) ‘ammāre ḫalkdın bīgāne bolup vaḥşī cānverlerġa ḳoşulup niçe zamān ṣaḥrā’da ve beyābānda yördi. andın bir cem’at-i ḳureyş (4) ḥīleler birle tutup bend ḳıldılar ve ol bendde çendān ıżṭırāb birle helāk boldı. cānı dūzaḫda (5) ḳarār taptı. el-ḳıṣṣa bu ilçiler ḥabeşġa yittiler. ser-heng ve serdārlarıġa yoluḳtılar ve pīş-keşlerni tarttılar. (6) andın ‘arż ḳıldılar kim niçe yigitler öz vaṭanıdın çıḳıp bu ṭarafġa kilipdür ve pādşāhnıŋ dīniġa (7) ta’biyet ḳılmaḳdın teneffür ḳılıpdur. el-ḥāl ata babası ve ḳureyş ḳabīlesi yıbarıpdur. tā pādşāh kerem ve iḥsān körgüzüp (8) olarnı bizge ḳoşup yandurġalı serdārlar aydı. sizler ṣūret-i ḥālni pādşāhġa yitkürüŋler biz hem (9) meded ḳılıp ve yarı birip mühimleriŋni kifāyet ḳılalı dip ilçilerni pādşāh der-gāhıġa yitkürdiler (10) ve bular pādşāhġa secde-i taḥmīyet becā kiltürüp tuḥfelerini ötkerdiler. pādşāh ‘amrdın sordı (11) ne bā’iş boldı ve ne ḥācet bolup kildiŋler. ol aydı. bizniŋ ḳabīlemiz mekkede bisyārdur. bu ḳabīlelerdin (12) benī hāşimdin bir ādem ḫurūç ḳılıp peyġamberlıġ da’vāsını ḳılur. siḥr

ve cādūluḳ peydā ḳılur. mekkedin (13) çıḳarur. ba’żı bī-‘aḳl-ı nādānlar aŋa īmān kiltürür ve anıŋ dīni ve milletini ḳabūl ḳılur. biz aŋa ḳaṣd ḳılurmiz. (14) bizdin ḳaçıp her ṭarafġa kiterler. imdi bir cemā’amız bizniŋ ṭarīkimizdin yanıp ata babamız dīnidin yanıp bu ṭarafġa (15) kilipdür yaŋıdın peydā ḳılıpdur kim pādşāhnıŋ dīniġa hem muḫālif ve pādnıŋ dīni tersā irdi. tuḥfe ve rişveniŋ (16) yüzidin ümerālar bularġa yarı birür irdiler ve murād ḥuṣūlıġa ihtimām ḳılur irdiler. andaġ ‘arż (17) ḳıldılar kim her ṭāyife öz ḳabīlesini aḥvālini yene birevdin ḫūb-rak bilür. maṣlaḥat ol kim bu muhācirlerni bularġa tapşurup (18) perīşān köŋüllerini şād ḳılġaymiz. necāşī bu sözdin ġam-nāk ve ġażab-nāk boldı ve aydı. va’llāh kim min (19) bu sözni hergiz ḳabūl ḳılmasmin ve miniŋ penāhımġa sıġınıp kilgenlerni düşmenġa birmesmin ve aytıpdurlar kim pādşāh

35a

(1) burunḳı kitāblarnı köp muṭāla’a ḳılıp irdi ve muḥammed muṣṭafā ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem ṣıfatlarını tevrīt ve incīlde bilip irdi ve aŋa (2) ma’lūm irdi kim ḫurūç ḳılur. vaḳti bolur ve munı hem bilür irdi kim öz ḳavmi anı mekkedin çıḳarġaylar ve pādşāh aydı. (3) ol ṣāḥibni atı nidür. Aydılar. muḥammed muṣṭafa ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem bildi kim şol peyġamberdür ammā iẓhār ḳılmay ve ‘amrdın sordı kim (4) dīni ḳaysı mezheb ve milleti neçük ne işġa delālet ḳılur. Aydı. anıŋ mezhebi yoḳ. necāşī aydı. cem’i kim milletini bilmesem miniŋ penāhımġa (5) kilseler munçalik birle sizlerġa birmesmin. līkin meclis ārāste ḳılġaymin. ḫaşımlarnı birbiriġa muḳābele ḳılġaymin. (6) tā sözleşgeyler her ḳaysılarnı aḥvālleri ma’lūm bolġay. andın müselmānlarnı teklīf ḳıldılar ve bular (7) birbirleriġa aydılar kim ni ṭarīḳa söz edā ḳılurmiz. olarnıŋ ḫ^{v}āhiş ve mizacıġa baḳıp söz ḳılalı ve yāḫūd rāstlik birle (8) vāḳı’anı beyān ḳılalı. ca’fer ṭayyār razıyallāhu ‘anh kim muhācirlerdin irdi. hīç nimerse rāstlıḳdın firāḳ imes. her ni kim (9) bilipdürmiz anı aytalı bes ca’fer razıyallāhu ‘anhnı örleriġa pīşvā ḳılıp pādşāh ḫizmetiġa kildiler. andaġ muḳarrar (10) ḳıldılar kim ca’fer sözlegey. andın burun hīç kim söz ḳılmaġay. pādşāh esāḳifelerni yıġdurdı. ya’nī ‘ālimlerni cem’ (11) ḳıldurdı. incīl ṣaḥīfelerini açtılar. erkān-ı devlet yıġılıp şān u şevket tüzdiler. uluġ meclis boldı. (12) andın muhācirlerni kiltürdiler ve bular selām ḳıldılar. ammā secde-i ta’ẓīm kim ḥabeşni resmī irdi. becā (13) kiltürmediler. ḥāżırlar secde ḳılmaġandın su’āl ḳıldılar. ca’fer aydı. biz ḫüdādın özgege secde ḳılmasmiz. (14) bizniŋ peyġamberimiz muḥammed ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem, ġayrıġa secde ḳılmaḳdın bizni men’ ḳıldılar ve mundaḳ işni hīç vechdin (15) revā körmediler ve bu

sözdin necāşīniŋ köŋliġa heybetī peydā boldı. pādşāh başlıġ barça ‘ālimler (16) ve uluġlar ca’ferni hem-rāhları birle ta’ẓīm ve ikrām ḳılıp yoḳarı olturġuzdılar. andın pādşāh[ġa] ca’ferġa baḳıp (17) aydı kim ḳureyşniŋ ilçileri andaġ iltimās ḳılurlar kim min sizlerni olarge birgeymin ca’fer aydı. (18) bulardın su’āl ḳılġıl kim bizni bendemiz dip da’vā ḳılur mu. su’āldin burun cevāb aydı ki (19) ḥāşā hemme āzād ve ehl-i ikrām cemā’asıdındurlar. ca’fer aydı. bizde ḳarżniŋler bar mu kim anı tilersiz. olar

35b

(1) olar aydı. hīç ḳaysımızını bularda ḳarżimiz yoḳ. ca’fer aydı. ḳan tökġanmiz kim aŋa ḫūn veyā ḳışāṣ alursizler. (2) ‘amr aydı. hīç ḳaysı yoḳ. ca’fer aydı. Andaġ bolsa bizni nime ḳılursiz. ‘amr aydı. iy pādşāh, bu cemā’a bizġa ata (3) ve babamızġa ḫilāf kemrāh dip bed-nām ḳılurlar. bizni ve ḫüdālarımızını nā-sezā aytıp düşnām ḳılurlar. ve yaş oġlanlarımız (4) ve ża’īfe nādānlarımızını ‘aḳīdesini yandururlar. cemā’atimiziniŋ berhem birip birbiridin ayrururlar (5) bularnı bizġa birgil. tā burunġı resmidin āyīnesi birle ber-ḳarār tursun. andın necāşī aḥvālini teftīş ḳıldı. ca’fer (6) aydı. iy pādşāh, biz bir cemā’a irdük. cāhillerdin ve büt-perestlerdin murdārnı yir irdük ve fāhiş işler ḳılur (7) irdük ve yaman kārbārlarnı ḥaddidin aşurur irdük. tā ol zamān ḥażret-i ilāhi fażl-ı nā-mütenāhī birle örümizdin (8) bir peyġamber bizġa yıbardı. anıŋ z̲ātı ve nebīniŋ cemāli ve yaḫşı ṣıfatı ve ḥüsniniŋ kemāli bizġa ma’lūm ve rāstlıḳı (9) ve diyāneti ve pārsālıḳı āfitābdın rūşen ve bī-şekk mefhūm boldı ve bizni ḫüdāvend ma’būd-ı ber-ḥaḳḳnıŋ ḳulluḳıġa (10) delālet ḳılurudın islāmġa ve īmān ve tevḥīdġa da’vet ḳılur. ma’rūfġa emr ḳılur ve münkerdin yandurur. namāz (11) ve rūze ve zekvet ve ṣıla-yı raḥm ve cemī’ yaḫşı girdārġa terġīb ḳılur. ḳumār ve zinā ve riyādın ve özge fısḳ u ficūr künāhlardın (12) men’ ḳılur ve bizġa āyeti kiltürüpdür kim hīç vechdin ādem kelāmıġa oḫşamasdur ve bizġa rūşen delīller (13) birle hüveydā ve ḳavī mu’cizeler birle āşikāre bolġandur kim ol ḥaḳḳdur ve sözi rāstdur kim ḫüdāvend-i ber-ḥaḳḳdın (14) kilgendür. bes aŋa taṣdīḳ ḳılduḳ ve īmān kiltürdük ve bāṭıl yalġandın bes yanduḳ. bu cihetdin bu ḫalḳ bizġa (15) ‘adāvetġa turdılar ve her nev’ ‘uḳūbet tigürdiler ve bularġa berāberlik ḳılurġa ‘āciz kildük. bu sebebdin (16) ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem bizġa ḥicret ḳılurġa ruḫṣat birdiler ve cümle pādşāhlardın sini ılġap ḳaşıŋġa (17) yıbardılar. ṭā kim bularnıŋ ẓülmı ve sitemini bizdin yandurġaysin ve biziŋ bularnıŋ ḳolıda esīr ḳoymaġaysin. (18) andın necāşī aydı. nāzil bolġan kelāmıdın bilürsizler mü. oḳuŋlar.

tā işitgeymiz ca’fer aydı ārī ve ol (19) sūreni ibtidā ḳıldı kim k*ehay’aṣ* bu āyetġa yitti kim *fe-kuli ve’şrabī ve ḳurrī ‘aynen*[22] necāşī bu āyetlerni işitip andaḳ

36a

(1) yıġladı kim yaşları saḳalıdın aḳa başladı ve ‘ālimler hem çendān yıġladılar kim yaşları saḳallarını çılap ṣaḥifelerni (2) höl ḳıldı. ‘ġāyet-i ẕevḳ ve nihāyet-i şevḳdin aytur irdi. naẓm

aḳuzup eşk yıġlaymin min zār-ı yār

üçün közlerim ḳılay ḫūn-āb

(3) çeşmeler aḳıttı közdin yummadı

dağlar kim cigerdedür bisyār

andın necāşī aydı. bu söz kim mūsā ‘aleyhi’s-selāmġa nāzil (4) boldı ve bolup irdi. her ikkisi bir yirdin kilgen sözdür. andın ‘amr ibn ‘āṣġa aydı. va’llāh kim min bu cemā’anı (5) sizlerġa birmesin ve bularnı sizler birle yıbarmasın. ümmü’s-selme aytur. rażıyallāhu ‘anhā ḳureyşniŋ ilçileri ol meclisdin (6) me’yūs ve bed-ḥāl bolup çıḳtılar ve ‘amr ibn ‘āṣ aydı. va’llāh kim taŋla necāşī ḳaşıġa kilip bu cemā’anı nīb ü nā-būd (7) ḳılıp ve helāk ḳılġaymin ve ‘abdu’llāh rabia bu endīşedin her çent men’ ḳıldı. ḳabūl ḳılmadı. taŋlası necāşīġa kilip aydı. (8) bu ṭāyife ‘īsā ‘aleyhi’s-selāmġa sizlerdin ḫilāf ‘aḳīde ḳılıp nā-münāsib söz ayturlarını ḳoyġaylar. necāşī ca’ferni tābi’lerni (9) birle kiltürüp aydı. sizler ‘īsānıŋ ḥaḳḳıda ne dirsizler. ca’fer aydı. andaġ dirmiz kim *hüve ‘abdullāhi ve resūlihi ve kelimetühü* (10*) ilā meryem ve rūḥi minhu* tefsīri ol kim ‘īsā ‘aleyhi’s-selām ḫüdānıŋ bendesi ve peyġamberi ve söz kim meryemġa yasalıpdur (11) ve rūḥīdür kim öz ḳudreti birle yaratıpdur. necāşī yirdin perhīş aldı ve aydı ‘īsānıŋ ve sizlerniŋ ayġan sözleriniŋ (12) arasıda munça farḳ yoḳ. merḥabā sizlerġa ve sizlerni yıbargüçiġa ve min güvāhdurmin kim ol ḫüdānıŋ peyġamberidür (13) ve ol kimersedür kim ‘īsā ‘aleyhi’s-selām anıŋ kilmekiġa beşāret birip irdi ve incīlde vaṣiyetlerni körgendürmin. (14) sizler tinç ve fāriġ-bālniŋ miniŋ yurtumda turuŋlar ve her kim sizlerġa ezā tigürse intiḳām alurmin ve eger (15) altun bolsa ve miŋe birse sizlerdin birni birmesin. ve her kim sizlerġa ḫilāf ḳılıp bir pul alsa sizlerġa (16) tutup birürmin.

[22] **Meryem Suresi, 26. Ayet**: Ye iç, gözün aydın olsun! İnsanlardan birini görürsen de ki: Ben, çok esirgeyici olan Allah’a adakta bulundum; artık bugün hiçbir insanla konuşmayacağım.

ümmü’s-selme aydı. mundın kiyin biz ol ḳaṣd birle bolduḳ kim ḳureyşniŋ bu ikki ilçisiġa daḫl-i kīnān (17) ḳılur irdük kim eger bizġa bī-edeblıġ ḳılsa tüvān ve ta’rīr ḳılġaymiz ve bular bizġa aṣlā daḫl ḳılmaydurlar. (18) andın necāşī yene aydı kim ḥaḳḳ te’ālā bu memleketni bī-rişve kerem ḳıldı. min hem hīç rişve almasmin ve hīç kimniŋ söziġa (19) ḳulaḳ salmasmin. feryād ḳıldı ki ḳureyşniŋ biş kişilerni yandurup biriŋler ve birdiler ve aydı. ṭāyife kim peyġamberiġa

36b

(1) bütmey. yalġanġa nisbet ḳılġaymin. anıŋ tuḥfesiġa ḳaramas. törtünçi vāḳı’a necāşīniŋ pādşāhlıḳını (2) ibtidāsı zikri ve şemme-i ‘adāletiniŋ naḳlidür kim necāşīniŋ atası ebcer, ḥabeşniŋ pādşāhı irdi. necāşīdin (3) özge ferzendi yoḳ irdi ve ebcerniŋ birāderi bar irdi kim on ikki oġlı bar irdi. ehl-i ḥabeş ittifāḳ ḳıldılar. ebcerni öltürüp (4) birāderini pādşāh ḳılġaylar. tā kim evlādını tolalıḳıdın birbiriġa mīrāṣ ḳalıp bu pādşāhlıḳ bularda bāḳī turup bīgāne taṣarruf (5) ḳılmaġay ve bu muḥāl ḫayāl birle ol pādşāh pesendīde ḫiṣāl ve nigü ḥālni öltürüp birāderini pādşāhlıḳġa muḳarrar ḳıldılar. (6) niçe müddetdin kiyin necāşī kūdeklikdin ḥᵛānlıġ mertebesiġa yitti ve ‘ömriniŋ ḫizmetiġa cān birle bil baġladı. ‘aḳl (7) u idrāki kāmillıḳıdın kiŋeş ve maṣlaḥatçı boldı. ferāset ve kiyāsetiniŋ vāfirlıḳıdın ‘adl ve inṣāfıdın ve memleket (8) żabṭıġa ḳādirlıḳıdın küllī işlerni anıŋ taṣarrufıġa ḳoydı ve cemī’ kim anıŋ atasını öltürürġa sa’y ḳılup (9) irdiler. baḫtiyārlıġ ve cihāndārlıġ āṣārını anıŋ çehreside ẓāhir ve hüveydā kördiler irse ḳorḳunçıdın endīşeġa (10) ḳaldılar kim mebādā ‘ammıdın kiyin pādşāhlıḳ aŋa ḳalġay ve öz ‘amellerini cezā’sıġa giriftār bolġaylar. nāçār bu ṣūretni (11) pādşāhġa ‘arż ḳıldılar kim birāderzādeŋdin biz köp vehm-nākdürmiz. ol kārbārı kim bizdin anıŋ atası (12) ḥaḳḳıda ṣādır boldı. köp tersān ve hirāsāndurmiz. imdi ikki işni birini becā kiltürgil. yā anı ölümġa buyurġıl. (13) veyā bu memleketdin çıḳarġıl. pādşāh bu sözni ḫoşlamadı ve aydı. iy ḥalḳ, tünekün atasını öltürtüŋizler. (14) bu kün oġlını yoḳ ḳılurġa ḳaṣd ḳılursizler. bu niçük inṣāfdur. līkin ḥabeşīler bu ikki işniŋ birini (15) iḫtiyār ḳılurġa mübālaġa ḳıldılar ve [illegible] ötkerdiler irse nāçār pādşāh bedrġa ḳılmaḳġa rıżā birdi. (16) bu şarṭ birle kim birāderan rūzgār-ı necāşīni yūsuf ve [illegible] birle eyvān ve serādın cüdā ḳıldılar ve öz diyārıdın (17) ġarīb-vār ḳılıp emīrlikdin esīrlikġa salġaylar. andın anı pādşāhnıŋ serdārları sevdā’-gerġa sattılar (18) ve altı yüz direm anıŋ bahāsıġa aldılar ve alġuçı, anı kimede olturġuzup muntaẓır irdi kim kimeni yörütgey. namāz-ı diger vaḳti (19) irdi kim nāgāh bulutlar örledi. yanġurġa başladı ve necāşīniŋ ‘ammı yanġur temāşāsı üçün erkān-ı devleti birle ṣaḥrā’ġa

37a

(1) çıḳıp irdi. nāgāh ṣāiḳa peydā bolup āsmāndın ot kilip anı küydürdi. andaġ kim kül ḳıldı. ḥabeş ḫalḳı ḥayrān ḳaldı. (2) imdi oġullarıdın birini atasını ornıda ḳılmaḳġa maṣlaḥat ḳılıp bir ḥesāb bardılar kim hīç yirde ḳābiliyet (3) eserini körmediler. aḫīrü'l-ittifāḳ aŋa ber-ḳarār boldı kim necāşīni istep barġaylar ve anı sevdā'-gerdin yandurup (4) alıp pādşāhlıḳ taḫtıda olturġuzdılar. deryā lebiġa kildiler kördiler kim ṭeḫī kime yörgeni yoḳ. yene bir rivāyetde (5) kime yörüp kitip irdi. ḫüdānıŋ fermānı birle yene ḥabeş sāḥiliġa yanıp irdi. pādşāhnıŋ ümerāları kimeġa kirip (6) necāşīni iligini tutup deryādın çıḳardılar. derḥāl tāc başıġa ḳoydılar ve pādşāhlıḳ ḫil'atin kiydürdiler. (7) taŋlası sevdā'-ger kildiler. bulardın bahāġa birgen altunnı tiledi. bular yoḳatıp birmediler ve ol pādşāhġa (8) dād u feryād ḳıldı. pādşāh ḥükm ḳıldı kim anıŋ altunını birgeyler veyā alġan ḳulını ḳolıġa tapşurġaylar. (9) eger anıŋ ḳulı pādşāhlıḳ taḫtıda ber-ḳarār bolġan bolsa hem ve bu ḥükm yarlıġıdın kiyin nāçār anıŋ vechini tamām (10) birdiler ve necāşīniŋ 'adl ve inṣāfınıŋ eseri bu irdi ve maḳṣūd bu ḳıṣṣanı kiltürmekdin ol irdi kim necāşī (11) aytıp irdi kim ḥaḳḳ te'ālā miŋe bu mülkni rişve almay 'ināyet ḳıldı. işāret bu vāḳı'aġa irdi bişinçi vāḳı'a necāşīni (12) pinhān īmān kiltürgeni ve ḥabeşler aŋa inkār ḳılġanı ehl-i tārīḫ aytur kim 'amr ibn 'āṣ ol zamān kim pādşāhnı (13) ḳaşıdın me'yūs çıḳtı. necāşī-i bī-teḥāşī pinhān nāme ıbardı kim ḫüdāġa ve siniŋ peyġamberlıġıŋġa īmān kiltürdüm (14) ve necāşī ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem birle ikkile cānibdin birbirleriġa nāme ve peyġām ve selām aytıp turur irdi (15) ve ba'żı öz maḥallīde aytılsa kirek inşāllahü'l-te'ālā andın serdārları ve kettelerni tilep kiltürdi ve aydı kim (16) miniŋ köŋlüm muḥammed ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemniŋ rāstlıḳıġa yitip güvāhlıḳ birür ve anıŋ dīni hemme dīnġa ḳavī (17) ve ġālibdür eger biz hem īmān kiltürsek 'azābdın emīn bolurmiz ve ḥabeş ḫalḳı aydı. biz bu işḳa rıżā birmesmiz (18) ve anı pīşvā ḳılmasmiz. necāşī bildi kim sözi ḳabūl bolmaydur. aydı. 'itiḳādıŋ naḳdini imtiḥān maḥalide sınadım (19) ve min ḥaḳḳ dīnde sābit-ḳademdürmin ve müselmānlarnı şefḳat ve merḥamet birle asrar irdim ve islāmnı ḫalḳdın

37b

(1) yaşurun saḳlar irdi. ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemġa islāmnı ḳabūl ḳılġanını ve 'avāmdın yaşurġanını (2) ḫaber ḳılur irdi. ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem anı ma'zūr tutar irdiler ve ḳureyş necāşīniŋ müselmān bolġanıdın (3) ḫaber taptılar irse bī-nihāyet düşvār köründi. necāşī aḫirü'l-emr islāmnı āşikāre ḳıldı ve aytıpdurlar. (4)

āşikāre ḳılmaḳnıŋ sebebi ol irdi kim vaḳtāki pādşāh, ca'ferni hem-rāhları birle rāstlıḳġa çıḳarıp (5) ḫaşımġa tercīḥ ḳıldı ve ḫaşım u me'yūs ve perīşān ḥāl boldı. tersālarnıŋ uluġları aydı. iy pādşāh, sin (6) bularnıŋ sözini müsellem tuttum ve biznıŋ dīnimizġa ḫilāf ḳılur işni ḫoşladıŋ. imdi bir meclis ḳılġıl. bizler (7) bular birle mücādele ḳılurmiz ve bu vaḳtde ḥaḳḳ te'ālādın peyġamberiġa bu āyet nāzil bolup irdi ve anı ḥażreti (8) ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem ca'ferġa yitip barıp irdiler. *ḳul yā ehle'l-kitābi te'ālū ilā kelimetihi sevā'en beynenā vebeynekum*[23] tā āḫirġa altı (9) āyetni yıġa ayġıl. iy muḥammed ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem, iy ehl-i kitāb kiliŋler. bu sözġa ki biznıŋ ve sizlerniŋ aramızda (10) yeksāndur ve hīç tefāvut yoḳ ve cedel ḳıldılar irse ca'fer bu āyetni oḳudı kim *mā kāne ibrāhīmu yehūdiyyen* (11) *ve lā naṣrāniyyen ve lākin kāne ḥanīfen muslimen ve mā kāne mine'l-muşrikīne*[24] tefsīri ol kim ibrāhim 'aleyhi's-selām tersā imes (12) ve cuhūd hem imes irdi. velīkin bāṭıl dīndin ḥaḳḳ dīniġa yanġan müselmān irdi ve hergiz müşrik ve kāfir imes (13) irdi. necāşī aytur. rāst aytursiz. cuhūdluḳ, tersāluḳ ibrāhimdin kiyin peydā boldı. andın ca'fer bu āyetni (14) oḳudı kim *inne evlā'n-nāsi bi-ibrāhīme lelleẕīne ittebe'ūhu ve hāẕā'n-nebiyyu*[25] tefsīri ol kim eger her-āyīne evlā ve lāyıḳ sezā-vārdur. dürüstraḳ (15) ibrāhimġa ve aŋa ḳabūl bolmaḳġa olar kim anı ta'biyet ḳılsalar ve bu peyġamberni. hem necāşī aydı iy bar ḫüdāyā min (16) bu kün ibrāhim 'aleyhi's-selāmnıŋ velīsi ve dostıdurmin dip islāmnı āşikāre ḳıldı. ḥażreti ṣalla'llāhu (17) 'aleyhi vesellemġa nāme yıbardı ve ca'ferġa yārānları birle köp dil-dārlıḳ ve ġam-ḫ^{v}ārlıḳ körgüzdi ve aydı. mundın (18) kiyin sizlerġa hīç iş kim ḫ^{v}āhlamaġay hergiz yavusun? 'ulemā'lardın bir cemā'a ruḫṣat tilediler kim ḥażreti (19) ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemni ziyāret ḳılġaylar. kilip ol ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemni körüp su'allar ḳılıp cevāblar

38a

(1) işitgeyler. altınçı vāḳı'a dānişmendler ḥabeşdin ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemniŋ ziyāretleriġa kilgeni bilmek kirek (2) bu cemā'anıŋ uluġlarıdın yigirme kişi mekkeġa peyġamber ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem ḥużūrlarıġa kildiler ve maḳām-ı ibrāhimde (3) ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemġa yoluḳtılar ve bularnıŋ uluġraḳı

[23] **Al-i İmran Suresi, 64. Ayet**: De ki: "Ey Ehl-i kitap! Sizinle bizim aramızda müşterek olan bir söze gelin: Yalnız Allah'a tapalım, O'na hiçbir şeyi ortak koşmayalım ve Allah'ı bırakıp da içimizden bazıları diğer bazılarını rab edinmesin." Eğer yine yüz çevirirlerse, "Şahit olun ki biz Müslümanlarız" deyin.

[24] **Al-i İmran Suresi, 67. Ayet**: İbrahim ne yahudi ne hıristiyan idi; bilakis o, tek Allah'a inanıp boyun eğmiş birisiydi, müşriklerden de değildi.

[25] **Al-i İmran Suresi, 68. Ayet**: Doğrusu insanların İbrahim'e en yakın olanı, ona tabi olanlar, şu Peygamber (Hz. Muhammed) ve iman edenlerdir. Allah da müminlerin dostudur.

ṭābūr atlıġ ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem birle sözġa (4) kirdi ve aydı. sin mü kim peyġamberlıḳ da'vāsını ḳılursin. aydılar. ārī ṭābūr aydı. ḫalḳnı niçük nimerseġa indersin. aydılar. (5) ol ḫüdāyīġa kim şerīki yoḳdur. andın kiyin āyāt-ı ḳur'ānnı oḳudılar ve bular hemmesi yıġlaştılar. yüzleri ve saḳalları (6) çalaştı. ṭābūr aydı. min güvāhdurmin kim ḫüdā birdür. ve şerīki yoḳ ve sin anıŋ peyġamberisin ve özge hem-rahları bu ṭarīḳa (7) güvāhlıḳ birip müselmān boldılar ve bu 'ālimler resūl ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemniŋ ḥużūrlarıdın ḳopup çıḳtılar. (8) ebū cehl ve ümeyye ibn ḫalef cemī' ḳureyş birle bularnıŋ aldılarıġa kilip necāşīġa la'net oḳudılar ve aydılar. (9) ḫüdā te'ālā nevmīd ḳılġay. ol ṭā'ifeni kim sizlerni dīn ve milletni teftīş ḳılurġa barıpdursizler. Hem kilip, sizler (10) bu ādemniŋ ḫaberini alıp barġaysizler ve sizlerniŋ 'aklıŋlar yoḳtur. bir sa'at anıŋ mecliside olturup (11) öz dīn ve milletiŋlerdin yandıŋlar ve her ni kim didi. taṣdīḳ ḳıldıŋlar ve on yıldur kim (12) bizniŋ aramızdadur. bizdin aŋa bütmedi ve dīnini terk ḳılmadı. meger kūdeki yıḳḳıl ve gedāsı muḥtāc ve faḳīr nā-tüvān (13) va'llāh kim sizler dik aḥmaḳ ḫalḳnı körmedim ve sizlerdin cāhilraḳ ṭāyifeni işitmedim. aydılar. selāmetlıġ (14) bolsun sizlerġa bizni ḥaḳḳnı żāyi' ḳılmasmiz ve cāhillerniŋ sözi birle bizġa rūşen ve hüveydā bolġan (15) ḥaḳḳ dīndin yanmasmiz. andın ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemniŋ ḫizmetleride turdılar ve ḳur'ān örgendiler (16) ve islām nūrı birle ārāste ve ḥaḳḳ der-gāhıġa şāyeste bolup öz diyārlarıġa yandılar. naḳlīdür kim seleme ibn (17) 'abdu'r-raḥmandın kim 'ālimler öz diyārıġa yandı. necāşī ṭābūrdın ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemniŋ (18) ṣıfatlarını sordı. ṭābūr her ni kim körüp irdi. 'arż ḳıldı. necāşī aydı. anıŋ ṣıfatı kitāblarda hem bu ṣıfat (19) sābitdür. naḳlīdür necāşī hemīşe ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemniŋ ḫaberlerini sorap feṭḥ ve ẓaferleriġa ḫoş-vaḳtlıġ

38b

(1) ḳılur irdi. andaġ kim yetinçi vāḳı'a muŋa delālet imām vāḳıdī aytur. bir kün necāşī ikki aḳ köhne engil kiyip öydin çıḳtı. başda (2) tāc hem yoḳ ve ignide libās dībā hem tofraḳ üzre olturdı ve ḥabeşīler ḥayrān ḳaldı. andın ca'ferni hem-rāhları birle (3) kiltürdi ve bular hem bu ḥālni körüp ta'accub ḳıldılar. andın ca'ferġa baḳıp aydı. min sizlerniŋ diyārıŋızlarġa (4) cāsūs yıbarıp irdim. kildi ve beşāret kildi kim ḥaḳḳ sübḥānehü ve te'ālā peyġamberiġa nuṣrat ve kerāmet ḳılıp düşmenlerini bedr (5) digen yirde helāk ḳılıpdur ve ḳureyşniŋ uluġları kim 'atabe ve şeybe ve ebü'l hükm kim ve żam'a ve ümeyye hemmesi ölüpdürler (6) ve bir ṭāyife kim fülān u fülān esīr bolupdurlar. ca'fer rażıyallāhu 'anhġa be-ġāyet sürūr u ḥużūr ḥāṣıl boldı ve ḫoş (7)

ḥāllıġ ḥāṣıl ḳılġandın kiyin sordılar kim ne bā’iṣdür kim pādşāh tofraḳ üzre olturupdurlar ve köhne (8) engil kiyipdürler. pādşāh aydı. incīl ḥükmide andaġ körüpdürmin kim ḥaḳḳ te’ālā bendeleriġa vācib ḳılıpdur kim olarġa (9) ni’meti müyesser ḳılsa ve anı beyān ḳılur bolsalar ol ḥāletde kirek kim tevāżu’ ve şikestelıġ körgüzgey ve bu vechdin (10) ve bu vechdin ḥażreti ḫüdāvend te’ālā peyġamberiġa nuṣrat ve ḳuvvet birip irdi ve min ol ni’metdin sizlerġa ḫaber birmekni tiledim. (11) tevāżu’ ve şikestelıġ ṭarīḳın becā kiltürdüm naẓm

tevāżu’ irür şāhlardın pesend

müsekkin mü bolur şekker ü şekr ḳand

(12) tekebbür kim ef’āl-i şeyṭān irür

tevāżu’ ḳılur ol kim insān irür

bu der-gehde maḳbūl irür bendelıġ

ser-efrāzlıḳdın (13) ser-efkendelıġ

bu yolda hemme āh u zārı kirek

ṭaleb ehliġa eşk-bārı kirek

ḫuṣuṣen pādşāhlarġa şikestelıġ

ni ḫoş (14) ziyneti ‘āciz ve dil-ḫastelıġ

necāşīni ba’żı vāḳı’aları ve vefāt bolġanını zikri ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem aŋa namāz ötediler. (15) öz maḥallīde beyān ḳılınsa kirek inşāllahü te’ālā el-ḳıṣṣa peyġamberlikdin altınçı yılı bolġan ḥādiṣeler zikri bu faṣlda niçe vāḳı’alar (16) mezkūr bolur. evvelġı vāḳı’a ḥamza ibn ‘abdü’l-muṭṭalibniŋ islāmnı bile mu’ayyen aytur kim ġażarallāh ḥamza rażıyallāhu ‘anhnıŋ īmānı bā’iside (17) muḫtelif rivāyetler naẓarġa kilipdür. ammā imām müstaġferī delāilü’n nübüvvede kiltürgen rivāyetlerdin rūşenraḳ irdi. (18) bu sebebdin beyān ḳılındı. naḳlīdür kim ‘atāyī ibn bisyārdın ol rivāyet ḳılur

‘abdu’llāh ibn mes’ūddın razıyallāhu ‘anh ki (19) ayturmin. ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemniŋ mülāzemetleride ṣaḥrā’ġa çıḳtuḳ ve ṣafā taġıġa barduḳ. kāfirler anda cem’

39a

(1) bolġan iken ve muġīreniŋ biri ol mecmu’ada ḥāżır iken ve ol güm-rāhlar aŋa tapunur iken ḥażreti ṣalla’llāhu (2) ‘aleyhi vesellem olarġa yitip aydılar. iy ḳureyş cemā’ası, aytıŋlar. lā-ilāhe illa’llāh muḥammedü’r-resūlu’llāh ve seyyid (3) yılıda ebū cehlġa aydı. iy ebü’l-ḥakem muḥammed ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemni bu cemā’ada ḫacel ḳılsam ni dirsin. ebū cehl aydı. (4) eger ḳoluŋdın kilse taḳṣīr ḳılmaġaysin. velīd bülend ortıdın ḳoptı. bütini boynıġa ḳoydı. ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi (5) vesellemġa kilip aydı. iy muḥammed ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem sin aytur irdiŋ ki ḫüdāyīm boynum tamurıdın (6) miŋe yavuḳraḳdur aydı. ārī mundaḳ ol pesend aydı. minniŋ ḫüdāyım boynumdadur. barça körerler. ḳanı (7) siniŋ ḫüdāyıŋnı biz hem körgeymiz ve ol ṭāyifeniŋ köŋli külbesi ‘aḳlı çerāġı birle yarumaġan irdi ve hīç nimerseni (8) ḥaḳīḳatini idrāk ḳılmas irdi. ol ciheddin ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem hīç cevāb birmediler ve ol çirkīnler (9) yene bütleriġa secde ḳılurġa meşġūl boldılar ve aydılar. iy ḫüdāyīmiz ve seyyidimiz ve ḫ^{v}ācemiz hīç ḳılursin mü kim (10) muḥammed ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemni öltürürġa yarı biriŋ ve meded ḳılıŋ fi’l-ḥāl ol bütni içidin bir şeyṭān (11) ün birdi ve muḥammed ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemniŋ dīn mezheblerini müddetide niçe beyt oḳudı. şi’ir fetḥa’llāh iy (12) *ka’b ibn māżallāh’ül ‘uḳūle ve’l-aḥlāme* ka’beġa bardı. küşāyiş ol ḫüdāyı bir ü bār ḳılmadı. güm-rāh ‘āḳiller hergiz girdigār (13) ya’nī allāh te’ālā ka’b ibn mihriŋ ‘āḳillıġı ve dānişmendlıġıġa küşāyiş birdi ve hergiz ‘āḳiller ve dānişmendlerni allāh te’ālā (14) güm-rāh ḳılmadı ve bu beytlerde ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemniŋ dīnlerini ve ta’biyetlerini ḫiz̲met ḳıldı ve kāfirler ol (15) ḥażretni öltürürġa terġīb ḳıldı. ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem ibn mes’ūd aytur. ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem bu beytlerni işitip (16) perīşān ḥāl menzilleriġa yandılar ve münehhem irgeşip kildim. andın sordum kim yā resūlu’llāh ol bütni sözini işittiler mü. (17) aydılar. ārī ol şeyṭāndur kim bütleriniŋ içiġa kirip kāfirlerni peyġamberiniŋ helākıġa terġīb ḳılur ve hīç (18) şeyṭānnı bu işġa ḳadem ḳoymas ve peyġamberlerni ‘ayb ḳılmas. meger kim az furṣatda helāk bolur. İbn mes’ūd aydı. bu vāḳı’adın (19) ikki kün yā üç kün ötüp ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem birle olturup irdük. bir kimerse ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemġa selām

39b

(1) ḳıldı ve biz anıŋ selāmını işitdük. ammā özini körmedük. ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem cevāb birdiler. sordılar kim (2) sin āsmān ḫalḳıdın mu. yoḳ aydılar. cinlerdin mü. aydı. Ārī kilmekini bā'iṣini sordılar. aydı. (3) andaḳ işittim kim 'amme-zādelerimdin müseffir cinnī atlıġ biri bütniŋ içiġa kirip ḥażretiŋġa nā-münāsib söz (4) aytıpdur ve mübārek ḫāṭırıŋ elem-nāk bolupdur ve min intiḳām alur ḳaṣtıda iṣbāt kilip ṣafā taġıda tapıp (5) bir ḍarb birle öltürüp dūzaḫġa ḳovaladım ve müselmānlarnı anıŋ şerridin ḳutḳardım. imdi ḥażretiŋdin (6) tilermin kim ol kim irte ṣafā taġıġa barıŋ ve ol ṭāyifeni yene bütniŋ 'ibādetiġa meşġūl tapḳaysin (7) ve ol bütlerini güvāh ḳılġaylar. min şol bütniŋ içiġa kirip sini medḥ ḳılıp şerī'atıŋġa revāḥ birgeymin (8) ve ḥaḳḳ rāstlıḳıda söz ḳılġaymin. tā dostlarıŋ közi rūşen bolġay. ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem sordılar. atıŋ (9) nidür. Aydı. [illegible] aydılar. ḫ^{v}āhiş ḳılursin mü kim mundın yaḫşı at birle atasam aydı. ārī yā resūlu'llāh aydılar. (10) siŋe 'abdu'llāh at ḳoydum ve bu at aŋa pesend boldı. ca'feriŋ ḥużūrlarıdın çıḳtı. İbn mes'ūd razıyallāhu 'anh aytur kim (11) intiẓārlıḳda ol kiçe bisyār uzun boldı kim ḳaçan taŋ aytıp müseffir cinnīniŋ söziniŋ tedārikki (12) bolġay. taŋ ẓāhir boldı irse ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem birle anda barduḳ. kāfirler ilgerikki ṭarīḳasıda (13) şol bütġa secde ḳılurġa meşġūl ikenler. ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem kilip kelime-i tevḥīdġa delālet ḳıldılar (14) ve bular nihāyet inkārdın bütġa baş urdılar. nāgāh şol bütniŋ içidin hatīfi ün birdi. niçe büt (15) ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemniŋ ṭā'atleride ve dīn milletleriniŋ ṣıfatıda inşā ḳıldı. ol bu irdi. şi'ir ata 'abdu'llāh (16) *ve ibne'l-ḥayḳarā in ḳatelte zi'l-fücūri 'ammemtehu bi-żarbi seyfin munkiran lida'ṣ-ṣafā limā ṭaġā ve'stekbara ve ḫālefe'l-ḥaḳḳa ve reme'l-munḳara bişemtihi* (17) *nebiyyanā el-muṭahhar* tā āḫiriġa tamām oḳudı. tercemesi oldur kim min 'abdu'llāhdurmin ki heyḳarnıŋ oġlı ve öldürdüm. (18) masḫar fāsiḳ ü fācirni bir ḳılıç ḍarbı birle kim ol münkirni ḳaṣd ḳıldım ve helāk ḳıldım. ṣafā taġıda ve ṭu'yān ḳılıp ḥaddin (19) aşḳan cihetdin ve kiber ḳılġanıdın ve ḥaḳḳġa ḫilāf ḳılıp münkir ya'nī yaman işḳa meyl ḳılġanıdın ve biziŋ pāk peyġamberimizni

40a

(1) düşnām ḳılġanıdın cezā' birdim. naẓm

min dümin hīḳar oġlı 'abdu'llāh

öldi iligimde müfessir güm-rāh

ḳılıç urdum (2) ṣafāda çün yettim

küfr ṭuġyānıdın helāk ittim

ḥaḳḳnı terk itse meyl-i bāṭıl aytıp

hem peyemberni nā-sezā itip

(3) kāfirler bütleridin ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemniŋ na'atlarını işittiler irse bütlerini nā-sezā itip yirġa (4) urup pāre pāre sındurup siḥr-i cādūġa nisbet ḳıldılar. ḥażret-i risālet-penāh ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemġa yüzlenip (5) ez̲ā ve ihānetġa turdı. cür'et körgüzdiler ve ebū cehl-i la'īn ol şaḳr-ı bī-dīn kemāl cebeldin seyyid-i 'ālem (6) ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemni düşnām ḳılurġa turdı ve cemī' nādānlar kim 'adī ibn ve ibn işdāy hünerli (7) cevr ü sitemġa ez̲ā vü elemġa cū-ṣala' ḳılıp mest şeklap soḳġalı yügürdi. andaġ kim ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemni (8) mübārek yüzlerini ḫūn-bār ve teberrük saçlarını girdiġubār ḳıldılar ve ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem *ve iz̲ā ḫāṭabahum el-ḥāmilūne* (9) *ḳālū selāmen* ḥükmi birle ṣabr u taḥammül rişlesini muḥkem tuttılar. her çend ol mel'ūnlar ez̲ā vü külfet tigürdi irse muṭlaḳā (10) 'itirāż ḳılmadılar ve aydılar kim *yā ma'şere ḳureyşin lem taẓurrūnenī ve inne resūlu'llāhi ileykum* ya'ni ḳureyş cemā'ası mini hemmedin (11) soḳasızlar ve calān ki min sizlerġa ḫüdānıŋ ilçisidürmin. āyetniŋ tefsīri ol kim her ḳaçan ki (12) cāhiller olarġa ḫiṭāb ḳılsa cenk ü cedelġa tursa selāmetdin özge hīç söz dimes irdiler. delāilü'n nübüvvede (13) kiltürüpdürler kim ḳureyş arasıdın bir cāhil babanıŋ senen atlıġ 'aṣāsı bar irdi. ḳaṣd ḳıldı kim ḫ^{v}āce (14) 'aleyhi'ṣ-ṣalātü ve's-selāmnıŋ ḳursaḳlarıġa urġay. şol zamān ḳolı ḳurıdı. ḫüdāvend te'ālā faẓlı ve keremi bilen (15) bu belānı ḥabībidin def' ḳıldı. el-ḳıṣṣa ḫ^{v}āce 'aleyhi'ṣ-ṣalātü ve's-selām bu belādın ḫalāṣ bolup yüzlerni mecrūḥ (16) ve köŋülleri ġam-nāk mescidniŋ bir bölüŋide mübārek başlarını salup olturup irdiler ḫadīce rażıyallāhu 'anhā bu ḥāldin (17) ḫaber tapıp ıżṭırāb birle menzilleridin çıḳıp başlarıġa urup ve her ṭaraf feryād ḳılıp yügürüp ḥażreti (18) ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemdin nişān sorap yörür irdiler ve aytur irdiler kim *men ra'ā el-ḥabībe muḥammedin* ya'ni dostum (19) muḥammedni körgen kişi bar mu ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem naẓm

yörüp kenç ü bīç içre istep nişān

nişān isterim yārdın her ḳaçan

40b

(1) tig ve pūy urup uşbu meydān ile

bolup hemġān-ı mah-ı tābān ile

közüm dürrlerin yolġa eylep niṯār

nişān tapmaymin minde (2) yoḳdur ḳarār

ḫadīce rażıyallāhu ‘anhā ḫᵛāce ‘aleyhi’ṣ-ṣalātü ve’s-selāmnı taptılar. gül çehreleri şikeste ve sünbül saçları (3) āşufte girdiġubārlarını arıtıp ġam-ḫᵛārlıġ ve dil-dārlıġ resmin bünyād itip irdi. *ḥabībī muḥammedun żarabuke ve ḥaḳḳuke* (4) *ve enkeru ma’rifetike ḥabībī muḥammedun lā ya’lemūne enneke resūlu’llāhi ileyhim* ma’nīsi ol kim iy dostum muḥammed sini soḳupdurlar. (5) dostum muḥammed ḥaḳḳ rāstlıġıŋġa bütmeydürler ve sini tanumaḳġa inkār ḳılıpdurlar. dostum muḥammed sini (6) bular peyġamberlikkiŋni bilmeydürler. ittifāḳḳa ol vaḳtde ḥamza rażıyallāhu ‘anh şikārġa çıḳıp irdi ve anıŋ ‘ādeti ekṯer evḳat (7) ṣayd ḳılmaḳ irdi. bir kiyikni ḳoġlap kitip barur irdi. nāgāh kiyik ḥamzaġa baḳıp aydı. *termī bi’s-sehmi ileyye ve lā* (8) *termī ileyye ḳātilu ibnu aḫīke lev remeyte ḥāẕā es-sehme ilā ḳātili ibni aḫīke lekāne ḫayran* ma’nīsi ol kim birāder-zādeŋni ḳātiliġa atḳaysin. (9) iy ḥamza ,oḳnı miŋe atarsin. birāder-zādeŋni öltürgüçini ḳoyarsin. eger bu oḳnı atar bolsaŋ yaḫşıraḳ ol kim (10) birāder-zādeŋni ḳātiliġa atḳaysin. ḥamza bu sözlerġa ta’accublar ḳılıp ve ḫayrān ḳalıp yandı ve öyġa kildi. (11) ża’īfesi kāfirlerni mācerāsını bed-baḫtlarnıŋ eẕāsını ol maḥbūb sübḥānı ve enīs cānnı sulṭānı ṣalla’llāhu ‘aleyhi (12) vesellem nisbetleriġa vāḳı’a bolġan nā-münāsib işlerni körüp irdi ve ḥamzaġa ṭa’ām kiltürdi ve köŋlini (13) nihāyet şeklikkidin özini toḫtatḳalı yıġlap irdi. ḥamza bu ḥāl körüp yıġınıŋ bā’iṯini sordı. ża’īfe (14) perīşān ḥāl bolup ol te’addī ve eẕālar kim ol gürūh eşḳıyālardın muḥammed ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemġa yitip irdi. körgenini (15) taḳrīr ḳıldı. ḥamza aydı. ve ebū ṭālib ḳayda irdi. ṣaḥrā’ġa māllarını serḥāb barġalı barıp irdi ve bu vāḳı’adın (16) ḫaberi yoḳ irdi. leheb ḳayan irdi. ol cāhil-i bī-ḥāṣıl ve ol nā-bekār bed-girdār eyvānıda olturup nidā ḳılur irdi kim (17) bu cādūnı ve bu yalġançını öltürüŋler. Aydı. ‘abbās yoḳ mu irdi. Aydı. ‘abbās başıda pervāne-vār çevrülüp (18) feryād ḳılur irdi kim raḥm ḳılıŋlar. öz ferzendiŋlerġa şefḳat körgüzüŋler dip ol bed-baḫtlarġa bes (19) kile almadı ve hīç kim ḳureyş ḳabīledin meded-kārlıḳġa kilmes irdi. ḥamza zār zār yıġladı. min yimek ve içmekni ḥarām

41a

(1) ḳıldım kim tā birāder-zādem muḥammed ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemni urup ve āzār tigürgüçilerdin intiḳām almaġunça ṭa'ām (2) ve şarābġa ḳol sunmaġaymin ve hīç nimerseġa unamaġaymin. üç kiçe ve kündüz hīç nime yimedi ve içmedi (3) ve yene bir rivāyetde 'abdu'llāhnıŋ kenīzeki cüz'ān 'ān bu vāḳı'anı ḥamzaġa yitkürdi ve ḥamzanı ol (4) gürūh-ı bī- seren-cāmnıŋ intiḳāmıġa delālet ḳıldı. andın ḥamza ḳopup zerre kiydi ve ḳılıç ḥamāyil ḳıldı. yasını (5) ḳolıġa aldı. atıġa minip ṣafā taġıġa bardı ve kāfirler hemmesi anda ḥāżır irdi. ḥamzanı yıraḳ yirge körüp (6) ḳorḳıttılar kim ol bizġa selām ḳılsa rıżālıġ nişānıdur. eger bizġa iltifāt ḳılmay. ṭavāf-gāhġa yüzlense (7) bilmek kirek kim birāder-zādesi üçün ġażab-nākdur. cāhiliyet selāmı ol kün en'ānı sabāḥ irdi. (8) ya'nī ḫūb ve yaḫşı nāz ve ni'met birle ötkergil. künni ve ḥamzanı kördiler kim bulardın ictināb ḳılıp ve ṭavāf (9) ḳılurġa ıżṭırāb ḳılıpdur. ḥamza ṭavāfdın fārīġ bolup bularnıŋ ḳāşıġa kildi ve aydı. iy ḳureyş (10) gürūhınıŋ birāder-zādemġa ḳaysıŋız mundaḳ te'addī aġuşturduŋlar ve bu nev' cevr ü sitemni (11) ḥaddin aşurduŋlar. ebū cehl mel'ūn hemmedin burun cevāb birdi kim *ayā ebā 'amāra* ya'nī bu cevr ü sitem (12) ve ezā ve anı min ḳıldım. ḥamza aydı. iy yā küneş ni sebebdin ol ferzend-i ercümendimġa mundaḳ żarar tigürdüŋ. (13) sevgend lāt ve 'uzzāġa kim anda min ḥāżır bolsam irdi bu tīġ birle barçalarıŋızını başlarıŋızını tindin cüdā ḳılur irdi. (14) dip fī-el-ḥāl atdın tüşüp ebū cehlniŋ başıġa yası birle ança urdı kim yitti yiridin başını yardı. (15) nihāyet şermindelikdin aytur irdi. *zerū ebā 'amāra fe-inni şetemtu ibne aḫīhi* ya'nī ḳoyuŋlar bu 'ammāreni (16) intiḳāmını alsun ve min birāder-zādesini nā-sezā ittim ve ezā ḳıldım. andın peyġamber ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemni isbāt taptım ki (17) mescid-i ḥarāmda mescidniŋ bir ṭarafıda ka'beġa yüzlenip olturupdurlar ḥamza yavuḳ kilip selām ḳıldı. (18) ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem iltifāt ḳılmadılar. ikkinçi nevbet selām ḳıldılar ve aydılar. *Es-selāmu 'aleyke yā ibne aḫī* ya'nī (19) selām ḳılurmin siŋe iy birāder-zādem nime bolduŋ. köz ṣadefidin güher-ābdār töke başladılar ve aydılar.

41b

(1) ḳoyġıl. bu bī-kes ü bī-çāreni kim hīç kim yoḳ ve 'ammesi hem yoḳ ve atası hem yoḳ ve meded-kārı hem (2) yoḳ ve ġam-güsārı hem hem-demi ve hemrāzı maḥremi ve dil-nüvāzı hem yoḳ. naẓm

āh kim hīç yirde maḥrem yoḳ

(3) ḥāletimdin kimerseġa ġam yoḳ

hem nefes bil köŋül cerāḥatimni

tā hīç kimdin ümīdim hem yok

(4) ḫaste köŋlüm ġamı ve ġuṣṣasını

kimke aytay ki hīç maḥrem yoḳ

ḥamza ant içti lāt ‘uzzāġa iy ferzend (5) siŋe yār u meded-kār bolmaḳ üçün kilipdür. ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem aydılar. iy ‘amm, ol ḫüdānıŋ (6) ḥaḳḳı kim mini peyġamberlikġa yıbarıpdur. eger kāfirler birle cenk ḳılsaŋ ve şemşir-i ābdar birle düşmenlerni şekk (7) ḳılsaŋ ve tamām a’żālarıŋnı bu nādānlar ḳanıġa boyasaŋ ve bu şaḳīlerni at ayaġıda pāymāl (8) ḳılsaŋ, ḥaḳḳ te’ālānı der-gāhıda hīç yavuḳluḳ ḥāṣıl bolmas. tā kelime-i şehādetġa tiliŋ açmaġunça mini (9) peyġamberlıġımġa taṣdīḳ ḳılmaġunça aydı. iy oġlum, ebū cehl la’īnniŋ başını siniŋ üçün sındurdum (10) ve sitem-kārlar iligini siŋe te’addī ḳılurdın yandurdum. aydılar. iy ‘amm, eger islām ḫil’atın kiyseŋ (11) īmān ve taṣdīḳ şarābını saḳī-i baḳī iligidin nūş ḳılsaŋ ve bu bāṭıldın ve āyīnni muṭlaḳ ferāmūş ḳılsaŋ, (12) şādluḳ ve server-ārām ve ḥużūr bu aşḳāmdın çendān mertebe ziyāde bolġay. ḥamza aydı. min ḳureyşdin (13) işitipdürmin kim söz birle ḫalāyıḳnı ṣayd ḳılur irmişsin. ol sözni kimdin örgendiŋ ve ol sözluḳ (14) şu’leni kimniŋ imtiḥānı tenvīridin aldıŋ. aydılar. ol miniŋ perverdigārımnıŋ sözidür. aydı. miŋe bir munça oḳuġıl. (15) ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem sūre-yi mü’minni ibtidā ḳıldılar kim *bismi'llahi'r-raḥmāni'r-raḥīm tenzūlu’l-kitābi mine’llāhi’l-azīzi’l’alīmi* 16) *ġāfiri’z-zenbi ve ḳābili’t-tevbi şedīdi’l-‘iḳābi ẕī’ṭ-ṭavli lā ilāhe illā huve ileyhi’l-maṣīru*[26] tefsīri ol kim ibtidā ḳılurmin. ol ḫüdāvend muṭlaḳ (17) ve ma’būd-ı ber-ḥaḳḳ atı birle kim barça ḫalāyıḳġa ni’met ve rızḳ rūzī yitkürgüçi ve günāhlarnı kiçürgüçi ve tövbeni ḳabūl ḳılġuçı (18) ve nā-fermānlıġ ḳılġanlarġa ḳatıġ ‘azāb ve ‘uḳūbet ḳılġuçı ve ḥürmetiġa ḳadrlıġdur. ḳılur işidin yandurġuçı yoḳdur (19) ve andın özge ma’būd-ı ber-ḥaḳḳ yoḳdur. ‘āḳıbet barur yir, anıŋ der-gāhıdur. ḥamza aydı. muḥammed ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem bu sözdin

[26] **Mü’min Suresi, 2-3. Ayetler**: Kitabın indirilişi azîz ve alîm olan, günahı bağışlayan, tövbeyi kabul eden, hem cezalandırması şiddetli hem lutfu bol olan Allah’ın katındandır. O’ndan başka tanrı yoktur, dönüş yalnız O’nadır.

42a

(1) andaḳ fehm boladur kim siniŋ ḫüdāyıŋ lā-ilāhe illa'llāh digenniŋ günāhını kiçürgüçi bolġay aydılar. ārī (2) aydı. bu sözdin miŋe yene bolsa oḳuġıl. ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem ṭāḥānı oḳıdılar. tā ançaġa yitti kim *lehu mā fi's-semāvāti* (3) *ve mā fi'l-arżı ve mā beynehumā ve mā taḥte'*s-*serā*ġa irse ḥamza aydı. mekkede biziŋ miŋ biş yüz büt bar. üç yüz yitmiş büt ka'beni (4) içide ve ḳalġanı mekkede. bularnıŋ ḫükmi bir ḳureyş hem yörmeydür. sin aytursin kim āsmān ve zemīn ve mekān mekīn (5) hemmeniŋ ḫüdāvendimniŋ fermānıdadur. ḫᵛāce 'aleyhi'ṣ-ṣalātü ve's-selām aydılar. ārī şundaġ mundın ziyāde hem (6) ḳudreti bar. ḥamza aydı. bu kiçe fikr ḳılay. taŋla kilip siŋe īmān kiltürey dip ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem ḳaşlarıdın (7) ḳopup yandı. ḥaḳḳ te'ālā ḥabībi üçün tört ferişteni yıbardı. su'āl ḳıldılar kim sin ferişteleriŋ ḳaysı ṭāyifesidin (8) sin ḳuvvet ve ḳudretiŋ ḳança bar aydılar. yā resūlu'llāh min deryālarġa müvekkel ferişte dürmin. eger ḫᵛāhlasaŋ fermān (9) kiltürey. yir yüzideki deryā suyını mevcġa kiltürüp taşḳarı töküp 'ālemni ṭūfān dik ġarḳ ḳılsun. bāġī ve tāġī (10) kāfirler şerridin ḫalāṣ bolġaysin. ḫᵛāce 'aleyhi'ṣ-ṣalātü ve's-selām aydılar. *Lā ḥavle ve lā ḳuvvete illā bi'llāhi'l-'aliyi'l-'aẓīmi* andın (11) yene biridin sordılar. sin niçük ferişte sin. aydı. şimālġa yaḳın ferişte dürmin. ikrām ḳılsaŋ bir (12) aġzına şimālni mekke ṭarafıġa buyurġaymin. tā mekkeni ve mekkeliklerni 'ādd ḳavmi dik ber-bād ḳılġay ve sini bu bed-baḫtlardın (13) ḳutḳarġay. ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem aydılar. *Lā ḥavle ve lā ḳuvvete illā bi'llāhi'l-'aliyi'l-'aẓīmi* üçünçi vāḳı'a ferişte din sordılar kim (14) sin niçük ferişte sin ve niçük işḳa kilipsin. aydı. yā nebīyullāh, min āfitābġa müvekkeldürmin. eger buyursaŋ künni bu düşmenler (15) başıġa yavuḳ kiltürüp turġaymin. tā müyessirleri ḳaynap helāk bolġaylar ve sin āsāyiş tapḳaysin. Aydılar. *Lā ḥavle* (16) *ve lā ḳuvvete illā bi'llāhi'l-'aliyi'l-'aẓīmi* törtünçi ferişte din sordılar kim sin kimdürsin. aydılar. min taġlarġa mü'ekkel ferişte dürmin. (17) ikrām ḳılsaŋ ebū ḳubeys taġıdın ġanī ıldızıdın yolup hevāġa köterip mekkeniŋ üzesiġa salsam tā hemmeni yir birle (18) yeksān ḳılġaymin ve sini bularnıŋ şerridin ḳutḳarġaymin. Aydılar. *Lā ḥavle ve lā ḳuvvete illā bi'llāhi'l-'aliyi'l-'aẓīmi* ma'nīsi oldur ki (19) hīç ḥīle ve hīç ḳuvveti yoḳdur. ṭā'at ḳılur. ġam ve günehdin selāmet ḳalurġa meger ḫüdāvend-i büzürkniŋ müdevvimi ve istiḳāmeti

42b

(1) birle andın aydılar. iy ferişteler, ḥażreti ḫüdāvend perverdigārım sizlerni miŋe fermān tutmaḳġa yıbardı mu. Aydılar. (2) ārī. yā resūlu'llāh , aydılar. min du'ā ḳılay.

sizler āmīn diŋler. aydılar. ḫoş bolġay ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem du'āġa ḳol köterdiler ve aydılar. (3) ilāhī bizlerdin barça 'az̲āb ve 'uḳūbetni köterġıl ve ḳavmumġa rāh-ı rāst birgil ve köŋüllerimiz ṣalāḥġa kiltürgil ve bular mini peyġamberlikkimni (4) tanumaydurlar. ferişteler bu du'ānıŋ feḥvāsıġa āmīn didiler. ol ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem ḥaḳḳ te'ālā siŋe yaḫşı cezā' kerāmet (5) ḳılġay kim cem'i peyġamberleriŋ ḥāli şekk bolġanda ḥaḳḳ te'ālā bizni yıbardı. barçaları ḳavmleriġa du'ā-yı bed ḳıldılar (6) ve 'az̲āb tilediler. sin ṣalāḥġa ve hidāyetġa du'ā ḳıldıŋ ve bularnıŋ ḫalāṣ ve rast-kārını tilediŋ. ḥażreti ṣalla'llāhu (7) 'aleyhi vesellem aydılar. iy ferişteler, perverdigārım mini yıbarıpdur. tā 'ālemġa raḥmet bolġaymin. ne ol kim sebeb-i 'az̲āb ü 'uḳūbet (8) bolġay. andın ferişteler ḳuds cenābıġa yandılar. ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemniŋ köŋülleri ḥamzanıŋ (9) islāmıġa müteveccih irdiler. ol kiçeni namāz bile ötkerdiler ve bu du'ānı her-bār 'arż iter irdiler. *allāhumme ḳur 'aynī bi-islāmī 'ammī* (10) ya'nī ḫüdāvendā, 'ammım ḥamzanı islāmġa müşerref ḳılġıl ve munıŋ birle közümni rūşen ḳılıp köŋlümġa ḳuvvet birgil. (11) ibn mes'ūd razıyallāhu 'anh aytur. ol kiçe ḳırḳ mertebe ḥamza razıyallāhu 'anh ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemniŋ āstāneleriġa kildi. (12) muḥabbet ve söz firāḳ ve iştiyāḳlar iẓhār ḳılur irdi. ol vaḳt kim taŋ aḳardı ve kündüz sipāhī, nūr 'alemin köterdi. ḥamza (13) seyyid-i 'ālem 'aleyhi'ṣ-ṣalātü ve's-selāmnıŋ ḫiḍmetleriġa yügürdi ve ḫ^{v}āce 'aleyhi'ṣ-ṣalātü ve's-selāmnıŋ közleri ḥamzaġa (14) tüşti irse aydılar. iy 'amm, aramızda va'de bolup irdi. islāmġa kim tünekün bir küŋa ḥavāle ḳılıp irdiŋ. imdi (15) va'deġa vefā ḳılġıl. ammā tünekün oḳuġan kelāmdın miniŋ üçün yene oḳuġıl. ḫ^{v}āce 'aleyhi'ṣ-ṣalātü ve's-selām (16) ṣūretü'r-raḥmannı başladılar kim *bismi'llahi'r-raḥmāni'r-raḥīm er raḥmānu 'alleme'l-ḳur'āne ḫalaḳa'l-insāne 'allemehu'l-beyāne eş-şemsu ve'l-ḳameru* (17) *bi-ḥusbānin ve'n-necmu ve'ş-şeceru yescudāni*[27] bu āyetġa yitti irse ḥamza aydı. yā ibn aḫī ḥayy iy birāder-zādem imdi uşbu yiter 'aḳlım (18) güvāhlıḳ aytur kim kiyād dıraḫtġa ve maḥlūḳġa secde ḳılmaḳ min aydım kim eşhedü enlā ilāhe illa'llāh ve eşhedü enlā muḥammeder resūlu'llāh ayetniŋ (19) tefsīri ol kim ḫüdāvend-i mihribān ta'līm birdi. ḳur'ānnı ve yarattı ādemni ve örgetti. aŋa sözlemekni ve köŋlide kiçmekni ve beyān ḳılmekni

[27] **Rahman Suresi, 1-6. Ayetler**: 1-2. Kur'an'ı rahmân öğretti. 3. İnsanı O yarattı. 4. Ona anlama ve anlatmayı öğretti. 5. Güneş ve ay bir hesaba bağlı (olarak hareket ederler). 6. Yıldızlar da ağaçlar da secde ederler.

43a

(1) ve ay yıllarnı hefte ve künlerni ve ‘ömriniŋ miḳdārını ve mundın özgeni hem ḥesābını ay kün bile bildürdi (2) ve giyāh u dıraḫt secde ḳılur ve bendelik becā kiltürürler. ḥamza rażıyallāhu ‘anh īmān kiltürdi ve islāmnı ḳabūl (3) ḳıldı ve anıŋ bereketidin islām dīni ġālib boldı ve kāfirlerġa köp şikest yitti ve muḳteżī rivāyeti ol kim ḥamza ḳureyşlerġa (4) mülāḳāt ḳılmasdın burun ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemġa dilcūyluḳ ve ġam-ḫ^{v}ārluḳġa müşerref boldı. andın kiyin ebū cehl (5) la’īnġa aşḳāmü’l-‘ālā bardı ve ol şūmnıŋ nā-mübārek başını yene yitti yiridin yardı ve ḳan revān boldı (6) ve meclis ilidin bir ḳavm ḳopup aydı. yā ebā ‘ammāre, ḥālā ġam-nāksin. bir sā’at ṣabr ḳılġıl. ‘āḳıbet peşīmān bolmaġıl. ḥamza aydı. (7) min güvāhdurmin. ‘ibādet ḳılurġa lāyıḳ ve sezā-vār imes. hīç ḫüdā-yı ma’būd-ı ber-ḥaḳḳdın özge muḥammed anıŋ bendesi peyġamberidür. (8) ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem mundın hergiz yanmasmin ve eger ḳoluŋlardın kilse mini dīn milletdin yanduruŋlar ve kāfirler köp melūl (9) ve ġam-gīn boldılar ve ez̲ā vü te’addī müselmānlarġa ḳılu[r]dın yıġıldılar ve mundın ilgeri müselmānlarġa köp ez̲ā vü ihānet (10) yitkürür irdiler ve berāberlik ve cedel ḳılurġa mecāli ḳalmadı. rivāyetīdür kim şol künlerde ḥamza rażıyallāhu ‘anh īmān kiltürmesdin (11) bir kün ilgeri yene bir vāḳı’a ẓuhūrġa kildi. vāḳı’a andaḳ irdi kim ṣaḥābeler rażıyallāhu ‘anhum otuz toḳḳuz (12) tenġa yittiler irse ebū bekr ṣıddıḳ rażıyallāhu ‘anh aydılar. yā resūlu’llāh , islāmnı nime sebebdin pinhān tutarmiz (13) ve niçükdin āşikāre ḳılmasmiz dip köp mübālaġa ḳıldılar. ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem mescidü’l-ḥarāmġa çıḳıp olturup irdiler. (14) ebū bekr rażıyallāhu ‘anh def’aten turdılar ve ḫutbe-i belīġ oḳudılar ve bu ol ḫuṭbe irdi kim islāmda oḳudılar (15) ve bu ḫuṭbede ḫalḳnı islāmġa delālet ḳıldılar ve kāfirler bisyār nā-ḫoş kildi ve acıġlap ġalaṭġa turdılar (16) ve islām iliġa ez̲ā vü külfet ve ihānet tigürdiler. ebū bekr ṣıddıḳ rażıyallāhu ‘anhnı araġa aldılar ve ‘atabe ibn rabi’a ‘aleyhi’l-lā’ne (17) kefşni alıp ebū bekrniŋ yüzleriġa çendān soḳtılar kim tamām şişip ḳaldı. ança kim burunları yüzleridin (18) ma’lūm bolmadı. tā benī temīm ḫalḳı kilip ḫalāṣ ḳılıp aldılar ve bir nimerseġa yörgediler ve ebū bekr ölgü dik ḥālġa yitip (19) irdi. ol kün tā aḫşamġaça bī-hūş yattı. āḫir künde bir munça hūşıġa kildi irse şol zamān sordı kim ḥażreti ṣalla’llāhu

43b

(1) ‘aleyhi vesellemniŋ ḥālları niçük aygen. ḥāżırlar, aġzını tutup melāmet ḳıldılar kim munça miḫnet ü meşaḳḳat, ez̲ā vü külfet (2) muḥammed ṣalla’llāhu ‘aleyhi

vesellemniŋ cihetidin irdi. taḫarrī aŋa sıfat ve şeydālıḳ körgüzürsin. anası ümmü ḫayr ṭa'ām kiltürdi. (3) ebū bekr aydılar. tā ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemniŋ ḥāllerini ma'lūm ḳılmaġunça ṭa'āmġa ḳol kiltürmesmin. her çend (4) anası iltimās ḳıldı. ol ḳabūl ḳılmadı. andın anası ümmü ḫayrnı ḫaṭṭābnıŋ ḳızı ümmü cemīl ḳaşıġa yıbardı. tā ḥażreti (5) ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem aḥvāllerini aŋlaġay. ümmü cemīl kāfirler ḳorḳunçısıdın aydı. min, hīç ḫaber bilmesmin. eger ḳabūl ḳılsaŋ (6) siniŋ birle ebū bekr ḳaşıġa barurmin. dip kildiler irse kördiler ki ebū bekr mecrūḥ ve ḫaste ve köŋli ġamnāk (7) ve şikeste idi. yā ebā bekr, bu ṭāyife sitem-kār ve nā-bekār kim siŋe mundaḳ işler ḳıldı. 'āḳıbet bu girdārlarıġa 'az̲āb (8) u 'uḳūbet yitgey mü. ebū bekr ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemniŋ aḥvāllerini sordılar. ümmü cemīl aydı. ṣıḥḥat ve selāmetdür (9) var arḳamda. ebū bekr aydılar. nez̲r ḳıldım kim resūl 'aleyhi's-selāmnıŋ körmegünçe ṭa'ām yimegeymin. tā kiçe boldı. yolnı (10) ḫalvet kördiler. ikki ḫātūn, ebū bekrniŋ oşnularıġa köterip ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem ḥużūrlarıġa kiltürdiler. (11) ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem ḳuçaḳlarıġa alıp būse ḳılur irdiler. müselmānlar hem ta'biyet ḳılıp a'żāsıġa (12) süyer irdiler ve yıġlaşur irdiler. ebū bekr rażıyallāhu 'anh aydılar. yā resūlu'llāh , yüzümdeki cerāḥatdin (13) bölek hīç rencim ve zaḥmetim yoḳtur. El-ḥāl anam ḥāżırdur. du'ā ḳılıŋ. ḥaḳḳ te'ālā aŋa hidāyet kerāmet ḳılġay. (14) ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem du'ā ḳıldılar. andın islāmġa indediler. Ebū bekrniŋ anası ümmü ḫayr müselmān (15) boldı. ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem öyde bir ay boldılar ve bular otuz toḳḳuz nefer irdiler. yene bir rivāyetde (16) ol kim ol kün kim ebū bekr ṣıddıḳġa bu ez̲āyı şol kün ḥamza rażıyallāhu 'anh islāmġa müşerref boldılar. bu noḳṣānnı tedārikki (17) munıŋ birle itmāmıġa yitti. seyr vāḳı'a altınçı yılı emīrü'l-mü'minīn 'ömerniŋ islāmġa müşerref bolġanları naḳlīdür kim bir kün (18) ḥażreti risālet-penāhı ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem, ötüp barur irdiler. ḥażreti 'ömer ve ebū cehlni kördiler kim ikevlen olturup (19) muġlaşur irdiler ve pinhān rāz işitür irdi ve ḫ^{v}āce 'aleyhi'ṣ-ṣalātü ve's-selām ol kiçe bu du'ānı tekrār ḳılıp irdiler kim

44a

(1) *allāhumme a'ez hāz̲e'd-dīne bi-'ömrin* ebū cehl ya'nī ḫüdāvendā ḳuvvet birgil bu dīnġa. 'ömer ve yā ebū cehl birle ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi (2) vesellemniŋ du'āları 'ömerniŋ ḥaḳḳıda icābet buldı. islāmġa hidāyet taptı. ḳıṣṣa andaḳ irdi kim ol zamān kim bu āyet (3) nāzil boldı. *innekum ve mā ta'budūne min dūn'llāhi cehenneme*[28] tefsīri

[28] **Enbiyā Suresi, 98. Ayet**: Şüphe yok ki siz ve Allah'tan başka taptığınız tanrılar cehennem yakıtısınız, hepiniz oraya gideceksiniz.

ol kim her-āyīne iy ḳureyş, sizleriŋ ḫüdādın özge (4) ma’būduŋızlar hemmesi dūz̲aḫnıŋ tutruḳı ve otını sizler. ebū cehl aydı. iy ḳureyş gürūhı, muḥammed ṣalla’llāhu (5) ‘aleyhi vesellem sizleriŋ dīniŋizlerġa ṭa’ne ḳılur ve ḫüdālarıŋnı düşnām ḳılur. ata ve babaŋlarġa dūz̲aḫ menzil ve mekān (6) ta’yīn ḳılur. ‘anhüme ihānet bizġa ata ve babamızġa ve ḫüdālarmızġa tigürür. niçük irenlikdür kim işitmeslikġa salıp (7) yörgeymiz ve her kim anı öltürse yüz ḳızıl köz tiveniŋ direm kümüş aŋa birgeymin. ‘ömer aradın yügürüp ḳoptı ve aydı. yā (8) ebü’l ḥakemü’z-żamān ṣaḥīḥ ol kim va’de ḳıldıŋ ve żāmin bolduŋ. rāst ve dürüst mü vefāġa vāṣıl bolur mu. (9) aydı. elbette bu va’deġa vefā ḳılġumdur. naḳd u nime irmes. ḥażreti ‘ömer aydılar. sevgend lāt ‘uzzāġa kim şundaḳ mu dip (10) ebū cehlni ḳolını tutup ka’beġa alıp kirdi ve hubel kim bütlerni uluġı irdi. anı güvāh ḳıldılar. andın taşḳarı (11) çıḳtı. şimşīr-i ḥamāyil ḳıldı. ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemni öltürgeli uġrap revān boldı. lāt ‘uzzāġa (12) ant içti kim hergiz yanmaġaymin ve hīç yirde olturmaġaymin. tā muḥammed ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemniŋ başını kisip (13) kilmegünçe ḥaḳḳ sübḥāne ve te’ālā öz z̲ātı ve celāliġa ḳasem yād ḳıldı kim hīç yirde siŋe ārām ve ḳarār birmegeymin. tā sini (14) tāc-dār ve muḳarreb ve ṣāḥib-i esrār-ı ṣıddıḳlar ḳatarıġa almagunça. iy ‘ömer, sin muḥammed ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemniŋ ḳaṣdıda ḳoluŋġa (15) tīġ alursin ve min ol tīġıŋnı boynuŋġa ārzū şevḳıdın ṭavḳ ḳılurmin ve cānıŋnı muḥammed ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemniŋ (16) ‘ışḳ-ı lez̲zetidin şīrīn eylermin ve ‘izzet ve celālim birle resm ve āyīn baġlarmin ve biriniŋ tört yüz ḳırḳ nām-dār siḥrlerni (17) siniŋ siyāsetiŋdin islām zīneti ve zīnnūrı birle ārāste ḳılġaymin ve ikki miŋ ferseŋ revmni (18) siniŋ iḫtisābıŋ dürresi heybetidin muṭī’ ve muṣaḫḫar ḳılurmin ve büzürk ‘imāmeni başıŋġa koymaġunça ve ḳabā-yı zerbeft (19) igeniŋġa kiydürmegünçe mühim işleri kifāyetimiz bolmaġay. ol ‘ışḳ-ı üstādlarını dükḳānıda tertīb biripdürler.

44b

(1) miniŋ ḳażā ve ḳaderim sulṭān-ı kerāmet ḫılḳatin eylep ‘adāletlik ḳatıŋġa lāyıḳ bilipdür ve nübüvvet ḫalvet-ḫānesini (2) *lev kāne nebiyyun ba’dī lekāne ‘ömeru* teḳāżāsı birle ārāste ḳılıpdur. ma’nīsi ol ki eger mindin kiyin peyġamber bolsa ‘ömer bolġay. naẓm

sitem (3) gerçi ḥaddin aşıp taştı

cedel sindin ve bizlerdin aştı

sin ol yaşurun mihrdin bī-ḫaber

kilürsin (4) ‘adāvetġa bağlap kemer

ḳutulmaġlıġ vehmdin āsān imes

ki celāletin bendi boyunuŋda bes

el-ḳıṣṣa benī zühredin (5) yol üzre bir kimerse kim islām zīveri birle ārāste irdi. tā cān ḳureyş ḳorḳunçıdın ẓāhir ḳılmas irdi. aŋa yoluḳtı. (6) sordı kim ḳayan barursin. aydı. muḥammed ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemni öltürgeli barurmin līkin ġaybī aytur irdi kim beyt

iy (7) miniŋ ḳaṣdımda bağlapsin biliŋni bī-melāl

ṭurfe bir ḳaṣdı ḳılıpsin eylemeŋ nāzük ḫayāl

ol kimerse aydı. eger bu işġa (8) bil bağlap ḥürmet körgüzürsin. bahādırluḳ körgüzüp vuḳū’ġa kiltürürsin. Benī hāşim ve benī ‘abdü’l-muṭṭalib birle niçük (9) berāberlıġ ḳılursin. ‘ömer aydı. meger kim sin muḥammed ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemniŋ dīniġa kiripsin eger andaġ bolsa ol sini (10) öltürgeymin. aydı. min ata ve babamnı dīnide muḥkemdürmin ata ve babam dip ibrāhim ve ismā’īl ‘aleyhi’s-selāmnı (11) irāde ḳıldı. andın ötüp revān boldılar. yittiler kördiler kim turnanı öltürgeli boġuzlar yirge (12) kiltürüpdürler ol turnanı faṣīḥ zebān ve melīḥ beyān birle aytur kim *bālun ve rīḥun ‘amrun reculun naṣīḥun bi-lisānin faṣīḥin yed’ūḳum* (13) *ilā dīnin ṣaḥīhin* ma’nīsi ol kim muḥammed ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem merd-i merdānedür ve barça ṭā’atler anıŋ ‘iṭā’ati birle revā bolur (14) ve kimersedür faṣīḥ u rūşen til birle ilġa naṣīḥat ḳılur ve hemmeleriŋizni dürüst dīnġa başlap īmānġa da’vet ḳılur. (15) yene bir rivāyetde *ile’ş-şehādeti lā ilāhe illa’llāh muḥammed resūlu’llāh* ya’nī delālet ḳılur. sizlerni *lā ilāhe illa’llāh muḥammed resūlu’llāh* (16) güvāhlıḳ ayturġa turdı ve ol ḫalḳ bu turnanı taşlap ve birbirini başlap ḳaçtılar ve bu vāḳı’adın ‘ömerniŋ köŋliġa (17) ḳorḳunçı ve hirās peydā bolup ka’beġa kildi irse ḳureyş uluġları dār-ı ismā’ilde cem’ irdiler. ol turnanı (18) vāḳı’asını körgen ve işitgenni bularġa beyān ḳıldı. Ebū cehl la’īn aydı. bu işdür. eger ‘ömerdin (19) özge her kim bu sözni aysa hergiz bāver ḳılsa bolmas irdi. ammā iy ‘ömer iltimās ol kim bu sözni yene her yirde aytmaġıl.

45a

(1) elbette bu sırrnı nihān tutġıl. ‘ömer aydılar. *va’llāhi fe-enā lā ketemtu şey’en semi’tuhu lā ḥaḳḳan ve lā bāṭılān* ya’nī ḳesem yād ḳılurmin. (2) ol ḫüdāvend te’ālāġa kim hergiz yaşurmasmin. körgen ve işitgenimni ḫ^{v}āh ḥaḳḳ bolsun ve ḫ^{v}āh bāṭıl ve kāfirler hem benī (3) ‘addī serdārları birle ḥażreti ‘ömerdin iltimās ḳıldılar. bu vāḳı’anı āşikāre ḳılmaġay. ḥażreti ‘ömer bularnıŋ söziġa (4) iltifāt ḳılmay. ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemni isteben revān boldılar. yolda benī ‘adāġa biri cem’ini mülāḳāt (5) ḳıldılar ve bular arasıda ḫuṣūmeti vāḳı’ irdi kim tecāneġa barur irdiler. hem ḳaşıġa kim bularnıŋ (6) biti irdi. tā bularnıŋ cedeliġa ḥükm ḳılġay ve ḥażreti ‘ömerni delālet ḳılıp hem-rāh alıp şeḥāneġa barıp (7) bütniŋ aldıda turdılar. vaḳ’alarını ‘arż ḳılıp cevābġa muntaẓır irdiler kim nāgāh ol bütdin (8) bu beytlerni işittiler şi’ir *eyyuhe’n-nāsu z̲evātu’l-ecsāmi mā entum viṭāsu’l-aḥlāmi ve musnedu’l-ḥilmi ile’l-aṣnāmi fe-kullukum* (9) *kel-sihāmi amā terūne mā arā amāmī min sāṭı’ın yaḫlū vaḥyu’l-maẓlūmi ḳad alāḥa’l-munāẓırīne min sihāmin ḥatta yarā en-nāẓımu* (10) *bis-sihāmi ekremehu’r-raḥmānu min imāmin ye’muru bi’ṣ-ṣalāti ve’ṣ-ṣıyāmi ve’l-birri ve ṣıletu’l-arḥāmi ve yezcuru’n-nāsa mine’l ālāmi* ma’nīsi ol kim (11) iy tenāvir ve ḥürmetlıġ ḫalāyıḳ her ni kim sizler aŋa muḳayyedsiz āşufte ve bī-ma’nā tüşleriŋ z̲ātı ve ḥarāretiġa oḥşar (12) ve ḥikmet ve dānişlerni bütlerġa isnād ḳılursizler. bes her ḳaysınıız ol bütni dānişmend ve pīşvā bilürsiz ve mini (13) aldımda mu’āyene körgenni niçükdin körmessiz kim ḳarangu kiçede ay ve kün dik rūşen ve peydā ve ẓāhir ü hüveydādur (14) be-taḥḳīḳ ẓāhir bolur. tahā şehridin ḳaraġuçılarġa ḥatta ki şāmdın belki şāmda yunçı tizġuçılarġa nümāyān bolur. (15) ya’nī ḳureyşlıġ ve mekkelıġlar sizler bā-vücūd munça yavuḳ ve araŋızda mu’āyene körünüp turup körmeysizler (16) ve yıraḳdakiler ḥāżırlardın ziyāde körer ve ḥaḳḳlıġıġa tanuḳluḳ ve birürler ve anı ḥürmetlıġ ve kerāmetlıġ ḳılupdur. (17) ḫüdāvend baḫşında ‘ālemġa pīşvā ve pādşāh eylepdür kim ḫalḳnıŋ namāz ve rūzeġa emr ḳılur ve yaḫşılıḳġa vesīle raḥmetiġa buyurur (18) ve günāhdın ve nā-münāsib işlerdin men’ ḳılur. terceme

iy ḫalāyıḳ her ne iş kim ḳıldıŋız bāṭıl irür

‘ilm-i ḥikmet uşbu beytlerġa (19) ḳaçan ḥāṣıl irür

min bilürmin siz nedin bilmeysiz ol şehbāznı

tün ara kün dik dıraḫşān kevkeb-i kāmil irür

45b

ay ve kün dik (1) rūşen ü peydā körer közlük kişi

tā körüp şām teḥāme şehridin ḳāyil irür

eyledi lüṭf u ‘ināyet ol ḫüdāvend-i ḥakīm

(2) vaḥy aŋa her dem namāz ve rūzeġa nāzil irür

emr ḳılmış yaḫşı işġa şıla-yı erḥāmġa

men’ iter cürm-ü günehdin siŋe müşkil irür

(3) ve bularnı tilidin bu sözni işittiler irse ta’accub ḳılıp tebḫānedin çıḳtılar. ‘ömer aydı. muḥammed ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemniŋ (4) işini tamām ḳılmasdın burun niçe ‘acāyibler müşāhede ḳıldım. cüst ü çābuk barıp anıŋ işini bütkergeymin. (5) dip revān boldı. benī ‘abdü’l-muṭṭalibdin na’īm atlıḳ bir kimerse mülāḳāt ḳıldı. aydı. iy ‘ömer, ḳayan barurġa (6) irāde ḳıldıŋ. aydı. muḥammed ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemni öltürgeli barurmin. na’īm aydı. Benī hāşim ve benī ‘abdü’l-muṭṭalibdin (7) hīç endīşe ḳılmaysin kim mundaġ işḳa ḳadem ḳoyupsin. ‘ömer aydı. gümān ḳılurmin kim sin muḥammed ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemniŋ (8) dīniġa meyl ḳılıpsin. eger andaḳ bolsa ol sini helāk ḳılıp andın yene işḳa yüzlengeymin. min ata ve babam dīnide rāsiḫdürmin (9) andın aydı. iy ‘ömer, sini bir ‘acāyib vāḳı’adın āzmāyīş ḳılay. ‘ömer aydı. niçük vāḳı’adur. aydı. siŋliŋ (10) fāṭıma ve kiyüvi sa’id ibn ‘ömer ve ibn nüfeyl muḥammed ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemniŋ dīniġa kiripdürler evvel özüŋni (11) ḳıyāş ḳabīlesini taḥḳīḳ ḳılġıl. andın kiyin özgeler ḳaṣdıġa turġıl. ‘ömer ta’accub ḳılıp bu sözni rāstlıġıġa (12) delīl tiledi. aydı. eger bu ma’nīni taḥḳīḳni aŋlay diseŋ bir ḳoy boġuzlaġıl. bişürġıl. eger siniŋ boġuzlaġanıŋnı (13) yiseler bilgil kim siniŋ dīniŋde muḥkemdürler bolmasa muḥammed ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemniŋ dīnini iḫtiyār ḳılıpdurlar. (14) ‘ömer ol siŋlisiniŋ öyiġa bardı ve ol maḥalde sūre-yi ṭāhā nāzil bolġan irdi. ‘ömerniŋ siŋlisi (15) ve kiyüvi sa’id ve cenāb ibn ḥāriṣ tilāvetġa meşġūl irdiler. işik muḥkem itiklik irdi. ‘ömer kilip işikde bir sa’at (16) turup bularnıŋ āvāzı[nı] işitti. andın kiyin işik ḳaḳtı. bular ‘ömerniŋ āvāzını işitip ṣaḥifeni yaşurdı. diler ve cenābnı (17) hem bir bölek pinhān ḳıldılar. andın işik açtılar. ‘ömer kirip hemşīresini sordı kim bir āvāz işittim nime oḳuduŋlar. (18) bular ayttılar irse aramızda bir söz bar irdi. sözleşip irdük.

oḳuġuluk nimerse bar irdi. ‘ömer bir ḳoynı (19) yene bir rivāyetde bir ḫar-veşni ḥāżır ḳıldılar. öz ḳolı birle boġuzladı ve bişürdi ve hemşīresi birlen kiyüvini

46a

(1) aŋa teklīf ḳıldı. bular aydılar kim biz nezr ḳılıp irdük kim güşt yimegeymiz yene bir rivāyetde siniŋ öltürgeniŋni (2) yimesmiz didiler. na’īmniŋ sözi rāstıġa çıḳtı. hemşīresiġa ez̲ā ve te’addī ḳılurġa turdı ve kiyüvi sa’id muṣālaḥa (3) üçün ol ṣalāḥadın żarārnı def’ ḳılmaḳġa araġa kirdi. ‘ömer ġażab-nāk boldı. sa’idniŋ saçını tutup ḳatıġ (4) silikkip tarttı ve hemşīresi kiyüvini ḫalāṣlıḳıġa sa’y ḳılıp yügürüp kildi ve ‘ömer anı başıġa zaḫm urdı (5) ve başı yarıldı ve ḳan yüziġa revān boldı ve feryād ḳıldı kim iy ‘ömer, sin ḫalḳnı bāṭıl dīnġa delālet (6) ḳılursin ve ḥaḳḳ dīndin yandurursin. bilgil kim biz müselmāndurmiz. muḥammed ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemġa īmān kiltürgendürmiz. (7) eger bizni tīġ birle pāre pāre ḳılsaŋ hem biz hergiz bu dīndin yanmasmiz. dip kelime-i şehādet edā ḳıldı. edā ḳıldılar ki (8) *eşhedü en lā ilāhe illā’llāh ve eşhedü enne muḥammeden resūlüh* yā ‘ömer hemme ḥayrān bolup toḫtadılar (9) ve ḳılġan işidin peşīmān boldı. yene bir rivāyet ol kim cenāb ibn ar̲s rażıyallāhu ‘anh bularnıŋ öyinde çöküp (10) irdi ve ḳur’ān ta’līm ḳılur maḥalde ‘ömer anıŋ āvāzını işitip irdi. aḫtarıp tapıp çıḳtı ve aŋa külfet ḳılurġa turdı. (11) sa’id ‘ömerdin cānnı ḫalāṣ ḳılġalı kildi. kildi ‘ömer ḳuvvetlıġ irdi. her ikevġa ġālib kildi ve hemşīresi (12) fāṭıma kiyüviġa meded-kārlıḳġa kilip ol şikest yiyip yüzidin ḳan aḳıp küfrdin bīzār bolup kelime-i tevḥīdġa (13) til açıp şehādet edā ḳıldılar ve ‘ömer hemşīresi fāṭımanıŋ bu dīnde muḥkemlikkini müşāhede ḳılıp ez̲ā vü ihānet (14) ḳılurdın ḳaldı ve aŋa rıżā cüyluḳ körgüzüp öyniŋ bir ṭarafıġa barıp başını salıp olturdı (15) ve fāṭıma kiyüvi bile yene bir ṭarafda olturdılar. tündin bir niçe ötti irse fāṭıma ḳoptı. kiyüvi uyġattı. ṭahāret (16) ḳılıp tilāvetġa meşġūl boldılar ve sūre-yi ṭāhānı ibtidā ḳıldılar. *bismi'llahi'r-raḥmāni'r-raḥīm taha mā enzelnā* (17) *‘aleyke’l-ḳur’āne li-teşḳā illā tez̲kiraten li-men yaḫşā tenzīlen mimmen ḫaleḳa’l-arża ve’ssemāvāti’l’ulā er-raḥmānu ‘alā’l-‘arşi* (18) *istevā*[29] bu maḥalġa yitti irse ‘ömer başını köterdi. vaḳtākim *lehu mā fi’s-semāvāti ve mā fi’l-arżı ve mā beynehumā ve mā taḥte’s̲-s̲erā*[30] (19) munı oḳudılar. ‘ömer endīşeġa tüşti kim her ni kim āsmān ve zemīnde bu ikkini arasıda bardur. muḥammed ṣalla’llāhu

[29] **Taha Suresi, 1-5. Ayetler**: 1. Tâ-hâ. 2. Biz Kur’an’ı sana mutsuz olasın diye indirmedik 3. Ancak Allah korkusu taşıyanlar için öğüt olsun diye indirdik. 4. O, yeri ve yüce gökleri yaratan Allah katından peyderpey gönderilmiştir. 5. Rahman olan Allah arşa istivâ etmiştir.
[30] **Taha Suresi, 6. Ayet**: Göklerde, yerde, ikisinin arasında ve toprağın altında ne varsa hepsi O’nundur.

46b

(1) ‘aleyhi vesellemniŋ ḫüdāyīniŋ mülki bolġay. ḥayrān boldı ve nidā ḳıldı kim yā fāṭıma hemşīresi aydı. ne dirsin. (2) aydı. āsmān ve zemīn ve baḫtü’l-şerri her ni ki bardur. sizlerniŋ ḫüdāŋlarıŋı mu. fāṭıma aydı. ārī. yene (3) aydı. iy fāṭıma, biziŋ miŋ biş yüz bütlerimiz bolur. bularnıŋ ḥükmü mekkede hergiz ve her ḳureyş hem yörmaydur (4) ve bu kitābıŋnı miŋe birgil. tā muṭāla’a ḳılġaymin. fāṭıma aydı. sin küfr necāseti ve şirk çirki birle ālūdesin (5) ve bu kitābnı pāklıḳ birle tutmaḳ vācibdür kim *lā yemessuhu illā’l-muṭahhrune* anıŋ şā’yende kilgendür. ‘ömer aydı. (6) nime ḳılmaḳ kirek. Aydı. ġusl becā kiltürmek kirek. andın bu kitābnı tutmaḳġa ṣalāḥiyyet peydā ḳılmaḳ kirek (7) ‘ömer ḳopup ġusl u pāk ḳılıp, ‘ahd ḳıldı kim ta’ẓīm ve ikrām ḳılmaḳda taḳṣīr ḳılmaġay ve aydı. iy fāṭıma, sevgend bī-ḫüdā kim (8) islāmnıŋ muḥabbetini köŋlümde ḥāṣıl körermin ve ol ṣaḥīfeni ‘ömerġa birdi. ‘ömer alıp ḳucaġıda ḳoydı (9) ve sa’id kilip sūre-yi ṭāhānı tilāvetġa ibtidā ḳıldı. yā ol maḥalġa yitti kim *allāhu ilāha illā huve lehu’l-esmā’u* (10) *el-ḥusnā* bu sözġa yitti. bu sözni tatlıḳı ve ḥalāvetlıḳı feṣāḥat ve belāġati bī-iḫtiyār ḳıldı. inkār ḳılurġa (11) mecāli ḳalmadı. bu sözniŋ mu’cizelıḳıġa iḳrār ḳıldı. tā aydı kim ne yaḫşı söz iken ve ne şīrīn ve tatlıġ ḫiṭāb (12) iken. *eşhedü en lā ilāhe illā’llāh ve eşhedü enne muḥammeden resūlu’llāhi* ma’nīsi ol kim her-āyīne bu ḫüdāvend (13) perverdigār lāyıḳ ve sezā-vārdur. aŋa kişi ḳulluḳ ḳılġay ve tapunġay. köredürmin kim ḫüdā birdür ve muḥammed anıŋ (14) peyġamberidürler. ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem bu söz ‘ömerniŋ tiliġa cāri boldı irse cenāb bildi kim miftahü’l-ebvāb ‘ömerniŋ (15) köŋli işigini açtı ve ḳabūl der-gāhıġa aldı. öydin çıḳıp kildi ve aydı. iy ‘ömer, beşāret siŋe tünekün ḥażreti (16) ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem siniŋ birle ebū cehlġa ḥaḳḳ te’ālādın īmān tilep du‘ā ḳılıp irdiler kim *allahumme a’ezi’l-islāme* (17) *bi-‘ömrin* ebū cehl ve icābet e<u>s</u>eri sinde ẓāhir boldı. ‘ömer aydı. iy cenāb, mini ḥażreti risālet-penāh ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemġa (18) yitkürġıl. cenāb yolbaşçı boldı. yene bir rivāyet fāṭıma başlap yene bir rivāyetde bu kiçe taŋ atḳunca ḥaḳḳ te’ālā penāhıġa sıġınıp (19) yıġlar irdiler ve dem-be-dem ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemniŋ didārları iştiyāḳı köŋlide artar irdi. ol zamān kim

47a

(1) ṣubḥ boldı. nūr ‘ilmini felek üzre köterdiler ve neşāṭ server besāṭı üzre ẓuhūr fırāşın yaydılar. ‘ömer aydı. iy sa’id, (2) ol ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem ḳayan irdiler. tā cüst u çābük min ve teberrük iligi birle anıŋ dīn ü milleti riştesini (3) tutḳaymin. ‘izzet ve büzürk-vārlıḳ boynını ḫi<u>z</u>met ve ḥaḳḳ-gü<u>z</u>ārlıḳ ḥalḳasıġa alġaymin. aydılar.

ḥażreti ṣalla'llāhu (4) 'aleyhi vesellem ḥamzanıŋ öyide yene bir rivāyetde arḳamnı menzilide 'ömer ḫaṭṭāb sa'id ve cenāb birle revān boldılar. (5) yol rūzresini selīmdin bir cemī'ġa yittiler ve bular arasıda münāza'atları bar irdi. żamād atlıġ bütleri (6) ḳaşıġa barur irdiler. tā ki bularġa ḥükm ḳılġay ve cedellerini kisgey. 'ömer bular birle żamād ḳaşıġa bar irdi. (7) kirip aldıda turdılar. bulardın biri aydı. işnād bizġa ḥükm ḳılġıl. hanḳı żamādnıŋ içidin bu beytni (8) şi'ir *terekū'ż-żamāde ve kāne ye'budu vaḥdehu ḳable'ṣ-ṣalāti 'ale'n-nebī muḥammedin inne'llezī verise'n-nübüvvete ve'l-hudā ba'de ibni* (9) *meryeme ḳureyşin se-yeḳūlu min 'abdi'ż-żamāni ve misluhu leyte'ż-żamādu ve misluhu lem ye'budu* ma'nīsi ol kim żamādnı terk ḳılurlar ve aŋa (10) mundın kiyin baḳmaslar ve ḥāl ol kim aŋa yalġuz tapunur irdiler. muḥammed kilmesdin ve aŋa raḥmet yıbarmasdın (11) burun ve her-āyīne peyġamberlıġ ol taptı. meryem oġlıdın kiyin az furṣatda żamādġa tapunġanlar (12) ve aŋa oḫşa[ş] bütlerġa baş urġanlar ayturlar kim kāşkī żamādġa ve özge bütlerġa tapunmaġay irdük (13) ve anı ma'būd ḳılmaġay irdük, didi. barça ḫalḳ ta'accub ḳıldılar terceme naẓm

żamād baş hemme bütlerni taşlamaḳ (14) evveli
muḥammed 'arabī sarı başlamaḳ evveli

żamād kim siŋe ma'būd idi velī bāṭıl
bu işni terk ḳılıp ḥaḳḳnı (15) ḫoşlamaḳ evlā

uşol ki taptı nübüvvet şerāfetin mīrās
mesīḥdin kiyin anı tanumaḳ ol tamām

bütġa (16) baş urġanlar aytur āh iy ḳāş
dirīġ bütġa tapunmaḳdın el-firāḳ evlā

ve rivāyetīdür kim aydılar. iy 'amm, sin (17) muḥammed ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemni dīnini iḫtiyār ḳılıpsin. 'ömer aydı. ḫüdāyīdür kim anıŋ ḥükmi āsmān ve zemīnġa cārīdür (18) ve ḫüdāvendī kim barça ġayb ve şehādetniŋ perverdigārı ve 'ömer köŋlini īmān ve taṣdīḳġa cezm ü ziyāde boldı ve ḥażreti (19) ṣalla'llāhu 'aleyhi

vesellem ḥamza raẕıyallāhu ‘anhnıŋ öyide yene bir rivāyetde arḳamnı menzilleride irdiler.

47b

(1) cemī’ ṣaḥābeler birle ḳureyş kāfirleridin yaşunup bir kişini işikde sapan ḳoyup müselmānlar ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemni (2) öltürgeli ḳaṣd ḳılġanlarıdın hirāsān ve tersān bolup kāfirler ka’beniŋ işigide yıġılıp olturup ‘ömerni ol ḥażretni ḳaṣdılarıda (3) ölüm ḥaberide yıbarıp muntaẓır irdiler ve her dem köŋli sınuḳ faḳīr müselmānlarġa ṭabl u davul ol āvāzı işitilip ġam u ündüh (4) ḳorḳunç ve hırās ziyāde bolur irdi ve ölümġa muḳarrar bolup cānlarıdın kiçip turup irdiler. ba’żılar aytur irdiler kim dirīġ (5) niçe ḥabeşlerniŋ iligide helāk boldı ve bir nevbet kelime-i şehādetni āşikāre aytalmadük ve nihāyet ḥasretdin ḥażreti ṣalla’llāhu (6) ‘aleyhi vesellemġa yüzlendiler ve aydılar kim iy risālet āsmānınıŋ āfitāb-ı ‘ālem-ārāsı ve iy żalālet deştini ser-keşţelerini (7) reh-nümāsı bizġa icāzet birgil. bu öydin çıḳalı ve müselmānlarnı yıġalı ve yek-bār-ı kelime-i şehādet ki lā ilāhe illa’llāh ṣadāsını (8) ‘ālemġa fāş ḳılalı ve tamām ḫalḳnı ḳulaḳıġa yitküreli. andın kiyin siyāset tīġı birle şehīdlıġ sa’ādetiġa müşerref bolalı (9) ve bu ġaraż ḥāṣıl bolġandın kiyin hīç ārzū ve arman yoḳ. ḫ^{v}āce ‘aleyhi’ṣ-ṣalātü ve’s-selām aydı. faḳīrler köŋüllerni (10) ḳavī tutuŋlar ve bī-dil bolmaŋlar ve ol ḳādir kim nemrūd otını ibrāhim ‘aleyhi’s-selāmġa gülistān ḳıldı ve sāḥirler (11) siḥrini mūsā ‘aleyhi’s-selām aldıda ‘āciz ve ḥayrān ḳıldı ve ismā’īl ‘aleyhi’s-selām çalḳusını siyāset tīġıdın ḳutḳardı. (12) ḳudreti bardur ki sizlerni kāfirler şerridin asraġay. andın aydılar. iy dostlar, köŋül āyineside sizlerġa hīç (13) sırr ġaybdın körünür mü ve ma’nī perdesidin hīç maḥbūb-ı cemāli ṣūretin cilve ḳılur mu. aydılar. yā resūlu’llāh (14) her ni kim ḥażretiŋni cām-ı cihān-nümāsıdın ẓāhir bolur. anıŋ ḥaḳīḳī ve ḥaḳīḳati bolsa kirek ve biziŋ ḫāṭırımız ḫuṭūrıġa (15) i’tibār ḳılsa bolmas didiler. miniŋ naẓarımda ‘aceb vāḳı’a cilve birür. andaḳ gümān ḳılurmin kim maşrıḳdın maġribġa (16) bir dām ḳoyupdurlar ve bu öy közlik misillik bir penāhī her kim ve vaḥşī cānverler kilip bu dāmnıŋ eṭrāfıda (17) yörürler ve min bu dāmnıŋ tabanını tutupdurmin. ferişteler her cānverni miniŋ ṭarafımġa ḥaydarlar ve bu ḳuş (18) āheste āheste damġa kilür ve āsmān ḫalḳı nidā ḳılurlar kim naẓm

kildi yār kim siŋe maṭlūb aydı

ḥāṣıl ol dem kām kim (19) merġūb idi

kildi ḥaşr dam sarı yüzlenip

tüşti dāmımġa zehr maḥbūb idi

rivāyetīdür kim vaḳtāki

48a

(1) ḫᵛāce ‘aleyhi’ṣ-ṣalātü ve’s-selām faḳīrler ḥāṭırlarını perīşānlıġını aŋlap diler irse öyniŋ bir kūşesiġa barıp ḫüdāvend (2) der-gāhıġa yüzlenip münācātġa meşġūl boldılar ve destārlarını başlarıdın alıp ve revālarnı boyunlarıġa salıp aydılar. (3) ḫüdāvendā, maşrıḳdın maġribġa bu otuz toḳḳuz tendürler kim siŋe tapunurlar ve cān u köŋliġa muḥabbetiŋni kizlep (4) siniŋ penāhīŋġa sıġınurlar ve bu dervīşler sīnesiniŋ sūzīşi ve dīdesiniŋ şūrişi ḥareketi kim bizni bu (5) kāfirler şerridin asraġıl ve bularnıŋ arasıdın bir serdārı ve meded-kārı yıbargil. tā ki bu dervīşler cerāḥatiġa merhem (6) bolġay ve sınuḳ köŋülleriġa hem-dem bolġay. bu ḥāl irdi kim ḥażret-i perverdigār ‘ālem-miyāndın cibrīl ‘aleyhi’s-selām yitip (7) kildiler ve aydılar. yā resūlu’llāh , ḫüdāvend der-gāhıdın meded-kārı tilediŋ kim islāmġa imdād ḳılġay. ḫiṭāb kildi kim (8) iy muḳarreb, ferişteler ḫāne-i ka’be işigidin tā er-ḳasem ibn er-ḳasemni öyiġaça hemme ṣaf ṣaf turuŋlar ve niṣār (9) ṭabaḳlarnı ilikġa alıŋlar ve ay āsmān ḫalḳı, naẓarġa ve temāşāġa kiliŋler kim min bu kiçe miyveler üçün çeşmimġa (10) hīzim-keş yıbarurmin. belki muḥammed ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemniŋ serā perdesiġa serdārı yitkürürmin ve islām şehri dārü’l-mülkġa (11) sipeh-sālar muḳarrar ḳılurmin ve iy ferişteler, sizler ṭariḳvā ṭariḳvā yolını açıŋlar. ol ‘ināyet meydānını (12) dilāverleriġa hidāyet yolın körsetüŋler beyt

nigār kildi yitip ḫücreni yasaŋ per-gār

bahār kildi (13) körüŋ baġlar bolur gül-zār

yā resūlu’llāh , ‘ömerni siniŋ ḫizmetiŋġa yıbardılar. ḳoyġıl. anıŋ aldıġa çıḳġıl. Aydılar. (14) yā cibrīl, yaraşurġa kilür mü, yā soḳaşurġa aydılar. yā resūlu’llāh , nenk maḥal irmes. tünekün miŋ miŋ ferişteler (15) güft u gūylarda irdiler. ḥażret-i perverdigārdın çendān zārī birle tilediler kim ‘ömerniŋ atını şaḳırlar ve ḳıyrıdın (16) yūb sa’ādet-mendler nāmesiġa aldılar. bu sözde irdi kim ḥażret-i ‘ömerniŋ şerefeleri kilip işik ḳaḳtılar. ḥāl tili (17) birle aytur irdiler. beyt

kildi siŋe bir ümīd-vārī

işikde turardı ḫᵛār u zārī

bī-çāre ḫayy niyāz-mendi

şermendesi (18) günāh-kārı

ayġan sözidin siyāh rūyı

ḳılġan işidin cū-şermsārı

yārıdın olup cüdānı

hem-rāzıdın (19) ayru rūzgārı

ḫāṣā işigiŋġa kildi yanġan

nevmīd buruŋ ümīd-vārī

işikniŋ ḫalḳasını āvāzı

48b

(1) hemme ṣaḥābelerġa işitildi. bir ḥesāb barıp kördiler kim ḥażret-i ‘ömer şimşīr-i ḥimāyil ḳılıpdurlar. gümān ḳıldılar kim peyġamber ṣalla’llāhu (2) ‘aleyhi vesellemniŋ ḳaṣīdeleride kilipdür. bisyār ḳorḳtılar. ḥamza rażıyallāhu ‘anh aydılar. ol bir kişi imes mü kim munça ve hem endīşeler (3) ne lāzım beyt

ḫaṣm eger şīr olsa pinhān ḫ^{v}āh bolsun āşikār

şīrġa şimşīr olmas mu cevāb sāz-vār

eger yaḫşı beytde kilgen bolsa (4) mübārek bolġay ve eger yamanlıḳġa kildi irse min żāmindürmin ki ol ḳılıcı birle başını tendin cüdā ḳılġaymin, dip aldıġa (5) çıḳtı. aydı. yā ‘ömer, sin niçüksin gümān ḳılursin kim biz çendān kişidürmiz. benī ‘abdü’l-muṭṭalibdin andaḳ dilāverdürmiz kim temürni (6) ġażab vaḳtide cān-yāb taşlarmiz ve miniŋ nāmūs üçün şīrīn cāndın kiçürmiz ve bu öyde cān-niṣār ḳılurmiz ve siŋe (7) ḫālī ḳoyup çıḳmasmiz. dil cem’ bolġıl. muḥammed ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemġa hergiz ẓafer tapmassin ve bu ḫayālni köŋüldin çıḳargıl (8) ve bu güft-gūynı ḥażreti ṣalla’llāhu

‘aleyhi vesellem işitip ‘ömerni istiḳbāliġa çıḳtılar. kördiler kim ḳılıç ‘ummāl ḳılıpdur. ḳolları (9) birle belini ḳuçup andaġ ḳavradılar kim bend-i pāyı ve tamām a’żāsı lerzeġa kildi. ḳılıç üstüdin tüşüp kitti. naḳlīdür ki ‘ömer rażıyallāhu (10) ‘anhdın kim ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem mini ḳavradılar irse ança şekk boldum. gümān ḳıldım kim üstüḫ^{v}ānlarım rīze (11) rīze boldı ve postumnı süyüp başımdın tartıp aldılar. ḥażreti ‘ömer, bu ḳuvvet ve heybet ol risālet-penāhdın ẓāhir (12) ḳıldı. āvāz-ı bülend birle aydılar kim *eşhedü en lā ilāhe illā’llāh ve eşhedü enne muḥammeden resūlu’llāh* andın kiyin ḫacillik ve şermendelik (13) başını ḳavī saldı ve ḫ^{v}āce ‘aleyhi’ṣ-ṣalātü ve’s-selām anı ḳucaḳıġa aldılar. başıġa süyüp tekbīr aytur irdiler. ḥażreti (14) ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemniŋ tekbīrleri āvāzını ṣaḥābeler işittiler irse hemme tekbīr aytıp yügürüşüp çıḳıp mübārek-bād (15) ḳılıp şād ve ḫürrem boldılar. ḥażreti ‘ömer ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemdin sordılar kim yā resūlu’llāh , müselmānlar (16) niçe tenġa yittiler. andın aydılar kim siniŋ vücūduŋ birle ḳırḳġa yittiler. aydılar. lāt ‘uzzāġa bī-ebā āşikāre tapunurlar. (17) ve on sikkiz miŋ ‘ālemni perverdigārıġa niçükdin yaşurup ‘ādet ḳılġaylar. sevgend niçede kim biz hem ḥaḳḳ te’ālāġa āşikāre (18) ‘ibādet ḳılurmiz. ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemniŋ emrni ḫalvet ü cem’iyetde özümizġa vācib bilürmiz. aytıpdurlar ki (19) şol küni yene bir rivāyetde taŋlası ol ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemni taşḳarı alıp çıḳtı. ḥażreti ebū bekr oŋ yanlarıda

49a

(1) ḥażreti emīr ḥamza ceb yanlarıda ḥażreti ‘alī aldılarıda ḥażreti ‘ömer arḳalarıda hemme ḳılıç yılan ḳollarıda örge müselmānlar hem (2) ḥażreti ‘ömerniŋ arḳalarıda ṣaf ṣaf turup barur irdiler. tā ka’beġa yittiler ve ḳureyş serdārları ve dār-ı esmā maḥallīde (3) cem’ irdiler. yene bir rivāyetde ḥacirde irdiler ve bularnıŋ közi yıraḳdın ḥażreti ‘ömerġa tüşti. ḥażreti ṣalla’llāhu (4) ‘aleyhi vesellemni ṣaḥābeler birle cem’ kördiler kim gümān ḳıldılar kim bularnı öltürgeli. aldıġa salıp kilür nāgāh ḥażreti (5) ‘ömer na’ra tartıp aydılar kim *men ‘arafenī faḳat ‘arafenī ve men lem ye’rufnī fe-ene ‘ömer ibn ḫaṭṭāb* iy ḳureyş cemā’ası, islāmnı ḳabūl (6) tirik ḳoymasmin. ḥażreti ‘ömerdin bu nidānı işittiler irse bī-kibār ḳaçtılar ve dīnleridin me’yūs boldılar. yene bir rivāyet (7) ol kim hemme ḳopup ḥażreti ‘ömerġa yüzlendiler. iy ‘ömer, ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemniŋ dīniġa meyl ḳıldıŋ mu. ḥażreti ‘ömer cevāb (8) aydılar. ş’ir *mā-lī arākum kullukum ḳıyāmen eş-şeyḫu ve’ş-şebābu ġulāmen ḳad ba’asa’llāhu lanā imāmen muḥammedin ḳad şara’a islāmen fe’l-yevmu ḥaḳḳun ifsāden* (9) *ve tubla’l-aḥvālu ve’llāhu a’lemu* terceme

rāst bilmesmin biriŋni barçaŋız bāṭıl hemme

bir ve yaş ve kūdek ve bu cümle bī-ḥāṣıl hemme

ḥaḳḳ te'ālā (10) bizġa kim aḥmedni ḳıldı pīşvā

dīn-i islām şerī'at ḥaḳḳ irür. bilgil hemme

barça bütlerni urup ḥaḳḳdur. bu güher min sındurup

(11) yıġlaturmin. ḫāl 'amāyımnı ay dil hemme

bu cemā'a mundaġ vāḳı'dın ḥayrān boldılar kim 'ömer muḥammed ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemni (12) öltürgeli barıp irdi ve anıŋ ḳullıġı dāmıġa ilenipdür. hemme aydılar. bu uluġ işdür. biz hem cān birle (13) kūşiş ḳılġaymiz. muḥammed ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemniŋ rūşen çerāġını ve kūyār? otını uçurmekde cezm-i ihtimām körgüzgeymiz. (14) dip hemme yek-pāre ḥażreti 'ömerġa ḥamle ḳıldılar. 'ömer hem olarġa yüzlendiler. ḥażreti 'alī ve ḥamza rażıyallāhu 'anhümā hem tīġ tartıp (15) kāfirlerġa yügürdiler. ḥażreti 'ömer kāfırlerni uluġını tutup yirġa çaldı. ve köksiġa mindi ve iligini köziġa (16) tıḳıp irdi. feryād ḳıldı kim iy ḳureyş mini ḳutḳarıŋlar. 'ömer mini öltürdiler. ḳureyş hücūm birle çendān (17) sa'ylar körgüzdiler. ḥażreti 'ömerdin ḫalāṣ ḳıldılar. ḳāfirler ḳaçıp cān ḳutḳardılar ve ka'be meydānı ḥāli ḳaldı. (18) ḥażreti risālet-penāh ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem mescid-i ḥarāmġa kirip ikki rek'at namāz oḳudılar. yene bir rivāyet namāz pīşni becālar

49b

(1) birle ötediler ve ol kün islāmnıŋ evvel ẓuhūrı irdi. andın ḥażret-i 'ömer aydılar. yā resūlu'llāh , köŋlüŋiz ka'beġa (2) kirmekġa meyl ḳılur mu. ḥażret ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem bisyār iştiyāḳ ẓāhir ḳıldılar. ḥażret-i 'ömer, mübārek ḳollarını tutup ka'beġa (3) alıp kirdiler. ḫ^{v}āce 'aleyhi'ṣ-ṣalātü ve's-selām ka'beni bütlerdin tuşḳarıġlıġ kördiler. 'aṣā'larını büt ṭarafıġa (4) işāret ḳılur irdiler ve bu āyetni tilāvet ḳılur irdiler. *ve ḳul cā'e'l-ḥaḳḳu ve zeheḳa'l-bāṭılu inne'l-bāṭıla kāne zehūḳan*[31] (5) tefsīri ol kim her ḳaçan ḥaḳḳ kilse, bāṭıl yoḳ bolur. her-āyīne yoḳluḳġa ve ẕevālġa müşerrefdür. emīrü'l-mü'minīn 'ömer rażıyallāhu 'anh hem (6) bütlerġa ḫiṭāb ḳılıp bu beytlerni

[31] **İsra Suresi, 81. Ayet**: De ki: "Hak geldi, batıl ortadan kalkmaya mahkumdur."

oḳudı beyt *yā eyyuha'l-aṣnāmu haza ḥamdu resūlu'llāhi fe'şhedu in kāne* (7) *ḥaḳḳan li'llāhi fe'scidū* terceme yā bütler, bu aḥmeddür tanuŋlar. resūl ber-ḥaḳḳ ol tanuḳ boluŋlar. eger ḥaḳḳ irse anıŋ ḥaḳlıġıġa (8) ḫüdāġa secde eylep baş uruŋlar ve barça büt yek-pāre secde yıḳıldılar. ḥaḳḳ te'ālā bu āyetni yıbardı. *yā eyyuha'n-nebiyyu ḥasbuke* (9) *allāhu ve men ittebeāke mine'l-mu'minīne* ma'nīsi ol kim iy peyġamber, siŋe ve tābi'leriŋġa ḫüdā kifāyetdür. yene bir iḥtimāli siŋe (10) ḫüdā bolsa yiter ve tābi'leriŋġa hem müfessirler aytıpdurlar. bu tābi'lerdin ḥażret-i 'ömer rażıyallāhu 'anh ṣaḥib ibn (11) sinān aytur. tā 'ömer rażıyallāhu 'anh islāmnı ḳabūl ḳılmaġunça bizġa āzār birgüçilerdin intiḳām hergiz alalmaduḳ (12) ve rivāyetīdür kim ol kün kim 'ömer rażıyallāhu 'anh īmān kiltürdiler. andın beri her kün islām dīni teraḳḳīde (13) irdi ve müselmān hergiz ḫ^{v}ārlıġ yüzini körmediler. üçünçi bāb yitinçi yıldın tā onunçı yılġa bolġan zikri ve bu bābda (14) niçe faṣldur. evvelḳı faṣl, fāris 'ilmi rūmīlarġa kilgeni ḥażret-i ebū bekr ṣıddıḳ rażıyallāhu 'anh ebī ibn ḫalef birle ḳavl ü ḳarār (15) ḳılışḳanı ve ḳureyş her biri birle 'ahd-ı peymān ḳılġanı ve ol ḥażretni öltürmek ḳaṣdıda ittifāḳ ḳılıp ezā vü ihānetġa (16) turġanı ve bu faṣlda tört vāḳı'a evvelġı vāḳı'a 'acīb vāḳı'a yüzlendi kim medīnede ḫazreç urusnıŋ arasıda (17) cenk vāḳı'a boldı ve bu vāḳı'anıŋ bu kitābda ança daḫli yoḳ irdi. anıŋ üçün anıŋ taḳrīridin ḳalem tilini (18) yıġdı. ikkinçi vāḳı'a peyġamberlik yitinçi yılınıŋ evvelide bu ḫaber fāş boldı kim fāris ili rūmīlerġa ġālib kildi. kāfirler (19) bu ḫaberdin şādlıġ ḳıldılar ve aydılar. rūmīler ehl-i kitābdurlar ve fāris ḫalḳı ateş-perest andaḳ kim rūmīlerġa fārisdin

50a

(1) şikest yitti. biz hem muḥammed ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemġa tābi'leri birle ġālib bolurmiz kim bular hem ehl-i kitābdurlar. müselmānlar (2) bu sözni işitip ġam-gīn boldılar. cibrīl 'aleyhi's-selām bu āyetni kiltürdiler. *Ġulibeti'r-rūmu fī ednā'l-arżı* (3) *ve hum min ba'di ġalebihim seyaġlibūne fī biż'i sinīne*[32] tefsīri ol kim rūm iliġa fāris ili ġālib kildi. bu yaḳında (4) bularġa rūmīler niçe mihr yılda ve yaḳın furṣatda ġālib bolurlar. müselmānlar bu āyet kilgeniġa şādlıḳ ḳıldılar ve her meclisde (5) tilāvet ḳılur irdiler ve kāfirler munı müsellem tutmas irdiler ve aytur irdiler kim bu muḥammed ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemni (6) baġlaġan sūre tā ebū bekr ṣıddıḳ rażıyallāhu 'anh

[32] **Rum Suresi, 1-4. Ayetler**: 1. Elif. Lam. Mim. 2. Rumlar mağlup edildiler. 3. Arabistan'a yakın bir yerde, yeryüzünün en aşağısında. Fakat onlar, mağlubiyetlerinden sonra yakın bir zamanda tekrar galip geleceklerdir. 4. Üç ile dokuz yıl içinde. Her işin öncesinde de sonrasında da mutlak hüküm ve o işleri karara bağlama yetkisi bütünüyle Allah'a aittir. Rumların galip geldiği o gün mü'minler de sevineceklerdir.

ebī ibn ḫalefdin on biş tive alġaylar. eger ġālib bolmasa (7) on tive ebū bekr birgeyler. ṣaḥābeler bu vāḳı'adın ḫaber taptılar irse aydılar. *biż'i sinīne*niŋ ma'nīsi (8) mübhemdür. ta'yīni yoḳ. çün 'arab ba'ż dip öndin az 'addeni aytur. rūmīlerniŋ ġālib bolmaḳı şāyed ki (9) ber-ḳarār ḳılġan yıl içide bolmaġay. yene bir rivāyet ol kim bu vāḳı'anı ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemġa 'arż ḳıldılar (10) ve aydılar. ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem barġıl. müddetni hem ziyāde ḳılġıl ve tiveni hem ebū bekr ebī ibn ḫalefniŋ ḳatıġa (11) kilip aydılar. mālnı hem ziyāde ḳılurmin. mālnı hem el-ḳıṣṣa toḳḳuzġa yitkürdiler. tiveni yüzġa ve ikev muŋa rāżī boldılar (12) ve ol vaḳt bu endīşedin kim ebū bekr mekkedin bir ṭarafġa barġay. oġlı 'abdu'r-raḥmannı żamānġa muḳarrar ḳılıp irdi. ol (13) künge ebī ibn ḫalef aḥadġa barur boldı. 'abdu'r-raḥman ibn ebī bekr aydı. żamānnı birip barġıl ve ebī bekr żamānnı birip kitti (14) ve aḥadda ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemniŋ mübārek ḳollarıda helāk boldı ve ḥadisiyye küni peyġamber ṣalla'llāhu 'aleyhi (15) vesellem ol mālnı taṣadduḳ ḳılmaḳġa buyurdılar. üçünçi vāḳı'a ḳureyşniŋ benī 'abdü'l-muṭṭalib ve benī hāşimġa ḳaṭ'ı raḥm ḳılurġa (16) 'ahd ḳılġanı seyr-i ḫoşmendleri ve tārīḫ dānişmendleri andaġ aytıpdurlar kim kāfirler kördi kim islām kündin (17) künġa ḳuvvet alur. ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem şān u şevketleri yıldın yılġa ziyāde boldı. ḥased ü buġż 'adāvet (18) bularġa ziyāde boldı. ebū ṭālibniŋ ḥimāyetidin ve benī 'abdü'l-muṭṭalibniŋ ḥürmetidin hīç daḫl yitküre almas irdiler. ḥamza (19) ve 'ömer rażıyallāhu 'anhümā īmān kiltürgendin kiyin şerī'at ḳaṣrı bu ikevniŋ ḳuvvetleri birle muḥkem boldı ve peyġamberlıġ

50b

(1) köpini āvāzesi 'arab ḳabīlesiniŋ uluġ ve uşaḳ yıraḳ ve yaḳın hemmeniŋ ḳulaḳıġa yitti. ṣaḥabelerdin bir cemī' ḥabeşde (2) emn ve ferāġatde vaṭan tuttılar. müselmānlarġa anda barur ve kilür yir müheyyā boldı. kāfirler ittifāḳ ḳıldılar kim her vech (3) birle düşmenlerni def' ḳılurġa cidd ü cehd ḳılġaylar ve mü'minlerni yoḳ ḳılmaḳġa mehmā-emken sa'y körgüzgeyler ve muḥammed (4) ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemni öltürgeyler. yene bir rivāyet ol kim ḳureyşniŋ barça uluġları cem' bolup ebū ṭālibġa (5) kildiler ve aydılar. iy ebū ṭālib, bizġa ikki işniŋ biriġa turġıl. yā muḥammed ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemni bizġa birgil. anı helāk (6) ḳılurmiz. yā ḳureyş bizdürmiz. bizniŋ birle cenk ve ḫuṣūmetde bil baġlaġıl ve müheyyā turġıl. yaḳīn bilgil kim biz birāder- (7) zādeŋni helāk ḳılmaġunça yetinmesmiz. yā ol kim bizniŋ dīnimizġa ṭa'ne ḳılmasun ve ḫüdālarımızını bātıl ḳılurġa cür'et (8) körgüzmesün. bu sözni aytıp ḳoptılar. andaġ muḳarrar ḳıldılar kim fikr ü te'emmül birle taŋlası cevāb

birgeyler. ebū ṭālib (9) peyġamber ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemni çarlap kiltürdi ve ol sözni 'arż ḳıldı. andın kiyin naṣīḥatġa turdı (10) ve aydı. iy ferzend ve özüŋe ve miŋe işni āsān ḳılġıl. be-ḳadr-ı imkān bu çekilgen gürūhnı açġıl ve bularnı dīniġa ṭa'ne (11) ḳılmaḳdın tiliŋni çaḳġıl kim fitne ve fesād bolġusıdur. ḫ^{v}āce 'aleyhi'ṣ-ṣalātü ve's-selām aydılar. her ni kim becā kiltürürmin. (12) ḥaḳḳ sübḥāne ve te'ālā emriġa 'amel ḳılurmin. uruġ ḳıyaşlarıŋ ta'zīri birle hergiz tebdīl tapmasmin ve bīgānelerniŋ (13) siyāseti birle ḳılça özge bolmasmin. eger peyġamberlıḳnı ḫalḳġa tigürürġa yārı birseŋ bisyār ḫūb bolmasa ḫüdānıŋ (14) 'ināyeti ve perverdigārım ḥimāyeti miŋe kifāyetdür. bu sözni aytıp ḳoptılar ve ebū ṭālibġa söz te'sīr ḳılıp köŋli yumşadı. (15) ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemni olturġuzdı ve aydı. iy muḥammed ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem, öz işiŋġa meşġūl bolġıl (16) ve her ni kim siŋe fermān bolupdur. becā kiltürgil. tā min tirikdürmin. düşmenlerdin āzār yitmes dip bu beytni (17) inşā ḳıldı beyt *va'llāhi men yeṣılu ileyke yuşecci'uhum ḥatta esuddu fi't-turābī dufinnā fa'ṣda' bi-'emrike mā 'aleyke ve ebşiru minke* (18) *'ıyūben da'avtenī ve za'amte inneke nāṣıḥun ve laḳad ṣadaḳte ve kunte summe amennā ve 'arażte dünye 'uyūnen da'avtenī ve za'amte enneke nāṣıḥun* (19) *kad 'araftehu bi-ennehu min-ḫayri edyāni'l-beriyyeti levlā melāmeti ev ḳadara seberehu lev ḫarrabenī semḥan bi-zālike mubeyyinen* terceme kim siŋe ḳaṣd

51a

(1) itgüçi va'llāh ki min ḥāżır turup tā mini defn itmegünçe tofraḳ astın yaḳuzup cehd itip fermān tutup bütker. (2) işiŋni ġam yime. şād bolġıl ikevzüm tā ki yörürsin. ḳayġurup tā miŋe ḳıldıŋ naṣīḥat yaḫşı dīnġa başḳarıp (3) sin emīn rāst-gūy ve ḳavl ve fi'liŋ barça ḫūb min bilürmin milletiŋni barça dīnler yaḫşısı bizni idersin bu dīnġa (4) her zamān meclis kurup ṭa'ne düşnām ile yāḫūd melāmet bolmasa min bu meydān içre cevelān eyler irdim. raḳṣ (5) urup kāfirler ebū ṭālibniŋ cidd ü cehdini ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemniŋ ḥimāyetleride ḳatıġ kördi benī (6) hāşimniŋ cedel ve ḫuṣūmetiġa yek-cihet boldılar. 'adāvet u ḫuṣūmetni nihāyetiġa yitkürürġa ḳureyş birbirleri birle 'ahd (7) baġlaştılar kim biz hāşim ve benī 'abdü'l-muṭṭalib birle ve nikāḥ visa' ḳılmaġaylar ve birbiriġa aralaşıp ve hem-nişīn (8) bolmaġaylar ve hīç işde bularġa yārı birmeġaylar ve hīç vechdin mekke yiride menfa'at aldurmaġaylar ve bular arasıda (9) ṣıla-yı raḥmnı ḳaṭ' ḳılġaylar ve uruġ ḳıyāşlıġ muṭlaḳ üzülġay selām ḳılmaḳ ve sözleşmaḳ terk bolġay. hīç (10) vechdin bular arasıda ṣulḥ ve bir iş terk bolmaġay. meger muḥammed ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemni öltürmekġa bu işlerġa 'ahd-nāme

(11) yittiler ve ḳureyş serdārlarıdın ḳırḳ kişi bu nāmeġa mühr bastılar. ḥarīrġa oradılar. mumlap ka’beniŋ işigiġa asıp (12) ḳoydılar. tā kim bu ḥālnıŋ muḥkemlıġıġa ve bu ‘ahd maḳālnıŋ ḳatıġlıġıġa delālet ḳılġay ve aytıpdurlar bu nāmeniŋ (13) bitigüçi manṣūr ibn ‘akerme ibn ‘āmir irdi ve uşal şūmnıŋ ḳolı bu bā’iṣdin ḳurudı. yene bir rivāyet (14) naṣr ibn ḥāriṣ ‘aleyhi’l-la’ne irdi ve yene bir rivāyetde ṭalḥa ibn ṭalḥa ‘ayderī irdi ve ba’żı yirde kiltürüpdürler ki (15) ol nāmeni ebū cehliniŋ ḫālesi ümmü’l-cülāsġa birdiler ve ol asradı ve bu rivāyetlerni muvāfiḳ ḳılmaḳ ve vechi ol kim (16) niçe ‘ahd-nāme bitilġan bolġanı her ḳaysını bir kişi yitip birini ka’beġa ve birini mīnāġa birip bu işde ihtimāmnı kemāliġa yitkürmek (17) bolġay. el-ḳıṣṣa bu ḫaberni ebū ṭālibġa yitti. benī hāşim ve benī ‘abülmuṭṭalibni yıġdı. ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemni asramaḳda (18) bulardın meded tiledi. müselmānlar āḫiretde derece tapmaḳ ümīdi birle ve kāfirler ta’aṣṣub ve ḥamiyyet birle andaḳ kim (19) ‘arabnıŋ ‘ādetidür ittifāḳġa bil baġladılar ve ebū ṭālib kemāl-i iḥtiyāṭdın resūl ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemni bir bölek maḥalleġa

51b

(1) kirgüzdiler. ebū ṭālib niki irdi ve özge benī hāşim ve benī ‘abdü’l-muṭṭalib hem ittifāḳ ḳıldılar. meger ebū leheb kim kemāl bed-baḫtlıḳdın (2) ḫilāf ḳıldı. nāgāh kāfirler bu ma’nīdin āgāh boldılar. ‘ahd u peymānlarını ant şarṭ birle ḳavī ḳıldılar. müselmānlarnı (3) ol maḥalde ḳomadılar ve her kim antdın çıḳsa türlük ‘aẕāb ve elem cevr ü sitem yitkürür irdiler ve bāzār ḫalḳıġa ḫaber ḳıldılar ki (4) tā hīç metā’ı benī hāşimġa satmaġaylar ve hīç kim bularnı be-tuḥfe ve savġāt ve seḫā’ birle yād ḳılmaġaylar. naḳlīdür kim müselmānlarnı (5) ḥāli ol maḥalde şekk boldı. her kim bu maḥalledin taşḳarı çıḳsa aŋa eẕā ve külfet köp yitkürür irdiler ve ṣaḥabelerde (6) mecāl yoḳ irdi ki ḥac ve ‘umre mevsimidin özge vaḳtde taşḳarı çıḳsalar ve bu mevsimde çıḳanlar her ḳaysı cidd-i (7) ihtimām birle ṭa’ām müyesser ḳılıp tīzraḳ ol maḥalleġa yiter irdiler. tā yene yılġa munuŋ birle kün ötkerür irdiler (8) ve ḥac künleri ebū cehl, naṣr ibn ḥāriṣ ve ‘āṣ ibn vāyil ve ‘atabe ibn ebī muġīẓe bu miṣillik şūm ve nā-kesler yol başıda (9) barıp ṭa’ām ve aşlıġ satḳalı olturgenlerni tapıp aytur irdiler. sizlerdin her kim ki muḥammed ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemniŋ (10) yārānlarıġa bir nimerse satsalar yalı ve mālı hemme talan ve telef bolġay ve eger iḥyānen ḥac ve ṭavāf mevsimide körseler ki (11) müselmānlardın kişi bir nimerse alurġa tursa anı aġır bahā birip alur irdiler ve ol bī-çāreler maḫrūm ve me’yūs yanar (12) irdiler ve mekke bāzārınıŋ ḫalḳıġa ol ḥadd yoḳ irdi ki bir misḳāl ṭa’ām islāmġa satḳaylar ve eger kāfirlerdin (13) nāgāh teraḥḥum ḳılıp ve ṣıla-yı raḥm becā kiltürüp kāfirlerdin yaşurup

öz ḳıyāş uruġıġa ṭa’ām yıbarsa andın ḫaber tapıp (14) men’ ḳılıp yandurur irdiler ve aŋa siyāsetler ḳılıp let köp yitkürür irdiler. kiliş ve barış yolını muṭlaḳ bend ḳıldılar. (15) tābi’ ve āşinālardın her kim yoḳlasa baş közini yarıp ve ḳolını sındurup ḫᵛāh bāzārdın bu ḫᵛāh (16) kārvāndın ṭa’ām alurġa ḳoymas irdiler. tā ulaġları hīç ṣaḥrā’da otlaya almas irdi. bularġa bu (17) ḥāl ança şekk boldı kim kiçeler ‘āciz veża’īfler ve beccelerniŋ yıġı ve zārısınıŋ āvāzesidin ṣaḥābelerġa ve (18) ḳureyşġa ve özge ḫalḳġa uyḳu kilmes boldı ve velīd muġīre ol bülend ve ḫayra ve ebū cehl ve hişām ol şekk-ḫᵛān şām (19) cemā’ġa ehl-i islāmnı şekligiġa salmaḳda öz kāfirler ve fācirlerdin ziyāderaḳ mübālaġa ḳılur irdi. naḳlīdür kim ḥakem ibn

52a

(1) ḫarām ḫadīce razıyallāhu ‘anhānıŋ birāderzādesi irdi. bir munça ṭa’ām ḥammālġa kötertip ḫadīceniŋ öyleriġa iletür (2) irdi. ebū cehl-i şūm ḫaber tapıp aŋa der-üftāde boldı. ve aydı. sin ‘ahdġa ḫilāf ḳıldıŋ ve benī hāşimġa ṭa’ām yıbardıŋ. (3) tā sini ḳureyş arasıda ḫacel ve rüsvā ḳılmaġunça ḳoymasmin. ebü’l-baḫterī ibn hişām şaḳī irdi kim nefsī yaman ol idi. ‘ammesiġa (4) ṭa’ām alıp barur ve ṣıla-yı raḥm re’āye ḳılur. anı men’ ḳılsa bolmas ve ol şaḳī la’īn nihāyet ġażab ve kīne birle cehāletdin yanmadı. (5) ebü’l-baḫterī yügürüp ḳoptı. ol yirde tiveniŋ pāyiçesiniŋ ispiḥᵛānı tutup irdi. alıp ol mel’ūnnıŋ başıġa (6) urup cerāḥat ḳıldı. ḥamza razıyallāhu ‘anh ol yaḳında ḥāżır irdi. bu ḥālni kördi. Ebū cehl ḥamzanıŋ körgenidin (7) bisyār şermende ve ḫacel boldı kim mundaḳ ḫᵛārlıḳ ve bī-miḳdārlıḳdın ḥamza vāḳıf boldı. naḳlīdür kim bir kiçe hişām ibn (8) ‘ömer ve rabi’a bir yük ṭa’ām benī hāşimġa alıp bardı. ḳureyş ma’lūm ḳılıp melāmetġa turdılar ve ol aydı. imdi (9) ḫilāf ḳılmaġaymin. yene bir kiçe ikki yük ṭa’ām alıp bardılar. ḳureyş bildiler irse aŋa ḳatıġ ḳaṣd ḳıldılar. Ebū süfyān (10) aydı. tola ḳatıġlıḳ ḳılmaŋlar kişi kim ṣıla-yı raḥm becā kiltürse anı men’ ve ser-zeniş ḳılsa bolmas ve eger biz hem bu işni (11) becā kiltürsek yaḫşıraḳdur. ḥaḳḳ te’ālā hişām ibn ‘ömer ve ḥakim ibn ḫarāmnıŋ ṣaḥābeler ḳatarıda raḥm ḳılġan cihetdin (12) islām devletiġa müşerref ḳıldı. Ebū süfyān munça inṣāfıdın islāmnıŋ zümresiġa dāḫil boldı ve ol şaḳī la’īn (13) ya’nī ebū cehl-i bī-dīn köŋli ḳatıġ ve bī-raḥmlıḳıdın islām nūrıdın maḥrūm ḳaldı ve küfr ḳaranġuluġı birle dūzaḫ (14) ḳa’rıda ḳarar taptı. *na’ūẕu bi’llāhi* naẓm

raḥm ḳıl raḥm aysaŋ iy gām-kār

şādlıḳ isterse tutġıl eşk-bār

kimke raḥm (15) eyle ża’īf ve zārġa

ḥaḳḳ te’ālā raḥm iter ol yārġa

kiltürüpdürler kim ebü’l-āṣ ibn rabia’ kim muṣṭafā ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemni (16) kiyüv oġulları irdi. gāhī gāhī ḫurmā ve buġday kārvān ḳılıp yıbarur irdi. ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem anıŋ ḥaḳḳıda (17) aydılar. *laḳad ṣābe yā ebü’l-‘āṣ fe-vecedene ṣahīreten ḫayran laḳad kāne li-‘ahdi ilā ġayrihi ve naḥnu fi’l-ḥiṣāri fe-yursiluhā ile’s-se’bi leyle* (18) ma’nīsi ol kim ebü’l-ās bizġa kiyüv oġulluḳnı becā yitkürdi ve min yaḫşı kiyüv oġul bildim. anı her-āyīne buġday ve ḫurmā (19) kārvān eylep kiçeler bizġa yıbardı ve bizni ḳomaġan maḥalde kiltürüpdürler kim ebū ṭalibni ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemġa kemāl

52b

(1) şefḳatidin ol ḳabīleni żabṭ u seren-cām ḳılurda nihāyet ihtimām ḳılur irdi ve hīç vaḳt asramaḳda bī-ḫaberlıġ (2) ḳılmas irdi ve uyḳu vaḳtide şemşīr ḳolıġa alıp ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem yatḳan öyni pervāne ṣıfat çerāġ başıda (3) çevrülür irdi ve gāhī maṣlaḥat yüzidin ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemni aḫşam yatḳan öydin çıḳarıp yene bir öyde (4) yatḳuzur irdi. Kündüz bolsa oġlanlarını buyurur irdi. tā ol ḥażretni asramaḳġa meşġūl irdiler. tā üç (5) yıl bu ḥal ve bu minvāl birle rūzgār ötti. ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemġa ve ṣaḥābe rażıyallāhu ‘anhumġa ve ebū ṭālib (6) ve benī ‘abdü’l-muṭṭalibġa dost ve āşinālarġa miḥnet ve meşaḳḳat nihāyetiġa yitti. andaġ kim ittifāḳġa kirip ‘ahd ḳılġan (7) kāfirler ṭavl bolup bu işleridin peşīmān boldılar. naḳlīdür kim ol kimerse ki ḳureyş kāfirleridin ‘ahdını yandurur. (8) hişām ibn ‘ömer ve ibnü’l ḥāris irdi kim zaḫīre ḳatıġa bardı ve aydı. iy zaḫīre, mürüvvet mezhebide ve irenlik (9) milletide revā mudur kim lezīz ṭa’āmlar yigeysin ve ḫoş-güvār su içgeysin ve nāz-ı ni’met ve ‘ayş-ı rāḥatda (10) ‘ömür ötkergeysin. uruġ ḳıyāşıŋ şekklıġda ve zebūn ḥālde kiçe kündüzġa kündüzni kiçeġa ulaġaysin. (11) olarġa hīç kişi sevdā’ ve satıġ birmes müdārā ve muvāsā ḳılmas. ebū cehl sini ḳaṭ’ı raḥmġa delālet (12) ḳıldı. sin anı söziġa kirdiŋ. eger sin anı bu işḳa terġīb ḳılsaŋ hergiz unamas irdi. zaḫīre aydı. (13) sevgend niçe ḫüdā kim yene bir kişi miŋe ittifāḳ ḳılsa min bu ‘ahdni sındurmaḳġa sa’y ḳılur irdim. hişām aydı. kim min bir kişi (14) taptım ki siŋe ittifāḳ ḳılur. zahīr aydı. ol kimdür hişām aydı. Mindürmin. zahīr aydı. üçünçi hem (15) peydā ḳılġıl. hişām muṭ’im ibn ‘adī ibn nevfel ibn ‘abd menāf ḳaşıġa barıp

aydı. revā körer müsin mü kim (16) ‘abd menāf ikki bölek uruġı faḳīrlıḳ ve açlıḳġa helāk bolġaylar ve sin bu ḥālni bilürsin. ḳureyşniŋ ittifāḳını (17) közlep uruġ ḳıyāşıŋġa miḫlāf ḳılursin. muṭ’im aydı. bir kişini ḳolıdın nime kilür. min bu işde (18) bardurmin. muṭ’im aydı. yene biri hem bolġay irdi. hişām zahīrdin ḫaber birdi. muṭ’im törtünçi tiledi. hişām ebü’l-baḫterīġa (19) barıp bu vāḳı’alarnı araġa saldı. ebü’l-baḫterī ittifāḳ ḳılġanlardın su’āl ḳıldı. hişām bir bir beyān ḳıldı ebü’l-baḫterī

53a

(1) bişinçi peydā bolsa bu biş birle şāyed ki mühim kifāyet tapḳay. Hişām, rabi’a ibnü’l-esvedġa yoluḳup bu ḥikāyelerni beyān ḳıldı (2) rabi’a aydı. hīç kim bizġa bu işde ittifāḳ ḳılġay mu. Hişām, muvāfiḳlarnı nāmbenām taḳrīr ḳıldı. el-ḳıṣṣa andaḳ muḳarrar boldı ki (3) kiçe bolġanda mekkeni ḥacūn digen mezārıġa cem’ bolġaylar. ḳureyşīler birle bolġan ‘ahdni sındurġaylar ve muŋa (4) ‘ahd u peymān ḳılġaylar ve āfitāb-ı ‘ālem-bāt-ı ġūrūb niḳābın yüziġa tarttı ve ḳaranġuluḳ yapuġını üstiġa örtti ve bu (5) muvāfiḳlar mez̲kūr bolġan yirde cem’ boldılar andaḳ muḳarrar boldılar. ẓālimler ve kāfirler ittifāḳını bāṭıl ḳılurġa sa’y (6) körgüzgeyler ve ol ‘ahd-nāmeni pāre pāre ḳılġaylar. zahīr aydı. taŋla ḳureyş mecliside ol min sözler ve sizler (7) miŋe yārı biriŋler ve bu ittifāḳġa könüşüp her ḳaysı öz menziliġa yandı bāmdād kim ‘ālem meydānı kün tā beşerdin (8) ‘ārif köŋli dik rūşen boldı. yaḫşı niyetlik yār u birāder birbiriġa meded-kār ḳureyş mecliside ḥāżır boldılar. evvel (9) zahīr ṭavāfdın yanıp ḳavmġa yüzlendi. Aydılar. iy mekke ḫalḳı revā mudur kim biz kiŋrülikde ‘ömür ötkerip (10) lez̲īz̲ ṭa’āmlar yigeymiz ve nāz u ni’metler birle şād yörgeymiz ve yaḫşı libāslar kiyip ‘işret cāmın ferāġat iligidin (11) içgeymiz. uruġ toḳġan ḳıyāşımız benī hāşim ve benī ‘abdü’l-muṭṭalib belā baraḳası bilen şekklıġ ve düşvārlıġda ve ġam u (12) miḥnetde bī-ḳarārlıḳda kün kiçürgeyler ve açlıġ ve meşaḳḳatlıġdın helāk bolġaylar. va’llāh kim tā min ṣahīfelerni (13) pāre pāre ḳılmaġunça olturmasmin. ebū cehl mescidü’l-ḥarāmnıŋ bir kūşesidin feryād ḳılıp aydı kim va’llāh kim yalġan (14) aydıŋ sin anı hergiz pāre ḳıla almassin. rabi’a ibnü’l-esved, ebū cehlġa yüzlenip aydı. va’llāh kim sin andın (15) yalġançıraḳsin. biz bu nāmeni bütür maḥalde mażmūnıdın vāḳıf imes irdük. ebü’l-baḫterī aydı. rabi’a rāst aytur. her ni kim (16) ol nāmede bitip irdiler. bizniŋ aŋa rıżāmız yoḳ irdi. muṭ’im aydı. rabi’a ebü’l-ḥarī ayġan söz rāstdur. (17) özge sözni her kim aytsa yalġandur. hişām ibn ‘ömer hem bularnıŋ sözi rāst dip güvāhlıḳ birdi. ḳureyş (18) cemā’asıdın tolaraḳı bularnıŋ söziġa meyl ḳıldılar. ebū cehl aydı. bu kiçe mundaḳ birikkip aygenler ve bu bābda ḳavm arasıda (19) iḫtilāf peydā

boldı ittifāḳḳa ol yıġında ḫüdāvend ḳādir celle ve ‘alā ol nāmeġa ḳurt peydā ḳılıp irdi ve ol nāmede her ni kim

53b

(1) bar irdi. ḥaḳḳ te’ālānı uluġ atıdın özgeni yip tamām ḳıldı. andın cibrīl ‘aleyhi’s-selām kilip seyyid-i ‘ālem ṣalla’llāhu (2) ‘aleyhi vesellemġa bu vāḳı’alarnı ḫaber birdiler. ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem ebū ṭālibġa ḫaber birdiler. ebū ṭālib aydı. (3) taşḳarıdın bizge hīç kim kirmedi. sin mundın hīç ḳayan çıḳmadıŋ. bu demġaça yalġançı imes irdiŋ. (4) bu sözni ḳaydın aytursin. Aydılar. ol ḳādir-i muṭlaḳ ve pādşāh-ı ber-ḥaḳḳ cibrīl ‘aleyhi’s-selāmnı yıbardı. al miŋe (5) ḫaber birdiler. ebū ṭālib aydı. ḫüdānıŋ ḥaḳḳdur. min güvāhdurmin. rāst aytursin. andın ebū ṭālib hem-rāhları (6) birle ol ḳamalġan yirdin çıḳıp ḫücreġa kildiler kim ḳureyşlerniŋ yıġılur yiri irdi. düşmenler (7) ebū ṭālibni körüp gümān ḳıldılar kim resūl ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemni asramaḳda şekk bolup kilipdür. (8) ta’ẓīm ve ikrām ḳılıp aydılar kim meger köŋlüŋni ol kimerseni öltürmekġa ḫoş ḳılıp kildiŋ mü ve bizniŋ (9) ṣalāḥımız anda bolġay. ebū ṭālib aydı. bir mühim üçün kilipdürmin kim cemā’atimiz maṣlaḥatı anda bolġay. imdi (10) ol nāme kim bizniŋ ‘ādetimizġa bütüp irdiŋler. Anı kiltürüŋler. ebū cehl tābi’leri birle şād bolup gümān (11) ḳıldı kim nāmeni körüp muḥammed ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemni birür. şol zamān ol nāmeni alıp ebū ṭālibġa kiltürdiler. (12) ebū ṭālib aydı. iy ḳavm bu nāme sizlerni ‘ahdleriŋ birle selāmet bardur mu. Aydılar. ārī ebū ṭālib aydı. (13) muḥammed ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem miŋe ḫaber birdiler kim ḥaḳḳ sübḥāne ve te’ālā bu ‘ahd-nāmeġa ḳurt saldı. ve her ne kim cevr ü sitem (14) ve ḳat’ı raḥm ol nāmede bütüp irdiler. hemmeni yip ḳoydı. ḥaḳḳ te’ālā öz uluġnı asrap muḥāfaẓatiġa aldı. (15) muḥammed ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem bu sözde yalġançı bolsalar sizlerġa tutup birgeymin. tā her ne kim köŋlüŋiz tiler. anı (16) ḳılgeysizler ve eger rāstlıġı ẓāhir bolsa nāmeni mażmūnıdın kiçiŋler. ‘adāvet ve ḫuṣūmetdin iḫtirāz ḳılmaḳnı (17) lāzım biliŋler. ḳureyş bu sözġa taḥsīn ve āferīn oḳup aydılar. ḥālā inṣāfġa kildiŋ didiler. ol nāmeni (18) açıp kördiler kim *bi’smike allāhümme*din özge hīç söz yoḳ kim ol kelimeni bütüp irdiler ve düşmenler şermende (19) bolup baş ḳoyı saldılar ve munça mu’āyene bolup turup ebū cehl şehī inkār ve ‘adāvetde s̱ābit-kadem irdi. andın

54a

(1) ebū ṭālib hem-rāhları birle ka’beġa kirip düşmen ve münkirlerġa la’net oḳıdılar. andın ol menzil kim anda ḳamalıp (2) irdiler. anda bardılar ve ol biş kişi kim atı bütülüp

irdi. Aydılar. biz nāmedin bīzārdurmiz ve ḳureyşdin (3) köp ḫalḳ bularġa ittifāḳ ḳıldılar ve muṭ'im ibn ‘adī nāmeni yırtıp pāre pāre ḳılıp ovalap taşladı (4) ve ḫaşmlarnı ‘ahdini bāṭıl ḳılġandın kiyin yār-ı muvāfıḳlar ṣalāḥ kiyüp ḳamalġan kūçeniŋ aġzıġa barıp (5) sulaḳıp ḳalġanlarnı çıḳardılar. her ḳaysını öz menziliġa yıbardılar ve ḳureyşġa andın kiyin ṭa'ne (6) ve ta'rīż ḳılurġa ḳoymadılar ve bu ṣūret onunçı yılı irdi. peyġamberlikdin ol yirde ḳamalġannıŋ ibtidāsı (7) yitinçi yılı irdi. tā üç yıl müselmānlar ve bularġa ittifāḳ ḳılġanlar bu belāġa mübtelā irdiler. törtünçi (8) vāḳı'a temesḫur ḳılġanlarnıŋ mühimī kifāyet tapmay. ziyān ve rüsvālıḳġa encām tapḳanı ḫaber nāḳilleri andaġ ayturlar ki (9) biş tin kāfirlerdin her bār kim ḥażreti ṣalla'llāhu ‘aleyhi vesellemni yalġuz tapıp körgende temesḫur ḳılıp ādāb u üslūb (10) ‘izzet ü ikrām ḳā'idelerni vīrān ḳılmaḳda haddin ziyāde sa'y ḳılur irdi ve bularnıŋ atı (11) ‘āṣ ibn ebi'l-esved ibnü'l-muṭṭalib, esved ibn ‘abdü'l-ġavs, velīd ibn muġīre, ḥāris ibn ḳaysü'l-ṭalāle ve muḳdem ibn (12) ḳavm nā-pesend işni engīz ḳılġuçı velīd-i pelīd irdi ve ol ḥażretniŋ ḫāṭır-ı şerīflerni bu bişġa güherniŋ (13) cānibidin bisyār melūl ve bī-ārām irdiler. rivāyetīdür kim bir kün mescid-i ḥarāmda ḫᵛāce ‘aleyhi'ṣ-ṣalātü ve's-selām cibrīl (14) ‘aleyhi's-selām birle olturup irdiler. ol biş ādem bularnıŋ aldılarıdın ötti. cibrīl ‘aleyhi's-selām ‘āṣ ayaġıġa (15) işāret ḳıldı ve esved ibnü'l-muṭṭālibni köziġa ve esved ibn yaġūsnı başıġa ve ilni sanıġa ḥāriṣni ḳursaḳıġa (16) işāret ḳılıp aydılar. yā muḥammed, beşāret siŋe kim bularnı ḳursaḳıdaki şerer sindin zāyil boldı ve siŋe (17) ferāġat ḥāṣıl boldı ve hemmesi az furṣatda bir belāġa mübtelā bolup helāk bolġay. andaḳ kim ‘āṣ ikki oġlı birle (18) atlanıp mekkeniŋ ḳabīlesini seyr ḳılġalı çıḳtı ve atdın tüşti irse ayaḳıġa tiken kirdi. feryād ḳıldı kim mini (19) yılan çaḳtı oġlanları baḳtılar, yılandın hīç nişān tapmadılar. ayaġı ança şişti kim tive boynı dik boldı.

54b

(1) feryād ḳılur irdi kim *ḳatelenī rabbū muḥammed* munı tekrār ḳılıp cān birdi. ma'nīsi ol kim muḥammed ṣalla'llāhu ‘aleyhi vesellemniŋ (2) ḫüdāyı mini öltürdi ve esved ibn ‘abdü'l-muṭṭalib ṣaḥrā'da bir dıraḫt tübide olturup irdi. be-nāgāh nā-binā (3) boldı. cibrīl ‘aleyhi's-selām kilip başını dıraḫtġa urar irdi ve ol ḳıçḳırur irdi kim hem-rāh bolġan (4) ḳulıġa yalbarur irdi. ol ḳolı aytur irdi. min hīç kimni körmesmin kim siŋe āzār birgey. munça ıżṭırāb ve bī-ṭāḳatni (5) bā'isidin ve ol feryād ḳılur irdi kim mini muḥammed ṣalla'llāhu ‘aleyhi vesellemni ḫüdāyi öltürür. niçe zamāndın kiyin ol hem (6) ‘āṣnıŋ kiynidin āḫiret seferini ḳılıp dūzaḫ şehristānıda vaṭan tuttı ve esved ibn yaġūs (7) mekkeniŋ taşıda bād-ı semūmġa yoluḳup renk ve rūyı ḳara bolup öyiġa kildi.

belā baraḳası tanumay. (8) anı öyiġa kirgeli ḳoymadılar. işikni muḥkem ittiler ve ol acıġıġa bes kilelmay. başını işikġa urup (9) helāk boldı. ammā ḥāriş ibn ḳays tuzluḳ balıḳ yiyip teşne boldı. āḫir teşnelıġ ġalebesidin (10) ança su içti kim ḳursaḳı yarıldı ve aytur irdi. mini muḥammedni ḫüdāyı öltürdi. ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem velīd muġīre (11) ve ol belīd ve ḫamīre ṣūm-tīre oḳ başaḳı iter. dükkān aldıdın ötti irse perīşānlıḳ etekiġa (12) irgeşti ve ol kibr ḳılıp veyā anda ḥāžır turġanlardın nāmūs ḳılıp itegini kötermedi ve bu (13) başaḳını almadı. şol ḥāletde kitip barur irdi āḫir [illegible] boldı ve 'ırḳu'n-nisā aġırlıḳıġa mübtelā boldı (14) ve renç ve elemdin feryādġa kildi ve aytur irdi. *ḳatelenī rabbū muḥammed* ve munı bu kesel-i 'adem yolıġa kirgüzdi *ve innā* (15) *kefeynāke'l müstehzi'īn*[33] bu āyet bu vāḳı'anıŋ ḥālidin āgāh ḳılur. tefsīri ol kim iy muḥammed ṣalla'llāhu (16) 'aleyhi vesellem siŋe iḫtirāz ve temesḫur ḳılġuçılarnıŋ şerridin kifāyet ḳıldım ve her ḳaysını her nev' 'azāb u 'uḳūbet (17) birle helāk ḳıldım. *va'llāhi el-'āṣımu mine'ż-żalāli* ya'nī güm-rāhlıġıdın asraġuçı ḥaḳḳ te'ālādur. bişinçi faṣl onunçı yılı (18) bolġan vāḳı'alar zikri ve bu faṣlda on vāḳı'adur. evvelġı vāḳı'a ebū ṭālibni fevt bolġanı tārīḫ 'ālemleri (19) andaġ kiltürüpdürler kim ḳamalġan yirdin çıḳıp sikkiz ay yigirme kün ötüp ötüp irdi kim ebū ṭālib

55a

(1) vefāt boldı. muḥammed ibn ka'b aytur. ebū ṭālib aġrıdı irse ḳureyş anı sorġalı kildiler. ol bularnı (2) nevāziş ḳıldı. andın naṣīḥatġa turdı ve bular ka'bnı ta'ẓīm ḳılurġa ve ṣıla-yı raḥm becā kiltürürġa ve muḥtāçlarġa (3) yārı birürġa ve sāyillerġa 'ıṭā ḳılurġa delālet ḳıldı ve rāst sözġa ve emānetni selāmet yitkürürġa (4) ihtimām ḳılmaḳda mübālaġa körgüzdi. andın sizlerġa vaṣiyet ḳılurmin. muḥammed ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemġa ta'biyet (5) ḳılıŋlar ve aŋa yār boluŋlar kim 'arabda rāst ve emīn ve muḳtedā-yı rūy-ı zemīn oldur ve ol andaġ (6) işḳa kilipdür kim köŋül anı pīşvā ḳılur ve til hem aŋa güvāhlıḳ birür ve rāstdur kim va'llāh kim min andaġ bilürmin kim (7) ḳāftāḳāf aŋa bir eşrāf ve pādşāhlar cem' eṭrāf u eknāfdakiler aŋa 'iṭā'at ḳılurlar ve anıŋ (8) sözini rāst bilürler. 'arab ve 'acem şehirleri hemme aŋa teslīm ü müsellem dirler ve 'ālemġa anıŋ nām ve āvāzesi (9) tolur ve 'ālemniŋ ḥul-'aḳdini anıŋ tedbīri iligiġa birürler ve sa'ādet işikleri açġuçını anıŋ ta'biyeti (10) ḳolıġa tapşurulur. iy benī hāşim, aŋa yavuḳluḳ ḥāṣıl ḳılıŋlar ve māl u ten aŋa ḫizmet ḳılmaḳnı sa'ādet (11) biliŋler. ḳureyş aydı. iy ebū ṭālib, birāderzādeŋdin iltimās ḳılġıl ki behişt digen yirdin siŋe bir nemerse (12) kiltürsün kim siniŋ renciŋni şifāsı bolġay. ebū ṭālib ḥažret-i ṣalla'llāhu

[33] **Hicr Suresi 95. Ayet**: Alay edenlere karşı biz sana yeteriz.

‘aleyhi vesellemġa kişi yıbardı kim ‘ammıŋ (13) ayturmin. bir ve ża’īf aġrıḳdurmin. her munça behişt ṭa’āmıdın ve şarābdın tilermin. tā rencimġa şifā bolġay. ḥażret-i (14) ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem hīç cevāb birmediler. ebū bekr ṣıddıḳ aydılar kim ḥaḳḳ te’ālā behişt ni’metini kāfirlerġa ḥarām ḳılıpdur (15) kilgen kişi yanıp barıp bu ḥālni taḳrīr birdi. kāfirler ebū ṭālibni ḳızıtıp yene bir kişini yıbarmekġa muḳarrar ḳıldılar. (16) yene şol kişini yıbardılar. ḥażret-i ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem bu āyetni oḳudılar. *İnne’llāhe ḥarramehumā ‘alā’l-kāfirīne*[34] kilgen kişi bu (17) cevābnı alıp bardı. ḥażret-i ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem hem kiynidin ebū ṭālibni öyiġa kildiler ve öyni çaḳ kördiler. Aydılar. (18) iy ḫalḳ, bir sa’at mini ‘ammıŋ kim birle ḳoyuŋlar ve bir zamān taşḳarı çıḳıŋlar bular aydı. siŋe toḳġan bolsa (19) bizge hem toḳġandur. andın muḥammed ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem barıp tekye üzre olturup aydılar. iy ‘amm, ḥaḳḳ te’ālā siŋe yaḫşı

55b

(1) cezā’ ‘ināyet ḳılġay kim kiçiklikkimdin beri mini perveriş ḳıldıŋ ve kette bolġanda hem şefḳat ve merḥamet (2) ḳılmaḳda hīç taḳṣīr ḳılmadıŋ. imdi ol vaḳtdur kim bir söz birle miŋe yārı birgeysin. tā ḳıyāmet küni (3) ḥaḳḳ te’ālā der-gehıda siŋe şefā’at ḳılġaymin. ebū ṭālib aydı. min rāst bilürmin ki sin miŋe nīk (4) ḫ^{v}āhsın. eger andın ḳorḳmasam irdi. sini mindin kiyin ser-zeniş ḳılġaylar ve ayġaylar ki ‘ammıŋ (5) ḳorḳup dīnni ber-bād birip yıbardı. āyine bu kelimeni aytıp közüŋni rūşen ḳılur irdim ve rivāyetīdür ki (6) bu beytlerni şebbū vaḳtde oḳudı. şi’ir *ve da’avtenī inneke ‘alimte nāṣıḥī ve laḳad ṣadaḳte ve künte mübeyyinen* tā āḫir (7) aytıpdurlar. ḳureyş ol zamān kim bu beytlerni andın işittiler irse feryād ḳıldılar kim uluġlarıŋ (8) ‘abdü’l-muṭṭalib ve hāşim ‘abdü’l-menāfnıŋ dīni ve milletidin yanarsin mu. ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem mübālaġa (9) ḳılur irdiler kim iy ‘amm, bir nevbet ayġıl. bu kelimeni tā ḳıyāmet küni siniŋ işiŋni köŋlüŋ tilegey dik (10) müyesser ḳılġaymin. ebū cehl ‘abdu’llāh ibn ümeyye feryād ḳıldılar kim iy ebū ṭālib, ‘abdü’l-muṭṭalibniŋ dīnidin yanarsın mu (11) ve āḫir munı aydı kim ebū ṭālib ata ve babasını dīnide kiter ve ‘abdü’l-muṭṭalibniŋ milletide barur didi. beyān birdi. yene bir rivāyet (12) ol kim ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem aydılar. iy ‘amm, hemmeġa aytursin kim munı sözini ḳabūl ḳılıŋlar ve anıŋ (13) tabi’atini ni becā kiltürüŋler ve özüŋ niçükdin ḫilāf ḳılursin. Aydı, va’llāh kim eger saḳ ve tāze bu niyetim tabi’atiŋni (14) ḳabūl ḳılur

[34] **A’raf Suresi, 50. Ayet**: Cehennem ehli cennet ehline, “Suyunuzdan veya Allah’ın size verdiği rızıktan biraz da bize verin!” diye seslenirler. Onlar da, “Allah bunları kafirlere haram kılmıştır” derler.

irdim. ḥālā aġrıḳ bilürmin kim ayġaylar. ebū ṭālib ṣıḥḥat ve selāmetlikde müselmān bolmay. ölümdin (15) ḳorḳup aġrılıḳda müselmān boldı. kiltürüpdürler kim ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem ebū ṭālibniŋ (16) īmānıdın me'yūs boldılar irse tekyesidin ḳopup aydılar. va'llāh kim min te'ālā ḥaḳḳdın ebū ṭālibni (17) günāhını tilermin ve maġfiretiġa du'ā ḳılurmin. tā ḫüdādın fermān yitkünçe yene bir rivāyet ol kim ebū ṭālibniŋ aġrıḳı (18) ol zamān aġırlaştı ve ḳureyş bildiler kim ebū ṭālibġa bu aġrıḳdın ṣıḥḥatlik yoḳ. birbiriġa aydı kim ebū ṭālib (19) muḥammed ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemġa ḥimāyet irdi. ḥimāyet ḳılmaḳda sa'y ve kūşişniŋ kemāliġa yitkürür irdi. ḥālā vefātı vaḳtidür.

56a

(1) biz hem anıŋ birāderzādesi kārbārıdın ġāfil bolmaġaymiz. ḥamza kim 'arabda andaġ merdāne tapılmas (2) müselmān boldı ve 'ömer ibn ḫaṭṭāb kim anıŋ heybeti ve siyāseti āfitābdın rūşendür. ol hem aŋa tābi' boldı. emīrü'l-mü'minīn (3) 'alī kim sırr-ı ġurrāndur ve her ḳaysı ḳabīledin ol dīnġa kirdiler. kündin künġa işleri teraḳḳī ḳılur ve nām āvāzesi her kün (4) 'arab ḳabīleside ziyāde bolur. mebādā ki mertebesi bülend bolup barçanıŋ köŋli aŋa rāġib bolsa ve mekkelıġlarġa (5) ġālib bolsa nāçār biz hem aŋa muṭī' ü fermān berdār bolmay çāre bolmas. veyā cenk ü cidāl uruş soḳış hīlesiġa (6) kilmey 'ilāç bolmas. maṣlaḥat ol kim ebū ṭālib ḳaşıġa barıp iltimās ḳılġaymiz kim ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemni (7) çarlap bizniŋ aramızda ṣulḥ ḳā'idesini muḥkem ḳılġay. andaġ kim mundın kiyin anıŋ ve bizniŋ dīnimizġa (8) işi bolmaġay ve bizniŋ hem anıŋ işiġa işimiz bolmaġay. bu ġarażġa ittifāḳ ḳılıp 'atabe ve şeybe ve ebū cehl (9) ve ümeyye ve ebū süfyān ve yene ḳureyş cemā'sı meşhūr ve ma'rūfları ebū ṭālib ḳaşıġa kildiler ve aydılar. iy ebū ṭālib, (10) biz hemīşe siniŋ uluġluġınıŋ ve serdārlıġıŋġa iḳrār ḳılıp ve sini pīşvā ve muḳtedā bilip hergiz ḥükmüŋdin çıḳmaduḳ (11) ve biz ḳorḳarmiz kim sin bu 'ālemdin kitgeysin. bizniŋ ve muḥammed ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemniŋ aramızda nizā' bāḳī (12) ḳalġay. eger maṣlaḥat körseŋ anı kiltürüp ṣulḥ ḳılġıl kim mundın kiyin ol bizniŋ dīnimizġa ve biz anıŋ işiġa hīç (13) ṭa'ne ve ta'arruż ḳılışmaġaymiz. ebū ṭālib ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemni çarladı ve aydı. ḳureyşniŋ uluġları sindin (14) iltimās ḳılurlar ve siniŋ murādıŋġa muvāfıḳ iş ḳılmaḳnı vācib bilürler. ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem aydılar. miniŋ hem (15) bulardın iltimāsım bar. ebū ṭālib aydı. ḳaydaḳ iltimāsıŋ bar. aydılar. iltimāsım bir kelimedür kim anı aytsalar hem 'arabġa (16) ḥākim bolġaylar ve barça 'acem bularġa fermān berdār bolġay. ebū cehl aydı. iy muḥammed ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem bir kelimeke

biş yüz (17) aytalı. ol ḳaysı kelimedür. ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem aydılar. aytıŋlar kim lā ilāhe illa'llāh muḥammeden resūlu'llāh munı işitip olarnıŋ özi (18) nefīr taptı. ḳollarını ḳaḳıp aydılar. iy muḥammed ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem ḫüdālarmızını miŋdin bir kiltürürsin bu ne 'aceb (19) işdür. biz her çend siniŋ ḫāṭırıŋnı re'āyā ḳılurmiz ve murādıŋnı istermiz. unamassin kim ṣalāḥġa

56b

(1) kilgeysin dip ḳoptılar. andın ebū ṭālib aydı. iy muḥammed ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem ḳureyşdin iltimāsıŋ ḫūb (2) u becā irdi ve maḥallīde söz ḳıldıŋ. ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem bu sözdin ebū ṭālibniŋ īmānıġa ümīd-vār (3) boldılar ve aydılar. iy 'amm, bir nevbet alġıl. lā-ilāhe illa'llāh muḥammedü'r-resūlu'llāh tā ḳıyāmet küni bu vesīle birle (4) siniŋ şefā'at ḳılġaymin. ebū ṭālib aydı. eger ḳureyşniŋ melāmetini endīşe ḳılmasam ve ḫalḳ mini ölümdin (5) ḳorḳup īmān kiltürdi dimese siniŋ ḫāṭrıŋdın aytıp köŋlüŋni ḫoş ve közüŋni rūşen ḳılur irdim. (6) andın kiyin ḥāl-i taġayyur taptı ve tili lāl bolup aġzıda tebretür irdi. 'abbās razıyallāhu 'anh ḳulaḳını anıŋ (7) aġzıġa yavuḳ tuttı. andın ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemġa aydı. iy birāder-zādem, ol kelime kim sin aydıŋ (8) ve delālet ḳılur irdiŋ. anı aytur muḥammed isḥāḳ aytur kim tārīḫ dānālarınıŋ uluġı ve sırr-ı 'ālimleriniŋ (9) ekābirleridin aytur kim ebū ṭālib eger çendī ki kelimeni 'arż ḳılġan maḥalde ebā ḳıldı. ammā āḫir ümmete ayttı. andaġ ki (10) 'abbās işitti. ammāża'īf ü 'ācizlıġıdın olturġanlarġa işitilmedi ve bu ḥadīṯni delāilü'n nübüvvede (11) kiltürüpdürler ve ehl-i beyt naḳl ḳılıpdurlar kim ebū ṭālib müselmān boldı ve islāmda kitti. ammā bu rivāyet ehl-i (12) sünnet ve cemā'atni muḫālifdür. bu rivāyetniŋ żıddıġa rivāyetler ve delīller bisyārdur. (13) evvelġı delīl ol kim ebū ṭālib vefāt boldı irse emīrü'l-mü'minīn 'alī, ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemniŋ ḳaşlarıġa (14) kildiler. aydılar. *İnne 'ammake'ż-żāl ḳad māte* ya'nī bir güm-rāh 'ammıŋ ölüpdür. ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem (15) ve ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem yıġladılar ve aydılar. barıp ġusl ḳılıp ve küfr çapduġını rāst ḳılġıl. aydılar. (16) *yā resūlu'llāh, innehu māte muşriken* ya'nī kāfir öldi. ol ḥażret aydılar. *Ġafara'llāhu ve raḥimehü* ya'nī (17) barġıl. anı yapġıl. ḫüdā te'ālā kiçürgey ve raḥmet ḳılġay ve min aŋa maġfiret tilermin. meger kim mini men' ḳılsalar (18) ol zamān terk ḳılurmin ve rivāyetīdür kim ebū ṭālibdin ayrılġanġa ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem bisyār melūl boldılar ve yıġılap (19) cenāze birle bardılar ve aytur irdiler. iy 'amm ṣıla-yı raḥmnı şarṭlarını becā kiltürdüŋ ve miniŋ ḥaḳḳımda hīç taḳṣīr

(1) ḳılmadıŋ ḫüdā te’ālā siŋe yaḫşı cezā’ birgey. ḥāṣıl ol kim emīrü’l-mü’minīn ‘alīniŋ sözleri kim *İnne ‘ammake’ż-żāl* (2) *ve innehu māte muşriken* ebū ṭālibni kāfir ölgeniġa delālet ḳılur. ikkinçi delīl ol kim ebū ṭālibni defn (3) ḳıldılar. ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem öyġa yandılar ve ‘addeġa vefā ḳılmaḳ üçün kim aytıp irdiler. min siniŋ (4) üçün maġfiret tilermin. niçe kün öydin çıḳmadıla[r] ve hemīşe aŋa āmirziş tilediler. ṣaḥābeler bildiler. ḥażreti ṣalla’llāhu (5) ‘aleyhi vesellem ebū ṭālib üçün maġfiret tilediler ve bular hem kāfir ölgen ata ve babaları ve analarıġa istiġfār (6) ḳılurġa turdılar ve ibrāhim ‘aleyhi’s-selām hem anaları üçün āmirziş tilep irdiler. ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem (7) ebū ṭālib günāhımızını kiçürmekġa teveccüh ḳıldılar ve bularġa irgeşip ṣaḥābeler hem maġfiret tilerġa ittifāḳ ḳıldılar. ḥaḳīḳati (8) aytıp yıbardı kim *Mā kāne li’n-nebiyyi ve’llez̲īne āmenū en yestaġfirū li’l-muşrikīne ve lev kānū ūlī ḳurbā min ba’di mā tebeyyene lehum ennehum* (9) *aṣḥābu’l-ceḥīmi Ve mā kāne istiġfāru ibrāhīme li-ebīhi illā ‘an mev’idetin ve’adehā iyyāhu*[35] tefsīri ol kim cāyiz ve revā imes. peyġamberġa (10) ve mü’minlerġa kim kāfirleriniŋ günāhını tilegeyler. eger çendī ki yavuḳ ata ve ana toḳġan bolsa hem ehl-i dūzaḫ (11) igeni ma’lūm bolġandın kiyin ve ibrāhimniŋ atasıġa maġfiret tilemegi ol cihetdin kim va’de (12) ḳılıp irdi. anasıġa ol va’de üçün vefā ḳılmaḳ irdi ve yene bu ayet kim *İnneke lā tehdī men aḥbebte* (13) *ve lākinne’llāhe yehdī men yeşā’u ve huve a’lemu bi’l-muhtedīne*[36] bu vāḳı’ada nāzil boldı. tefsīri ol kim her-āyīne (14) iy muḥammed ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem, sin dost tutḳan kişini rāst yolġa köndür almassin. velīkin (15) ḫüdāyiŋ kimni ḫ^{v}āhlasa anı yolġa salur ve ol dānāraḳdur kim rāst yolġa kön[dür]güçi kimdür ve yolġa köngüçini (16) ol ḫūbraḳ bilür. işāret laṭīfdür kim ḥaḳḳ te’ālā müşrik ve münāfiḳlarġa günāhını kiçürmekni ḫ^{v}āhlamadı. peyġamberni (17) men’ ḳıldı ve ‘āṣīleriniŋ günāhını kiçürmekni ḫ^{v}āhladı. bularnıŋ günāhını tilemekġa emr boldı. *Ve’staġfer* (18) *li-z̲enbike ve li’l-mü’minīne ve’l-mü’mināti* andaġ kāfirleriniŋ ve münāfiḳlarnıŋ günāhını cāyiz irmes kiçürmek ve mü’minleriniŋ hem (19) günāhını kiçürmeslik revā irmes.

[35] **Tevbe Suresi, 113-114. Ayetler**: 113. Müşriklerin cehennemlik oldukları müminler nezdinde açıklık kazandıktan sonra, akraba bile olsalar peygamber de müminler de onların bağışlanmalarını dileyemezler. 114. İbrahim’in, babasının bağışlanması için yaptığı dua ise sırf ona verdiği bir sözden ötürüydü. Ama onun bir Allah düşmanı olduğu kendisine belli olunca ondan uzaklaştı. İbrahim gerçekten çok duyarlı, yumuşak huylu biriydi.

[36] **Kasas Suresi 56. Ayet**: Kuşkusuz sen istediğini hidayete erdiremezsin. Ama Allah dilediğini hidayete erdirir ve hidayete erecek olanları en iyi o bilir.

āyetniŋ tefsīri iy muḥammed ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem özüŋe hem ma'firet tilegil ve mü'minlerni

57b

(1) günāhını tilegil. üçünçi delīl-i ṣaḥīhinde ibn 'abbāsdın naḳl ḳılıp kiltürüpdürler kim ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem ḳatıġa bardım (2) ve aydım. yā resūlu'llāh ebū ṭālib siŋe devlet irdi. sini asramaḳda ve ḥimāyet ḳılmaḳda bisyār tanur irdi. (3) ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem aydılar. Ārī, ol miniŋ ḫāṭırımdın żaḥżaḥada bolġanı żaḥżaḥa dip birbiriġa yıġılġan (4) az suvnı ayturlar. andaġ kim kirse āşuḳġan kilgey ve munda bu ṣıfatlıġ otnı aytıpdur. törtünçi delīl ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi (5) vesellemdin naḳl ḳılıpdurlar kim *ehvenü'n-nāsi ġaden yevme'l-ḳıyāmeti ebū ṭālib lehu min bāri'l-'ule minha dimāġahu* ya'nī (6) ebū ṭālibni 'aẕāb-ı ḳıyāmet küni özge kāfirler 'aẕābdın āsānraḳdur anıŋ ayaġıda ikki kefş bardur. otdın (7) ve ol otnı ḳızıllıḳlıġıdın miyesi bilen ḳaynaġay. andaġ gümān ḳılur kim mundaġ ḳatıġ 'aẕāb hīç kimġa bolmaġay. (8) ba'żı 'ālimler bitipdür. küfr üç ḳısm bolur. küfr-i inkār ve küfr-i nifāḳ ve küfr-i 'inād ammā küf-i inkār ol kim ḫüdānı bilmegey köŋlide (9) ve tilide iḳrār ḳılmagey. iblīsniŋ küfriġa oḫşar. küfr-i nifāḳ ol kim tilide iḳrār ḳılġay ve köŋlide (10) 'aḳīde ḳılmagey. küfr-i 'inād ol kim ḫüdānı köŋlide hem bilgey ve tilide hem iḳrār ḳılġay. ammā muṭī' ve fermānber-dār (11) bolmaġay. ebū ṭālibniŋ küfri bu nev' irdi. ol cihetdin kim aydı. *ve laḳad 'alimtu bi-enne dīnü muḥammedi min ḫayri* (12) *edyānü'l-beriyyeti* ve yene muḳarrardur kim her kimerse ki bu tört küfriŋ biri anda bolsa maġfiret devrin maḥrūmdur. (13) ikkinçi vāḳı'a ḫadīce rażıyallāhu 'anhānıŋ vefātları tārīḫ ve sırr-ı fennīniŋ uluġları andaġ aytıpdurlar. üç (14) kün ebū ṭālibniŋ vefātıdın ötüp irdi kim ḫadīce rażıyallāhu 'anhā vefāt boldılar. ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemġa (15) muṣībet üstiġa muṣībetdür ve dü elem üstiġa elem ziyāde yüzlendi. çünki ḫadīce rażıyallāhu 'anhā ġam vaḳtide ġam-ḫ^{v}ār (16) ve elem künleride mūnis rūzgār irdiler. devr ve endūhnıŋ tolalıḳıdın ġam ve ġuṣṣanıŋ ḳatıġlıġıdın menzilleridin (17) taşḳarı çıḳar irdiler. bu vechdin bu yılnı 'āmü'l-ḥazīn atadılar. peyġamberlikdin onunçı yılı irdi. naḳlīdür bu 'imāme (18) bāhīlidin rażıyallāhu 'anh kim cān yavışḳan vaḳtde ḫadīce rażıyallāhu 'anhā ölümniŋ ḳatıġlıġıdın (19) ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemġa şikāyet ḳıldılar. ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem yıġladılar ve du'ā ḳıldılar. andın

58a

(1) aydılar. iy ḫadīce, behişt, siniŋ dīdārıŋġa müştāḳdur. ümmehāt mü'minler anası ya'nī peyġamberniŋ maḥremlerini (2) yaḫşısısın ve barça 'ālemniŋ ḫātūnlarınıŋ aġacesisin bikr-i meryem ve fir'avnnıŋ ḫātūnı āsiye ve sini (3) behişt içide anaŋ ḫᵛāhġa tapşurdum ve igeçiŋ sāreġa kim isḥāḳnıŋ anasıdur. iy ḫadīce, (4) igeçilerniŋ meryem ve āsiyeġa tapşurdum. şād ve ḫürrem uçraġıl kim bularnıŋ mānendi yokdur. hergiz ḫüdā te'ālāġa (5) sevgend yād ḳılġan imesdür kim nihāyet ta'ẓīm ve ḳorḳunçıdın ḥaḳḳ te'ālā bulardın günāhlarını pāk ḳıldı. (6) ve cem'-i 'ālemdin efżal ḳıldı ve her ikevni mi'rāç kiçesi sidretü'l-müntehāda miŋe cüft ḳıldı ve her ikev siniŋ (7) könüŋdür behişтde. rivāyetīdür kim ḫadīce razıyallāhu 'anhā bu ḫaberni ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemdin işittiler (8) irse bā-vücūd sekerāt-ı mevt ḥāli irdi. küldiler ve aydılar kim mübārek bolsun. yā resūlu'llāh bularnıŋ ṣoḥbetidin (9) ber-ḫūrdār bolġıl ve olar, hem sindin ber-ḫūrdār bolsun ve aydılar kim bularnıŋ könüm imesdürler ve 'izzet (10) yüzidin hīç żararı miŋe olardın yitmeydür. belki miniŋ hemşīrelerimdürler. ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem (11) aydılar. *Va'llāhi el-ḥaḳḳu'l-mubīnü ve tamāmü'l-yaḳīni ve'l-fażlu ve fi'd-dīni* ya'nī her ne kim ḫadīcedin ẓāhir boldı. rıżālıḳdın ḫüdānı (12) fermānı birle va'llāh kim ḥaḳḳdur ve ẓāhir ve yaḳīndür ve tamām fażīletdür dīn işide yene bir rivāyet ol kim egerçi lafẓda (13) rıżālıḳ ẓāhir ḳıldı. ammā ġayr-ı yüzidin kim kemāl-i muḥabbetniŋ lāzımesidür. zikri ve beşeresi öŋdin ve könülük eseri (14) anıŋ çehreside ẓāhir boldı. ḫadīce vefāt ḳıldı. andın kiyin fāṭıma razıyallāhu 'anhā soradılar. yā resūlu'llāh (15) hemvāre ḫadīce razıyallāhu 'anhānı ḫātırlarını tiriklikde re'āya ḳılur irdiler. vefāt vaḳtide bu endūhnı (16) niçük revā kördiler. ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem aydılar. anıŋ 'ilmide te'emmül ḳıldım. hīç ṭā'at ve 'ibādet ve yaḫşı işlerde kemi yoḳ irdi. (17) meger ġazātdın bī-naṣīb irdi ve bu ḫātūnlarġa irdi. ḥālümdin 'izzet köpdür. tiledim kim ġazāt sevābı nāme (18) i'mālide bolġay. bu cihetdin bir munça ġam köŋliġa saldım ve ḫadīceġa ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem köŋül ittiler. andın (19) ḫüdānıŋ raḥmetiġa ulandılar. ḫadīce razıyallāhu 'anhānıŋ ḫaṣīṣalarıdın şemme zikr ḳılmaḳ beyānı eger yaḫşı ḫūy ve yaḫşı ṣıfatları

58b

(1) deryāsı sāḥiliġa çıḳmaḳ mümkin imesdür. bir munça fażīletleridin taḳrīr ḳılınur. tevfīḳ mededi birle inşāllahü'l-te'ālā bilmek (2) kirek kim ol fāżıla-yı kāmile kim ḫuveylid ibn esedniŋ ḳızı irdi ve esedniŋ atası 'abdü'l-ġarī anıŋ anası ḳażī ve ol (3) kilābnıŋ oġlı ve ḫadīceniŋ nesebi ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemniŋ nisbetleri

birle ḳażīde ḳavuşur. yoḳarı (4) ötken meclisde ma'lūm boldı kim bular ara ḳaçan nikāḥ vāḳı' boldı ve ol vaḳtde her ḳaysıları niçe yaşda (5) irdiler. ol hem kilür inşāllahü'l-te'ālā ve hemmedin burun īmān kiltürmegi ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemġa şāyeste ḫizmetleri (6) ḳılmaḳı hem ötti. imdi olarnıŋ ḫāṣṣalarıdın ol ḫaṣīṣa taḳrīr riştesiġa kilür. evvelġı ḫaṣīṣa ol kim tā mādāmī ki ḥażreti (7) ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemniŋ ḫizmetleride tirik yār irdi. hergiz yene ḫātūn iḫtiyār ḳılmadılar. ikkinçi ḫaṣīṣa ol kim ḥażreti (8) ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem anıŋ ṣoḥbetide yüzleri açıldı. üçünçi ḫaṣīṣa ol kim barça ḫātūnlarnıŋ yaḫşısı dip anı atadılar. (9) 'āyişe ve ḫadīce arasıda iḫtilāfdur. ba'żılarnı ḳollarıda 'āyişe efżal dipdürler ve ba'żılar tevfīḳ ḳılmaḳnı (10) tercīḥ ḳılıpdurlar. törtünçi ḫaṣīṣa cibrīl 'aleyhi's-selām perverdigār 'ālemniŋ selāmetini ḥażreti resūl ekrem ṣalla'llāhu 'aleyhi (11) vesellemniŋ ṭıflı birle ol āmāl-i mü'minġa yitkürür irdi. bişinçi ḫaṣīṣa ir ve ḫātūnçılıḳ müddeti ve peyġamber ṣalla'llāhu (12) 'aleyhi vesellemni hergiz āvāzde ḳılmadılar. köŋülleriġa hergiz ġubārı ve melāleti yitkürmediler. altınçı ḫaṣīṣa ferzendleri (13) ḫ^{v}āh ḳız ḫ^{v}āh oġul andın irdi. ibrāhimdin özge ol ḳāsım ol cihetdin ibnü'l-ḳāsım atandılar. ikkinçi (14) zeynep, üçünçi ruḳiyye, törtünçi fāṭıma, bişinçi ümmü gülsüm. yene bir rivāyet ol kim fāṭıma hemmedin kiçik irdiler ve bular (15) peyġamberlikdin burun vücūdġa kilip irdiler. altınçı 'abdu'llāh ki dürüst rivāyet birle ṭāhir ve ṭayyib. bularnıŋ (16) [illegible] irdi. derecü'l-derdde mundaḳ dipdürler. bir rivāyet ḫadīcedin üç oġul dipdürler. bu üç birle (17) 'abdu'llāh ittifāḳ andaġ kim oġullar hemmesi vefāt ḳıldılar ve ḳızlar bāliġ bolup kiyüvge yittiler ve bulardın (18) uruġ evlād peydā boldı ve ḳızlarınıŋ aḥvāli ve ehl-i beytniŋ ve ferzendleriniŋ her ḳaysınıŋ aḥvāliniŋ beyānı öz (19) maḥalide kilse kirek inşāllah. yitinçi ḫaṣīṣa ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemniŋ evlādlarınıŋ nesebi ve silsilesi ḫadīceġa yiter.

59a

(1) ve bu uluġ ḫaṣīṣasıdur. rażıyallāhu 'anhümā. sikkizinçi ḫaṣīṣa īmān ve islām devletiġā ol yitti ve hīç kim andın burun bu devletġa (2) müşerref bolmadı. *Men senne sünneten ḥaseneten fe-lehü ecru men 'amile bihā* anıŋ sevābı derecesi barçasıdın ziyāde boldı (3) ma'nīsi ol kim her kim yaḫşı iş ve yaḫşı ṭarīḳa bünyād ḳılsa bes aŋa özi ḳılġannı anıŋ sevābı bolġay ve anı irgeşip (4) ḳılġanlarnıŋ ecri hem aŋa bolġay. toḳḳuzunçı ḫaṣīṣa māl ve dünyāsı köp irdi hemmesiniŋ ḫüdānı (5) ve peyġamberini

rıżāsı üçün ḫarç ḳıldı. *Ve cedeke āḳılen fe-aġnā*[37] bu āyetniŋ tefsīride kiltürüpdürler kim bir kün (6) ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem ġam-gīn ḫadīce ḳaşıġa kirdiler. ḫadīce sordılar kim yā resūlu'llāh ne cāyıŋ bar kim ġam eṣeri körermin. (7) aydılar. yıl ḳaḥṭ ve ḫalḳ muḥtāc. eger ḫalḳġa destgīrlıḳ ḳılsam ve faḳīr ve muḥtāclarġa iḥsān ḳılsam siniŋ mālıŋġa (8) noḳṣān bolġay. andın ḥicāb ḳılurmin ve eger ḫāmūş tursam perverdigārımnıŋ 'itābıdın tevehhüm ḳılurmin didiler. ḫadīce (9) rażıyallāhu 'anhā şol zamān ḳureyşni yıġdı ve bu yıġında ebū bekr hem ḥāżır irdi. ol aytur çendān ḳureyş altun (10) çıḳarıp ortaġa tökti kim min bu ṭarafda olturup ḳaradım. ol ṭarafda olturgen kişini körmedim. andın (11) aydı. iy ḳureyş ṭāyifesi, güvāh boluŋlar kim bu māl muḥammed ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemniŋ mülkidür ve her kimġa iḫtiyār (12) ḳılsa birür. ve her yirġa ṣarf ḳılsa ḳılur. onunçı ḫaṣīṣa ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemniŋ du'ā ve istiġfārları (13) ḫadīce rażıyallāhu 'anhānı ḫᵛāh tiriklikde ḫᵛāh ölgendin kiyin bī-nihāyet irdi. gāhī köp yād ḳılġandın 'āyiş (14) reşk iletür irdiler. tā her kün aydılar ki hūş hem tola yād ḳılursin. ḳureyş mamalarıdın bir mamanı kim (15) ḳarılıḳdın aġzıda tişi yoḳ irdi ve anıŋ birle 'ömer ötkerdiŋ ḫālā hem ḥaḳḳ te'ālā anıŋ 'uvżiġa andın (16) yaḫşını siŋe kerāmetdür. ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem bu sözdin acıḳlap aydılar. sevgend ḫüdā kim andın (17) yaḫşıraḳ ḫātūn miŋe müyesser bolmadı imes. kiltürdi. ol vaḳt kim hemme ḫalḳ kāfir irdi ve miŋe nifāḳ (18) ḳıldı ve rāst-gūy bildi. Ol zamān kim barça ḫalāyıḳ yalġançı didiler ve miŋe mūnis ve ġam-ḫᵛār irdi. Öldüm kim mini hemme ḫalḳ maḥrūm ve me'yūs bildi. ḳılur irdi ve miŋe ḥaḳḳ te'ālā andın niçe ferzend 'atā ḳıldı. 'āyişe rażıyallāhu 'anhā aydı.

59b

(1) özümġa şarṭ ḳıldı kim mundın kiyin ḫadīceni hergiz yaman yād ḳılmaġaymin. naḳlīdür kim ḫᵛāce 'aleyhi'ṣ-ṣalātü ve's-selām (2) öz ḳavlleri birle güristān hücūm kim mekkeniŋ güristānı irdi. anda defn ḳıldılar ve anıŋ firāḳıġa mübārek ḫāṭırları (3) ġam-gīn boldı. peyġamberlikdin onunçı yılı irdi. vefāt boldı ve 'ömri yitmiş bir yaşḳa kilip irdi. biş yıl (4) rūzgār ötkerdiler ve anıŋ fażīleti ve kemāli irdi. munçaġa muḫtaṣar ḳılındı. üçünçi vāḳı'a ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemni (5) ebū leheb ḥimāyetiġa alġanı delāilü'n nübüvvede ve andın özge mu'teber kitāblarda meẕkūrdur ve i'timādlıġ pīşvālardın işitgen (6) ḥadīṯler bardur kim ebū ṭālib ve ḫadīce fānī 'ālemdin bāḳī 'ālemġa kittiler. dem-be-dem ġam ve elem resūl 'aleyhi's-selāmġa kele (7) başladı ve düşmenleriŋ 'aleyh-i ġalīẓlıġı ve nādānlarnıŋ bī-temīzlıġı ve kāfirleriŋ 'adāveti ve

[37] **Duha Suresi, 8. Ayet**: Ve seni yoksul bulup zengin etmedi mi?

ḳureyşniŋ ḫuṣūmeti uzap (8) barçası āşinālıġ ve toḳġançılıḳ bünyādını bozup taşladılar. tā bir kün resūl ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem ḳureyş (9) yanġıdın öttiler irse bu nādānlar, birevni delālet ḳıldılar ve ol itegide tofraḳ alıp saçtı. ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi (10) vesellemniŋ mübārek yüzleri ve başlarıġa toġ ve tuman olturdı. seyyid-i 'ālem ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem kir u ġubār (11) ālūde öyleriġa yanıp kildiler. ḳızlarıdın biri rażıyallāhu 'anhā peder-i büzürkvārlarını bu ḥālde ve bu eṭvārda (12) körüp başlarıdın tofraḳnı arıtur irdiler ve yıġlar irdiler ve ḫ^{v}āce-yi kāyināt-ı 'aleyh-i efżalü'ṣ-ṣalavāt aydılar kim (13) ḳureyşniŋ cedd arası yoḳ irdi ki miŋe āsībī tigürse mādāmikki ebū ṭālib tirik irdi. yene aydılar. iy (14) duḫter, yıġlamaġıl. ḥaḳḳ te'ālā ataŋnı ḥimāyetiġa alsa kirek ve bir nev'-i terbiyet ve perveriş ḳılsa kirek. naḳlīdür kim ḳureyş (15) ṭāyifesi ol 'ayş u rāḥat sermāyesi cānibiġa cevr ü cefā ve te'addī ve ezā oḳlarını ẓulm ü sitem yasıdın ata (16) başladı. burunġıdın ziyāde ve köpraḳ ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemġa ve ṣaḥābe rażıyallāhu 'anhümġa küstāḫlıḳ (17) ve bed-öylıḳ ḳılurġa turdılar. tā ol miḳdār kim düşmenlerni raḥmi kildi ve ebū leheb kim şeḳāvet şimāli birle 'adāvet (18) tofraḳını ol ḥażret ṭaraflarıġa savurur irdi. ṭuġyān otını ḥimāyet suyı birle öçürüp ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi (19) vesellemġa ḥāmī boldı. bir kün ol ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemġa mülāḳāt ḳılıp aydı. iy muḥammed ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem öz işiŋde sābit

60a

(1) ve rāsiḫ bolġıl. ebū ṭālibniŋ vaḳtide niçük işġa meşġūl irdiŋ. ḥālā hem şol işḳa ḳadem ḳoyġıl. sevgend belā ġarbıġa kim (2) tā min tirikdürmin. düşmenler siŋe hīç żarar ve zaḥmet tigüre almas. naḳlīdür kim ḳureyş nādānlarıdın biri ḥażreti (3) ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemni düşnām ḳıldı. bu söz ebū lehebġa yitti irse aŋa edeb birdi ve ol nādān feryād u fiġān ḳılıp (4) ḳureyş yaḳınıġa barıp aydı kim ebū leheb müselmān boldı. ḳureyş çoġlaşıp ebū lehebġa kilip aydılar kim muḥammed ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemni (5) dīniġa kirdiŋ mü. aydı. min 'abdü'l-muṭṭalibniŋ dīnide muḥkemdürmin. ammā birāder-zādemniŋ ḥimāyet ḳılurmin. tā aŋa (6) külfet yitmegey ve fārigˇ-bāl öz işiġa meşġūl bolġay. ḳureyş aydı. yaḫşı iş ḳılıpsin ve ṣıla-yı raḥm becā kiltürüpsin (7) ve niçe vaḳt ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem islāmġa indemekġa meşġūl irdiler ve kāfirler ebū lehebniŋ (8) ḳorḳunçıdın hīç ṭa'ne ü ta'arruż ḳıla almas irdiler. tā ebū cehl ve 'atabe, mekr birle ebū lehebġa aydılar kim iy leheb, (9) birāderzādeŋ ḫaber birdi mü kim 'abdü'l-muṭṭalibniŋ ornı ḳaydadur. aydı yoḳ. aydılar. sorġıl. ebū leheb sordı irse (10) cevāb birdiler. öz cemā'ası birle dip ebū leheb bu cevābnı ḥażretdin sordı kim

‘abdü’l-muṭṭalib dūzaḫge barur mu. (11) aydılar. ārī ve her kimki anıŋ dīnide bolsa dūzaḫda cāvidān bolur. bu ḥikāyedin nā-mübārek ḫāṭırı bisyār perīşān (12) ve melūl boldı ve aydı. iy muḥammed, mundın kiyin mindin vefā ümīd tutmaġıl ve āşinālıḳdın köŋül üzġıl (13) ve yene bizniŋ ḥimāyetimizġa kirmeġil. imdi toḳġançılıḳ rişтesi üzüldi ve dostluḳ rābıṭası ber-ṭaraf boldı. (14) ḳureyş yene yüzlenip öz kār u bārıġa meşġūl boldı ve ol yek bī-edeb ya’nī ebī leheb ẓulm ü ‘adāvet meydānıda olturdı. (15) yene ezā vü külfet ḳılurġa turdı. ançа ḥaddin ve nihāyetdin taşurdı kim nāçār resūl ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem ḫanümännı (16) terk ḳılmay. çāre bolmay ve mekkedin çıḳıp ṣaḥrā’ ve ḳabīleġa yüzlendiler. törtünçi vāḳı’a ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemniŋ (17) ṭāyif ṭarafıġa barġanları ve her ḳabīledin penāh istegenleri seyr ehli mu’teber kitāblarda andaġ taḳrīr ḳılıpdur ki (18) kāfirlerniŋ bī-edebligi ve fācirlerniŋ küstāḫlikkidin mekkede turalmadılar. Zeyd ibn ḥāris razıyallāhu ‘anh birle çıḳıp (19) ṭāyif ṭarafıġa revān boldı. tā bolġay kim ṭāyife yāverlik körgüzüp ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemni asraġaylar. evvel benī mekr

60b

(1) ḳabīlesiġa bardılar. olar ol araġa alıp orun birip irdiler. āḫir peşīmān boldılar. andın şaḳīḳ ḳabīlesiġa bir rivāyetde (2) on kün yene bir rivāyetde bir ay ṭāyifde ve ol ḳabīlede boldılar ve ekābir eşrāfdın hīç kim ḳalmadı kim hemmeni (3) islāmġa teklīf ḳıldılar. hīç ḳaysı ḳabūl şerefin tapmadılar ve nādān evbāşlarnı ve perçem baġrı yaşlarnı (4) ḳoya birdiler. tā ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemġa ez̲ā vü külfet ve ihānet ḳılurġa ihtimām ḳıldılar ve ol serverniŋ arḳalarıġa (5) kirip nā-sezā aytıp taş atar irdiler ve bī-edeblikni ḥaddidin aşurur irdiler. zeyd ibn ḥāriş özini ol (6) ḥażretġa siper ḳılur irdi ve anıŋ başıġa taş birle urup cerāḥat ḳıldılar. muḥammed ibn ka’b aytur. ol zamānda (7) ṭāyif içide üç birāder bar irdi. şaḳīḳ ḳabīlesidin biri ‘abdü’l-leyl ve mes’ūd ve ḥasib ‘amm ibn ‘amrnıŋ (8) oġlanları irdi. ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem bularġa yoluḳtılar ve bularnı islāmġa indediler. biri aydı. eger (9) sin peyġamber bolsaŋ ka’beni yapuġını min uġurlaġan bolġaymin. yene biri aydı. ḫüdā te’ālā sindin (10) yaḫşıraḳnı tapḳan yoḳdur kim sini peyġamberlikġa iḫtiyār ḳılıpdur. yene biri aydı. miniŋ siŋe sözüm yoḳ. (11) anıŋ üçün kim eger peyġamber bolsaŋ uluġdursin kim minde sözlerġa ḥadd bolmas ve eger peyġamber bolmasaŋ siŋe (12) nime vechdin sözlegeymin. ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem aydılar. eger sözümni ḳabūl ḳılmas bolsaŋlar barı (13) mācerānı āşikāre ḳılmaŋlar. ḫ^{v}āce ‘aleyhi’ṣ-ṣalātü ve’s-selāmnıŋ ‘arżları ol irdi kim mebādā ḳureyş vāḳı’anı (14) işitip ez̲ā vü külfet ḳılurġa dilīr

bolġaylar ve bu bed-baḫtlar iltimāsnı ḳabūl ḳılmadılar ve ol serverniŋ ḫāṭırları (15) perīşān ve köŋülleri mecrūḥ u vīrān. bulardın çıḳıp revān boldılar ve ol şaḳīler ve evbāşlarnı (16) arḳadın yıbardılar. tā hemme sūzān u ġavġa birle nā-sezā aytıp aytur irdiler kim iy mebādū ve iy dīvāne bizniŋ aramızġa (17) perīşānlıġ salġalı ve nādānlarmızını güm-rāh ḳılġalı kildiŋ mü. el-ḳıṣṣa ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem mekkeġa yanmaḳġa uġradılar (18) ve yolġa kirdiler ve yol üzre bir bāġ bar irdi. rabi'anıŋ oġlanları 'ubeyh ve şeybe niki irdi. ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi (19) vesellem şaḳīlerdin ḳaçıp ol bāġġa özlerini aldılar. 'ubeyh ve şeybe ol bāġda bir bülend yirde irdiler. ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi

61a

(1) vesellemġa şaḳīlerniŋ ḳılgen bī-edeblıġını bir bir körer irdiler. ḫ^{v}āce 'aleyhi'ṣ-ṣalātü ve's-selām bir tal dıraḫtınıŋ sāyeside (2) o(rul)lturdılar. şerīf ḫāṭırları ġam ve endūhnı tolalıḳıdın bisyār melūl ve perīşān ve mübārek pāçeleri (3) ol taş baġırlarnıŋ ittifāḳ taşıdın hemme mecrūḥ ve ḳan. bu nev' ḫaste ve şikestelik birle du'āġa ḳol köterip (4) münācāt başladılar. mażmūnı ol kim ḫüdāvendā ża'īf ve nā-tüvānlıġımdın şikāyet ḳılurmin. 'āciz ü ser-gerdānlıġımdın (5) ḥikāyet başlarmin. ṣabr u ṭāḳatimniŋ azlıḳıdın ḫ^{v}ārlıḳ ve muḫtesīmni tolalıġıdın der-gāhıŋġa 'arż ḳılur ve siniŋ lüṭf (6) ve merḥametiŋ ṣıfatı er raḥimü'r-rāḥimīndür ve faż̈l u 'ināyetiŋ ni'meti ekremü'l-ekremīndür. yıḳılġanlarġa destgirlıḳ ḳılmaḳ (7) ve 'öz̲r ḫ^{v}āhlar 'öz̲rini ḳabūl ḳılmaḳ ve siniŋ bī-nihāyet 'ināyetiŋ riştesiġa baġlıḳ ve şikesteler ḥāli (8) siniŋ merḥametiŋ bārgāhıġa ulaġlıḳsin. sin miniŋ ḫüdāvend-i āmir-i zikkārım ve tökülgen kerhlerim yazgil. iy (9) perver[di]gārım, eger kār u bārım girdlerin sin yazmasaŋ. mini kimġa tapşurursin. yā ḥāsid ḳaṣdıġa kim mini körgen (10) zamān çehresi üngey veyā bir 'ahd-i şikest düşmenġa kim miniŋ ḥālimġa yitmegey. eger perverdigārlıḳ ġażabı tübini 'inānı (11) miniŋ cānımġa ḳaytarılmaġan. miŋe bu kār u bārlardın hīç ġam u endīşe yoḳdur. şi'ir *yā leyte taḫlidu'l-ḥayāte min s̲eretin* (12) *ve yā leyte tarżā'l-enāmu* terceme cihānda yaḫşı yaman bolsa ger miŋe düşmen ne ġam. sin olsaŋ eger yār ve yāverim ve iy dost (13) ve siniŋ 'āfiyetiŋ ve selāmetiŋ meydānı miniŋ taḳṣīrātım z̲erreleridin kiŋrü ve penāh ayturmin. ol atıŋ (14) nūrıġa kim ḳaranġuluḳnı rūşen ḳılġuçı ve āḫir işni ṣalāḥġa kiltürgüçi sinsiŋ ve siniŋ ġażabıŋ miŋe (15) nāzil bolmaḳdın asraġuçı ve tā mindin rāżī ve ḫoşnūd bolġuçısin. 'itāb ḳılġuçılar *lā ḥavle velā ḳuvvete illā bike* (16) mededin ve yāverlikkiŋ bolmaġunça hīç kimde mekr ve ḥīle ve zor ve ḳuvvet bolmas. 'ubeyh ve şeybe ol ḥażretġa bolġan vāḳı'anı bahāne (17) kördiler.

şehālıḳ ve pīşvālıḳ miḥnet ve ġurbetlerni müşāhede ḳıldılar. toḳġançılıḳ temüri cünbüşġa kirdi (18) ve bir naṣrānī ḳulları bar irdi. ‘adās atlıḳ aydılar. bir munça üzüm ṭabaḳġa salıp ol ādemġa alıp barġıl. ol ḳul (19) fermān becā kiltürüp bir ṣāf üzüm ṭabaḳġa salıp ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemġa iletip ḳoydı ve özi yıraḳdın

61b

(1) ḳarap turdı ve ḫ^{v}āce ‘aleyhi’ṣ-ṣalātü ve’s-selām bismi'llahi'r-raḥmāni'r-raḥīm dip özümġa ḳavl kiltürdiler. ‘adās ol (2) ḥażretniŋ nūrānī yüzleriġa ve ḥaḳḳānī meŋizleriġa ḳarap aydı kim bu niçük sözdür kim bu diyārda hīç kimdin (3) işitmegen irdim. ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem aydılar. sin niçük kişi ve ḳaysı yirdin ve ḳaysı milletdindürsin. (4) cevāb aydı kim min naṣrānī ḳuldurmin. ilidin ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem aydılar. ol niçük ṣāliḥ kimersedür kim (5) yūnus ibn mettānıŋ kintidin mü. ‘adās aydı. sin yūnusni ni bilürsin. ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem aydılar. (6) ol miniŋ birāderim peyġamberdür. min hem peyġamberdürmin. ‘adās aydı. atıŋ nedür. aydılar. muḥammed ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem (7) ḳul aydı. min siniŋ ṣıfatıŋnı incīlde körgen mekke ḫalḳıġa yıbargey ve siŋe inḳıyād ḳılġaylar ve mekkedin (8) çıḳarġaylar ve ḥaḳḳ te’ālā siŋe nuṣrat birgey ve selāmet asraġay. yene mekkeġa barġaysin ve dīn ü milletiŋ yir yüzini (9) tamām alġay. imdi öz ṭarīḳıŋnı miŋe örgetgil. bilgil kim ḫurūcuŋġa muntaẓır irdim. ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem īmān (10) ve islām ta’līm birdiler ve ol bī-cān-ı dil ḳabūl ḳıldı. ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemniŋ ayaġlarıġa yıḳıldı ve aytur (11) irdi. ḳuddūs ḳuddūs rabi’anıŋ oġlanları bu ḥāl ve bu minvālde müşāhede ḳıldılar irse birbiriġa (12) aydılar. ol ḳul yek-pāre özidin kitti. andın ‘adās yanıp kildi. sordılar kim siŋe ne boldı ve nime (13) bolduŋ ve niçük söz işitdüŋ kim ol ādemniŋ ayaḳıġa yıḳılıp çendān temelluḳ ḳılıp ilig ve ayaḳını soyduŋ. (14) ‘adās aydı. miŋe bir işdin ḫaber birdi kim peyġamberlerdin özge kişi anı bilmegey. aydılar. eyvāy kim siŋe firīb (15) birdi ve dīniŋġa noḳṣān yitkürdi. aydı. andaḳ digüçi bolmaŋlar kim yir yüzide andın yaḫşıraḳ kişi yoḳdur. (16) el-ḳıṣṣa ḫ^{v}āce ‘aleyhi’ṣ-ṣalātü ve’s-selām yolġa kirdiler. tā baṭn-ı naḫleġa yitip anda tüştiler kim anı ve mekkeni arası bir kiçe ve kündüzlük (17) yol bolġay ve anda cin naṣībidin bir ṭāyife kilip ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemniŋ ḫizmetleriġa müşerref boldı. (18) īmān ve islām sa’ādetiġa ulanıp żalāletdin necāt taptı. bişinçi vāḳı’a cinler kilip īmān kiltürgeni (19) ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemniŋ ḥükmleriġa boyun sunġanı naḳlīdür kim ḫ^{v}āce ‘aleyhi’ṣ-ṣalātü ve’s-selām kilip baṭn-ı naḫleġa

62a

(1) tüştiler. kāfirler ve fācirler ḳılġan nā-münāsib keblerdin mübārek ḫātırları perīşān irdi. kün keç (2) bolġan olturuşḳa yavışḳan irdi. ol zamān kim āfitāb sulṭānı nūr taḫtını ẓuhūr bārgāhıdın ġurūb u (3) cürm serāyıġa iletti ve kök ‘arṣasıda pūye urup ve sipihr meydānıda ḳadem baḳdım. yügürüp maşrıḳdın (4) maġribġa seyrin tüketti. andın kiyin rūzgār anası ḳara çadırını lāciverdī ḳaṣrın perde-nişīnleri başıġa yaptı (5) ve çarḫ-ı sermerenk yulduzı perī peykerleriniŋ köziġa sipihr meylin tarttı. ol seyyid kevneyn ve resūl (6) saḳaleyn ve ḫ^{v}āce ḳāb-ı ḳavseyn ve ṣāḥib-i ḳıbleteyn ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem namāz şem’in yandurdı ve rāz ‘ūdını niyāz maḥmeride (7) köydürdi ve kelām-ı rabbānī ḳırā’atıġa meşġūl irdi. nāgāh yitti ten yene bir rivāyet toḳḳuz ten nuṣaybin cinleridin yene (8) bir rivāyetde yennū cinleridin ol yirġa güzer ḳıldılar. ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemniŋ kiysüleridin būy aldılar (9) ve ḳur’ān āvāzını işittiler. tā namāzdın fāriġ bolġunça ḳırā’atġa ḳulaḳ saldılar. namāzdın fāriġ (10) boldılar irse özlerini ol ḥażretġa ẓāhir ḳıldılar. fi’l-ḥāl ol ins ü cin peyġamberi ve ikki ‘ālemniŋ serveri (11) ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem bu ṭāyifeni īmānġa teklīf ḳıldılar. şol zamān teklīfni ḳabūl ḳılıp taṣdīḳ meydānıda taḥḳīḳ (12) kūyını ilettiler. ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem aydılar. öz menzil ve mekānlarıŋġa yanıp il ve kūyuŋlarnı bu dīnġa (13) indeŋler ve miniŋ selāmımnı olarġa yitkürüŋler. bular ḳabūl ḳıldılar. andaġ kim bu āyet bu vāḳı’adın ḫaber (14) birür. *Ve iz ṣarafnā ileyke neferan mine’l-cinni yestemi’ūne’l-ḳur’āne fe-lemmā ḥażarūhu kālū ensitū fe-lemmā ḳużiye ve lev ilā ḳavmihim munzirīne*[38] tefsīri (15) ol kim ḥaḳḳ te’ālā aytur. iy muḥammed cinlerdin bir gürūhını siŋe yitkürdüm ve ḳur’ānġa ḥāżır bolup işitür irdiler ve aytuşur (16) irdiler kim toḫtaŋlar. yaḫşı sözġa ḳulaḳ saluŋlar. vaḳtāki namāznı edā ḳılındı. siŋe muṭī’ ve musaḫḫar boldılar. öz (17) cemā’asıġa yanıp olarnı hem bāṭıldın, dīn ḳorḳunçı saldılar ve bu ṭāyife öz ḳabīlesiġa kilip ḳur’ānnı (18) feṣāḥatidin ḥażretniŋ ḫūbluḳı ve melāḥatidin cinler ḳaşıda beyān ḳıldılar. cemā’ası birle ol ḥażretni (19) körmey. mihr-i muḥabbetlerini köŋülleride közlediler ve ḫizmetleri ārzūsıda teveccüh ‘ilmini ṭaleb meydānıda tiktiler.

62b

(1) ve ba’żı tefsīrleride mezkūrdur kim iştirāḳ-ı sem’din ya’nī āsmānġa çıḳıp söz uġurlamaḳdın ḳaldılar (2) irse aydılar kim bir ḥādise vāḳı’ bolupdur. ol sebebdin bizġa

[38] **Ahkaf Suresi, 29. Ayet**: Bir zamanlar cin topluluğundan bir grubu, Kur’an’ı dinlemek üzere sana doğru yönlendirmiştik. Yanına geldiklerinde “Susup dinleyin!” dediler, okuma sona erince de uyarıcılar olarak kendi topluluklarına döndüler.

ḥicāb boldı ve āsmāndın ḫaber almaḳġa māni' (3) boldı. imdi maşrıḳdın maġribġa tamām rub-ı meskūn 'arṣasını kizgeymiz. tā ma'lūm bolġay kim ne vāḳı' (4) bolupdur. tamām yirini eṭrāfını kizmek bir bölek cinġa ta'yīn irdi. bular yitti ten yā toḳḳuz ten irdiler kim (5) her ṭarafnı kizip baṭn-ı naḫleġa yittiler. nāgāh risālet-penāhī ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemġa yoluḳtılar. ḫᵛāce 'aleyhi'ṣ-ṣalātü ve's-selām (6) teheccüd bāmdād öter irdiler ve bu cinler ḳırā'at āvāznı işitip aydılar. va'llāh kim bizniŋ (7) ve āsmān ḫaberiniŋ arasıda ḥicāb ve ḥāyil-i şebbūdur. andın īmān devletiġa ve ḥażretniŋ tabi'atleri (8) şerāfetiġa müşerref boldılar ve öz cemā'alarıġa kilip ḫaber birdiler kim *innā semi'nā ḳur'ānen 'ācīben yuhdī ile'l-ruşdi femsik* (9) *bihi ve len nuşrike bi-rabbine aḥaden* tefsīri ol kim biz işitdük. 'aceb ḳur'ān oḳumaḳlıġı kim rāst yolġa delālet ḳılur (10) irdi ve biz aŋa īmān kiltürdük ve perverdigārımızını bir ve yegāne bildük ve hīç kimni aŋa şerīk bilmesmiz. (11) rivāyetīdür kim bu kiçe üç ay ötkendin kiyin yene bir kiçe bir cemā'a-yı 'aẕīm yüzleriġa niḳāb tartıp rūḥānīlerdin (12) ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemniŋ mülāzemetleri üçün mekkeniŋ ḥacūn atlıḳ ḳabr-zārılıḳıġa kildiler. cibrīl 'aleyhi's-selām (13) bularnıŋ kilgenidin ḫaber birdiler. yene bir rivāyet ol kim mekke ḥaremini dıraḫtlarıdın biri kilip sözġa kirdi (14) ve aydı. yā resūlu'llāh cinlerdin bir cemā'a siniŋ mülāzemetiŋġa kilipdürler ve siŋe mülāḳāt bolmaḳnı 'izzet ü şerāfet bilipdürler. (15) ḥacūnda cem' bolup turupdurlar. ḫᵛāce 'aleyhi'ṣ-ṣalātü ve's-selām bu vāḳı'anı ṣaḥābelerġa beyān ḳıldılar (16) ve aydılar. bu kiçe miŋe fermāndur kim cinler ḳaşıġa barġaymin ve bularnı islāmġa indegeymin ve ḳur'ān (17) oḳuġaymin ve yārānlardın kimdür ki miŋe hem-rāh bolġay. barça ḫāmuş olturdılar hīç cevāb birmediler. (18) ibn mes'ūd aydı. yā resūlu'llāh min ḫizmetdedürmin. ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemniŋ mülāzemetlerini faḫr bilip ve ikev (19) ittifāḳ ḳılıp ḥacūnġa revān boldılar ve ḥacūnġa yittiler irse ḫᵛāce 'aleyhi'ṣ-ṣalātü ve's-selām mübārek ilikleri birle

63a

(1) yirge dāyire tarttılar. İbn mes'ūdġa aydılar kim kirgil ve hergiz andın taşḳarı çıḳmaġıl ve eger taşḳarı ḳadem ḳoysaŋ (2) mini hergiz köralmassin. andın ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem bir döpecikġa çıḳıp anda namāzġa turdılar ve sūre-yi ṭāhānı ibtidā (3) ḳıldılar ve her ṭarafdın cinler kilip mülāzemetġa müşerref bolur irdiler. bir rivāyetde on ikki miŋ yene bir rivāyetde altı miŋ (4) bir rivāyetde ḳırḳ miŋ 'ālem irdi ve her 'ālemniŋ astıda bisyār cemā'at ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemniŋ eṭrāflarnı (5) alıp mülāzemetde turdılar ve namāzdın fāriġ bolup bularnı īmānġa teklīf

ḳıldılar. hemme ḳabūl ḥıl'atin kiyüp (6) ma'rifet cāmıdın muḥabbet şarābın içtiler. yene bir rivāyetde ol kim cinler ol ḥażretdin peyġamberlik da'vāsını (7) rāstlıḳıġa mu'cize tilediler kim ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemniŋ uluġluḳlarıġa ve ber-ḥaḳḳlıġlarıġa güvāh bolġay. (8) ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem anda bir dıraḫt ḥāżır irdi. aŋa aydılar. iy dıraḫt ḫüdānı fermānı birle munda kilġıl. fi'l-ḥāl (9) ol dıraḫt egilişġa turdı ve saçları yirġa sürelip ve taşlarġa tikkip kilür irdi. kilip aldılarıda turdı. (10) aydılar. iy dıraḫt, nime işġa güvāhlıḳ edā ḳılursin. dıraḫt faṣīḥ til birle aydı. güvāhdurmin, güvāhlıḳ birürmin. (11) ḫüdānıŋ peyġamberisin. yene aydılar. öz mekānıŋġa barġıl. kilgen ṭarīḳa birle yanıp ornıġa bardı. naḳlīdür kim (12) ol kiçe ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem cinlerniŋ uluġıdın on ikki tenni ılġap şerī'at aḥkāmını ta'līm birdiler. (13) emr ḳıldılar kim özgelerġa hem örgetgeyler. andın kiyin cinler hemmesi öz menzilleriġa yandılar. İbn 'āṣ (14) mes'ūddın naḳlī ḳılıpdurlar kim aydı. ol kiçe niçe ṣūret kördi kim kerges misillik ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem aldılarıġa (15) kildiler. 'aceb ta'ẓīm āvāz işittim. ḳorḳtum kim mebādā ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemġa āfet-i 'ārıż bolġay ve ançа izdiḥām-ı (16) cem'iyet irdi kim ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemni körmekġa aramızda çendān ḥicāblar ve māni'ler peydā boldı ki ḥażreti ṣalla'llāhu (17) 'aleyhi vesellemniŋ āvāzlarını hem işitmedim. bulutlar hevāda pāre pāre bölengen misillik āyine āyine, fırḳa fırḳa, (18) ṭāyife ṭāyife bölünüp kittiler ve ḥicābların hem ber-ṭaraf bolur irdi. tā hemmesi açıldı ve ḥicāb ḳalmadı. andın ṣubḥ ẓāhir (19) boldı ve ḳudret firāşı nūr çadırnı 'ālem serāyınıŋ 'arūsı başıġa tarttılar. ḫ^{v}āce 'aleyhi'ṣ-ṣalātü ve's-selām miniŋ aldımġa kildiler.

63b

(1) sordılar kim nime kördüŋ. aydım. yā resūlu'llāh ḳara ḳara ḫalḳ kördüm ki aḳ libāsġa oranıpdurlar. aydılar. nuṣaybin (2) cinleri irdiler. mindin bir munça ṭa'ām tilediler. üstüḫ^{v}ānlarnı özleriġa tiziklerni ulaġlarıġa ta'yīn (3) ḳıldım. 'abdu'llāh ibn mes'ūd sordılar kim yā resūlu'llāh üstüḫ^{v}ān ve tizikdin olarġa ne fāyide ḥāṣıl bolur. (4) aydılar. hīç üstüḫ^{v}ān yoḳdur kim biz anı taşlaġandın kiyin ḥaḳḳ te'ālā ol üstüḫ^{v}ānġa miḳdār biripdürmiz kim (5) ol miḳdār göşt peydā ḳılur. hīç tizik yoḳdur. meger kim ne miḳdār-dānedin ol tizik peydā bolur. bularnıŋ ulaġı (6) üçün ol miḳdārda yaratur. bu ḥadīs bu vāḳı'nı sübūtıġa yitkürür kim *lā testencū bi-'aẓami ve lā rūseten fe-innaḥā zāra iḫvānukum* (7) *mine'c-cinni* ma'nīsi ol kim üstüḫ^{v}ān ve tizik birle istincā' ḳılmaŋ[lar]. bes ol azuḳ cinlerdin birāderiŋlerġa yene aṣıl ḳışṣaġa (8) yanduḳ.

kiltürüpdür kim seyyid-i ‘ālem ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem niçe kün baṭn-ı naḫlede turdılar kim andın mekkeġa yanmaḳġa uġradılar (9) ve mekkedeki dostlarġa bu ḫaber yitti ve ol ḥażretġa nāme yıbardılar kim munda kilmekde te’emmül ḳılġanları ḫūbraḳ kim ḳureyş (10) nādānları ṭāyif ḫalḳınıŋ kār u bārıdın āgāh bolupdur. mebādā olarnı irgeştürüp bizġa cevr ü cefā (11) ḳılurġa cür’et ḳılġaylar. ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem bu sözni işitip ḥirā taġıġa kildiler ve ḥirā taġıdın bir kimerseni (12) aḫnes ibn şerīḳ ve süheyl ibn ‘ömer ve ḳatıġa yıbardılar ve iltimās ḳıldılar kim tā ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemni ḥimāyet ḳılġay (13) ve öz penāhıġa alġay ve mekkeġa teşrīf kiltürgeyler ve ol güm-rāh aḫnes ibn şerīḳ ve şaḳī abd süheylni tevfīḳ iltimāsların (14) ḳabūl ḳılmadılar ve ol sulṭān-ı kevneyn ḫizmetlerin ġanīmet bilmediler. andın muṭ’im ibn ‘addīġa kişi yıbardılar kim (15) hīç bolġay mu siŋe sıġınıp öyümġa barsam ve ṭavāf niyetide emīn ve mu’āflıġ birle anıŋ öyini çevürü alsam (16) muṭ’im aydı. ārī ḳabūl ḳıldım. şefḳat ve ṣıla-yı raḥm becā kiltürmekni mürüvvet ve merḥamet ṭarīḳını bildim. andın muṭ’im tive minip (17) çıḳıp ḥaremniŋ eṭrāfıda beyābānda nidā ḳıldı kim iy ḳureyş, bilgil ve āgāh bolgil kim muḥammed ibn ‘abdu’llāh (18) ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemni min ḥimāyet ḳıldım ve ḥimāyetimġa aldım. hīç kim aŋa yamanlıḳ endīşe ḳılġuçı bolmasun. Ebū cehl feryād ḳıldı kim (19) iy muṭ’im, *emrun tābi’un* ya’nī öz civārıŋġa ya’nī penāhıŋġa aldıŋ mu. yā anıŋ dīniġa kirip tābi’ boldıŋ mu. muṭ’im aydı. yoḳ

64a

(1) ḥimāyetimġa aldım. Ebū cehl aydı. her kim ki siniŋ penāhıŋġa sıġınıpdur, biziŋ penāhımızġa kiripdür ve biziŋ iḫtiyārmız riştesini (2) siniŋ ḳudretiŋ iligiġa biripdür. andın ḫ^{v}āce-yi kāyināt-ı ‘aleyh-i efḍalü’s-ṣalavāt, mescid-i ḥaramġa kirdiler ve ḥacerü’l-esvedni (3) süydiler ve ṭavāf sünnetlerini becā kiltürdiler. andın ḫalvet-ḫāneleriġa teşrīf kiltürdiler ve muṭ’im tābi’leri birle (4) ol server ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemni ḥimāyet ḳılmaḳda ve asramaḳġa meşġūl irdiler. ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem ‘arab ḳabīlesiġa (5) islām ‘arż ḳılıp hemmeni ḥaḳḳ dīnġa inder irdiler ve her ḳaçan kim ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem ḳaysı ṭāyifeni kim islāmġa delālet (6) ḳılur irdiler. ekser ebū leheb ol ni ki bī-edeb arḳalarıġa kirip nā-sezā aytıp ol ṭāyifeni men’ ḳılur irdi ve seyyid-i ‘ālem (7) ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemni naṣīḥatlerini işitmekġa māni’ bolur irdi ve aytur irdi kim bu yalġançı sözini işitmeŋler. sizlerni (8) ata babalarıŋ yolıdın azġurur ve yaŋı dīn peydā ḳılıp ġalaṭ yolġa başḳarur. rivāyetīdür kim taŋlası ḥażreti ṣalla’llāhu (9) ‘aleyhi vesellem muṭ’im ḳaşıġa barıp ḥimāyetidin

çıḳmaḳnı iltimās ḳıldılar. muṭ'im munı sebebini sordı. aydılar. (10) kāfirniŋ ḥimāyetide bir kündin ziyāde bolmasmin. muṭ'im bu iltimāsnı hem ḳabūl ḳıldı ve ḥaḳḳ subḥāne ve te'ālā peyġamberini (11) öz penāhı ve himāyetide saḳladı. kāfirler devām ilni islām dīnidin men' ḳılur irdiler ve her nev' kim ḳudreti (12) barça ve 'aḳılları yitigençedin muḥammedini ḳabūl ḳılurdın ḳorḳunçı salur irdiler ve her ṭarafda yollarıġa kişi (13) ta'yīn ḳılġan irdi. eger misāfir ve ġarīb her ṭarafdın ve her memleketdin bu diyārġa kilse ol ḥażretniŋ (14) ṣoḥbetleriġa barġalı ḳoymaġaylar. mebādā ki ta'biyet sa'ādetiġa müşerref bolmaġaylar. 'al'el-ḫuṣūṣ ḥac vaḳtide (15) ve men' ḳılgen ġarīblerdin biri ṭufeyl ibn 'amr ve devsī irdi kim mekkeġa kildi. kāfirler her çend men' ḳıldılar. (16) onamadı. naẓm

kiçe kündüz kim ki meclis ḳurdı ay kün bile

her ḳarangu kiçe kündüz dik irür rūşen aŋa

altınçı vāḳı'a (17) ṭufeyl ibn 'amr ve devsīniŋ īmān kiltürgeni naḳlidür kim ṭufeyl ibn 'amr ve devsī kim ḳabīlesiniŋ uluġı (18) ve serdārı irdi ve anıŋ nām ve āvāzesi her ṭarafda ve her şehrde muşhūr irdi. ol mekkeġa kildi. ḳureyş cemā'ası (19) anıŋ aldıġa çıḳtılar ve aydılar. bes uluġ ve ḥürmetlıġ kişidürsin bir sözimiz bar. ḳabūl ḳılġıl, aydı.

64b

(1) ol ne sözdür. aydılar, bizniŋ aramızda bir ādem peydā bolupdur ve anıŋdın bizġa köp terklik yitipdür kim (2) bizniŋ ata ve babamızını dīn ve milletini bāṭıl ḳılıp ve cemā'atimizġa perīşānlıḳ ve aramızġa cidāllıḳ salıpdur ve sözi (3) siḥr ve cāduġa oḫşar kim her kim işitip uruġ ḳıyāşıdın ve ḫān u mān ma'āşıdın ve vuḫūş ve peyvendidin (4) ve zen ve ferzendidin kiçip dīvāne-vār aŋa 'āşıḳ bolur. naẓm

servniŋ ḳaddiġa 'āşıḳ irür ḳameri ṣubḥ u şām

(5) kim anıŋ başıda terk-i ḫān u mān itti müdām

ol cihetdin kilipdürmiz kim tā anı ḫālī ni aŋlaġaysin ve hīç vechdin (6) aŋa yavmaġaysin ve sözini hem işitmeġaysin ve ger ne özgeler dik firīfte ve şīfte bolup uluġluḳdın (7) ve heybetdin ḳalursin. ṭufeyl aydı. bu ṭāyifeniŋ bī-nihāyet ḳorḳunçı salıp iḫtiyāṭ ḳılġanıdın cezm ḳıldı kim peyġamber (8) ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem ṭaraflarıġa yavmaġaymin ve sözlerni hem işitmeġaymin. vaḳtākim mekkeġa yittim. Mihmān-dārlıġımnı (9) becā kiltürdüm. gāhī mescid aldı birle ötmek lāzım bolsa ḳulaġımġa puḫte tıḳıp öter irdim. tā ḥażretniŋ sözlerni (10) işitmeġaymin dip ittifāḳḳa

bir kün mescidġa kirdim. peyġamber ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem namāz öter irdiler ve ḳur'ān (11) bülend oḳudılar ve āvāzlarıdın köŋlümġa ḥalāveti peydā boldı. ikkinçi nevbet köŋlüm meyl ḳıldı. yene işittim ḥalāvet (12) ziyāde boldı. fikr ḳıldı kim bu ḫalḳnıŋ sözi ġaraż-ālūd bolġay. aġuşturup cehddin bu nev' sözlerni (13) ayttı bolġay. miniŋ özgeler sözi birle niçük işim bolġay ve 'arab ḳabīleside bir ḳaydaḳ müşkil vāḳı'a bolsa anı (14) ḥal ḳılġuçı mindürmin ve barça işlerni 'aḳl u tedbīr birle müyesser ve muḥaṣṣal ḳılġuçı mindürmin. ne uçur özüm barmaġaymin (15) ve anıŋ sözini niçükdin işitmeġaymin ve anıŋ kār u bārıġa yitmeġaymin ve eger da'vāsı rāst bolsa ḫalḳnı yaḫşılıḳġa delālet ḳılsa (16) min hem ta'biyet ḳılġaymin ve fermānını tutḳaymin. bu endīşeni köŋlümde kiçürüp ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemġa (17) bardım ve olturdum. namāzdın yanıp ḳoptılar ve öyġa barġalı uġradılar. min hem irgeşip bardım. öyiġa kirdiler. (18) min hem ruḫṣat birle kirdim ve aydım. yā muḥammed ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem ḫalḳ sini her renk ṣıfatlar birle söz ḳıldılar ve ança (19) yaraġlıḳġa ve pür münīr ḳılmaḳġa delālet ḳıldılar kim be-ḳadr-ı imkān özümni sindin yıraḳ tuttum ve siniŋ sözüŋni

65a

(1) işitmeslikġa ḳulaġımġa niçe tıḳtım. bu kün siniŋ dil-nüvāz āvāzıŋnı işittim ve cān u köŋlümde 'aceb ḥalāvet taptım. kilipdürmin ki (2) ḫalḳnı niçük işḳa delālet ḳılursin. tā min hem şol işde yaḫşılıḳ körsem ta'biyet ḳılġaymin. bolmasa andın ḳaçġaymin. (3) ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem şerī'at aḥkāmını beyān ḳıldılar ve āyāt-ı ḳur'ān oḳudılar irse aydım. sevgend be-cid kim min hergiz (4) mundaḳ tatlıḳ yaḫşı söz işitmegendürmin. bildim kim ḳureyş bu sözni ḥaddin ve 'adāvetdin tartıpdurlar. şol zamān (5) *eşhedü en lā ilāhe illā'llāh ve eşhedü enne muḥammeden 'abdühü ve resūlühü* dip müselmān boldum. andın aydım. yā resūlu'llāh , min ḳureyş ḳabīlesini (6) serdārıdurmin. öz ḳabīlemġa yanarmin. sindin miŋe nişāne bolġay kim islāmnıŋ rāstlıḳıġa güvāh ve siniŋ (7) peyġamberlıġıŋġa mu'cize bolġay. ol nişāneniŋ körüp miniŋ ḫalḳım īmān kiltürgeyler. peyġamber ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem du'ā ḳıldılar. (8) *allāhumme ic'alhu lenā āyeten* ya'nī ḫüdāvendā munı bizniŋ üçün nişāne ḳılġıl. andın ruḫṣat tilep öz ḳabīlemġa bardım. bir nūrnı (9) kördüm kim ikki ḳaşımnıŋ arasıda tapış ḳılur irdi. min andın ḳorḳtum kim ḫalḳ yüzümġa tutaşḳan (10) ot gümān ḳılġaylar dip aydı kim iy bar ḫüdāyā bu īmānım nūrını yüzümdin yene bir yirġa yörütḳıl. şol zamān ol (11) nūr ḳamçımnıŋ uçıġa kildi. çerāġ misillik yanar irdi. ḫalḳ anı körüp ḫayrān ḳaldılar. velīkin ne ḥāl ikenniŋ (12) bilmediler ve öyġa kildim. ol atam aldımġa

kildi. aydım. iy ata, mindin yıraḳ turġıl kim bes imdi sin müselmāndın (13) imessin ve min hem sindin imesmin. andın aydı. niçükdin aydım. min müselmāndurmin ve sin seḫī kāfirsin (14) ve min muḥammed ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemniŋ dīnleriġa kirdim ve sin seḫī bāṭıl dīndesin. aydı. iy ferzend, min hem (15) sin kirgen dīnni iḫtiyār ḳılurmin. Aydım. iy atam, ġusl ḳılġıl. pāk libāslar kiygil. andın ḳaşımġa kilġıl. islāmnı (16) ta'līm birgeymin. Atam, ġusl ḳılıp ve pāk libāslar kiyip īmānġa müşerref boldı ve ḫātūnum aldımġa kildi. aŋa hem bu sözni (17) aydım. ol hem kelime aytıp müselmān boldı. bu nev' birle uruġ ḳıyāş hemme bir bir müselmān boldılar. andın ḳabīleni delālet (18) ḳıldım. tolası onamadılar. müddeti ötti. andın barıp ḫażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemġa anıŋdın şikāyet ḳıldım. aydım. yā resūlu'llāh , (19) ḫalḳım ikki fırḳa boldı. ba'żısı īmānnı ḳabūl ḳıldı ve ba'żısı ḳılmadı. du'ā ḳılġıl kim helāk bolsunlar. Aydılar. min du'ā-yı bed ḳılmaymin.

65b

(1) ve ammā yaḫşılıḳġa du'ā ḳılġaymin. aydılar *allāhumme emid ḳavmin* ya'nī ḫüdāvendā dost ḳavmiġa hidāyet birgil. andın (2) aydılar. iy ṭufeyl barġıl. ḳabīleŋni islāmġa indegil. mülāyim ve yumşaḳlıḳ ḳılġıl. tā ḥaḳḳ te'ālā islām kerāmet ḳılġay. bardım. ḫalḳımġa (3) mülāyimlıḳ birle aydım. tā ḫayber küni ḫażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemniŋ der-gāhlarıġa bardım. seksen öylük kişi müselmān (4) bolup miniŋ birle hem-rāh kildiler ve ḫaybermiŋ ġanīmetleridin miŋe naṣīb kerāmet ḳıldılar ve mini zü'lkeffeyŋġa yıbardılar. (5) dost ḫalḳınıŋ bütini atı irdi ve ol bütni küydürdüm ve bular birle cenk ḳıldım ve hemmeġa ḥaḳḳ te'ālānıŋ nuṣratı (6) birle şikest birip medīneġa kildim. ḫażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem 'ālemdin rıḥlet ḳılġunça mülāzemetleride boldum. vaḳtā ki (7) yemāme ḫalḳı mürted boldılar. Ebū bekr ṣıddıḳ rażıyallāhu 'anh bularġa leşker tartıp bardılar. ṭufeyl oġlı ikev islām leşkeri (8) birle barıp irdiler. yemāme leşkeriġa yavuḳ yitip aydılar. min tünekün bir tüş kördüm. ol tüşdin ḳorḳtum. aydılar. (9) niçük irdi. aydım. andaḳ körüpdürmin kim başımdın tüşürdiler ve bir ḳuş kördüm kim aġzımdın çıḳıp kitti. (10) bir ḳarı memeni kördüm kim mini ḳucaḳıġa aldı ve ḳoynıġa saldı. andın oġlumnı kördüm kim mini ıżṭırāb birle sorap yörür irdi (11) ve anı mindin yaşurdılar ve bu tüşni tamām ḳıldı irse ṣaḥābeler aydılar. yaḫşı bolsa kirek inşāllahü te'ālā. ṭufeyl aydı. (12) ta'bīrini min özüm ayttım. aydılar. niçük aydıŋ. aydı. min bu cenkġa kirip başımnı birürmin. baş tüşürmek ta'bīri budur. (13) aġzımdın çıḳġan ḳuş cāndur ve mini ḳoynıġa alġan baba ḳızımdur. oġlum mini sora 'ālī ol kim mini öltürseler (14) ol hem şehīdlikni tilegey irdi. ammā el-ḥāl

şehīd bolmaġay. el-ḳıṣṣa yemāme leşkeride mürtedler birle müselmānlar (15) cenk ḳıldılar ve ṭufeyl şehīd boldı. andın oġlı köp cenkler ḳılıp āḫir bisyār yaralıḳ boldı. ammā şehīd bolmadı. (16) ḥażreti ‘ömer razıyallāhu ‘anh evvelġı devrleride evvelġı yılıda boldı. yitinçi vāḳı’a ‘āyişe razıyallāhu ‘anhānı nikāḥlarıġa alġan (17) zikri. ‘ıyd ayı peyġamberlikni onunçı yılı irdi kim ḥakimniŋ ḳızı ‘osmān ibn ma’ṭūn ḫātūnı ḫūvleniŋ delāleti (18) ve kiŋeş maṣlaḥatı birle peyġamber ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemniŋ ve ḥażreti ‘āyişe ṣıddıḳanıŋ aralarıda nikāḥ vāḳı’ boldı ve ḳıṣṣa (19) andaġ irdi kim ḫadīce razıyallāhu ‘anhānıŋ vefātları sebebidin ol sulṭān-ı kevneyn ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemniŋ ḫān u mānlarıġa

66a

(1) fütūr vāḳı’ bolup ser-encāmlıḳ yolını tapḳan irdi kim aytıpdurlar. naẓm

ked-ḫüdā bol ḫān u mānıŋġa ser-encām aysaŋ

hīç (2) sāmān tapmas irmiş ked-ḫüdāsız ḫān u mān

ḫavle bu ma’nīni ser-ḥesāb bardı. ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemniŋ mülāzemetleriġa (3) kildi ve aydı. yā muḥammed yā resūlu’llāh ḫadīce razıyallāhu ‘anhā ‘ālemdin öttiler. imdi bir muvāfıḳ hem cāne lāzımdur kim ġam-gīn köŋülġa (4) mūnis bolġay ve ḫān u mān ser-encāmınıŋ ‘uhdesidin çıḳġay ve anıŋsız öyniŋ mühimleri ser-encām tapmas. eger iḫtiyār (5) ḳılsaŋ siŋe yār-ı ġam-güsār müyesser ḳılay. aydılar. iy ḫavle ḫātūnlardın kimdür kim miŋe münāsebeti bolġay ve bu işġa (6) ḳābiliyeti bolġay. ḫavle aydı. eger ḳız, iḫtiyār ḳılsaŋ hem bar ve civān alsaŋ hem bar. aydılar. ol kimdür aydım. ḳız ‘āyişedür kim (7) dostuŋ ebū bekrniŋ ḳızı ve civān sevdedür kim żam’anıŋ ḳızı siŋe īmān kiltürdi. ḫ^{v}āce ‘aleyhi’s-salavātü (8) ve’s-selām aydılar. her ikevni miniŋ üçün ḫ^{v}āst-gārlıḳ ḳılġıl. ḫavle ol ebū bekrniŋ öyiġa kildi ve ‘āyişeni (9) ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem tilleridin ḫ^{v}āst-gārlıḳ ḳıldı. Ebū bekrniŋ köŋliġa bir daġdaġa tüşti. (10) peyġamber ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem birle birāderlikġa ‘ahd ḳılıp irdim. āyā birāderni ḳızını alsa bolur mu. ḫavle ḥażretniŋ (11) ḥużūrlarıġa kilip bu mes’eleni soradı. aydılar. barġıl ve aŋa ayġıl kim bizniŋ aramızda birāderlıġ islām (12) cihetidindür ve nesebdin veyā emişgendin imesdür kim nikāḥnıŋ ḥarāmlıḳıġa bā’is bolġay. ḫavle (13) ebū bekrġa bu ḫaberni kilip aytıp köŋlini fāriġ ḳıldı ve yene ebū bekr razıyallāhu ‘anhnıŋ köŋülleriġa yene bir endīşeni yitgey ilendi kim (14) muṭ’im ibn ‘adī oġlı üçün ‘āyişeġa ḫ^{v}āst-gār bolup irdi. ebū bekr hem ḳabūl ḳılıp irdi ve aŋa va’de (15) birip irdi ve hergiz va’deġa ḫilāf ḳılmaġan irdi. ol sebebdin

ḫavleġa aydı. sin munda turġıl, dip özi muṭ'imni (16) öyiġa bardı. ḫātūnı ebū bekrni yıraḳdın körüp aydı. iy ebū bekr, ümīd tutarsın mu kim oġlumıznıŋ bizniŋ dīnimizdin (17) çıḳarġaysin ve müselmān ḳılġaysin ve ḳızıŋnı aŋa birgeysin. hergiz siŋe bu iş hem yitmes. Ebū bekr muṭ'imdin (18) sordı ki sin hem bu sözġa ittifāḳ mu idi. ārī. ṣıddıḳ munı ġanīmet bilip öyiġa yandı ve ḫavleġa aydı kim peyġamber ṣalla'llāhu (19) 'aleyhi vesellemġa ayġıl. teşrīf kiltürsünler ḫavle kilip teklīf ḳıldı. teşrīf kiltürdiler. 'āyişeni nikāḥ ḳıldılar ol kün

66b

(1) 'āyişe altı yaşıda irdiler ve toyları hicret ḳılur yılnı evvelide boldı ve faẓīletleri öz maḥalide beyān (2) ḳılınsa kirek inşāllah sikkizinçi vaḳ'a sevdeniŋ nikāḥlarını beyānı bilmek kirek kim zam'a ibn ḳays addīniŋ ḳızı irdi (3) ve ḳays naṣr ibn mālikniŋ oġlı ve ol 'āmir levīniŋ oġlı ve ol ġālibniŋ oġlı burunḳı kiyüvi sekrān irdi (4) 'ammı 'amrnıŋ oġlı kiyüvi birle ittifāḳlaşıp müselmān boldılar ve ḥaṣr ṭarafıġa bardılar. sekrān anda tersā boldı ve yene mekkeġa (5) yandılar. kiyüvi anda vefāt boldı. sevde bīve ḳaldı. şevvāl ayı peyġamberlikdin onunçı yılı irdi kim ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemniŋ muḥabbetleriġa (6) müşerref boldı ve kābnı tört yüz direm irdi ve ol ḫātūn kim ḫadīce rażıyallāhu 'anhādın kiyin ḥażretge hem firāş boldı. ol irdi (7) uluġ yaşlıġ irdi. ḥażretġa anıŋ ṣoḥbeti ḫoş kilmedi. ṭalāḳ ḳılmaḳġa uġradılar. yene bir rivāyet ol kim ṭalāḳ ḳıldılar. andın (8) kiyin ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemniŋ yollarıda olturup zārī ve taẓarru' birle rücū' ḳılmaḳnı iltimās ḳıldı ve aydı. yā resūlu'llāh (9) miŋe muḥabbet hevesi hergiz yoḳ. ammā tilermin kim ḳıyāmet küni siniŋ ḫātūnlarıŋ ḳatarıda maḥşūr bolġaymin. mini yaŋı (10) başdın nikāḥıŋġa alġıl ve nevbetimni 'āyişeġa birdim. ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem ḳabūl ḳıldılar ve kiçe 'āyişeniŋ ḥücresiġa (11) barur irdiler ve tefsīr 'ālimleri bu āyetniŋ sebeb-i nüzūllarını bu ḳıṣṣaġa ta'yīn ḳılıpdurlar v*e in imrā'etun* (12) *ḫāfet min ba'lihā nuşūzen ev a'rāżan*[39] ve bu ḫuṣīṣānı sevde rażıyallāhu 'anhānıŋ yaḫşı şimālidin dipdurlar. rivāyetīdür kim(13) bu bābda beşāretġa işāretdür. ehl-i mev'ıẓanıŋ kitāblarıda kiltürüpdür ve körüpdürmin kim sevdeni kiyüvi fevt boldı. özi (14) bīve ḳalıp irdi. ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem aŋa kişi yıbardılar kim eger iḫtiyār ḳılsaŋ sizi kiyüviġa birgeymin. ol aydı. (15) min bülend himmetdürmin. eger kiyüv iḫtiyār ḳılur bolsam, sin bolġaysin. cibrīl 'aleyhi's-

[39] **Nisa Suresi, 128. Ayet**: Eğer bir kadın kocasının kötü muamelesinden yahut yüz çevirmesinden endişe ederse aralarında bir uzlaşmaya varmalarında onlara günah yoktur ve sulh daha hayırlıdır. Nefisler de cimriliğe meyillidir. Eğer güzel davranır ve Allah'a itaatsizlikten sakınırsanız bilin ki Allah yaptıklarınızdan haberdardır.

selām kildiler. yā muḥammed, ḫüdā te’ālā aytur kim ol (16) bī-çāreni maḥrūm ḳılmasun ve nikāḥıġa alsun. ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemniŋ firāşlarıġa müşerref boldı irse anıŋ ṣoḥbeti (17) andaḳ pesend bolmadı irse ol hem bildi kim ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemni meyl-i ḫāṭırları yoḳ. bu ġam üzesiġa ṭalāḳ ḫaberni (18) işitti ve ol derd mindürdi. ziyāde bolup nālān ve ḫurūşān ‘āyişe rażıyallāhu ‘anhā öyleriġa kildi ve işik ḳaḳtı. ‘āyişe rażıyallāhu (19) ‘anhā ḳopup işik açḳalı uġradı. ḫᵛāce ‘aleyhi’ṣ-ṣalātü ve’s-selām aydılar. sin olturġıl kim ol firāḳ otıġa giriftār durdı.

67a

(1) bisyār sini körse teḥannī ziyāde bolur dip özleri barıp işikḳa açtılar. sevde ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemniŋ ayaġlarıġa (2) yıḳıldı ve aydı. mini nikāḥıŋġa ḳabūl ḳılmassıŋ kinīzlikġa ḳabūl ḳılġıl. tā ḳıyāmet küni sindin cüdā bolmaġaymin. bular (3) bu sözde irdiler kim cibrīl ‘aleyhi’s-selām kildi. aydı. ḥaḳḳ te’ālā aytur kim iy muḥammed, bu kün sevdeni ḥüsn-i cemāli (4) yoḳ dip ṭalāḳ ḳılur bolsaŋ ḳıyāmet küni hem köp ümmetleriŋni hem ‘amelidin hīç cemāli yoḳdur. anı niçük ḳılurmin. (5) olarnı öz raḥmetimdin cüdā ḳılsam kirek anı bu kün ḳabūl ḳılġıl. tā taŋla min yüz miŋ ‘āṣī ümmetleriŋni ḳabūl ḳılġaymin (6) ve sevde rażıyallāhu ‘anhā toḳḳuz küçlerni biri irdi. ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemdin ḳalġan ḥażreti ‘ömerniŋ zamāneleride (7) vefāt bolġan ve ol ḫātūnnı kim medīnede anıŋ üçün tābūt ḳıldılar. ol irdi körseten baḳı’da defn (8) ḳıldılar ve andın biş ḥadīṯ rivāyet ve ṣaḥīḥ-i buḥārīde biri meẕkūr. faṣl ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem ol gürūh-ı güm-rāhlar birle (9) sözleşkenleri ve su’āl ve cevāb vāḳı’ bolġanı el-ḳıṣṣa andaġ irdi kim ol bed-baḫtlar ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemniŋ ‘adāvetleriġa (10) meşġūl irdiler ve aẓamet ve tekebbür birle söz aytur irdiler. ḥaḳḳ te’ālā bu ḥālġa münāsib āyāt yıbarur irdi ve bu münāẓaranıŋ (11) ba’żısı üçünçi yılıda irdi ve ba’żı andın burun ve ba’żı andın kiyin ammā cemī’ vāḳı’lar bir ṭarīḳa ve bir minvāl irdi. biri (12) biriniŋ siyāḳıda ve bir faṣlda kiltürüldi. naḳlīdür kim bir kün ḳureyşniŋ uluġları ‘ubeyh ve şeybe ve ebū süfyān ḥarb (13) ve naṣr ibnü’l-ḥāriṯ ve ebü’l-baḫterī ibn hişām ve ebū cehl, hişām ve esved ibn muṭṭalib ve ümeyye ibn ḫalef ve ‘aḳabe ibn ebī muġīẓe (14) la’nehümu’llāh-i ecma’īn mekkeniŋ arḳa ṭarafıda cem’ boldılar. ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemniŋ tedbīrleride kiŋeş ḳılur irdiler (15) ammā ebū süfyāndın özgesi ittifāḳ birle kişi yıbarıp ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemni kiltürdiler ve aydılar. iy muḥammed ṣalla’llāhu (16) ‘aleyhi vesellem sini ol cihetdin kiltürüpdürmiz kim siŋe niçe söz ayġaymız ve niçe ḥikāye

işitgeymiz. aydılar. İşitiŋizler. (17) tā ne dirsizler. aydılar. iy muḥammed hīç kim körmedük ‘arab ḳabīleside kim sin ḳılġan kār u bārnı öz ḳavmiġa ḳılġan bolġay. (18) sin bizġa ḳıldıŋ, dīnimizni bāṭıl ḳıldıŋ ve ḫalḳımızni yoldın çıḳardıŋ ve ḫüdālarmızni nā-sezā ayttıŋ ve kāfir (19) ve güm-rāhlıḳı bizge nisbet ḳıldıŋ tilermiz kim bu kār u bārdın maḳṣūduŋ nedür kim bilgeymiz ve eger ‘arż-ı ḥāl bolsa hemme mālımızni

67b

(1) siŋe niṣār ḳılġaymiz ve serverimiz ve ḥākimimiz bilgeymiz ve eger pādşāhlıḳ hevesiŋdür. ittifāḳ (2) birle özimiz başlıḳ hemme ‘arabġa pādşāhlıḳ ḳılġaymiz ve eger ḫayāl ve endīşe veyā fikr-i vesvese iletgen bolsa veyā cin (3) şeyṭān ‘ġalebe ḳılġan bolsa ḥāzıḳ ṭabībler kiltürüp bu ‘illetlerdin ḫalāṣ ḳılġaymiz. devā ve ‘ilāçġa (4) sa’y körgüzgeymiz. her niçük mühim bolsa bizdin ve ḫüdālarmızdın tiliŋni ve iligiŋni yıḳġıl ve her ḳaydaḳ ‘arżnıŋ (5) bolsa alġıl. ḫ^{v}āce ‘aleyhi’ṣ-ṣalātü ve’s-selām aydılar. iy ḫalāyıḳ sizlerdin miŋe māl u ḥāl hem kirek imes ve mülk ü memleket (6) ve ġurūr-ı cāh hem ḥācet imes. ḥükūmet ve salṭanat hem līkin min ḫüdānıŋ ilçisidürmin ve sizlerġa kilgen (7) kişidürmin ve miŋe ḳur’ān yıbarıpdur. tā sizlerġa behiştdin beşāret birgeymin ve dūzaḫdın ḳorḳunç (8) salġaymin. eger ḳabūl ḳılmasaŋlar dünyā ve āḫiretniŋ yaḫşılıḳıġa yitgeysizler ve ger ne ṣabr ḳılurmin ve körgeymin kim (9) taḳdīr niçükdür. ḳaçan kim ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemdin bu cevābnı işittiler. murādları ḥāṣıl ve ḥuṣūlıdın me’yūs (10) boldılar. münāẓara ve mücādeleġa turdılar ve bī-ma’nī ve bī-hūde su’āllar ḳıldılar. ol aydılar. iy muḥammed aytursıŋ kim min ḫüdānıŋ (11) peyġamberidürmin ve ḥaḳḳ rāstlıġımġa delīller ve ḥüccetler körsetürmin. imdi bilürsin ve körersin kim mekke yiri hemmedin (12) şekklikdür. aşı ve ma’āşı ṭa’āmı ve zirā’atı suyı ve ‘imāreti onça yoḳ. eger tileseŋ kim siŋe biz bütgeymiz ve sini (13) milletiŋġa kirgeymiz. du‘ā ḳılġıl. tā mekkeni taġları köçüp ornı yıldızı uçup ṣaḫrā’’ ve meydān bolsun ve aḳan (14) çeşmeler revān bolsun. şām ve ‘ırāḳ yiri dik ḫoş hevā ve dilküşā bolsun. öylerde ve baġ ve bū-sitānlarda (15) arıḳ arıḳ su aḳsun. tā biz hem güşāyiş ve āsāyiş birle ‘imāret ve zirā’at ḳılgeymiz ve baġ-ı raġlıġ ve köşk serāylıġ (16) bolġaymiz. andın du‘ā ḳılġıl kim babalarımızdın ḳaṣī ibn küllābnı yirdin çıḳarsun. tā sini rāstlıġıŋġa (17) ol güvāhlıḳ birsün ve biz hem īmān kiltürgeymiz. seyyid-i ‘ālem ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem aydılar. mini bu işḳa yıbarmadı. (18) ol cihetdin yıbarıpdur kim ḥaḳḳ te’ālānı emrini sizlerġa yitkürgeymin. eger ḳabūl ḳılsaŋızlar dünyā ve āḫiretniŋ ḫūbluḳı (19) sizlerniŋ ve ger ne min ṣabr ḳılurmin. tā

ḥaḳḳ te’ālā niçük ḥükm ḳılur. andın aydılar. iy muḥammed eger muŋa oŋamasaŋ tilegil kim

68a

(1) āsmāndın ferişte kilip siniŋ rāstlıkıŋġa güvāhlıḳ birsün. tā biz hem siŋe īmān kiltürgeymiz. ḫ^{v}āce (2) ‘aleyhi’ṣ-ṣalātü ve’s-selām aydılar. mini munıŋ üçün hem yıbarmadı. andın aydılar. biz siniŋ māl-i ḥālıŋnı ve mülk-i meydānıŋnı (3) körmeydürmiz ve sini özge ḫalḳdın farḳ ve tefāvutluġ bilmeymiz ve özgeler dik sin hem yirsin ve içersin (4) ve bāzārlarda ve kūçelerde yörürsin ve bu da’vāġa sebeb kirek ve özge ḫalḳdın farḳ u imtiyāz kirek. tilegil. (5) siŋe altun kümüşdin genç firāvān birsün ve baġ bustān ve çeşme revānlar ve aḳın su ve köşk revā ḳıla (6) birsün ve eyvān ve ṭāḳlar siŋe ta’yīn ḳılsun. tā kim siniŋ faẓīletiŋ ‘izzet ve ḥürmetiŋ barçaġa ẓāhir bolsun. (7) andın siŋe īmān kiltürgeymiz. seyyid-i ‘ālem ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem aydılar. mini munıŋ üçün yıbarmadı ve peyġamberlıḳnı (8) edā ḳılmaḳ üçün yıbardılar. iy ḳureyş gürūhı, biliŋler kim hemme bī-hūde ve bī-ma’nī sözler kim mindin iltimās (9) ḳılursizler. hemmesi mini ḫüdāvendimniŋ ḳudretide bardur. eger ḫ^{v}āhlasaŋlar yüz miŋ çendān mundaġ (10) nimerseler peydā ḳılur. velīkin fermān kilmedi kim bu nev’ nimerselerni andın tilegeymin. aydılar. iy muḥammed ṣalla’llāhu (11) ‘aleyhi vesellem eger bizniŋ iltimāsımızını becā kiltürmessin, bizni hem siŋe īmān kil[t]ürmesmiz ve aṣlā īmān (12) kiltürmekġa köŋlimizni teḳāżāsı hem yoḳ. imdi ḫüdāyiŋġa ayġıl kim bizġa ‘az̲āb yıbarmekġa iḫtiyār anıŋdur. (13) eger ḫ^{v}āhlasa yıbarur, bolmasa yoḳ. andın aydılar. iy muḥammed ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem biz andaġ gümān ḳılurmiz kim mundaġ (14) sözlerni bu nev’ ḥikāyelerni raḥmān yemāmedin ta’līm alursin ve biz raḥmān yemāmeġa īmān kiltürmesmiz ve mundın (15) ziyāde siniŋ birle sözleşürġa ṭāḳatimiz hem yoḳ. imdi bilgil kim siniŋ helāk ḳılurmiz. şerm ve ḥicābnı (16) taşlap sini yoḳ itmekniŋ fikridedürmiz ve ança miḳdār kim ḳolımızdın kilgençe ez̲ā ve külfet ve nā-sezā (17) ve ihānet yitkürürmiz ve bu ḳara yüzler bu sözni aytıp ḳoptılar ve tābi’ ve ḳıyāsları ġavġa vü severān (18) salıp bī-hūde söz ayturġa turdılar. biri aytur irdi. iy muḥammed ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem biz ferişteleṛġa tapunurmiz. (19) ḫüdānıŋ ḳızlarıdurlar. tā ḫüdānı ve ferişteleṛni güvāhlıḳġa kil[t]ürmegünçe biz siŋe īmān kiltürmesmiz.

68b

(1) ‘abdu’llāh ibn ümeyye kim peyġamber ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemniŋ ‘amme-zādeleri irdi. aradın ḳopup aydı. iy muḥammed (2) min taṣdīḳ ḳılmasmin kim tā āsmāngа ṣato ḳoysaŋ ol ‘ālemġa çıḳsaŋ ve feriştelerni hem-rāh alıp tüşseŋ ve güvāh (3) bolsalar kim sin ḫüdānıŋ peyġamberisin yā bir kitābı alıp tüşseŋ ve güvāhlıḳ birseler kim mażmūnı siniŋ ḥaḳḳlıḳıŋġa (4) delālet ḳılsa bu hemmeni becā kiltürseŋ hem siz ḥaḳḳlıġıŋġa bāver ḳılmasmin ve peyġamberlıġıŋġa onamasmin. ḥażreti (5) ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem dil-gīrlıḳ ve perīşānlıḳ birle öyġa kildiler. ḥaḳḳ te’ālā bu vāḳı’anı mażmūnıda āyet yıbardı kim ve *ḳālū* (6) *len nu’mine leke ḥattā tefcura lenā mine’l-arżı yenbū’ān ev tekūne leke cennetun min naḫīlin ve ‘inebin fe-tufeccira’l-enhāra ḫilālehā tefcīrān ev tusḳiṭa’s-semā’e* (7) *kemā ze’amte ‘aleynā kisefen ev te’tiye bi’llāhi ve’l-melā’iketi ḳabīlān ev yekūne leke beytun min zuḫrufin ev terkā fī’s-semā’i ve len nu’mine li-ruḳiyyike ḥattā tunezzile ‘aleynā kitāben naḳra’uhu ḳul subḥāne rabbī* (8) *hel kuntu illā beşeran rasūlān*[40] tefsīri ol kim kāfirler aydı. hergiz siŋe īmān kil[t]ürmesmiz. tā yir yüzidin çeşmeler (9) revān ḳılsaŋ yā siŋe baġ u bustānlar bolsa kim ḫurmā ve tal ve üzümlerdin bes ol baġlar arasıda (10) arġlar aḳızsaŋ yā āsmāndın özüŋ bizlerġa ‘azāb kiltürseŋ yā ḫüdāyi ve feriştelerni güvāh (11) kiltürseŋ veyā siniŋ sarıḳ altun öyüŋ bolsun veyā āsmāngа çıḳsaŋ hergiz onamasmiz. çıḳmaḳıŋġa (12) tā bizġa kitāb kiltürseŋ biz alıp oḳusaḳ hem ayġıl. iy muḥammed ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem perverdigārım hemme noḳṣāndın pāk (13) ve uluġ ḳudretlıġdur. min aymasmin. meger ādemī ve peyġamber kim sizlerġa ıbarıpdur. ikkinçi vāḳı’a muḥammed ibn isḥāḳ aytur. (14) ḳaçan kim ḫ^{v}āce ‘aleyhi’ṣ-ṣalātü ve’s-selām ḳureyş maḥallīsidin bī-pervā ḳoptılar irse ebū cehl la’īn bī-hūdelıġ (15) başladı ve aydı. iy ḳureyş gürūhı imdi ṭāḳatim ṭāḳ boldı ve ṣabr-ı taḥammül ḳalmadı. bu ādemniŋ cānibidin (16) bizniŋ dīnimizni bāṭıl ḳıldı ve ḫüdālarımızını nā-sezā aytıp güm-rāhlıġ ve bed-ḫ^{v}āhlıġ raḳamını bizniŋ atımızġa (17) yazdı ve cem’iyetlerimizdin ayırdı ve aramızġa nizā’ vü ḫuṣūmet saldı ve biz munça birle hem anıŋ ḫāṭırını (18) saḳladük ve murādını izledük ve ol hīç vechdin bizġa iltifāt ḳılmadı ve bizniŋ

[40] **İsra Suresi, 90-93. Ayetler**: 90. Dediler ki: “Sen bizim için yerden bir kaynak fışkırtmadıkça sana asla inanmayacağız.”. 91. “Veya senin bir hurma bahçen ve üzüm bağın olmalı; içlerinden de çağıl çağıl nehirler akıtmalısın.”. 92. “Yahut -iddia ettiğin gibi- göğü üzerimize parça parça düşürmelisin veya Allah’ı ve melekleri karşımıza getirmelisin.”. 93. “Veya altından bir evin olmalı; ya da göğe çıkmalısın. Bize okuyacağımız bir kitap indirmediğin sürece oraya çıktığına da asla inanmayacağız.” De ki: “Rabbimi tenzih ederim! Ben sadece bir beşer-peygamberim.”.

köŋlümizni hīç işde (19) ḫoş ḳılmadı. ilçi ḫüdāġa ‘ahd ḳıldı kim taŋla mescidġa kirip namāz oḳusa bir uluġ taşnı alġaymin ve secde ḳılurıġa

69a

(1) intiẓār turġaymin ve ol taşnı başıġa urġaymin. andaġ kim cānını tenidin çıḳarġaymin ve özümni ġam-ı ġuṣṣadın ḳutḳarġaymin. (2) andın anıŋ ḳażāsıġa özümni birgeymin ve aytıpdurlar. ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem ol zamānda namāz oḳur (3) bolsalar tip beytü’l-ḳudsġa baḳıp oḳur irdiler ve rükn-i yemāni ve ḥācerü’l-esvedni arasıda namāzġa turar irdiler kim hem ka’beġa (4) ve hem beytü’l-maḳdisġa yüzlenür irdiler. taŋlası ḫ^{v}āce ‘aleyhi’ṣ-ṣalātü ve’s-selām her küngı ṭarīḳıda namāzġa turdılar. Ebū cehl (5) bir uluġ taşnı köterdi ve her yirde paylap olturdı. ol intiẓārlıḳda kim ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem ḳaçan secdeġa (6) barġaylar ve ḳureyş yıraḳdın ḳarap temāşā ḳılıp turar irdi kim ol mel’ūn taşnı niçük ḥīle birle salġay ve maḳṣad-ı riştesini (7) ḳaysı tedbīr birle ḳolıġa alġay. ḫ^{v}āce ‘aleyhi’ṣ-ṣalātü ve’s-selām secdeġa bardılar. ol la’īn furṣatnı ġanīmet tapıp (8) ol taşnı köterip uġradı kim salġay fi’l-ḥāl ikki köteriklik ḳolı ḳurudı ve taş ḳolıdın tüşti ve çerāyı (9) sarġardı. ḳaçıp arḳasıġa yandı. ḳureyş bu ḥālni körüp aldıġa yügürdiler aydılar. yā ebü’l-ḥakīm siŋe (10) ne boldı. aydı. muḥammed ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemġa yavuḳ bardım. taşnı başıġa salmaḳġa uġradım irse mest tive yaŋlıġ (11) bir ejdehā kördüm kim aġzın açıp miŋe ḳaṣd ḳıldı. andın ḳorḳup renk ve rūyum uçtı. ḳollarım ḳurudı. andın (12) ḳaçtım ve ba’żı rivāyetlerde kiltürüpdür kim ol taş ebū cehlġa tüşüp ve yumalaşıp ḳaldı. her çend zor ḳıldı. ilikkimdin (13) uçramadı. ḥayrān boldı ve nī-ḥīle birle taşnı cüdā ḳılurın bilmedi. nāle vü zārī ḳılmaḳdın özge ‘ilāç tapdı. (14) ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem namāzdın fāriġ boldılar. Ebū cehl yalbarıp kildi. ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem du‘ā ḳıldılar. (15) ol taş-baġır mel’ūndın taş açradı ve yene ‘adāvetġa turdı. muḥammed ibn isḥāḳ aytur. ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemni (16) ḥużūrlarıda ejdehānıŋ vāḳı’asını aydılar. ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem aydılar. ol ejdehā cibrīl ‘aleyhi’s-selām (17) irdi. eger ebū cehl andın yavuḳraḳ kilse irdi. elbette helāk ḳılur irdi. üçünçi vāḳı’a ebū lehebniŋ ḫātūnı ḥammāletü’l-ḥaṭabnı (18) ḳıṣṣası naḳlīdür kim bu ikki şūm ḳıyāmetġa münker irdi. her çend ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem ḳıyāmetniŋ ḳatıġlıġıdın ve tamuġnı (19) ‘a<u>z</u>āb ve ‘uḳūbetidin beyān ḳılıp ḳorḳunç salur irdiler. hergiz bāver ḳılmas irdi. tā aytıpdurlar kim ebū leheb ḳıyāmetde

69b

(1) tirilmekniŋ temsīlini ekser andaḳ kiltürür irdi kim ikki ḳolını birbiriġa ḳavuşturup ḳodar irdi ve aytur irdi. (2) bedendin rūḥ bu misillikdür kim ḳındın çıḳtı. yel dik ḳaçan yanıp kilür ve bedenġa ḳaçan kirer ve ḫātūnı ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemġa (3) ezā vü āzār tigürmek üçün yollarıġa tiken salur irdi ve mübārek ayaġları azürde bolur irdi ve ḥaḳḳ te'ālā (4) bu ikki şūm ve şaḳī ve bed-baḫtlarnıŋ yamanraḳı bāreside sūre-yi tebbetni yıbardı ve ikki iligini ḳavuşturup ḳodgen (5) sebebidin ḳolını helāklıḳını zikr ḳıldı ve ḫātūnını aydı. taŋla ḳıyāmet küni yolġa salġan her bir tikenini ḫar-vār (6) otun ḳılġaymin. ve arġamçıda baġlap boynıġa asḳaymin ve dūzaḫ otını aŋa yaḳġaymin ve anı ol otḳa (7) taşlaġaymin. tā bilgey kim kimniŋ yolıġa tiken salupdur. naẓm

ḳıl endīşe mevrige ṣafderdür ol

yavuḳ kilme ḫārıge (8) ḫançerdür ol

eger pīşedür her mā-āzār aŋa

ger her zerre cānıda yol bar aŋa

naḳlīdür kim ebū lehebniŋ ḫātūnı işitke (9) anıŋ üçün ve kiyüvi üçün āsmāndın sūre nāzil bolupdur. bes nihāyet ġażab-nāk boldı. peyġamber ṣalla'llāhu (10) 'aleyhi vesellemniŋ ḳaṣdlarıda ḳolıġa taş aldı. mescid-i ḥarāmġa kildi. kördi kim ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem ebū bekr ṣıddıḳ (11) birle olturupdurlar. yavuḳ kildi. tā kim taşnı ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemġa salġay. ḥaḳḳ te'ālā ikki köziġa perde (12) tarttı. Ebū bekrni kördi. ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemni körmedi. sordı kim muḥammed ḳayandur. el-ḥāl bar irdi. körüp (13) irdim. ḥālā körmesmin. Ebū bekr hīç cevāb aytmadılar. ol aydı. sevgend ḫüdā kim muḥammed ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemni tapsam irdi. bu taşnı (14) başıġa salur irdim ve anı öltürer irdim ve bizni hicv ḳılur ve bilmeydür kim biz hem şā'irdürmiz. hicv ḳılurġa ḳādirdürmiz (15) ve aytıpdurlar ki muḥammed ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemni bu ṭarīḳada hicv ḳılıp irdi kim *muz mimmā 'aṣīnā ve emrihi ebeynā ve dīnühü ḳalebnā* ma'nīsi ol ki (16) müzemmemġa 'āṣī bolduḳ ve buyruġını tutmaduḳ ve fermānını becā kiltürmeduḳ ve dīnini düşmen tuttuḳ ve ḳabūl ḳılmaduḳ. (17) müzemmem dip muḥammed ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemni aytıpdur. muḥammedniŋ naḳīżi bolur. muḥammedniŋ ma'nīsi sipās ḳılınġan ve yaḫşı ṣıfat birle (18) yād ḳılınġan dimek bolur. müzemmemniŋ ma'nīsi mezemmet ḳılınġan ve yaman ṣıfat birle yād ḳılınġan dimek bolur (19) ve ol ḥażretniŋ mübārek atları miniŋ żıddı birle zikr ḳılıpdur ve ḳureyş kāfirleriniŋ arasıda

(1) meşhūr boldı ve bu lafẓ birle atar irdiler. ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem aydılar. miŋe hīç ziyān ve noḳṣān yitkür[e] almadılar (2) āḫir atımġa taġayyür birdiler ve muḥammedni müẕemmem didiler. el-ḳıṣṣa ol fāsıḳ u fācir ḫātūn yanıp kitti. Ebū bekr rażıyallāhu 'anh (3) seyyid-i 'ālem ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemdin sordılar. bu ne ḥāl irdi. aydılar. *laḳad aḥaẕa'l-lāhu basaran 'annī* ya'nī aydılar. (4) mini körmedi. Ol-vechdin ki ḥaḳḳ te'ālā miniŋ üçün körmes ḳıldı ve közlerini binālıḳını aldı. törtünçi vāḳı'a naḳlīdür. (5) ümeyye ibn ḫalef ḥacmīr ḳaçan kim ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemni körse yüzini ögürüp 'ayb u ġıybet ḳılur irdi. ḥaḳḳ te'ālā (6) anıŋ ḥaḳḳıda *li-kulli hemezetin lemeze* aldı. sūresini yıbardı. humeze ol kim ḫalḳnı ṣarīḥ nā-sezā aytġay. közi ve ḳaşı birle (7) ilniŋ 'aybını aytḳay .ve'l-humeze tü ol kim ḫalḳnı ṣarīḥ yaşurun 'ayb ḳılġay ve nihān aġrıtḳay. bişinçi vāḳı'a (8) 'āṣ ibn vāyil ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemni nā-sezā aytıp eẕā ḳılur irdi. bir kün cenāb ibnü'l-arsnıŋ miniŋ ikki dīnde (9) bir ḥaḳḳı bar irdi. anı ṭaleb ḳıldı. aydı. sizlerġa muḥammed ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem va'de ḳılmapdur mu ki taŋla behişt müyesser (10) bolġay kim anda her ni kim köŋül tiler. yitersizler. cenāb aydı. ārī. 'āṣ aydı. andaḳ bolsa ṣabr ḳıl. taŋla behişt içide (11) ḳarżıŋız birür. ol zamān kim ḥaḳḳ te'ālā sizlerni behiştġa salsa biz hem sizlerdin hīç kemligimiz yoḳ. mini behiştġa yıbarur. (12) ḥaḳḳ te'ālā aŋa bu āyetni yıbardı kim efe re'eyte'llezī kefere bi-āyātinā ve ḳāle lā ūteyenne mā'len ve veleden eṭṭala'a'l-ġaybe em 'itteḫaze inde'r-raḥmāni (13) 'ahden kellā, se-nektubu mā yeḳūlu ve nemuddu lehu mine'l-'azābi medden ve nerisuhu mā yeḳūlu ve ye'tīnā ferden[41] tefsīri ol kim āyā kördüŋ mü ve bildiŋ mü (14) miniŋ āyetlerimġa kāfir bolġan ve inkār ḳılġanlar kim her-āyīne min māl birürmin ve ferzend hem āyā ol ġaybnı bilipdür mü (15) ve ġaybġa āgāh bolupdur mu yā ḫüdāvend baḫşında dīn 'ahd-ı peymān alıpdur mu. anı müyesser ḳılurġa ve hergiz ayġanını ḳıla almas (16) ve her-āyīne min bütürmin ve nāme i'māliġa alurmin ve [illegible] ve aŋa 'azāb tarttururmin ve 'azābnı uzaḳ ḳılurmin (17) ve ayġan söziġa cezā' vü sezā birürmin ve kiltürürmin. anı yalġuz ve tenhā ḫ^{v}ār u zār u gülāz berā-yı rūy ve iḫtimāli bar kim (18) bī-ma'na ḥaḳḳ bolġay. altınçı vāḳı'a naṣr ibn ḥārisniŋ münāẓarası ve ol şeyṭān irdi. ādem şekl ve be-

[41] **Meryem Suresi, 77-80. Ayetler**: 77. Âyetlerimizi inkâr eden ve "Mutlaka bana mal ve evlât verilecektir" diyen adamı gördün mü!. 78. O, gaybı mı biliyor, yoksa Allah'ın katından bir söz mü aldı?. 79. Kesinlikle hayır! Biz onun söylediklerini yazacağız ve cezasını uzattıkça uzatacağız. 80. Onun sözünü ettiği şeyler sonunda bize kalacak, kendisi de tek başına bize gelecek.

ġāyet fitne ve fesād (19) -engīz ve devām peyġamber ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemġa āzār birür irdi ve 'adāvetni ḥaddin aşurur irdi ve ḳur'ānġa muġāriże ḳılur

70b

(1) irdi. ya'nī ḳur'ānnıŋ mażmūnı żıddıda ḥikāyeler ve 'ibāretler kiltürür irdi ve sefer ḳılġan ve 'acem vilāyetini tola kizgen (2) rüstem ve isfendiyār ḳıṣṣasını örgengen ve 'acem pādşāhlarını ḥikāyesini oḳur irdi ve nādān cāhiller aŋa (3) meyl ḳılur irdi ve aŋa yıġılıp kör bāṭıllar anıŋ ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemniŋ şehd ve şeker sözleriġa (4) tercīḥ ḳılur irdi ve anıŋ bī-hūde ve bī-ma'nī ḥikāyelerini ḳur'ānnıŋ elfāẕ ve 'ibāretidin ziyāde bilür irdi ve aytur (5) irdi kim ol sözge naṣr beyān ḳılur. ḫūbraḳ ol efsānelerdin ki muḥammed ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem ayturlar. naẓm

zāġ (6) eger ṭūṭīdin artuḳ bolsa ol menzil ara

salmaġay ḳadr-i şerāfet sāyesin hergiz humāy

ol-vechdin ḥaḳḳ te'ālā bu āyetni (7) yıbarıpdur. *İn kāne z̲ā mālen ve benīnin iz̲ā tutlā 'aleyhi āyātuna ḳāle asāṭīru'l-evvelīne* tefsīri ol kim ol münker, māldār ve aŋa ferzend (8) bisyārdur. her ḳaçan kim miniŋ āyātımnı aŋa oḳusalar aytur kim burunḳı efsānelerdür. ḫüdānıŋ kelāmı imes (9) ve aytıpdurlar. ḳur'ānda her yirdeki esāṭirü'l-evvelīn mez̲kūr naṣrnıŋ şānıda nāzil bolġan āyetdür ve anıŋ (10) meclisi kim söziġa taḥsīn ḳılur irdiler. olarnıŋ bāreside bu āyet kildi kim *ve mine'n-nāsi men yeşterī* (11) *lehu'l-ḥadīs̲i*[42] tefsīri ol kim ba'żı ṭāyife kim bī-hūde ve bī-ma'nī sözlerni iḫtiyār ḳılıpdur ve ḥaḳḳ sözdin anıŋ tercīḥ bilipdür. (12) bir kün ḥażret-i risālet penāhī ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem mescidde olturup irdiler. velīd ve muġīre cem' ḳureyş birle ḥāżır irdiler. (13) naṣr ibn ḥāris̲ kirip kildi ve olturup ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem birle münāẓara āġāz ḳıldı. ḥażreti ṣalla'llāhu (14) 'aleyhi vesellem delīl ve ḥüccetler birle anı mülzem ḳıldılar kim hemme ehl-i meclisġa ma'lūm boldı kim aŋa hīç söz ḳalmadı (15) ve söz tapalmadı. andın ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem bu āyetni bu cem'aġa oḳudılar. *innekum ve mā ta'budūne min dūni'llāhi* (16) *ḥaṣabu cehenneme entum lehā vāridūne*[43] tefsīri ol kim elbette iy kāfirler sizlerni ḫüdādın özge ma'būduŋızlardur ḥattā (17) tutruḳı ve otunı sizler ol dūzaḫġa kirgüçisizler. andın çıḳıp

[42] **Lokman Suresi, 6. Ayet**: İnsanlar arasında öyleleri vardır ki bilgisizlik yüzünden başkalarını Allah yolundan saptırmak ve o âyetleri alay konusu etmek için eğlendirici sözler kullanırlar; işte bunları alçaltıcı bir azap bekliyor.

[43] **Enbiya Suresi, 98. Ayet**: Şüphe yok ki siz ve Allah'tan başka taptığınız tanrılar cehennem yakıtısınız, hepiniz oraya gideceksiniz.

kittiler ve ḳureyş güft-güyġa tüştiler ve bu sözdin (18) elem-nāk boldılar. bu ḥāl irdi. ‘abdu’llāh zab’a kirip kildi. bu sözni aŋa aydılar. ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemdin (19) şikāyet ḳıldılar. naṣr ibn ḥārisniŋ mülzem bolġanını ve meclisde ötken vāḳı’alarnı taḳrīr ḳıldılar ve ol özini

71a

(1) dānişde ve kemāl-i ‘aḳlda kāmil bilür irdi. bu āyetni delīl ḳılur irdim. aydılar. niçükdin aydı. muḥammed ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem aytur mu kim (2) biz ve ma’būdlarımız dūzaḫġa barġaymız. aydılar. ārī aydı. ‘arabda ḫūbdān ṭāyifelerdür kim ferişteler̈ga tapunur ve ġarīzġa ve ‘īsāġa (3) ṣūret ḳılıp tapunur. bular hem dūzaḫda bolġaylar. ḳureyş bu sözdin ḫoş-ḥāl boldılar ve taḫmīnler ḳıldılar ve taŋlası (4) yene yıġılıp mu’areke ḳıldılar ve bu sözni araġa saldılar ve aydılar. iy muḥammed ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem eger söziŋ yaŋı (5) bolsa lāzım kilür kim āsmāndaki ferişteler ve ġarīz ve ‘īsā ‘aleyhi’s-selām dūzaḫda bolġaylar. ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem aytdılar kim (6) *men aḥabbe en ta’bude min dūne’l-lāhi fe-huve min ‘abedeti’l-aṣnāmi innehu mā ya’bidūne’ş-şeyāṭīne* ma’nīsi ol kim her kim ki dost bolsa ve rıżā bolsa (7) ḫüdādın özgeġa ‘ibādet ḳılmaḳnı ve tapunmaḳnı fir’avn ve nemrūd ve şeddādġa oḫşaş. bes ol büt-perestlerdin ve ol ma’būdı (8) birle tamuġda bolur ve ferişteler ve ġarīz ve ‘īsā ‘aleyhi’s-selām şeyṭānlarġa ma’būd imes irdi ve hīç kim olarġa tapunmas irdi (9) ve ber-taḳdīr tapunsa hem rıżā birmes irdi ve bu sebebdin tiriklikleride hīç kimġa ḥadd ü mecāl yoḳ irdi kim mundaġ işni köŋliġa (10) kiltürgey ve bular fevt bolġandın şeyṭānlar ṣūret tartıp birbiriġa ġarīz ve birbiriġa ‘īsā at ḳoyup ṣūretġa tapunurlar. (11) ammā ġarīz ve ‘īsāġa tapunġan ‘aḳīde ḳılurlar ve bularnı ol div birle kim ma’būdları irdi. dūzaḫḳa yıbardılar ve ġarīz ve ‘īsā (12) behişt taḫtıda bālā-nişīndürler bu söz ḳavī delīl boldı ve bularġa hīç ‘itirāżġa mecāl ḳalmadı. ḥaḳḳ te’ālā peyġamberiniŋ söziġa (13) muvāfıḳ āyet yıbardı. *inne’llezīne sebeḳat lehum minnā’l-ḥusnā ulā’ike ‘anhā mub’adūne* [44] tefsīri ol ki olar kim mindin burun (14) olarġa yaḫşılıḳ ve sa’ādet-mendlıḳ yitipdür. olardur kim tamuġdın ve ‘azābdın yıraḳdurlar. yittinçi vāḳı’a naḳlīdür kim (15) ebī ibn ḫalef ve ‘aḳabe ibn ebī muġīẓe ikev dost irdiler. ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemġa düşmen bir kün ‘aḳabe ḥażreti ṣalla’llāhu (16) ‘aleyhi vesellemniŋ meclisleriġa kilip sözlerini işitti ve ebī muġīẓe ḳaşıġa bardı irse ġażab-nāk boldı ve aydı. imdi (17) mindin yıraḳ bolġıl ve hergiz

[44] **Enbiya Suresi, 101. Ayet**: Daha önce bizden en güzel sonucun vaadini almış olanlara gelince, işte onlar cehennemden uzak tutulurlar.

yüzüŋni körmesmin ve hem-nişīn bolmasmin ve sözüŋni işitmesmin bu acıġ ol-vechdin irdi ki (18) muḥammed ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemniŋ ṣoḥbetiġa nime dip barursin ve nimeġa sözini işitürsin ve 'aḳabe her çend muḥammed ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemdin (19) bī-zārlıḳ iẓhār ḳıldı. ol bāver ḳılmadı. tā aŋa encām taptı kim 'aḳabe barıp ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemniŋ ṭaraflarıġa

71b

(1) barġay ve aġzınıŋ suyını olarġa taşladı. anıŋ başıda bu āyet nāzil boldı *ve yevme ye'ażżu'ẓ-ẓālimu 'alā yedeyhi yeḳūlu yā leytenī (2) itteḫaztu me'a'r-rasūli sebīlān yā veyletā leytenī lem etteḫiz fulānen ḫalīlān Leḳad eżallenī 'ani'z-zikri ba'de iz cā'enī ve kâne'ş-şeṭānu li'l-insāni (3) ḫazūlān*[45]tefsīri ol kim ol kevneyn kim kāfirler ve sitem-kārlar ilikkini kemāl-i ḥayrā[n]lıḳdın ve ser-gerdānlıḳdın tişlegey ve aytġay kim (4) iy kāşkī, peyġamber birle yol tutḳay irdim ve dost bolġay irdim ve [illegible] tā iy kāşkī fülānını dost (5) tutmaġay irdim ve söziġa kirmeġay irdim. irdim. Her-āyīne mini gümrāh ḳıldı. zikrdin pend ü naṣīḥat miŋe kilgeydin (6) kiyin ve şeyṭān ādemīġa düşmen ve yoldın çıḳa[r]ġuçıdur. sikkizinçi vāḳı'a velīd muġīre ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemġa (7) ḥasedlıġ ve 'adāvetlıġ irdi ve devām ḥased ḳılıp ve aġu taşurup yörür irdi ve bu ma'nīdin (8) ta'accublar ḳılur irdi ve aytur irdi kim ne ma'nīsi bar. min dik uluġ ve dānā mekkede bolġay. Aŋa kilgey bu vechdin (9) cā'iz ve revā imesdür ve imkānı hem yoḳ. ḥaḳḳ te'ālā muŋa hem āyet yıbardı ve *ve ḳālū levlā nuzzile hāzā'l-ḳur'ānu 'alā raculin mine'l-ḳaryeteyni* (10) *'aẓīmun ve hum yaḳsimūne raḥmete rabbike naḥnu ḳasemnā beynehum ma'īşetehum fi'l-ḥayāti'd-dunyā ve rafa'nā ba'żahum fevḳa ba'żin deracātin*[46] tefsīri ol kim (11) aytur ol cāhiller kim niçükdin nāzil bolmapdur. bu ḳur'ān uluġ kişilerġa kim ikki şehrdin bolġay. (12) ya'nī mes'ūd ve bular taḳsīm ḳılur özleriġa perverdigārıŋ raḥmetini. ya'nī peyġamberlıḳını ve min taḳsīm ḳılurmin. (13) tiriklik dünyāda bular ma'īşeti ve zindegārlıḳını ve bülend ḳılurmin. ba'żıġa ba'żınıŋ yoḳarıda derecelerni. (14) toḳḳuzunçı vāḳı'a ve ebī ibn ḫalef her kün bir barça ḳoy iş-ḫᵛānını alıp aytur irdi. körüŋler ve işitiŋler kim muḥammed (15) ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem aytur. bu iş-ḫᵛānı tirgüzgey irdiler. ve közdin çıḳarġaylar ve anı ḥażreti ṣalla'llāhu (16) 'aleyhi vesellemniŋ naẓarlarıda ulap ḳodap

[45] **Furkan Suresi, 27-29. Ayetler**: 27. O gün, (dünyada iken) haktan sapmış kişi ellerini ısırarak şöyle diyecek: "Keşke peygamberle birlikte aynı yolda olsaydım!. 28. Eyvah! Keşke falancayı kendime dost edinmeseydim!. 29. Meğer bana uyarıcı mesaj geldikten sonra, o dost bildiğim kişi bu mesajdan beni saptırmış!" İşte şeytan insanı (böyle) çaresizlik içinde yapayalnız bırakır.

[46] **Zuhruf Suresi, 31-32. Ayetler**: 31. "Bu Kur'an, şu iki şehirden büyük bir kişiye indirilseydi ya!" diye de eklediler. 32. "Bu Kur'an, şu iki şehirden büyük bir kişiye indirilseydi ya!" diye de eklediler.

atı ve hemme eczāsı uçup kitti ve aydı. muḥammed ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem aytur. miŋe (17) bu gerd-i ġubār kim yılġa uçup kitti. anı yıġıp tirgüzgeyler ve rūḥını aŋa kirgüzgeyler. ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem aydılar. (18) ārī. ebī ibn ḫalef gürda çürüp rīze rīze bolġaysin ve yene tirilip dūzaḫġa kirgey ve bu sözniŋ (19) rāstlıġıġa bu āyet kildi kim *eve lem yera'l-insānu ennā ḫalaḳnāhu min nutfeṭin fe'iz̲a huve ḫaṣīmun mubīnun ve żarabe lenā mes̲elen ve nesiye ḫalḳahu*

72a

(1) *ḳāle men yuḥyi'l-iz̲āme vehiye ramīmun ḳul yuḥyīha'llez̲ī enşe'ehā evvele merratin*[47] tefsīri ol kim bilmeydür mü. ādemī kim min āferīde ḳıldım. minidin (2) anda hīç ḥayāt es̲eri ve ḳadd-i ḳāmet ve baş ve köz ve ilik ve ayaġ ve özge a'zālar nişānı yoḳ irdi. mundaġ ve zīb ü ra'nā (3) ḳāmet ve güyā til ve yene a'żālarnı ṭurfe ḫāṣiyetleri birle peydā ḳıldım. bes ol ḫuṣūmet ḳılur. āşikāre ve rūşen beyān (4) ḳılur ve bizġa üstüḫ^{v}ānnıŋ tems̲īl ḳılur ve ḫalḳ ḳılġannı unutupdur ve aytur ki kim tirgüzür bu çürüġan köhne üstüḫ^{v}ānnıŋ (5) tems̲īl ḳılursin. ayġıl. iy muḥammed ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem tirgüzür ol ḫüdāvend kim ol nevbet yaratıp ve peydā ḳılıp irdi. (6) onunçı vāḳı'a naḳlīdür kim āsūd ibn muṭṭalib ḳureyş uluġlarıdın cemī' birle kim velīd muġīre ve 'āṣ ibn vāyil ve ümeyye ibn (7) ḫalef bir kün peyġamber ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemniŋ ṭavāfda taptılar. mizāç ve masḫaralıḳdın aydılar. iy muḥammed, kilgil ki (8) sin ve biz hemme şerīk bolġaymiz. biz ḫüdāyiŋġa tapunġaymiz ve sin hem bizniŋ ḫüdāyımızġa tapunġaysin. (9) eger siniŋ ḫüdāyıŋ yaḫşı bolsa biz aŋa tapungen bolġaymiz ve andın ḫayr ve bereket alġaymiz. eger bizniŋ (10) ḫüdālarımız ḫūb bolsa sin hem bizniŋ ḫüdālarımızġa tapunġan bolġaysin ve sin hem bulardın bereket alġaysin. (11) ḥaḳḳ te'ālā bu āyetni yıbardı kim *ḳul yā eyyuhe'l-kāfirūn lā a'budu mā ta'budūn ve lā entum ābidūne mā a'bud*[48] tā āḫir sūre (12) tefsīri ol kim ayġıl. iy muḥammed ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem, iy kāfirler, sizler tapunġanġa min hergiz tapunmasmin ve sizler hem (13) min tapunġanġa tapunmassizler ve yene mundaḳ münāẓaralar kim āyetler ve sūreler nāzil bolmaḳġa sebeb bolġay. (14) ḥadd ü ḥesābdın taşḳarıdur ve tefsīrlerde ve siyer kitāblarda mezkūr ve muḫtaṣarda bu miḳdār münāsib irdi. va'llāhü'l-ālem (15) bilmek kirek her çend kāfirler ve cāhiller ḥażreti ṣalla'llāhu

[47] **Yasin Suresi, 77-79. Ayetler**: 77. İnsan kendisini bir nutfeden yarattığımızı görmez mi? Oysa bak, şimdi o, açıktan açığa bize karşı duran biri olmuştur.78. Kendi yaratılışını unutup bize örnek getirmeye kalkışıyor ve "Şu çürümüş kemiklere kim can verecekmiş?" diyor. 79. De ki: "Onları ilk başta yaratmış olan diriltecek. O yaratmanın her türlüsünü bilir."

[48] **Kafirun Suresi, 1-3. Ayetler**: 1. De ki: "Ey inkarcılar!. 2. Ben sizin tapmakta olduğunuz şeylere tapmam. 3. Ben sizin tapmakta olduğunuz şeylere tapmam.

‘aleyhi vesellemdin bī-ma’nī su’āllar ḳılur irdi ve münāẓara ve mücādele (16) körgüzür irdi ve her ḳaysı ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemniŋ kemālleriġa ve ‘izzetde iḳbālleriġa bā’iş bolur irdi (17) ve kāfirlerniŋ ḳaṣdı ḫ^{v}ārlik ve ez̲ā vü āzārlik tigürmek irdi ve ḥaḳḳ te’ālā bu işlerni hemme devlet ve ‘izzet ü şeref (18) ve salṭanat ve büzürg-vārlıḳ bā’iş̲i ḳıldı. andaġ kim mevlevī-yi meş̲nevīde aytıpdurlar. tercüme

ḳaṣd münkirlerġa irdi. ḫ^{v}ārlıḳ

(19) ol bolup esbāb-ı büzürgvārlıḳ

sa’y irdi. dīnġa noḳṣān ve zevāl

‘ayn-ı naḳṣ oldı. kemāl üstüḫ^{v}ān kemāl

bu yamanlardın 72b (1) kim inkār olmadı

mu’ciz-i ḳur’ān nebīġa kilmedi

ḫaṣm-ı da’vī ṣıddıḳıġa münker imes

ḳāżı iş̲bātıġa tanuḳ istemes

mu’cize kildi (2) tanuḳ iy ḫoşmend

da’vī sıddıḳıġa güvāh dil-pesend

ṭa’ne eyler irdi. nādān kilip mu’cize birdi. nüvāzişler ḳılıp (3) faṣl on birinçi vāḳı’alar z̲ikri peyġamberlikdin ve enṣārīniŋ islāmı ibtidāsı ḳıṣṣa andaġ kim seyyid-i kāyināt ‘aleyhi efżalü’ṣ-ṣalavat (4) ḥac mevsimi kilgen maḥalde ḥacılarnıŋ istiḳbāliġa çıḳar irdiler. olarnı islāmġa indemek tedbīrin ḳılur irdiler. (5) bu yıl hem uşbu ṭarīḳa birle ‘aḳabe ṭarafıġa bardılar irse altı ten sa’ādet-mend ḫazreç ṭarafıdın yitip kildi (6) ve ḫüdānıŋ taḳdīri ḳażā ve ḳaderde bu devlet-mendlerniŋ pīşānesiġa ḳabūl ve sa’ādet raḳamın yazġay irdi. (7) es’ad ibnü’l-ḥāriş̲ ve fuṭeybe bin ‘ārif mīr ḥadīd ve ‘aḳabe ibn ‘āmīr ve cābir ibn ‘abdu’llāh ibn zebāb ve rāfi’ ibn mālik medīnede (8) yehudā dānişmendleridin işitip ve bilip irdiler kim bu livāsı ibn ġālib uruġıdın bir peyġamber ḫurūç ḳılıpdur ki anıŋ (9) devleti livāsı hemme pādşāhlarġa kilgey ve anıŋ ẓuhūr-ı vaḳti

yavışṭı ve büt-perest resmī ‘ālemdin yiter maḥali ḳavışṭı ve ol (10) peyġamber ġayūr u ġayret ḳılıcınıŋ dilāverlik ġılāfıdın çıḳarġay. düşmen nihādlardın intiḳām alıp cezā’ vü sezā tarturġay. (11) el-ḳıṣṣa ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem bu altı tenniŋ islāmġa indediler. hemmesi ḳabūl şerefiġa yitip ta’biyet (12) itegini cidd ü ihtimām iligi birle muḥkem tuttılar ve ‘aḳīde ve iḫlāṣ birle özge medīneliklerdin pīş-ḳademlik şerāfetiġa (13) yittiler. medīneġa yanıp barġandın kiyin ol ḫalḳnıŋ naẓarıda dīn-i islāmnı aḥkāmını beyān ḳılur irdiler (14) ve müselmānçılıḳ ḳā’idelerini muḥkem ḳılurġa cidd ü ihtimām körgüzür irdiler ve naṣīḥat ṣayḳalı birle ġaflet zengārın (15) dost ve yār köŋli āyinesidin arıtur irdiler. andaġ kim mekke-i mübārekde islam pīş-ḳademleri bir cem’a-yı ḫāṣ irdiler (16) ve medīne-i müteberrekede altı ten sa’ādet meydānıda īmān kūyiġa yitgen ol bular irdiler *ve’s-sābiḳūne li’s-sābiḳūne* (17) *el-evvelūne min’el muḥācirin ve’l-anṣāri ve’llezīne itteba’ūhum bi-iḥsānin* teḳāżāsı birle bularnıŋ tābi’leri rıżā devletiġa (18) ve rikā sa’ādetiġa müşerref boldılar. ma’nīsi ol kim pīş-ḳademler ve burunġıdurlar. muhācir ve enṣārdın ol islāmnı ḳabūl ḳılġuçılardur. (19) tābi’leri birle *va’llāhu’l-muvaffiḳ ve’l-mu’īn* ya’nī tevfīḳ birgüçi hem ḫüdā yār u meded-kār bolġuçı hem ol bāb mi’rāç zikri bu bābda yaḫşı faṣldur.

73a

(1) evvelḳı faṣl ḫᵛāce ‘aleyhi’ṣ-ṣalātü ve’s-selāmnıŋ mi’rāçġa iletmek ḥikmetiniŋ beyānı melā-mu’īn aytur. mi’rāç ḥażreti ṣalla’llāhu (2) ‘aleyhi vesellem mu’cize ve ḫuṣūṣālarıdın irdi. sırr-ı fenniniŋ kiyinki mużafları kitāblarıda bu maḳāmdaki barça maḳāmlarnıŋ (3) uluġraḳı ve cemī’ ḥāllériniŋ fāżılraḳıdur. mücmel ve muḫtaṣar beyān ḳılıpdurlar ve faḳīrġa sa’y u ihtimām köp irdi. mi’rāç (4) vāḳı’alarını cem’ ḳılurġa ve anıŋ ‘acāyib ü ġarāyib vāḳı’alarını ve nükte ve işāretlerini ve ḫaber ve eserlerini kim bu bābda (5) vāḳı’ bolupdur ve bir risāle bu bābda hem cem’ ḳılıp ve ihtimām tamām ve bu bābda becā kiltürüp irdi ve bu kitābda kim (6) mi’rāçü’l-nübüvvet at ḳoyuldı. mi’rāçnıŋ zikrini rūşen açıp ve tanıp aytmaḳ münāsib köründi. ol-vechdin bu bābda (7) sözniŋ siyāḳı siyer ehliniŋ ṭarīḳasıda taḳrīr ḳılındı. yene muḥaddiṣ ü müfessirleriŋ rivāyetleridin (8) her ni kim mi’rāçġa münāsibdür. bu bābda münderiç boldı ve munıŋ birle özge siyer kitāblardın mümtāz boldı. (9) bilmek kirek kim ḫüdānıŋ işide ḥikmetler köpdür ve işāretler bī-nihāyet ve risāle-yi mi’rāçiyede bulardın ba’żını (10) kiltürgendürmin. ammā bu maḳāmda yigirme ḥikmetġa muḫtaṣar ḳılındı. birinçi ḥikmet ba’żı rivāyetlerde kilipdür kim ḥażreti (11) ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemġa bu āyet nāzil bolmasdın burun kim *fe-tecidü bihi nāfiletün leke* tefsīri ol kim ba’żı tünde

bīdār (12) bolmaḳ ve ol tünni namāz birle ötkermaḳ siŋe ġanīmet köpdür. gāhī kiçe tamām namāzġa meşġūl irdiler (13) ve gāhī ara kim ve istirāḥatge iḫtiyār ḳılur irdiler ve bir kiçe irdi kim mübārek közleri uyḳuda ve köŋül saḳ ve ḥāžır irdi kim (14) ol felek cem'ini ṭāvusı ve melek nāmūs-ı cibrīl emīnniŋ ḳanat-ı şerefesi ol seyyidü'l-mürselīnniŋ (15) ḳulaḳıġa kildi. ḫ^{v}āce 'aleyhi'ṣ-ṣalātü ve's-selām uyḳudın uyġanıp yatḳan orunda olturdılar irse (16) cibrīl 'aleyhi's-selām kirip kildiler ve aydılar. yā resūlu'llāh , ḥaḳḳ te'ālā selām didi ve aydı kim sini anıŋ üçün āferīde (17) ḳılıpdurmin kim tā bendelerimniŋ 'öz̲r-ḫ^{v}āhı ve güneh-kār dermāndelerimniŋ şefā'at ḫ^{v}āhī bolġaysin ve bu iş (18) uyḳuda rāḥat birle müyesser bolmas. el-ḥāl ḳopġıl ve ḳadem renç ḳılġıl ve mekke deştiġa çıḳġıl. tā atıŋnı kār u bārıdın (19) girdār ve eṭvārıdın āgāh bolup 'ibret alġıl. bilgeysin kim uyḳu vaḳtidür mü. yā bīdār maḥali mü. seyyid-i 'ālem ṣalla'llāhu

73b

(1) 'aleyhi vesellemniŋ ilikleridin tutup mekkeniŋ taşlıḳıġa alıp çıḳıp barça ümmetniŋ ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemġa körsettiler. (2) her biriniŋ 'amelini hem bir bir 'arż ḳıldılar. çendān günāh-kārlıḳlar ve rūsiyahlıḳlar kim ḥaḳḳ der-gāhıdın yıraḳlıġġa (3) ve ḳovġalanmaġlıġġa bā'iş̲ bolġay. ḥadd-i ḥesābdın taşḳarı ve anıŋ ondın biri 'adediniŋ ḥesābnı bilmekdin (4) hem nārı köründi. cibrīl 'aleyhi's-selām aydılar. iy ḫüdānıŋ ḥabībi eger maḳām-ı maḥmūdġa yitmek köŋlüŋde bolsa (5) ṭalebde cidd ü cehd ḳılmaḳġa sa'y körgüzgil. ve kem yimek miḫneti ve kem uyumek riyāžatıġa özüŋni tüzgil. açlıġ ve bīdārlıġ (6) bereketi birle şefā'atniŋ 'ālī dereceleriġa teraḳḳī ḳılġıl dip bu āyetni oḳudı. *Ve mine'l-leyli fe-tehcidu bihi nāfiletün leke 'asā* (7) *en yeb'aş̲eke rabbuke maḳāmen maḥmūden* tefsīri ol kim kiçelerde bīdār bolmaḳnı ġanīmet bilgil ve köp uyumaġıl kim (8) perverdigārıŋ sini maḳām-ı maḥmūdġa yitkürmeki yavuḳdur. seyyid-i 'ālem ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem köŋülleri pāre ve sīneleri (9) yāre öyġa yandılar. ümmet günāhıdın ḫayrān ve medhūş ve 'itāb şarābıdın minnet ve ser-ḫoş irdiler. (10) aydılar. ḫüdāvendā, min ḳaysı 'ayb u noḳṣānlarıġa 'öz̲r-ḫ^{v}āhlıġ ḳılurmin ve ḳaysı cürm 'işyānlarıġa şefā'atgīr bolurmin. (11) ḫiṭāb kildi kim ümmetleriŋni günāhı ve maġfiret tapmaḳı şeb-i bīdārlıḳġa baġlıḳ. eger üç ḥāṣṣadın bir ḥişşe günāhını (12) kiçürmek tileseŋ üç ḥişşedin bir ḥişşe günāhınıŋ maġfiretini tileseŋ. tünniŋ nıṣfını bīdār ötkerġil (13) ve eger ikki ḥişşeni tileseŋ, ikki ḥişşe bīdār ötkergil ve eger tamāmını tileseŋ kiçeniŋ tamāmını bīdār kiçürgil ve aytıpdurlar (14) *sūresi yā eyyühe'l-müz̲milü* bu ma'nīni beyānı üçün nāzil boldı. ḫ^{v}āce 'aleyhi'ṣ-ṣalātü ve's-

selām aydılar. bir ḥiṣṣeni yā ikki ḥiṣṣeni veyā nışfını (15) re’āye ḳılmaḳ bu ṭarīḳanı kemā-yenbaġī edā ḳılmaḳ bisyār müşkildür dip muṭlaḳ uyḳunı terk ḳılıp tamāmı tünniŋ bīdār (16) ötkerdiler. el-ḳıṣṣa ḫizmet kemerin muḥkem baġladılar ve cidd ü cehd maḳāmıda namāz ve niyāznı yıraġladılar. ne kündüz (17) ḳarār taptı ve ne kiçe ārām ne ṣubḥ fāriġ irdiler ve ne ṣām namāz ve niyāzġa meşġūl irdiler. ‘aled-devām ve uzun (18) tünlerni ikki rek’at namāz birle ötkerür irdiler ve künni ümmet ġamıda ṣām ḳılur irdiler. çendān ihtimām körgüzdiler ki (19) mübārek ayaġlarını verem ḳıldı ve ança nāle vü zārı körgüzdiler ki āsmān ferişteleriniŋ köŋli derd-i sūzġa

74a

(1) kildi. aydılar. ilāhī bu niçük derd ü dāġīdür ki gene kerāmet üçün bu bī-günāh mübāreketni ḳoyupdur ve her zamān ḥazīn nālesi (2) āvāzıdın felek ‘ālemi tolupdur. ḥażreti ḫüdāvend *mā enzelnā ‘aleyke’l-ḳur’āne li-teşḳā* sūresini yıbardı. tefsīri (3) ol kim iy muḥammed ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem, min sini ḫizmetġa ve istiġnāġa buyurdum. renc ü miḥnet ve riyāżat u mücāhedetde özüŋni (4) helāk ḳılurġa ḳur’ān yıbardım ve ümmetleriŋni günāhını körsettim. siŋe bisyār ve bī-nihāyet köründi. imdi ‘ālem-i bālāġa (5) çıḳarurmin ve raḥmetim deryālarını ve ma’firetim ḫizānelerini hem körsetürmin. tā bilgeysin kim ümmetiŋni günāhı yā miniŋ (6) raḥmetimni deryāsı mu ikkinçi ḥikmet ba’żı aytur kim ḫ^{v}āce ‘aleyhi’ṣ-ṣalātü ve’s-selāmnıŋ mi’rāçġa çıḳarmaḳ beyānınıŋ ḥikmeti ol (7) irdi kim ḫüdānıŋ ḳażāsı ol andaġ kitip irdi kim ümmetni şefā’at ḳılġuçı ve ḳıyāmet ma’rekeside ve ḥaḳḳ der-gāhıda (8) sözlegüçi. ol ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem bolġaylar ve bed-baḫtlarnıŋ işini küşāyiş ve sa’ādet-mendler ārāyişi hem (9) ol ḥażretniŋ tedbīrleriġa mevḳūf irdi. ḫüdāvend ḥakīm ‘alīm ‘ilm ḳademi birle ḳıyāmetniŋ heybeti ve siyāsetiniŋ (10) vaḥşeti ve şiddetiniŋ bilür irdi. andaġ kim her kim öz ḥāliġa meşġūlluḳı ança kim yene biriniŋ ḥālini bilgünçe niçe furṣat (11) ve mecāl yoḳ irdi. belki mecāl irdi kim yene biriġa ḳaramaḳġa iḫtimāli yoḳ irdi. bu vechdin ḫ^{v}āce ‘aleyhi’ṣ-ṣalātü ve’s-selāmnı (12) āsmān ‘ālemiġa çıḳardılar ve cem’-i mevcūdlarnıŋ ‘acāyib ü ġarāyiblerini körgüzdiler. uçmaḳ dereceleri ve rāḥatlarnı (13) ve tamuġ envā’-i ‘uḳūbetlerini bir bir mu’āyene kördiler ve bularnıŋ heybetini ve ḳatıġ ḳayġı ve şiddetini körüp ötkerdiler. (14) tā ki ḳıyāmet āşikāre bolsa ve anıŋ heybeti ve ḳatıġlıġı hüveydā bolsa barça ḫalāyıḳġa düşvār körüngey ve hemme nefsī nefsī digeyler (15) ve ol ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem körüp ötkerip irdiler. olarġa āsān kiçgey. ümmetī ümmetī digeyler ve munıŋ (16) naẓīri vü mānendi ol kim ḥaḳḳ te’ālā mūsā ‘aleyhi’s-selāmnı fir’avnġa yıbardı ve ‘aṣāsını

mu’cize ḳıldı ve aydı ki *in ılḳı* (17) *‘aṣāke li ġayri ‘aṣā* ya’nī ‘aṣāŋnı taşlagil irse ‘aṣā ejder boldı. mūsā ḳorḳup ḳaçġalı uġradı. ḫiṭāb kildi kim *ḫuz̲ū lā taḫaf* (18) ya’nī ejderni tutġıl. ḳorḳmaġıl. mūsādın ḳorḳunç zāyil boldı ve eger ol nevbet ‘aṣānıŋ ejder bolġanını körmese (19) irdi ol kün ki fir’avnnıŋ ma’rekeside körüp ḳorḳar irdi ve mu’cize bolmaḳı hem żāyi’ bolur irdi ve muŋa

74b

(1) oḫṣa. ḫ^{v}āce ‘aleyhi’ṣ-ṣalātü ve’s-selām mi’rāç kiçesi ġayb ‘ālemini ve anıŋ vaḳ’alarını mu’āyene körmes irdi. ḳıyāmet küni (2) özgeler dik ḳorḳup şefā’atġa dem uralmas irdiler. üçünçi ḥikmet iy dervīş, ḥaḳḳ te’ālā bendeleriġa behişt (3) va’de birdi ve dīdār-ı devletiġa müşerref bolmaḳġa ümīd-vār ḳıldı kim *li’lleẓīne ve’l-ḥusnā ve ziyādeten* ya’nī nigü kār ve yaḫşı girdār (4) bendelerġa yaḫşı cezā’dur. ya’nī behişt ve andın ziyāde hem yaḫşı dīdār *el-ḥusnā mubtede’u’lleẓīne aḥsenū* ḫaber ve cem’-i ṭāliblerni (5) dost cihetidin bu bezm-gāhġa teklīf ḳıldı kim *va’llāhu yed’ū ilā dāri’s-selāmi* ya’nī ḫüdāvend ber-ḥaḳḳ teklīf-i behiştġa ki (6) raḥmet ve selāmet ve rāḥat öyidür. bu ni’metniŋ ḥāṣıl bolmaḳıġa vāsıṭa ve bu devletġa yitmekġa rābıṭa, seyyid-i (7) ‘ālem ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemdürler ve mesā’ī ki ḫarīdārlar aŋa raġbet ḳılur bolsa ve anı alġalı uġrasa tā dellāl, (8) ta’rīf ḳılmaġunça müyesser bolmas ve dellāl hem ol metā’nıŋ ḥaḳīḳīni ve muḥaṣṣalını bilmegünçe ta’rīf ḳıla almas. bes ḫ^{v}āce (9) ‘aleyhi’ṣ-ṣalātü ve’s-selām behişt rāḥatıġa ve viṣāl-i devletiġa yitmekġa bā’i<u>s</u> ü reh-nümā irdiler. ol olarnı mihmān (10) serāyıġa ve viṣāl-i ḫalvetgāhıġa ilettiler ve yaḫşı menziller ve le<u>z̲īz̲</u> ṭa’āmlar ve şarāblar ve fāḫire libāslar ve bī-bahā (11) nefīs ḫil’atler ve rengārenk zīver ü ārāyişler ve türlük nāz ü ni’metlerni ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemġa (12) körsetip yandurdılar. andın ṭālibler ve müştāḳlarnı terġīb ḳılmaḳġa yıbardılar. tā ki körmegen yolġa başlaġan dik (13) ve maḳṣūdnı bilmey. ṭaleb ḳılġan dik bolmaġay ve her ni kim aytur. körüp aytġan bolġay ve her kim ki ta’biyet ḳılur ‘āḳıbet-i murādlıġa (14) yitgen bolġay. törtünçi ḥikmet yene bir ba’żı aytur ki ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem ya’nī ḥabīb dost irdiler ve münāsib ol ki (15) dost dostnıŋ barça ḫazīnesidin vāḳıf bolġay. andaġ kim mecāzī pādşāhlar hem bir bendesini muḥabbetiġa (16) ḫāṣ ḳılsa ḫazīne vü defīnelerini aŋa körsetür ve hemmeniŋ anıŋ taṣrīfiġa kirgüzür ve seyyid-i ‘ālem ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemġa (17) ol yir yüzini ḫazīne vü defīnelerini āşikāre ḳıldılar kim *ru’iyet ile’l-arżı fe-ru’iyet meşāriḳuhā ve maġāribuhā* ya’nī yir yüzni (18) yıġılturup ḥāżır ḳılındı. müşerref ve maġrib hemme körsetildi. andın ḫ^{v}āce ‘aleyhi’ṣ-ṣalātü ve’s-selāmnı āsmānġa çıḳardılar (19) ve āsmān

‘ālemini körsettiler. behişt ve dūzaḫnıŋ açḳuçını aŋa tapşurdılar. tā her kim anıŋ şefā’ati devletiġa müşerref boldı. baḫt-ı

75a

(1) ‘izzet-i taḫtı üzre pādşāh-āne kāmrān olturdı ve her kim ki sa’ādetdin maḥrūm ḳaldı. yaḫşılıġ yüzini hergiz (2) körmedi. bişinçi ḥikmet kiltürüpdürler ki āsmān ve zemīn ol zamān ki ‘adem ḫālvet-ḫānesidin vücūd ṣaḥrā’sıġa (3) çıḳtılar ve bu ikev arasıġa münāẓara vāḳı’ boldı. āsmān özini yoḳarı tartar irdi. yir özni ḳavī taşlar irdi (4) ve baḥrü’l-derdde bu münāẓaranı niçe maḥalde muḫtelif ‘ibāretler birle ve ṭurfe işāretler birle uzun taḳrīr birle taḥrīr ḳılıpdurlar (5) ve ol ḫırmendin dāne ve ol ma’dendin zerre bu muḫtaṣarda kiltürüldi. yir ve kökni münāẓarası meselā āsmān aydı. (6) min ṭurfe bülend eyvāndurmin. *Ve’s-semā’u refe’ahā* ya’nī āsmānnıŋ bülend köterdi. yir aydı. min kingir ve meydān- (7) durmin ki *ve ce’ale lekum el-arża bisāṭan* ya’nī sizlerġa yirni kingirüti āsmān aydı. min andaġ kerem-baḫşdurmin. Her der-hᵛār (8) miŋe birseler min ilġa baġışlarmin. yir aydı. min andaḳ bār-keşdürmin. her ḳança yük ḳoysalar tartarmin. āsmān aydı. (9) min bir nūrdurmin. ṣāḥib-rāz ve serverdürmin. āsmān ḳarçısı āfitābnıŋ kūyini ḳırıp taḳdīr çomaḳı birle (10) musaḫḫar ve münevver ḳılıp, min vücūdum meydānıda salıp cilve-gāhġa kiltürürler ki *ve’ş-şemsu ve żuḥaḥā* irādet (11) yitkinçisi ay cevherini miniŋ fīrūze reng kertim yaḳasıġa tökme ḳılıpdur ki *ve’l-ḳamaru izā telahā* ḥikmet bitikçileri miniŋ (12) varaḳlarım muṣḥaf ṣaḥifelerini yulduzlar altunı birle ‘aşr ḳoyup ve ārāyiş biripdür ki *es-semā’u ed-dunyā* (13) *el-kevākibu* ya’nī her-āyīne min ārāyiş her dem uşbu āsmān dünyāġa yulduzlarnı zīneti birle ve ḥıfẓ-ı ḥimāyet saḳçıları (14) miniŋ bu ḳal’a nihādlıġ ve ‘ālī bünyādlıġ meydānım üzre şeyṭān leşkerini şikestiġa taşlar (15) atarlar ve atıpdurlar. *Men ḥafiẓa’l-ḥıfẓte fettebi’u şihābun sāḳibun* ya’nī yulduzlarnı āsmāŋġa zīnet ve şeyṭānlardın (16) muḥāfaẓat üçün ḳıldı. her şeyṭān ki āsmān sermeddin iltürġa ḳaṣd ḳılsa bes şu’lelıġ yulduzlardın (17) ot şerāresi dik şu’le üzülüp arḳasıdın ḳoġlap urġay ve her şām kim tünniŋ ḳara mahmil ‘ilmini (18) bu kök ḳaṣrı üzre tikseler, yulduz leşkeri nūr merkebiġa minip sürūr meydānıda cevelān ḳılurlar ve her ṣıyāḥ (19) āfitāb sulṭānı leşkeriniŋ muḳaddimeleri çendān ḫazīneler ve zer ü zīverler birle cilve eylep bu ḳāfile bender-gāhıdın

75b

(1) ötseler yulduz ḳızları nāz u girişmeler birle anıŋ temāşā ve teferrüciġa miniŋ eyvānım üzre çıḳıp olturur irdiler. (2) yir aydı. iy āsmān, özüŋni tā ki miḳtarsin ve fermān riştesidin boyun ḳaytarıp ser-keşlik ḥaddidin artarsin. (3) özüŋni zīnet ü zīveri üçün āyetler oḳursin. *İnnā ce'alnā 'ala'l-arżı zīneten lehā* ma'nīsidin bī-ḫabersin. (4) tefsīri ol ki yir yüzideki gül ü gül-zār ve sebze vü murġ-z̲ār ve bāġ bostan ve lāle vü reyḥān ādem vü ḥayvān (5) hemmeniŋ yirniŋ zīb ü zīneti ḳıldım. āḫir körmeysin ki ḥikmet bāb-kārı hüner ṣıfatları birle miniŋ (6) meydānım bisātı üzre ḫandān naḳş ve nigārlarnı ne reviş ve ni ṭarīḳa toḳupdur ve ḳudret meşāṭa geri türetmek çaġıda (7) miniŋ reyḥānım ve sünbülüm zülfini bāġ bustānlar ra'nāsı üzre niçük zībā urupdur ve körmedüŋ mü kim (8) lāle-zār ṣaḥnını faṣl-ı bahārda ṣabā nesīmini gül gül-zārda ve bülbül naġmelerini dıraḫt şāḫ-sārıda istiġfār terennümlerini (9) siḥrler bāzārıda bārnı ḳaraġıl ve körgil kim benefşeniŋ tābdār zülfide şimāl niçük taṣarruflar ḳılupdur ve sebze sebz ḫaṭṭıġa (10) gül-zār 'ārıżıda ḳaydaḳ teklīfler tartıpdur ve ġonçanıŋ közi her gülşende bāġ-ı gül-rūyları ruḫsārı (11) temāşasıġa niçük açılupdur ve 'andelīb *ḫuṭbī subḥāne z̲i'l-mülki ve'l-melekūti* dip her gül-zārda bülbüllerġa ma'nīler dik (12) hem sāz ve ḳumrılar dik hem rāz ü muḳarrīler dik hem āvāz āsmān aydı. iy yir, bustān ve reyḥānlardın (13) ve bülbül-i ḫoş-elḥānlardın hīç netīce ḥāṣıl bolmas. eger elḥān kirekdür, ferişte bülbüllerini tesbīḥ naġmeleri (14) ve felek ṣavma'a-nişīnleriniŋ tekbīr ve tehlīk terennümleri bu ḳoçḳaçlar ve teşne açlar ṣavt ṣadāsıdın (15) hīç kemligi yoḳdur ve miniŋ bustānım dik ārāste vü būy āvāze bustān ḳaydadur. miniŋ gülistānım dik (16) ter ü tāze gülistān ḳaydadur. işitmedüŋ mü ḳudret naḳḳāşı miniŋ meydānım ṣaḥnıda yüz tümen miŋ şāḫ ve berkler (17) nūrdın çıḳarıpdur ve her ḳaysı yulduz [illegible] ni ḳızıl mi̲sillik her şāḫ ve berk üzre niçük açıldurupdur ve ay (18) pādşāhı miniŋ eyvānım bārgāhı üzre nūr ḫargāhını 'ayş u ḥużūr bezm-gāhıda tikkipdür ve 'aṭṭār u 'aṭṭār ṣaffet (19) ḥikmet 'ıṭrını ve dāniş 'anberi birbiriġa āmīziş birip ve zühre ki cemāl şehristānıda meşhūrdur. miniŋ bustānım

76a

(1) üzre 'ayş-ı neşāṭ ṭanbūrın iligiġa alıpdur ve āfitāb cemşīdi ẓuhūr bāzārıda nūr perdesi içre rūşenyālıḳ (2) naḳdī ve nef'dārlıġ gencini ġayb ve ḥāżırlarnıŋ başıġa nisār ḳılıpdur. merīḫ bu ṣaḥīfe üzre şen girif ve zürīḫdin (3) tefsir-kār ḳılġan mi̲sillik nefs tapıpdur ve müşterī ki devlet ve sa'ādet engüşterīniŋ yaŋızdur. (4) kemāl kelimesi ve cemāl cilvesi üzre çıḳıpdur ve zaḫl 'alā-yı muḥayyelde şeḳāvet iligini ḥal ḳılıp şaḳīler

ruḫsārıġa sorupdur (5) ve süheylmiz ḫātūn cinnetni dik nāz ve istiġnā itegini salıp ve cüzāz? nigār cemālini nūr vaḳfeleri ve sürūr āyetleriġa (6) nişān ḳılıp ve nebātü'l-ġavṣ ve naḳş u nigārlıġ 'arūslar dik miniŋ bu 'ālī maḳām ḳasrımda lāciverdī taḫt üzre (7) ayaġ sunup yatıpdur. naẓm

bu ṣıfat her ḳaysı gül-zār ḥişārdın

çehresin yūb çeşme-i envārdın

sābit sipāre (8) güyā her ikev

ḳol boyunda taḫt üzre ḳıyrıgu

bular hemme ṣūret 'ālemidin irdi. ammā ma'nā-yı 'itibār birle felek (9) ḳal'ası mindürmin ve mülk ṣavma'ası mindürmin ve 'arş ḳarār-gāhı mindürmin ve kürsī bārgāhı mindürmin. cibrīl (10) ve mīkā'īl ḫargāhı mindürmin. isrāfīl ve 'azrāyil ārāmgāhı mindürmin. meryem oġlı kāşānesi mindürmin. levḥ-i ḳalem (11) sırrınıŋ maḥrem ḫānesi mindürmin ve medrese-yi idrīs mindürmin ve beytü'l-ma'mūr mindürmin. (12) el-ḳıṣṣa āsmān ṣıfat kemāl ve ḥüsn ü cemāl birle bu şūrıda ḥāl tofraḳġa fażīlet isbāt ḳıldı ve yir ġam-gīn ve perīşānlıġ (13) birle ḫacālet başını ḳoyı salup çendān yüz miŋ yıl rūzgār ötkerdi. vaḳtāki ḫᵛāce 'aleyhi'ṣ-ṣalātü ve's-selām (14) 'adem perdesidin vücūd ṣaḥrā'sıġa ḳadem ḳoydılar. yir nāzişġa turdı. faḫr u şerefdin söz başladı. (15) feryād ḳıldı ki iy āsmān ol peyġamber kim on sikkiz miŋ 'ālem anıŋ vücūdı ṭıflıdur ve melekūt 'ālemini (16) muḳarrebleri anıŋ bezmini cur'a nūşıdur. egerçi anıŋ pāk güheri 'ālem-i eflākdın yoḳarıdur. ammā (17) vücūdı aṣlı ve zād birdi. maḥallī tofraḳ 'arṣasıdur. mundın yaratıldı ve miŋe peyġamber yıbarıldı ve minde (18) perveriş ḳılındı. ḫāṣıl ol kim ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem iteklerini tutup āsmāndın ziyāde fażīlet aldı. (19) āsmān mülzem bolup ḫāmūşlıġ kūşeside olturup ḳaldı. andın kiyin kök ṭabaḳaları ḥażreti ḫüdāvend

76b

(1) baḫşında der-gāhıġa nāle ve zārı birle tilediler ki ol ḫᵛāce ṣāḥib-i kerem ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemniŋ mübārek ḳademleri yümni ve bereketi birle (2) anıŋ meydānını münevver ve ṣaḥnını mu'aṭṭar ḳılıp anı ġam ve endūh birle perīşān ḳoymaġay ve ḥaḳḳ te'ālā tilegini tüş ḳıldı. (3) ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemniŋ salṭanat ve sa'ādet taḫtlarını ferişteler boynıġa ḳoyup felek ṭabaḳalarından (4) ötkerdi ve bu yirdin bülend

dereceġa yitkürdi. tā kim āsmān ḫalḳını murādı ḥāṣıl bolġay ve āsmān hem ḫacāletdin (5) ve maḥrūmluḳdın ḫalāṣ tapḳay. altınçı ḥikmet yene bir ba'żı aytur ki ol ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemniŋ āsmān (6) ṭabaḳalarıdın ötkerdiler ve 'ālī derecelerġa yitkürdiler. tā kim ümmetlerini aŋa bī-vāsıṭa tapşurġaylar. güyā ki (7) ḥaḳḳ te'ālā aytur. iy muḥammed ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem yir yüzideki ümmetni siŋe tapşururmin ki olarnı körersin. (8) ümīdi ḳurb maḳāmıġa kilgil kim tapşurġuçını hem körgil. iy muḥammed yavuḳ kilġıl kim siŋe tapşurmasdın (9) burun bular miniŋ birle irdiler ve barça 'aybları miŋe lāyıḳ ve şāyeste irdiler ve ança 'aybları (10) birle min 'ināyet ve keremimni bulardın kem ḳılmadım. sin hem bulardın şefḳat ve merḥametiŋni yıġmaġıl ve bu vechdin (11) taŋla ḳıyāmet küni barça nefsī nefsī digeyler ve ol ümmetī ümmetī digeyler ve munda sırrıdur laṭīf andaġ kim (12) hemme nefsī nefsī digeyler kim nefs ġayrdur. ḥaḳḳ irmes ve ümmet ġayrdur. ḥaḳḳ irmes münāsib ol irdi kim ümmetī (13) ümmetī digen ornıda rabbī rabbī digeyler. līkin munıŋ żımmnıda sırrıdur kim ümmetī dimekniŋ żımmnıda (14) rabbī dāḫildür. andaġ kim ümmetī digen ḥālde teveccühi ümmetġa imes irdi. belki ümmetni tapşurġuçıġa teveccüh (15) ḳıldı. güyā ki aydı. iy ḫüdāvend baḫşende 'aṭāyī kim ḳurb maḳāmıda miŋe 'ināyet ḳıldıŋ. aŋa iltifāt (16) ḳılmasam siniŋ 'aṭā ve keremiŋni ḥaḳīr körgen bolġaymin. lā-cerem bu vechdin ümmetī ümmetini vird ḳıldı. (17) yene bir laṭīfe şerḥ-i ta'arrufda aytur. ḥaḳḳ te'ālā bu ümmetġa 'aceb ikki iş bir ḳıldı. biri ol kim özge ümmetler ḥālini öziġa (18) ḳoyabirdi. hemme zünnār baġladılar ve 'ahd sındurdılar ve peyġamberleri aradın çıḳġandın kiyin yaraşurġa (19) maḥal ḳalmadı. nāçār hemme nefsī nefsī didiler ve ümmetlerini ṣulḥ ve aştı ḳılmaḳġa lāyıḳ körmediler ve bu ümmetni

77a

(1) īmān birle asradı. tā dostluḳ 'ahd-i becā turdı ve ṣulḫġa kiltürmekġa şāyeste irdi. ol-vechdin (2) peyġamberimiz ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem ümmetī ümmetī digeyler. yene bir iş oldur kim egerçi bu ümmet bā-vücūdża'īf ü 'ācizlıḳı (3) birle burunḳı ümmetlerdin çendān çendān cefā-kārlıḳ ve sitem-kārlıḳ pīşe ḳıldılar. ammā āşinālıḳ aṣlı (4) īmān irdi. bāḳī asradılar ve bu cefā-kārlıḳ bu ümmetniŋ ḫ^{v}ārlıḳ ve zārlıḳı üçün imes irdi. (5) belki ikki işni ẓāhir ḳılmaḳ üçün irdi. biri ol ki bu ümmetge dostluḳını ẓāhir ḳılmaḳ. yene biri resūl (6) ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemniŋ şefā'atlarınıŋ uluġluḳını āşikāre ḳılmaḳ irdi kim aytıpdurlar. *'ani'l-cefā* (7) *'alā ḳadri'l-muḥabbeti ve 'aẓume recāhu şefī'un* ya'nī köp cefālarnı köçürmek, muḥabbetniŋ ḳavī ve

muḫkemlıḳıġa delālet (8) ḳılur ve şefā'at ḳılġuçıġa bisyār cefākār ve günāh-kārlarnı baġışlamaḳ anıŋ uluġluḳıdın nişān (9) birür. yittinçi ḥikmet ḫ^{v}āce 'aleyhi'ṣ-ṣalātü ve's-selāmġa kārhāyī ḫalvet irdi kim anıŋ bu 'ibāretġa kiltürüpdürler (10) *lī ma'allāhi vaḳdun lā yese'unī fīhi mülkün muḳarrabun ve lā nebiyyün mürselün* ve hemvāre anıŋ ṭalebi ve cidd ü cehdide irdiler ki (11) biri maḳāmıġa yitkürdiler kim her ne ki ḥāṣıl ve maḳṣūddur. naḳd körgüzgeyler. andaġ kim melek-i muḳarreb kim (12) cibrīldür ve nebī mürsel kim ḫalīlü'l-raḥmandur. 'aleyhimü's-selām anda sıġmaġay yoḳ. belki nebī mürsel ḥażretniŋ (13) tenleri ve melek-i muḳarreb ruḥlarıdur. bularġa hem orun bolmaġay ve ol yirde sıġmaġaylar ve ikki (14) 'ālemniŋ naḳdīnesi bu meclisde hīç nimerseġa arzımas. lā-cerem bu sebāt menzildin ve bu şeş cihāt (15) meclisdin çıḳarıp her ni kim maḳṣūd-ı aṣlī irdi. aŋa körsettiler ve munıŋ misāli ḥażret-i yūnus (16) 'aleyhi's-selām ki felek gerdişidin ve ḫalḳ āmīzişidin melūl bolup bir kūşeni tutup irdi kim fāriġ-bāl (17) dostġa rāz aytḳay ve pādşāhıġa niyāz 'arż ḳılġay. balıḳ ḳursaḳı ḫānḳāhıda aŋa ḫalvetgāh ta'yīn (18) ḳıldılar. bu zikr tesbiḥġa meşġūl ḳılıp murād ve maḳṣūdġa tigürdiler ve ḫ^{v}āce 'aleyhi'ṣ-ṣalātü ve's-selām (19) anıŋ ḥālidin ḫaber birdiler kim *'aleyye tufażżulūnī 'alā yūnis ibn metī* ziyāde bilgeysizler. mini mi'rācımnı

77b

(1) yūnus ibn mettānıŋ mi'rāçġa mini mi'rācım āsmān üstünide boldı ve anıŋ balıḳ içide ya'ni dostġa (2) vāṣıl bolmaḳda ve yoḳarı töben berāber ve bu murādıŋ bolmaḳıda 'arş üstüni ve serā astını ni tefāvut (3) muḳarrar ve ibrāhim 'aleyhi's-selāmnıŋ vāḳı'aları hem bu ṭarīḳa irdi kim anıŋ ḫalvetḥānesi ot (4) içre ta'yīn boldı kim ve anda hīç ġayrınıŋ şuġlı ve daḫli bolmay. öziġa meşġūldür. gāhīġa (5) maḳbūl ḳıldı ve bülend derecelerġa ve uluġ maḳṣadlarġa tigürdi. sikkizinçi ḥikmet yene bir ba'żı aytur ki (6) ḥaḳḳ te'ālā ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemni maḥbūbluḳ ḫil'atiġa müşerref ḳıldı ve munıŋ āvāzesi (7) melekūt 'ālemini dervāzesiġa yitti ve bu nidānıŋ ṣadāsı felek künbezini tamām aldı ve barça mevcūdāt (8) ol seyyid-i kāyināt ve ḫulāsa-yı mevcūdāt sürūr-ı 'ālem ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemniŋ maḥbūbları faḫrı birle (9) ser-efrāz boldı ve āsmān ferişteleri ol *tec'alu fīhā* dip istiġnā körgüzüp *innī a'lemū mā-lā te'lemūn* (10) cevābın işitip irdiler ve bisyār müfessirler aytur. her ni kim ġaybġa ḥavāle ḳılıp irdi. muḥammed ṣalla'llāhu 'aleyhi (11) vesellemniŋ vücūdlarıġa işāret irdi. ya'nī sizler iy ferişteler ādem neslidin hem yamanlar (12) ve küneh-kārlarnı kördüŋler. min ol 'azīz ferzendini körer kim min her ni kim vücūd-ı şerāfetiġa yitipdür.

(13) anıŋ vücūdı bereketidin bu devletni tapıpdur ve her kimke viṣāl ḫalvetḫānesiġa maḥrem bolupdur. anıŋ (14) ḥużūrı bezminiŋ ṭıflıdurlar. lā-cerem vaḳtākim ġayb ve şehādet ‘ālemini yaratmaḳdın maḳṣūd, (15) muḥammed ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemniŋ vücūdları irdi. barça mevcūdlar muḥammed ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemniŋ (16) dīdārlarıġa müştāḳ boldılar ve ḫüdāvend der-gāhıdın ḥażret-i nübüvvet-penāhīġa mülāḳāt (17) bolmaḳnı tilediler ve ḫᵛāce ‘aleyhi’ṣ-ṣalātü ve’s-selāmnıŋ ‘āşıḳ ve müştāḳları köŋlini avutmaḳ (18) üçün toḳḳuz revāḳ üzre çıḳardılar. tā ādem yaratmaḳ belki on sikkiz ‘ālemni peydā ḳılmaḳnıŋ (19) ḥikmetiniŋ aŋladılar ve ol su’ālġa ‘öz̲r ḫᵛāhlıḳ ḳıldılar ve munıŋ mis̲āli ol kim yūsuf ‘aleyhi’s-selāmġa

78a

(1) züleyḫānıŋ muḥabbeti köp ġālib irdi. *ḳad şaġafehā ḥubben* ya’nī züleyḫānı āşufte ḳıldı. yūsufnıŋ ‘ışḳı ve muḥabbeti (2) ve züleyḫānı melāmet ḳılġanlar yūsufnı körmegen irdiler. züleyḫā bularnı melāmetdin yıġmaḳ üçün (3) yūsufġa ḫiṭāb ḳıldı kim *uḫruç ‘aleyhünne* ya’nī iy yūsuf, bu ḫātūnlar ḳaşıġa çıḳġıl. ol zamān kim (4) yūsufnıŋ ḥüsn ü cemālini kördiler. ançа bī-ḫōd ve ḥayrān boldılar ki ḳollarını fıçaḳ birle turb toġraġan dik (5) toġradılar. aṣlā tuymadılar. F*e-lammā re’eynehu ḳaṭṭa’ne eydihünne ve ḳulne ḥāşa li’llāhi mā hāz̲ā beşerün inne hāz̲ā* (6) *melikün kerīmün* tefsīri ol kim ol zamānī kim ḫātūnlar yūsufnı kördiler irse uluġsınadılar. (7) ve ta’accublar ḳıldılar ve ḳollarını kistiler ve aydılar. Pākdur. ḫüdāvend ‘acz ü noḳṣāndın bu hergiz ādemī imes (8) ve hīç ferişтedin özge nimerse dimes. toḳḳuzunçı ḥikmet ba’żı aytur ki ḫᵛāce ‘aleyhi’ṣ-ṣalātü ve’s-selām (9) mi’rāçġa çıḳarmaḳ ḥikmeti ol irdi kim viṣāl-i zülāliniŋ teşne leblериniŋ ve ferişтelerniŋ (10) ‘ibādet ve üslūb ve ādāblarını körgeyler. tā kim ‘ibādet ṭarīḳıda cihed ve istiḳāmetleri ve ḳurbet (11) bezmide z̲evḳ ve şevḳdin ḫiz̲metleri henüz ziyāde bolġay. onunçı ḥikmet yene bir ba’żı aytur. ol ḥażreti (12) ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemniŋ mi’rāçları ḥikmeti ol irdi kim z̲ātı ve ṣıfātı tecellīsiniŋ ni derīd? ü mütevātır (13) ḥuṣūlı birle işitmek mertebesidin körmek derecesiġa yitgeyler ve ‘ilmü’l-yaḳın menzilidin ‘ayne’l-yaḳīn ser-ḥadiġa (14) ulanıp ḥaḳḳa’l-yaḳīn maḳāmınıŋ zīb ü ārāyişi birle ārāste bolġaylar. on birinçi ḥikmet yene bir ba’żı aytur. (15) bu dünyā zindānıdın ol felek eyvānıġa ol sebebdin çıḳardılar kim tā ḫᵛāce ‘aleyhi’ṣ-ṣalātü ve’s-selām ḥażretniŋ (16) laṭīflıġı ve ḫūbluġını körgeyler. dünyā ḥaż ve tatlıġıdın himmet ilikkini tamām yıḳġaylar ve fānīniŋ ḥaḳīḳīni aŋlap (17) binālıġ birle bāḳīni iḫtiyār ḳılġaylar. on ikkinçi ḥikmet tems̲īlīdür ki işāret ehli aytıpdurlar. tems̲īl ol kim (18) delālet viṣāl devletiġa müşerref bolmaḳ ve ‘āşıḳ ve ma’şūḳ birle

ḳavışmaḳ vāsıṭasıdur. niçe kim pādşāh ḳatıda (19) maḥbūbnıŋ ḥüsn-i cemāliniŋ ve ḫalḳ kemālini ta'rīf ve tavṣīf ḳılsa ançа ziyāde bolur. ammā ol müşābihde imes kim

78b

(1) maḥbūb özi cemāli vü kemāliġa ārāyiş birip ve envā' zīb ü zīverler birle yanıp çendān nāzük şemmeler birle (2) cilveler ḳılıp cemāli āfitābını ġayrıdın hīç vāsıṭa bolmay. 'āşıḳ müştāḳġa özini āşikāre körsetgey ve bu mi<u>s</u>illik (3) güyā aydı. iy muḥammed ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem müddetidür kim ḥüsn-i cemālim āvāzesini ve uluġluḳum kemālim debdebesini (4) cibrīldin işitürsin ve miniŋ fażl-ı 'ināyetim zülāliniŋ teşnelikkide *ḳul rabbī zidnī 'ilmen* çeşmesidin viṣāl-i (5) āb-ı ḥayātını istersin. imdi ḳopġıl ve aradın vāsıṭanı kötergil kim ḥüsn-i cemālim kemāl zīveri birle (6) ārāstedür. uluġluḳ ḥicābınıŋ niḳābı ḫūbluḳ 'arūsınıŋ çehresidin açılıpdur ve fażl u (7) 'ināyetimniŋ mālāmāl deryāsı 'aṭā vü kerem mevhībi şuhūr u ḥużūr 'āleminiŋ evciġa çıḳarıpdur. <u>z</u>āt u ḥiddeti (8) ve yegānelikkiniŋ der-ṣıfātı ṣadefidin ayrılıpdur. naẓm

sāḳī şarāb-nāb almış
ol mey yüzidin niḳāb almış

cān ḥücresidin (9) köründi ol
bes şehġa şarāb almış

körmiş yüzi 'aksini mey içre
gerçi yüziġa ḥicāb almış

kil (10) 'ayş u ḥużūr eger hevesdür
her laḥẓa cām-nāb almış

on üçünçi ḥikmet yene bir ba'żı aytur ki ḥaḳḳ te'ālā ḫ^{v}āhişi ol irdi ki (11) ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemni ve ḥareminiŋ cem'-i aḳsāmıġa müşerref ḳılġay ve barça ḳısmlarnıŋ fāżılraḳı ol ki (12) cibrīl 'aleyhi's-selām vāsıṭa bolmay. müyesser bolġay. andaḳ kim yoḳarıda beyān ḳılındı ve müfessirler aytıpdurlar. *āyet-i* (13) *āmene'r-resūl* ol cümledin kim ol pādşāh-ı celīldin bī-vāsıṭa cibrīl mi'rāç kiçesi işittiler ve ol pādşāh

‘ināyetidin (14) barça murādlarını tilediler ve icābet beşāretini taptılar. *Lā tūaḫıẕnā in nesīnā ev aḫṭa’nā* tā āḫir bu bābda laṭīfeler (15) bisyār kiltürdüm. şerāyifü’l-evḳātda mi’rāç başıda muṭāla’a ḳılmaḳ kirek. ḫᵛāce ‘aleyhi’ṣ-ṣalātü ve’s-selāmnı (16) alıp çıḳmaḳnı ḥikmeti ol bolġay kim bu āyet-i kerīmeni ol ḥażretġa özi oḳuġay. ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem on törtünçi (17) ḥikmet naḳlīdür ki āsmān ferişteleriniŋ arasıda ḳīl u ḳāl ve cenk ü cidāl bolup irdi ve aytıpdurlar. (18) tā tört yüz miŋ yıl bu gürf-gūy aralarıda bar irdi ve cevābnı tapmas irdiler ki bu ikki ‘ālemniŋ ḫᵛācesi (19) ve ādemniŋ nūr-ı dīdesi ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem ‘ālem ‘arṣasını vücūd nūrı birle yaruttı ve ḫumār ṣıfat bu āḫir ziyāneniŋ

79a

(1) ḫāk-sārları başıġa saye-yi devlet saldı ve anıŋ kemāl ṣıfatıdın şemme ferişteler arasıda fāş boldı. bildiler ki bu müşkillerni (2) ḥall ḳılmaḳ ol seyyid-i kevneyn ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemniŋ işāretleriġa mevḳūfdur. ḥaḳḳ te’ālā bularnıŋ tilekidin (3) ol ḫᵛāce-yi cihānnıŋ toḳḳuz āsmānġa çıḳardı ve bu müşkil mes’elelerġa kemā-yenbaġī cevāblar birdi ve bu çekik (4) ḳalġan gürūhlarnı bir bir kemā ḥaḳḳuhu ḥaḳḳa yazdı. ol mes’elelerniŋ taḳrīri ve cevāblarınıŋ tefsīri yaḳın furṣatda (5) öz maḥalide ḳılınsa ve aytılsa kirek. inşāllahü’l-te’ālā. on bişinçi ḥikmet andaġ ki ca’fer muḥammed ṣādıḳ rażıyallāhu ‘anhġa aytur. ol (6) mahalde irdi ki ḥaḳḳ te’ālā ḫᵛāhladı ki ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemniŋ ezān ta’līmide ser-efzār ḳılġay. ol zamān kim (7) āsmān ṭabaḳalarıdın öttiler. ‘arş ü kürsī levḥ-i ḳalemdin kiçtiler ve ḫāṣ ḥicābġa, yitti ḥicāb içidin bir ferişte (8) çıḳıp ezān oḳudı. ol ṭarīḳa birle kim ḥālā ma’rūfdur ve ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem işittiler. bu vāḳı’a (9) şerḥ ve tafṣīli birle öz maḥalide kilür ve mezkūr bolur. inşāllahü’l-te’ālā. on altınçı ḥikmet ol ki anıŋ pīş-ḳademlikki ve uluġlıḳı (10) hemme büzürklerġa sābit bolġay kim ve ol beytü’l-muḳaddesde peyġamberlerġa imām boldılar. ferişteler din efżallıḳı żāhir (11) boldı ve yir yüzide maşrıḳdın maġribġa peyġamber ḳıldılar. barça ādem ve perī efrādıġa pādşāh ve ḥākim boldılar. bes mi’rāç (12) kiçeside ḥikmet ḫᵛāce ‘aleyhi’ṣ-ṣalātü ve’s-selāmnıŋ faẓl-ı kemāllerini iẓhār ḳılmaḳ bolġay. cem’-i mevcūdātġa. (13) on yitinçi ḥikmet ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemniŋ avutmaḳ köŋüllerini dünyā ġuṣṣasıdın savutmaḳ üçün (14) alıp çıḳtılar. bolġay kim dünyā, gibr ü tersālardın kāfir ü cühūd-ı bī-ḥayālardın ança melāmet vü melāletler ezā vü ihānetler (15) miḥnet ü riyāżetler çektiler kim anıŋ tedārikki ḫāṣ maḥrem serāyıġa alıp çıḳmaḳdın hīç özge birle bolmas irdi. (16) ḥaḳḳ te’ālā ḫᵛāhladı ki ḥażretniŋ uluġluḳlarını ve mertebelerini bülendlikkini

özleriġa körsetgey. tā kim (17) dünyānıŋ barça miḥnet ü riyāżetü ḫüdānıŋ ol ‘aṭā vü ‘ināyeti aldıda hīç ve nāçiz körüngey ve nāzenīn köŋüllerdin (18) ol renç ü aŋa ber-ṭaraf bolġay ve belā miḥnet tīr-i bārānıġa çendān ol ‘aṭā vü ‘ināyet ṣādlıġ birle ārām ve āsāyiş tapġaylar. (19) on toḳḳuzunçı ḥikmet ol irdi kim va’llāhü’l-‘ālem tā kim ikki ‘ālemniŋ ḳadri ve miḳdārı naẓarlarıdın yitip hīç bolġay.

79b

(1) ve bu sözniŋ ma’nīsi ol ki pādṣāhāne iḥsān ve ḫil’atler ve ḫüdāvendāne ‘aṭā vü ‘ināyetler ki yaḫşı atları uluġ ve bülendlıġı (2) ve ‘izzet ü ḥürmet ve livā-yı ḥamd ü ḥavż-ı kevs̲er ve şefā’atgīri vü maḳām-ı muḥmūd ve barça ḫalāyıḳdın burun ḳabrdin baş kötermek (3) ve cem’ peyġamberlerdin burun behiştġa kirmek ve yene yüz miŋ luṭf ü keremler ki ḥażretġa muḳarrar ve yaḳın ḳılıp irdiler. ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem (4) ve ‘ādet oldur kim mecāzī pādṣāhlar çākerleridin birini ılġap, aŋa ‘aṭā vü iḥsānlar ḳılsa ol ‘aṭā vü ḫil’atlarġa (5) faḫr ü nāziş ḳılur. ol sebebdin kim ol ‘aṭā birle ‘azīz boldı ve ḥürmet taptı. ammā munda barça mevcūdlarnı ḥażreti (6) ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemniŋ vücūdları birle ‘azīz ḳılıp irdiler ve olarnı hīç nimerse birle ‘azīz ḳılmadı. (7) ol-vechdin barça aŋa faḫr ḳıldılar ve olar hīç nimerseġa faḫr ḳılmadılar. *Li-anne’l-iftiḫāra yestelzimü’l-ḥicābe* (8) *‘ani’l-mu’ṭī* ya’nī ‘aṭāġa faḫr ḳılmaġlıġ ‘aṭā ḳılġuçıdın maḥcūb ḳalmaḳ ve yıraḳ bolmaḳnı lāzım tutar. bu sebebdin ḥażretni (9) mi’rāçġa alıp çıḳtılar ve her ni kim olarġa muḳarrar ḳılıp irdiler. hemmeniŋ ḥāżır ḳılıp körgüzdiler (10) ve bularnıŋ ḥaḳīr ve bī-ḳadrlıġınıŋ özlerini ḳadri ve ‘izzetiġa nisbet mu‘āyene kördiler ve aydılar kim (11) *enā evvelü men tenaḳḳa ‘ani’l-arżı le faḫrun ve lev el-ḥamdu biyedihi ve lā faḫrun ve ādemü ve min dūnihi taḥte ve le faḫrun ve enā evvelü men yeḳrā’u* (12) *bābe’l-cenneti* ma’nīsi ol kim yirdin ol tirilip ve yirni yarıp çıḳġuçı mindürmin ve livā-yı ḥamd miniŋ iligimdedür (13) ve ādem başlıġ barça peyġamberler miniŋ ‘alemim astıdadurlar. muŋa hem faḫrım yoḳ ve ol behişt ḳapuġı (14) işigini açġuçı mindürmin ve bularnı hem faḫr ḳılıp aytmasmin ve bular miŋe faḫr bola almaslar. belki min bularġa (15) faḫrdurmin ve barça miŋe faḫr ḳılurlar kim min ‘azīzdürmin. aŋa faḫr ḳılurmin kim ol mindin ‘azīzraḳ bolġay (16) veyā mundaḳ taḳrīr ḳılġaymin ki ḫ^{v}āce ‘aleyhi’ṣ-ṣalātü ve’s-selāmnı mi’rāçġa çıḳardılar ve barça mevcūdnıŋ ḥaḳīrlıġını (17) körgüzdiler. tā ki ḳıyāmet küni şefā’at ḳılmaḳ āsān bolġay. aytıpdurlar ol dem ki ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem ḳāb-ı (18) ḳavseyn maḳāmıġa yittiler. tamām ‘ālemni ayaġları astıda bir çengāl tofraḳ mis̲illik kördüzdiler

ve aydılar. (19) amentü billahi ol zamān aydılar ki iy muḥammed ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem bu hemme 'ālem siniŋ ḫāk-pāyıŋġa ve ayaġıŋ

80a

(1) münevver boldı ve āsmānnıŋ köp yulduzları hem anı ta'biyet ḳıldılar ve andın ol ay çendān miŋ yulduzlar (2) birle hevāġa çıḳtılar ve mekkeniŋ ḥaremiġa kildiler. medīne rūşen ü münevver ḳaldı. meger üç yüz ve altmış öy (3) yene bir rivāyetde tört yüz öy ve ol ay tamām şehr-i ḥaremġa yitti, ḥaremniŋ her ṭarafı yaruḳ boldı. (4) andın yene medīne ṭarafıġa revān boldı ve 'āyişeniŋ öyleriġa tüşti. andın yir yarıldı ve ol ay anda (5) nā-peydā boldı. Ebū bekr razıyallāhu 'anh yıġlayu uyġanıp kildi. 'arab ḫalḳı ta'bīr 'ilmiġa meşhūr irdi (6) ve bildi ki bu ay risālet-i āsumānınıŋ āfitābı ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemdür. dıraḫşān yulduzlar ṣaḥābeleri irdi ki (7) ittifāḳ birle ġurbet iḫtiyār ḳılġaylar ve medīneġa barġaylar ve mekkeġa yanıp kilgeni yulduzlar birle mekkeniŋ (8) feṭḥ bolmaḳınıŋ delīlidür ki ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemġa müyesser bolġusıdur ve yir yarılıp anda kirip (9) peydā bolġanları vefātlarınıŋ nişānesidür ve ebū bekrġa bu tüş vāḳı'asıdın ġam u endūh (10) yüzlendi ve ikki ġam peydā boldı. biri öz vaṭanlarıdın ayrılıp ġarīb bolmaḳ, yene biri ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi (11) vesellemdin ayrılmaḳ idi. āḫir ġarīblıḳġa yüzlengü maḥal bolġu dik ve ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemni (12) ṣoḥbetlerni ḳoldın yıbarmageymin. beyt

cüdālıḳ imiş her laḥẓa sin dik yārdın müşkil

(13) siniŋ yādıŋdın olmaḳ bir nefes ġāfil

el-ḳıṣṣa ebū bekr razıyallāhu 'anh hicret ḳılmaḳġa 'azm ḳılıp ve ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi (14) vesellem birle hem-rāh bolmaḳġa köz tutup turup irdiler ki cibrīl 'aleyhi's-selām kildiler ve hicret ḳılurġa fermān (15) yitkürüp bu āyetni oḳudılar. *Ve ḳul rabbī edḫilnī medḫale ṣıdḳin ve aḫricnī maḫrace ṣıdḳin ve'c'al lī min ledūnike sulṭānen naṣīrān*[49] (16) tefsīri ol ki ayġıl yā muḥammed ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem perverdigārā mini rāst yirdin rāst yir birle çıḳarıp rāst yirġa (17) salġıl ve miŋe öz dergāhıŋdın ḳuvvet birgil ve nuṣrat 'aṭā ḳılġıl ve cibrīl 'aleyhi's-selām kāfirler ḳaṣdını bir bir beyān eylep (18) aydı. yā resūlu'llāh fermān andaġ ki bu kiçe öz ornuŋda yatmaġaysin ve ol kiçe ḳureyşniŋ serdārları (19) ebū cehl ve ebū leheb ve ebī ibn ḫalef

[49] **İsra Suresi, 80. Ayet**: Şöyle niyaz et: "Rabbim! Girilecek yere doğrulukla girmemi, çıkılacak yerden de doğrulukla çıkmamı sağla, bana tarafından yardımcı bir güç ver!".

ve benīye ve yene ve naṣr ibnü'l-ḥāriṯ ve 'aḳabe ibn ebī muġīẓe ve yene cemī' şaḳīler ḥażreti ṣalla'llāhu

80b

(1) ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemniŋ serāyları işigiġa ittifāḳ ḳılışḳan ḳarār birle yıġıldılar ve muntaẓır irdiler ki (2) ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem uyḳuġa barġaylar. andın helāk ḳılġaylar ebū cehl aydı. bu kiçe anı tā ṣubḥġa (3) saḳlap turġaymiz. ṣubḥ vaḳtide öltürgeymiz. tā benī hāşim bilgey ki bu işni cem'iyet ittifāḳı birle (4) ḳılıpdurmiz ve ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem bu ḥālġa vāḳıf boldılar. 'alī el-murtażā razıyallāhu 'anhġa aydılar. (5) iy 'alī, siŋe hicret ḳılurġa fermān boldı. taŋla seferġa müheyyā bolursin. mindeki salıḳnıŋ 'ināyetleri (6) siŋe tapşururmin. tā aygesiġa birgeysin ve bu kiçe kāfirler mini öltürürġa ḳaṣd ḳılıpdur. miniŋ (7) yaşıl yapunçımnı yapunġıl ve miniŋ ornumda yatġıl ve köŋlüŋni tinç tutġıl ki siŋe hīç āfet ü mekrūh (8) times ve murtażā 'alī razıyallāhu 'anh bolurġanlarını barça kiltürdiler ve bir ve yamanı ki peyġamber ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem tapunup (9) yatar irdiler. anı yörgenip ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemniŋ orunlarıda fārigˇ-bāl yattılar ve ḥażreti (10) ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemġa özlerini fedā bildiler. naḳlīdür kim ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemġa 'alī el-murtażā özleri (11) fedā ḳılıp yatḳan kiçe ḥaḳḳ te'ālā cibrīl ve mīkā'īl 'aleyhi's-selāmġa vaḥy ḳıldı ki sizleriniŋ araŋızda (12) birāderlik 'ahdını baġladım ve bizniŋ miniŋ 'ömrini yene yirdin orun ḳıldım. ḳanı ḳaysıŋız ornı (13) tiriklikniŋ tiriklikkiġa fedā ḳılur ve bu ikki muḳarreb aydılar. biz özümizniŋ tiriklikkimizniŋ (14) ġanīmet bilürmiz. yene tiriklikki üçün özümizni ölümġa birmesmiz ve kildi ki niçükdin 'alīġa (15) oḫşa. bolmaysizler ki anıŋ ve muḥammed ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemniŋ arasıda birāder 'ahdını baġladım ve ol (16) öz cānını anıŋ cānıġa fedā ḳılur ve muḥammedniŋ tiriklikkini ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem öziniŋ tiriklikkidin (17) efżal bilür. imdi sizler yir yüziġa barıŋlar ve 'alīni düşmenler şerridin asraŋlar ve bular ḥaḳḳ (18) fermānı birle felek öçidin pervāz ḳılıp rabi'a meskūn 'arṣasıġa kildiler. cibrīl 'aleyhi's-selām 'alīniŋ (19) tikesini başıda olturdılar ve mīkā'īl 'aleyhi's-selām ayaġ ṭarafıda turdılar. cibrīl 'aleyhi's-selām imdi dirler

81a

(1) *necni leke* yā 'alī ya'nī iy 'alī ne yaḫşı kişisin sin dik kişi ḳayda iy 'alī ḥaḳḳ te'ālā sini ferişteleriġa münācāt ḳıldı. (2) ḫüdā rıżāsı üçün ki nefsdin kiçti. Ferişte kilip anı ḫizmetide irgeşti ve ḥaḳḳ te'ālā 'alīniŋ pāreside (3) āyet yıbardı ki *ve mine'n-nāsi men*

yeşrī nefsehü ibtiġāe merżāti'llāhi v'allāhu ra'ūfun bi'l-'ibādi[50] tefsīri ol ki her kim ki ḫüdānıŋ (4) rıżālıḳı ṭalebide özidin kiçse ve ḫüdā te'ālā aŋa mihribāndur cem' bendelerdin ve şāhmerdān hem (5) bu bābda bir niçe beyt inşā ḳıldılar. beyt *daḳḳaytü nefsī ḫayru men vaṭie'l-ḥaṣā ve men ṭāfe'l-beyte'l-'atīḳa* (6) *ve bi'l-ḥaceri ve resūlullāhi hāfe en yumkirūnehü fe-neccāhü zu'ṭ-ṭūli illā lehü mine'l-mekrūbāti resūlullāhi āmenne ve fī* (7) *ḥıfẓi'llāhi ve fī sidri ve bittü arā 'anhum ve mā yusebbitūnenī fe-ḳad nefsī 'ale'l-ḳatli ve'l-esri* terceme yaḫşıraḳ oldur ki (8) ḳılġaymin. ten ve cānım sırr taş basıp her yan kizip yörmekdin oldur, maḳber her kiçe işigini yatısa yamanġa (9) hergiz tüş imes. ḳılıp çendān yügürsem, eyleben ṭavf-ı hecr. vehm ü ḳorḳunç eyledi. peyġamber e'da mekridin (10) ḳādir ber-ḥaḳḳ aŋa birdi. necāt iy dostlar tünni ötkerdi. īmānlıḳ birle şükri asradı. öz penāhīde (11) tutup ḳıldı. olar mekrin ḫıdr. min özümni tiktim āḫir ḳatl ḳılġay. yā esīr tā siḥr ḳoymas gümān (12) ḳıldı. mini bu tün mekr kiltürüpdürler ki murtażā 'alī rażıyallāhu 'anh muṣṭafā ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemniŋ (13) orunlarıda yattılar irse ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem çıḳıp kittiler ve sūresin evvelidin (14) *fe-aġşeynāhüm fe-hüm lā yubṣırūne*[51] oḳup bir çengāl tofraḳġa dem ḳılıp bu tofraḳnıŋ ol (15) ḥāk-pāy bed-girdārlarnıŋ başıġa saçtılar. aytıpdurlar ki ol tofraḳdın bir ġubār ki (16) ol şaḳīler başıġa olturdı. ceng-i bedrde tamuġ otıġa giriftār boldı. ol ḥażreti ṣalla'llāhu (17) 'aleyhi vesellem selāmet andaġ öttiler ki hīç kim ḫaber tapmadı. andın bir kişi peydā bolup bulardın (18) soradı ki munda ne vechdin çoġlaşıp turarsizler. Aydılar. muḥammedni saḳlap turarmiz. (19) sevgend yād ḳıldı ki muḥammed ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem öydin çıḳıp ve sizler ḳatıŋlarġa kilip yanıŋlarġa

81b

(1) tofraḳ ḳoyup öz işġa kitti ve bular başlarıġa ḳol sunup kördiler ki hemme tofraḳ bolupdur. (2) andın öy eşigini yaruġıdın ḳaradılar. her kimerseni kördiler ki ya tīġlıġ ne muḥammed ṣalla'llāhu 'aleyhi (3) vesellem bir ve yamanı yaḳunup yatıpdurlar. ıżṭırāb birle öyġa kirdiler. murtażı 'alī keremu'llāh ve cehd özidin (4) yügürüp turdılar. bildiler ki ol kişi rāst itḳān aygen 'alīdin soradılar. muḥammed ḳayan aydılar. (5) mini anı saḳlamaḳġa mü'ekkel ḳılmadılar. bilmesmin ki ḳayandur. kāfirler şermende ve ḫayrān boldılar. (6) ḫacil ve ser-gerdān bolup bir zamān 'alīni ḳomadılar. aḫir ebū

[50] **Bakara Suresi, 207. Ayetler**: İnsanlardan öylesi de vardır ki, kendisini Allah'ın hoşnutluğunu kazanmaya adamıştır. Allah, kullarına çok şefkatlidir.
[51] **Yasin Suresi 9. Ayet**: Onların önlerinden bir set, arkalarından da bir set çektik, böylece gözlerini perdeledik; onlar artık göremezler.

lehebniŋ işāreti birle ḳoyabirdiler ve dürüstraḳ (7) rivāyet oldur ki seyyid-i ‘ālem ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem ol kiçe yaşunup irdiler. taŋlası āfitāb ḳızġunça (8) andın ridā’larını yörgenip ṣıddıḳ ekber rażıyallāhu ‘anhnıŋ öyleriġa yüzlendiler ve ‘āyişe ṣıddıḳdın (9) naḳldür ki rażıyallāhu ‘anhā aydılar. bir kün öyde olturup irdim āfitāb asıġ irdi. bir kimerse ḫaber birdi ki (10) resūl ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem başlarını yörgep sizler ṭaraflarıŋġa kilür ve hergiz zaḫm imes irdi. ol-vaḳtni (11) biziniŋ ṭarafıġa kilgeyler. devām aydılar. ata ve anam sizġa fedā niçük bolup bu ṭarafġa kiltürdiler (12) ve bu ḥāl irdi. seyyid-i ‘ālem ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem yitip kildiler izin ve ruḫṣat bolġandın kiyin kirdiler (13) ve aydılar. her kimke öyde bardur. çıḳarġıl. Ebū bekr aydılar. siniŋ ehliŋ ‘āyişedin bölek ve hemmesidin (14) özge hīç kim yoḳtur. andın ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem aydılar. miŋe hicret ḳılmaḳġa fermān boldı. Ebū bekr aydılar. (15) yā resūlu’llāh min hem ayaġıŋnı yastanurmin mü. Aydılar. ārī ebū bekr şādlıḳdın yıġladı ve aydı. (16) yā resūlu’llāh ikki tive asrapdurmin. birni ḳabūl ḳılġıl. ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem aydılar. ḳabūl ḳıldım. (17) ammā hebāġa yene bir rivāyet ol ki tive özüŋi bolmaġunça ḳabūl ḳılmasmin. Ebā bekr aydı. yā resūlu’llāh tive (18) ḥażretniŋ minikki aydılar. yoḳlıḳın bir hebāġa ki alıpsin. aŋa alurmin. Ebū bekr aydılar. her nev’ge mübārek (19) ḫāṭıraŋ meyl ḳılur. anı ḳılġıl ve hebāsı yoḳarı ma’lūm bolġay irdi. andın ‘āyişe rażıyallāhu ‘anhā aydılar.

82a

(1) aldırup ve aşuḳup sifr çapduġıġa meşġūl boldum ve bir sifrnānnı ve küşt birle ṭa’āmġa (2) tuşḳardım. andın sifreniŋ lāzımesi müheyyā boldı. ol sifrni baġlamaḳ hīç nimerse tapılmadı. Ebū bekrni (3) ḳızınıŋ bil baġı bar irdi. anı alıp ikki pāre ḳılıp sifrni muḥkem ḳıldılar. yene ṣafīde (4) su alġan ḳaçannıŋ aġzını muḥkem ḳıldılar ve bu cihetdin zātü’n-nitāḳayn at ḳoyuldı. andın kiyin ‘abdu’llāh (5) uryaḳṭ ki yolbaşçılıḳda bisyār māhir irdi. anı kiltürüp yol başlamaḳġa icāreġa aldılar ve ol (6) tiveni aŋa tapşurdılar. andaġ muḳarrar ḳıldılar ki üç kündin kiyin tivelerni sürġarıġa kiltürmek (7) boldı ve ‘āmir ibn fahīreni ṣaḥrā’da niçe ḳoy otlaturġa yaḳın ḳıldılar. tā bir kiçe bular ḳatıġa kiltürüp (8) sütüni saġup içerġa ḳarār irdiler. ‘abdu’llāh ibn ebī bekrke cüst ü çālāk, dānā vü tüvāne ve pehlivān (9) yigit irdi. aŋa aydılar. sin ḳureyş arasıda bolġıl ve her vāḳı’a ki bular içide bolur kiçesi anı (10) bizġa ḫaber birgil ve ol bu işḳa ta’yīn boldı ve bu mühimler muḳarrar bolġandın kiyin ebū bekr rażıyallāhu ‘anh (11) öyde bir munça naḳdīneleri bar irdi. yol çapduḳıġa Aldılar. esmā aytur. ol biş miŋ direm irdi. (12) babam ḳuḥāfe, nā-binā irdi. Aydı. va’llāh ki ebū bekr sizlerni teŋlıġ ve

ḳatıġlıḳġa saldı. sizler üçün (13) hīç nimerse ḳoymadı. min aydım. iy baba, dādem bizġa köp nimerse ẕaḫīre ḳoydı ve ebū bekr naḳdīnesi köyġan yirde (14) bir munça uşaḳ taşlarnı yıġdım ve bir pāre leteni aŋa yaftım babamnıŋ igeni tutup aŋa tigürdüm (15) ve aydım. bu māldur ki bizġa ḳoyupdur. Ebū ḳuḥāfe aydı. imdi ġam yimegil. sizler ki sizlerġa bu kifāyet ḳılur düşni (16) kiçesi sefer ayını yigirme yittisi öyniŋ tüvādānıdın çıḳıp sürġarıġa revān boldılar. seyyid-i ‘ālem (17) ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem ayaġlarını ucını basıp barur irdiler. tā kāfirler iz almasun dip ve ebū bekr (18) gāhī ol ḥażretniŋ aldılarıda yörür irdiler ve gāhī arḳalarıda yörür irdiler ve gāhī oŋ (19) ve gāhī soŋ ṭaraflarıda çevrülür irdi. seyyid-i ‘ālem soradılar. iy ebā bekr, ne üçün gāhī aldımda

82b

(1) ve gāhī keynimde gāhī oŋ yanımda ve gāhī soŋ yanımda çevrülüp yörürsin. ebū bekr aydılar ki gāhī kingāhdın (2) ḳorḳarmin ki mebādā kişi bu köp öltürġan bolġay. bu endīşede ilgeri ötermin. tā bir āfet yiter bolsa miŋe yitgey (3) ve gāhī arḳadın kişi ḳoġlap kilür mü kiyin dip bu ġamda kiyin yörürmin ve köŋlümniŋ bī-ārāmlıġıdın (4) gāhī oŋ ve gāhī çap çevrülürmin. vaḳtāki ol ġārnıŋ dānesiġa yitip irdiler. ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemniŋ (5) kafesleri şekk irdi. yir tiledi ve mübārek ayaġları cerāḥat boldı ve ḳan tamar irdi. naḳlīdür ki (6) ebū bekr ṣıddıḳ razıyallāhu ‘anh ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemni boyunlarıġa alıp köterip gārnıŋ aldıda (7) ḳoydılar ve aydılar. yā resūlu’llāh , ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem bir sā’at toḫtasunlar. ol min kirek tün kiçedür (8) ve ḳarangu ve taġnıŋ kemeri güzendidin ḫāli imes. tā közüm çeşmesidin olturur yiriŋġa su soḳġaymin (9) ve kirpiklerini süpürge ḳılıp ornuŋnı süpürgeymin dip ġārnıŋ içiġa kirdi. ‘aceb ḫarāb u tīre (10) kördi ki niçe müddetlerdin anda hīç kimniŋ ḳademi yitgen imes ve çendān rūzgār ve sā’atlerdin biri (11) hīç kimerse ol yirġa ḳaraġan hem imes. ‘āṣī ve güneh-kārlarnıŋ ‘işyānı nāmesi yüzi dik ḳarangu ve hemvāre (12) ve ġam-gīn ü perīşānlar ve maḥzūn u sāmānlar ġaḫānesi dik nihāyet şekk ü tār ve işṭiyāḳ cerāḥatleridin (13) firāḳ zaḥmetiniŋ ḫaste cigerleri dik pāre pāre ve şāḫ şāḫ belki hicrān otıdın örtengen (14) köŋüller dik şikāf şikāf ve sūrāḫ ve sūrāḫ ve anda yılan ve çıyanlar bī-ḥadd ve ġāyet ve yaman (15) toġḳanlar dik bularnıŋ żıddı ve töhmeti bī-nihāyet ve ebū bekr iginni salıp pāre pāre ḳılıp (16) ḳarangulukda töşüklerni bir bir tapıp ve her pāresini her yıġa tıḳıp ḳoyar irdi. tefsīride aytur. (17) ebū bekrni igini birdi irse bir irdi ki bī-nihāyet bir bahā ve barça töşüklerni bu ṭarīḳa muḥkem ḳıldı. meger bir töşükke (18) aŋa pāre timedi. nāçār mübārek ayaġını aŋa tıḳdı. ança ki

ḳolıdın ḫı̲zmet-kārlıġ ve vefādārlıġ (19) şerāyiṭlerin becā kiltürdi. andın ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemni teklīf ḳıldı. tā ġārġa kirdiler. fi'l-ḥāl

83a

(1) ḥaḳḳ te'ālā ol ġārnıŋ aġzıġa bir yetkinlik dıraḫt ündürdigi atı yıġlandur ve örmeçükġa (2) fermān yitti kim ol kiçe ḫāṣ tārıdın uruş ḳılıp ve iḫlāṣ arḳaġı birlen toḳup ol ġār (3) işikkiġa perde tarttı ve ikki kebūterni yıbardı ki ol kiçe anda ol esbāb ṣeḫm ḳoydı ve ḥażreti (4) ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemni bu ṭarīḳa birle düşmenler şerridin asradı. el-ḳıṣṣa ol kiçe bu ġārda (5) boldılar ve ebū bekr ṣıddıḳnıŋ ayaġlarıġa ança zaḫm urdı ki ṭāḳat kiltüre almadılar. bī-iḫtiyār (6) közleridin yaş revān boldı ve aytıpdurlar. ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemniŋ başları anıŋ (7) ḳucaḳıda irdi ve ḥażret uyḳuda bir ḳaṭre yaş mübārek yüzleriġa tamdı irse uyġandılar. (8) bu ḥālni soradılar ki aydılar. *Ludiġte yā resūlellāh* ya'nī yılan çaḳtı. ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem mübārek (9) āb-dinlerni yılan zaḫm urġan mecelġa saldılar. şu īmān şifā taptı. andın ṣubḥ ẓāhir boldı (10) ve āfitāb şāhınıŋ çendālları ḳaranġuluḳ leşkeriġa şikest birip maḳhūr ve nā-būd ḳıldı. (11) ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem ḳarap kördiler ki ebū bekr yılanġaç öltürüpdür. bu ḥālni soradılar. vāḳı'anı (12) taḳrīr ḳıldılar. ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem ve atam ebū bekr mekkedin çıḳtılar taŋlası cem' ḳureyş bizniŋ (13) menzilimizġa kilip işik ḳaḳtılar ve min çıḳtım. kāfirler mindin soradılar. ataŋ ḳayan aydım. bilmesmin. ebū (14) cehl yüzümġa bir ṭayanç urdı ki ḳulaḳ munça ḳayyim ḳulaḳımdın üzülüp kitti. andın ebū cehl buyurdı. (15) tā mekkeniŋ yoḳarı ve nevbāsıġa hemme yirde nidā ḳıldılar ki bir kimke muḥammed ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemni ebū bekr birle muŋa (16) kiltürse yüz tive aŋa 'ıṭā ḳılurmin. veyā her kimke mini aŋa başlasa aŋa mühim yüz tive birürsin ve ḳureyşni (17) yigitleri tīġ ve şemşīr ḳollarıġa alıp māl ṭam'ıda taġ ve beyābānlarnı kizip çıḳtılar ve ḳāyifeni ki (18) ebū bekr kerz dir irdiler. hem-rāh ḳıldılar ki izçi irdi ve ebū bekr izlep taşurġarıġa yitkürdi ve aydı. (19) maḳṣūduŋlar mundın özge yirġa barġanı yoḳ bilmedim ki āsmānġa çıḳtı. veyā yirġa çökti ve yene bir rivāyet ol ki

83b

(1) ḳāyif aydı. murādıŋlar bu ġār içre kāfirler kebūterniŋ uvasını ve öremçi perdesini körüp ḳāyifġa (2) aydılar. sin uçuḳupsin. bu örgemçi muḥammed ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem vücūdġa kilmesdin burun bu ġārġa (3) igelenip perde tartıp iken. naḳlīdür ki kāfir ança yavuḳ kildiler ki tā ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemġa (4) ḳırḳ gez ḳalıp

irdi. ḳāyif aydı. maḳṣūduŋlar bu yirdin ötgeni yoḳ. ebū bekr bu sözni işitip ġam-nāk (5) boldı ve közidin yaş töke başladı. seyyid-i ‘ālem ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem aydılar. iy ebū bekr, niçükdin yıġlarsın. (6) aydılar. yā resūlu’llāh ḳorḳarmin ki mebādā z̲āt bā-berekātıŋġa āfetī yitgey ve islām dīni vīrān bolġay. (7) ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem aydılar. iy yār-ı pesendīdem ve iy öremçi perdesi içide nūr-ı dīdemler *lā taḥzen* (8) *inne’llāha ma’anā* ya’nī ġam yimegil ki ḫüdā bizġa yārdur. Ebū bekr aydılar. yā resūlu’llāh , bu il astın ḳarap bizni (9) körgeyler. aydılar. iy ebū bekr ol ikki kişige üçünçisi fedā bolġay. olar ḥaḳḳıda niçük ‘itiḳād ḳılursin. (10) ebū bekr bu sözniŋ ḥaḳīḳīġa bütip aydılar. yā resūlu’llāh ḥaḳḳ te’ālā bizġa yār mu. aydılar. ārī. fi’l-ḥāl (11) yaşını arıttı ve iḫtiyār riştesini ḳudret iligiġa tapşurdı. tefsīr-i kiberde bitipdürler ki (12) imām ḥasan baṣrī raḥmetu’llāhi ‘aleyh bir yārıge ebū bekrniŋ yıġılarını yād ḳılıp yıġlar irdiler. naḳlīdür. (13) ve yene yaşlarını pāk ḳılġannı yādlanıp başını iritür irdiler. naḳlīdür kim ḳāyif müşriklerni delālet ḳılur (14) irdi ki ġarażıŋlar bu ġārdadur ve bisyār mübālaġa ḳılur irdi. bir cemī’ kāfirler ġārnıŋ işigiġa kildiler (15) irse kebūter uvasıdın uçup çıḳtı. bular toḫmını ve örmeçük perdesini körüp aydılar. eger ġārġa (16) kirgen bolsa toḫmlar sınġay irdi ve örmeçük tārı üzülgey irdi. ḥażreti ḫ^{v}āce-i (17) ‘ālem ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem bildiler ki ḥaḳḳ te’ālā örmeçi perdesi birle bularnı asradı ve kebūter bahānesi (18) birle kāfirler şerridin selāmet tuttı. kebūterġa yaḫşıġına du‘ā ḳıldılar. aytıpdurlar. tā bu demġa her kebūteri (19) ḥaremde bardur. hemme cüft ol kebūterniŋ uruġıdındur ki yaḫşı du‘āġa müşerref boldı ve munça ‘amelidin

84a

(1) tutmaḳ ve olturmaḳdın tā ḳıyāmetġa selāmet ḳaldı. naẓm

ḳanımnı ḳılma ḫāk deriŋġa ḥilāl hīç

ka’be (2) kebūteri ḳanı tökmaḳ ḥarāmdur

ve örmeçük ḥaḳḳıda aydılar ki leşkeridür. ḥaḳḳ te’ālā leşkeridin ve öltürmekdin (3) hem men’ ḳıldılar ve ‘ilām alurıda kiltürüpdür. ḳureyş ol zamān ġār aġzıġa yittiler. bir ferişte (4) ādemī ṣūretide aṭlanıp turup irdi. muḥammed ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemni munda istemeŋler. belki (5) ḳabīle ve ādemīler ki bu arada yavuḳ ve yıraḳ bardur. anda baḳıŋlar. andın ḫalāyıḳ bir ṭarafġa perākende (6) boldılar ve ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem ebū bekr rażıyallāhu ‘anh birle ol şaḳīlerniŋ şerridin (7) amān taptılar. naḳlīdür kim üç kiçe ol ġārda turdılar ve her kiçe ‘abdu’llāh ibn ebī bekr ġārda (8)

bularġa hem-rāh irdi. seḥer vaḳtide çıḳıp kiter irdi. bāmdād vaḳtide ḳureyş arasıda (9) bolur irdi ve bir vāḳı'a ki ḳureyş arasıda bolsa kiçesi kilip ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemġa (10) aytur irdi ve bularnıŋ mekridin āgāh bolup kilür irdi. 'āmir ibn fahīre ki ebū bekrniŋ ḳulı irdi. (11) ḳoylarnı ṣahrāda otlatıp bir vaḳt bolġanda ġār işigige kiltürür irdi. tā ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem (12) birle ebū bekr ṣıddıḳ süt birle rūzgār ötkerür irdiler. tā üç kiçe ve kündüz bu minvālde ötti. andın kiyin (13) ḥażreti ḫᵛāce 'aleyhi'ṣ-ṣalātü ve's-selām ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem medīneġa bardılar ve bu ḳıṣṣanıŋ laṭīfeleridin sikkiz laṭīfe bu bābda (14) kiltürüldi. tā ki işāret ehli hem fāyide alġaylar. bilgil ki iy dervīş, bir pādşāh ki düşmenġa ġālib bolur (15) ve nuṣrat tapar. elbette leşkeriniŋ ḳuvvetiġa ve öziniŋ uluġluġı ve debdebesiġa nāziş ḳılur. ammā (16) ḥaḳḳ te'ālā leşkeri bölekdür. gāhī pīşe anıŋ ḳudreti meydānıda sayhālar bolur ve gāhī cümle 'aḳl u firāset (17) kemālin körsetüp pend ü mevı'ẓa ḳılur ve gāhī reh-nümālıḳ körsetür ve gāhī taş tesbiḥ aytur ve gāhī müvesves (18) īmān ve ma'rifetġa ba'iş bolur ve gāhī āyet āsitānesin çevrülür ve gāhī 'aṣā ejdehālıḳ körgüzür (19) ve gāhī ġār-rāz dellāllıḳ ḳılur ve gāhī örmeçük perde-dār bolur. beyt

ḳılur örgemçidin ol perde-dārı

84b (1) çü pīşe neşteridin zülfiḳārī

ikkinçi laṭīfe kiltürüpdürler ki ḳaçan ki resūl ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem ġārġa (2) kirdiler. cibrīl yek aydılar. ilāhī icāzet bolġay mu ki barġaymin ve ol ġārnı ḳanatım birle yapġaymin. belki (3) ol ṭaġnı hem yaşurġaymin. ḫıṭāb kildi ki iy cibrīl, min settār-ı ḥaḳīkīdürmin. ḳudretim kemāliniŋ (4) teḳāżāsı andaġ ki cānverleriniŋża'īf ü 'ācizraḳı birle düşmenlerni mekrini def' ḳılġaymin. (5) andın örmeçükni yasavulluḳġa yıbardı ve örmeçükġa fermān yitti irse fi'l-ḥāl secde-i şükrāne becā kiltürdi. (6) ḥaḳḳ te'ālā aydı. iy ża'īf, barġıl. devām turġıl ve cibinġa ḳanat ḳılġıl. ammā himmetni bülend tutḳıl ki ve min (7) ḳurbet ḫāḳānını simurġını siniŋ dāmıŋġa kiltürgeymin. bu ümīd birle yene bir rivāyetde kördüm ki (8) yitti yüz yıl bu ġār işigini saḳladı. ne kündüz ārām taptı ve ne kiçe uyḳuġa meyl ḳıldı ve ol kiçe ki (9) ḫᵛāce-yi 'ālem ṣallallāhü 'aleyhi vesellem ġārnıŋ işigige yittiler. fermān yitti ki bu ġārġa kirgil. bir ża'īf şikesteġa sini (10) dīdār nīk-va'desini birip irdim. bir sā'at cemāliŋ lezzeti ḥużūrıdın āsāyiş tapsun. ḫᵛāce 'aleyhi'ṣ-ṣalāvatü (11) ve's-selām kirdiler irse örmeçük örgemçilikġa turdı ve riştesidin urmaḳ ve uruş ḳılıp (12) perde toḳurġa muḳayyed boldı ve ol iŋiçke tārı üzre her ṭaraf ṭınāb bāz-dik yügürürġa turdı. (13) ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem ṣıddıḳġa aydılar. rażıyallāhu 'anh. iy ebū bekr, çendān müddetdin beri bu endīşede

(14) irdi ki ümmetlerim tel ṣırāṭdın niçük ötkeyler. el-ḥāl ġaybdın andaḳ ilhām birdiler ki bu kün perde- (15) dārnı bu nev’ siniŋ pāygāhıŋda mundaġ turġuzdum. taŋla dost-dārlarıŋnı hem tel ṣırāt (16) üzre ötkergeymin. üçünçi laṭīfe örmeçük tārını toḳudı ve kebūter toḫm ḳoydı ve küffārlar aydı. (17) eger bu ġārġa kişi kirgen bolsa irdi, bu tārlar üzülür irdi ve bu toḫmlar sınar irdi. kebūterler (18) ḳaçar irdi taşḳarı. kāfirler bu sözni aytur irdi ve bu ikev ġār içide bu sözni işitür irdiler. (19) iblīs, ‘aleyhi’l-la’ne uġradı ki ġammāzlıḳ ḳılġay. fermān yitti ki iy cibrīl, cüst bolġıl. düşmen düşmenlik

85a

(1) ḳılmasdın burun def’ ḳılġıl. cibrīl ‘aleyhi’s-selām anı bir ḳanat urdı ki yitinçi ḳat yirġa çökti ve bī-hūş (2) yıḳıldı ve bu bābda işāretīdür ki bu kün şeyṭān ḳaṣd ḳıldı ki tā ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemġa düşmenlik (3) ḳılġay. cibrīl ‘aleyhi’s-selāmnıŋ bir ḳanat urmaḳları birle ol fāsid ḫayāli hīç ve bāṭıl boldı (4) ve āḫir demde hem ol la’īn cüst-cūyıġa kirgey ki mekr ḳılġay. tā bizniŋ sinemiz gencīnesidin naḳd alıp ḳaçġay (5) nüfūz-ı billah eger bir ‘ināyet naẕīri birle ḥaḳḳ te’ālā anı bizdin def’ ḳılsa belki esfele-i sāfilīnġa taşlasa ve bende-i (6) dermāndeniŋ derecesini ‘ālī ‘aleynġa çıḳarsa anıŋ keremi kemāli digār-sāzlıġıdın ve nihāyet (7) lüṭf ü bende-nüvāzlıġıdın hīç ‘acīb ve ġarīb imesdür. törtünçi laṭīfe iy dervīş, andaġ kiltürüpdürler (8) ol örmeçük şol örmeçük irdi ki ḫalīlü’l-raḥmanġa ḫāne-i ka’beniŋ miḳdārı ta’līm birmekġa (9) ıbarıp irdi. andaġ ki ka’be bināsı bābda ve rükn-i evvelde ötti. fermān yitti ki iy örgemçi ḫalīlġa reh-nümālıḳ (10) ḳılġan cihetdin taġlar kūşeside menzil ḳıl ki bir şahbāznı siniŋ dāmıŋġa ilendürgeymin ve anıŋ (11) viṣāl-i devleti birle kemāl derecesiġa yitkürgeymin. iy dervīş vaḳtāki örmeçük dostnıŋ öyiġa yol (12) başçı bolsa muḥammed ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemniŋ viṣāl-i devletiġa müşerref bolġay. bende ki ṣadānıŋ (13) öyiġa bendelerini delālet ḳılsa ve kelime-i lā-ilāhe illa’llāhnı ta’līm birse anı hem muḥammed ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemniŋ (14) cemāli ber-kemālleriġa müşerref ḳılsalar anıŋ keremidin ‘acīb ü ġarīb imes. bişinçi laṭīfe iy dervīş, örmeçük (15) zikriniŋ laṭīfeleri mezkūr boldı. imdi yılan zikridin işitgil. tācü’l-ḳaṣaṣda kiltürüpdürler. (16) bir kün bir yılan ‘īsā ‘aleyhi’s-selāmnıŋ ḳatıġa kildi ve aydı. yā rūḥu’llāh, mekkeniŋ yolı ḳayandur. ‘īsā (17) ‘aleyhi’s-selām aydılar. iy yılan, mekke birle siniŋ ne işiŋ bar. aydı. altı yüz yıldur ki muḥammed ṣalla’llāhu (18) ‘aleyhi vesellem mihr ü muḥabbetleri köŋlümde bar irdi. el-ḥāl ol muḥabbet ġalebe ḳıldı ve köŋlümni ḳarar eyledi. (19) anıŋ ṭalebide barurmin. ‘īsā ‘aleyhi’s-selām aydılar. iy yılan yene altı yüz yıldur ki anıŋ vaḳtiġa andın

85b

(1) mekkeġa nişān birdi. yılan ol ḫᵛāce-yi cihān ‘ışḳıda ser-gerdān ve bī-ḫānūmān başı birle ḳavī urup (2) gāhī yumalanıp ve gāhī yügürüp yörür irdi ve aytur irdi ki beyt

baġlap bilimni mūr dik ḳavī (3) urup mānend-i mār

ġār ġamıŋ ḳıldı vaṭan ‘ışḳıŋdamin iy yār-ı ġār

tā ki köŋül zār u zebūn derdim dāġı (4) -dın füzūn

bolġay ḳaçanġa ġarḳ ḫūn-ı ‘ışḳıŋda bu cān u fikār

‘ayb itme minde yoḳ hūş köŋlümde (5) eyler ‘ışḳ cūş

cānımda hīç ārām yoḳ köŋlümde hem ṣabr u ḳarār

el-ḳıṣṣa ol yılan ḳildi ve ol ġārda (6) altı yüz yıl işẕārlıḳda olturdı ve yitmiş töşek ol ġārda peydā boldı. belki yitmiş türlük (7) firāḳ ġam-ḫānesidin viṣāl-i gülşen serāyıġa işik açıp irdi ve munça töşeklerdin ġarażı (8) ol irdi ki mebādā maḳṣūd yolı bir bā’iş birle baġlansa yene birbiri birle ḳaraġay ve ṣıddıḳ rażıyallāhu (9) ‘anh ol töşüklerni muḥkem ḳıldı ve ol ikki töşükġa söngel çāḳını ḳoydı. yene bir rivāyet (10) yene bir töşükġa cehengini ḳoydı ve ḫᵛāce ‘aleyhis’s-selām mübārek başlarını ṣıddıḳnıŋ tizleriġa ḳoyup (11) dīde-yi nergisleri uyḳuġa meyl ḳılġan irdi. ebū bekr ṣıddıḳ rażıyallāhu ‘anh ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemni (12) mübārek yüzleriġa ḳarap yıġlap olturur irdiler ve aytur irdiler. iy ḳuḥāfeniŋ oġlı hīç (13) bilürsin mü ki niçük devlet ‘izzetiŋ mebādā bu devlet sindin zāyil bolsa niçük ḳılursin. aytur kim (14) bu ma’nī köŋlümġa ḫuṭūr ḳıldı irse hātifi nidā ḳıldı ki el-ṣıddıḳ köŋlüŋni ḫoş tutġıl. hergiz sini (15) andın cüdā ḳılmasmin. dünyāda aŋa yār-ı ġār bolġaysin ve ḳıyāmetde behişt içide hem asrar. (16) el-ḳıṣṣa ol yılan dīdār temennāsıda başını çendān mertebe ebū bekrniŋ ayaġıġa sürdi ki ayaġıŋnı (17) alġıl. tā bir laḥẓa közümni dost dīdārıġa açġaymin. yılan bir kūşe dendān birle āzār birmekdin (18) özge çāre tapmadı. aytıpdurlar. ḫᵛāce-yi ‘ālem ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem ol yılandın bu küstāḫlıḳ bā’işini (19) soradılar. yılan cevāb aydı. altınçı laṭīfe hem tācü’l-ḳaṣaṣda bu bābda ‘aceb naḳlī kiltürüpdür ki ebū bekr rażıyallāhu ‘anh

86a

(1) astıda bir avuç tofraḳdur. eger ḳıyāmet küni mindin ḫāk-pāyıŋ miḳdār niçe ṭaleb ḳılsaŋ hergiz dirigˇ (2) tutmasmin. ḫāṭrıŋnı ḫoş tutḳıl ve himmetni bülend ḳılġıl. bu iş ḫᵛāh tola ḫᵛāh az bolsun siŋe hergiz şekklik (3) bolmas. her ni kim köŋlüŋ tiler. ol müyesser bolur. on toḳḳuzunçı ḥikmet naḳlīdür ki ḫᵛāce-yi ‘ālem ṣalla’llāhu (4) ‘aleyhi vesellemniŋ nūrlarını özge ḫalāyıḳdın burun aḥadiyyet nūrıdın peydā ḳıldı ve aŋa üç maḳām müheyyā (5) ḳıldı. heybet maḳāmı ve luṭf maḳāmı ve ḳurb maḳāmıda turġuzdı. tā āşinālıġ ḥāṣıl boldı. miŋ yıl ḳurb maḳāmıda (6) turġuzdı. ḥaḳḳ te’ālā birle ülfet peydā ḳıldı. vaḳtāki ol pākize rūḥnı ol maḳāmdın beden ḳalıbıġa saldılar (7) irse burunḳı maḳāmını ārzū ḳıldı ve müştāḳ boldı. andaġ kim bī-ārām ve bī-ḳarār boldı. ot yaŋlıġ yandursalar (8) ançа ıżṭırāb birle yoḳarı ṭarafıġa meyl ḳılurlar ki hīç ḳarār ve ārām ala almas. Ol-vechdin ki vaṭanı ve mekānınıŋ (9) z̲evḳı vü şevḳıdın turmaḳġa ṭāḳat ḳıla almas. ol ḳuş mi<u>s</u>illik bāġ u bustāndın tutup ḳafesġa salġaylar (10) veyā bendġa giriftār ḳılġaylar. ıżṭırāb ḳılur ve her ṭaraf yumalanur ve özini yirġa çalur ve bu hemme vaṭan iştiyāḳıdın (11) ẓuhūrġa kilür. Anda ḳıla *bi-lā mu’īn* aytur. tercemesi budur. sin ol şehbāz kim bu dāmgāhda toġmaġıl. ārām tilersin (12) ki vaṭan şehbāzı ḥidāyet eyleben pervāz. muḥabbet gülşeniġa bülbül ol ‘ışḳ içre iy ḳudsī gül ü gülşen (13) temāşāsın tiler bolsaŋ sin iy şehbāz. el-ḳıṣṣa ol mübārek rūḥnı ol heybet maḳāmıda güz̲āriş birdiler (14) ve luṭf maḳāmıda perveriş ḳıldılar ve ḳurb maḳāmıda nüvāziş ḳıldılar ve bu maḳāmlar iştiyāḳıda ten ḳalıbıda ḳarār (15) tapmaġay ve ol ḳurbnı hemvāre ārzū ḳılur irdi ve cānnıŋ ḳurb maḳāmıda bedensiz yitkürmekniŋ (16) vechi yoḳ irdi kim cānsız ten şerī’at işiġa ‘āciz kilgey irdi ve bu nefssiz ṭıflıdın anda (17) ilettiler ve nefsniŋ ol yirġa köŋli tüşti ve aydı. yaḫşı vaṭan ve ḫūb maḳām iken ve mundın yanmasmin (18) ve bu ma’nīni bu ‘ibāret birle aytur kim ve fi ḫıṭābı kildi kim iy çeşmim eger ṭaleblerni sin miŋe başlamasaŋ kim başlaġay (19) ve ma’rifet işiklerin ‘āriflerġa sin açmasaŋ kim açġay. naẓm

bu her nefsiŋdin ol miŋ aġırlıġ

her ḳaysı tapıp hezār 86b (1) saġlıġ

ger bolsun ölük veyā ki mecrūḥ

sindin bu tapıp şifā ve ol rūḥ

iy dervīş, ḫ^{v}āce ‘aleyhi’ṣ-ṣalātü ve’s-selāmnı (2) misilleri ol şehbāz misillikdür kim miŋ diyārġa alġaylar ve anıŋ bir ḳuçḳaçġa ḳoşġaylar kim bir yılġa yanmaġanı (3) iy muḥammed ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem, min miŋ şehbāżım. sin ve siniŋ birle niçe ḳuçḳaçlar kim ‘āciz ümmetdür. (4) ṣayd ḳılurmin ve eger sin munda turup ḳaysıŋ olarnıŋ miniŋ der-gāhımġa kim yitkürür. naẓm

sin ‘ışḳnıŋ şehbāzısın

(5) ol şāhnıŋ hem zārısın

bu nev’ ṣayd itmek üçün

kildiŋ uçup şeh iligidin

iy dervīş ḫ^{v}āce ‘aleyhi’ṣ-ṣalātü ve’s-selām hem ṣayd (6) ve hem ṣayyād irdi kim *innā mine’llāhi* cān kāsesidin uçup *be’astü ile’l-üsūdi* maẓmūnı birle ṣayyādlıġ (7) ṣūretide tamām ‘ālem ṣaydgāhını kizip pervāz ḳılur irdi. Bu ḥadīsniŋ tercemesi ol kim min ḳara ve ḳızıl ve yaşıl (8) nārı ve biri ‘avām ve biri barçaġa peyġāmberdürmin ve ol ki viṣāl ḳuşunı *unẓur ileyke* birle ṣayd ḳılmaḳġa uġradı. (9) ġāyet ġarīz ve ercümendlikdin *len terānī* evcide āşiyān ḳılıp irdi. bolmadı ‘āḳıbet bu şehbāz bülend (10) pervāzınıŋ rāz ve niyāzı iligiġa çendān ‘işve ve nāz birle *elem terā ennī rabbuke* bes ḳuş hem ol irdi. dāne hem ol (11) şem’ hem ol irdi. Pervāne hem ol *unẓur ileyke* ma’nīsi ol kim mūsā ‘aleyhi’s-selām aydı. ḫüdāvendā miŋe özüŋni (12) āşikāre ḳılġıl. tā kim sini köreyin ve *len terāni* ma’nīsi ol ki ḥaḳḳ te’ālā aydı. Hergiz mini sin köre almassin. *elem terā ennī rabbuke* (13) iy muḥammed ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem āyā perverdigārıŋnı körmediŋ ve aŋa ḳaramadıŋ. Elbette közgil ve dīdārdın bolgil. (14) rubā’i mindürmin özümġa ġam içide ġamḫ^{v}ār ‘ışḳ içre tamām ‘ömr ser-keşte zār miḥnet [illegible] kiçer furār (15) ṣayd min ve özümġa min dört nigār yigirmelençi ḥikmet. İy dervīş-i ferzāne, ḥażreti ḫüdāvendiġāne yitti felek (16) ḳaṣrını bir bir üstün köterip ḳudreti kemālin körgüzdi ve bu ins ḫāngāhınıŋ ‘ālī erkān eyvānını (17) ve ḳuds bezminiŋ zer-efşān şād-revānını ḳudret hevāsıda mu’allaḳ turġuzdı. naẓm

ḫüdāyī ḫālıḳ kevneyn-i ḳādir muṭallā

(18) bahā renklidin itti bu künbede rızı

ne anda ḫāsit eyle mi’mārġadur bāzār

yıġaç az ger kiyge yoḳ daġr revnaḳ

ḥiṣār (19) eyledi bu şīşereng eyvāndın

ki ḳıldı çevresiġa müheccir kürān ḫandaḳ

andın ḥikmet bitikçileri bu yitti ḳat

87a

(1) āsmān ṭabaḳalarınıŋ laṭīf varaḳları ṣafḥasını yulduz altunlarıdın ‘aşr ḳoyup ve kümüşleridin ḫas ḳoyup (2) ārāyiş birdi. *İnnā zeyyenne’s-semā’e’d-dünyā bi-zīneti’l-kevākibi* ve irādet yitkinçileri aynıŋ şu’lelıġ cürmini altun tökme yaŋlıġ āsmānnıŋ (3) fīrūze-renk kertesini yaḳasıġa taḳadı ve ḳudret ḳırıcısı āfitābnıŋ altun köyini emr-i fermān iligi birle ḳırıp (4) yumlaḳ kūy ḳılıp cihān güleş serāyınıŋ meydānıġa taşladı. naẓm

bu yitti künbend pür nūr her dem örülür bī-ḫūd

körünmes (5) gerdişidin anı özge hīç bir mevcūd

evveli her dāniş ehli ṭab’ıda ma’lūm irür. bu kimni anıŋ bu şidin lāzım andaḳ (6) ḳādir-i ma’būd bu dürr-i cevher-bār güher-niṣār felek kemisi emr ü fermān deryāsıda üç müvecceh üzre revān boldı (7) ve pergār ṣıfat ‘ālem dāyiresini merkezi üzre çevrülmekġa fermān boldı ve yulduz şeh-süvārları felek meydānı (8) üzre nūr ‘ilmini ẓuhūr ‘āleminiŋ leşkeri yolıda tikti. *Ve bi’n-necmi hüm yehtedūne* ya’nī yulduzlar gerdişi birle rāst yolnı (9) kizerler ve her ḳaysı öz ḥāliniŋ ta’rīfde ve faẓl-ı kemāliniŋ vaṣfıda sa’y körgüzür irdi. Bu cümledin biri ay birle āfitāb (10) arasıda münāẓara ve mücādelede irdi kim çendān yıldın biri vāḳı’ irdi. gāhī evvelḳı felek ḫargāhıdın (11) ve ḥuṣūmet iligini āfitābnıŋ itegiġa sunar irdi ve gāhī altun ṭanāb āfitāb törtünçi künbenddin (12) nizā’ ve cedel iligi birle ay yaḳasını tutar irdi ve ay aytur irdi kim min tün vilāyetiniŋ şāh mekkārı (13) min ḳamer atlıġ ve bedr laḳablıġ şehriyārıdurmin ve her zamān ki tün hundūsı maġrib çehresin nümāyān ḳılsa (14) ve ḳarangu kiçe ḳara libāsın ve sīne ridā’sın başıġa salsa ve alsa ve yulduz ve dükkān-dārları felek şehriniŋ bāzārı (15) künleri nūr ḳumāşını cihān ve dükkānıda yayıp salsa ṭavr minberleriniŋ ḫaṭībleri ẓuhūr ma’rekeside [illegible] (16) *eẓ-ẓulumāti ile’n-nūri* ḫuṭbesini miniŋ atımġa oḳuġaylar. Min kim pādşāhlıġ yaḫşı üzre muraṣṣa’ tāc başımda ve uluḳluḳ (17) ḫil’ati

ignimdedür. züḥal yoḳarı turup aṭlasdın libās kiyüp büzürkvārlıḳ şīvesi ve şehriyārlıḳ ṭarīḳasıda (18) yitinçi felek ucıda miniŋ ḫizmet-kārlıġımġa bil baġlap turupdur. Müşterī libās müşterī kiyip ḳāżīlıḳ ve pīşvālıḳ (19) manṣıbıda ḥükūmet ṭāḳıġa yulanıp cihān-muṭā' fermānım birle ḥükmümni ḫāṣ 'āmġa yitkürüpdür ve merīḫ nuṣrat ḥançerni

87b

(1) ve ẓafer ḳılıcını yanıġa asıp siyāset nīzesini iligiġa miniŋ meded-kārlıġım üçün taḳdīr oḳını tedbīr yayıġa ḳoyup düşmenlerim (2) şikestiġa ve dostlarım nuṣratıġa müheyyā hūyı tartıp mühr urupdur ve zühre miniŋ 'ışk neşāṭım bezmide (3) zevḳ u şevḳ dādını iligiġa alıp dil-nüvāz ṣadālar ve ḫoş-āvāz naġme ve ṣamed nevālar birle meclisim ḥarīflerini raḳṣ u semā'ġa (4) ve 'aṭṭār ve ṣanduḳ içideki der-misillik yoḳ yoḳ. belki āfitāb bir yüz misillik firāvān ġanīmetler birle āsmān dīvānıda (5) miniŋ çākerlerim zümreside dīvānlıġ manṣıbıġa şād u mesrūr bolup faḫr körgüzüpdür ve darü'n-nas ḳızları (6) çarġanıp ve süreyyā yigitleri ṣalāḥ kiyip miniŋ taḫtım aldıda ḳol baġlap turupdur. ḥāṣıl ol kim teḫī miniŋ salṭanatım (7) tābi'leri murād şaṭrancını oynamasda ve 'ayş-ı neşāṭım esbābını müheyyā ḳılmasda āgāh maşrıḳ ṭarafıdın āfitāb ve müddesini? (8) 'ilmleri nümāyān bolur ve kün [illegible] leşkeriniŋ altun ḳablıġ ve kümüş külāhlıġ ḳaravulları kök [illegible] (9) perdesini barçadın at salurlar ve kök ṭāsı üzre yulduz mührelerini felek ḳumār-ḫānesiniŋ merd-bāzları (10) ve mülk kār-ḫānesini dem-sāzlarınıŋ atımġa taşlaġan irdiler kim anı tilen ve talan ve tārāç ḳılurlar ve āsmān meydānınıŋ (11) sa'ādet ṭāli' leşkerim efrādıdın ḫāli ve fāriġ ḳılġaylar ve ay şāhı kün sipāhıdın bu nev' şikāyet (12) ḳıldı ve bu ḥikāyet āsmān ḥalḳınıŋ menba'ıġa yitti irse kūnever şāhı ve 'adālet-penāhı ya'nī āfitāb-ı cihān tāb bu su'aliġa (13) ve bu cidāl ma'nīġa sur ḫançerini til ġılāfıdın çıḳardı ve suver āḫir aŋa encām taptı ki ol künge ḳażā' ve ḳader ve maḳāmı (14) kök sebzezārını ve felek murġzārını ḥarem eylep bāġ ve yaylaġ ḳıldı. miniŋ devletim ve salṭanatım ḫayli yılḳısı üçün (15) evlā ve sulaġ eyledi. ṭāhir ṣabāḥ kim altun çaluluġ ve kümüş igerluġ nūrānī eşhebim at-ḫānesidin taşḳarı ḳadem (16) ḳoysa ṣubḥ rūmī-zādelerini buyurурmin. tā felek ṣaḥnı kim devletim merkebiniŋ yulduz taşlarını andın bir bir birip (17) taşlaġaylar. siz kim felek-vār el-ḳıṣṣasınıŋ nüvīsembe ser-ḫat çek ve sicllериniŋ maḳṣadı bu ikki ḫaşmnıŋ (18) da'vā ve cevābınıŋ ṣūretini taġrīr ḳalemi birle rūzname bitip ḳażā ve ḳader vekīliġa tapşurdı. müşterīġa andaḳ fermān (19) boldı ki mundaġ şekl ḥāl bolmaġını bu nev'

vāḳı’alarnıŋ ‘arżını mevḳūf tutġay kim min bir vilāyetiniŋ ḥākimini ve barça müşkillerni

88a

(1) ‘ālemini bir kiçe nūr merkebiġa mindürüp sa’ādet tācın kiydürüp ve bir naḳş-ı nigār āsmān lev-nevāsını üzesiġa çıḳarurmin (2) ve küllī ve ḫārnı da’vā ve ḳażiyyeler kim çendān miŋ yıldın beri toḫtap turġan irdi. anıŋ ‘ālem āzār ayınıŋ (3) ḥükmi birle muḥkem ve mażbūt ḳılurmin. beyt

iy siŋe çāker bu bārı şehriyār

ḫāk-i rāhnıŋ güher her tāc-dār

bu barı bī-ġāne (4) ḫaylıŋdür siniŋ

barça bu ‘ālem ṭıflıŋdur siniŋ

sin cihān ṣaḥnı üze tiktiŋ ‘ilm

‘ġulġule saldıŋ ser-levḥ-i ḳalem

(5) mihr ol olup ol nāme siniŋ atıŋa

ḫatem olup ol ḫuṭbesiniŋ z̲ātıŋa

vaḳtāki bu muḳaddimeni bildiŋ. mi’rāç vāḳı’asını (6) mufaṣṣal beyān ḳılmasdın burun niçe işāreti mücmel hem ‘ām u ḫ^{v}āṣ ḳulaḳıġa miskīn mu’ayyen iḫtirā’larıdın (7) bu nev’ söz yitkürürmin mü. bu bülend bünyādlıġ ve muḥkem nihādlıġ suver-i ḳaṣrını kemā menba’ıġı tamām ḳılurmin. bilgil kim bu su’āl (8) cevāb kim ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemġa nisbet birilür. ḥāl tili birle vāḳı’adur. ne til birle bu mefhūm bolur. *Ve mā z̲āġa’l-baṣaru* (9) *ve mā ṭaġā*din mi’rāç bābınıŋ āḫiride mundın ziyāde hem taḥḳīḳ kilür. inşāllahü’l-te’ālā andın bilgil. cibrīl ‘aleyhi’s-selām (10) ḥaḳḳ te’ālā fermānı birle seyyid-i enbiyā ṭalebide kildiler. ārzū iştiyāḳ birle ḫ^{v}āce ‘aleyhi’ṣ-ṣalātü ve’s-selāmnıŋ işikleride (11) firāḳ tutup turdılar ve ḫ^{v}āce ‘aleyhi’ṣ-ṣalātü ve’s-selām himmet ḳademini devlet burāḳınıŋ üzengüsiġa ḳoyup aydılar kim iy cibrīl, min ḳayan barurmin. (12) aydı. yā resūlu’llāh barur yiriŋ yolıda yitti menzildür. her menzilde

ḫūbdān (13) maḥfil siniŋ ḳademiŋġa muntaẓırdurlar. ḫᵛāce ‘aleyhi’ṣ-ṣalātü ve’s-selām himmet tā ziyānesini ilikleriġa (14) alıp burāḳġa mindiler. naẓm

minip ol burāḳ berḳ girdār

alıp iligiġa ḳamçı boldı ṭayyār

üzengüġa ayaġın ḳoydı (15) çün bu ḫırām eylerġa sekrāb? ornıdın ol ni kim kördi ayaġ astıda aldı. bu tört ve toḳḳuz astın (16) ol dem ki evvelġı felekġa yittiler. aynı kördiler kim sa’ādet saḥtıġa yolanıp gāhī helāllıġ maḳāmıda ululıġ (17) kemālide ṣabāḥı dik ḫoş nefs ve gāhī bedrlıġ dereceside şeref ve ṣabāḥat ḳadrlıġ menzilide yigitlıġ rūzgārı miṣillik (18) ve tiriklıġ zülālini ḳadeḥi yaŋlıġ ṣāf ve yıġış olturupdur. ḫᵛāce ‘aleyhi’ṣ-ṣalātü ve’s-selāmnı körüp şehriyār kördi (19) kilip burāḳını cılavını tuttı ve aydı. rubā’i ārāste ḳıldım öyni her dem turġıl * yüz şem’idin öyni yarup olturġıl köŋlüm

88b

(1) iligin yıġay. bu ġam dāmıdın tā ḳulların aḥvālini bir dem sorġıl. ḫᵛāce ‘aleyhi’ṣ-ṣalātü ve’s-selām ḥāl tili birle aydılar ki (2) felek menzillerini kizermin ve ıżṭırāb birle mundın ötermin. mā-ḥażrġa ni kim barur ḥāżır ḳılġıl. aydı. iy ḫᵛāce-yi (3) ‘ālem, bahār der-gāhıda bu yaġ hünerlerdin min ḳılurmin ve cihān eyvānıda gül ü bāġ ṣıfatlarını min bilürmin (4) ve yüz miŋ türlük rengler kim bahār gülleride şāḫ-sār miyveleride *fe-i’tebirū yā ūle’l-abṣāri* naẓarıda cilve birürmin. (5) miniŋ tapışım ve ārāyişimdindür. hemme üstād boyaḳçımin. ve hem naḳşbend-i kāmil ḫᵛāce ‘aleyhi’ṣ-ṣalātü ve’s-selām işāret (6) ḳıldılar kim iy ay şerm tutmaysin kim bu bī-ḳadr ve bī-‘itibār ḥıżrıŋnı ‘arż ṭabaḳıġa salıp miniŋ aldımda (7) ḥāżır ḳılġaysin. bes eger sin bahār der-gāhınıŋ boyaḳıcısı bolsaŋ min ol üstād reng-rīzdürmin kim *belliġ* (8) *me ünzile ḫamīdin vaṣiyyetu’llāhi* esrārı tilidin yitmiş ikki reng aṭlas çıḳarurmin kim *se-ya’rifu ümmeti ennī iṣneyn* (9) *ve seb’īne ġurfeten* her kim ki üstāddın yoḳarı dükḳān açsa felek mecmu’ıda ferişteler ma’rekeside (10) *ve’nşaḳḳa’l-ḳamaru* urup edeb birgeyler. naẓm iy devletiŋ siḥr-i neḳḳāreler ‘ışḳıŋ tamām (11) cānıġa salmış şerāreler āyinede ṭa’atiŋ irdi bu āfitāb zerrīn ṭınāb ḫamīde nezāreler ay ḥüsnidin (12) dem urdı ve çāk oldı sīneler hem özni pāre ḳıldı. hem yüzni yāreler andın ikkinçi asmānġa çıḳtılar. ‘uṭāridni (13) kördiler kim felek dīvān-ḫāneside emr-i dehr defterin daḫl u ‘akd ṣaḥifesi aldıda ḳoyupdur. (14) deryāsıdın naḳl ḳılma uçġa alıp tün ṣafḥasıġa āṣārdın raḳam

yazar ve gāhī kāfur sīnesidin altun (15) meyl birle kün çehresiġa aḳlıḳ naḳşını ẓāhir ḳılur. ol zamān kim ḫᵛāce ‘aleyhi’ṣ-ṣalātü ve’s-selāmnıŋ merkebleriġa (16) közi tüşti. körüp istiḳbālġa kildi. bu ‘arżnı tigürdi. rubā’i

iy gül yüzüŋe köŋül ḳuşı lāl olmış

hem (17) yaḫşı sözüŋe cān giriftār olmış

kiltür ḳademi ṣafā demi külbemġa

cān med’ını olġalı ṭayyār olmış

ḫᵛāce ‘aleyhi’ṣ-ṣalātü (18) ve’s-selām işāret ḳıldılar ki i’ṭār ve muḥāżırıŋnı ḥāżır ḳılġıl. aydı. āsmān eyvānınıŋ ma’rekeside fażl-ı kemālim (19) vechidin yoḳarı olturġuçı mindürmin ve felek sicl ve mā-ḥażırların kesb-i ḳalemi birle ḳasem ḳılġuçı mindürmin.

89a

(1) cevzā’ burcınıŋ revāḳı küŋreleri mini aytımġa müsellem ve mu’ayyen ‘izzet ve devlet cevāhirleriniŋ z̲ātımġa ārāste ve müzeyyen (2) devlet-mend ve sa’ādet-mendler atıġa fażl u kemāl ve devlet-i iḳbāl defterini min rāst ḳılurmin. el-ḥāl siniŋ ḫiz̲metiŋde ḳalem dik (3) başımnı ḳadem ḳılurmin. ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem aydılar. ‘uṭārid yitti āsmān eyvānıda bālā-nişinlıḳ ve pīş-ḳademlıḳ zīveri (4) birle ārāyiş miniŋ birledür ve ḳur’ān defteriniŋ evvelide seb’a-yı me s̲ānī kim yitti. āyet feṭḥ ü güşāyiş miniŋ birledür. sin teḫī ‘adem (5) kūşesidin taşḳarı ḳadem ḳoymaġan irdiŋ ve şöhret mihmān-ḫāneside żiyāfet igesi vücūduŋ maḥżarını (6) āsmān ḫānıġa salmaġan irdi kim ẓuhūr bezmide ve ḥużūr mihmān-ḫāneside nūr mā’idesiniŋ sofrasını miniŋ atımġa (7) ayġan irdiler. *evvelü mā ḫalaḳa’llāhü nūri ve ebītü ‘inde rabbi* żiyāfetide *ve hüve li-yuṭ’imenī* ṭa’āmını ve li-yesḳīni şarābını içkendürmin. siniŋ bu ḥaḳīr (8) maḥżarıŋġa ḳaçan meyl ḳılurmin ve çilelerini ḳaytarıp üçünçi āsmānġa kildiler. zühreniŋ kördiler kim ‘ayş u ṭarab erġanūnī (9) sāz ḳılıp ve cenk nevāsı ve ‘ūd ṣadāsı birle hem āvāz bolup yaḫşı naġmeler ve şīrīn āvāzlar birle yulduz ḳızlarını (10) uṣūlġa salur irdi. renkniŋ sebzī-veş ṣūfilerini te’s̲īrlik ṣadā ve nevālar birle cezā’ ve feza’ġa kiltürür irdi. (11) gāhī ‘uṭārid ḳalemniŋ nemidin dāyiresi gerdişiġa su siper irdi ve gāhī āfitāb tā başıdın erġanūn nemini ḳurutur (12) irdi. nāgāh ḫᵛāce-yi ‘ālem ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemniŋ mübārek ḳademleri yitti irse feryād ḳıldı. rubā’i

iy ikki cihān (13) yoluŋ ġubārıġa nis̲ār

bu yitti felek yoluŋda mādend ġubār

dervīşleriŋ seyri güzer ḳıl birdim

tā her ḳademiŋġa yüz ten cān eşbār

(14) ḫ^{v}āce ‘aleyhi’ṣ-ṣalātü ve’s-selām cılavlarını yıġdılar ve aydılar kim tā ḫayr maḥallī imes. maḥżarıŋnı kiltürgil. zühre aydı. (15) üçünçi ḳaṣr memleketini ‘ayş ḥużūrınıŋ tā rīm naġmeleri ṣadāsıdın ḥāṣıl ve felek maġnileriniŋ zühresi vaḳtleriġa (16) miniŋ tā rīm nevāsı üstād-ı kāmil ve āsmān ṣavma’alarınıŋ ḳuraġ-pūş zāhidleriniŋ naġme ve semā’larımġa (17) āver-ġūş barıp raḳḳāslıḳ ḳılurlar ve mülk ü melekūt meşreb-ḫānesi bezminiŋ ḥarīfleri miniŋ dil-nüvāz āvāzımdın tamām (18) ḫaṭṭ u ezzāt alurlar. vaḳtāki ‘ayş u ṭarab sāzını nevāzişġa kiltürsem felek ḫazīne-dārları yulduz dirhem dünyālarnı (19) miniŋ dāyiremġa tuşḳarurlar. el-ḥāl bu bārını siniŋ şerīf-i ḳademiŋġa nis̲ār ḳılurmin. ḫ^{v}āce ‘aleyhi’ṣ-ṣalātü ve’s-selām aydılar.

89b

(1) iy zühre, ża’īfesiniŋ zāhir naġmeleriŋġa ol kişi firīfte bolur ki ḥaḳīḳat zehresiniŋ dil-nüvāz āvāzını işitmekġa (2) zehresi bolmaġay. eger sin on ikki maḳāmda yigirme tört şu’bedeleride otuz şibheleri birle naġme ve nevāz ḳılursin ve zehre (3) miniŋ öyümde her yıl on ikki ay ve her ay otuz kün ve her kün yigirme tört sā’atde namāznıŋ otuz ikki rek’at (4) tārını nüvāzişġa kiltürürler ki ḥażreti ḫüdāvendigāneniŋ der-gāhıda ikki rek’at dügāne birle raḥmet deryāsın yüz (5) miŋ şāh-vārnı anıŋ himmeti ḳulaḳıġa zīb ü zīver ḳılġaylar ki *inne raḥmetu’llāhi ḳarībun mine’l-muḥsinīne* (6) ṣarrāf-ḫānesidin yüz tümen miŋ direm ve dinārnı atıŋ ġayreti başıġa saçġaylar ki *inne’llāha ma’a’l-lez̲īne itteḳū* (7) *ve’l-lezīne hüm muḥsinūn* ve bu direm ve dinārı ki gedālıḳ ve bī-nevālıḳ birle ḳolġa kiltürürsin. anıŋ sindin alıp ne (8) ḳılġumdur. evvelġı āyetniŋ ma’nīsi ol ki her-āyīne ḫüdānıŋ raḥmeti ve ‘ināyeti yaḫşı ‘amellıḳlarġa yavuḳdur. eger minni (9) ḳurbnıŋ ṣılası dik bu ma’nī münāsibdür. eger minni ibtidā ma’nīsini mülāḥaẓa ḳılsaḳ ma’nīsi ol ki ḫüdānıŋ (10) raḥmeti bendeleriġa yavuḳ bolmaḳ ol yaḫşı girdārlıḳ bendeleridin ibtidā ḳılınur. ikkinçiniŋ tefsīri ol ki (11) her-āyīne ḫüdā te’ālā perhīz-gār ve ḫüdā perestler birle ve yaḫşı ḳılıġlıġlar birledür. andın burāḳnıŋ cılavlarını ḳaytarıp (12) törtünçi menzilġa uġradılar. āfitābnı kördiler sīmāb tuşḳarıġlıġ ṭabaḳ mis̲illıḳ nūr nis̲ārını ehl-i ‘ālem başıġa (13) töküp turupdur ve yüz miŋ ‘ālem-gīr zehreler her ṭarafıda nūrdın ‘alemler tikkipdür ve munıŋ tapşurıġlarıdın (14) ay bā-vücūd tābān ve nūr-efşānlıġı tün ḳaranġusını ḥicābıġa ḳaçıpdur. ḥarāretidin ve ḳızıḳlıḳıdın merīḫ (15) ‘alāmet ve siyāset ġubārıġa eyleşipdür ve yüz miŋ kümüş

ḥilāhiller ve altun zincīrler anıŋ zerrīn ṭınāb (16) ḫaybesidin asılıpdur. ta'alluḳ ve temelluḳ riştesini bā-vücūd munça nūrları ve şu'lereniŋ ḳaşıḳlıḳı birle (17) özgelerge ḳoşulmaḳdın üzülüpdür ve mücerredlıġ eyvānıda tenhālıġ sāzını tüzüpdür. ol zamān ki ol sürūrınıŋ (18) hümāyūn ḳademleriniŋ ḫaberi eşeri yitti irse istiḳbāliġa biş bāz yügürdi ve bu rubā'ini biş kişi ḳıldı. (19) rubā'i

'ışḳ ezelī şehā ki sermāyesiŋe
tā kürsī-yi 'arş kemterīn pāyesiŋe
yoḳ sāyesiŋe leṭāfet cengidin 90a
(1) ol-vechdin āfitābdur sāyesiŋe

yā resūlu'llāh rubā'i

köŋlüm ḳuşı zülf dīdārıŋġa fedā
cānım daġı la'l ābdārıŋġa (2) fedā
birdim min dil-ḫasteġa bolsaŋ bir dem
yüz cān cihān siniŋ ġubārıŋġa fedā

ḫᵛāce 'aleyhi'ṣ-ṣalātü ve's-selām aydılar. (3) felek menzillerini ṭar ḳılurmin. ḫayāl bolmaḳġa maḥal yoḳdur. her ni kim ḥāżırdur. kiltürgil. aydı. törtünçi felekniŋ (4) pādşāh-ı kāmrānımin. ḳavī felek yulduzları leşkerini sulṭānımin ve eger miniŋ nūrım āsmān ṣaḥnıda cilve-ger imes (5) irdi. taşnıŋ cigeri taġnıŋ yüregide yāḳūt ḫil'atin ḳaçan kiyer irdi ve la'l bedeḫşānı şarāb arġuvānı (6) ḳaçan içer irdi. 'aḳīḳ münīr 'ālem ceminde otluġ ḳızıl gül dik uluġlar engüseriġa lāyıḳ min ḳılurmin. ḳızıl (7) altunġa za'ferān libāsını ḫazān yafraġı dik min kiydürürmin ve miyveler kūdeklerini dıraḫtlar bu şevkde (8) perveriş ḳılıp ḫāmlıġ ġıżāsıdın tamāmlıġıġa min yitkürürmin ve zemistān savuḳlarıda zer-beft çadırını (9) üstünler başıġa min yayıp salurmin. ḥāṣıl ol kim vücūdum rūzgārıda çendān naḳdīneler ki kesb ḳılıpdurmin. (10) hemmeniŋ sini mübārek ḳademiŋe niṣār ḳılurmin. ḫᵛāce 'aleyhi'ṣ-ṣalātü ve's-selām aydılar. iy āfitāb eflāḳ ḳal'alarını (11) meş'al dārısin. levlāk sipihrini āfitāb pür-envārımin ve risālet kārvānınıŋ serveri mindürmin ve uluġluḳ (12) taḫtınıŋ sulṭān gām-kārı mindürmin ol dem ki peyġamberlikkim āfitābı ḫᵛānım divān merdlik āsmānıda islām 'alemini tikdi. (13) güm-rāhlik deştini ser-keşteleri cehāletdin ḫalāṣlıḳ taptılar ve yolsızlıḳ beyābānıda hidāyet yolġa (14) ulandılar. iy āfitāb sin kimsin min kim şerī'at evciniŋ āfitābıdurmin ve ta'biyet ḥicābıdın kiçgen miniŋ (15) aldımġa hīç siyāset mā-ḥażrıŋ

kiltürmessin dip sa’ādet merkebini sikretip tā merīḫ menziliġa yittiler. bişinçi ḫiṭābnıŋ (16) lengerçisidür. cılavını tarttı. behrāmnı kördi kim nuṣrat ḫançerini ilikġa alıpdur ve nigār sırrını (17) yüziġa tartıpdur ve nevrūz külāhını başıġa ḳoyupdur. Aldılarıġa kildi ve ādāb ilikki birle cılavını aldı ve mübārek (18) üzengüleriġa süydi ve ḫᵛāce ‘aleyhi’ṣ-ṣalātü ve’s-selām aydılar. iy behrām, niçük mā-ḥażrıŋ bar. aydı. yulduz leşkeri (19) sipehsālarları mindürmin. bişinçi ṣıfatnı pehlevān nām-dārı mindürmin. seyyāreler arasıda ḫançer-güz̲ārlıḳ birle düşmen ṣafını tertīb

90b

(1) şikest birgüçi mindürmin ve āsmān ma’rekeside ḫaṣmlarġa āzār yitkürüp ḳılıç urġuçı mindürmin. ḥażreti ḫᵛāce ‘aleyhi’ṣ-ṣalātü ve’s-selām (2) aydılar. iy sitem-kār-ı ẓulm-pīşe ve iy cefā-kār-ı cevr-endīş kim ẓulm tīġı birle bī-dirīġ ḳan tökersin. eger ḳoluŋdın kilse (3) til tīġı birle yüz miŋ küfr günāh ölüklerini hidāyet meydānıda tirgüzgil ve bu sözni aytıp müşterī menziliġa yüzlendi. (4) kördiler ki müderrislik eyvānıda ḥükūmet ṭāḳıġa yollanıp ve ḳażāġa rıżā birip ve ḳolıġa yüzük salıp ve ‘adālet (5) libāsın kiyip olturupdur ve ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemniŋ ḳademleri ḫaberini işitti irse kilip (6) üzengüleriġa būse ḳıldı ve bu rubā’ini ḥażreti ḫᵛāce ‘aleyhi’ṣ-ṣalātü ve’s-selāmġa niş̲ār aydı. rubā’i

iy ḫāk-ı rehiŋ ṭıflı (7) ikki cihān

ve iy mu’ciz-i īsīġa demiŋ feyż-resān

mülk ü melekūt perīsiniŋ āvāzeŋdin

kim ‘arş uralar mekān (8) siŋe boldı mekān

bir sa’āt yüzüŋ şem’idin külbem künini yarutġıl

ve munıŋ birle ḫaste köŋlümni avutġıl

ḥażreti (9) ‘aleyhi’ṣ-ṣalātü ve’s-selām işāret ḳıldılar kim mā-ḥızrıŋnı kiltürgil. müşterī aydı. felek şehristānınıŋ şāhı (10) mindürmin ve ferişteler cemī’niŋ ‘ādil güvāhı ‘ālī menba’ı ve miniŋ aytımġa lāyıḳ ve ḳavī miniŋ ḥükmim birle nāḳıd u ṣādıḳ (11) ḫᵛāce ‘aleyhi’ṣ-ṣalātü ve’s-selām aydılar. eger sin āsmān şehristānınıŋ ḳāżīsısin. mine’l-raḥmāni ve ‘ilmü’l-ḳur’ān (12) mekteb-ḫānesiniŋ ḫalīfesi mindürmin. ḳur’ān miniŋ

defterim ve furḳān miniŋ neşāṭım şerī'at 'ilmi miniŋ şi'ārımdur. (13) 'ilm ve ders miniŋ kār u bārım, ḳavī miniŋ şerī'atım ve taḳvā miniŋ ṭarīḳatim, dünyā 'ibādet-gāhım ve 'uḳbā ḳarār-gāhım, (14) mevlī vü ḫüdā ma'būdumdur. andın bişinçi menzilġa yittiler. züḥalni kördiler ki bī-bahā tāc başıġa ḳoyupdur (15) ve iŋliġa rengārenk libās kiyipdür. merīḫ anıŋ ḫidmetide ḳılıç ḳolıġa alıpdur. ḫᵛāce 'aleyhi'ṣ-ṣalātü ve's-selāmnıŋ āvāzları (16) tuvāġı āvāzını yıraḳdın işitip istiḳbālleriġa yügürdi. ve munı pīş-keş ḳıldı. rubā'i iy yitti felek siŋe ġulām (17) der-gāh öy 'arş üzesiŋe münāsib ḫargāh her çend felek mülkiġa min şāhenşāh ḫāk ḳademiŋ başımġa çün tāc u külāh (18) ḥażreti ḫᵛāce 'aleyhi'ṣ-ṣalātü ve's-selām aydılar. ġaraż maḥalġa 'urūc ḳılmaḳdın züḥal menziliġa tüşmek imesdür. el-ḳıṣṣa tuttı (19) felek ḫargāh-nişinleri ġarażını redd ḳılıp ve ġayret merkebini sikretip bu menzillerdin yoḳarı ḳadem ḳoydılar. andaġ kim şeyḫ

91a

(1) gencī aytur. tercemesi budur. naẓm

rākib oldı burāḳġa sürür
ḳaṭ' iterġa turuştı menziller

kizer irdi felek menāzilini
(2) ṭay ḳılıp birbirin merāhilini

ḳadem urdı felekġa çün yitti
ḫaṭṭıdın ay yüzini seyr itti

hem 'uṭāridġa çekti na'ra (3) ḫām
eyledi zīb zīverni tamām

zühre çün kördi yüzi mehtābını
çikti burḳa' yüziġa simyānı

taḫtgāhı felekġa birdi revāç (4)

mihr başıġa ḳoydı zerrīn tāc

sebz-pūş oldı çün ḫalīfe-yi şām

ser-ḫordī oldı andın ol behrām

müşterīni (5) tamām uşbu maḥal

derd-i ser kördi ṣūret-i ṣandal

ḳademiġa süyüp ki tāc daḫl

boldı anıŋ tamām müşkili ḥal

ve ol ḫırāmān (6) miṣāl bād-ı ṣabā

ötti toḳḳuz rıbātdın şehā

naḳlīdür ki ol zamān yitti felekdin kiçti. behiştġa fermān boldı kim iy behişt, (7) her zīnet ü ārāyiş kim siŋe sezā-vārdur. özüŋni ārāste ḳılġıl ve ol server ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemniŋ naẓarlarıda (8) cilve eylep turġıl. tā āsmān çehrelериniŋ kūşe-nişīnleri ol ḥażretniŋ 'ālī himmetiniŋ müşāhede ḳıldılar. sin hem (9) mu'āyene körgil. behişt zībālıḳ çadırnı başıġa saldı ve ra'nālıḳ libāsını iligiġa aldı. cevāhir sürmelerini köziġa tartıp (10) ve pāklik ġāzesini yüziġa sürtüp ḥażreti ḫᵛāce 'aleyhi'ṣ-ṣalātü ve's-selāmnıŋ naẓarlarıda özini körsetip cilveler (11) ḳıldı ve ḫᵛāce 'aleyhi'ṣ-ṣalātü ve's-selām hergiz iltifāt ḳılmadılar ve köz ucı birle hem ḳaramadılar. behişt aydı. yā resūlu'llāh (12) rıżvān munça ḥüsn ü leṭāfet birle miniŋ der-bānımdur. sin dirs ü istebraḳdın şerīf ü nefīs töşek salıġlıġ (13) miniŋ eyvānımdur. bāġ u bustānlarım bar. ḥūr-ġılmānlarım bar ve 'ayş-ı ḥużūrım ve şarāb-ı ṭahūrım bar. ārāyiş (14) ü zīnetim bar. āsāyiş ü rāḥatım bar. munça bī-iltifātlıġnıŋ vechi nedür. ḥażreti ḫᵛāce 'aleyhi'ṣ-ṣalātü ve's-selām aydılar. iy behişt (15) özüŋni köp ta'rīf ḳılmaġıl ve zīb ü zīveriŋni miŋe aytmaġıl ki siniŋ ḳıymetiŋ bir kelimedür ki (16) ṣıdḳ u iḫlāṣ birle ayġay ki

semenü'l-cenneti lā ilāhe illallāh ya'nī behişt̲niŋ bahāsı lā-ilāhe illa'llāhdur. uçmaḳ aydı. yā resūl, (17) eger min sini ḫiz̲metiŋġa lāyıḳ imesmin. çākerleriŋdin biriġa buyurġıl. tā nevmīd yanmaġaymin. ḫ^{v}āce 'aleyhi'ṣ-ṣalātü ve's-selām (18) aydılar kim min 'arşnıŋ sāḳıda irdim. bilālniŋ kefşini şerefesi ḳulaḳımġa kildi ki tün yiride öydin (19) mescidġa barur irdi. bilālġa ḥavāle ḳıldım. uçmaḳ nāle ḳıldı ki yā resūlu'llāh mini ol kişiġa birdiŋ kim ebū ḳuḥāfe

91b

(1) oġlınıŋ satḳın algen ḳulıdur. anıŋ mekkeniŋ ḫātūnlarıdın hīç ḳaysı ḳabūl ḳılmadı. aydılar. iy behişt, sin munıŋ (2) dirsin ḫuf turġıl kim bilāl ne didür. anıŋ ḳaralıġıġa ḳararsın. meger bilmessin kim ra'nāların zülf ü ḫāli ḳança ḳarāraḳdur. (3) zībāraḳ ve dil-rubārāḳdur. tā tün sebebini kün murdārımġa teḳāmül ḳılmaġunça *el-leylü 'ale'n-naḥāri* ser-āfetiġa yitmedi. (4) tefsīri ol kim kiçeni kündüzġa ve kündüzni kiçeġa ulaşturup birbiriġa tebdīl ḳılur ve her siḥrgāh kim bilāl başıġa kilim yörgep yene (5) bāzārıda derd ḳumāşını 'ināyet ḫarīdārıġa 'arż ḳılur ve anıŋ bir āh-ı seḥergāhı bahāsıġa yüz behişt (6) satıp alur. vaḳtāki köŋül derdidin dil-sūz nāle ḳılsa āsmān ferişteleri ḫırmeniġa ot salur. naẓm

āh āteş-bāz her dem (7) yitkürür gerdūn üze

tā ferişteler ḳanatın örter ol mindürmin

el-ḳıṣṣa mi'rāç kiçesi behişt̲niŋ (8) ve bilāl raẓıyallāhu 'anhnıŋ aralarıda 'aḳd-i nikāḥ vāḳı' boldı ve ḫ^{v}āce 'aleyhi'ṣ-ṣalātü ve's-selām aytıpdurlar. (9) *inne evvelü men yaḳra'u bābe'l-cenneti bilālün* fetvāsını bu 'aḳdiniŋ maḥalıġa bitip behişt̲ġa birdiler. ol zamān ki (10) ḫ^{v}āce 'aleyhi'ṣ-ṣalātü ve's-selāmnıŋ ayaġlarıġa yıḳıldı ve aydı. iy salṭanat āsmānınıŋ bedri ve iy risālet (11) eyvānınıŋ ṣāḥib-i ḳadri yoḳarı 'ālemġa çıḳtıŋ ve ġayb mülkiniŋ temāşā ḳıldıŋ ve her kimniŋ ḳadri (12) ve ḳıymeti teraḳḳīsi ẓāhir boldı. āyā niçükdür kim miniŋ mertebem kemāl ser-ḥaddiġa yitişmey. noḳṣān pāyeside ḳaldı. ḫ^{v}āce (13) 'aleyhi'ṣ-ṣalātü ve's-selām aydılar. iy bilāl, bu sözdin ġaraż nidür. bilāl aydı. yā resūlu'llāh kimerse kim siniŋ bir körmek (14) üçün ikki dünyā ḳızınıŋ üç ṭalāḳını leçeki ucıġa töküp tapşurġan bolġay ve biş ḥasen altı cihetdin yıġışturġan (15) bolġay ve hīç maḳām ve derecelerġa iltifāt ḳılmaġay. uçmaḳnıŋ tört ṭāḳıġa niçük onaġay. naẓm

ni uçmaḳ (16) isterem ni ḥūr ü ġılmān ni gül ü gül-zār

siŋe bolsun bārı zāhid miŋe bes ol perī ruḫsār

ıbarıp fırdevs ‘alāġa (17) neşāṭ itsün hemme şehler

gedāsı ‘ālī himmet sin müyesser bolsa bes dīdār

ikkinçi faṣl mi’rāç kiçeni ta’yīn ḳılmaḳnıŋ (18) ḥikmeti beyānı ve uluġlar bu bābda köp ḥikmet aytıpdurlar. ammā bu nüsḫada biş ḥikmet muḳarrar boldı. ikki āfitāb bir felekde cem’ (19) kilmegeyler. lā-cerem seyrge oḫşaş. āfitāb-ı münevverniŋ maġrib ġılāfıda pinhān ḳıldılar ve tünniŋ ḳara ḳaleminiŋ

92a

(1) yulduz nīzesiniŋ ucıġa aldılar ve bu ‘ālem bir ıżṭırāb efrādınıŋ her biriġa yavuġ yaḳtılar ve *ce’alnā* (2) *en-nahāra ma’an* ma’īşeti vilāyetiniŋ ḫāmuşluḳ libāsın başlarıġa saldılar. seyyid-i ‘ālem ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem (3) ḫalvet kūşeside ma’rifet genciniŋ işiginiŋ açıp vücūd naḳdlerini ve şuhūd ḫazānelerini muṭāla’a ḳılur (4) irdiler. ḥāṣıl bir kiçe irdi kim naẓm

ne ḫoş devlet ki ol bir kiçe irdi

sa’ādet ṣaçıġa dibāce irdi

numūne (5) ḳadridin bu tile el-ḳadr

yüzidin bir nişānı leyletü’l-bedr

şāh-ı miskīnidin şermendedür cevr

yüziniŋ şu’lesi (6) nūr ‘alā nūr

ter alıp salḳınıdın zülf-i sünbül

hevāsıda nem eylep şebnem-i gül

felek yulduz mihrni berçem eylep

(7) cihān ḳayġu işigin muḥkem eylep

ṭarab andın siḥr dik şād u ḫandān

bārı miḥnet küni andın girīzān

cibrīl ‘aleyhi’s-selām (8) seyyidü’l-mürselīn ‘aleyhi’ṣ-ṣalātü ve’s-selām ḫalvet-ḫāneleriġa kirdi. bilmedi kim ḫᵛāce ‘aleyhi’ṣ-ṣalātü ve’s-selāmnı ne ṭarīḳa birle bīdār (9) ḳılġay ve fermān andaḳ irdi kim lüṭf u mülāyimlıḳ birle dürüstlıḳ ḳılmay. oyġatġay. munda ikki rivāyetdür. (10) biri ol ki fermān kildi ki iy cibrīl, sin yıraḳ turġıl. tā min lüṭf birle bendemni özüm bīdār ḳılġaymin. andaġ kim (11) anıŋ rūşen żamīr itegige melāllıḳ kirdi. ḳonmaġay ve köŋül āyinesiġa ve hem ve ḳorḳunç ġubārı öltürmegey. (12) şol zamān ḫᵛāce ‘aleyhi’ṣ-ṣalātü ve’s-selām mübārek közlerini uyḳudın açtılar. cibrīl ‘aleyhi’s-selāmnı tekyeleri (13) üzre turuġluḳ kördiler. yene bir rivāyet ol kim cibrīl ‘aleyhi’s-selām aydılar. miŋe vaḥy birle andaḳ ma’lūm bolġan (14) irdi kim miniŋ bedenimni behişt kāfurıdın yaratḳan irdi ve munıŋ ḥikmeti ne beyān bilmes irdim. tā mi’rāç (15) bolmaġunça el-ḳıṣṣa andaġ irdi kim ḫᵛāce ‘aleyhi’ṣ-ṣalātü ve’s-selāmnıŋ uyḳudın uyġatur çaġda fikr ü endīşede (16) irdim kim ne ṭarīḳa birle uyġaturmin. andaġ ilhām boldı kim yüzümni mübārek ayaġlarıġa sürtgeymin. (17) ol zamān kim özümni ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemni ayaġları ölteniġa sürtdüm. kāfurnıŋ savuḳlıġı uyḳumnıŋ (18) ḳızıḳlıḳıġa tigdi. ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem mülāyimlıḳ birle uyġandılar. ol zamān bildi kim mini kāfurdın ḫalḳ ḳılmaḳnı (19) ḥikmeti uşbu iken. tā ki bu kiçe ḫᵛāce ‘aleyhi’ṣ-ṣalātü ve’s-selāmnı mülāyimlıḳ birle uyġatḳaymin. ikkinçi ḥikmet kiçeni

92b

(1) iḫtiyār ḳılmaḳ ol irdi kim tā farḳ ẓāhir bolġay. ṣıddıḳnıŋ ve żındīḳnıŋ arasıda ve eger kündüz bolsa irdi (2) hemme körer irdiler ve şübhe ḳalmas irdi. mü’min ve münāfıḳ bulġanmas irdi. andaġ kim ṣıddıḳ aydılar. ṣadaḳat (3) ya’nī ḫaḳḳ ve rāst aytursin ve ‘atabe aydı. kiẕbet ya’nī yalġançısin ve munıŋ ḳıṣṣasını öz maḥalde (4) beyān ḳılınur. inşāllahü’l-te’ālā üçünçi ḥikmet ‘ādet andaġ kim şerm ü ḥayā kūşeside ḥicāblıġża‘īfeler ve irenler (5) ḥāżır bolġan maḥalde perde içide ḳaçıp yaşunurlar. el-ḳıṣṣa ol şecā’at meydānınıŋ ġayūrı felek sebz-vārıdın (6) öter irdi. törtünçi ḥücreniŋ perde-nişīn ḫātūnı *‘aynin ḥāmiyetin* kūşesiġa ḳaçtı. Āfitāb-ı ḫᵛāce ‘aleyhi’ṣ-ṣalātü (7) ve’s-selāmdın ḳızıḳ çeşmeġa ḳaçıp kirdi. arı aḳa kim nūr ri’āyetidür. ḥaḳīḳī nūrı birle ḳaydın bu te’ām kim (8) *evvelü mā ḫalaḳa’llāhü nūrī*. törtünçi ḥikmet temsīl libāsıda ṭaḳrīr ḳılınur. iy dervīş ḫalḳ arasıda meşhūr ḳā’idedür ki (9) şāh birle ḳıznıŋ arasıda

nikāḥ vāḳı’ bolsa ve bularnıŋ arasıda muḥabbet ḳā’ideleri żabṭ itse (10) vaḳtāki bu ikevni ḳavuşturmaḳ maḥali yavışa çendān te’ḫir ḳılur kim kiçe bolur ve felek iligi ḳaranġuluḳ perdesini (11) dünyā ‘acūzı başıġa yayar. *Bi’l-leyli ve’n-nahāri* pāsbānları rūzgār bisāṭını nā-mücrimlerdin fāriġ (12) ḳılur ve yir yüzideki uçarlıġ ve ḳonarlıġ serāncām alıp ārām tapar ve ḳuşlar öz cāy-gāhıġa kirip ve cūşlar uvasıġa (13) barıp ārām ve ḳarār alur. andın tikke ve itekiler ol ṣāḥib cemāl ‘arūsını türlük ārāste ḳılıp şāhnıŋ ḫalvetgāhıġa (14) kiltürürler. ikev ‘işret cemālidin bī-tekellüf niḳābnıŋ köterip ülfet iligini birbirini ṣoḥbeti boynıġa alġaylar. (15) āyetniŋ tefsīri ol ki iy muḥammed ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem alġıl. kimdür sizlerni kiçe kündüzniŋ āfetidin (16) asraġuçılar. cürm ḫ^{v}āce ‘aleyhi’ṣ-ṣalātü ve’s-selām kim resmī maḥrem serāyınıŋ ra’nāsı ins ṭārı-ḫānesiniŋ maḥbūbı (17) ve ‘işve nemāsı irdi. ol kiçe firīfte vü şīfte boldı ki ḳudret meşāṭası tün ‘arūsınıŋ kākülini gül ü sünbül ve ‘anber (18) ü ḳaranfil būyı birle ārāste ḳıldı ve ḥikmet dilāsı yaruġluḳnıŋ zer-efşān çadırını ‘ālem serāyınıŋ ked-bānūsı yüzidin (19) köterdi ve şām şāmyānesini tün çehresiġa yayıp saldı. ol lī-mā’allāh maḥrem serāyınıŋ nāzenīni *fedelle lī* ḫalvet

93a

(1) ḫāneside ḳāb-ı ḳavseyn bisāṭı üzre evādnı maḳāmıda olturġuzdılar. *Fe-uḥā ileyye ‘abduhu* evrādınıŋ anı cānı ḳulaġıġa (2) aydılar ve ġayb ma’nīlerini lā-reyb tilidin yüz zemzeme işitür irdiler kim naẓm

kilip bu bezm evādnıda turġıl (3) ḥāżır bisyār

işitgil şāh mā evcidin āḫir yirġa asrar

eger bu rāz u ḥiddetni kişidin ḳılmasaŋ bāver

işitgil hūş (4) ḳulaḳıġa kilip bezmimġa sin zinhār

çıḳıp bu nūr-ı ẓulmetdin cüdā bol uşbu keṣretdin

işitgil rāz u ḥiddetdin (5) özüŋdin ol zamān iy yār

bişinçi ḥikmet barça işlerni yapuġ ve perde-dārı tündür. Hem-dem ve maḥremleriŋ (6) ġam-güsārı tündür ve ‘işmet perdesi hem tündür. raḥmet cezbesi hem tündür. īmān ve yaḳīn bağı hem (7) tündür ve perhīzgārlar köŋli firāġı hem tündür. evliyālar tācı ve

enbiyālar mi’rācı hem tündür. ol ‘ābidler secdegāhı (8) ve ol zāhidler ḫalvetgāhı hem tündür. naẓm tün ‘ışḳ ehliġa ni ḫalvet ḥāṣ tün içre bolur hemme kemāl iḫlāṣ derd (9) ehliniŋ başıġa irür. tāc-ı ḳarn ‘ārifġa bes revāç irür. tün faẓīletiniŋ beyānıda melā mu’īnniŋ iḫtirā’larıda (10) kelām-ı rabbānī delīli birle bir munça söz işitgil ve anıŋ ḥaḳīḳīġa bütgil. iy dervīş, kiçeniŋ faẓīleti köpdür ve ḫāṣiyetini bisyār (11) ve bu icmālni ḥurūf-ı becā işāreti birle tafṣīli bar. andaġ kim işẓār ve ıżṭırāb ehliniŋ ülfet ve ārāmı tündür *ve ce’alne’l-leyle* (12) *li-teskunū fīhi* kiçeni yarattım sizler üçün bereket ve beşāret rūzedārlarnıŋ şādlıḳ ve ḫoşnūdlıḳıġa ifṭār (13) vaḳtide kiçeġa muḳarrardur ki *li’ṣ-ṣā’imi* ya’nī rūzedārġa ikki şādlıḳ *sümme etemme’ṣ-ṣiyāme ile’l-leyli* ya’nī ruzeniŋ kiçeġa tamām (14) ḳılıŋlar. tesellī-yi ḫāṭır ve tecellī-yi bāṭın tünde ḥāṣıldur kim *fe-lemmā cenne ‘aleyhi’l-leylü ra’ā kevkeben* ya’nī ol zamān kim ibrāhimġa (15) tün ḫil’ati yapıldı irse yulduznı kördi. sevāb bī-ḥesāb bir mübārek kiçeni bīdār ötkermekdür ki miŋ yıldın hem (16) ḫūbraḳ bolġay. *Leyletü’l-ḳadri ḫayrun min elfi şehrin* cūd u kerem seḫā’ vü ‘aṭā-yı bī-riyā maḥallī kiçelerdür ki *ellezine yünfiḳūne* (17) *bi’l-leyli* ya’nī māllarını tün kiçede nafaḳa ve ṣadaḳa ḳılġanlar rāst mü’mindürler. ḥalāvet ṭā’at u ‘ibādet (18) ḳılġuçılarġa kiçe müyesserdür. *ḳumi’l-leyle illā ḳalīlen* ḫazīne-yi ṭā’at ve ‘ibādet-dārlarġa kiçedür ki *men hüvā fe-ente ene’l-leylü* ya’nī (19) kimdür ṭā’at ḳılġuçı tün kiçelerde ve debdebe hīç aytġuçılarġa kiçe ḥāṣıl ve sebbiḥü *leylen ṭavīlen* ya’nī uzun kiçelerde

93b

(1) zikr tesbīḥ aytġıl. ذ zevḳ-i ḳırā’at şīrīn güftār ḳārīlarġa kiçelerdedür ki *yedlune āyāti’llāhi fi’l-leyli* ya’nī (2) tilāvet ḳılur. Tün yarımılarıda āyetlerni ر rāḥat ve māye-yi istirāḥat ṭab’-ı rūzgār bendelerġa ve sug-dār dermāndelerġa (3) kiçedür kim *ve hüve’l-lezī ce’ale leküm’l-leyle libāsen ve’n-nevme sebāten* ya’nī ḫüdāyī kim sizlerġa kiçeni pūşiş ḳıldı ve uyḳunı ārām (4) ḳıldı. zīnet ü tecemmül ṣadaḳa vü tevekkülniŋ devāmı ve sebātı kiçedür kim *ve ce’elnā’l-leyle seknen*[52] ya’nī kiçeni min (5) ārām ve rāḥat ḳıldım. س uyḳu sevdā’sı dostlar ara ve ḳarār üçün belki muṭāla’a esrār ve müşāhide-yi (6) envār üçün kiçedür kim *ve min āyātihi minnāküm bi’l-leyli*[53] ḫüdānıŋ ṣun’ı ve ḳudretiniŋ bir ‘alāmeti kiçelerde uḫlap yene (7) uyġanmaḳdur. ش şerāfet

[52] **Furkan Suresi, 47. Ayet**: Sizin için geceyi bir örtü, uykuyu dinlenme hâli kılan, gündüz vaktini ise bir diriliş ortamı yapan O’dur.
[53] **Rum Suresi, 23. Ayet**: Gece ve gündüz uyuyabilmeniz ve Allah’ın lutfundan nasibinizi aramaya çalışmanız da O’nun kanıtlarındandır. Bunda, dinleyen kimseler için elbette dersler vardır.

maḥṣūnı ḳur’ānnıŋ nüzūlı birle kiçedür ki *innā enzelnāhu fī leyleti’l-ḳadri*[54] ya’nī her-āyīne (8) min ḳur’ānnıŋ ḳadir kiçesi yıbardım. ص ṣavlet ya’nī bā-heybet kim köŋülleriġa rāz ve esrār ḥāṣıl bolġanda (9) ẓāhir bolmaġı kiçeniŋ ḫāṣṣiyyetidür ki *inne nāṣi’ehü’l-leylü hüve eşeddü ve ṭāva ḳavmun* ya’nī her-āyīne kiçeni pās tutmaḳ (10) ve bīdār ötkermaḳ ḳatıġ işdür ve sözlerġa rāstraḳdur. ض bāṭınnıŋ żiyāsı ve ṣāflıġı teheccüd-güz̲ār (11) şeb bīdārlarġa kiçedür ki *inne rabbeke ya’lemü enneke taḳūmu ev fī s̲ül s̲ey el-leyli*[55] ya’nī her-āyīne perverdigārıŋ bilür. Tünniŋ (12) ikki ḥışṣeside ḳopmaġıŋnı andın aznı hem ط ṭarab u neşāṭ secde ve rükū’ ḳılġanı sa’ādet-mendlerġa tündedür ki (13) *ve mine’l-leyli sebbiḥhu ve idbāru’s-saḥūr* ya’nī kiçeside bes tesbīḥ ayġıl. Andın secdeġa turġıl. ظ ẓuhūr u rūşenlıġ (14) āşinālarġa āfitābdın hem rūşen ve kündüzdin hem mu’ayyendür ki *āyetün lehüm nesleḫu mine’n-nahāri* ya’nī (15) münkirlerġa dehr ki kiçedin kündüzni çıḳarurmin. ع ‘ıyş u ‘işret rūzedār mü’minlerġa kim kiçe *leküm* (16) *leyletü’ṣ-ṣıyāmi’r-refs̲i ilā nisā’iküm* ya’nī ḥelāl ḳılındı. sizlerġa rūze kiçeleri ḫātūnuŋlar birle cemā’ ve ṣoḥbet ḳılmaḳnı (17) غ ġāfil bolmaġan dīdār müştāḳlarıġa va’de bāzārı kiçedür. *Vā’adnā mūsā s̲ül s̲eyne leyleten* ya’nī min va’de birdim. (18) mūsāġa otuz kiçe ف feṭḥ ve ẓafer bī-şāyibe-yi ḫaṭır ve ḫiṭāb-ı ekber mūsā ‘aleyhi’s-selāmġa ve mü’minlerniŋ ḫalāṣlıġıġa (19) kāfirlerdin kiçede irdi kim *fesri bi’ibādī leylen* ya’nī iy mūsā bendelerimni kiçe alıp çıḳġıl. ḳāfile-yi ṭā’at ve nāfile-yi ‘ibādet

94a

(1) ve şāyeste-yi ḥażret kiçededür kim *ve mine’l-leyli fe-tehecced bihi nāfiletün leke* ya’nī kiçeler bes bīdār bolġıl ve ṭā’at ḳılġıl. (2) siŋe ġanīmetdür. ك kifāyet-i lūṭ ‘aleyhi’s-selām kiçede irdi kim *fesri yā melikü taḳṭa’u mine’l-leyli* ya’nī ehl-i ‘iyāliŋni (3) kiçeniŋ bir pāreside alıp çıḳġıl. ل Le z̲z̲et ve münācāt bedr-gāh ḳażiyü’l-ḥācāt kiçededür ki *aḳimu’ṣ-ṣalāte lidulūki’ş-şemse ilā* (4) *ġasaḳi’l-leyli* ya’nī namāznı ber-pā tutḳıl. kün tapış ḳılġandın tā kiçeniŋ ḳaranġusıġa م ma’rifet-i esrār kiçededür ki ve min (5) *āyātihi minnā leküm bi’l-leyli* nūr-ı server namāz-güz̲ārlarnıŋ yüzide kiçede müyesserdür. *Men ke s̲üra ṣalātühü bi’l-leyli ḥasüne vechehü bi’n-nahāri* (6) ya’nī namāznıŋ köp oḳuġannı yüzi kündüz çerāylıġ bolur. و ḥācet ḳım-ı ḥażret ḫüdāvenddin kiçeġa tekrārdur kim *ve’l-leylü* (7) *ve mā veseḳa ve’l-leylü iz̲ā yaġşā ve’l-leylü iz̲ā secā*

[54] **Kadir Suresi, 1. Ayet**: Şüphe yok ki biz onu kadir gecesi indirdik.
[55] **Müzzemmil Suresi, 20. Ayet**: Senin, gecenin üçte ikisine yakın kısmını, yarısını, üçte birini ibadetle geçirdiğini ve beraberinde bulunanlardan bir grubun da (böyle yaptığını) rabbin elbette bilir. Gece ve gündüzü belirleyen ancak Allah’tır.

yamanlarnıŋ yüzini heybeti ve sitem-kārlar ruḫsārınıŋ (8) ḳarangu kiçe dik ẓulmeti kiçedür kim *ke-ennemā ġaşītü vücūhehüm ḳıṭa'an mine'l-leyli muẓlimen* ya'nī bu şaḳīlerniŋ yüzleri ḳarangu kiçeni (9) bir pāresini yapıp salġan dikdür. ﻯ ḫüdānıŋ ṣıfatıda fikr ü taṣavvur ma'nīleri leāli kiçedür ki *ve mine'l-leyli efelā ta'ḳilūne* (10) ya'nī kiçelerni vechdin 'aḳl u hūş birle fikr ḳılmaysizler. ى yümn ü bereket seyyid ebrārnıŋ seferleride ve seyyid iḫtiyārnıŋ (11) güzerleride 'īsā muḥammed muḫtār ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemniŋ perverdigār-ı 'ālem der-gāhıġa barmaḳları kiçe irdi kim *sübḥāne* (12) *el-lezī esra bi-'abdihi leylen* ya'nī ol ḫüdāvend kim bende muḥammed ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemniŋ mi'rāçġa kiçe alıp çıḳtı ve kiçeniŋ (13) fażīletide aytıpdurlar tercemesi budur naẓm

cūd u kerem ḫᵛāsıġa
nesīm şeb eyler ṣalā

her ni ki maḳṣūd irür
nesīm-şeb (14) eyler 'aṭā

nesīm şeb ol ikki yār
vaṣl ḥużūrın tapar

cismile yüz naḳd-ı cān
tün yarımıġa eylep fedā

tīr-i du'ādur nesīm-i şeb
(15) tīr feleklerdin öter

tün yarımıdur ol kār ger
bolġusıdur tīr-i du'ā

her kiçe ḳılġan du‘āsı

ol bārgāh-ı kibriyā

ḥāżır (16) huşyār olup

her dem işitgil bu nidā

kimke güneh-kārraḳdur

tövbe meded-kārraḳdur

ol dem sezā-vārraḳdur

(17) ‘afv ḳılur ol kibriyā

ḳopġıl ve bīdār bol

tün kiçelerde zār bol

ḥāżır ve huşyār bol

iş ḳılur ol nā-lehā

kimke boluban (18) şerm-sār

tövbe ḳıluban tursa zār

öz faẓlıdın ümīd-vār

bolsa kiçürgey ol ḫüdā

üçünçi faṣl temsīller beyānıda (19) ṣayḳalvār mi’rāç-ı ḥaḳīḳī āyinesidin ġubārnıŋ köterür ve maḳṣūd cemāli ḥużūr āyineside cilve birür. bilgil ki ba’żı

94b

(1) nādānlar kim ‘aḳılları ḫayāl ḳaydıġa bend bolup ve hem zindānda ḳalıpdurlar. ten ḳafeside mecūs ve ḥādiṯeler (2) rehberiġa giriftār. ma’nī küşādlıġıdın me’yūs u hemvāre, ‘aḳl cüz’ idrākiniŋ bendiġa bāġlıḳ ve kemāl bī-ḫōdlıġıdın nāḳış (3) endīşelerini ‘aḳl-ı kāmil sınaġlıḳ ve ḫüdānıŋ ḳudretiġa bāṭıl közini açġan *v’allāhu ‘alā külli şey’en ḳadīrün* ḥükmiġa ḫāriḳ ‘ādāt (4) işlerini ḳabūl ḳıla almaslar ve ṣıddıḳlar ṣıddıḳıdın ebū cehl dik boyun ḳaytarurlar ve ayturlar kim (5) bu beden munça aġırlıḳı birle hevāġa çıḳmaḳı mümkin imes ve ehl-i sünnet ve cemā’at ayturlar. eger kesāfetlik tenniŋ hevāġa (6) çıḳmaḳı mümkin bolmasa leṭāfetlik cisminiŋ hem hevādın yirġa tüşmaḳı mümkin imesdür ve her kim ki ḫ^{v}āce ‘aleyhi’ṣ-ṣalātü ve’s-selāmnı (7) āsmānġa çıḳmaḳlarıġa münker bolsa cibrīl ‘aleyhi’s-selāmnıŋ hem yirġa tüşmekiġa hem münker bolġay ve bu ṣarīḥ (8) küfrdür. *Ne’ūẕu bi’llāhi min ẕālike* ve ebū bekr ṣıddıḳ rażıyallāhu ‘anhdın naḳl ḳılıpdur. ḫ^{v}āce ‘aleyhi’ṣ-ṣalātü ve’s-selāmnıŋ (9) mi’rāçlarıġa taṣdīḳ ḳılmaḳġa delīl tilediler ve ol uşbu delīlni kiltürdi. andaġ ki öz maḥalide (10) beyān ḳılınur ve min bu faṣlda niçe temṯīller kim mi’rāçġa delīl bolġay. raḳam ḳılayın. evvelġı temṯīl bilmek kirek kim hücūm ve heyet (11) ‘ālimleri hendese delīlleri birle bu ma’nīni iṯbāt ḳılıpdurlar ki āfitābnıŋ cürmi yirniŋ cismiçe yüz altmış tört berāber (12) tört dānek ve kiberi yene bir rivāyetde yüz altmış altı berāberdür. Köz açıp yumġunça çendānnıŋ yıllıḳ yolnı (13) kizer. vaḳtāki āfitābnıŋ mundaġ uluġ cürmi ve mundaġ şedd-i yıldam seyr ḳılmaġını ‘aḳl ḳabūl ḳılsa köŋülġa (14) niçükdin ḫuṭūr ḳılġay ve ‘āḳillerġa ne vechdin nā-ma’lūm ḳalġay kim ol sa’ādet felekiniŋ āfitābı ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem kim (15) yüz felekniŋ rūşen cürmi ve melekniŋ yüz tümen laṭīf cismi anıŋ vücūdı nūrıdın nūr kesb ḳılurlar. eger *sübḥāne* (16) *el-leẕī esrā bi-‘abdihi leylen* evrādı birle ba’żı kiçede yitti felekdin yoḳarı çıḳsa *ve fī mekān ḳāb-ı ḳavseyn* maḳāmıġa (17) teraḳḳī ḳılsa ne ‘aceb. ikkinçi temṯīl keşmir cādū-gerleri ança yılda baḫşlikki birle ḫamdın merkeb aytıp ve süpürgi yıġaçdın ḳamçı ḳılsaŋ şeyṭānnı (18) rehberlikki birle bir sā’atde keşmir ser-ḥaddidin ötüp demāvend tağıġa barurlar. ol yirde kim ḫam merkeb bolġay. çarup (19) yıġaçı ḳamçı ve şeyṭān başçı munça tola vīrān yiriniŋ az furṣatda kizmek, yıraḳ körünmeġay. mundaki miŋġuçı seyyid

95a

(1) mürselīn ve merkeb-i burāḳ ve yol-ı āsmān murġẕārı ve ḳamçı uçmaḳ yāḳūt ve zebercedleridin ve başçı cibrīl-i emīn ve cılavdār (2) isrāfīl ve alıp barġuçı ḫüdāvend rabbü’l-‘ālemīn bolġay. köz yumup açġunça mescīd-i ḥarāmdın yitti āsmānġa çıḳsa ne

‘acebdür. (3) üçünçi temsīl imiş ki bed-terin ḫalāyıḳdur. bir laḥẓada maġribdin maşrıḳġa ve maşrıḳdın maġribġa kilür ve barur. (4) bes bed-terin ḫalāyıḳ bir sā’atde munça yirni kizmeki cāyiz bolġay. bihterin ḫalḳ ve on sikkiz ‘ālem yaḫşısını (5) ne vechdin bir kiçede yirdin āsmānġa çıḳarmaġay. törtünçi temsīl ‘īsā ‘aleyhi’s-selāmnıŋ ḥaḳḳ te’ālā (6) adı birle törtünçi āsmānġa çıḳtılar ve idrīs ‘aleyhi’s-selām, yitti ṭabaḳa āsmānnı seyr ḳıldılar ve behiştġa kirdiler (7) ve bu her ikki vāḳı’a ḳur’ān birle sābitdür. muḳarrardur ki her ikev bedenleri ve rūḥları birle felek ‘ālemiġa (8) çıḳtılar. bes resūl ekrem ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemġa māni’ nedür ki çıḳmaġaylar. bir sā’atde yene yanıp kilmeġaylar. (9) bā-vücūd bularnıŋ kemāli ve uluġluḳı her ikevdin çendān ziyādedür. bişinçi temsīl ol yıġaç kim özini (10) zātıda aġırlıḳ vechidin ḳuşnıŋ ayaġıġa bend ḳılurlar. tā ol ḳuş munıŋ aġırlıḳıdın uçalmas irdi (11) ve eger ol yıġaç āfitāb tabışıdın ḳurusa, ol aġırlıḳ andın zāyil bolsa ve yingünlese ve ḳuş (12) ol yıġaçnı köterip hevāġa çıḳsa ne ‘aceb ve resūl-i ekrem ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem *ene mine’llāhi* āşiyānesidin (13) kilgen şehbāz irdiler. andın uçup *ve mā erselnāke illā raḥmeten li-‘ālemīne* ḳuş-ḫānesiġa tüşgen (14) *ve innemā enā beşerün mislüküm* şol yıġaçnı ayaġıġa baġlaġan irdiler. bu beşeriyet ve nefsāniyet aġırlıḳı birle ümmetni (15) arasıda ḳarār tapıp irdi. ammā ‘ināyet āfitābınıŋ tabışıdın beşeriyet aġırlıḳı ve nefsāniyet kesāfetini (16) güdāz birip maḥv ḳılsa ve ‘ināyet birle ve ‘anāṣır-ı ta’biyetidin muṭlaḳ çıḳsa ve bir kiçede tenġa rūḥ birle ve köŋülġa ḳālıp (17) birle mi’rāç bolsa ne ‘aceb altınçı temsīl şu’bede bāzlarġa ‘ādet ol kim tā ḫūynıŋ toḫmını igne birle tişip (18) içidekini tamām alurlar. andın kiyin bahār künleri seḥer vaḳtide giyāhġa tüşgen şebnemni şīşeġa (19) alıp ol toḫmnıŋ töşükidin ḳoyup tuşḳarurlar. andın bir munça mum birle ol töşükni muḥkem ḳılurlar.

95b

(1) ol toḫumnı āfitābġa tutarlar. toḫum ol şebnem birle āfitāb keşīşidin hevā merkebiġa yanıp yoḳarı ‘ālemġa at küyürüp (2) çıḳar. iy ‘ārif hīç bilür mü sin kim ni dirmin. ḥażreti muḥammed ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellem vücūdları bu ‘ālem ‘arṣasıda (3) ġayb ‘ālemi ḳuşınıŋ şaḥmurası irdiler. ezel taḳdīriniŋ şu’bede bāzları ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemniŋ yene (4) bī-günehlerini *elem neşraḥ leke ṣadrek* ignesi birle şikāf ḳıldılar ve beşeriyet ve cismāniyet ve ten ve nefs iḫtilāṭını (5) lerzesini tamām çıḳardılar. ve ṣevḳ-i münādigerleri andaġ nidā ḳıldılar ki *lestü ke-aḥaden minküm* ya’nī sizler hīç biziŋlerġa (6) oḫşamasmin. andın ezel siḥrgāhıda ḳadem āsmānıdın kerem şebnemi kim ḳuds bağınıŋ sebzeleriġa töküp irdi. (7) anıŋ ṣevḳ şīşesiġa alıp ol kibriyā

simurġınıŋ beyżası kim ḫ^{v}āce ‘aleyhi’ṣ-ṣalātü ve’s-selāmnıŋ (8) vücūd-ı şerīfleridür. aŋa tuşḳardılar. andın tecellī āfitābınıŋ tābıda çendān turġuzdılar kim ‘ışḳ u muḥabbetniŋ (9) ḥarāreti birle z̲evḳ ü şevḳdin ḳaynap cūşġa kildi. ol zamān *sübḥāne’l-lez̲ī esrā bi-‘abdihi leylen* kibriyā (10) hevāsıġa uġradı ve yitti lengerdin ötüp ve *fī delle lī* maḳāmıda *fe-kāne ḳāb-ı ḳavseyn* taḫtıda olturdı. (11) andaġ kim şeyḫ niẓāmī aytur. tercemesi budur. naẓm

çıḳardı ‘arşdın başını ol şāh

maḳāmı kördi kim ṭaraf (12) ḫaṭrgāh

uşal dem ḥayret üzre ḥayret oldı

aŋa rehber ve mādem raḥmet oldı

vaṭan kim ḳāb-ı ḳavseyn (13) ol dem ayttı

ve nidin ötti dādnı ġayreti

yittinçi tems̲īl şerī’at ḥükmide ḳā’ide ol ki her ḳaçan ki eger nimerse (14) kilse ḳaysı ġālib bolsa ḥükm aŋa cāri bolur. andaġ kim su birle ādem sütini ileştürseŋ süt imez oġlanġa birsek (15) ḥarām s̲ābit bolur mu yā yoḳ mu. ‘ālimler aytur. eger süt ġālib bolsa oġlanlar birbiriġa ḥarām bolur. eger su ġālib bolsa (16) ḥarām bolmas. yene bir mes’ele aġızınıŋ suyı ḳanġa ireleşip çıḳsa ḳan ġālib bolsa ṭahāretni sındurur. (17) bolmasa sındurmas ve bu nev’ mes’eleler şerī’at ḥükmide köpdür. muŋa ḳureyş ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemniŋ (18) rūḥları cesedleriġa ġālib bolsa cesed hem rūḥnıŋ ḥükmini alsa ve melekūt ‘ālemiġa pervāz ḳılsa ne ‘aceb. (19) sikkizinçi tems̲īl rivāyetīdür ki ba’żı rūḥ ki bedendin çıḳıp köz yumup açġunca yoḳarı örlep yitti felekdin

96a

(1) ötüp ‘arşnıŋ sāḳıġa yitip nūrdın ḳızıl bardur ki anda ḳarār taptı ve tapar. ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemniŋ laṭīf cismleri (2) ve ẓarīf vücūdları yüz miŋ derece rūḥdın ṣāf ve laṭīfraḳdur. eger ba’żı kiçede sikkiz miŋ yıllıḳ yā ziyāde (3) yolnı kizip yene yanıp kilse ne ‘aceb. toḳḳuzunçı tems̲īl közniŋ nūrı bir sā’atde sikkiz felekniŋ yulduzlarnı (4) mu’āyene körüp temāşā ḳılur. iy güteh naẓar niçükdin bu ma’nī endīşe

ḳılmaysin kim ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemniŋ (5) cismleri ādem ve feriştelerniŋ ve hemme āsmānīlerniŋ közini nūrı belki köz nūrıdın hem laṭīfraḳdur. (6) eger bir kiçede ḫüdānıŋ ḳudreti birle bu mübārek seferġa ḳudret ve ḳuvvet ḥāṣıl bolsa ne 'aceb. onunçı temsīl felekü'l-eflāk (7) tamāmı 'ālemni iḥāṭa ḳılıp barça felekniŋ ve 'anāṣırnıŋ tedbīrini ol ḳılur. munça çevikluġı birle bir kiçe ve kündüzde (8) bir devrni tamām ḳılur kim bir laḥẓada kizgen yolını hīç 'aḳl ve hīç mühendisler idrāk ḳıla almas. bes ol (9) ḫüdāvend-i ḥakīm ve pādşāh-ı ḳadīm ki anıŋ ḳudreti ve ḥikmeti felek ṣaḥīfelerin yulduzlardın zīnet birip ve nūrdın (10) zīver ve ārāyiş ḳılıpdur ve yaşıl bisāṭ ki yulduz cevāhirleri birle ārāyişlıġ ve bu yir meydānı ve baġ u bustān (11) ve çeşme revānlar birle zīb ve zīverlıġ ve toḳḳuz felek anıŋ ḳudreti birle devām-keşlıḳ ve bu yir maşrıḳdın (12) maġribġaça anıŋ ḥükmi birle hemīşe turuşlıġ munça ḳudret birle muḥammed muṣṭafā ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemniŋ laṭīf cismleri (13) bir laḥẓada 'izzet ve devlet hevāsı evcide pervāzġa kiltürse ve 'arş-ı kürsī başıġa tāc ḳılıp anıŋ ḳademidin (14) bularġa revāç birse ne 'aceb. ḥāṣıl-ı kelām ol kim mi'rāç vāḳı'ası ḥikmet-i 'acāyib ve ġarāyiblerini ve ḳudret-i (15) ṣan'atlarını ẓāhir ḳılmaḳ üçündür. eger inṣāflıḳ inṣāfı birle maḫlūḳātnıŋ 'acāyib ve ġarāyibleriġa ḳarasa (16) ve ḥaḳīḳat yüzidin fikr ü te'emmül ḳılınsa cezm bilür kim mevcūdāt birbiriniŋ ta'yīnlıḳ ṣūreti ve ḫᵛāṣ (17) hey'eti ve çevink ve kiçiklik miḳdārınıŋ yıġını 'aḳl idrākidin taşḳarıdur. belki 'ālemniŋ cem' (18) vāḳı'alarını ḫāriḳ-i 'ādet bilür. ammā köp müşāhede ḳılıp her sā'at bu vāḳı'alar vuḳū'ını körüp (19) anı ança yıraḳ çaġlamas. meselā öziniŋ vücūdı kim 'ālem-i ṣuġrādur. te'emmül ḳılsa ki bu 'acāyib bedenniŋ ḳudret

96b

(1) ṣan'atı birle kim ṣūret tartıpdur. 'adem kūşesidin vücūd meydānıġa kim çıḳarıpdur ve ḳursaḳ içide (2) eczā ve a'żālarını mundaḳ tertīb birle kim terkīb birüpdür ve anıŋ ḳaranġu ten ḳuşını [redacted] (3) şu'lesi birle kim yarutupdur ve feyż nūrınıŋ yaruġluġı birle vücūd vilāyetiniŋ bünyādını yarutup pāsbānlıḳ (4) manṣıbını aŋa kim birüpdür. anıŋ żamīrini yoġurup ve bünyādını ābād ḳılurġa turup ḳursaḳ içide birür. bes (5) tamām bolġandın kiyin andın sefer ḳılur. vaḳtākim 'ālem ṣaḥrā'sıġa ḳadem kiltürür. mi'ādı yavıştı irse anıŋ (6) vücūdı bünyādıġa muvāfıḳ ġıżānı içek yolıdın kim yıbardı ve dünyānıŋ her bir lezzeti ol yaḫşı ni'metini ġayb yolını (7) rābıṭası birle anıŋ vücūdı a'żāsıġa ve eczāsıġa kim kizledi ve her ḳaysı a'żāsını ol ni'met ve lezzetdin fā'ide (8) ve menfa'at almaḳıġa kim sebeb oḳıldı ve köz nūrı birle türlük rengārenk nimerselerni ve bāġ u bustān ve yaḫşı yamanlarnı (9) temāşāsıdın behremend kim ḳıldı ve ḳulaḳ

idrāki birle āvāzlar ve na’melerdin ḫaber-dār kim ḳıldı (10) ve zā’iḳa-yı ḳuvveti birle tatlıġ ve acıġ ve bī-meze ve türlük ṭa’ām ve şarāblarnıŋ ṭa’amıdın āgāh kim ḳıldı ve naṭıḳa (11) ḳuvveti birle köŋül sırrıdın ḫaber birmekġa ve ‘arż maḳṣūdını yene birbiriġa bildürmekġa ḳudret kim birdi ve muŋa ḳureyş her ḳaysı (12) ḳuvvet kim bāṭındur. bir mübhem üçün ta’yīn ḳıldı ve bu ẓāhir ḥᵛāslar ve bāṭındaki idrākler ‘aḳlġa ḫidmet-kārlıḳ (13) ṭarīḳasıda meded-kār bolup anıŋ vücūdı ma’āşıġa cidd-i cehd ḳılıp āḫir żarar u menfa’atini aŋa aŋlattı ve ṣalāḥ ve fesād ‘ilmini (14) ādemīniŋ fikr ü endīşesi ṣafḥasıġa raḳam yazdı ve ‘arż bu ma’rifetlerni kiltürmekdin ol ki her ni kim ‘ademdin (15) ḥaḳḳ te’ālā vücūd ‘ālemiġa kiltürdi. hīç biriġa çün va’de itmes ve hīç ḳaysınıŋ ḥaḳḳıġa ‘aḳl yol tapmas. (16) ammā ba’żı tola körgen ve mu’āyene bolgen ve tekrār tapgen cihetdin ta’accub körünmes ve burun zamāndın mundaḳ (17) ‘ādet birle meşhūr ve ma’rūf bolġandın hīç kim maḥal bilmes. ammā ba’żı henüz ‘adem perdeside ḳalġan vücūd (18) ‘ālemide cilve birmegen ol-vechdin ḥaḳḳ te’ālānıŋ ḳudretiġa fikr ü te’emmül ḳılmay. anı mecāl çaġlaydur ve bu ‘aḳlnıŋ (19) nāḳışlıḳı kemāl nādānlıḳdur. iy dervīş, bu temsīller ki mezkūr boldı. hemme ‘aḳlnıŋ ḫayālıġa ve fikriġa münāsibdür. ammā eger sālik

97a

(1) ṭarīḳat ḥᵛās ‘āleminiŋ meydānıdın ve zamān mekān ḥicābını ḥaḳḳ-şināş cānı ilidin köterse ve vuṣūl kemendini ezel ḳaṣrını küŋresiġa (2) salsa ve beḳā-yı ḫarf ve vücūd-ı muṭlaḳ ḳuvveti birle ḳadem bisāṭı üzere ḳoysa bāmdād iligi ol vilāyetniŋ itegiġa yitmes ve şām ayaġı ol (3) şehristān ṭarafıġa miŋe almas. ol zamān *leyse ‘inde rabbiküm ṣabāḥun* şerḥini bu rubā’i birle edā ḳılur. rubā’i

ol yirdeki min ne bāmdād (4) anda ne şām

ne ḫavf u recā’ ve ne mekān u ne maḳām

örtendim ve otdın anda yoḳ hīç şān

mest olmışım anda yoḳ (5) mey u sāġar u cām

vaḳtāki ṭarīḳat yolıda bu maḳāmġa yitse her nefesde miŋ yıllıḳ ḫizmet ve ṭā’atni becā kiltürürler. (6) andaġ kim naḳldür. şeyḫ rükneddīn ‘alāu’d-devle sennānīdin kim aydı. bisyār vaḳtler andaġ rūġrehdür ki bāmdād öteydürmiz (7) ve evrād oḳuydurmiz ve zikrdin kiyin teveccühġa meşġūl boladurmiz. bu ‘ālemdin ve aŋa daḫl bar nimerselerdin (8) çıḳadurmiz ve yene bu ‘ālemde ḥāżır boladurmiz ve anda yüz yıl ve ikki yüz yıl miŋ yıl meselā ṭā’at ve ‘ibādet (9) ḳıladurmiz. andaġ kim her yıl üç yüz

altmış künni ötkerürmiz ve her kün biş vaḳt namāz ve her yıl otuz (10) kün rūzeni becā kiltürürmiz ve sünnetler ve edebler ve müsteḥablarnı tertībi birle edā ḳılurmiz ve sünnet ve edebler vaḳtāki (11) teveccühdin bes köterürmiz. āfitāb ṭulū' ḳılıpdur. yāḫūd işrāḳ vaḳti ḳılıpdur. munı aŋlamaḳnıŋ ġavrı (12) köpdür. ammā bāṭın ehliġa āfitābdın rūşen ve mundın hem 'acāyibraḳ vāḳı'a andaġ kim ḫ^{v}āce muḥammed pārsā ḳudsu'llāh (13) ravṣā faṣlü'l-ḫiṭābda zamān ve mekānnı ṭar ḳılmaḳnıŋ iṣbātıda kiltürüpdür ki şeyḫ ḳudsu'llāh ravṣanı (14) mürīdleridin biri dicle yaḳasıġa ġusl ḳılmaḳ üçün bardı. libāsını salıp suġa kirdi. şol zamān ve şehristānġa (15) bardı ve anda öylendi ve niçe kün anda ḳaldı ve ferzend vücūdġa kildi. andın özini yene suda kördi. (16) dicleniŋ içide ve iginini deryā lebde çıḳıp iginini kiydi ve şeyḫniŋ ankāhıġa bardı. yārānlarnı kördi ki (17) şol namāzġa taḫarrī ṭahāret ḳılurlar ve yene ḫ^{v}āceler ki vaḳṭāki sālik bu maḳāmġa yitse bir nefesde miŋ yıl ṭā'at ḳılur (18) ve munda ṭarīḳat büzürkleri aytıpdurlar ki sālikni bir nefesiġa 'amnıŋ miŋ yıllıḳ 'ibādeti arzımas ve bisyār büzürkler (19) bir nefesde belki azda yüz mertebe yene ḳur'ānnıŋ tamām ḳılıpdurlar. ḥarf ḥarf āyet āyet tertīl birle oḳupdurlar ve bu ḥālet hem

97b

(1) sulṭān-ı evliyā 'alī ibn ebū ṭālib raẓıyallāhu 'anhdın naḳl ḳılıpdurlar. ol zamān ki mübārek ayaġlarını üzengüġa ḳoyar irdiler. (2) yene bir ayaġlarını üzengüġa ḳoyġunça ḳur'ānnıŋ tamām ḳılur irdiler. ḥāṣıl-ı kelām ol ki ḫ^{v}āce 'aleyhi'ṣ-ṣalātü ve's-selām kevn-i (3) mekān iḥāṭasıdın ve devr-i zamān dāyiresidin çıḳtılar ve her ni kim māsivā irdi. andın pāk ve ṣāf boldılar. (4) ḥattā vücūd libāsını hem salıp taşladılar ki *mā kāne muḥammedün ebā aḥadin minküm min ricāliküm* ya'nī muḥammed muṣṭafā ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem sizleriŋ (5) aṣlıŋlardın imes irdi ve aŋa raḥmet ḫil'atini kiydürdiler. *Fīmā raḥmetün mine'llāhi lehüm* ya'nī ḫüdānıŋ raḥmı ḫil'atini (6) kiygen sebebidin bularġa mülāyim bolduŋ. alıp barurda muḥammed irdiler ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem ve yandururda (7) raḥmet irdiler. *ve mā erselnāke illā raḥmeten li'l-'ālemīne* faṣl ḫ^{v}āce 'aleyhi'ṣ-ṣalātü ve's-selāmnıŋ mekkedin beytü'l-muḳaddesġa alıp bardılar (8) ve anıŋ zikri ḫaberini rivāyet ḳılġuçılar ve eserini ḥikāyet itġuçılar ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem mi'rāçlarıda (9) çendān rivāyetler ve türlük ḥikāyetler kiltürüpdürler ve anıŋ vaḳtide hem iḫtilāf ḳılıpdurlar. köp (10) 'ālimleriŋ ittifāḳı ol ki andaġ kim mi'rāç rebī'ü'l-evvel ayıda peyġamberlikni on ikkinçi yılıda irdi (11) ve ba'żı aytur. hicret ḳılur yılıdın bir yıl ve biş ay ilgeri irdi ve bu i'tibār birle şevvāl ayıda on birinçi (12) yılıda bolġay. yene bir rivāyet recep ayını yigirme yitinçi kiçesi irdi.

bisyār müfessirler ve muḥaddiṯler muŋa ittifāḳ ḳılıpdurlar. (13) yene bir rivāyet rebi'üs-ṯāniniŋ yigirme yitisi. yene bir rivāyet ramażān ayınıŋ on yitisi on ikkinçi yılı irdi (14) ve ba'żı aytur. peyġamber bolġanlarıdın biş yıl kiyin bu vāḳı'a boldı ve köp 'ālimler düşenbe kiçesiġa ittifāḳ ḳılıpdurlar (15) ve uluġ ṣaḥābelerdin yigirmeġa yavuḳ ḥadīṯ rivāyet ḳılıpdurlar. mi'rāç vāḳı'asını 'alī ibn ebī ṭālib (16) ve 'abdu'llāh ibn mes'ūd ve ibn ka'b ve ḫuzeyfe ibn yemānī ve ebū sa'īd ḫudrī ve cābir ibn 'abdu'llāh enṣāri ve ebū hureyre (17) ve ibn 'abbās ve enes ibn mālik ve ümmü hānī rażıyallāhu 'anhüm ecma'īn ve bulardın özge ammā mi'rāç vāḳı'asınıŋ (18) beyānı tafṣīli birle ve yene bu mübārek sefer ḳaysı mekāndın vāḳı' boldı. anda hem iḫtilāfdur. bir rivāyet ol ki aydılar. (19) min mekkede irdim ve özümniŋ öyümde orta şikāf boldı. cibrīl 'aleyhi's-selām kildiler ve yene bir rivāyet ol ki aydılar.

98a

(1) ḥaremde irdim ve gāhī aytur irdiler. ḥücrede irdim ki cibrīl ve mīkā'īl 'aleyhi's-selām kildiler ve yene bir rivāyet ol ki ümmü hānī (2) öyide irdim. uyḳuġa meyl ḳılurġa rāst bolup irdim ve köp müfessirler ve muḥaddiṯler bu rivāyetġa meyl ḳılıpdurlar (3) ve bu rivāyetlerni birbiriġa muvāfıḳ ḳılmaḳ bu ṭarīḳa bolsa kirek kim ol kiçe ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem ümmü hānī öyide (4) bolġaylar ve ol öy ṣafā ve merveniŋ arasıda ḥaremniŋ içidedür ve ol zamānda ebū ṭālibniŋ (5) perverişide ol öyde irdiler ve bu ma'nīdin ol yirni özleriġa nisbet ḳılıp öyümde irdim (6) didiler. ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemni ol ḥarāmġa kiltürdiler. ṭavāf hem ḳıldılar. andın beytü'l-muḳaddesġa 'azm (7) ḳıldılar. ḥücreġa ve mescidü'l-ḥarāmġa nisbet ḳılmaḳ bol vechdin bolġay ve munda meşhūrraḳ rivāyet ki ümmü hānī (8) öyi irdi. beyān ḳılınur. naḳlīdür kim ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem namāz-ı ḫuften oḳup mübārek közleri uyḳuda (9) ve köŋülleri ḥaḳḳ te'ālā der-gāhı maḳāmıda teveccühde irdi ve ḫayālleri bī-çāre ümmetleriġa meşġūl irdi. (10) beyt

közi uyḳuġa māyil köŋli bīdār

tili ümmet diyü her laḥẓa tekrār

cibrīl 'aleyhi's-selāmġa ḫiṭāb kildi kim bu kiçe ṭā'at (11) ṣavma'ası ve 'ibādet kūşesini ḫāli ḳoyġıl ve ẕikr tesbīḥiŋni yıġışturġıl ve özüŋġa behişt ārāyişidin (12) zīnet birgil ve biliŋni ḫiẓmet-kārlıḳ kemer-bendi birle baġlaġıl ve fermān külāhını başıŋġa ḳoyġıl ve mīkā'īlġa ayġıl. (13) rızḳ peymānelerni iligidin ḳoysun ve isrāfīlġa ayġıl. tā ṣūrnı mevḳūf turġuzsun ve 'azrā'ilġa fermān (14) yitkürgil. tā cān almaḳdın tinsün ve nūr u

żiyā firāşlarıġa aygıl. āsmān ṣaḥnını ‘ayş u ḥużūr cārupları (15) birle süfürsün ve ṣıdḳ u ṣafā pehlivānlarıġa aygıl. tā cūd u ‘aṭā kūşesini beḳā şeḥrini üstide çalsun. (16) rıżvānġa aygıl. behişt derecelerni āyine birlik ḳılsun. mālikġa aygıl. tamuġnıŋ işikleriġa ḥilm ve sükūn (17) ḳuflını salsun. deryālar mevcdin toḫtasun ve şimāl seyr ü ḥareketdin tinsün ve felek gerdişidin ārām (18) ārām ve ḳarār alsun ve ribā yene terevvüddin kiliş ve barışdın yıġılsun ve ḫuld-berrīn ordasınıŋ ḥūr ḳızlarıġa (19) aygıl. tā ‘ūd micmerlerini ve evbāḳ cevherlerni niṣār iligiġa alıp behişt ḳaṣrları üzre ṣaf ṣaf tursunlar. ‘arş

98b

(1) ferişteleriġa aygıl. tā felek aṭlasıġa libās-ı muḳaddes kiydürsünler ve kürsī başıġa tāc-ı ḳudsī ḳoysunlar. andın ādem (2) ve nūḥnı tilegil ve ‘īsā ve mūsānı ḳıçḳırġıl ve özge peyġamberler hemmeġa ḫaber salġıl ve bularnıŋ ervāḥını ḳuds ‘ıṭrı birle mu’aṭṭar ḳılġıl (3) ve yitmiş miŋ ferişteni hem-rāh ḳılıp behiştġa kirgil. uçmaḳ burāḳlarıdın birini alıp yir yüziġa barġıl. maşrıḳ ve maġrib (4) barça ehl-i ḳubūrdın ‘azābnı kötergil ve başdın ayaġ tamāmı dünyānı muḥabbet ‘anberidin ḫoş būy ve mu’aṭṭar ḳılġıl. andın (5) maġrib zemīnġa barġıl. andın şāmġa şāmdın yesribġa yesribdin ḥarāmġa ḥarāmdın ḳaḥṭānġa barġıl. andın benī kenāneġa (6) ve andın mışır ḳabīlesiġa ve mışırdın ḳureyş ḳabīlesiġa ve ḳureyşdin benī hāşim ḳabīlesiġa benī hāşimdin (7) ‘abdü’l-muṭṭalib ḳabīlesiġa ve bular arasıda bir yigitdür ki serv ḳāmetlıġ ay ṭal’atlıġ ‘aṭṭār rivāyetlıġ ve zühre ṣūretlıġ (8) ve āfitāb ‘ilmlıġ ve merīḫ cismlıġ müşterī dīdārlıġ ve züḥal miḳdārlıġ ve rūzgār sāḳīsi iligidin belā ve miḥnet cāmını (9) somurgen ve ‘ıyş u ḥużūr ārāmını yitürgen anıŋ ḳatıġa ādāb birle barġıl ve mülāyimlıġ birle ‘arż ḳılġıl ki şūy budur. (10) şeb ḳadr ḳıldım. āgāh ḥāṣıl bu kiçe murād ve dilḫᵛāh ārāyiş sermedī bu tündür. mi’rāç-ı muḥammedī bu tündür. bu kiçeni kiçe bil ki (11) nevrūz boldı. ḳademiŋde ‘ālem efrūz. el-ḳıṣṣa cibrīl ‘aleyhi’s-selām ol şāh-ı celīl fermānı birle behiştġa kirdiler ve behiştniŋ (12) yaylaġıda ḳırḳ miŋ burāḳ kördi ki yaylap yörüpdür ve hemmesiniŋ pīşānesiġa muḥammed ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemniŋ (13) nām-ı şerīfleri naḳş ḳılıġlıġ ve bu burāḳlar arasıda bir burāḳını kördü kim perīşān ḥāl ve ġam-gīn bir kūşede (14) başını toyı salıp ve eşk-bār-ı seylābını közleridin aḳuzup turupdur. cibrīl ‘aleyhi’s-selām aldıġa bardı ve anıŋ (15) ḥālini sordı. Aydı. iy cibrīl, ḳırḳ miŋ yıldur ki muḥammed ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemniŋ nām-ı şerīflerini işitipdürmin. (16) vücūdum raḫtını anıŋ ‘işḳ u muḥabbeti kūyıġa iletipdürmin. ol mübārek atlarını işitgendin beri yimek ve içmekdin (17) ḳalıpdurmin. cibrīl ‘aleyhi’s-selām bu ḳırḳ miŋ

burāḳnı arasıdın bu burāḳ kim muḥammed ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemniŋ iştiyāḳı (18) dāġı cānıda irdi. anı alıp ol ins ü cān sulṭānınıŋ der-gāhıġa yüzlendi. andaġ kim şeyḫ gencī aytur. tercemesi budur. (19) naẓm

kilip cibrīl işigiġa bī-kibār
burāḳ kiltürüp kim berḳ girdār

hemme naḳş-ı nigār ṣūret bāġ
yügen başıda hem çeşmide dāġ

99a (1) ni yıl hem otnı yılıdın ḫoş 'ayānraḳ
ki nisān ebridin hem ḫoş feşānraḳ

burāḳıġa yanıp ol şāh-ı kevneyn
(2) uçup efṣīġa kildi ṭarīḳu'l-'ayn

beyenberlerġa eylep ḳıble iẓhār
imām oldı ḳılıp faẓlın nümūdār

beyemberlerġa (3) eylep pīşvālıḳ
tamāmı enbiyāġa reh-nümālıḳ

ötüp çıḳtı hemme toḳḳuz felekdin
beyember cemī' ve ḫayl mülkdin

ibn 'āṣnı raẓıyallāhu (4) 'anh ḥaẓreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemdin naḳl ḳılıpdurlar ki aydı. min ümmü hānīniŋ öyide irdim. düşenbe kiçesi rebī'ü'l-evvel (5) ayı irdi. namāz-ı ḫuften ötedim. uyḳuġa meyl ḳıldım. közüm uyḳuda irdi. köŋlüm bīdār ki cibrīl

ḳanatını şerefesi ḳulaḳımġa (6) kildi. saçrap ḳoptım ve ornumda olturdum. Kördüm ki cibrīl turupdur. aydı kim *inne'llāha celle celālühü yuḳarribüke's-selāme* (7) *ve hüve yed'ūke innā ḥāmilüke ile'llāhi fe-inne te'ālā yürīdü en yükrimeke bi-mekrümātin lem yükrimhā aḥaden ġayreke ve lā yesme'uhu aḥadün ve lā ḫaṭara 'alā ḳalbi beşerin ḳaṭ* (8) ma'nīsi ol ki iy muḥammed ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem ḫüdāvend te'ālā siŋe selām didi ve sini tileydürmin ve min sini alıp (9) barġuçı bes çıḳḳalı ikrām ve iḫtirām ḳılur kerāmetler birlen kim hīç kimġa andaġ kerāmetler birle ikrām ḳılġan (10) imes. sindin özge hīç kimni andaġ kerāmetler birle ikrām ḳılġan imes ve hīç ādemīniŋ köŋliġa ḫuṭūr hem ḳılġan imes. (11) mundaġ kerāmet ādemġa müyesser bolur dip naẓm

uyuma bu kiçe hergiz

ol ve cānnı ḥāżır eylep

ki burāḳ işikġa kildi

ḳanı ḳırā'at (12) ḳa naṣīb

aydılar. ḳoptum ve ṭahāret ḳıldım. ikki rek'at namāz oḳup taşḳarı çıḳtım. yene bir rivāyet ol ki ol zamān ki ṭahāret (13) alḳalı uġradım. Fermān kildi ki iy cibrīl, behiştġa barġıl. ḥavż-ı kevserdin ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemġa su (14) kiltürġıl. min ilçimni ni kimniŋ turmegen irdim kim rıżvān ikki ibriḳ yāḳūtdın ḥāżır ḳıldı ve yaşıl zümrüddin (15) her çalapça tört burçlıḳ ve her ḳaysı burcı güher birle ārāyişlıġ şu'lesi āsmānġa yaruġlıġ salur irdi. ḫᵛāce 'aleyhi'ṣ-ṣalātü ve's-selām (16) ol suda ġusl pāk ḳıldılar. andın kiyin nūrdın bir ḥülle kiydürdiler ve bir 'imāme nūrdın başıġa ḳoydılar. yene bir rivāyet (17) ol ki ol 'imāmeni rıżvān ol ḫᵛāce ins ü cān üçün ādem 'aleyhi's-selāmnı yaratmasdın tir miŋ yıl ilgeri çarmaġan irdi (18) ve ḳırḳ miŋ ferişte ol 'imāmeniŋ çevreside turup ta'ẓīm ve ikrām birle turup tesbīḥ ve tehlīlġa meşġūl irdiler (19) ve her ḳaysı tesbīḥniŋ arḳasıdın dürūd aytur irdiler. tā ol kiçe kim cibrīl 'aleyhi's-selām ol 'imāmeni alıp kildiler.

99b

(1) ḳırḳ miŋ ferişte ol 'imāme birle hem-rāh kildiler. ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemniŋ ḫizmetleriġa müşerref boldılar ve aytıpdurlar. (2) ol 'imāmeniŋ ḳırḳ 'alemi ya'nī küllī bar irdi ve her bir küllī içide tört ḫaṭṭ bitiklik. evvel muḥammed resū'lallāh ikkinçi muḥammed nebīyu'llāh üçünçi muḥammed (3) ḫalīlu'llāh törtünçi

muḥammed ḥabību'llāh. andın cibrīl 'aleyhi's-selām ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemġa nūrdın ridā' saldılar. yaşıl ve zümrüddin (4) ötük kiydürdiler ve ḳızıl yāḳūtdın kemer-bend baġladılar ve zümrüddin ḳamçı toḳuzdılar kim tört yüz mervārīd birle (5) yasaġlıġ irdi ve her mervārīd yuzduz dik dıraḫşān andın cibrīl 'aleyhi's-selām ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemniŋ ḳollarıdın (6) tutup öyleridin beytü'l-ḥarāmġa kiltürdi. yene bir rivāyet ol ki ḫᵛāce 'aleyhi'ṣ-ṣalātü ve's-selām zemzem suyıda (7) ṭahāret ḳılıp ka'beni yitti nevbet ṭavāf ḳıldılar ve ṭavāfnıŋ tamām ḳılıp ḫāṭemide bir munça ıstırāḥat üçün (8) olturdılar ve ol maḥalde cibrīl 'aleyhi's-selām ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemniŋ sīnelerini yarġalı meşġūl boldılar (9) ve bir altun ṭabaḳ kiltürdiler ki ḥikmet ve ma'rifet ve īmān ve mekremet birle tuşḳarıḳlıġ ḥażreti ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellemni öŋge (10) yatḳuzdılar ve sīnelerini yardılar ve yüreklerini çıḳardılar. mīkā'īl 'aleyhi's-selāmġa aydılar. zemzemdin (11) üç ṭabaḳ su kiltürdiler ve sīnelериniŋ içini ve tamurlarını ol su birle yudılar ve her ni kim ġıll u ġışş (12) bar irdi. çıḳarup pāk ḳıldı. andın kiyin cibrīl 'aleyhi's-selām mübārek yüreklerini çıḳarıp ve anı (13) yarıp pāk yup ol altun ṭabaḳ ki īmān ve ḥikmetdin tuşḳarıḳlıġ irdi. anıŋ birle köŋüllerini tuşḳardılar. (14) andın yene ornıda ḳoyup ḳanatlarını ol cerāḥatġa sıvadılar. burunḳı dik dürüst boldı. andın ḳollarını (15) tutup mescidü'l-ḥarāmdın baṭḥāġa alıp çıḳtılar. ḫᵛāce 'aleyhi'ṣ-ṣalātü ve's-selām aydılar. mīkā'īl ve isrāfīlni anda kördüm. (16) 'aleyhi vesellem ve her ḳaysı birle yitmiş miŋ ferişte ṣaf ṣaf turupdur. mini körüp hemme selām ḳıldılar ve ḳolluḳ (17) becā kiltürdiler ve ta'ẓīm ve ikrām kemā-yenbaġī edā ḳıldılar ve min hem bularġa uşbu ṭarīḳa tevāżu' ḳıldım. andın (18) miŋe ḫüdānıŋ rıżālıḳıdın ve bī-nihāyet kerāmātıdın beşāret birdiler. andın kiyin bir merkeb kördüm. (19) işikdin çevinkraḳ ve ḫaçırdın kiçikraḳ yüzi ādem yüziġa oḫşaş. ḳulaḳları ḳulnuŋ ḳulaḳlarıġa

100a

(1) oḫşaş ve ayaġları anıŋ ayaġı dik ve boynı tiveniŋ boynı dik köksi ḫaçırnıŋ köksi dik ve ḳuyruġı hem ḫaçırniki dik. (2) toyaḳları uynıŋ toyaḳı dik. yaruḳ ve ikki yanda ḳanatlarını yapıp turar irdi. ḳanatlarını açsa maşrıḳdın maġribġa (3) yiter irdi. eger yıġsa yanıġa berāber turar irdi. naẓm ḳanatı nūrdın ṭurfe hümā-yı müzeyyen cevr yaŋlıġ dil-rübānı köksi ḳoy dik (4) yaltırar irdi ve uçası aḳ kümüş dik pār ḳarār irdi. ayaġları altundın ve ḳuyruġı mercāndın. başı ve boynı ḳızıl yāḳūtdın (5) ve pīşānesiġa naḳş ḳılıġlıġ. *Lā ilāhe ille'llāh muḥammed resūlü'llāh*[56] andaḳ cüst ü çālāk irdi ki közi

[56] Allah'tan başka ilah yoktur, Hz. Muhammed, Allah'ın elçisidir.

yitgen yirġa ḳadem tigürür (6) irdi. el-ḳıṣṣa burāḳı irdi. ferişte ṣūretlıġ ve āsmān meydānlıġ ve züḥal cevelānlıġ. āfitāb peykerlıġ ve ay manẓaralıġ cevelān (7) közlıġ ve merīḫ yüzlıġ. zühre ārāyişlıġ. ‘uṭārid dānişlıġ. cevzā’ şemāyillıġ ve s̱üreyyā feżāyillıġ ve ḳuṭb turuşlıġ ve süheyl maŋışlıġ. (8) berḳ ẕātlıġ ve cevāhir ḳanatlıġ. nefsī ‘anber ve tuvāġı güher saçı sünbül ü ḳaranfil. ādem çerāylıġ ve ferişte rāhlıġ (9) behişt yaylaḳlıġ ve reyḥān otlaḳlıġ. suyı kevs̱erdin ve otı ve tili faṣīḥ ve beyānı melīḥ. tiz ḥareketlıġ ve yümn ü bereketlıġ. başını (10) ḫoş-rām. ayaġı yıldam. yügeni Zümrüd ve ḳubbesi zeberced. egeri yāḳūtdın ve hüneri melekūtdın. aġır turuşlıġ (11) bu körüşlıġ. söz fütārlıġ. ‘anber ġubārlıġ. ot cūşlıġ ve tīz ḫoşlıġ. yel ayaġlıġ. altun toyaġlıġ. ḥūr mānendlıġ (12) ve nūr sūsenlıġ. kişi giryā ve baḳışı dil-rübā. tişleri dürr kerāmet ve işleri ḫāriḳ ‘ādet mā-erġanūn āvāzlıġ (13) ve cibrīl hemrāzlıġ. ṣadef āḫūrlıġ. ibrişim türlıġ. saġrısı yumlaḳ. uçası kümüş dik aḳ. ayaġları (14) tüz. anday töküz ḳademi naẓarıġa ve naẓarı ḳademiġa naẓm burāḳı giriftārı mānend berḳ. ḳuyaş yaŋlıġ endāmı (15) nūr içre ġarḳ birişim nidür ve güher andaḳ. birişimde dürr dik dünde aḳ. Gümānġa kilür oḳdın ḫoş.(16) yörümek ve aġır oḳ yörürdin revān. başar nūrıdın cüst ü çālāk irür. naẓardın burun ol ḳadem yitkürür. meger kim naẓardın (17) ḳadem eylemiş. naẓarġa ḳureyş ol ḳadem bütgeymiş ve aytıpdurlar bu burāḳ irdi ki cibrīl ve hemme peyġamberler ‘aleyhimü’s-selām mistār (18) irdiler ve her ni kim burāḳnıŋ boyı aŋa yitse tirilür irdi ve ol vaḳt ki peyġamberlerġa merkeb kilür irdi. közi yitgen (19) yirġa ayaġı yite almas irdi. bu dereceġa ḥażreti ṣalla’llāhu ‘aleyhi vesellemniŋ bereketleridin yitti. andın cibrīl ‘aleyhi’s-selām…

GENEL DİZİN

ābād *Bayındır, mamur.*

ā. ḳıl-dı-lar. 31b/13.

ā. ḳ.-ur+ġa. 96b/4.

āb-dār *Parlak, revnaklı, renkli.*

ā. +ıŋ+ġa. 90a/1.

āb-dārlıḳ *Parlak, revnaklı, renkli olma durumu.*

ā. +ı+dın. 32b/12.

āb-ı ḥayāt *Ebedi hayat suyu.*

ā. +ı+nı. 78b/5.

‘ābid *Allah’ın emirlerine titizlikle uyan, ibadete düşkün, takva sahibi kimse.*

‘ā. +ler. 93a/7.

‘acāyib *Acep, şaşma, hayret etme.*

‘a. 45b/9, 73a/4, 74a/12, 96a/15, 96a/19.

‘a. +i. 2b/19.

‘a. +ler. 45b/4.

‘acāyibraḳ *Daha şaşırtıcı.*

‘a. 97a/12.

‘aceb *Şüphe, tereddüt, hayret ifade eden soru zarfı, acaba.*

‘a. 13b/2, 15a/13, 29a/4, 44b/18, 47b/15, 56a/18, 62b/9, 63a/15, 65a/1, 76b/17, 82b/9, 85b/19, 94b/17, 95a/12, 95a/17, 95b/18, 96a/3, 96a/6, 96a/14.

‘a. +dür. 95a/2.

‘acem *Arap ırkından olmayanlara Araplar’ın verdiği isim.*

‘a. 55a/8, 56a/16, 70b/1, 70b/2.

acıġ *Acı, keder, üzüntü.*

a. 71a/17, 96b/10.

a. +ı. 28a/18.

a. +ı+ġa. 54b/8.

acıġla- *Acı çekmek.*

a. p. 22b/12, 43a/15.

acıġlan- *Acı çekmek.*

a. ıp. 22a/5.

acıḳla- *Acı çekmek.*

a. -p. 28a/3, 59a/16.

‘acīb *Çok acayip, tuhaf, garip, şaşırtıcı.*

‘a. 4b/5, 49b/16, 85a/7, 85a/14.

‘āciz *Güçsüz, kudretsiz, zayıf.*

‘ā. 15a/9, 24a/4, 27b/9, 27b/11, 27b/12, 33a/16, 38b/14, 47b/11, 51b/17, 61a/4, 86b/3.

‘ā. kil-dü-k. 35b/15.

‘ā. k.-gey. 86a/16.

‘ācizlıġ *Aciz olma durumu, güçsüzlük, beceriksizlik, zavallılık.*

‘ā. +ı+dın. 56b/10.

‘ācizlıḳ *bk. ‘Ācizlıġ.*

‘ā. 20a/13.

‘ā. +ı. 77a/2.

‘ācizraḳ *Daha aciz.*

‘ā. 84b/4.

‘acūz *Kocakarı, kötü huylu yaşlı kadın.*

‘a. 92b/11.

‘acz *Gücü yetmeme durumu, güçsüzlük, acizlik.*

‘a. 78a/7.

aç *Aç, doymamış.*

a. +lar. 75b/14.

aç- *Açmak.*

a. -ġan. 94b/3.

a. -ġay. 86a/19.

a. -ġay-min. 85b/17.

a. -ġıl. 6b/19, 8b/14, 14b/15, 50b/10.

a. -ġuçı. 79b/14.

a. -ġuçı+nı. 55a/9.

a. -ġunça. 95a/2, 95b/19.

a. -ıŋlar. 48a/11.

a. -ıp. 10b/14, 13b/8, 46a/13, 53b/18, 69a/11, 73a/6, 85b/7, 92a/3, 94b/12.

a. -ḳalı. 66b/19.

a. -ḳuçı+nı. 74b/19.

a. -ma-ġunça. 14b/15, 41b/8.

a. -ma-sa-ŋ. 86a/19.

a. -mas-min. 14b/16.

a. -ra-dı. 69a/15.

a. -sa. 88b/9, 100a/2.

a. -tı. 4b/4, 7a/6, 46b/15.

a. -tı-lar. 35a/11, 45b/17, 67a/1, 92a/12.

a. -tı-m. 15a/1, 17a/2.

a. -uk. 6b/4.

açıl- *Açılmak.*

a. -dı. 58b/8, 63a/18.

a. -updur. 75b/11, 78b/6.

a. ur. 1b/15.

açıldur- *Açılmasını sağlamak.*

a. -updur. 75b/17.

açılmaḳ *bk. Açıl-*.

a. +ġa. 3a/2.

açlıġ *Aç olma durumu.*

a. 53a/12, 73b/5.

açlıḳ *bk. Açlıġ*.

a. +ġa. 52b/16.

açmaḳ *bk. Aç-*.

a. 2a/12.

ād *Varlıkları birbirinden ayırmaya, tek tek veya cins cins karşılamaya yarayan kelime.*

a. +ı. 95a/6.

ādāb *Davranışlarda ve karşılıklı ilişkilerde alışılmış usullere, ahlak ve terbiye kurallarına göre uyulması gereken esaslar.*

ā. 54a/9, 90a/17, 98b/9.

ā. +ları+nı. 78a/10.

‘adādet *Hazırlama, hazırlayıp geliştirme.*

‘a. +i. 31b/6.

‘adālet *Hak ve hukûka uyma, herkesin hakkını gözetme, doğruluktan ayrılmama, hakkâniyet, adl.*

‘a. 87b/12, 90b/4.

‘adāletlik *Adaletle hareket eden, adalete uygun davranan, adil.*

‘a. 44b/1.

adam *İnsan*

a. 16a/16.

‘ādāt *Adetler*

‘ā. 94b/3.

‘adāvet *Düşmanlık, hasımlık, husumet.*

‘a. 21b/6, 21b/18, 22b/18, 23a/2, 23a/11, 50a/17, 51a/6, 53b/16, 59b/17, 60a/14.

‘a. +de. 53b/19.

‘a. +din. 65a/4.

‘a. +ġa. 31b/11, 35b/15, 44b/4, 69a/15.

‘a. +i. 59b/7.

‘a. +leri+ġa. 23a/9, 67a/9.

‘a. +ni. 70a/19.

‘a. ḳıl-ıp. 22a/7.

‘a. ḳ.-maḳ. 14a/16.

‘adāvetlıġ *Düşman, hasım olma durumu.*

‘a. 71b/7.

‘aded *Sayı.*

‘a. +i. 30a/19.

‘a. +i+niŋ. 73b/3.

‘adem *Hiçlik, yokluk.*

‘a. 3b/14, 4a/10, 75a/2, 75b/14, 89a/4, 96b/1, 96b/17.

‘a. +din. 96b/14.

‘ādet *Herkes tarafından uyulan hal, olagelmiş, alışılmış şey, usul, görenek.*

‘ā. 79b/4, 92b/4, 95a/17, 96b/17, 100a/12.

‘ā. +i. 40b/6.

‘ā. +i+dür. 51a/19.

‘ā. +i+miz+ġa. 53b/10.

‘ā. +leri. 20a/5.

‘ā. ḳıl-ġay. 2a/1.

‘ā. ḳ.-ġay. 2a/2.

‘ā. ḳ.-ġay-lar. 48b/17.

‘ādil *Haktan, adaletten ayrılmayan, adaletli.*

‘ā. 90b/10.

āferīde *Yaratılmış, halkedilmiş.*

ā. 73a/16.

ā. ḳıl-dı-m. 72a/1.

āferīn *Beğenme, takdir, teşvik duygularını anlatmak için kullanılır.*

ā. 53b/17.

āfet *Önlenmesi elde olmayan büyük felaket.*

ā. 8a/9, 80b/7, 82b/2.

ā. +i. 1b/9.

ā. +i+din. 8a/10, 92b/15.

ā. +ni. 1b/9.

ā. -i ‘ārıż bol-ġay. 63a/15.

āfitāb *güneş*.

ā. 3b/12, 5b/7, 5b/9, 8a/15, 22b/4, 28a/4, 28b/7, 62a/2, 75a/19, 75b/1, 81b/7, 81b/9, 83a/10, 87a/9, 87a/11, 87b/4, 87b/7, 88b/11, 89a/11, 90a/10, 90a/11, 90a/14, 91b/18, 95a/11, 95b/1, 97a/11, 98b/8, 100a/6.

ā. +da. 27b/12, 28b/4.

ā. +dın. 35b/9, 56a/2, 93b/14, 97a/12.

ā. +dur. 90a/1.

ā. +ġa. 42a/14, 95b/1.

ā. +ı. 2b/9, 4b/9, 80a/6, 90a/12, 94b/14.

ā. +ı+dur-min. 90a/14.

ā. +ı+nı. 78b/2.

ā. +ı+nıŋ. 23a/2, 95a/15, 95b/8.

ā. +nı. 28a/6, 89b/12.

ā. +nıŋ. 75a/9, 87a/3, 87a/11, 94b/11, 94b/13.

āfitāb-ı ‘ālem-ārā *Alemi süsleyen güneş*.

ā. +sı. 47b/6.

āfitāb-ı ‘ālem-bāt-ı ġürūb *Gün batımının görünmeyen güneşi.*

ā. 53a/4.

āfitāb-ı cihān *Kainatın güneşi.*

ā. 87b/12.

āfitāb-ı ḫvāce *Kainatın hocası*.

ā. 92b/6.

āfitāb-ı münevver *Işık saçan güneş*.

ā. +niŋ. 91b/19.

‘āfiyet *Sağlık, sıhhat, sağlığın verdiği rahat ve huzur*.

‘ā. +iŋ. 61a/13.

‘afv *Suç, kusur ve hatayı cezalandırmama, bağışlama.*

‘a. 6a/2.

‘a. ḳıl-ur. 94a/17.

aġace *Ağa hatunu, bey karısı.*

a. +si. 2b/3.

a. +si+sin. 58a/2.

āgāh *Haberi olan, haberli, haberdar*.

ā. 3b/18, 27a/1, 87b/7, 96b/10, 98b/10.

ā. +dur-miz. 24b/5.

ā. bol-dı. 18b/12.

ā. b.-dı-lar. 51b/2.

ā. b.-ġıl. 14a/6.

ā. b.-gil. 63b/17.

ā. b.-mas. 12b/4.

ā. b.-uŋ-lar. 25b/8.

ā. b.-up. 73a/19, 84a/10.

ā. b.-updur. 63b/10, 70a/15.

ā. ḳıl-ur. 54b/15.

āġāz *Söze başlama.*

ā. ḳ.-dı. 70b/13.

ā. ḳ.-dı-lar. 17a/7.

ağır *Ağır.*

a. 10a/18, 51b/11, 100a/10, 100a/16.

ağırlaş- *Ağır duruma gelmek.*

a. -tı. 55b/18.

ağırlıġ *Ağır olma durumu.*

a. 86a/19.

ağırlıḳ *bk. Aġırlıġ.*

a. 11b/7, 95a/10, 95a/11.

a. +ı. 4b/13, 94b/5, 95a/14, 95a/15.

a. +ı+dın. 9b/19, 95a/10.

a. +ı+ġa. 54b/13.

ağırraḳ *Daha ağır.*

a. 8a/2.

ağız *Ağız.*

a. +ı+da. 56b/6, 59a/15.

a. +ı+ġa. 54a/4, 56b/7, 83a/1, 84a/3.

a. +ım+dın. 65b/9, 65b/13.

a. +ın. 69a/11.

a. +ı+n+a. 42a/12.

a. +ı+nı. 43b/1, 82a/4.

a. +ı+nıŋ. 71b/1.

a. +nıŋ. 95b/16.

a. bol-ma-dı. 4a/18.

ağrı- *Ağrımak.*

a. -dı. 19a/16, 55a/1.

ağrıḳ *Ağrı, acı.*

a. 55b/14.

a. +dın. 55b/18.

a. +dur-min. 55a/13.

a. +ı. 17b/1, 55b/17.

a. +ı+ġa. 10b/4.

a. +lar+ġa. 17a/13.

ağrılıḳ *Ağrılı, acılı olma durumu.*

a. +da. 55b/15.

ağrıt- *Ağrımasına yol açmak.*

a. -ḳay. 70a/7.

ağu *Zehir.*

a. 71b/7.

ağuştur- *Acı çekmek.*

a. du-ŋlar. 41a/10.

a. -up. 64b/12.

āh *Kullanıldığı yere ve sesin tonuna göre maddi veya manevi bir acıyı, ağrı, ıztırap, pişmanlık, esef, acıma, özlem, yanıp yakılma, yeis, ümitsizlik, beğenme, hayranlık vb. duyguları ifade eder.*

ā. 38b/13, 41b/2, 47a/16, 91b/6.

aḥad *Bir.*

a. +da. 50a/14.

a. +ġa. 50a/13.

aḥadiyyet *Birlik, teklik, Allah'ın birliği.*

a. 86a/4.

‘ahd *Yemin, ant.*

‘a. 14a/4, 31b/11, 33b/9, 51a/6, 51a/12, 51b/2, 53a/4, 76b/18.

‘a. +ġa. 52a/2.

‘a. +ı+nı. 52b/7, 80b/12, 80b/15.

‘a. +i. 31b/11.

‘a. +imiz+ni. 31b/1.

‘a. +i+ni. 54a/4.

‘a. +ler+iŋ. 53b/12.

‘a. +ni. 52b/13, 53a/3.

‘a. -ı becā tur-dı. 77a/1.

‘a. -ı peymān ḳıl-dı-lar. 26a/8.

‘a. -ġan+ı. 49b/15.

‘a. ḳıl-dı. 8a/6.

‘a. ḳ.-dı. 46b/7, 68b/19.

‘a. ḳ.-ġan. 52b/6.

‘a. ḳ.-ġan+ı. 50a/16.

‘a. ḳ.-ġıl. 8a/6.

‘a. ḳ.-ıp. 66a/10.

‘ahd-ı peymān *Kuvvetle verilen söz, yemin.*

‘a. 70a/15.

‘ahd-i şikest *Yeminini bozma.*

‘a. 61a/10.

‘ahd-nāme *Bir muahedenin hükümlerini ihtiva eden ve taraflarca imzalanmış olan resmi kağıt.*

‘a. 51a/10, 51a/16.

‘a. +ġa. 53b/13.

‘a. +ni. 53a/6.

āheste *Yavaş, ağır, sakin.*

‘ā. 12b/11, 47b/18, 47b/18.

āh-ı seḥergāh *Seher zamanının ahı.*

‘ā. +ı. 91b/5.

āḫir *Son, sonuncu, en sonra olan.*

ā. 3a/5, 7b/16, 19a/12, 21a/19, 25a/7, 43a/19, 54b/9, 54b/13, 55b/11, 56b/9, 60b/1, 61a/14, 65b/15, 70a/2, 72a/11, 75b/5, 78b/14, 78b/19, 80a/11, 81a/11, 81b/6, 85a/4, 87b/13, 93a/3, 96b/13.

ā. +ġa. 21a/8, 37b/8.

ā. +i. 11b/9, 31b/5.

ā. +i+de. 88a/9.

ā. +i+ġa. 9b/2, 9b/7, 39b/17.

ā. +i+ni. 19a/5.

āḫiret *Ölümden sonra gidilecek olan alem, öbür dünya, bekā alemi.*

ā. 21b/1, 54b/6.

ā. +de. 51a/18.

ā. +niŋ. 67b/8, 67b/18.

āḫirī *Sonrası.*

ā. 17a/12.

āḫirü’l-emr *İşlerin sonu.*

a. 37b/3.

aḫīrü’l-ittifāḳ *Son, nihai anlaşma.*

a. 37a/3.

aḥkām *Hükümler.*

a. +ı. 3a/14.

a. +ı+nı. 63a/12, 65a/3, 72b/13.

aḥḳam-ı şeri'at *Şeriatın hükümleri.*

a. +nı. 26b/18.

aḫlāḳ *İnsandaki iyi veya kötü huylar, tabiat.*

a. 3a/8.

aḫlaṭ *Bir karışımı meydana getiren unsurlar.*

a. 23a/17.

aḥmaḳ *Aklı kıt, anlayışsız, kalın kafalı (kimse), beyinsiz.*

a. 38a/13.

aḥmāḳane *Ahmakça.*

a. 20b/12.

aḫret *bk. Āḫiret.*

a. +de. 21a/10.

aḥsen *Çok (daha, en, pek) güzel.*

a. 4b/14.

aḫşam *Akşam.*

a. 52b/3.

a. +ġaça. 43a/19.

aḫtar- *Araştırmak, aramak.*

a. -ıp. 46a/10.

āhū-yı deşt *Bozkırın ceylanı.*

ā. +im+sin. 29b/2.

aḥvāl *Haller.*

a. +i. 58b/18.

a. +i+din. 31b/10.

a. +i+ni. 7b/1, 22b/14, 24b/12, 34b/17, 35b/5, 88b/1.

a. +i+niŋ. 58b/18.

a. +leri. 35a/6.

a. +leri+ni. 43b/5, 43b/8.

a. +ler bol-ur. 10b/5.

aḳ *Beyaz.*

a. 4b/6, 5b/7, 14b/18, 38b/1, 63b/1, 100a/4, 100a/13, 100a/15.

aḳ- *Akmak.*

a. -an. 67b/13.

a. -ar. 3a/4, 10a/2, 10b/3, 23b/11.

a. -ar-dı. 42b/12.

a. -ıp. 46a/12.

a. -sun. 67b/15.

'aḳd *Bağlama, düğümleme; bağlanma, düğümlenme.*

'a. 88b/13.

'a. +i+niŋ. 91b/9.

'aḳd-i nikāḥ *Birbirleriyle evlenmeleri hukuken geçerli olan çiftler arasında ve iki şahit huzurunda yapılan resmi evlilik işlemi.*

'a. 91b/8.

'āḳıbet *Son, nihayet, encam; gelecek, istikbal.*

'a. 3a/6, 11b/1, 41b/19, 43a/6, 43b/7, 86b/9.

'ā. +i+ġa. 31a/18.

'ā. +i+ni. 16b/14.

‘āḳıbet-i murādlıġ *Erişilmek istenen, olması, gerçekleşmesi arzu edilen şeyin nihayete kavuşması.*

‘ā. +ġa. 74b/13.

aḳın *Bir şeyin arkası kesilmeyen bir geliş durumunda olması.*

a. 68a/5.

aḳıt- *Akmasını sağlamak, akmasına yol açmak, dökmek.*

a. -tı. 36a/3.

aḳız- *bk. Aḳıt-*.

a. -sa-ŋ. 68b/10.

aḳızmaḳ *bk. Aḳıt-*.

a. 3a/5.

‘aḳīde *İman, itikat.*

‘a. 72b/12.

‘a. +si+ni. 35b/4.

‘a. ḳıl-ıp. 36a/8.

‘a. ḳ.-ma-gey. 57b/10.

‘a. ḳ.-ma-ġıl. 29b/13.

‘a. ḳ.-ur-lar. 71a/11.

‘aḳīḳ *Üzerine mühür kazılan, yüzük taşı ve tespih yapılan, bazı eşyalarda süsleme unsuru olarak kullanılan, çok sert, oldukça şeffaf, içinde çeşitli renk halkaları bulunan kıymetli süs taşı, kalseduan kuarsının bir cinsi.*

‘a. 90a/6.

‘āḳil *Akıllı.*

‘ā. 16b/13, 22b/9, 24a/15.

‘ā. +din. 11b/14.

‘ā. +ler. 39a/12, 39a/13.

‘ā. +ler+ġa. 94b/14.

‘āḳillıġ *Akıllı olma durumu.*

‘ā. +ı. 39a/13.

‘aḳl *Düşünme, anlama, kavrama ve davranışlarını ayarlama melekesi, us.*

‘a. 2b/16, 19b/6, 20b/13, 22b/8, 36b/6, 64b/14, 84a/16, 94a/10, 94b/2, 94b/13, 96a/8, 96a/17, 96b/15.

‘a. +ġa. 14a/15, 33a/15, 96b/12.

‘a. +ı. 39a/7.

‘a. +ı+dın. 16a/10, 24b/14.

‘a. +ım. 42b/17.

‘a. +ıŋ. 24b/14.

‘a. +ıŋ+lar. 38a/10.

‘a. +ları. 64a/12, 94b/1.

‘a. +nıŋ. 96b/18, 96b/19.

‘aḳl-ı kāmil *Kendi yaradılış gayesini kavramış ve buna uygun hareket eden, Allah'ın yeryüzündeki halifesi olan kamil insanın aklıdır.*

‘a. 16a/7, 94b/3.

aḳlıḳ *Ak olma durumu.*

a. 88b/15.

‘aks *Ses ve ışık dalgalarının bir cisme çarpıp geri dönmesi ve bunun*

sonucunda duyulan ses, görülen ışık, yankı, yansı.

‘a. 3a/18, 3b/12.

‘a. +i+ni. 78b/9.

aḳsām *Kısımlar, bölümler.*

a. +ı+da. 24b/5.

aḳuz- *bk. Aḳıt-*

a. -dı-lar. 24a/1.

a. -up. 36a/2, 98b/14.

al *Kırmızı.*

a. 3a/9, 12a/12, 28b/10, 28b/11, 53b/4.

al- *Almak.*

a. -dı. 7b/14, 8b/15, 11b/15, 17a/6, 20a/3, 22b/19, 25b/4, 29a/3, 32a/17, 34a/16, 36a/11, 41a/5, 46b/15, 53b/14, 64b/9, 65b/10, 69b/10, 70a/4, 70a/6, 75b/18, 77b/7, 88a/15, 90a/17, 91a/9.

a. -dı-lar. 5b/2, 11b/15, 12a/13, 28b/7, 31b/17, 36b/18, 43a/16, 43a/18, 48a/16, 48b/11, 48b/13, 60b/19, 62a/8, 82a/5, 82a/11, 92a/1.

a. -dı-m. 15a/10, 33a/17, 63b/18, 64a/1.

a. -dı-ŋ. 29b/4, 41b/14, 63b/19.

a. -ġalı. 74b/7.

a. -ġan. 28b/17, 29b/8, 33b/11, 37a/8, 65b/13, 65b/16, 82a/4.

a. -ġan+ı. 59b/5.

a. -ġay. 2a/1, 2a/2, 61b/9, 63b/13, 69a/7.

a. -ġay-lar. 50a/6, 84a/14, 86b/2, 92b/14.

a. -ġay-min. 47a/3, 68b/19.

a. -ġay-miz. 11b/14, 72a/9.

a. -ġay-sin. 72a/10.

a. -ġay-sizler. 10a/12.

a. -gen. 91b/1.

a. -ġıl. 14b/3, 29a/1, 34a/15, 56b/3, 66b/10, 67b/5, 73a/19, 85b/17, 92b/15.

a. -ġuçı. 36b/18.

a. -ıŋlar. 48a/9.

a. -ıp. 5a/13, 5b/6, 8a/10, 11a/16, 12a/11, 12b/3, 17a/8, 17b/17, 19b/11, 22a/15, 22b/3, 22b/10, 23a/17, 23a/17, 23b/3, 26a/12, 27b/4, 28a/5, 30a/17, 30b/12, 31a/3, 32a/4, 33b/1, 34a/9, 34a/17, 37a/4, 38a/10, 43a/17, 43b/11, 44a/10, 45a/6, 46b/8, 48a/2, 48b/19, 49b/3, 52a/4, 52a/5, 52a/8, 52a/9, 52b/2, 53b/11, 55a/17, 59b/9, 60b/1, 61a/18, 63a/5, 68b/2, 68b/3, 68b/12, 71b/14, 72b/10, 73b/1, 78b/16, 79a/14, 79a/15, 79b/9, 82a/3, 82b/6, 83a/17, 85a/4, 87b/3, 88a/14, 88a/14, 88b/14, 89b/7, 92a/6, 92b/12, 93b/19,

94a/3, 94a/12, 95a/2, 95a/19, 95b/7, 97b/6, 97b/7, 98a/19, 98b/3, 98b/18, 99a/8, 99a/19, 99b/15.

a. -ıpdur. 24b/17, 70a/15, 75b/1, 90a/16, 90b/15.

a. -ıpsin. 81b/18.

a. -ḳalı. 99a/13.

a. -ma-dı. 40b/19, 54b/13.

a. -ma-dı-lar. 70a/1, 83a/5.

a. -ma-dü-k. 25b/16.

a. -ma-ġunça. 41a/1, 44a/14.

a. -mas. 19b/18, 20b/4, 21a/9, 27b/11, 27b/13, 31a/3, 50a/18, 51b/16, 60a/2, 60a/8, 70a/15, 74b/8, 86a/8, 86a/9, 96a/8, 97a/3, 100a/19.

a. -mas+dın. 20b/11.

a. -mas-lar. 79b/14, 94b/4.

a. -mas-min. 21a/11, 21a/11, 36a/18.

a. -mas-sin. 57a/14, 86b/12.

a. -ma-sun. 82a/17.

a. -ma-y. 37a/11.

a. -mış. 78b/8, 78b/8, 78b/9, 78b/9, 78b/10.

a. -sa. 36a/15, 59b/14, 66a/10, 87a/14, 95b/18.

a. -sa-m. 29a/4, 63b/15.

a. -sa-ŋ. 66a/6.

a. -sun. 41a/16, 66b/16, 98a/18.

a. -uŋlar. 20a/19.

a. -ur. 29a/5, 39b/4, 50a/17, 51b/11, 91b/6, 92b/13.

a. -ur+ġa. 21a/3, 51b/11, 51b/16.

a. -ur+ı+da. 84a/3.

a. -ur-lar. 89a/18, 95a/18.

a. -ur-min. 36a/14, 70a/16, 81b/18.

a. -ur-sin. 16b/4, 44a/15, 68a/14.

a. -ur-siz-ler. 35b/1.

‘alā *Yükseklik, yücelik, şan ve şeref.*

‘a. 26b/19, 53a/19, 92a/6.

‘a. +ġa. 91b/16.

alal- *bk. Al-*

a. -ma-du-ḳ. 49b/11.

‘alāmāt *Alametler, nişanlar, izler.*

‘a. +ları+nı. 10b/19.

‘alāmet *İşaret, belirti, nişan, emare, alem, araz.*

‘a. 14b/15, 89b/15.

‘a. +i. 93b/6.

‘a. +ler. 16a/13.

alayıḳ *Alakalar, ilgiler, bağlar.*

a. +dın. 3b/16.

aldı *Ön.*

a. +da. 8a/14, 8b/14, 32a/15, 45a/7, 47a/7, 47b/11, 79a/17, 82b/6, 87b/6, 88b/13.

a. +da+ki. 10a/3.

a. +dın. 22a/16, 22b/12, 54b/11.

a. +ġa. 8a/2, 24a/13, 29a/17, 48a/13, 48b/4, 49a/4, 64a/19, 69a/9, 98b/14.

a. +lar+ı+da. 49a/1, 63a/9.

a. +lar+ı+dın. 4b/2, 27a/6, 54a/14, 82a/18.

a. +lar+ı+ġa. 63a/14, 90a/17.

a. +lar+ı+ġa. 38a/8.

a. +m+da. 13b/1, 45a/13, 82a/19, 88b/6.

a. +m+ġa. 63a/19, 65a/12, 65a/16, 90a/15.

a. +ŋ+da. 8a/17.

‘alem *1. Sancak, bayrak. 2. İşaret, alamet, nişan, sembol.*

‘a. +i. 99b/2.

‘a. +im. 79b/13.

‘a. +ler. 89b/13.

‘a. +ni. 23a/10.

‘ālem *Yeryüzü ve gökyüzündeki nesnelerin oluşturduğu bütün, evren.*

‘a. 3b/9, 7b/14, 14a/17, 16b/11, 28a/5, 53a/7, 63a/4, 63a/19, 74b/7, 75b/15, 78b/19, 79b/19, 83b/17, 86b/7, 87a/7, 88a/2, 88a/4, 88b/3, 90a/6, 92a/1, 92b/18, 95a/4, 95b/2, 96b/5, 98b/11.

‘ā. +de. 20b/17, 22b/10, 31a/8, 97a/8.

‘ā. +din. 5b/13, 56a/11, 59b/6, 65b/6, 66a/3, 72b/9, 97a/7.

‘ā. +ġa. 42b/7, 45a/17, 47b/8, 55a/8, 59b/6, 68b/2, 91b/11, 95b/1.

‘ā. +i. 74a/2, 95b/3.

‘ā. +i+de. 96b/18.

‘ā. +i+din. 75b/8.

‘ā. +i+ġa. 74a/12, 95a/7, 95b/18.

‘ā. +i+ġa. 96b/15.

‘ā. +i+ni. 74b/1, 74b/19, 75b/15, 77b/7, 77b/14, 88a/1, 90a/12.

‘ā. +i+niŋ. 78b/7, 87a/8, 97a/1.

‘ā. +ler+i. 54b/18.

‘ā. +ni. 12a/15, 16b/9, 42a/9, 48b/17, 77b/18, 79b/18, 96a/7.

‘ā. +niŋ. 6b/10, 55a/9, 58a/2, 58b/10, 62a/10, 63a/4, 77a/14, 78b/18, 79a/19, 96a/17.

‘ālem-gīr *Yeryüzü ve gökyüzündeki nesnelerin oluşturduğu bütün, evren.*

‘ā. 90a/13.

‘ālem-i bālā *Yüksek, yüce alem.*

‘ā. +ġa. 74a/4.

‘ālem-i eflāk *Gökler alemi.*

‘ā. +dın. 75b/16.

‘ālem-i şuġrā *En küçük alem.*

‘ā. +dur. 96a/19.

‘ālem-miyān *Evrenin ortası.*

‘ā. +dın. 48a/6.

alıştur- *Alışmasına yol açmak.*

a. -up. 27a/17.

‘alīl *Hasta, hastalıklı.*

‘a. 7a/19.

‘alīm *Çok bilen (kimse), bilici.*

‘ā. 27b/6, 74a/9.

‘ālim *İlim sahibi olan (kimse), bilici, bilen.*

‘ā. +ler. 35a/15, 36a/1, 38a/7, 38a/17, 57b/8, 95b/15, 97b/14.

‘ā. +ler+i. 66b/11, 94b/11.

‘ā. +ler+ni. 35a/10.

‘ā. +ler+niŋ. 97b/10.

almaḳ *bk. Al-.*

a. 8b/12.

a. +dın. 98a/14.

a. +ġa. 62b/2.

a. +ı+ġa. 96b/8.

altı *Altı.*

a. 2b/18, 4a/12, 4a/14, 4a/15, 4a/15, 4a/16, 4a/16, 5b/7, 9b/8, 10b/15, 32b/8, 32b/8, 36b/18, 37b/8, 63a/3, 66b/1, 72b/5, 72b/11, 72b/16, 85a/17, 85a/19, 85b/6, 91b/14, 94b/12.

altınçı *Altıncı.*

a. 3a/10, 10b/6, 17a/4, 25a/15, 38a/1, 38b/15, 43b/17, 58b/12, 58b/15, 64a/16, 70a/18, 76b/5, 79a/9, 85b/19, 95a/17.

a. +sı. 9a/8.

altmış *Altmış.*

a. 80a/2, 94b/11, 94b/12, 97a/9.

altun *Altın.*

a. 5b/3, 29a/2, 29a/3, 36a/15, 59a/9, 68a/5, 68b/11, 87a/2, 87a/3, 87a/11, 87b/8, 87b/15, 88b/14, 89b/15, 99b/9, 99b/13, 100a/11.

a. +dın. 100a/4.

a. +ġa. 90a/7.

a. +ı. 75a/12.

a. +ı+nı. 37a/8.

a. +lar+ı+dın. 87a/1.

a. +nı. 37a/7.

ālūde *Bulaşmış, bulaşan.*

ā. 59b/11.

ā. +sin. 46b/4.

‘ām *Yıl, sene.*

‘ā. +ı+dın. 10b/12.

‘amā *Körlük.*

‘a +nı. 49a/11.

āmāl-i mü’mīn *İbadetleri yerine getiren.*

ā +ġa. 58b/11.

aman *Yardım.*

a. tap-tı-lar. 84a/7.

amān *Usanç ve öfke anlatan bir söz.*

a. 15a/15, 32b/16, 34b/1.

amanlıḳ *bk. Aman.*

a. +ġa. 31b/7.

‘amel *Bir maksatla yapılan iş, eylem, fiil.*

‘a. 7a/14.

‘a. +i+din. 67a/4, 83b/19.

‘a. +i+ni. 73b/2.

‘a. +leri+ni. 36b/10.

‘a. ḳıl-. 31b/7.

‘a. ḳ.-dı-lar. 3b/1, 3b/6, 3b/7, 3b/8.

‘a. ḳ.-ıp. 12a/7.

‘a. ḳ.-ma-dı-lar. 3b/1.

‘a. ḳ.-ur-min. 50b/12.

‘a. ḳ.-ur-sizler. 20a/11.

‘amel-i ṣāliḥ *İyi ve güzel iş faydalı iş.*

‘a. 3a/18.

‘amellıḳ *Kasıtlı yapılan eylem.*

‘a. +lar+ġa. 89b/8.

āmīn *Dualardan ve hayır temennilerinden sonra, “Allah kabul etsin, öyle olsun!” anlamında kullanılan söz.*

ā. 42b/2, 42b/4.

āmirziş *Bağış, af, mağfiret.*

ā. 57a/4, 57a/6.

āmīziş *bk. Āmirziş.*

ā. 75b/19.

ā. +i+din. 77a/16.

ammā *Zıt ve aykırı hüküm ifade eden iki cümleyi birbirine bağlar; ancak, fakat, lakin.*

a. 1b/11, 3b/4, 4a/18, 8a/9, 9a/14, 9a/17, 9b/7, 9b/11, 10a/13, 13a/4, 13a/4, 16a/3, 18a/3, 18a/15, 21b/7, 27b/11, 29b/5, 33b/3, 35a/3, 35a/12, 38b/17, 39b/1, 42b/15, 44b/19, 54b/9, 56b/9, 56b/10, 56b/11, 57b/8, 57b/10, 58a/13, 60a/5, 65b/1, 65b/14, 65b/15, 66b/9, 67a/11, 67a/15, 71a/11, 73a/10, 75b/8, 75b/16, 77a/3, 78a/19, 79b/5, 81b/17, 84a/15, 84b/6, 91b/18, 95a/15, 96a/18, 96b/16, 96b/17, 96b/19, 97a/12, 97b/17.

‘āmü’l-ḥazīn *Hüzün yılı.*

‘ā. 57b/17.

ana *Anne.*

a. 81b/11.

a. +ları. 57a/6.

a. +ları+ġa. 57a/5.

a. +m. 43b/13.

a. +ŋ. 58a/3.

a. +sı. 12b/6, 13a/17, 29a/16, 43b/2, 43b/4, 43b/4, 43b/14, 58a/1, 58b/2, 62a/4.

a. +sı+dur. 58a/3.

a. +sı+ġa. 57a/12.

a. +sı+nı. 29a/10.

‘anāṣır *Unsurlar, bir bütünü meydana getiren parçalar.*

‘a. +nıŋ. 96a/7.

‘anāṣır-ı ta’biyet *İstenilen sonuca ulaşmak için gidilecek yollar.*

‘a. +i+din. 95a/16.

‘anber *Kolay eriyen, bal mumu kıvamında, yandığı zaman parlak bir alev çıkaran, çok güzel kokulu nesne.*

‘a. 92b/17, 100a/8, 100a/11.

‘a. +i. 75b/19.

‘a. +i+din. 98b/4.

anday *Öyle.*

a. +nı+teg. 100a/14.

‘andelīb *Bülbül.*

‘a. 75b/11.

anıŋsız *Onsuz.*

a. 66a/4.

ankāh *Köşk.*

a. +ı+ġa. 97a/16.

aŋla- *Anlamak.*

a. -dı-lar. 77b/19.

a. -ġalı. 20b/4, 28b/2.

a. -ġay. 43b/5.

a. -ġay-sin. 64b/5.

a. -p. 48a/1, 78a/16.

a. -y. 45b/12.

aŋlamaḳ *bk. Aŋla-.*

a. +nıŋ. 97a/11.

aŋlat- *Anlatmak.*

a. -tı. 96b/13.

ant *Yemin.*

a. 15a/6, 41b/4, 44a/12, 51b/2.

a. +dın. 51b/3.

ara *İki şeyi birbirinden ayıran uzaklık, aralık, boşluk, mesafe.*

a. 2b/3, 7a/19, 45a/19, 58b/4, 70b/6, 73a/13, 93b/5.

a. +da. 4a/18, 84a/5.

a. +dın. 31a/9, 44a/7, 68b/1, 76b/18, 78b/5.

a. +ġa. 30b/16, 31a/13, 33b/3, 34a/9, 43a/16, 46a/3, 52b/19, 60b/1, 71a/4.

a. +ları+da. 65b/18, 78b/18, 91b/8.

a. +lar+ıŋız+dın. 17a/18.

a. +mız+da. 15a/13, 21a/4, 26b/6, 37b/9, 42b/14, 45a/15, 45b/18, 56a/7, 56a/11, 63a/16, 64b/1, 66a/11, 80b/11.

a. +mız+da+dur. 38a/12.

a. +mız+ġa. 60b/16, 64b/2, 68b/17.

a. +sı. 59b/13, 61b/16.

a. +sı+da. 4b/9, 6b/10, 8a/14, 8b/9, 10b/15, 22a/6, 23a/16, 26a/17, 29a/16, 34a/7, 36a/12, 45a/5, 46a/19, 47a/5, 49b/16, 51a/8, 51a/10, 52a/3, 53a/18, 58b/9, 62b/7, 65a/9, 68b/9, 69a/3, 69b/19, 78b/17, 79a/1, 80b/15, 82a/9, 84a/8, 84a/9, 87a/10, 90a/19, 92b/1, 92b/8, 92b/9,

92b/9, 95a/15, 98a/4, 98b/7, 98b/13.

a. +sı+da+ki. 18b/15.

a. +sı+dın. 40a/14, 48a/5, 98b/17.

a. +sı+ġa. 4b/3, 24b/17, 34a/2, 75a/3.

‘arab *Arap yarım adasından çıkıp yayılmış olan Sami bir kavmin adı.*

‘a. 8b/13, 15a/5, 16a/11, 16a/14, 19b/17, 19b/19, 26b/7, 27a/10, 50a/8, 50b/1, 51a/19, 55a/8, 56a/4, 64a/4, 64b/13, 67a/17, 80a/5.

‘a. +da. 22b/5, 24b/11, 26b/9, 55a/5, 56a/1, 71a/2.

‘a. +ġa. 26b/10, 56a/15, 67b/2.

‘a. +nıŋ. 2b/3, 3b/16, 23b/9.

‘arabī *Araplara, Arap kavmine ait.*

‘a. 47a/14.

‘a. +dür. 26b/19.

aralaş- *Ayrılmak, mesafe girmek.*

a. 47a -ıp. 51a/7.

ārām *Durma, dinlenme.*

ā. 11a/18, 29b/13, 31b/16, 44a/13, 73b/17, 79a/18, 84b/8, 85b/5, 86a/8, 86a/11, 92b/12, 92b/13, 93b/3, 93b/5, 98a/17, 98a/18.

ā. +ı. 93a/11.

ā. +ım. 12b/19.

ā. +ı+nı. 98b/9.

ārāmgāh *Durup dinlenme yeri.*

ā. +ı. 75b/10.

ārāste *Süslü, süslenmiş, bezenmiş.*

ā. 38a/16, 44b/5, 75b/15, 89a/1.

ā. +dür. 78b/6.

ā. bol-dı. 14a/10.

ā. b.-ġay-lar. 78a/14.

ā. ḳıl-dı. 92b/18.

ā. ḳ.-dı-m. 88a/19.

ā. ḳ.-ġay-min. 35a/5, 44a/17.

ā. ḳ.-ġıl. 91a/7.

ā. ḳ.-ıp. 92b/13.

ā. ḳ.-ıpdur. 44b/2.

ārāyiş *Süs, zinet, bezek.*

ā. 4a/3, 75a/12, 75a/13, 78b/1, 89a/4, 91a/7, 91a/13, 98b/10.

ā. -di. 87a/2.

ā. -ıpdur. 96a/10.

ā. +i. 74a/8, 78a/14.

ā. +i+din. 98a/11.

ā. +im+din+dür. 88b/5.

ā. +ler. 74b/11.

ārāyişlıġ *Süslü olma durumu.*

ā. 5b/10, 96a/10, 99a/15, 100a/7.

arġ *Tarım alanlarını, tarla ve bostanları sulamak için açılan su yolu, kanal, cetvel.*

a. +lar. 68b/10.

arġamçı *Hilekar, aldatıcı.*

a. +da. 69b/6.

arġuvān *İki çenekliler sınıfının baklagiller familyasından, eflatun ile kırmızı arası morumsu pembe renkte, çok güzel çiçekler açan süs ağacı.*

a. +ı. 90a/5.

arı *Temiz.*

a. 92b/7.

arıġ *Temiz.*

a. +lar. 3a/4.

arıḳ *bk. Arıġ.*

a. 67b/15, 67b/15.

arıt- *Temizlemek.*

a. -ıp. 29a/6, 40b/3.

a. -tı. 83b/11.

a. -tı-lar. 29b/11.

a. -ur. 59b/12, 72b/15.

‘ārıż *Yanak.*

‘ā. +ı+da. 75b/10.

‘ārī *(bir şeyden) Kurtulmuş olan.*

‘ā. +de. 2a/13.

ārī *Evet anlamında kullanılan bir kelime.*

ā 6b/15, 6b/16, 7a/4, 7a/5, 7b/9, 8a/1, 14b/14, 14b/14, 14b/15, 23b/17, 26a/1, 26b/14, 35b/18, 38a/4, 39a/6, 39a/17, 39b/2, 39b/9, 42a/1, 42a/5, 42b/2, 46b/2, 53b/12, 57b/3, 60a/11, 63b/16, 66a/18, 70a/10, 71a/2, 71b/18, 81b/15, 83b/10.

‘ārif *Çok anlayışlı, hakkıyle bilen, gördüğünü uzun düşünmeye gerek kalmadan hemen kavrayacak yetenekte olan (kimse).*

‘ā. 53a/8, 95b/2.

‘ā. +ġa. 93a/9.

‘ā. +ler+ġa. 86a/19.

arḳa *Geri taraf.*

a. 67a/14, 83a/2.

a. +dın. 23b/12, 60b/16, 82b/3.

a. +ları+da. 49a/1, 49a/2, 82a/18.

a. +ları+ġa. 60b/4, 64a/6.

a. +m+da. 43b/9.

a. +nı. 47a/4, 47a/19.

a. +sı+da. 21a/2.

a. +sı+dın. 4b/3, 23b/10, 30b/9, 75a/17, 99a/19.

a. +sı+ġa. 27a/4, 30b/5, 69a/9.

arman *İstek, dilek.*

a. 47b/9.

‘arṣa *Yer, meydan, açık ve boş alan.*

‘a. +sı+da. 62a/3, 95b/2.

‘a. +sı+dur. 75b/17.

‘a. +sı+ġa. 80b/18.

‘a. +sı+nı. 62b/3, 78b/19.

‘arş *İslam inancına göre göğün en yüksek katı, alem tasavvurunda en yüksek nokta.*

‘a. 75b/9, 77b/2, 79a/7, 90b/7, 90b/17, 98a/19.

‘a. +dın. 95b/11.

‘a. +nıŋ. 91a/18, 96a/1.

‘arş-ı kürsī *Yüce Allah'ın hükümranlığı ve alemin idaresine olan hakimiyetidir.*

‘a. 96a/13.

‘arş-ı maḳām *Kürsü, taht, yüce makam.*

‘a. 10b/11.

art- *Fazlalaşmak.*

a. -ar. 46b/19.

a. -ar-sin. 75b/2.

artuḳ *Fazla.*

a. 24b/11, 70b/6.

‘arūs *Düğün.*

‘a. +ı. 63a/19.

‘a. +ı+nı. 92b/13.

‘a. +ı+nıŋ. 78b/6, 92b/17.

‘a. +lar. 75b/6.

‘arż *Yeryüzü, dünya.*

‘a. 21b/19, 34b/16, 42b/9, 88b/6, 96b/11, 96b/14.

‘a. +ı+nı. 87b/19.

‘a. +ları. 60b/13.

‘a. +nı. 88b/16.

‘a. +nıŋ. 67b/4.

‘a. -ı ḥāl bol-sa. 67a/19.

‘a. it-er ir-di-ler. 42b/9.

‘a. ḳıl-. 12a/5.

‘a. ḳ.-ay. 6b/6.

‘a. ḳ.-dı. 26b/13, 38a/18, 50b/9.

‘a. ḳ.-dı-lar. 14b/9, 34b/6, 36b/11, 50a/9, 73b/2.

‘a. ḳ.-ġan. 56b/9.

‘a. ḳ.-ġay. 77a/17.

‘a. ḳ.-ġıl. 17b/8, 98b/9.

‘a. ḳ.-ıp. 45a/7, 64a/5.

‘a. ḳ.-ur. 2a/6, 61a/5, 91b/5.

arzı- *Benzemek.*

a. -mas. 14a/16, 77a/14, 97a/18.

arzıt- *Benzetmek.*

a. -mas-min. 20a/17.

ārzū *İnsanın bir şeye karşı duyduğu istek, dilek.*

a. 2b/12, 8b/18, 44a/15, 47b/9, 88a/10.

ā. +sı. 26b/9.

ā. +sı+da. 62a/19.

ā. ḳıl-dı. 86a/7.

ā. ḳ.-ur. 86a/15.

as- *Asmak.*

a. -ıp. 51a/11, 87b/1.

a. -ḳay-min. 69b/6.

‘aṣā *Uzun sopa, değnek, baston.*

‘a. 74a/17, 84a/18.

‘a. +ı+nı. 74a/16.

‘a. +lar+ı+nı. 49b/3.

‘a. +nıŋ. 74a/18.

‘a. +ŋ+nı. 74a/17.

‘a. +sı. 40a/14.

āsān *Kolay.*

ā. 44b/4, 74a/15.

āsānlıḳ *Kolaylık.*

ā +ı+ġa. 34a/14.

āsānraḳ *Daha kolay.*

ā 19b/19.

ā. +dur. 57b/6.

āṣār *Bir kimsenin veya bir topluluğun çalışması sonucunda ortaya çıkmış olan şeyler, eserler.*

ā +dın. 88b/14.

ā. +ı. 3b/12.

ā. +ı+nı. 36b/9.

āsāyiş *Umumi emniyet, güvenlik.*

ā 42a/15, 67b/15, 79a/18, 84b/10, 91a/14.

asıġ *Fayda.*

a. 81b/9.

asıl- *Asılmak.*

a. -ıpdur. 89b/16.

aṣıl *Kaynak, kök, başlangıç noktası, mebde, menşe.*

a. 63b/7.

‘āṣī *Baş kaldıran, isyan eden (kimse)*

‘ā. 67a/5, 82b/11.

‘ā. +ler+niŋ. 57a/17.

‘ā. +niŋ. 27b/16.

‘ā. bol-duḳ. 69b/16.

āsībī *Bela, felaket, musibet, zarar.*

ā. 59b/13.

āsitāne *Eşik.*

ā. +si+n. 84a/18.

aṣl *bk. Aṣıl.*

a. +ı. 75b/17, 77a/3.

a. +ı+dur. 2b/19.

a. +ıŋ+lar+dın. 97b/5.

a. +ları. 10b/6.

aṣlā *Hiçbir vakit, hiçbir zaman, hiçbir şekilde, kesinlikle, kat’iyen.*

a. 36a/17, 68a/11, 78a/5.

āsmān *Gökyüzü.*

ā. 6a/7, 6a/9, 6b/7, 8b/9, 11a/3, 11a/5, 13b/6, 14a/16, 18b/7, 18b/10, 19a/13, 21b/3, 39b/2, 42a/4, 46a/19, 46b/2, 47a/17, 47b/18, 48a/9, 62b/7, 73b/19, 74a/12, 74b/19, 75a/2, 75a/3, 75a/5, 75a/7, 75a/8, 75a/9, 75a/13, 75a/16, 75b/2, 75b/12, 75b/12, 75b/15, 75b/19, 76b/4, 76b/4, 76b/5, 77b/1, 77b/9, 78b/17, 79a/7, 87a/1, 87b/4, 87b/10, 87b/12, 88a/1, 88b/18, 89a/3, 89a/6, 89a/16, 90a/4, 90b/1, 90b/11, 91a/8, 91b/6, 98a/14, 100a/6.

ā. +da+ki. 71a/5.

ā. +dın. 5b/5, 6a/7, 8b/7, 9a/10, 13b/5, 14b/12, 16b/7, 18b/12, 18b/16, 37a/1, 62b/2, 68a/1, 68b/10, 69b/9, 75b/18.

ā. +ġa. 9a/9, 9a/10, 10a/5, 10a/7, 18a/18, 18b/1, 18b/4, 18b/6, 18b/9, 18b/10, 28b/2, 62b/1, 68b/2, 68b/11, 74b/18, 75a/15, 79a/3, 83a/19, 88b/12, 89a/8, 94b/7, 95a/2, 95a/5, 95a/6, 99a/15.

ā. +ı+da. 90a/12.

ā. +ı+dın. 95b/6.

ā. +ı+nı. 95a/6.

ā. +ı+nıŋ. 47b/6, 91b/10.

ā. +nıŋ. 10b/7, 75a/6, 80a/1, 87a/2.

āsmānī *Göğe ait olan.*

ā. +ler+niŋ. 96a/5.

āsmanlıġ *Gökyüzü ile ilgili.*

ā. +ġa. 4b/12.

asra- *Besleyip büyütmek.*

a. -dı. 30b/8, 51a/15, 77a/1, 81a/10, 83a/4, 83b/17.

a. -dı-lar. 77a/4.

a. -ġay. 47b/12, 61b/8.

a. -ġay-lar. 60a/19.

a. -ġay-min. 33a/19.

a. -ġıl. 48a/5.

a. -ġuçı. 54b/17, 61a/15.

a. -ġuçı+lar. 92b/16.

a. -ŋız. 28a/15.

a. -ŋlar. 80b/17.

a. -p. 53b/14.

a. -pdur-min. 81b/16.

a. -r. 32a/8, 37a/19, 85b/15, 93a/3.

a. -r-min. 13a/10.

asramaḳ *bk. Asra-*

a. 33a/1, 33b/2.

a. +da. 51a/17, 52b/1, 53b/7, 57b/2.

a. +ġa. 52b/4, 64a/4.

a. +nı. 32a/5.

ast *Üst.*

a. +ı+da. 8b/14, 28b/15, 63a/4, 79b/18, 86a/1, 88a/15.

a. +ı+da+dur-lar. 79b/13.

a. +ı+dın. 4b/18.

a. +ı+n. 51a/1, 83b/8, 88a/15.

a. +ı+nı. 77b/2.

āstāne *Eşik.*

ā. +ler+i+ġa. 42b/11.

āsumān *Gök, gökyüzü, sema, felek.*

ā. +da. 4b/4.

ā. +i. 4a/5.

aş *Yemek.*

a. +ı. 67b/12.

aş- *Aşmak.*

a. -ıp. 44b/3.

a. -ḳan. 39b/19.

a. -tı. 19a/1, 44b/3.

a. -tı-lar. 26a/6.

‘āşıḳ *Bir şeye veya birine karşı aşırı sevgi duyan kimse.*

‘ā. 29a/14, 64b/4, 77b/17, 78a/18, 78b/2.

‘ā. bol-updur. 3b/18.

‘ā. b.-ur. 64b/4.

‘āşıḳ-ı ṣādıḳ *Dürüst ve gerçek aşk.*

‘ā. 29a/14.

āşikār *Açık, meydanda, gözle görülebilen, belli, ayan, vazıh, bariz.*

ā. 4a/8, 19a/2, 48b/3.

ā. ḳıl-ġay-sin. 19a/5.

ā. ḳ.-ma-sun. 33b/4.

ā. ḳ.-ur+ġā. 12b/15.

āşikārā *Meydana çıkma, belli olma.*

ā. bol-dı-lar. 7a/13.

ā. b.-ġan+dın. 18a/17.

ā. b.-ġan-dur. 35b/13.

ā. b.-sa. 74a/14.

ā. ḳıl-dı. 37b/3.

ā. ḳ.-dı. 37b/16.

ā. ḳ.-dı-lar. 74b/17.

ā. ḳ.-ġay-min. 20a/14, 22a/13.

ā. ḳ.-ġıl. 86b/12.

ā. ḳ.-ıp. 11a/6.

ā. ḳ.-ma-ġay. 45a/3.

ā. ḳ.-ma-ŋlar. 60b/13.

ā. ḳ.-mas-miz. 43a/13.

ā. ḳılmaḳ. 37b/4, 77a/6.

āşikāre *Açıkça, açık bir şekilde.*

ā. 6a/2, 16b/8, 19a/3, 21a/16, 22b/11, 24a/13, 47b/5, 48b/16, 48b/17, 72a/3, 78b/2.

āşinā *Bildik, tanıdık (kimse).*

ā. +lar+dın. 51b/15.

ā. +lar+ġa. 52b/6, 93b/14.

ā. bol-ġıl. 34a/14.

āşinālıġ *Tanıdık.*

ā. 59b/8, 86a/5.

āşinālıḳ *bk. Āşinālıġ.*

ā. 34a/15, 34a/18, 77a/3.

ā. +dın. 60a/12.

āşiyān *Ev, mesken, barınak.*

ā. ḳıl-ıp. 86b/9.

āşiyāne *Kuş yuvası.*

ā. +si+din. 95a/12.

‘aşḳ *Bir kimse veya bir şeye karşı duyulan çok kuvvetli sevgi ve bağlılık, aşırı muhabbet.*

‘a. 3b/15, 8b/13.

‘a. +ıŋ. 9a/2.

aşḳām *Güzellik.*

a. +dın. 41b/12.

aşḳāmü’l-‘ālā *Güzelliklerin en yücesi.*

a. 43a/5.

aşlıġ *Erzak.*

a. 51b/9.

‘aşr *Ramazan ayının son on günü.*

‘a. 87a/1.

‘a. ḳoy-up. 75a/12.

āşufte *Baştan çıkmış, hafifmeşrep, ahlaksız kadın.*

ā. 40b/3, 45a/11.

ā. ḳıl-dı. 78a/1.

aşuḳ- *Acele etmek.*

a. -ġan. 57b/4.

a. -up. 17b/12, 82a/1.

aşur- *Aşırmak.*

a. -du-ŋlar. 41a/11.

a. -ur. 35b/7, 60b/5, 70a/19.

at *bk. Ad.*

a. 33b/14, 39b/9, 39b/10, 39b/10, 41b/7, 71a/10, 73a/6, 82a/4, 87b/9, 95b/1.

a. +dın. 41a/14, 53b/1, 54a/18.

a. +ı. 5a/4, 7b/4, 14a/3, 19b/13, 35a/3, 41b/17, 54a/2, 54a/10, 65b/5, 71b/16, 83a/1.

a. +ı+ġa. 8b/2, 41a/5, 89a/2.

a. +ım+ġa. 70a/2, 87a/16, 87b/10, 89a/6.

a. +ımız+ġa. 68b/16.

a. +ıŋ. 39b/8, 61a/13, 61b/6, 89b/6.

a. +ıŋa. 88a/5.

a. +ı+nı. 8a/4, 48a/15.

a. +ıŋ+nı. 73a/18.

a. +ları. 30a/10, 69b/19, 79b/1.

a. +ları+nı. 16a/15, 98b/16.

at- *Atmak.*

a. -ar. 23b/10, 60b/5, 70a/1.

a. -ar-lar. 75a/15.

a. -ar-sin. 40b/9.

a. -ıpdur-lar. 75a/15.

a. -ḳay-sin. 40b/8, 40b/10.

a. -ḳunca. 46b/18.

a. -sa-m. 39b/9.

‘aṭā *Cömertçe verme, ihsan, bağış.*

‘a 3a/8, 3a/9, 28b/8, 29a/13, 29b/5, 76b/16, 78b/7, 79a/17, 79a/18, 79b/1, 79b/4, 79b/4, 79b/5, 93a/16, 94a/14, 98a/15.

‘a. +ġa. 79b/8.

‘a. ḳıl-dı. 13a/16.

‘a. ḳ.-dı. 59a/18.

‘a. ḳ.-ġıl. 80a/17.

‘a. ḳ.-ġuçı+dın. 79b/8.

ata *Baba.*

a. 12b/7, 13a/4, 14a/14, 15a/14, 20b/6, 21a/15, 21b/1, 21b/4, 21b/11, 24b/16, 25a/19, 26b/7, 29a/10, 34b/7, 34b/14, 35b/2, 39b/15, 39b/17, 44a/5, 44a/6, 44b/10, 44b/10, 45b/8, 55b/11, 57a/5, 57a/10, 59b/15, 64a/8, 64b/2, 65a/12, 81b/11.

a. +ları. 12a/9.

a. +m. 12a/5, 12a/18, 12b/14, 13a/6, 65a/12, 65a/15, 65a/16, 83a/12.

a. +m+dın. 12a/1.

a. +ŋ. 12a/17, 83a/13.

a. +ŋlar. 12b/2.

a. +ŋ+nı. 59b/14.

a. +sı. 12a/6, 12a/14, 20b/13, 23b/4, 27b/17, 27b/17, 31b/15, 36b/2, 36b/11, 41b/1, 58b/2.

a. +sı+ġa. 12a/19, 12b/2, 57a/11.

a. +sı+nı. 36b/8, 36b/13, 37a/2.

ata- *Ad vermek.*

a. -dı-lar. 57b/17, 58b/8, 58b/13.

a. -r bol-sa-ŋ. 40b/9.

āteş-bāz *Ateşle oynayan (kimse).*

ā. 91b/6.

ateş-perest *Ateşe tapan (kimse).*

a. 49b/19.

at-ḫāne *At evi.*

a. +si+din. 87b/15.

atlan- *Ata binmek.*

a. -ıp. 54a/18, 84a/4.

aṭlas *İpekten sık dokunmuş, yüzü parlak, daima düz renkli, üstünde motif bulunmayan, sertçe, tüysüz, makbul bir kumaş çeşidi.*

a. 88b/8.

a. +dın. 87a/17.

a. +ı+ġa. 98b/1.

atlıġ *Adlı olma durumu.*

a. 16b/2, 25a/8, 38a/3, 39b/3, 40a/14, 47a/5, 87a/13.

atlıḳ *bk. Atlıġ.*

a. 45b/5, 61a/18, 62b/12.

‘aṭṭār *Aktar.*

‘a. 75b/18, 75b/18, 87b/4, 98b/7.

‘avām *Halkın alt tabakası.*

‘a. 86b/8.

‘a. +dın. 37b/1.

‘a. +nıŋ. 30a/12.

a’vaż *Bedel, karşılık.*

a’. +ı+ġa. 22b/6.

āvāz *Yüksek sesle bağırma, feryat, nâra.*

ā. 1b/7, 1b/11, 6b/4, 8b/8, 11a/3, 19a/5, 45b/17, 63a/15, 75b/12, 87b/3.

ā. +ı. 47b/3, 48a/19.

ā. +ı+dın. 74a/2.

ā. +ım+dın. 89a/17.

ā. +ı+n. 10b/16.

ā. +ı+nı. 45b/16, 45b/16, 46a/10, 48b/14, 62a/9, 89b/1, 90b/16.

ā. +ıŋ+nı. 65a/1.

ā. +lar. 89a/9, 96b/9.

ā. +ları. 90b/15.

ā. +lar+ı+dın. 64b/11.

ā. +lar+ı+nı. 63a/17.

ā. +nı. 9a/18, 9a/19, 62b/6.

ā. bol-up. 89a/9.

ā. +de ḳıl-ma-dı-lar. 58b/12.

ā. kil-di. 14a/1.

a. k.-di. 14a/6.

a. k.-ür. 9a/17.

āvāze *bk. Āvāz.*

ā. 75b/15.

ā. +ŋ+din. 90b/7.

ā. +si. 50b/1, 55a/8, 56a/3, 64a/18, 77b/6.

ā. +si+din. 51b/17.

ā. +si+ni. 24a/16, 78b/3.

āvāz-ı bülend *Çok yüksek ses.*

ā. 48b/12.

āvāz-ı mi̲sillik *Aynı, benzer ses.*

ā. 9b/17.

āvāzlıġ *Sesli.*

ā. 100a/12.

āver-ġūş *Kulak veren.*

ā. bar-ıp. 89a/17.

avuç *Avuç.*

a. 86a/1.

avut- *Avutmak.*

a. -ġıl. 90b/8.

a. -ur. 2a/16.

avutmaḳ *bk. Avut-.*

a. 77b/17, 79a/13.

ay *Ay, otuz gün.*

a. 3a/11, 4a/12, 4a/14, 5b/10, 9b/8, 13b/5, 22b/4, 32a/3, 32b/17, 43a/1, 43a/1, 43b/15, 45a/13, 45b/19, 48a/9, 49a/11, 54b/19, 60b/2, 62b/11, 64a/16, 75a/11, 75b/17, 80a/1, 80a/3, 80a/4, 80a/6, 87a/9, 87a/12, 87a/12, 87b/11, 88b/6, 88b/11, 89b/3, 89b/3, 89b/14, 91a/2, 97b/11, 98b/7, 100a/6.

a. +da. 17b/5.

a. +dur. 4a/16.

a. +ı. 9a/5, 9a/12, 65b/17, 66b/5, 99a/5.

a. +ı+da. 9a/6, 9a/9, 9a/13, 9a/14, 32a/2, 32a/3, 32a/3, 97b/10, 97b/11.

a. +ı+nı. 82a/16, 97b/12.

a. +ları. 4a/16.

a. +nıŋ. 1b/15, 4a/17, 7b/12, 9a/7, 9a/8, 13b/7, 31b/5, 87a/2, 88a/2, 97b/13.

ay- *Söylemek.*

a. dı. 4b/16, 4b/19, 5a/2, 5b/12, 6a/15, 6b/6, 6b/8, 6b/8, 6b/10, 6b/11, 6b/13, 6b/15, 6b/16, 6b/16, 6b/19, 7a/6, 7a/7, 7a/13, 7b/1, 7b/2, 7b/9, 7b/13, 8a/2, 8a/3, 8a/4, 8a/5, 8a/6, 8a/7, 8a/7, 8a/13, 8a/15, 8a/18, 8b/13, 9a/18, 9b/1, 10a/12, 10a/17, 10b/1, 11a/1, 11b/3, 11b/4, 11b/14,

12a/5, 12a/5, 12a/12, 12a/17, 12b/6, 12b/7, 12b/11, 13a/4, 13a/6, 13a/8, 13a/12, 13a/18, 13a/18, 13a/19, 13b/9, 13b/11, 13b/11, 13b/15, 13b/17, 13b/18, 14a/3, 14b/4, 14b/7, 14b/13, 14b/14, 14b/14, 14b/15, 14b/16, 14b/19, 15a/6, 15a/10, 15b/4, 16b/2, 16b/3, 16b/7, 16b/9, 16b/13, 16b/16, 17a/14, 17a/16, 17b/2, 17b/3, 17b/6, 17b/8, 17b/13, 18b/6, 18b/10, 18b/18, 19a/14, 19b/6, 19b/8, 19b/16, 19b/17, 20a/3, 20a/8, 20b/2, 20b/9, 20b/12, 21a/7, 21a/12, 22a/2, 22a/7, 22a/9, 22a/17, 22b/8, 22b/14, 24a/5, 24a/8, 24a/15, 24b/1, 24b/5, 24b/14, 25a/17, 26b/2, 26b/4, 26b/5, 27a/2, 27a/8, 27a/9, 27a/12, 27a/13, 27b/2, 28a/2, 28a/12, 28b/1, 28b/3, 28b/17, 28b/18, 28b/19, 29a/3, 29a/4, 29a/4, 29a/7, 30b/4, 31a/9, 31b/10, 32a/5, 32a/6, 32a/7, 32a/7, 32a/12, 32a/12, 32a/13, 32a/13, 32b/17, 33a/14, 33b/9, 34a/13, 34a/17, 34b/8, 34b/11, 34b/18, 35a/2, 35a/4, 35a/4, 35a/13, 35a/17, 35a/17, 35a/18, 35a/19, 35b/1, 35b/1, 35b/2, 35b/2, 35b/2, 35b/6, 35b/18, 35b/18, 36a/3, 36a/4, 36a/6, 36a/7, 36a/9, 36a/9, 36a/11, 36a/16, 36a/18, 36a/19, 36b/13, 37a/15, 37a/17, 37a/18, 37b/5, 37b/15, 37b/17, 38a/4, 38a/4, 38a/6, 38a/18, 38b/3, 38b/8, 39a/3, 39a/3, 39a/5, 39a/6, 39a/6, 39a/18, 39b/2, 39b/2, 39b/9, 39b/9, 40b/7, 40b/15, 40b/17, 40b/17, 41a/9, 41a/12, 41b/9, 41b/12, 41b/14, 41b/19, 42a/2, 42a/3, 42a/6, 42a/11, 42a/14, 42b/17, 43a/6, 43a/6, 43b/5, 43b/8, 44a/4, 44a/7, 44a/9, 44b/6, 44b/7, 44b/9, 44b/10, 44b/18, 45b/3, 45b/5, 45b/6, 45b/6, 45b/7, 45b/9, 45b/9, 45b/9, 45b/12, 46b/1, 46b/2, 46b/2, 46b/3, 46b/4, 46b/5, 46b/6, 46b/7, 46b/11, 46b/15, 46b/17, 47a/1, 47a/7, 47a/17, 47b/9, 47b/18, 48b/5, 50a/13, 50b/10, 50b/15, 52a/2, 52a/8, 52a/10, 52b/8, 52b/12, 52b/13, 52b/14, 52b/14, 52b/14, 52b/15, 52b/17, 52b/18, 53a/2, 53a/6, 53a/13, 53a/14, 53a/15, 53a/16, 53a/18, 53b/2, 53b/5, 53b/9, 53b/12, 53b/12, 55a/11, 55a/18, 55b/3, 55b/11, 55b/13, 55b/18, 56a/13, 56a/15, 56a/16, 56b/1, 56b/4, 56b/7, 57b/11, 59a/11, 59a/18, 59b/19, 60a/4, 60a/5, 60a/6, 60a/9, 60a/12, 60b/8, 60b/9, 60b/10, 61b/2, 61b/4, 61b/5, 61b/6, 61b/7, 61b/14, 61b/15, 62b/14, 62b/18,

63a/10, 63a/14, 63b/16, 63b/19, 64a/1, 64a/19, 64b/7, 65a/10, 65a/13, 65a/14, 65b/11, 65b/12, 66a/3, 66a/6, 66a/15, 66a/16, 66a/18, 66b/8, 66b/14, 67a/2, 67a/3, 68b/1, 68b/8, 68b/15, 69a/10, 69b/5, 69b/13, 70a/9, 70a/10, 70a/10, 71a/1, 71a/2, 71a/16, 71b/16, 73a/16, 74a/16, 75a/5, 75a/6, 75a/7, 75a/8, 75a/8, 75b/2, 75b/12, 76b/15, 78b/3, 80a/18, 80b/2, 81b/15, 81b/17, 82a/12, 82a/15, 83a/18, 83b/1, 83b/4, 84b/6, 84b/16, 85a/16, 85a/17, 85b/19, 86b/11, 86b/12, 86a/17, 88a/12, 88a/19, 88b/2, 88b/18, 89a/14, 90a/3, 90a/18, 90b/6, 90b/9, 91a/11, 91a/16, 91b/10, 91b/13, 92b/3, 97a/6, 98b/15, 99a/4, 99a/6.

a. -dı-lar. 1b/4, 1b/8, 1b/9, 1b/13, 2b/3, 4b/1, 4b/14, 4b/17, 4b/19, 5a/2, 5a/10, 5a/15, 5b/6, 5b/15, 5b/16, 5b/18, 5b/19, 6a/3, 6a/17, 7a/4, 7a/5, 7a/6, 7a/13, 7b/8, 7b/16, 8a/1, 8a/18, 8b/7, 9a/16, 9b/9, 10a/7, 10a/9, 10a/10, 10a/14, 10a/18, 10b/18, 10b/18, 11a/1, 11a/3, 11b/3, 11b/6, 11b/12, 11b/17, 11b/19, 12a/2, 12a/17, 12b/12, 12b/19, 14a/8, 14a/12, 14b/1, 14b/1, 14b/2, 14b/3, 14b/4, 14b/14, 15a/13, 15a/18, 15a/19, 15b/2, 15b/3, 15b/5, 17a/1, 17a/13, 17b/15, 17b/16, 17b/18, 17b/19, 18b/14, 19a/9, 19a/10, 19b/2, 19b/12, 20a/2, 20a/4, 20a/18, 20a/19, 20b/19, 21a/1, 21a/2, 21a/4, 21a/5, 21b/9, 21b/19, 22a/11, 22b/5, 22b/15, 23b/14, 23b/17, 24a/8, 24a/10, 24a/19, 24b/1, 24b/4, 24b/6, 24b/7, 24b/13, 25a/18, 25b/5, 25b/10, 25b/19, 26a/1, 26a/12, 26b/13, 27a/5, 27b/4, 28b/16, 29a/14, 29b/7, 29b/11, 30a/5, 30a/7, 30a/7, 30a/17, 30b/1, 30b/3, 31a/4, 31a/19, 31b/5, 32b/14, 33a/2, 33a/3, 33a/5, 33a/12, 33b/11, 35a/3, 35a/7, 38a/4, 38a/4, 38a/8, 38a/13, 39a/2, 39a/9, 39a/17, 39b/2, 39b/9, 39b/9, 40a/11, 41a/18, 41a/19, 41b/5, 41b/10, 41b/14, 42a/1, 42a/5, 42a/8, 42a/10, 42a/13, 42a/15, 42a/16, 42a/18, 42b/1, 42b/1, 42b/2, 42b/2, 42b/2, 42b/7, 42b/14, 43a/12, 43b/3, 43b/9, 43b/12, 44a/9, 45a/1, 46a/1, 47a/3, 47a/16, 47b/6, 47b/12, 47b/13, 48a/2, 48a/7, 48a/13, 48a/14, 48b/2, 48b/12, 48b/16, 48b/16, 49a/5, 49a/8, 49a/12, 49b/1, 49b/19, 50a/7, 50a/10, 50a/11, 50b/5, 50b/11, 52a/17, 53a/9, 53b/4, 53b/8, 53b/12, 53b/17, 54a/2, 54a/16, 55a/14, 55a/17,

55a/19, 55b/12, 55b/16, 56a/9, 56a/14, 56a/15, 56a/17, 56a/18, 56b/3, 56b/14, 56b/15, 56b/15, 56b/16, 57b/3, 58a/1, 58a/8, 58a/9, 58a/11, 58a/16, 59a/7, 59a/14, 59a/16, 59b/12, 59b/13, 60a/4, 60a/8, 60a/9, 60a/11, 60b/12, 61a/18, 61b/3, 61b/4, 61b/5, 61b/6, 61b/12, 61b/14, 62a/12, 62b/2, 62b/6, 62b/16, 63a/1, 63a/8, 63a/10, 63a/11, 63b/1, 63b/4, 64a/9, 64a/19, 64b/1, 65a/19, 65b/1, 65b/2, 65b/8, 65b/8, 65b/11, 65b/12, 66a/5, 66a/6, 66a/8, 66a/11, 66b/19, 67a/15, 67a/16, 67a/17, 67b/5, 67b/10, 67b/17, 67b/19, 68a/2, 68a/2, 68a/7, 68a/10, 68a/13, 69a/9, 69a/16, 69a/16, 70a/1, 70a/3, 70a/3, 70b/18, 71a/1, 71a/2, 71a/4, 71b/17, 72a/7, 73a/16, 73b/4, 73b/10, 73b/14, 74a/1, 78a/7, 79b/10, 79b/18, 79b/19, 80b/4, 80b/13, 81a/18, 81b/4, 81b/9, 81b/11, 81b/13, 81b/13, 81b/14, 81b/14, 81b/15, 81b/16, 81b/18, 81b/18, 81b/19, 82a/9, 82b/1, 82b/7, 83a/8, 83b/2, 83b/5, 83b/6, 83b/7, 83b/8, 83b/9, 83b/10, 83b/10, 83b/15, 84a/2, 84b/2, 84b/13, 85a/17, 85a/19, 88a/11, 88b/1, 89a/3, 89a/14, 89a/19, 90a/2, 90a/10, 90a/18, 90b/2, 90b/11, 90b/18, 91a/14, 91a/18, 91b/1, 91b/13, 92a/13, 92b/2, 93a/2, 97b/18, 97b/19, 99a/12, 99b/10, 99b/15.

a. -dı-m. 5b/17, 6a/12, 6a/14, 8b/9, 13b/14, 13b/16, 13b/17, 14a/2, 14a/3, 14a/8, 14a/9, 14b/14, 14b/14, 14b/15, 14b/15, 15a/2, 15a/3, 15a/18, 15b/1, 15b/5, 15b/6, 16b/7, 16b/15, 17b/3, 17b/6, 24a/3, 28b/8, 42b/18, 57b/2, 63b/1, 64b/18, 65a/3, 65a/5, 65a/12, 65a/13, 65a/15, 65a/17, 65a/18, 65b/3, 65b/9, 66a/6, 82a/13, 82a/15, 83a/13.

a. -dı-ŋ. 56b/7, 65b/12, 53a/14.

a. -ġan. 6b/16, 17b/19, 36a/11, 48a/18, 53a/16, 70a/17, 89a/7.

a. -ġan+ı+dın. 22a/16.

a. -ġan+ı+nı. 70a/15.

a. -ġay. 91a/16.

a. -ġay-lar. 55b/4, 55b/14.

a. -ġay-mız. 67a/16.

a. -ġay-min. 19b/8.

a. -gen. 43b/1, 81b/4.

a. -gen-ler. 53a/18.

a. -ġıl. 4a/5, 5b/17, 7b/13, 9b/1, 16b/8, 19a/12, 24b/7, 26b/11, 27a/1, 28b/1, 37b/9, 55b/9, 66a/11, 66a/19, 68a/12, 68b/12, 72a/5, 72a/12, 80a/16, 93b/13,

98a/12, 98a/13, 98a/14, 98a/15, 98a/16, 98a/16, 98a/19, 98b/1.

a. -mas. 24b/9.

a. -mas-min. 4b/19, 68b/13.

a. -mas-tur. 7a/1.

a. -sa. 44b/19.

a. -sa-ŋ. 52a/14, 66a/1.

āyā *Şaşırma, sorma, ümit ve istek ifade eder, acaba.*

ā. 7a/14, 30b/13, 66a/10, 70a/12, 70a/14, 86b/13, 91b/12.

ayaġ *Ayak.*

a. 72a/2, 75b/7, 80b/19, 88a/15, 98b/4.

a. +ı. 4b/4, 54a/19, 97a/2, 100a/1, 100a/10, 100a/19.

a. +ı+da. 41b/7, 57b/6.

a. +ı+ġa. 4a/17, 29b/8, 54a/14, 85b/16, 95a/10, 95a/14.

a. +ıŋ. 79b/19.

a. +ı+n. 88a/14.

a. +ı+nı. 6a/7, 28a/5, 82b/18.

a. +ıŋ+nı. 81b/15, 85b/16.

a. +lar+ı. 4b/5, 5b/3, 10b/3, 69b/3, 79b/18, 82b/5, 92a/17, 100a/1, 100a/4, 100a/13.

a. +lar+ı+dın. 23b/11.

a. +lar+ı+ġa. 61b/10, 67a/1, 83a/5, 91b/10, 92a/16.

a. +lar+ım+dın. 24a/1.

a. +lar+ı+nı. 5a/11, 73b/19, 82a/17, 97b/1, 97b/2.

ayaġlıġ *Ayaklık.*

a. 100a/11.

ayaḳ *bk. ayaġ.*

a. +ı+ġa. 28a/7, 54a/18, 61b/13.

a. +ı+nı. 61b/13.

‘ayān *Açık, aşikar, gözle görülür.*

‘a. 2b/16.

‘ayānraḳ *Açık bir şekilde.*

‘a. 99a/1.

āyāt *Ayetler.*

ā. 5a/10, 21b/6, 31a/18, 67a/10.

ā. +ım+nı. 70b/8.

āyāt-ı ḳur’ān *Kur’an ayetleri.*

ā. 65a/3.

ā. +nı. 38a/5.

‘ayb *Utanılacak hal ve davranış.*

‘a. 70a/5, 73b/10, 85b/4.

‘a. +dın. 28a/3.

‘a. +ı+nı. 70a/7.

‘a. +lar+ı. 76b/9, 76b/9.

‘a. ḳıl-ġay. 70a/7.

‘a. ḳ.-mas. 39a/18.

‘a. ḳ.-ur. 25b/1.

āyet *Kur’an-ı kerim’deki sureleri meydana getiren kelime veya cümlelerden her biri.*

ā. 7a/11, 7a/11, 10a/16, 10a/18, 12b/1, 18b/5, 19a/6, 19b/1,

25a/15, 30b/12, 30b/18, 31a/15, 37b/7, 44a/2, 50a/4, 57a/12, 54b/15, 62a/13, 68b/5, 70b/10, 71a/13, 71b/1, 71b/9, 71b/19, 73a/11, 81a/3, 84a/18, 89a/4, 97a/19, 97a/19.

ā. +dür. 70b/9.

ā. +ġa. 30b/12, 30b/13, 35b/19, 42b/17.

ā. +ġaça. 26b/15.

ā. +i. 23a/14.

ā. +ler. 9a/6, 72a/13, 75b/3.

ā. +ler+i. 26b/17.

ā. +ler+i+ġa. 75b/5.

ā. +ler+im. 25a/7.

ā. +ler+im+ġa. 70a/14.

ā. +ler+ni. 8a/12, 35b/19, 93b/2.

ā. +ni. 4a/5, 9a/11, 10a/16, 10a/19, 19a/3, 19a/11, 21b/6, 24b/18, 26b/14, 30b/11, 31a/19, 37b/9, 37b/10, 37b/13, 49b/4, 49b/8, 50a/2, 55a/16, 70a/12, 70b/6, 70b/15, 71a/1, 72a/11, 73b/6, 80a/15.

ā. +niŋ. 3b/3, 4a/6, 29b/14, 40a/12, 42b/18, 57a/19, 59a/5, 66b/11, 89b/8, 92b/15.

ā. +i kiltür-üpdür. 35b/12.

ā. kiltür-gey. 26a/4.

āyet-i kerīme *Ayet.*

ā. 20b/18.

ā. +ni. 78b/16.

āyet-i secde *Secde ayeti.*

ā. +ġa. 27a/5.

ayır- *Ayırmak.*

a. -dı. 68b/17.

ā. -dı-ŋ. 26b/7.

a. -ur-lar. 35b/4.

āyīn *Dini merasim, bir mezhebin veya bir tarikatın kendine has ibadet merasimi.*

ā. 14a/14, 44a/16.

ā. +ni. 41b/11.

āyine *Ayna.*

ā. 18a/4, 55b/5, 63a/17, 63a/17, 98a/16.

ā. +de. 88b/11.

ā. +si. 35b/5.

ā. +si+de. 47b/12, 94a/19.

ā. +si+din. 72b/15, 94a/19.

ā. +si+ġa. 92a/11.

ā. +si+niŋ. 28b/10.

‘āyiş *Kıskanma.*

‘ā. 59a/13.

aylıḳ *Aylık.*

a. 2a/19.

‘ayne’l-yaḳīn *Duyularla ya da tecrübe ile elde edilen, bizzat müşahede sonucu ortaya çıkan bilgidir.*

‘a. 78a/13.

aynı *Birbirinin eşi, ayırt edilemeyecek kadar benzeri, tıpkısı.*

a. 3a/12, 22a/12, 88a/16.

‘ayn-ı ‘aṭā *Cömertliğin kaynağı.*

‘a. +dur. 29a/13.

‘ayn-ı naḳş *Noksanlığın kaynağı.*

‘a. 72a/19.

‘ayn-ı żiyā *Işığın kaynağı.*

‘a. 3a/18.

ayrı *Ayrı.*

a. 28b/3.

ayrıġlıḳ *Ayrılık.*

a. 26b/17.

ayrıl- *Ayrılmak.*

a. -ġan+ġa. 56b/18.

a. -ġu+m. 11b/14.

a. -ıp. 25a/6, 31b/5, 80a/10.

a. -ıpdur. 78b/8.

a. -mes-min. 12a/19.

a. -ur+ġa. 30a/18.

a. -ur-lar. 24b/16.

ayrılmaḳ *bk. Ayrıl-.*

a. 80a/11.

ayru *bk. Ayrı.*

a. 25b/1, 48a/19.

‘ayş *Hayatın zevkini çıkarma, yiyip içme.*

‘a. 19b/18, 59b/15, 75b/18, 78b/10, 89a/8, 89a/15, 89a/18, 98a/14.

‘ayş-ı ḥużūr *Gönül rahatlığıyla yiyip içme.*

‘a. +ım. 91a/13.

‘ayş-ı neşāṭ *Sevinçle yeme, içme.*

‘a. 75b/1.

‘a. +ım. 87b/7.

‘ayş-ı rāḥat *Huzurlu bir şekilde yiyip içme.*

‘a. +da. 52b/9.

‘ayş-ı temāşā *Bakıp seyrederek hayranlıkla yiyip içme.*

‘a. +sı. 30b/8.

ayt- *Söyletmek.*

a. 90b/10.

a. -a. 25b/4, 25b/16.

a. -alı. 35a/9, 56a/17.

a. -ar. 42b/9.

a. -ar-miz. 21b/11.

a. -ur-miz. 23a/10.

a. -ay. 41b/4.

a. -dı-lar. 71a/5.

a. -ġay. 70a/6, 71b/3, 74b/13.

a. -ġıl. 93b/1.

a. -ġuçı+lar+ġa. 93a/19.

a. -ġuçı+nı. 9a/17.

a. -ım+ġa. 89a/1.

a. -ıŋ. 13a/3.

a. -ıŋlar. 23b/11, 39a/2, 56a/17.

a. -ıp. 7a/3, 8b/18, 9a/1, 9a/2, 12a/19, 12b/3, 16a/17, 22a/15,

23b/8, 24b/10, 25b/12, 35b/3, 37a/11, 37a/14, 39b/11, 40a/2, 48b/14, 50b/8, 50b/14, 55b/5, 56b/5, 57a/3, 57a/8, 60b/5, 60b/16, 64a/6, 65a/17, 66a/13, 68a/17, 68b/16, 70a/8, 90b/3, 94b/17.

a. -ıpdur. 16b/16, 39b/4, 57b/4, 69b/17.

a. -ıpdur-lar. 2b/18, 4a/12, 4a/14, 4b/12, 5a/7, 8b/16, 9a/5, 9a/9, 9b/16, 10a/2, 15b/15, 17a/9, 25a/6, 32a/2, 34b/19, 37b/3, 48b/18, 49b/10, 50a/16, 51a/12, 55b/7, 57b/13, 66a/1, 69a/2, 69a/19, 69b/15, 70b/9, 72a/18, 73b/13, 77a/6, 78a/17, 78b/12, 78b/17, 79b/17, 81a/15, 83a/6, 83b/18, 85b/18, 91b/8, 91b/18, 94a/13, 97a/18, 99b/1, 100a/17.

a. -ḳan. 15b/17.

a. -ḳay. 70a/7, 77a/17.

a. -ma-dı. 20a/15.

a. -ma-dı-lar. 30a/4, 69b/13.

a. -ma-dü-k. 47b/5.

a. -ma-ġıl. 44b/19, 91a/15.

a. -ma-ġunça. 8a/5, 21a/11.

a. -mas. 20a/8.

a. -mas-mın. 20a/9, 20a/16, 79b/14.

a. -ma-sun. 21a/15.

a. -sa. 53a/17.

a. -sa-lar. 24a/8, 56a/15.

a. -sa-ŋız. 28a/15.

a. -sun. 7b/1.

a. -tı. 13b/16, 15b/4, 15b/12, 16b/19, 56b/9, 64b/13, 95b/13.

a. -tı-lar. 18a/17, 45b/18.

a. -tı-m. 17b/13, 17b/18, 21a/2, 25a/2, 26a/1, 27a/13, 65b/12.

a. -tı-ŋ. 67a/18.

a. -ur. 2b/6, 3a/15, 3a/15, 3b/1, 3b/3, 3b/6, 3b/7, 7a/2, 8a/7, 8b/4, 8b/5, 9b/4, 10b/10, 11b/1, 13b/13, 14a/1, 15a/14, 17a/19, 18a/4, 18b/9, 20a/15, 20a/19, 20b/1, 21a/16, 21b/2, 23a/19, 23b/9, 23b/11, 23b/12, 23b/13, 24a/6, 24a/13, 25a/14, 25b/2, 25b/13, 25b/15, 25b/15, 26a/7, 27a/7, 27a/14, 27b/6, 27b/9, 28a/8, 28a/9, 28a/16, 28a/16, 28a/17, 28b/2, 28b/3, 29a/11, 29a/12, 29b/1, 30a/2, 30a/16, 32a/18, 36a/2, 36a/5, 37a/12, 37b/13, 38b/1, 38b/16, 39a/5, 39a/15, 39b/10, 40a/19, 41a/15, 42b/11, 42b/18, 44b/6, 44b/12, 47a/16, 47b/4, 48a/17, 48b/13, 49b/11, 50a/5, 50a/8, 51b/9, 53a/15, 54b/4, 54b/10, 54b/14, 55a/1, 56b/8, 56b/8, 56b/9, 56b/19, 59a/9, 60b/6, 60b/16, 61b/10, 62a/15, 64a/7, 66b/15, 67a/3, 67a/10, 68a/18, 68b/13,

69a/15, 69b/1, 70b/4, 70b/8, 71a/1, 71b/8, 71b/11, 71b/14, 71b/15, 71b/16, 72a/4, 73a/1, 74a/6, 74b/13, 74b/14, 76b/5, 76b/7, 76b/17, 77b/5, 77b/10, 78a/8, 78a/11, 78a/14, 78b/10, 79a/5, 82a/11, 82b/16, 84a/10, 84a/17, 84b/18, 85b/2, 85b/12, 85b/13, 86a/11, 86a/18, 87a/12, 91a/1, 95b/11, 95b/15, 97b/11, 97b/14, 98a/1, 98b/18, 99a/19.

a. -ur+ġa. 24a/14, 44b/16, 68a/18.

a. -ur-lar. 22a/3, 23b/15, 26b/8, 28a/4, 32a/16, 47a/12, 54a/8, 57b/4, 70b/5, 94b/4, 94b/5.

a. -ur-lar+ı+nı. 36a/8.

a. -ur-min. 7b/3, 22b/11, 26a/1, 38b/19, 55a/13, 61a/13.

a. -ur+nı. 21b/12.

a. -ur-siŋ. 6b/12, 13a/4, 25b/19, 42a/4, 53b/4, 53b/5, 55b/12, 67b/10, 92b/3.

a. -ur-siz. 37b/13.

a. -ur-unça. 21b/3.

a. -ur bol-sa-m. 20a/9.

aytıl- *Söylenmek.*

a. -dı. 11a/10.

a. -sa. 37a/15, 79a/5.

aytmaḳ *bk. Ayt-.*

a. 13a/2, 73a/6.

ayturmaḳ *Söylemeye.*

a. +ġa. 29b/12.

aytuş- *Konuşmak.*

a. -ur. 62a/15.

az *Az.*

a. 32a/1, 39a/18, 47a/11, 50a/8, 54a/17, 57b/4, 86b/18, 94b/19.

a. +da. 97a/19.

a. +nı. 93b/12.

a. bol-sun. 86a/2.

ʻażā *Vücudu meydana getiren parçalar, organlar.*

ʻa. +lar. 72a/2.

ʻa. +lar+ı+nı. 96b/2.

ʻa. +lar+ıŋ+nı. 41b/7.

ʻa. +lar+nı. 72a/3.

ʻa. +sı. 48b/9.

ʻa. +sı+ġa. 25b/10, 43b/11, 96b/7.

ʻa. +sı+nı. 96b/7.

ʻazāb *Pişmanlık, çaresizlik, korku vb. durumların verdiği sıkıntı, işkence.*

ʻa. 20a/12, 27a/2, 29a/17, 30a/3, 41b/18, 42b/3, 42b/6, 43b/7, 51b/3, 54b/16, 57b/7, 68a/12, 69a/19, 70a/16.

ʻa. +dın. 8b/12, 9b/6, 27a/2, 29a/1, 37a/17, 57b/6, 71a/14.

ʻa. +ġa. 25a/11, 26a/14, 27b/12.

ʻa. +ı+dın. 21a/8, 21a/10.

‘a. +ım. 11a/9, 19a/19.

‘a. +nı. 70a/16, 98b/4.

‘a. ḳıl-ıp. 28b/15.

‘a. ḳ.-ur. 28a/16, 29a/10, 29a/11.

‘a. ḳ.-ur-sin. 28b/18.

‘a. ḳılmaḳ+dın. 28b/16.

‘a. ḳ.+ġa. 28a/3.

‘a. kiltür-se-ŋ. 68b/10.

‘azāb-ı ḳıyāmet *Kıyamet azabı.*

‘a. 57b/6.

āzād *Serbest bırakma, serbestlik.*

ā. 15b/3, 35a/19.

ā. bol-+ġan+lar+dın. 15b/19.

ā. ḳıl-dı-m. 29a/8.

ā. ḳ.-ıp. 12a/14.

aẓamet *Büyüklük, ululuk, yücelik, celal.*

a. 67a/10.

āzār *Çıkışma, paylama, tekdir.*

ā. 13a/5, 14b/12, 41a/1, 49b/11, 50b/16, 54b/4, 69b/3, 70a/19, 88a/2, 90b/1.

ā. +ı. 22a/6.

ā. birmek+din. 85b/17.

āzārlıḳ *İncitme durumu.*

ā. 4b/10.

āzārlik *İncitme durumu.*

ā. 72a/17.

āzārraḳ *Daha da incinmiş.*

ā. +ı. 23a/7.

azġur- *Yoldan çıkarmak.*

a. -dı. 22b/7.

a. -ur. 64a/8.

‘azīz *Yüce, kıymetli, değerli, mukaddes.*

‘a. 13a/10, 77b/12.

‘a. +dür-min. 79b/15.

‘a. bol-dı. 79b/5.

‘a. ḳıl-ıp. 79b/6.

‘a. ḳ.-ma-dı. 79b/6.

‘azīzraḳ *Daha değerli.*

‘a. bol-ġay. 79b/15.

azlıḳ *Az olma durumu.*

a. +ı+dın. 11b/10, 61a/5.

‘azm *Çaba, gayret.*

‘a. 19b/3, 98a/6.

‘a. ḳıl-ıp. 80a/13.

āzmāyīş *Deneme, sınama, tecrübe.*

ā. ḳ.-ay. 45b/9.

‘azm-i sefer *Sefere çıkmaya karar verme.*

ā. +ni. 30a/16.

azuḳ *Erzak.*

a. 2a/16, 21a/19, 63b/7.

azürde *İncinmiş, kırılmış, gücenmiş.*

a. bol-ur. 69b/3.

bāb *Bir kitabın bölümlerinden her biri.*

b. 1b/1, 29b/18, 49b/13, 72b/19, 75b/5.

b. +da. 1b/2, 1b/3, 24a/18, 24b/13, 29b/19, 49b/13, 53a/18, 66b/12, 72b/19, 73a/4, 73a/5, 73a/5, 73a/6, 73a/8, 78b/14, 81a/5, 84a/13, 85a/2, 85a/9, 85b/19, 91b/18.

b. +dur. 1b/2.

b. +ı+nıŋ. 88a/9.

baba *Baba*

b. 7b/19, 44b/10, 65b/13, 82a/13.

b. +ları. 57a/5.

b. +ları+ġa. 21b/1.

b. +lar+ımız+dın. 67b/16.

b. +lar+ıŋ. 64a/8.

b. +ları+nı. 21b/4.

b. +lar+ıŋız. 15a/14.

b. +m. 44b/10, 45b/8, 82a/12.

b. +mız. 14a/14, 34b/14.

b. +mız+ġa. 35b/3, 44a/6.

b. +mız+nı. 25a/19, 26b/7, 64b/2.

b. +m+nı. 13a/4, 82a/14.

b. +ŋ. 21b/11.

b. +nıŋ. 14b/12, 20b/6, 21a/15, 40a/14.

b. +ŋ+lar+ġa. 44a/5.

b. +ŋ+nı. 12b/7.

b. +sı. 34b/7.

b. +sı+nı. 55b/11.

bā-berekāt *Bereketle.*

b. +ıŋ+ġa. 83b/6.

bāde *Şarap, içki.*

b. 23b/8.

bād-ı ṣabā *Baharda esen hafif ve hoş rüzgar, seher yeli.*

b. 91a/6.

bād-ı semūm *Çölde, sıcakta gündüz esen sıcak yel.*

b. +ġa. 54b/7.

bağ *Bağ, büyük bahçe.*

b. 4a/10, 60b/18, 67b/14, 68a/5, 68b/9, 75b/4, 75b/7, 86a/9, 87b/14, 88b/3, 91a/13, 96a/10, 96b/8, 98b/19.

b. +da. 60b/19.

b. +ġa. 60b/19.

b. +ı. 82a/3, 93a/6.

b. +ı+da. 3b/18.

b. +ı+dın. 4a/10.

b. +ı+nıŋ. 95b/6.

b. +lar+ı+da. 13a/16.

bāġ-ı gül-rūy *Gül yanaklının (sevgili) bahçesi.*

b. +lar+ı. 75b/10.

bağ-ı raġlıġ *Çayırlık, çimenlik.*

b. 67b/15.

bağır *Göğüs.*

b. +ı. 60b/3.

b. +lar+nıŋ. 61a/3.

bağışla- *Herhangi bir kötü davranış için ceza vermekten vazgeçmek, affetmek.*

b. -r-min. 75a/8.

bağışlamaḳ *bk. Bağışla-.*

b. 77a/8.

bāġī *Doğru ve hak olan yoldan ayrılan kimse, serkeş, asi.*

b. 42a/9.

b. bolmaḳ+dın. 10a/12.

bağla- *Bağlamak.*

b. -dı. 14a/4.

b. -dı-lar. 11a/10, 21b/18, 51a/19, 73b/16, 76b/18, 99b/4.

b. -dı-m. 17a/2, 80b/12, 80b/15.

b. -ġan. 50a/6, 95a/14.

b. -ġıl. 50b/6, 98a/12.

b. -p. 28a/6, 28b/4, 29a/16, 44b/4, 44b/8, 69b/6, 85b/2, 87a/18, 87b/6.

b. -psin. 44b/7.

b. -r. 48a/13, 68b/9.

b. -r-min. 44a/16.

bağlaġlıḳ *Bağlı olma durumu.*

b. 28b/4.

bağlamaḳ *bk. Bağla-.*

b. 82a/2.

bağlan- *Bağlanmak.*

b. -sa. 85b/8.

bağlaş- *Bir şey yapmak amacıyla birbirine sözleşme ya da antlaşmayla bağlanmak.*

b. -tı-lar. 51a/7.

bağlıḳ *Bağlı.*

b. 61a/7, 73b/11.

b. 94b/2.

bahā *Değer, kıymet.*

b. 28b/10, 51b/11, 82b/17, 86b/18.

b. +ġa. 37a/7.

b. +sı. 91a/16.

b. +sı+ġa. 29a/5, 36b/18, 91b/5.

b. bir-ip. 21a/8.

bahādırluḳ *Yiğitlik, kahramanlık, dilaverlik.*

b. 44b/8.

bahāne *Bir şeyin asıl sebebi yerine ileri sürülen sözde sebep, gerçekle ilgisi olmayan sahte özür ve mazeret.*

b. 61a/16.

b. +si. 83b/17.

bahār *İlkbahar.*

b. 48a/12, 88b/3, 88b/4, 88b/7, 95a/18.

bā-heybet *Heybetle.*

b. 93b/8.

bāhīl *Eli sıkı (kimse), hasis, cimri, pinti.*

b. +i+din. 57b/18.

baḥrü'l-derd *Dert denizi.*

b. +de. 75a/4.

bahş *Verme, bağış, ihsan.*

b. 3b/15.

baḫş *Verme, bağış, ihsan.*

b. +dur. 5a/5.

b. +ı+n+da. 45a/17, 70a/15, 76b/1.

baḫşāyende *Bağışlayan, veren, ihsan eden.*

b. +din. 26b/17.

baḫşende *bk. Baḫşāyende.*

b. 26b/17, 76b/15.

baḫşlik *Cömertlik.*

b. +i. 94b/17.

baḫt *Allah tarafından ezelde belirlendiği kabul edilen kısmet ve nasip, uygun talih, ikbal, şans.*

b. 74b/19.

baḫtiyārlıġ *Talihin uygun olması durumu, saadet, mutluluk.*

b. 36b/9.

baḫtü'l-şerr *Kötü talih.*

b. +i. 46b/2.

bā'iş *Sebep, neden*

b. 18a/15, 26b/8, 74b/9, 85b/8.

b. +din. 8b/3, 16a/5, 21a/13, 51a/13.

b. +dür. 38b/7.

b. +i. 21a/1, 31b/6.

b. +i+de. 38b/16.

b. +i+din. 54b/5.

b. +i+ni. 8a/5, 18b/17, 39b/2, 40b/13, 85b/18.

b. bol-dı. 34b/11.

b. b.-ġay. 66a/12, 73b/3.

b. b.-ur. 17a/4, 72a/16, 84a/18.

b. bolmaḳ. 24a/10.

b. +i ḳıl-dı. 72a/18.

bā'iş-i żarar *Zarara sebep olan şey.*

b. 20b/10.

bā'işrak *Daha fazla sebep.*

b. +dur. 3a/2.

baḳ- *Bakmak.*

b. -dı-m. 62a/3.

b. +ıŋlar. 84a/5.

b. -ıp. 9a/10, 13a/6, 14b/6, 16a/2, 16b/19, 18b/13, 19b/17, 26b/12, 35a/7, 35a/16, 38b/3, 40b/7, 69a/3.

b. -mas-lar. 47a/10.

b. -tı-lar. 10a/6, 54a/19.

b. -tı-m. 6a/7.

baḳış *Bakmak eylemi ya da biçimi.*

b. +ı. 100a/12.

bāḳī *Ebedi, sonsuz.*

b. 36b/4, 56a/11, 59b/6, 77a/4.

b. +ni. 78a/17.

bālā-nişīn *Yüksekte oturan.*

b. +dür-ler. 71a/12.

bālā-nişinlıḳ *Yüksekte oturan.*

b. 89a/3.

balçık *Çamur.*

b. +ı. 23a/3.

balıḳ *Balık.*

b. 23a/10, 54b/9, 77a/17, 77b/1.

bāliġ *Ergin.*

b. bol-up. 58b/17.

bāmdād *Sabah, sabah vakti.*

b. 14a/7, 14a/13, 14a/17, 53a/7, 62b/6, 84a/8, 97a/2, 97a/3, 97a/6.

bar *Var, mevcut.*

b. 4a/8, 4b/8, 6b/14, 6b/16, 8a/13, 8a/15, 12a/2, 13a/18, 15a/1, 15a/2, 17a/4, 17a/18, 18a/15, 25a/3, 27b/18, 28a/18, 32a/15, 34a/10, 34a/12, 35a/19, 36b/3, 36b/3, 37b/15, 40a/14, 40a/20, 42a/3, 42a/6, 42a/8, 45b/18, 45b/18, 47a/5, 47a/6, 53b/1, 54a/9, 56a/15, 56a/15, 59a/6, 60b/7, 60b/18, 61a/18, 64a/19, 65a/10, 66a/6, 66a/6, 69b/8, 69b/12, 70a/9, 70a/17, 71b/8, 78b/18, 82a/3, 82a/11, 85a/17, 85a/18, 90a/18, 91a/13, 91a/13, 91a/13, 91a/14, 91a/14, 93a/11, 97a/7, 99b/2, 99b/12.

b. +dur. 22a/17, 32b/14, 34a/8, 46a/19, 46b/2, 47b/12, 53b/12, 57b/6, 59b/6, 68a/9, 81b/13, 83b/19, 84a/5, 96a/1.

b. +dur-min. 52b/18.

b. +min. 15a/9.

b. +miz. 18b/7.

bar- *Varmak, ulaşmak.*

b. -dı. 6b/8, 12a/12, 13b/9, 39a/12, 41a/5, 43a/5, 45b/14, 52a/8, 52b/8, 55a/17, 63a/11, 66a/2, 66a/16, 71a/16, 97a/14, 97a/15, 97a/16, 98b/14.

b. -dı-lar. 7a/13, 7b/18, 11a/16, 33b/17, 37a/2, 52a/9, 54a/2, 56b/19, 60b/1, 65b/7, 66b/4, 69a/7, 72b/5, 84a/13, 97b/7.

b. -dı-m. 9a/2, 14b/12, 15a/18, 16b/3, 16b/13, 17a/17, 17b/14, 23b/18, 57b/1, 64b/17, 64b/17, 65a/8, 65b/2, 65b/3, 69a/10.

b. -duḳ. 32b/16, 38b/19, 39b/12.

b. -ġalı. 40b/15, 64a/14, 64b/17.

b. -ġan+da. 27a/17.

b. -ġan+dın. 72b/13.

b. -ġan+ı. 83a/19.

b. -ġan+lar+ġa. 10a/19.

b. -ġan+lar+ı. 60a/17.

b. -ġay. 2a/19, 50a/12, 71b/1.

b. -ġay-lar. 24a/17, 37a/3, 69a/6, 80a/7, 80b/2.

b. -ġay-min. 62b/16, 84b/2.

b. -ġay-miz. 71a/2.

b. -ġay-sin. 61b/8.

b. -ġay-sizler. 38a/10.

b. -gen. 27a/7.

b. -ġıl. 6b/19, 8a/10, 12a/17, 22a/17, 25b/13, 27a/6, 30a/17, 50a/10, 50a/13, 56b/17, 61a/18, 63a/11, 65b/2, 66a/11, 84b/6, 98b/3, 98b/5, 98b/5, 98b/9, 99a/13.

b. -ġuçı. 95a/2, 99a/9.

b. -ıŋ. 39b/6.

b. -ıŋlar. 33a/2, 80b/17.

b. -ıp. 12a/1, 12a/6, 12a/11, 12a/18, 12b/4, 13a/13, 13a/14, 14a/14, 16a/11, 16b/19, 23a/17, 26a/18, 26b/1, 27b/3, 30b/2, 30b/4, 31a/3, 37b/8, 40b/15, 45a/6, 45b/4, 46a/14, 48a/1, 48b/1, 49a/12, 51b/9, 52b/15, 52b/19, 54a/4, 55a/15, 55a/19, 56a/6, 56b/15, 60a/4, 64a/9, 65a/18, 65b/8, 67a/1, 71a/19, 92b/13.

b. -ıpdur-sizler. 38a/9.

b. -ma-ġay-min. 64b/14.

b. -mas-sizler. 30b/4.

b. -sa-m. 17a/18, 63b/15.

b. -sa-ŋ. 27a/6.

b. -ur. 1b/6, 6a/6, 8b/7, 12b/9, 14b/2, 14b/3, 16b/18, 23b/10, 28a/12, 28a/16, 28b/16, 40b/7, 41b/19, 43b/18, 45a/5, 47a/6, 49a/2, 50a/13, 50b/2, 52a/4, 54b/13, 55b/11, 60a/10, 66b/11, 82a/17, 88a/12, 88b/2, 91a/19, 95a/3.

b. -ur+da. 25b/4, 97b/6.

b. -ur+ġa. 10a/17, 45b/5.

b. -ur-lar. 94b/18.

b. -ur-min. 43b/6, 44b/6, 45b/6, 85a/19, 88a/11.

b. -ur-miz. 30b/3.

b. -ur-sin. 8b/5, 33a/12, 44b/6, 71a/18.

b. -ur-sizler. 20a/10, 30b/3.

bār *İş, güç*.

b. +dın. 67a/19.

b. +ı. 6a/1, 88a/3, 91b/16, 92a/7.

b. +ı+dın. 63b/10, 73a/18.

b. +ı+ġa. 60a/14, 64b/15.

b. +ım. 61a/9, 90b/13.

b. +ı+nı. 89a/19.

b. +lar+dın. 61a/11.

b. +nı. 67a/17, 75b/9.

b. ķıl-ma-dı. 39a/12.

baraḳa *Ev, hane.*

b. +sı. 53a/11.

b. 54b/7.

barça *Bütün, hepsi.*

b. 4b/17, 14b/4, 15a/19, 16b/9, 18b/14, 19a/8, 19a/9, 19b/17, 25a/5, 27b/19, 29b/4, 30b/17,

35a/15, 39a/6, 41b/17, 42b/3, 44b/13, 47a/13, 47a/18, 49a/10, 49b/8, 50b/4, 51a/3, 51a/3, 56a/16, 58a/2, 58b/8, 59a/18, 62b/17, 64a/12, 64b/14, 71b/14, 73a/2, 73b/1, 74a/14, 74b/15, 76b/9, 76b/11, 77b/7, 77b/15, 78b/11, 78b/14, 79a/11, 79a/17, 79b/2, 79b/5, 79b/7, 79b/13, 79b/15, 79b/16, 80b/8, 82b/17, 87b/19, 88a/4, 93a/5, 96a/7, 98b/4.

b. -dın. 24a/15, 24b/10, 24b/14, 27a/12, 87b/9.

b. +ġa. 16a/6, 20a/9, 68a/6, 86b/8.

b. +ları. 42b/5.

b. +lar-ıŋ. 15a/14.

b. +lar-ıŋız+nı. 41a/13.

b. +mız. 16a/16.

b. +nı. 24b/14.

b. +nıŋ. 16b/14, 24b/16, 31a/18, 56a/4.

b. +ŋız. 49a/9.

b. +ŋız+nı. 19a/12.

b. +sı. 59b/8.

b. +sı+dın. 59a/2.

bārdān *Çuval.*

b. +nı. 23a/19, 23b/3.

bāre *Karşı.*

b. +si+de. 17a/10, 25a/19, 69b/4, 70b/10.

bārgāh *Girmek için izin alınması gereken yer, izinle girilebilecek makam, huzur.*

b. +ı. 75b/9, 75b/18.

b. +ı+dın. 62a/2.

b. +ı+ġa. 61a/8.

bārgāh-ı kibriyā *İzinle girilebilecek en yüksek makam.*

b. 94a/15.

barı *Bütün, hepsi.*

b. 12b/18, 20b/17, 60b/12, 88a/3.

b. +nı. 16a/12.

barış *Barış.*

b. 51b/14.

b. +dın. 98a/18.

b. +ları+ġa. 2a/2.

bārī *Her şeyi takdir ettiği şekle uygun olarak yaratıp varlığa çıkaran, yaratan anlamında Allah'ın en güzel isimlerindendir.*

b. 51b/14.

bārid *Hoş olmayan, sevimsiz.*

b. +leri+de. 25b/11.

bār-keş *Yük çeken.*

b. +dür-min. 75a/8.

b. bolmaḳ. 3a/6.

barmaḳ *bk. Bar-*

b. 30a/7.

b. +ġa. 30a/17.

b. +ları. 94a/11.

bas- *1. Bir şey üzerinde, parmak, mühür gibi bir şeyle iz yapmak. 2. Bir şeyi, üzerine kuvvet vererek itmek.*

b. -ıp. 81a/8, 82a/17.

b. -tı-lar. 51a/11.

başar *Görme.*

b. 100a/16.

baş *1. Bir topluluğu yöneten kimse. 2. İnsan ve hayvanlarda beyin, gözler, kulaklar, burun, ağız gibi organların bulunduğu, vücudun üst ya da önünde yer alan bölümü.*

b. 3a/9, 8a/3, 10b/4, 12a/16, 28a/1, 39b/14, 47a/13, 47a/16, 49b/8, 51b/15, 53b/19, 65b/12, 72a/2, 79b/2.

b. +da. 15b/12, 38b/1.

b. +dın. 28a/7, 66b/10, 98b/4.

b. +ı. 4b/4, 16b/10, 46a/5, 85b/1, 100a/4.

b. +ı+da. 4b/9, 5b/9, 14b/3, 40b/17, 51b/8, 52b/2, 64b/5, 71b/1, 78b/15, 80b/19, 98b/19.

b. +ı+dın. 8b/4, 13a/6, 29b/7, 89a/11.

b. +ı+ġa. 8b/11, 8b/15, 11a/12, 16b/11, 23b/3, 23b/3, 37a/6, 41a/14, 42a/15, 46a/4, 48b/13, 52a/5, 54a/15, 60b/6, 62a/4, 63a/19, 69a/1, 69a/10, 69b/14, 75b/2, 79a/1, 81a/15, 81a/16, 87a/14, 89b/6, 90a/9, 89b/12, 90a/17, 90b/14, 91a/4, 91a/9, 91b/4, 92b/11, 93a/9, 96a/13, 98b/1, 99a/16.

b. +ım+da. 87a/16.

b. +ım+dın. 48b/11, 65b/9.

b. +ım+ġa. 14a/1, 90b/17.

b. +ım+nı. 65b/12, 89a/3.

b. +ıŋ+ġa. 44a/18, 98a/12.

b. +ı+nı. 7a/6, 17a/8, 41a/14, 41b/9, 43a/5, 44a/12, 46a/14, 46a/18, 48b/4, 48b/13, 54b/3, 54b/8, 75b/13, 83b/13, 85b/16, 95b/11, 98b/14, 100a/9.

b. +ları. 10a/6, 83a/6.

b. +lar+ı+dın. 48a/2, 59b/12.

b. +lar+ı+ġa. 40a/18, 59b/10, 81b/1, 92a/2.

b. +lar+ı+nı. 4b/1, 7b/10, 40a/17, 81b/10, 85b/10.

b. +lar+ıŋız+nı. 41a/13.

b. +ıŋ+lar+ġa kil-ür. 21a/5.

baş ur- *Tapınmak.*

b. -ġan+lar. 47a/12.

başaḳ *Mızrakların ve okların ucuna geçirilen demir kısım, temren, peykan.*

b. +ı. 54b/11.

b. +ı+nı. 54b/13.

başçı *Önder, baş.*

b. 94b/19, 95a/1.

b. bol-sa. 85a/12.

başḳa *Bilinene benzemeyen.*

b. 3a/8.

başḳar- *Hükmetmek.*

b. -ıp. 51a/2.

b. -ur. 64a/8.

başla- *Başlamak.*

b. -dı. 4a/2, 6a/13, 8b/15, 17a/8, 17a/8, 19b/16, 27b/1, 36a/1, 36b/19, 59b/7, 59b/16, 68b/15, 75b/14, 83b/5.

b. -dı-lar. 2b/3, 11a/11, 25b/4, 25b/18, 41a/19, 42b/16, 61a/4.

b. -dı-m. 32a/10.

b. -ġan. 74b/12.

b. -ġay. 86a/18.

b. +ma+sa+ŋ. 86a/18.

b. -p. 44b/14, 44b/16, 46b/18.

b. -r-min. 61a/5.

b. -sa. 83a/16.

başlamaḳ *bk. Başla-*

b. 47a/14.

b. +ġa. 82a/5.

b. +nıŋ. 19a/2.

başlıġ *Başlık.*

b. 35a/15, 79b/13.

başlıḳ *bk. Başlıġ.*

b. 67b/2.

bāṭıl *Doğru ve sahih olmayan, gerçekle ilgisi bulunmayan (şey).*

b. 15a/14, 15a/14, 18b/2, 35b/14, 37b/12, 45a/2, 45a/18, 46a/5, 47a/14, 49a/9, 49b/5, 65a/14, 94b/3.

b. +dın. 17b/6, 41b/11, 62a/17.

b. +lar. 70b/3.

b. +lar+ı+ġa. 21b/4.

b. bol-dı. 85a/3.

b. ḳıl-dı. 68b/16.

b. ḳ.-dı-ŋ. 67a/18.

b. ḳ.-ġan+dın. 54a/4.

b. ḳ.-ıp. 64b/2.

b. ḳ.-ur+ġa. 50b/7, 53a/5.

bāṭıllıḳ *Gerçek olmayan.*

b. +ġa. 25b/1.

bāṭın *İç yüz, dahil, zamir.*

b. 3a/18, 97a/12.

b. +da+ki. 96b/12.

b. +dur. 96b/12.

b. +lar+ı+ġa. 1b/14.

b. +nıŋ. 93b/10.

bāver *İnanma, doğru bulma.*

b. 93a/3.

b. ḳıl-ma-dı. 71a/19.

b. ḳ.-mas. 24b/3, 69a/19.

b. ḳ.-mas-min. 68b/4.

b. ḳ.-sa. 44b/19.

bā-vücūd *Bununla beraber.*

b. 45a/15, 58a/8, 77a/2, 89b/14, 89b/16, 95a/9.

ba'ż *Bir şeyin küçük parçası.*

b. 50a/8.

bāz *Açık.*

b. 89b/18.

bāzār *Pazar kelimesinin eskiden kullanılan asıl şekli, çarşı, alış veriş yeri.*

b. 51b/3, 86b/18.

b. +da. 23b/10.

b. +dın. 51b/15.

b. +ı. 87a/14, 93b/17.

b. +ı+da. 75b/1, 75b/9, 91b/5.

b. +ı+nı. 31b/12.

b. +ı+nıŋ. 51b/12.

b. +lar+da. 68a/4.

b. +lar+ı+n. 23b/9.

bāzārlıḳ *Pazarlık.*

b. 32a/9.

bāz-dik *Yırtıcı kuş gibi.*

b. 84b/12.

ba'żı *Bazı.*

b. 2a/18, 2a/18, 3a/15, 3a/15, 3b/1, 3b/3, 3b/5, 3b/6, 3b/7, 3b/8, 4b/8, 5a/7, 5a/15, 8b/18, 9a/12, 9b/2, 9b/4, 9b/16, 13b/10, 26b/17, 26b/18, 26b/18, 26b/18, 27b/8, 27b/13, 30a/16, 30b/5, 33a/8, 34b/13, 37a/15, 38b/14, 51a/14, 57b/8, 62b/1, 67a/11, 67a/11, 69a/12, 70b/11, 73a/10, 73a/11, 74a/6, 74b/14, 76b/5, 77b/5, 78a/8, 78a/11, 78a/14, 78b/10, 94a/19, 94b/16, 95b/19, 96a/2, 96b/16, 96b/17, 97b/11, 97b/14.

b. +ġa. 71b/13.

b. +lar. 3b/6, 3b/7, 9a/11, 47b/4, 58b/9.

b. +lar+ġa. 95a/17.

b. +ları. 8a/14, 95b/3.

b. +lar+nı. 58b/9.

b. +nı. 73a/9.

b. +nıŋ. 16a/15, 71b/13.

b. +sı. 4a/13, 6a/10, 31a/2, 31a/3, 65a/19, 65a/19, 67a/11.

b. +sı+nı. 27b/12.

becā *Uygun, yerinde, münasip.*

b. 35a/12, 52a/18, 56b/2.

b. +lar. 49a/18.

b. kiltür-di. 34a/1.

b. k.-di. 82b/19, 84b/5.

b. k.-di-ler. 5b/14, 25b/3, 30b/19, 64a/3, 99b/17.

b. k.-dü-m. 19b/9, 20a/3, 28b/7, 38b/11, 64b/9.

b. k.-dü-ŋ. 56b/19.

b. k.-gil. 20b/7, 36b/12, 50b/16.

b. k.-me-duḳ. 69b/16.

b. k.-me-se-ŋ. 19b/7.

b. k.-mes-sin. 68a/11.

b. k.-se. 52a/10.

b. k.-se-k. 52a/11.

b. k.-se-ŋ. 68b/4.

b. k.-sün. 24a/7.

b. k.-üŋ-ler. 55b/13.

b. k.-üp. 34b/10, 51b/13, 61a/19, 73a/5.

b. k.-üpsin. 60a/6.

b. k.-ür+ġa. 19b/4, 55a/2.

b. k.-ür-ler. 43a/2, 97a/5.

b. k.-ür-min. 50b/11.

b. k.-ür-miz. 97a/10.

b. k.-ür-sin. 12b/12, 23a/19.

b. kiltürmaḳ+da. 16a/8.

b. kiltürmek. 19a/4, 33a/6, 33a/16, 46b/6.

b. k.+ni. 63b/16.

becce *Çocuk.*

b. +ler+i. 33b/6.

b. +ler+niŋ. 51b/17.

be-cid *Ciddi, önemli.*

b. 65a/3.

bed *Kötü.*

b. 9b/18.

bed-baḫt *Talihi kötü olan, bahtsız, talihsiz.*

b. 27a/19.

b. +dın. 51b/1.

b. +lar. 26a/13, 27b/1, 60b/14, 67a/9.

b. +lar+dın. 42a/12.

b. +lar+ġa. 40b/18.

b. +lar+nıŋ. 40b/11, 69b/4, 74a/8.

bedeḫşān *Bedahşan şehrinde işlenen çok değerli yakut.*

b. +ı. 90a/5.

bedel *Bedel, karşılık.*

b. bol-updur. 31b/7.

beden *Canlı varlıkların maddi bölümü.*

b. 86a/6, 94b/5.

b. +de. 22a/17.

b. +din. 69b/2, 95b/19.

b. +ġa. 69b/2.

b. +i+ġa. 28a/7.

b. +i+ge. 4b/13.

b. +im+ġa. 6a/11.

b. +im+ni. 92a/14.

b. +leri. 95a/7.

b. +leri+ġa. 29a/10.

b. +ler+i+ni. 28a/6.

b. +niŋ. 28b/10, 32b/12, 96a/19.

bedensiz *Cansız.*

b. 86a/15.

bed-girdār *Yaptığı işler kötü olan, kötü tabiatlı.*

b. 40b/16.

b. +lar. 25b/18, 31b/2.

b. +lar+nıŋ. 81a/15.

bed-ḥāl *Kötü durum.*

b. bol-up. 36a/6.

bed-ḫvāhlıġ *Başkasının kötülüğünü isteyen, kötü yürekli.*

b. 68b/16.

bed-nām *Kötü şöhretli.*

b. ḳıl-ur-lar. 35b/3.

bed-öylıḳ *Kötü durum.*

b. ḳ.-ur+ġa. 59b/17.

bedr-gāh *Dolunay yeri.*

b. 94a/3.

bedrlıġ *Yükseklik.*

b. 88a/17.

bed-terin *Daha kötüsü.*

b. 95a/3, 95a/4.

bed-tirin *bk. Bed-terin.*

b. 27b/8.

be-ġāyet *Son derece, pek çok, fazlasıyla.*

b. 4b/6, 38b/6, 70a/18.

b. kılın-sa. 28a/4.

behişt *Cennet*

b. 4b/10, 4b/18, 11b/7, 13a/15, 13a/16, 17a/1, 29a/15, 55a/11, 55a/13, 55a/14, 58a/1, 58a/3, 70a/9, 70a/10, 71a/12, 74b/2, 74b/4, 74b/9, 74b/19, 79b/13, 85b/15, 91a/6, 91a/9, 91a/11, 91a/14, 91b/1, 91b/5, 92a/14, 98a/11, 98a/16, 98a/19, 100a/9.

b. +de. 7b/17, 58a/7.

b. +din. 67b/7.

b. +ġa. 21a/8, 70a/11, 70a/11, 79b/3, 91a/6, 91b/9, 95a/6, 98b/3, 98b/11, 99a/13.

b. +niŋ. 91a/16, 91b/7, 98b/11.

behremend *Nasibi olan, hissedar.*

b. 96b/9.

beḳā *Kalıcı.*

b. 98a/15.

be-ḳadr *Derece, ölçü, miktar.*

b. 34a/1.

be-ḳadr-ı imkān *Mümkün olabilecek derecede.*

b. 21b/11, 23a/2, 33a/19, 34a/1, 50b/10, 64b/19.

beḳā-yı ḫarf *Harflerin kalıcılığı.*

b. 97a/2.

bel *bel.*

b. +i+ni. 48b/9.

belā *İnsana büyük bir sıkıntı veren, içinden çıkılması güç durum.*

b. 20b/9, 21a/5, 27b/15, 28b/8, 28b/8, 29a/12, 29a/18, 53a/11, 54b/7, 60a/1, 79a/18, 98b/8.

b. +de. 24b/11.

b. +dın. 40a/16.

b. +ġa. 54a/7, 54a/17.

b. +i. 46b/10.

b. +ları+ġa. 28b/13.

b. +lar+nı. 14b/17.

b. +nı. 28b/8, 40a/16.

b. +sı. 28b/10.

belīd *Aklı ve anlayışı kıt, bön, akılsız, ahmak.*

b. 54b/11.

belki *Şayet, olabilir.*

b. 2b/9, 10b/12, 11a/14, 23b/19, 25a/5, 29a/12, 30b/4, 45a/14, 48a/10, 58a/10, 74a/11, 76b/14, 77a/5, 77a/12, 77b/18, 79b/14, 82b/13, 84a/4, 84b/2, 85a/5, 85b/6, 87b/4, 93b/5, 96a/5, 96a/17, 97a/19.

be-nāgāh *Ansızın.*

b. 54b/2.

bend *Boğum, eklem, bağ.*

b. 9a/2, 27b/7.

b. +de. 34b/4.

b. +ġa. 86a/10.

b. +i. 44b/4.

b. +i+din. 27b/7.

b. +i+ġa. 94b/2.

b. bol-dı. 19a/2.

b. b.-up. 94b/1.

b. ḳıl-dı-lar. 34b/4.

b. ḳ.-dı-lar. 51b/14, 95a/10.

b. ḳ.-ur-miz. 19b/18.

bende *Kul, köle.*

b. 12b/19, 28b/18, 85a/12, 94a/12.

b. +dür. 12b/18.

b. +ler+din. 15b/18, 81a/4.

b. +ler+ġa. 74b/4, 93b/2.

b. +ler+i+din. 89b/10.

b. +ler+i+ġa. 13a/7, 38b/8, 74b/2, 89b/10.

b. +ler+im+ni. 93b/19.

b. +ler+im+niŋ. 73a/17.

b. +ler+i+ni. 85a/13.

b. +ler+niŋ. 9a/10.

b. +miz. 35a/18.

b. +m+ni. 92a/10.

b. +si. 27b/16, 33b/14, 36a/10, 43a/7.

b. +si+ni. 74b/15.

bendelıġ *Kulluk.*

b. 38b/12.

bendelik *bk. Bendelıġ.*

b. 43a/2.

b. +ġa. 12b/17.

b. ḳıl-ma-ġay+lar. 8a/3.

bende-nüvāzlıġ *Kulunu, kölesini hoş tutan, adamlarına iyi davranan.*

b. +ı+dın. 85a/7.

bender-gāh *Köle yeri.*

b. 75a/19.

benefşe *Menekşe kelimesinin eski ve asıl şekli.*

b. +niŋ. 75b/9.

berāber *Birlikte.*

b. 28a/15, 77b/2, 94b/11, 100a/3.

b. +dür. 94b/12.

b. +i+de. 16a/8.

b. bol-a. 10a/19.

b. b.-a. 20b/4.

b. 44b/9.

b. ḳıl-ur-sin.

berāberlik *Birliktelik.*

b. 43a/10.

b. +ġa. 19b/17.

b. ḳıl-ur+ġa. 35b/15.

berāt *Kameri aylardan şaban ayının 14. gününü 15. güne bağlayan af ve rahmet gecesi.*

b. 32a/2.

berā-yı rūy *Yüzü için.*

b. 70a/17.

ber-bād *Viran, harap.*

b. 55b/5.

b. ḳıl-ġay. 42a/12.

ber-cā *Yerinde, uygun, münasip.*

b. kiltür-üp. 3a/13.

berçem *Alna düşen kısa saç demeti.*

b. 92a/6.

berdār *Darağacına çekilmiş, asılmış.*

b. bol-ġay. 56a/16.

b. b.-ma-y. 56a/5.

berekāt *Bereketler*

b. 18a/18.

b. +ı+dın. 8a/10.

bereket *Bolluk, feyiz.*

b. 6b/12, 72a/9, 72a/10, 93a/12, 94a/10.

b. +i. 16a/14, 33a/3, 73b/6, 76b/1.

b. i+din. 11a/15, 43a/3, 77b/13.

b. +ler+i+din. 100a/19.

bereketlıġ *Bereketlik.*

b. 100a/9.

ber-ḥaḳḳ *Hak üzere.*

b. 7a/17, 18b/2, 19a/14, 26a/4, 49b/7, 74b/5, 81a/10.

b. +dur. 13a/7.

b. +lar+ı+ġa. 63a/7.

b. +sin. 8b/5.

berhem *Birlikte.*

b. 35b/4.

ber-ḫūrdār *Mesut.*

b. bol-ġıl. 58a/9.

b. b.-sun. 58a/9.

beri *-den bu yana.*

b. 1b/11, 14a/4, 49b/12, 55b/1, 84b/13, 88a/2, 98b/16.

berk *Dayanıklı, kuvvetli.*

b. 75b/17.

b. +ler. 15a/5, 75b/16.

berḳ *Şimşek.*

b. 88a/14, 98b/19, 100a/8, 100a/14.

ber-ḳarār *Aynı durumda.*

b. 33a/18, 35b/5.

b. bol-dı. 14a/17.

b. b.-dı. 37a/3.

b. b.-ġan. 37a/9.

b. b.-ġay. 31a/12.

b. b.-ma-gen. 10a/13.

b. b.-sa. 29b/17.

b. b.-ur. 19b/18.

b. ḳıl-ġan. 50a/9.

ber-kemāl *Tam ve yolunda, mükemmel.*

b. 16a/5.

b. +ler+i+ġa. 85a/14.

b. +sin. 26b/6.

ber-pā *Ayakta, yıkılmamış, kâim.*

b. 94a/4.

ber-sebil *Yol üzere.*

b. 20a/5.

ber-taḳdīr *Takdir üzere.*

b. 71a/9.

ber-ṭaraf *Bir yana itip saf dışı bırakmak, ortadan kaldırmak.*

b. bol-dı. 60a/13.

b. b.-ġay. 79a/18.

b. b.-ur. 63a/18.

b. ḳıl-ıp. 26b/12.

bes *Kafi, yeterli.*

b. 3b/3, 3b/4, 4a/14, 5b/13, 6a/6, 8a/1, 11a/4, 20a/14, 21b/10, 21b/14, 24b/7, 25a/12, 25a/13, 27a/1, 29b/16, 35a/9, 35b/14, 35b/14, 40b/18, 44b/4, 45a/12, 54b/8, 59a/3, 63b/7, 64a/19, 65a/12, 68b/9, 69b/9, 71a/7, 72a/3, 74b/8, 75a/16, 78b/9, 79a/11, 86b/10, 88b/7, 91b/16, 91b/17, 93a/9, 93b/13, 94a/1, 95a/4, 95a/8, 96a/8, 96b/4, 97a/11, 99a/9.

bes *Yeter, kafi.*

b. 11a/17.

besāṭ *Açık, düzgün ve rahat konuşma.*

b. +ı. 47a/1.

beşāret *Müjde.*

b. 7a/7, 7b/3, 7b/3, 8a/16, 11b/6, 17b/4, 26b/18, 36a/13, 46b/15, 54a/16, 67b/7, 93a/12, 99b/18.

b. +ġa. 66b/12.

b. +i+ni. 78b/14.

b. kil-di. 38b/4.

beşer *İnsan oğlu.*

b. +din. 53a/7.

beşere *Derinin dış tabakası.*

b. +si. 58a/13.

beşeriyet *İnsan olma durumu, insan olmanın gereği olan özellikler.*

b. 2a/11, 95a/14, 95a/15, 95b/4.

be-taḥḳīḳ *Bir şeyin ne olduğunu, doğru olup olmadığını anlamak için yapılan araştırma, soruşturma.*

b. 45a/14.

be-tuḥfe *Hediye.*

b. 51b/4.

beyābān *Çöl.*

b. 12b/9.

b. +da. 17a/6, 34b/3, 63b/17.

b. +ı+da. 90a/13.

b. +lar+nı. 83a/17.

beyān *Açıklama.*

b. 44b/12, 55b/11, 66b/1, 72a/3, 80a/17, 92a/14.

b. +ı. 23a/1, 29b/18, 30a/2, 58a/19, 58b/18, 66b/2, 73a/1, 73b/14, 91b/18, 97b/18, 100a/9.

b. +ı+da. 93a/9, 94a/18.

b. +ı+nıŋ. 74a/6.

b. ḳıl-. 17b/3.

b. ḳ.-alı. 35a/8.

b. ḳ.-ay. 10a/9.

b. ḳ.-dı. 44b/18, 52b/19, 53a/1.

b. ḳ.-dı-lar. 62a/18, 62b/15, 65a/3.

b. ḳ.-dı-m. 6a/14, 16b/13.

b. ḳ.-ġıl. 8a/5, 14a/2.

b. ḳ.-ıp. 69a/19.

b. ḳ.-ıpdur+lar. 73a/3.

b. ḳ.-mas+dın. 88a/6.

b. ḳ.-sa. 23a/15.

b. ḳ.-ur. 26b/18, 38b/9, 70b/5, 72b/13.

b. ḳılın-dı. 38b/18.

b. ḳ.-dı. 78b/12.

b. ḳ.-sa. 2a/9, 38b/15.

b. ḳ.-ur. 92b/4, 94b/10, 98a/8.

b. ḳılmek-ni. 42b/19.

beyember *Peygamber.*

b. 99a/3.

b. +ler+ġa. 99a/2, 99a/2.

beyhūde *Boş, gereksiz, faydasız.*

b. 15a/14, 17a/7.

beyt *Divan edebiyatında nazım birimi olarak kabul edilen iki mısradan ibaret nazım parçası.*

b. 15b/3, 15b/4, 16b/11, 22a/14, 28a/13, 30b/8, 39a/11, 44b/6, 48a/12, 48a/17, 48b/3, 49b/6, 50b/17, 80a/12, 81a/5, 81a/5, 84a/19, 85b/2, 88a/3, 98a/10.

b. +de. 48b/3.

b. +im. 29b/1.

b. +ler+de. 39a/14.

b. +ler+din. 17b/8.

b. +ler+ġa. 45a/18.

b. +ler+ni. 7a/14, 15a/5, 15a/10, 39a/15, 45a/8, 49b/6, 55b/6, 55b/7.

b. +ni. 15a/3, 28a/13, 47a/7, 50b/16.

beytü'l-ḥarām *Kabe.*

b. +ġa. 99b/6.

beytü'l-ḳuds *Kutsal yer.*

b. +ġa. 69a/3.

beytü'l-maḳdis *Kutsal toprak.*

b. 69a/4.

beytü'l-muḳaddes *Kudüs'teki meşhur cami, Mescid-i Aksa.*

b. +de. 79a/10.

b. +ġa. 97b/7, 98a/6.

beyża *Yumurta.*

b. +sı. 95b/7.

bezm *Topluluk, meclis.*

b. 93a/2.

b. +i+de. 78a/11, 87b/2, 89a/6.

b. +im+ġa. 93a/4.

b. *topluluk, meclis.*

b. +i+ni. 75b/16.

b. +i+niŋ. 77b/14, 86b/17, 89a/17.

bezm-gāh *Toplanılan yer.*

b. +ġa. 74b/5.

b. +ı+da. 75b/18.

bī-'aḳl *Akılsız.*

b. 25a/19, 26b/7.

bī-'aḳl-ı nādān *Cahil, akılsız.*

b. +lar. 34b/13.

bī-ārām *Huzursuz.*

b. 54a/13, 86a/7.

bī-ārāmlıġ *Huzursuzluk.*

b. +ı+dın. 82b/3.

bī-ārāmlıḳ *bk. Bī-ārāmlıġ.*

b. +lar. 6a/11.

bi'at *Tasdik etme, onaylama.*

b. ḳıl-dı-lar. 31a/1.

b. ḳ.-ur. 33a/5.

bī-bahā *Değersiz.*

b. 74b/10, 90b/14.

bī-cā *Mevkisiz.*

b. 31b/11.

bī-cān *Cansız.*

b. 22b/15.

bī-cān-ı dil *Cansız gönül.*

b. 61b/10.

bīç *Genç.*

b. 40a/20.

bī-çāre *Çaresiz.*

b. 48a/17, 98a/9.

b. +ler. 51b/11.

b. *çaresiz.*

b. +ni. 41b/1, 66b/16.

bī-çārelıḳ *Çaresizlik.*

b. +ım+nı. 24a/4.

bīdār *Uyanık.*

b. 73a/11, 73a/19, 73b/13, 73b/15, 92a/8, 93a/15, 98a/10, 99a/5.

b. +lar+ġa. 93b/11.

b. bol-. 94a/17.

b. b.-ġıl. 94a/1.

b. bolmaḳ+nı. 73b/7.

b. ḳıl-ġay-min. 92a/10.

b. ötker-ġıl. 73b/12.

b. ö.-gil. 73b/13.

b. ötkermaḳ. 93b/10.

bīdārlıġ *Uyanıklık.*

b. 73b/5.

bī-delīl *Kanıtsız.*

b. 7a/19.

bī-dil *Gönülsüz.*

b. 47b/10.

b. bol-ma-ŋlar.

bī-dirīġ *Esirgemeyen.*

b. 90b/2.

bī-edeb *Edepsiz.*

b. 60a/14, 64a/6.

bī-edeblıġ *Edepsiz olma durumu.*

b. +ı+nı. 61a/1.

b. ḳıl-sa. 36a/17.

bī-edeblıḳ *bk. bī-edeblıġ.*

b. ḳ.-ur. 25b/12.

bī-edeblig *bk. Bī-edeblıġ*

b. +i. 60a/18.

bī-edeblik *bk. Bī-edeblıġ*

b. +ni. 60b/5.

bīgāne *Yabancı, aşina olmayan.*

b. 36b/4, 88a/3.

b. +ler+niŋ. 50b/12.

b. bol-up. 34b/3.

bī-günāh *Günahsız.*

b. 74a/1.

bī-güneh *bk. Bī-günāh.*

b. +ler+i+ni. 95b/4.

bī-ḫaber *Habersiz.*

b. 44b/3.

b. +sin. 75b/3.

bī-ḫaberlıġ *Habersizlik.*

b. 52b/1.

bī-ḥadd *Sınırsız.*

b. 82b/14.

bī-ḫānūmān *Ev barksız.*

b. 85b/1.

bī-ḥāṣıl *Sonuçsuz.*

b. 49a/9.

bī-ḥāṣıllıḳ *Neticesizlik.*

b. +lar+ı+ġa. 21b/4.

bī-ḥesāb *Hesapsız.*

b. 93a/15.

bī-ḥicāb *Utanmayan.*

b. 10b/9.

bī-ḫilāf *Aykırı olmayan.*

b. 17b/11.

bī-ḫirc *Ayrılmayan.*

b. 27a/10.

bī-ḫōd *Kendinden geçmiş.*

b. 78a/4.

bī-ḫōdlıġ *Kendinden geçmiş.*

b. +ı+ın. 94b/2.

bihter *En iyi.*

b. +i+n. 95a/4.

bī-ḫūd *Boşuna.*

b. 87a/4.

bī-hūde *bk. Bī-ḫūd.*

b. 67b/10, 68a/8, 68a/18, 70b/4, 70b/11.

bī-hūdelıġ *Beyhude olma durumu, gereksizlik.*

b. 68b/14.

bī-hūş *Aklı başında olmayan, kendinden geçmiş.*

b. 43a/19, 85a/1.

b. bol-dı-lar. 5a/2.

b. b.-dı-lar. 10b/17, 11a/4.

b. b.-up. 28b/6.

bī-ḫüdā *Allah'a inanmayan.*

b. 25b/13, 46b/7.

bī-iḫtiyār *Elinde olmadan.*

b. 28b/11, 83a/5.

b. ḳıl-dı. 46b/10.

bī-iltifātlıġ *Teveccüh etmeden.*

b. +nıŋ. 91a/14.

bī-inṣāf *Adaletsiz.*

b. 23a/7.

bī-'itibār *İtibarsız.*

b. 88b/6.

bī-ḳadr *Değersiz.*

b. 88b/6.

bī-ḳadrlıġ *Değersizlik.*

b. +ı+nıŋ. 79b/10.

bī-ḳarār *Kararsız.*

b. bol-dı. 86a/7.

bī-ḳarārlıḳ *Kararsız olma durumu.*

b. +da. 53a/12.

bī-kes *Kimsesiz.*

b. 41b/1.

bī-kibār *Terbiyesiz.*

b. 49a/6, 98b/19.

bil *Bel.*

b. 11a/10, 12b/18, 41b/3, 44b/8, 50b/6, 51a/19, 82a/3, 87a/18, 98b/10.

b. +i+ġa. 30b/5.

b. +im+ni. 85b/2.

b. +iŋ+ni. 44b/7, 98a/12.

b. baġla-dı. 36b/6.

bil- *Bilmek.*

b. 23b/7, 28a/12, 38b/16, 40a/15, 42b/9, 43a/1, 46a/15, 53a/11, 57b/7, 64a/16.

b. -di. 5a/6, 18b/17, 29a/2, 33b/19, 35a/3, 37a/18, 43a/1, 46b/14, 59a/18, 59a/18, 66b/17, 80a/6, 92a/18.

b. -di-ler. 52a/9, 55b/18, 57a/4, 79a/1, 80b/10, 81b/4, 83b/17.

b. -di-m. 52a/18, 63b/16, 65a/4.

b. -di-ŋ. 70a/12, 88a/5.

b. -dük. 62b/10.

b. +ġa. 96b/11.

b. -gey. 3a/4, 57b/10, 69b/7, 80b/3.

b. -gey-miz. 67a/19, 67b/1.

b. -gey-sin. 73a/19, 74a/5.

b. -gey-sizler. 77a/19.

b. -gil. 7a/1, 7b/5, 12b/16, 13a/6, 13a/8, 16b/17, 17b/8, 22a/1, 45b/13, 46a/6, 49a/10, 50b/6, 61b/9, 63b/17, 68a/15, 73b/7, 84a/14, 88a/7, 88a/9, 94a/19.

b. -güçi+dür-ler. 33a/4.

b. -günçe. 74a/10.

b. -iŋler. 11b/14, 19a/10, 21a/10, 23b/13, 27a/14, 53b/17, 55a/11, 68a/8.

b. -ip. 31b/7, 32a/5, 32a/8, 35a/1, 56a/10, 62b/18, 66a/18, 72b/8.

b. -ipdür. 21b/12, 44b/1, 70a/14, 70b/11.

b. -ipdür-ler. 3b/9, 62b/14.

b. -ipdür-miz. 35a/9.

b. +ler+i+ni. 5b/15.

b. -me-di. 69a/13, 92a/8.

b. -me-di-ler. 63b/14, 65a/12.

b. -me-di-m. 28b/6, 83a/19.

b. -me-di-ŋ. 15a/4.

b. -me-gey. 57b/8, 61b/14.

b. -me-günçe. 74b/8.

b. -mes. 5a/7, 92a/14, 96b/17.

b. -mes-em. 35a/4.

b. -mes-min. 4b/18, 5a/2, 43b/5, 49a/9, 81b/5, 83a/13.

b. -mes-sin. 91b/2.

b. -me-y. 74b/13.

b. -me-y-dür. 2b/6, 69b/14, 72a/1.

b. -me-y-dür-ler. 40b/6.

b. -mey-siz. 45a/19.

b. -se-ler. 24b/13.

b. -siŋ. 22a/9.

b. -ür. 10b/19, 24a/15, 26b/18, 26b/19, 28b/8, 34b/17, 35a/2, 57a/16, 70b/4, 71a/1, 74a/10, 80b/17, 93b/11, 95b/2, 96a/16, 96a/18.

b. -ür-ler. 55a/8, 56a/14.

b. -ür-min. 12a/18, 20b/8, 22a/18, 45a/19, 51a/3, 55a/6, 55b/3, 55b/14, 88b/3.

b. -ür-miz. 24b/5, 31a/5, 48b/18, 80b/14.

b. -ür-sin. 24a/4, 33b/9, 52b/16, 61b/5, 67b/11, 85b/13.

b. -ür-siz. 45a/12.

b. -ür-sizler. 21a/4, 35b/18.

bilintürmek *Bildirmek.*

b. 19a/7.

bil-ḳader *Kader.*

b. 28a/3.

bilmek *bk. Bil-*

b. 7a/2, 11a/8, 13b/3, 15b/17, 38a/1, 41a/7, 58b/1, 66b/2, 72a/15, 73a/9, 94b/10.

b. +din. 73b/3.

bī-ma'na *Manasız.*

b. 70a/18.

bī-ma'nā *Manasız.*

b. 26b/13, 45a/11.

bī-ma'nī *Manasız.*

b. 67b/10, 68a/8, 70b/4, 70b/11, 72a/15.

bī-maṣlahat *Faydasız.*

b. 12b/8.

bī-melāl *Kedersiz.*

b. 44b/7.

bī-meze *Tatsız.*

b. 96b/10.

bī-miḳdārlıḳ *Ölçüsüzlük.*

b. +dın. 52a/7.

bin- *Binmek.*

b. -di. 10b/3.

binā *Yapı.*

b. +dur. 31a/19.

b. +sı. 85a/9.

b. ḳıl-ıp. 33b/6.

binālıġ *Kuruluş.*

b. 78a/17.

binālıḳ *bk. Binālıġ.*

b. +ı+nı. 70a/4.

bī-naṣīb *Nasip olmayan.*

b. 21b/5, 58a/17.

bī-nevālıḳ *Sessizlik.*

b. 89b/7.

bi-nihāyet *Sonsuz.*

b. 12b/6, 33a/1, 37b/3, 59a/13, 61a/7, 64b/7, 73a/9, 74a/4, 82b/15, 82b/17, 99b/18.

bī-nişān *İşaretsiz.*

b. 2b/17.

bī-pervā *Korkusuz.*

b. 68b/14.

bir *Bir.*

b. 1b/6, 1b/7, 1b/10, 2a/6, 2a/18, 3a/8, 3a/11, 3a/11, 3a/18, 4a/9, 4a/10, 4a/15, 4b/2, 4b/18, 5a/13, 5a/18, 6a/5, 6a/7, 6a/12, 6a/13, 6a/17, 6b/2, 6b/7, 6b/18, 7a/5, 7b/14, 8b/5, 8b/6, 8b/7, 8b/8, 9a/9, 9a/15, 9a/15, 10a/7, 10a/9, 10a/14, 10a/14, 10b/3, 10b/13, 11a/4, 11b/7, 11b/9, 11b/9, 11b/14, 11b/16, 11b/18, 11b/18,

12a/5, 12a/18, 12b/4, 12b/5, 12b/7, 12b/8, 12b/9, 13a/10, 13a/11, 13a/11, 13a/11, 13b/5, 13b/7, 13b/16, 13b/18, 13b/19, 13b/19, 14a/1, 14a/9, 14a/10, 14b/3, 14b/10, 14b/12, 14b/13, 14b/13, 14b/15, 14b/16, 15a/1, 15a/15, 15b/3, 16a/13, 16b/3, 16b/4, 16b/6, 16b/7, 17a/6, 17a/7, 17b/5, 18a/17, 18a/17, 18b/1, 18b/19, 19b/7, 19b/7, 19b/14, 20a/2, 20b/1, 21a/2, 21a/8, 21a/14, 21b/7, 23a/19, 23b/10, 23b/10, 23b/18, 23b/18, 24a/2, 24a/19, 24b/13, 25a/9, 25a/16, 25b/14, 26a/12, 26b/6, 26b/8, 27a/3, 27a/16, 28a/9, 28a/12, 28b/3, 28b/4, 28b/12, 29a/4, 29a/10, 29a/17, 29b/15, 30a/4, 30a/9, 30a/10, 30a/10, 31a/2, 31a/2, 31b/10, 31b/18, 31b/19, 32a/3, 32a/10, 32a/11, 32a/17, 32b/2, 32b/14, 32b/14, 32b/17, 33a/14, 33b/3, 33b/5, 34a/4, 34a/11, 34a/12, 34a/15, 34a/16, 34a/17, 34b/2, 34b/3, 34b/12, 34b/14, 35b/6, 35b/8, 36a/4, 36a/15, 37a/2, 37a/4, 37b/6, 37b/18, 38a/10, 38b/1, 38b/6, 39a/10, 39a/12, 39a/19, 39b/5, 39b/18, 40a/14, 40a/17, 40b/7, 41a/3, 41a/17, 41b/14, 42a/4, 42a/11, 42b/14, 43a/6, 43a/6, 43a/11, 43a/11, 43a/18, 43a/19, 43b/15, 43b/15, 43b/17, 44b/5, 44b/7, 44b/15, 45b/5, 45b/9, 45b/12, 45b/15, 45b/17, 45b/17, 45b/18, 45b/18, 45b/19, 45b/19, 46a/1, 46a/9, 46a/14, 46a/15, 46a/15, 46b/18, 46b/18, 47a/4, 47a/5, 47a/19, 47b/1, 47b/5, 47b/16, 47b/16, 48a/1, 48a/5, 48a/17, 48b/1, 48b/2, 48b/19, 49a/3, 49a/6, 49a/9, 49a/18, 49b/9, 49b/11, 50a/9, 50a/12, 50b/1, 50b/4, 51a/10, 51a/13, 51a/14, 51a/16, 51a/19, 51b/10, 51b/11, 51b/12, 52a/1, 52a/7, 52a/8, 52a/9, 52b/3, 52b/13, 52b/13, 52b/17, 52b/19, 52b/19, 53a/13, 53b/9, 54a/13, 54a/17, 54b/2, 55a/7, 55a/11, 55a/13, 55a/15, 55a/18, 55a/18, 55b/2, 55b/9, 55b/11, 55b/17, 56a/15, 56a/16, 56b/3, 56b/14, 58a/12, 58a/18, 58b/1, 58b/14, 58b/16, 59a/5, 59a/14, 59b/3, 59b/8, 59b/14, 59b/19, 60b/1, 60b/2, 60b/2, 60b/18, 60b/19, 61a/1, 61a/1, 61a/1, 61a/10, 61a/18, 61a/18, 61a/19, 61b/14, 61b/16, 61b/17, 62a/7, 62a/8, 62a/15, 62b/2, 62b/4, 62b/10, 62b/11, 62b/11, 62b/13, 62b/14, 63a/2, 63a/3, 63a/3, 63a/4, 63a/6, 63a/8, 63b/2, 63b/11, 64a/10, 64a/19, 64b/1, 64b/10, 64b/13, 65a/8, 65a/10, 65a/17, 65a/17, 65b/8,

65b/9, 65b/10, 66a/3, 66a/9, 66a/13, 66b/7, 67a/11, 67a/11, 67a/12, 67a/12, 68b/3, 68b/19, 69a/5, 69a/11, 69b/5, 70a/8, 70a/9, 70b/12, 71a/15, 71b/14, 72a/7, 72b/8, 72b/15, 73a/5, 73a/13, 73b/2, 73b/2, 73b/11, 73b/12, 73b/14, 74a/13, 74a/13, 74b/14, 74b/15, 75a/9, 76b/5, 76b/17, 77a/2, 77a/16, 77b/5, 78a/11, 78a/14, 78b/10, 79a/4, 79a/4, 79a/7, 79b/18, 80a/3, 80a/13, 80a/17, 80a/17, 80b/8, 81a/5, 81a/14, 81a/15, 81a/17, 81b/3, 81b/6, 81b/9, 81b/9, 81b/17, 81b/18, 82a/1, 82a/7, 82a/11, 82a/14, 82a/14, 82b/2, 82b/7, 82b/16, 82b/16, 82b/17, 82b/17, 82b/17, 83a/1, 83a/7, 83a/14, 83a/15, 83a/19, 83b/12, 83b/14, 84a/3, 84a/5, 84a/9, 84a/11, 84a/14, 84b/7, 84b/9, 84b/10, 85a/1, 85a/3, 85a/5, 85a/10, 85a/16, 85a/16, 85b/8, 85b/9, 85b/10, 85b/17, 85b/17, 86a/1, 86b/2, 86b/2, 86b/16, 87a/5, 87b/4, 87b/16, 87b/16, 87b/19, 88a/1, 88a/1, 88b/1, 90a/2, 90b/8, 91a/15, 91b/5, 91b/13, 91b/18, 92a/1, 92a/4, 92a/4, 92a/5, 92a/13, 93a/10, 93a/15, 93b/6, 94a/3, 94a/9, 94b/12, 94b/18, 95a/3, 95a/4, 95a/5, 95a/8, 95a/16, 95a/19, 95b/16, 96a/3, 96a/6, 96a/7, 96a/8, 96a/8, 96a/13, 96b/6, 96b/12, 97a/17, 97a/18, 97a/19, 97b/2, 97b/11, 97b/12, 97b/13, 97b/13, 97b/18, 97b/19, 98a/1, 98b/7, 98b/13, 98b/13, 99a/12, 99a/16, 99a/16, 99a/16, 99b/2, 99b/6, 99b/7, 99b/9, 99b/18.

b. +dür. 15b/11, 38a/6, 46b/13.

b. +ni. 36a/15, 81b/16.

b. bol-dı. 4a/4.

b. ḳıl-dı. 76b/17.

b. kiltür-ür-sin. 56a/18.

bir- *Vermek.*

b. -di. 4a/4, 4a/6, 5a/2, 5a/6, 6b/5, 13b/16, 20a/8, 21b/16, 28b/11, 28b/13, 32b/16, 34a/11, 34b/2, 36b/15, 39a/11, 39a/13, 39b/14, 41a/11, 42b/19, 46b/8, 52b/18, 53a/17, 54b/1, 55b/11, 60a/3, 60a/9, 61b/14, 61b/15, 72b/2, 74b/3, 79a/3, 81a/10, 81b/9, 82b/17, 85b/1, 91a/3, 96b/11.

b. -di-ler. 5a/16, 7a/3, 9a/19, 17b/15, 30a/7, 31a/13, 32b/1, 34a/4, 35b/16, 36a/19, 37a/10, 39b/1, 51a/15, 53b/2, 53b/2, 53b/5, 53b/13, 60a/10, 60b/4, 61b/10, 62b/8, 62b/13, 63a/12, 70a/2, 77a/19, 84b/14, 86a/13, 91b/9, 99b/18.

b. -di-m. 17b/19, 25a/3, 25a/3, 40a/1, 66b/10, 89a/13, 90a/2, 93b/17.

b. -di-ŋ. 91a/19.

b. -eli. 26b/9.

b. -geli. 13a/5.

b. -gen. 11a/16, 37a/7.

b. -gen+i. 20b/14.

b. -gen+leri+niŋ. 32b/10.

b. -gey. 3a/6, 11b/1, 11a/6, 11b/6, 54b/4, 61b/8.

b. -gey-ler. 6b/18, 23b/19, 37a/8, 50a/7, 50b/8, 88b/10.

b. -gey-min. 22b/9, 35a/17, 39b/7, 44a/7, 53b/15, 65a/16, 66b/14, 67b/7, 69a/2.

b. -gey-sin. 55b/2, 66a/17, 80b/6.

b. -gil. 6b/8, 6b/14, 8a/3, 11b/18, 15a/16, 22b/6, 28b/10, 29b/13, 35b/5, 42b/10, 44a/1, 46b/4, 47b/7, 50b/5, 65b/1, 80a/17, 82a/10, 98a/12.

b. -ġunça. 20b/17.

b. -güçi. 11a/18, 72b/19, 90b/1.

b. -iŋler. 36a/19, 53a/7.

b. -ip. 7b/4, 8a/16, 11a/19, 12b/2, 28b/11, 29a/2, 29a/2, 34a/3, 34b/9, 35b/4, 36a/13, 38a/7, 38b/10, 50a/13, 50a/13, 51a/16, 51b/11, 55b/5, 60b/1, 65b/6, 66a/15, 75b/19, 78b/1, 83a/10, 84b/10, 87b/16, 90b/4, 95a/16, 96a/9.

b. -ipdür. 34a/18, 64a/2, 75a/12.

b. -ipdür-ler. 44a/19.

b. -ipdür-miz. 63b/4.

b. -me-di. 22a/4.

b. -me-di-ler. 37a/7, 39a/8, 55a/14, 62b/17.

b. -me-ġay-lar. 51a/8.

b. -me-ġay-miz. 24a/19.

b. -me-gen. 96b/18.

b. -me-gen-min. 44a/13.

b. -me-gil. 8b/13, 29b/14.

b. -mes. 15a/15, 21b/2, 52b/11, 71a/9.

b. -me-sin. 36a/5, 36a/15.

b. -mes-min. 20b/15, 34b/19, 35a/5.

b. -mes-miz. 37a/17, 80b/14.

b. -se. 36a/15, 96a/14.

b. -se-k. 95b/14.

b. -se-ler. 68b/3, 75a/8.

b. -se-ŋ. 50b/13.

b. -sün. 67b/17, 68a/1, 68a/5, 68a/6.

b. -üp. 21b/13.

b. -üpdür. 96b/2, 96b/4.

b. -ür. 23a/14, 25a/19, 25b/12, 29a/4, 29a/5, 34b/16, 37a/16,

47b/15, 53b/11, 55a/6, 59a/12, 62a/14, 70a/11, 70a/19, 77a/9, 94a/19, 96b/4.

b. -ür+ġa. 24a/5, 55a/3.

b. -ür+ler. 45a/16, 55a/9.

b. -ür-min. 7b/3, 17b/4, 25a/6, 36a/16, 63a/10, 65b/12, 70a/14, 70a/17, 88b/4.

b. -ür-miz. 22b/6.

b. -ür-sin. 6a/18, 83a/16.

b. -ür-siz. 20a/14.

birāder *Erkek kardeş.*

b. 50b/6, 53a/8, 60b/7, 80b/15.

b. +i. 36b/3.

b. +im. 20a/14, 20a/18, 61b/6.

b. +im+dür-ler. 18a/3.

b. +im+ni. 7b/13.

b. +iŋ. 8b/5, 11b/12.

b. +i+ni. 36b/4, 36b/5.

b. +iŋ+ler+ġa. 63b/7.

b. +i+siz. 17b/7.

b. +ler+din. 24b/16.

b. +ni. 66a/10.

birāderan *Kardeşler.*

b. 36b/16.

birāderlıġ *Kardeş olma durumu.*

b. 66a/11.

birāderlik *bk. Birāderlıġ.*

b. 80b/12.

b. +ġa. 66a/10.

birāder-zāde *Erkek kardeş çocuğu, yeğen.*

b. +m. 19a/14, 26b/5, 32a/6, 41a/1, 41a/19, 42b/17, 56b/7.

b. +m+ġa. 41a/10.

b. +m+niŋ. 60a/5.

b. +ŋ. 20a/19, 21b/11, 60a/9.

b. +ŋ+din. 36b/11, 55a/11.

b. +ŋ+ni. 40b/8, 40b/9, 40b/10.

b. +si. 12a/11, 41a/7, 52a/1, 56a/1.

b. +si+ni. 41a/16.

bī-raḥm *Merhametsiz.*

b. 23a/7.

bī-raḥmlıḳ *Merhametsizlik.*

b. +ı+dın. 52a/13.

birbiri *Karşılıklı olarak bir diğeri.*

b. 27b/1, 51a/6, 85b/8.

b. +din. 25b/1, 35b/4.

b. +ġa. 25b/15, 35a/5, 36b/4, 51a/7, 53a/8, 55b/18, 57b/3, 61b/11, 69b/1, 71a/10, 71a/10, 75b/19, 91b/4, 95b/15, 96b/11, 98a/3.

b. +leri+ġa. 14a/19, 27a/7, 35a/7, 37a/14.

b. +ler+iŋ+din. 14a/18, 30a/18.

b. +n. 91a/2.

b. +ŋ+ġa. 16b/4.

b. +ni. 44b/16, 92b/14.

b. +niŋ. 96a/16.

birer *Birer.*

b. 14b/5.

birev *Birlikte.*

b. +din. 25a/14, 34b/17.

b. +ni. 59b/9.

biri *Biri.*

b. 5a/19, 5b/7, 5b/7, 5b/8, 5b/8, 5b/8, 5b/9, 5b/9, 6b/17, 7a/18, 7a/19, 10a/13, 13b/4, 14b/17, 14b/17, 15b/8, 15b/8, 17a/10, 17a/17, 18a/16, 18b/15, 20b/11, 27b/16, 29a/16, 32b/3, 32b/6, 39a/1, 39b/3, 45a/4, 47a/7, 49b/15, 52b/18, 57b/12, 59b/11, 60a/2, 60b/7, 60b/8, 60b/9, 60b/10, 62b/13, 64a/15, 67a/6, 67a/8, 67a/11, 68a/18, 73b/3, 76b/17, 77a/5, 77a/5, 77a/11, 80a/10, 80a/10, 82b/10, 86b/8, 86b/8, 87a/9, 87a/10, 92a/10, 97a/14.

b. +din. 15a/10, 42a/11.

b. +dür-min. 20b/5.

b. +ġa. 3b/1, 24a/9, 31b/14, 31b/19, 50b/5, 74a/11, 91a/17, 92a/1, 96b/15.

b. +ge. 16a/2.

b. +iŋ+ni. 49a/9.

b. +miz. 24a/19.

b. +miz+niŋ. 24a/19.

b. +ŋ. 39a/10.

b. +ni. 17a/8, 24a/9, 26a/11, 36b/12, 36b/14, 37a/2, 51a/16, 51a/16, 79b/4, 98b/3.

b. +niŋ. 13b/8, 18a/16, 24b/17, 44a/16, 67a/12, 73b/2, 74a/10.

birik- *Birikmek.*

b. -ip. 53a/18.

biril- *Verilmek.*

b. -ür. 88a/8.

birinçi *Birinci.*

b. 9a/8, 9a/13, 72b/3, 73a/10, 78a/14, 97b/11.

biriş *Veriş.*

b. +im. 100a/15.

b. +im+de. 100a/15.

bī-rişve *Şüphesiz.*

b. 36a/18.

bī-riyā *İki yüzlü olmayan.*

b. 93a/16.

birle *İle.*

b. 1b/8, 2a/3, 2a/8, 2a/14, 2b/4, 2b/4, 2b/17, 3a/3, 3a/11, 3a/13, 3a/16, 3a/16, 3b/3, 3b/9, 3b/19, 4a/2, 4a/3, 4a/5, 4a/15, 4b/10, 4b/11, 4b/12, 5a/4, 5a/6, 5b/1, 5b/4, 5b/10, 5b/10, 5b/17, 6a/6, 6a/12, 7b/6, 7b/17, 8a/17, 8b/1, 8b/2, 8b/12, 9a/6, 10a/5, 10a/7, 10a/15, 10b/6, 10b/9, 10b/10, 11a/11, 11a/13, 11b/15, 11a/16,

11b/17, 12a/3, 12a/5, 12a/17, 12a/18, 12b/4, 12b/5, 12b/9, 12b/10, 13a/11, 13a/13, 13a/15, 13a/18, 14a/4, 14a/10, 14a/12, 14a/13, 15b/2, 15b/8, 16a/3, 16a/9, 16a/13, 16a/14, 16a/15, 16b/9, 16b/12, 17a/1, 17b/10, 17b/12, 18a/4, 18a/7, 18b/4, 18b/7, 18b/11, 18b/15, 19a/5, 19b/6, 19b/13, 20a/2, 20a/18, 21a/14, 21b/3, 21b/16, 21b/18, 22a/8, 22b/19, 23a/3, 23a/11, 23a/14, 23b/6, 24a/1, 24b/15, 25a/10, 25b/4, 25b/12, 26a/18, 26b/10, 27a/7, 27a/13, 27a/16, 27a/17, 28a/6, 29a/5, 29a/17, 29b/5, 29b/12, 29b/13, 29b/17, 30a/10, 30a/15, 30b/3, 30b/7, 30b/7, 30b/19, 30b/19, 31b/4, 31b/15, 32a/7, 32a/17, 32b/2, 33a/16, 33b/9, 33b/16, 33b/18, 34a/4, 34a/11, 34a/11, 34a/16, 34a/17, 34b/4, 34b/4, 35a/5, 35a/7, 35a/16, 35b/5, 35b/7, 35b/13, 35b/13, 36a/5, 36a/9, 36a/11, 36a/16, 36b/5, 36b/6, 36b/16, 36b/16, 36b/19, 37a/5, 37a/14, 37a/19, 37b/4, 37b/7, 37b/17, 38a/3, 38a/8, 38a/14, 38a/16, 38b/2, 39a/7, 39a/19, 39b/5, 39b/9, 39b/12, 39b/18, 40a/10, 40a/18, 41a/8, 41a/13, 41a/14, 41b/6, 41b/6, 41b/13, 41b/17, 42a/17, 42b/1, 42b/10, 43b/6, 43b/17, 44a/1, 44a/16, 44a/17, 44b/2, 44b/5, 44b/8, 44b/12, 44b/13, 44b/14, 45a/3, 45b/19, 46a/7, 46b/4, 46b/5, 46b/16, 47a/2, 47a/4, 47a/6, 47b/1, 47b/8, 48a/15, 48a/17, 48b/4, 48b/9, 48b/12, 48b/16, 49a/4, 49a/12, 49a/16, 49b/1, 49b/14, 49b/15, 50a/1, 50a/19, 50b/3, 50b/6, 50b/8, 50b/12, 50b/13, 51a/6, 51a/7, 51a/18, 51a/18, 51b/2, 51b/4, 51b/7, 51b/7, 52a/4, 52a/13, 52b/5, 53a/1, 53a/3, 53a/10, 53b/6, 53b/10, 53b/12, 54a/1, 54a/14, 54a/17, 54b/17, 55a/18, 55b/2, 56b/3, 56b/19, 58a/12, 58b/1, 58b/3, 58b/11, 58b/15, 58b/16, 59a/15, 59b/2, 59b/17, 59b/18, 60a/8, 60a/10, 60a/18, 60b/6, 60b/16, 61a/3, 62a/18, 62b/19, 63a/8, 63a/10, 63a/11, 63b/7, 63b/15, 64a/3, 64b/9, 64b/13, 64b/14, 64b/18, 64b/18, 65a/17, 65b/3, 65b/4, 65b/5, 65b/6, 65b/8, 65b/10, 65b/14, 65b/18, 66a/10, 66b/4, 66b/8, 67a/8, 67a/10, 67a/15, 67b/2, 67b/15, 68a/15, 68b/5, 68b/17, 69a/6, 69a/7, 69a/13, 69b/11, 69b/17, 69b/18, 69b/19, 70a/1, 70a/6, 70b/12, 70b/13, 70b/14, 71a/8, 71a/11, 71b/4, 72a/3, 72b/5, 72a/6, 72b/12, 72b/12, 72b/14,

72b/17, 72b/19, 73a/8, 73a/12, 73a/18, 73b/6, 73b/18, 74a/9, 75a/4, 75a/4, 75a/4, 75a/9, 75a/12, 75a/13, 75a/19, 75b/1, 75b/5, 75b/8, 75b/12, 75b/13, 76b/1, 76b/1, 76b/2, 76b/9, 76b/10, 77a/1, 77a/3, 77b/8, 78a/4, 78a/13, 78a/14, 78a/17, 78a/18, 78b/1, 78b/1, 78b/5, 78b/19, 79a/8, 79a/9, 79a/15, 79a/18, 79b/5, 79b/6, 79b/6, 80a/2, 80a/7, 80a/7, 80a/14, 80a/16, 80b/1, 80b/3, 80b/18, 81a/10, 81b/3, 81b/6, 82a/1, 83a/4, 83a/15, 83b/17, 83b/18, 84a/6, 84a/12, 84a/12, 84b/2, 84b/4, 84b/7, 85a/3, 85a/5, 85a/11, 85a/17, 85b/1, 85b/8, 85b/8, 85b/17, 86b/3, 86a/6, 86b/6, 86a/8, 86b/8, 86b/10, 86a/18, 87a/3, 87a/8, 87a/9, 87a/12, 87a/19, 87b/3, 87b/4, 87b/18, 88a/3, 88a/8, 88a/8, 88a/10, 88a/10, 88b/1, 88b/2, 88b/15, 88b/19, 89a/4, 89a/9, 89a/9, 89a/10, 89b/2, 89b/4, 89b/7, 89b/11, 89b/16, 90a/17, 90a/19, 90b/2, 90b/3, 90b/8, 90b/10, 91a/11, 91a/12, 91a/16, 92a/8, 92a/9, 92a/10, 92a/13, 92a/16, 92a/18, 92a/19, 92b/7, 92b/9, 92b/18, 93a/10, 93a/11, 93b/7, 93b/16, 94a/10, 94b/5, 94b/11, 94b/16, 94b/17, 94b/18, 95a/6, 95a/7, 95a/7, 95a/14, 95a/16, 95a/16, 95a/17, 95a/17, 95a/19, 95b/1, 95b/4, 95b/9, 95b/14, 96a/6, 96a/7, 96a/10, 96a/11, 96a/11, 96a/12, 96a/12, 96a/15, 96b/1, 96b/2, 96b/3, 96b/3, 96b/7, 96b/8, 96b/9, 96b/10, 96b/11, 96b/17, 97a/2, 97a/3, 97a/10, 97a/19, 97b/11, 97b/18, 98a/12, 98a/15, 98b/2, 98b/9, 98b/9, 98b/11, 99a/9, 99a/10, 99a/15, 99a/18, 99b/1, 99b/4, 99b/9, 99b/11, 99b/13, 99b/16.

b. +dür. 89a/4, 89a/4, 89b/11.

birlen *İle.*

b. 5a/12, 18a/3, 31a/8, 31a/12, 31b/14, 45b/19, 83a/2, 99a/9.

birlig *Birlik.*

b. +i+ġa. 20a/7.

birlik *bk. Birlig.*

b. +ge. 15a/8.

b. ḳıl-sun. 98a/16.

birmek *bk. Bir-.*

b. +ġa. 85a/8, 96b/11.

b. +ni. 38b/10.

bī-ruḫṣat *İzinsiz.*

b. 12b/8.

bisāṭ *Dünya.*

b. 96a/10.

b. +ı. 75b/6, 93a/1, 97a/2.

b. +ı+nı. 92b/11.

bisāṭ-ı ʻālem *Dünya alemi.*

b. +ġa. 31a/11.

bī-ser *Başsız.*

b. 28b/19.

bisyār *Çok.*

b. 6b/12, 11b/12, 13a/2, 14b/17, 16b/4, 19b/4, 23b/9, 24b/2, 30a/8, 31a/14, 32b/17, 34a/2, 36a/3, 39b/11, 43a/15, 48b/2, 49b/2, 50b/13, 52a/7, 54a/13, 56b/18, 57b/2, 60a/11, 61a/2, 63a/4, 65b/15, 67a/1, 73b/15, 74a/4, 77a/8, 77b/10, 82a/5, 83b/14, 93a/3, 93a/10, 97a/6, 97a/18, 97b/12.

b. +dur. 34b/11, 56b/12, 70b/8.

b. +ġa. 10a/19.

b. ḳıl-ur-lar. 32b/15.

b. kiltür-dü-m. 78b/15.

bisyārlıḳ *Çok olma durumu.*

b. 12b/5.

biş *Beş.*

b. 5b/1, 16a/18, 18a/4, 32b/7, 36a/19, 42a/3, 46b/3, 50a/6, 53a/1, 54a/2, 54a/9, 54a/14, 56a/16, 59b/3, 67a/8, 82a/11, 89a/3, 89b/18, 89b/18, 91b/14, 91b/18, 97a/9, 97b/11, 97b/14.

b. +ġa. 54a/12.

bī-şāyibe-yi ḫaṭır *Kusursuz gönül.*

b. 93b/18.

bī-şekk *Şüphesiz.*

b. 35b/9.

bişinçi *Beşinci.*

b. 2a/9, 3a/6, 10b/5, 16b/1, 24a/12, 29b/18, 30b/10, 32a/3, 37a/11, 53a/1, 54b/17, 58b/11, 58b/14, 61b/18, 70a/7, 75a/2, 79a/5, 85a/14, 90a/15, 90a/19, 90b/14, 93a/5, 95a/9.

bişür- *Pişirmek.*

b. -di. 45b /19.

b. -ġıl. 45b/12.

bit *Mektup.*

b. +i. 45a/6.

bit- *Ulaşmak.*

b. -ip. 5a/18, 25a/13, 53a/16, 87b/18, 91b/9.

b. -ipdür. 57b/8.

b. -ipdür-ler. 83b/11.

bī-ṭāḳat *Takatsiz.*

b. +ni. 54b/4.

b. bol-dı. 5a/3.

bī-teḫir *Geciktirmeden.*

b. 15b/8.

bī-tekellüf *Gösterişsiz.*

b. 92b/14.

bī-temīzlıġ *Temiz olmayan.*

b. +ı. 59b/7.

bī-tereddüd *Tereddütsüz.*

b. 15b/8.

bī-tevfīḳ *Uygunsuz.*

b. 11a/14.

biti- *Yazmak.*

b. -güçi. 51a/13.

bitiġ *Mektup.*

b. +im+ni. 17b/17.

bitikçi *Yazıcı.*

b. +ler+i. 75a/11, 86b/19.

bitiklik *Yazılmış olan.*

b. 5a/1, 99b/2.

bitil- *Yazılmak.*

b. -ġan bol-ġan+ı. 51a/16.

bī-vāsıṭa *Aracısız.*

b. 76b/6, 78b/13.

bīve *Dul.*

b. 66b/5, 66b/14.

biz *Biz.*

b. 4a/11, 16a/16, 16a/16, 18b/6, 18b/9, 21a/4, 21b/10, 22a/3, 22b/5, 24b/1, 24b/1, 24b/3, 24b/5, 25b/2, 25b/16, 31a/5, 31a/7, 31a/10, 31b/1, 33b/4, 34b/8, 34b/13, 35a/13, 35b/6, 36a/16, 36b/11, 37a/17, 37a/17, 39a/7, 39b/1, 46a/1, 46a/6, 46a/7, 48b/5, 48b/17, 49a/12, 50a/1, 50b/6, 51a/7, 52a/10, 53a/9, 53a/15, 54a/2, 56a/1, 56a/5, 56a/10, 56a/11, 56a/12, 56a/19, 62b/9, 62b/10, 63b/4, 67b/12, 67b/15, 67b/17, 68a/1, 68a/2, 68a/13, 68a/14, 68a/18, 68a/19, 68b/12, 68b/17, 69b/14, 70a/11, 71a/2, 72a/8, 72a/8, 72a/9, 80b/13.

b. +de. 35a/19.

b. +din. 13a/3, 18b/10, 30b/4, 34b/14, 35b/17, 36b/11, 38a/12, 67b/4, 85a/5.

b. +dür-miz. 50b/6.

b. +ġa. 19b/19, 22b/6, 25a/19, 29a/12, 31a/5, 31a/7, 32b/16, 32b/16, 35b/2, 35b/5, 35b/8, 35b/8, 35b/12, 35b/12, 35b/14, 35b/16, 36a/17, 36a/17, 38a/14, 41a/6, 41a/6, 44a/6, 47a/7, 47b/7, 49a/10, 49b/11, 50b/5, 50b/5, 52a/18, 52a/19, 53a/2, 62b/2, 63b/10, 64b/1, 67a/18, 68a/12, 68b/12, 68b/18, 72a/4, 82a/10, 82a/13, 82a/15, 83b/8, 83b/10.

b. +ge. 10b/12, 19b/19, 33a/1, 34b/8, 53b/3, 55a/19, 67a/19.

b. +iŋ+ler+ġa. 95b/5.

b. +ler+din. 42b/3, 44b/3.

b. +ler+ġa. 68b/10.

b. +ler+i. 37b/6.

b. +ni. 9a/3, 21a/1, 21a/13, 21b/13, 23b/8, 24b/13, 25a/19, 25b/16, 26b/7, 26b/7, 30b/8, 31a/6, 32b/16, 33a/1, 35a/14, 35a/18, 35b/2, 35b/3, 35b/9,

38a/14, 42b/5, 46a/7, 48a/4, 51a/3, 52a/19, 68a/11, 69b/14, 83b/8.

b. +niŋ. 21a/4, 21b/10, 21b/12, 22a/1, 22b/7, 25b/19, 26b/6, 31a/4, 34a/14, 34b/11, 34b/14, 35a/14, 35b/17, 37b/6, 37b/9, 38a/12, 39b/19, 42a/3, 46b/3, 47b/14, 50b/6, 50b/7, 53a/16, 53b/8, 53b/10, 56a/7, 56a/7, 56a/8, 56a/11, 56a/12, 60a/13, 60b/16, 62b/6, 64a/1, 64a/1, 64b/1, 64b/2, 65a/8, 66a/11, 66a/16, 68a/11, 68b/16, 68b/16, 68b/18, 72a/8, 72a/9, 72a/10, 80b/12, 81b/11, 83a/12, 85a/4.

bīzār *Bıkmış, usanmış.*

b. +dur-miz. 54a/2.

b. bol-up. 46a/12.

bīzārlıḳ *Bıkmışlık.*

b. 71a/19.

boġuzla- *Kesmek.*

b. -dı. 45b/19.

b. -ġan+ıŋ+nı. 45b/12.

b. -ġıl. 45b/12.

b. -p. 25b/9.

b. +r. 44b/11.

boġuzlamaḳ *bk. Boġuzla-*

b. +dın. 18b/15.

bol *Bu.*

b. 98a/7.

b. ḳıl-ma. 33b/14.

bol- *Olmak.*

b. 66a/1.

b. -dı. 22b/8, 33a/7, 36a/4, 43b/15, 50a/13, 54b/3, 54b/13, 61b/12, 62b/3, 63a/19, 66b/1, 69a/10, 79a/11, 82a/7, 83b/5, 87b/19, 90b/8, 91a/5, 98b/11.

b. -dı-lar. 43b/15, 56b/3, 62a/10, 67b/10, 83a/5, 84a/6.

b. -du-ḳ. 36a/16.

b. -du-ŋ. 61b/13.

b. -ġan. 39a/1, 40b/12, 53a/3, 54b/18, 62a/2.

b. -ġan+da. 53a/3, 84a/11.

b. -ġan+dın. 96b/5.

b. -ġay. 7b/5, 18a/2, 22a/10, 27a/12, 29a/3, 39b/12, 42a/1, 42b/8, 48a/6, 51a/17, 53b/9, 53b/9, 59a/3, 61b/17, 63b/15, 64b/13, 64b/13, 70a/10, 71b/11, 74b/14, 78b/16, 79a/14, 79a/19, 82b/2, 85b/4, 91b/14, 91b/15, 94b/18, 95a/2, 98a/7.

b. -ġay-lar. 74a/8, 98a/4.

b. -ġay-miz. 67b/16, 72a/9.

b. -ġay-sin. 72a/10.

b. -gen. 96b/16.

b. -ġıl. 82a/9.

b. -gil. 86b/13.

b. -ġu+sı+dur. 94a/15.

b. -ma-dı. 18b/15, 86b/9.

b. -ma-ġay. 44a/19, 50a/9, 56a/8, 56a/8, 57b/11, 74b/13.

b. -ma-ġay-lar. 51a/8.

b. -ma-ġunça. 81b/17, 92a/15.

b. -ma-ŋlar. 61b/15.

b. -mas. 29a/19, 30b/15, 47b/15, 52a/4, 52a/10, 86a/3.

b. -ma-sa. 20b/17, 65a/2, 68a/13, 95b/17.

b. -ma-sa-ŋ. 60b/11.

b. -mas-min. 50b/13.

b. -ma-sun. 26b/9.

b. -ma-y-sizler. 80b/15.

b. -mış. 23b/8.

b. -sa. 24b/7, 26b/4, 26b/9, 26b/10, 28a/5, 35b/2, 36a/15, 42a/2, 44b/2, 48b/3, 49b/10, 52b/4, 53b/16, 64b/13, 67b/5, 68b/9, 70a/10, 70b/6, 71a/5, 73b/4, 83b/16, 84a/9, 84b/17, 94a/18.

b. -sa-lar. 26b/19, 53b/15, 68b/3, 69a/3.

b. -sa-m. 66b/15.

b. -sa-ŋ. 28b/8, 60b/9, 86a/13.

b. -sın. 20b/7.

b. -sun. 22a/3, 38a/14, 68b/11, 86b/1, 91b/16.

b. -uban. 94a/17.

b. -up. 22a/19, 36a/4, 40b/1, 50b/4, 53b/19, 65b/4, 66a/1, 72a/19, 81b/11.

b. -updur. 62b/4, 81b/1.

b. -ur. 30b/17, 35a/2, 48a/13, 71a/8, 82a/9, 84a/9, 84a/16, 92b/10.

b. -ur-ġan+lar+ı+nı. 80b/8.

bolmaġ *bk. Bol-*

b. +ı+nı. 87b/19.

bolmaḳ *bk. Bol-*

b. 41b/5, 73a/12.

b. +dın. 32a/9.

b. +ı. 30b/10.

b. +ı+da. 77b/2.

b. +ı+ġa. 21b/6.

b. +nı. 77b/17.

bostan *Bağ.*

b. 75b/4.

boy *Boy.*

b. +ı. 100a/18.

boya- *Boyamak.*

b. -sa-ŋ. 41b/7.

boyaḳcı *Boyacı.*

b. +sı bol-sa-ŋ. 88b/7.

boyaḳçı *bk. Boyaḳcı.*

b. +min. 88b/5.

boyun *Boyun.*

b. 16b/10, 61b/19, 75b/2, 94b/4.

b. +da. 75b/8.

b. +ları+ġa. 26a/2, 48a/2, 82b/6.

b. +nı. 54a/19, 100a/1, 100a/1, 100a/4.

b. +nı+ġa. 4b/7, 39a/4, 69b/6, 76b/3, 92b/14.

b. +nı+nı. 47a/3.

b. +um. 28b/14, 39a/5.

b. +um+da+dur. 39a/6.

b. +um+ġa. 20a/17, 28b/13.

b. +uŋ+da. 44b/4.

b. +uŋ+ġa. 44a/15.

boyun tolġa- *Boyun kıvırmak, çevirmek.*

b. -sa. 16b/10.

boz- *Doğru yoldan ayrılmak.*

b. -ma-ġıl. 33b/10.

b. -up. 59b/8.

bölek *Bölüm, kısım.*

b. 43b/13, 45b/17, 51a/19, 52b/16, 62b/4, 81b/13.

b. +dür. 84a/16.

b. +ġa. 28a/14.

b. +ke. 20b/14.

bölen- *Bölünmek.*

b. -gen. 63a/17.

bölün- *Bölünmek.*

b. -üp. 22a/6, 63a/18.

bu *Bu.*

b. 1b/2, 1b/3, 1b/3, 1b/8, 1b/15, 2b/7, 2b/12, 2b/12, 3a/3, 3a/7, 3a/8, 3a/10, 3a/12, 3a/16, 3b/3, 3b/4, 3b/6, 3b/8, 3b/9, 4a/1, 4a/10, 4a/13, 4a/14, 4a/15, 4b/13, 4b/19, 5a/12, 5a/15, 5a/19, 5b/11, 6a/5, 6a/6, 6a/16, 6b/6, 6b/12, 6b/14, 6b/15, 7a/9, 7a/14, 7b/7, 7b/8, 7b/15, 7b/19, 8a/5, 8a/5, 8a/6, 8a/7, 8a/8, 8a/8, 8a/9, 8a/9, 8a/10, 8a/12, 8a/19, 8b/1, 8b/1, 8b/3, 8b/10, 8b/17, 8b/17, 9a/6, 9a/8, 9a/8, 9a/9, 9a/10, 9a/11, 9a/12, 9a/14, 9a/18, 9b/2, 9b/14, 9b/17, 10a/6, 10a/8, 10a/8, 10a/9, 10a/13, 10a/16, 10a/16, 10a/18, 10b/5, 10b/9, 10b/10, 10b/13, 10b/17, 11a/7, 11a/10, 11b/10, 11b/17, 11b/18, 11b/18, 11b/19, 12a/2, 12a/7, 12a/10, 12a/11, 12a/12, 12a/14, 12b/1, 12b/2, 12b/10, 12b/11, 12b/12, 12b/14, 12b/15, 13a/7, 13a/7, 13a/8, 13a/17, 13b/2, 13b/9, 13b/9, 13b/13, 14a/1, 14a/13, 14a/14, 14a/14, 14a/14, 14a/17, 14a/18, 14b/2, 14b/5, 14b/7, 14b/7, 14b/7, 14b/8, 14b/8, 15a/3, 15a/4, 15a/5, 15a/7, 15a/10, 15a/16, 15a/16, 15a/19, 15b/1, 15b/4, 15b/16, 16a/1, 16a/5, 16a/8, 16a/12, 16b/6, 16b/6, 16b/8, 16b/12, 16b/18, 17a/8, 17a/11, 17b/1, 17b/10, 18a/4, 18a/5, 18a/7, 18a/15, 18a/16, 18b/4, 18b/5, 18b/13, 18b/14, 18b/19,

19a/1, 19a/3, 19a/6, 19a/11, 19a/14, 19a/15, 19b/1, 19b/3, 19b/3, 19b/4, 19b/5, 19b/14, 19b/18, 19b/19, 20a/2, 20a/2, 20a/12, 20a/13, 20a/19, 20b/4, 20b/6, 20b/19, 21a/2, 21a/3, 21a/13, 21b/3, 21b/3, 21b/6, 21b/11, 21b/16, 21b/18, 21b/18, 21b/19, 22a/5, 22a/8, 22a/13, 22a/15, 22b/7, 22b/8, 22b/9, 22b/10, 22b/11, 22b/12, 23a/1, 23a/9, 23a/14, 23a/18, 23b/2, 23b/13, 23b/14, 23b/14, 24a/8, 24a/16, 24b/13, 24b/18, 25a/3, 25a/11, 25a/13, 25b/1, 25b/2, 25b/4, 25b/10, 25b/17, 25b/17, 26a/8, 26a/9, 26a/13, 26b/1, 26b/8, 26b/14, 26b/15, 26b/19, 27a/4, 27a/8, 27a/13, 27b/1, 27b/6, 27b/17, 28a/1, 28a/3, 28a/13, 28a/16, 28b/4, 28b/6, 28b/16, 28b/16, 28b/18, 29a/1, 29a/4, 29a/5, 29a/9, 29a/14, 29a/19, 29b/3, 29b/5, 29b/14, 29b/19, 30a/7, 30a/15, 30a/19, 30b/3, 30b/7, 30b/8, 30b/8, 30b/10, 30b/10, 30b/11, 30b/13, 30b/14, 30b/15, 30b/18, 31a/1, 31a/7, 31a/8, 31a/14, 31a/19, 31b/13, 32a/13, 32a/14, 32a/16, 32b/1, 32b/8, 32b/9, 32b/18, 33a/6, 33a/8, 33b/5, 33b/7, 33b/8, 33b/14, 34a/4, 34a/9, 34a/10, 34a/11, 34a/19, 34a/19, 34b/5, 34b/6, 34b/11, 34b/14, 34b/17, 34b/18, 34b/19, 35a/15, 35b/2, 35b/14, 35b/14, 35b/15, 35b/19, 35b/19, 36a/3, 36a/4, 36a/6, 36a/7, 36a/8, 36a/16, 36a/18, 36b/4, 36b/5, 36b/10, 36b/13, 36b/13, 36b/14, 36b/14, 36b/14, 36b/16, 37a/9, 37a/10, 37a/10, 37a/11, 37a/11, 37a/17, 37b/7, 37b/7, 37b/9, 37b/10, 37b/13, 37b/15, 37b/16, 38a/2, 38a/6, 38a/7, 38a/10, 38a/18, 38b/3, 38b/9, 38b/10, 38b/12, 38b/13, 38b/15, 38b/18, 39a/3, 39a/14, 39a/15, 39a/18, 39a/18, 39b/10, 39b/15, 40a/16, 40a/16, 40a/17, 40b/9, 40b/10, 40b/13, 40b/15, 40b/17, 40b/17, 41a/3, 41a/10, 41a/11, 41a/13, 41a/15, 41b/1, 41b/7, 41b/7, 41b/11, 41b/12, 41b/19, 42a/2, 42a/6, 42a/12, 42a/14, 42b/4, 42b/9, 42b/17, 43a/14, 43a/15, 43b/7, 43b/7, 43b/16, 43b/16, 43b/19, 44a/1, 44a/2, 44a/9, 44b/7, 44b/16, 44b/16, 44b/18, 44b/19, 44b/19, 45a/1, 45a/3, 45a/8, 45b/3, 45b/11, 45b/12, 46a/7, 46a/13, 46a/18, 46a/19, 46b/4, 46b/5, 46b/6, 46b/10, 46b/10, 46b/11, 46b/12, 46b/14, 46b/18, 47a/7, 47a/14, 47b/7, 47b/9, 47b/16, 47b/16, 47b/17, 47b/17, 48a/3, 48a/4, 48a/4, 48a/5, 48a/6, 48a/9,

48a/16, 48b/6, 48b/7, 48b/8, 48b/11, 49a/6, 49a/9, 49a/10, 49a/11, 49a/12, 49b/4, 49b/6, 49b/7, 49b/8, 49b/10, 49b/13, 49b/16, 49b/17, 49b/17, 49b/18, 49b/19, 50a/2, 50a/2, 50a/3, 50a/4, 50a/5, 50a/7, 50a/9, 50a/12, 50a/19, 50b/8, 50b/10, 50b/14, 50b/16, 51a/3, 51a/4, 51a/10, 51a/11, 51a/12, 51a/12, 51a/12, 51a/13, 51a/15, 51a/16, 51a/17, 51b/2, 51b/5, 51b/6, 51b/8, 51b/15, 51b/16, 52a/6, 52a/10, 52b/5, 52b/5, 52b/7, 52b/12, 52b/13, 52b/16, 52b/17, 52b/19, 53a/1, 53a/1, 53a/2, 53a/4, 53a/7, 53a/15, 53a/18, 53a/18, 53b/2, 53b/3, 53b/4, 53b/12, 53b/13, 53b/15, 53b/17, 54a/6, 54a/7, 54a/12, 54b/12, 54b/14, 54b/15, 54b/15, 54b/18, 55a/15, 55a/16, 55a/16, 55b/5, 55b/6, 55b/7, 55b/9, 55b/13, 55b/18, 56a/8, 56a/11, 56a/18, 56b/2, 56b/3, 56b/10, 56b/11, 56b/12, 57a/12, 57a/13, 57b/4, 57b/11, 57b/12, 57b/17, 57b/17, 57b/17, 58a/7, 58a/15, 58a/17, 58a/18, 58b/16, 59a/1, 59a/1, 59a/5, 59a/9, 59a/10, 59a/11, 59a/16, 59b/9, 59b/11, 59b/11, 60a/3, 60a/10, 60a/11, 60b/14, 61a/3, 61a/11, 61b/2, 61b/2, 61b/11, 61b/11, 62a/11, 62a/12, 62a/13, 62a/13, 62a/17, 62b/6, 62b/11, 62b/15, 62b/16, 63b/6, 63b/6, 63b/9, 63b/11, 64a/7, 64a/10, 64a/13, 64b/7, 64b/12, 64b/12, 64b/16, 65a/1, 65a/4, 65a/10, 65a/16, 65a/17, 65b/11, 65b/12, 66a/2, 66a/5, 66a/11, 66a/13, 66a/17, 66a/18, 66b/11, 66b/11, 66b/12, 66b/12, 66b/17, 67a/3, 67a/3, 67a/5, 67a/10, 67a/10, 67a/19, 67b/3, 67b/9, 67b/17, 68a/4, 68a/10, 68a/14, 68a/17, 68a/17, 68b/4, 68b/5, 68b/15, 69a/9, 69a/18, 69b/2, 69b/4, 69b/13, 69b/15, 70a/1, 70a/3, 70a/12, 70b/6, 70b/10, 70b/15, 70b/15, 70b/17, 70b/18, 70b/18, 71a/1, 71a/3, 71a/4, 71a/9, 71a/12, 71a/17, 71b/1, 71b/7, 71b/8, 71b/11, 71b/15, 71b/17, 71b/18, 71b/19, 72a/4, 72b/5, 72b/6, 72b/8, 72a/11, 72b/11, 72a/14, 72a/17, 72a/19, 72b/19, 73a/2, 73a/4, 73a/5, 73a/5, 73a/5, 73a/6, 73a/8, 73a/10, 73a/11, 73a/17, 73b/6, 73b/14, 73b/15, 74a/1, 74a/1, 74a/11, 74b/5, 74b/6, 74b/6, 75a/3, 75a/4, 75a/5, 75a/14, 75a/18, 75a/19, 75b/2, 75b/6, 75b/7, 75b/12, 75b/14, 76b/4, 76b/10, 76b/16, 76b/17, 76b/19, 77a/2, 77a/4, 77a/4, 77a/5, 77a/9, 77a/14, 77a/14, 77a/14, 77a/18,

77b/2, 77b/3, 77b/7, 77b/13, 78a/3, 78a/7, 78a/15, 78b/2, 78b/14, 78b/16, 78b/18, 78b/18, 78b/19, 79a/1, 79a/3, 79a/3, 79a/8, 79b/1, 79b/8, 79b/19, 80a/6, 80a/9, 80a/15, 80a/18, 80b/2, 80b/3, 80b/4, 80b/6, 80b/13, 81a/5, 81a/12, 81a/14, 81b/11, 81b/12, 82a/4, 82a/10, 82a/10, 82a/15, 82a/15, 82b/2, 82b/2, 82b/3, 82b/17, 83a/4, 83a/4, 83a/8, 83a/11, 83b/1, 83b/2, 83b/2, 83b/4, 83b/4, 83b/8, 83b/10, 83b/14, 83b/18, 84a/5, 84a/12, 84a/13, 84a/13, 84b/7, 84b/8, 84b/9, 84b/13, 84b/14, 84b/15, 84b/17, 84b/17, 84b/17, 84b/18, 84b/18, 84b/18, 85a/2, 85a/2, 85b/4, 85b/13, 85b/14, 85b/18, 85b/19, 86b/1, 86a/2, 86b/5, 86b/7, 86b/9, 86a/10, 86a/11, 86a/14, 86a/16, 86b/16, 86a/18, 86a/18, 86b/18, 86a/19, 86b/19, 86b/19, 87a/4, 87a/5, 87a/5, 87a/6, 87a/9, 87b/11, 87b/12, 87b/12, 87b/13, 87b/17, 87b/19, 88a/3, 88a/3, 88a/4, 88a/5, 88a/7, 88a/7, 88a/7, 88a/8, 88a/15, 88a/15, 88b/1, 88b/3, 88b/6, 88b/11, 88b/16, 89a/7, 89a/13, 89a/19, 89b/7, 90a/7, 89b/9, 89b/18, 90b/3, 90b/6, 90b/19, 91b/9, 91b/13, 91b/18, 91b/18, 92a/1, 92a/5, 92a/19, 92b/7, 92b/10, 93a/2, 93a/3, 93a/4, 93a/11, 94a/8, 94a/16, 94b/5, 94b/7, 94b/10, 94b/11, 95a/7, 95a/14, 95b/2, 95b/17, 96a/4, 96a/6, 96a/10, 96a/11, 96a/18, 96a/19, 96b/12, 96b/14, 96b/18, 96b/19, 97a/3, 97a/5, 97a/7, 97a/8, 97a/17, 97a/19, 97b/11, 97b/14, 97b/18, 98a/2, 98a/3, 98a/3, 98a/5, 98a/10, 98b/10, 98b/10, 98b/10, 98b/10, 98b/13, 98b/17, 98b/17, 99a/11, 100a/11, 100a/17, 100a/19.

b. +dur. 2b/15, 6b/13, 6b/17, 10b/10, 11a/7, 17b/9, 28a/14, 29b/1, 30a/10, 30b/13, 65b/12, 86a/11, 91a/1, 94a/13, 95b/11, 98b/9, 98b/18.

b. +lar. 5a/13, 6a/10, 12b/11, 21b/1, 21b/6, 22b/15, 24a/11, 29a/12, 32b/4, 34b/10, 35a/6, 35a/12, 36a/17, 37a/7, 37b/7, 38a/5, 38b/3, 39b/14, 40b/6, 42b/3, 43b/15, 45a/5, 45b/16, 45b/18, 46a/1, 47a/5, 47a/6, 50a/1, 51a/8, 51a/10, 55a/2, 55a/18, 57a/5, 58b/4, 58b/14, 62a/13, 62b/4, 65b/5, 67a/2, 71a/3, 71a/10, 71b/12, 71b/13, 72b/16, 75b/8, 76b/9, 79b/14, 80b/17, 81b/1, 82a/7, 82a/9, 83b/15, 98b/7.

b. +lar+da. 35b/1, 36b/4.

b. +lar+dın. 15a/12, 17a/6, 17a/8, 18a/16, 20a/14, 21b/19, 23a/7, 28b/15, 30a/4, 32b/4, 35a/18, 37a/7, 41a/8, 47a/7, 51a/18, 56a/15, 58a/5, 58b/17, 60b/15, 72a/10, 73a/9, 76b/10, 76b/10, 81a/17, 97b/17.

b. +lar+ġa. 13b/2, 16a/13, 21a/19, 21b/6, 21b/15, 30a/15, 30b/14, 30b/15, 34b/16, 34b/17, 35b/15, 44b/18, 47a/6, 50a/4, 50a/18, 51a/8, 51b/16, 54a/3, 54a/7, 56a/16, 57a/7, 60b/8, 65b/7, 71a/12, 77a/13, 79b/14, 84a/8, 96a/14, 97b/6, 99b/17.

b. +lar+nı. 15a/17, 21b/17, 22b/14, 30a/9, 30b/9, 35b/5, 36a/5, 45b/3, 49a/4, 50b/10, 51b/4, 54a/16, 55a/1, 60b/8, 62b/16, 63a/5, 71a/11, 78a/2, 79b/14, 83b/17.

b. +lar+nıŋ. 14a/2, 18a/15, 18b/15, 19a/6, 20a/15, 20b/5, 21a/19, 21b/4, 21b/8, 22a/4, 22b/15, 22b/16, 25b/4, 26a/16, 27a/8, 30b/5, 31a/2, 33b/16, 34a/1, 35b/17, 35b/17, 37b/6, 38a/3, 38a/8, 41a/9, 42a/4, 42a/18, 42b/6, 45a/3, 45a/5, 45a/6, 45b/16, 46a/9, 46b/3, 48a/5, 49a/3, 53a/17, 53a/18, 54a/10, 54a/14, 57a/17, 58a/4, 58a/8, 58a/9, 58b/15, 62b/13, 63b/5, 72b/17, 74a/13, 79a/2, 79b/10, 82b/15, 84a/10, 92b/9, 95a/9, 98b/2.

b. +nıŋ. 20a/18.

buda- *Kesmek.*

b. -p. 34b/2.

buġday *Buğday.*

b. 52a/16, 52a/18.

buġż *Kin, nefret, düşmanlık.*

b. 50a/17.

bul- *Bulmak.*

b. -dı. 44a/2.

bulaḳ *Bulak.*

b. 3a/4, 5a/11.

bulġan- *Bulanmak.*

b. -mas. 92b/2.

bulut *Bulut.*

b. +lar. 36b/19, 63a/17.

bura- *Birleştirmek.*

b. -p. 18b/18.

burāḳ *Hz. Muhammed'in, üzerine binerek Miraç'a çıkması için emrine verilen binek hayvanı.*

b. 88a/14, 98b/12, 98b/17, 98b/19, 99a/11, 100a/17.

b. +ġa. 88a/14, 91a/1.

b. +ı. 100a/6, 100a/14.

b. +ı+ġa. 99a/1.

b. +ı+nı. 88a/19, 98b/13.

b. +ı+nıŋ. 88a/11.

b. +lar. 98b/13.

b. +lar+ı+dın. 98b/3.

b. +nı. 98b/17.

b. +nıŋ. 89b/11, 100a/18.

burc *Zodyak üzerinde yer alan 12 takım yıldızdan her biri.*

b. +ı. 99a/15.

b. +ı+nıŋ. 89a/1.

burçlıḳ *Burçluk.*

b. 99a/15.

burḳa' *Perde, örtü.*

b. 8b/14, 91a/3.

burun *Ön, önce.*

b. 3a/14, 3a/19, 9b/3, 11b/19, 12a/14, 13b/4, 14a/7, 14b/11, 15b/5, 16a/1, 16b/5, 17a/16, 18a/5, 18b/1, 20b/5, 20b/11, 31a/16, 35a/10, 35a/18, 41a/11, 43a/4, 45b/4, 47a/11, 48a/19, 58b/5, 58b/15, 59a/1, 67a/11, 71a/13, 73a/11, 76b/9, 79b/2, 79b/3, 83b/2, 85a/1, 86a/4, 88a/6, 96b/16, 100a/16.

b. +ġı. 3b/4, 5b/19, 6a/1, 13b/6, 31b/11, 35b/5.

b. +ġı+dın. 17b/1, 59b/16.

b. +ġı+dur-lar. 72b/18.

b. +ı+nı. 32a/17.

b. +ḳı. 35a/1, 66b/3, 70b/8, 77a/3, 86a/7, 99b/14.

b. +lar+ı. 43a/17.

būse *Öpme, öpücük.*

b. ḳıl-dı. 90b/6.

b. ḳ.-dı-lar. 25b/3.

b. ḳ.-ur-. 43b/11.

bū-sitān *Çiçek bahçesi, güzel kokulu çiçeklerle dolu yer, bostan.*

b. +lar+da. 67b/14.

bustān *bk. Bū-sitān.*

b. 68a/5, 75b/12, 75b/15, 96a/10, 96b/8.

b. +dın. 86a/9.

b. +ım. 75b/15, 75b/19.

b. +lar. 68b/9, 75b/7.

b. +lar+ım. 91a/13.

būy *Koku.*

b. 62a/8, 75b/15, 98b/4.

b. +ı. 92b/18.

b. +ı+dın. 18b/19.

b. +ı+dur. 2b/10.

būy-ḫoş *Hoş koku.*

b. 34a/15.

buyruġ *Emir.*

b. +ı+nı. 69b/16.

buyur- *Emretmek.*

b. -dı. 18b/17, 83a/14.

b. -dı-lar. 50a/15.

b. -du-m. 74a/3.

b. -ġay. 34b/1.

b. -ġay-min. 42a/12.

b. -ġıl. 36b/12, 91a/17.

b. -sa-ŋ. 42a/14.

b. -ur. 45a/17, 52b/4.

b. -ur-min. 87b/16.

buyuruġ *bk. Buyruġ.*

b. +uŋ+nı. 24a/9.

bükr *Zayıf düşmek.*

b. +i bol-ġan. 17a/18.

bülbül *Çok güzel öten, sesinin güzelliğiyle meşhur küçük kuş.*

b. 75b/8, 86a/12.

b. +i. 4a/10.

b. +ler+ġa. 75b/11.

b. +ler+i+ni. 75b/13.

bülbül-i ḫoş-elḥān *Güzel sesli bülbül.*

b. +lar+dın. 75b/13.

bülend *Yüksek, yüce.*

b. 2a/3, 4a/1, 6a/5, 19a/5, 39a/4, 51b/18, 60b/19, 64b/11, 66b/15, 75a/6, 75a/6, 76b/4, 77b/5, 84b/6, 86b/9, 88a/7.

b. bol-ġay. 25a/9.

b. b.-up. 56a/4.

b. ḳıl-ġıl. 86a/2.

b. ḳ.-ur-min. 71b/13.

bülendlıġ *Yüce olma durumu.*

b. +ı. 79b/1.

b. +ı+ġa. 8a/11.

bülendlik *bk. Bülendlıġ.*

b. +i+ni. 79a/16.

bünyād *Esas, temel.*

b. 40b/3.

b. +ı. 31a/11.

b. +ı+ġa. 96b/6.

b. +ı+nı. 22b/7, 59b/8, 96b/3, 96b/4.

b. ḳıl-dı-lar. 19a/7.

b. ḳ.-dı-lar. 22b/13.

b. ḳ.-ıp. 31b/12.

b. ḳ.-sa. 59a/3.

bünyādlıġ *Esas.*

b. 75a/14, 88a/7.

büt *Put.*

b. 6b/9, 30b/14, 39b/14, 42a/3, 42a/3, 49b/3, 49b/8.

b. +din. 45a/7.

b. +ġa. 17b/5, 21a/17, 26b/4, 28a/1, 39b/13, 39b/14, 47a/15, 47a/16.

b. +i+ni. 39a/4, 65b/5.

b. +ler. 30b/16, 49b/7.

b. +ler+din. 49b/3.

b. +ler+ġa. 45a/12, 47a/12, 47a/12, 49b/6.

b. +ler+i. 18b/13, 47a/5.

b. +ler+i+din. 40a/3.

b. +ler+i+ġa. 39a/9.

b. +ler+imiz. 46b/3.

b. +ler+imiz+niŋ. 25b/19.

b. +ler+i+ni. 39b/7, 40a/3, 44a/10, 47a/13, 49a/10.

b. +ler+i+niŋ. 30b/17, 39a/17.

b. +ni. 39a/10, 39a/16, 45a/12, 65b/5.

b. +ler+ni. 21a/17.

b. +niŋ. 39b/3, 39b/6, 39b/7, 39b/14, 45a/7.

büt- *İnanmak.*

b. -gey-miş. 100a/17.

b. -gey-miz. 67b/12.

b. -gil. 93a/10.

b. -ip. 83b/10.

b. +ler+i+ġa. 21a/19.

b. +ler+ni. 21b/17.

b. -me-di. 38a/12.

b. -me-y. 36b/1.

b. -me-y+dür-ler. 40b/5.

b. -üp. 53b/10, 53b/14, 53b/18.

b. -ür. 53a/15.

b. -ür-min. 70a/16.

büt-ḫāne *Tapınak.*

b. +de. 27b/19.

b. +si+ġa. 27b/18.

bütker- *İyileştirmek, sağlamlaştırmak.*

b. 51a/1.

b. -gey-min. 45b/4.

b. -ip. 15a/2.

bütkez- *bk. Bütker-.*

b. -di-m. 17b/12.

büt-perest *Puta tapan.*

b. 72b/9.

b. +ler. 27b/9.

b. +ler+din. 35b/6, 71a/7.

büt-perestlik *Puta tapma eylemi.*

b. +din. 28b/19.

bütül- *Yazılmak.*

b. -üp. 54a/2.

bütümek *Yazmak.*

b. +ni. 5a/6.

büzürg-vārlıḳ *Saygınlık.*

b. 72a/18.

büzürk *Büyük, ulu.*

b. 16b/6, 28a/3, 44a/18.

b. +ler. 3b/8, 5a/7, 9a/12, 9b/2, 97a/18.

b. +ler+ġa. 79a/10.

b. +ler+i. 97a/18.

büzürk-vārlıḳ *Bilgi sahibi, yüce.*

b. 47a/3, 87a/17.

cādū *Büyücü.*

c. +ġa. 64b/3.

c. +nı. 40b/17.

cādū-ger *Büyü yapan (kimse), büyücü.*

c. +leri. 94b/17.

cādūluḳ *Cadılık.*

c. 34b/12.

cāhil *Bilmeyen, habersiz (kimse).*

c. 25b/13, 40a/14.

c. +ler. 40a/13, 70b/2, 71b/11, 72a/15.

c. +ler+din. 35b/6.

c. +ler+niŋ. 38a/14.

cāhil-i bī-ḥāṣıl *Sonsuz cahillik.*

c. 40b/16.

cāhiliyet *Cahillik, bilgisizlik.*

c. 41a/7.

cāhillıḳ *Cahil olma durumu.*

c. 13b/18.

cāhilraḳ *Cahilce.*

c. 38a/13.

cā'iz *Yerinde, uygun, doğru olan (şey).*

c. 13a/3, 71b/9.

cām *Kadeh.*

c. 19b/7, 97a/5.

c. +ı+dın. 10b/12, 63a/6.

c. +ı+n. 53a/10.

c. +ı+nı. 98b/8.

cām-ı cihān-nümā *Dünyanın kadehi.*

c. +sı+dın. 47b/14.

cām-ı gītī-nümā *Dünyayı gösteren kadeh.*

c. +sı. 3b-11.

cāmiyü'l-uṣūl *Eser adı.*

c. +de. 9a/8.

c. +nıŋ. 9a/11.

cām-nāb *Halis içki.*

c. 78b/10.

cān *Ruh.*

c. 2b/4, 2b/11, 2b/11, 2b/15, 2b/17, 3a/17, 3a/18, 12b/19, 22a/13, 22a/14, 22a/17, 22b/6, 22b/19, 23b/7, 23b/7, 28b/9, 28b/10, 28b/10, 28b/11, 29a/13, 36b/6, 44b/5, 48a/3, 49a/12, 49a/17, 54b/1, 57b/18, 65a/1, 78b/8, 85b/4, 86b/6, 88b/17, 88b/17, 89a/13, 90a/2, 98a/14, 98b/18, 99a/17.

c. +dın. 48b/6.

c. +dur. 65b/13.

c. +ġa. 32a/14.

c. +ı. 6a/16, 18b/19, 22a/12, 25b/8, 34b/4, 93a/1, 97a/1.

c. +ı+da. 69b/8, 98b/18.

c. +ı+ġa. 80b/16, 88b/11.

c. +ım. 7b/15, 23b/7, 81a/8, 90a/1.

c. +ım+a. 29a/13.

c. +ım+da. 85b/5.

c. +ım+ġa. 61a/11.

c. +ım+nı. 13a/10, 20b/9.

c. +ıŋ+ġa. 3a/10.

c. +ı+nı. 69a/1, 80b/16.

c. +ıŋ+lar+nı. 21a/3.

c. +ıŋ+nı. 44a/15.

c. +lar+ı. 9a/1.

c. +lar+ı+dın. 47b/4.

c. +nı. 40b/11, 46a/11, 99a/11.

c. +nıŋ. 86a/15.

cān-ı ḳudret *Allah'ın kudretinin mükemmelliği.*

c. +i. 19b/13.

cān-ı ten *Ruhun canı.*

c. 23b/6.

cānib *Yan, taraf, yön, cihet.*

c. 18a/9.

c. +din. 2b/7, 13a/6, 22a/1, 33b/1, 37a/14, 54a/13, 68b/15.

c. +i+ġa. 59b/15.

cān-nis̲ār (bir şey uğruna) *Can veren.*

c. 48b/6.

c. ḳıl-ur-miz.

cānsız *Cansız.*

c. 86a/16.

cānver *Azgın, vahşi, yırtıcı hayvan (kurt, domuz, yılan vb.)*

c. +ler. 47b/16.

c. +ler+ġa. 34b/3.

c. +ler+niŋ. 84b/4.

c. +ni. 47b/17.

cān-yāb *Can bulan.*

c. 48b/6.

cāri *Cariye.*

c. bol-dı. 46b/14.

c. b.-ur. 95b/14.

c. ḳıl-ġunça. 20b/17.

cārī *Yürürlükte olan, geçerli.*

c. +dür. 47a/17.

cārup *Süpürge.*

c. +lar+ı. 98a/14.

cāsūs *Başkalarına ait sırları belli bir maksatla ve başkası hesabına araştırıp öğrenen ve haber veren kimse.*

c. 38b/4.

cāvidān *Ebedi, kalıcı.*

c. bol-ur. 60a/11.

cāy *Yer, mahal, mevki.*

c. +ıŋ. 59a/6.

c. +ı+nı. 14a/11.

cāy-gāh *Yer, mahal, mevki.*

c. +ı+ġa. 92b/12.

cāyiz *bk. Cā'iz*

c. 10b/11, 57a/9, 57a/18.

c. bol-ġay. 95a/4.

ceb *Cep.*

c. 2a/19, 7a/5, 49a/1.

cebel *Dağ.*

c. -din. 40a/6.

cedd *Ata.*

c. 59b/13.

cedel *Tartışma, münakaşa, ağız dalaşı*

c. 44b/3, 51a/6, 87a/12.

c. +ġa. 40a/13.

c. +i+ġa. 45a/6.

c. +leri+ni. 47a/6.

c. ḳıl-dı-lar. 37b/10.

c. ḳ.-ur+ġa. 43a/10.

cefā *Eziyet, sıkıntı.*

c. 3a/10, 23a/10, 29b/1, 59b/15, 63b/10.

c. +ca. 23b/7.

c. +lar+nı köçürmek. 77a/7.

c. +nı. 30a/6, 32a/19.

c. +sı. 30a/3.

c. +sı+dın. 29b/10, 33a/18.

c. +sı+dur. 29a/13.

c. +sı+ġa. 29a/13.

c. ḳıl-dı-lar. 33a/13.

cefā-kār *Sıkıntı çeken.*

c. 77a/8.

cefā-kār-ı cevr-endīş *Zülm gören cefakar.*

c. 90b/2.

cefā-kārlıḳ *Sıkıntı, zorluk çekme durumu.*

c. 77a/3, 77a/4.

cefālıġ *Sıkıntılı olma.*

c. +ı. 4b/15.

cehālet *Bilgisizlik, bilmezlik, habersizlik, cahillik, cehil.*

c. +din. 52a/4, 90a/13.

c. +i. 22a/4.

cehd *Din uğrunda ve hak yolunda yapılan savaş.*

c. 50b/3, 51a/1, 73b/16, 81b/3.

c. +din. 64b/12.

c. +i+de. 77a/10.

c. +i+ni. 51a/5.

c. ḳıl-dı. 22a/4.

c. ḳ.-ıp. 31b/1.

c. ḳılmaḳ+ġa. 73b/5.

cehd-i mażmūn *Kastedilen anlam için büyük çaba sarf etme.*

c. +ı+ġa. 31b/7.

ceheng *Kılıç.*

c. +i+ni. 85b/10.

cehennemī *Cehenneme ait.*

c. 26a/1.

ceht *bk. Cehd.*

c. 11b/15.

celāl *Yücelik, büyüklük, ululuk, azamet.*

c. +i+ġa. 44a/13.

c. +im. 44a/16.

celālet *bk. Celāl.*

c. 2b/10.

c. +i+n. 44b/4.

celle *Şanı, celali yüce olsun.*

c. 53a/19.

celle-celāl *Şanı, celali yüce olsun.*

c. +i+din. 19b/2.

cem' *Topluluk, cemiyet, meclis.*

c. 18b/11, 21b/19, 26a/7, 27b/14, 35a/10, 38b/19, 44b/17, 49a/3, 49a/4, 50b/4, 55a/7, 70b/12, 79b/3, 81a/4, 83a/12, 91b/18, 96a/17.

c. +i+ni. 45a/4, 73a/14.

c. bol-dı. 19a/9.

c. b.-dı-lar. 25b/14, 53a/5, 67a/14.

c. b.-ġay-lar. 53a/3.

c. b.-ġıl. 1b/9, 48b/7.

c. b.-up. 13b/6, 13b/7, 17b/2, 62b/15.

c. bol-up kil-di-ler. 21a/1.

c. ḳıl-dı-m. 19b/10.

c. ḳ.-ıp. 73a/5.

c. ḳ.-ur+ġa. 73a/4.

cemā' *İnsan toplulukları, cemaatler.*

c. 30a/4, 93b/16.

c. +ġa. 21b/18, 51b/19, 70b/15.

c. +ġa+nıŋ. 23b/18, 27b/6.

c. +sı. 56a/9.

cemā'a *bk. Cemā'*

c. 20a/19, 20b/19, 23a/9, 35b/2, 35b/6, 37b/18, 49a/11, 62b/14.

c. +da. 39a/3.

c. +dın. 18b/13.

c. +ġa. 21b/8.

c. +ġa+sı. 32a/8.

c. +ları+ġa. 62b/8.

c. +mız. 34b/14.

c. +mız+nı. 25b/1.

c. +nı. 26b/6, 36a/4, 36a/6.

c. +nıŋ. 23a/14, 38a/2.

c. +sı. 17a/6, 22a/12, 26a/6, 27a/6, 39a/2, 40a/11, 49a/5, 60a/10, 62a/18, 64a/18.

c. +sı+dın. 31b/19, 53a/18.

c. +sı+dın+dur-lar. 35a/19.

c. +sı+ġa. 20a/8, 62a/17.

cemā'at *İnsan toplulukları, cemaatler.*

c. 18a/16, 30b/8, 63a/4, 94b/5.

c. +imiz. 53b/9.

c. +imiz+ġa. 64b/2.

c. +imiz+nıŋ. 35b/4.

c. +ıŋ+ni. 11b/2.

c. +ni. 56b/12.

cemā'at-i ḳureyş *Kureyş halkı.*

c. 34b/3.

cemā'a-yı 'aẓīm *Büyük, ulu, haşmetli topluluk.*

c. 62b/11.

cemā'a-yı ḫāṣ *Saf, katışıksız topluluk.*

c. 72b/15.

cemāl *Yüz güzelliği, güzel yüz.*

c. 75b/4, 75b/12, 75b/19, 92b/13.

c. +i. 35b/8, 67a/4, 78b/1, 78b/2, 85a/14, 94a/19.

c. +i+din. 92b/14.

c. +ıŋ. 84b/10.

c. +i+ni. 75b/5, 78a/4.

cemī' *Bütün, hep, cümle.*

c. 3b/8, 9a/5, 13b/7, 18b/8, 21a/14, 35a/4, 35b/11, 36b/8,

38a/8, 40a/7, 42b/5, 47b/1, 50b/1, 67a/11, 72a/6, 73a/3, 80a/19, 83b/14, 99a/3.

c. +ġa. 47a/5.

c. +niŋ. 90b/10.

cem'-i aḳsām *Bölümlerin bütünü.*

c. +ı+ġa. 78b/11.

cem'-i 'ālem *Bütün kainat.*

c. +din. 58a/6.

cem'-i ḳureyş *Bütün kureyş halkı.*

c. 27a/16.

cem'-i mevcūd *Yaratılmışların tamamı.*

c. +lar+nıŋ. 74a/12.

cem'-i mevcūdāt *Var olanların hepsi.*

c. +ġa. 79a/12.

cem'-i ṭālib *Arzu ve isteklerin bütünü.*

c. +ler+ni. 74b/4.

cem'iyet *Topluluk, kalabalık.*

c. 30b/3, 63a/16, 80b/3.

c. +de. 48b/18.

c. +i+ni. 34a/1.

c. +ler+imiz+din. 68b/17.

cemşīd *Güneş.*

c. +i. 76a/1.

cenāb *Allah, peygamber ve bazı tarikat büyüklerine ait isim ve sıfatların başına getirilerek "hazret" manasına kullanılan saygı ve tazim sözü.*

c. 27b/11, 46b/14, 46b/17, 46b/18, 47a/4, 70a/8, 70a/10.

c. +dın. 29a/18.

c. +ı+ġa. 42b/8.

c. +nı. 45b/16.

cenāze *Cenaze.*

c. 56b/19.

ceng-i bedr *Bedir savaşı.*

c. +de. 26a/13, 27b/6, 81a/16.

c. +ni. 32b/5.

cenk *Savaş.*

c. 17a/7, 22a/6, 22b/13, 23b/16, 40a/13, 49b/17, 50b/6, 56a/5, 78b/17, 89a/9.

c. +ġa. 65b/12.

c. +i+din. 89b/19.

c. ḳıl-dı-lar. 65b/15.

c. ḳ.-dı-m. 65b/5.

c. ḳ.-sa-ŋ. 41b/6.

c. ḳ.-ur. 8a/17.

c. ḳılmaḳ-ġa. 7b/6.

c. +ler ḳıl-ıp. 65b/15.

cep *bk. Ceb.*

c. 14b/18.

cerāḥat *Yara.*

c. +din. 43b/12.

c. +ġa. 99b/14.

c. +i+ġa. 48a/5.

c. +im+ni. 41b/3.

c. +ler+i+din. 82b/12.

c. bol-dı. 28b/14.

c. b.-dı. 82b/5.

c. b.-up. 17a/8.

c. ḳıl-dı. 52a/6.

c. ḳ.-dı-lar. 60b/6.

c. ḳ.-ıp. 32a/17.

cesed *Cansız, ölü vücut, naaş.*

c. 95b/18.

c. +ler+i+ġa. 95b/18.

cevāb *Yanıt.*

c. 9a/19, 13b/16, 20a/15, 21b/15, 25b/16, 26b/3, 30a/4, 35a/18, 39a/8, 39b/1, 41a/11, 48b/3, 49a/7, 50b/8, 55a/14, 60a/10, 61b/4, 62b/17, 67a/9, 69b/13, 85b/19, 88a/8.

c. +ġa. 45a/7.

c. +ı+da. 13b/15.

c. +ı+n. 77b/10.

c. +ı+nıŋ. 87b/18.

c. +lar. 37b/19, 79a/3.

c. +lar+ı+nıŋ. 79a/4.

c. +nı. 7b/14, 55a/17, 60a/10, 67b/9, 78b/18.

c. bir-geli. 20b/2.

cevāhir *Cevherler.*

c. 91a/9, 100a/8.

c. +ġa. 20a/17.

c. +ler. 5b/10.

c. +ler+i. 4b/10, 96a/10.

c. +ler+i+niŋ. 89a/1.

cevelān *Gezinme, gezinti.*

c. 51a/4, 100a/6.

c. ḳıl-ur-lar. 75a/18.

cevelānlıġ *Hareketli, canlı olma durumu.*

c. 100a/6.

cevher *Cevher.*

c. +din. 5b/8.

c. +i+n. 20b/13.

c. +i+ni. 75a/11.

c. +ler+i. 3a/2.

c. +ler+ni. 98a/19.

cevr *Haksızlık edip incitme, eziyet, cefa, gadr, zulüm.*

c. 3a/10, 29a/13, 30a/3, 30a/6, 32a/19, 33a/13, 33a/18, 40a/8, 41a/10, 41a/11, 51b/3, 53b/13, 59b/15, 63b/10, 92a/5, 100a/3.

c. +iŋiz. 22a/14.

cevzā' *İkizler burcu.*

c. 89a/1, 100a/7.

cezā' *Suç işleyen bir kimseye suçunun derecesine göre verilen acı karşılık.*

c. 40a/1, 42b/4, 55b/1, 70a/17, 72b/10, 89a/10.

c. +dur. 74b/4.

c. +sı+ġa. 20a/11, 20a/12, 36b/10.

c. bir-gey. 57a/1.

cezbe *İnsanın çok duygulandığı bir şey karşısında aşırı bir heyecan ve coşkunlukla kendinden geçmesi durumu.*

c. +si. 93a/6.

cezm *Kesin karar verme, kat'i surette niyet etme.*

c. 14a/12, 47a/18, 96a/16.

c. ḳıl-dı. 64b/7.

c. ḳ.-dı-lar. 14a/13.

c. ḳ.-dı-m. 19b/3.

cezm-i ihtimām *Özen gösterme.*

c. 49a/13.

cezm-i muḳarrar *Kesin kararlı olma.*

c. 30a/16.

cılav *yular.*

c. +ı+nı. 88a/19, 90a/16, 90a/17.

c. +lar+ı+nı. 89a/14, 89b/11.

cılavdār *Atı yularından tutup getiren seyis, yedekçi.*

c. 95a/1.

cibiliyet *Yaratılış.*

c. +i. 16a/7.

cibin *Sinek.*

c. +ġa. 84b/6.

c. +ler. 32a/9.

cidāl *Savaş.*

c. 56a/5, 87b/13.

c. +ġa. 17a/7.

c. bol-up. 78b/17.

cidāllıḳ *Savaş olma durumu.*

c. 64b/2.

cidd *Bir işi çalışıp çabalayarak yapma, gayret, ceht.*

c. 11b/15, 14a/6, 50b/3, 51a/5, 51b/7, 72b/12, 72b/14, 73b/5, 73b/16, 77a/10.

c. -ı cehd-ıp. 96b/13.

ciger *Bağır, yürek.*

c. +de+dür. 36a/3.

c. +i. 33a/10, 90a/5.

c. +ler+i. 82b/13.

cihād *Hak yolunda yapılan savaş.*

c. ḳılmaḳ. 7b/6.

cihān *Dünya.*

c. 4a/10, 12b/18, 12b/18, 22b/19, 87a/4, 87a/15, 88a/4, 88b/3, 89a/12, 90a/2, 90b/7, 92a/7.

c. +da. 61a/12.

c. +ım. 23b/7.

cihāndārlıġ *Padişahlık.*

c. 36b/9.

cihān-muṭā' *Cihanın kendisine itaat ettiği, önünde dünyanın boyun eğdiği kimse.*

c. 87a/19.

ciḥār *Yüksek sesle, alenen ve açıkça söyleme, okuma.*

c. 18b/14.

cihāt *İslam nizamını yeryüzünde hakim kılma ve bu nizamı*

savunma maksadıyle din uğrunda ve hak yolunda yapılan savaş.

c. 77a/14.

cihed *Yön, taraf, istikāmet, canip.*

c. 21b/11, 78a/10.

c. +din. 32b/19, 39a/8.

cihedlıḳ *Taraflı olma durumu.*

c. 22b/16.

cihet *bk. Cihed.*

c. 8b/2.

c. +din. 12b/8, 13a/17, 16a/8, 21b/5, 23b/5, 24b/15, 33a/9, 35b/14, 39b/19, 43b/2, 52a/11, 57a/11, 57b/11, 58a/18, 58b/13, 64b/5, 67a/16, 67b/18, 74b/5, 82a/4, 85a/10, 91b/14, 96b/16.

c. +i. 15b/8.

c. +i+din+dür. 66a/12.

cilve *Hoşa gitmek, ilgi çekmek için takınılan çekici tavır, edalı davranış, kırıtma, naz, işve.*

c. 47b/15, 75a/19, 88b/4, 91a/8, 94a/19, 96b/18.

c. +ler. 91a/10.

c. +si. 75b/4.

c. ḳıl-ur. 47b/13.

c. +ler ḳıl-ıp. 78b/2.

cilve-gāh *Cilve yeri.*

c. +ġa 75a/10.

cilve-ger *Cilveli.*

c. 90a/4.

cin *Dini inanışa göre duyularla kavranamayan, insanlar gibi irade ve anlama yeteneğine sahip, ilahi emirlere uymakla yükümlü tutulan yaratık.*

c. 7a/8, 61b/17, 62a/10, 67b/2.

c. +ġa. 62b/4.

c. +ler. 61b/18, 62a/18, 62b/6, 62b/16, 63a/3, 63a/6, 63a/13.

c. +ler+din. 39b/2, 62a/15, 62b/14, 63b/7.

c. +ler+i. 63b/2.

c. +ler+i+din. 62a/7, 62a/8.

c. +ler+niŋ. 63a/12.

cinnet *Delilik, çılgınlık, cünun.*

c. +ni. 75b/5.

cinnī *Cin taifesine mensup olan varlık, cin, ecinni.*

c. 39b/3.

c. +niŋ. 39b/11.

cism *Beden, vücut.*

c. +i. 94b/15.

c. +i+çe. 94b/11.

c. +i+le. 94a/14.

c. +i+niŋ. 94b/6.

c. +ler+i. 96a/1, 96a/5, 96a/12.

cismāniyet *Cismani olma, cisim ve bedenle ilgili bulunma, cismanilik.*

c. 95b/4.

cismlıġ *Maddilik.*

c. 98b/8.

civān *Genç, yakışıklı, boyu posu yerinde erkek veya kadın.*

c. 7b/7, 66a/6, 66a/7.

c. +ı+ġa. 28a/11.

c. +lar. 15b/2.

civār *Yakın yer, çevre, yöre, etraf.*

c. +ıŋ+ġa. 63b/19.

cū *Arayıcı.*

c. +sı. 3b/17.

cūd *İnsanlara ihtiyaçlarını bildirmelerine meydan vermeden lutufta, ihsanda bulunma, el açıklığı, cömertlik.*

c. 93a/16, 94a/13, 98a/15.

cuhūd *Yahudi.*

c. 13b/8, 13b/9, 37b/12.

cuhūdluḳ *Yahudilik.*

c. 37b/13.

cur'a *Yudum, bir yudum.*

c. 75b/16.

cūş *Coşma, taşma, kaynama, coşkunluk, galeyan.*

c. 85b/5.

c. +lar. 92b/12.

c. +ġa kil-di. 95b/9.

cū-şermsār *Utangaç, mahçup.*

c. +ı. 48a/18.

cūşlıġ *Coşkun olma durumu.*

c. 100a/11.

cūyluḳ *Arayış içeirisinde olma durumu.*

c. 46a/14.

cüdā *Ayrı düşmüş, uzak kalmış, ayrı, uzak.*

c. 2b/8, 26b/17.

c. +nı. 48a/18.

c. bol-. 93a/4.

c. b.-ma-ġay-min. 67a/2.

c. ḳıl-. 26b/17.

c. ḳ.-dı-lar. 27b/7, 36b/16.

c. ḳ.-ġay-min. 48b/4.

c. ḳ.-mas-min. 85b/15.

c. ḳ.-sa-m. 67a/5.

c. ḳ.-ur. 41a/13.

c. ḳ.-ur+ı+n. 69a/13.

cüdālıġ *Ayrı olma durumu.*

c. 13a/3.

cüdālıḳ *bk. Cüdālıġ.*

c. 24b/17, 80a/12.

c. ḳıl-ur-lar. 24b/16.

cüft *Zevç, zevce*

c. 83b/19.

c. ḳıl-dı. 58a/6.

cühūd-ı bī-ḥayā *Utanmaz, hayasız yahudi.*

c. +lar+dın. 79a/14.

cümle *Bir bütün meydana getirecek şekilde birbirine bağlı olan şeylerin tamamı.*

c. 16a/12, 35b/16, 49a/9, 84a/16.

c. +din. 5a/19, 31a/1, 78b/13, 87a/9.

c. +ler+din. 27b/15.

c. +si. 12b/17.

cünbüş *Şevk, neşe ve coşkunluk dolu hareket, kaynaşma.*

c. +ġa. 61a/17.

cür'et *Çekinmeden ortaya atılma, cesaret, atılganlık.*

c. 26a/1, 40a/6, 50b/7.

c. ḳıl-dı. 27a/19.

c. ḳ.-ġay-lar. 63b/11.

cürm *Suç, kabahat.*

c. 24b/18, 45b/2, 62a/3, 73b/10, 92b/16.

c. +i. 94b/11, 94b/13, 94b/15.

c. +i+ni. 87a/2.

cüst *Çabuk hareket eden, çevik.*

c. 3b/17, 17b/12, 27b/15, 45b/4, 47a/2, 82a/8, 100a/5, 100a/16.

c. bol-ġıl. 84b/19.

cüst-cūy *Hızlı akan.*

c. +ġa. 85a/4.

cüz' *Bir bütünü meydana getiren kısımlardan her biri, kısım, parça.*

c. 94b/2.

çābik *Hızlı, süratli, seri.*

ç. 17b/12.

çābük *bk. Çābik.*

ç. 45b/4, 47a/2.

çadır *Barınmak maksadıyle yere çakılmış kazıklara keçe, kalın bez, kıl dokuma veya deri gerilmek suretiyle açık havada kurulan, kolayca sökülüp taşınabilir barınak.*

ç. +ı+nı. 62a/4, 90a/8, 92b/18.

ç. +nı. 63a/19, 91a/9.

çağ *Zaman, vakit, mevsim.*

ç. 9a/3.

ç. +da. 7b/8, 92a/15.

ç. +ı+da. 75b/6.

çāġīrü'l-ḥār *Ateş tutan.*

ç. 34a/7.

çağla- *Coşkun bir biçimde akmak.*

ç. -mas. 96a/19.

ç. -y-dur. 96b/18.

çaḳ *Tamamen.*

ç. 55a/17.

çaḳ- *1. Susmak. 2. Sokmak.*

ç. -ġıl. 50b/11.

ç. -tı. 83a/8.

çāk *Kesici alet.*

ç. 88b/12.

çāḳ *Yarık, yırtık.*

ç. +ı+nı. 85b/9.

çāker *Kul, köle.*

ç. 15a/10, 88a/3.

ç. +i+dür. 4a/10.

ç. +ler+i+din. 79b/4.

ç. +ler+im. 87b/5.

ç. +ler+iŋ+din. 91a/17.

çaḳtur- *Çarpıştırmak.*

ç. -ġıl. 24a/9.

çal- *Getirmek.*

ç. -sun. 98a/15.

çālāk *Çevik.*

ç. 82a/8, 100a/5, 100a/16.

çalap *Tanrı.*

ç. +ça. 99a/15.

çalaş- *birbirine karışmak.*

ç. -tı. 38a/6.

çalġa *Mağara.*

ç. +da. 13a/11.

ç. +lar+ı+ġa. 13a/11.

ç. +sı+da. 13a/19.

çalḳu *Görüş.*

ç. +sı+nı. 47b/11.

çaluluġ *Çalılık.*

ç. 87b/15.

çanġaḳ *?*

ç. +ġaça. 5b/15.

çap *Bütünü, tamamı.*

ç. 82b/4.

çap- *Vurmak.*

ç. -duġ+ı+ġa. 82a/1.

ç. -duġ+ı+nı. 56b/15.

ç. -duḳ+ı+ġa. 82a/11.

çar- *Çağırmak.*

ç. -ma-ġan. 99a/17.

ç. -up-ġan. 94b/18.

çāre *Çare, deva.*

ç. 85b/18.

ç. bol-mas. 56a/5.

ç. b.-may. 60a/16.

çarġan- *Çağrılmak.*

ç. -ıp. 87b/6.

çarḫ-ı sermerenk *Yıldız adı.*

ç. 62a/5.

çarla- *Çağırmak.*

ç. -dı. 22b/14, 56a/13.

ç. -gil. 19b/8.

ç. -p. 50b/9, 56a/7.

çehār-şenbe *Çarşamba.*

ç. 12a/9.

çehre *Yüz, surat.*

ç. 3b/16, 25a/13.

ç. +ler+i. 40b/2.

ç. +ler+i+de. 25b/5.

ç. +ler+i+niŋ. 91a/8.

ç. +si. 61a/10.

ç. +si+de. 36b/9, 58a/14.

ç. +si+din. 78b/6.

ç. +si+ġa. 88b/15, 92b/19.

ç. +si+n. 75b/7, 87a/13.

çek *Emir kağıdı.*

ç. 87b/17.

çek- *Çekmek.*

ç. -er-min. 32a/14.

ç. -ti. 91a/2.

ç. -ti-ler. 79a/15.

çekik *Çekik.*

ç. 79a/3.

çekil- *Çekilmek.*

ç. -gen. 50b/10.

çend *Birkaç.*

ç. 7a/9, 22a/4, 40a/10, 43b/3, 56a/19, 64a/15, 69a/12, 69a/18, 71a/18, 72a/15, 90b/17.

çendāl *Silah.*

ç. +lar+ı. 83a/10.

çendān *O kadar, o derecede.*

ç. 16a/5, 18b/2, 19b/4, 29a/18, 32b/8, 34b/4, 36a/1, 41b/12, 43a/17, 48a/15, 48b/5, 49a/16, 59a/9, 61b/13, 63a/16, 68a/9, 73b/2, 73b/18, 75a/19, 75b/13, 77a/3, 77a/3, 78b/1, 79a/18, 80a/1, 81a/9, 82b/10, 84b/13, 85b/16, 86b/10, 87a/10, 88a/2, 90a/9, 92b/10, 95a/9, 95b/8, 97b/9.

ç. +nıŋ. 94b/12.

çendī *O ki.*

ç. 56b/9, 57a/10.

çengāl (ölçü) *Çengel, pençe.*

ç. 26a/12, 79b/18, 81a/14.

çengil *(saç için) Kıvırtılmış, kıvırcık duruma getirilmiş, kıvırcık.*

ç. 4b/8.

çent *bk. Çend.*

ç. 36a/7.

çerāġ *Mum.*

ç. 52b/2, 65a/11.

ç. +ı. 25a/13, 39a/7.

ç. +ı+nı. 49a/13.

ç. +ı+nıŋ. 2b/11.

çerālıġ *Mumluk.*

ç. 4b/15.

çerāy *Yara.*

ç. +ı. 69a/8.

çerāylıġ *Yara olma durumu.*

ç. 100a/8.

ç. bol-ur. 94a/6.

çerāylıḳ *bk. Çerāylıġ.*

ç. 6b/4.

çerik *Asker.*

ç. +i+n. 28b/4.

çeşm *Göz.*

ç. +i+de. 98b/19.

ç. +im. 86a/18.

ç. +im+ġa. 48a/9.

çeşme *Çeşme.*

ç. 3a/4, 5b/12, 68a/5, 96a/11.

ç. +ġa. 92b/7.

ç. +ler. 36a/3, 67b/14, 68b/8.

ç. +niŋ. 11a/16.

ç. +si+din. 78b/4, 82b/8.

çeşme-i envār *Nurlu çeşme.*

ç. +dın. 75b/7.

çevikluġ *Çeviklik.*

ç. +ı. 96a/7.

çevink *Çevik.*

ç. 96a/17.

çevinkraḳ *Çevik gibi.*

ç. 99b/19.

çevir- *Çevirmek.*

ç. -ü. 63b/15.

çevirge- *Çevirmek.*

ç. -p. 26a/3.

çevre *Çevre.*

ç. +si+de. 99a/18.

ç. +si+ġa. 86b/19.

çevrül- *Çevrilmek.*

ç. -üp. 40b/17, 82b/1.

ç. -ür. 52b/3, 82a/19, 84a/18.

ç. -ür-min. 82b/4.

çevrülmek *bk. Çevrül-*

ç. +ġa. 87a/7.

çıḳ- *Çıkmak.*

ç. 58b/1.

ç. -a. 18b/7.

ç. -adur-miz. 97a/8.

ç. -alı. 47b/7.

ç. -an. 7a/14.

ç. -an+lar. 51b/6.

ç. -ar. 2b/10, 10a/3, 14a/18, 57b/17, 72b/4, 95b/2.

ç. +dın. 18a/18, 18b/4, 79a/15.

ç. -di. 46b/15.

ç. -di-ler. 15a/18.

ç. -ġalı. 18b/11.

ç. -ġan. 65b/13.

ç. -ġan+dın. 76b/18.

ç. -ġan+ı. 32a/4.

ç. -ġay. 66a/4.

ç. -ġıl. 33b/10, 48a/13, 73a/18, 78a/3, 93b/19, 94a/3.

ç. -ġuçı. 79b/12.

ç. +ı. 94b/5, 94b/6.

ç. +ıŋ+ġa. 68b/11.

ç. -ıŋlar. 55a/18.

ç. -ıp. 4b/2, 12b/3, 12b/9, 17a/6, 18b/1, 18b/9, 18b/10, 19a/8, 24a/13, 27a/6, 28a/5, 32a/12, 33a/15, 34b/6, 37a/1, 40a/18, 40b/6, 43a/13, 48b/14, 53b/6, 54b/19, 60a/16, 60a/18, 60b/15, 62b/1, 63a/2, 63b/17, 65b/9, 70b/17, 73b/1, 75b/1, 79a/8, 81a/13, 81a/19, 82a/16, 84a/8, 93a/4, 95b/19, 97a/16.

ç. -ıpdur. 75b/4.

ç. -ḳalı. 99a/9.

ç. +lar+ı+ġa. 94b/7.

ç. -ma-dı-lar. 57a/4.

ç. -ma-dı-ŋ. 53b/3.

ç. -ma-du-ḳ. 56a/10.

ç. -ma-ġay-lar. 95a/8.

ç. -ma-ġıl. 63a/1.

ç. -mas-miz. 48b/7.

ç. +nı. 64a/9, 78b/16.

ç. -sa. 51b/3, 51b/5, 94b/16, 95a/2, 95a/12, 95a/16, 95b/16.

ç. -sa-lar. 51b/6.

ç. -sa-ŋ. 68b/2, 68b/11.

ç. -tı. 7a/12, 38b/1, 39b/10, 44a/11, 46a/2, 46a/10, 48b/5, 48b/19, 54a/18, 69b/2, 83a/19, 83b/15, 94a/12, 99a/3.

ç. -tı-lar. 4b/3, 20b/19, 22a/15, 22a/16, 32a/2, 32b/4, 36a/6, 38a/7, 45b/3, 48b/8, 64a/19, 75a/3, 79a/14, 79b/9, 80a/2, 83a/12, 83a/17, 88b/12, 95a/6, 95a/8, 97b/3, 99b/15.

ç. -tı-m. 33a/13, 33b/12, 83a/13, 99a/12.

ç. -tı-ŋ. 91b/11.

ç. -tu-ḳ. 38b/19.

çıḳar- *Çıkarmak.*

ç. 74a/6, 78a/9.

ç. -dı. 4b/18, 33b/14, 79a/3, 87b/13, 95b/11.

ç. -dı-lar. 18b/5, 33a/13, 37a/6, 54a/5, 74a/12, 74b/18, 77b/18, 78a/15, 79b/16, 95b/5, 99b/10.

ç. -dı-ŋ. 26b/7, 67a/18.

ç. +ġa. 25a/9.

ç. -ġay. 15a/5, 22a/11, 72b/10.

ç. -ġay-lar. 7b/8, 25a/11, 35a/2, 61b/8, 71b/15.

ç. -ġay-min. 69a/1.

ç. -ġay-sin. 66a/17.

ç. -ġıl. 36b/13, 48b/7, 81b/13.

ç. -ġuçı+dur. 71b/6.

ç. -ıp. 37b/4, 52b/3, 59a/10, 77a/15, 80a/16, 99b/12.

ç. -ıpdur. 75b/17, 78b/7, 96b/1.

ç. -ma-ġay. 95a/5.

ç. -ma-ġay-mız. 24a/19.

ç. -sa. 85a/6.

ç. -sin. 8a/19.

ç. -sun. 67b/16.

ç. -up. 99b/12.

ç. -ur. 11a/19, 23b/15, 25b/1, 34b/13.

ç. -ur-lar. 7b/9.

ç. -ur-min. 25a/8, 74a/5, 88a/1, 88b/8, 93b/15.

çıla- *Islanmak.*

ç. -p. 36a/1.

çıyan *Yılan.*

ç. +lar. 82b/14.

çik- *Çekmek.*

ç. -er-min. 24a/4.

ç. -ġay-sin. 19a/5.

ç. -ti. 91a/3.

çikil- *Çekilmek.*

ç. -ip. 22a/6.

çile *Çile.*

ç. +ler+i+ni. 89a/8.

çirk *Kir, pas, pislik.*

ç. +i. 46b/4.

çirkīn *Göze ve kulağa hoş gelmeyen, bet, kabih.*

ç. +ler. 39a/8.

ç. +ni. 27b/3.

çoġlaş- *Çoğalmak.*

ç. -ıp. 60a/4, 81a/18.

çomaḳ *Değnek.*

ç. +ı. 75a/9.

çök- *Oturmak.*

ç. -ti. 83a/19, 85a/1.

ç. -üp. 46a/9.

çökelen- *Eğilmek.*

ç. -ür. 10b/3.

çulġa- *Sarmak.*

ç. -dı-lar. 6a/13, 8b/10.

ç. -ŋlar. 6a/12, 6a/13.

ç. -tı-lar. 26a/5.

çü *Çünkü, zira.*

ç. 4a/8, 84b/1.

çün *Çünkü.*

ç. 16b/17, 40a/2, 50a/8, 88a/15, 90b/17, 91a/2, 91a/3, 91a/4, 96b/15.

çünki *Çünkü.*

ç. 4a/15, 6b/4, 7b/17, 10a/17, 29a/19, 31a/5, 57b/15.

çürü- *Çürümek.*

ç. -ġan. 72a/4.

ç. -p. 71b/18.

dād *Adalet, doğruluk.*

d. 37a/8.

d. +ı+nı. 87b/3.

d. +nı. 95b/13.

dāde *Verilmiş, ihsan edilmiş (şey).*

d. +m. 82a/13.

dağ *Dağ.*

d. +ı. 90a/1.

d. +nı. 14b/19.

d. ḳıl-ma-ġıl. 23b/8.

dāġ *Yara.*

d. 98b/19.

d. +ı. 85b/3, 98b/18.

dağdağa *Gürültü, patırtı, boşuna telaş, beyhude sıkıntı.*

d. 66a/9.

d. +ġa. 7a/11.

dāġī *Baş kaldıran, asi.*

d. +dür. 74a/1.

dağla- *Kızgın demirle vücuda vurulan damga.*

d. -dı-lar. 28b/6.

d. -p. 28a/6.

d. -r. 36a/3.

dağlıġ *Dağlık.*

d. 14b/18.

daġr *Şiddetle.*

d. 86b/18.

dāḫil *İçinde, içinde bulunan (kimse veya şey).*

d. 32a/1.

d. +dür. 76b/14.

d. bol-dı. 52a/12.

daḫl *Bir işe karışmış olma, müdahale.*

d. 21b/2, 50a/18, 88b/13, 91a/5, 97a/7.

d. +i. 49b/17.

d. +i bol-may. 77b/4.

d. ḳıl-ma-ydur-lar. 36a/17.

d. -i kīnān 36a/16.

dām *Tuzak.*

d. 47b/16, 47b/19.

d. +ġa. 47b/18.

d. +ı+dın. 88b/1.

d. +ı+ġa. 49a/12.

d. +ım+ġa. 47b/19.

d. +ıŋ+ġa. 84b/7, 85a/10.

d. +nıŋ. 47b/16, 47b/17.

dām-gāh *Tuzak yeri.*

d. +da. 86a/11.

dānā *Alim, bilgin, bilgili, bilen kimse.*

d. 6b/7, 19b/6, 71b/8, 82a/8.

d. +dur. 31a/18.

d. +lar+ı. 32a/2.

d. +lar+ı+nıŋ. 56b/8.

d. bol-uŋlar. 3b/18.

d. ḳıl-dı. 4a/6.

dānāraḳ *Daha bilgili.*

d. +dur. 57a/15.

dāne *Tane.*

d. 11b/7, 75a/5, 86b/10.

d. +si+ġa. 82b/4.

dānek *Tane.*

d. 94b/12.

dāniş *Bilgi, ilim, irfan.*

d. 16a/11, 20b/14, 75b/19, 87a/5.

d. +de. 71a/1.

d. +ler+ni. 45a/12.

dānişlıġ *Bilgili dolma duırumu.*

d. 100a/7.

dānişlıḳ *bk. Dānişlıġ.*

d. bol-sa-lar. 27a/1.

dānişmend *İlim sahibi.*

d. 13b/15, 45a/12.

d. +ı+ġa. 39a/13.

d. +i. 4a/4.

d. +ler. 38a/1.

d. +ler+i. 50a/16.

d. +ler+i+din. 13b/8, 72b/8.

d. +ler+ni. 16a/4, 39a/13.

d. +sin. 16b/14.

dār *Ev, konak.*

d. +ı+sin. 90a/11.

ḍarb *Dövme.*

ḍ. 39b/5.

ḍ. +ı. 39b/18.

dār-ı esmā *Esma'nın evi.*

d. 49a/2.

dār-ı ismā'il *İsmail'in evi.*

d. +de. 44b/17.

dārü'l-mülk *Kudret, yönetme gücü.*

d. +ġa. 48a/10.

da'vā *Çözülmesi gereken mesele.*

d. 87b/18, 88a/2.

d. +ġa. 15b/1, 68a/4.

d. +sı. 64b/15.

d. +sı+nı. 63a/6.

d. ḳıl-ur. 35a/18.

d. +sı+nı ḳıl-ur. 15a/14.

d. -ur. 23b/14, 34b/12.

d. -ur-sin. 38a/4.

da'vet *Çağırma, gelmesini isteme, çağrı.*

d. 11a/11.

d. ḳıl-a. 11a/11.

d. ḳ.-ġalı. 8a/18.

d. ḳ.-ur. 35b/10, 44b/14.

da'vī *Dava.*

d. 72b/2.

davul *Davul.*

d. 47b/3.

dāyim *Devamlı.*

d. 32a/14.

dāyire *Daire.*

d. 63a/1.

d. +m+ġa. 89a/19.

d. +si. 89a/11.

d. +si+din. 97b/3.

d. +si+ni. 87a/7.

debdebe *Gürültü, patırtı.*

d. 93a/19.

d. +si. 4a/1.

d. +si+ġa. 84a/15.

d. +si+ni. 78b/3.

def' *Savma, savuşturma, kovma.*

d. +i+ġa. 20b/11.

d. ḳıl-dı. 40a/16.

d. ḳ.-ġay-lar. 33b/9.

d. ḳ.-ġay-min. 84b/4.

d. ḳ.-ġıl. 85a/1.

d. ḳ.-ġuçı. 14b/18.

d. ḳ.-sa. 85a/5.

d. ḳ.-ur+ġa. 14a/15, 50b/3.

d. ḳılmaḳ. 23a/15.

d. ḳ.+ġa. 22a/3, 46a/3.

def'aten *Bir defada, birden.*

d. 43a/14.

defīne *Çok zaman önce gömülmüş, artık sahibinin kim olduğu bilinmeyen mal, para, altın, gümüş vb. değerli şeyler.*

d. +ler+i+ni. 74b/16, 74b/17.

defn *Gömülmüş.*

d. 51a/1, 57a/2, 67a/7.

d. ḳıl-dı-lar. 59b/2.

defter *Yapıştırılarak veya dikilerek kitap biçimine sokulmuş kağıt destesi.*

d. +im. 90b/12.

d. +i+n. 3a/8, 88b/13.

d. +i+ni. 89a/2.

d. +i+niŋ. 89a/4.

degil *Değil.*

d. 7a/17, 28b/1.

dehr *Dünya.*

d. 93b/15.

delāilü'n nübüvve *Eser adı.*

d. +de. 38b/17, 40a/13, 56b/10, 59b/5.

delālet *Yol gösterme, kılavuzluk, rehberlik, aracılık.*

d. 38b/1, 46a/5, 52b/11, 64a/5, 65a/17, 77a/7, 78a/18.

d. +i. 16a/18, 18a/3, 18a/7, 34a/16, 65b/17.

d. +ler+i. 16a/3.

d. ḳıl-dı. 5a/13.

d. ḳ.-dı. 13b/14, 16a/16, 22b/15, 41a/4, 55a/3.

d. ḳ.-dı-lar. 17b/16, 39b/13, 43a/15, 59b/9, 64b/19.

d. ḳ.-ġay. 51a/12.

d. ḳ.-ġunça. 19a/3.

d. ḳ.-ıp. 45a/6.

d. ḳ.-mas. 13a/9.

d. ḳ.-sa. 64b/15, 68b/4, 85a/13.

d. ḳ.-ur. 12a/7, 14b/6, 16a/12, 16b/9, 17b/6, 18b/5, 24a/14, 35a/4, 44b/15, 56b/8, 57a/2, 62b/9, 83b/13.

d. ḳ.-ur+ı+dın. 35b/10.

d. ḳ.-ur-min. 11b/19, 12b/16.

d. ḳ.-ur-sin. 65a/2.

delīl *Kanıt.*

d. 8b/1, 8b/2, 13b/17, 15b/2, 15b/8, 16a/13, 17b/16, 45b/12, 56b/13, 57a/2, 57b/4, 70b/14, 94b/9.

d. +i. 93a/10.

d. +i+dür. 80a/8.

d. +im. 13b/15.

d. +iŋ. 13b/15.

d. +ler. 35b/12, 56b/12, 67b/11.

d. +ler+i. 11a/13, 94b/11.

d. +ni. 29a/8.

d. +ni kiltür-di. 94b/9.

d. bol-dı. 71a/12.

d. b.-ġay. 94b/10.

d. b.-ur. 13b/15.

d. ḳıl-ur. 71a/1.

delīl-i ṣaḥīh *Gerçek kanıt.*

d. +i+n+de. 57b/1.

dellāl *Yol gösteren.*

d. 74b/7, 74b/8.

dellāllıḳ *Yol gösterme durumu.*

d. ḳıl-ur. 84a/19.

dem *Zaman.*

d. 1b/13, 1b/13, 3a/16, 27b/2, 29b/3, 45b/2, 47b/3, 47b/18, 75a/13, 79b/17, 87a/4, 88a/16, 88a/19, 88b/1, 88b/12, 90a/2, 90a/12, 91b/6, 94a/16, 94a/16, 95b/12, 95b/13.

d. +de. 85a/4.

d. +ġa. 22b/11, 83b/18.

d. +ġaça. 53b/3.

d. +ge. 2a/3.

d. +i. 88b/17.

d. +iŋ. 90b/7.

d. +i+de ḳıl-dı. 9b/14.

d. ḳıl-ıp. 81a/14.

d. ural-mas. 74b/2.

dem be dem *Daima, demadem.*

d. 1b/13.

dem-be-dem *Daima.*

d. 46b/19, 59b/6.

dem-sāz *Arkadaş, dost.*

d. +lar+ı+nıŋ. 87b/10.

dendān *Diş.*

d. 85b/17.

der *Kapı*

d. +iŋ+ġa. 84a/1.

der-bān *Kapıcı.*

d. +ım+dur. 91a/12.

derd *Tasa, keder, kaygı.*

d. 66b/18, 74a/1, 91b/5, 93a/8.

d. +i+din. 91b/6.

d. +im. 85b/3.

d. bol-ma-ġay. 11b/7.

derd-i ser *Başı dertli.*

d. 11b/7, 91a/5.

derd-i sūz *Yakıcı dert.*

d. -ġa. 73b/19.

derece *Kademe, safha.*

d. 51a/18, 96a/2.

d. +din. 5a/9.

d. +ġa. 76b/4, 100a/19.

d. +ler+ġa. 76b/6, 77b/5, 91b/15.

d. +ler+i. 74a/12.

d. +ler+i+ġa. 73b/6.

d. +ler+ni. 71b/13, 98a/16.

d. +si. 59a/2.

d. +si+de. 88a/17.

d. +si+ġa. 78a/13, 85a/11.

d. +si+ni. 8a/11, 26a/18, 85a/6.

derece-yi kemāl *Olgunluk derecesi.*

d. +ġa. 2a/6.

derecü'l-derd *Derdin derecesi.*

d. +de. 58b/16.

der-gāh *Tarikatlarda dervişlerin zikir ve ibadet ettikleri ve içinde tarikatın gerektirdiği biçimde yaşadıkları yer, tekke.*

d. 33b/14, 90b/17.

d. +ı. 33b/13, 98a/9.

d. +ı+da. 12b/17, 17b/11, 24a/3, 31a/6, 32a/14, 41b/8, 74a/7, 88b/3, 89b/4.

d. +ı+dın. 7a/2, 48a/7, 73b/2, 77b/16.

d. +ı+dur. 12b/19, 41b/19.

d. +ı+ġa. 34b/9, 38a/16, 46b/15, 48a/2, 76b/1, 94a/11, 98b/18.

d. +ım+ġa. 86b/4.

d. +ıŋ+dın. 80a/17.

d. +ıŋ+ġa. 61a/5.

d. +ı+nıŋ. 88b/7.

d. +lar+ı+ġa. 65b/3.

der-geh *bk. Der-gāh.*

d. +de. 38b/12.

d. +din. 33b/14.

d. +ı+da. 55b/3.

d. +i. 33b/13.

d. +i+de+ġa. 12b/18.

derḥāl *Hemen.*

d. 7a/7, 8b/8, 10a/18, 12a/7, 14b/8, 37a/6.

derīd *Ağızdan ağıza yayılmak.*

d. 78a/12.

dermānde *Aciz, çaresiz.*

d. +ler+ġa. 6b/1, 93b/2.

d. +ler+im+niŋ. 73a/17.

d. +niŋ. 85a/6.

dermāndelik *Acizlik içerisinde kalma.*

d. +ġa. 11b/11.

ders *Ders.*

d. 90b/13.

der-üftāde *Düşkün.*

d. bol-dı. 52a/2.

dervāze *Kale ve şehirlerin, külliyelerin büyük giriş kapısı.*

d. +si+ġa. 77b/7.

dervīş *Tarikat müntesibi.*

d. 74b/2, 84a/14, 85a/7, 85a/11, 85a/14, 86b/1, 86b/5, 92b/8, 93a/10, 96b/19.

d. +ler. 48a/4, 48a/5.

d. +ler+iŋ. 89a/13.

dervīş-i ferzāne *İlim sahibi olan derviş.*

d. 86b/15.

dervīş-i ḫüdāvend *Allah.*

d. 29a/18.

deryā *Deniz.*

d. 4a/8, 4b/18, 6b/17, 30a/19, 30b/2, 30b/5, 37a/4, 42a/9, 97a/16.

d. +dın. 30b/6, 37a/6.

d. +ġa. 30b/6, 34a/9, 42a/8.

d. +lar. 98a/17.

d. +lar+ı+nı. 74a/5.

d. +sı. 58b/1, 74a/6, 78b/7.

d. +sı+da. 87a/6.

d. +sı+dın. 88b/14.

d. +sı+n. 89b/4.

d. +sı+nıŋ. 3b/11.

destār *Sarık.*

d. +ı+nı. 8a/1.

d. +lar+ı+nı. 48a/2.

destgīrlıḳ *Yardımcı.*

d. 6b/1.

d. ḳıl-sa-m. 59a/7.

d. ḳılmaḳ. 61a/6.

deşt *Çöl.*

d. +ġa. 12b/4.

d. +i+de. 29a/10.

d. +i+de+ki. 28b/5.

d. +i+din. 16a/14.

d. +i+ġa. 28a/5, 73a/18.

d. +i+ni. 47b/6, 90a/13.

devā *Şifa, ilaç.*

d. 67b/3.

devām *Bir durum üzerine sürüp gitme.*

d. 16a/9, 20a/5, 64a/11, 70a/19, 71b/7, 81b/11, 84b/6.

d. +ı. 93b/4.

devām-keşlıḳ *Devam eden.*

d. 96a/11.

devlet *Belli bir toprakta bir hükumet idaresi altında teşkilatlanmış bulunan bağımsız siyasi topluluk.*

d. 2b/11, 23b/12, 57b/2, 72a/17, 75b/3, 85b/13, 85b/13, 88a/11, 89a/1, 92a/4, 96a/13.

d. +ġa. 14b/7, 59a/1, 74b/6.

d. +i. 72b/9.

d. +i+ġa. 11a/7, 52a/12, 59a/1, 62b/7, 72b/17, 74b/19, 78a/18.

d. +im. 87b/14, 87b/16.

d. +iŋ. 88b/10.

d. +ni. 77b/13.

devlet-i iḳbāl *Güle güle, mutlulukla.*

d. 89a/2.

devlet-mend *Devletli.*

d. 89a/2.

d. +ler+niŋ. 72b/6.

devr *Zaman.*

d. 4a/16, 57b/16.

d. +i+n. 57b/12.

d. +ler+i+de. 65b/16.

d. +ni. 96a/8.

devr-i zamān *Kader, talih.*

d. 97b/3.

dıraḫşān *Parlak.*

d. 5b/9, 8a/15, 45a/19, 80a/6, 99b/5.

dıraḫt *Ağaç*

d. 1b/5, 14a/4, 43a/2, 54b/2, 63a/8, 63a/8, 63a/9, 63a/10, 63a/10, 75b/8, 83a/1.

d. +dın. 13b/19, 14a/1, 14a/5.

d. +dur. 28b/8.

d. +ġa. 42b/18, 54b/3.

d. +ı+nı. 3a/5.

d. +ı+nıŋ. 61a/1.

d. +lar. 6b/18, 90a/7.

d. +lar+ı+dın. 62b/13.

d. +nıŋ. 13b/19.

di- *Söylemek.*

d. -di. 8a/11, 12a/12, 13b/10, 22a/2, 28b/1, 38a/11, 47a/13, 55b/11, 73a/16, 99a/8.

d. -di-ler. 1b/6, 7a/7, 10b/18, 11b/15, 12a/17, 42b/4, 46a/2, 47b/15, 53b/17, 59a/8, 59a/18, 70a/2, 76b/19, 98a/6.

d. -di-ŋ. 26b/7.

d. -gen. 23b/9, 38b/5, 53a/3, 55a/11, 76b/13, 76b/14.

d. -gen+iŋ+ġa. 29b/13.

d. -gen+i+ni. 29b/6.

d. -gen+niŋ. 42a/1.

d. -gey. 26a/4.

d. -gey-ler. 74a/14, 74a/15, 76b/11, 76b/11, 76b/12, 76b/13, 77a/2.

d. -gil. 11b/18, 29a/12.

d. -güçi. 28b/18, 61b/15.

d. -mes. 23a/18, 40a/13, 78a/8.

d. -me-se. 56b/5.

d. -mes-min. 25b/2.

d. -me-sün. 21b/14.

d. -ŋler. 42b/2.

d. -p. 2b/4, 6b/11, 7a/14, 7b/9, 9a/17, 9a/19, 11a/10, 12a/6, 12a/19, 13b/16, 14a/8, 15a/1, 17b/8, 17b/17, 19a/11, 28a/13, 31b/2, 31b/8, 33a/19, 33b/18, 34b/2, 34b/9, 35a/18, 35b/3, 37b/16, 40b/18, 41a/14, 42a/6, 43a/13, 43b/6, 44a/9, 44b/10, 45b/5, 46a/7, 48b/4, 49a/14, 50a/8, 50b/16, 53a/17, 56b/1, 57b/3, 58b/8, 60a/10, 61b/1, 64b/10, 65a/5, 65a/10, 66a/15, 67a/1, 67a/4, 69b/17, 71a/18, 73b/6, 73b/15, 75b/11, 77b/9, 82a/17, 82b/3, 82b/9, 90a/15, 99a/11.

d. -pdur-lar. 29b/14, 32a/1, 66b/12.

d. -pdür-ler. 3b/7, 29a/16, 33a/8, 58b/9, 58b/16, 58b/16.

d. -r. 12b/1, 28a/17, 83a/18.

d. -r-ler. 55a/8, 80b/19.

d. -r-min. 95b/2.

d. -r-miz. 24b/7, 36a/9.

d. -r-sin. 39a/3, 46b/1, 91b/2.

d. -r-sizler. 36a/9, 67a/17.

d. -se. 2a/18.

d. -se-k. 24b/3, 24b/4, 24b/4.

d. -se-ler. 22a/13.

d. -se-ŋ. 45b/12.

d. -ü. 98a/10.

dībā *Eskiden çok makbul tutulan, genellikle desenli, ağır dokuma ipekli kumaş.*

d. 38b/2.

dibāce *Has ipek parçası.*

d. 92a/4.

d. +din. 5b/4.

d. +si+n. 4a/9.

dīdār *Güzel yüz.*

d. 74b/4, 84b/10, 85b/16, 91b/17, 93b/17.

d. +dın. 86b/13.

d. +ı+ġa. 85b/17.

d. +ıŋ+ġa. 58a/1, 90a/1.

d. +lar+ı. 46b/19.

d. +lar+ı+ġa. 77b/16.

dīdār-ı devlet *Güzel devlet.*

d. 74b/3.

dīdārlıġ *Güzellik.*

d. 98b/8.

dīde *Göz.*

d. +si+niŋ. 48a/4.

dīde-yi nergis *Sevgilinin baştan çıkaran gözü.*

d. +ler+i. 85b/11.

dik *Gibi.*

d. 2b/17, 3b/12, 5b/7, 5b/9, 5b/9, 5b/18, 6b/17, 6b/17, 8a/15, 10a/2, 10a/6, 11a/4, 22b/4, 24b/15, 25b/9, 27a/2, 27b/18, 28a/6, 32a/8, 33a/14, 38a/13, 42a/9, 42a/12, 43a/18, 45a/13, 45a/19, 45b/19, 53a/8, 54a/19, 55b/9, 64a/16, 64b/6, 67b/14, 68a/3, 69b/2, 71b/8, 74b/2, 74b/12, 74b/13, 75a/17, 75b/5, 75b/6, 75b/11, 75b/12, 75b/12, 75b/15, 75b/15, 78a/4, 80a/11, 80a/12, 81a/1, 82b/11, 82b/12, 82b/13, 82b/14, 82b/15, 85b/2, 88a/17, 89a/2, 90a/6, 90a/7, 89b/9, 92a/7, 94a/8, 94a/9, 94b/4, 99b/5, 99b/14, 100a/1, 100a/1, 100a/1, 100a/1, 100a/2, 100a/3, 100a/4, 100a/13, 100a/15.

dil *Gönül, yürek.*

d. 2b/4, 22b/15, 48b/7, 49a/11.

dilāver *Yürekli, cesur.*

d. +dür-miz. 48b/5.

d. +ler+i+ġa. 48a/12.

dilāverlik *Kahramanlık.*

d. 72b/10.

dilbā *Dil ile.*

d. 9a/6.

dilber *Gönlü kendine çeken, güzel.*

d. +im. 8b/13.

dil-cūyluḳ *Gönlü çeken.*

d. 43a/4.

dil-dārlıġ *Gönlü kendine bağlayan.*

d. 40b/3.

dil-dārlıḳ *bk. Dil-dārlıġ.*

d. 7b/10, 11a/19, 37b/17.

dile- *İstemek.*

d. -r. 45b/16, 48a/1.

dil-gīrlıḳ *Gönlü kırılmış olan.*

d. 68b/5.

dil-güşā *İç açan, gönül açan, kalbe ferah veren.*

d. bol-sun. 67b/14.

dil-ḫaste *Hasta gönüllü.*

d. +ġa bol-sa-ŋ. 90a/2.

dil-ḫastelıġ *Gönlü hasta olmuş.*

d. 38b/14.

dil-ḫvāh *Gönlün arzu ettiği, gönlün istediği, arzu edilen.*

d. 98b/10.

dilīr *Yürekli, cesur, yiğit (kimse).*

d. 60b/14.

d. bol-ġay-lar.

dil-nişīn *Gönülde yer tutan, çok hoşa giden, latif.*

d. b.-ur. 30b/12.

dil-nüvāz *Gönül okşayan.*

d. 65a/1, 87b/3, 89a/17, 89b/1.

d. +ı+dın. 41b/2.

dil-pesend *Gönlün beğendiği sevgili.*

d. 72b/2.

dil-rubārāḳ *Herkesi kendine aşık eden.*

d. +dur. 91b/3.

dil-rübā *Herkesi kendine bağlayan.*

d. 100a/12.

d. +nı. 100a/3.

dil-sūz *Yürek yakan.*

d. 91b/6.

dimāġ *Bilinç, şuur.*

d. +ı+ġa. 19a/1.

d. +ıŋ+da. 26b/10.

dimek *Demek.*

d. 69b/18.

d. +niŋ. 76b/13.

dīn *Din.*

d. 13a/6, 13a/7, 14a/14, 17a/13, 17a/19, 20b/7, 21a/15, 22b/7, 25b/1, 25b/2, 29b/17, 31a/5, 31a/11, 33a/5, 38a/9, 38a/11, 39a/11, 39b/15, 43a/8, 47a/2, 58a/12, 61b/8, 62a/17, 64a/8, 64b/2, 70a/15.

d. +de. 37a/19, 46a/13, 70a/8.

d. +de+sin. 65a/14.

d. +din. 37b/12, 38a/15, 46a/6, 46a/7.

d. +dür. 12b/12.

d. +ġa. 11b/18, 37a/16, 44a/1, 44b/14, 46a/5, 51a/2, 51a/3, 56a/3, 62a/12, 64a/5, 72a/19.

d. +i. 12b/14, 12b/14, 12b/14, 12b/14, 13a/4, 15a/6, 16b/10, 20b/6, 22b/12, 24a/18, 27b/13, 34b/13, 34b/15, 35a/4, 37a/16, 43a/3, 49b/12, 55b/8, 83b/6.

d. +i+de. 6b/7, 15a/9, 44b/10, 45b/8, 55b/11, 60a/5, 60a/11.

d. +i+din. 29a/11, 29a/12, 34b/14, 55b/10, 64a/11.

d. +i+dür. 11b/18.

d. +i+ġa. 7b/11, 12b/7, 16a/17, 16b/9, 20b/17, 21a/15, 29a/1, 34b/6, 34b/15, 37b/12, 44b/9, 45b/8, 45b/10, 49a/7, 50b/10, 60a/5, 63b/19.

d. +i+ge. 7a/12.

d. +iŋ+de. 45b/13.

d. +iŋ+ġa. 61b/15.

d. +i+ni. 13b/1, 20a/13, 21b/12, 38a/12, 45b/13, 47a/17, 69b/16.

d. +iŋiz+ler+ġa. 44a/5.

d. +iŋ+ni. 11b/1.

d. +ler. 51a/3.

d. +ler+i+din. 49a/6.

d. +ler+i+ġa. 3b/6, 3b/7, 3b/7, 65a/14.

d. +ler+i+ni. 39a/14.

d. +miz+din. 66a/16.

d. +miz+ġa. 37b/6, 50b/7, 56a/7, 56a/12.

d. +miz+ni. 67a/18, 68b/16.

d. +ni. 11b/19, 12b/15, 55b/5, 65a/15.

d. +ġa ḳıl-ġalı. 17b/12.

dinār *Para birimi.*

d. +ı. 89b/7.

d. +nı. 89b/6.

dīn-i islām *İslam dini.*

d. 49a/10.

d. +nı. 72b/13.

direm *Para birimi.*

d. 29a/3, 36b/18, 44a/7, 66b/6, 82a/11, 89b/6, 89b/7.

dirhem *bk. Direm.*

d. 89a/18.

diriġ *Diri.*

d. tut-mas-min. 86a/1.

dirīġ *Esirgeme, kıyamama.*

d. 47a/16, 47b/4.

dirs *İpek.*

d. 91a/12.

div *Dev.*

d. 71a/11.

dīvān *Meclis.*

d. 90a/12.

d. +ı+da. 87b/4.

dīvāne *Çılgın, deli, mecnun.*

d. 24b/3, 60b/16.

d. +ġa. 24b/4.

d. +ler+ni. 24b/4.

d. bol-updur. 19a/14.

divānelik *Çılgınlık.*

d. 8a/10.

dīvāne-vār *Çılgın gibi.*

d. 64b/4.

dīvān-ḫāne *Deli evi.*

d. +si+de. 88b/13.

dīvānlıġ *Hükümdarlık.*

d. 87b/5.

diyānet *Dindarlık.*

d. +ġa. 33a/15.

d. +i. 35b/9.

diyānetlıḳ *Dindarlık.*

d. 16b/4.

diyār *Memleket.*

d. 32b/11.

d. +da. 61b/2.

d. +dın. 7b/8.

d. +ġa. 6b/12, 8a/8, 32b/15, 64a/13, 86b/2.

d. +ı+da. 6b/9.

d. +ı+dın. 30a/9, 36b/16.

d. +ı+ġa. 38a/17.

d. +ıŋız+lar+ġa. 38b/3.

d. +lar+ı+ġa. 38a/16.

d. +nı. 30a/7.

d. +nıŋ. 33a/4.

dost *Sevgili, arkadaş.*

d. 6b/2, 13a/2, 13a/2, 16a/12, 52b/6, 57a/14, 61a/12, 65b/1, 65b/5, 71a/15, 71b/4, 72b/15, 74b/5, 74b/14, 74b/15, 85b/17.

d. +ġa. 77a/17, 77b/1.

d. +ı+dın. 10b/1.

d. +ı+dur-min. 37b/16.

d. +lar. 30b/19, 47b/12, 81a/10, 93b/5.

d. +lar+ġa. 30b/7, 63b/9.

d. +lar+ım. 87b/2.

d. +lar+ıŋ. 39b/8.

d. +nıŋ. 74b/15, 85a/11.

d. +um. 40a/19, 40b/4, 40b/5, 40b/5.

d. +um+dur. 14a/4.

d. +uŋ. 8b/5, 66a/7.

d. +uŋ+dur. 15a/16.

d. +uŋ+lar+nı. 19b/16.

d. bol-ġay. 71b/4.

d. b.-sa. 71a/6.

dost-dār *Arkadaş yurdu.*

d. +lar+ıŋ+nı. 84b/15.

dostluḳ *Arkadaşlık.*

d. 20b/12, 60a/13, 77a/1.

d. +ġı. 31b/6.

d. +ı+nı. 77a/5.

d. +lar+ı. 14a/11.

döpecik *Tepecik.*

d. +ġa. 63a/2.

dört *Dört.*

d. 86b/15.

du'ā *Yalvarma.*

d. 27a/15, 33b/13, 59a/12.

d. +ġa. 42b/2, 61a/3, 83b/19.

d. +lar+ı. 13a/16, 44a/2.

d. +m+nı. 6a/6.

d. +nı. 42b/9, 43b/19.

d. +nıŋ. 42b/4.

d. +sı. 94a/15.

d. +sı+nı. 17a/11.

du’ā *bk. Du’ā.*

d. ḳıl-ay. 42b/2.

d. ḳ.-dı-lar. 13a/14, 17a/10, 20a/18, 43b/14, 57b/19, 65a/7, 69a/14, 83b/18.

d. ḳ.-dı-ŋ. 42b/6.

d. ḳ.-ġay-min. 65b/1.

d. ḳ.-ġıl. 65a/19, 67b/13, 67b/16.

d. ḳ.-ıŋ. 43b/13.

d. ḳ.-ıp. 46b/16.

d. ḳ.-mas. 17a/13.

d. ḳ.-ur-min. 55b/17.

d. ḳ.-ur-sin. 17a/13.

d. -yı bed ḳıl-+dı-lar. 42b/5.

d. -may-min. 65a/19.

dūd *Duman.*

d. +ı. 19a/1.

duḫter *Kız çocuğu.*

d. 59b/14.

dūzaḫ *Cehennem.*

d. 6a/2, 7a/19, 21a/8, 44a/5, 52a/13, 54b/6, 69b/6.

d. +da. 25a/8, 34b/4, 60a/11, 71a/3, 71a/5.

d. +dın. 67b/7.

d. +ġa. 26a/14, 27b/8, 39b/5, 70b/17, 71a/2, 71b/18.

d. +ge. 60a/10.

d. +ḳa. 71a/11.

d. +nıŋ. 21b/5, 25a/8, 44a/4, 74b/19.

dü *İki.*

d. 57b/15.

dügāne *İkiz.*

d. 89b/4.

dükkān *İş yeri.*

d. 54b/11, 88b/9.

d. +ı+da. 44a/19, 87a/15.

dükkān-dār *İş yeri sahibi.*

d. +lar+ı. 87a/14.

dün *Dün.*

d. +de. 100a/15.

dünyā *Dünya.*

d. 2a/12, 25a/4, 67b/8, 67b/18, 78a/15, 78a/16, 79a/13, 79a/14, 90b/13, 91b/14, 92b/11.

d. +da. 71b/13, 85b/15.

d. +dın. 21b/5.

d. +ġa. 75a/13.

d. +lar+nı. 89a/18.

d. +nı. 98b/4.

d. +nıŋ. 79a/17, 96b/6.

d. +sı. 59a/4.

d. +sı+dın. 25a/6.

dürr *İnci.*

d. 3b/15, 100a/12, 100a/15.

d. ler+i+n. 40b/1.

dürre *İnci tanesi.*

d. +si. 44a/18.

dürr-i cavāhir *Cevherler.*

d. +i+n. 20a/18.

dürr-i cevher-bār *Cevher yağdıran.*

d. 87a/6.

dürr-i yektā *Eşsiz olan yegane.*

d. +sı. 3b/11.

dürūd *Övme sözü.*

d. 99a/19.

dürüst *Doğruluktan ayrılmayan.*

d. 44a/8, 44b/14, 58b/15.

d. +dür. 10b/9.

d. bol-dı. 99b/14.

d. ḳıl-di. 11a/12.

d. ḳ.-ur. 27b/15.

dürüstlıḳ *Doğruluk.*

d. +ġa. 16b/16.

d. ḳıl-may. 92a/9.

dürüstraḳ *Daha dürüst.*

d. 17a/15, 37b/14, 81b/6.

dürüstrāḳ *Daha dürüst.*

d. 12a/18.

düş *Düş.*

d. +ni. 82a/15.

düşenbe *Pazartesi.*

d. 4a/18, 12a/8, 97b/14, 99a/4.

düşmen *Düşman.*

d. 23a/3, 31b/6, 54a/1, 61a/12, 69b/16, 71a/15, 71b/6, 72b/10, 84b/19, 90a/19.

d. +din. 23b/5.

d. +ġa. 13a/2, 20b/14, 34b/19, 61a/10, 84a/14.

d. +im. 87b/1.

d. +lar+ıŋ+nı. 11b/2.

d. +ler. 8a/17, 22a/10, 22a/11, 30b/19, 31b/2, 42a/14, 53b/6, 53b/18, 60a/2, 80b/17, 83a/4.

d. +ler+din. 50b/16.

d. +ler+ġa. 23a/11.

d. +ler+i+din. 23a/13.

d. +ler+i+ni. 38b/4.

d. +ler+ni. 41b/6, 50b/3, 59b/17, 84b/4.

d. +ler+niŋ. 59b/7.

d. +ni. 13a/5.

d. bol-may. 7b/9.

d. +niŋ şerridin saḳla-r. 13a/9.

düşmenlik *Düşmanlık.*

d. 20b/12, 22b/12, 31b/12, 84b/19, 85a/2.

düşnām *Sövme.*

d. 21a/18, 51a/4.

d. +dın. 24a/2.

d. ḳıl-dı. 60a/3.

d. ḳ.-ġan+ı+dın. 40a/1.

d. ḳ.-ur. 25b/1, 44a/5.

d. ḳ.-ur+ġa. 40a/7.

d. ḳ.-ur-lar. 35b/3.

d. ḳılmaḳ. 21b/17.

düşvār *Zor, güç.*

d. 11b/13, 14b/17, 37b/3, 74a/14.

d. kil-di. 21a/19.

düşvārlıġ *Zorluk.*

d. +da. 53a/11.

düşvārrak *Daha güç bir şekilde.*

d. 9b/18.

d. ḳıl-dı. 56b/9.

ebr *Bulut.*

e. +i+din. 99a/1.

ebrār *Hayır işleyen.*

e. +nıŋ. 94a/10.

ebter *Kendisinden sonra zürriyyeti kalmayan.*

e. 15a/9.

ecel *Ölüm zamanı.*

e. 22a/13, 22a/15.

ecma'īn *Hepsi, bütünü.*

e. 16a/1, 16b/1, 18a/15, 23a/9, 27b/6, 29b/19, 97b/17.

ecr *Manevi karşılık, sevap.*

e. +i. 59a/4.

eczā *Parça, kısım.*

e. 96b/2.

e. +sı. 71b/16.

e. +sı+ġa. 96b/7.

edā *Bir işi yerine getirme.*

e. ḳıl-dı. 46a/7.

e. ḳ.-dı. 62a/16.

e. ḳ.-dı-lar. 46a/7, 46a/13, 99b/17.

e. ḳ.-ur. 3a/11, 97a/3.

e. ḳ.-ur-min. 13a/8.

e. ḳ.-ur-miz. 35a/7, 97a/10.

e. ḳ.-ur-sin. 63a/10.

e. ḳılmaḳ. 68a/8, 73b/15.

edeb *Haddini bilip sınırı aşmama, terbiye, nezaket.*

e. 33a/4, 60a/3, 88b/10.

e. +ler. 97a/10, 97a/10.

edib *Edepli, terbiyeli.*

e. 14a/9.

ef'āl-i şeyṭān *Şeytanın işleri.*

e. 38b/12.

efendi *Kendisine uyulan kimse, sahip.*

e. 3b/17.

efkende *Düşkün, çaresiz.*

e. +dür. 12b/17.

eflāḳ *Felekler, gökler.*

e. 90a/10.

efrād *Fertler, kişiler, kimseler.*

e. +ı+dın. 87b/11.

e. *kişiler.*

e. +ı+ġa. 79a/11.

e. +ı+nıŋ. 92a/1.

efrūz *Aydınlatan, parlatan.*

e. 98b/11.

efsāne *Asılsız, hayal mahsulü hikaye.*

e. +ler+din. 70b/5.

e. +ler+dür. 70b/8.

efżal *Faziletli, üstün.*

e. 58b/9, 80b/17.

e. ḳıl-dı. 58a/6.

efżallıḳ *Üstünlük.*

e. +ı. 79a/10.

eger *Eğer, şayet.*

e. 6b/6, 6b/11, 6b/12, 6b/19, 7a/1, 7a/9, 7a/17, 7b/6, 8a/8, 8a/10, 8a/11, 9b/19, 9b/19, 10b/18, 12a/1, 12a/2, 13b/1, 15a/15, 19b/6, 20a/9, 20b/5, 20b/6, 20b/15, 20b/16, 20b/16, 21a/2, 21b/15, 22a/8, 22a/12, 24a/4, 24a/5, 24a/8, 24b/3, 25b/8, 25b/17, 26b/4, 26b/8, 26b/9, 26b/10, 27a/1, 27a/10, 27a/11, 29a/1, 29a/4, 29a/5, 29a/11, 30a/5, 33a/3, 36a/14, 36a/17, 37a/9, 37a/17, 37b/14, 39a/4, 40b/9, 41a/6, 41b/6, 41b/10, 42a/8, 42a/14, 43a/8, 43b/5, 44b/2, 44b/7, 44b/9, 44b/18, 45b/8, 45b/12, 45b/12, 46a/7, 48b/3, 48b/3, 48b/4, 49b/7, 50a/6, 50b/13, 51b/10, 51b/12, 52a/10, 52b/12, 53b/16, 55b/4, 55b/13, 56a/12, 56b/4, 56b/9, 57a/10, 58a/19, 59a/7, 59a/8, 60b/8, 60b/11, 60b/11, 60b/12, 61a/9, 61a/10, 61a/12, 63a/1, 64a/13, 64b/15, 66a/4, 66a/6, 66b/14, 66b/15, 67a/19, 67b/1, 67b/2, 67b/8, 67b/12, 67b/18, 67b/19, 68a/9, 68a/11, 68a/13, 69a/17, 69b/8, 70b/6, 71a/4, 72a/9, 72a/9, 73b/4, 73b/11, 73b/13, 73b/13, 74a/18, 75b/13, 78b/10, 83b/15, 84b/17, 85a/5, 86a/1, 86b/4, 86a/18, 88b/7, 89b/2, 90a/4, 89b/8, 89b/9, 90b/2, 90b/11, 91a/17, 92b/1, 93a/3, 94b/5, 94b/15, 95a/11, 95b/13, 95b/15, 95b/15, 96a/2, 96a/6, 96a/15, 96b/19, 100a/3.

e. +i. 100a/10.

egerçi *Her ne kadar, gerçi.*

e. 24a/3, 58a/12, 75b/16, 77a/2.

egil- *Eğilmek.*

e. -di. 10b/3.

e. -ür. 9b/19.

egiliş *Eğilmek.*

e. +ġa. 63a/9.

ehl *Bir yerin, bir topluluğun halkından olanlar, oraya mensup bulunanlar, cemaat.*

e. 2a/15.

e. +i. 8b/15, 18a/8, 56b/12, 60a/17, 78a/17, 84a/14, 87a/5.

e. +i+din. 8b/18.

e. +i+ġa. 2b/6, 12b/18, 38b/13, 93a/8, 97a/12.

e. +iŋ. 81b/13.

e. +i+niŋ. 9a/7, 16a/4, 32b/11, 73a/7, 93a/9, 93a/11.

e. +si. 30a/10, 30a/14, 31b/15.

ehl-i ʻālem *Yeryüzü ve gökyüzündeki nesnelerin oluşturduğu bütün, evren.*

e. 89b/12.

ehl-i belā *Sıkıntı zorluk durumunda bulunan kimseler.*

e. 29a/18.

ehl-i beyt *Ev halkı.*

e. 56b/11.

e. +ni. 12a/8.

e. +niŋ. 58b/18.

ehl-i dūzaḫ *Cehennem halkı.*

e. 57a/10.

ehl-i ḥabeş *Habeş halkı.*

e. 36b/3.

ehl-i ikrām *İkram sahibi kimseler.*

e. 35a/19.

ehl-i islām *Müslüman'lar.*

e. +nı. 51b/19.

ehl-i ʻiyāl *Bir kimsenin geçindirmek zorunda olduğu aile efradı ve diğer kimseler.*

e. +imiz+ġa. 33b/4.

e. +iŋ+ni. 94a/2.

ehl-i kitāb *Kitaba inananlar.*

e. 50a/1, 37b/9.

e. -dur+lar. 49b/19.

ehl-i ḳubūr *Kabir ehli.*

e. +dın. 98b/4.

ehl-i meclis *Meclis ehli.*

e. +ġa. 70b/14.

ehl-i mev'ıẓa *Öğüt, zasihat verilen kimseler.*

e. +nıŋ. 66b/12.

ehl-i sünnet *Sünnet ehli.*

e. 94b/5.

ehl-i tārīḫ *Tarihçiler.*

e. 37a/12.

ehl-i ticāne *Gerici halk.*

e. 27b/19.

ejdehā *Ejderha.*

e. 69a/11, 69a/16.

e. +nıŋ. 69a/16.

ejdehālıḳ *Ejderhalık.*

e. 84a/18.

ejder *bk. Ejdehā.*

e. +ni. 74a/18.

e. bol-dı. 74a/17.

e. b.-ġan+ı+nı. 74a/18.

ek *Ek, ilave, dahil.*

i. 11b/7.

ekābir *Büyükler.*

e. 16a/14, 60b/2.

e. +ler. 21b/19.

e. +ler+i+din. 56b/9.

ekber *Büyük.*

e. 81b/8.

eknāf *Taraflar, yönler.*

e. +da+ki+ler. 55a/7.

ekrem *Cömert.*

e. 58b/10, 95a/8.

e. +de. 16a/9.

ekremü'l-ekremīn *Cömertlerin en cömerti.*

e. +dür. 61a/6.

ekṣer *Çok fazla.*

e. 40b/6, 64a/6, 69b/1.

elbette *Elbet, her halde, şüphesiz.*

e. 7b/15, 8a/4, 13a/9, 15a/6, 15a/8, 24b/13, 26a/8, 30a/6, 44a/9, 45a/1, 69a/17, 70b/16, 84a/15, 86b/13.

elem *Keder, üzüntü, tasa.*

e. 51b/3, 57b/15, 57b/15, 57b/16, 59b/6, 95b/4.

e. +din. 54b/14.

e. +ġa. 40a/8.

e. +ni. 33a/16.

elem-nāk *Kederli.*

e. bol-dı. 20a/2.

e. b.-dı-lar. 70b/18.

e. b.-up. 11a/19.

e. b.-updur. 39b/4.

e. b.-ur. 10b/4.

elfāẓ *Lafız, söz.*

e. 70b/4.

e. +ı. 4a/3.

el-firāḳ *Ayrılmış.*

e. 47a/16.

el-ġāzi *Gaza eden.*

e. 18a/11.

el-ḥāl *Şimdi.*

e. 11b/4, 20a/12, 34b/7, 43b/13, 65b/14, 69b/12, 73a/18, 84b/14, 85a/18, 89a/2, 89a/19.

elḥān *Name, ezgi.*

e. 75b/13.

el-ḳadr *Değerli, kıymetli.*

e. 92a/5.

el-ḳıṣṣa *Kısa hikaye.*

e. 4b/13, 7a/13, 22a/4, 26b/1, 34a/1, 34a/8, 34b/5, 38b/15, 40a/16, 44b/4, 50a/11, 51a/17, 53a/2, 60b/17, 61b/16, 65b/14, 67a/9, 70a/2, 72b/11, 73b/16, 75b/12, 80a/13, 83a/4, 85b/5, 85b/16, 86a/13, 90b/18, 91b/7, 92a/15, 92b/5, 98b/11, 100a/6.

e. +sı+nıŋ. 87b/17.

el-ḳıyas *Ölçme, kıyas.*

e. 26b/19.

el-ḳur'ān *Kuran.*

e. 9a/11.

el-ḳūy *Köy.*

e. 7a/16.

emānet *Güvenilir bir kimseye saklaması veya birine teslim*

etmesi için bırakılan şey veya kimse.

e. 17b/17.

e. +ni. 6b/1, 55a/3.

e. bol-ur-miz. 37a/17.

emīrlik *Emir olma durumu.*

e. +din. 36b/17.

emiş- *Emmek.*

e. -gen+din. 66a/12.

emmāre *Tasavvuftaki yedi mertebeden biri.*

e. 5a/9.

emn *Emin.*

e. 50b/2.

emr *Emir.*

e. 87a/6.

e. +i. 2a/8, 8a/18, 17a/1.

e. +i+ġa. 50b/12.

e. +i+ni. 67b/18.

e. +ni. 48b/18.

e. bol-dı. 9b/6.

e. b.-dı. 33a/6, 57a/17.

e. b.-ma-dı. 33a/6.

e. ḳıl-dı-lar. 63a/13.

e. ḳ.-ġay. 7a/18.

e. ḳ.-mış. 45b/2.

e. ḳ.-ur. 10a/11, 35b/10, 45a/17.

e. ḳ.-ur-sin. 24a/10.

emr-i dehr *Emretmek.*

e. 88b/13.

emr-i fermān *Buyurmak.*

e. 87a/3.

emvāl *Mallar, mülkler.*

e. +imiz+ni. 18b/14.

en'ān *Benlik.*

e. +ı. 41a/7.

encām *Son.*

e. 17a/7, 54a/8, 71a/19, 87b/13.

encümen *Meclis, cemiyet, komite, topluluk.*

e. +i+niŋ. 2b/10.

endām *Beden, vücut.*

e. +ı. 100a/14.

endīşe *Kaygı.*

e. 3a/16, 7a/10, 61a/11, 67b/2, 69b/7.

e. +de. 14a/14, 14b/7, 82b/2, 84b/13, 92a/15.

e. +din. 19b/5, 26b/1, 36a/7, 50a/12.

e. +ġa. 14a/10, 16b/12, 36b/9, 46a/19.

e. +ler. 7a/12, 22b/8, 48b/2.

e. +ler+i+ni. 94b/3.

e. +ni. 64b/16, 66a/13.

e. +si. 96b/14.

e. +si+ni. 2b/13.

e. ḳıl-dı. 25a/12.

e. ḳ.-ġan. 20a/1.

e. ḳ.-ġuçı bol-ma-sun. 63b/18.

e. ḳ.-ıp. 14a/17.

e. ḳ.-ma-ġıl. 13a/5.

e. ḳ.-ma-sa-m. 56b/4.

e. ḳ.-may-sin. 45b/7, 96a/4.

e. ḳ.-ur. 15b/11.

endūh *Gam, keder.*

e. 11a/17, 19a/1, 76b/2, 80a/9.

e. +nı. 58a/15, 61a/2.

e. *gam, keder, tasa.*

e. +nıŋ. 57b/16.

endūh-gīn *Gamlı, tasalı.*

e. +sin. 29b/4.

engil *Elbise.*

e. 29a/6, 38b/1, 38b/8.

e. +ler+i+ni. 8a/14.

engīz *Hareketlendirme.*

e. ḳıl-ġuçı. 54a/12.

engüşter *Yüzük.*

e. +i+ġa. 90a/6.

e. +i+niŋ. 75b/3.

enīs *Dost.*

e. 40b/11.

enṣār *Yardımcılar.*

e. +dın. 8b/6, 72b/18.

enṣārī *Ensardan olan kimse.*

e. 26a/14.

e. +niŋ. 72b/3.

envā' *Çeşit.*

e. 78b/1.

envā'-i 'uḳūbet *Çeşitli cezalar.*

e. +ler+i+ni. 74a/13.

envār *Nurlar.*

e. 93b/6.

envār-ı ilāhī *İlahi nurlar.*

e. 4a/2.

er *Erkek.*

e. 61a/6.

e. +ġa. 21b/7.

erba'in *Kırkıncı.*

e. 4a/13.

ercümendlik *Şerefli.*

e. +din. 86b/9.

erġanūn *Org denilen çalgı.*

e. 89a/11.

erġanūnī *Çalgıya ait.*

e. 89a/8.

erkān *İleri gelenler.*

e. 86b/16.

erkān-ı devlet *Devletin önderleri.*

e. 35a/11.

e. +i. 36b/19.

ervāḥ *Ruhlar.*

e. +ı+nı. 98b/2.

esāḳife *Alim, bilgili (kimse).*

e. +ler+ni. 35a/10.

esāṭirü'l-evvelīn *Önceki milletlere ait rivayetler.*

e. 70b/9.

esbāb *Sebepler.*

e. 83a/3.

e. +ı+nı. 87b/7.

e. -ı cüdālıḳ ḳıl-ur-min. 32a/9.

esbāb-ı büzürgvārlıḳ *Saygıdeğer bir kimsenin sebepleri.*

e. 72a/19.

eṣer *Kitap.*

e. +i. 37a/10, 46b/17, 58a/13, 59a/6, 72a/2, 89b/18.

e. +i+ni. 25b/5, 37a/3, 73a/4, 97b/8.

eṣer-i ramażān *Ramazan ayı.*

e. 31b/4.

esfele-i sāfilīn *Bir kişinin düşebileceği en aşağılık mertebedir.*

e. +ġa. 85a/5.

esīr *Savaşta düşman eline düşen kimse, tutsak.*

e. 35b/17, 81a/11.

e. bol-updurlar. 38b/6.

e. ḳıl-ur-min. 13a/10.

esīrlik *Esirlik.*

e. +ġa. 36b/17.

esrār *Gizli olan.*

e. 3a/1, 93b/5, 93b/8.

e. +ġa. 14a/13.

e. +ı. 88b/8.

e. +ı+nıŋ. 3b/11.

eşbār *Yatıştırıcı.*

e. 89a/13.

eşheb *Alacalı, aklı karalı.*

e. +im. 87b/15.

eşig *Eşik.*

e. +i+ni. 81b/2.

eşk *Göz yaşı.*

e. 36a/2.

eşk-bār *Göz yaşı yağdıran.*

e. 52a/14.

e. +ı. 38b/13.

e. +ı+nı. 3a/5.

eşk-bār-ı seylāb *Göz yaşının sel olup akması.*

e. 98b/14.

eşḳıyā *Haydut, soyguncu.*

e. +lar+dın. 40b/14.

eşrāf *Şerefli, itibarlı kimseler.*

e. 55a/7.

e. +dın. 60b/2.

etek *Etek.*

e. +i+ġa. 54b/11.

eṭrāf *Taraflar.*

e. 55a/7.

e. +ı+da. 5b/11, 11a/15, 19b/12, 47b/16, 63b/17.

e. +ı+nı. 62b/4.

e. +lar+nı. 63a/4.

eṭvār *Davranışlar.*

e. +da. 59b/11.

e. +ı+dın. 73a/19.

evād *Yer, makam.*

e. +nı. 27a/18, 93a/1.

e. +nı+da. 93a/2.

evbāḳ *?*

e. 98a/19.

evbāş *Ayak takımı, serseriler.*

e. +lar+nı. 60b/3, 60b/15.

evc *Bir şeyin en yüksek noktası, doruk.*

e. +de. 3b/14.

e. +i+de. 86b/9, 96a/13.

e. +i+din. 93a/3.

e. +i+ġa. 78b/7.

e. +i+n. 29b/4.

e. +i+niŋ. 90a/14.

e. +leri+ġa. 11b/16.

evc-i kemāl *Olgunluğun en yükseği.*

e. 28b/9.

evez *?*

e. +i+ni. 33a/13.

evḳat *Vakitler.*

e. 40b/6.

evlā *Daha uygun.*

e. 37b/14, 47a/15, 47a/16, 87b/15.

evlād *Bir anne baba için kendi oğulları veya kızları.*

e. 58b/18.

e. +ı. 21a/6.

e. +ı+nı. 36b/4.

e. +lar+ı+nıŋ. 58b/19.

evlāraḳ *Daha uygun bir şekilde.*

e. +dur. 33b/13.

evliyā *Veliler.*

e. +lar. 93a/7.

evrād *Okunması adet edinilmiş olan belli ayet, sure ve dualar.*

e. 3a/10, 97a/7.

e. +ı. 94b/16.

e. +ı+nıŋ. 93a/1.

evvel *Önce.*

e. 2b/18, 9a/15, 13a/1, 16a/1, 16a/1, 16a/2, 16a/2, 19b/11, 20a/4, 26a/17, 45b/10, 49b/1, 53a/8, 60a/19, 99b/2.

e. +din. 9b/7, 16a/1.

e. +ġı. 1b/2, 1b/3, 1b/3, 4a/5, 11a/7, 23a/1, 29b/19, 30a/19, 32b/9, 38b/16, 49b/16, 54b/18, 56b/13, 58b/6, 65b/16, 65b/16, 88a/16, 89b/8, 94b/10.

e. +i. 9b/6, 11a/15, 30b/2, 47a/14, 47a/14, 87a/5.

e. +i+de. 49b/18, 66b/1, 89a/4.

e. +i+din. 81a/13.

e. +ḳı. 49b/14, 73a/1, 87a/10.

eyle- *Etmek, yapmak.*

e. 10b/13, 52a/15, 86b/18.

e. -di. 4a/8, 4a/8, 45b/1, 81a/9, 85a/18, 86b/19, 87b/15, 91a/3.

e. -me-ŋ. 44b/7.

e. -miş. 100a/17.

e. -p. 40b/1, 44b/1, 49b/8, 52a/19, 75a/19, 80a/17, 87b/14, 91a/8, 92a/6, 92a/6, 92a/7, 94a/14, 99a/2, 99a/3, 99a/11.

e. -pdür. 45a/17.

e. -r. 3a/9, 51a/4, 72b/2, 85b/5, 94a/13, 94a/14.

e. -rġa. 88a/15.

e. -r-im. 17b/10.

e. -r-min. 44a/16.

e. -üben. 4a/9, 10b/10, 10b/11, 81a/9, 86a/12.

eyleş- *Birlikte yapmak.*

e. -ipdür. 89b/15.

eyvān *Köşk, kasır.*

e. 36b/16, 68a/6.

e. +dın. 86b/19.

e. +dur-min. 75a/6.

e. +ı+da. 40b/16, 88b/3, 89a/3, 89b/17, 90b/4.

e. +ı+ġa. 78a/15.

e. +ım. 75b/1, 75b/18.

e. +ım+dur. 91a/13.

e. +ı+nı. 86b/16.

e. +ı+nıŋ. 88b/18, 91b/11.

eyyām *Günler.*

e. +ı. 31b/8.

ezā *Eziyet.*

e. 19b/4, 21b/7, 22b/18, 23a/10, 23b/19, 25a/19, 25b/2, 27a/9, 30a/3, 31a/7, 31b/2, 32a/6, 32a/9, 32a/19, 32b/19, 33b/10, 33b/11, 36a/14, 40a/6, 40a/8, 40a/10, 41a/12, 43a/9, 43a/9, 43a/16, 43b/1, 43b/16, 46a/2, 49b/15, 51b/5, 59b/15, 60a/15, 60b/4, 60b/14, 68a/16, 69b/3, 72a/17, 79a/6, 79a/8, 79a/14.

e. +lar. 32a/13, 40b/14.

e. +sı. 33a/9.

e. +sı+nı. 40b/11.

e. ḳıl-dı-m. 41a/16.

e. ḳ.-ġan. 27b/9.

e. ḳ.-may. 7b/9.

e. ḳ.-ur. 70a/8.

e. ḳ.-ur+dın. 46a/13.

ezel *Başlangıcı olmayan geçmiş zaman.*

e. 10b/12, 95b/3, 95b/6, 97a/1.

ezelī *Başlangıcı olmayan, kadim.*

e. 23a/11, 89b/19.

ezzāt *Hoş ve güzel olan şey.*

e. 89a/18.

fācir *Kötü işler yapan.*

f. 70a/2.

f. +ler. 62a/1.

f. +ler+din. 51b/19.

f. +ler+niŋ. 60a/18.

f. +ni. 39b/18.

fāḫire *Övünen, iftihar eden, müftehir.*

f. 74b/10.

fāhiş *Aşırı.*

f. 35b/6.

faḫr *Övünme, iftihar, gururlanma.*

f. 62b/18, 75b/14, 79b/5, 87b/5.

f. -dur-min. 79b/15.

f. +ı. 77b/8.

f. +ım. 79b/13.

f. bol-a. 79b/14.

f. ḳıl-dı-lar. 79b/7.

f. ḳ.-ıp. 79b/14.

f. ḳ.-ma-dı-lar. 79b/7.

f. ḳ.-ur-lar. 79b/15.

f. ḳ.-ur-min. 79b/15.

f. ḳılmaġlıġ. 79b/8.

fā'ide *Yarar.*

f. 96b/7.

f. +ler. 16a/11.

f. ḳıl-mas. 21a/9.

fā'il *Yapan, işleyen kimse.*

f. +din. 25a/3.

faḳīr *Yoksul (kimse).*

f. 8b/1, 27b/11, 38a/12, 47b/3, 59a/7.

f. +ġa. 73a/3.

f. +ler. 47b/9, 48a/1.

f. +ler+ni. 32b/15.

f. bol-ġay. 6b/14.

faḳīrlıḳ *Yoksulluk.*

f. 52b/16.

fālcı *Fala bakmayı meslek edinmiş kimse.*

f. +dur. 24b/1.

fānī *Ölümlü.*

f. 59b/6.

f. +niŋ. 78a/16.

fāriġ *Vazgeçmiş, terketmiş, el çekmiş.*

f. 2b/7, 13a/5, 19a/6, 62a/9, 73b/17, 92b/11.

f. bol-dı-lar. 12b/11.

f. b.-dı-lar. 69a/14.

f. b.-ġan+dın. 5a/13.

f. b.-ġunça. 62a/9.

f. b.-up. 10b/4, 27b/4, 41a/9, 63a/5.

f. ḳıl-dı. 66a/13.

f. ḳ.-ġay-lar. 87b/11.

f. ḳ.-ġay-min. 6a/6.

fāriġ-bāl *Rahat, gāile ve gürültüden uzak.*

f. 60a/6, 77a/16, 80b/9.

f. +niŋ. 36a/14.

fāriġü'l-bāl *bk. Fāriġ-bāl.*

f. 33a/14.

fāriḳa *Bir şeyi ayırt etmeye yarayan özellik, ayırıcı alamet.*

f. bol-ġan+lar. 24a/18.

fāris *Atla ilgili.*

f. 49b/14, 49b/18, 49b/19, 50a/3.

f. +din. 49b/19.

farḳ *İki şeyin birbirinden ayrılmasını sağlayan değişik taraf.*

f. 36a/12, 68a/3, 68a/4, 92b/1.

farż *Şart ve gerekli olan şey.*

f. +nı. 13a/8.

f. ḳıl-dı. 5b/1.

f. ḳ.-ıpdur. 13a/7.

fāsıḳ *Doğru yoldan sapmış.*

f. 70a/2.

fāsid *Fesada uğramış, bozulmuş, bozuk, kötü.*

f. 85a/3.

faṣīḥ *Güzel, ahenkli, açık ve anlaşılır şekilde düzgün ve yanlışsız söylenen (söz).*

f. 24b/11, 44b/12, 44b/14, 63a/10, 100a/9.

fāsiḳ *Doğru yoldan sapmış kimse.*

f. 39b/18.

faṣl *Bölüm.*

f. 9a/3, 22b/19, 29b/19, 32a/18, 49b/14, 54b/17, 67a/8, 72b/3, 73a/1, 91b/17, 94a/18, 97b/7.

f. +da. 1b/3, 1b/3, 11a/6, 11a/7, 23a/1, 30a/19, 38b/15, 49b/16, 54b/18, 94b/10.

f. +dur. 1b/3, 29b/19, 49b/14, 72b/19.

f. +da kiltür-gü+m+dür. 32b/9.

f. -ül-di. 67a/12.

faṣl-ı bahār *Kışla yaz arasındaki ılık mevsim, ilk yaz.*

f. +da. 75b/8.

faṣlü'l-ḫiṭāb *İki söz arasını ayıran kelime veya isimlerden biri. Ön sözden sonra asıl maksada giriş.*

f. 97a/13.

fāş *Meydana çıkmak, açığa çıkmak.*

f. bol-dı. 2b/3.

f. b.-dı. 31a/8, 49b/18, 79a/1.

f. ḳıl-alı. 47b/8.

f. ḳ.-ur+nı. 20b/7.

f. ḳılmaḳ. 29a/13.

fāyda *bk. Fā'ide.*

f. 14a/15.

fāyide *bk. Fā'ide.*

f. 22a/4, 28b/17, 63b/3, 84a/14.

f. +si. 30b/14.

fāżıla-yı kāmile *Olgun, fazilet sahibi kimse.*

f. 58b/2.

fāżılraḳ *Daha hlaklı.*

f. +ı. 78b/11.

f. +ı+dur. 73a/3.

fażīlet *Kıymet, değer ve üstünlük, meziyet.*

f. 75b/12, 75b/18.

f. +de. 94a/13.

f. +dür. 9a/12, 58a/12.

f. +i. 59b/4, 93a/10.

f. +iŋ. 68a/6.

f. +i+niŋ. 93a/9.

f. +ler+i. 11b/3, 66b/1.

f. +ler+i+de. 12a/8.

f. +ler+i+din. 58b/1.

fażl *Alicenaplık ve cömertlik.*

f. 61a/6, 78b/6, 89a/2.

f. +ı. 40a/15.

f. +ı+dın. 28b/12, 94a/18.

f. +ı+n. 99a/2.

fażl-ı ‘ināyet *Fazilet ve kemal sahibi olanlar.*

f. +im. 78b/4.

fażl-ı kemāl *Fazilet ve kemal sahibi olanlar.*

f. 88b/18.

f. +i+niŋ. 87a/9.

f. +ler+i+ni. 79a/12.

fażl-ı nā-mütenāhī *Sonsuz iyilik ve güzellik sahibi.*

f. 35b/7.

fedā *Bir şey uğrunda değerli bir şeyden vazgeçme.*

f. 13a/10, 29a/13, 80b/10, 81b/11, 90a/1, 90a/2, 90a/2, 94a/14.

f. +sı. 23b/7.

f. bol-ġay. 83b/9.

f. b.-sun. 23b/6.

f. ḳıl-ıp. 80b/11.

f. ḳ.-ur. 80b/13, 80b/16.

fehm *Anlama, anlayış, idrak.*

f. bol-+adur. 42a/1.

feḥvā *Anlam, mana.*

f. +sı+ġa. 42b/4.

felek *Gökyüzü, sema.*

f. 10b/10, 29b/4, 47a/1, 73a/14, 74a/2, 75b/8, 75b/14, 76b/3, 77a/16, 77b/7, 78a/15, 80b/18, 86b/15, 87a/6, 87a/7, 87a/10, 87a/14, 87a/18, 87b/9, 87b/14, 87b/16, 88b/2, 88b/9, 88b/13, 88b/19, 89a/13, 89a/15, 89a/18, 90a/3, 90a/4, 90b/9, 90b/16, 90b/17, 90b/19, 91a/1, 92a/6, 92b/5, 92b/10, 95a/7, 96a/9, 96a/11, 98a/17, 98b/1.

f. +de. 91b/18.

f. +din. 91a/6, 94b/16, 95b/19, 99a/3.

f. +ġa. 88a/16, 91a/2, 91a/3.

f. +i+niŋ. 94b/14.

f. +ler+din. 94a/15.

f. +niŋ. 90a/3, 94b/15, 96a/3, 96a/7.

felekü’l-eflāk *Gökler.*

f. 96a/6.

felek-vār *Gökyüzüne ait.*

f. 87b/17.

fend *Hile, yalan.*

f. +i+de. 16a/10.

fenn *Matematik, fizik, kimya, biyoloji vb. ispat ve tecrübeye dayanan ilimlerin ortak adı.*

f. 16b/3, 26a/17.

fennī *Fenle ilgili.*

f. +niŋ. 11a/8.

ferāġat *Hakkından isteyerek vazgeçme.*

f. 53a/10, 54a/17.

f. +de. 50b/2.

ferāḥī *Şeklinin bozulmasını, püskülünün dağılmasını önlemek için eskiden feslerin tepesine konan ince madeni levha.*

f. 5a/11.

ferāmūş *Unutma, hatırdan çıkarma.*

f. 23b/8.

f. ḳıl-sa-ŋ. 41b/11.

ferāset *Hemen anlama, çabuk kavrama.*

f. 14b/13, 36b/7.

f. +i. 22b/8.

ferḫunde *Uğurlu.*

f. 14a/18.

ferīkān *İnsanlar.*

f. 7a/16.

ferişte *Melek.*

f. 7a/1, 10b/8, 15b/5, 24a/7, 68a/1, 75b/13, 79a/7, 81a/2, 84a/3, 99a/18, 99b/1, 99b/16, 100a/6, 100a/8.

f. +din. 42a/13, 42a/16, 78a/8.

f. +dür. 7a/2, 7a/8.

f. +dür-min. 42a/8, 42a/11, 42a/16.

f. +ler. 4b/9, 8a/19, 10b/16, 10b/18, 18b/9, 25a/10, 42b/1, 42b/4, 42b/7, 42b/8, 47b/17, 48a/8, 48a/11, 48a/14, 71a/5, 71a/8, 76b/3, 77b/11, 79a/1, 88b/9, 90b/10, 91b/7.

f. +ler+din. 18b/2, 79a/10.

f. +ler+ġa. 11a/5, 68a/18, 71a/2, 81a/1.

f. +ler+i. 77b/9, 91b/6.

f. +ler+i+ġa. 98b/1.

f. +ler+i+niŋ. 78b/17.

f. +ler+ni. 24a/6, 68a/19, 68b/2, 68b/10.

f. +ler+niŋ. 2a/1, 42a/7, 73b/19, 78a/9, 96a/5.

f. +ni. 8b/8, 42a/7, 98b/3.

f. +sin. 42a/11, 42a/14.

ferişteh *bk. Ferişte.*

f. 5b/11.

f. +ler+niŋ. 12b/14.

fermān *Emir, buyruk.*

f. 4a/2, 19a/4, 19b/6, 19b/8, 20a/3, 24a/6, 42a/8, 42b/1, 51a/1, 55b/17, 56a/5, 56a/16, 61a/19, 75b/2, 80a/14, 80a/18, 83a/2, 84b/5, 84b/9, 84b/19, 85a/9,

87a/6, 87b/18, 92a/9, 98a/12, 98a/13, 99a/13.

f. +dur. 5b/13, 62b/16.

f. +ġa. 33a/6.

f. +ı. 4b/12, 37a/5, 58a/12, 63a/8, 80b/18, 88a/10, 98b/11.

f. +ı+da+dur. 42a/5.

f. +ım. 87a/19.

f. +ıŋ+da. 24a/6.

f. +ı+nı. 64b/16, 69b/16.

f. +ı+nı tut-gil. 20b/1.

f. +nı. 19b/3, 20b/7.

f. bol-dı. 24a/8.

f. b.-dı. 80b/5, 81b/14, 87a/7, 91a/6.

f. b.-ġay. 25a/9.

f. b.-updur. 50b/16.

f. ḳıl-di. 11b/6.

f. ḳ.-di. 11a/10, 19a/17, 21a/9, 92a/10.

f. ḳ.-gey. 7b/6, 8a/19.

f. ḳ.-me-di. 68a/10.

f. ḳ.-ur-sin. 22b/15.

f. kil-ür. 19b/2.

f. kiltür-ür-di. 14b/5.

fermānber-dār *Aldığı emri yerine getiren, muti.*

f. +ı+nı tut-gil. 20b/1.57b/10.

ferseng *Ölçü birimi.*

f. 44a/17.

feryād *Yüksek sesle ve kuvvetle bağırma.*

f. 60a/3.

f. +ġa kil-di. 54b/14.

f. -ip. 33b/7.

f. ḳıl-dı. 26a/3.

f. ḳ.-dı. 36a/19, 37a/8, 46a/5, 49a/16, 54a/18, 63b/18, 75b/15, 89a/12.

f. ḳ.-dı-lar. 55b/7, 55b/10.

f. ḳ.-ıp. 40a/18, 53a/13.

f. ḳ.-ur. 40b/18, 54b/1, 54b/5.

ferzend *Oğul, erkek çocuk.*

f. 13a/4, 20b/13, 22b/6, 41b/4, 50b/10, 59a/18, 65a/14, 70a/14, 70b/7, 97a/15.

f. +i. 36b/3.

f. +im. 30b/1, 32a/8.

f. +im+ni. 22b/9.

f. +i+ni. 12a/15, 77b/12.

f. +i+niŋ. 12a/14.

f. +iŋ+ler+ġa. 40b/18.

f. +iŋ+ler+ni. 22b/10.

f. +ler+i. 17b/2, 20b/9, 27b/17, 58b/12.

f. +ler+i+niŋ. 58b/18.

f. +ni. 11b/14.

f. +i bol-dı. 32b/7.

f. +i+din kiç-ip. 64b/4.

f. oḳu-dı-lar. 12a/14.

ferzend-i ercümend *Topluluğun çocukları.*

f. +im+ġa. 41a/12.

fesād *Tabii halden çıkma, bozulma, bozukluk.*

f. 70a/18, 96b/13.

f. bol-ġu+sı+dur. 50b/11.

feṣāḥat *İfadede, kelimelerden her birinin açık, doğru ve anlaşılır kullanılması.*

f. 24b/11, 46b/10.

f. +i+din. 62a/18.

feşānraḳ *Saçan, dağıtan.*

f. 99a/1.

fetḥ *Ele geçirme, zaptetme.*

f. 38a/19, 89a/4, 93b/18.

f. bol-ġan. 32b/7.

f. bolmaḳ+ı+nıŋ. 80a/8.

fetḥallah *Allah'ın fethi.*

f. 39a/11.

fetret *İki peygamberin gelişi arasında geçen süre.*

f. 10b/14.

fetvā *Bir mesele hakkında şeriatın hükmünü anlamak için sorulan soruya müftü tarafından muhatap zikredilmeden verilen cevap.*

f. +sı+nı. 91b/9.

fevr *Alelacele, birdenbire, derhal.*

f. 10b/5.

fevt *Ölüm.*

f. bol-dı. 32b/6.

f. b.-dı. 66b/12.

f. b.-ġan+dın. 71a/10.

f. b.-ġan+ı. 54b/18.

feyż *Verimlilik, bolluk, bereket.*

f. 3b/12, 96b/3.

feyż-resān *Feyiz eriştiren, bereket ve bolluk getiren.*

f. 90b/7.

feżā *Gök, gökyüzü.*

f. +sı+da. 4a/1.

feza' *Korkudan dolayı inleyip sızlama.*

f. +ġa. 89a/10.

feżāyillıġ *Faziletli olma durumu.*

f. 100a/7.

fıçaḳ *Bıçak.*

f. 78a/4.

fırḳa *İnsan topluluğu, cemaat.*

f. 63a/17, 63a/17.

f. +nıŋ. 7a/18.

f. bol-dı. 65a/19.

fırṣat *Bir şeyin yapılması için uygun düşen.*

f. 7b/10, 32a/1, 32a/1, 34a/8.

f. +da. 2a/9.

f. +dın. 10a/7.

f. +nı. 29a/2.

fısḳ *Hak yoldan çıkıp her türlü günahı işlemeyi huy hâline getirme.*

f. 35b/11.

ficūr *Ahlak kurallarına aykırı yaşama.*

f. 35b/11.

fī-elḥāl *bk. Fī'l-ḥāl.*

f. 41a/14.

fiġān *Feryat, bağırma.*

f. ķıl-ıp. 60a/3.

fikār *Yaralı, mecruh.*

f. 85b/4.

fikr *Düşünce.*

f. 7a/10, 3a/16, 3a/17, 14a/10, 50b/8, 92a/15, 94a/9, 96a/16, 96b/14, 96b/18.

f. +de. 14b/7.

f. +i. 2a/14, 31b/11.

f. +i+de+dür-miz. 68a/16.

f. +i+ġa. 96b/19.

f. +iŋ. 24b/14.

f. +ġa tüş-ti-ler. 31b/3.

f. ķıl-ay. 42a/6.

f. ķ.-dı. 34b/1, 64b/12.

f. ķ.-ġay-min. 24a/18.

f. ķ.-ġıl. 24b/13.

f. ķ.-may-sizler. 94a/10.

fikr-i mā-sivā *Allah'ü tealadan başka her şeyi unutmak.*

f. 33b/14.

fikr-i vesvese *Kötü fikir.*

f. 67b/2.

filān *Bir nesneyi bildiren kelimelerden sonra ona benzer şeyleri ayrıca saymamak için kullanılır.*

f. 14a/1.

fi'l-ḥāl *O anda, hemen şimdi.*

f. 17a/1, 30b/7, 39a/10, 62a/10, 63a/8, 69a/8, 82b/19, 83b/10, 84b/5.

firāġ *Ayrılık.*

f. +ı. 93a/7.

firāķ *bk. Firāġ.*

f. 35a/8, 42b/12, 66b/19, 82b/13, 85b/7, 88a/11.

f. +ı+da. 12a/14.

f. +ı+dın. 8b/19.

f. +ı+ġa. 59b/2.

f. +lar+ı+da. 33a/10.

firāset *bk. Ferāset.*

f. 84a/16.

firāş *Yatak, döşek.*

f. +ı. 63a/19.

f. +ı+n. 47a/1.

f. +lar+ı+ġa. 66b/16, 98a/14.

f. bol-dı. 66b/6.

firdevs *Cennet.*

f. 91b/16.

firīb *Aldatma.*

f. 33b/13, 61b/14.

firīfte *Aldatılmış.*

f. 64b/6, 92b/17.

f. bol-up. 33b/4.

f. b.-ur. 89b/1.

firḳat *Ayrılık.*

f. 7a/15.

f. +ni. 7a/16.

fīrūze *gök rengi.*

f. 75a/11.

fīrūze-renk *bu renkte olan.*

f. 87a/3.

fitne *Karışıklık.*

f. 50b/11, 70a/18.

f. +ni. 33b/8.

furṣat *bk. Fırṣat.*

f. 74a/10.

f. +da. 8a/18, 25a/8, 39a/18, 47a/11, 50a/4, 54a/17, 79a/4, 94b/19.

f. +nı. 69a/7.

fülān *Falan, filan.*

f. 38b/6, 38b/6.

f. +ı+nı. 71b/4.

fütārlıġ *Aldırışsız olma durumu.*

f. 100a/11.

fütūr *Bezginlik, usanç, bıkkınlık.*

f. 66a/1.

f. +ı. 8b/2.

f. bol-ġan+ġa. 8b/15.

füzūn *Fazla, çok.*

f. 85b/4.

ġadap *Aşırı hiddet, intikam alma duygusu ile karışık öfke.*

ġ. +nıŋ. 28b/6.

ġadrlıġ *Hainlik yapma.*

ġ. 10b/1.

ġāfil *Çevresinden ve gerçeklerden habersiz olan.*

ġ. 80a/13.

ġ. bol-ma-ġan. 93b/17.

ġ. b.-ma-ġay-miz. 56a/1.

ġaflet *Çevresinde olanları farkedememe.*

f. 72b/14.

ġafr *Çok mağfiret eden.*

ġ. 6a/2.

gāh *Bazan, bazı zaman.*

g. 2a/5, 2a/5.

gāhī *Ara sıra, bazen.*

g. 10a/2, 22b/4, 28a/10, 52a/16, 52a/16, 52b/3, 59a/13, 64b/9, 73a/12, 73a/13, 82a/18, 82a/18, 82a/18, 82a/19, 82a/19, 82b/1, 82b/1, 82b/1, 82b/1, 82b/3, 82b/4, 82b/4, 84a/16, 84a/16, 84a/17, 84a/17, 84a/17, 84a/18, 84a/18, 84a/19, 84a/19, 85b/2, 85b/2, 87a/10, 87a/11, 88a/16, 88a/17, 88b/14, 89a/11, 89a/11, 98a/1.

g. +ġa. 77b/4.

ġalaṭ *Yanlış.*

ġ. 31b/11, 64a/8.

ġ. +ġa. 43a/15.

ġalebe *Galip gelme.*

ġ. +si. 9a/1.

ġ. +si+din. 3b/12, 54b/9.

ġ. ḳıl-adur. 9a/17.

ġ. ḳ.-dı. 85a/18.

ġ. ḳ.-ġan bol-sa. 67b/3.

ġālib *Üstün gelen.*

ġ. 27a/10, 78a/1.

ġ. +dür. 24b/9, 37a/17.

ġ. +niŋ. 66b/3.

ġ. bol-dı. 13b/2, 6a/4.

ġ. b.-dı. 43a/3.

ġ. b.-ma-sa. 50a/6.

ġ. b.-sa. 56a/5, 95b/14, 95b/15, 95b/15, 95b/16, 95b/18.

ġ. b.-up. 1b/8.

ġ. b.-ur. 84a/14.

ġ. b.-ur-lar. 50a/4.

ġ. b.-ur-miz. 50a/1.

ġ. bolmaḳ+ı. 50a/8.

ġ. ḳılmaḳ. 23a/12.

ġ. kil-di. 46a/11.

ġ. k.-di. 49b/18, 50a/3.

ġ. k.-gen+i. 33b/16.

ġ. k.-se. 27a/11.

ġam *Kaygı, tasa, keder.*

ġ. 11a/17, 19a/1, 29b/1, 29b/3, 29b/4, 29b/5, 33a/16, 41b/3, 42a/19, 47b/3, 51a/2, 53a/11, 57b/15, 57b/16, 58a/18, 59a/6, 59b/6, 61a/2, 61a/11, 61a/12, 66b/17, 76b/2, 80a/9, 80a/10, 82a/15, 83b/8, 86b/14, 88b/1.

ġ. +da. 82b/3.

ġ. +dın. 6a/5, 9a/1, 11a/19.

ġ. +ı. 41b/4.

ġ. +ı+da. 73b/18.

ġ. +ıŋ ḳıl-dı. 85b/3.

ġam yi- *Kaygılanmak, tasa etmek, üzülmek.*

ġ. -me. 51a/2.

ġ. -me-gil. 82a/15, 83b/8.

ġamçı *Kamçı.*

ġ. +nı. 28b/13.

ġam-gīn *Gamlı, kederli.*

ġ. 59a/6, 66a/3, 75b/12, 82b/12, 98b/13.

ġ. bol-dı. 59b/3.

ġ. b.-dı-lar. 8b/3, 31a/14, 43a/9, 50a/2.

ġam-güsār *Gam keder gideren, teselli veren.*

ġ. +ı. 41b/2, 93a/6.

ġam-güsārlıḳ *Gamlı olma durumu.*

ġ. ḳıl-ıp. 11a/19.

ġam-ḫāne *Gam yeri.*

ġ. +si+din. 85b/7.

ġam-ḫvār *Gam çeken, kederlenen, tasalanan, üzülen.*

ġ. 29b/2, 57b/15, 59a/18, 86b/14.

ġ. +lar+ı. 11a/17.

ġam-ḫvārlıġ *Üzüntü içinde bulunma durumu.*

ġ. 40b/3.

ġam-ḫvārlıḳ *bk. Ġam-ḫvārlıġ.*

ġ. 37b/17.

ġam-ḫvārluḳ *bk. Ġam-ḫvārlıġ.*

ġ. +ġa. 43a/4.

ġam-ı ġuṣṣa *Gamlı, kederli.*

ġ. +dın. 69a/1.

ġam-ı seyl-i belā *Ansızın gelen felaket, sıkıntı veren şey.* 29b/2.

gām-kār *Dert ortağı.*

g. 28b/11, 52a/14.

g. +ı. 90a/12.

gām-kārlıḳ *Dert ortağı olma durumu.*

g. ḳıl-ıp. 7b/10.

ġammāzlıḳ *Birinin ayıbını ortaya çıkarma, arkasından çekiştirme, söz taşıyıcılık.*

g. ḳ.-ġay. 84b/19.

ġam-nāk *Gamlı, kederli, tasalı.*

ġ. 11a/19, 24a/2, 34b/18, 40a/17, 43b/6, 83b/4.

ġ. +sin. 43a/6.

ġanī *Zengin.*

ġ. 42a/17.

ġanīmet *Beklenmedik zamanda ve şekilde ele geçen şey veya fırsat.*

ġ. 2b/6, 16b/17, 20b/8, 22a/18, 29a/2, 31b/7, 63b/14, 66a/18, 69a/7, 73a/12, 73b/7, 80b/14.

ġ. +dür. 94a/2.

ġ. +ler. 87b/4.

ġ. +ler+i+din. 65b/4.

ġār *Mağara.*

ġ. 2b/1, 83a/2, 83b/1, 84a/3, 84a/11, 84b/8, 84b/18, 85b/3.

ġ. +da. 2a/14, 83a/4, 84a/7, 84a/7, 85b/5, 85b/6.

ġ. +da+dur. 83b/14.

ġ. +ġa. 2a/17, 82b/19, 83b/2, 83b/15, 84b/1, 84b/9, 84b/17.

ġ. +ı+nıŋ. 11a/15.

ġ. +nı. 2a/17, 84b/2.

ġ. +nıŋ. 82b/4, 82b/6, 82b/9, 83a/1, 83b/14, 84b/9.

ġ. +nıŋ+nı. 14b/15.

ġarāyib *Şaşılacak tuhaf şeyler.*

ġ. 73a/4.

ġ. +i. 3a/1.

ġ. +ler+i+ġa. 96a/15.

ġ. +ler+i+ni. 74a/12, 96a/14.

ġaraż *Gaye, maksat, arzu, istek.*

ġ. 47b/9, 90b/18, 91b/13.

ġ. +ġa. 56a/8, 3a/11.

ġ. +ı. 85b/7.

ġ. +ı+nı. 90b/19.

ġ. +ıŋ+lar. 83b/14.

ġ. +lar+nıŋ. 27a/10.

ġaraż-ālūd *Arzu içerisinde olan.*

ġ. bol-ġay. 64b/12.

ġarb *Dört ana yönden güneşin battığı yön, batı.*

ġ. +ı+ġa. 60a/1.

ġareż *Düşmanlık.*

ġ. 20b/15, 26b/11.

ġarīb *Kimsesiz, zavallı, biçare (kimse).*

ġ. 4b/5, 15a/13, 64a/13, 85a/7, 85a/14.

ġ. +ler+din. 64a/15.

ġ. +ler+ni. 32b/15.

ġ. bolmaḳ. 80a/10.

ġarīblıḳ *Kimsesizlik.*

ġ. +ġa. 80a/11.

ġarīb-vār *Kimsesiz olma durumu.*

ġ. ḳıl-ıp. 36b/17.

ġarīz *Genç, dinç.*

ġ. 71a/5, 71a/8, 71a/10, 71a/11, 71a/11, 86b/9.

ġ. +ġa. 71a/2.

ġ. ḳıl-ġay. 6b/15.

ġarḳ *Boğulma.*

ġ. 85b/4, 100a/15.

ġ. ḳıl-sun. 42a/9.

ġarḳlu *Batma durumu.*

ġ. 28b/8.

ġār-rāz *Mağarada gizlenmiş olan şey.*

ġ. 84a/19.

ġavġa *Kavga.*

ġ. 60b/16, 68a/17.

ġavr *En dipteki yer.*

ġ. +ı. 97a/11.

ġayb *Gözle görülemeyen.*

ġ. 2b/15, 3a/1, 3b/11, 4a/9, 47a/18, 74b/1, 75b/2, 77b/14, 91b/11, 93a/2, 95b/3, 96b/6.

ġ. +dın. 1b/11, 2b/13, 47b/13, 84b/14.

ġ. +ġa. 70a/15, 77b/10.

ġ. +nı. 70a/14.

ġ. bol-dı. 6a/4.

ġ. b.-dı. 6a/11, 7a/7.

ġ. b.-sa. 7a/2.

ġaybī *Gözle görülemeyen şey.*

ġ. 44b/6.

ġāyet *Çok, pek, pek çok.*

ġ. 8b/19, 82b/14, 86b/9.

‘ġāyet-i zevḳ *Hoşa giden bir şeyi yapmaya çaba gösterme.*

ġ. 36a/2.

ġayr *Başka bir kimse.*

ġ. +dur. 76b/12, 76b/12.

ġ. +ı+dın. 78b/2.

ġ. +ı+ġa. 35a/14.

ġ. +ı+nıŋ. 33b/12, 77b/4.

ġayret *İçten gelerek çalışma, belli bir şey için çabalama, didinme, çaba.*

ġ. 72b/10, 90b/19.

ġ. +i. 89b/6, 95b/13.

ġayr-ı yüz *Onun yüzünden başka.*

ġ. +i+din. 58a/13.

ġayūr *Çok gayretli.*

ġ. 72b/10.

ġ. +ı. 92b/5.

ġażab *Öfkelenmek, hiddetlenmek, kızmak.*

ġ. 48b/6, 52a/4.

ġ. +da. 20a/16.

ġ. +dın. 21a/5.

ġ. +ı. 61a/10.

ġ. +ı+dın. 21a/9.

ġ. +ım+dın. 11a/9, 19a/19, 28a/9.

ġ. +ıŋ. 61a/14.

ġ. ḳıl-ur. 28a/12.

ġażab-nāk *Hiddetli, öfkeli, kızgın.*

ġ. 22b/7.

ġ. +dur. 41a/7.

ġ. bol-dı. 34b/18.

ġ. b.-dı. 46a/3, 69b/9, 71a/16.

ġ. b.-up. 19a/14, 34b/1.

ġazāt *Savaş.*

ġ. 58a/17.

ġ. +dın. 58a/17.

ġ. +ı+da. 13a/16.

ġāze *Kadınların süslenmek maksadıyle yüzlerine sürdükleri kırmızı renkli düzgün, allık.*

ġ. +si+ni. 91a/10.

gedā *Dilenci, yoksul, fakir.*

g. +dur-min. 32a/15.

g. +sı. 38a/12, 91b/17.

gedālıḳ *Dilenme durumu.*

g. 89b/7.

g. +dın. 25a/6.

gedāyī *Dilencilik.*

g. +m. 32a/16.

genc-i revān *Yürüyen hazine.*

g. 3a/6.

gencīne *Hazine.*

g. +si+din. 85a/4.

genç *Genç.*

g. 10b/13, 40a/20, 68a/5.

g. +i+ni. 75b/2.

g. +i+niŋ. 92a/3.

gene *Yine.*

g. 74a/1.

ger *Eğer.*

g. 22a/15, 28b/11, 29b/4, 61a/12, 64b/6, 67b/8, 67b/19, 69b/8, 86b/1, 86b/18, 94a/15.

gerçi *Aslına bakılırsa.*

g. 28a/15, 32a/15, 44b/3, 78b/9.

gerd-i ġubār *Toz toprak.*

g. 71b/17.

gerdiş *Dönme, dönüş.*

g. +i. 87a/8.

g. +i+din. 77a/16, 87a/5, 98a/17.

g. +i+ġa. 89a/11.

gerdūn *Dünya, sema, felek.*

g. 91b/7.

gez *Kez, defa.*

g. 83b/4.

ġılāf *Kılıf.*

ġ. +ı+da. 91b/19.

ġ. +ı+dın. 72b/10, 87b/13.

ġıll *Düşmanlık.*

ġ. 99b/11.

ġılmān *Cennette hizmet eden delikanlılar.*

ġ. 91b/16.

ġışş *Kin.*

ġ. 99b/11.

ġıyāṣ *Yardım.*

ġ. 18a/11.

ġıybet *Gıybet.*

ġ. 70a/5.

ġ. ḳıl-ur.

ġıżā *Gıda.*

ġ. +nı. 96b/6.

ġ. +sı+dın. 90a/8.

gibr *Büyüklük taslayan.*

g. 79a/14.

gird *Yuvarlak.*

g. +ler+i+n. 61a/9.

girdār *İş, amel, fiil.*

g. 73a/19, 74b/3, 88a/14, 98b/19.

g. +ġa. 35b/11.

g. +ı+nı. 24b/13.

g. +lar+ı+dın. 32b/11.

g. +lar+ı+ġa. 43b/7.

girdārlıḳ *Amellik.*

g. 89b/10.

girdarluḳ *bk. Girdārlıḳ.*

g. 16a/6.

girdigār *Allah.*

g. 39a/12.

girdiġubār *Uçuşan toz toprak.*

g. +lar+ı+nı. 40b/3.

g. ḳıl-dı-lar. 40a/9.

girif *Tutma, yakalama.*

g. 75b/2.

giriftār *Tutulmuş, yakalanmış, tutkun.*

g. 29b/16, 66b/19, 88b/17, 94b/2.

g. +ı. 100a/14.

g. bol-dı. 26a/14.

g. b.-dı. 81a/16.

g. b.-ġay. 25a/11.

g. b.-ġay-lar. 36b/10.

g. ḳıl-ġay-lar. 86a/10.

g. ḳ.-ur. 27b/12.

girişme *Naz, işve, kaş ve gözle yapılan işaret.*

g. +ler. 75b/1.

girīzān *Kaçan, firar eden.*

g. 92a/7.

giryā *Ağlama, ağlayış.*

g. 100a/12.

giryān *Ağlayan, ağlayıcı.*

g. 26a/9.

giyāh *Ot.*

g. 43a/2.

g. +ġa. 95a/18.

ġonça *Henüz açılmamış çiçek.*

ġ. +nıŋ. 75b/10.

göşt *?*

g. 63b/5.

ġubār *Toz, ince toprak.*

ġ. 59b/10, 81a/15, 89a/13.

ġ. +ı. 58b/12, 92a/11.

ġ. +ı+ġa. 89a/13, 89b/15.

ġ. +ıŋ+ġa. 90a/2.

ġ. +nıŋ. 94a/19.

ġ. bolmaḳ+dın. 22a/1.

ġubār-ı ḫaṭır *Gönlünün toz gibi olması.*

ġ. 32a/8, 100a/11.

ġulām *Köle.*

ġ. +ıŋ. 23b/7.

ġ. 90b/16.

ġulġule *Dalga dalga ortalığa yayılan gürültü.*

ġ. 88a/4.

gūr *Mezar.*

g. +da. 71b/18.

ġurbet *Yabancı memleket.*

ġ. 30a/9, 80a/7.

ġ. +ler+ni. 61a/17.

gūristān *Mezarlık.*

g. 59b/2.

g. +ı. 59b/2.

ġurūb *Topluluk.*

ġ. 62a/2.

ġurūr *Kendini beğenme.*

ġ. 10b/1.

ġurūr-ı cāh *Kibirli olma durumu.*

ġ. 67b/6.

ġusl *Yıkanma.*

ġ. 46b/6, 46b/7, 99a/16.

ġ. ḳıl-ġıl. 65a/15.

ġ. ḳ.-ıp. 56b/15, 65a/16.

ġ. ḳılmaḳ. 97a/14.

ġuṣṣa *Gam, keder, hüzün.*

ġ. +nıŋ. 57b/16.

ġ. +sı+dın. 8b/11, 79a/13.

ġ. +sı+nı. 41b/4.

gūteh *Kısa.*

g. 96a/4.

gūy *Söyleme.*

g. 17b/8.

g. +lar+da. 48a/15.

gūyiyā *Güya, sanki.*

g. 3b/16.

güdāz *Yanma, erime.*

g. 95a/16.

güft *Söz, laf, lakırdı.*

g. 48a/15.

güftār *Söz, kelam.*

g. 93b/1.

g. +lar+ı+dın. 32b/11.

güft-gūy *Dedikodu.*

g. +ġa. 70b/17.

g. +ı+dın. 6a/6.

g. +nı. 48b/8.

güher *Cevher.*

g. 3a/9, 49a/10, 88a/3, 99a/15, 100a/8, 100a/15.

g. +i. 75b/16.

g. +ler+i. 3a/3.

g. +niŋ. 54a/12.

güher-ābdār *Parlak cevher.*

g. 41a/19.

güher-niṣār *Cevher saçan.*

g. 3a/7, 87a/6.

gül *Gül.*

g. 40b/2, 75b/4, 75b/8, 86a/12, 88b/3, 88b/16, 90a/6, 91b/16, 92b/17.

g. +i. 4a/10.

g. +ler+i+de. 88b/4.

g. +ler+i+ni. 3b/19.

gül-bend *Gülle bağlanan.*

g. +ler. 4b/7.

güleş *Sevimli.*

g. 87a/4.

gülistān *Gül bahçesi.*

g. 2b/15, 75b/16.

g. +ım. 75b/15.

g. ḳıl-dı. 47b/10.

gülşen *Gül bahçesi.*

g. 86a/12.

g. +de. 75b/10.

g. +i+ġa. 86a/12.

gül-zār *Gül bahçesi.*

g. 48a/13, 75b/4, 75b/7, 75b/10, 91b/16.

g. +da. 75b/8, 75b/11.

gümān *Zan, şüphe.*

g. 31b/10, 53b/10, 81a/11.

g. ḳıl-dı. 10b/3.

g. ḳ.-dı. 28a/18.

g. ḳ.-dı-lar. 10b/17, 22a/9, 30b/18, 48b/1, 49a/4, 53b/7.

g. ḳ.-dı-m. 48b/10.

g. ḳ.-ġay-lar. 65a/10.

g. ḳ.-ur. 30b/13, 57b/7.

g. ḳ.-ur-min. 14b/14, 45b/7, 47b/15.

g. ḳ.-ur-miz. 68a/13.

g. ḳ.-ur-sin. 48b/5.

güm-rāh *Yolunu kaybetmiş.*

g. 39a/12, 40a/1, 56b/14, 63b/13.

g. +ġa. 100a/15.

g. +ım. 14b/19.

g. +lar. 39a/1.

g. ḳıl-dı. 71b/5.

g. ḳ.-ġalı. 60b/17.

g. ḳ.-ma-dı. 39a/14.

g. ḳılmaḳ. 19a/1.

gümrāhlıġ *Yoldan sapma durumu.*

g. 68b/16.

g. +ı+dın. 54b/17.

gümrāhlıḳ *bk. Gümrāhlıġ.*

g. +ı. 67a/19.

gümrāhlik *bk. Gümrāhlıġ.*

g. 90a/13.

günāh *Allah'ın emirlerine aykırı olan davranış.*

g. 90b/3.

g. +dın. 45a/18.

g. +ı. 73b/11, 74a/5.

g. +ı+dın. 73b/9.

g. +ımız+nı. 57a/7.

g. +ı+nı. 55b/17, 57a/10, 57a/16, 57a/17, 57a/17, 57a/18, 57a/19, 57b/1, 73b/11, 74a/4.

g. +ı+nıŋ. 73b/12.

g. +ı+nı kiçür-güçi. 42a/1.

g. +lar+ı. 6a/1.

g. +lar+ı+nı. 58a/5.

g. +lar+ıŋ+nı. 6a/1.

g. +lar+nı. 41b/17.

günāh-kār *Günah işleyen.*

g. 48a/18.

g. +lar+nı. 77a/8.

günāh-kārlıḳ *Günahkar olma durumu.*

g. +lar. 73b/2.

güncāyiş *Sığma, sığışma.*

g. 18a/15.

güneh *bk. Günāh.*

g. 4a/11.

g. +din. 42a/19, 45b/2.

güneh-kār *bk. Günāh-kār.*

g. 73a/17.

g. +lar+nıŋ. 82b/11.

g. +nı. 25a/9.

güneh-kārraḳ *Daha günahkar.*

g. +dur. 94a/16.

gürf-gūy *Dedikodu.*

g. 78b/18.

gürūh *Topluluk.*

g. 21a/2, 25b/8, 40b/14.

g. +ı. 29a/7, 44a/4, 68a/8, 68b/15.

g. +ı+nı. 62a/15.

g. +ı+nıŋ. 41a/10.

g. +lar+nı. 79a/4.

g. +nı. 50b/10.

gürūh-ı bī-serencām *Sonsuz topluluk.*

g. +nıŋ. 41a/4.

gürūh-ı güm-rāh *Yolunu kaybetmiş topluluk.*

g. +lar. 67a/8.

gürūh-ı zındıḳ *Allah'ın yolundan gitmeyen topluluk.*

g. +nıŋ. 33a/9.

güşāyiş *Açılma, ferahlama.*

g. 67b/15, 89a/4.

güşt *Öldürülmüş olan.*

g. 46a/1.

güvāh *Şahit, delil, tanık.*

g. 6b/18, 7b/3, 8b/1, 65a/6, 68b/2, 68b/10, 72b/2.

g. +dur. 9b/14.

g. +dur-min. 36a/12, 38a/6, 43a/7, 53b/5, 63a/10.

g. +ı. 90b/10.

g. bol-ġay. 63a/7.

g. b.-uŋlar. 29a/7, 59a/11.

g. ḳıl-dı-lar. 44a/10.

g. ḳ.-ġay-lar. 39b/7.

g. ḳ.-ġuçı. 17b/9.

güvāhlıḳ *Tanıklık.*

g. 37a/16, 38a/7, 42b/18, 44b/16, 53a/17, 55a/6, 63a/10, 63a/10, 67b/17, 68a/1, 68b/3.

g. +ġa. 68a/19.

g. it-ti-ler. 17b/18.

güyā *Sözde, sanki.*

g. 4b/6, 4b/9, 18b/14, 20b/13, 25b/16, 72a/3, 75b/8, 76b/6, 76b/15, 78b/3.

güzār-gözlük *Güzergah.*

g. bol-ġay-sin. 17a/14.

güzāriş *Geçme, geçiş.*

g. 86a/13.

güzend *Bela, felaket.*

g. +i+din. 82b/8.

güzer *Geçme, geçiş.*

g. +i. 25a/10.

g. +ler+i+de. 94a/11.

g. ḳıl-. 89a/13.

g. ḳ.-dı-lar. 62a/8.

ḫabāb *Su üzerinde peyda olan hava kabarcığı.*

ḫ. +ı+ġa. 2a/10.

ḫaber *Haber.*

ḫ. 4a/15, 4a/15, 4a/17, 6b/8, 6b/14, 7a/3, 7b/4, 8a/3, 13b/14, 13b/16, 15a/4, 17b/19, 23a/14, 29b/6, 30a/19, 30b/7, 31a/8, 31a/13, 32a/16, 37b/3, 38b/10, 40a/18, 43b/5, 49b/18, 50a/7, 51b/13, 52a/2, 52b/18, 53b/2, 53b/2, 53b/5, 53b/13, 54a/8, 60a/9, 61b/14, 62a/13, 62b/2, 62b/8, 62b/13, 63b/9, 73a/4, 77a/19, 81a/17, 81b/9, 82a/10, 96b/11, 98b/2.

ḫ. +din. 31b/13, 49b/19.

ḫ. +i. 12a/15, 30a/18, 31b/4, 40b/16, 89b/18.

ḫ. +i+de. 47b/3.

ḫ. +i+ni. 32b/3, 38a/10, 90b/5, 97b/8.

ḫ. +i+niŋ. 62b/7.

ḫ. +ler+i+ni. 38a/19.

ḫ. +ler+ni. 33b/15.

ḫ. +ni. 15b/4, 28a/1, 51a/17, 58a/7, 66a/13, 66b/17.

ḫ. bir-di-ler. 13a/18.

ḫ. b.-ür. 21b/3.

ḫ. ḳıl-dı. 27b/3.

ḫ. ḳ.-dı-lar. 51b/3.

ḫ. ḳ.-ġay-sin. 14a/5.

ḫ. ḳ.-mas-min. 8a/5.

ḫ. ḳ.-ur. 37b/2.

ḫaber-dār *Haberi olan.*

ḫ. 96b/9.

ḫ. bol-up. 26a/6.

ḫaber-ḫoş *Güzel haber.*

ḫ. 7b/3.

ḫābeşt *Kavim adı.*

ḫ. 22b/4.

ḫabīb *Dost.*

ḫ. 1a/12, 74b/14.

ḫ. +i. 42a/7, 73b/4.

ḫ. +i+din. 40a/16.

ḫ. bol-ġıl. 17b/7.

ḫac *Hac.*

ḫ. 24a/12, 24a/15, 51b/6, 51b/8, 51b/10, 64a/14 72b/4.

ḫacālet *Utanma.*

ḫ. 75b/13.

ḫ. +din. 76b/4.

ḫacel *Utanma.*

ḫ. 52a/3.

ḫ. bol-dı. 52a/7.

ḫ. ḳıl-sa-m. 39a/3.

ḫacerü'l-esved *Siyah taş.*

ḫ. +ni. 64a/2, 69a/3.

ḫācet *Gerek duyulan.*

ḫ. 16b/17, 27a/3, 32a/15, 67b/6, 94a/6.

ḫ. +im. 28a/18.

ḫ. bol-up. 34b/11.

ḫacı *Hac farizasını yerine getiren.*

ḫ. +lar+nıŋ. 72b/4.

ḫacil *Utancından kimsenin yüzüne bakamayacak duruma düşmüş olan.*

ḫ. 81b/6.

ḫacillik *Utanma durumu.*

ḫ. 48b/12.

ḫaçır *Eşek.*

ḫ. +dın. 99b/19.

ḫ. +nı+ki. 100a/1.

ḫ. +nıŋ. 100a/1.

ḫadd *Sınır.*

ḥ. 5a/6, 7a/14, 51b/12, 71a/9, 72a/14.

ḥ. +din. 19a/1, 26a/6, 39b/18, 41a/11, 44b/3, 54a/10, 60a/15, 65a/4, 70a/19.

ḥ. +i+din. 35b/7, 60b/5, 75b/2.

ḥ. bol-mas. 60b/11.

ḥ. +din aş-tı. 30a/3.

ḥadd-i ḥesāb *Hesabın sınırı.*

ḥ. +dın. 73b/3.

ḥadīṯ *Hadis.*

ḥ. 4a/13, 9a/7, 63b/6, 67a/8, 97b/15.

ḥ. +ler. 59b/6.

ḥ. +ni. 56b/10.

ḥ. +niŋ. 86b/7.

ḥādiṯe *Olan, ortaya çıkan.*

ḥ. 18b/19, 62b/2.

ḥ. +dür. 15a/13.

ḥ. +ler. 38b/15, 94b/1.

ḥ. +ler+de. 6b/1.

ḥ. +ler+niŋ. 18b/2.

ḥ. bol-mas. 1b/10.

ḥadīṯ-i ṣaḥīḥ *Gerçeğin ortaya çıkması.*

ḥ. 9b/13.

ḥadisiyye *Ortaya çıkma, zuhur etme.*

ḥ. 50a/14.

ḥāfıẓ *Koruyan, muhafaza eden kimse.*

ḥ. +ım. 32a/15.

ḥāfıẓā *Bellek.*

ḥ. 33b/13.

ḥaḳ *Allah.*

ḥ. 5b/1.

ḫāk *Toprak.*

ḫ. 23b/6, 84a/1, 90b/17.

ḫāk-i pāy *Ayağının tozu.*

ḫ. +i+din. 16b/11.

ḫāk-i rāh *Yol toprağı.*

ḫ. +nıŋ. 88a/3.

ḫāk-i reh *bk. Ḫāk-ı reh.*

ḫ. +i. 12b/19.

ḫ. +iŋ. 90b/6.

ḥaḳīḳat *Gerçek, asıl.*

ḥ. 3b/14, 4a/7, 89b/1, 96a/16.

ḥ. +i. 31a/18, 57a/7.

ḥ. +i+ni. 39a/8.

ḥ. +i bol-sa. 47b/14.

ḥaḳīḳī *İnkar edilemeyecek şekilde var olan.*

ḥ. 16a/1, 47b/14, 92b/7.

ḥ. +ġa. 83b/10, 93a/10.

ḥ. +ni. 74b/8, 78a/16.

ḥakīm *Varlıktaki şeylerin mahiyet ve hakikatlerini aklı ile bilen kimse.*

h. 12a/12, 74a/9.

ḥākim *Hükmeden, buyruğunu yürüten, hâkimiyet kurmuş olan, egemen.*

ḥ. +imiz. 67b/1.

ḥ. +i+ni. 87b/19.

ḥ. +niŋ. 65b/17.

ḥ. bol-dı-lar. 79a/11.

ḥ. b.-ġay-lar. 56a/16.

ḥaḳīr *Değersiz, itibarsız.*

ḥ. 76b/16, 79b/10, 89a/7.

ḥaḳīrlıġ *Değersiz olma durumu.*

ḥ. +ı+nı. 79b/16.

ḥaḳḳ *Allah.*

ḥ. 1b/9, 2a/8, 4b/12, 6a/15, 6b/12, 7a/7, 7a/9, 7a/12, 7b/11, 8b/10, 8b/11, 10a/9, 10b/8, 10b/9, 11b/1, 11a/3, 11b/4, 11b/18, 12a/3, 12b/15, 13a/7, 13a/9, 13a/16, 13b/13, 14a/19, 14b/5, 16b/16, 17a/1, 18a/2, 19a/3, 19a/10, 20a/13, 20b/17, 21a/9, 21a/13, 24b/18, 25b/11, 26b/19, 27b/18, 28a/1, 28b/11, 29b/17, 30b/5, 31a/14, 32b/18, 36a/18, 37a/11, 37a/19, 37b/7, 37b/12, 38a/14, 38a/15, 38a/16, 38b/4, 38b/8, 39b/8, 40a/2, 40b/5, 41b/8, 42a/7, 42b/4, 42b/5, 43b/13, 44a/13, 46a/6, 46b/16, 46b/18, 47a/14, 48b/17, 49a/9, 49a/10, 49b/5, 49b/7, 49b/8, 50b/12, 52a/11, 52a/15, 53b/1, 53b/13, 53b/14, 54b/17, 55a/14, 55a/19, 55b/3, 57a/16, 58a/5, 59a/15, 59a/18, 59b/14, 61b/8, 62a/15, 63b/4, 64a/5, 64a/10, 65b/2, 65b/5, 67a/3, 67a/10, 67b/11, 67b/18, 67b/19, 68b/5, 69b/3, 69b/11, 70a/4, 70a/5, 70a/11, 70a/12, 70b/6, 70b/11, 71a/12, 71b/9, 72a/11, 72a/17, 73a/16, 73b/2, 74a/7, 74a/16, 74b/2, 76b/2, 76b/7, 76b/12, 76b/12, 76b/17, 77b/6, 78b/10, 79a/2, 79a/6, 79a/16, 80b/11, 80b/17, 81a/1, 81a/2, 83a/1, 83b/10, 83b/17, 84a/2, 84a/16, 84b/6, 85a/5, 86a/6, 86b/12, 88a/10, 92b/3, 95a/5, 96b/15, 96b/18, 97a/1, 98a/9.

ḥ. +dın. 55b/16.

ḥ. +dur. 20a/10, 20a/11, 35b/13, 49a/10, 53b/5, 58a/12.

ḥ. +ġa. 39b/19.

ḥ. +ı. 41b/6, 70a/9.

ḥ. +ı+da. 13a/14, 15a/3, 25b/19, 27a/15, 29a/8, 36a/9, 36b/12, 44a/2, 52a/16, 70a/6, 83b/9, 84a/2, 96b/15.

ḥ. +ım+da. 56b/19.

ḥ. +ım+ġa. 6a/5.

ḥ. +ı+n+da. 17a/13.

ḥ. +ḳa. 79a/4.

ḥ. +nı. 24b/10.

ḥ. bol-ġay. 70a/18.

ḥ. b.-sun. 45a/2.

ḥaḳḳ sübḥāne ve te'ālā *Her türlü kusurdan, noksandan, beşeri nitelik ve zaaflardan uzak olan.*

ḥ. 1b/9, 5b/1, 6a/15, 19a/10, 20b/17, 38b/4, 44a/13, 50b/12, 53b/13.

ḥaḳḳa'l-yaḳīn *İlme'l-yakin ve ayne'l-yakinden sonra varılan üçüncü bilgi mertebesi.*

ḥ. 78a/14.

ḥaḳḳānī *Hak'la ilgili.*

ḥ. 61b/2.

ḥaḳḳ-güzārlıḳ *Hak olanı yerine getirme durumu.*

ḥ. 47a/3.

ḥaḳḳlıġ *Hak olma durumu.*

ḥ. +ı+ġa. 45a/16.

ḥ. +ıŋ+ġa. 68b/4.

ḥaḳḳlıḳ *bk. Ḥaḳḳlıġ.*

ḥ. 68b/3.

ḥaḳḳ-şināş *Menfaatlerinin ve şahsi duygularının etkisi altında kalmadan karşısındakinin hakkını kabul eden, hakka saygı gösteren, herkesin hakkını gözeten (kimse).*

ḥ. 97a/1.

ḥaḳḳ-te'ālā *Allah.*

ḥ. 28b/14.

ḥaḳlıġ *Hak olan.*

ḥ. +ı+ġa. 49b/7.

ḥāk-pāy *Ayağının tozu.*

ḫ. 81a/15.

ḫ. +ıŋ. 86a/1.

ḫ. +ıŋ+ġa. 79b/19.

ḫāk-sār *Perîşan, düşkün, hakir.*

ḫ. +lar+ı. 79a/1.

ḥāl *Davranış, tutum, tavır.*

ḥ. 6a/14, 30b/7, 39a/16, 40b/13, 47a/10, 48a/6, 48a/16, 49a/11, 51b/17, 52b/5, 61b/11, 67b/5, 70a/3, 70b/18, 75b/12, 81b/12, 87b/19, 88a/8, 88b/1, 91a/5, 98b/13.

ḥ. +de. 8b/10, 29a/14, 52b/10, 59b/11, 76b/14.

ḥ. +din. 23b/2, 40a/17.

ḥ. +ġa. 8b/19, 26a/13, 43a/18, 67a/10, 80b/4.

ḥ. +i. 11b/11, 11b/12, 15a/1, 42b/5, 49a/17, 51b/5, 58a/8, 61a/7, 64b/5, 82b/8, 87b/11, 91b/2, 98a/11.

ḥ. +i+din. 54b/15, 77a/19.

ḥ. +i+ġa. 28a/18, 32a/11, 74a/10.

ḥ. +im. 16b/2.

ḥ. +im+ġa. 61a/10.

ḥ. +im+niŋ. 16b/13.

ḥ. +i+ni. 74a/10, 76b/17, 98b/15.

ḥ. +i+niŋ. 87a/9.

ḥ. +iŋ. 16b/16.

ḥ. +iŋ+ni. 2b/5.

ḥ. +ları. 43b/1.

ḥ. +ler+i+ni. 43b/3.

ḥ. +ler+i+niŋ. 73a/3.

ḥ. +nıŋ. 51a/12.

ḥ. +ni. 1b/8, 10a/9, 10a/13, 26a/9, 28b/16, 36b/5, 38b/3, 52a/6, 52b/16, 55a/15, 69a/9, 83a/8, 83a/11.

ḥ. +üm+din. 58a/17.

ḥ. bol-dı. 37b/5.

ḥ. b.-ġay. 25a/3.

ḥ. ḳıl-ġuçı. 64b/14.

ḥ. ḳ.-ıp. 75b/4.

ḥālā *Bu zamana kadar.*

ḥ. 4b/18, 5a/12, 18a/2, 43a/6, 53b/17, 55b/14, 55b/19, 59a/15, 60a/1, 69b/13, 79a/8.

ḫalāḳ-ı kevn *Hak olanın ortaya çıkması.*

ḫ. 28a/15.

ḫalāṣ *Kurtulma, kurtuluş.*

ḫ. 26a/6, 29a/1, 42b/6, 76b/5.

ḫ. bol-ġay-sin. 42a/10.

ḫ. b.-uŋlar. 21a/8.

ḫ. b.-up. 29b/9, 40a/16.

ḫ. ḳıl-dı-lar. 49a/17.

ḫ. ḳ.-ġalı. 46a/11.

ḫ. ḳ.-ġay. 26b/1.

ḫ. ḳ.-ġay-miz. 67b/3.

ḫ. ḳ.-ıp. 43a/18.

ḫalāṣlıġ *Kurtuluşa erme.*

ḫ. +ı+ġa. 93b/18.

ḫalāṣlıḳ *Kurtuluşa erme durumu.*

ḫ. 28b/15, 90a/13.

ḫ. +ı+ġa. 46a/4.

ḥalāvet *Tatlılık.*

ḥ. 24b/8, 64b/11, 65a/1, 93a/17.

ḥ. +i. 64b/11.

ḥalāvetlıḳ *Hoş olma durumu.*

ḥ. +ı. 46b/10.

ḫalāyıḳ *Yaratılmış olanlar.*

ḫ. 8a/19, 19a/9, 19a/12, 21a/2, 23b/11, 45a/11, 45a/18, 59a/18, 67b/5, 84a/5, 95a/4.

ḫ. +dın. 3b/9, 3b/16, 79b/2, 86a/4.

ḫ. +dur. 95a/3.

ḫ. +ġa. 15b/1, 20b/8, 41b/17, 74a/14.

ḫ. +nı. 8a/17, 19a/8, 21a/17, 41b/13.

ḫ. +nıŋ. 24a/10.

ḫāle *Güneşin etrafında görülen parlak halka şeklindeki ışık.*

ḫ. 16b/8.

ḫ. +si. 51a/15.

ḫalef *Sonradan gelen.*

ḫ. 23a/5, 27b/16, 72a/7.

ḫalel *Bozukluk, eksiklik, fesat, noksan.*

ḫ. bol-ġay. 12b/7.

ḥālet *Hal, nitelik, keyfiyet.*

ḥ. 97a/19.

ḥ. +de. 34a/7, 38b/9, 54b/13.

ḫ. +im+din. 41b/3.

ḫālıḳ *Yaratıcı.*

ḫ. 86b/17.

ḫ. +ı+dın. 24b/16.

ḫālī *Tenha, ıssız.*

ḫ. 7a/10, 48b/7.

ḫāl-i taġayyur *Değişme durumu.*

ḫ. 56b/6.

ḫalīfe *Hz. Muhammed'den sonra onun vekili olarak din ve dünya işlerinde bütün müslümanların önderi.*

ḫ. +si. 13b/13, 90b/12.

ḫalīfe-yi şām *Şam vilayetinin halifesi.*

ḫ. 91a/4.

ḫalḳ *Bir milleti meydana getiren insan topluluğu.*

ḫ. 2b/3, 6a/4, 14a/1, 18a/17, 21a/2, 21b/3, 22b/8, 24a/12, 24a/16, 24b/3, 24b/15, 32b/19, 34a/9, 35b/14, 36b/13, 44b/16, 47a/13, 54a/3, 55a/18, 56b/4, 59a/7, 59a/17, 59a/18, 63b/1, 64b/18, 65a/9, 65a/11, 77a/16, 78a/19, 92b/8, 95a/4.

ḫ. +dın. 2a/11, 13a/19, 15a/4, 17b/5, 34b/3, 37a/19, 68a/3, 68a/4.

ḫ. +ġa. 11a/10, 12b/15, 13b/14, 15a/8, 17b/13, 18b/3, 19a/5, 19a/7, 19a/12, 20a/10, 50b/13, 51b/18, 59a/7.

ḫ. +ı. 11a/3, 11b/11, 14a/10, 33a/4, 33b/15, 37a/1, 37a/17, 43a/18, 47b/18, 48a/9, 49b/19, 53a/9, 65b/7, 80a/5.

ḫ. +ı+dın. 39b/2.

ḫ. +ı+ġa. 51b/3, 51b/12, 61b/7.

ḫ. +ım. 65a/7, 65a/19.

ḫ. +ım+ġa. 65b/2.

ḫ. +ımız+nı. 67a/18.

ḫ. +ı+n. 20a/19, 27b/15.

ḫ. +ı+nı. 76b/4.

ḫ. +ı+nıŋ. 63b/10, 65b/5, 87b/12.

ḫ. +nı. 7a/12, 7b/11, 8a/18, 8b/11, 9b/5, 11a/6, 11a/9, 11a/10, 14b/5, 16b/9, 19a/1, 19a/2, 19a/3, 21b/12, 26b/1, 38a/4, 38a/13, 43a/15, 46a/5, 47b/8, 64b/15, 65a/2, 70a/6, 70a/7.

ḫ. +nıŋ. 21a/18, 24a/18, 33a/12, 45a/17, 64b/12, 72b/13.

ḫ. ḳıl-ġan+nı. 72a/4.

ḫ. ḳ.-ġay. 24a/11.

ḫ. ḳılmaḳ+nı. 92a/18.

ḫalḳa *Halka.*

ḫ. +sı+ġa. 47a/3.

ḫ. +sı+nı. 48a/19.

ḫalḳ-ı ʻālem *Dünya halkı.*

ḫ. 33b/13.

ḫāllıġ *Durum, vaziyet.*

ḫ. 38b/7.

ḫalvet *Çevre ile her türlü ilişkiyi kesip yalnız kalma.*

ḫ. 2b/18, 3a/12, 3b/10, 43b/10, 48b/18, 77a/9, 92a/3, 92b/19, 93a/8.

ḫ. +de. 3b/10.

ḫalvet-gāh *Herkesin giremediği halvet olunan yer.*

ḫ. 77a/17.

ḫ. +ı. 93a/8.

ḫ. +ı+ġa. 92b/13.

ḫalvet-güzīnlıḳ *Halveti seçme durumu.*

ḫ. 2a/13.

ḫalvet-ḫāne *Halvet içerisinde bulunulan yer.*

ḫ. +ler+i+ġa. 64a/3, 92a/8.

ḫ. +si. 77b/3.

ḫ. +si+din. 75a/2.

ḫ. +si+ġa. 77b/13.

ḫ. +si+ni. 44b/1.

ḫalvet-nişīnlıḳ *Halvette olma durumu.*

ḫ. ḳıl-dı-lar. 2b/1.

ḫām *Boş, abes, gerçekleşmesi imkânı olmayan.*

ḫ. 91a/3, 94b/18.

ḥamāyil *Kılıç bağı.*

ḥ. ḳıl-dı-lar. 41a/4.

ḥāmd *Yaratana minnet ve şükran duygularını bildirme.*

ḥ. 31a/11.

ḥamd *Kulun Allah'ın yüceliğini, sonsuz lutuf ve ihsanı karşısında yaratanına minnet ve şükran duygularını bildirmesi.*

ḥ. 20a/4, 20a/5.

ḥamel *Koç burcu.*

ḥ. 7a/14.

ḥāmī *Himaye eden, koruyan (kimse).*

ḥ. bol-dı. 59b/19.

ḥamīde *Himaye eden, koruyan, sahip çıkan (kimse).*

ḥ. 16a/6, 88b/11.

ḥāmil *Taşıyan.*

ḥ. 5a/19.

ḥamiyyet *Milletinin, yurdunun, yakınlarının şerefini koruma gayreti.*

ḥ. 51a/18.

ḥamle *Saldırma.*

ḥ. ḳıl-dı-lar. 49a/14.

ḫāmlıġ *Olgunlaşmamış.*

ḫ. 90a/8.

ḥammāl *Ücretle yük taşıyan kimse.*

ḥ. +ġa. 52a/1.

ḫāmūş *Susmuş, sessiz.*

ḫ. 26b/3, 59a/8.

ḫ. bol-dı. 25b/10.

ḫ. oltur-dı-lar. 20a/1.

ḫāmuş *bk. Ḥāmūş.*

ḫ. 19b/5, 62b/17.

ḫāmūşlıġ *Suskun olma durumu.*

ḫ. 75b/19.

ḫāmuşluḳ *bk. Ḥāmūşlıġ.*

ḫ. 92a/2.

ḫān *Han.*

ḫ. 64b/3, 65b/19, 66a/1, 66a/2, 66a/4.

ḫ. +ı+ġa. 4a/7, 89a/6.

ḫ. +lar. 15a/8.

ḫān u mān *Ev bark, yuva, aile.*

ḫ. 64b/3, 64b/5, 66a/2, 66a/4.

ḫ. +ıŋ+ġa. 66a/1.

ḫ. +lar+ı+ġa. 65b/19.

ḫançer *Hançer.*

ḫ. 29a/17.

ḫ. +dür. 69b/8.

ḫ. +i+ni. 87b/13, 90a/16.

ḫ. +ni. 87a/19.

ḫançer-güzārlıḳ *Hançer saplanmış olan.*

ḫ. 90a/19.

ḫandaḳ *Hendek.*

ḫ. 86b/19.

ḫandān *Gülen, neşeli.*

ḫ. 92a/7, 75b/6.

ḫande *Gülme, gülüş.*

ḫ. 32a/11.

ḫ. ḳıl-dı. 29a/3.

ḫāne *Ev.*

ḫ. +si. 75b/11.

ḫ. +si+de. 93a/1.

ḫāne-i ka'be *Kâbe.*

ḫ. 48a/8.

ḫ. +niŋ. 25b/3, 85a/8.

ḫāne-zād *Efendisinin evinde doğmuş köle veya cariye çocuğu.*

ḫ. +ı. 27b/16.

ḫān-gāh *Bir tarikatın merkez durumundaki tekkesi.*

ḫ. +ı+nıŋ. 86b/16.

ḫānḳāh *Bir tarikatın merkez durumundaki tekkesi.*

ḫ. 32b/14.

ḫ. +ı+da. 77a/17.

hanḳı *Hangi.*

h. 47a/7.

ḫanümān *Ev bark.*

ḫ. +nı. 60a/15.

ḫār *Diken.*

ḫ. +ı+ge. 69b/7.

ḫ. +nı. 88a/2.

ḫarāb *Kötü durumda, bitik, perişan.*

ḫ. 14a/1, 82b/9.

ḥarām *Yasak.*

ḥ. 10b/10, 40b/19, 95b/15.

ḥ. +dın. 98b/5.

ḥ. +dur. 84a/2.

ḥ. +ġa. 98b/5.

ḥ. bol-mas. 95b/16.

ḥ. b.-ur. 95b/15.

ḥ. +ġa kiltür-di-ler. 98a/6.

ḥ. ḳıl-ıpdur. 55a/14.

ḥarāmlıḳ *Yasak olma durumu.*

ḥ. +ı+ġa. 66a/12.

ḥarāret *Sıcaklık.*

ḥ. +i. 95b/9.

ḥ. +i+din. 9a/2, 89b/14.

ḥ. +i+ġa. 45a/11.

ḥarb *Savaş.*

ḥ. 67a/12.

ḫarç *Bir iş için harcanan para, masraf.*

ḫ. ḳıl-dı. 59a/5.

ḥareket *Hareket.*

ḥ. +din. 28a/18, 98a/17.

ḥ. +i. 48a/4.

ḥ. ḳıl-ur+ġa. 26a/11.

ḥareketlıġ *Hareketli olma durumu.*

ḥ. 100a/9.

ḥarem *Herkesin girmesine izin verilmeyen, saygı gösterilmesi gereken yer.*

ḥ. 83b/19, 87b/14, 98a/1.

ḥ. +de. 14b/16.

ḥ. +ġa. 31b/9.

ḥ. +i. 19b/13.

ḥ. +i+din. 14b/14.

ḥ. +i+ġa. 80a/2.

ḥ. +i+n. 17b/12.

ḥ. +i+ni. 62b/13.

ḥ. +i+niŋ. 78b/11.

ḥ. +niŋ. 63b/17, 80a/3, 98a/4.

ḥarf *Harf.*

ḥ. 97a/19, 97a/19.

ḫar-gāh *Büyük çadır, otağ.*

ḫ. 90b/17.

ḫ. +ı. 75b/10.

ḫ. +ı+dın. 87a/10.

ḫ. +ı+nı. 75b/18.

ḫargāh-nişin *Büyük çadırda oturan.*

ḫ. +ler+i. 90b/19.

ḫarīdār *Alıcı, müşteri.*

ḫ. +ı+ġa. 91b/5.

ḫ. +lar. 74b/7.

ḥarīf *Güz mevsimi, sonbahar.*

ḥ. +ler+i. 89a/17.

ḥ. +ler+i+ni. 87b/3.

ḫāriḳ *Yırtan, yırtıcı.*

ḫ. 94b/3, 100a/12.

ḫāriḳ-i ʻādet *Alışılmışın üstüne çıkan.*

ḫ. 96a/18.

ḫarş *Soyunun devamı.*

ḫ. +ı. 11b/12.

ḫar-vār *Bir eşek yükü ağırlık.*

ḫ. 69b/5.

ḫar-veş *Eşek gibi bir hayvan.*

ḫ. +nı. 45b/19.

ḫāṣ *Özel.*

ḫ. 17b/18, 33a/16, 79a/7, 79a/15, 83a/2, 87a/1, 87a/19, 93a/8.

ḫ. ḳıl-sa. 74b/16.

ḫaṣaṣul-etḳıyā *Gerçek takva sahipleri.*

ḫ. +da. 14b/10.

ḫasblik *Gereğince.*

ḫ. 6b/15.

ḫaseb *İle.*

ḫ. +de. 26b/6.

ḫased *Başkasında olan bir nimeti çekememe.*

ḫ. 50a/17.

ḫ. ḳıl-ıp. 71b/7.

ḫasedlıġ *Çekememezlik durumu.*

ḫ. 71b/7.

ḫasen *Güzel.*

ḫ. 91b/14.

ḫāṣıl *Ortaya çıkan.*

ḫ. 3b/10, 22a/18, 26b/11, 45a/19, 46b/8, 47b/18, 57a/1, 67b/9, 75b/18, 77a/11, 87b/6, 89a/15, 90a/9, 92a/4, 93a/19, 98b/10.

ḫ. +dur. 93a/14.

ḫ. +ı. 11b/13.

ḫ. bol-dı. 7a/11.

ḫ. b.-dı. 32b/18, 38b/6, 54a/17, 86a/5.

ḫ. b.-ġan+da. 93b/8.

ḫ. b.-ġan+dın. 47b/9.

ḫ. b.-ġay. 27a/11, 76b/4.

ḫ. b.-ma-gen. 7a/10.

ḫ. b.-mas. 41b/8, 75b/13.

ḫ. b.-sa. 96a/6.

ḫ. b.-ur. 1b/12, 63b/3.

ḫ. bolmaḳ+ı+ġa. 74b/6.

ḫ. ḳıl-+ġa. 3a/3.

ḫ. ḳ.-ġan+dın. 38b/7.

ḫ. ḳ.-ıŋlar. 55a/10.

ḫ. ḳ.-mas. 30b/15.

ḫ. ḳ.-ur. 16a/11.

ḫāṣıl-ı kelām *Sözün özü.*

ḫ. 96a/14, 97b/2.

ḫaṣım *Düşman.*

ḫ. 37b/5.

ḫ. +ġa. 37b/5.

ḫ. +lar+nı. 35a/5.

ḫāsid *Kıskanç.*

ḫ. 61a/9.

ḫaṣīṣa *Bir şeye mahsus olup başkasında bulunmayan nitelik.*

ḫ. 58b/6, 58b/6, 58b/7, 58b/8, 58b/10, 58b/11, 58b/12, 58b/19, 59a/1, 59a/4, 59a/12.

ḫ. +lar+ı+dın. 58a/19.

ḫ. +sı+dur. 59a/1.

ḫāsit *Kıskanç.*

ḫ. 86b/18.

ḫāṣiyet *Bir şeye özgü olan.*

ḫ. +i+ni. 93a/10.

ḫ. +ler+i. 72a/3.

ḫaṣletlıḳ *Yaratılıştan gelen özellik, huy.*

ḫ. 16a/6.

ḫaṣm *Düşman.*

ḫ. 22b/11, 22b/12, 48b/3.

ḫ. +dur-min. 22b/12.

ḫ. +lar+ġa. 90b/1.

ḫ. +lar+nı. 54a/4.

ḫ. +nıŋ. 87b/17.

ḫ. ḳıl-ur. 30a/6.

ḫaṣm-ı da'vī *Hasımlı dava.*

ḫ. 72b/1.

ḫasret *Özlenen şey veya kimse.*

ḫ. 18b/19.

ḫ. +din. 47b/5.

ḫāṣṣ *Bir şeye veya bir kimseye mahsus olan.*

ḫ. 11b/18.

ḫāṣṣa *Bir şeye veya bir kimseye mahsus olan.*

ḫ. +dın. 73b/11.

ḫ. +lar+ı+dın. 58b/6.

ḫ. +sı+dur. 34a/19.

ḫ. +sı bol-ġay. 34a/15.

ḫāṣṣiyyet *Bir şeye has nitelik.*

ḫ. +i+dür. 93b/9.

ḫaste *Hasta.*

ḫ. 33a/10, 41b/4, 43b/6, 61a/3, 82b/13, 90b/8.

ḫāṣā *Asla, kat'iyen, hiçbir şekilde.*

ḫ. 35a/19, 48a/19.

haşmet *Heybet.*

h. +i. 6a/4.

ḫaşr *Toplama, bir araya getirme.*

ḫ. 47b/19, 66b/4.

ḫaṭā *Yanlış.*

ḫ. 3a/8, 31b/11.

ḫ. +dur. 29a/13.

ḫātem *İşaret.*

ḫ. 88a/5.

ḫ. +i+ġa. 17a/2.

ḫāṭır *Gönül, duygu, his*

ḫ. 6b/5, 22a/18.

ḫ. +ġa. 56a/19.

ḫ. +ı. 60a/11.

ḫ. +ım. 2b/7.

ḫ. +ım+dın. 57b/3.

ḫ. +ımız. 47b/14.

ḫ. +ıŋ. 39b/4.

ḫ. +ıŋ+ġa. 22a/1.

ḫ. +ı+nı. 68b/17.

ḫ. +lar+ı. 3b/12, 4a/2, 11a/18, 19a/16, 59b/2, 60b/14, 61a/2, 62a/1.

ḫ. +lar+ı+ġa. 14a/12.

ḫ. +lar+ı+nı. 31a/14, 48a/1, 58a/15.

ḫ. +ı+ġa kil-di. 12a/6.

ḫ. +ıŋ+nı ḫoş tut-ḳıl. 86a/2.

ḫāṭıra *Hatıra.*

ḫ. +ŋ. 81b/19.

ḫāṭır-ı şerīf *Şerefli gönül.*

ḫ. +ler+ni. 54a/12.

ḫāṭr *bk. Ḫāṭır.*

ḫ. +ı+ġa. 34a/7.

ḫ. +ıŋ+dın. 56b/5.

ḫaṭr-gāh *Gönül yeri.*

ḫ. 95b/12.

ḫaṭṭ *Sınır.*

ḫ. 5a/6, 89a/18, 99b/2.

ḫ. +ı+dın. 91a/2.

ḫ. +ı+ġa. 75b/9.

ḫattā *Bile, dahi, üstelik.*

ḫ. 2a/7, 45a/14, 70b/16, 97b/4.

ḫaṭt-ı fermān *Fermanın sınırı.*

ḫ. +ı+dın. 16b/10.

ḫātūn *Kadın.*

ḫ. 6b/15, 7b/19, 11b/9, 11a/12, 16b/4, 16b/5, 17a/3, 24b/16, 31b/14, 32b/3, 32b/8, 43b/10, 58b/7, 59a/17, 66b/6, 70a/2, 75b/5.

. **ḫ**. +dın. 30a/2.

ḫ. +ı. 15b/17, 30a/11, 30a/13, 58a/2, 65b/17, 66a/16, 69a/17, 69b/2, 69b/8, 92b/6.

ḫ. +ı+nı. 69b/5.

ḫ. +lar. 78a/3, 78a/6.

ḫ. +lar+dın. 66a/5.

ḫ. +lar+ġa. 58a/17.

ḫ. +lar+ı. 2b/2.

ḫ. +lar+ı+dın. 91b/1.

ḫ. +lar+ıŋ. 66b/9.

ḫ. +lar+ı+nıŋ. 58a/2.

ḫ. +lar+nıŋ. 58b/8.

ḫ. +nı. 67a/7.

ḫ. +um. 65a/16.

ḫ. +uŋ+lar. 93b/16.

ḫatunçılıḳ *Hatunculuk.*

ḫ. 58b/11.

ḫavādiş *İlgiyle karşılanan haber.*

ḫ. +din. 29b/3.

ḫavāle *Bir işi, bir şeyi başkasına devretme, başkasının sorumluluğuna bırakma.*

ḫ. ḳıl-dı-m. 91a/19.

ḫ. ḳ.-ıp. 42b/14, 77b/10.

ḫavf *Korku.*

ḫ. 97a/4.

ḫavlu *Havlu.*

ḫ. +sı+nıŋ. 33b/5.

ḫavż-ı kevşer *İçindeki su baldan tatlı, kardan soğuk olan, içenlerin bir daha susuzluk hissetmeyecekleri cennet havuzu.*

ḫ. 79b/2.

ḫ. +din. 99a/13.

ḥayā *Utanma.*

ḥ. 92b/4.

ḫayāl *Aslı olmadığı halde zihinde kurulan şey.*

ḫ. 36b/5, 44b/7, 67b/2, 94b/1.

ḫ. +din. 7a/10.

ḫ. +ı+ġa. 96b/19.

ḫ. +i. 85a/3.

ḫ. +ler+i. 98a/9.

ḫ. +ni. 48b/7.

ḫ. bolmaḳ+ġa. 90a/3.

ḥayāt *Yaşama tarzı.*

ḥ. 27b/9, 72a/2.

ḥ. +ım. 15a/9.

ḫaybe *Heybe.*

ḫ. +si+din. 89b/16.

ḥāyil-i şebbū *?*

ḥ. +dur. 62b/7.

ḥāyiz *Ortaya çıkma.*

ḥ. bol-ġay. 3b/4.

ḫayl *Utanma.*

ḫ. 99a/3.

ḫ. +i. 87b/14.

ḫ. +ıŋ+dur. 88a/4.

ḫayr *İyilik.*

ḫ. 72a/9, 89a/14.

ḫ. birle tut-ar. 13a/9.

ḫ. +dur. 7a/8.

ḥayrān *Bir kimse veya bir şey karşısında hayranlık duyan.*

ḥ. 37a/1, 38b/2, 40b/10, 65a/11, 73b/9.

ḥ. +dur-min. 14b/5.

ḥ. bol-dı. 46b/1.

ḥ. b.-dı. 69a/13.

ḥ. b.-dı-lar. 49a/11, 78a/4, 81b/5.

ḥ. b.-up. 46a/8.

ḥ. ḳıl-dı. 47b/11.

ḥ. ḳ.-dı-ŋ. 29a/1.

ḥayrānlıḳ *Hayran olma durumu.*

ḥ. +da. 6a/9.

ḫayr-bād *Hayır olsun.*

ḫ. ḳıl-ġalı. 15a/2.

ḥayret *Şaşkınlık.*

ḥ. 95b/12, 95b/12.

ḥayvān *Canlı.*

ḥ. 75b/4.

ḥ. +nıŋ. 22b/8.

ḫayy *Canlı.*

ḫ. 48a/17.

ḥaẓ *Hoşa giden tatlı duygu, zevk.*

ḥ. 78a/16.

ḫazān *Güz.*

ḫ. 90a/7.

ḫazāne *Sonbahar.*

ḫ. +ler+i+ni. 92a/3.

ḥāzıḳ *Usta, maharetli.*

ḥ. 26b/11, 67b/3.

ḥāżır *Hazır.*

ḥ. 14a/6, 23b/10, 25a/3, 25b/15, 26a/3, 31a/1, 39a/1, 41a/5, 51a/1, 52a/6, 54b/12, 59a/9, 63a/8, 70b/12, 73a/13, 93a/3, 94a/15, 94a/17, 99a/11.

ḥ. +dur. 43b/13, 90a/3.

ḥ. +ım. 32a/15.

ḥ. +lar. 35a/13, 43b/1.

ḥ. +lar+dın. 45a/16.

ḥ. +lar+nıŋ. 75b/2.

ḥ. bol-adur-miz. 97a/8.

ḥ. b.-dı. 25b/16.

ḥ. b.-dı-lar. 53a/8.

ḥ. b.-ġan. 92b/5.

ḥ. b.-ġay. 5a/8.

ḥ. b.-sa-m. 41a/13.

ḥ. b.-up. 62a/15.

ḥ. ḳıl-dı. 74b/18.

ḥ. ḳ.-dı. 99a/14.

ḥ. ḳ.-dı-lar. 45b/19.

ḥ. ḳ.-ġan. 19b/14.

ḥ. ḳ.-ġay-sin. 88b/7.

ḥ. ḳ.-ġıl. 88b/2, 88b/18.

ḥ. ḳ.-ıp. 79b/9.

ḥazīn *Hüzünlü.*

ḥ. 24b/3, 74a/1.

ḫazīne *Toplu halde bulunan altın, gümüş, mücevher, para vb. maddi değeri yüksek şeylerin bütünü.*

ḫ. 74b/16, 74b/17, 93a/18.

ḫ. +ler. 75a/19.

ḫ. +si+din. 74b/15.

ḫazīne-dār *Hazine yeri.*

ḫ. +lar+ı. 89a/18.

ḫażret *Şahıs veya kutsal sayılan varlık isimlerinin önüne gelen saygı sözü.*

ḥ. 3b/1, 6a/1, 11a/10, 12a/2, 23a/11, 23a/13, 23b/2, 49b/2, 56b/16, 59b/18, 83a/7.

ḥ. +din. 23a/16, 27a/15, 60a/10, 63a/6.

ḥ. +ġa. 2a/12, 8b/16, 9a/4, 9b/4, 12a/19, 17b/8, 22b/18, 25b/12, 60b/6, 61a/16, 62a/10, 63b/9, 66b/7, 78b/16, 79b/3.

ḥ. +ge. 66b/6.

ḥ. +i. 1b/1, 1b/14, 2a/4, 2a/5, 2a/8, 2a/9, 2a/17, 2b/17, 3a/13, 3a/19, 3b/2, 3b/9, 3b/11, 3b/18, 4a/12, 4b/2, 4b/5, 4b/19, 5a/7, 5a/8, 5a/10, 5a/12, 5a/14, 5a/17, 5a/18, 5b/1, 5b/2, 5b/17, 6a/3, 6a/3, 6a/15, 6b/5, 7a/4, 7b/1, 7b/8, 7b/9, 7b/11, 7b/16, 8b/2, 8b/6, 8b/7, 9a/13, 9a/16, 9a/19, 9b/3, 9b/7, 9b/10, 9b/15, 9b/17, 10a/2, 10a/3, 10a/4, 10a/5, 10a/8, 10a/14, 10a/15, 10a/18, 10b/2, 10b/2, 10b/4, 10b/7, 10b/8, 10b/16, 10b/19, 11a/1, 11a/3,

11b/3, 11a/6, 11a/9, 11a/13, 11a/15, 11b/15, 11a/17, 11b/17, 12a/4, 12a/15, 12b/4, 12b/6, 13a/12, 13a/13, 13a/14, 13a/15, 14a/5, 15b/12, 15b/14, 16a/12, 16a/17, 17a/3, 17a/10, 17a/16, 17b/14, 18a/17, 18a/18, 19a/2, 19a/7, 19a/16, 19b/1, 19b/2, 19b/9, 19b/10, 19b/11, 20a/1, 20a/4, 20b/2, 21a/14, 21b/1, 21b/17, 22a/5, 22a/7, 22a/16, 22a/16, 22a/18, 23a/1, 23b/15, 24a/7, 24a/10, 24a/12, 24a/16, 25a/16, 25a/17, 25b/3, 25b/4, 25b/5, 25b/10, 25b/11, 25b/14, 25b/17, 25b/18, 26a/2, 26a/4, 26a/9, 26a/12, 26a/15, 26a/17, 26a/18, 26b/1, 26b/13, 27a/3, 27a/4, 27a/6, 27a/15, 27a/19, 27b/3, 27b/4, 29a/6, 29a/14, 29b/6, 29b/9, 29b/10, 30a/4, 30a/4, 30a/6, 30a/10, 30a/17, 30b/11, 31a/8, 31a/9, 31a/12, 31a/13, 31a/14, 31b/8, 32b/1, 32b/3, 32b/9, 32b/13, 33a/2, 33a/5, 35b/16, 37a/14, 37b/1, 37b/2, 37b/7, 37b/16, 37b/18, 37b/19, 38a/1, 38a/3, 38a/3, 38a/15, 38a/17, 38a/19, 38b/10, 38b/14, 38b/19, 39a/1, 39a/4, 39a/8, 39a/14, 39a/15, 39a/15, 39a/19, 39a/19, 39b/1, 39b/8, 39b/12, 39b/13, 39b/15, 40a/3, 40a/8, 40a/9, 40a/18, 41a/18, 41b/5, 41b/15, 42a/2, 42a/6, 42a/13, 42b/1, 42b/2, 42b/4, 42b/6, 42b/8, 42b/11, 43a/4, 43a/13, 43a/19, 43b/3, 43b/4, 43b/8, 43b/10, 43b/11, 43b/14, 43b/15, 43b/18, 43b/18, 44a/1, 44a/9, 44a/11, 45a/3, 45a/3, 45a/4, 45a/6, 46b/15, 46b/17, 46b/19, 47a/2, 47a/3, 47a/18, 47b/1, 47b/5, 48b/8, 48b/10, 48b/11, 48b/13, 48b/15, 48b/15, 48b/18, 48b/19, 48b/19, 49a/1, 49a/1, 49a/1, 49a/2, 49a/3, 49a/3, 49a/4, 49a/6, 49a/7, 49a/7, 49a/7, 49a/14, 49a/14, 49a/15, 49a/17, 49a/18, 50a/9, 50a/10, 50a/14, 50a/17, 50b/15, 51a/5, 51a/17, 52a/16, 52a/19, 52b/2, 52b/3, 52b/5, 53b/2, 54a/9, 55a/14, 55b/8, 55b/12, 55b/15, 56a/6, 56a/13, 56a/14, 56a/17, 56b/2, 56b/7, 56b/13, 56b/14, 56b/15, 56b/18, 57a/3, 57a/4, 57a/6, 57b/1, 57b/3, 57b/4, 57b/14, 57b/19, 57b/19, 58a/7, 58a/10, 58a/16, 58a/18, 58b/3, 58b/5, 58b/6, 58b/7, 58b/10, 58b/19, 59a/6, 59a/12, 59a/16, 59b/4, 59b/9, 59b/16, 59b/18, 59b/19, 60a/2, 60a/7, 60a/16, 60a/19, 60b/4, 60b/8, 60b/12, 60b/17, 60b/18, 60b/19, 61a/19, 61b/3, 61b/4, 61b/5, 61b/9, 61b/10, 61b/17, 61b/19, 62a/8, 62a/12,

62b/12, 62b/18, 63a/2, 63a/4, 63a/7, 63a/8, 63a/12, 63a/14, 63a/15, 63a/16, 63a/16, 63b/11, 63b/12, 64a/4, 64a/5, 64a/8, 64b/16, 65a/3, 65a/18, 65b/3, 65b/6, 65b/16, 65b/18, 66a/2, 66a/9, 66b/5, 66b/8, 66b/10, 66b/14, 66b/16, 66b/17, 67a/1, 67a/6, 67a/6, 67a/8, 67a/9, 67a/14, 67a/15, 67b/9, 68b/4, 69a/2, 69a/5, 69a/14, 69a/14, 69a/15, 69a/16, 69a/18, 69b/2, 69b/10, 69b/11, 69b/12, 70a/1, 70a/5, 70a/8, 70b/3, 70b/13, 70b/13, 70b/15, 70b/18, 71a/5, 71a/15, 71a/15, 71a/19, 71b/6, 71b/15, 71b/17, 72b/11, 72a/15, 72a/16, 73a/1, 73a/10, 73b/1, 74a/2, 74a/8, 74a/15, 74b/11, 74b/14, 75b/18, 75b/19, 76b/3, 76b/5, 77b/6, 78a/11, 78b/11, 79a/6, 79a/8, 79a/13, 79b/5, 79b/17, 80a/8, 80a/10, 80a/11, 80a/13, 80a/19, 80b/2, 80b/4, 80b/9, 80b/9, 80b/10, 81a/13, 81a/16, 81b/14, 81b/16, 82b/4, 82b/6, 82b/19, 83a/3, 83a/6, 83a/8, 83a/11, 83a/12, 83b/3, 83b/7, 83b/16, 84a/6, 84a/9, 84a/11, 84a/13, 84b/13, 85a/2, 85b/11, 86b/15, 88a/8, 89a/3, 89b/4, 90b/1, 90b/5, 90b/6, 90b/8, 90b/18, 91a/10, 91a/14, 92a/17, 92a/18, 95b/2, 95b/3, 95b/17, 96a/1, 96a/4, 97b/8, 98a/3, 98a/6, 98a/8, 99a/4, 99a/13, 99b/1, 99b/3, 99b/5, 99b/8, 99b/9, 100a/19.

ḥ. +iŋ+din. 39b/5.

ḥ. +iŋ+ġa. 39b/3.

ḥ. +iŋ+ni. 10a/8, 47b/14.

ḥ. +ni. 9a/17, 39a/15, 47b/2, 49b/15, 52b/4, 62a/18, 79b/8.

ḥ. +niŋ. 8b/18, 9b/11, 10a/15, 11b/16, 17a/1, 23a/8, 33a/3, 54a/12, 61b/2, 62a/18, 62b/7, 64a/13, 64b/9, 66a/10, 69b/19, 74a/9, 77a/12, 78a/15, 79a/16, 81b/18, 82a/18, 91a/8.

hebā *Boşa gitme, ziyan olma.*

h. +ġa. 81b/17, 81b/18.

h. +sı. 81b/19.

hefte *Hafta.*

h. 43a/1.

helāk *Perişan olma, bitkin duruma gelme.*

h. 11b/2, 40a/2, 50b/5.

h. bol-dı. 27b/6.

h. b.-dı. 34b/4, 47b/5, 50a/14, 54b/9.

h. b.-ġay. 54a/17.

h. b.-ġay-lar. 42a/15, 52b/16, 53a/12.

h. b.-ġay-sin. 21a/12.

h. b.-sun-lar. 65a/19.

h. b.-ur. 39a/18.

h. bolmaḳ. 23a/15.

h. +ı+ġa. 24a/10, 39a/17.

h. ḳıl-dı-m. 39b/18.

h. ḳ.-dı-m. 54b/17.

h. ḳ.-duḳ. 18b/14.

h. ḳ.-ġay-lar. 80b/2.

h. ḳ.-ġay-min. 36a/7.

h. ḳ.-ıp. 27b/8, 45b/8.

h. ḳ.-ıpdur. 38b/5.

h. ḳ.-ma-ġunça. 50b/7.

h. ḳ.-ur. 69a/17.

h. ḳ.-ur+ġa. 74a/4.

h. ḳ.-ur-miz. 68a/15.

h. ḳılmaḳ. 34b/2.

helāklıḳ *Perişan olma durumu.*

h. +ı+nı. 69b/5.

ḥelāl *Helal.*

ḥ. +im. 17b/9.

ḥ. ḳılın-+-dı. 93b/16.

helāllıġ *bk. Helāklıḳ.*

h. 88a/16.

hem *Kullanıldığı cümleye "üstelik, bir de, şu da var ki, zaten" manaları katarak anlamı kuvvetlendirir.*

h. 2a/11, 3a/16, 4a/9, 4a/10, 5a/13, 5a/19, 5b/17, 5b/17, 6b/16, 6b/17, 7a/10, 7a/16, 7b/6, 9b/16, 10b/12, 10b/14, 11b/5, 11b/5, 11b/11, 11a/14, 12a/1, 12b/1, 12b/17, 13b/1, 14a/14, 15a/14, 16b/5, 17a/1, 17b/1, 18a/4, 18a/7, 19b/8, 19b/10, 20a/9, 20b/5, 21b/1, 21b/6, 22a/2, 22a/6, 22b/12, 23a/1, 23b/3, 24a/13, 24a/14, 24a/16, 24b/5, 24b/6, 25a/5, 25b/6, 27a/13, 27b/10, 28b/12, 29a/1, 29a/16, 29a/17, 29a/19, 29b/12, 30b/15, 30b/18, 31a/5, 31b/1, 32a/9, 33a/3, 33a/7, 33a/15, 33b/2, 34a/6, 34b/8, 34b/15, 35a/2, 36a/1, 36a/18, 37a/9, 37a/17, 37b/12, 37b/15, 38a/9, 38a/18, 38b/2, 38b/2, 38b/3, 39a/7, 40a/2, 41b/1, 41b/1, 41b/1, 41b/2, 41b/2, 41b/3, 41b/3, 42a/4, 42a/5, 43a/1, 43b/11, 45a/2, 45a/5, 45b/17, 46a/7, 46b/3, 48b/2, 48b/17, 49a/1, 49a/12, 49a/14, 49a/14, 49b/5, 49b/10, 50a/1, 50a/1, 50a/10, 50a/10, 50a/11, 50a/11, 51b/1, 52a/10, 52b/14, 52b/18, 53a/17, 54b/5, 55a/6, 55a/17, 55a/19, 55b/1, 56a/1, 56a/2, 56a/5, 56a/8, 56a/14, 56a/15, 57a/5, 57a/6, 57a/7, 57a/10, 57a/18, 57a/19, 57b/10, 57b/10, 58a/9, 58b/5, 58b/6, 59a/4, 59a/9, 59a/14, 59a/15, 60a/1, 61b/6, 62a/17, 63a/13, 63a/17, 63a/18, 64a/10, 64b/6, 64b/8, 64b/16, 64b/17, 64b/18, 65a/2, 65a/13, 65a/14, 65a/16, 65a/17, 65b/14,

66a/6, 66a/6, 66a/14, 66a/17, 66a/18, 66b/6, 66b/17, 67a/4, 67a/4, 67b/5, 67b/6, 67b/6, 67b/15, 67b/17, 68a/1, 68a/2, 68a/3, 68a/11, 68a/12, 68a/15, 68b/4, 68b/12, 68b/17, 69a/3, 69a/4, 69b/14, 70a/11, 70a/14, 71a/3, 71a/9, 71b/9, 71b/9, 72b/5, 72a/8, 72a/10, 72a/10, 72a/12, 72b/19, 72b/19, 73a/5, 73b/2, 73b/4, 74a/5, 74a/8, 74a/19, 74b/4, 74b/8, 74b/15, 75b/12, 75b/12, 75b/12, 76b/4, 76b/8, 76b/10, 77a/13, 77b/3, 77b/11, 79b/13, 79b/14, 80a/1, 81a/4, 81b/15, 82b/11, 84a/3, 84a/14, 84b/3, 84b/15, 85a/4, 85a/13, 85b/5, 85b/15, 85b/19, 86b/5, 86b/6, 86b/10, 86b/10, 86b/11, 86b/11, 88a/6, 88a/9, 88b/5, 88b/12, 88b/12, 88b/16, 89a/9, 91a/2, 91a/8, 91a/11, 92a/11, 93a/6, 93a/6, 93a/6, 93a/7, 93a/7, 93a/8, 93a/15, 93b/12, 93b/14, 93b/14, 94b/1, 94b/6, 94b/7, 94b/7, 95b/18, 96a/5, 97a/12, 97a/19, 97b/4, 97b/9, 97b/18, 98a/6, 98b/19, 99a/1, 99a/1, 99a/10, 99b/17, 100a/1.

hem-dem *Arkadaş.*

h. 93a/5.

h. +i. 41b/2.

h. bol-ġay. 48a/6.

h. bolmaḳ+ġa. 14a/13.

hemīşe *Daima, her zaman.*

h. 2b/15, 7a/19, 21b/10, 23a/11, 29a/19, 38a/19, 56a/10, 57a/4, 96a/12.

hemme *Bütün, herkes.*

h. 3a/12, 5a/19, 10b/13, 10b/17, 13a/19, 13b/12, 15a/13, 15b/5, 18b/14, 19a/3, 19a/9, 19b/19, 21a/4, 21a/6, 22a/7, 24a/19, 24b/8, 24b/13, 26b/10, 28a/15, 29a/15, 31a/4, 31a/6, 31b/5, 32a/16, 33b/14, 35a/19, 37a/16, 38b/13, 46a/8, 47a/13, 48a/8, 48b/1, 48b/14, 49a/1, 49a/7, 49a/9, 49a/9, 49a/10, 49a/11, 49a/12, 49a/14, 51b/10, 55a/8, 59a/17, 59a/18, 60b/16, 61a/3, 63a/5, 65a/17, 67a/19, 67b/2, 68a/8, 68b/12, 70b/14, 71b/16, 72a/8, 72b/9, 72a/17, 74a/14, 74b/18, 75b/8, 76b/12, 76b/18, 76b/19, 79a/10, 79b/19, 81b/1, 83a/15, 83b/19, 86a/10, 88b/5, 89b/6, 91b/17, 92b/2, 93a/8, 96a/5, 96b/19, 98b/19, 99a/3, 99b/16, 100a/17.

h. +din. 12b/19, 16a/1, 18a/4, 20b/5, 23a/3, 24a/15, 24b/11, 24b/11, 24b/14, 40a/11, 41a/11, 58b/5, 58b/14, 67b/11.

h. +ġa. 3b/1, 55b/12, 65b/5, 98b/2.

h. +ler+i. 22b/15.

h. +ler+i+din. 20a/15.

h. +ler+iŋiz+ġa. 20a/10.

h. +ler+iŋiz+ni. 44b/14.

h. +miz. 20b/4.

h. +miz+ni. 16a/16.

h. +ni. 5a/5, 6a/2, 14a/11, 42a/17, 53b/14, 60b/2, 64a/5, 68b/4.

h. +niŋ. 13a/3, 42a/5, 50b/1, 74b/16, 75b/5, 79b/9, 90a/10.

h. +si. 17b/2, 25b/10, 27b/6, 38a/5, 38b/5, 41a/5, 44a/4, 54a/17, 58b/17, 63a/13, 63a/18, 68a/9, 72b/11.

h. +si+din. 14a/2, 81b/13.

h. +si+ni. 22a/10, 27b/6.

h. +si+niŋ. 20b/4, 59a/4, 98b/12.

hem-nişīn *Beraber oturup kalkan, teklifsiz arkadaş.*

h. 16b/12, 51a/7.

h. +im. 14a/4.

h. bol-mas-min. 71a/17.

hem-rāh *Yol arkadaşı.*

h. 3a/16, 16b/19, 30a/15, 30a/17, 33b/1, 45a/6, 68b/2, 84a/8, 99b/1.

h. +ım. 34a/18.

h. +lar+ı. 35a/16, 37b/4, 38a/6, 38b/2, 53b/5, 54a/1.

h. bol-ġan. 33a/3.

h. b.-ġan. 54b/3, 62b/17.

h. bolmaḳ+ġa. 80a/14.

h. ḳıl-dı-lar. 83a/18.

h. ḳ.-ıp. 98b/3.

h. kil-di-ler. 65b/4.

hem-rāz *Sırdaş.*

h. 13a/3.

h. +ı. 41b/2.

h. +ı+dın. 48a/18.

hem-rāzlıġ *Sır saklayan.*

h. 100a/13.

hemşīre *Kız kardeş.*

h. +ler+im+dür-ler. 58a/10.

h. +si. 45b/19, 46a/4, 46a/11, 46a/13, 46b/1.

h. +si+ġa. 46a/2.

h. +si+ni. 45b/17.

hemvāre *Daima, her zaman, devamlı olarak.*

h. 3b/19, 58a/15, 77a/10, 82b/11, 86a/15, 94b/2.

hendese *Ölçü, ölçek.*

h. 94b/11.

hengām *Vakit, zaman.*

h. +ı. 2a/11.

h. +ı+da. 9a/14.

henüz *Daha şimdi.*

h. 17a/5, 78a/11, 96b/17.

her *Bütün, hepsi.*

h. 2a/15, 2a/16, 2b/6, 2b/14, 3a/11, 3a/11, 3a/11, 3a/16, 4a/19,

5a/6, 5a/10, 5b/8, 5b/10, 5b/12, 5b/17, 6a/1, 6a/9, 6a/10, 7a/3, 7a/8, 7a/19, 8b/10, 9a/18, 9b/5, 9b/17, 10b/7, 11a/10, 11b/13, 11a/17, 11a/18, 12a/7, 12b/2, 12b/3, 12b/5, 12b/9, 12b/18, 13a/9, 13b/5, 13b/14, 14a/4, 14a/18, 14b/3, 16b/10, 17a/4, 17a/18, 17a/18, 17b/10, 18a/15, 18b/1, 18b/2, 18b/10, 18b/13, 18b/17, 18b/18, 19b/14, 19b/14, 20a/6, 20a/11, 20a/18, 20b/7, 20b/8, 20b/10, 22a/4, 22a/6, 22a/17, 22a/18, 22b/11, 22b/15, 24a/3, 24a/12, 24a/13, 24a/13, 24a/16, 24b/1, 24b/6, 24b/12, 25a/15, 25a/17, 25b/11, 26a/13, 27a/17, 27b/2, 28a/4, 28a/14, 28b/4, 28b/17, 29a/5, 29a/13, 29b/3, 30b/11, 31b/13, 33b/13, 33b/19, 34a/12, 34b/14, 34b/17, 35a/6, 35a/8, 35b/15, 36a/4, 36a/7, 36a/14, 36a/15, 38a/11, 38a/18, 40a/10, 40a/12, 40a/18, 40a/20, 43b/3, 44a/7, 44b/19, 44b/19, 45a/11, 45a/12, 45a/18, 45b/2, 46a/11, 46a/19, 46b/2, 46b/3, 47b/3, 47b/14, 47b/16, 47b/17, 49b/5, 49b/12, 49b/15, 50a/4, 50b/2, 50b/11, 50b/16, 51a/4, 51a/16, 51b/3, 51b/5, 51b/6, 51b/9, 51b/15, 53a/7, 53a/15, 53a/17, 53a/19, 53b/13, 53b/15, 54a/5, 54a/9, 54b/16, 54b/16, 55a/13, 56a/3, 56a/3, 56a/19, 57b/12, 58a/6, 58a/6, 58a/11, 58b/4, 58b/18, 59a/3, 59a/11, 59a/12, 59a/14, 60a/11, 60a/17, 62b/5, 63a/3, 63a/4, 64a/1, 64a/5, 64a/11, 64a/12, 64a/13, 64a/13, 64a/15, 64a/16, 64a/18, 64a/18, 64b/3, 64b/18, 66a/8, 67b/4, 69a/4, 69a/5, 69a/12, 69a/18, 69b/5, 69b/8, 69b/8, 70a/10, 70b/8, 70b/9, 71a/6, 71a/18, 71b/14, 72a/15, 72a/16, 73a/8, 73b/2, 74a/1, 74a/10, 74b/13, 74b/13, 74b/19, 75a/1, 75a/7, 75a/8, 75a/13, 75a/16, 75a/17, 75a/18, 75b/7, 75b/8, 75b/10, 75b/11, 75b/17, 75b/17, 77a/11, 77a/15, 77b/10, 77b/12, 77b/13, 78b/10, 79b/9, 80a/3, 80a/12, 81a/3, 81a/8, 81a/8, 81b/2, 81b/13, 81b/18, 82a/9, 82b/16, 82b/16, 83a/16, 83b/18, 84a/7, 84b/12, 86a/3, 86a/10, 86a/19, 86a/19, 87a/4, 87a/5, 87a/9, 87a/13, 88a/3, 88a/12, 88a/19, 88b/9, 89a/13, 89b/3, 89b/3, 89b/3, 90a/3, 89b/13, 90b/17, 91a/7, 91b/4, 91b/6, 91b/11, 92a/1, 94a/13, 94a/15, 94a/16, 94b/6, 95a/7, 95a/7, 95a/9, 95b/13, 96a/18, 96b/6, 96b/7, 96b/11, 96b/14, 97a/5, 97a/9, 97a/9, 97a/9, 97b/3, 98a/10, 99a/15, 99a/15, 99a/19,

99b/2, 99b/5, 99b/11, 99b/16, 100a/18.

her ḳaydaḳ *Her ne durumda olursa olsun.*

h. 67b/4.

her-āyīne *Mutlaka, elbette.*

h. 9b/14, 10a/11, 18b/6, 25a/7, 25a/11, 25b/9, 30b/17, 37b/14, 44a/3, 46b/12, 47a/11, 49b/5, 52a/18, 57a/13, 70a/14, 70a/16, 71b/5, 75a/13, 89b/8, 89b/11, 93b/7, 93b/9, 93b/11.

her-bār *Her defasında.*

h. 42b/9.

hergiz *Asla, hiçbir şekilde.*

h. 4b/15, 10a/8, 10a/19, 11b/18, 13a/2, 15a/15, 15b/7, 15b/11, 16b/8, 16b/11, 17a/12, 19b/18, 20b/14, 21a/4, 22a/13, 23b/19, 24a/19, 25a/5, 26a/11, 27a/8, 27a/14, 29b/7, 30b/14, 34b/19, 37b/12, 37b/18, 39a/12, 39a/13, 43a/8, 44a/12, 44b/19, 45a/2, 46a/7, 46b/3, 48b/7, 49b/11, 49b/13, 50b/12, 52b/12, 53a/14, 56a/10, 58a/4, 58b/7, 58b/12, 58b/12, 59b/1, 63a/1, 63a/2, 65a/3, 66a/15, 66a/17, 66b/9, 68b/8, 68b/11, 69a/19, 70a/15, 70b/6, 71a/17, 72a/12, 75a/1, 78a/7, 81a/9, 81b/10, 85b/14, 86a/1, 86a/2, 86b/12, 91a/11, 99a/11.

ḥesāb *Hesap.*

h. 4a/15, 37a/2, 48b/1.

h. +dın. 72a/14.

h. +ı+nı. 43a/1.

ḥ. +nı. 73b/3.

ḥ. +ı+nı kör-er-sizler. 20a/11.

hevā *Arzu, istek.*

h. 24a/1, 30b/10, 33b/13, 67b/14, 95b/1.

h. +da. 63a/17.

h. +dın. 94b/6.

h. +ġa. 23a/10, 42a/17, 80a/2, 94b/5, 94b/5, 95a/12.

h. +sı. 26a/15, 96a/13.

h. +sı+da. 86b/17, 92a/6.

h. +sı+ġa. 30a/8, 95b/10.

h. +sı+nıŋ. 32b/11.

heves *Arzu, istek.*

h. +dür. 78b/10.

h. +i. 66b/9.

h. +iŋ+dür. 67b/1.

hevl *Korku.*

h. 9a/2.

heybet *Ululuk, azamet.*

h. 48b/11, 86a/5, 86a/13.

h. +din. 64b/7.

h. +i. 6a/4, 35a/15, 56a/2, 74a/9, 74a/14, 94a/7.

h. +i+din. 10b/17, 44a/18.

h. +i+ni. 74a/13.

h. +ni. 4b/14.

hey'et *Topluluk.*

h. 94b/10.

h. +i. 96a/17.

hezār *Bin.*

h. 3b/15, 86a/19.

h. bol-du-m. 28a/17.

ḫıḍmet *Hizmet.*

ḫ. 3b/19.

ḫıdr *Hızır.*

ḫ. 81a/11.

ḫıfẓ-ı ḥimāyet *Muhafaza etme ve koruma.*

ḫ. 75a/13.

ḫıfż-ı ḥimāyet *Koruma altına alma.*

ḫ. +i. 33a/3.

ḫılḳat *Yaratma, yaratılma, yaratılış.*

ḫ. 11a/12.

ḫ. +i+n. 44b/1.

ḫırām *Salına salına.*

ḫ. 88a/15.

ḫırāmān *Salına salına.*

ḫ. 91a/5.

hırās *Korku.*

h. 47b/4.

ḫırman *Harman*

ḫ. +ım+ġa. 9a/3.

ḫırmen *bk. Ḫırman.*

ḫ. +din. 75a/5.

ḫ. +i+ġa. 91b/6.

ḫırs *Bir şeyi elde etmek için duyulan, önüne geçilmez derecede kuvvetli istek.*

ḫ. 18b/7.

ḫıṭāb *Sözü veya yazıyı bir kimseye yöneltme, tevcih etme.*

ḫ. 84b/3.

ḫ. +ı. 86a/18.

ḫızmetkārlıġ *Hizmetkar olma durumu.*

ḫ. 82b/18.

ḥicāb *Utanma.*

ḥ. 10b/8, 62b/7, 63a/18, 78b/9, 79a/7.

ḥ. +ġa. 79a/7.

ḥ. +ı+dın. 90a/14.

ḥ. +ı+ġa. 89b/14.

ḥ. +ı+nı. 97a/1.

ḥ. +ı+nıŋ. 78b/6.

ḥ. +lar. 63a/16.

ḥ. +lar+ı+n. 63a/18.

ḥ. +nı. 68a/15.

ḥ. bol-dı. 62b/2.

ḥ. ḳıl-ur-min. 59a/8.

ḥicāblıġ *Utanç durumu.*

ḥ. 92b/4.

hicrān *Ayrılık.*

h. 82b/13.

hicret *Bir yerden başka bir yere göç etme.*

h. 30a/8.

h. +de. 32b/8.

h. +ġa. 32b/1.

h. +ler+i. 33a/7.

h. ḳıl-+ġa. 80a/13.

h. ḳ.-ġan+lar+ı. 29b/19, 30a/19, 32a/18.

h. ḳ.-ġan+lar+ı+nı. 32b/3.

h. ḳ.-ġan+lar+nıŋ. 31b/3, 32b/2.

h. ḳ.-gen+dür+miz. 31b/6.

h. ḳ.-ġuçı+dur. 30b/1.

h. ḳ.-ur. 1b/1, 32b/18, 66b/1, 97b/11.

h. ḳ.-ur+ġa. 30a/6, 32b/1, 32b/10, 33a/6, 35b/16, 80a/14, 80b/5.

h. ḳılmaḳ+ġa. 81b/14.

h. ḳ.+nı. 30a/2.

hicv *Bir kimse veya toplumun kusurlarını, hatalarını, gülünç taraflarını nazım ve nesir yoluyle ortaya koyma, kötüleyip taşlama, yerme.*

h. ḳıl-ıp. 69b/15.

h. ḳ.-ur. 69b/14.

h. ḳ.-ur+ġa. 69b/14.

hīç *Olumsuz cümlelerde ve soru cümlelerinde anlamı kuvvetlendirir.*

h. 1b/5, 1b/7, 1b/10, 1b/11, 3b/1, 3b/1, 3b/8, 4a/18, 4a/19, 4b/19, 6a/15, 7a/9, 7b/9, 8a/18, 8b/13, 10b/7, 11a/4, 12a/1, 12a/1, 12a/2, 13a/5, 13a/6, 13b/9, 14a/7, 14a/16, 15a/12, 15b/10, 16b/5, 16b/18, 17a/19, 18b/15, 19a/9, 19a/17, 19b/19, 20a/8, 20a/15, 20b/3, 20b/3, 21a/9, 21a/10, 21b/2, 21b/8, 22b/9, 23a/18, 23b/16, 23b/18, 24a/2, 24a/2, 24b/2, 24b/4, 24b/7, 24b/11, 25a/18, 25b/2, 25b/16, 26a/11, 26b/3, 27b/11, 27b/18, 30a/4, 31a/17, 31a/17, 31a/17, 32a/1, 32a/7, 32a/8, 32a/10, 32a/15, 32b/16, 33a/18, 35a/8, 35a/10, 35a/14, 35b/1, 35b/2, 35b/12, 36a/18, 36a/18, 37a/2, 37b/10, 37b/18, 39a/7, 39a/8, 39a/9, 39a/17, 40a/13, 40b/19, 41a/2, 41a/2, 41b/1, 41b/2, 41b/3, 41b/4, 41b/8, 42a/19, 42a/19, 43a/7, 43b/5, 43b/13, 44a/12, 44a/13, 45b/7, 47b/9, 47b/12, 47b/13, 50a/18, 51a/8, 51a/8, 51a/9, 51b/4, 51b/4, 51b/16, 52b/1, 52b/11, 53a/2, 53b/3, 53b/3, 53b/18, 54a/19, 54b/4, 55a/14, 55b/2, 56a/12, 56b/19, 57b/7, 58a/10, 58a/16, 59a/1, 60a/2, 60a/8, 60b/2, 60b/3, 61a/11, 61a/16, 61b/2, 62b/10, 62b/17, 63b/4, 63b/5, 63b/15,

63b/18, 64b/5, 66a/1, 67a/4, 67a/17, 68b/18, 68b/18, 69b/13, 70a/1, 70a/11, 70b/14, 71a/8, 71a/9, 71a/12, 72a/2, 75b/13, 75b/15, 77a/14, 77b/4, 78a/8, 78b/2, 79a/15, 79a/17, 79a/19, 79b/6, 79b/7, 80b/7, 81a/17, 81b/14, 82a/2, 82a/13, 82b/10, 82b/11, 84a/1, 85a/3, 85a/7, 85b/5, 85b/12, 86a/8, 87a/5, 90a/15, 91b/1, 91b/15, 93a/19, 95b/2, 95b/5, 96a/8, 96a/8, 96b/15, 96b/15, 96b/17, 97a/4, 99a/9, 99a/10, 99a/10.

hidāyet *Doğru yolu gösterme.*

h. 11a/11, 12a/3, 14a/18, 16a/14, 43b/13, 44a/2, 48a/12, 65b/1, 86a/12, 90a/13, 90b/3.

h. +ġa. 42b/6.

h. +i+ġa. 3b/4.

ḥiddet *Öfke.*

ḥ. +din. 93a/4.

ḥ. +i. 78b/7.

ḥ. +ni. 93a/3.

ḫidmet *Hizmet.*

ḫ. +i+de. 90b/15.

ḫ. +i+ġa. 16a/11.

ḫ. +iŋ+ni. 20b/8.

ḫ. +ler+i+ġa. 29b/9.

ḫ. +ni. 20a/16.

ḫiḍmet *bk. Ḫidmet.*

ḫ. +ler+i+ġa.

ḫ. 42b/13.

ḫidmetkārlıḳ *Hizmetkarlık.*

ḫ. 96b/12.

ḥikāye *Bir olayı sırasıyle anlatma işi.*

ḥ. 67a/16.

ḥ. +din. 60a/11.

ḥ. +ler. 70b/1.

ḥ. +ler+i+ni. 70b/4.

ḥ. +ler+ni. 53a/1, 68a/14.

ḥ. +si+ni. 70b/2.

ḥ. ḳıl-dı-lar. 32b/14.

ḥikāyet *Hikaye.*

ḥ. 7b/16, 61a/5, 87b/12, 97b/8.

ḥ. +dür. 26b/18.

ḥ. +ler. 97b/9.

ḥikmet *Hakimlik, bilgelik.*

ḥ. 2b/18, 5a/7, 8b/15, 8b/18, 45a/12, 73a/10, 74a/6, 74b/2, 74b/14, 75a/11, 75b/5, 75b/19, 76b/5, 77a/9, 77b/5, 78a/8, 78a/11, 78a/14, 78a/17, 78b/10, 78b/17, 79a/5, 79a/9, 79a/12, 79a/13, 79a/19, 86a/3, 86b/15, 86b/19, 91b/18, 91b/18, 92a/19, 92b/4, 92b/8, 92b/18, 93a/5, 99b/9.

ḥ. +din. 99b/13.

ḥ. +ġa. 73a/10.

ḫ. +i. 2a/1, 5a/8, 74a/6, 78a/9, 78a/12, 78b/16, 91b/18, 92a/14, 92a/19, 96a/9.

ḫ. +i+niŋ. 73a/1, 77b/19.

ḫ. +ler. 73a/9.

ḫ. kiltür-üpdür-ler. 75a/2.

ḫikmet-i ‘acāyib *Tuhaf hikmetlerden biri.*

ḫ. 96a/14.

ḫilāf *Ters, aykırı.*

ḫ. 13a/3, 35b/3, 36a/8.

ḫ. ḳıl-dı.. 51b/2.

ḫ. ḳ.-dı-ŋ. 52a/2.

ḫ. ḳ.-ġalı. 17a/19.

ḫ. ḳ.-ıp. 36a/15, 39b/19.

ḫ. ḳ.-ma-ġan. 66a/15.

ḫ. ḳ.-ma-ġay-min. 52a/9.

ḫ. ḳ.-ur. 37b/6.

ḫ. ḳ.-ur-sin. 55b/13.

ḫilāhil *Değerli eşya.*

ḫ. +ler. 89b/15.

ḫilāl *Ayın yeni doğduğu zaman ilk üç günlük yay şeklindeki durumu.*

ḫ. 84a/1.

ḫil’at *Padişahlar ve vezirler tarafından birine iltifat veya mükafat olarak giydirilen, kürklü veya işlemeli kıymetli kaftan.*

ḫ. +ı+n. 41b/10.

ḫ. +i. 87a/17, 93a/15.

ḫ. +i+ġa. 77b/6.

ḫ. +i+n. 29a/18, 37a/6, 63a/5, 90a/5.

ḫ. +i+ni. 97b/5, 97b/5.

ḫ. +lar+ġa. 79b/4.

ḫ. +ler. 74b/11, 79b/1.

ḫīle *Bir kimseyi aldatmak, kandırmak.*

ḫ. 22b/18, 34a/17, 42a/19, 61a/16, 69a/6, 69a/13.

ḫ. +ler. 34b/4.

ḫ. +si+ġa. 56a/5.

ḫilm *Yumuşak huyluluk.*

ḫ. 3a/9, 98a/16.

ḫimāye *Koruma, esirgeme.*

ḫ. 27b/17.

ḫ. +niŋ. 23a/16.

ḫ. +si+de bol-up. 31b/17.

himāyelik *Koruma işi.*

h. +dür. 23a/18.

ḫimāyet *Koruma, kollama.*

ḫ. 32a/10, 55b/19, 59b/18.

ḫ. +ġa. 22b/19.

ḫ. +i. 21b/7, 50b/14.

ḫ. +i+de. 64a/10, 64a/11.

ḫ. +i+din. 32a/4, 50a/18, 64a/9.

ḫ. +i+ġa. 31b/15, 32a/1, 32a/4, 59b/5, 59b/14.

ḫ. +im+din. 32a/9, 32a/12, 33b/10.

ḥ. +im+ġa. 32a/8, 33a/17, 33b/11, 63b/18, 64a/1.

ḥ. +imiz+ġa. 60a/13.

ḥ. +iŋ+de. 20b/9.

ḥ. +iŋ+din. 33b/11.

ḥ. +i+ni. 33b/8.

ḥ. +ler+i+de. 51a/5.

ḥ. +i+din bolmaḳ+dın. 33b/12.

ḥ. ḳıl-dı-m. 63b/18.

ḥ. ḳ.-ġay. 63b/12.

ḥ. ḳ.-ur-min. 22a/17, 60a/5.

ḥ. ḳılmaḳ+da. 33a/19.

ḥ. ḳ.+da. 55b/19, 57b/2, 64a/4.

ḥ. ḳ.+dın. 22a/9.

himmet *Yardım.*

h. 10b/13, 18b/13, 78a/16, 88a/11, 88a/13, 91b/17.

h. +dür-min. 66b/15.

h. +i. 11a/12, 33a/1, 89b/5.

h. +i+ni. 5a/8.

h. +i+niŋ. 91a/8.

h. +ni. 84b/6, 86a/2.

hirās *Korkma, korku.*

h. 1b/8, 44b/17.

h. +da. 21b/10.

hirāsān *Korkan, korkak.*

h. 47b/2.

h. +dur-miz. 36b/12.

ḫişāl *Güzel huylar.*

ḫ. 36b/5.

ḥişār *Bir yerin korunması için yapılan yüksek duvarlı, kuleli kale.*

h. 86b/18.

ḥ. +dın. 75b/7.

ḥişşe *Pay.*

ḥ. 73b/11, 73b/12, 73b/13.

ḥ. +din. 73b/12.

ḥ. +ni. 73b/13, 73b/14, 73b/14.

ḥ. +si+de. 93b/12.

ḫiṭāb *Sözü veya yazıyı bir kimseye yöneltme.*

ḫ. 46b/ 11, 48a/7, 98a/10.

ḫ. +ġa. 29a/19.

ḫ. +nıŋ. 90a/15.

ḫ. ḳıl-dı. 10b/8.

ḫ. ḳ.-dı. 78a/3.

ḫ. ḳ.-ıp. 15a/5, 49b/6.

ḫ. ḳ.-sa. 40a/13.

ḫ. kil-di. 73b/11.

ḫ. k.-di. 74a/17.

ḫiṭābe *Konuşma, nutuk.*

ḫ. +si+ni. 87a/16.

ḫiṭāb-ı ekber *En büyük nutuk.*

ḫ. 93b/18.

ḫizāne *Hazine.*

ḫ. +ler+i+ni. 74a/5.

ḫizmet *Hizmet.*

ḫ. 25b/15, 47a/3, 73b/16, 97a/5.

ḫ. +de+dür-min. 62b/18.

ḫ. +ġa. 28b/11, 74a/3.

ḫ. +i+de. 81a/2.

ḫ. +i+ġa. 2a/4, 12b/16, 13b/14, 36b/6.

ḫ. +iŋ+de. 89a/2.

ḫ. +iŋ+ġa. 14b/3, 48a/13, 91a/17.

ḫ. +ler+i. 2a/5, 58b/5, 62a/19, 78a/11.

ḫ. +ler+i+de. 38a/15, 58b/7.

ḫ. +ler+i+ġa. 12a/4, 31b/8, 61b/17, 99b/1.

ḫ. +ler+i+n. 63b/14.

ḫ. +i+de bol-ġay. 6b/15.

ḫ. +i+ġa kil-di-ler. 35a/9.

ḫ. bol-ma-ġay. 19b/16.

ḫ. ḳıl-dı. 39a/14.

ḫ. ḳılmaḳ+nıŋ. 55a/10.

ḫizmet-kār *Hizmet eden kimse.*

ḫ. +ı+ġa bol-ur-dı. 8a/1.

ḫizmetkārlıġ *Hizmetkarlık.*

ḫ. +ım+ġa. 87a/18.

ḫizmetkārlıḳ *bk. Ḫizmetkārlıġ.*

ḫ. 98a/12.

ḫoş *Duyguları okşayan, güzel.*

ḫ. 6b/4, 11b/1, 24a/3, 29a/14, 29b/2, 38b/6, 38b/13, 56b/5, 67b/14, 85b/14, 87b/3, 88a/17, 92a/4, 98b/4, 99a/1, 99a/1, 100a/15.

ḫ. bol-ġay. 42b/2.

ḫ. ḳıl-+ġa. 31a/15.

ḫ. ḳ.-ıp. 53b/8.

ḫ. ḳ.-ma-dı. 68b/19.

ḫ. kil-di. 30a/8.

ḫ. k.-me-di. 66b/7.

ḫoş-āvāz *Güzel sesli.*

ḫ. 6b-4, 87b-3.

ḫoş-būy *Güzel kokulu.*

ḫ. 34a/16.

ḫ. +dur-miz. 34a/19.

ḫ. +nı. 34a/17.

ḫoş-güvār *Lezzetli.*

ḫ. 52b/9.

ḫoş-güvārlıḳ *Lezzetli, tatlı olma durumu.*

ḫ. +ı+dın. 32b/12.

ḫoş-ḥāl *Durumu iyi, mesut, bahtiyar, memnun.*

ḫ. bol-dı-lar. 71a/3.

ḫoşla- *Hoşlanmak.*

ḫ. -dı-ŋ. 37b/6.

ḫ. -ma-dı. 36b/13.

ḫoşlamaḳ *bk. Ḫoşla-.*

ḫ. 47a/15.

ḫoşlıġ *Hoş olma durumu.*

ḫ. 100a/11.

ḫoşmend *Güzel.*

ḫ. 72b/2.

ḫ. +sin. 16b/13.

ḫoşnūd *Memnun.*

ḫ. bol-ġuçı-sin. 61a/15.

ḫoşnūdlıḳ *Bir kimseden veya bir halden memnun durumda olma.*

ḫ. +ı+ġa. 93a/12.

ḫoşnūdluḳ *bk. Ḫoşnūdlıḳ.*

ḫ. +ı+nı. 15b/1.

ḫoş-rām *Güzel bir şekilde itaat eden.*

ḫ. 100a/10.

ḫoş-rūy *Güzel ve sevimli yüzlü.*

ḫ. 16b/4, 34a/12.

ḫoş-vaḳtlıġ *Güzel vakit geçirme.*

ḫ. 38a/19.

höl ḳıl- *Islatmak.*

h. -dı. 36a/2.

ḫūb *Güzel.*

ḫ. 2a/12, 24b/5, 30b/8, 41a/8, 51a/3, 56b/1, 86a/17.

ḫ. bol-ma-sa. 50b/13.

ḫ. b.-sa. 72a/10.

ḫubdān *Güzel.*

ḫ. 71a/2, 88a/12.

ḫūbluġ *Güzellik.*

ḫ. +ı+nı. 78a/16.

ḫūbluḳ *bk. Ḫūbluġ.*

ḫ. 78b/6.

ḫ. +dın. 6a/18.

ḫ. +ı. 24b/8, 62a/18, 67b/18.

ḫūbraḳ *Güzel bir şekilde.*

ḫ. 17a/15, 20b/3, 26b/3, 31b/8, 34b/17, 57a/16, 63b/9, 70b/5.

ḫ. bol-ġan+ı. 17b/4.

ḫ. b.-ġay. 93a/16.

hudūs *Meydana gelme, ortaya çıkma, vukū bulma.*

h. +ı. 87a/13.

ḫuf *Abdest alınırken üzerine meshedilebilen mest.*

ḫ. 91b/2.

ḫul-‘aḳd *Tanzim, düzen.*

ḫ. +i+ni. 55a/9.

ḫulāsa-yı mevcūdāt *Varlıkların özü.*

ḫ. 77b/8.

ḫuld-berrīn *En yüksek, en yüce cennet.*

ḫ. 98a/18.

ḫulle *Şer’an (talak-ı selase ile) boşanmış bir kadının, kendisini boşayan eski kocasıyle tekrar evlenebilmesinin helal olması için bir başka erkekle gerçekten nikahlanması ve daha sonra boşanması usulü.*

ḫ. 26b/11.

ḫum *Yansıma sözcük.*

ḫ. 8b/13, 8b/13, 8b/13.

ḫumār *Sarhoşluktan kendini toplayamamış, şaşkın.*

ḫ. 78b/19.

humāy *Uğur getiren, devlet kuşu.*

h. 70b/6.

ḫumḳ *Ahmaklık.*

ḫ. +ı. 16a/13.

ḫūn *Kan.*

ḫ. 35b/1.

ḫūn-āb *Kanlı su.*

ḫ. 36a/2.

ḫūn-bār *Kan yağdıran.*

ḫ. 40a/9.

ḫūn-ı ‘ışḳ *Kanlı aşk.*

ḫ. +ıŋ+da. 85b/4.

ḫūr *Cennet kızı.*

ḫ. 91b/16, 98a/18, 100a/11.

ḫūr-ġılmān *Cennette hizmet eden delikanlılar.*

ḫ. +lar+ım. 91a/13.

ḫurmā *Hurma ağacının tatlı, besleyici, etli meyvesi.*

ḫ. 52a/16, 52a/18, 68b/9.

ḫurrem *Sevinçli, şen, gönül açıcı.*

ḫ. bol-dı. 8a/13.

ḫ. b.-du-m. 15b/7.

ḫurūç *Ayaklanma, isyan.*

ḫ. +uŋ+ġa. 61b/9.

ḫ. ḳıl-ıp. 34b/12.

ḫ. ḳ.-ıpdur. 72b/8.

ḫ. ḳ.-ur. 35a/2.

ḫurūf *Harfler.*

ḫ. +ı+n. 3b/17.

ḫurūf-ı becā *Alfabe harfleri.*

ḫ. 93a/11.

ḫurūşān *Coşan, çağlayan.*

ḫ. 66b/18.

ḫuşīşā *Bilhassa.*

ḫ. +lar+ı+dın. 73a/2.

ḫ. +nı. 66b/12.

ḫuşūl *Hasıl olma, peyda olma.*

ḫ. +ı. 78a/13.

ḫ. +ı+dın. 67b/9.

ḫ. +ı+ġa. 34b/16.

ḫuşūmet *Hasımlık, düşmanlık.*

ḫ. 22a/6, 22b/13, 23a/3, 31b/12, 68b/17, 87a/11.

ḫ. +de. 50b/6.

ḫ. +din. 53b/16.

ḫ. +ġa. 22b/13, 23a/2.

ḫ. +i. 45a/5, 59b/7.

ḫ. +i+ġa. 51a/6.

ḫ. +ni. 31a/8, 51a/6.

ḫ. +ġa tur-gey-ler. 19b/19.

ḫ. ḳıl-ur. 72a/3.

ḫuşūmetlıġ *Düşmanlık.*

ḫ. 31b/3.

ḫuşuṣen *Hususi olarak.*

ḫ. 38b/13.

hūş *Akıl, şuur.*

h. 59a/14, 85b/4, 93a/3, 94a/10.

h. +ı+dın. 22b/8, 26a/6.

h. +ı+ġa kil-di. 43a/19.

h. +ım+ġa kil-di-m. 28b/7.

hūşmend *Akıllı, akıl sahibi.*

h. 4a/3.

huş-yār *Aklı başında olan.*

h. 94a/16.

h. bol-. 94a/17.

ḫuṭbe *Dini konuşma.*

ḫ. 43a/14.

ḫ. +de. 43a/15.

ḫ. +si+niŋ. 88a/5.

ḫutbe-i belīġ *Güzel konuşma.*

ḫ. 43a/14.

ḫuṭūr *Hatıra gelme.*

ḫ. 99a/10.

ḫ. +ı+ġa. 47b/14.

ḫ. ḳıl-dı. 85b/14.

ḫ. ḳ.-ġay. 94b/14.

ḫūy *Doğuştan olan tabiat.*

ḫ. 2a/1, 58a/19.

ḫ. +ı. 87b/2.

ḫ. +nıŋ. 95a/17.

ḫūyluḳ *Huy sahibi.*

ḫ. 6b/4, 16a/6.

ḫ. +min. 6b/2.

ḫużūr *Kendini rahat ve memnun hissetme durumu.*

ḫ. 38b/6, 41b/12, 75b/18, 78b/7, 78b/10, 89a/6, 94a/19, 98a/14, 98b/9.

ḫ. +ı. 77b/14.

ḫ. +ı+dın. 84b/10.

ḫ. +ı+n. 94a/14.

ḫ. +ı+nı. 34a/1.

ḫ. +ı+nıŋ. 89a/15.

ḫ. +lar+ı+da. 32b/13, 69a/16.

ḫ. +lar+ı+dın. 38a/7, 39b/10.

ḫ. +lar+ı+ġa. 38a/2, 66a/11.

ḫ. +lar+ı+ġa-di-ler. 43b/10.

ḫużūr-ı kemāl *En güzel mutmain olma durumu.*

ḫ. 4a/8.

ḫüccet *Delil, kanıt.*

ḫ. 15b/8, 67b/11, 70b/14.

h. +ler. 16a/13.

ḫücre *Dışarı ile ilgisi mümkün mertebe az olan küçük oda.*

ḫ. +de. 25a/17, 98a/1.

ḫ. +ġa. 53b/6, 98a/7.

ḫ. +ni. 48a/12.

ḫ. +niŋ. 92b/6.

ḫ. +si+din. 78b/8.

ḫ. +si+ġa. 66b/10.

hücūm *Üstüne yürüme, saldırma, saldırı.*

h. 49a/16, 59b/2, 94b/10.

h. -ı ‘ām ḳıl-ur. 33b/10.

h. ḳıl-dı-lar. 25b/19.

h. ḳ.-ġay-lar. 19b/4.

ḫüdā *Allah.*

ḫ. 4b/15, 6b/3, 6b/14, 10a/11, 13a/15, 17b/4, 17b/13, 29a/8, 30b/8, 38a/6, 38a/9, 46b/13, 49b/9, 49b/10, 56b/17, 57a/1,

58a/4, 60b/9, 66b/15, 72b/19, 81a/2, 81a/4, 83b/8, 89b/11, 89b/11, 90b/14, 94a/18.

ḫ. +dın. 21a/7, 25a/14, 28b/17, 35a/13, 44a/3, 55b/17, 70b/16, 71a/7.

ḫ. +ġa. 8a/3, 12b/15, 13a/7, 14a/8, 14b/5, 16b/15, 24a/11, 28a/9, 28a/13, 32a/7, 37a/13, 49b/8, 68b/19.

ḫ. +ı. 54b/2.

ḫ. +ım. 32a/15, 39a/6.

ḫ. +ımız+ġa. 72a/8.

ḫ. +ıŋ. 42a/1, 72a/9.

ḫ. +ıŋ+nı. 39a/7.

ḫ. +iŋ. 57a/15.

ḫ. +iŋ+ġa. 68a/12, 72a/8.

ḫ. +ları+ġa. 21a/18.

ḫ. +lar+ımız. 31a/6, 72a/10.

ḫ. +lar+ımız+dın. 67b/4.

ḫ. +lar+ımız+ġa. 21b/12, 21b/14, 44a/6, 72a/10.

ḫ. +lar+ımız+nı. 25b/1, 31a/4, 31a/19, 35b/3, 50b/7, 68b/16.

ḫ. +lar+ıŋ+nı. 44a/5, 46b/2.

ḫ. +lar+mız+nı. 56a/18, 67a/18.

ḫ. +nı. 8b/11, 9b/6, 11b/18, 21a/9, 57b/8, 57b/10, 58a/11, 59a/4, 63a/8, 68a/19.

ḫ. +nıŋ. 3a/15, 4a/1, 6a/8, 7b/5, 12b/14, 15a/19, 15b/1, 19a/12, 19b/13, 19b/13, 20a/7, 20a/13, 29a/7, 33b/12, 33b/12, 36a/10, 36a/12, 37a/5, 40a/12, 41b/5, 50b/13, 53b/5, 58a/19, 63a/11, 67b/6, 67b/10, 68a/19, 68b/3, 70b/8, 72b/6, 73a/9, 73b/4, 74a/7, 79a/17, 81a/3, 89b/8, 89b/9, 93b/6, 94a/9, 94b/3, 96a/6, 97b/5, 99b/18.

hüdāvend *Allah.*

h. +i. 5a/6.

ḫüdāvend *Allah.*

ḫ. 4a/8, 6a/15, 6b/9, 7a/2, 7a/19, 17a/11, 17a/14, 20a/6, 20a/9, 20a/9, 23a/11, 24a/6, 26b/17, 31a/6, 31a/18, 32a/13, 33a/3, 35b/9, 38b/10, 40a/15, 41b/16, 42b/1, 42b/10, 44a/1, 45a/2, 45a/17, 46b/12, 48a/1, 48a/3, 48a/7, 53a/19, 61a/4, 65a/8, 65b/1, 70a/15, 72a/5, 73b/10, 74a/2, 74a/9, 74b/5, 75b/19, 76b/15, 77b/16, 78a/7, 86b/11, 94a/12, 95a/2, 99a/8.

ḫ. +din. 94a/6.

ḫ. +ġa. 28a/3.

ḫ. +im+niŋ. 42a/5, 68a/9.

ḫ. +niŋ. 33a/18.

ḫüdāvendāne *Sahip, malik.*

ḫ. 79b/1.

ḫüdāvendī *Allah'a ait olan.*

ḫ. 47a/18.

ḫüdāvendiġāne *Her şeyin sahibi.*

ḫ. 86b/15.

ḫ. +niŋ. 27b/19, 89b/4.

ḫüdāy *Allah.*

ḫ. +ı. 39a/12, 54b/10.

ḫ. +i+ġa. 3b/18.

ḫüdāyā *Allah.*

ḫ. 37b/15, 65a/10.

ḫüdāyī *Allah.*

ḫ. 14a/16, 19a/13, 25b/8, 26a/4, 68b/10, 86b/17, 93b/3.

ḫ. +dür. 47a/17.

ḫ. +ġa. 28a/2, 38a/5.

ḫ. +i. 54b/5.

ḫ. +m. 39a/5.

ḫ. +miz. 39a/9.

ḫ. +niŋ. 46b/1.

ḫüdāy *Bk. ḫüdāyī.*

ḫ. +ġa. 22a/11.

ḫükm *Bir şeyin şöyle veya böyle olduğu hakkında verilen karar.*

ḥ. 37a/9, 95b/14.

ḥ. +i. 16b/9, 40a/10, 42a/4, 47a/17, 88a/3, 96a/12.

ḥ. +i+de. 38b/8, 95b/13, 95b/17.

ḥ. +i+ġa. 94b/3.

ḥ. +im. 90b/10.

ḥ. +i+ni. 20a/13, 20b/17, 95b/18.

ḥ. +ler+i+ġa. 61b/19.

ḥ. +ü. 46b/3.

ḥ. +üm+ni. 87a/19.

ḥ. +üŋ+din. 56a/10.

ḥ. ḳıl-dı. 37a/8.

ḥ. ḳ.-ġay. 45a/6, 47a/6.

ḥ. ḳ.-ġıl. 47a/7.

ḥ. ḳ.-ur. 31a/18, 67b/19.

ḥ. ḳılmaḳdın+dın. 21b/18.

ḫükūmet *Devletin, ülkeyi içeride ve dışarıda yönetmesinde yetkili olan yürütme organı.*

ḥ. 67b/6, 87a/19, 90b/4.

ḫülle *Cennette giyilecek elbise.*

ḥ. 99a/16.

ḫümā *Efsanevi kuş.*

ḥ. 7a/15.

hümā-yı müzeyyen *Süslü kuş.*

h. 100a/3.

hümāyūn *Kutlu.*

h. 89b/18.

hüner *Bir işte gösterilen ustalık.*

h. 75b/5.

h. +i. 100a/10.

h. +ler+din. 88b/3.

hünerli *Marifetli.*

h. 40a/7.

ḫürmet *Bir şeye veya bir kimseye değer vermekten ileri gelen ölçülü davranma hissi, çekinme ile karışık bir sevginin verdiği*

dikkat ve îtinâ gösterme duygusu, saygı.

ḥ. 44b/8, 79b/2, 79b/5.

ḥ. +i+din. 50a/18.

ḥ. +i+ġa. 41b/18.

ḥ. +iŋ. 68a/6.

ḥ. +iŋ+ni. 15a/15.

ḥürmetlıġ *Saygınlık.*

ḥ. 45a/11, 45a/16, 64a/19.

ḫürrem *Sevinçli.*

ḫ. 58a/4.

ḫ. +dür-min. 32a/13.

ḫ. bol-dı-lar. 48b/15.

ḥüsn *Güzellik.*

ḥ. 75b/12, 78a/4, 91a/12.

ḥ. +i+din. 88b/11.

ḥ. +i+niŋ. 35b/8.

ḥüsn-i cemāl *Güzel yüzlü.*

ḥ. +de. 22b/3.

ḥ. +i. 67a/3.

ḥ. +im. 78b/3, 78b/5.

ḥ. +i+niŋ. 78a/19.

hüveydā *Belli, apaçık.*

h. 16a/13, 35b/13, 36b/9.

h. +dur. 16b/14, 45a/13.

h. bol-ġan. 38a/14.

h. b.-sa. 74a/14.

ḫvāce *Hoca.*

ḫ. 2b/1, 4b/2, 4b/17, 5a/10, 5a/18, 5b/5, 7a/9, 8b/14, 12a/13, 12a/16, 22b/19, 30b/18, 40a/14, 40a/16, 40b/2, 42a/5, 42a/10, 42b/13, 42b/15, 43b/19, 47b/9, 48a/1, 48b/13, 49b/3, 50b/11, 54a/13, 59b/1, 60b/13, 61a/1, 61b/1, 61b/16, 61b/19, 62a/6, 62b/5, 62b/15, 62b/19, 63a/19, 66a/7, 66b/19, 67b/5, 68a/1, 68b/14, 69a/4, 69a/7, 73a/1, 73a/15, 73b/14, 74a/6, 74a/11, 74b/1, 74b/8, 74b/18, 75b/13, 76b/1, 77a/9, 77a/18, 77b/17, 78a/8, 78a/15, 78b/15, 79a/12, 79b/16, 83b/17, 84a/13, 84b/10, 85b/10, 86b/1, 86b/5, 88a/10, 88a/11, 88a/13, 88a/18, 88b/1, 88b/3, 88b/5, 88b/15, 88b/17, 89a/14, 89a/19, 90a/2, 90a/10, 90a/18, 90b/1, 90b/6, 90b/11, 90b/15, 90b/18, 91a/10, 91a/11, 91a/14, 91a/17, 91b/8, 91b/10, 91b/12, 92a/8, 92a/12, 92a/15, 92a/19, 92b/16, 94b/6, 94b/8, 95b/7, 97a/12, 97b/2, 97b/7, 99a/15, 99a/17, 99b/6, 99b/15.

ḫ. +ler. 97a/17.

ḫ. +miz. 39a/9.

ḫ. +si. 78b/18.

ḫ. bolmaḳ+dın. 12a/18.

ḫvāce-yi ‘ālem *Alemlerin hocası.*

ḫ. 84b/9, 85b/18, 86a/3, 89a/12.

ḫvāce-yi cihān *Cihanın hocası.*

ḫ. 85b/1.

ḫ. +nıŋ. 79a/3.

ḫvāh *İsteme, isteyiş.*

ḫ. 4a/11, 12a/17, 12a/17, 28b/18, 28b/18, 45a/2, 45a/2, 51b/15, 51b/15, 58b/13, 58b/13, 59a/13, 59a/13, 86a/2, 86a/2.

ḫ. +ġa. 58a/3.

ḫ. bol-sun. 48b/3.

ḫ. bol-ġay-sin. 73a/17.

ḫvāhī *İstekli.*

ḫ. bol-ġay-sin. 73a/17.

ḫvāh-ı farż *Şart olan şeyleri istemek.*

ḫ. 5a/19.

ḫvāh-ı senet *Delilleri istemek.*

ḫ. 5a/19.

ḫvāhiş *İstek, arzu.*

ḫ. 20b/3, 35a/7.

ḫ. +i. 78b/10.

ḫ. +i+ġa. 21b/11.

ḫ. +i+ni. 27b/14.

ḫ. +iŋ+ler. 20b/16.

ḫ. ḳıl-ur-sin. 39b/9.

ḫvāhla- *İstemek.*

ḫ. -dı. 57a/17, 79a/6, 79a/16.

ḫ. +lar. 61a/7.

ḫ. -ma-dı. 57a/16.

ḫ. -ma-ġay. 37b/18.

ḫ. -mas. 6a/18.

ḫ. -sa. 7a/19, 57a/15, 68a/13.

ḫ. -sa-ŋ. 12a/12, 24a/5, 42a/8.

ḫ. -sa-ŋ-lar. 27a/14, 68a/9.

ḫ. +sın. 55b/4.

ḫvāhlıḳ *Arzu, istek içerisinde olma durumu.*

ḫ. 77b/19.

ḫvān *Sofra.*

ḫ. 51b/18.

ḫ. +ım. 90a/12.

ḫvānlıġ *Hanlık.*

ḫ. 36b/6.

ḫvār *Değersiz.*

ḫ. 25a/7, 48a/17, 70a/17.

ḫ. ḳılmaḳ+ı+dın. 11a/17.

ḫvārlıġ *Değersiz olma durumu.*

ḫ. 49b/13.

ḫvārlıḳ *bk. Ḫvārlıġ.*

ḫ. 34a/10, 52a/7, 61a/5, 72a/18, 77a/4.

ḫvārlik *bk. Ḫvārlıġ.*

ḫ. 72a/17.

ḫvās *Seçkin.*

ḫ. 97a/1.

ḫ. +lar. 96b/12.

ḫvāş *Herkes.*

ḫ. 88a/6, 96a/16.

ḫvāst-gār *Dileyen, isteyen.*

ḫ. bol-up. 66a/14.

ḫvāst-gārlıḳ *Talep eden durumda olma.*

ḫ. ḳıl-dı. 66a/9.

ḫ. ḳ.-ġıl. 66a/8.

ıbar- *Göndermek.*

ı. -dı. 19a/4, 37a/13.

ı. -gen. 6a/10.

ı. -gen+ler+i+ġa. 5a/18.

ı. -gey. 6b/12.

ı. -gil. 7b/1.

ı. -ıp. 85a/9, 91b/16.

ı. -ıpdur. 19a/10, 68b/13.

ıldız *Yıldız.*

ı. +ı+dın. 42a/17, 63a/12, 79b/4.

ılġa- *1. Çağırmak. 2. Ayırmak, fark etmek.*

ı. -n-ġan. 11b/18.

ı. -p. 35b/16.

ıraġ *Uzak.*

ı. +ġa. 25a/18.

‘ırḳu’n-nisā *Siyatik.*

ı. 54b/13.

ısıġ *Isı.*

ı. 24a/1.

ıstırāḥat *Dinlenme.*

ı. 99b/7.

‘ışḳ *Aşk kelimesinin eski metinlerde rastlanan asıl şekli.*

‘ı. 3b/17, 3b/17, 85b/5, 86a/12, 86b/14, 87b/2, 89b/19, 93a/8, 95b/8, 98b/16.

‘ı. +ı. 78a/1.

‘ı. +ı+da. 85b/1.

‘ı. +ıŋ. 88b/10.

‘ı. +ıŋ+da+min. 85b/3.

‘ı. +nıŋ. 86b/4.

‘ışḳ-ı lezzet *Aşk lezzeti.*

‘ı. +i+din. 44a/16.

‘ışḳ-ı üstād *Aşkın ustası.*

‘ı. +lar+ı+nı. 44a/19.

‘ıṭā *İhsan, bağış.*

‘ı. ḳıl-ur+ġa. 55a/3.

‘ı. ḳ.-ur-min. 83a/16.

‘ıṭr *Güzel koku.*

‘ı. +ı. 98b/2.

‘ı. +ı+nı. 75b/19.

‘ıyd *Bayram.*

‘ı. 31b/8, 32a/3, 65b/17.

‘ıyş *Yiyip içme.*

‘ı. 93b/15, 98b/9.

ıżṭırāb *Maddi veya manevi acı, azap, eziyet, zahmet, sıkıntı.*

ı. 6a/12, 11a/5, 17b/12, 30b/19, 34b/4, 40a/18, 54b/4, 65b/10, 81b/3, 86a/8, 88b/2, 92a/1, 93a/11.

ı. +ı. 6a/13.

ı. ḳıl-ur. 86a/10.

ı. ḳıl-ıpdur. 41a/9.

i- *Erişmek, varmak, ulaşmak.*

i. -di. 10b/11, 10b/11, 10b/11, 10b/12, 10b/16, 23b/8, 43b/7,

47a/14, 47b/19, 47b/19, 52a/3, 66a/18, 80a/11.

i. -ken. 15a/14, 31b/10, 39a/1, 39a/1, 39a/1, 46b/11, 46b/12, 83b/3, 86a/17, 92a/19.

i. -ken-ler. 6a/10, 17b/14, 39b/13.

i. -miş. 80a/12, 95a/3.

ibā' *Çekinme.*

i. 13a/5.

i. ḳıl-sa-lar. 20b/6.

'ibādet *İnsanın tek tanrılı dinlerde Allah'a, diğer din ve inanışlarda ise inanıp bağlandığı kudrete kulluğunu göstermek üzere yaptığı hareketler.*

'i. 21b/12, 33b/3, 58a/16, 78a/10, 78a/10, 93a/17, 97a/8, 98a/11.

'i. +ġa. 2a/14, 11a/14, 33a/14.

'i. +i. 97a/18.

'i. +i+ġa. 27b/19, 33a/18, 39b/6.

'i. +ler+i. 3a/14, 24a/17.

'i. ḳıl-ġan+nıŋ. 30b/14.

'i. ḳ.-ur. 3a/14.

'i. ḳ.-ur+ġa. 43a/7.

'i. ḳ.-ur-miz. 48b/18.

'i. ḳılmaḳ+nı. 71a/7.

'ibādet-dār *İbadet edilen evi.*

'i. +lar+ġa. 93a/18.

'ibādet-gāh *İbadet edilen yer.*

'i. +ım. 90b/13.

'ibādet-ḫāne *İbadet edilen evi.*

'i. 32b/14.

'ibāret *Sadece.*

'i. 86a/18.

'i. +ġa. 77a/9.

'i. +i+din. 70b/4.

'i. +ler. 70b/1, 75a/4.

iblīs *Şeytan.*

'i. 18b/16, 84b/19.

'i. +niŋ. 57b/9.

'ibret *Bir olaydan çıkarılan göz açıcı, uyarıcı ders.*

'i. 73a/19.

'i. +dür. 3a/7.

ibriḳ *Kulplu, emzikli, karınlı ve ince boyunlu su kabı.*

i. 99a/14.

ibrişim *Bükülmüş ipekten iplik.*

i. 100a/13.

ibtidā *Başlama.*

i. 63a/2, 89b/9.

i. +sı. 1b/15, 5b/2, 6a/2, 9a/5, 9a/13, 9a/14, 9b/10, 36b/2, 54a/6, 72b/3.

i. +sı+da. 8b/16, 9b/9, 11a/7.

i. ḳıl-dı. 35b/19.

i. ḳ.-dı. 46b/9.

i. ḳ.-dı-lar. 20a/4, 41b/15, 46a/16.

i. ḳ.-ıp. 5a/4.

i. ḳ.-ur-min. 41b/16.

i. ḳılın-ur. 89b/10.

ibtidā-yı ḥaḳīḳī *Gerçek başlangıç.*

i. 9b/5.

ibtidā-yı iżāfī *Göreceli başlangıç.*

i. 9b/5.

ibtilā *Tutku.*

i. 29b/4.

icābet *Kabul etme.*

i. 44a/2, 46b/17, 78b/14.

i. bol-up. 13a/16.

icāre *Kira.*

i. +ġa. 82a/5.

icāzet *İzin.*

i. 32b/10, 47b/7.

i. bol-ġay. 84b/2.

icmāl *Özetleme.*

i. +ni. 93a/11.

i. +niŋ. 34a/11.

ictināb *Kaçınma, sakınma, çekinme.*

i. ḳıl-ıp. 41a/8.

iç *İç.*

i. +i+de. 3b/15, 11b/7, 34a/8, 42a/4, 50a/9, 58a/3, 60b/7, 70a/10, 77b/1, 82a/9, 83b/7, 84b/18, 85b/15, 86b/14, 92b/5, 96b/1, 96b/4, 97a/16, 99b/2.

i. +i+de+dür. 98a/4.

i. +i+de+ki. 87b/4.

i. +i+de+ki+ni. 95a/18.

i. +i+din. 39a/10, 39b/14, 47a/7, 79a/7.

i. +i+ġa. 39a/17, 39b/3, 39b/7, 82b/9.

i. +i+n. 7a/18.

i. +i+ni. 99b/11.

i. +re. 4a/10, 7a/19, 9a/1, 10b/8, 10b/13, 12b/19, 13a/15, 15a/5, 22b/4, 28b/8, 40a/20, 51a/4, 75b/1, 77b/4, 78b/9, 83b/1, 86a/12, 86b/14, 93a/8, 100a/15.

iç- *İçmek.*

i. -er. 90a/6.

i. -er+ġa. 82a/8.

i. -er-sin. 68a/3.

i. -gey-miz. 53a/11.

i. -gey-sin. 52b/9.

i. -ken+dür-min. 89a/7.

i. -me-di. 41a/2.

i. -ti. 10b/12, 23b/8, 41b/4, 44a/12, 54b/10.

i. -ti-ler. 63a/6.

içek *İçki.*

i. 96b/6.

içmek *bk. İç-*

i. +din. 98b/16.

i. +ni. 40b/19.

içrigü *İç kısmı.*

i. 11b/7.

idrāk *Anlama yeteneği.*

i. +din. 22b/8.

i. +i. 36b/7, 96b/9.

i. +i+din. 96a/17.

i. +i+niŋ. 94b/2.

i. +ler. 96b/12.

i. ḳıl-a. 96a/8.

i. ḳ.-mas. 39a/8.

ʻifā *Bir işi yapma, yerine getirme.*

i. +sı. 3b/11.

ifṭār *Oruçlu bir kimsenin orucunu açması.*

i. 93a/12.

ige *1. İnsan vücudu. 2. Sahip.*

i. +ni. 57a/11, 82a/14.

i. +niŋ+ġa. 44a/19.

i. +si. 89a/5.

igeçi *Kardeş.*

i. +ler+niŋ. 58a/4.

i. +ŋ. 58a/3.

igelen- *Yuvalan-*

i. -ip. 83b/3.

igerluġ *Eğerlik.*

i. 87b/15.

igin *Üst.*

i. +i. 82b/17.

i. +i+de. 38b/2.

i. +im+de+dür. 87a/17.

i. +i+ni. 97a/16, 97a/16.

i. + ni. 82b/15.

igne *İğne.*

i. 95a/17.

i. +si. 95b/4.

ihānet *Hainlik etme.*

i. 32a/6, 32a/10, 32b/19, 43a/9, 43a/16, 44a/6, 68a/17.

i. +ġa. 40a/6, 49b/15.

i. +ler. 79a/14.

i. ḳıl-ur+dın. 46a/13.

i. ḳ.-ur+ġa. 19b/4, 21b/7, 31b/2, 32a/19, 60b/4.

i. ḳılmaḳ+dın. 31a/7.

iḥāṭa *Bir şeyin etrafını çevirme, kuşatma.*

i. +sı+dın. 97b/3.

i. ḳıl-dı. 4b/4.

i. ḳ.-ıp. 96a/7.

iḫlāṣ *Saf olmak, halis olmak.*

i. 29b/8, 72b/12, 83a/2, 91a/16, 93a/8.

iḥsān *Bağışta bulunma.*

i. 34b/7, 79b/1.

i. ḳıl-sa-m. 59a/7.

i. ḳılmek. 33a/16.

i. +lar ḳıl-dı. 33b/19.

i. -sa. 79b/4.

iḫtilāf *Anlaşmazlık.*

i. 26b /12, 53a/19.

i. +dur. 58b/9, 97b/18.

i. +ġa. 24a/19.

i. +ı+nı. 95b/4.

i. +lar. 3b/9, 34a/8.

i. ḳıl-ıpdur-lar. 97b/9.

iḫtimāl *Mümkün olma.*

i. +i. 25a/3, 49b/9, 70a/17, 74a/11.

ihtimām *Bir şeyin iyi olması için özenerek gayret gösterme.*

i. 31a/11, 51b/7, 72b/12, 72b/14, 73a/3, 73a/5, 73b/18.

i. +nı. 51a/16.

i. ḳıl-dı-lar. 60b/4.

i. ḳ.-ġıl.. 14a/6.

i. ḳ.-ur. 34b/16, 52b/1.

i. ḳılmaḳ+da. 55a/4.

iḫtirā' *Aslı olmayan bir şey uydurup gerçek gibi gösterme.*

i. +lar+ı+da. 93a/9.

i. +lar+ı+dın. 88a/6.

iḫtirām *Saygı, hürmet, tazim.*

i. ḳıl-ur. 99a/9.

iḫtirāz *Çekinme, kaçınma, sakınma.*

i. 54b/16.

i. ḳıl-. 22a/1.

iḫtirāz Ḳılmaḳ.

i. 53b/16.

iḫtisāb *Hesap sorma, sorguya çekme.*

i. +ıŋ. 44a/18.

iḫtiyār *1. Tercih. 2. Yaşlı.*

i. 12a/17, 13a/3, 30b/19, 59a/11, 66a/4, 68a/12, 83b/11.

i. +ı+da+dur. 3b/6.

i. +mız. 64a/1.

i. +nıŋ. 94a/10.

i. ḳıl-dı. 12a/13.

i. ḳ.-dı-lar. 2a/13.

i. ḳ.-dı-ŋ. 2b/4.

i. ḳ.-ġay-[lar]. 24a/18.

i. ḳ.-ġay-lar. 78a/17, 80a/7.

i. ḳ.-ıp. 30a/9.

i. ḳ.-ıpdur. 14a/15, 20b/10, 60b/10, 70b/11.

i. ḳ.-ıpdur-lar. 45b/13.

i. ḳ.-ıp-sin. 47a/17.

i. ḳ.-ma-dı-lar. 58b/7.

i. ḳ.-mas. 12b/8.

i. ḳ.-sa-ŋ. 66a/6, 66b/14.

i. ḳ.-ur. 66b/15, 73a/13.

i. ḳ.-ur+ġa. 36b/15.

i. ḳ.-ur-min. 65a/15.

i. ḳılmaḳ. 92b/1.

i. ḳ.+lar+ı+da. 2b/18.

iḫtiyāṭ *Olabilecek şeyleri hesaba katarak tedbirli ve ölçülü davranma, sakınma.*

i. ḳıl-ġan+ı+dın. 64b/7.

iḫyānen *Yeniden canlılık kazandırma.*

i. 51b/10.

iḳāmet *Bir yerde yerleşip oturma.*

i. ḳıl-ġay. 15a/8.

iḳbāl *Talih ve baht açıklığı.*

i. 2b/10.

i. +ler+i+ġa. 72a/16.

iḳdā *Eda etme.*

i. ḳıl-dı-lar. 5a/14.

ikki *İki.*

i. 1b/15, 2a/6, 4b/7, 5a/14, 5b/9, 6a/7, 7a/18, 8a/14, 8b/1, 9a/12, 12a/6, 12b/18, 13a/15, 13a/16, 14b/16, 15b/3, 15b/8, 16b/11, 18a/17, 18a/17, 23a/16, 24a/8, 25b/6, 27b/17, 29a/16, 30b/6, 30b/7, 32a/3, 32b/7, 36a/16, 36b/3, 36b/12, 36b/14, 38b/1, 39a/19, 43b/10, 44a/17, 49a/18, 50b/5, 52a/9, 52b/16, 54a/17, 57b/6, 62a/10, 63a/3, 63a/12, 65a/9, 65a/19, 69a/8, 69a/18, 69b/1, 69b/4, 69b/4, 69b/11, 70a/8, 71b/11, 73b/13, 73b/13, 73b/14, 73b/18, 76b/17, 77a/5, 77a/13, 78b/18, 79a/19, 80a/10, 80b/13, 81b/16, 82a/3, 83a/3, 83b/9, 85b/9, 87b/17, 88b/8, 89a/12, 89b/2, 89b/3, 89b/3, 89b/4, 90b/7, 91b/14, 91b/18, 92a/9, 93a/13, 93b/12, 94a/14, 95a/7, 97a/8, 99a/12, 99a/14, 100a/2.

i. +ev. 14a/18, 27b/17, 50a/11, 58a/6, 62b/18, 65b/7, 71a/15, 75a/3, 75b/8, 84b/18, 92b/14, 95a/7.

i. +ev+din. 95a/9.

i. +ev+ġa. 46a/11.

i. +ev+len. 8a/13, 12b/10, 13a/12, 43b/18.

i. +ev+ni. 13a/9, 58a/6, 66a/8, 92b/10.

i. +ev+niŋ. 50a/19.

i. +ev+züm. 51a/2.

i. +i+niŋ. 8b/11.

i. +iŋ+ni. 8b/12.

i. +le. 37a/14.

i. +ni. 46a/19.

i. +si. 5b/10, 9b/5, 32b/2, 32b/4, 36a/4.

i. +si+ġa. 29a/14.

ikkinçi *İkinci.*

i. 1b/6, 2b/19, 3b/15, 4a/5, 4a/11, 5a/16, 9b/10, 11b/8, 15a/3, 23a/15, 30b/1, 32a/18, 33a/7, 33a/8, 41a/18, 49b/18, 57a/2, 57b/13, 58b/7, 58b/13, 64b/11, 68b/13, 74a/6, 78a/17, 84b/1, 88b/12, 91b/17, 92a/19, 94b/17, 97b/10, 97b/13, 99b/2.

i. +de. 25b/6.

i. +niŋ. 89b/10.

i. +si+de+dür. 9a/8.

ikrām *Bağış, ihsan, kerem.*

i. 6a/18, 34a/1, 54a/10, 99a/9, 99a/18, 99b/17.

i. ķıl-ġan. 99a/9.

i. ķ.-ġan. 99a/10.

i. ķ.-ıp. 35a/16, 53b/8.

i. ķ.-sa-ŋ. 42a/11, 42a/17.

i. ķılmaķ+da. 46b/7.

iķrār *Kabul etme, tasdik etme.*

i. ķıl-dı. 15b/13.

i. ķ.-dı. 15b/15, 46b/11.

i. ķ.-ġan. 15b/19.

i. ķ.-ġay. 57b/9, 57b/10.

i. ķ.-ġay-lar. 6b/18.

i. ķ.-gen. 15b/9.

i. ķ.-ıp. 56a/10.

i. ķ.-ma-gey. 57b/9.

i. ķ.-ma-ġunça. 21a/12.

iktidā *Birini örnek alıp ona uyma, örnek tutma, tâbi olma.*

i. ķ.-dı-ġıl. 3b/4.

i. ķ.-dı-lar. 3b/5, 3b/5.

il *1. Ön 2. İl.*

i. 7a/18, 9a/3, 14a/16, 22b/7, 62a/12, 83b/8.

i. +din. 4a/7.

i. +ġa. 3a/9, 44b/14, 75a/8.

i. +geri. 1b/12, 5a/14, 16b/5, 20a/3, 20b/2, 43a/9, 43a/11, 82b/2, 97b/11, 99a/17.

i. +geri+ki. 39b/12.

i. +i. 49b/18, 50a/3.

i. +i+din. 9a/2, 43a/6, 61b/4, 97a/1.

i. +i+ġa. 43a/16, 50a/3.

i. +i+niŋ. 4a/13.

i. +ler. 4a/13.

i. +ni. 17b/11, 54a/15, 64a/11.

i. +niŋ. 70a/7.

‘ilāç *İnsanları ve bitkileri korumak için zararlı mikrop ve haşereleri imha etmeye yarayan madde.*

‘i. 69a/13.

‘i. +ġa. 67b/3.

‘i. +ı+ġa. 26b/11.

‘i. bol-mas. 56a/6.

ilāh *Allah.*

i. 19b/2.

ilāhī *Ey benim Allah’ım, anlamında kullanılan söz.*

i. 24a/3, 42b/3, 74a/1, 84b/2.

‘ilām *Bildirme, anlatma.*

‘i. 84a/3.

ilçi *Elçi.*

i. 19a/10, 68b/19.

i. +dür. 6b/10.

i. +ler. 34b/5.

i. +ler+ġa. 34a/6.

i. +ler+i. 35a/17, 36a/5.

i. +ler+ni. 34b/9.

i. +m+ni. 99a/14.

i. +si+dür-min. 40a/12, 67b/6.

i. +si+ġa. 36a/16.

i. +si+sin. 7b/5.

i. kil-ip. 10a/9.

ile *Birlikte, beraber.*

i. 7a/17, 8b/13, 29a/13, 40b/1, 40b/1, 51a/4.

ilen- *Ulaşmak.*

i. -di. 66a/13.

i. -ipdür. 49a/12.

ilendür- *Ulaştırmak.*

i. -gey-min. 85a/10.

ileştür- *Ulaştırmak.*

i. -se-ŋ. 95b/14.

ilet- *İletmek.*

i. -gen. 67b/2.

i. -ip. 61a/19.

i. -ipdür-min. 98b/16.

i. -ti. 62a/3.

i. -ti-ler. 62a/12, 74b/10, 86a/17.

i. -ür. 29a/19, 52a/1, 59a/14.

i. -ür+ġa. 75a/16.

iletmek *bk. İlet-.*

i. 73a/1.

ilhām *Ruhta meydana gelen ve yaratıcılığa iten coşku.*

i. 23a/12, 84b/14.

i. +ġa. 2a/1.

i. bol-dı. 92a/16.

ilig *El.*

i. 61b/13.

i. +i. 47a/2, 72b/12, 87a/3, 87a/12, 92b/10, 97a/2.

i. +i+de. 47b/5.

i. +i+din. 24a/18, 41b/11, 53a/10, 86b/5, 98a/13, 98b/8.

i. +i+ġa. 55a/9, 64a/2, 75b/1, 83b/11, 86b/10, 87b/1, 87b/3, 88a/14, 91a/9, 98a/19.

i. +im+de. 40a/1.

i. +im+de+dür. 79b/12.

i. +i+n. 88b/1.

i. +i+ni. 28b/1, 29a/6, 37a/6, 41b/10, 49a/15, 69b/4, 75b/4, 87a/11, 92b/14.

i. +iŋ+ni. 67b/4.

ilik *Bk. ilig.*

i. 28a/5, 72a/2.

i. +ġa. 48a/9, 90a/16.

i. +i. 90a/17.

i. +im+din. 69a/12.

i. +i+ni. 71b/3, 78a/16.

i. +ler+i. 62b/19.

i. +ler+i+din. 73b/1.

i. +ler+i+ġa. 31a/3, 88a/13.

i. +ler+i+ni. 5b/14, 15b/5.

ilik-güzār *İlden geçen.*

i. 28b/13.

iliştür- *Bağlamak.*

i. -üp. 18b/3.

‘illet *Hastalık.*

‘i. +ler+din. 67b/3.

‘ilm *Bilme, biliş.*

‘i. 4a/7, 74a/9, 88a/4, 90b/13.

‘i. +i. 26a/15, 49b/14, 90b/12.

‘i. +i+de. 58a/16.

‘i. +i+ġa. 80a/5.

‘i. +im+ni. 4a/5.

‘i. +i+n. 3a/9.

‘i. +i+ni. 47a/1, 62a/19, 75a/17, 87a/8, 96b/13.

‘i. +ler+i. 87b/8.

ilmek *İlmek.*

i. +i+din. 22a/10.

‘ilm-i ḥikmet *Düşünce bilgisi, felsefe.*

‘i. 45a/18.

‘ilmlıġ *Bilme, biliş.*

‘i. 98b/8.

‘ilmü’l-ḳur’ān *Kuran ilmi.*

‘i. 90b/11.

‘ilmü’l-yaḳın *Kesin olan akli ve nakli delillerin ifade ettiği bilgi.*

‘i. 78a/13.

iltifāt *Bir kimseye gönlünü alacak şekilde davranma.*

i. 33b/18, 76b/15.

i. +lar. 2b/4.

i. ḳıl-dı-ŋ. 22a/1.

i. ḳ.-ıp. 32b/16.

i. ḳ.-ma-dı. 68b/18.

i. ḳ.-ma-dı-lar. 41a/18, 91a/11.

i. ḳ.-ma-ġay. 91b/15.

i. ḳ.-may. 41a/6, 45a/4.

iltimās *Tercih edilmesini isteme.*

i. 44b/19, 68a/8.

i. +ım. 56a/15, 56a/15.

i. +ımız+nı. 68a/11.

i. +ıŋ. 56a/15, 56b/1.

i. +lar+ı+n. 63b/13.

i. +nı. 60b/14, 64a/10.

i. ḳıl-dı. 43b/4.

i. ḳ.-dı. 66b/8.

i. ḳ.-dı-lar. 33b/8, 45a/3, 63b/12, 64a/9.

i. ḳ.-ġay-miz. 56a/6.

i. ḳ.-ġıl. 55a/11.

i. ḳ.-ur. 29a/12.

i. ḳ.-ur-lar. 35a/17, 56a/14.

i’māl *İşlemek, yapmak, icra etmek.*

i’. +i+ġa. 70a/16.

i’. +i+de bol-ġay. 58a/18.

i’. bol-dı-lar. 79a/10.

i’. +ni. 44a/18.

īmān *Allah’a inanma.*

ī. 10a/13, 11a/11, 12b/3, 14a/9, 15b/10, 15b/11, 15b/12, 15b/13, 15b/17, 15b/19, 16a/17, 18a/8, 18a/17, 21a/19, 21b/3, 21b/4, 24b/10, 27b/19, 28a/8, 29b/8, 29b/13, 35b/10, 41b/11, 46b/16,

47a/18, 59a/1, 61b/9, 61b/18, 62b/7, 72b/16, 77a/1, 77a/4, 83a/9, 84a/18, 93a/6, 99b/9, 99b/13.

ī. +dın. 21b/3.

ī. +ġa. 11a/13, 16a/3, 16a/18, 29b/7, 29b/17, 33a/5, 44b/14, 62a/11, 63a/5, 65a/16.

ī. +ı. 38b/16.

ī. +ı+dın. 55b/16.

ī. +ı+ġa. 17b/17, 18a/15, 56b/2.

ī. +ım. 65a/10.

ī. +ı+nıŋ. 16b/2.

ī. +lar+ı. 13b/3, 15b/8.

ī. +lar+ı+nı. 12b/3.

ī. +nı. 65a/19.

ī. kiltür-di. 12a/19.

ī. k.-di. 15b/16, 15b/17, 43a/2, 56b/5, 66a/7.

ī. k.-di-ler. 11b/9, 11b/10, 12a/9, 18a/3, 49b/12.

ī. k.-dük. 35b/14, 62b/10.

ī. k.-dü-m. 28b/1, 37a/13.

ī. k.-ey. 42a/6.

ī. k.-gen. 15b/15, 15b/18, 15b/18.

ī. k.-gen+din. 29b/16, 50a/19.

ī. k.-gen+dür+miz. 46a/6.

ī. k.-gen+i. 16b/1, 37a/12, 61b/18, 64a/17.

ī. k.-gen+ler. 18a/1.

ī. k.-gen+ler+i. 11b/8, 12a/10, 13b/3.

ī. k.-gey. 14a/2.

ī. k.-gey-ler. 65a/7.

ī. k.-gey-miz. 67b/17, 68a/1, 68a/7.

ī. k.-ġıl. 28a/17.

ī. k.-me-di. 19a/17.

ī. k.-mek+i. 58b/5.

ī. k.-mes+din. 43a/10.

ī. k.-mes-miz. 68a/11.

ī. k.-mes+miz. 68a/14, 68a/19.

ī. k.-mes-miz. 68b/8.

ī. k.-se-k. 37a/17.

ī. k.-üŋler. 15b/1, 20b/16.

ī. k.-üp. 7b/17, 12a/8, 16a/16, 20a/7.

ī. k.-üpdür-min. 13a/7.

ī. k.-ür. 17a/5, 20b/15, 34b/13.

ī. kiltürmek+ġa. 68a/11.

īmānlıḳ *Allah'a inanma durumu.*

ī. 81a/10.

ī. +ı+n. 17a/4.

‘imāret *Bir yeri bayındır ve mamur etme, bayındırlık.*

‘i. 67b/15.

‘i. +i. 67b/12.

imdād *“Yetişin, kurtarın” anlamında yardım isteme sözü.*

i. +ı. 3a/3.

i. ḳıl-ġay. 48a/7.

imdi *Şimdi.*

i. 2b/5, 2b/17, 6a/16, 7a/6, 8a/2, 9a/1, 9a/18, 12b/15, 14b/6, 15a/15, 19b/7, 21b/11, 21b/13, 22a/2, 22b/11, 25a/5, 25a/13, 26b/14, 27a/3, 27a/5, 31a/7, 31b/6, 34b/14, 36b/12, 37a/2, 37b/6, 39b/5, 42b/14, 42b/17, 52a/8, 53b/9, 55b/2, 58b/6, 60a/13, 61b/9, 62b/3, 65a/12, 66a/3, 67b/11, 68a/12, 68a/15, 68b/15, 71a/16, 74a/4, 78b/5, 80b/17, 80b/19, 82a/15, 85a/15.

imes *Değil.*

i. 14a/15, 20a/1, 21a/5, 24b/5, 25a/14, 25a/14, 25a/15, 27a/3, 27b/18, 32a/15, 33a/15, 33a/15, 34b/2, 35a/8, 37b/11, 37b/12, 37b/12, 43a/7, 44b/4, 48b/2, 53a/15, 53b/3, 57a/9, 59a/17, 67b/5, 67b/6, 70b/8, 71a/8, 72b/1, 76b/14, 77a/4, 78a/7, 78a/19, 81a/9, 81b/10, 82b/8, 82b/10, 82b/11, 85a/14, 89a/14, 90a/4, 94b/5, 97b/5, 99a/10, 99a/10, 99a/10.

i. +dür. 2b/9, 3b/2, 20b/3, 58a/5, 58b/1, 66a/12, 71b/9, 85a/7, 90b/18, 94b/6.

i. +dür-ler. 58a/9.

i. +min. 65a/13, 91a/17.

i. +miz. 33b/4.

i. +sin. 21a/4, 25b/13, 65a/13.

im- *Emmek.*

i. *-mez* 95b/14.

imgek *Meme.*

i. +i+ni. 19b/6.

imkān *Kullanılabilecek uygun şart.*

i. 21b/11, 23a/2, 28a/3, 33a/19, 50b/10.

i. +ı. 71b/9.

imlā' *Yazmak.*

i. ḳıl-ur. 10a/16.

imtiḥān *Tecrübe etme, tecrübeden geçirme, sınama.*

i. 37a/18.

i. +ı. 41b/14.

imtiyāz *Ayrıcalık.*

i. 68a/4.

in'ām *Lutuf, ihsan.*

i. 10a/11, 34a/1.

'inān *Zapt, kontrol, idare.*

i. +ı. 61a/10.

inan- *İnanmak.*

i. -ur-min. 28a/10.

'ināyet *Lutuf, ihsan, iyilik.*

'i. 1b/14, 2a/12, 4a/11, 28b/12, 45b/1, 48a/11, 76b/10, 79a/18, 85a/5, 91b/5, 95a/15, 95a/16.

'i. +i. 23a/14, 33a/1, 50b/14, 79a/17, 89b/8.

‘i. +i+din. 78b/13.

‘i. +im+din. 19b/1.

‘i. +im+niŋ. 78b/7.

‘i. +iŋ. 61a/6, 61a/7.

‘i. +iŋ+ni. 19a/19.

‘i. +ler. 79b/1.

‘i. +ler+i. 80b/5.

‘i. ḳıl-dı. 37a/11.

‘i. ḳ.-dı-ŋ. 76b/15.

‘i. ḳ.-ġay. 55b/1.

‘i. kil-ip. 4a/8.

‘ināyet-i ilāhi *İlahi lütuf.*

‘i. 33b/16.

incīl *Dört kutsal kitaptan hz. isa’ya indirileni.*

i. 6b/7, 35a/11, 38b/8.

i. +de. 6b/14, 35a/1, 36a/13, 61b/7.

incīl-ḫvān *İncil okuyan.*

i. 6b/7.

inde- *Çağırmak, davet etmek.*

i. -di-ler. 11a/14, 19a/8, 43b/14, 60b/8, 72b/11.

i. -geli. 21a/17.

i. -gen. 8a/17.

i. -gey-ler. 11a/6.

i. -gey+ler+i. 19a/2.

i. -gey-min. 62b/16.

i. -gil. 14b/5, 14b/7, 19b/3, 65b/2.

i. -me-di-m. 15b/10.

i. -ŋler. 62a/13.

i. -r. 7b/11, 17b/11, 64a/5.

i. -r-min. 11b/18, 12b/16, 14a/8, 17a/1.

i. -r-sin. 38a/4.

indemek *bk. İnde-*

i. 72b/4.

i. +ġa. 60a/7.

iŋiçke *Örümcek.*

i. 84b/12.

iŋil *Beden.*

i. +i+ġa. 90b/15.

inkār *Kabul ve tasdik etmeme.*

i. 30a/6, 53b/19, 72b/1.

i. +dın. 39b/14.

i. ḳıl-ġan+ı. 37a/12.

i. ḳ.-ġan-lar. 70a/14.

i. ḳ.-ıpdur-lar. 40b/5.

i. ḳ.-ur+ġa. 46b/10.

inḳıyād *Boyun eğme, baş eğme.*

i. ḳ.-ġay-lar. 61b/7.

ins *İnsan.*

i. 62a/10, 86b/16, 92b/16, 98b/18, 99a/17.

inṣāf *Hakk’a ve adalete uygun davranış.*

i. +dur. 36b/14.

i. +ġa. 53b/17.

i. +ı. 96a/15.

i. +ı+dın. 36b/7, 52a/12.

i. +ı+nıŋ. 37a/10.

i. +ıŋlar bol-sa. 20b/16.

inṣāflıḳ *Merhametli olma durumu.*

i. 96a/15.

insān *İnsan.*

i. 38b/12.

inṣā *Yapma, yapılma.*

i. ḳıl-dı. 7a/14.

i. ḳ.-dı. 39b/15, 50b/17.

i. ḳ.-dı-lar. 81a/5.

intiḳām *Öç almak, cezalandırmak.*

i. 36a/14, 39b/4, 41a/1, 49b/11, 72b/10.

i. +ı+ġa. 41a/4.

i. +ı+nı. 41a/16.

i. +nı. 32a/17.

i. al-ıpdur. 23b/6.

intiẓār *Bekleme, bekleyiş.*

i. 69a/1.

intiẓārlıḳ *Bekleyiş içerisinde olma durumu.*

i. +da. 39b/11, 69a/5.

iptidā *Başlangıç.*

i. +sı. 9a/3.

ir *Erkek.*

i. 24b/16, 30a/2, 30a/9, 32b/2, 32b/8, 58b/11.

ir- *Erişmek, varmak, ulaşmak.*

i. -di. 1b/5, 1b/12, 1b/13, 1b/14, 1b/15, 1b/15, 2a/1, 2a/5, 2a/6, 2a/17, 3a/14, 3a/16, 3a/16, 4a/14, 4a/17, 4b/4, 4b/8, 4b/13, 5a/19, 5a/19, 5b/2, 5b/9, 6b/7, 6b/7, 6b/7, 6b/13, 7a/3, 7a/9, 7a/9, 7b/4, 7b/6, 7b/18, 7b/19, 7b/19, 8a/12, 8a/15, 8b/4, 8b/5, 8b/18, 9a/1, 9a/3, 9a/4, 9a/4, 9a/5, 9a/13, 9a/14, 9a/14, 9a/15, 9a/15, 9a/16, 9b/4, 9b/6, 9b/7, 9b/7, 9b/8, 9b/8, 9b/10, 9b/16, 9b/16, 9b/18, 9b/18, 10a/1, 10a/2, 10a/3, 10a/9, 10a/15, 10b/3, 10b/3, 10b/3, 10b/5, 11b/1, 11b/9, 11b/10, 11b/11, 11a/12, 11a/14, 11a/15, 11a/17, 11a/18, 12a/6, 12a/6, 12a/10, 12a/14, 12a/15, 12b/1, 12b/9, 12b/9, 12b/11, 13a/11, 13b/5, 13b/7, 13b/8, 13b/10, 14a/12, 14b/13, 15a/1, 15a/3, 15b/4, 15b/5, 15b/8, 15b/11, 15b/13, 15b/13, 15b/14, 15b/15, 15b/15, 15b/17, 15b/18, 15b/18, 15b/19, 16a/1, 16a/2, 16a/6, 16a/7, 16a/8, 16a/13, 16b/2, 16b/3, 16b/12, 17a/3, 17a/4, 17a/4, 17a/10, 17a/10, 17a/12, 17a/17, 17a/18, 17a/18, 18a/15, 18b/2, 18b/3, 18b/13, 19b/14, 20a/3, 20a/5, 20b/15, 21a/2, 21b/8, 22a/5, 22b/4, 22b/4, 22b/4, 23a/4, 23a/8, 23a/12, 23a/13, 23a/14, 23b/2, 23b/4,

23b/4, 23b/10, 23b/11, 23b/11, 23b/12, 24a/1, 24a/12, 24a/14, 24a/15, 24a/15, 25a/4, 25a/8, 25b/12, 25b/13, 25b/15, 26a/3, 27a/4, 27a/13, 27a/16, 27b/9, 27b/10, 27b/15, 27b/16, 27b/17, 27b/17, 27b/17, 27b/18, 27b/18, 27b/18, 27b/19, 28a/1, 28a/1, 28a/8, 28a/8, 28a/9, 28a/10, 28a/11, 28a/11, 28a/11, 28a/12, 28a/16, 28a/16, 28a/17, 28a/17, 28a/18, 28a/18, 28a/18, 28b/1, 28b/2, 28b/2, 28b/3, 28b/5, 29a/11, 29a/11, 29a/12, 29a/12, 29a/16, 29a/16, 29a/18, 29b/10, 30a/15, 30a/16, 30b/10, 30b/12, 31a/1, 31a/19, 31b/6, 31b/8, 31b/11, 32a/2, 32a/5, 32b/6, 33a/1, 33a/2, 33a/5, 33a/5, 33a/10, 33a/12, 33a/12, 33b/10, 33b/18, 34a/10, 34a/12, 34a/13, 34b/15, 35a/1, 35a/1, 35a/2, 35a/2, 35a/8, 35a/12, 36a/2, 36a/4, 36a/13, 36b/2, 36b/3, 36b/3, 36b/3, 36b/18, 36b/19, 37a/1, 37a/5, 37a/5, 37a/10, 37a/10, 37a/11, 37a/11, 37a/14, 37b/1, 37b/2, 37b/4, 37b/7, 37b/12, 37b/12, 37b/13, 38a/18, 38b/1, 38b/10, 38b/17, 39a/7, 39a/8, 39b/15, 40a/14, 40b/3, 40b/6, 40b/7, 40b/7, 40b/12, 40b/13, 40b/14, 40b/15, 40b/15, 40b/16, 40b/16, 40b/16, 40b/17, 40b/18, 40b/19, 41a/5, 41a/7, 41a/13, 41a/13, 41a/15, 42b/12, 42b/14, 43a/11, 43a/14, 43a/19, 43b/2, 43b/19, 44a/2, 44a/10, 44b/5, 44b/5, 44b/6, 44b/19, 45a/5, 45a/6, 45b/14, 45b/15, 45b/18, 45b/18, 46a/10, 46a/10, 46a/11, 46b/19, 47a/5, 47a/6, 47b/4, 48a/6, 48a/16, 49a/12, 49a/16, 49b/1, 49b/13, 49b/17, 50a/12, 51a/13, 51a/14, 51a/14, 51b/1, 51b/6, 51b/12, 51b/16, 51b/19, 52a/1, 52a/2, 52a/3, 52a/5, 52a/6, 52a/16, 52a/16, 52b/1, 52b/2, 52b/3, 52b/4, 52b/4, 52b/8, 52b/12, 52b/18, 53a/16, 53a/19, 53b/1, 53b/6, 53b/19, 54a/2, 54a/6, 54a/7, 54a/10, 54a/12, 54b/1, 54b/2, 54b/3, 54b/3, 54b/4, 54b/4, 54b/5, 54b/10, 54b/13, 54b/14, 54b/19, 55b/4, 55b/19, 55b/19, 56b/2, 56b/6, 57a/12, 57a/12, 57b/2, 57b/2, 57b/11, 57b/14, 57b/17, 58a/8, 58a/16, 58a/17, 58a/17, 58b/2, 58b/7, 58b/11, 58b/13, 58b/16, 59a/4, 59a/9, 59a/13, 59a/15, 59a/17, 59a/18, 59a/18, 59b/2, 59b/3, 59b/3, 59b/4, 59b/13, 59b/13, 59b/18, 60b/6, 60b/7, 60b/8, 60b/13, 60b/18, 60b/18, 61a/18, 61b/11, 62a/1, 62a/2, 62a/7, 62b/4, 62b/10, 63a/4, 63a/8, 63a/9,

63a/16, 63a/18, 64a/6, 64a/7, 64a/7, 64a/13, 64a/15, 64a/18, 64a/18, 65a/9, 65a/11, 65b/5, 65b/9, 65b/10, 65b/14, 65b/17, 65b/19, 66a/1, 66a/14, 66a/14, 66a/15, 66a/15, 66b/2, 66b/3, 66b/5, 66b/6, 66b/6, 66b/7, 66b/14, 67a/6, 67a/7, 67a/9, 67a/10, 67a/11, 67a/11, 68a/18, 68b/1, 69a/6, 69a/17, 69a/17, 69a/17, 69a/18, 69a/19, 69b/1, 69b/1, 69b/1, 69b/3, 69b/3, 69b/12, 69b/13, 69b/15, 70a/3, 70a/5, 70a/8, 70a/9, 70a/18, 70a/19, 70a/19, 70b/1, 70b/1, 70b/2, 70b/3, 70b/4, 70b/4, 70b/5, 70b/18, 71a/1, 71a/8, 71a/8, 71a/9, 71a/9, 71a/11, 71a/17, 71b/7, 71b/7, 71b/8, 71b/8, 71b/14, 72a/2, 72b/2, 72a/5, 72b/6, 72a/14, 72a/15, 72a/16, 72a/16, 72a/17, 72a/18, 72a/19, 73a/2, 73a/3, 73a/5, 73a/13, 73a/13, 74a/7, 74a/7, 74a/9, 74a/10, 74a/11, 74a/11, 74a/11, 74a/19, 74a/19, 74a/19, 74b/1, 75a/3, 75a/3, 75b/8, 76b/12, 76b/14, 77a/1, 77a/4, 77a/4, 77a/5, 77a/6, 77a/9, 77a/15, 77a/16, 77b/3, 77b/10, 77b/11, 77b/15, 78a/1, 78a/9, 78a/12, 78b/10, 78b/17, 78b/18, 79a/6, 79a/15, 79a/19, 80a/5, 80a/6, 81b/9, 81b/10, 81b/12, 81b/19, 82a/3, 82a/5, 82a/9, 82a/11, 82a/11, 82a/12, 82a/19, 82b/5, 82b/5, 82b/16, 82b/17, 83a/7, 83a/18, 83b/4, 83b/14, 83b/14, 83b/16, 83b/16, 84a/4, 84a/8, 84a/8, 84a/9, 84a/10, 84a/10, 84a/10, 84a/11, 84b/14, 84b/17, 84b/17, 84b/17, 84b/18, 84b/18, 85a/8, 85a/9, 85a/18, 85b/2, 85b/2, 85b/7, 85b/8, 85b/11, 86b/6, 86b/7, 86b/9, 86b/10, 86b/11, 86a/15, 86a/16, 86a/16, 87a/9, 87a/10, 87a/10, 87a/11, 87a/12, 87a/12, 88a/2, 88b/11, 89a/6, 89a/10, 89a/10, 89a/11, 89a/12, 90a/5, 90a/5, 90a/6, 91a/1, 91a/19, 92a/4, 92a/4, 92a/4, 92a/9, 92a/14, 92a/14, 92a/15, 92b/1, 92b/1, 92b/2, 92b/2, 92b/6, 92b/17, 93b/19, 94a/2, 94a/11, 95a/10, 95a/15, 95b/6, 97b/3, 97b/5, 97b/10, 97b/11, 97b/12, 97b/13, 98a/8, 98a/9, 98a/9, 98b/18, 99a/5, 99a/5, 99a/15, 99a/17, 99b/2, 99b/5, 99b/12, 99b/13, 100a/2, 100a/3, 100a/3, 100a/4, 100a/4, 100a/5, 100a/6, 100a/6, 100a/17, 100a/18, 100a/18, 100a/19.

i. -di-ler. 1b/7, 1b/11, 1b/11, 1b/12, 2a/16, 2a/17, 2b/6, 3a/13, 3a/15, 3a/15, 3b/2, 3b/17, 3b/19, 4a/2, 5a/7, 7a/10, 8a/16, 8b/16,

9b/17, 9b/19, 10a/4, 10a/7, 10b/2, 10b/4, 10b/5, 10b/6, 10b/19, 11b/11, 11b/16, 11b/17, 11a/19, 12a/10, 12b/1, 12b/3, 12b/4, 12b/5, 12b/5, 12b/10, 13a/12, 15a/17, 16a/2, 16a/5, 16a/7, 16a/10, 16a/11, 16a/12, 16b/18, 16b/19, 17a/6, 18a/16, 19b/15, 21b/1, 21b/2, 21b/2, 21b/17, 22b/3, 22b/3, 23a/11, 23a/17, 23b/1, 24a/13, 24a/14, 25a/17, 25b/2, 25b/13, 25b/17, 27a/4, 27a/7, 27a/16, 27b/11, 27b/12, 27b/13, 27b/14, 27b/14, 27b/15, 28b/14, 28b/15, 29a/10, 29a/11, 30a/2, 30a/6, 30b/2, 30b/9, 30b/12, 30b/12, 31b/9, 31b/19, 32b/2, 32b/4, 33b/7, 34a/12, 34b/16, 34b/16, 36b/9, 37b/2, 37b/8, 40a/13, 40a/17, 40a/19, 40a/19, 42b/9, 42b/9, 43a/10, 43a/13, 43b/11, 43b/12, 43b/12, 43b/15, 43b/18, 43b/19, 43b/19, 44b/17, 45a/5, 45a/7, 45b/15, 46b/16, 46b/19, 47a/2, 47a/6, 47a/10, 47a/19, 47b/3, 47b/4, 47b/4, 48a/15, 48a/17, 48b/13, 49a/2, 49a/3, 49a/3, 49b/4, 49b/4, 50a/5, 50a/5, 50a/5, 50a/18, 51b/3, 51b/5, 51b/7, 51b/7, 51b/9, 51b/11, 51b/12, 51b/14, 51b/14, 51b/16, 52b/4, 53a/16, 53b/14, 53b/18, 54a/2, 54a/7, 54a/13, 54a/14, 55b/9, 56b/19, 57a/3, 57a/6, 57b/16, 57b/17, 58a/15, 58b/5, 58b/14, 58b/15, 59a/14, 59b/12, 59b/12, 60a/7, 60a/8, 60b/1, 60b/5, 60b/5, 60b/16, 60b/19, 61a/1, 62a/15, 62a/16, 62b/4, 62b/6, 63a/3, 63b/2, 64a/4, 64a/5, 64a/6, 64a/11, 64a/12, 64b/10, 65b/8, 66b/1, 66b/11, 67a/3, 67a/10, 67a/10, 67a/14, 69a/3, 69a/3, 69a/4, 69a/19, 70a/1, 70b/10, 70b/12, 70b/12, 71a/15, 71b/15, 72b/4, 72b/4, 72b/8, 72b/13, 72b/14, 72b/15, 72b/15, 72b/16, 73a/12, 73a/13, 73b/9, 73b/17, 73b/17, 73b/18, 73b/18, 74a/15, 74b/2, 74b/9, 74b/14, 75b/1, 76b/9, 76b/9, 77a/10, 77b/10, 78a/2, 78b/18, 79b/3, 79b/6, 79b/9, 80a/14, 80b/1, 80b/9, 81b/7, 82a/8, 82a/17, 82a/18, 82a/18, 82b/4, 83a/18, 83b/12, 83b/13, 84a/12, 84b/18, 85b/12, 85b/12, 87b/10, 89a/7, 92a/4, 92b/2, 93a/2, 95a/13, 95a/14, 95b/3, 97b/1, 97b/2, 97b/6, 97b/7, 98a/1, 98a/5, 99a/18, 99a/19, 100a/18.

i. -di-m. 6a/6, 6a/9, 6a/9, 7b/7, 7b/8, 8a/17, 8b/7, 10a/8, 10a/13, 10a/15, 10a/16, 13b/2, 13b/19, 14a/1, 14b/2, 14b/3, 15a/9, 15a/10, 15b/2, 15b/7, 17a/18, 17a/19, 20b/15, 20b/16, 22b/11,

23a/16, 23a/18, 23a/18, 23b/10, 23b/10, 25b/15, 27a/8, 27b/2, 27b/2, 28a/16, 28b/6, 29a/4, 29a/5, 32a/8, 32a/9, 37a/19, 38b/4, 51a/4, 52b/13, 55b/5, 55b/14, 56b/5, 61b/3, 61b/9, 64b/9, 66a/10, 69b/13, 69b/14, 69b/14, 71a/1, 71b/4, 71b/4, 71b/5, 71b/5, 71b/5, 81b/9, 84b/10, 91a/18, 92a/14, 92a/16, 97b/19, 98a/1, 98a/1, 98a/2, 98a/2, 98a/5, 99a/4, 99a/14.

i. -di-ŋ. 39a/5, 42b/14, 53b/3, 56b/8, 60a/1, 89a/5.

i. -di-ŋler. 53b/10.

i. -dük. 15a/15, 16b/18, 18b/9, 18b/10, 25b/16, 35b/6, 35b/6, 35b/7, 35b/7, 36a/17, 39a/19, 45b/18, 46a/1, 47a/12, 47a/13, 53a/15.

i. -mes. 7a/9, 7a/10, 10b/11, 44a/9, 48a/14, 57a/18, 57a/19, 76b/12, 76b/12.

i. -me-sin. 7a/8.

i. -miş. 13a/18, 66a/2.

i. -miş-sin. 41b/13.

i. -se. 2a/4, 2a/6, 2a/11, 4a/12, 4a/16, 6a/4, 6a/7, 7b/7, 8b/8, 9a/19, 10b/16, 12a/19, 14a/7, 15a/11, 17b/15, 18b/3, 18b/15, 18b/18, 19a/9, 19b/1, 21a/4, 21a/19, 22b/12, 22b/16, 24b/18, 25b/10, 26a/11, 26a/13, 26b/13, 27a/7, 28b/1, 30b/5, 30b/6, 30b/15, 31a/19, 31b/11, 32b/10, 33a/11, 36b/9, 36b/15, 37b/3, 37b/10, 39b/12, 40a/3, 40a/10, 42a/3, 42b/14, 42b/17, 43a/12, 43a/19, 43b/6, 44b/17, 45b/3, 45b/18, 46a/15, 46a/18, 46b/14, 48a/1, 48b/4, 48b/10, 48b/14, 49a/6, 49b/7, 50a/7, 52a/9, 54a/18, 54b/11, 55a/1, 55b/7, 55b/16, 56b/13, 58a/8, 59b/9, 60a/3, 60a/9, 61b/11, 62a/10, 62b/2, 62b/19, 65a/3, 65b/11, 66b/16, 66b/17, 68b/14, 69a/10, 71a/16, 72b/5, 73a/15, 74a/17, 78a/6, 81a/13, 82b/17, 83a/7, 83b/15, 84b/5, 84b/11, 85b/14, 86a/7, 87b/12, 89a/12, 89b/18, 90b/5, 93a/15, 96b/5.

i. -ür. 3a/17, 3b/15, 28a/15, 32a/15, 32a/15, 32a/16, 38b/11, 38b/12, 38b/12, 38b/12, 45a/18, 45a/19, 45a/19, 45b/1, 45b/2, 45b/2, 49a/10, 64a/16, 64b/4, 87a/5, 93a/9, 93a/9, 94a/13, 100a/16.

irāde *Bir şeyi yapıp yapmama hususunda karar verebilme ve bunu uygulama gücü.*

i. 6a/6, 23a/11.

i. ḳıl-dı. 44b/11.

i. ḳ.-dı-ŋ. 45b/6.

irādet *Gönle hakim olan istek, arzu.*

i. 75a/10, 87a/2.

ireleş- *Bulaşmak.*

i. -ip. 95b/16.

iren *Eren.*

i. +ler. 92b/4.

i. +ler+din. 15b/18.

irenlik *Erenlik.*

i. 52b/8.

i. +dür. 44a/6.

‘irfān *Bilme, biliş.*

i. 3b/14.

‘irfān-ı devlet *Devlet aklı.*

i. +i+niŋ. 11a/12.

irgeş- *Temas etmek, dokunmak, buluşmak.*

i. -ip. 39a/16, 57a/7, 59a/3, 64b/17.

i. -ti. 54b/12, 81a/2.

irgeştür- *Buluşturmak.*

i. -üp. 63b/10.

irit- *Eritmek.*

i. -ür. 83b/13.

iritmek *bk. İrit-.*

i. 31a/5.

irşād *Doğru yolu gösterme.*

i. 14a/18.

irte *Erte.*

i. 39b/6.

i. +si. 13b/8.

i̲sbāt *Tanık ve delil göstererek bir şeyin doğruluğunu şüpheye yer bırakmayacak, reddedilemeyecek şekilde ortaya koyma.*

i. 41a/16.

i. +ı+da. 97a/13.

i. +ı+ġa. 72b/1.

i. ḳıl-dı. 75b/12.

i. ḳ.-ıpdur-lar. 94b/11.

i. kil-ip. 39b/4.

islām *Allah’ın kur’an ile vahyettiği ve esasları Hz. Muhammed tarafından bildirilen din, Müslümanlık.*

i. 10a/13, 11b/4, 11b/4, 11a/7, 12a/5, 14b/9, 18a/17, 38a/16, 41a/18, 41b/10, 43a/3, 43a/16, 44a/17, 44b/5, 48a/10, 49b/12, 50a/16, 52a/12, 52a/13, 59a/1, 61b/10, 61b/18, 64a/5, 64a/11, 65b/2, 65b/7, 66a/11, 72b/15, 83b/6, 90a/12.

i. +da. 17a/9, 18a/4, 23b/19, 29a/17, 43a/14, 56b/11.

i. +dın. 21b/5, 28a/8, 32b/6.

i. +ġa. 8a/17, 11a/6, 12a/5, 13b/14, 14a/7, 15b/10, 15b/19, 16a/11, 16a/16, 16a/17, 17b/6, 17b/16, 18a/5, 19a/2, 19a/8, 19b/3, 21a/17, 27b/19, 32b/19, 33b/7, 35b/10, 42b/10, 42b/14, 43a/15, 43b/14, 43b/16, 43b/17,

44a/2, 48a/7, 51b/12, 60a/7, 60b/3, 60b/8, 62b/16, 64a/5, 65b/2, 72b/4, 72b/11.

i. +ı. 72b/3.

i. +ı+ġa. 42b/9.

i. -me-se-ŋ. 12a/2.

i. +nı. 11a/14, 17b/14, 17b/18, 18a/16, 19a/3, 19a/5, 22a/13, 24a/13, 37a/19, 37b/1, 37b/3, 37b/16, 38b/16, 43a/2, 43a/12, 49a/5, 49b/11, 65a/15, 72b/18.

i. +nıŋ. 46b/8, 49b/1, 52a/12, 65a/6.

işnād *Bir düşünceyi, bir konuyu bir kimse veya sebebe yükleme, ona bağlama.*

i. 47a/7.

i. ķıl-ur-sizler. 45a/12.

ispiḥvān ?

i. +ı. 52a/5.

iste- *İstemek.*

i. -gen+ler+i. 60a/17.

i. -me-ŋler. 84a/4.

i. -mes. 72b/1.

i. -me-se-ŋler. 25b/8.

i. -p. 12b/6, 37a/3, 40a/20.

i. -r-em. 91b/16.

i. -r-im. 40a/20.

i. -r-miz. 56a/19.

i. -r-se. 52a/14.

i. -r-sin. 78b/5.

i. -uben. 45a/4.

istebraḳ *Sırma ile dokunmuş bir cins kalın kumaş.*

i. 5b/4.

i. +dın. 91a/12.

istiġfār *Tövbe etme.*

i. 57a/5, 75b/8.

i. +lar+ı. 59a/12.

istiġnā *Elde olana kanaat edip başka bir şeye ihtiyaç duymama, tok gözlülük, gönül tokluğu.*

i. 75b/5, 77b/9.

i. +ġa. 74a/3.

istiġrāḳ *Dalgınlık.*

i. +da. 3a/12.

istiḳāmet *Yön, cihet.*

i. +i. 42a/19.

i. +ler+i. 78a/10.

istiḳbāl *Gelecek.*

i. +i+ġa. 48b/8, 72b/4, 89b/18.

i. +ler+i+ġa. 90b/16.

i. +ġa kil-di. 88b/16.

istincā' *Temizlenme.*

i. ķıl-ma-ŋ[lar]. 63b/7.

istinşāk *Kuvvetle koklama.*

i. 5b/14.

istirāḥat *Dinlenme.*

i. +ge. 73a/13.

'işyān *Karşı gelme, itaatsizlik etme, baş kaldırma.*

‘i. +ı. 82b/11.

‘i. +lar+ı+ġa. 73b/10.

iş *İş, amel.*

i. 1b/10, 7a/11, 19b/3, 20b/3, 26b/6, 37b/18, 45a/18, 51a/10, 59a/3, 66a/17, 73a/17, 76b/17, 77a/2, 86a/2.

i. +de. 7a/9, 14b/5, 15a/14, 16b/17, 22a/8, 32a/13, 51a/8, 51a/16, 52b/17, 53a/2, 65a/2, 68b/18.

i. +din. 12b/11, 14b/4, 33b/8, 61b/14.

i. +dür. 11b/17, 15a/19, 44b/18, 49a/12, 56a/19, 93b/10.

i. +ġa. 13a/4, 24a/7, 24a/19, 26b/8, 27a/19, 35a/4, 39a/18, 44b/7, 45b/2, 60a/1, 63a/10, 66a/5, 81b/1.

i. +i. 24b/4, 56a/8.

i. +i+de. 17a/19, 58a/12, 73a/9.

i. +i+din. 41b/18, 46a/9, 48a/18.

i. +i+ġa. 11a/10, 27a/9, 56a/8, 56a/12, 60a/6, 86a/16.

i. +im. 15a/2, 64b/13.

i. +im+de. 20a/12.

i. +imiz. 56a/8.

i. +imiz+niŋ. 34a/14.

i. +iŋ. 85a/17.

i. +iŋ+de. 59b/19.

i. +iŋ+din. 22a/13.

i. +iŋ+ġa. 50b/15.

i. +i+ni. 12a/1, 45b/4, 45b/4, 74a/8.

i. +iŋ+ni. 22a/8, 51a/2, 55b/9.

i. +ḳa. 13a/9, 25a/12, 37a/17, 39b/19, 45b/7, 45b/8, 52b/12, 60a/1, 65a/2, 67b/17, 82a/10.

i. +ler. 19b/5.

i. +ler+de. 16a/10, 58a/16.

i. +ler+din. 10a/11, 45a/18.

i. +ler+ġa. 14b/17, 51a/10.

i. +ler+i. 44a/19, 56a/3, 100a/12.

i. +ler+i+din. 52b/7.

i. +ler+i+ġa. 21b/17.

i. +ler+i+n. 32a/10.

i. +ler+i+ni. 94b/4.

i. +ler+iŋ+ni. 17b/12.

i. +ler+ni. 12b/8, 36b/8, 40b/12, 64b/14, 72a/17, 93a/5.

i. +ni. 12b/7, 15a/16, 19b/4, 35a/14, 36b/12, 37b/6, 47a/14, 50b/10, 52a/10, 54a/12, 61a/14, 71a/9, 77a/5, 80b/3.

i. +niŋ. 14b/2, 20a/11, 36b/14, 50b/5.

i. +i bol-ġay. 6b/9.

i. +ḳa kil-ipdür. 55a/6.

i. -ipsin. 42a/14.

i. ḳıl-ġay-min. 14b/6.

i. ḳ.-ıp-sin. 60a/6.

i. ḳ.-mas. 6b/4.

i. ḳ.-may+dur. 2b/6.

i. ḳ.-ur. 94a/17.

i. ḳılmaḳ+nı. 56a/14.

i. +ler ḳıl-dı. 43b/7.

i. -ur. 35b/6.

işāret *Belirti.*

i. 2b/17, 8b/18, 37a/11, 57a/16, 77b/11, 78a/17, 84a/14, 88b/5.

i. +dür. 66b/12.

i. +i. 81b/6, 88a/6, 93a/11.

i. +ler. 73a/9, 75a/4.

i. +ler+i+din. 17b/19.

i. +ler+i+ġa. 24a/17, 79a/2.

i. +ler+i+ni. 73a/4.

i. bir-gil. 19b/1.

i. ḳıl-dı. 54a/15.

i. ḳ.-dı-lar. 19b/10, 19b/11, 88b/18, 90b/9.

i. ḳ.-ıp. 28b/2, 54a/16.

i. ḳ.-ur. 10a/7, 49b/4.

işāretī *bk. İşāret.*

i. +dür. 85a/2.

işen- *Güvenmek.*

i. -ıp. 16a/10.

i. -üp. 31b/18.

i. -ür-di. 9b/4.

i. -ür-min. 20a/7.

işġāl *Kuvvetine dayanarak ele geçirme, hükmü altına alma.*

i. +i+din. 2a/12.

iş-ḫʷān *İş isteyen, talep eden.*

i. +ı. 71b/15.

i. +ı+nı. 71b/14.

işig *Eşik.*

i. +i+de. 47b/2.

i. +i+din. 48a/8.

i. +i+ġa. 51a/11, 80b/1, 83b/14, 98b/19.

i. +i+ge. 84a/11, 84b/9.

i. +i+n. 92a/7.

i. +iŋ+ġa. 48a/19.

i. +i+ni. 46b/15, 79b/14, 81a/8, 84b/8.

i. +i+niŋ. 92a/3.

işik *bk. İşig.*

i. 45b/15, 45b/16, 45b/17, 48a/16, 66b/18, 66b/19, 85b/7.

i. +de. 45b/15, 47b/1, 48a/17.

i. +din. 99b/19.

i. +ġa. 54b/8, 99a/11.

i. +i+ġa. 83a/3.

i. +ḳa. 67a/1.

i. +ler+i. 1b/15, 3a/2, 55a/9.

i. +ler+i+de. 88a/10.

i. +ler+i+ġa. 23b/1, 98a/16.

i. +ler+i+n. 86a/19.

i. +ler+i+ni. 2a/12.

i. +ni. 13b/8, 15a/18, 54b/8.

i. +niŋ. 48a/19.

i. ķaķ-tı-lar. 83a/13.

işit- *İşitmek.*

i. -dük. 39b/1, 62b/9.

i. -dü-ŋ. 61b/13.

i. -geli. 6a/10.

i. -gen. 6b/11, 21a/5, 59b/5.

i. -gen+din. 98b/16.

i. -gen+dür-ler. 24a/17.

i. -gen+dür-miz. 24b/2.

i. -gen+im. 12a/1.

i. -gen+im+ni. 45a/2.

i. -gen+ni. 44b/18.

i. -gey-ler. 38a/1.

i. -gey-min. 26b/5.

i. -gey-miz. 35b/18, 67a/16.

i. -gil. 20b/1, 85a/15, 93a/3, 93a/3, 93a/4, 93a/10, 94a/16.

i. -gülük+ni. 27a/5.

i. -günçe. 32b/3.

i. -iŋ. 9a/18, 20a/3, 27a/5.

i. -iŋizler. 67a/16.

i. -iŋler. 25b/7, 71b/14.

i. -ip. 3a/8, 8a/13, 15a/17, 18b/2, 26a/8, 28b/3, 30b/17, 34a/2, 35b/19, 39a/15, 45b/16, 46a/10, 48b/8, 50a/2, 56a/17, 60b/14, 62b/6, 63b/11, 64b/3, 72b/8, 77b/10, 83b/4, 90b/16.

i. -ipdür-min. 41b/13, 98b/15.

i. -me-di. 26b/3.

i. -me-di-m. 24a/2, 27a/15, 38a/13, 63a/17.

i. -me-dü-ŋ. 75b/16.

i. -me-ġay-min. 64b/8, 64b/10, 64b/15.

i. -me-ġay-sin. 64b/6.

i. -me-gen. 27a/8, 61b/3.

i. -me-gen+dür-min. 65a/4.

i. -me-ŋler. 64a/7.

i. -mes+lik+ġa. 44a/6, 65a/1.

i. -mes-min. 71a/17.

i. -ti. 12a/15, 45b/16, 56b/10, 66b/18, 71a/16, 90b/5.

i. -ti-ler. 1b/7, 7b/14, 9a/19, 10b/17, 11a/3, 31a/19, 39a/16, 40a/3, 45a/8, 45b/3, 48b/14, 49a/6, 55b/7, 58a/7, 62a/9, 67b/9, 78b/13, 79a/8.

i. -ti-m. 1b/4, 5a/11, 6a/7, 8b/8, 15a/4, 16b/12, 28b/3, 39b/3, 45b/17, 63a/15, 64b/11, 65a/1.

i. -ti-ŋler. 19a/9.

i. -üŋ. 7b/13.

i. -ür. 1b/11, 3a/11, 18b/10, 43b/19, 62a/15, 84b/18, 93a/2.

i. -ür+ġa. 14a/10.

i. -ür-min. 14b/8, 16b/8.

i. -ür-sin. 7a/8, 71a/18, 78b/4.

işitil- *İşitilmek.*

i. -di. 11a/5, 13b/2, 48b/1.

i. -ip. 47b/3.

i. -me-di. 56b/10.

işitkür- *İşittürmek.*

i. -di-ler. 30b/16.

işitmek *bk. İşit-*

i. 6b/15, 78a/13.

i. +ġa. 64a/7, 89b/1.

işrāḳ *Işıklandırma, parlatma.*

i. 97a/11.

‘işret *İçki içme, içki.*

‘i. 53a/10, 92b/14, 93b/15.

‘i. +iŋ. 21a/9.

iştirāḳ *Ortaklık.*

i. 62b/1.

iştiyāḳ *Büyük arzu duyma.*

i. 49b/2, 82b/12, 88a/10.

i. +ı. 46b/19, 98b/17.

i. +ı+da. 86a/14.

i. +ı+dın. 86a/10.

i. +ı+nı. 2a/15.

i. +lar. 42b/12.

‘işve *Güzelin gönül çekici ve şuh hâli.*

i. 86b/10, 92b/17.

işẓār *İş yeri.*

i. 93a/11.

işẓārlıḳ *İş yeri.*

i. +da. 85b/6.

it- *Etmek, yapmak.*

i. -er. 45b/2, 52a/15, 54b/11.

i. -er+ġa. 91a/1.

i. -er-miz. 23a/2.

i. -er-sin. 51a/3.

i. -gey. 2b/16.

i. -ġuçı+lar. 97b/8.

i. -güçi. 51a/1.

i. -ip. 10b/14, 40a/2, 40a/3, 40b/3, 51a/1.

i. -me. 85b/4.

i. -me-günçe. 51a/1.

i. -mes. 96b/15.

i. -me-sün. 21b/15.

i. -se. 40a/2, 92b/9.

i. -se-ŋ. 29b/4.

i. -sün. 91b/17.

i. -ti. 9a/2, 11a/4, 64b/5, 86b/18, 91a/2.

i. -ti-ler. 54b/8, 58a/18.

i. -ti-m. 40a/2, 41a/16.

‘iṭā’at *Emre uyma, söz dinleme.*

‘i. +i. 44b/13.

‘i. ḳıl-ur-lar. 55a/7.

‘itāb *Azarlama.*

‘i. 73b/9.

‘i. +ı+dın. 59a/8.

‘i. ḳıl-ġuçı+lar. 61a/15.

i’ṭār *Uyarmak.*

i’. 88b/18.

iteg *Etek.*

i. +i+de. 59b/9.

i. +i+ġa. 19b/6, 87a/11, 97a/2.

i. +i+ge. 92a/11.

i. +i+ni. 54b/12, 72b/12, 75b/5.

itek *bk. İteg.*

i. +i. 92b/13.

i. +ler+i+ni. 75b/18.

i'tibār *Saygı gösterme.*

i'. 97b/11.

i'. +ı. 13b/9, 13b/16.

i'. ḳıl-sa. 47b/15.

'itidāl *Aşırı olmama, ne çok fazla ne çok az, tam gerektiği kadar olma, orta halde bulunma, ölçülülük.*

'i. +i. 32b/13.

'itiḳād *Kalben tasdik ederek inanma.*

'i. 14a/12, 31a/7.

'i. +ıŋ. 37a/18.

'i. ḳıl-ur-sin. 83b/9.

itiklik *İşçilik.*

i. 45b/15.

'itimādlıġ *Güvenme.*

'i. 7a/9.

i'timādlıġ *Güvenme.*

i'. 59b/5.

i'timāt *Güvenme, emniyet etme, güven, emniyet.*

i'. ḳıl-ıp. 31b/19.

'itirāż *Bir fikri, bir kararı kabul etmeyerek karşı çıkma.*

'i. +ġa. 71a/12.

'i. ḳ.-a. 27b/11.

'i. ḳ.-ma-dı-lar. 40a/11.

itḳān *Sağlam.*

i. 81b/4.

itmaḳ *bk. İt-.*

i. 3a/10.

itmām *Bitirme.*

i. +ı+ġa. 43b/17.

i. ḳıl-ġay-sin. 13a/2.

itmek *bk. İt-*

i. 13a/3, 86b/5.

i. +niŋ. 68a/16.

ittifāḳ *Fikir birliğine varma, uyuşma, anlaşmaya varma.*

i. 12b/4, 12b/10, 18b/15, 21a/3, 22a/2, 22b/17, 22b/19, 26b/10, 26b/12, 58b/17, 61a/3, 66a/18, 67a/15, 67b/1, 80a/7.

i. +ġa. 51a/19, 52b/6, 53a/7.

i. +ı. 21a/14, 80b/3, 97b/10.

i. +ı+nı. 52b/16, 53a/5.

i. +ḳa. 12b/8, 40b/6, 53a/19, 64b/10.

i. ḳıl-dı-lar. 32b/1.

i. ḳ.-dı-lar. 36b/3, 50b/2, 51b/1, 54a/3, 57a/7.

i. ḳ.-ġan+lar. 54a/7.

i. ḳ.-ġan+lar+dın. 52b/19.

i. ḳ.-ġay. 53a/2.

i. ḳ.-ġay-miz. 24a/19.

i. ḳ.-ıp. 49b/15, 56a/8, 62b/19.

i. ḳ.-ıpdur-lar. 11a/8, 16a/4, 22a/2, 97b/12, 97b/14.

i. ḳ.-sa. 52b/13.

i. ḳ.-ur. 52b/14.

i. ḳ.-ur-miz. 24b/1.

i. ḳılış-ḳan. 80b/1.

ittifāḳlaş- *Anlaşma hâlinde olmak.*

i. -ıp. 66b/4.

ityān *Bildirme.*

i. +ı+nıŋ. 3b/11.

iy *Hitap edilen kimsenin dikkatini çekmek veya anlamı güçlendirmek için kullanılır.*

i. 4b/1, 4b/17, 5a/15, 5b/12, 5b/16, 5b/19, 6b/8, 6b/12, 7a/17, 7b/1, 7b/2, 7b/13, 8a/2, 8a/16, 8b/4, 8b/4, 8b/5, 9a/17, 11b/3, 11b/12, 12a/2, 12a/12, 12a/17, 12b/6, 12b/12, 12b/14, 12b/19, 13a/4, 13a/6, 13a/8, 14a/6, 14a/8, 16b/3, 16b/8, 16b/13, 19a/8, 19a/9, 19a/12, 19a/12, 19a/18, 19b/2, 19b/7, 20b/2, 20b/9, 20b/12, 20b/19, 21a/2, 21a/6, 21a/6, 21a/6, 21b/9, 22a/7, 22a/11, 22b/5, 22b/8, 23a/18, 23b/6, 23b/7, 23b/11, 24b/13, 25b/7, 26b/5, 27a/12, 28a/2, 28a/12, 28b/11, 28b/16, 28b/18, 28b/19, 29a/3, 29a/15, 29a/18, 31a/9, 32a/6, 32a/8, 33a/14, 35b/2, 35b/6, 36b/13, 37b/5, 37b/9, 37b/9, 37b/15, 39a/2, 39a/3, 39a/5, 39a/9, 39a/11, 40b/4, 40b/9, 41a/9, 41a/12, 41a/19, 41b/4, 41b/5, 41b/9, 41b/10, 42b/1, 42b/7, 42b/14, 42b/17, 44a/3, 44a/4, 44a/14, 44b/6, 44b/19, 45a/11, 45a/18, 45b/5, 45b/9, 46a/5, 46b/3, 46b/7, 46b/15, 46b/17, 47a/1, 47a/16, 47a/16, 47b/6, 47b/6, 47b/12, 48a/8, 48a/11, 49a/5, 49a/7, 49a/16, 49b/9, 50b/5, 50b/10, 50b/15, 52a/14, 52b/8, 53a/9, 53b/12, 54b/15, 55a/10, 55a/11, 55a/18, 55a/19, 55b/9, 55b/10, 55b/12, 56a/9, 56a/16, 56a/18, 56b/1, 56b/3, 56b/7, 56b/19, 57a/14, 57a/19, 58a/1, 58a/3, 59a/11, 59b/13, 59b/19, 60a/8, 60a/12, 60b/16, 60b/16, 61a/8, 61a/12, 62a/15, 63a/8, 63a/10, 63b/17, 63b/19, 65a/10, 65a/12, 65a/14, 65a/15, 65b/2, 66a/5, 66a/16, 67a/3, 67a/15, 67a/17, 67b/5, 67b/10, 67b/19, 68a/8, 68a/10, 68a/13, 68a/18, 68b/1, 68b/12, 68b/15, 70b/16, 71a/4, 71b/4, 71b/4, 72b/2, 72a/5, 72a/7, 72a/12, 72a/12, 73b/4, 74a/3, 74b/2, 75b/2, 75b/12, 75b/15, 76b/7, 76b/8, 76b/15, 77b/11, 78a/3, 78b/3, 79b/19, 80b/5, 81a/1, 81a/1, 81a/10, 82a/13, 82a/19, 83b/5, 83b/7,

83b/7, 83b/9, 84a/14, 84b/3, 84b/6, 84b/13, 84b/19, 85a/7, 85a/9, 85a/11, 85a/14, 85a/17, 85a/19, 85b/3, 85b/12, 86b/1, 86b/3, 86b/5, 86a/12, 86a/13, 86b/13, 86b/15, 86a/18, 88a/3, 88a/11, 88b/2, 88b/6, 88b/10, 88b/16, 89a/12, 89b/1, 90a/10, 90a/14, 90a/18, 90b/2, 90b/2, 90b/6, 90b/7, 90b/16, 91a/6, 91a/14, 91b/1, 91b/10, 91b/10, 91b/13, 92a/10, 92b/8, 92b/15, 93a/5, 93a/10, 93b/19, 95b/2, 96a/4, 96b /19, 98b/15, 99a/8, 99a/13.

‘iyāl *Eş, zevce.*

‘i. +i. 11b/12.

‘i. +i+ni. 11b/10.

‘i. +i+niŋ. 11b/13.

‘i. +lar+ı+nıŋ. 2a/15.

iye *Sahip.*

i. +si. 24b/6.

iz *Belirti.*

i. 82a/17.

iżāf *Zayıflatma, kuvvetini azaltma.*

i. +ı. 16a/2.

izçi *İzci.*

i. 83a/18.

izdiḥām *Yığılma.*

i. 63a/16.

iẓhār *Açığa vurma.*

i. 99a/2.

i. -ı muḥabbet ḳıl-dı. 34a/16.

i. ḳıl-ay. 14a/14.

i. ḳ.-dı. 71a/19.

i. ḳ.-ġıl. 14b/4.

i. ḳ.-ma-dı. 21b/16.

i. ḳ.-may. 35a/3.

i. ḳ.-ur. 42b/12.

i. ḳılmaḳ. 79a/12.

izin *Bir şeyi yapmak için verilen serbestlik.* 81b/12.

izle- *İzlemek.*

i. -dük. 68b/18.

i. -p. 83a/18.

‘izzet *Hürmet, saygı, ikram.*

‘i. 44a/16, 47a/3, 54a/10, 58a/9, 58a/17, 62b/14, 68a/6, 72a/17, 79b/2, 89a/1, 96a/13.

‘i. +de. 72a/16.

‘i. +i. 27a/11.

‘i. +i+ġa. 79b/10.

‘i. +iŋ. 85b/13.

‘i. +ler+iŋ. 27a/12.

‘izzet-i taḫt *Tahta hürmet gösterme.*

‘i. +ı. 75a/1.

kāb *Mesafe, uzaklık.*

k. 66b/6.

ḳabā-yı zerbeft *Altın kaplı.*

ḳ. 44a/18.

ka’be *Kabe.*

k. 49a/17, 84a/1, 85a/9.

k. +ġa. 15a/1, 27a/16, 39a/12, 41a/17, 44a/10, 44b/17, 49a/2, 49b/1, 49b/2, 51a/16, 54a/1, 69a/3.

k. +ni. 7b/12, 42a/3, 49b/3, 60b/9, 99b/7.

k. +niŋ. 13b/5, 47b/2, 51a/11.

ḳāb-ı ḳavseyn *Hz. Peygamber'in Mescid-i Haram'dan Mescid-i Aksa'ya, oradan da göğe yaptığı yolculuğu ifade eden terim.*

ḳ. 3b/11, 27a/18, 62a/6, 79b/18, 93a/1, 95b/12.

ḳabīḥ *Çirkin.*

ḳ. 21a/18.

ḳabīle *Kabile, topluluk.*

ḳ. 84a/5.

ḳ. +de. 20a/16, 60b/2.

ḳ. +din. 17b/6, 33a/15, 56a/3, 60a/17.

ḳ. +ġa. 60a/16.

ḳ. +ler. 19a/9.

ḳ. +ler+din. 34b/11.

ḳ. +ler+i. 27b/10.

ḳ. +m+ġa. 65a/6, 65a/8.

ḳ. +miz. 34b/11.

ḳ. +ni. 52b/1, 65a/17.

ḳ. +ŋ+ni. 19b/3, 65b/2.

ḳ. +si. 19b/17, 19b/19, 22a/6, 34b/7.

ḳ. +si+de. 26b/7, 27a/10, 56a/4, 64b/13, 67a/17.

ḳ. +si+din. 14b/12, 60b/7.

ḳ. +si+ġa. 60b/1, 60b/1, 62a/17, 64a/4, 98b/6, 98b/6, 98b/6, 98b/7.

ḳ. +si+ni. 34b/17, 45b/11, 54a/18, 65a/5.

ḳ. +si+niŋ. 50b/1, 64a/17.

ḳābiliyet *Yetenek.*

ḳ. 37a/2.

ḳ. +i bol-ġay. 66a/6.

ḳablıġ *Kaplı.*

ḳ. 87b/8.

ḳabr *Mezarlık.*

ḳ. +din. 79b/2.

ḳabr-zārılıḳ *Mezalık.*

ḳ. +ı+ġa. 62b/12.

ḳabūl *Onay.*

ḳ. 21a/5, 43a/2, 46b/15, 49a/5, 60b/3, 63a/5, 72b/6, 72b/11.

ḳ. bol-may+dur. 37a/18.

ḳ. bolmaḳ+ġa. 37b/15.

ḳ. ḳıl-a. 94b/4.

ḳ. ḳ.-dı. 11a/14, 61b/10, 64a/10, 65a/19.

ḳ. ḳ.-dı-lar. 18a/16, 62a/13, 66b/10.

ḳ. ḳ.-dı-m. 15a/11, 17b/18, 63b/16, 81b/16.

ḳ. ḳ.-ġan. 18a/5.

ḳ. ḳ.-ġan+ı+nı. 37b/1.

ḳ. ḳ.-ġay-min. 67a/5.

ḳ. ḳ.-ġıl. 12a/7, 17a/1, 17b/14, 64a/19, 67a/2, 67a/5, 81b/16.

ḳ. ḳ.-ġuçı. 41b/17.

ḳ. ḳ.-ġuçı+lar+dur. 72b/18.

ḳ. ḳ.-ıŋlar. 55b/12.

ḳ. ḳ.-ıp. 14b/9, 33b/3, 62a/11, 66a/14.

ḳ. ḳ.-ma-dı. 36a/7, 43b/4, 91b/1.

ḳ. ḳ.-ma-dı-lar. 60b/14, 63b/14.

ḳ. ḳ.-ma-duḳ. 69b/16.

ḳ. ḳ.-ma-ġunça. 49b/11.

ḳ. ḳ.-mas. 28b/1.

ḳ. ḳ.-ma-sa-ŋlar. 25b/9, 67b/8.

ḳ. ḳ.-mas-min. 34b/19, 81b/17.

ḳ. ḳ.-mas-sıŋ. 67a/2.

ḳ. ḳ.-may+dur. 13a/4.

ḳ. ḳ.-sa. 20b/5, 94b/13.

ḳ. ḳ.-sa-ŋ. 43b/5.

ḳ. ḳ.-sa-ŋızlar. 67b/18.

ḳ. ḳ.-sa-ŋlar. 60b/12.

ḳ. ḳ.-ur. 13b/1, 34b/13, 55b/14.

ḳ. ḳ.-ur+dın. 64a/12.

ḳ. ḳ.-ur+ġa. 15b/11.

ḳ. ḳılmaḳ. 61a/7.

ḳ. ḳ.+da. 16b/17.

ḳabża *Kendi iradesinde (elinde)*

ḳ. +sı+da+dur. 6a/16, 19b/14, 22a/12, 25b/8.

kāç *Yumruk.*

k. 32a/11.

ḳaç- *Kaçmak, uzaklaşmak.*

ḳ. -a. 17a/8.

ḳ. -ar. 84b/18.

ḳ. -ar-min. 9a/17.

ḳ. -ġalı. 74a/17.

ḳ. -ġay. 85a/4.

ḳ. -ġay-min. 65a/2.

ḳ. -ıp. 1b/8, 30b/4, 34b/14, 49a/17, 60b/19, 69a/9, 92b/5, 92b/7.

ḳ. -ıpdur. 89b/14.

ḳ. -ma-ġıl. 9a/18.

ḳ. -tı. 92b/6.

ḳ. -tı-lar. 44b/16, 49a/6.

ḳ. -tı-m. 69a/12.

ḳaçan *Ne vakit, ne zaman ki.*

ḳ. 7a/16, 9a/3, 9a/18, 12b/3, 14a/4, 17a/18, 19a/9, 23b/18, 28b/7, 39b/11, 40a/12, 40a/20, 45a/19, 49b/5, 58b/4, 64a/5, 67b/9, 68b/14, 69a/5, 69b/2, 69b/2, 70a/5, 70b/8, 84b/1, 89a/8, 90a/5, 90a/6, 95b/13.

ḳ. +ġa. 8b/13, 85b/4.

ḳ. +nıŋ. 82a/4.

ḳaçmaḳ *bk. Ḳaç-.*

ḳ. 2a/12.

ḳadd *Boy.*

ḳ. 10b/19.

ḳ. +i+ġa. 64b/4.

ḳadd-i ḳāmet *Farz olan namazdan önce okunan iç ezan.*

ḳ. 72a/2.

ḳadeḥ *İçki içmekte kullanılan küçük bardak.*

ḳ. 19b/14.

ḳ. +i. 88a/18.

ḳadem *Adım.*

ḳ. 3b/12, 5b/19, 12a/6, 39a/18, 45b/7, 60a/1, 62a/3, 63a/1, 73a/18, 75b/14, 87b/15, 89a/5, 90b/19, 91a/2, 95b/6, 96b/5, 97a/2, 100a/5, 100a/16, 100a/17, 100a/17.

ḳ. +dür-min. 37a/19.

ḳ. +i. 74a/9, 82b/10, 88b/17, 100a/14.

ḳ. +i+din. 96a/13.

ḳ. +i+ġa. 91a/5, 100a/14.

ḳ. +iŋ. 90b/17.

ḳ. +iŋ+de. 98b/11.

ḳ. +i+ŋe. 90a/10.

ḳ. +iŋ+ġa. 88a/13, 89a/13.

ḳ. +i+ni. 88a/11.

ḳ. +ler. 72b/18.

ḳ. +ler+i. 27b/14, 72b/15, 76b/1, 89a/12, 90b/5.

ḳ. +ler+i+niŋ. 89b/18.

ḳ. ḳıl-ur-min. 89a/3.

ḳademlıḳ *Adımlık.*

ḳ. 89a/3.

ḳademlik *bk. Ḳademlıḳ.*

ḳ. 2b/19, 72b/12.

ḳader *Allah tarafından ezelde tayin ve tespit edilmiş hükümlerin bütünü, alın yazısı.*

ḳ. 87b/13, 87b/18.

ḳ. +de. 72b/6.

ḳ. +im. 44b/1.

ḳadir *Değer, kıymet.*

ḳ. 93b/8.

ḳādir *Her şeye gücü yeten.*

ḳ. 47b/10, 53a/19, 81a/10.

ḳ. +dür-miz. 69b/14.

ḳ. bol-ġay. 26a/17.

ḳādir-i ma'būd *Kayıtsız şartsız her şeye gücü yetmek.*

ḳ. 87a/6.

ḳādir-i muṭlaḳ *Mutlak hakimiyet.*

ḳ. 53b/4.

ḳādirlıḳ *Her şeye gücü yetme durumu.*

ḳ. +ı+dın. 36b/8.

ḳadr *bk. Ḳadir.*

ḳ. +i. 79a/19, 79b/10, 91b/11.

ḳ. +i+din. 92a/5.

ḳ. +i+ni. 33b/19.

ḳ. ḳıl-dı-m. 98b/10.

ḳadr-i celāl *Büyük kudret sahibi.*

ḳ. 28b/9.

ḳadr-i şerāfet *İtibar, şeref sahibi.*

ḳ. 70b/6.

ḳadrlıġ *Değerli, kıymetli.*

ḳ. 88a/17.

ḳ. +dur. 41b/18.

ḳafes *Kafes.*

ḳ. +ġa. 86a/9.

ḳ. +ler+i. 82b/5.

ḳ. +si+de. 94b/1.

ḳāfile *Topluluk.*

ḳ. 75a/19.

ḳāfile-yi ṭā'at *Allah'ın emirlerine uyan topluluk.*

ḳ. 93b/19.

kāfir *Allah'ın varlığına ve birliğine, Hz. Muhammed'in peygamberliğine ve Allah'tan getirdiklerine inanmayan yahut bunlardan birini inkar eden kimse.*

ḳ. 21b/14, 37b/12, 56b/16, 57a/2, 57a/5, 59a/17, 67a/18, 79a/14, 83b/3.

k. +ġa. 21b/18, 26b/7.

k. +ler. 6b/9, 7b/6, 17a/8, 22b/19, 29a/16, 29b/5, 29b/10, 29b/12, 31a/4, 31a/19, 32a/19, 38b/19, 39a/14, 39b/12, 40a/3, 41a/5, 41b/6, 42a/10, 43a/8, 43a/15, 43b/5, 45a/2, 47b/2, 47b/12, 48a/5, 49a/17, 49b/18, 50a/5, 50a/16, 50b/2, 51a/5, 51a/18, 51b/2, 51b/19, 52b/7, 53a/5, 55a/15, 57b/6, 60a/7, 62a/1, 64a/11, 64a/15, 68b/8, 70b/16, 71b/3, 72a/12, 72a/15, 80a/17, 80b/6, 81b/5, 82a/17, 83a/13, 83b/1, 83b/14, 83b/18, 84b/18.

k. +ler+din. 19a/6, 27b/2, 29a/16, 29b/9, 51b/12, 51b/13, 54a/9, 93b/19.

k. +ler+ġa. 17a/9, 31b/10, 43a/3, 49a/15, 55a/14.

k. +ler+i+din. 47b/1, 52b/7.

k. +ler+i+niŋ. 69b/19.

k. +ler+ni. 39a/17, 40b/11, 49a/15.

k. +ler+niŋ. 26a/6, 27b/8, 27b/14, 30b/16, 31b/4, 33b/6, 57a/10, 57a/18, 59b/7, 60a/18, 72a/17.

k. +niŋ. 64a/10.

k. +sin. 65a/13.

k. bol-dı. 29b/7.

k. b.-ġan. 70a/14.

k. b.-mas. 29b/7.

k. b.-sa. 29b/16.

ḳāftāḳāf *Yansıma sözcük.*

ḳ. 55a/7.

kāfur *Kolaylıkla parçalanır ıtırlı madde.*

ḳ. 5b/10, 88b/14.

k. +dın. 92a/18.

k. +ı+dın. 92a/14.

k. +nıŋ. 92a/17.

kāhin *Gelecekte olacaklardan, gizli şeylerden ve gāipten haber verme iddiasında olan kehanet sahibi kimse.*

k. 16b/12, 24b/1.

k. +ler+ni. 24b/1, 24b/2.

k. bol-ġay-min. 6a/14.

kāhinlıḳ *Keramet sahibi olma durumu.*

k. 16b/3, 16b/7, 26a/17.

k. +ġa. 24b/2.

ḳāhinlıḳ *bk. Kāhinlıḳ.*

ḳ. 16b/9.

ḳahr *Üzüntü, sıkıntı, keder.*

ḳ. +ı+ġa. 29a/13.

ḳ. ḳıl-ıp. 28b/12.

ḳaḥṭ *Kıtlık ve açlık.*

ḳ. 11b/11, 59a/7.

ḳā'ide *Kural.*

ḳ. 95b/13.

ḳ. +dür. 92b/8.

ḳ. +ler+i. 92b/9.

ḳ. +ler+i+din. 31b/12.

ḳ. +ler+i+ni. 72b/14.

ḳ. +ler+ni. 54a/10.

ḳ. +ni. 33b/10.

ḳ. +si+ni. 56a/7.

ḳaḳ- *El veya ayakla itmek.*

ḳ. -ıp. 56a/18.

ḳ. -tı. 45b/16, 66b/18.

ḳ. -tı-lar. 48a/16.

ḳ. -tı-m. 15a/18.

kākül *Alna düşen kısa saç demeti, perçem.*

k. +i+ni. 92b/17.

ḳal- *Kalmak.*

ḳ. -dı. 13b/7, 14b/15, 22a/10, 28a/18, 37a/1, 38b/2, 43a/17, 46a/14, 49a/17, 52a/13, 66b/5, 69a/12, 75a/1, 75b/19, 84a/1, 91b/12, 97a/15.

ḳ. -dı-lar. 27b/1, 36b/10, 62b/1, 65a/11.

ḳ. -dı-m. 6a/8, 16b/12.

ḳ. -ġan. 11b/11, 42a/4, 67a/6, 79a/4, 96b/17.

ḳ. -ġan+ı+nı. 7b/12, 11b/14, 19b/12.

ḳ. -ġan+lar+dın. 32b/5.

ḳ. -ġan+lar+nı. 54a/5.

ḳ. -ġay. 8a/11, 26a/13, 36b/10, 56a/12, 94b/14.

ḳ. -ıp. 36b/4, 40b/10, 66b/14, 83b/4, 95a/16.

ḳ. -ıpdur-lar. 94b/1.

ḳ. -ıpdur-min. 98b/17.

ḳ. -ma-dı. 5a/1, 7b/9, 18b/14, 26a/12, 43a/10, 46b/11, 60b/2, 63a/18, 68b/15, 70b/14, 71a/12, 76b/19.

ḳ. -ma-ġan-lar. 10a/19.

ḳ. -mas. 92b/2.

ḳ. -ma-sun. 24a/9.

ḳ. -ma-y. 9a/2.

ḳ. -ur. 10b/5.

ḳ. -ur+ġa. 42a/19.

ḳ. -ur-sin. 64b/7.

ḳal'a *Kale.*

ḳ. 75a/14.

ḳ. +lar+ı+nı. 90a/10.

ḳ. +sı. 75b/9.

ḳalem *Kalem.*

ḳ. 5a/6, 49b/17, 89a/2.

ḳ. +i. 87b/18.

ḳ. +i+niŋ. 91b/19.

ḳ. +niŋ. 89a/11.

ḳalem-vār *Kalem gibi.*

ḳ. 16b/10.

ḳalıb *Kalıp.*

ḳ. +ı+da. 86a/14.

ḳ. +ı+ġa. 86a/6.

ḳalmaḳ *Kalmak.*

ḳ. 79b/8.

kām *Arzu, meram, maksat.*

k. 47b/18.

ḳamal- *Çakılıp kalmak, ayakta durmak.*

ḳ. -ġan. 53b/6, 54a/4, 54b/19.

ḳ. -ġan+nıŋ. 54a/6.

ḳ. -ıp. 54a/1.

ḳ. -ıp ḳal-dı. 32b/5.

ḳamçı *Kamçı.*

ḳ. 94b/19, 95a/1, 99b/4.

ḳ. +m+nıŋ. 65a/11.

ḳ. +sı. 2a/3.

ḳ. bol-dı. 88a/14.

ḳ. ḳıl-sa-ŋ. 94b/17.

ḳamer *Ay.*

ḳ. 87a/13.

ḳ. +i. 64b/4.

ḳamer-i mi'rāç *Miraç ayı.*

ḳ. 10b/7.

ḳāmet *Boy, endam.*

ḳ. 10b/19, 72a/3.

ḳ. +i. 17b/2.

ḳ. +i+ġa. 11a/12.

ḳ. +ler+i+ġa. 27b/15.

ḳāmetlıġ *Endamlı.*

ḳ. 98b/7.

kāmil *Noksansız.*

ḳ. 6b/7, 16a/10, 16b/3, 71a/1.

kāmil-i ṭaḥāret *Tam temizlik.*

k. 5b/1.

kāmillıḳ *Olgunluk.*

k. +ı+dın. 36b/7.

kāmilraḳ *Tam bir şekilde.*

k. 24a/15, 24b/14.

kāmrān *Arzusuna, muradına ermiş.*

k. 75a/1.

ḳamuġ *Tamamı.*

ḳ. +lar+ı. 16a/4.

kān *Kaynak, memba.*

k. 3a/9, 11a/4.

k. +ı+da. 3a/2.

ḳan *Kan.*

ḳ. 17a/8, 23b/11, 24a/1, 29b/8, 35b/1, 43a/5, 46a/5, 46a/12, 61a/3, 82b/5, 90b/2, 95b/16.

ḳ. +dın. 8b/5.

ḳ. +dur. 8b/13.

ḳ. +ġa. 95b/16.

ḳ. +ı. 39a/6, 80b/12, 84a/2, 99a/11.

ḳ. +ı+dın. 5a/5.

ḳ. +ı+ġa. 41b/7.

ḳ. +ım+nı. 84a/1.

ḳ. +ı+nı. 27a/17.

ḳ. +ı+nı tök-ti. 17a/9.

ḳanat *Kanat.*

ḳ. 13a/15, 13a/16, 85a/1, 85a/3.

ḳ. +ı. 4b/18, 5b/8, 100a/3.

ḳ. +ım. 84b/2.

ḳ. +ı+n. 91b/7.

ḳ. +ı+nı. 99a/5.

ḳ. +ı+nıŋ. 4b/11.

ḳ. +lar+ı. 4b/6.

ḳ. +lar+ı+nı. 4b/4, 5b/12, 99b/14, 100a/2, 100a/2.

ḳ. bol-ġıl. 13a/13.

ḳ. ḳıl-ġıl. 84b/6.

ḳanat-ı şerefe *Şerefli kanatı.*

ḳ. +si. 73a/14.

ḳanatlıġ *Kanatlı.*

ḳ. 5b/7, 100a/8.

ḳança *Her ne kadar.*

ḳ. 42a/8, 75a/8, 91b/2.

ḳand *Şeker.*

ḳ. 29b/5, 38b/11.

ḳapuġ *Kapı.*

ḳ. +ı. 79b/13.

ḳa'r *(Kapı) çalma.*

ḳ. 21b/5.

ḳ. +ı+da. 52a/14.

kār *Fayda, çıkar.*

k. 24b/13, 60a/14, 61a/9, 61a/11, 63b/10, 64b/15, 67a/17, 67a/19, 73a/18, 74b/3, 90b/13, 94a/15.

ḳara *Siyah.*

ḳ. 14b/18, 15a/1, 29a/2, 62a/4, 63b/1, 63b/1, 68a/17, 75a/17, 86b/7, 87a/14, 91b/19.

ḳ. bol-up. 54b/7.

ḳara- *Bakmak.*

ḳ. -dı. 25a/12, 25a/13, 34a/12.

ķ. -dı-lar. 1b/7, 4a/19, 4b/2, 10a/5, 81b/2.

ķ. -dı-m. 5b/7, 8b/8, 59a/10.

ķ. -ġan. 82b/11.

ķ. -ġay. 85b/8.

ķ. -ġıl. 75b/9.

ķ. -ġuçı+lar+ġa. 45a/14.

ķ. -ma-dı-lar. 91a/11.

ķ. -ma-dı-ŋ. 86b/13.

ķ. -mas. 36b/1.

ķ. -p. 12b/5, 12b/10, 14b/13, 27b/2, 61b/1, 61b/2, 69a/6, 83a/11, 83b/8, 85b/12.

ķ. -r-sin. 91b/2.

ķ. -sa. 96a/15.

ķ. -sa-m. 6a/9.

ķaralıġ *Karalı.*

ķ. +ı+ġa. 91b/2.

ķaramaķ *bk. Ķara-*

ķ. +ġa. 74a/11.

ķaranfil *Karanfil.*

ķ. 92b/18, 100a/8.

ķaranġu *Karanlık.*

ķ. 22b/3, 45a/13, 64a/16, 82b/8, 82b/11, 87a/14, 94a/8, 94a/8, 96b/2.

ķ. +sı+ġa. 94a/4.

ķ. +sı+nı. 89b/14.

ķaranġuluġ *Karanlık.*

ķ. +ı. 52a/13.

ķaranġuluķ *bk. Ķaranġuluġ.*

ķ. 53a/4, 83a/10, 92b/10.

ķ. +da. 82b/16.

ķ. +nı. 61a/14.

ķarār *Bir iş veya mesele hakkında verilen kesin hüküm.*

ķ. 8b/19, 34b/5, 40b/2, 44a/13, 49b/14, 52a/14, 80b/1, 82a/8, 85a/18, 85b/5, 86a/8, 86a/14, 92b/13, 93b/5, 95a/15, 96a/1, 98a/18, 100a/4.

ķ. tap-tı. 73b/17.

ķarār-gāh *Konaklanacak yer.*

ķ. +ı. 4a/3.

ķ. +ġa. 14b/1.

ķ. +ı. 75b/9.

ķ. -ım. 90b/13.

ķarārraķ *Daha kararlı bir şekilde.*

ķ. +dur. 91b/2.

ķaravul *Nöbetçi.*

ķ. +lar+ı. 87b/8.

kār-bar *İş güç.*

k. +ġa. 14a/13.

k. +ı. 16b/11, 36b/11.

k. +ı+dın. 56a/1.

k. +lar+nı. 35b/7.

ķarçı *Bekçi.*

ķ. +sı. 75a/9.

kār-ẖāne *İş yeri.*

k. +si+ni. 87b/10.

ḳarı *Yaşlı.*

ḳ. 2a/18, 2a/18, 2a/18, 7b/19, 65b/10.

ḳarılıḳ *Yaşlılık.*

ḳ. +dın. 31a/3, 59a/15.

ḳarındaş *Kardeş.*

ḳ. +lar+ġa. 20a/1.

ḳārī *Okuyucu.*

ḳ. 93b/1.

kārsız *Faydasız.*

k. +lar. 15a/14.

kārvān *Kervan.*

k. 52a/19.

k. +dın. 51b/16.

k. +ı+nıŋ. 90a/11.

k. ḳıl-ıp. 52a/16.

ḳarż *Ödünç.*

ḳ. +ı+ŋız. 70a/11.

ḳ. +imiz. 35b/1.

ḳ. +niŋ+ler. 35a/19.

ḳaṣd *Niyet, istek, amaç, gaye.*

ḳ. 6a/2, 34a/8, 36a/16, 50b/19, 72a/18.

ḳ. +ı. 72a/17.

ḳ. +ı+da. 44a/14, 49b/15.

ḳ. +ı+ġa. 21b/15, 45b/11, 61a/9.

ḳ. +ım+da. 44b/7.

ḳ. +ı+nı. 80a/17.

ḳ. +ıŋız+lar+da. 21a/2.

ḳ. +lar+ı+da. 69b/10.

ḳ. +lar+ı+ġa. 47b/2.

ḳ. ḳıl-dı. 34b/1.

ḳ. ḳ.-dı. 40a/14, 69a/11, 85a/2.

ḳ. ḳ.-dı-lar. 8b/3, 52a/9.

ḳ. ḳ.-dı-m. 6a/5, 19b/5, 39b/18.

ḳ. ḳ.-ġan+lar+ı+dın. 47b/2.

ḳ. ḳ.-ġay-lar. 22a/2.

ḳ. ḳ.-ıpdur. 80b/6.

ḳ. ḳ.-ıp-sin. 44b/7.

ḳ. ḳ.-sa. 75a/16.

ḳ. ḳ.-ur-miz. 34b/13.

ḳ. ḳ.-ur-sizler. 36b/14.

ḳaṣden *Bilerek, isteyerek, bile bile.*

k. 6a/2.

kāse *Kase.*

k. +si+din. 86b/6.

ḳasem *Yemin, ant.*

ḳ. 17b/10, 22a/11, 44a/13, 45a/1.

ḳ. ḳıl-ġuçı. 88b/19.

ḳ. ḳ.-ur. 20a/8.

ḳaṣī *Katı, sert, duygusuz, hissiz.*

ḳ. 67b/16.

ḳaṣīde *Kaside.*

ḳ. +ler+i+de. 48b/2.

ḳaṣr *Köşk.*

ḳ. 89a/15.

ḳ. +ı. 50a/19, 75a/18.

ḳ. +ım+da. 75b/6.

ḳ. +ı+n. 62a/4.

ḳ. +ı+nı. 86b/16, 97a/1.

ḳ. +lar+ı. 98a/19.

ḳaṣt *Niyet, istek, amaç.*

ḳ. +ı+da. 39b/4.

ḳaş *Ön, karşı.*

ḳ. +ı. 70a/6.

ḳ. +ı+da. 34a/10, 62a/18.

ḳ. +ı+dın. 22a/4, 22a/19, 37a/13.

ḳ. +ı+ġa. 6a/11, 6a/12, 6b/8, 7b/2, 7b/18, 8a/13, 8a/13, 9a/18, 12b/11, 13b/9, 16b/13, 21a/14, 21b/9, 21b/19, 22b/19, 23b/4, 23b/18, 24a/17, 27a/8, 32a/17, 36a/6, 41a/9, 43b/4, 43b/6, 45a/5, 47a/6, 47a/6, 52b/15, 56a/6, 56a/9, 59a/6, 62b/16, 64a/9, 71a/16, 78a/3.

ḳ. +ım+ġa. 65a/15.

ḳ. +ım+nıŋ. 65a/9.

ḳ. +ıŋ+ġa. 21b/13, 35b/16.

ḳ. +lar+ı. 7b/19.

ḳ. +lar+ı+dın. 42a/6.

ḳ. +lar+ı+ġa. 12a/16, 26a/9, 56b/13.

ḳ. +lar+ı+nı. 8a/1.

kāşāne *Büyük, süslü köşk.*

k. +si. 75b/10.

ḳaşıḳlıḳ *Göz alıcılık.*

ḳ. +ı. 89b/16.

kāşkī *Keşke.*

k. 5a/11, 7b/7, 15a/9, 47a/12, 71b/4, 71b/4.

ḳaşurma *Ön.*

ḳ. +sı+ġa. 4b/7.

ḳat *Huzur, yan, ön.*

ḳ. 85a/1, 86b/19.

ḳ. +ı. 14a/9.

ḳ. +ı+da. 3a/15, 78a/18.

ḳ. +ı+dın. 28a/16.

ḳ. +ıŋ+ġa. 44b/1.

ḳ. +ıŋ+lar+ġa. 81a/19.

ḳaṭ' *İlerleme, geçme, yol alma.*

ḳ. 91a/1.

ḳ. ḳıl-ġay-lar. 51a/9.

ḳatar *Dizi, sıra.*

ḳ. +ı+da. 52a/11, 66b/9.

ḳ. +ı+ġa. 44a/14.

ḳat'ı *Kesme, kesilme, son verme.*

ḳ. 53b/14.

ḳatıġ *Çok, fazla.*

ḳ. 10a/1, 17b/11, 27b/15, 28b/15, 41b/18, 46a/3, 51a/5, 52a/9, 52a/13, 57b/7, 74a/13, 93b/10.

ḳ. +ġa. 50a/10, 52b/8, 57b/1, 63b/12, 82a/7, 85a/16, 98b/9.

ḳatıġlıġ *Fazlalık.*

ḳ. +ı. 74a/14.

ḳ. +ı+dın. 28b/6, 57b/16, 57b/18, 69a/18.

ḳ. +ı+ġa. 51a/12.

ḳatıġlıḳ *bk. Ḳatıġlıġ.*

ḳ. +ġa. 82a/12.

ḳ. ḳıl-ma-ŋlar. 52a/10.

ḳatıġraḳ *Fazlaca.*

ḳ. 23a/3, 23b/16.

ḳātil *Cana kıyan, birini öldüren kimse.*

ḳ. +i+ġa. 40b/8, 40b/10.

ḳatl *Öldürme, öldürülme.*

ḳ. 81a/11.

ḳ. +i+ni. 54b/14.

ḳaṭre *Damla.*

ḳ. 83a/7.

ḳavış- *Kavuşmak.*

ḳ. -tı. 2a/11, 72b/9.

ḳ. -tu-ḳ. 14b/1.

ḳavışmaḳ *bk. Kavış-.*

ḳ. 78a/18.

ḳavī *Güçlü, kuvvetli.*

ḳ. 18b/7, 35b/13, 37a/16, 47b/10, 48b/13, 71a/12, 75a/3, 77a/7, 85b/1, 85b/2, 90a/4, 90b/10, 90b/13.

ḳ. ḳıl-adur. 9a/11.

ḳ. ḳ.-dı-lar. 51b/2.

ḳ. ḳ.-ġay. 11b/1.

ḳavl *Söz.*

ḳ. 3a/18, 13b/18, 14a/9, 14b/10, 49b/14, 51a/3.

ḳ. +ler+i. 59b/2.

ḳ. kiltür-di-ler. 61b/1.

ḳavm *Aynı soydan gelen, dil, töre ve kültürleri ortak insan topluluğu, budun.*

ḳ. 11b/2, 20a/4, 22a/7, 43a/6, 53a/18, 53b/12, 54a/12.

ḳ. +ġa. 53a/9.

ḳ. +i. 7b/9, 22a/6, 35a/2, 42a/12.

ḳ. +i+ġa. 65b/1, 67a/17.

ḳ. +iŋ. 7b/7.

ḳ. +iŋ+ġa. 19b/17.

ḳ. +iniŋ. 4b/11.

ḳ. +iŋ+ler+din. 17b/4.

ḳ. +ler+i+ġa. 42b/5.

ḳ. +ni. 22b/13.

ḳ. +um+ġa. 42b/3.

ḳavra- *1. El veya kolla sıkıca tutmak, elinin veya kolunun içine almak. 2. İyice anlamak.*

ḳ. -dı. 5a/2.

ḳ. -dı-lar. 5a/1, 48b/9, 48b/10.

ḳavramaḳ *bk. Ḳavra-*

ḳ. +ġa. 5a/7.

ḳ. +nı. 5a/8.

ḳavuş- *bk. Kavış-*

ḳ. -ur. 58b/3.

ḳavuştur- *Kavuşturmak.*

ḳ. -up. 69b/1, 69b/4.

ḳavuşturmaḳ *bk. Ḳavuştur-.*

ḳ. 92b/10.

ḳaya *Kaya.*

ḳ. 9b/10, 27a/5.

ḳayan *Nereye.*

ḳ. 15a/17, 30b/3, 33a/12, 40b/16, 44b/6, 45b/5, 47a/2, 53b/3, 81b/4, 83a/13, 88a/11.

ḳ. +dur. 69b/12, 81b/5, 85a/16.

ḳayd *Bağ, zincir, bağlama.*

ḳ. +ı+ġa. 94b/1.

ḳayda *Nerede.*

ḳ. 40b/15, 81a/1.

ḳ. +dur. 60a/9, 75b/15, 75b/16.

ḳaydaġ *Ne cins, ne tarz.*

ḳ. 27a/14.

ḳaydaḳ *bk. Ḳaydaġ.*

ḳ. 56a/15, 64b/13, 75b/10.

ḳaydın *Nereden.*

ḳ. 53b/4, 92b/7.

ḳayġı *Kaygı, tasa,*

ḳ. 74a/13.

ḳayġu *bk. Ḳaygı.*

ḳ. 92a/7.

ḳayġur- *Taraf tutmak.*

ḳ. -up. 51a/2.

ḳayna- *Kaynamak.*

ḳ. -ġay. 57b/7.

ḳ. -p. 42a/15, 95b/9.

ḳ. -r. 28a/8.

ḳaysı *Hangi, hangisi.*

ḳ. 3b/5, 9a/4, 13b/5, 14b/15, 17b/6, 18b/1, 24a/13, 30a/7, 31b/13, 35a/4, 35b/2, 42a/7, 51b/6, 53a/7, 56a/3, 56a/17, 60b/3, 61b/3, 61b/3, 64a/5, 69a/7, 72a/16, 73b/10, 73b/10, 75b/7, 75b/17, 86a/19, 87a/9, 91b/1, 95b/14, 96b/7, 96b/11, 97b/18, 99a/15, 99a/19, 99b/16.

ḳ. +ġa. 27b/18.

ḳ. +ı+nı. 12a/12, 18b/18, 19b/14, 33b/19, 51a/16, 54a/5, 54b/16.

ḳ. +ları. 58b/4.

ḳ. +lar+ıŋız. 20a/14.

ḳ. +lar+nı. 35a/6.

ḳ. +mız. 11b/14.

ḳ. +mız+nı. 35b/1.

ḳ. +ŋ. 86b/4.

ḳ. +nıŋ. 18a/15, 58b/18, 96b/15.

ḳ. +ŋız. 41a/10, 45a/12, 80b/12.

ḳaytar- *Dönmek, çevirmek.*

ḳ. -ıp. 75b/2, 89a/8, 89b/11.

ḳ. -ur-lar. 94b/4.

ḳaytarıl- *Döndürmek, çevrilmek.*

ḳ. -ma-ġan. 61a/11.

ḳayyim *İcra etmek, yürütmek, işini görmek.*

ḳ. 83a/14.

ḳ. bol-dı. 10b/19.

ḳaża *Kaderin, Allah tarafından ezelde tayin ve tespit edilen biçimde ve zamanda gerçekleşmesi.*

ḳ. 87b/13.

ḳażā' *Kaza.*

ḳ. 44b/1, 72b/1, 72b/6, 87b/18.

ḳ. +ġa. 90b/4.

ḳ. +sı. 17a/15, 74a/7.

ḳ. +sı+ġa. 69a/2.

ḳāżıyü'l-ḥācāt *Bütün ihtiyaçları yerine getiren hakim. Allah.*

ḳ. 94a/3.

ḳāżīlıḳ *Kadılık.*

ḳ. 87a/18.

każiyü'l-ḥācāt *İhtiyaç duyulan şeyler.*

k. 24a/3.

ḳażiyye *İleri sürülen iddia, dava, mesele, husus.*

ḳ. +ler. 88a/2.

ḳ. +sı+sin. 90b/11.

keb *Söz.*

k. 32b/11.

k. +ler+din. 62a/1.

kebāb *Kebap.*

k. 33a/10.

k. bol-ġu. 28a/6.

k. b.-ur. 29a/11.

kebūter *Güvercin.*

k. 83b/15, 83b/17, 84b/16.

k. +ġa. 83b/18.

k. +i. 83b/18, 84a/2.

k. +ler. 84b/17.

k. +ni. 83a/3.

k. +niŋ. 83b/1, 83b/19.

keç *Geç vakit.*

k. 62a/1.

ked-bānū *Ev, hane, mesken.*

k. +sı. 92b/18.

ked-ḫüdā *Bazı devlet görevlilerinin işlerini yürüten yardımcı.*

k. 66a/1.

ked-ḫüdāsız *Yardımcısız.*

k. 66a/2.

kefe *Ayakkabı.*

k. 5a/13.

kefş *Ayakkabı.*

k. 57b/6.

k. +i+ni. 91a/18.

k. +ni. 43a/17.

kel- *Gelmek.*

k. -e. 59b/6.

kelām *Söz.*

k. +dın. 42b/15.

k. -e bol-ma-sa. 10b/1.

k. +ı. 70b/8.

k. +ı+dın. 35b/18.

k. +ı+ġa. 35b/12.

k. +ı+nı. 31a/18.

kelām-ı rabbānī *Herşeyin rabbi olan Allah'ın kelamı.*

k. +niŋ. 4a/3, 62a/7, 93a/10.

kelb *Köpek.*

k. +i+niŋ. 9b/16.

kelime *Kelime, söz.*

k. 4a/1, 21a/8, 21a/11, 24a/14, 56b/7, 65a/17.

k. +dür. 56a/15, 56a/17, 91a/15.

k. +ke. 56a/16.

k. +ni. 53b/18, 55b/5, 55b/9, 56b/9.

k. +si. 75b/4.

kelime-i küfr *Küfürlü söz.*

k. 29b/12.

kelime-i şahādet *Kelimei şahadet.*

k. 5b/18, 13a/1, 17b/18, 46a/7.

k. +ġa. 41b/8.

k. +ni. 47b/5.

kelime-i tevḥīd *Allah'ın birliğini dile getirme.*

k. +ġa. 39b/13, 46a/12.

kelime-yi ṭayyibe *Güzel söz.*

k. 17a/2.

kem *Kötü, fena, değersiz.*

k. 20a/16, 73b/5.

k. ḳıl-ma-dı-m. 76b/10.

k. yimek. 73b/5.

kemā *Gibi.*

k. 79a/4, 88a/7.

kemāl *En olgun, en yetişkin döneminde olma, olgunluk.*

k. 28b/2, 40a/6, 51b/1, 52a/19, 72a/19, 72a/19, 75b/4, 75b/12, 78b/5, 79a/1, 85a/11, 89a/2, 91b/12, 93a/8, 94b/2, 96b/19.

k. +i. 35b/8, 59b/4, 85a/6, 95a/9.

k. +i+de. 88a/17.

k. +i+din. 32b/13.

k. +i+ġa. 51a/16, 55b/19, 78b/1.

k. +im. 78b/3.

k. +i+n. 84a/17, 86b/16.

k. +i+ni. 78a/19.

k. +i+niŋ. 84b/3.

k. +ler+i+ġa. 72a/16.

kemāl-i 'aḳl *Zihin olgunluğu.*

k. 14a/12.

k. +da. 71a/1.

kemāl-i ḥayrā[n]lıḳ *Tam bir hayret ve şaşkınlık.*

k. +dın. 71b/3.

kemāl-i iḥtiyāṭ *Ölçülü bir şekilde davranma.*

k. 51a/19.

kemāl-i muḥabbet *Mükemmel bir sevgi.*

k. +niŋ. 58a/13.

kemāl-i pīrlıḳ *Tam anlamıyla pir olma durumu.*

k. +dın. 7b/19.

kemā-yenbaġī *Gereği gibi, layık olduğu gibi, uygun şekilde.*

k. 33b/19, 73b/15, 79a/3, 99b/17.

kemend *Kemer.*

k. +i+ni. 97a/1.

kemer *Kemer.*

k. 44b/4.

k. +i. 82b/8.

k. +i+n. 21b/6, 73b/16.

kemer-bend *Kemer bağı.*

k. 99b/4.

k. +i. 98a/12.

kemi *Gemi.*

k. 58a/16.

k. +si. 87a/6.

kemlig *Kötülük.*

k. +i. 75b/15.

k. +imiz. 70a/11.

kemrāh *Yolunu kaybetmiş, yolunu şaşırmış (kimse).*

k. 7a/18, 21b/14, 35b/3.

k. bolmaḳ+dın. 33b/4.

k. ḳıl-ur+ġa. 21b/13.

kemrāhlıḳ *Yolunu kaybetme durumu.*

k. 21b/17.

kemraḳ *Daha kötü.*

k. 2a/18.

kemterīn *Çok değersiz.*

k. 89b/19.

kenāre *Kenar.*

k. +si+ġa. 6a/7.

kenīz *Cariye, halayık.*

k. +i+ġa. 34a/18.

kenīzek *Cariye, halayık.*

k. +ġa. 34a/16.

k. +i. 34a/12, 41a/3.

k. +i+ni. 34a/13.

kerāhet *İğrençlik.*

k. +i+niŋ. 25b/5.

kerāmāt *Kerametler.*

k. +ı+dın. 99b/18.

kerāmet *Keramet.*

k. 1b/15, 4b/10, 15b/10, 42b/4, 74a/1, 99a/11, 100a/12.

k. +dür. 59a/16.

k. +ler. 99a/9, 99a/9, 99a/10.

k. ḳıl-dı. 28b/15.

k. ḳ.-dı-lar. 65b/4.

k. ḳ.-ġay. 43b/13, 65b/2.

k. ḳ.-ıp. 38b/4.

kerāmetlıġ *Kerametli olma durumu.*

k. ḳ.-ıpdur. 45a/16.

kerem *Cömertlik.*

k. 5a/5, 10b/12, 34b/7, 78b/7, 93a/16, 94a/13, 95b/6.

k. +i. 40a/15, 85a/6.

k. +i+din. 85a/14.

k. +i+ġa. 5a/6, 28a/10.

k. +im+ġa. 28a/9.

k. +im+ni. 76b/10.

k. +iŋ+ni. 76b/16.

k. +ler. 79b/3.

k. ḳıl-dı. 36a/18.

k. ḳ.-sın. 3a/9.

kerem-baḫş *Kerem ihsan etme.*

k. +dur-min. 75a/7.

kerges *Akbaba.*

k. 63a/14.

kerh *İğrenme.*

k. 29b/12, 29b/16.

k. +ler+im. 61a/8.

kert *Derece, makam.*

k. +im. 75a/11.

kerte *bk. Kert.*

k. +si+ni. 87a/3.

kervān-ı vaḥy *Vahy kervanı.*

k. 2b/14.

kervānī *Kervana ait.*

k. 31b/10.

k. +ler+i+ġa. 31b/9.

kesāfet *Kalabalık.*

k. +i+ni. 95a/15.

kesāfetlik *Kalabalık.*

k. 94b/5.

kesb *Kazanma.*

k. ḳıl-ıpdur-min. 90a/9.

k. ḳ.-ur-lar. 94b/15.

kesb-i ḳalem *Yazarak kazanma.*

k. +i. 88b/19.

kesel-i ‘adem *Tembel insan.*

k. 54b/14.

keşret *Çokluk.*

k. +din. 93a/4.

keşīş *Keşiş.*

k. +i+din. 95b/1.

kette *Topluluk.*

k. +ler+i+ni. 33b/1.

k. +ler+ni. 37a/15.

k. bol-ġan+da. 55b/1.

kevkeb-i kāmil *İhtişamlı yıldız.*

k. 45a/19.

kevn *Ortaya çıkma.*

k. 97b/3.

kevneyn *İki alem.*

k. 62a/5, 71b/3.

kevneyn-i ḳādir *İki alemin şereflisi.*

k. 86b/17.

kevşer *Cennette bir nehir veya havuz.*

k. +din. 100a/9.

keyn *Yan.*

k. +im+de. 82b/1.

ḳıble *Müslümanların namazda yöneldiği cihet.*

ḳ. 99a/2.

ḳ. +si+din. 24b/15.

ḳıçḳır- *Kışkırtmak.*

ḳ. -dı. 22a/17.

ḳ. -ġıl. 98b/2.

ḳ. -ur. 54b/3.

ḳīl u ḳāl *Dedikodu.*

ķ. 78b/17.

ķıl- *Etmek, eylemek, yapmak.*

ķ. 69b/7.

ķ. -a. 70a/15.

ķ. -adur-miz. 97a/9.

ķ. -ay. 36a/2.

ķ. -dı. 32a/12, 34a/9, 39b/1, 43a/3, 48b/12, 49a/10, 52b/12, 53b/11, 75a/16, 76b/15, 81a/11, 81a/12, 86a/5, 86b/19, 87b/12, 91a/11, 93b/4, 96b/9, 96b/9, 96b/10.

ķ. -dı-lar. 21a/17, 22b/18, 30a/17, 31a/4, 33b/8, 34b/17, 35a/10, 45a/5, 57a/3, 63a/3, 67a/8, 77a/18, 88b/6, 98a/7.

ķ. -dı-m. 23b/16, 23b/19, 24a/7, 25b/6, 41a/1, 41a/12, 63b/3, 65a/18.

ķ. -dı-ŋ. 51a/2.

ķ. -dı-ŋız. 45a/18.

ķ. -du-ķ. 22a/1.

ķ. -ġan. 46a/9, 48a/18, 62a/1, 67a/17, 85a/10, 94a/15, 99a/10.

ķ. -ġan+lar+nıŋ. 59a/4.

ķ. -ġay. 42b/5, 81a/11, 85a/3, 92a/9.

ķ. -ġay-lar. 50b/3.

ķ. -ġay-min. 22b/10, 81a/8.

ķ. -ġay-sizler. 21a/6.

ķ. -gen. 61a/1.

ķ. -gey-sizler. 53b/16.

ķ. -ġıl. 22a/17, 29a/2.

ķ. -ġuçı+lar+ġa. 93a/18.

ķ. -ġu+m+dur. 89b/8.

ķ. -ıŋlar. 27a/14, 55a/5, 93a/14.

ķ. -ıp. 26a/7, 36a/7, 40a/8, 46a/16, 48b/15, 54b/6, 57a/12, 81a/9, 82b/9, 99b/7.

ķ. -ıpdur. 22b/10, 27a/13.

ķ. -ıpdur-lar. 63a/14.

ķ. -ıpdur-min. 73a/17.

ķ. -ıpdur-miz. 80b/4.

ķ. -ma. 84a/1, 88b/14.

ķ. -ma-dı-ŋ. 57a/1.

ķ. -ma-ġay. 36b/5.

ķ. -mas. 52b/2.

ķ. -ma-sa-m. 76b/16.

ķ. -ma-sa-ŋ. 22a/8, 93a/3.

ķ. -mas+dın. 85a/1.

ķ. -mas-min. 25a/5.

ķ. -sa. 59a/12.

ķ. -sa-ŋ. 41b/7, 41b/8, 66a/5.

ķ. -sun. 33b/4.

ķ. -u[r]+dın. 43a/9.

ķ. -ur. 7a/19, 22a/8, 25a/8, 25b/16, 36a/17, 38b/1, 41b/18, 55b/9, 59a/12, 59a/18, 64a/6, 72a/4, 72b/4, 77a/8, 84a/19, 92b/12, 96a/7, 96a/8.

ḳ. -ur+ġa. 30a/9, 41a/9, 57a/6, 63b/11.

ḳ. -ur-min. 25a/5, 27a/2, 67a/4, 88b/3, 90a/6.

ḳ. -ur-miz. 50b/6.

ḳ. -ur-sin. 39a/9, 46a/6, 85b/13.

ḳ. -ur-sizler. 68a/9.

ḳıldur- *Yaptırmak.*

ḳ. -dı. 35a/11.

ḳılıç *Kılıç.*

ḳ. 39b/18, 40a/1, 41a/4, 48b/8, 48b/9, 49a/1, 90b/1.

ḳ. +ı. 48b/4.

ḳ. +ı+nı. 87b/1.

ḳ. +ı+nıŋ. 72b/10.

ḳılığlıġ *Huylu, tabiatli.*

ḳ. +lar. 89b/11.

ḳılın- *Kılınmak.*

ḳ. -sa. 66b/2, 79a/5.

ḳılış- *Birlikte yapmak.*

ḳ. -ḳan+ı. 49b/15.

ḳılmaḳ *bk. Ḳıl-*

ḳ. +da. 55b/2.

ḳ. +dın. 50b/11.

ḳ. +ġa. 28b/17, 33a/2, 76b/19.

ḳ. +ı. 58b/6.

ḳın *Kılıç vb. kesici aletleri kılıfı.*

ḳ. +dın. 69b/2.

ḳına- *Ayıplamak, kabahatli bulmak.*

ḳ. -r. 27b/13.

ḳınamaḳ *bk. Ḳına-*

ḳ. +ġa. 28a/4.

ḳır- *Kırmak.*

ḳ. -ıp. 75a/9, 87a/3.

ḳırā'at *Okumak işi, okuma.*

ḳ. 62b/6, 99a/11.

ḳ. +ġa. 62a/9.

ḳ. +ı. 31a/17.

ḳ. +ı+ġa. 62a/7.

ḳ. +ı+nı. 33b/4.

ḳ. ḳıl-ġan+da. 31a/17.

ḳ. ḳ.-ur. 27a/4, 33b/6.

ḳırıcı *Kırıcı.*

ḳ. +sı. 87a/3.

ḳırḳ *Kırk.*

ḳ. 1b/1, 2a/6, 2a/7, 4a/15, 4a/15, 9a/8, 9a/13, 19b/9, 29a/3, 42b/11, 44a/16, 51a/11, 63a/4, 83b/4, 98b/12, 98b/15, 98b/17, 99a/18, 99b/1, 99b/2.

ḳ. +ġa. 4a/12, 48b/16.

ḳıṣāṣ *Hikayeler.*

ḳ. 35b/1.

ḳısm *Bir bütünün bir bölümü.*

ḳ. +ı. 10b/6, 10b/8.

ḳ. +lar+nıŋ. 78b/11.

ḳ. bol-ur. 57b/8.

ḳıṣṣa *Hikaye.*

ḳ. 11b/10, 12a/10, 18a/15, 26b/18, 44a/2, 65b/18, 72b/3.

ḳ. +ġa. 63b/7, 66b/11.

ḳ. +nıŋ. 84a/13.

ḳ. +sı. 17a/15, 23a/15, 69a/18.

ḳ. +sı+nı. 70b/2, 92b/3.

ḳ. +nı kiltürmek+din. 37a/10.

ḳıt'a *Parça, kısım, bölük, cüz.*

ḳ. 3a/7.

ḳıy- *Kıymak.*

ḳ. -ġıl. 8b/12.

ḳıyām *Ayağa kalkma, ayakta durma.*

ḳ. 29a/8.

ḳıyāmet *Kıyamet.*

ḳ. 10b/17, 10b/19, 23b/9, 29a/8, 32a/13, 55b/2, 55b/9, 56b/3, 66b/9, 67a/2, 67a/4, 69b/5, 74a/7, 74a/14, 74b/1, 76b/11, 79b/17, 86a/1.

ḳ. +de. 69a/19, 85b/15.

ḳ. +ġa. 69a/18, 84a/1.

ḳ. +niŋ. 69a/18, 74a/9.

ḳıyās *Bir şeyi diğer bir şeye göre değerlendirme.*

ḳ. +lar+ı. 68a/17.

ḳıyāş *Cemaat, topluluk.*

ḳ. 33a/14, 45b/11, 51b/13, 65a/17.

ḳ. +ı+dın. 64b/3.

ḳ. +ı+mız. 53a/11.

ḳ. +ıŋ. 52b/10.

ḳ. +ıŋ+ġa. 52b/17.

ḳ. +lar+ıŋ. 50b/12.

ḳıyāşlıġ *Topluluk.*

ḳ. 51a/9.

ḳıymet *Kıymet.*

ḳ. +i. 91b/12.

ḳ. +iŋ. 91a/15.

ḳız *Kız.*

ḳ. 16b/6, 32b/7, 58b/13, 66a/6, 66a/6.

ḳ. + ı. 16a/16, 16b/3, 18a/9, 18a/12, 30a/11, 30a/13, 30a/14, 30a/18, 43b/4, 58b/2, 65b/17, 66a/7, 66a/7, 66b/2.

ḳ. +ım+dur. 65b/13.

ḳ. +ı+nı. 66a/10.

ḳ. +ı+nıŋ. 82a/3, 91b/14.

ḳ. +ıŋ+nı. 66a/17.

ḳ. +lar. 58b/17.

ḳ. +lar+ı. 16b/6, 17a/3, 30a/10, 75b/1, 87b/5.

ḳ. +lar+ı+dın. 59b/11.

ḳ. +lar+ı+dur+lar. 68a/19.

ḳ. +lar+ı+ġa. 98a/18.

ḳ. +lar+ı+nı. 89a/9.

ḳ. +lar+ı+nıŋ. 58b/18.

ḳ. +nıŋ. 92b/9.

ḳız- *Kızmak.*

ḳ. -ġan. 28a/7.

ḳ. -ġunça. 81b/7.

ḳızıḳ *Kızıl.*

ḳ. 27b/12, 28a/6, 28b/4, 28b/5, 28b/5, 29a/10, 92b/7.

ḳızıḳlıġ *Kızıl olma durumu.*

ḳ. +dın. 28a/4.

ḳızıḳlıḳ *bk. Ḳızıḳlıġ.*

ḳ. 89b/14.

ḳ. +ı+ġa. 92a/18.

ḳızıl *Kızıl.*

ḳ. 4b/6, 4b/7, 5b/8, 44a/7, 75b/17, 86b/7, 90a/6, 90a/6, 96a/1, 99b/4, 100a/4.

ḳızıllıḳlıġ *Kızıllık.*

ḳ. +ı+dın. 57b/7.

ḳızıt- *Kızdırmak.*

ḳ. -ıp. 31b/12, 55a/15.

ki *bağlaç.*

k. 2b/16, 3a/17, 7a/7, 7a/18, 7b/5, 8a/7, 8a/16, 8a/16, 8b/14, 9a/12, 9b/7, 10a/12, 10b/3, 11b/6, 12a/14, 12b/1, 12b/4, 12b/16, 12b/18, 17b/12, 20a/10, 20b/14, 20b/18, 22a/17, 22b/11, 23b/7, 23b/8, 23b/11, 24a/11, 24b/13, 25b/11, 25b/16, 26a/13, 26b/15, 27a/12, 28a/11, 28b/7, 29a/15, 30a/13, 30a/18, 30b/2, 30b/14, 31a/5, 31b/8, 32a/14, 35a/18, 36a/19, 37b/9, 38b/18, 39a/5, 39b/17, 40a/12, 40a/12, 41a/16, 41b/4, 42a/18, 43b/6, 44b/2, 44b/4, 45a/14, 46a/7, 46b/2, 47a/6, 47a/15, 47b/7, 47b/12, 48a/5, 48b/4, 48b/9, 48b/18, 50a/8, 51a/1, 51a/2, 51a/14, 51b/3, 51b/6, 51b/9, 51b/10, 51b/12, 52b/7, 52b/14, 53a/1, 53a/2, 54a/8, 55a/11, 55b/3, 55b/4, 55b/5, 56a/4, 56b/9, 56b/9, 57a/10, 57b/12, 58b/6, 58b/15, 59a/14, 59b/13, 60a/17, 62b/17, 63a/16, 63b/1, 64a/1, 64a/6, 64a/14, 64a/16, 65a/1, 65b/6, 66a/18, 69b/15, 69b/15, 70a/4, 70a/9, 70b/5, 71a/6, 71a/13, 71a/17, 72a/4, 72a/7, 72b/8, 73b/18, 73b/19, 74a/1, 74a/14, 74a/16, 74a/19, 74b/5, 74b/7, 74b/12, 74b/13, 74b/14, 74b/14, 75a/1, 75a/2, 75a/2, 75a/7, 75a/10, 75a/11, 75a/12, 75a/16, 75b/2, 75b/3, 75b/4, 75b/5, 75b/15, 75b/19, 76b/1, 76b/5, 76b/6, 76b/7, 76b/15, 77a/5, 77a/10, 77a/11, 77a/16, 77b/5, 78a/4, 78a/8, 78a/17, 78b/10, 78b/10, 78b/11, 78b/17, 78b/18, 79a/1, 79a/5, 79a/6, 79a/6, 79a/9, 79a/16, 79b/1, 79b/1, 79b/3, 79b/16, 79b/17, 79b/17, 79b/19, 80a/6, 80a/6, 80a/8, 80a/14, 80a/16, 80a/18, 80b/1, 80b/3, 80b/7, 80b/8, 80b/11, 80b/14, 80b/15, 81a/2, 81a/3, 81a/3, 81a/3, 81a/7, 81a/12, 81a/15, 81a/15, 81a/17, 81a/18, 81a/19, 81b/1, 81b/2,

81b/4, 81b/5, 81b/7, 81b/9, 81b/9, 81b/17, 81b/18, 82a/5, 82a/6, 82a/9, 82a/12, 82a/15, 82a/15, 82b/1, 82b/2, 82b/5, 82b/10, 82b/17, 82b/18, 83a/3, 83a/5, 83a/8, 83a/11, 83a/14, 83a/15, 83a/17, 83a/18, 83a/19, 83a/19, 83b/3, 83b/3, 83b/6, 83b/8, 83b/11, 83b/14, 83b/17, 83b/19, 84a/2, 84a/5, 84a/9, 84a/10, 84a/14, 84a/14, 84a/14, 84b/1, 84b/1, 84b/2, 84b/3, 84b/4, 84b/6, 84b/7, 84b/8, 84b/9, 84b/14, 84b/14, 84b/19, 84b/19, 85a/1, 85a/2, 85a/2, 85a/4, 85a/8, 85a/9, 85a/9, 85a/10, 85a/12, 85a/17, 85a/19, 85b/2, 85b/3, 85b/8, 85b/13, 85b/14, 85b/16, 85b/19, 86b/1, 86a/3, 86a/8, 86a/8, 86b/8, 86a/11, 86a/12, 86b/12, 86b/19, 87a/13, 87b/13, 87b/19, 88a/16, 88b/1, 88b/9, 88b/18, 89b/1, 89b/4, 89b/5, 89b/6, 89b/7, 89b/8, 89b/9, 90a/9, 89b/10, 90a/12, 89b/17, 89b/19, 90b/4, 90b/14, 91a/5, 91a/6, 91a/15, 91a/15, 91a/16, 91a/18, 91a/19, 91b/9, 92a/4, 92a/10, 92a/10, 92a/19, 92b/8, 92b/15, 92b/17, 93a/13, 93a/15, 93a/16, 93a/18, 93b/1, 93b/7, 93b/9, 93b/11, 93b/12, 93b/14, 93b/15, 94a/3, 94a/4, 94a/9, 94a/13, 94a/19, 94b/6, 94b/9, 94b/11, 95a/3, 95a/7, 95a/8, 95b/5, 95b/13, 95b/13, 95b/19, 95b/19, 96a/1, 96a/9, 96a/10, 96a/19, 96b/14, 96b/19, 97a/6, 97a/13, 97a/16, 97a/17, 97a/18, 97b/1, 97b/2, 97b/4, 97b/10, 97b/18, 97b/19, 98a/1, 98a/1, 98a/7, 98b/7, 98b/9, 98b/10, 98b/12, 98b/15, 99a/1, 99a/4, 99a/5, 99a/6, 99a/8, 99a/11, 99a/12, 99a/12, 99a/13, 99a/17, 99b/6, 99b/9, 99b/13, 100a/5, 100a/17, 100a/18.

kibār *Nazik ve zarif (kimse).*

k. 23b/8.

kiber *Büyük.*

k. +i. 94b/12.

k. ḳıl-ġan+ı+dın. 39b/19.

kibi *Gibi.*

k. 3a/8.

kibir *Büyüklenme.*

k. ḳıl-dı. 25a/13.

k. ḳ.-ıp. 54b/12.

kibriyā *Ululuk, azamet.*

k. 94a/17, 95b/7, 95b/9.

kiç- *Geçmek.*

k. -er. 86b/14.

k. -gen. 90a/14.

k. -gey. 74a/15.

k. -ġıl. 22a/13.

k. -iŋler. 53b/16.

k. -ip. 47b/4.

k. -mes-min. 22a/13.

k. +ni. 42b/19.

k. -se. 81a/4.

k. -ti. 23b/16, 81a/2, 91a/6.

k. -ti-ler. 79a/7.

k. -ür-miz. 48b/6.

kiçe *Gece.*

k. 1b/5, 2a/13, 12a/3, 12a/3, 28b/4, 39b/11, 41a/2, 42a/6, 42b/11, 43b/19, 46b/18, 48a/9, 52a/7, 52a/9, 52b/10, 53a/3, 53a/18, 61b/16, 62b/11, 62b/11, 62b/16, 63a/12, 63a/14, 64a/16, 64a/16, 66b/10, 73a/12, 73a/13, 73b/17, 80a/18, 80a/18, 80b/2, 80b/6, 80b/11, 81a/8, 81b/7, 82a/7, 83a/2, 83a/3, 83a/4, 84a/7, 84a/7, 84a/12, 84b/8, 84b/8, 87a/14, 88a/1, 92a/4, 92a/4, 92a/19, 92b/10, 92b/15, 92b/17, 93a/18, 93a/19, 93b/15, 93b/18, 93b/19, 94a/8, 94a/11, 94a/12, 94a/15, 96a/7, 98a/3, 98a/10, 98b/10, 98b/10, 99a/11, 99a/19.

k. +de. 22b/3, 45a/13, 93a/17, 93b/19, 94a/2, 94a/5, 94b/16, 95a/5, 95a/16, 96a/2, 96a/6.

k. +de+dür. 94a/1, 94a/3, 94a/4.

k. +din. 93b/15.

k. +dür. 82b/7, 93a/18, 93b/3, 93b/4, 93b/6, 93b/7, 93b/11, 93b/17, 94a/8, 94a/9.

k. +ġa. 52b/10, 91b/4, 93a/13, 93a/13, 94a/6.

k. +ler. 51b/17, 52a/19, 94a/1, 94a/10.

k. +ler+de. 73b/7, 93a/19, 93a/19, 93b/6, 94a/17.

k. +ler+de+dür. 93b/1.

k. +ler+dür. 93a/16.

k. +ler+i. 93b/16.

k. +ni. 14a/14, 14b/7, 42b/9, 91b/4, 91b/17, 92a/19, 93a/12, 93a/15, 93b/3, 93b/4, 93b/9, 94a/8, 98b/10.

k. +niŋ. 73b/13, 93a/10, 93b/9, 94a/3, 94a/4, 94a/12.

k. +si. 4a/16, 10b/7, 10b/7, 10b/8, 58a/6, 74b/1, 78b/13, 82a/9, 82a/16, 84a/9, 91b/7, 93b/8, 97b/12, 99a/4.

k. +si+de. 79a/12, 93b/13.

k. +si+ġa. 97b/14.

k. bol-dı. 43b/9.

kiçeraḳ *Daha karanlık gece.*

k. 28a/18.

kiçik *Küçük.*

k. 4b/11, 58b/14.

kiçiklik *Küçük olma durumu.*

k. 96a/17.

k. +im+din. 55b/1.

kiçikraḳ *Daha küçük.*

k. 20a/16, 99b/19.

kiçür- *Geçirmek.*

k. -gey. 56b/17, 94a/18.

k. -gey-ler. 53a/12.

k. -gil. 73b/13.

k. -güçi. 41b/17.

k. -üp. 64b/16.

kiçürmek *bk. Kiçür-*

k. 57a/18, 73b/12.

k. +ġa. 57a/7.

k. +ni. 57a/16, 57a/17.

kiçürmeslik *bk. Kiçür-.*

k. 57a/19.

kifāyet *Yeter miktarda olma.*

k. 53a/1, 54a/8.

k. +dür. 49b/9, 50b/14.

k. +i+miz. 44a/19.

k. ḳıl-alı. 34b/9.

k. ḳ.-dı-m. 54b/16.

k. ḳ.-ıp. 15a/16.

k. ḳ.-ur. 82a/15.

kil- *Gelmek.*

k. 78b/9.

k. -di. 2a/8, 24a/15, 28b/1, 29b/10, 38b/4, 40b/10, 43a/11, 46a/4, 46a/11, 46a/11, 47b/18, 47b/19, 48a/7, 48a/12, 48a/12, 48a/17, 48a/19, 48b/9, 61b/12, 64a/15, 64a/18, 65a/12, 65a/16, 66a/3, 66b/18, 69a/14, 69b/11, 70b/10, 70b/13, 70b/18, 71b/19, 72b/5, 74a/1, 80a/5, 80b/14, 84b/3, 85b/5, 90a/17, 97a/15, 98a/10, 99a/2, 99a/6, 99a/11, 99a/13.

k. -di-ler. 22b/3, 25b/3, 29a/14, 38a/2, 48a/7, 50b/5, 56a/9, 56b/14, 59b/11, 62b/12, 63a/15, 63a/19, 63b/11, 68b/5, 73a/16, 80b/18, 81b/12, 88a/10, 99a/19, 99b/1.

k. -di-m. 14a/8, 24a/1, 39a/16, 65b/6.

k. -di-ŋ. 53b/8, 53b/17, 60b/17, 86b/5.

k. -dü-ŋ. 21b/14.

k. -e. 40b/19.

k. -gen. 20b/7, 25a/15, 27a/2, 34b/1, 36a/4, 48b/3, 55a/15, 55a/16, 63a/11, 67b/6, 72b/4, 95a/13.

k. -gen+çe. 20a/16.

k. -gen+dür. 35b/14.

k. -gen+i. 49b/14, 80a/7.

k. -gen+i+çe. 33a/19.

k. -gen+i+din. 62b/13.

k. -gen+i+ġa. 50a/4.

k. -gey. 71b/8, 72b/9.

k. -gey+din. 71b/5.

k. -gey-ler. 81b/11.

k. -gey-sin. 56b/1.

k. -ġıl. 63a/8, 65a/15, 72a/7, 76b/8.

k. -ġu+sı+dur. 2b/13, 2b/15.

k. -iŋler. 48a/9.

k. -ip. 7b/6, 12a/8, 27b/3, 30b/9, 37b/19, 38a/9, 39a/5, 39b/13, 41a/17, 43a/18, 45b/15, 46b/9, 47b/16, 48a/16, 50a/11, 60a/4, 61b/17, 61b/18, 61b/19, 62a/17, 62b/8, 62b/13, 63a/3, 63a/9, 66a/11, 66a/13, 66a/19, 81a/2, 81a/19, 83a/13, 84a/9, 88a/19, 90b/5, 93a/2, 93a/4, 98b/19.

k. -ip+dür. 26b/19, 34b/15, 41b/5, 48b/2, 73a/10.

k. -ip+dür-ler. 62b/14.

k. -ip+dür-min. 53b/9, 65a/1.

k. -ip+dür-miz. 20b/4, 64b/5.

k. -me-di. 72b/1.

k. -me-di-m. 24a/11.

k. -me-ġay-lar. 95a/8.

k. -me-gey-lar. 91b/19.

k. -me-günçe. 44a/13.

k. -me-y. 56a/6.

k. -se. 27b/8, 39a/4, 49b/5, 69a/17, 90b/2, 95b/14, 96a/3.

k. -se-ler. 35a/5.

k. -ür. 7a/17, 27a/7, 47b/18, 48a/14, 49a/4, 50b/2, 58b/6, 63a/9, 69b/2, 81b/10, 82b/3, 84a/10, 86a/11, 100a/15.

k. -ür-sin. 44b/3.

kilāb *Köpekler.*

k. +nıŋ. 58b/3.

kilim *Kilim.*

k. 8b/14.

kiliş *Gelme, geliş.*

k. 2a/2, 51b/14, 98a/18.

kilmek *bk. Kil-*

k. +de. 63b/9.

k. +i+ni. 39b/2.

kiltür- *Getirmek.*

k. 88b/17.

k. -di. 38b/3.

k. -di-ler. 27a/17, 29a/6, 50a/2, 80b/8, 81b/11, 99b/9, 99b/11.

k. -dü-m. 19b/11.

k. -e+mes-miz. 22a/4.

k. -ey. 42a/9.

k. -gen. 38b/17.

k. -gen+dür-min. 73a/10.

k. -gey. 71a/10.

k. -gey-min. 84b/7.

k. -ġıl. 99a/14.

k. -gil. 90a/3, 90b/9.

k. -me-di-ler. 35a/13.

k. -me-dü-k. 18a/16.

k. -mes-sin. 90a/15.

k. -se. 83a/16, 96a/13.

k. -se-m. 89a/18.

k. -se-ŋ. 68b/11, 68b/12.

k. -sün. 55a/12.

k. -üŋler. 53b/10.

k. -üp. 23b/1, 23b/5, 28a/9, 28b/6, 56a/12, 67b/3, 82a/5, 82a/7, 98b/19.

k. -üpdür. 63b/8, 66b/12, 69a/12, 84a/3, 85b/19, 97a/13.

k. -üpdür-ler. 29a/15, 31a/9, 32a/10, 33b/17, 34a/7, 40a/14, 44b/12, 51a/14, 52a/15, 54b/19, 55b/15, 56b/11, 57b/1, 59a/5, 77a/9, 81a/12, 84b/1, 85a/7, 85a/15, 97b/9.

k. -üpdür-miz. 67a/16.

k. -ür. 70b/1, 84a/11, 89a/10, 96b/5.

k. -ür-ler. 89b/4, 92b/14.

k. -ür-min. 70a/17.

k. -ür-sin. 89b/7.

kiltürmek *bk. Kiltür-*

k. 82a/6.

k. +din. 96b/14.

kiltürül- *Getirilmek.*

k. -di. 84a/14.

kim *1. Ki, da-de anlamında kullanılan bağlama edatı. 2. Soru sözü.*

k. 1b/3, 1b/4, 1b/5, 1b/6, 1b/7, 1b/7, 1b/8, 1b/9, 1b/10, 1b/13, 1b/13, 2a/1, 2a/3, 2a/7, 2a/8, 2a/9, 2a/15, 2a/19, 2b/6, 2b/6, 2b/7, 2b/9, 2b/10, 2b/10, 2b/11, 2b/11, 2b/12, 2b/16, 2b/18, 2b/19, 2b/19, 3a/2, 3a/4, 3a/4, 3a/6, 3a/10, 3a/11, 3a/11, 3a/18, 3a/18, 3a/19, 3b/1, 3b/2, 3b/4, 3b/4, 3b/5, 3b/10, 3b/12, 3b/17, 3b/18, 3b/18, 4a/5, 4a/8, 4a/12, 4a/14, 4a/16, 4a/16, 4a/17, 4b/2, 4b/4, 4b/5, 4b/8, 4b/10, 4b/11, 4b/12, 4b/13, 4b/14, 4b/15, 4b/16, 4b/17, 4b/18, 4b/18, 4b/19, 5a/1, 5a/3, 5a/4, 5a/4, 5a/6, 5a/6, 5a/7, 5a/8, 5a/9, 5a/10, 5a/12, 5a/16, 5a/16, 5a/17, 5a/17, 5a/18, 5a/19, 5b/2, 5b/3, 5b/12, 5b/17, 5b/17, 6a/1, 6a/3, 6a/4, 6a/5, 6a/8, 16b/11, 6a/12, 6a/13, 6a/14, 6a/15, 6a/15, 6a/16, 6a/17, 6a/18, 6b/2, 6b/5, 6b/9, 6b/9, 6b/11, 6b/12, 6b/13, 6b/14, 6b/14, 6b/17, 6b/18, 7a/1, 7a/2, 7a/3, 7a/5, 7a/5, 7a/7, 7a/8, 7a/10, 7a/13, 7a/19, 7b/3, 7b/4, 7b/4, 7b/6, 7b/10, 7b/11, 7b/14, 7b/15, 7b/16, 7b/18, 7b/19, 8a/3, 8a/4, 8a/5, 8a/6, 8a/7, 8a/8, 8a/9, 8a/16, 8a/18, 8b/3, 8b/5, 8b/7, 8b/8, 8b/10, 8b/13, 8b/14, 8b/16, 8b/18, 8b/18, 8b/19, 9a/2, 9a/3, 9a/4, 9a/5, 9a/6, 9a/9, 9a/9, 9a/9, 9a/11, 9a/12, 9a/13, 9a/14, 9a/16, 9b/3, 9b/4, 9b/5, 9b/6, 9b/8, 9b/10, 9b/11, 9b/13, 9b/14,

9b/17, 9b/18, 10a/3, 10a/8, 10a/10, 10a/12, 10a/16, 10a/16, 10a/19, 10a/19, 10b/1, 10b/1, 10b/2, 10b/4, 10b/5, 10b/5, 10b/7, 10b/9, 10b/10, 10b/10, 10b/12, 10b/14, 10b/14, 11a/3, 11a/4, 11a/5, 11a/5, 11b/6, 11b/7, 11b/7, 11a/8, 11a/8, 11b/8, 11a/10, 11b/10, 11b/10, 11a/11, 11b/11, 11a/13, 11b/13, 11b/13, 11b/16, 11a/17, 11b/17, 11a/18, 12a/5, 12a/6, 12a/6, 12a/7, 12a/8, 12a/10, 12b/2, 12b/7, 12b/7, 12b/9, 12b/12, 12b/12, 12b/16, 12b/18, 13a/1, 13a/1, 13a/11, 13a/12, 13a/14, 13a/15, 13a/17, 13a/18, 13a/19, 13b/3, 13b/4, 13b/5, 13b/6, 13b/13, 13b/15, 13b/15, 13b/16, 13b/17, 13b/18, 13b/18, 13b/19, 14a/1, 14a/2, 14a/4, 14a/5, 14a/6, 14a/7, 14a/7, 14a/9, 14a/10, 14a/10, 14a/11, 14a/12, 14a/13, 14a/14, 14a/14, 14a/15, 14a/16, 14a/17, 14b/5, 14b/7, 14b/10, 14b/11, 14b/14, 14b/16, 14b/19, 14b/19, 15a/1, 15a/1, 15a/3, 15a/4, 15a/5, 15a/12, 15a/13, 15a/14, 15a/16, 15a/17, 15a/19, 15b/2, 15b/3, 15b/4, 15b/5, 15b/5, 15b/7, 15b/9, 15b/9, 15b/10, 15b/11, 15b/12, 15b/12, 15b/13, 15b/13, 15b/14, 15b/15, 15b/15, 15b/17, 16a/3, 16a/3, 16a/4, 16a/7, 16a/7, 16a/15, 16b/2, 16b/4, 16b/10, 16b/14, 16b/14, 17a/3, 17a/9, 17a/12, 17a/16, 17a/18, 17a/18, 17a/19, 17b/4, 17b/16, 17b/16, 17b/18, 18a/1, 18a/2, 18a/3, 18a/16, 18a/18, 18b/5, 18b/6, 18b/10, 18b/12, 18b/13, 18b/14, 18b/14, 18b/16, 18b/17, 18b/18, 19a/3, 19a/4, 19a/4, 19a/6, 19a/8, 19a/10, 19a/12, 19a/12, 19a/13, 19a/17, 19a/18, 19a/19, 19b/2, 19b/5, 19b/9, 19b/13, 19b/16, 19b/18, 19b/19, 20a/3, 20a/4, 20a/8, 20a/9, 20a/9, 20a/10, 20a/11, 20a/15, 20a/19, 20b/1, 20b/7, 20b/10, 20b/10, 21a/2, 21a/5, 21a/7, 21a/9, 21a/10, 21a/13, 21a/16, 21b/8, 21b/14, 22a/2, 22a/3, 22a/5, 22a/9, 22a/11, 22a/13, 22a/15, 22a/17, 22a/19, 22b/3, 22b/3, 22b/3, 22b/5, 22b/6, 22b/9, 22b/10, 22b/10, 22b/11, 22b/13, 22b/15, 22b/17, 23a/10, 23a/16, 23a/18, 23a/18, 23a/19, 23b/1, 23b/4, 23b/5, 23b/10, 23b/11, 23b/12, 23b/13, 23b/13, 23b/15, 23b/16, 23b/18, 23b/19, 24a/3, 24a/4, 24a/6, 24a/8, 24a/8, 24a/9, 24a/9, 24a/11, 24a/12, 24a/13, 24a/14, 24b/1, 24b/7, 24b/8, 24b/9, 24b/12, 24b/15, 24b/17, 25a/2, 25a/2, 25a/3, 25a/4, 25a/5, 25a/5, 25a/6, 25a/9, 25a/13, 25a/15,

25a/15, 25a/15, 25a/18, 25b/5, 25b/8, 25b/11, 25b/13, 25b/13, 25b/15, 25b/15, 25b/17, 25b/19, 26a/3, 26a/3, 26a/6, 26a/7, 26a/12, 26a/15, 26a/16, 26a/16, 26b/3, 26b/4, 26b/5, 26b/8, 26b/9, 26b/11, 26b/17, 26b/17, 26b/19, 27a/1, 27a/2, 27a/3, 27a/7, 27a/8, 27a/14, 27a/15, 27a/17, 27b/6, 27b/6, 27b/11, 27b/13, 27b/14, 27b/16, 28a/1, 28a/3, 28a/4, 28a/8, 28a/14, 28a/16, 28a/16, 28a/18, 28a/18, 28b/3, 28b/3, 28b/3, 28b/5, 28b/6, 28b/8, 28b/8, 28b/15, 28b/18, 29a/4, 29a/5, 29a/7, 29a/11, 29a/11, 29a/12, 29a/15, 29a/17, 29a/19, 29b/11, 29b/14, 29b/15, 29b/16, 30a/5, 30a/11, 30a/11, 30a/11, 30a/12, 30a/12, 30a/13, 30a/16, 30a/17, 30a/18, 30a/19, 30b/2, 30b/4, 30b/6, 30b/6, 30b/8, 30b/10, 30b/13, 30b/13, 30b/13, 30b/16, 30b/18, 31a/8, 31a/9, 31a/10, 31a/11, 31a/12, 31a/15, 31a/16, 31a/17, 31a/19, 31a/19, 31b/4, 31b/9, 31b/19, 32a/2, 32a/2, 32a/4, 32a/6, 32a/10, 32a/16, 32a/18, 32b/6, 32b/6, 32b/10, 32b/10, 32b/14, 32b/14, 32b/15, 33a/9, 33a/11, 33a/11, 33b/3, 33b/4, 33b/5, 33b/8, 33b/9, 33b/10, 33b/11, 33b/17, 33b/17, 34a/2, 34a/4, 34a/6, 34a/7, 34a/9, 34a/11, 34a/13, 34a/14, 34a/15, 34a/15, 34a/19, 34b/1, 34b/1, 34b/6, 34b/15, 34b/17, 34b/17, 34b/18, 34b/19, 35a/2, 35a/2, 35a/3, 35a/3, 35a/4, 35a/7, 35a/8, 35a/8, 35a/10, 35a/10, 35a/12, 35a/17, 35a/17, 35a/18, 35a/19, 35b/1, 35b/12, 35b/13, 35b/13, 35b/17, 35b/19, 35b/19, 36a/1, 36a/1, 36a/3, 36a/3, 36a/4, 36a/6, 36a/9, 36a/10, 36a/10, 36a/11, 36a/12, 36a/13, 36a/14, 36a/15, 36a/16, 36a/17, 36a/18, 36a/19, 36b/2, 36b/3, 36b/4, 36b/8, 36b/10, 36b/11, 36b/11, 36b/16, 36b/18, 36b/19, 37a/1, 37a/2, 37a/3, 37a/4, 37a/8, 37a/10, 37a/11, 37a/12, 37a/12, 37a/13, 37a/15, 37a/18, 37b/4, 37b/10, 37b/11, 37b/14, 37b/14, 37b/15, 37b/18, 37b/18, 38a/4, 38a/5, 38a/6, 38a/9, 38a/11, 38a/11, 38a/13, 38a/16, 38a/17, 38a/18, 38b/1, 38b/4, 38b/5, 38b/5, 38b/6, 38b/7, 38b/7, 38b/8, 38b/8, 38b/9, 38b/12, 38b/12, 38b/16, 38b/18, 39a/9, 39a/16, 39a/17, 39a/18, 39b/1, 39b/3, 39b/6, 39b/6, 39b/9, 39b/10, 39b/11, 39b/17, 39b/18, 40a/7, 40a/8, 40a/11, 40a/12, 40a/14, 40a/14, 40a/19, 40b/4, 40b/8, 40b/9, 40b/14, 40b/16, 40b/18,

40b/19, 41a/1, 41a/6, 41a/7, 41a/8, 41a/11, 41a/13, 41a/14, 41b/1, 41b/1, 41b/2, 41b/6, 41b/13, 41b/15, 41b/16, 41b/17, 42a/1, 42a/2, 42a/4, 42a/7, 42a/13, 42a/16, 42b/5, 42b/7, 42b/12, 42b/14, 42b/16, 42b/18, 42b/18, 42b/19, 43a/3, 43a/10, 43a/11, 43a/14, 43a/17, 43a/17, 43a/19, 43b/1, 43b/7, 43b/9, 43b/16, 43b/16, 43b/17, 43b/18, 43b/19, 44a/2, 44a/2, 44a/3, 44a/6, 44a/7, 44a/8, 44a/9, 44a/10, 44a/12, 44a/13, 44b/5, 44b/6, 44b/6, 44b/9, 44b/11, 44b/12, 44b/13, 44b/19, 44b/19, 45a/2, 45a/5, 45a/5, 45a/7, 45a/10, 45a/11, 45a/13, 45a/17, 45a/18, 45b/7, 45b/7, 45b/13, 45b/17, 46a/1, 46a/1, 46a/5, 46a/6, 46a/9, 46a/19, 46a/19, 46b/1, 46b/5, 46b/7, 46b/7, 46b/9, 46b/11, 46b/12, 46b/13, 46b/14, 46b/16, 46b/19, 47a/9, 47a/10, 47a/12, 47a/14, 47a/16, 47a/17, 47a/18, 47b/4, 47b/6, 47b/10, 47b/14, 47b/15, 47b/16, 47b/18, 47b/18, 47b/18, 47b/19, 48a/3, 48a/4, 48a/6, 48a/7, 48a/7, 48a/9, 48a/15, 48a/16, 48b/1, 48b/1, 48b/2, 48b/5, 48b/5, 48b/8, 48b/9, 48b/10, 48b/10, 48b/12, 48b/15, 48b/16, 48b/17, 49a/4, 49a/4, 49a/5, 49a/7, 49a/10, 49a/11, 49a/16, 49b/5, 49b/9, 49b/12, 49b/12, 49b/16, 49b/18, 49b/19, 50a/1, 50a/3, 50a/5, 50a/9, 50a/12, 50a/16, 50a/16, 50b/2, 50b/4, 50b/6, 50b/7, 50b/8, 50b/11, 50b/11, 50b/16, 50b/19, 51a/7, 51a/12, 51a/15, 51a/18, 51b/1, 51b/3, 51b/4, 51b/4, 51b/5, 51b/9, 51b/15, 51b/17, 51b/19, 52a/3, 52a/7, 52a/7, 52a/10, 52a/15, 52a/15, 52a/18, 52a/19, 52b/6, 52b/7, 52b/8, 52b/9, 52b/13, 52b/13, 52b/15, 53a/2, 53a/7, 53a/9, 53a/12, 53a/13, 53a/13, 53a/14, 53a/15, 53a/17, 53a/19, 53b/3, 53b/6, 53b/7, 53b/8, 53b/9, 53b/10, 53b/11, 53b/13, 53b/13, 53b/15, 53b/18, 53b/18, 54a/1, 54a/2, 54a/9, 54a/13, 54a/16, 54a/17, 54a/18, 54a/19, 54b/1, 54b/1, 54b/3, 54b/4, 54b/5, 54b/10, 54b/15, 54b/19, 54b/19, 55a/5, 55a/6, 55a/6, 55a/6, 55a/6, 55a/12, 55a/12, 55a/14, 55a/18, 55b/1, 55b/2, 55b/7, 55b/7, 55b/9, 55b/10, 55b/11, 55b/12, 55b/12, 55b/13, 55b/14, 55b/15, 55b/16, 55b/17, 55b/18, 55b/18, 56a/1, 56a/2, 56a/3, 56a/6, 56a/6, 56a/7, 56a/11, 56a/12, 56a/15, 56a/17, 56a/19, 56b/7, 56b/8, 56b/9, 56b/11, 56b/13, 56b/17, 56b/18,

57a/1, 57a/1, 57a/2, 57a/3, 57a/8, 57a/9, 57a/10, 57a/11, 57a/12, 57a/13, 57a/15, 57a/16, 57b/1, 57b/4, 57b/5, 57b/7, 57b/8, 57b/9, 57b/10, 57b/11, 57b/12, 57b/14, 57b/18, 58a/3, 58a/4, 58a/5, 58a/7, 58a/8, 58a/9, 58a/11, 58a/12, 58a/12, 58a/13, 58a/17, 58b/2, 58b/2, 58b/4, 58b/6, 58b/7, 58b/8, 58b/14, 58b/17, 59a/1, 59a/3, 59a/3, 59a/5, 59a/6, 59a/6, 59a/10, 59a/11, 59a/14, 59a/16, 59a/17, 59a/18, 59a/18, 59b/1, 59b/1, 59b/2, 59b/6, 59b/12, 59b/14, 59b/17, 59b/17, 60a/1, 60a/2, 60a/4, 60a/4, 60a/8, 60a/9, 60a/10, 60a/15, 60a/19, 60b/2, 60b/2, 60b/10, 60b/11, 60b/11, 60b/13, 60b/16, 61a/4, 61a/9, 61a/10, 61a/14, 61b/2, 61b/2, 61b/4, 61b/4, 61b/9, 61b/12, 61b/13, 61b/14, 61b/14, 61b/15, 61b/16, 61b/19, 62a/2, 62a/13, 62a/15, 62a/16, 62b/1, 62b/2, 62b/3, 62b/4, 62b/6, 62b/8, 62b/9, 62b/9, 62b/11, 62b/13, 62b/16, 63a/1, 63a/6, 63a/7, 63a/11, 63a/13, 63a/14, 63a/14, 63a/15, 63a/16, 63b/1, 63b/3, 63b/4, 63b/4, 63b/5, 63b/6, 63b/7, 63b/8, 63b/8, 63b/9, 63b/9, 63b/12, 63b/14, 63b/17, 63b/17, 63b/18, 63b/18, 64a/1, 64a/5, 64a/5, 64a/7, 64a/8, 64a/11, 64a/15, 64a/16, 64a/17, 64a/17, 64b/1, 64b/3, 64b/3, 64b/5, 64b/5, 64b/7, 64b/12, 64b/19, 65a/3, 65a/4, 65a/6, 65a/9, 65a/9, 65a/10, 65a/12, 65a/19, 65b/9, 65b/9, 65b/10, 65b/10, 65b/13, 65b/17, 65b/19, 66a/1, 66a/3, 66a/5, 66a/6, 66a/7, 66a/11, 66a/12, 66a/13, 66a/16, 66a/18, 66b/2, 66b/5, 66b/6, 66b/7, 66b/9, 66b/12, 66b/12, 66b/14, 66b/15, 66b/17, 66b/19, 67a/3, 67a/3, 67a/7, 67a/9, 67a/12, 67a/16, 67a/17, 67a/17, 67a/19, 67a/19, 67b/8, 67b/9, 67b/10, 67b/11, 67b/12, 67b/16, 67b/18, 67b/19, 68a/6, 68a/8, 68a/8, 68a/10, 68a/12, 68a/13, 68a/15, 68a/16, 68b/1, 68b/2, 68b/3, 68b/3, 68b/5, 68b/8, 68b/9, 68b/13, 68b/14, 68b/19, 69a/1, 69a/3, 69a/5, 69a/6, 69a/8, 69a/11, 69a/12, 69a/18, 69a/19, 69b/1, 69b/2, 69b/7, 69b/8, 69b/10, 69b/11, 69b/12, 69b/13, 69b/14, 69b/15, 70a/5, 70a/6, 70a/7, 70a/10, 70a/10, 70a/11, 70a/12, 70a/12, 70a/14, 70a/17, 70b/5, 70b/7, 70b/8, 70b/8, 70b/10, 70b/10, 70b/11, 70b/11, 70b/14, 70b/14, 70b/16, 71a/1, 71a/2, 71a/5, 71a/5, 71a/6, 71a/6, 71a/8, 71a/9, 71a/11, 71a/13,

71a/14, 71a/14, 71a/19, 71b/3, 71b/3, 71b/3, 71b/8, 71b/10, 71b/11, 71b/11, 71b/14, 71b/17, 71b/19, 72a/1, 72a/1, 72b/1, 72b/3, 72a/4, 72a/5, 72a/6, 72a/6, 72b/8, 72a/11, 72a/12, 72a/13, 72b/15, 72a/18, 72b/18, 73a/4, 73a/5, 73a/8, 73a/9, 73a/10, 73a/11, 73a/11, 73a/13, 73a/13, 73a/13, 73a/16, 73a/17, 73a/19, 73b/2, 73b/7, 73b/7, 73b/11, 74a/3, 74a/5, 74a/6, 74a/7, 74a/7, 74a/10, 74a/10, 74a/10, 74a/11, 74a/16, 74a/17, 74b/3, 74b/5, 74b/13, 74b/13, 74b/15, 74b/17, 74b/19, 75a/1, 75a/17, 75b/7, 75b/9, 75b/15, 75b/18, 76b/4, 76b/6, 76b/8, 76b/8, 76b/11, 76b/12, 76b/12, 76b/13, 76b/14, 76b/15, 76b/17, 77a/2, 77a/6, 77a/9, 77a/11, 77a/11, 77a/11, 77a/12, 77a/15, 77a/16, 77a/19, 77b/3, 77b/4, 77b/10, 77b/12, 77b/12, 77b/19, 78a/3, 78a/3, 78a/6, 78a/6, 78a/9, 78a/10, 78a/12, 78a/15, 78a/17, 78a/18, 78a/19, 78b/3, 78b/5, 78b/12, 78b/13, 78b/16, 79a/6, 79a/8, 79a/10, 79a/14, 79a/15, 79a/16, 79a/19, 79a/19, 79b/4, 79b/5, 79b/9, 79b/10, 79b/12, 79b/15, 79b/15, 80b/10, 81a/3, 81a/17, 81b/14, 83a/2, 83b/13, 84a/7, 85b/13, 86b/2, 86b/2, 86a/3, 86b/3, 86b/4, 86b/6, 86a/7, 86b/7, 86a/11, 86b/11, 86b/12, 86a/16, 86a/18, 86a/18, 86a/18, 86a/19, 87a/10, 87a/12, 87a/16, 87b/6, 87b/10, 87b/15, 87b/16, 87b/17, 87b/19, 88a/2, 88a/7, 88a/8, 88a/11, 88a/15, 88a/16, 88b/2, 88b/4, 88b/6, 88b/6, 88b/7, 88b/9, 88b/13, 88b/15, 89a/4, 89a/6, 89a/8, 89a/14, 90a/3, 90a/9, 90a/14, 90a/16, 90b/2, 90b/7, 90b/9, 90b/19, 91a/6, 91a/7, 91a/18, 91a/19, 91b/2, 91b/2, 91b/4, 91b/4, 91b/12, 91b/13, 92a/4, 92a/8, 92a/9, 92a/10, 92a/13, 92a/14, 92a/15, 92a/16, 92a/16, 92a/17, 92a/18, 92b/1, 92b/2, 92b/4, 92b/7, 92b/7, 92b/10, 92b/16, 93a/2, 93a/11, 93a/14, 93a/14, 93b/3, 93b/3, 93b/4, 93b/6, 93b/8, 93b/15, 93b/19, 94a/1, 94a/2, 94a/6, 94a/8, 94a/11, 94a/12, 94b/1, 94b/4, 94b/6, 94b/10, 94b/10, 94b/14, 94b/14, 94b/18, 95a/9, 95a/17, 95b/2, 95b/6, 95b/7, 95b/8, 95b/11, 95b/11, 95b/12, 95b/14, 96a/4, 96a/8, 96a/14, 96a/16, 96a/19, 96b/1, 96b/1, 96b/2, 96b/3, 96b/4, 96b/6, 96b/7, 96b/8, 96b/9, 96b/9, 96b/10, 96b/11, 96b/12, 96b/14, 96b/17, 97a/6, 97a/6, 97a/9, 97a/12, 97b/3,

97b/10, 98a/3, 98a/8, 98a/10, 98b/13, 98b/17, 98b/18, 98b/19, 99a/6, 99a/9, 99a/14, 99a/19, 99b/4, 99b/11, 100a/16, 100a/18.

k. +de. 61a/16.

k. +din. 12a/1, 24a/2, 32a/8, 41b/3, 41b/13, 61b/2.

k. +dür. 14a/3, 16b/8, 23b/14, 28a/15, 52b/14, 57a/15, 62b/17, 66a/5, 66a/6, 92b/15, 93a/19.

k. +dür-sin. 42a/16.

k. +ġa. 26a/13, 57b/7, 59a/11, 61a/9, 71a/9, 99a/9.

k. +ke. 12a/2, 33b/14, 41b/4, 52a/14, 77b/13, 81b/13, 83a/15, 83a/16, 94a/16, 94a/17.

k. +ki. 60a/11.

k. +ni. 1b/11, 4a/19, 15b/10, 16b/5, 32a/10, 54b/4, 57a/15, 62b/10, 87a/5, 99a/10.

k. +niŋ. 6b/9, 32a/1, 32a/15, 33a/18, 36a/18, 41b/14, 69b/7, 82b/10, 91b/11, 99a/14.

k. +sin. 4b/15, 90a/14.

kime *Gemi.*

k. 30b/3, 37a/4, 37a/5.

k. +de. 36b/18.

k. +ġa. 37a/5.

k. +ni. 30b/6, 30b/7, 34a/9, 36b/18.

k. +niŋ. 34a/8.

kimerse *Kimse.*

k. 4b/2, 4b/3, 11a/11, 11a/13, 14b/18, 15a/1, 15b/12, 15b/14, 17a/9, 17a/19, 17b/1, 22b/5, 23b/10, 23b/12, 24b/10, 27b/2, 29a/17, 39a/19, 44b/5, 44b/7, 45b/5, 52b/7, 57b/12, 81b/9, 82b/11, 91b/13.

k. +din. 28b/3.

k. +dür. 36a/13, 44b/14, 61b/4.

k. +ġa. 41b/3.

k. +ni. 9b/19, 11a/13, 26a/3, 53b/8, 63b/11, 81b/2.

k. +niŋ. 4b/13.

kimersene *Kimse.*

k. 24a/11.

kimse *Kimse.*

k. 23b/8.

kimsene *Kimse.*

k. 15a/10.

kimü *Gemi.*

k. 5b/9.

kindik *Göbek, orta, merkez.*

k. +im. 15a/1.

kīne *Kin, öç, gizli düşmanlık.*

k. 21b/18, 34a/10, 52a/4.

k. +si. 4a/4.

kīne-gāh *Kin besleyen.*

k. +dın. 82b/1.

kiŋeş *Görüşme, danışıp anlaşma.*

k. 14a/11, 16a/10, 24b/18, 36b/7, 65b/18.

k. ḳıl-ay. 12a/6.

k. ḳ.-ur. 67a/14.

kingir *Titretme.*

k. 75a/6.

kingirüt *Titretme, depreşme.*

k. +i. 75a/7.

kinīzlik *Cariye olma durumu.*

k. +ġa. 67a/2.

kiŋrü *Danışma.*

k. 61a/13.

kiŋrülik *Danışma hâlinde olma.*

k. +de. 53a/9.

kint *Kent*

k. +i+din. 61b/5.

kir- *Girmek.*

k. 59b/10

k. -.di. 13b/8, 30b/5, 38a/4, 44a/10, 46a/3, 54a/18, 61a/17, 62b/13, 82b/9, 92a/8, 92a/11, 92b/7, 97a/14.

k. -di-ler. 8b/19, 30a/9, 31b/15, 31b/15, 49b/3, 56a/3, 59a/6, 60b/18, 61b/16, 64a/2, 64b/17, 81b/3, 81b/12, 82b/19, 84b/2, 84b/11, 95a/6, 98b/11.

k. -di-m. 6a/6, 17b/15, 33b/12, 64b/10, 64b/18, 65a/14.

k. -di-ŋ. 52b/12, 60a/5.

k. -eli. 26b/12.

k. -er. 69b/2.

k. -er-miz. 21a/10, 21a/15.

k. -geli. 54b/8.

k. -gen. 13b/4, 18a/5, 65a/15, 83b/16, 84b/17.

k. -gey. 71b/18, 85a/4.

k. -gey-miz. 67b/13.

k. -gil. 63a/1, 84b/9, 98b/3.

k. -güçi. 14b/17.

k. -güçi-sizler. 70b/17.

k. -günçe. 32b/19.

k. -ip. 4b/1, 10a/17, 11b/16, 13a/11, 19a/7, 24a/7, 25b/13, 37a/5, 39a/17, 39b/3, 39b/7, 45b/17, 47a/7, 49a/18, 52b/6, 54a/1, 60b/5, 63b/19, 64a/6, 65b/12, 68b/19, 70b/13, 70b/18, 73a/16, 80a/8, 92b/12.

k. -ipdür. 64a/1.

k. -ipdür+ler. 45b/10.

k. -ip-sin. 44b/9.

k. -me-di. 53b/3.

k. -me-ġay. 71b/5.

k. -me-ġıl. 60a/13.

k. -me-günçe. 16a/17.

k. -me-ŋler. 23b/13.

k. -me-se. 21b/15.

k. -se. 57b/4.

k. -se-ler. 11a/19.

k. -sin. 15a/9.

kirek *Gerek.*

k. 2a/9, 7a/2, 11a/8, 13b/3, 14a/11, 15b/17, 21a/5, 23a/15, 27b/8, 30a/7, 33a/6, 34b/2, 37a/15, 38a/1, 38b/9, 38b/13, 38b/13, 38b/15, 41a/7, 46b/6, 46b/6, 46b/6, 47b/14, 58b/2, 58b/19, 59b/14, 59b/14, 65b/11, 66b/2, 66b/2, 67a/5, 67b/5, 68a/4, 68a/4, 72a/15, 73a/9, 78b/15, 79a/5, 82b/7, 94b/10, 98a/3.

k. +dür. 75b/13.

kirgüz- *Giydirmek, sokmak.*

k. -di. 54b/14.

k. -di-ler. 51b/1.

k. -gey-ler. 71b/17.

k. -ür. 74b/16.

kirmek *Girmek.*

k. 79b/3.

k. +ġa. 49b/2.

kirpik *Kirpik.*

k. +ler+i+ni. 82b/9.

kis- *Kesmek.*

k. -gey. 47a/6.

k. -ip. 44a/12.

k. -se-ler. 3a/9.

k. -ti. 11a-11.

k. -ti-ler. 78a/7.

k. -ür. 16b/10.

kisve *Elbise, kıyafet.*

k. +si. 4b/8.

kişi *Kişi.*

k. 2a/19, 6a/10, 6b/15, 8b/11, 9a/5, 10a/6, 12b/2, 12b/4, 14b/19, 15b/13, 15b/15, 16a/8, 16a/18, 16b/11, 18a/4, 18a/4, 19b/9, 19b/16, 21b/9, 22b/19, 26b/9, 27a/10, 29b/16, 30a/9, 32b/2, 32b/3, 32b/4, 32b/5, 38a/2, 40a/20, 45b/1, 46b/13, 48b/2, 51a/11, 51a/16, 51b/11, 52a/10, 52b/11, 52b/13, 52b/13, 54a/2, 55a/12, 55a/15, 55a/16, 61b/3, 61b/14, 61b/15, 63b/14, 64a/12, 65b/3, 66b/14, 67a/15, 81a/1, 81a/17, 81b/4, 82b/2, 82b/3, 84b/17, 89b/1, 89b/18, 100a/12.

k. +din. 17b/17, 93a/3.

k. +dür-min. 67b/7.

k. +dür-miz. 48b/5.

k. +dür-sin. 64a/19.

k. +ġa. 3a/10, 8a/6, 8a/9, 8b/12, 33b/11, 91a/19.

k. +ge. 19b/14, 29b/15, 83b/9.

k. +ler. 15a/12.

k. +ler+ġa. 71b/11.

k. +ler+ni. 36a/19.

k. +ni. 23b/10, 34b/1, 47b/1, 52b/17, 55a/15, 55a/16, 57a/14, 59a/10.

k. +niŋ. 6a/1, 33a/14.

k. +sin. 13b/11, 81a/1.

kişver *Ülke, yurt.*

k. +ni. 29b/5.

kit- *Gitmek.*

k. -e. 18b/7.

k. -er. 55b/11, 84a/8.

k. -er-ler. 34b/14.

k. -gen+din. 30b/10.

k. -gey. 22a/6.

k. -gey-sin. 56a/11.

k. -ip. 1b/6, 6a/6, 8b/7, 23b/10, 37a/5, 40b/7, 54b/13, 74a/7.

k. -ti. 3b/14, 11a/11, 26a/6, 48b/9, 50a/13, 56b/11, 61b/12, 65b/9, 70a/2, 71b/16, 71b/17, 81b/1, 83a/14.

k. -ti-ler. 15a/18, 22a/5, 59b/6, 63a/18, 70b/17, 81a/13.

k. -ti-m. 28a/18.

k. -e bol-dı. 4b/4.

kitāb *Kitap.*

k. 8b/17, 9b/4, 9b/7, 17b/5, 26b/19, 33a/4, 68b/12.

k. +da. 18a/15, 49b/17, 73a/5.

k. +ı. 68b/3.

k. +ı+nı. 8a/11.

k. +ıŋ+nı. 46b/4.

k. +lar+da. 14b/16, 38a/18, 59b/5, 60a/17, 72a/14.

k. +lar+dın. 73a/8.

k. +lar+ı+da. 66b/12, 73a/2.

k. +lar+ı+ġa. 6b/7.

k. +lar+nı. 14b/12, 35a/1.

k. +nı. 8a/10, 46b/5, 46b/6.

kitābī *Kitapla ilgili.*

k. +dür. 26b/17.

kitmek *bk. Kit-*

k. +i. 33a/15.

kiy- *Giymek.*

k. -di. 8a/1, 29a/18, 41a/4, 97a/16.

k. -er. 90a/5.

k. -gen. 97b/6.

k. -gil. 65a/15.

k. -ip. 38b/1, 53a/10, 65a/16, 87a/18, 87b/6, 90b/5.

k. -ipdür. 90b/15.

k. -ipdür-ler. 38b/8.

k. -se-ŋ. 41b/10.

k. -üp. 54a/4, 63a/5, 87a/17.

kiyāset *Uyanıklık.*

k. +i+niŋ. 36b/7.

kiydür- *Giydirmek.*

k. -di-ler. 37a/6, 97b/5, 99a/16, 99b/4.

k. -me-günçe. 44a/19.

k. -sünler. 98b/1.

k. -üp. 29a/6, 88a/1.

k. -ür-min. 90a/7.

kiyik *Geyik.*

k. 40b/7.

k. +ni. 40b/7.

kiyin *Sonra.*

k. 2a/15, 4a/16, 5a/13, 5b/11, 7b/4, 7b/10, 7b/16, 7b/18, 8a/15, 8b/2, 9a/12, 10a/7, 11b/9, 12b/2, 13b/10, 13b/13, 15a/2, 15b/16, 16a/11, 16a/18, 16b/13, 17a/2, 18a/9, 18a/16, 18a/17, 19a/7, 19a/8, 19a/17, 19b/15, 20a/7, 21b/14, 21b/15, 22a/19, 22b/16, 28b/4, 29b/16, 30b/1, 30b/10, 31a/10, 31a/13, 31b/1, 32a/5, 32b/4, 36a/16, 36b/6, 36b/10, 37a/9, 37b/13, 37b/18, 38a/5, 38b/7, 43a/4, 44b/2, 45b/11, 45b/16, 47a/10, 47a/11, 47a/15, 47b/8, 47b/9, 48b/12, 50a/19, 50b/9, 54a/4, 54a/5, 54b/5, 55b/4, 56a/7, 56a/12, 56b/6, 57a/11, 58a/14, 59a/13, 59b/1, 60a/12, 62a/4, 62b/11, 63a/13, 63b/4, 66b/6, 66b/8, 67a/11, 71b/6, 72b/13, 75b/19, 76b/18, 81b/12, 82a/4, 82a/6, 82a/10, 82b/3, 82b/3, 84a/12, 95a/18, 96b/5, 97a/7, 97b/14, 99a/16, 99b/12, 99b/18.

k. +din. 18a/16.

k. +i+din. 54b/6, 55a/17.

k. +ki. 73a/2.

kiysü *Giysi*

k. +ler+i+din. 62a/8.

kiyüv *Güvey.*

k. 52a/16, 52a/18, 52a/18, 66b/15.

k. +ge. 58b/17.

k. +i. 29a/17, 45b/10, 45b/15, 46a/2, 46a/15, 46a/15, 66b/3, 66b/4, 66b/5, 66b/12, 69b/9.

k. +i+ġa. 46a/12, 66b/14.

k. +i+ni. 45b/19, 46a/4.

kiz- *Gezmek.*

k. -er. 91a/1, 94b/13.

k. -er-ler. 87a/9.

k. -er-min. 88b/2.

k. -gen. 70b/1, 96a/8.

k. -gey-miz. 62b/3.

k. -ip. 12a/15, 62b/5, 81a/8, 83a/17, 86b/7, 96a/3.

kizbet *Yalanlar.*

k. 92b/3.

kizle- *Gizlemek.*

k. -di. 96b/7.

k. -p. 48a/3.

kizmek *bk. Kiz-*

k. 62b/4, 94b/19.

k. +i. 95a/4.

ḳo- *Koymak.*

ḳ. -ma-dı-lar. 51b/3, 81b/6.

ḳ. -ma-ġan. 52a/19.

ḳoçḳaç- *Delikanlı.*

ḳ. -lar. 75b/14.

ḳod- *Koymak.*

ḳ. -gen. 69b/4.

ḳoda- *Koymak.*

ḳ. -p. 71b/16.

ḳ. -r. 69b/1.

ḳoġla- *Kovalamak.*

ḳ. -p. 40b/7, 75a/17, 82b/3.

ḳol *Kol.*

ḳ. 20b/11, 41a/2, 42b/2, 61a/3, 75b/8, 81b/1, 87b/6.

ḳ. +dın. 80a/12.

ḳ. +ġa. 89b/7.

ḳ. +ı. 40a/15, 45b/19, 51a/13, 54b/4, 69a/8.

ḳ. +ı+da. 35b/17.

ḳ. +ı+dın. 23b/3, 26a/6, 52b/17, 69a/8, 82b/18.

ḳ. +ı+ġa. 22a/11, 34a/17, 37a/8, 41a/5, 52b/2, 55a/10, 69a/7, 69b/10, 90b/4, 90b/15.

ḳ. +ım+dın. 25b/9.

ḳ. +ı+nı. 27a/4, 44a/10, 51b/15, 69b/1, 69b/5.

ḳ. +lar+ı. 9b/19, 48b/8.

ḳ. +lar+ı+da. 49a/1, 50a/14, 58b/9.

ḳ. +lar+ı+dın. 99b/5.

ḳ. +lar+ı+ġa. 21a/3, 83a/17.

ḳ. +lar+ım. 69a/11.

ḳ. +lar+ı+nı. 5b/14, 20a/17, 26a/5, 49b/2, 56a/18, 78a/4, 78a/7, 99b/14.

ḳ. +lar+ı+nıŋ. 29b/11.

ḳ. +um+dın. 20a/16, 33a/19.

ḳ. +um+ġa. 22a/12, 22a/12.

ḳ. +uŋ+dın. 39a/4, 90b/2.

ḳ. +uŋ+ġa. 44a/14.

ḳ. +uŋ+nı. 15b/5, 28b/17.

ḳ. +ġa kiltür-gey-ler. 34a/5.

ḳ. +ımız+dın kil-gençe. 68a/16.

ḳ. kiltür-di-ler. 19b/11.

ḳ. k.-mes-min. 43b/3.

ḳ. k.-üŋler. 19b/12.

ḳ. +uŋ+lar+dın kil-se. 43a/8.

ḳol- *Bırakmak.*

ḳ. -ġay. 22a/11.

ḳolluḳ *Kolluk.*

ḳ. 99b/16.

ḳomar- *Çıkarmak.*

ḳ. -ıp. 4b/12.

ḳon- *Konmak.*

ḳ. -ġay. 4b/13.

ḳ. -ma-ġay. 92a/11.

ḳonarlıġ *Yerleşmek.*

ḳ. 92b/12.

ḳonġuraḳ *Çıngırak.*

ḳ. 9b/17.

ḳop- *Kopmak, uzaklaşmak, ayrılmak.*

ḳ. -ar. 10b/3.

ḳ. -ġıl. 4b/1, 5b/12, 8a/13, 8b/14, 73a/18, 78b/5, 94a/17.

ḳ. -ma-dı. 16a/18.

ḳ. -maġ+ıŋ+nı. 93b/12.

ḳ. -tı. 20a/19, 22b/12, 39a/4, 44a/7, 46a/15, 52a/5.

ḳ. -tı-lar. 14a/19, 22a/15, 50b/8, 50b/14, 56b/1, 64b/17, 68a/17, 68b/14.

ḳ. -tı-m. 99a/6.

ḳ. -tu-m. 99a/12.

ḳ. -up. 4a/19, 5b/12, 7a/4, 8a/13, 21b/9, 21b/12, 31a/4, 38a/7, 41a/4, 42a/7, 43a/6, 46b/7, 49a/7, 55b/16, 66b/19, 68b/1.

ḳorḳ- *Korkmak.*

ḳ. -ar. 74a/19.

ḳ. -ar-min. 1b/8, 6a/14, 12b/7, 82b/2, 83b/6.

ḳ. -ar-miz. 56a/11.

ḳ. -ġıl. 28b/17.

ḳ. -ma-ġıl. 6a/18, 33a/18, 74a/18.

ḳ. -ma-sa-m. 55b/4.

ḳ. -tı-lar. 4b/14, 48b/2.

ḳ. -tu-m. 63a/15, 65a/9, 65b/8.

ḳ. -up. 17a/6, 55b/5, 55b/15, 56b/5, 69a/11, 74a/17, 74b/2.

ḳorḳınç *Korkunç.*

ḳ. +ı. 9b/14, 19a/17.

ḳorḳıt- *Korkutmak.*

ḳ. -tı-lar. 41a/6.

ḳorḳu *Korku.*

ḳ. +m. 6a/4.

ḳorḳunç *bk. Ḳorḳınç.*

ḳ. 9a/17, 31b/7, 47b/4, 67b/7, 69a/19, 74a/18, 81a/9, 92a/11.

ḳ. +dın. 27b/2.

ḳ. +ı. 6a/12, 6a/13, 8b/9, 13b/2, 21a/5, 21a/10, 26b/18, 27a/1, 44b/17, 62a/17, 64a/12, 64b/7.

ḳ. +ı+dın. 36b/9, 44b/5, 58a/5, 60a/8.

ḳ. +ı+lar+dın. 9b/13, 43b/5.

ḳorḳut- *bk. Ḳorḳıt-*

ḳ. -ġıl. 8b/11, 11a/9, 19a/19, 19b/3.

ḳoş- *Araya sokmak, uğraşmak, koşmak.*

ḳ. -ġay-lar. 86b/2.

ḳ. -ḳan+ı+dın. 31a/13.

ḳ. -ḳan+ı+nı. 31a/18.

ḳ. -tı. 31a/17.

ḳ. -up. 34b/8.

ḳoşul- *Bir şeyle görevlendirilmek.*

ḳ. 31a/17, 34b/3.

ḳoşulmaḳ *bk. Ḳoşul-*

ḳ. +dın. 89b/17.

ḳovala- *Kovalamak.*

ḳ. -dı-m. 39b/5.

ḳovġalanmaġlıġ *Kovalanmak.*

ḳ. +ġa. 73b/3.

ḳoy *Koyun.*

ḳ. 25b/9, 45b/12, 71b/14, 82a/7, 100a/3.

ḳ. +ı. 53b/19, 75b/13.

ḳ. +lar. 18b/13.

ḳ. +lar+nı. 84a/11.

ḳ. +nı. 45b/18.

ḳ. +nı+ġa. 65b/10, 65b/13.

ḳoy- *Koymak, bırakmak.*

ḳ. -a. 5a/2, 60b/4.

ḳ. -ar. 23a/17, 82b/16, 97b/1.

ḳ. -ar-sin. 40b/9.

ḳ. -dı. 5a/3, 8a/3, 8b/15, 23b/3, 28b/4, 36b/8, 39a/4, 46b/8, 53b/14, 61a/19, 82a/13, 83a/3, 84b/16, 85b/9, 85b/10, 88a/14, 91a/4.

ḳ. -dı-lar. 19b/12, 37a/6, 51a/12, 75b/14, 82b/7, 90b/19, 99a/16.

ḳ. -du-m. 39b/10.

ḳ. -ġay-lar. 27a/18, 36a/8.

ḳ. -ġay-sizler. 27a/10.

ḳ. -ġıl. 8b/11, 11a/9, 25a/2, 41b/1, 48a/13, 60a/1, 98a/11, 98a/12.

ḳ. -ġunça. 97b/2.

ḳ. -ma-dı. 82a/13.

ḳ. -ma-dı-lar. 54a/6, 54b/8.

ḳ. -ma-ġan. 89a/5.

ḳ. -ma-ġay. 76b/2.

ḳ. -ma-ġay-lar. 64a/14.

ḳ. -ma-ġay-sin. 35b/17.

ḳ. -ma-ġunça. 44a/18.

ḳ. -mas. 39a/18, 51b/16, 81a/11.

ḳ. -mas-lar. 18b/11.

ḳ. -mas-min. 13a/6, 49a/6, 52a/3.

ḳ. -mış. 6a/7.

ḳ. -sa. 87b/16, 97a/2.

ḳ. -sa-lar. 75a/8.

ḳ. -sa-ŋ. 63a/1, 68b/2.

ḳ. -sun. 98a/13.

ḳ. -sun-lar. 98b/1.

ḳ. -uŋlar. 41a/15, 55a/18.

ḳ. -up. 28a/7, 28a/8, 29a/11, 47b/1, 48b/7, 71a/10, 76b/3, 81b/1, 85b/10, 87a/1, 87a/1, 87b/1, 88a/11, 95a/19, 99b/14.

ḳ. -updur. 74a/1, 82a/15, 88b/13, 90a/17, 90b/14.

ḳ. -updur-lar. 47b/16.

ḳ. -up-sin. 45b/7.

ḳ. -a bir-di. 76b/18.

ḳ. -di-ler. 81b/6.

ḳoyul- *İşe girişmek.*

ḳ. -dı. 73a/6, 82a/4.

köç *Göç.*

ḳ. ḳıl-ġan+ı+dın. 29b/6.

köç- *Göçmek.*

ḳ. -üp. 67b/13.

köhne *Eski.*

ḳ. 38b/1, 38b/7, 72a/4.

kök *Gök.*

ḳ. 28a/15, 62a/3, 75a/18, 75b/19, 87b/8, 87b/9, 87b/14.

k. +ni. 75a/5.

köker- *Göğermek.*

ḳ. -di. 32a/11.

köksi *Gök rengi.*

ḳ. 100a/1, 100a/1, 100a/3.

k. +ġa. 49a/15.

köm- *Gömmek.*

ḳ. -üp. 28b/15.

kön *Eş.*

ḳ. +üm. 58a/9.

k. +üŋ+dür. 58a/7.

kön- *Yönlendirmek, sevk etmek.*

ḳ. -gey. 2a/3.

k. -güçi+ni. 57a/15.

köndür- *Ulaştırmak.*

k. 57a/14.

köŋül *Gönül.*

k. 2b/10, 2b/12, 3a/17, 12b/19, 23b/7, 24b/6, 29b/14, 41b/3, 47b/12, 55a/6, 58a/18, 70a/10, 73a/13, 85b/3, 88b/16, 91b/6, 92a/11, 96b/11.

k. +din. 48b/7.

k. -er. 17a/4.

k. +ġa. 28b/9, 66a/3, 94b/13, 95a/16.

k. +i. 2a/1, 5a/7, 22a/5, 29b/7, 29b/17, 33a/9, 39a/7, 43b/6, 46b/15, 47b/3, 50b/14, 52a/13, 53a/8, 56a/4, 72b/15, 73b/19, 86a/17, 93a/7, 98a/10.

k. +i+de. 34a/10, 42b/19, 46b/19, 57b/8, 57b/9, 57b/10.

k. +i+din. 7a/11.

k. +i+ġa. 12a/3, 17a/2, 23a/12, 30b/12, 35a/15, 44b/16, 48a/3, 58a/18, 66a/9, 71a/9, 99a/10.

k. +i+miz+ni. 68a/12.

k. +i+ni. 40b/12, 47a/18, 66a/13, 77b/17.

k. +ler. 82b/14.

k. +ler+din. 79a/17.

k. +ler+i. 3a/16, 8b/6, 19a/16, 33a/10, 40a/17, 42b/8, 60b/15, 73b/8, 98a/9.

k. +ler+i+de. 62a/19.

k. +ler+i+din. 7a/12.

k. +ler+i+ġa. 3b/12, 9b/11, 11a/18, 11a/19, 25b/12, 48a/6, 58b/12, 66a/13, 93b/8.

k. +ler+i+miz. 42b/3.

k. +ler+i+ni. 2a/16, 8b/18, 34b/18, 79a/13, 99b/13.

k. +ŋe. 9b/12.

k. +üm. 2b/7, 37a/16, 41b/4, 64b/11, 88a/19, 90a/1, 99a/5.

k. +üm+de. 5a/11, 10a/14, 46b/8, 64b/16, 65a/1, 85a/18, 85b/4, 85b/5.

k. +üm+ġa. 10a/13, 10a/13, 42b/10, 64b/11, 85b/14.

k. +ümiz+ġa. 68b/18.

k. +üm+ni. 85a/18, 90b/8.

k. +üm+niŋ. 82b/3.

k. +üŋ. 21b/11, 22a/17, 55b/9, 86a/3.

k. +üŋ+de. 73b/4.

k. +üŋ+ġa. 29b/13.

k. +ü+ni. 12a/3, 21a/18.

k. +üŋiz. 49b/1.

k. +üŋ+ler+ni. 47b/9, 53b/15.

k. +üŋ+ni. 11b/1, 53b/8, 56b/5, 80b/7, 85b/14.

k. +ni ḳıl-ıp. 4a/6.

k. üz-ġıl. 60a/12.

könüş- *Anlaşmak.*

k. -üp. 53a/7.

köp *Çok.*

k. 2b/1, 6a/5, 7b/18, 8a/8, 15b/2, 16a/11, 17a/17, 18a/1, 24a/1, 25a/3, 25b/11, 27a/9, 32b/1, 33a/13, 33b/2, 34a/10, 35a/1, 36b/11, 36b/12, 37b/17, 43a/3, 43a/8, 43a/9, 43a/13, 51b/5, 51b/14, 54a/3, 59a/4, 59a/13, 64b/1, 65b/15, 67a/4, 73a/3, 73b/7, 77a/7, 78a/1, 80a/1, 82a/13, 82b/2, 91a/15, 91b/18, 94a/6, 96a/18, 97b/9, 97b/14, 98a/2.

k. +dür. 13b/4, 58a/17, 73a/9, 73a/12, 93a/10, 95b/17, 97a/12.

k. +i+ni. 50b/1.

köpraḳ *Çokça, daha fazla.*

k. 59b/16.

kör- *Görmek.*

k. 70b/3.

k. -di. 8a/15, 10b/11, 11b/16, 12b/9, 13a/12, 15a/1, 22a/15, 22b/13, 50a/16, 51a/5, 52a/6, 63a/14, 69b/10, 69b/12, 82b/10, 88a/15, 88a/18, 90a/16, 91a/3, 91a/5, 93a/15, 95b/11, 97a/15, 97a/16, 98b/12.

k. -di-ler. 4b/2, 10b/10, 21a/16, 22a/19, 26a/15, 26a/16, 27a/7, 36b/9, 37a/4, 41a/8, 43b/6, 43b/10, 43b/18, 44b/11, 48b/1, 48b/8, 49a/4, 49b/3, 53b/18, 55a/17, 58a/16, 61a/17, 74a/13, 78a/4, 78a/6, 79b/10, 81b/1, 81b/2, 83a/11, 88a/16, 88b/13, 89a/8, 89b/12, 90b/4, 90b/14, 92a/13.

k. -dü. 98b/13.

k. -dü-m. 5b/7, 5b/9, 6a/7, 7b/17, 8b/8, 10a/13, 10a/19, 10b/2, 13b/19, 15b/2, 17b/1, 23b/18, 28a/18, 28b/7, 34a/14, 63b/1,

65a/9, 65b/8, 65b/9, 65b/10, 65b/10, 69a/11, 84b/7, 99a/6, 99b/15, 99b/18.

k. -dü-ŋ. 7b/13, 13b/15, 15b/2, 28b/17, 63b/1, 70a/12.

k. -dü-ŋler. 77b/12.

k. -e. 86b/12.

k. -e+dür-min. 46b/13.

k. -er. 1b/12, 6a/9, 9b/17, 12b/6, 24a/3, 45a/16, 45b/1, 52b/15, 61a/1, 77b/12, 92b/2.

k. -er-ler. 39a/6.

k. -er-min. 7a/6, 17b/16, 27a/9, 46b/8, 59a/6.

k. -er-sin. 7a/4, 7a/5, 7a/6, 7a/7, 13a/19, 24a/4, 67b/11, 76b/7.

k. -eyin. 86b/12.

k. -geli. 12a/12, 15a/12.

k. -gen. 10a/9, 10b/11, 40a/20, 44b/18, 45a/2, 61a/9, 61b/7, 76b/16, 96b/16.

k. -gen+de. 54a/9.

k. -gen+dür-min. 36a/13.

k. -gen+dür-miz. 24b/2, 24b/4.

k. -gen+i+din. 52a/6.

k. -gen+im. 23b/18.

k. -gen+i+ni. 40b/14.

k. -gen+ni. 45a/13.

k. -gey-ler. 78a/10, 78a/16, 83b/9.

k. -gey-min. 14b/19, 67b/8.

k. -gey-miz. 11b/13, 39a/7.

k. -gey-sin. 15a/7.

k. -gil. 5b/13, 75b/9, 76b/8, 91a/9.

k. -me-di. 69b/12, 70a/4, 75a/2.

k. -me-di-ler. 1b/7, 4a/19, 35a/15, 37a/3, 49b/13.

k. -me-di-m. 4b/15, 24a/2, 38a/13, 59a/10.

k. -me-di-ŋ. 86b/13.

k. -me-dü-k. 39b/1, 67a/17.

k. -me-dü-ŋ. 75b/7.

k. -me-gen. 10a/8, 16b/5, 74b/12, 78a/2.

k. -me-gey. 1b/9.

k. -me-gey-ler. 18a/2.

k. -me-günçe. 43b/9.

k. -mes. 1b/11, 6a/15, 70a/4, 74b/1.

k. -me-se. 74a/18.

k. -mes-min. 5a/1, 9a/17, 54b/4, 69b/13, 71a/17.

k. -mes-sin. 19b/19.

k. -mes-siz. 45a/13.

k. -me-y. 62a/19.

k. -me-y+dür-miz. 68a/3.

k. -me-y+sin. 75b/5.

k. -me-y+sizler. 45a/15.

k. -miş. 78b/9.

k. -se. 7a/1, 67a/1, 70a/5.

k. -se-ler. 24b/12, 30a/5, 51b/10.

k. -se-m. 65a/2.

k. -se-ŋ. 6b/6, 56a/12.

k. -üŋ. 48a/13.

k. -üŋler. 71b/14.

k. -üp. 4b/14, 12a/16, 12a/17, 13b/4, 37b/19, 38a/18, 38b/3, 40b/12, 40b/13, 41a/5, 45b/1, 53b/7, 53b/11, 59b/12, 65a/7, 65a/11, 66a/16, 69a/9, 69b/12, 74a/13, 74a/15, 74a/19, 74b/13, 83b/1, 83b/15, 88a/18, 88b/16, 96a/4, 96a/18, 99b/16.

k. -üpdür-min. 14b/16, 38b/8, 65b/9, 66b/12.

k. -ür-sin. 24b/1, 32a/6.

k. -e al-mas-sin. 63a/2.

kördüz- *Göstermek.*

k. -di-ler. 79b/18.

körgüz- *Göstermek.*

k. -di. 37b/17, 55a/4, 86b/16.

k. -di-ler. 25b/6, 40a/6, 49a/17, 73b/18, 73b/19, 74a/12, 79b/9, 79b/17.

k. -gey. 26b/1, 38b/9.

k. -gey-ler. 50b/3, 53a/6, 77a/11.

k. -gey-miz. 49a/13, 67b/4.

k. -me-gil. 20b/12.

k. -me-sün. 50b/8.

k. -üŋler. 40b/18.

k. -üp. 16a/9, 26a/2, 34b/7, 44b/8, 46a/14, 60a/19, 77b/9.

k. -üpdür. 87b/5.

k. -ür. 72b/14, 72a/16, 84a/18, 87a/9.

k. -ür-sin. 24a/5, 43b/2, 44b/8.

körgüzmek *bk. Körgüz-*.

k. 2b/8.

körmek *bk. Kör-*

k. 2a/1, 16b/14, 78a/13, 91b/13.

k. +ġa. 63a/16.

k. +i. 10b/11.

körset- *Göstermek.*

k. 8a/9, 23a/12, 74b/16, 84a/17, 84a/17.

k. -di. 74b/18.

k. -en. 67a/7.

k. -gey. 78b/2, 79a/16.

k. -i. 24b/18.

k. -ip. 21a/18, 74b/12, 91a/10.

k. -ir. 16a/13.

k. -ti-ler. 10a/4, 73b/1, 74b/19, 77a/15.

k. -ti-m. 74a/4.

k. -üŋler. 48a/12.

k. -ür-min. 67b/11, 74a/5.

körün- *Görünmek.*

k. -di. 2a/12, 4a/7, 37b/3, 73a/6, 73b/4, 74a/4, 78b/9.

k. -gey. 74a/14, 79a/17.

k. -me-di-ġay. 94b/19.

k. -me-di-ler. 9b/11.

k. -mes. 87a/4, 96b/16.

k. -üp. 10b/6, 45a/15.

k. -ür. 1b/14, 2a/5, 3a/10, 9b/16, 22b/4, 47b/13.

körüşlıġ *Görüşlü.*

k. 100a/11.

köşk *Köşk.*

k. 67b/15, 68a/5.

köşt *Vücut, post.*

k. 28a/11, 29b/8.

köter- *Kaldırmak.*

k. -di. 8a/2, 42b/12, 46a/18, 69a/5, 75a/6, 92b/19.

k. -di-ler. 23a/10, 42b/2, 47a/1.

k. -ġıl. 42b/3.

k. -gil. 78b/5, 98b/4.

k. -ip. 4b/1, 4b/12, 11a/15, 42a/17, 43b/10, 52a/1, 61a/3, 69a/8, 82b/6, 86b/16, 92b/14, 95a/12.

k. -ipdür-ler. 31a/9.

k. -me-di. 54b/12.

k. -se. 97a/1.

k. -ür. 4a/2, 94a/19.

k. -ür-miz. 97a/11.

köteriklik *Kaldırmalık.*

k. 69a/8.

kötermek *bk. Köter-*

k. 3a/7.

k. +de. 7a/12.

köy *Köy.*

k. +i+ni. 87a/3.

k. +ümiz+ni. 22b/7.

köy- *Yakmak.*

k. -ġan. 82a/13.

köydür- *Yaktırmak.*

k. -di. 62a/7.

köz *Göz.*

k. 10b/10, 10b/12, 10b/12, 18b/12, 41a/19, 44a/7, 72a/2, 80a/14, 91a/11, 94b/12, 95a/2, 95b/19, 96a/5, 96b/8.

k. +din. 36a/3, 71b/15.

k. +i. 17a/12, 26a/10, 32a/11, 39b/8, 49a/3, 70a/6, 75b/10, 88b/16, 98a/10, 100a/5, 100a/18.

k. +i+din. 7a/1, 83b/5.

k. +i+ġa. 29b/11, 49a/15, 54a/15, 62a/5, 69b/11, 91a/9.

k. +i+ni. 51b/15, 94b/3, 96a/5.

k. +ler+i. 4b/9, 7b/19, 17b/15, 42b/13, 73a/13, 98a/8.

k. +ler+i+din. 83a/6, 98b/14.

k. +ler+i+ġa. 22a/15.

k. +ler+im. 36a/2.

k. +ler+i+ni. 70a/4, 92a/12.

k. +niŋ. 96a/3.

k. +üm. 40b/1, 82b/8, 99a/5.

k. +üm+din. 6a/4, 6a/11.

k. +üm+ni. 42b/10, 85b/17.

k. +ü+ni. 12a/16.

k. +üŋ+ni. 55b/5, 56b/5.

köz- *Görmek.*

k. -gil. 86b/13.

közle- *Gözlemek.*

k. -di-ler. 62a/19.

k. -p. 52b/17.

közlıġ *Gözlü.*

k. 100a/7.

közlik *bk. Közlıġ.*

k. 47b/16.

közlük *bk. Közlıġ.*

k. 29a/2, 45b/1.

ḳubbe *Gökyüzü.*

ḳ. +si. 100a/10.

ḳucaġ *Kuçak.*

ḳ. +ı+da. 7a/6, 46b/8.

ḳucaḳ *bk. Ḳucaġ.*

ḳ. 83a/7.

ḳ. +ı+ġa. 48b/13, 65b/10.

ḳ. +lar+ı+ġa. 43b/11.

ḳuç- *Kucaklamak.*

ḳ. -up. 48b/9.

kūçe *Dar sokak, ince yol, sokak.*

k. +ler+de. 68a/4.

k. +niŋ. 54a/4.

k. +si+n. 31b/12.

ḳuçḳaç *kucak.*

ḳ. +ġa. 86b/2.

ḳ. +lar. 86b/3.

ḳuddūs *Düşünülebilecek bütün noksan sıfatlarından münezzeh.*

ḳ. 6b/8, 6b/8, 8a/3, 8a/3, 8a/15, 8a/15, 61b/11, 61b/11.

kūdek *Çocuk.*

k. 32b/8, 49a/9.

k. +i. 38a/12.

k. +ler+din. 15b/17.

k. +ler+i+ni. 90a/7.

kūdeklik *Çocukluk.*

k. +din. 36b/6.

ḳudret *Kuvvet, güç, takat, iktidar.*

ḳ. 22a/15, 24a/5, 63a/19, 75b/6, 75b/16, 83b/11, 86b/17, 87a/3, 92b/17, 96a/6, 96a/12, 96a/15, 96a/19, 96b/11.

ḳ. +i. 6a/16, 14a/15, 22a/12, 25b/8, 36a/11, 42a/6, 47b/12, 64a/11, 84a/16, 86b/16, 96a/6, 96a/9, 96a/11.

ḳ. +i+de. 68a/9.

ḳ. +i+ġa. 94b/3, 96b/18.

ḳ. +im. 10a/17, 84b/3.

ḳ. +iŋ. 42a/8, 64a/2.

ḳ. +i+niŋ. 93b/6.

ḳudretlıġ *Güçlü, kuvvetli.*

ḳ. +dur. 68b/13.

ḳuds *Mukaddes ve mübarek olma, mukaddeslik, kutsallık.*

ḳ. 2a/10, 42b/8, 86b/17, 95b/6, 98b/2.

ḳudsī *Mukaddes, kutsal.*

ḳ. 86a/12.

ḳudsu'llāh *Kutsal olan Allah.*

ḳ. 97a/12, 97a/13.

ḳuduḳ *Kuyu.*

ḳ. +ġa. 27b/7.

ḳufl *Kilit.*

ḳ. +ı+nı. 98a/17.

ḳul *Allah tarafından yaratılmış olan insan.*

ḳ. 12a/11, 29a/2, 61a/18, 61b/7, 61b/12.

ḳ. +dur-min. 61b/4.

ḳ. +ı. 27b/17, 37a/9, 84a/10.

ḳ. +ı+dur. 91b/1.

ḳ. +ı+ġa. 54b/4.

ḳ. +ı+nı. 37a/8.

ḳ. +lar+dın. 12a/12.

ḳ. +lar+ı. 61a/18.

ḳ. +lar+ıŋ. 88b/1.

ḳ. +nı. 28b/16, 29a/4.

ḳ. +nıŋ. 29a/5.

ḳ. +nuŋ. 99b/19.

ḳ. +um+dur. 28b/17.

ḳ. bol-ġay. 15a/10.

ḳ. bolmaḳ+nı. 12a/18.

ḳula- *?*

ḳ. -ġan+dın. 18b/12.

ḳulaġ *Kulak.*

ḳ. +ı+ġa. 93a/1.

ḳ. +ım+ġa. 64b/9, 65a/1.

ḳ. +ı+nı. 4a/3.

ḳ. +ıŋlar+ġa. 10a/12.

ḳulaḳ *bk. Ḳulaġ.*

ḳ. 18b/1, 18b/9, 18b/10, 19a/15, 62a/9, 62a/16, 83a/14, 96b/9.

ḳ. +ı. 17b/1.

ḳ. +ı+ġa. 30b/16, 31b/5, 47b/8, 50b/1, 88a/6, 89b/5, 93a/4.

ḳ. +ım. 8a/2.

ḳ. +ım+dın. 83a/14.

ḳ. +ım+ġa. 9a/17, 99a/5.

ḳ. +ı+nı. 56b/6.

ḳ. +ıŋlar+ġa. 20a/18.

ḳ. +lar+ı. 99b/19.

ḳ. +lar+ı+ġa. 99b/19.

ḳ. +ı+ġa kil-di. 73a/15.

ḳ. +ım+ġa kil-di. 91a/18.

ḳ. sal-mas-min. 36a/19.

ḳulaḳ tiŋşe- *Kulak vermek.*

ḳ. -sa-ḳ. 18b/9.

ḳ. -se. 18b/10.

ḳul-ı rabbānī *Allah'ın kulu.*

ḳ. 4a/4.

ḳullıġ *Kulluk.*

ḳ. +ı. 49a/12.

ḳulluġ *bk. Ḳullıġ.*

ḳ. +ı+nı. 14a/16.

ḳulluḳ *bk. Ḳullıġ.*

ḳ. 3b/19.

ḳ. +ı+ġa. 12b/16, 35b/9.

ḳ. ḳıl-ġay. 24a/12.

ḳ. ḳ.-ġay. 46b/13.

ḳum *Kum.*

ḳ. +ı+dın. 4b/18.

ḳ. +lar+nı. 28a/7, 29a/10.

ḳumār *Para karşılığı ve para kazanmak için oynanan oyun.*

ḳ. 35b/11.

ḳumārḫāne *Kumar oynanan yer.*

ḳ. +si+niŋ. 87b/9.

ḳumāş *Kumaş.*

ḳ. +ı+nı. 87a/15, 91b/5.

ḳumrı *Kumru.*

ḳ. +lar. 75b/12.

ḳur *Defa, kere.*

ḳ. 5b/15.

ḳur- *Kurmak.*

ḳ. -dı. 64a/16.

ḳ. -up. 4a/7, 27a/16, 51a/4.

ḳur'ān *Kur'an-ı Kerim.*

ḳ. 7a/11, 9a/6, 9a/6, 9a/9, 9a/12, 9a/14, 19a/5, 21b/6, 25a/13, 30b/18, 38a/15, 46a/10, 62a/9, 62b/9, 62b/16, 64b/10, 67b/7, 71b/11, 74a/4, 89a/4, 90b/12, 95a/7.

ḳ. +da. 70b/9.

ḳ. +ġa. 62a/15, 70a/19.

ḳ. +ım. 25a/7.

ḳ. +nı. 5a/10, 42b/19, 62a/17.

ḳ. +nıŋ. 70b/1, 70b/4, 93b/7, 93b/8, 97a/19, 97b/2.

ḳurb *Yakınlık.*

ḳ. 3b/10, 76b/8, 76b/15, 86a/5, 86a/5, 86a/14, 86a/15.

ḳ. +nı. 86a/15.

ḳ. +nıŋ. 89b/9.

ḳurbān *Kurban.*

ḳ. ḳıl-dı-lar. 18b/13.

ḳ. ḳılmaḳ+dın. 18b/16.

ḳurbānlıġ *Kurban edilmeye uygun, kurban edilmek üzere ayrılmış (hayvan).*

ḳ. 32b/15.

ḳurbet *Yakınlık, Allah'a yakınlık.*

ḳ. 3b/18, 78a/10, 84b/7.

ḳureyşlıġ *Kureyşli.*

ḳ. 45a/15.

ḳ. +lar+dın. 21b/2.

ḳurı- *Kurumak.*

ḳ. -dı. 40a/15.

ḳurrā' *Kur'an-ı Kerim'i usulüne uygun şekilde okuyan hafızlar*

ḳ. 11b/3.

ḳursaḳ *Kursak.*

ḳ. 96b/1, 96b/4.

ḳ. +ı. 54b/10, 77a/17.

ḳ. +ı+da. 14b/18.

ḳ. +ı+da+ki. 54a/16.

ḳ. +ı+ġa. 28a/7, 54a/15.

ḳ. +ım+nı. 14b/19.

ḳ. +ıŋ+nı. 14b/15.

ḳ. +lar+ı+ġa. 40a/15.

ḳurşa- *Kuşatmak.*

ḳ. -p. 5b/11.

ḳurt *Kurt.*

ḳ. 53a/19.

ḳ. sal-dı. 53b/13.

ḳuru- *Kurumak.*

ḳ. -dı. 51a/13, 69a/8, 69a/11.

ḳ. -sa. 95a/11.

ḳuruḳ *Kuru.*

ḳ. 9a/2.

ḳurut- *Kurutmak.*

ḳ. -ur. 89a/11.

ḳuş *Kuş.*

ḳ. 47b/17, 65b/9, 65b/13, 86a/9, 86b/10, 95a/10, 95a/11.

ḳ. +ı. 88b/16, 90a/1.

ḳ. +ı+nı. 96b/2.

ḳ. +ı+nıŋ. 95b/3.

ḳ. +lar. 92b/12.

ḳ. +nıŋ. 95a/10.

ḳ. +u+nı. 86b/8.

kūşe *Köşe.*

k. 3b/9.

k. +de. 18b/1, 24a/2, 98b/13.

k. +ni. 77a/16.

k. +si+de. 75b/19, 85a/10, 92a/3, 92b/4.

k. +si+din. 53a/13, 89a/5, 96b/1.

k. +si+ġa. 48a/1, 92b/6.

k. +si+ni. 26a/2, 98a/11, 98a/15.

kūşe-nişīn *Bir köşeye çekilmiş, insanlardan uzaklaşmış, münzevi.*

k. +ler+i. 91a/8.

kūşe-nişīnlıḳ *İnsanlardan uzaklaşma hâli.*

k. 2a/13.

ḳuş-ḫāne *Kuş evi.*

k. +si+ġa. 95a/13.

kūşiş *Çalışma, uğraşma, çabalama.*

k. 3a/3.

k. +niŋ. 55b/19.

k. ḳıl-ġay-miz. 49a/13.

k. ḳ.-ma-sıŋ. 22a/8.

ḳut- *Gözetmek.*

ḳ. -gey-ler. 23b/19.

ḳuṭb *Merkez.*

ḳ. 100a/7.

ḳutḳar- *Kurtarmak.*

ḳ. 21a/9.

ḳ. -a. 21a/11.

ḳ. -dı. 47b/11.

ḳ. -dı-lar. 34a/10, 49a/17.

ḳ. -dı-m. 39b/5.

ḳ. -ġay. 42a/13.

ḳ. -ġay-min. 42a/18, 69a/1.

ḳ. -ıŋlar. 49a/16.

ḳutḳur- *bk. Ḳutḳar-*

ḳ. -sa-ŋ. 22a/8.

ḳutḳurmaḳ *bk. Ḳutḳar-*

ḳ. +ġa. 9b/6.

ḳutul- *Kurtulmak.*

ḳ. -ġu-m. 9a/1.

ḳ. -mas-sizler. 25b/10.

ḳ. -up. 28a/9.

ḳutulmaġlıġ *Kurtarılma durumu.*

ḳ. 44b/4.

ḳuvvet *Güç, kuvvet.*

ḳ. 2a/7, 11a/19, 15b/8, 20a/14, 20b/17, 24a/5, 38b/10, 42a/8, 42b/10, 44a/1, 48b/11, 50a/17, 80a/17, 96a/6, 96b/12.

ḳ. +e. 42a/16.

ḳ. +i. 4b/11, 42a/19, 96b/10, 96b/11, 97a/2.

ḳ. +i+din. 32b/13.

ḳ. +i+ġa. 84a/15.

ḳ. +ler+i. 50a/19.

ḳ. bol-mas. 61a/16.

ḳuvvetlıġ *Güçlü, kuvvetli olma durumu.*

ḳ. 46a/11.

kūy *Köy, mahalle, semt.*

k. 31b/12.

k. +ı+dın. 9a/3.

k. +ı+ġa. 98b/16.

k. +ı+nı. 62a/12.

k. +i+ġa. 72b/16.

k. +i+ni. 75a/9.

k. +uŋ+lar+nı. 62a/12.

k. ḳıl-ıp. 87a/4.

ḳuyaş *Güneş.*

ḳ. 100a/14.

ḳuyı *Kuyu.*

ḳ. +sı+dın. 28b/13.

ḳ. +sı+ġa. 28b/14.

ḳuyruġ *Kuyruk.*

ḳ. +ı. 100a/1, 100a/4.

küç *Güç.*

k. +i. 4b/11, 29b/17.

k. +i+ler+din. 49b/11.

k. +ler+ni. 67a/6.

küffār *Kafirler.*

k. +lar. 84b/16.

k. +nıŋ. 26a/10.

küfr *Allah'ın varlığını, birliğini kabul etmeme, dinin esaslarına inanmama.*

k. 21b/13, 40a/2, 46b/4, 52a/13, 56b/15, 57b/8, 90b/3.

k. +din. 46a/12.

k. +dür. 94b/8.

k. +i. 57b/11.

k. +i+ġa. 29b/13, 57b/9.

k. +niŋ. 57b/12.

k. kiltür-se. 29b/17.

küfr-i ʻinād *İnancından vazgeçmeme, direnme.*

ḳ. 57b/8, 57b/10.

küfr-i inkār *Allah'ın varlığını, birliğini kabul etmeme.*

k. 57b/8, 57b/8.

küfr-i nifāḳ *İki yüzlülük, münafıklık durumu içinde olma.*

k. 57b/8, 57b/9.

küḥl *Sürme.*

k. 20a/17.

kül *Kül.*

k. ḳıl-dı. 37a/1.

kül- *Gülmek.*

k. -di-ler. 58a/8.

k. -er-sin. 29a/4.

k. -gü. 27b/1.

külāh *Külah.*

k. 90b/17.

k. +ı+nı. 90a/17, 98a/12.

külāhlıġ *Külaha sahip olma.*

k. 87b/8.

külbe *Kulübe.*

k. +m. 90b/8.

k. +m+ġa. 88b/17.

k. +si. 39a/7.

k. +si+ġa. 3a/18.

k. +si+ni. 2b/11.

külfet *Sıkıntı, zahmet, meşakkat, yorgunluk.*

k. 22b/18, 25b/2, 40a/10, 43a/16, 43b/1, 51b/5, 60a/6, 60b/4, 68a/16.

k. +ler. 19b/5.

k. +ler+,ġa. 32a/12.

k. ḳıl-ur+ġa. 46a/10.

k. ḳ.-ur+ġa. 60a/15, 60b/14.

küllāb *Çengel şeklinde cerrah aleti.*

k. +nı. 67b/16.

küllī *Bütünü, tamamı.*

k. 36b/8, 88a/2, 99b/2, 99b/2.

k. bol-ġan. 11b/11.

külliyet *Külli olma durumu ve niteliği, bütünlük.*

k. +dür. 17b/4.

külüş- *Gülüşmek.*

k. -üp. 20a/19.

kümüş *Gümüş.*

k. 29a/3, 44a/7, 87b/8, 87b/15, 89b/15, 100a/4, 100a/13.

k. +din. 5b/3, 68a/5.

k. +ler+i+din. 87a/1.

kün *Gün.*

k. 2a/16, 4b/12, 10a/8, 10a/14, 11b/16, 12b/5, 12b/8, 13a/11,

14b/8, 16b/3, 17a/6, 17b/10, 18b/2, 18b/3, 20b/8, 23b/16, 23b/17, 23b/18, 23b/18, 24a/14, 25a/6, 25a/17, 25b/14, 25b/15, 27a/15, 28a/4, 28a/12, 28b/4, 28b/12, 29a/10, 31b/17, 31b/17, 32a/10, 34a/11, 36b/14, 37b/16, 38b/1, 39a/19, 39a/19, 41a/7, 43a/1, 43a/11, 43a/19, 43b/16, 43b/16, 43b/17, 45a/13, 45a/19, 45b/19, 49b/1, 49b/12, 49b/12, 51b/7, 53a/7, 53a/12, 54a/13, 54b/19, 56a/3, 57a/4, 57b/14, 59a/5, 59a/14, 59b/8, 59b/19, 60b/2, 62a/1, 63b/8, 64a/16, 64b/10, 65a/1, 66a/19, 67a/3, 67a/5, 67a/12, 70a/8, 70b/12, 71a/15, 71b/14, 72a/7, 74a/19, 81b/9, 84b/14, 85a/2, 85a/16, 87b/8, 87b/11, 88b/15, 89b/3, 89b/3, 91b/3, 94a/4, 97a/9, 97a/10, 97a/15.

k. +de. 32b/18, 43a/19.

k. +din. 11b/9, 21a/17, 26a/15, 32a/19, 50a/16, 56a/3, 64a/10, 82a/6.

k. +ġa. 26a/15, 32a/19, 42b/14, 50a/17, 56a/3.

k. +ge. 21a/17, 50a/13, 87b/13.

k. +ġı. 69a/4.

k. +i. 1b/15, 4a/16, 4a/18, 12a/8, 12a/9, 16a/16, 32b/7, 48b/19, 50a/14, 55b/2, 55b/9, 56b/3, 57b/6, 65b/3, 66b/9, 67a/2, 67a/4, 69b/5, 74b/1, 76b/11, 79b/17, 86a/1, 92a/7.

k. +i+din. 23b/16.

k. +i+ni. 90b/8.

k. +ler+de. 43a/10.

k. +ler+i. 51b/8, 87a/15, 95a/18.

k. +ler+i+de. 15a/9, 57b/16.

k. +ler+ni. 43a/1.

k. +ni. 11b/9, 22a/12, 41a/8, 42a/14, 73b/18, 97a/9.

k. bol-ġay. 8b/14.

künāh *Günah.*

k. +lar+dın. 35b/11.

künbed *Kubbe.*

k. -de. 86b/18.

künbend *Kubbe.*

k. 87a/4.

k. +din. 87a/11.

künbet *bk. Künbet.*

k. 32b/14.

kündüz *Gündüz.*

k. 1b/5, 2a/13, 12a/4, 28b/4, 41a/2, 42b/12, 52b/4, 64a/16, 64a/16, 73b/16, 84a/12, 84b/8, 94a/6.

k. +de. 96a/7.

k. +din. 93b/14.

k. +ġa. 52b/10, 91b/4.

k. +ni. 52b/10, 91b/4, 93b/15.

k. +niŋ. 92b/15.

k. bol-sa. 92b/1.

kündüzlük *Gündüz olma durumu.*

k. 61b/16.

küneh-kār *Günahkar.*

k. +lar+nı. 77b/12.

künekün *Günden güne.*

k. 27b/12.

küneş *Güneş.*

k. 41a/12.

küŋre *Kubbenin en yüksek yeri.*

k. +ler+i. 89a/1.

k. +si+ġa. 97a/1.

kürān *Sarı ile doru arasında at rengi.*

k. 86b/19.

kürsī *Taht.*

k. 8b/8, 75b/9, 79a/7, 98b/1.

kürsī-yi ‘arş *Yüksek, yüce makam.*

k. 89b/19.

kürz *Çan.*

k. 16b/2.

küstāḫlıḳ *Küstah olma durumu.*

k. 59b/16, 85b/18.

küstāḫlik *bk. Küstāḫlıḳ.*

k. +i+din. 60a/18.

küşādlıġ *açılma durumu.*

k. +ı+dın. 94b/2.

küşāyiş *Açılma, ferahlama, açıklık, ferahlık.*

k. 39a/12, 39a/13, 74a/8.

küşt *Kebap, et.*

k. 19b/11, 29a/11, 82a/1.

k. sal-ġıl. 19b/7.

küşte *Öldürülmüş, ceset.*

k. 28a/6.

k. +si+ni. 6a/2.

küydür- *Yakmak.*

k. -di. 37a/1.

k. -dü-m. 65b/5.

k. -üp. 95b/1.

lā-cerem *Şüphesiz.*

l. 33b/7, 76b/16, 77a/14, 77b/14, 91b/19.

lāciverdī *Lacivert renginde.*

l. 62a/4, 75b/6.

lafẓ *Ağızdan çıkan veya yazılan söz.*

l. 70a/1.

l. +da. 58a/12.

lafẓ-ı müfred *Tek bir söz.*

l. 18b/8.

lafẓ-ı şāmil *Sözü içine alan, kaplayan, kapsayan.*

l. 16a/7.

laḥẓa *Zamanın göz açıp kapayıncaya kadar geçen en kısa parçası, an.*

l. 12a/18, 24b/6, 78b/10, 80a/12, 85b/17, 98a/10.

l. +da. 95a/3, 96a/8, 96a/13.

laḳablıġ *Takma ad.*

l. 87a/13.

la'l *Parlak kırmızı renk.*

l. 90a/1, 90a/5.

lāl *Dilsiz.*

l. 88b/16.

l. bol-up. 56b/6.

lāle *Lale.*

l. 75b/4.

lāle-zār *Lale gibi inleyen.*

l. 75b/8.

lā-mekān *Mekansız.*

l. 2b/16.

la'net *Karşıdakinin af ve merhametten mahrum kalmasını dileme, beddua etme, ilenç, kargıma.*

l. 25a/12, 38a/8.

l. +ġa. 29b/16.

l. bol-ġan+ı. 25a/12.

l. oḳı-dı-lar. 54a/1.

lā-reyb *Şüphesiz.*

l. 4a/9, 93a/2.

laṭīf *Zevk ve ruh okşayıcı ince bir güzelliğe sahip olan, hoş, nazik, yumuşak.*

l. 24b/11, 76b/11, 87a/1, 94b/15, 96a/1, 96a/12.

l. +dür. 57a/16.

laṭīfe *Güldürmek, eğlendirmek amacıyle söylenen güzel ve nükteli söz veya hikaye, şaka.*

l. 76b/17, 84a/13, 84b/1, 84b/16, 85a/7, 85a/14, 85b/19.

l. +ler. 78b/14.

l. +ler+i. 85a/15.

l. +ler+i+din. 84a/13.

laṭīflıġ *Latife yapma durumu.*

l. +ı. 78a/16.

laṭīfraḳ *Daha şakacı.*

l. +dur. 96a/2, 96a/5.

lāyıḳ *Uygun, yaraşır, münasip.*

l. 2b/6, 2b/16, 3b/2, 16b/4, 33a/15, 33b/19, 34a/2, 37b/14, 43a/7, 44b/1, 46b/13, 76b/9, 90a/6, 90b/10, 91a/17.

l. kör-me-di-ler. 76b/19.

lāyıḳraḳ *Uygun bir şekilde.*

l. 12b/19.

lā-zerre *En küçük parçası.*

l. +si+ni. 95b/5.

lāzım *Gerekli, lüzumlu.*

l. 18b/17, 32a/5, 48b/3, 53b/17, 79b/8, 87a/5.

l. +dur. 66a/3.

l. bol-sa. 64b/9.

l. kil-ür. 71a/5.

lāzıme *Gerekli olan şey, vecibe.*

l. +ler+i+dür. 10b/5.

l. +si. 82a/2.

l. +si+dür. 33a/17, 58a/13.

leāl *İnciler.*

l. +i. 94a/9.

leb *Dudak.*

l. +de. 97a/16.

l. +i+ġa. 11a/16.

l. +ler+i+niŋ. 78a/9.

l. +i+ġa kil-di-ler. 37a/4.

leçek *Beyaz tülbentten baş örtüsü.*

l. +i. 91b/14.

lenger *Bir yerde uzun süre kalan.*

l. +din. 95b/10.

lengerçi *Bir yerde uzun süre kalan, uzun uzun oturan (kimse).*

l. +si+dür. 90a/16.

lerze *Titreme.*

l. 6a/11, 11a/5, 25b/11.

l. +ġa. 48b/9.

leşker *Asker.*

l. 65b/7.

l. +i. 65b/7, 75a/18, 84a/16, 87a/8, 90a/18.

l. +i+de. 65b/14.

l. +i+din. 84a/2.

l. +i+dür. 84a/2.

l. +i+ġa. 65b/8, 83a/10.

l. +im. 87b/11.

l. +i+ni. 75a/14, 90a/4.

l. +i+niŋ. 75a/19, 84a/15, 87b/8.

let *Dayak.*

l. 51b/14.

leṭāfet *Hoşluk, güzellik, incelik.*

l. 89b/19, 91a/12.

leṭāfetlik *Güzellik.*

l. 94b/6.

lete *?*

l. +ni. 82a/14.

levāzım *Gerekli şeyler.*

l. +nıŋ. 16a/8.

levḥa *Üzerine yazı yazılabilecek ve resim yapılabilecek yassı düz nesne veya yüzey.*

l. 5a/9.

levḥ-i ḳalem *Levhayı yazan kalemdir.*

l. 75b/10.

l. +din. 79a/7.

levḥ-i maḥfūẓ *Allah'ın takdir ettiği, olmuş ve olacak bütün şeylerin üzerinde yazılı bulunduğu kabul edilen levha.*

l. 4a/9.

l. +dın. 9a/9.

levlāk *Sen olmasaydın anlamında kullanılan söz.*

l. 90a/11.

l. +niŋ. 14a/9.

lev-nevā *Ahenk, ses.*

l. +sı+nı. 88a/1.

Levvāme *Tasavvuftaki yedi mertebeden biri.*

e. 5a/9.

leyletü'l-bedr *Bedir savaşının olduğu gece.*

l. 92a/5.

lezīz *Tadı güzel olan, lezzetli, tatlı.*

l. 52b/9, 53a/10, 74b/10.

lezzet *Ağızla duyulan tat, çeşni.*

l. 29a/19, 94a/3.

l. +din. 96b/7.

l. +i. 84b/10, 96b/6.

libās *Elbise.*

l. 38b/2, 87a/17, 87a/18, 90b/15.

l. +ġa. 63b/1.

l. +ı+da. 92b/8.

l. +ı+n. 87a/14, 90b/5, 92a/2.

l. +ı+nı. 90a/7, 91a/9, 97a/14, 97b/4.

l. +lar. 53a/10, 65a/15, 65a/16, 74b/10.

libās-ı muḳaddes *Kutsal elbise.*

l. 98b/1.

līkin *Lakin.*

l. 3a/17, 13a/2, 35a/5, 36b/14, 44b/6, 67b/6, 76b/13.

livā *Bayrak.*

l. +sı+nı. 4a/1, 72b/8, 72b/9.

livā-yı ḥamd *Allah'ın sancağı.*

l. 79b/2, 79b/12.

luṭf *İyi muamele, iyilik, yumuşaklık, hoşluk.*

l. 29a/13, 33a/1, 33b/19, 45b/1, 61a/5, 79b/3, 85a/7, 86a/5, 86a/14, 92a/9, 92a/10.

lüṭf-ı 'ināyāt-ı 'aṭā *Cömertçe bağış yapan.*

l. 33b/14.

ma'āş *Yaşayış, dirlik.*

m. +ı. 67b/12.

m. +ı+dın. 64b/3.

m. +ı+ġa. 96b/13.

mā-āzār *İnciten şey.*

m. 69b/8.

ma'būd *Tapınılan varlık.*

m. 19a/13, 47a/14, 71a/8.

m. +ı. 71a/7.

m. +lar+ı. 71a/11.

m. +lar+ımız. 71a/2.

m. +lar+ı+nıŋ. 21b/4.

m. +um+dur. 90b/14.

m. +uŋız+lar. 44a/4.

m. +uŋız+lar+dur. 70b/16.

m. ḳıl-ma-ġay. 47a/13.

ma'būd-ı ber-ḥaḳḳ *Hak üzere olan tanrı.*

m. 41b/17, 41b/19.

m. +ġa. 20a/6.

m. +nıŋ. 35b/9.

mācerā *Sonu belirsiz tehlikeli ve heyecanlı yaşayış, sergüzeşt, serüven.*

m. 29b/3, 30b/8.

m. +nı. 60b/13.

m. +sı+nı. 40b/11.

mādāmī *Devam ettiği müddetçe.*

m. 58b/6.

mādāmīki *Değil mi ki.*

m. 59b/13.

māde *Kaynak.*

m. +si+ġa. 26b/12.

mādem *Değil mi ki.*

m. 95b/12.

ma'den *Cevher.*

m. +din. 75a/5.

mā-erġanūn *Çalgı türü.*

m. 100a/12.

ma'firet *Allah'ın lutuf ve merhamet ederek kullarının günahlarını affetmesi, bağışlaması.*

m. 57a/19.

m. +im. 74a/5.

maġfiret *bk. Ma'firet.*

m. 56b/17, 57a/5, 57a/7, 57a/11, 57b/12, 73b/11.

m. +i+ġa. 55b/17.

m. +i+ni. 73b/12.

m. ḳıl-dı. 5b/19.

m. ḳ.-ġay. 6a/2.

m. tile-r-min. 57a/4.

maġlūb *Yenilmiş olan.*

m. +dur. 24b/9.

maġni *Mani.*

m. +ler+i+niŋ. 89a/15.

m. +si+ġa. 18b/8.

maġrib *Güneşin battığı yer veya güneşin battığı yön.*

m. 74b/18, 87a/13, 91b/19, 98b/3, 98b/5.

m. +din. 95a/3.

m. +ġa. 4b/4, 4b/9, 5b/9, 47b/15, 48a/3, 62a/4, 62b/3, 79a/11, 95a/3, 100a/2.

m. +ġaça. 96a/12.

maḥal *Yer, mekan, mevki, durum.*

m. 48a/14, 76b/19, 90a/3, 91a/5, 96b/17.

m. +de. 2a/18, 2a/18, 25b/14, 33b/6, 45b/14, 46a/10, 51b/3, 51b/5, 52a/19, 53a/15, 56b/9, 72b/4, 75a/4, 79a/6, 92b/3, 92b/5, 99b/8.

m. +ġa. 46a/18, 46b/9, 90b/18.

m. +ı+ġa. 91b/9.

m. +i. 72b/9, 73a/19, 92b/10.

m. +i+de. 23a/15, 37a/18, 58b/19, 66b/1, 79a/5, 79a/9, 94b/9.

m. +ni. 7b/11.

m. bol-ġu. 80a/11.

maḥalle *Şehir, kasaba.*

m. +din. 51b/5.

m. +ġa. 51a/19, 51b/7.

maḥallī *Bir yere ait veya bir yere mahsus olan, yerli, yerel, yöresel.*

m. 75b/17, 89a/14, 93a/16.

m. +de. 37a/15, 38b/15, 49a/2, 56b/2.

m. +si+din. 68b/14.

mā-ḥażr *Hazır olan şey, hazır olarak bulunan şey, her ne varsa.*

m. +ġa. 88b/2.

m. +ıŋ. 90a/15, 90a/18.

m. +ıŋ+nı. 90b/9.

m. +lar+ı+n. 88b/19.

maḥbūb *Sevilen kimse, sevgili.*

m. 40b/11, 47b/19, 78b/1.

m. +ı. 92b/16.

m. +lar+ı. 77b/8.

m. +nıŋ 78a/19.

maḥbūb-ı cemāl *Güzel yüzlü sevgili.*

m. +i. 47b/13.

maḥbūbluḳ *Güzellik.*

m. 77b/6.

m. +ġa. 6a/4.

maḥbūbraḳ *Daha da güzel.*

m. 20b/3.

maḥcūb *Utanmış, sıkılmış, hicap etmiş (kimse).*

m. 79b/8.

maḥfil *Konuşup görüşmek, çeşitli konularda fikir alış verişinde bulunmak vb. amaçlar için bir araya gelinen yer, toplantı yeri.*

m. 88a/13.

maḥfūẓ *Saklanmış, gizlenmiş.*

m. +dın. 9a/10.

mah-ı tābān *Parlayan ay.*

m. 40b/1.

māhir *Usta, becerikli, eli işe yatkın, maharetli, marifetli (kimse).*

m. 26a/17, 82a/5.

m. +ler+i. 9a/7.

maḥlūḳ *Yaratılmışlar.*

m. 3a/15.

m. +ġa. 42b/18.

m. +lar. 2b/19.

m. +nı. 4b/15.

maḫlūḳāt *Yaratılmış olan şeyler.*

m. +nıŋ. 96a/15.

maḥmer *Kendinden geçme hâli.*

m. +i+de. 62a/6.

mahmil *Her yıl hac mevsiminde halife ve bazı islam hükümdarlarının kāfilelerle mekke ve medine'ye gönderdikleri hediye takımlarından her biri.*

m. 75a/17.

maḥrem *Başkalarından saklanan, başkaları tarafından görülmesi, bilinmesi, duyulması istenmeyen, gizli.*

m. 14a/13, 33a/16, 41b/2, 41b/4, 75b/11, 79a/15, 92b/16, 92b/19.

m. +i. 41b/2.

m. +ler+i+ni. 58a/1.

m. +ler+niŋ. 93a/5.

m. bol-updur. 77b/13.

m. +i bol-ġay. 14a/10.

maḥrūm *İstediğini elde edemeyen (kimse), nasipsiz.*

m. 51b/11, 52a/13, 59a/18, 75a/1.

m. +dur. 57b/12.

m. +nıŋ. 29a/9.

m. ḳıl-ma-sun. 66b/16.

maḥrūmluḳ *Nasipsizlik.*

m. +dın. 76b/5.

maḥsār *(Bir iyiliğe) erişmiş, erişen, kavuşmuş (kimse).*

m. 5a/18.

maḥṣūn *Sağlam, dayanıklı hale getirilmiş, tahkim edilmiş, müstahkem.*

m. +ı. 93b/7.

maḥṣūr *Sınırlanmış, sınırları belli edilmiş.*

m. bol-ġay-min.

m. 66b/9.

mahtāb *Mehtap.*

m. 5b/9.

maḥv *Yok etme, varlığına son verme.*

m. bol-dı. 3b/12.

m. ḳıl-sa. 95a/16.

maḥżar *Yüksek makam ve mevkide bulunan bir zatın yanı, katı, önü, huzur yeri, pişgah.*

m. +ıŋ+ġa. 89a/8.

m. +ı+nı. 89a/5.

m. +ıŋ+nı kiltür-gil. 89a/14.

maḥzūn *Üzüntülü.*

m. 82b/12.

mā'ide *Üzerine yiyecek ve içecekler konmuş, hazırlanmış sofra.*

m. +si+niŋ. 89a/6.

ma'īşet *Yaşamak için gerekli olan şeyler, geçim, dirlik.*

m. +i. 71b/13, 92a/2.

maḳ'ad *Oturulacak yer.*

m. +ı+ġa. 18b/11.

maḳāl *Söz, lakırdı, laf.*

m. +nıŋ. 51a/12.

maḳām *Durulacak yer, makam.*

m. 29b/4, 75b/6, 86a/4, 86a/17, 91b/15, 97a/4.

m. +da. 73a/10, 89b/2.

m. +da+ki. 73a/2.

m. +dın. 86a/6.

m. +ġa. 97a/5, 97a/17.

m. +ı. 86a/5, 86a/5, 87b/13, 95b/11.

m. +ı+da. 73b/16, 76b/15, 86a/5, 86a/5, 86a/13, 86a/14, 86a/14, 86a/15, 88a/16, 93a/1, 95b/10, 98a/9.

m. +ı+ġa. 76b/8, 77a/11, 79b/18, 94b/16.

m. +ı+nı. 86a/7.

m. +ı+nıŋ. 78a/14.

m. +lar. 86a/14.

m. +lar+nıŋ. 73a/2.

maḳām-ı ibrāhim *İbrahim'in makamı.*

m. +de. 38a/2.

maḳām-ı maḥmūd *Mahmud'un makamı.*

m. 79b/2.

m. +ġa. 73b/4, 73b/8.

maḳber *Mezar.*

m. 81a/8.

maḳbūl *Kabul edilen.*

m. 38b/12.

m. ḳıl-dı. 77b/5.

maḳhūr *Yenilgiye, bozguna uğramış, yenilmiş, mağlup olmuş.*

m. 83a/10.

m. ḳıl-ġay. 11b/2.

maḳṣad *İstenilen, kastedilen şey, niyet, amaç.*

m. 16a/10, 34a/6.

m. +ı. 87b/17.

m. +ı+ġa. 12b/18.

m. +lar+ġa. 77b/5.

maḳṣad-ı rişte *Kastedilen yol.*

m. +si+ni. 69a/6.

maḳṣūd *Söylenilmek, belirtilmek istenilen, kastedilen.*

m. 37a/10, 77b/14, 85b/8, 94a/13, 94a/19.

m. +dur. 77a/11.

m. +ġa. 30b/9, 77a/18.

m. +ıŋ. 26b/10.

m. +ı+nı. 96b/11.

m. +nı. 74b/13.

m. +uŋ. 67a/19.

m. +uŋlar. 83a/19, 83b/4.

maḳṣūd-ı aṣlī *Gerçekten kastedilen şey.*

m. 77a/15.

ma'ḳūl *Akla uygun, akla yatkın gelen, mantıki.*

m. 6b/6.

m. ḳıl-ġay-lar. 34a/7.

māl *Mal, mülk, servet.*

m. 16a/6, 18b/15, 25a/3, 55a/10, 59a/4, 59a/11, 67b/5, 70a/14, 83a/17.

m. +dur. 82a/15.

m. +ı. 26b/9, 27b/17, 51b/10.

m. +ımız. 23b/6.

m. +ımız+nı. 67a/19.

m. +ıŋ. 2b/5.

m. +ıŋ+ġa. 59a/7.

m. +ı+nı. 11b/10.

m. +lar+ı+nı. 40b/15, 93a/17.

m. +nı. 50a/11, 50a/11, 50a/15.

m. +nıŋ. 28b/9.

mālāmāl *Ağzına kadar dolu, dopdolu, lebalep.*

m. 78b/7.

māldār *Mal sahibi, varlıklı (kimse), zengin.*

m. 6b/15, 70b/7.

māl-i ḥāl *Durum, varlıkların bütünü.*

m. +ıŋ+nı. 68a/2.

ma'lūm *Herkes tarafından bilinen, öğrenilmiş olan (şey).*

m. 35a/2, 35b/8, 87a/5.

m. +dur. 22b/5.

m. bol-dı. 9a/14.

m. b.-dı. 58b/4, 70b/14.

m. b.-ġan. 92a/13.

m. b.-ġan+dın. 57a/11.

m. b.-ġay. 35a/6, 62b/3, 81b/19.

m. b.-ma-dı. 43a/18.

m. ḳıl-dı-lar. 22b/16.

m. ḳ.-ıp. 52a/8.

m. ḳ.-ma-ġunça. 43b/3.

m. ḳ.-sa-lar. 2a/15.

m. ḳılmaḳ+ı. 18b/17.

mama *Anne.*

m. +lar+ı+dın. 59a/14.

m. +nı. 59a/14.

ma'nā-yı 'itibār *İtibarlı söz.*

m. 75b/8.

mānend *Benzer.*

m. 100a/14.

m. +i. 24b/7, 58a/4, 74a/16.

mānend-i mār *Yılana benzeyen.*

m. 85b/3.

mānend-i ṣubḥ-dem *Sabah vaktine benzeyen.*

m. 1b/14.

mānendlıġ *Benzerlik.*

m. 100a/11.

maŋışlıġ *Benzeyen.*

m. 100a/7.

ma'nī *Kelime, söz, hareket, davranış vb.nin ifade ettiği şey.*

m. 3b/4, 25a/4, 47b/13, 85b/14, 89b/9, 94b/2, 96a/4.

m. +din. 3a/3, 3a/7, 14a/17, 21b/16, 51b/2, 71b/7, 98a/5.

m. +ġa. 9b/14, 87b/13.

m. +ler. 75b/11.

m. +ler+i. 94a/9.

m. +ler+i+ni. 93a/2.

m. +ni. 45b/12, 66a/2, 73b/14, 86a/18, 94b/11.

m. +si. 3b/4, 11a/3, 15b/10, 18a/1, 18b/11, 21a/7, 29a/3,

40b/4, 40b/8, 42a/18, 44b/2, 44b/13, 45a/10, 46b/12, 47a/9, 49b/9, 50a/7, 52a/18, 54b/1, 59a/3, 63b/7, 69b/15, 69b/17, 69b/18, 71a/6, 71b/8, 72b/18, 79b/1, 79b/12, 86b/11, 86b/12, 89b/8, 89b/9, 99a/8.

m. +si+din. 75b/3.

m. +si+ni. 89b/9.

māni' *Engel, yasak.*

m. 62b/2, 95a/8.

m. +ler. 63a/16.

m. bol-ur. 64a/7

manṣabb *Bir akarsuyun denize döküldüğü veya başka bir akarsu ile birleştiği yer, ağız, kavşak.*

m. +dın. 18b/5.

manṣıb *Devlet hizmetinde büyük memurluk, erişilmek istenen yüksek mevki, makam.*

m. +ı+da. 87a/19.

m. +ı+ġa. 87b/5.

m. +ı+nı. 96b/4.

manẓaralıġ *Manzaralı.*

m. 100a/6.

ma'reke *Savaş alanı, harp meydanı, cenk yeri.*

m. +si+de. 74a/7, 74a/19, 87a/15, 88b/9, 88b/18, 90b/1.

ma'rifet *Becerikli, hünerli.*

m. 63a/6, 86a/19, 92a/3, 99b/9.

m. +ġa. 84a/18.

m. +ler+ni. 96b/14.

ma'rifet-i esrār *Gizli olan şeyleri bilme.*

m. 94a/4.

ma'rūf *Herkes tarafından tanınan, tanınmış, ünlü, meşhur.*

m. 14a/13.

m. +dur. 5a/12, 35b/10, 79a/8.

m. +lar+ı. 56a/9.

m. bol-ġan+dın. 96b/17.

masḫar *Maskara.*

m. 39b/18.

masḫaralıḳ *Maskara olma durumu.*

m. +dın. 72a/7.

māsivā *Bir şeyin dışında kalan ve ondan başka olan her şey.*

m. 97b/3.

māsivāllah *Allah'ın zatı dışındaki bütün varlıklar.*

m. 3b/12.

maṣlaḥ *Fayda.*

m. +ı. 14b/2.

maṣlaḥat *İyi olan ve iyiliğe yol açan, hayır getiren, fayda sağlayan şey.*

m. 11b/13, 12a/1, 12a/1, 14a/11, 14b/6, 19b/6, 24b/1, 26a/16, 27a/9, 34b/17, 52b/3, 56a/6, 56a/12.

m. +ı. 53b/9, 65b/18.

m. +ı+ġa. 9a/10.

m. +ım. 27a/13.

m. +ı+n. 23a/13.

m. ḳıl-ıp. 37a/2.

maṣlaḥatçı *İyilik yapan (kimse).*

m. bol-dı. 36b/7.

maşrıḳ *Güneşin doğduğu yer veya yön, gün doğusu, doğu, şark.*

m. 87b/7, 98b/3.

m. +dın. 2b/10, 4b/4, 47b/15, 48a/3, 62a/3, 62b/3, 79a/11, 95a/3, 96a/11, 100a/2.

m. +ġa. 95a/3.

ma'şūḳ *Aşkla sevilen, aşık olunan kimse.*

m. 78a/18.

maṭla' *Güneş, ay ve yıldızların doğması.*

m. +ı+dın. 2b/9.

maṭlūb *İstenilen, aranılan, istek ve arzu duyulan, talep edilen şey.*

m. 47b/18.

m. bol-ġay. 34a/3.

māye-yi istirāḥat *Dinlenmenin özü.*

m. 93b/2.

māyil *Bir yana, bir tarafa doğru eğilmiş, meyletmiş.*

m. 34a/14, 98a/10.

māżallah'ü-l 'uḳūl *Akılları tanrı korusun anlamında kullanılan söz.*

m. 39a/12.

mażbūt *Zor kullanılarak ele geçirilmiş, zorla alıkonulmuş, zaptedilmiş.*

m. ḳıl-ur-min.

m. 88a/3.

mażmaża *Abdest alırken ağıza su alma, ağzı su ile çalkalama.*

m. 5b/14.

mażmūn *Kastedilen asıl mana, anlam, kavram, meal.*

m. +ı. 5a/17, 61a/4, 68b/3, 70b/1, 86b/6.

m. +ı+da. 68b/5.

m. +ı+dın. 53a/15, 53b/16.

ma'zūr *Mazereti olan, özrü bulunan.*

m. 37b/2.

m. bol-ġay-min. 22a/14.

mebādā *Olmaya ki, olmasın, sakın, zinhar.*

m. 36b/10, 56a/4, 60b/13, 63a/15, 63b/10, 64a/14, 82b/2, 83b/6, 85b/8, 85b/13.

meb'ūṣ *Gönderilmiş, gönderilen, yollanan.*

m. bol-dı-lar. 12a/9.

m. b.-ġu+sı+dur. 7b/4.

m. b.-mas+dın. 17a/16, 18b/1.

m. b.-sa. 14a/5.

m. b.-updur-min. 13a/2.

m. b.-ur. 1b/5.

m. b.-ġan bol-sa-ŋ. 13a/5.

mecāl *Güç, kuvvet, derman, takat.*

m. 51b/6, 71a/9, 71a/12, 74a/11, 74a/11, 96b/18.

m. +i. 26a/11, 27b/10, 43a/10, 46b/11.

m. +ler+i. 21b/8.

mecāzī *Mecazla ilgili olan.*

m. 74b/15, 79b/4.

mecel *Güç, kuvvet.*

m. 83a/9.

mechūl *Bilinmeyen, tanınmayan, belli olmayan.*

m. +ġa. 24b/10.

meclis *Bir konuyu konuşmak, görüşmek için yapılan toplantı.*

m. 4a/7, 20a/2, 27a/16, 35a/5, 43a/6, 51a/4, 64a/16.

m. +de. 31a/1, 50a/4, 58b/4, 70b/19, 77a/14.

m. +din. 31a/4, 36a/5, 77a/15.

m. +i. 70b/10.

m. +im. 87b/3.

m. +ler+i+ġa. 71a/16.

m. +si+de. 14a/18, 38a/10, 53a/6, 53a/8.

m. bol-dı. 35a/11.

m. ḳıl-ġıl. 37b/6.

m. ḳur-updur. 21a/3.

mecma' *Toplanılan yer, toplantı yeri.*

m. +ı+da. 30b/11.

mecmu'a *Bir araya getirilmiş, toplanmış, cemedilmiş.*

m. 88b/9.

m. +da. 39a/1.

mecrūḥ *İncinmiş, kırılmış.*

m. 11a/18, 40a/16, 43b/6, 60b/15, 61a/3, 86b/1.

mecūs *Ateşe tapan.*

m. 94b/1.

meded *Yardım.*

m. 24a/5, 51a/18.

m. +i. 58b/1.

m. +iŋ. 61a/16.

m. +ler+i+ġa. 22b/17.

m. bol-ur. 33a/5.

m. ḳıl-ġay. 34a/14.

m. ḳ.-ıŋ. 39a/10.

m. ḳ.-ıp. 34b/9.

meded-kār *Yardımcı, yardım eden.*

m. 13a/1, 41b/5, 53a/8.

m. +dur+miz. 31a/11.

m. +ı. 3a/17, 41b/1, 48a/5, 48a/7.

m. +ım. 87b/1.

m. bol-ġay-sizler. 20a/13.

m. b.-ġuçı. 72b/19.

m. b.-uŋlar. 20b/17.

m. b.-up. 96b/13.

m. bolmaḳ+da. 13b/1.

m. b.+dın. 20b/3.

m. bolmek. 33a/17.

meded-kārlıḳ *Yardım etme durumu.*

m. 20a/6.

m. +ı+ġa. 22b/14.

m. +ġa kil-ip. 46a/12.

m. -mes. 40b/19.

m. ḳıl-ġay-miz. 11b/13.

m. ḳ.-gey. 7b/8.

m. ḳ.-ġıl. 17b/8.

m. ḳ.-ıp. 34a/6.

meded-kārraḳ *Daha çok yardımcı olma.*

m. +dur. 94a/16.

medḥ *Bir kimse veya bir şeyin iyiliklerini, üstün niteliklerini söyleyerek değerini yüceltme.*

m. 14a/19.

m. ḳıl-ıp. 39b/7.

medhūş *Ürkmüş, şaşkınlık ve korku içinde kalmış, dehşete düşmüş.*

m. 6a/11, 29b/1, 73b/9.

medīnelik *Medine bölgesine ait olan.*

m. +ler+din. 72b/12.

medrese-yi idrīs *İdris'in medresesi.*

m. 75b/11.

mefhūm *Bir sözün veya kelimenin taşıdığı, ifade ettiği mana, anlam, kavram.*

m. bol-dı. 35b/9.

m. b.-ur. 88a/8.

mef'ūl *İşlenmiş, yapılmış, kılınmış.*

m. +dın. 25a/3.

meger *Oysa ki, halbuki.*

m. 1b/5, 9a/3, 10b/3, 11a/5, 15a/10, 15b/10, 15b/11, 22a/9, 27a/15, 27b/7, 29b/16, 31a/17, 38a/12, 39a/18, 42a/19, 44b/9, 51a/10, 51b/1, 53b/8, 56b/17, 58a/17, 63b/5, 68b/13, 80a/2, 82b/17, 91b/2, 100a/16.

m. +de. 21a/18.

mehmā-emken *Mümkün olduğu kadar, olabildiği kadar, imkan ölçüsünde, mümkün mertebe.*

m. 50b/3.

mehtāb *Ay ışığı, ay aydınlığı.*

m. +ı+nı. 91a/3.

mekān *Yer, mahal.*

m. 2b/16, 3b/14, 42a/4, 44a/5, 90b/7, 90b/8, 97a/1, 97a/4, 97b/3.

m. +dın. 97b/18.

m. +ıŋ+ġa. 63a/11.

m. +ı+nıŋ. 86a/8.

m. +lar+ı. 21b/5.

m. +lar+ı+ġa. 31a/13.

m. +lar+ıŋ+ġa. 62a/12.

m. +nı. 97a/13.

mekīn *Bir yere veya bir makāma oturan, yerleşen (kimse).*

m. 42a/4.

mekkār *Çok hile yapan kimse.*

m. +ı. 87a/12.

mekke-i mübārek *Kutsal, mekke.*

m. +de. 72b/15.

mekkelıġ *Mekke halkı.*

m. +lar. 45a/15.

m. +lar+ġa. 56a/4.

mekkelik *bk. Mekkelıġ.*

m. +din. 24a/13.

m. +ler+ni. 42a/12.

mekr *Hile.*

m. 22b/18, 33b/13, 60a/8, 61a/16, 81a/12.

m. +i+din. 81a/9, 84a/10.

m. +i+n. 81a/11.

m. +i+ni. 84b/4.

m. ḳıl-ġan+ı. 23a/1.

m. ḳ.-ġay. 85a/4.

mekremet *Cömertlik.*

m. 99b/9.

mekrūh *İslam dininde haram olmadığı halde hoş görülmeyen veya yapılması yasaklanan durum, davranış vb.*

m. 19b/5, 33b/11, 80b/7.

mekteb-ḫāne *Eğitim verilen yer.*

m. +si+de. 4a/4.

m. +si+niŋ. 90b/12.

mektūm *Saklanan, gizlenen, saklı, gizli.*

m. 10a/16.

melā *Dolu olma, doluluk, dolu olan yer.*

m. 93a/9.

melāḥat *Güzellik.*

m. +i. 58b/12.

m. +i+din. 62a/18.

m. +ler. 79a/14.

melālet *Bıkma, usanma.*

m. +ler ḳıl-dı. 33b/2.

melāllıḳ *Hüzünlü, kederli.*

m. 92a/11.

melāmet *Azarlama.*

m. 79a/14.

m. +din. 78a/2.

m. +ġa. 52a/8.

m. +i+ni. 56b/4.

m. bol-ma-sa. 51a/4.

m. ḳıl-dı. 9b/12.

m. ḳ.-dı-lar. 43b/1.

m. ḳ.-ġan-lar. 78a/2.

m. ḳ.-ġay-lar. 21a/15.

m. ḳ.-ġıl. 13a/9.

m. +ler ḳıl-ġay-lar. 6a/5.

melāmetlıḳ *Azarlama, kınama durumu içerisinde olma.*

m. 25b/12.

melā-mu'īn *Yardım eden kimseler.*

m. 73a/1.

melek *Melek.*

m. 73a/14.

m. +niŋ. 94b/15.

melek-i muḳarreb *Yakın, dost melekler.*

m. 77a/11, 77a/13.

melekūt *Çok büyük, uçsuz bucaksız mülk.*

m. 2a/10, 21b/16, 75b/15, 77b/7, 89a/17, 90b/7, 95b/18.

m. +dın. 100a/10.

melīḥ *Güzel, şirin.*

m. 44b/12, 100a/9.

melūl *Boynu bükük, üzgün, mahzun.*

m. 31a/14, 43a/8, 54a/13, 61a/2.

m. bol-dı. 60a/12.

m. b.-dı-lar. 56b/18.

m. b.-up. 12a/15, 77a/16.

mel'ūn *Allah'ın lanetine uğramış, rahmetinden mahrum kalmış, lanetlenmiş, lanetli.*

m. 24b/18, 28b/1, 41a/11, 69a/6.

m. +dın. 69a/15.

m. +lar. 25b/4, 40a/10.

m. +nı. 19a/15, 20a/2.

m. +nıŋ. 52a/5.

meme *Meme.*

m. +ni. 65b/10.

memleket *İl, kasaba.*

m. 36b/7, 67b/5.

m. +din. 36b/13, 64a/13.

m. +iŋ+de. 33a/18.

m. +i+ni. 89a/15.

m. +ni. 36a/18.

men' *Yasaklama.*

m. 22a/3, 45b/2, 52a/10.

m. bol-ġan+ı+dın. 18b/16.

m. b.-up. 18b/12.

m. ḳıl-dı. 36a/7.

m. ḳ.-dı. 57a/17.

m. ḳ.-dı-lar. 18b/4, 35a/14, 64a/15, 84a/3.

m. ḳ.-ġan. 18a/18.

m. ḳ.-gen. 64a/15.

m. ḳ.-ġuçı. 18b/10.

m. ḳ.-ıp. 28b/19, 33b/8, 51b/14.

m. ḳ.-mas-min. 32a/10.

m. ḳ.-sa. 52a/4.

m. ḳ.-sa-lar. 56b/17.

m. ḳ.-ur. 10a/11, 17b/6, 35b/12, 45a/18, 64a/6, 64a/11.

menāzil *Konaklama yerleri, duraklar, merhaleler, menziller.*

m. +i+ni. 91a/1.

menba' *Kaynak.*

m. +ı+ġa. 87b/12, 88a/7, 90b/10.

menfa'at *Fayda, yarar, çıkar, kar.*

m. 51a/8, 96b/8.

m. +i+ni. 96b/13.

m. 21a/11.

meŋiz *Beniz.*

m. +ler+i+ġa. 61b/2.

menḳıbet *Din büyüklerinin, kahramanların ve tarihi şahsiyetlerin üstün vasıflarını, ahlaki meziyetlerini, olağanüstü iş ve davranışlarını destani-efsanevi bir üslupla anlatan fıkra, hikaye vb.*

m. +ler. 29a/9.

menkūb *Felakete uğramış, talihsiz, bahtsız, düşkün, bedbaht.*

m. 24b/9, 30b/9.

mensūḫ *Geçersiz kılınmış, hükümsüz bırakılmış.*

m. 31a/17.

menzil *Varılacak yer, mesafe.*

m. 7a/15, 21b/5, 31a/12, 44a/5, 54a/1, 62a/12, 70b/6.

m. +de. 88a/12.

m. +din. 77a/14.

m. +dür. 88a/12.

m. +ġa. 89b/12, 90b/14.

m. +i+de. 47a/4, 88a/17.

m. +i+din. 78a/13.

m. +i+ġa. 13a/17, 13b/10, 14b/12, 17a/17, 53a/7, 54a/5, 90a/15, 90b/3, 90b/18.

m. +imiz+ġa. 83a/13.

m. +iŋ+ġa. 14b/2.

m. +ler. 74b/10, 91a/1.

m. +ler+din. 90b/19.

m. +ler+i. 4a/17.

m. +ler+i+de. 47a/19.

m. +ler+i+din. 40a/18, 57b/16.

m. +ler+i+ġa. 39a/16, 63a/13.

m. +ler+i+ni. 13b/12, 88b/2, 90a/3.

m. ḳıl-. 85a/10.

merāhil *Merhaleler, konaklar, duraklar, menziller, mesafeler.*

m. +i+ni. 91a/2.

mercān *Mercandan yapılmış.*

m. 4b/6.

m. +dın. 100a/4.

merci' *Dönülecek, rücu edilecek yer.*

m. 16a/6.

merd *Yiğit, cesur (kimse).*

m. +i. 19b/6.

merdāne *Mert bir insana yakışır tarzda, mertçe, yiğitçe.*

m. 56a/1.

merd-bāz *Mert bir şekilde oynayan.*

m. +lar+ı. 87b/9.

merd-i merdāne *Çok cesur kimse, yiğitler yiğidi.*

m. +dür. 44b/13.

merdlik *Yiğitlik.*

m. 90a/12.

merdūd *Kovulmuş, defedilmiş.*

m. 29b/16.

merġūb *İstenilen, arzu edilen, rağbet gösterilen (kimse veya şey).*

m. 2a/12, 34a/3, 47b/19.

merġūbluḳ *Arzu edilen güzellik.*

m. +ı. 24b/8.

merḥabā *Genişlik, bolluk olsun anlamında selamlama sözü.*

m. 36a/12.

merḥamet *Herhangi bir canlının acısını, kederini, mutsuzluğunu yüreğinde hissedip üzüntü duyma ve ona karşı yardım hisleriyle dolma, acıma.*

m. 37a/19, 55b/1, 63b/16.

m. +iŋ. 61a/6, 61a/8.

m. +iŋ+ni. 76b/10.

m. ḳıl-ıp. 19b/1.

merhem *Melhem.*

m. 48a/5.

merīḫ *Dünyadan sonra güneşe en yakın gezegen, mars, sakıt, behram.*

m. 75b/2, 87a/19, 89b/14, 90a/15, 90b/15, 98b/8, 100a/7.

merkeb *Eşek.*

m. 94b/17, 94b/18, 99b/18, 100a/18.

m. +ġa. 30a/19.

m. +i+ġa. 75a/18, 88a/1, 95b/1.

m. +i+ni. 90a/15, 90b/19.

m. +i+niŋ. 87b/16.

m. +ler+i+ġa. 88b/15.

merkeb-i burāḳ *Hz. Muhammed'in, üzerine binerek miraca çıkması için emrine verilen semavi binek.*

m. 95a/1.

merkez *Merkez.*

m. +i. 87a/7.

mertebe *defa, kere.*

m. 1b/6, 3a/13, 4a/15, 5b/14, 8b/3, 8b/19, 41b/12, 42b/11, 85b/16, 97a/19.

m. +ler+i+ni. 79a/16.

m. +m. 91b/12.

m. +si. 56a/4.

m. +si+din. 78a/13.

m. +si+ġa. 5a/9, 36b/6.

m. +de bol-ġay. 2a/3.

mervārīd *İnci, dür.*

m. 99b/4, 99b/5.

mesā'ī *Çalışmalar, emekler, gayretler.*

m. 74b/7.

mescid *Küçük cami.*

m. 33b/6, 64b/9.

m. +de. 27a/19, 70b/12.

m. +ġa. 19a/7, 27a/17, 32a/7, 64b/10, 68b/19, 91a/19.

m. +niŋ. 40a/17, 41a/17.

mescīd-i ḥarām *Mekke'de Kabe'nin de içinde bulunduğu alanı çevreleyen büyük mescittir.*

m. +da. 26b/2, 30b/11, 41a/17, 54a/13.

m. +dın. 2a/19, 95a/2.

m. +ġa. 26a/10, 49a/18, 64a/2, 69b/10.

mescidü'l-ḥarām *bk. Mescīd-i Ḥarām.*

m. +dın. 99b/15.

m. +ġa. 43a/13, 98a/7.

m. +nıŋ. 53a/13.

meṣelā *Misal olarak, örnek olarak, söz gelişi.*

m. 20a/9, 75a/5, 96a/19, 97a/8.

mes'ele *Çözüme kavuşturulması, bir sonuca bağlanması gereken durum, sorun.*

m. 95b/16.

m. +de. 3b/8.

m. +ġa. 79a/3.

m. +ler. 95b/17.

m. +ni. 66a/11.

m. +niŋ. 79a/4.

meskūn *İçinde oturulan, ikāmet edilen (ev vb.).*

m. 80b/18.

mesnevī *Her beyti kendi içinde kāfiyeli olan nazım şekli.*

m. 28b/10.

mesrūr *Sevinçli, memnun (kimse), mutlu.*

m. bol-up. 87b/5.

mest *Aşk, sevgi, zevk vb. bir duygudan dolayı aklı başından gitmiş, sarhoş olmuş (kimse).*

m. 10a/2, 40a/8, 69a/10, 97a/4.

meşā'il *Meşaleler.*

m. 7a/17.

meşaḳḳat *Güçlük, zorluk, sıkıntı, eziyet, zahmet.*

m. 3a/6, 33a/16, 43b/1, 52b/6.

meşaḳḳatlıġ *Zorluk.*

m. +dın. 53a/12.

meş'al *Yol gösteren, önder olan ışık.*

m. 90a/11.

meşāṭa *Eskiden gelinleri giydirip süsleyen, gelin başı yapan, düğün evleri için süsler hazırlayan kadın, bezekçi, maşita.*

m. 75b/6.

m. +sı. 92b/17.

meşġūl *Bir şeyle uğraşan, bir iş yapmakta olan.*

m. 21b/17, 27b/19, 39b/6, 39b/13, 45b/15, 52b/4, 60a/1, 60a/7, 62a/7, 64a/4, 67a/10, 73a/12, 73b/17, 98a/9, 99a/18.

m. +dür. 77b/4.

m. bol-adur-miz. 97a/7.

m. b.-dı. 20b/2, 28a/4, 60a/14.

m. b.-dı-lar. 2a/14, 21a/17, 33b/6, 39a/9, 46a/16, 48a/2, 99b/8.

m. b.-du-m. 82a/1.

m. b.-ġay. 60a/6.

m. b.-ġay-min. 33a/14.

m. b.-gen. 10a/6.

m. b.-ġıl. 13a/5, 33a/18, 50b/15.

m. ḳıl-ıp. 77a/18.

meşġūllıḳ *Meşgul olma durumu.*

m. 12b/8.

meşġūlluḳ *bk. Meşġūllıḳ.*

m. +ı. 74a/10.

meşhūr *Herkesçe bilinen, adı sanı her tarafa yayılmış, ünlü, şöhretli.*

m. 5a/12, 18b/15, 33b/18, 56a/9, 80a/5, 92b/8, 96b/17.

m. +dur. 75b/19.

m. bol-dı. 12b/2.

m. b.-dı. 70a/1.

meşhūrraḳ *Daha şöhretli.*

m. 98a/7.

meşreb-ḫāne *Yaratılış yeri.*

m. +si. 89a/17.

metā' *Eşya, mal.*

m. +ı. 51b/4.

m. +nıŋ. 74b/8.

mevc *Dalga.*

m. +din. 98a/17.

m. +ġa kiltür-üp. 42a/9.

mevcūd *Var olan, bulunan (şey veya kimse).*

m. 12b/18, 87a/5.

m. +lar. 3a/1, 77b/15.

m. +lar+nı. 79b/5.

m. +nıŋ. 79b/16.

mevcūdāt *Var olanlar, yaratılan şeylerin tamamı, canlı cansız bütün varlıklar.*

m. 77b/7, 96a/16.

mevhīb *Bağış.*

m. +i. 78b/7.

mev'ıẓa *Nasihat.*

m. ḳıl-ur. 10a/12.

m. ḳ.-ur. 84a/17.

mevḳūf *Olması, meydana gelmesi başka bir şeye bağlı olan (şey), bağlı.*

m. 74a/9, 87b/19, 98a/13.

m. +dur. 79a/2.

mevlevī-yi meşnevī *Mevlana'nın meşhur Farsça eseri.*

m. +de. 72a/18.

mevlī *Sahip, malik, efendi.*

m. 90b/14.

mevr *Yol, tarik.*

m. +i+ge. 69b/7.

mevsim *Bir takvim yılının iklim şartları bakımından farklılıklar gösteren ve ilkbahar, yaz, sonbahar, kış diye adlandırılan dört bölümünden her biri.*

m. +de. 51b/6.

m. +i. 24a/15, 72b/4.

m. +i+de. 24a/12, 51b/10.

m. +i+din. 51b/6.

mevṣūf *Bir nitelikle nitelendirilmiş, kendisini benzerlerinden ayıran bir nitelik kazanmış, nitelenmiş.*

m. 14a/12, 15b/8.

mevżı' *Yer, mekan, mahal.*

m. +ı+ġa. 33a/11.

mey *Şarap, bade.*

m. 78b/8, 78b/9, 97a/5.

meydān *Üzerinde bina vb. şeyler bulunmayan düz, açık ve geniş yer, açıklık, alan, saha.*

m. 40b/1, 51a/4, 75a/6.

m. +da. 20b/6.

m. +ı. 49a/17, 53a/7, 61a/13, 87a/7, 96a/10.

m. +ı+da. 23a/10, 27b/14, 60a/14, 62a/3, 62a/11, 62a/19, 72b/16, 75a/10, 75a/18, 84a/16, 90b/3.

m. +ı+dın. 97a/1.

m. +ı+ġa. 87a/4, 96b/1.

m. +ım. 75a/14, 75b/6, 75b/16.

m. +ı+nı. 2b/10, 48a/11, 76b/2.

m. +ı+nıŋ. 87b/10, 92b/5.

m. +ıŋ+nı. 68a/2.

m. bol-sun. 67b/13.

meydānlıġ *Meydanlık alan.*

m. 100a/6.

meyillıḳ *Gönül verme, sevme durumu.*

m. 25a/9.

meyillik *bk. Meyıllıḳ.*

m. 25a/10.

meyl *Bir kimse veya şeye diğerlerinden fazla eğilim, sevgi, istek ve ilgi gösterme.*

m. 88b/15.

m. +i+n. 62a/5.

m. ḳıl-dı. 64b/11.

m. ḳ.-dı. 84b/8.

m. ḳ.-dı-lar. 53a/18.

m. ḳ.-dı-m. 99a/5.

m. ḳ.-dı-ŋ. 49a/7.

m. ḳ.-ġan. 85b/11.

m. ḳ.-ġan+ı+dın. 39b/19.

m. ḳ.-ıpdur-lar. 98a/2.

m. ḳ.-ıp-sin. 45b/8.

m. ḳ.-ur. 49b/2, 70b/3, 81b/19.

m. ḳ.-ur+ġa. 98a/2.

m. ḳ.-ur-lar. 86a/8.

m. ḳ.-ur-min. 89a/8.

meyl-i bāṭıl *Batıl olana düşkün olan.*

m. 40a/2.

meyl-i bülbül *Bülbüle gönül veren.*

m. +dür. 2b/14.

meyl-i ḫātır *Gönül veren.*

m. +lar+ı. 66b/17.

me'yūs *Ümidi kalmamış, ümitsizliğe düşmüş, ümitsiz, karamsar, üzgün.*

m. 36a/6, 37b/5, 51b/11, 59a/18, 67b/9, 94b/2.

m. bol-dı-lar. 49a/6.

m. b.-dı-lar. 55b/16.

m. çıḳ-tı. 37a/13.

meyve *Meyve.*

m. +si+ġa. 3a/5.

mezār *Mezar.*

m. +ı+ġa. 53a/3.

mezemmet *Kınama, yerme, kötüleme.*

m. ḳılın-ġan. 69b/18.

mezheb *Bir dinde belirli görüş ve anlayış farklılıklarından doğan kollardan her biri.*

m. 35a/4.

m. +i. 35a/4.

m. +i+de. 52b/8.

m. +ler+i+ni. 39a/11.

mezkūr *Daima anılan, zikredilen (Allah).*

m. 67a/8, 70b/9, 72a/14.

m. +dur. 23a/1, 59b/5, 62b/1.

m. bol-dı. 85a/15.

m. b.-dı. 96b/19.

m. b.-ġan. 53a/5.

m. b.-ur. 38b/16, 79a/9.

mıṣrā *Mısra.*

m. 16b/17.

mi'ād *Bir şeyin yapılması için belirlenen, tayin edilen zaman, tanınan süre.*

m. +ı. 96b/5.

micmer *İçinde tütsü yakılan kap, tütsü kabı, buhurdan.*

m. +ler+i+ni. 98a/19.

miftahü'l-ebvāb *Kapıları açan Allah.*

m. 46b/14.

miḫlāf *Sözünde durmayan kimse.*

m. ḳıl-ur-sin. 52b/17.

mihmān *Misafir.*

m. 12b/19, 74b/9.

m. +lar. 19b/13, 19b/15.

m. ḳıl-ur-lar. 32b/15.

mihmān-dārlıġ *Misafir olma durumu.*

m. +ım+nı. 64b/8.

mihmān-dārlıḳ *bk. Mihmān-dārlıġ.*

m. +ı+ġa. 17a/1.

m. 16a/8.

mihmān-ḫāne *Misafir evi.*

m. +ġa. 6a/18.

m. +si+de. 89a/5, 89a/6.

miḫnet *Sıkıntı, zahmet.*

m. 3a/5, 28b/8, 29a/18, 32b/16, 33a/16, 43b/1, 52b/6, 61a/17, 74a/3, 79a/15, 79a/17, 79a/18, 86b/14, 92a/7, 98b/8.

m. +de. 53a/12.

m. +din. 29a/18.

m. +i. 32a/14, 73b/5.

m. +ler. 24a/4.

m. +ler+de. 27b/15.

m. +ni. 4b/5.

mihr *Güneş.*

m. 17a/2, 50a/4, 85a/18, 88a/5, 91a/4.

m. -din. 44b/3.

m. +iŋ. 39a/13.

m. +ni. 92a/6.

miḥrāb *Cami, mescit gibi ibadet yerlerinde kıble duvarında bulunan, cemaatle namaz kılınırken imamın önünde durduğu, zeminden biraz yüksek girintili yer.*

m. 29a/9.

mihr-i ḳabūl *Kabul edilme.*

m. 24a/2.

mihr-i muḥabbet *Güzel muhabbet.*

m. +ler+i+ni. 62a/19.

mihribān *Şefkatli, muhabbetli, güler yüzlü (kimse), dost.*

m. +dur. 81a/4.

mihribānlıġ *Şefkatli olma durumu.*

m. ḳıl-ıp. 12a/16.

miḳdār *Bir şeyin ölçüsü.*

m. 59b/17, 63b/4, 63b/5, 68a/16, 72a/14, 86a/1.

m. +da. 63b/6.

m. +ı. 30a/19, 79a/19, 85a/8.

m. +ı+nı. 43a/1.

m. +ı+nıŋ. 96a/17.

miḳdār-dāne *Bir şeyin ölçüsü.*

m. +din. 63b/5.

miḳdārlıġ *Ölçülü olma durumu.*

m. 98b/8.

miḳrāż *Kesecek alet.*

m. +ı. 11a/11.

millet *Millet.*

m. 18a/5.

m. +de. 31a/5.

m. +din. 43a/8.

m. +din+dür-sin. 61b/3.

m. +i. 16b/10, 21a/15, 35a/4, 47a/2.

m. +i+de. 52b/9, 55b/11.

m. +i+de+dür-min. 20b/6.

m. +i+din. 27b/13, 55b/8.

m. +i+ġa. 22b/12.

m. +imiz. 22b/7.

m. +imiz+ni. 25b/1.

m. +iŋ. 31a/11, 61b/8.

m. +iŋ+ġa. 67b/13.

m. +i+ni. 24a/18, 34b/13, 35a/4, 64b/2.

m. +iŋ+ler+din. 38a/11.

m. +iŋ+ni. 20b/7, 51a/3.

m. +ler+i+niŋ. 39b/15.

m. +ni. 38a/9.

mi'mār *Mimar*.

m. +ġa+dur. 86b/18.

min *Ben*.

m. 4a/13, 4a/13, 4b/14, 4b/16, 4b/18, 4b/19, 5a/2, 5b/11, 5b/17, 5b/17, 5b/19, 6a/8, 6a/11, 6a/14, 7a/15, 7a/15, 7a/16, 7a/16, 7a/16, 8a/4, 8a/5, 8a/17, 8b/5, 9a/16, 10a/16, 11b/6, 11b/14, 12a/18, 12b/7, 13a/1, 13a/2, 13a/2, 13a/7, 13a/10, 13b/1, 13b/11, 13b/13, 13b/14, 13b/16, 13b/17, 13b/18, 14a/1, 14a/8, 14b/5, 14b/6, 15a/2, 15a/4, 15a/10, 15a/19, 15b/2, 16b/6, 16b/11, 16b/12, 17b/3, 17b/9, 17b/19, 19a/6, 19a/12, 19a/12, 19b/5, 19b/8, 19b/8, 20a/9, 20a/15, 20b/5, 20b/5, 20b/6, 20b/8, 20b/14, 20b/15, 21a/5, 22b/9, 22b/10, 22b/11, 22b/11, 22b/11, 23a/16, 23a/17, 23b/13, 24a/3, 24a/10, 25a/4, 25a/8, 25b/9, 25b/15, 26b/4, 26b/5, 27b/2, 28b/6, 29a/5, 29b/2, 29b/3, 31a/16, 32a/5, 32a/8, 32a/12, 32b/8, 33a/17, 33b/11, 34b/18, 35a/17, 36a/2, 36a/4, 36a/12, 36a/18, 37a/19, 37b/15, 38a/6, 38b/3, 38b/10, 39b/4, 39b/7, 39b/17, 40a/1, 40a/12, 40a/19, 40b/19, 41a/12, 41a/13, 41a/16, 41b/12, 42a/8, 42a/14, 42a/16, 42b/2, 42b/18, 43a/7, 43b/5, 44a/15, 44a/17, 44b/10, 45a/19, 45b/8, 47a/2, 47b/17, 48a/9, 48b/4, 49a/5, 49a/10, 50b/16, 51a/1, 51a/3, 51a/4, 52a/18, 52b/13, 52b/13, 52b/17, 53a/6, 53a/12, 53b/5, 54b/4, 55a/6, 55b/3, 55b/16, 56b/17, 57a/3, 59a/10, 60a/2, 60a/5, 60b/9, 61b/4, 61b/6, 61b/7, 62b/18, 63b/18, 64b/16, 64b/17, 64b/18, 65a/2, 65a/3, 65a/5, 65a/9, 65a/13, 65a/13, 65a/14, 65a/14, 65a/19, 65b/8, 65b/12, 65b/12, 66b/15, 67a/5, 67b/6, 67b/10, 67b/19, 68b/2, 68b/13, 70a/14, 70a/16, 71b/8, 71b/12, 72a/1, 72a/12, 72a/13, 73b/10, 74a/3, 75a/6, 75a/6, 75a/7, 75a/8, 75a/8, 75a/9, 75a/10, 75a/13, 76b/10, 77b/12, 77b/12, 79b/14, 79b/15, 81a/11, 81b/15, 82a/13, 82b/7, 83a/13, 84b/3, 84b/6, 86b/3, 86b/7, 86b/15, 86b/15, 87a/12, 87a/13, 87a/16, 87b/19, 88a/11, 88b/3, 88b/3, 88b/7, 89a/2, 90a/2, 90a/6, 90a/7, 90a/8, 90a/9, 90a/14, 90b/17, 91a/17, 91a/18, 92a/10, 93b/4, 93b/8, 93b/17, 94b/10, 97a/3, 97b/19, 99a/4, 99a/8, 99a/14, 99b/17.

m. +de. 15b/2, 40b/1, 60b/11, 75b/17, 85b/4.

m. +de+ki. 80b/5.

m. +din. 6a/14, 12b/7, 15a/8, 15b/5, 17a/18, 19a/9, 20a/3, 21a/1, 29a/1, 32a/9, 32a/10, 44b/2, 55b/4, 56a/18, 60a/12, 61a/15, 63b/2, 65a/12, 65b/11, 68a/8, 71a/13, 71a/17, 79b/15, 83a/13, 86a/1.

m. +dür. 17b/9.

m. +dür-min. 26a/1, 52b/14, 64b/14, 64b/14, 75b/9, 75b/9, 75b/9, 75b/9, 75b/10, 75b/10, 75b/10, 75b/11, 75b/11, 75b/11, 79b/12, 79b/14, 86b/14, 88b/19, 88b/19, 90a/11, 90a/12, 90a/19, 90a/19, 90b/1, 90b/1, 90b/10, 90b/12, 91b/7.

m. +ge. 1b/5, 4b/13, 6a/4, 6a/10, 6b/13, 7b/1, 7b/13, 7b/17, 8a/2, 8a/6, 8a/7, 8b/9, 9a/17, 11b/6, 12a/5, 13a/1, 13a/3, 13a/18, 14a/5, 14b/5, 14b/13, 15a/2, 15a/3, 15b/1, 15b/3, 16b/7, 16b/19, 17a/15, 17b/2, 17b/15, 18a/1, 18a/2, 19a/10, 19b/4, 19b/4, 20a/8, 20a/13, 20a/14, 20a/14, 20a/17, 20b/3, 21a/9, 22a/14, 22a/14, 22a/15, 23a/19, 23b/19, 23b/19, 24a/8, 28b/12, 32a/13, 33a/5, 33a/13, 33b/10, 36a/15, 37a/11, 39a/6, 40b/9, 41b/14, 42a/2, 42b/1, 46b/4, 50b/10, 50b/14, 51a/2, 52b/13, 53a/7, 53b/4, 53b/13, 55b/2, 55b/3, 58a/6, 58a/10, 59a/17, 59a/17, 59a/18, 59a/18, 59b/13, 61a/11, 61a/12, 61a/14, 61b/9, 61b/14, 62b/16, 62b/17, 65a/6, 65b/4, 66a/5, 66b/9, 67b/5, 67b/7, 69a/11, 70a/1, 71b/5, 71b/16, 75a/8, 75b/17, 76b/9, 76b/15, 79b/14, 79b/15, 80a/17, 81b/14, 82b/2, 86b/11, 86a/18, 91a/15, 91b/16, 92a/13, 97a/3, 99b/18.

m. +i. 6a/4, 6a/5, 6a/10, 6a/12, 7b/8, 8b/10, 9a/2, 12b/15, 12b/15, 13b/14, 14b/7, 15a/12, 18a/2, 19a/10, 21a/3, 24a/1, 28b/4, 28b/13, 33a/13, 40a/11, 41b/6, 41b/8, 42b/3, 42b/7, 43a/8, 45a/12, 46b/17, 48b/10, 49a/16, 49a/16, 51a/1, 54a/18, 54b/2, 54b/5, 54b/10, 55a/18, 55b/1, 56b/4, 56b/17, 59a/18, 61a/9, 61a/9, 63a/2, 65b/4, 65b/10, 65b/10, 65b/13, 65b/13, 65b/13, 66b/9, 67a/2, 67b/17, 68a/2, 68a/7, 68a/9, 70a/4, 70a/11, 71b/5, 77a/19, 77b/1, 80a/16, 80b/6, 81a/12, 81b/5, 83a/16, 86b/12, 89a/1, 91a/19, 92a/18, 99b/16.

m. +i+din. 72a/1.

m. +i+ki. 81b/18.

m. +iŋ. 2b/8, 4b/14, 11a/9, 12b/7, 13b/1, 13b/19, 14a/3, 16b/2, 18a/2, 18a/3, 19a/14, 19a/18, 19b/1, 21a/11, 24a/4, 25a/7, 25b/9, 27a/13, 28a/9, 29a/5, 29b/1, 29b/2, 32a/12, 33b/10, 34a/17, 34b/1, 34b/19, 35a/4, 36a/14, 37a/16, 41b/14, 42b/15, 44b/1, 44b/7, 47b/15, 47b/17, 48b/6, 56a/14, 56b/19, 57b/3, 58a/10, 60b/10, 61a/8, 61a/10, 61a/11, 61a/13, 61b/6, 62a/13, 63a/19, 64b/13, 65a/7, 65b/4, 66a/8, 69b/19, 70a/4, 70a/8, 70a/14, 70b/8, 74a/5, 75a/11, 75a/11, 75a/14, 75b/1, 75b/5, 75b/6, 75b/7, 75b/15, 75b/15, 75b/16, 75b/18, 75b/19, 76b/9, 78b/4, 79b/12, 79b/13, 80b/6, 80b/7, 80b/12, 86b/4, 87a/16, 87a/18, 87b/1, 87b/2, 87b/5, 87b/6, 87b/6, 87b/14, 88b/5, 88b/6, 89a/4, 89a/4, 89a/6, 89a/16, 89a/17, 89a/19, 89b/3, 90a/4, 90a/14, 90b/10, 90b/10, 90b/12, 90b/12, 90b/12, 90b/13, 90b/13, 90b/13, 91a/12, 91a/13, 91b/12, 92a/14.

m. +ni. 89b/8, 89b/9.

m. +niŋ. 39a/6.

min- *Binmek.*

m. -di. 49a/15.

m. -di-ler. 88a/14.

m. -ġuçı. 94b/19.

m. -ip. 41a/5, 63b/16, 75a/18, 88a/14.

miŋ *Bin.*

m. 23b/7, 29b/1, 42a/3, 46b/3, 48a/14, 48a/14, 48b/17, 63a/3, 63a/3, 63a/4, 67a/5, 68a/9, 75b/13, 75b/15, 75b/16, 78b/18, 79b/3, 80a/1, 82a/11, 86b/2, 86b/3, 86a/5, 86a/19, 88a/2, 88b/4, 89b/5, 89b/6, 89b/13, 89b/15, 90b/3, 93a/15, 96a/2, 96a/2, 97a/5, 97a/8, 97a/17, 97a/18, 98b/3, 98b/12, 98b/15, 98b/17, 99a/17, 99a/18, 99b/1, 99b/16.

minber *Cami içinde genellikle mihrabın sağ tarafında bulunan, cuma namazının farzından önce hatibin üzerine çıkıp hutbe okuduğu merdivenli kürsü.*

m. +de. 29a/9.

m. +ler+i+niŋ. 87a/15.

mindür- *Bindirmek.*

m. -di. 66b/18.

m. -üp. 30a/19, 88a/1.

minnet *İyilik, yardım, bağış, lutuf.*

m. 73b/9.

m. ḳıl-ıpdur. 19a/10.

minvāl *Biçim, şekil, yol, tarz, suret.*

m. 21b/18, 52b/5, 67a/11.

m. +de. 61b/11, 84a/12.

mi’rāc-ı ḥaḳīḳī *Gerçek miraç.*

m. 94a/19.

mi’rāc-ı muḥammedī *Hz. Peygamber’in miracı.*

m. 98b/10.

mi’rācü’l-nübüvvet *Hz. Peygamber’in miracı.*

m. 73a/6.

mi’rāç *İslam inancına göre Hz. Muhammed’in, Allah’ın daveti üzerine yedi kat semayı aşıp Allah’la görüşme mucizesi.*

m. 10b/6, 10b/8, 58a/6, 72b/19, 73a/1, 73a/3, 74b/1, 78b/13, 78b/15, 79a/11, 88a/5, 88a/9, 91b/7, 91b/17, 92a/14, 96a/14, 97b/10, 97b/15, 97b/17.

m. +ġa. 73a/1, 73a/8, 74a/6, 77b/1, 78a/9, 79b/9, 79b/16, 94a/12, 94b/10.

m. +ı. 93a/7.

m. +ım. 77b/1.

m. +ım+nı. 77a/19.

m. +lar+ı. 78a/12.

m. +lar+ı+da. 97b/8.

m. +lar+ı+ġa. 94b/9.

m. +nıŋ. 73a/6.

m. bol-sa. 95a/17.

mīrāṣ *Ölen bir kimseden yakınlarına kalan mal, mülk, para vb.*

m. 36b/4, 47a/15.

misāfir *Konuk.*

m. 64a/13.

miṣāl *Örnek.*

m. 91a/6.

m. +i. 77a/15, 77b/19.

m. +ler+i. 86b/2.

miṣillıḳ *Benzer, gibi.*

m. 89b/12.

miṣillik *bk. Miṣillıḳ.*

m. 34a/3, 47b/16, 51b/8, 63a/14, 63a/17, 65a/11, 75b/3, 75b/17, 78b/2, 79b/18, 86a/9, 87b/4, 87b/4, 88a/17.

m. +dür. 69b/2, 86b/2.

misḳāl *Ölçü birimi.*

m. 51b/12.

miskīn *Aşırı derecede tembel, uyuşuk, mıymıntı (kimse).*

m. 88a/6.

mistār *İnce bir mukavva üzerine eşit aralıklarla gerilmiş ipliklerden ibaret olan ve yazılacak kağıdın altına konulup üstüne elle bastırılmak suretiyle kağıda çıkan çizgiler üzerinde düzgün yazı yazılmasını sağlayan alet.*

m. 100a/17.

miye *Taş.*

m. +si. 57b/7.

miyve *Meyve.*

m. 3a/8.

m. +ler. 48a/9, 90a/7.

m. +ler+i+de. 88b/4.

m. +ler+i+ni. 32b/12.

m. +si+dür. 28b/9.

mizāç *İnsanın ruh yapısıyle ilgili meyil ve özelliklerinin tamamı, huy, yaratılış, tabiat.*

m. 72a/7.

m. +ı. 30a/8.

m. +ı+ġa. 35a/7.

m. +nıŋ. 32b/13.

mu *Soru sözü.*

m. 6b/16, 7b/9, 8a/1, 13a/18, 15a/13, 17a/19, 17b/18, 17b/19, 26b/2, 26b/2, 26b/3, 26b/13, 32a/12, 35a/18, 35a/19, 39b/2, 40a/20, 40b/17, 42b/1, 44a/8, 44a/9, 46b/2, 47b/13, 48b/3, 49a/7, 49b/2, 53a/2, 53b/12, 55b/8, 55b/10, 60a/10, 63b/15, 63b/19, 63b/19, 66a/10, 66a/16, 66a/18, 70a/9, 70a/15, 70a/15, 71a/1, 74a/6, 83b/10, 84b/2, 95b/15, 95b/15.

m. +dın. 7b/4, 11b/19, 13b/17, 19b/10, 21b/9, 21b/14, 21b/15, 22a/3, 22b/5, 23a/18, 27a/3, 31a/10, 32a/6, 36a/16, 37b/17, 39b/9, 42a/5, 43a/1, 43a/8, 43a/9, 47a/10, 53b/3, 56a/7, 56a/12, 59b/1, 60a/12, 68a/14, 75b/17, 83a/19, 86a/17, 88a/9, 88b/2, 97a/12.

m. +dur. 6b/14, 52b/9, 53a/9.

m. +n+ça. 2a/16, 5a/18, 8b/6, 19b/7, 22a/18, 25a/16, 32a/3, 34a/15, 34a/16, 36a/12, 41b/14, 43a/19, 43b/1, 45a/15, 48b/2, 52a/1, 52a/12, 53b/19, 54b/4, 55a/13, 58a/18, 58b/1, 61a/18, 63b/2, 68b/17, 82a/11, 82a/14, 83a/14, 83b/19, 85b/7, 89b/16, 91a/12, 91a/14, 93a/10, 94b/5, 94b/19, 95a/4, 95a/19, 96a/7, 96a/12, 99b/7.

m. +n+ça+ġa. 59b/4.

m. +n+da. 12a/17, 21a/1, 30b/15, 32b/19, 57b/4, 63a/8, 63b/9, 66a/15, 76b/11, 79b/5, 81a/18, 84a/4, 86b/4, 92a/9, 97a/18, 98a/7.

m. +n+da+ki. 94b/19.

m. +ŋe. 9b/12, 21b/3, 38b/1, 50a/11, 53a/3, 67b/19, 71b/9, 74a/19, 79b/13, 83a/15, 95b/17, 96b/11, 97b/12.

m. +nı. 5b/13, 15a/8, 29a/8, 30b/17, 35a/2, 46a/19, 50a/5, 54b/1, 54b/14, 55b/11, 55b/12, 56a/17, 64a/9, 65a/8, 66a/18, 90b/16, 97a/11.

m. +nıŋ. 8a/10, 18b/17, 19a/15, 20a/2, 20b/11, 21a/12, 22b/6,

27b/8, 31b/7, 34a/8, 34a/18, 42b/10, 43b/17, 68a/2, 68a/7, 73a/8, 74a/15, 76b/13, 77a/15, 77b/6, 77b/19, 89b/13, 90b/8, 91b/1, 92a/14, 92b/3, 95a/10.

m. +nıŋ+dın. 22a/6.

m. +nı+teg. 4b/5, 6a/1, 6b/9, 8a/3, 10b/5, 12b/8, 14a/10, 14b/8, 15b/7, 16b/8, 19a/15, 20b/12, 22b/5, 22b/8, 24b/3, 24b/18, 25a/18, 25b/19, 26b/13, 27a/19, 27b/12, 27b/15, 29b/5, 32a/12, 33b/19, 35a/14, 39a/6, 41a/10, 41a/12, 43b/7, 45b/7, 49a/11, 52a/7, 53a/18, 57b/7, 58b/16, 65a/4, 68a/9, 68a/13, 71a/9, 72a/2, 72a/13, 79b/16, 84b/15, 87b/19, 94b/13, 94b/13, 96b/2, 96b/16, 99a/11.

m. +nuŋ. 4a/1, 51b/7.

mu'āf *Bağışlanmış, affedilmiş (kimse).*

m. 17b/12.

mu'āflıġ *Muaf olma durumu.*

m. 63b/15.

mu'allaḳ *Henüz bir karara bağlanmamış, çözülmemiş halde duran, sürüncemede kalan, askıya alınan (iş, mesele).*

m. 86b/17.

mu'amele *Tutum.*

m. +ni. 22b/10.

mu'areke *Savaş.*

m. ḳıl-dı-lar. 71a/4.

mu'aṣṣır *Çağdaş.*

m. 5b/10.

mu'aṭṭar *Güzel kokulu, ıtırlı.*

m. ḳıl-ġıl. 98b/2.

m. ḳ.-ġıl. 98b/4.

m. ḳ.-ıp. 76b/2.

m. ḳ.-ur. 2b/11.

mu'āyene *Ne olduğunu ve nasıl olduğunu anlamak için görerek inceleme, dikkatle bakma, yoklama, gözden geçirme.*

m. 6a/9, 45a/13, 45a/15, 74a/13, 74b/1, 79b/10, 91a/9, 96a/4, 96b/16.

m. bol-up. 53b/19.

m. ḳıl-dı. 22b/16.

mu'ayyen *Belli, belirli.*

m. 38b/16, 88a/6, 89a/1.

m. +dür. 93b/14.

mu'cize *İnanılması, anlaşılması, açıklanması çok güç olan, akla sığmayan, akıl almaz iş ve durum.*

m. 63a/7, 72b/2, 73a/2.

m. +ler. 35b/13.

m. bol-ġay. 65a/7.

m. bolmaḳ+ı. 74a/19.

m. ḳıl-dı. 72b/1.

m. ḳ.-dı. 74a/16.

mu’cizelıḳ *Akıl almaz bir durum içerisinde olma.*

m. +ı+ġa. 46b/11.

mu’ciz-i īsī *İsa'nın mucizeleri.*

m. +ġa. 90b/7.

mu’ciz-i ḳur’ān *Kuran'ın mucizeleri.*

m. 72b/1.

mufaṣṣal *Ayrıntılara girilerek geniş biçimde anlatılan, ayrıntılı, tafsilatlı.*

m. 88a/6.

muġāriże *Bir şeye dayanarak yorum yapma.*

m. ḳıl-ur. 70a/19.

muġlaş- *Konuşmak, sohbet etmek.*

m. -ur. 43b/19.

muḥabbet *Karşılıklı olarak dostça konuşmak, yarenlik ve sohbet etmek.*

m. 2b/6, 3b/19, 4a/1, 8b/19, 16a/9, 17a/2, 42b/12, 63a/6, 66b/9, 85a/18, 86a/12, 92b/9, 98b/4.

m. +i. 2b/5, 78a/1, 78a/1, 98b/16.

m. +i+ġa. 74b/15.

m. +i+ni. 2b/4, 46b/8.

m. +iŋ+ni. 48a/3.

m. +ler+i. 10a/14, 85a/18.

m. +ler+i+ġa. 66b/5.

m. +niŋ. 77a/7, 95b/8.

m. ḳıl-ur. 33b/7.

muḥabbetlıġ *Sohbet hâlinde bulunma.*

m. 27b/18.

muḥabbetlik *bk. Muḥabbetlıġ.*

m. 34a/14.

muhācir *Yerinden yurdundan ayrılıp başka bir ülkeye yerleşmek için giden, göç eden kimse, göçmen.*

m. 31b/14, 72b/18.

m. +de. 32a/1.

m. +ler. 30a/15, 30b/2, 31b/13, 32a/2, 32b/9, 32b/10.

m. +ler+din. 33b/19, 35a/8.

m. +ler+ni. 30b/5, 34a/4, 34b/17, 35a/12.

m. +ler+niŋ. 31b/5, 32b/7.

muḥaddiṣ *Hz. Muhammed’in hadislerini nakil ve rivayet eden, açıklayan, bir kitap hâlinde toplayan, hadislerle ve hadis ilmiyle uğraşan kimse, hadis alimi, hadisçi.*

m. 73a/7.

m. +ler. 97b/12, 98a/2.

muḥāfaẓat *Saklama, hıfz etme.*

m. 75a/16.

m. +i+ġa. 53b/14.

muḥāl *Olması, gerçekleşmesi, yapılması mümkün olmayan, imkansız.*

m. 36b/5.

muḫālefet *Karşı çıkma.*

m. ḳılmaḳ+dın. 21a/15.

muḫālif *Karşı çıkan kimse.*

m. 34b/15.

m. +dür. 56b/12.

muḥaṣṣal *Elde edilen, sonuç olarak ortaya çıkarılan, üretilen, kazanılan.*

m. +ı+nı. 74b/8.

m. ḳıl-ġuçı. 64b/14.

muḥāẕır *Birini önceden uyarmak suretiyle olabilecek, başına gelebilecek kötülüklerden sakındıran (kimse).*

m. +ıŋ+nı. 88b/18.

muḥkem *Dayanıklı, güçlü duruma getirilmiş, sağlamlaştırılmış, sağlam, kuvvetli, metin.*

m. 31a/10, 31a/12, 34a/9, 40a/10, 45b/15, 54b/8, 72b/12, 73b/16, 88a/3, 88a/7, 92a/7.

m. +dür-ler. 45b/13.

m. +dür-min. 44b/10, 60a/5.

m. baġla-p. 21b/6.

m. bol-dı. 10a/14.

m. b.-dı. 50a/19.

m. ḳıl-dı. 82b/17.

m. ḳ.-dı. 85b/9.

m. ḳ.-dı-lar. 82a/3, 82a/4.

m. ḳ.-ġay. 56a/7.

m. ḳ.-ur+ġa. 72b/14.

m. ḳ.-ur+lar. 95a/19.

muḥkemlıġ *Kuvvetli, sağlam.*

m. +ı+ġa. 51a/12.

muḥkemlıḳ *bk. Muḥkemlıġ.*

m. 77a/7.

muḥkemlik *bk. Muḥkemlıġ.*

m. +i+ni. 46a/13.

muḥtāç *Bir şeye veya kimseye ihtiyacı olan, ihtiyaç duyan.*

m. 38a/12, 59a/7.

m. +lar+ġa. 55a/2, 59a/7.

muḫtār *Beğenilmiş, seçilmiş, seçkin, mümtaz.*

m. 23a/9, 94a/11.

muḫtaṣar *Ayrıntılı olmayan, derli toplu, kısa, öz, mücmel.*

m. 73a/3.

m. +da. 72a/14, 75a/5.

m. ḳılın-dı. 59b/4.

m. ḳ.-dı. 73a/10.

muḫtelif *Farklı, çeşitli, çeşit çeşit, türlü.*

m. 38b/17, 75a/4.

muḫtesīm *?*

m. +ni. 61a/5.

mu'īn *Yardım eden.*

m. +niŋ. 93a/9.

muḳābele *Bir işin, davranışın gerektirdiği karşı davranış veya iş, karşılık.*

m. ḳıl-ġay-min. 35a/5.

muḳaddem *Önde olan, önden giden, ileride bulunan.*

m. 14b/4.

muḳaddime *(Söz ve yazı için) giriş, sunuş, başlangıç.*

m. +ler+i. 1b/2, 1b/3, 75a/19.

m. +ler+i+dür. 2b/10.

m. +ni. 88a/5.

muḳarrar *Hakkında karar alınmış, karar verilmiş, kararlaştırılmış.*

m. 3b/18, 33b/18, 35a/9, 77b/3, 79b/3.

m. +dur. 57b/12, 93a/13, 95a/7.

m. bol-dı. 8b/2.

m. b.-dı. 11a/13, 53a/2, 91b/18.

m. b.-dı-lar. 22b/18, 30a/9, 53a/5.

m. b.-ġan+dın. 82a/10.

m. b.-up. 47b/4.

m. ḳıl-dı. 33b/5.

m. ḳ.-dı-lar. 36b/5, 50b/8, 55a/15, 82a/6.

m. ḳ.-ıp. 50a/12, 79b/9.

m. ḳ.-ur-min. 48a/11.

muḳarreb *Yaklaşmış, dost kabul edilmiş (kimse), yakın.*

m. 44a/14, 48a/8, 80b/13.

m. +ler+i. 75b/16.

m. +ler+i+ġa. 34a/5.

muḳarrī *Gizli olan şey.*

m. +ler. 75b/12.

muḳaṣṣar *Suçlu.*

m. 10b/13.

muḳayyed *Bir şeye bağlı.*

m. bol-dı. 84b/12.

muḳayyedsiz *Bir şarta veya kimseye bağlı olmayan.*

m. 45a/11.

muḳtedā *Fikir ve davranışları ölçü olarak benimsenen, örnek alınan (kimse).*

m. 3b/1, 3b/2, 56a/10.

m. +lar+ı. 9a/5.

m. +sı. 16a/5.

m. bol-ġay. 3b/2.

muḳtedā-yı rūy-ı zemīn *Yeryüzünde fikirleri ve davranışları örnek alınan kimse.*

m. 55a/5.

muḳteżī *Örnek alan, uyan tabi olan, iktida eden (kimse).*

m. 43a/3.

mum *mum.*

m. 95a/19.

mumla- *Bir şeyin üzerine mum sürmek veya bir nesneyi bal mumuna batırmak, bulamak.*

m. -p. 51a/11.

munçalik *Bu kadar.*

m. 35a/5.

mūnis *Kolayca dostluk kurabilen, sokulgan, sıcakkanlı, cana yakın.*

m. 57b/16, 59a/18.

m. +im+dur. 14a/4.

m. bol-ġay. 66a/4.

muntaẓır *Bekleyen, gözleyen, intizar eden.*

m. 36b/18, 45a/7, 47b/3, 61b/9, 80b/1.

m. +dur-lar. 88a/13.

m. +dur-min. 33a/6.

munzır *Doğru yola sevketmek için kötü yolda olanın başına gelecekleri haber vererek korkutan, korkutup sakındıran (kimse).*

m. 23a/19.

mūr *Karınca.*

m. 85b/2.

murād *İstek.*

m. 16a/10, 34b/16, 77a/18, 87b/7, 98b/10.

m. +dur. 9a/9.

m. +ı. 76b/4.

m. +ıŋ. 77b/2.

m. +ıŋ+ġa. 56a/14.

m. +ı+nı. 68b/18.

m. +ıŋ+lar. 83b/1.

m. +ıŋ+nı. 56a/19.

m. +lar+ı. 67b/9.

m. +lar+ı+nı. 78b/14.

murād-ı ḥuṣūl *İsteği hasıl olma.*

m. +i+niŋ. 32b/13.

muraṣṣa' *İnci, elmas, yakut vb. kıymetli taşlarla süslenmiş, mücevherle bezenmiş.*

m. 87a/16.

murdār *Kirli.*

m. +ım+ġa. 91b/3.

m. +nı. 35b/6.

murġ-zār *Kuşu çok olan yer, kuş yatağı.*

m. 75b/4.

m. +ı. 95a/1.

m. +ı+nı. 87b/14.

murtażı *Dördüncü halife Hz. Ali'nin lakaplarından biri.*

m. 81b/3.

musaḫḫar *Boyun eğdirilmiş, emir ve itaat altına alınmış.*

m. 28a/15, 75a/10.

m. bol-dı-lar. 62a/16.

m. ḳıl-ġay. 11b/2.

m. ḳıl-ur-min. 44a/18.

muṣālaḥa *Kavga ve savaşı bırakıp barış için anlaşma, uzlaşma, barış yapma.*

m. 46a/2.

muṣḥaf *Kur'an-ı Kerim.*

m. 75a/12.

muṣībet *İnsanın başına ansızın gelen bela, felaket, dert, sıkıntı.*

m. 57b/15.

m. +dür. 57b/15.

muşt *Yumruk.*

m. 32a/17.

muṭāla'a *Etraflıca düşünme, inceleme, tetkik.* **m**. 93b/5.

m. ḳıl-ġay-min. 46b/4.

m. ḳ.-ıp. 35a/1.

m. ḳ.-ur. 92a/3.

m. ḳ.-maḳ. 78b/15.

muṭallā *Üzerine altın yaldız sürülmüş, yaldızlanmış, yaldızlı.*

m. 86b/17.

mu'teber *Saygı gören, hatırı sayılır, saygın, itibarlı.*

m. 59b/5, 60a/17.

muṭlaḳ *Herhangi bir şart ve kayıtla sınırlı olmayan, kayıtsız şartsız.*

m. 7a/12, 41b/11, 41b/16, 51a/9, 51b/14, 73b/15, 95a/16.

muṭlaḳā *Ne olursa olsun, her şeye rağmen.*

m. 40a/10.

muṭmai'nnelik *Nefs-i Mutmainne sözünün kısaltılmışı olarak nefsin yedi mertebesinden dördüncüsü.*

m. 5a/9.

muttaṣıl *Aralıksız ve yan yana olan, bitişmiş durumda bulunan, bitişik.*

m. 3a/12.

muvāfıḳ *Uygun, münasip.*

m. 16b/4, 33a/7, 33a/15, 56a/14, 66a/3, 71a/13, 96b/6.

m. +dur-lar. 31a/10.

m. +lar. 53a/5.

m. +lar+nı. 53a/2.

m. bol-dı. 31a/5.

m. b.-dı. 31a/7.

m. ḳıl-ġay. 5a/8.

m. ḳ.-ıpdur-lar. 9a/13, 9b/2.

m. ḳılmaḳ. 15b/16, 51a/15, 98a/3.

muvāfıḳlıḳ *Uygunluk.*

m. 3a/10.

muvāsā *İyi geçinme.*

m. 22a/8.

m. ḳıl-mas. 52b/11.

mużaf *İzafe edilen, bir şeye, bir kimseye bağlanan, katılan, eklenen.*

m. +lar+ı. 73a/2.

mü *Soru sözü.*

m. 7a/4, 7a/5, 7a/6, 7a/7, 8a/18, 13a/19, 14a/6, 14b/14, 14b/15, 15a/3, 15a/4, 19a/9, 21a/4, 23b/16, 25a/12, 25b/19, 26a/3, 32a/6, 35b/18, 38a/4, 38b/11, 39a/9, 39a/16, 39b/2, 39b/9, 43b/8, 44a/8, 47b/13, 48a/14, 48b/2, 52b/15, 53b/8, 60a/5, 60a/9, 60b/17, 61b/5, 70a/12, 70a/12, 70a/14, 72a/1, 73a/19, 73a/19, 75b/7, 75b/16, 81b/15, 82b/3, 85b/13, 88a/7, 95b/2.

mübālaġa *Bir şeyi gerçekte olduğundan daha fazla, daha büyük gösterme, abartma.*

m. 55a/4, 55b/8.

m. +lar. 16a/9.

m. ḳıl-dı-lar. 36b/15.

m. ḳ.-dı-lar. 43a/13.

m. ḳ.-ur. 51b/19, 83b/14.

m. +lar ḳıl-dı. 33b/2.

mübārek *Çok saygı değer, hürmete layık, muhterem.*

m. 2a/1, 3b/12, 4b/1, 5b/12, 10a/1, 10a/6, 14a/12, 15b/5, 17b/15, 19a/16, 20a/2, 23b/17, 26a/2, 29b/10, 31a/12, 39b/4, 40a/9, 40a/17, 49b/2, 50a/14, 59b/2, 59b/10, 61a/2, 62a/1, 62b/19, 69b/3, 69b/19, 73a/13, 73b/19, 76b/1, 81b/18, 82b/5, 82b/18, 83a/7, 83a/8, 85b/10, 85b/12, 86a/13, 89a/12, 90a/10, 90a/17, 92a/12, 92a/16, 93a/15, 96a/6, 97b/1, 97b/18, 98a/8, 98b/16, 99b/12.

m. bol-ġay. 48b/4.

m. b.-sun. 58a/8.

mübārek-bād *Mübarek olsun.*

m. 48b/14.

mübārek-badlıḳ *Mübarek olma durumu.*

m. +ġa. 12a/12.

mübāreket *Çok bereketli.*

m. +ni. 74a/1.

mübeşāret *Bir işe başlama, yapmaya girişme.*

m. 7b/3.

mübhem *Ne olduğu açıkça anlaşılmayan, belirsiz.*

m. 96b/12.

m. +dür. 50a/8.

mübtelā *Bir şeye kendini kaptırmış olan, tutulmuş, düşkün.*

m. 54a/7.

m. bol-dı. 54b/13.

m. b.-du-ŋ. 32a/12.

m. b.-ġay-sin. 19b/7.

m. b.-up. 54a/17.

mücādele *Bir mesele üzerinde karşılıklı tartışma, uğraşma, didişme.*

m. 72a/15.

m. +de. 87a/10.

m. +ġa. 67b/10.

m. ḳıl-ur-miz. 37b/7.

mücāhedet *Mücadeleler.*

m. 3a/5.

m. +de. 74a/3.

mücerred *Madde ve cisim hâlinde olmayan*

m. 30a/17.

mücerredlıġ *Soyutlanma hâli.*

m. 89b/17.

mücmel *Kısaltılmış, özetlenmiş, kısa, öz.*

m. 73a/3, 88a/6.

müdām *Devamlı, sürekli.*

m. 64b/5.

müdārā *Kin ve düşmanlığı örtüp zahiren dost gibi davranma, iyi geçinme, güler yüzle idare etme.*

m. 52b/11.

müdde'ā *İddia edilen, ısrarla savunulan husus, görüş, maksat, fikir, düşünce, tez vb.*

m. +nı. 34a/6.

müddet *Bir şeyin, bir olayın başı ile sonu arasında geçen zaman bölümü, süre.*

m. +de. 8b/17, 25a/10.

m. +din. 4a/14, 36b/6, 84b/13.

m. +i. 58b/11, 65a/18.

m. +i+de. 39a/11.

m. +i+dür. 78b/3.

m. +ler+din. 82b/10.

m. +ni. 50a/10.

müderrislik *Müderris olma durumu.*

m. 90b/4.

müdevvim *Tedvin eden, toplayıp kitap veya divan durumuna getiren (kimse).*

m. +i. 42a/19.

mü'ekkel *Vekil tayin edilen, kendisine vekalet verilen (kimse), vekil.*

m. 42a/16.

m. ḳıl-ma-dı-lar. 81b/5.

müfessir *Açıklayan, izah eden kimse.*

m. 40a/1.

m. +ler. 29b/14, 49b/10, 77b/10, 78b/12, 97b/12, 98a/2.

m. +ler+niŋ. 73a/7.

müheccir *Ayrılmış olan.*

m. 86b/19.

mühendis *Mesleği mühendislik olan kimse.*

m. +ler. 96a/8.

müheyyā *Hazır, amade.*

m. 30b/6, 33b/15, 50b/6, 86a/4, 87b/2.

m. +dur-miz. 22b/15.

m. bol-dı. 50b/2.

m. b.-dı. 82a/2.

m. b.-ur-sin. 80b/5.

m. ḳıl-dı-m. 25a/4.

m. ḳ.-ġıl. 19b/7, 20a/3.

m. ḳ.-ıpdur-lar. 11b/7.

m. ḳ.-mas+da. 87b/7.

mühim *Ehemmiyetli, önemli.*

m. 13a/11, 14b/2, 44a/19, 53a/1, 53b/9, 54a/8, 83a/16.

m. +din. 14b/2.

m. +ler. 82a/10.

m. +ler+i. 66a/4.

m. +ler+iŋ+ni. 34b/9.

m. +niŋ. 19b/18.

m. bol-sa. 67b/4.

mühlik *Öldürücü, helak edici.*

m. +din. 34a/9.

mühr *Mühür, damga.*

m. 51a/11, 87b/2.

m. +i+n. 4a/9.

m. +ler+i+ni. 87b/9.

mühr-i nübüvvet *Peygamberlik damgası.*

m. 8a/15.

mülāḥaẓa *Düşünme.*

m. ḳıl-sa-ḳ. 89b/9.

mülāḳāt *Bir yerde buluşmak suretiyle karşılıklı konuşma, görüşme.*

m. 45a/4, 77b/16.

m. bol-du-m. 17b/13.

m. bolmaḳ. 14a/19.

m. b.+nı. 62b/14.

m. ḳıl-dı. 26b/2.

m. ḳ.-dı. 33a/12, 45b/5.

m. ḳ.-dı-lar. 31b/9.

m. ḳ.-ġay. 6a/3.

m. ḳ.-ıp. 7b/13, 59b/19.

m. ḳ.-mas+dın. 43a/4.

mülāyim *Yumuşak huylu, yumuşak, uysal, halim selim.*

m. 3a/19, 65b/2.

m. bol-du-ŋ. 97b/6.

mülāyimlıġ *Mülayim olma durumu.*

m. 98b/9.

mülāyimlıḳ *bk. Mülāyimlıġ.*

m. 65b/3, 92a/9, 92a/18, 92a/19.

mülāzemet *Bir kimseye, bir şey veya yere hiç ayrılmak istemeyecek şekilde bağlanma.*

m. +de. 63a/5.

m. +ġa. 63a/3.

m. +iŋ+ġa. 62b/14.

m. +ler+i. 62b/12.

m. +ler+i+de. 38b/19.

m. +ler+i+ġa. 66a/2.

m. +ler+i+ni. 62b/18.

m. +ler+i+de-du-m. 65b/6.

mülāzım *Bir kimse, şey veya yere bağlılık ve devamlılık gösteren, bir işte sürekli çalışan kimse.*

m. 12b/6.

m. bol-dı. 2a/5.

m. b.-up. 8b/16.

mülhime *Tasavvuftaki yedi mertebeden biri.*

m. 5a/9.

mülk *Dükkan, ev, arsa vb. taşınmaz mal.*

m. 2b/5, 67b/5, 75b/9, 87b/10, 89a/17, 90b/7.

m. +de+dür. 29a/5.

m. +din. 99a/3.

m. +i. 19a/13, 27a/11, 46b/1.

m. +i+de. 27b/17.

m. +i+dür. 59a/11.

m. +i+ġa. 90b/17.

m. +i+ni. 5a/16.

m. +i+niŋ. 91b/11.

m. +ni. 37a/11.

m. +üŋler. 27a/11.

mülzem *Gerekli görülmüş, lüzumlu, gerekli.*

m. bol-ġan+ı+nı. 70b/19.

m. b.-up. 75b/19.

m. ḳıl-dı-lar. 70b/14.

mü'min *Müslüman.*

m. 92b/2.

m. +dür. 29b/18.

m. * +dür-ler. 93a/17.

m. +i+n. 20b/1.

m. +ler. 14b/9, 18a/1, 19a/19, 58a/1.

m. +ler+din+dür-min. 17b/18.

m. +ler+ġa. 57a/10, 93b/15.

m. +ler+ni. 50b/3, 57a/19.

m. +ler+niŋ. 57a/18, 93b/18.

m. +niŋ. 30a/16.

mümkin *Mümkün.*

m. 10b/11, 23a/10, 58b/1, 94b/5, 94b/6.

m. bol-ma-sa. 94b/6.

mümtāz *Seçilmiş, seçkin.*

m. bol-dı. 73a/8.

münācāt *Allah'a yalvarıp yakarma, dua ve niyazda bulunma.*

m. 61a/4, 94a/3.

m. +ġa. 24a/3, 48a/2.

m. ḳıl-dı. 81a/1.

münāfıḳ *İçi başka, dışı başka olan, özü sözüne uymayan, iki yüzlü, ara bozucu (kimse).*

m. 92b/2.

m. +lar+ġa. 57a/16.

m. +lar+nıŋ. 57a/18.

münāsebet *Yakınlık, ilgi, ilişki, alaka.*

m. +i. 24b/2.

m. +i bol-ġay. 66a/5.

münāsib *Uygun, yerinde.*

m. 3b/2, 34a/6, 34b/2, 67a/10, 72a/14, 73a/6, 74b/14, 76b/12, 90b/17.

m. +dür. 73a/8, 89b/9, 96b/19.

m. bol-ġay. 3a/19.

münāsiblıġ *Uygun olma durumu.*

m. +ı+dın. 30a/8.

münāsibraḳ *Daha uygun.*

m. 31b/8.

münāza'at *Ağız kavgası, çekişme, münakaşa.*

m. +lar+ı. 47a/5.

münāẓara *Bir konu üzerinde belirli usul ve kurallara uyularak yapılan tartışma, delil ve misal getirerek karşılıklı konuşma.*

m. 67b/10, 70b/13, 72a/15, 75a/3, 87a/10.

m. +lar. 72a/13.

m. +nı. 75a/4.

m. +nıŋ. 67a/10.

m. +sı. 70a/18, 75a/5.

m. ḳılış-gen+i. 33b/16.

münderiç *Bir şeyin içinde yer alan, bulunan.*

m. bol-dı. 73a/8.

münehhem *Bir iş üzerine çok düşmek.*

m. 39a/16.

münevver *Aydınlatılmış, aydınlık, ışıklı, nurlu.*

m. 76b/2.

m. bol-dı. 80a/1.

m. ḳal-dı. 80a/2.

m. ḳıl-dı. 12a/3.

m. ḳ.-ıp. 75a/10.

m. ḳ.-ur. 2b/11, 13b/12, 16b/10.

münīr *Aydınlatan, ışık veren, ışıklı, parlak.*

m. 90a/6.

m. ḳılmaḳ+ġa. 64b/19.

münker *Ret ve inkar olunan, kabul edilmeyen.*

m. 69a/18, 70b/7, 72b/1.

m. +din. 35b/10.

m. bol-ġay. 94b/7.

m. b.-sa. 94b/7.

münkir *Kabul etmeyenler.*

m. 39b/19.

m. +ler. 11a/17.

m. +ler+ġa. 54a/1, 72a/18, 93b/15.

m. +ni. 39b/18.

müntehā *Bir şeyin varabileceği son nokta, son, nihayet.*

m. +sı. 3b/12.

mürīd *Tarikata girip bir mürşide bağlanan kimse, kendi iradesini hakk'ın iradesine terkedebilmek için bir mürşidin terbiyesine giren derviş.*

m. +ler+i+din. 5a/17, 97a/14.

mürsel *Peygamber, nebi, resul.*

m. 7a/15, 31a/17, 77a/12, 77a/12.

mürselīn *Peygamberler, mürseller.*

m. 95a/1.

mürşid-i kamil *Manevi yönden Hz. Muhammed'in hakikatine varis olma seviyesine erişmiş mürşit, insan-ı kamil.*

m. +dür. 3a/4.

mürted *İslam dininden dönen, müslümanlıktan ayrılıp başka bir dine giren, irtidat eden (kimse).*

m. +ler. 65b/14.

m. bol-dı-lar. 65b/7.

mürüvvet *İyilik ve ihsanda bulunma, cömertlik, lutufkarlık.*

m. 52b/8, 63b/16.

mürvārīd *İnci, dür.*

m. +din. 11b/7.

m. 5b/3.

müseffir *Açıklayan, izah eden kimse.*

m. 39b/3, 39b/11.

müsekkin *Sakinleştirici, yatıştırıcı, ağrı kesici ilaç.*

m. 38b/11.

müsellem *Doğruluğu, gerçekliği ispatlanmış, herkes tarafından kabul edilmiş, şüphe götürmez, inkar edilemez.*

m. 37b/6, 50a/5, 55a/8, 89a/1.

müselmān *Müslüman.*

m. 37b/12, 43b/14, 49b/13, 65b/3.

m. +dın. 65a/12.

m. +dur-min. 65a/13.

m. +dur-miz. 46a/6.

m. +lar. 17a/5, 27b/11, 31b/4, 43b/11, 47b/1, 48b/15, 49a/1, 50a/1, 50a/4, 51a/18, 54a/7, 65b/14.

m. +lar+dın. 27b/13, 51b/11.

m. +lar+ġa. 31b/2, 32b/18, 43a/9, 43a/9, 47b/3, 50b/2.

m. +lar+nı. 12a/19, 27b/12, 35a/6, 37a/19, 39b/5, 47b/7, 51b/2, 51b/4.

m. +lar+nıŋ. 33b/16.

m. bol-dı. 55b/15.

m. b.-dı. 56a/2, 56b/11, 60a/4, 65a/17.

m. b.-dı-lar. 38a/7, 65a/17, 66b/4.

m. b.-du-m. 65a/5.

m. b.-ġan+ı+dın. 37b/2.

m. b.-ġan+lar+ı. 11a/8.

m. b.-ġay. 10a/12.

m. b.-may. 55b/14.

m. ḳıl-ġay-sin. 66a/17.

müselmānçılıḳ *Müslüman olma durumu.*

m. 72b/14.

müsin *Yaşı ilerlemiş, yaşlanmış, yaşlı (kimse).*

m. 52b/15.

müstecāb *Olumlu, müspet cevap alınan, kabul edilen.*

m. bol-ur. 17a/13.

m. ḳıl-ġıl. 17a/11.

müstecābü'l-du'a *Allah katında duası makbul olan, geri çevrilmeyen.*

m. bol-dı. 17a/12.

müsteḥab *Hakkında kesin bir emir bulunmadığı halde dinin temel prensiplerine uygun olduğu için beğenilen, tavsiye edilen, sevap kazandıran, dince makbul (iş ve davranış).*

m. +lar+nı. 97a/10.

müşābih *Benzeyen, benzer, mümasil.*

m. +de. 78a/19.

müşāhede *Gözlem.*

m. 25b/5.

m. bol-ur. 22b/4.

m. ḳıl-dı-lar. 4b/5.

m. ḳ.-dı-lar. 28b/16, 61a/17, 61b/11, 91a/8.

m. ḳ.-dı-m. 10a/8, 45b/4.

m. ḳ.-ıp. 46a/13, 96a/18.

müşāhedet *Gözlemler.*

m. 3a/5.

müşāhide *Gören, müşahede eden.*

m. 93b/6.

müşerref *Şeref kazanmış, şereflenmiş, şerefli.*

m. 74b/18.

m. +dür. 49b/5.

m. +dür-ler. 29a/19.

m. bol-. 78a/18.

m. b.-alı. 47b/8.

m. b.-dı. 12a/5, 43a/4, 61b/17, 65a/16, 66b/6, 66b/16, 74b/19, 83b/19.

m. b.-dı-lar. 16a/3, 16a/18, 43b/16, 62b/8, 72b/18, 99b/1.

m. b.-du-m. 17a/3.

m. b.+ġa. 74b/3.

m. b.-ġan. 15b/19.

m. b.-ġan+dın. 16a/11.

m. b.-ġan-lar+ı. 43b/17.

m. b.-ġan-lar+ı+ġa. 11a/7.

m. b.-ġan-lar+nıŋ. 23a/12.

m. b.-ġay. 85a/12.

m. b.-ma-dı. 59a/2.

m. b.-ma-ġay-lar. 64a/14.

m. b.-ma-ġunça. 16a/17.

m. b.-ur. 63a/3.

m. bol-a al-mas. 14a/7.

m. ḳıl-dı. 27b/19.

m. ḳ.-dı. 52a/12, 77b/6.

m. ḳ.-ġay. 78b/11.

m. ḳ.-ġıl. 14b/7, 42b/10.

m. ḳ.-sa-lar. 85a/14.

müşfiḳāne *Müşfik bir kimseye yakışır tarzda, şefkatle.*

m. 15a/2, 21b/15.

müşkil *Zor, güç, çetin.*

m. 16a/9, 45b/2, 64b/13, 79a/3, 80a/12.

m. +dür. 73b/15.

m. +i. 91a/5.

m. +ler+ni. 79a/1, 87b/19.

m. bol-dı. 19b/4.

m. körün-di. 13b/2.

müşrik *Allah'a ortak koşan, birden fazla tanrıya inanan kimse.*

m. 37b/12, 57a/16.

m. +ler. 22b/19.

m. +ler+ni. 83b/13.

müştāḳ *Şiddetle arzu eden, özleyen, hasretini çeken, gönülden isteyen.*

m. +dur. 58a/1.

m. +ġa. 78b/2.

m. +lar+ı. 77b/17.

m. +lar+ı+ġa. 93b/17.

m. +lar+ı+nı. 74b/12.

m. bol-dı. 86a/7.

m. b.-dı-lar. 77b/16.

müşterī *Satın alan kimse, alıcı.*

m. 75b/3, 87a/18, 87a/18, 90b/3, 90b/9, 98b/8.

m. +ġa. 87b/18.

m. +ni. 91a/4.

mütaḫḫirin *Temizleyen, temizleyici.*

m. +ler+din. 9b/2.

mütevātır *Ağızdan ağıza yayılan, herkesin dilinde gezen, tevatür yoluyle gelen.*

m. 78a/12.

müteveccih *Birine yakınlık ve sevgi duyan, teveccüh gösteren.*

m. 42b/9.

m. bol-dı-lar. 33a/10.

müttefiḳ *Aralarında anlaşma yapmış, birbiriyle ittifak etmiş, birleşmiş kimselerden her biri.*

m. +ı bol-ġay. 30b/14.

m. bol-updur-lar. 16a/4.

müvecceh *Herkesin yöneldiği (şey), makbul, münasip, uygun.*

m. 87a/6.

müvekkel *Vekil tayin edilen, kendisine vekalet verilen (kimse), vekil.*

m. 24a/6, 42a/8.

m. +dür-min. 42a/14.

m. ḳıl-dı-lar. 2a/4.

müvekkil *Birini vekil tayin eden, davasını vekil aracılığı ile takip ettiren kimse.*

m. ḳ.-ıp. 27b/18.

müvesves *Vesveseli, işkilli, evhamlı.*

m. 84a/17.

müyesser *Kolaylıkla olan, kolaylıkla yapılan, kolaylaştırılmış.*

m. 64b/14, 70a/9.

m. +dür. 93a/18, 94a/5.

m. bol-dı. 14a/19.

m. b.-ġay. 78b/12.

m. b.-ġu+sı+dur. 80a/8.

m. b.ma-dı. 59a/17.

m. b.-mas. 73a/18, 74b/8.

m. b.-sa. 91b/17.

m. b.-up. 10b/13.

m. b.-ur. 3a/3, 86a/3, 99a/11.

m. ḳıl-ay. 66a/5.

m. ḳ.-ġay-min. 55b/10.

m. ḳ.-ıp. 51b/7.

m. ḳ.-sa. 38b/9.

m. ḳ.-sa-ḳ. 25b/17.

m. ḳ.-ur+ġa. 70a/15.

müyessir *Bir şeyin olmasını, yapılmasını, elde edilmesini kolaylaştıran.*

m. +ler+i. 42a/15.

müzeyyen *Süslenmiş, bezenmiş, süslü, zinetli.*

m. 89a/1.

na'at *Bir şeyi överek anlatma, methetme.*

n. +lar+ı+nı. 40a/3.

nā-bekār *İşe yaramaz, hayırsız.*

n. 23a/9, 40b/16, 43b/7.

n. +lar+nıŋ. 31b/6.

nā-bekārraḳ *Hiç işe yaramayan.*

n. +ı. 23a/7.

nā-binā *Anadan doğma kör, ama.*

n. 54b/2, 82a/12.

n. bol-dı. 17a/12.

nā-būd *Bulunmayan, mevcut olmayan, yok olan, yok.*

n. 36a/6.

n. ḳıl-dı. 83a/10.

n. ḳ.-ġay-miz. 22b/6.

nāçār *Çaresiz.*

n. 8a/19, 24a/17, 32a/19, 34a/2, 36b/10, 36b/15, 37a/9, 56a/5, 60a/15, 76b/19, 82b/18.

nāçiz *Adı anılmaya değmeyecek kadar ehemmiyetsiz, hiç hükmünde, değersiz, önemsiz.*

n. 79a/17.

nādān *Cahil, bilmez, bilgisiz (kimse).*

n. 26b/7, 60a/3, 60b/3, 70b/2.

n. +lar. 40a/7, 41b/7, 59b/9, 94b/1.

n. +lar+ı. 63b/10.

n. +lar+ı+dın. 60a/2.

n. +lar+ı+mız+nı. 35b/4, 60b/17.

n. +lar+nıŋ. 59b/7.

n. kil-ip. 72b/2.

nādānlıḳ *Bilgisiz olma durumu.*

n. 20b/10.

n. +dur. 96b/19.

n. +ġa. 25a/19.

nā-edeblik *Utanmama durumu.*

n. 25b/6.

nafaḳa *Geçinmek için gerekli olan yiyecek, içecek ve bunun için sarfedilen para.*

n. 93a/17.

nā-fermānlıġ *Emir, buyruk olmama durumu.*

n. ḳıl-ġan+lar+ġa. 41b/18.

nāfile-yi ‘ibādet *Boş ibadet.*

n. 93b/19.

nāgāh *Zamansız, vakitsiz.*

n. 8b/7, 10a/5, 13b/19, 28a/18, 28a/18, 28b/7, 36b/19, 37a/1, 39b/14, 40b/7, 45a/7, 49a/4, 51b/2, 51b/13, 62a/7, 62b/5, 89a/12.

nāgeh *bk. Nāgāh.*

n. 22a/15.

naġme *Kulağa hoş gelen ahenkli ses, ezgi.*

n. 87b/3, 89a/16, 89b/2.

n. +ler. 89a/9.

n. +ler+i. 75b/13, 89a/15.

n. +ler+iŋ+ġa. 89b/1.

n. +ler+i+ni. 75b/8.

naḥif *Zayıf, çelimsiz, arık.*

n. 17b/2.

nā-ḫoş *Hoş olmayan.*

n. kil-di. 43a/15.

na’īm *Nimete eren kimse.*

n. 45b/5, 45b/6.

n. +niŋ. 46a/2.

naḳd *Kusurlu sözle kusursuz sözü ayırt etme, tenkit.*

n. 44a/9, 77a/11, 85a/4.

n. +i+ni. 37a/18.

n. +ler+i+ni. 92a/3.

naḳd-ı cān *En değerli şey olan can sermayesi, can varlığı.*

n. 94a/14.

naḳdī *Para ile ilgili.*

n. 75b/2.

naḳdīne *Değerli varlık, kıymetli mal.*

n. +ler. 90a/9.

n. +ler+i. 82a/11.

n. +si. 77a/14, 82a/13.

nā-kes *İnsaniyetsiz, aşağılık, bayağı, alçak (kimse)*

n. +ler. 51b/8.

nāḳıd *Bir şeyin iyisini kötüsünden ayıran kimse veya şey.*

n. 90b/10.

nāḳıṣ *Tam olmayan, eksik, noksan.*

n. 94b/2.

nāḳıṣlıḳ *Eksiklik.*

n. +ı. 96b/19.

nāḳil *Bir yerden bir yere götüren, taşıyan, nakleden kimse veya şey.*

n. +ler+i. 54a/8.

naḳīż *Birbirine zıt ve karşı olan, zıt, karşıt.*

n. +i bol-ur. 69b/17.

naḳḳāş *Süsleme ustası.*

n. +ı. 75b/16.

naḳl *Bir yerden başka bir yere götürme, taşıma, aktarma, geçirme.*

n. 10a/14, 88b/14.

n. +dür. 81b/9, 97a/6.

n. +i+dür. 7b/16, 11b/8, 18a/18, 25a/15, 27b/16, 28b/15, 36b/2, 64a/17.

n. ḳıl-ıp. 28b/3.

n. ḳ.-ıp. 57b/1.

n. ḳ.-ıpdur. 14b/10, 94b/8.

n. ḳ.-ıpdur+lar. 56b/11, 57b/5, 97b/1, 99a/4.

n. ḳ.-ur-lar. 15a/19.

n. ḳılın-ur. 13b/18.

naḳlī *Taşımayla ilgili olan.*

n. 63a/14, 85b/19.

n. +dür. 2a/3, 2b/17, 6a/3, 6b/5, 7b/18, 10b/1, 10b/14, 17a/12, 17a/16, 18b/16, 28a/11, 29a/9, 30a/16, 30b/10, 31a/12, 32b/10, 33a/11, 38a/16, 38a/19, 38b/18, 43b/17, 48b/9, 51b/4, 51b/19, 52a/7, 52b/7, 57b/17, 59b/1, 59b/14, 60a/2, 61b/19, 63a/11, 67a/12, 69a/18, 69b/8, 70a/4, 71a/14, 72a/6, 78b/17, 80b/10, 82b/5, 83b/3, 83b/12, 83b/13, 84a/7, 86a/3, 91a/6, 98a/8.

naḳş *Süsyeyip bezeyen.*

n. 30b/12, 75b/6, 75b/6, 98b/13, 100a/5.

n. +ı+nı. 88b/15.

naḳşbend-i kāmil *Olgun insan.*

n. 88b/5.

naḳş-ı nigār *Resim gibi güzel sevgili.*

n. 88a/1, 98b/19.

nālān *İnleyen.*

n. 66b/18.

nā-lāyıḳ *Layık olmayan.*

n. 25b/5.

nāle *İnleme, inilti.*

n. 69a/13, 73b/19, 76b/1.

n. +si. 74a/1.

n. ḳıl-dı. 91a/19.

n. ḳ.-sa. 91b/6.

nām *Ün, şöhret, şan.*

n. 24a/9, 55a/8, 56a/3, 64a/18.

nā-ma'lūm *Bilinmeyen.*

n. 94b/14.

namāz *Namaz.*

n. 5a/14, 5a/15, 5b/1, 5b/1, 6a/9, 11a/16, 11b/17, 12b/3, 27a/16,

33b/6, 35b/10, 36b/18, 38b/14, 42b/9, 45a/17, 45b/2, 49a/18, 49a/18, 62a/6, 64b/10, 68b/19, 73a/12, 73b/16, 73b/17, 73b/18, 97a/9, 99a/12.

n. +dın. 12b/11, 27b/4, 62a/9, 62a/9, 63a/5, 64b/17, 69a/14.

n. +ġa. 63a/2, 69a/3, 69a/4, 73a/12, 97a/17.

n. +nı. 13a/7, 17a/6, 62a/16, 94a/4.

n. +nıŋ. 5a/15, 89b/3, 94a/6.

n. ḳıl-sa-lar. 12b/5.

n. ḳ.-ur. 12b/10.

n. oku-r. 12b/4.

n. o.-r. 13a/12, 13a/18, 69a/2.

n. o.-ydur. 12b/9.

n. öte-di. 13a/14.

namāz-güzār *Namaz kılan.*

n. +lar+nıŋ. 94a/5.

namāz-ı ḫuften *Yatsı namazı.*

n. 98a/8, 99a/5.

nāmbenām *Ünü yayılmış olan.*

n. 53a/2.

nām-dār *Ünü, şöhreti yayılmış.*

n. 33b/14, 44a/16.

n. +ı. 90a/19.

na'me *Nağme.*

n. +ler+din. 96b/9.

nāme *Mektup.*

n. 4b/18, 5a/17, 5a/18, 37a/13, 37a/14, 37b/17, 53b/10, 53b/12, 58a/17, 63b/9, 70a/16, 88a/5.

n. +de. 4b/19, 5a/19, 53a/16, 53a/19, 53b/14.

n. +din. 54a/2.

n. +ġa. 51a/11, 53a/19.

n. +ni. 51a/15, 53a/15, 53b/11, 53b/11, 53b/16, 53b/17, 54a/3.

n. +niŋ. 51a/12.

n. +si. 82b/11.

n. +si+ġa. 48a/16.

nām-ı şerīf *Şeref sahibi.*

n. +ler+i. 98b/13.

n. +ler+i+ni. 98b/15.

nāmūs *İnsanın ahlak kurallarına uymasını sağlayan, onu şerefli kılan manevi duygu; güzel haslet.*

n. 20b/10, 48b/6.

n. ḳıl-ıp. 54b/12.

nāmūs-ı cibrīl *Peygamber efendimize vahy getiren ve dört büyük melekten biri olan cebrail.*

n. 73a/14.

nā-mübārek *Uğursuz, meymenetsiz.*

n. 18b/19, 43a/5, 60a/11.

nā-mücrim *Suçsuz.*

n. +ler+din. 92b/11.

nā-münāsib *Uygun olmayan.*

n. 36a/8, 39b/3, 40b/12, 45a/18, 62a/1.

nā-pesend *Beğenilmeyen.*

n. 27a/19, 54a/12.

nā-peydā *Aşikar olmayan, gizlenmiş.*

n. bol-dı. 80a/5.

nār *Ateş, od.*

n. +ı. 73b/4, 86b/8.

na'ra *Duyguların coşması veya sarhoşluk etkisiyle yüksek sesle bağırma, haykırma.*

n. 49a/5, 91a/2.

nā-senā' *Övülmeyen.*

n. 6b/7.

n. +dur-min. 10a/17.

nā-sezā *Uygun olmayan.*

n. 17a/6, 21a/18, 21b/12, 21b/14, 25b/2, 35b/3, 40a/2, 40a/3, 41a/16, 60b/5, 60b/16, 64a/6, 67a/18, 68a/16, 68b/16, 70a/6, 70a/8.

naṣīb *Bir kimsenin payına düşen şey, hisse.*

n. 65b/4, 99a/12.

n. +i+din. 61b/17.

naṣīḥat *Bir kimseye doğru yolu göstermek, yapması ve yapmaması gereken şeyler üzerine dikkatini çekmek için söylenen söz, öğüt, pend.*

n. 23b/18, 51a/2, 71b/5, 72b/14.

n. +ġa. 50b/9, 55a/2.

n. +ıŋız+ġa. 21b/15.

n. +iŋiz+ni. 20b/4.

n. +ler+i+ni. 64a/7.

n. ḳıl-ġıl. 21b/14.

n. ḳ.-ur. 44b/14.

n. ḳ.-ur-min. 13a/1

naṭıḳa *Düzgün ve güzel söz söyleme.*

n. 96b/10.

nā-tüvān *Kuvvetsiz, güçsüz, zayıf.*

n. 38a/12.

nā-tüvānlıġ *Güçsüzlük.*

n. +ım+dın. 61a/4.

nāz *Kendini beğendirmek amacıyle takınılan edalı tavır, cilve.*

n. 29a/19, 41a/8, 53a/10, 74b/11, 75b/1, 75b/5, 86b/10.

naẓar *Bakış, bakma, göz atma.*

n. 96a/4.

n. +dın. 100a/16, 100a/16.

n. +ġa. 48a/9, 100a/17.

n. +ı. 100a/14.

n. +ı+da. 72b/13, 88b/4.

n. +ı+ġa. 100a/14.

n. +ım+da. 47b/15.

n. +lar+ı+da. 71b/16, 91a/7, 91a/10.

n. +lar+ı+dın. 79a/19.

n. +ġa kil-ipdür. 38b/17.

n. ḳıl-dı-lar. 10a/7.

nāzenīn *İşveli, cilveli, nazl.*

n. 79a/17.

n. +i. 92b/19.

nāz-ı ni'met *Lütüf, ihsanda bulunma.*

n. 52b/9.

naẓır *Bakan, nazar eden.*

n. +ı. 85a/5.

nāzil *İnmek, nüzul etmek.*

n. 30b/9, 36a/3, 45b/2.

n. bol-. 4a/11.

n. b.+da. 9b/5.

n. b.-dı. 4a/12, 5b/3, 6b/10, 7a/11, 8a/7, 9a/4, 9a/10, 9a/12, 9b/6, 9b/7, 9b/9, 10a/16, 10a/18, 10b/2, 10b/7, 10b/16, 12b/1, 19a/3, 19b/1, 20b/18, 21b/6, 30b/10, 44a/3, 57a/13, 71b/1, 73b/14.

n. b.+dın. 61a/15.

n. b.+ġa. 72a/13.

n. b.-ġan. 9a/15, 10a/2, 35b/18, 45b/14, 70b/9.

n. b.-ġan+dın. 19a/6.

n. b.-ġan+dur. 26b/16.

n. b.-ġay. 6b/19.

n. b.+ı. 9a/4, 9a/14.

n. b.-ma-dı. 11a/5.

n. b.-ma-pdur. 71b/11.

n. b.-mas+dın. 73a/11.

n. b.-sa. 10b/4.

n. b.-up. 37b/7.

n. b.-updur. 7a/14, 16b/7, 69b/9.

n. b.-ur. 9b/18.

n. b.-ur+ġa. 1b/6.

n. kil-di. 10b/13.

naẓīr *Benzer, eş.*

n. +i. 22b/4, 74a/16.

nāziş *Naz, cilve.*

n. +ġa. 76a/14.

n. ḳıl-ur. 79b/5.

n. ḳ.-ur. 84a/15.

naẓm *Vezinli, kāfiyeli söz dizisi.*

n. 2b/13, 3a/17, 3b/14, 4a/6, 8b/13, 9a/1, 10b/10, 12b/17, 13a/2, 23b/6, 29a/13, 32a/14, 33b/13, 36a/2, 38b/11, 40a/1, 40a/20, 41b/2, 44b/2, 47a/13, 47b/18, 52a/14, 64a/16, 64b/4, 66a/1, 69b/7, 70b/5, 75b/7, 78b/8, 84a/1, 86b/4, 86b/17, 86a/19, 87a/4, 88a/14, 88b/10, 91a/1, 91b/6, 91b/15, 92a/4, 93a/2, 93a/8, 94a/13, 95b/11, 98b/19, 99a/11, 100a/3, 100a/14.

nāzük *İnce yapılı, kaba olmayan, narin.*

n. 44b/7, 78b/1.

ne *Soru sözü.*

n. 3a/14, 3a/14, 6b/6, 7a/3, 7a/8, 7a/19, 7b/13, 7b/13, 9a/4, 9b/8, 11b/17, 14a/1, 15a/19, 17a/13,

20a/11, 20a/18, 28b/17, 34b/11, 34b/11, 35a/4, 36a/9, 38b/7, 42b/7, 45a/18, 46b/1, 46b/11, 46b/11, 48b/3, 53b/13, 53b/15, 56a/18, 58a/11, 59a/6, 61a/12, 61b/12, 62b/3, 63b/3, 63b/5, 64b/1, 64b/6, 64b/14, 67a/17, 67b/8, 67b/19, 69a/10, 70a/3, 71b/8, 73b/16, 73b/17, 73b/17, 73b/17, 75b/6, 77a/11, 81a/1, 81a/18, 81b/2, 82a/19, 84b/8, 84b/8, 85a/17, 86b/18, 88a/8, 89b/7, 91b/2, 92a/4, 92a/8, 92a/14, 92a/16, 94b/14, 94b/17, 95a/2, 95a/5, 95a/12, 95a/17, 95b/18, 96a/3, 96a/6, 96a/14, 97a/3, 97a/4, 97a/4, 97a/4, 97a/4.

n. +dür. 15b/2, 30b/8, 61b/6, 67a/19, 91a/14, 95a/8.

nebātü'l-ġavş *En yüksek makam.*

n. 76a/6.

nebīya'llāh *Allah'ın nebisi.*

n. 8a/18, 42a/14.

nebīyu'llāh *bk. Nebīya'llāh.*

n. 99b/2.

necāset *Pislik.*

n. +ġa. 23a/19.

n. +i. 46b/4.

n. +i+ni. 23b/3.

n. +ni. 23a/17.

necāsetlik *Pislik içerisinde bulunma.*

n. 23b/2.

necāt *Kurtulma, kurtuluş, halas.*

n. 61b/18, 81a/10.

neçe *Nice.*

n. 21b/18.

neçük *Nasıl.*

n. 12b/11, 35a/4.

nef'dārlıġ *Fayda sağlama.*

n. 75b/2.

nefer *Rütbesi olmayan asker, er.*

n. 43b/15.

nefes *Nefes.*

n. 41b/3, 80a/13.

n. +de. 97a/5, 97a/17, 97a/19.

n. +i+ġa. 97a/18.

n. +ler+i+ni. 26a/3.

nefīr *Bağırtı, figan, nale.*

n. 56a/18.

nefīs *Herkes tarafından beğenilen, çok hoşa giden, çok güzel.*

n. 3a/2, 5a/8, 74b/11, 91a/12.

n. +ler+i. 5a/9.

nefs *Kulun kötü, beğenilmeyen, bayağı ve hayvani arzuları, huy ve fiilleri, kibir gazap, kin, haset, hırs, tahammülsüzlük, hasislik, dedikodu, şehvet, ihtiras, heva vü heves gibi zaaflarının merkezi.*

n. 10b/13, 75b/3, 76b/12, 88a/17, 95b/4.

n. +din. 81a/2.

n. +i. 7b/14.

n. +im. 13a/4.

n. +iŋ+din. 86a/19.

n. +i+niŋ. 2a/2, 26b/9.

n. +niŋ. 86a/17.

nefsāniyet *İnsanda nefse ait arzu, istek ve zaaflardan meydana gelen benlik.*

n. 95a/14, 95a/15.

nefsī *İnsanın maddi arzularıyle, nefsiyle ilgili, nefsani.*

n. 52a/3, 74a/14, 74a/14, 76b/11, 76b/11, 76b/12, 76b/12, 76b/19, 76b/19, 100a/8.

nefssiz *Arzusuz, isteksiz.*

n. 86a/16.

neḳḳāre *Elle ve daha çok iki küçük değnekle çalınan ve zurnaya refakat eden, basık dümbelek şeklindeki vurmalı saz.*

n. +ler. 88b/10.

nem *Havadaki su buharı.*

n. 92a/6.

n. +i+din. 89a/11.

n. +i+ni. 89a/11.

nemā *Gelişme, büyüme, artma, çoğalma.*

n. +sı. 92b/17.

neme *Şey.*

n. 4b/17.

nemerse *Nesne, şey.*

n. 55a/11.

nenk *Ün, şan, şöhret .*

n. 48a/14.

neseb *Soy, soy sop, atalar, dedeler silsilesi.*

n. 26b/6.

n. +de. 20a/16.

n. +din. 66a/12.

n. +i. 58b/3, 58b/19.

n. +iŋ+ni. 17b/2.

neseblik *Soyluluk.*

n. 6b/15.

nesīm *Hafif hafif esen, hoş ve latif rüzgar.*

n. 94a/13, 94a/13, 94a/14.

n. +i+ni. 75b/8.

nesīm-i şeb *Gece rüzgarı.*

n. 94a/14.

nesl *Aynı yıllarda yaşamış olan, yaklaşık aynı yaşta bulunan kişilerin bütünü, kuşak.*

n. +i+din. 24a/11, 77b/11.

nesne *Nesne.*

n. 14b/5.

neşāṭ *Sevinç, neşe, sürur.*

n. 47a/1, 91b/17, 93b/12.

n. +ım. 87b/2, 90b/12.

neşter *Kesmek ve yarmak için kullanılan keskin ve sivri uçlu ufak bıçak.*

n. +i+din. 84b/1.

netīce *Sonuç.*

n. 3a/6, 75b/13.

n. +dür. 32a/14.

nev' *Yeni.*

n. 22b/8, 22b/10, 29a/17, 35b/15, 41a/10, 54b/16, 57b/11, 61a/3, 64a/11, 64b/12, 65a/17, 68a/10, 68a/14, 84b/15, 86b/5, 87b/11, 87b/19, 88a/7, 95b/17.

n. +ge. 81b/18.

nevā *Nağme, ahenk, ses.*

n. +lar. 87b/3, 89a/10.

n. +sı. 89a/9, 89a/16.

nevāz *Nağme, ezgi.*

n. ḳıl-ur-sin. 89b/2.

nevāziş *Okşama, gönül alma, iltifat etme.*

n. + ġa. 89a/18.

n. +ler. 33a/1.

n. ḳıl-dı. 55a/2.

nevbet *defa, kere.*

n. 3a/11, 5b/15, 18b/18, 20a/2, 21b/19, 25b/17, 32b/1, 32b/2, 33a/6, 41a/18, 47b/5, 55b/9, 56b/3, 64b/11, 72a/5, 74a/18, 99b/7.

n. +im+ni. 66b/10.

n. kil-di-m. 17b/1.

n. k.-gen+de. 5a/16.

nev'-i belā *Yeni bela.*

n. +lar. 32a/14.

nev'-i terbiyet *Yeni bilgi.*

n. 59b/14.

nevmīd *Ümitsiz, meyus.*

n. 48a/19, 91a/17.

n. ḳıl-ġay. 38a/9.

nevrūz *Eski takvimlere göre güneşin koç burcuna girdiği, gece ile gündüzün eşit olduğu, yılın ve ilkbaharın başlangıcı sayılan 21 mart günü.*

n. 90a/17, 98b/11.

nezāre *Bakma, bakış, seyretme.*

n. +ler. 88b/11.

nezr *Şarta bağlı vaat, adak adama.*

n. ḳıl-dı-m. 43b/9.

n. ḳ.-ıp. 46a/1.

nıṣf *Yarı, yarım, nim.*

n. +ı+nı. 73b/12, 73b/14.

ni *Herhangi bir şey.*

n. 2b/6, 3a/11, 4b/12, 4b/18, 5a/6, 5a/10, 5b/17, 10b/7, 11a/10, 11a/13, 12a/7, 13a/3, 13a/4, 13a/18, 17b/19, 20b/7, 20b/10, 21a/2, 22a/17, 22b/15, 23b/7, 24a/3, 24a/4, 24a/7, 24b/1, 24b/7, 25a/15, 29a/5, 29b/2, 29b/3, 29b/4, 29b/5, 30b/8, 30b/12, 33a/8, 35a/7, 35a/8, 38a/11, 38a/18, 38b/13, 39a/3, 41a/12, 45a/11, 46a/19, 46b/2, 47b/14,

50b/11, 50b/16, 53a/15, 53a/19, 55b/13, 61b/5, 64a/6, 64b/5, 70a/10, 73a/8, 74b/13, 75b/6, 75b/17, 77a/15, 77b/2, 77b/10, 77b/12, 78a/12, 79b/9, 86a/3, 88a/15, 88b/2, 90a/3, 91b/15, 91b/16, 91b/16, 93a/8, 94a/10, 94a/13, 95b/2, 96b/14, 97b/3, 99a/1, 99a/14, 99b/11, 100a/18.

n. +din. 95b/13.

n. +dür. 13b/15, 14a/3, 35a/3, 39b/9, 91b/13, 100a/15.

niçe *Ne kadar, nasıl.*

n. 1b/2, 1b/3, 1b/3, 1b/5, 2a/14, 3a/8, 8b/3, 8b/19, 10b/4, 12a/11, 13b/10, 15a/2, 15a/8, 15a/12, 15b/3, 15b/11, 16b/14, 23a/10, 29b/19, 30a/2, 30a/19, 31b/17, 32a/5, 32a/5, 32b/8, 34b/3, 34b/6, 36b/6, 38b/15, 39a/11, 39b/14, 45b/4, 46a/15, 47b/5, 48b/16, 49b/14, 50a/4, 51a/16, 52b/13, 54b/5, 57a/4, 58b/4, 59a/18, 60a/7, 63a/14, 63b/8, 65a/1, 67a/16, 67a/16, 74a/10, 75a/4, 78a/18, 81a/5, 82a/7, 82b/10, 86a/1, 86b/3, 88a/6, 94b/10, 97a/15.

n. +de. 6b/11, 48b/17.

niçük *Nasıl.*

n. 3b/3, 13b/11, 14b/6, 16b/15, 23a/18, 24a/10, 24b/12, 25a/16, 28b/18, 33b/9, 36b/14, 38a/4, 42a/11, 42a/14, 42a/14, 43b/1, 44a/6, 44b/8, 45b/9, 58a/16, 60a/1, 61b/2, 61b/3, 61b/4, 61b/13, 64b/13, 65a/2, 65b/9, 65b/12, 67a/4, 67b/4, 67b/19, 69a/6, 74a/1, 75b/7, 75b/9, 75b/11, 75b/17, 81b/11, 83b/9, 84b/14, 85b/13, 85b/13, 90a/18.

n. +din. 8a/4, 8a/5, 14a/16, 29a/3, 32a/13, 43a/13, 45a/13, 48b/17, 55b/13, 64b/15, 65a/13, 71a/1, 71b/11, 80b/14, 83b/5, 91b/15, 94b/14, 96a/4.

n. +dür. 67b/9, 91b/12.

n. +sin. 48b/5.

nidā *Seslenme, çağırma, bağırma.*

n. 6a/7, 94a/16.

n. +nı. 49a/6.

n. +nıŋ. 77b/7.

n. +sı 11a/9.

n. ḳıl-dı. 46b/1.

n. ḳ.-dı. 63b/17, 85b/14.

n. ḳ.-dı-lar. 19a/8, 83a/15, 95b/5.

n. ḳ.-ıp. 21a/7.

n. ḳ.-mış. 6a/7.

n. ḳ.-ur. 40b/16.

n. ḳ.-ur-lar. 47b/18.

nifāḳ *İnsanlar arasında anlaşmazlıktan gelen ayrılık, ara bozukluğu.*

n. ḳ.-dı. 59a/17.

nigār *Resim gibi güzel sevgili.*

n. 48a/12, 75b/5, 86b/15, 90a/16.

n. +lar+nı. 75b/6.

nigārlıġ *Güzellik.*

n. 75b/6.

nigeh-bān *Bekçi, gözcü.*

n. +lar. 18b/7.

nigü *Nasıl.*

n. 11b/13, 36b/5, 74b/3.

nihād *Huy, yaratılış, tabiat.*

n. +lar+dın. 72b/10.

nihādlıġ *Tabiatlı.*

n. 75a/14, 88a/7.

nihāl *Fidan.*

n. 3a/8.

nihān *Gizli, saklı, gizlenmiş, saklanmış.*

n. 2b/14, 16b/19, 45a/1, 70a/7.

nihāyet *Sonunda, en sonunda.*

n. 5a/6, 28a/4, 39b/14, 40b/13, 41a/15, 47b/5, 52a/4, 52b/1, 58a/5, 69b/9, 82b/12, 85a/6.

n. +din. 60a/15.

n. +i. 8b/19.

n. +i+ġa. 51a/6, 52b/6.

nihāyet-i şevḳ *Aşırı isteğin, arzunun sonu.*

n. +din. 36a/2.

nīk *İyi, hoş, güzel.*

n. 55b/3.

niḳāb *Örtü, perde.*

n. 62b/11, 78b/8.

n. +ı. 78b/6.

n. +ı+n. 53a/4.

n. +nıŋ. 92b/14.

nikāḥ *Bir kadınla bir erkeğin kānun nazarında karı koca sayılmalarını sağlayan işlem.*

n. 51a/7, 58b/4, 65b/18, 92b/9.

n. +ı+ġa. 66b/16.

n. +ıŋ+ġa. 66b/10, 67a/2.

n. +lar+ı+ġa. 65b/16.

n. +lar+ı+nı. 66b/2.

n. +nıŋ. 66a/12.

n. ḳıl-dı-lar. 66a/19.

niki *Nasıl.*

n. 51b/1, 60b/18.

nīk-va'de *Güzel söz.*

n. +si+ni. 84b/10.

nime *Şey, herhangi bir şey.*

n. 9a/19, 23a/18, 25b/2, 28b/16, 35b/2, 41a/2, 41a/19, 43a/12, 44a/9, 45b/17, 46b/6, 52b/17, 60b/12, 61b/12, 63a/10, 63b/1, 71a/18.

n. +ġa. 71a/18.

nimerse *Nesne, şey.*

n. 1b/13, 4b/5, 5a/1, 8b/13, 9b/10, 14a/15, 21a/9, 35a/8, 45b/18, 51b/10, 51b/11, 78a/8,

79b/6, 82a/2, 82a/13, 82a/13, 95b/13.

n. +de. 8b/10.

n. +ġa. 14a/16, 38a/4, 41a/2, 43a/18, 77a/14, 79b/7.

n. +ler. 68a/10.

n. +ler+din. 97a/7.

n. +ler+ni. 68a/10, 96b/8.

n. +ni. 6a/15, 39a/7.

ni'met *Lutuf eseri olan iyilik, ihsan, bağış.*

n. 28b/8, 41a/8, 41b/17, 96b/7.

n. +din. 29a/19, 38b/10.

n. +i. 38b/9, 61a/6.

n. +i+ni. 55a/14, 96b/6.

n. +ler. 53a/10.

n. +ler+ni. 74b/11.

n. +niŋ. 33b/19, 74b/6.

nisān *Nisan ayı.*

n. 99a/1.

nis̲ār *Saçma, saçılma, serpme, serpilme.*

n. 40b/1, 48a/8, 89a/13, 90b/6, 98a/19.

n. +ı+nı. 89b/12.

n. ḳıl-dı-ŋ. 2b/5.

n. ḳ.-ġay-miz. 67b/1.

n. ḳ.-ıpdur. 75b/2.

n. ḳ.-ur-min. 89a/19, 90a/10.

nisbet *Bir şeyin parçaları veya iki ayrı şey arasındaki uygunluk, oran, orantı, tenasüp.*

n. 9b/5, 12b/2, 24b/9, 25a/19, 79b/10, 88a/8.

n. +i. 24b/4.

n. +ler+i. 58b/3.

n. +ler+i+ġa. 23a/8, 40b/12.

n. ḳıl-dı-lar. 40a/4.

n. ḳ.-dı-ŋ. 67a/19.

n. ḳ.-ġay-min. 36b/1.

n. ḳ.-ıp. 98a/5.

n. ḳ.-sa-ḳ. 24b/12.

n. ḳılmaḳ. 98a/7.

niseb *Nispetler, oranlar.*

n. 16a/10.

nişān *İşaret, belirti, iz, alamet.*

n. 24a/9, 40a/19, 40a/20, 40a/20, 40b/1, 54a/19, 77a/8, 85b/1.

n. +ı. 72a/2, 92a/5.

n. +ı+dur. 41a/6.

n. ḳıl-ıp. 75b/6.

nişāne *İşaret, alamet, belirti.*

n. +ŋ. 20b/10.

n. +niŋ. 65a/7.

n. +si. 34a/19.

n. +si+dür. 80a/9.

n. +si bol-ġay. 34a/15.

n. bol-ġay. 65a/6.

n. ḳıl-ġıl. 65a/8.

nişānelıġ *İşaret alameti.*

n. 14b/19.

nişest-pest *Aşağı oturan.*

n. 13a/1.

niyāz *Bir dileğin yerine getirilmesi için yalvarma, yakarma, rica.*

n. 11a/16, 62a/6, 77a/17.

n. +ġa. 73b/17.

n. +ı. 86b/10.

n. +nı. 73b/16.

niyāz-mend *Yalvaran (kimse).*

n. +i. 48a/17.

niyet *Bir şeyi yapmayı önceden kurma, zihinde tasarlama, yapmayı aklına koyma, yapmaya karar verme.*

n. +i+de. 63b/15.

n. +im. 55b/13.

n. +i+ni. 5a/8.

n. ḳıl-ġay-lar. 6a/4.

niyetlıġ *Niyetli.*

n. 6b/5.

niyetlik *bk. Niyetlıġ.*

n. 53a/8.

nizā' *Çekişme, kavga, anlaşmazlık, ihtilaf*

n. 31a/8, 56a/11, 68b/17, 87a/12.

nīze *Mızrak, süngü, kargı.*

n. +si+ni. 87b/1.

n. +si+niŋ. 92a/1.

noḳṣān *Eksik.*

n. 25a/6, 61b/15, 70a/1, 72a/19, 91b/12.

n. +dın. 68b/12, 78a/7.

n. +ġa. 24b/12.

n. +ı. 28b/9.

n. +lar+ı+ġa. 73b/10.

n. +nı. 43b/16.

n. bol-ġay. 59a/8.

numūne *Nitelikleri hakkında bir fikir vermek üzere bir bütünden alınan parça, örnek.*

n. 92a/4.

nūr *Gözle görülen aydınlık, maddi şeyleri görmeye yarayan ışık, ziya.*

n. 3a/17, 5b/9, 42b/12, 47a/1, 62a/2, 63a/19, 65a/11, 75a/18, 75b/1, 75b/5, 75b/18, 87a/4, 87a/8, 87a/15, 88a/1, 89a/6, 89b/12, 92a/6, 92a/6, 92b/7, 94b/15, 98a/14, 100a/12, 100a/15.

n. +dın. 5b/8, 12a/4, 75b/17, 89b/13, 96a/1, 96a/9, 99a/16, 99a/16, 99b/3, 100a/3.

n. +dur-min. 75a/9.

n. +ı. 3a/16, 4b/9, 12a/3, 16b/10, 38a/16, 78b/19, 92b/7, 92b/8, 96a/3, 96a/5, 96b/8.

n. +ı+dın. 8a/2, 52a/13, 86a/4, 94b/15, 96a/5, 100a/16.

n. +ı+dur. 2b/11.

n. +ı+ġa. 61a/14.

n. +ım. 90a/4.

n. +ı+nı. 65a/10.

n. +ı+nıŋ. 3b/12, 96b/3.

n. +lar+ı. 4a/3, 89b/16.

n. +lar+ı+nı. 86a/4.

n. +nı. 65a/8.

nūr-efşān *Nur saçan.*

n. 5b/10.

nūrānī *Temiz, mübarek, nurlu.*

n. 4b/6, 61b/2, 87b/15.

nūr-efşānlıġ *Nur saçan, etrafı nurlandıran.*

n. +ı. 89b/14.

nūr-ı dīde *Çok sevgili kimse.*

n. +m+ler. 83b/7.

n. +si. 78b/19.

nūr-ı hidāyet *Doğru yola aydınlatan.*

n. +i. 13b/12.

nūr-ı ilāhī *İlahi nur.*

n. 3b/12.

nūr-ı şafā *Saf, berrak ışık.*

n. 3a/17.

nūr-ı server *Yolu aydınlatan önder.*

n. 94a/5.

nūr-ı ẓulmet *Karanlığı aydınlatan.*

n. +din. 93a/4.

nuşrat *Yardım.*

n. 11b/1, 22b/17, 33a/5, 38b/4, 38b/10, 61b/8, 80a/17, 87a/19, 90a/16.

n. +ı. 65b/5.

n. +ı+ġa. 87b/2.

n. tap-ar. 84a/15.

nūş *İçme, içiş.*

n. 23b/8.

n. +ı+dur. 75b/16.

n. ḳıl-+sa-ŋ. 41b/11.

nübüvvet *Peygamberlik, nebilik.*

n. 8b/15, 44b/1, 47a/15.

n. +im. 26a/6.

nüfūz-ı billah *Allah'ın sözü.*

n. 85a/5.

nükte *İnce bir anlam taşıyan, zeka eseri olduğu için hoşa giden zarif ve düşündürücü söz.*

n. 3a/8, 73a/4.

nümāyān *Görünen, meydanda olan, ayan, aşikar.*

n. bol-ur. 45a/14.

n. b.-ur. 87b/8.

n. ḳıl-sa. 87a/13.

nümūdār *Görünen, meydanda olan, nümayan.*

n. 99a/2.

nüsḫa *Bir yazıdan çıkarılan suret, yazılı bir şeyin benzeri, eşi, tıpkısı.*

n. +da. 91b/18.

nüvāziş *Okşama, gönül alma, iltifat etme.*

n. +ġa. 89b/4.

n. ḳıl-a. 2b/4.

n. ḳ.-dı-lar. 86a/14.

n. +ler ḳıl-ıp. 72b/2.

nüvīsembe *?*

n. 87b/17.

nüzūl *Yukarıdan aşağıya inme.*

n. +ı. 93b/7.

obdān *İyi, güzel.* 32b/18.

o. +dur. 29a/12.

oġlan *Oğlan.*

o. +ġa. 95b/14.

o. +lar. 95b/15.

o. +lar+ı. 22b/19, 54a/19, 60b/8, 60b/18, 61b/11.

o. +lar+ımız. 35b/3.

o. +lar+ı+nı. 52b/4.

oġul *Oğul.*

o. 24b/16, 32b/7, 52a/18, 58b/13, 58b/16.

o. +ı. 6b/6, 6b/8, 7b/13, 12b/1, 13a/11, 14a/6, 17a/17, 17b/3, 18a/12, 18a/13, 18a/13, 18a/13, 21b/3, 22b/2, 23a/8, 25a/15, 27b/16, 28b/19, 30a/11, 30a/12, 30a/12, 30a/12, 30a/13, 30a/13, 30a/14, 36b/3, 39b/17, 50a/12, 54a/17, 58b/3, 65b/7, 65b/15, 66a/14, 66b/3, 66b/3, 66b/3, 66b/4, 75b/10, 85b/12.

o. +ı+dın. 23b/5, 47a/11.

o. +ı+dur. 13b/1.

o. +ımız+nıŋ. 66a/16.

o. +ı+nı. 12a/16, 36b/14.

o. +ı+nıŋ. 91b/1.

o. +lar. 25a/3, 58b/17.

o. +lar+ı. 52a/16.

o. +lar+ı+dın. 37a/2.

o. +um. 12b/7, 13a/8, 41b/9, 65b/13.

o. +um+nı. 65b/10.

o. +uŋ. 13a/18, 13a/19.

oġulluḳ *Oğul olma durumu.*

o. +nı. 52a/18.

oḫşa- *Benzemek.*

o. 74b/1, 80b/15.

o. -mas. 24b/6.

o. -mas+dur. 35b/12.

o. -mas-min. 95b/6.

o. -ma-y-dur. 24b/3, 24b/7.

o. -r. 45a/11, 57b/9, 64b/3.

oḫşaş- *Benzeşmek.*

o. 47a/12, 71a/7, 91b/19, 99b/19, 100a/1.

oḳ *Yay denilen aletle fırlatılan ve ucunda sivri bir demir bulunan ince kısa değnek.*

o. 54b/11, 100a/16.

o. +dın. 100a/15.

o. +ı. 17a/12.

o. +ı+ġa. 20b/9.

o. +ı+nı. 17a/11, 87b/1.

o. +nı. 40b/9, 40b/9.

oḳı- *Okumak.*

o. -dı. 21b/6.

o. -dı-lar. 26b/15, 42a/2.

o. -ġıl. 4b/17, 4b/19, 5a/2, 5a/4, 5a/5.

o. -p. 5a/10.

oḳıl- *Okunmak.*

o. -dı. 96b/8.

oḳḳa *Ölçü birimi.*

o. 29a/2.

o. +lar+ı+nı. 59b/15.

o. +nıŋ. 29a/3.

oḳu- *bk. Oḳı-.*

o. -dı. 9b/2, 15a/3, 15b/3, 17b/8, 26b/14, 28a/13, 37b/10, 37b/14, 39a/11, 39b/17, 49b/6, 55b/6, 73b/6, 79a/8.

o. -dı-lar. 15b/4, 19a/11, 30b/11, 38a/5, 38a/8, 43a/14, 43a/14, 46a/19, 49a/18, 55a/16, 64b/11, 65a/3, 70b/15, 80a/15.

o. -du-m. 17b/19.

o. -du-ŋlar. 45b/17.

o. -ġan. 14b/12, 42b/15.

o. -ġan+nı. 94a/6.

o. -ġay. 78b/16.

o. -ġay-lar. 87a/16.

o. -ġay-min. 62b/17.

o. -ġay-sin. 19a/5.

o. -ġıl. 41b/14, 42a/2, 42b/15.

o. -ġuçı. 4b/19, 33a/4.

o. -ġuluk. 45b/18.

o. -ŋlar. 35b/18.

o. -p. 4a/9, 4b/17, 30b/18, 53b/17, 81a/14, 98a/8, 99a/12.

o. -pdur-lar. 97a/19.

o. -r. 3b/17, 11b/17, 25a/14, 30b/11, 69a/3, 70b/2.

o. -r-lar. 29a/9.

o. -r-sin. 75b/3.

o. -sa. 68b/19.

o. -sa-ḳ. 68b/12.

o. -sa-lar. 70b/8.

o. -y. 3a/7.

o. -y-dur-miz. 97a/7.

oḳumaḳ *bk. Oḳı-.*

o. 3a/10, 4b/18.

o. +nı. 5a/2.

oḳumaḳlıġ *Okumalık.*

o. +ı. 62b/9.

ol *O.*

o. 1b/3, 1b/6, 1b/13, 2a/1, 2a/3, 2a/7, 2a/8, 2a/9, 2a/9, 2a/12, 2a/14, 2a/17, 2a/17, 2a/19, 2b/1, 2b/7, 2b/16, 2b/18, 2b/19, 3a/2, 3a/4, 3a/6, 3a/10, 3a/11, 3a/11, 3a/17, 3a/18, 3b/1, 3b/4, 3b/10, 3b/10, 4a/5, 4a/11, 4a/17, 4a/18, 4b/1, 4b/3, 5a/4, 5a/8, 5a/12, 5a/17, 5a/18, 5a/19, 5a/19, 5b/1, 5b/4, 5b/6, 6a/9, 6a/12, 6a/13, 6a/14, 6a/15, 6a/17, 6a/18, 6b/2, 6b/6, 6b/7, 6b/16, 6b/18, 7a/1, 7a/5, 7a/5, 7a/7, 7a/10, 7b/4, 7b/5, 7b/6, 7b/8, 7b/15, 7b/18, 8a/11, 8a/12, 8a/16, 8b/5, 8b/7, 8b/16, 8b/18, 8b/18, 8b/19, 9a/4, 9a/4, 9a/9, 9a/9, 9a/13, 9a/16, 9a/17, 9a/19, 9a/19, 9b/4, 9b/5, 9b/5, 9b/5, 9b/6, 9b/7, 9b/8, 9b/8, 9b/9, 9b/10, 9b/11, 9b/17, 9b/19, 10a/5, 10a/9, 10a/10, 10a/19, 10b/2, 10b/4, 10b/5, 10b/9, 10b/9, 11a/3, 11a/4, 11a/11, 11a/13, 11b/13, 11a/14, 11a/17, 11a/19, 12a/2, 12a/5, 12a/19, 12b/18, 13a/1, 13a/11, 13a/17, 13b/4, 13b/6, 13b/6, 13b/11, 13b/12, 13b/13, 13b/15, 13b/15, 13b/18, 13b/19, 14a/1, 14a/2, 14a/3, 14a/4, 14a/4, 14a/4, 14a/5, 14a/5, 14a/9, 14a/9, 14a/15, 14a/17, 14b/4, 14b/7, 14b/10, 14b/10, 14b/12, 14b/13, 14b/15, 14b/17, 14b/18, 14b/19, 14b/19, 14b/19, 15a/1, 15a/2, 15a/3, 15a/3, 15a/8, 15a/10, 15a/16, 15b/2, 15b/3, 15b/5, 15b/7, 15b/10, 15b/11, 15b/12, 15b/12, 15b/13, 15b/13, 15b/14, 15b/15, 15b/17, 15b/17, 15b/18, 15b/18, 15b/19, 16a/2, 16a/3, 16a/15, 16a/16, 16b/2, 16b/4, 17a/1, 17a/9, 17a/14, 17a/17, 17b/8, 17b/8, 17b/10, 17b/11, 17b/18, 18a/1, 18b/6, 18b/12, 18b/18, 19a/4, 19a/12, 19a/13, 19a/13, 19a/18, 19a/18, 19b/13, 19b/13, 19b/14, 19b/16, 20a/3, 20a/5, 20a/6, 20b/10, 21a/7, 21a/13, 21b/7, 21b/13, 22a/3, 22a/7, 22a/11, 22a/13, 22a/14, 22a/16, 22b/18, 22b/19, 23a/8, 23a/9, 23a/13, 23a/16, 23b/2, 23b/8, 23b/10, 23b/11, 23b/12, 23b/14, 24a/3, 24b/1, 24b/5, 24b/6, 24b/15, 24b/18, 25a/2, 25a/4, 25a/5, 25a/11, 25a/16, 25b/6, 25b/8, 25b/12, 25b/14, 25b/15, 25b/18, 26a/1, 26a/1, 26a/3, 26a/9, 26a/10, 26a/12, 26a/13, 26a/18, 26b/4, 26b/11, 26b/16, 26b/17, 26b/19, 27a/3, 27a/11, 27a/12, 27a/15, 27a/15, 27a/17, 27a/18, 27b/3, 27b/3, 27b/15, 28a/1, 28a/3, 28a/9, 28a/11, 28a/17, 28b/1, 28b/3, 28b/12, 29a/11, 29a/17, 29a/18, 29a/19, 29b/7, 29b/15, 30a/6, 30a/19,

30b/1, 30b/6, 30b/8, 30b/12, 31a/1, 31a/12, 31a/16, 31a/19, 31b/4, 31b/10, 32a/1, 32a/4, 32a/9, 32b/11, 32b/15, 32b/15, 33a/4, 33a/9, 33a/12, 33a/12, 33b/10, 33b/18, 34a/17, 34a/18, 34b/4, 34b/11, 34b/17, 35a/3, 35b/7, 35b/13, 35b/18, 36a/5, 36a/10, 36a/12, 36a/13, 36a/16, 36b/5, 36b/11, 37a/7, 37a/10, 37a/12, 37b/4, 37b/11, 37b/14, 37b/19, 38a/5, 38a/9, 38b/9, 38b/10, 38b/12, 38b/18, 39a/1, 39a/1, 39a/6, 39a/7, 39a/8, 39a/8, 39a/10, 39a/12, 39a/14, 39a/16, 39a/17, 39b/6, 39b/6, 39b/7, 39b/11, 39b/15, 39b/18, 40a/6, 40a/10, 40a/12, 40b/4, 40b/6, 40b/8, 40b/9, 40b/11, 40b/14, 40b/14, 40b/16, 40b/16, 40b/18, 41a/3, 41a/6, 41a/7, 41a/12, 41b/5, 41b/13, 41b/13, 41b/14, 41b/16, 41b/16, 42b/4, 42b/7, 42b/9, 42b/11, 42b/12, 42b/19, 43a/3, 43a/5, 43a/14, 43a/19, 43b/4, 43b/16, 43b/16, 43b/19, 44a/2, 44a/3, 44a/8, 44a/15, 44a/19, 44b/2, 44b/3, 44b/7, 44b/9, 44b/12, 44b/13, 44b/16, 44b/17, 44b/19, 45a/2, 45a/7, 45a/10, 45a/12, 45a/19, 45b/1, 45b/8, 45b/14, 45b/14, 46a/3, 46a/9, 46a/12, 46b/8, 46b/9, 46b/12, 46b/19, 47a/2, 47a/9, 47a/10, 47a/11, 47a/15, 47b/2, 47b/3, 47b/10, 47b/18, 48a/11, 48b/2, 48b/4, 48b/11, 48b/19, 49a/7, 49b/1, 49b/5, 49b/7, 49b/9, 49b/12, 49b/15, 50a/3, 50a/9, 50a/12, 50a/12, 50a/15, 50b/4, 50b/7, 50b/9, 51a/15, 51a/15, 51a/15, 51b/3, 51b/5, 51b/7, 51b/11, 51b/12, 51b/18, 51b/18, 52a/3, 52a/4, 52a/5, 52a/5, 52a/6, 52a/8, 52a/12, 52a/15, 52a/18, 52b/1, 52b/4, 52b/7, 52b/14, 53a/6, 53a/6, 53a/16, 53a/19, 53a/19, 53a/19, 53b/4, 53b/6, 53b/8, 53b/10, 53b/11, 53b/14, 53b/17, 53b/18, 54a/1, 54a/2, 54a/6, 54a/12, 54a/14, 54b/1, 54b/3, 54b/4, 54b/5, 54b/5, 54b/8, 54b/11, 54b/12, 54b/15, 55a/1, 55a/5, 55b/2, 55b/7, 55b/12, 55b/17, 55b/18, 56a/2, 56a/3, 56a/6, 56a/12, 56a/17, 56b/7, 56b/13, 56b/16, 56b/18, 57a/1, 57a/2, 57a/9, 57a/11, 57a/12, 57a/13, 57a/15, 57a/16, 57b/3, 57b/7, 57b/8, 57b/9, 57b/10, 57b/11, 58a/12, 58b/2, 58b/2, 58b/4, 58b/5, 58b/6, 58b/6, 58b/7, 58b/8, 58b/11, 58b/13, 58b/13, 58b/14, 59a/1, 59a/3, 59a/9, 59a/10, 59a/17, 59a/18, 59b/9, 59b/15, 59b/17, 59b/18, 59b/19, 60a/3, 60a/14, 60b/1, 60b/2,

60b/4, 60b/5, 60b/6, 60b/13, 60b/14, 60b/15, 60b/19, 60b/19, 61a/3, 61a/4, 61a/13, 61a/16, 61a/18, 61a/18, 61b/1, 61b/4, 61b/6, 61b/10, 61b/12, 61b/13, 62a/2, 62a/5, 62a/8, 62a/10, 62a/10, 62a/15, 62a/18, 62b/2, 62b/9, 62b/13, 63a/6, 63a/6, 63a/9, 63a/12, 63a/14, 63b/4, 63b/5, 63b/5, 63b/6, 63b/7, 63b/7, 63b/9, 63b/13, 63b/14, 64a/4, 64a/6, 64a/6, 64a/13, 64a/18, 64b/1, 64b/5, 65a/7, 65a/10, 65a/12, 65a/17, 65b/5, 65b/8, 65b/13, 65b/14, 65b/19, 66a/6, 66a/8, 66a/15, 66a/19, 66b/3, 66b/3, 66b/6, 66b/6, 66b/7, 66b/14, 66b/15, 66b/17, 66b/18, 66b/19, 67a/7, 67a/7, 67a/8, 67a/9, 67a/16, 67b/10, 67b/17, 67b/18, 68b/2, 68b/8, 68b/9, 68b/18, 69a/1, 69a/2, 69a/5, 69a/6, 69a/7, 69a/8, 69a/12, 69a/15, 69a/16, 69b/6, 69b/7, 69b/8, 69b/13, 69b/15, 69b/19, 70a/2, 70a/6, 70a/7, 70a/11, 70a/12, 70a/14, 70a/18, 70b/5, 70b/5, 70b/6, 70b/7, 70b/7, 70b/11, 70b/16, 70b/17, 70b/19, 71a/6, 71a/7, 71a/7, 71a/11, 71a/13, 71a/19, 71b/3, 71b/3, 71b/10, 71b/11, 72a/1, 72a/3, 72a/5, 72a/5, 72b/9, 72a/12, 72b/13, 72b/16, 72b/18, 72b/18, 72a/19, 72b/19, 73a/11, 73a/12, 73a/14, 73a/14, 73b/7, 74a/3, 74a/6, 74a/7, 74a/8, 74a/9, 74a/15, 74a/16, 74a/18, 74a/19, 74b/8, 74b/9, 74b/14, 74b/17, 75a/2, 75a/5, 75a/5, 75b/4, 75b/15, 75b/18, 76b/1, 76b/5, 76b/11, 76b/12, 76b/17, 77a/5, 77a/13, 77b/8, 77b/9, 77b/12, 77b/19, 77b/19, 78a/3, 78a/6, 78a/6, 78a/9, 78a/11, 78a/12, 78a/15, 78a/15, 78a/17, 78a/19, 78b/8, 78b/9, 78b/10, 78b/11, 78b/13, 78b/13, 78b/13, 78b/16, 78b/16, 79a/2, 79a/3, 79a/4, 79a/5, 79a/6, 79a/8, 79a/9, 79a/10, 79a/17, 79a/18, 79a/18, 79a/19, 79b/1, 79b/4, 79b/5, 79b/5, 79b/12, 79b/12, 79b/13, 79b/15, 79b/17, 79b/19, 80a/1, 80a/3, 80a/4, 80a/16, 80a/18, 80b/15, 81a/3, 81a/14, 81a/15, 81a/16, 81a/16, 81b/4, 81b/7, 81b/17, 82a/2, 82a/5, 82a/10, 82a/11, 82a/18, 82b/4, 82b/7, 82b/11, 83a/1, 83a/2, 83a/2, 83a/3, 83a/3, 83a/4, 83a/19, 83b/9, 83b/19, 84a/3, 84a/6, 84a/7, 84a/19, 84b/2, 84b/3, 84b/8, 84b/12, 85a/3, 85a/4, 85a/8, 85a/18, 85b/1, 85b/5, 85b/5, 85b/6, 85b/8, 85b/9, 85b/9, 85b/16, 85b/18, 86b/1, 86b/2, 86a/3, 86b/5, 86a/6, 86a/6,

86b/7, 86b/8, 86a/9, 86b/10, 86b/10, 86a/11, 86b/11, 86b/11, 86b/11, 86a/12, 86b/12, 86a/13, 86a/13, 86a/15, 86a/17, 86a/19, 87b/6, 87b/13, 88a/5, 88a/5, 88a/5, 88a/14, 88a/15, 88a/16, 88b/7, 88b/15, 89b/1, 89b/8, 89b/9, 90a/9, 89b/10, 89b/10, 90a/12, 89b/17, 89b/17, 91a/4, 91a/5, 91a/6, 91a/7, 91a/8, 91a/19, 91b/4, 91b/7, 91b/9, 91b/16, 92a/4, 92a/10, 92a/13, 92a/17, 92a/18, 92b/1, 92b/5, 92b/8, 92b/13, 92b/15, 92b/17, 92b/19, 93a/5, 93a/7, 93a/8, 93a/14, 94a/12, 94a/14, 94a/15, 94a/15, 94a/16, 94a/17, 94a/17, 94a/18, 94b/9, 94b/14, 94b/18, 95a/9, 95a/10, 95a/11, 95a/11, 95a/12, 95a/17, 95a/19, 95a/19, 95b/1, 95b/1, 95b/7, 95b/9, 95b/11, 95b/13, 95b/13, 96a/7, 96a/8, 96a/14, 96b/6, 96b/7, 96b/14, 97a/2, 97a/2, 97a/3, 97a/3, 97b/1, 97b/2, 97b/10, 97b/18, 97b/19, 98a/1, 98a/3, 98a/4, 98a/4, 98a/5, 98a/5, 98a/6, 98b/11, 98b/16, 98b/18, 99a/1, 99a/8, 99a/11, 99a/12, 99a/12, 99a/16, 99a/17, 99a/17, 99a/17, 99a/18, 99a/19, 99a/19, 99b/1, 99b/2, 99b/6, 99b/8, 99b/11, 99b/13, 99b/14, 100a/16, 100a/17, 100a/18.

o. +dur. 5a/5, 19a/14, 39b/17, 42a/18, 55a/5, 77a/2, 79b/4, 81a/7, 81a/8, 81b/7.

o. +lar. 15b/2, 18a/3, 22a/8, 26b/4, 35a/19, 35b/1, 37b/15, 58a/9, 60b/1, 71a/13, 79b/7, 81a/11, 83b/9.

o. +lar+da. 16b/15.

o. +lar+dın. 15a/16, 22a/8, 58a/10.

o. +lar+dur. 71a/14.

o. +lar+ġa. 19a/19, 19b/8, 22b/14, 23b/18, 29b/14, 33b/1, 38b/8, 39a/2, 40a/13, 49a/14, 52b/11, 62a/13, 63b/3, 71a/8, 71a/14, 71b/1, 74a/15, 79b/9.

o. +lar+ge. 35a/17.

o. +lar+nı. 12b/5, 34b/8, 62a/17, 63b/10, 67a/5, 72b/4, 74b/9, 76b/7, 79b/6.

o. +lar+nıŋ. 6a/1, 8b/1, 17a/9, 30a/19, 35a/7, 56a/17, 58b/6, 70b/10, 86b/4.

o. +ŋa. 2a/6, 2a/19, 3a/17, 3a/19, 6b/17, 6b/18, 7a/14, 7a/17, 7b/9, 11b/6, 11b/13, 11a/16, 12a/7, 12b/16, 12b/17, 12b/18, 13a/2, 14a/1, 14a/1, 14a/6, 14a/14, 14a/16, 14a/17, 14b/6, 15a/3, 16b/7, 16b/13, 17b/5, 17b/7, 17b/13, 17b/14, 18b/5, 19b/18, 20a/7, 20a/7, 20b/7, 20b/15,

20b/16, 20b/17, 21b/14, 22a/2, 22b/12, 23b/13, 24a/14, 24b/1, 24b/18, 25a/3, 25a/4, 25a/9, 25a/12, 26b/11, 27a/9, 27a/10, 28a/15, 28b/18, 28b/19, 31a/3, 32a/9, 32b/14, 34a/14, 34a/19, 34b/13, 34b/13, 35a/1, 35b/1, 35b/14, 36b/10, 37a/3, 37a/12, 37b/15, 38a/12, 38b/14, 39a/1, 39b/10, 42b/19, 43b/2, 43b/13, 44a/7, 44b/5, 45a/11, 45b/2, 46a/1, 46a/10, 46a/14, 46b/13, 47a/9, 47a/10, 47a/10, 47a/12, 51b/5, 51b/14, 52a/2, 52a/9, 53a/16, 55a/5, 55a/6, 55a/7, 55a/7, 55a/8, 55a/10, 55a/10, 56a/2, 56a/4, 56a/5, 56b/17, 57a/4, 57a/10, 59a/3, 59a/4, 60a/3, 60a/5, 62b/10, 62b/10, 63a/8, 63b/18, 64a/16, 64b/4, 64b/6, 65a/16, 66a/11, 66a/14, 66a/17, 66b/14, 69b/6, 69b/8, 69b/8, 70a/12, 70a/16, 70b/2, 70b/3, 70b/7, 70b/8, 70b/14, 70b/18, 71a/19, 71b/8, 71b/17, 72a/9, 74b/7, 74b/16, 74b/19, 76b/6, 76b/15, 77a/15, 77a/17, 79a/18, 79b/4, 79b/7, 79b/15, 81a/4, 81a/10, 81b/18, 82a/6, 82a/9, 82a/14, 82a/14, 82b/18, 82b/18, 83a/16, 83a/16, 83a/16, 85b/15, 86a/4, 86b/13, 87b/13, 95b/8, 95b/12, 95b/14, 96b/4, 96b/13, 97a/7, 97b/5, 100a/18.

o. +n+ça. 2b/6, 3b/12, 4b/11, 4b/13, 7b/10, 8b/3, 9a/12, 10b/11, 22b/3, 22b/3, 25b/5, 26a/6, 26b/9, 41a/14, 43a/17, 48b/10, 49b/17, 51b/17, 54a/19, 54b/10, 60a/15, 63a/15, 64b/18, 67b/12, 68a/16, 73b/19, 74a/10, 76b/9, 78a/4, 78a/19, 79a/14, 82b/18, 83a/5, 83b/3, 86a/8, 94b/17, 96a/19.

o. +n+ça+ġa. 42a/2.

o. +n+da. 2b/2, 3a/1, 3a/1, 5a/12, 6a/8, 7b/13, 11b/7, 15a/18, 17a/18, 17b/14, 19a/17, 21a/9, 25b/15, 30b/8, 32b/5, 32b/14, 32b/17, 33a/13, 33b/6, 38b/19, 39b/12, 41a/5, 41a/13, 50b/2, 53b/9, 53b/9, 54a/1, 54a/2, 54b/12, 57b/12, 59b/2, 61b/16, 61b/17, 63a/2, 63a/8, 66b/4, 66b/5, 70a/10, 72a/2, 77a/12, 77b/4, 80a/4, 80a/8, 82b/10, 82b/14, 83a/3, 84a/5, 86a/16, 86b/18, 96a/1, 97a/4, 97a/4, 97a/4, 97a/8, 97a/15, 97a/15, 97b/18, 99b/15.

o. +n+da+oḳ. 2a/8, 2b/6, 2b/16, 3b/15, 3b/17, 4a/11, 4b/4, 4b/8, 5a/1, 5a/3, 5a/16, 5b/2, 5b/17, 6a/7, 6a/16, 7b/11, 9b/2, 9b/18, 11a/8, 12a/6, 15b/9, 16a/7, 16a/15, 18b/5, 18b/14, 20a/4, 20a/11, 22a/2, 24a/8, 24b/7,

24b/8, 24b/9, 25b/6, 26a/16, 30b/6, 30b/7, 32a/12, 33b/17, 34a/11, 35b/19, 39b/3, 42a/1, 43a/11, 44a/2, 45b/8, 47b/15, 48b/5, 49b/19, 51a/18, 53a/2, 53a/5, 54a/17, 61b/15, 65b/9, 66b/17, 69b/1, 70a/10, 75a/8, 78b/12, 84b/14, 86a/11, 87a/5, 87b/18, 92a/9, 92a/13, 100a/5, 100a/15.

o. +n+dın. 1b/12, 2a/15, 2a/18, 2b/7, 3a/9, 3a/13, 4a/16, 4b/12, 5a/9, 5a/11, 5b/11, 5b/15, 7a/4, 7a/5, 7a/6, 7a/19, 7b/10, 7b/12, 7b/18, 8a/6, 8a/15, 8a/17, 8b/1, 8b/2, 8b/9, 9a/17, 9a/19, 10a/5, 10a/7, 10a/13, 10b/10, 11b/9, 12b/2, 12b/19, 13a/6, 13a/17, 14a/13, 14b/1, 15a/2, 15a/5, 15b/6, 16a/18, 16b/5, 17a/2, 17b/16, 17b/16, 18a/7, 18a/9, 18a/17, 19a/8, 19a/13, 19a/17, 19b/10, 19b/15, 20a/7, 20a/9, 20b/9, 20b/11, 22a/8, 22a/19, 22b/16, 24a/1, 24b/10, 25a/12, 25a/13, 26a/9, 26b/3, 27a/5, 27a/9, 28b/4, 28b/14, 28b/17, 29a/3, 29a/5, 29b/9, 30a/18, 30b/12, 31a/17, 32a/7, 32a/14, 32b/4, 34a/13, 34b/3, 34b/6, 35a/6, 35a/10, 35a/12, 35a/16, 35b/5, 35b/18, 36a/3, 36a/4, 36a/18, 36b/17, 37a/15, 37b/13, 38a/5, 38a/15, 38b/2, 38b/3, 39a/16, 41a/4, 41a/16, 41b/19, 42a/10, 42b/1, 42b/8, 43a/4, 43b/4, 43b/14, 44a/10, 44b/11, 45b/8, 45b/9, 45b/11, 45b/16, 45b/17, 46b/6, 47b/8, 47b/12, 48b/12, 48b/16, 49b/1, 49b/12, 50b/9, 51b/13, 53a/14, 53b/1, 53b/5, 53b/19, 54a/1, 54a/5, 55a/2, 55a/4, 55a/19, 55b/4, 55b/7, 56b/1, 56b/6, 56b/7, 57b/19, 58a/14, 58a/18, 58b/13, 59a/1, 59a/8, 59a/10, 59a/15, 59a/16, 59a/18, 59b/5, 60b/1, 61b/12, 61b/15, 62a/4, 62b/7, 63a/1, 63a/2, 63a/13, 63a/18, 63b/8, 63b/14, 63b/16, 64a/2, 64a/3, 65a/2, 65a/5, 65a/8, 65a/9, 65a/13, 65a/15, 65a/17, 65a/18, 65b/1, 65b/10, 65b/15, 66b/7, 67a/8, 67a/11, 67a/11, 67b/16, 67b/19, 68a/2, 68a/7, 68a/10, 68a/13, 69a/2, 69a/11, 69a/11, 69a/17, 70b/15, 70b/17, 72a/9, 73b/3, 74b/4, 74b/12, 74b/18, 75b/19, 80a/1, 80a/4, 80a/4, 80b/2, 81a/17, 81b/2, 81b/8, 81b/14, 81b/19, 82a/2, 82a/4, 82b/19, 83a/9, 83a/14, 84a/5, 84a/12, 84b/5, 85a/19, 85b/15, 86b/19, 87b/16, 88a/9, 88b/12, 89b/11, 90b/14, 91a/4, 92a/7, 92a/7, 92b/13, 93b/12, 93b/13, 95a/11, 95a/13, 95a/18, 95a/19, 95b/6, 95b/8, 96b/5, 97a/15,

97b/3, 98a/6, 98b/1, 98b/4, 98b/5, 98b/5, 98b/6, 99a/16, 99b/3, 99b/5, 99b/12, 99b/14, 99b/14, 99b/17, 99b/18, 100a/19.

o. +nı. 4a/9, 6a/2, 6b/9, 6b/14, 7a/1, 8a/13, 9b/12, 10b/11, 10b/11, 11a/15, 12b/1, 12b/18, 13a/2, 15b/4, 17b/5, 20b/14, 22a/3, 22a/11, 22a/17, 22b/6, 23a/13, 23b/14, 24b/10, 24b/12, 25a/2, 25a/4, 25a/8, 25b/17, 26a/5, 26a/17, 27a/9, 27a/17, 27b/18, 28a/15, 28a/16, 29a/13, 29a/16, 32a/4, 33b/2, 34a/9, 34a/10, 34b/2, 35a/2, 35a/9, 35a/19, 36b/12, 36b/17, 36b/18, 37a/1, 37a/3, 37a/18, 37b/2, 37b/7, 37b/15, 38b/9, 41a/12, 44a/7, 44a/10, 45a/16, 46a/4, 47a/13, 47a/15, 48b/13, 50b/5, 51b/11, 52a/4, 52a/10, 52a/18, 52b/12, 52b/12, 53a/14, 53b/10, 53b/15, 54b/8, 55a/1, 55a/6, 56a/12, 56a/15, 56b/8, 56b/17, 57a/15, 58b/8, 59a/3, 61b/14, 61b/16, 63b/4, 64b/5, 64b/13, 65a/11, 65b/11, 67a/4, 67a/5, 69b/6, 69b/14, 70a/9, 70a/15, 70a/17, 70b/14, 71b/15, 71b/17, 74b/7, 76b/2, 77b/9, 80a/1, 80b/2, 80b/9, 81a/2, 81b/5, 81b/19, 82a/3, 82a/5, 82a/9, 85a/1, 85a/5, 85a/13, 87a/5, 87b/10, 93a/1, 96a/19, 96b/18, 98b/18, 99b/12.

o. +nıŋ. 1b/2, 2a/4, 2b/5, 3a/18, 3b/17, 4a/3, 4a/4, 4a/9, 4b/9, 4b/13, 5a/6, 6a/2, 6a/4, 6a/13, 6a/16, 6b/15, 6b/16, 6b/17, 7b/15, 8a/11, 9a/3, 9b/8, 10b/17, 11a/12, 11a/12, 11b/13, 12b/16, 12b/17, 13a/7, 13a/15, 13b/3, 13b/12, 13b/15, 13b/16, 14a/16, 14a/18, 14b/16, 15a/9, 16a/7, 16a/8, 16a/9, 16a/9, 16a/10, 16a/11, 16a/14, 16a/14, 16a/18, 16b/1, 16b/2, 16b/3, 16b/9, 16b/10, 16b/13, 17a/3, 17a/10, 17a/19, 17b/7, 18a/15, 18b/19, 20b/1, 20b/14, 20b/15, 21a/14, 21b/15, 22a/10, 22a/12, 22b/10, 23b/4, 24a/17, 24a/18, 24b/2, 24b/4, 24b/6, 24b/12, 24b/15, 24b/17, 25b/2, 25b/5, 25b/8, 26b/11, 27a/11, 27a/11, 27a/17, 27b/19, 28a/10, 28a/10, 28b/9, 29a/8, 29a/17, 29b/11, 30a/2, 30a/11, 30a/12, 30b/12, 31b/6, 32a/4, 32a/11, 32a/14, 33b/2, 33b/8, 34a/16, 34b/13, 35a/4, 35b/8, 36a/13, 36b/1, 36b/8, 36b/8, 36b/9, 36b/11, 36b/18, 37a/8, 37a/9, 37a/9, 37a/16, 38a/6, 38a/10, 38a/18, 39b/1, 39b/5, 40b/6, 41b/19, 43a/3, 43a/7, 44b/13, 45b/4, 46a/10, 46b/5, 46b/13, 47a/2, 47a/17,

47b/14, 48a/13, 49a/12, 49b/7, 49b/17, 49b/17, 52a/16, 55a/7, 55a/8, 55a/9, 55a/9, 55b/12, 56a/1, 56a/2, 56a/7, 56a/8, 56a/12, 56b/6, 57b/6, 58a/14, 58a/16, 58b/2, 58b/8, 59a/2, 59a/3, 59a/15, 59a/15, 59b/2, 59b/4, 60a/11, 60b/6, 60b/11, 63b/15, 63b/19, 64a/18, 64a/19, 64b/5, 64b/15, 64b/15, 66b/7, 66b/16, 67a/7, 68b/17, 69a/2, 69b/9, 70a/6, 70b/3, 70b/4, 70b/9, 70b/11, 71b/1, 72b/8, 72b/9, 73a/4, 73a/16, 73b/3, 74a/14, 74b/1, 74b/16, 74b/19, 75b/1, 75b/15, 75b/16, 75b/16, 76b/2, 77a/8, 77a/9, 77a/10, 77a/19, 77b/1, 77b/3, 77b/13, 77b/13, 79a/1, 79a/9, 79a/15, 80b/15, 80b/16, 83a/6, 84a/16, 85a/6, 85a/10, 85a/14, 85a/19, 85a/19, 86b/2, 87a/5, 88a/2, 89b/5, 89b/7, 89b/15, 90b/15, 91a/5, 91b/1, 91b/2, 91b/5, 92a/11, 93a/10, 94b/15, 95b/7, 96a/9, 96a/11, 96a/12, 96a/13, 96b/2, 96b/4, 96b/5, 96b/7, 96b/13, 97b/8, 97b/9, 98b/9, 98b/14, 98b/16, 99b/13, 100a/1.

o. +nıŋ+da. 9a/12.

o. +nıŋ+dın. 7a/8, 11b/5, 16b/12, 20a/6, 34a/17, 64b/1, 65a/18.

o. +nıŋ+dur. 19a/13, 68a/12.

o. +nı+teg. 8b/16, 8b/18, 9a/11, 9a/12, 9a/14, 9b/11, 10a/18, 10b/10, 11a/5, 11b/10, 11b/11, 14b/16, 15b/6, 15b/12, 15b/16, 16a/3, 17b/1, 17b/15, 20a/3, 20a/10, 23b/17, 23b/18, 24a/6, 24b/11, 25a/5, 27a/2, 27a/8, 27a/9, 28b/8, 34b/16, 35a/9, 35a/17, 35b/2, 36a/9, 37a/1, 38b/1, 38b/8, 40a/8, 44b/9, 48b/9, 50a/16, 50b/8, 52b/6, 54a/8, 54b/19, 55a/5, 55a/6, 56a/1, 56a/7, 56b/9, 57a/18, 57b/4, 57b/7, 57b/13, 58b/17, 60a/17, 62a/13, 65b/19, 67a/9, 68a/13, 69a/1, 72b/3, 72b/15, 72a/18, 74a/7, 74a/10, 74b/15, 75a/7, 76b/11, 76b/14, 77a/11, 79a/5, 80a/18, 81a/17, 82a/6, 84b/4, 85a/7, 85a/9, 86a/7, 90b/19, 92a/10, 92a/15, 92a/16, 92b/2, 92b/4, 93a/11, 94b/9, 95b/5, 95b/11, 95b/14, 97a/6, 97a/6, 97a/9, 97a/12, 97b/10, 98b/18, 99a/9, 99a/10.

ol- *Olmak.*

o. 80a/13.

o. -dı. 23b/8, 33b/14, 72a/19, 88b/12, 91a/1, 91a/4, 91a/4, 95b/12, 95b/12, 99a/2.

o. -ġalı. 88b/17.

o. -ġay. 28a/15.

o. -ma-dı. 72b/1.

o. -mas. 48b/3.

o. -mış. 88b/16, 88b/17, 88b/17.

o. -mış-ım. 97a/4.

o. -sa. 3a/17, 48b/3.

o. -sa-ŋ. 61a/12.

o. -up. 25a/7, 48a/18, 88a/5, 88a/5, 94a/16.

oltur- *Oturmak.*

o. -dı. 5b/6, 7a/6, 8a/14, 10a/4, 12b/11, 29a/17, 38b/2, 46a/14, 50b/15, 59b/10, 60a/14, 69a/5, 75a/1, 81a/16, 85b/6, 95b/10.

o. -dı-lar. 3b/10, 7a/4, 7a/5, 17b/2, 35a/16, 37a/4, 46a/15, 61a/2, 62b/17, 73a/15, 80b/19, 93a/1, 99b/8.

o. -du-m. 6a/14, 24a/2, 64b/17, 99a/6.

o. -ġan+lar+ġa. 56b/10.

o. -gen. 59a/10.

o. -gen+ler+ni. 51b/9.

o. -ġıl. 8a/2, 66b/19, 88a/19.

o. -ġuçı. 88b/19.

o. -ma-ġay-min. 44a/12.

o. -mas-min. 53a/13.

o. -up. 3a/12, 4a/19, 10a/3, 10a/15, 13b/19, 16b/19, 18b/1, 18b/9, 25a/17, 27a/16, 34a/11, 36b/18, 38a/10, 39a/19, 40a/17, 40b/16, 43a/13, 43b/18, 47b/2, 54a/14, 54b/2, 55a/19, 59a/10, 66b/8, 70b/12, 70b/13, 75b/19, 81b/9.

o. -updur. 8b/8, 28b/7, 88a/18, 90b/5.

o. -updur-lar. 38b/7, 41a/17, 69b/11.

o. -ur. 13b/8, 18b/9, 18b/11, 75b/1, 82b/8, 85b/12.

olturmaḳ *bk. Oltur-*

o. +dın. 84a/1.

olturuġluḳ *Oturma işini yapma.*

o. 5b/3.

ol-turuş *O vakit.*

o. +ḳa. 62a/2.

ol-vaḳt *O zaman.*

o. +ni. 81b/10.

ol-vech *O sebepten.*

o. +din. 70a/4, 70b/6, 71a/17, 73a/6, 77a/1, 79b/7, 86a/8, 90a/1, 96b/18.

ol-zamān *O vakit.*

o. 20b/18.

on *On.*

o. 1b/11, 1b/15, 4a/18, 9a/8, 11a/7, 11b/16, 15a/3, 15b/3, 22b/19, 23a/1, 27b/17, 29a/2, 30a/9, 32b/7, 32b/8, 33a/8, 36b/3, 38a/11, 48b/17, 50a/6, 50a/7, 54b/18, 60b/2, 63a/3, 63a/12, 72b/3, 75b/15, 77b/18, 78a/14, 78a/17, 78b/10, 78b/16, 79a/5,

79a/9, 79a/13, 79a/19, 86a/3, 89b/2, 89b/3, 95a/4, 97b/10, 97b/11, 97b/13, 97b/13.

ona- *Uygun bulmak.*

o. -ġay. 91b/15.

o. -ma-dı. 64a/16.

o. -ma-dı-lar. 65a/18.

o. -ma-sa-ŋ. 67b/19.

o. -mas-min. 68b/4.

o. -mas-miz. 68b/11.

o. -sa-lar. 20b/5.

oŋ *Ön.*

ö. 7a/4, 10a/6, 22a/12, 48b/19, 82a/18, 82b/1, 82b/4.

onunçı *Onuncu.*

o. 21a/14, 27b/8, 49b/13, 54a/6, 54b/17, 57b/17, 59a/12, 59b/3, 65b/17, 66b/5, 72a/6, 78a/11, 96a/6.

ora- *Sarmak.*

o. -dı-lar. 51a/11.

oran- *Sarmak, örtünmek.*

o. -ıpdur-lar. 63b/1.

orda *Yer, makam.*

o. +sı+nıŋ. 98a/18.

orta *Orta, merkez.*

o. 14b/17, 14b/18, 97b/19.

o. +dın. 39a/4, 59a/10.

orun *Yer.*

o. 10a/4, 60b/1.

o. +da. 73a/15.

o. +ı. 60a/9, 67b/13, 80b/12.

o. +ı+da. 22b/10, 33a/8, 37a/2, 76b/13, 99b/14.

o. +ı+dın. 16a/18, 26a/11, 88a/15.

o. +ı+ġa. 63a/11.

o. +lar+ı+da. 80b/9, 81a/13.

o. +um+da. 80b/7, 99a/6.

o. +uŋ+da. 80a/18.

o. +uŋ+nı. 82b/9.

o. bol-ma-ġay. 77a/13.

o. ḳıl-dı-m. 80b/12.

orunlaş- *Yerleşmek.*

o. -dı. 10a/13.

oşnu *Evvel, önce.*

o. +lar+ı+ġa. 43b/10.

ot *Ateş.*

o. 9a/2, 9a/3, 18b/8, 37a/1, 65a/10, 75a/17, 77b/3, 86a/7, 91b/6, 100a/11.

o. +dın. 25a/9, 57b/6, 97a/4.

o. +ı. 9a/2, 18b/19, 100a/9.

o. +ı+dın. 82b/13.

o. +ı+ġa. 66b/19, 81a/16.

o. +ı+ŋa. 21b/19.

o. +ı+nı. 9a/1, 22a/4, 44a/4, 47b/10, 49a/13, 59b/18, 69b/6.

o. +ı+nıŋ. 19a/1.

o. +ḳa. 69b/6.

o. +nı. 57b/4, 57b/7, 99a/1.

o. +nıŋ. 18b/4.

o. +u+nı. 70b/17.

otla- *Ortlamak.*

o. -y-a. 51b/16.

otlaḳlıġ *Otlaklık.*

o. 100a/9.

otlat- *Otlatmak.*

o. -ıp. 84a/11.

o. -ur+ġa. 82a/7.

otluġ *Otluk.*

o. 90a/6.

otuz *Otuz.*

o. 32b/4, 43a/11, 43b/15, 48a/3, 89b/2, 89b/3, 89b/3, 93b/18, 97a/9.

ovala- *Ovalamak.*

o. -p. 54a/3.

oyġat- *Oynatmak.*

o. -ġay. 92a/9.

oyna- *Oynamak.*

o. +ġa. 30b/3.

o. -ġalı. 30b/4.

o. -mas+da. 87b/7.

öç *Yapılan bir kötülüğün acısını çıkarma arzusu ve işi, intikam.*

ö. +i+din. 80b/18.

öçür- *Islatmak.*

ö. -üp. 59b/18.

ögürül- *Çevrilmek.*

ö. 10a/6.

ögüt- *Öğüt.*

ö. 21a/16.

öl- *Ölmek.*

ö. -di. 25a/7, 28a/18, 40a/1, 56b/16.

ö. -dü-m. 39b/17, 59a/18.

ö. -gen. 57a/5.

ö. -gen+din. 59a/13.

ö. -gen+i+ġa. 57a/2.

ö. -gü. 43a/18.

ö. -üp. 26a/13.

ö. -üpdür. 56b/14.

ö. -üpdür-ler. 38b/5.

ölten *Üst.*

ö. +i+ġa. 92a/17.

öltür- *Öldürmek.*

ö. -di. 54b/2, 54b/10.

ö. -di-ler. 23b/16, 29a/17, 49a/16.

ö. -er. 69b/14.

ö. -ġan. 82b/2.

ö. -geli. 22b/9, 44a/11, 44b/6, 44b/11, 45b/6, 47b/2, 49a/4, 49a/12.

ö. -gen+iŋ+ni. 46a/1.

ö. -gey-ler. 50b/4.

ö. -gey-min. 44b/10.

ö. -gey-miz. 26a/8, 80b/3.

ö. -güçi. 19a/14.

ö. -güçi+ni. 40b/9.

ö. -me-gey. 92a/11.

ö. -se. 44a/7.

ö. -se-ler. 65b/13.

ö. -üŋizler. 36b/13.

ö. -üŋler. 40b/17.

ö. -üp. 27a/17, 36b/3, 36b/5, 39b/5.

ö. -üpdür. 83a/11.

ö. -ür. 54b/5.

ö. -ür+ġa. 36b/8, 39a/10, 39a/15, 80b/6.

ö. -ür-min. 25b/9.

ö. -ür-sizler. 26a/3.

öltürmek *bk. Öltür-.*

ö. 31a/5, 34b/2, 49b/15.

ö. +din. 84a/2.

ö. +ġa. 51a/10, 53b/8.

ölük *Ölü.*

ö. 86b/1.

ö. +ler+i+ni. 90b/3.

ölüm *Ölüm.*

ö. +din. 55b/14, 56b/4.

ö. +dür. 28b/18.

ö. +ġa. 34a/11, 34b/1, 36b/12, 47b/4, 80b/14.

ö. +niŋ. 57b/18.

ö. -üm. 20a/10, 47b/3.

‘ömür *Aşama veya var olma süresi.*

‘ö. 52b/10, 53a/9, 86b/14.

‘ö. +i. 59b/3.

‘ö. +i+de. 17a/12.

‘ö. +i+dür. 2b/12.

‘ö. +i+ni. 80b/12.

‘ö. +i+niŋ. 36b/6, 43a/1.

‘ö. +ü+ni. 34a/9.

‘ö. ötker-di-ler. 31b/17.

öŋ *Ön.*

ö. +de. 28a/6.

ö. +din. 50a/8.

ö. +ge. 99b/9.

ör *Ön.*

ö. 49a/1.

ö. +ler+i+ġa. 35a/9.

ö. +ümiz+din. 35b/7.

öremçi *Örümcek.*

ö. 83b/1, 83b/7.

örgemçi *bk. Öremçi.*

ö. 83b/2, 85a/9.

ö. +din. 84a/19.

örgemçilik *Ağ yapma durumunda olma.*

ö. +ġa. 84b/11.

örgen- *Öğrenmek.*

ö. -di-ler. 38a/15.

ö. -di-ŋ. 41b/13.

ö. -gen. 70b/2.

ö. -gey+ler+i. 2b/19.

ö. -gil. 5b/13.

ö. -ip. 25a/14.

örget- *Öğretmek.*

ö. -gey-ler. 63a/13.

ö. -gil. 61b/9.

ö. -ip. 11a/16.

ö. -ti. 42b/19.

ö. -ür. 23a/13.

örle- *Birbirine çarpmak.*

ö. -di. 36b/19.

ö. -p. 95b/19.

örmeçi *Örümcek.*

ö. 83b/17.

örmeçük *Örümcek.*

ö. 83b/15, 83b/16, 84a/2, 84a/19, 84b/11, 84b/16, 85a/8, 85a/8, 85a/11, 85a/14.

ö. +ġa. 83a/1, 84b/5.

ö. +ni. 84b/5.

ört- *Örtmek.*

ö. -er. 91b/7.

ö. -ti. 53a/4.

örte- *Yanmak.*

ö. -di. 9a/2, 9a/3.

ö. -di-m. 97a/4.

ö. -gen. 82b/13.

ö. -ip. 9a/2.

örül- *Örülmek.*

ö. -ür. 87a/4.

öt- *Geçmek.*

ö. -er. 17a/6, 27a/16, 28a/11, 62b/6, 64b/9, 64b/10, 92b/6, 94a/15.

ö. -er-min. 82b/2, 88b/2.

ö. -eydür-miz. 97a/6.

ö. -gen+i. 83b/4.

ö. -ken. 9a/14, 14b/7, 17b/5, 58b/4, 70b/19.

ö. -ken+din. 13b/10, 62b/11.

ö. -ken+niŋ. 25b/17.

ö. -key-ler. 84b/14.

ö. -me-di. 7b/10.

ö. -se-ler. 21b/2, 75b/1.

ö. -ti. 18b/3, 19a/3, 46a/15, 52b/5, 54a/14, 54b/11, 58b/6, 65a/18, 84a/12, 85a/9, 91a/6, 95b/13.

ö. -ti-ler. 59b/9, 66a/3, 79a/7, 81a/17.

ö. -üp. 12b/9, 16b/18, 25b/4, 28a/12, 28a/18, 28b/16, 39a/19, 43b/18, 44b/11, 54b/19, 54b/19, 57b/14, 95b/10, 96a/1, 99a/3.

öte- *Kılmak, yapmak.*

ö. -di. 5a/14.

ö. -di-ler. 38b/14, 49b/1.

ö. -di-m. 99a/5.

ötker- *Vakit geçirmek.*

ö. -di. 14a/14, 30b/6, 75b/13, 76b/4, 81a/10.

ö. -di-ler. 2a/14, 7b/12, 34b/10, 36b/15, 42b/9, 73b/16, 74a/13, 76b/6.

ö. -di-m. 14b/7.

ö. -di-ŋ. 59a/15.

ö. -gey-min. 84b/16.

ö. -gey-sin. 52b/10.

ö. -gil. 41a/8.

ö. -ip. 3a/12, 25a/6, 53a/9, 74a/15.

ö. -ür. 2b/2, 51b/7, 73b/18, 84a/12.

ö. -ür-miz. 97a/9.

ötkermaḳ *bk. Ötker-.*

ö. 73a/12.

ötkermek *bk. Ötker-.*

ö. 33a/16.

ö. +dür. 93a/15.

ötmek *bk. Öt-.*

ö. 64b/9.

ötre *Sonra.*

ö. +si. 4a/17.

ötük *Elbise.*

ö. 99b/4.

öy *Ev.*

ö. 11b/7, 47b/16, 80a/2, 80a/3, 81b/2, 90b/17, 98a/4.

ö. +de. 13b/8, 43b/15, 48b/6, 52b/3, 81b/9, 81b/13, 82a/11, 98a/5.

ö. +din. 24a/2, 38b/1, 46b/15, 47b/7, 52b/3, 57a/4, 81a/19, 91a/18.

ö. +ġa. 8b/9, 15b/6, 16a/16, 17b/15, 19a/16, 34a/13, 40b/10, 57a/3, 64b/17, 65a/12, 68b/5, 73b/9, 81b/3.

ö. +ge. 7b/12, 11a/19, 15a/18.

ö. +i. 98a/8.

ö. +i+de. 17b/14, 33b/3, 47a/4, 47a/19, 98a/2, 98a/3, 99a/4.

ö. +i+din. 16b/12.

ö. +i+dür. 74b/6.

ö. +i+ġa. 3a/13, 12a/13, 13b/5, 13b/7, 13b/8, 16b/3, 26a/7, 45b/14, 54b/7, 54b/8, 55a/17, 64b/17, 66a/8, 66a/16, 66a/18, 85a/11, 85a/13.

ö. +i+ġaça. 48a/8.

ö. +im. 34a/3.

ö. +i+n+de. 46a/9.

ö. +i+n+i. 63b/15.

ö. +ler+de. 67b/14.

ö. +ler+din. 13b/6.

ö. +ler+i+din. 99b/6.

ö. +ler+i+ġa. 2a/16, 31a/12, 52a/1, 59b/11, 66b/18, 80a/4, 81b/8.

ö. +ni. 52b/2, 55a/17, 88a/19, 88a/19.

ö. +niŋ. 46a/14, 48a/1, 66a/4, 82a/16.

ö. +üm+de. 89b/3, 97b/19, 98a/5.

ö. +üm+ġa. 15a/11, 63b/15.

ö. +üŋ. 68b/11.

öylen- *Evlenmek.*

ö. -di. 97a/15.

öylük *Evli.*

ö. 65b/3.

öz *Öz, kendi.*

ö. 7b/1, 7b/9, 10b/6, 16b/9, 19b/3, 20a/8, 20b/13, 21b/17, 22b/9, 23a/14, 23a/15, 27a/6, 27a/9, 28b/17, 30a/9, 30b/5, 31a/18, 31b/19, 32a/4, 32a/8, 32a/9, 33a/17, 33a/18, 33b/3, 33b/5, 33b/11, 34b/6, 34b/17, 35a/2, 36a/11, 36b/10, 36b/16, 37a/15, 38a/11, 38a/16, 38a/17, 38b/15, 40b/18, 44a/13, 45b/19, 50b/15, 51b/13, 51b/19, 53a/7, 53b/14, 54a/5, 58b/18, 59b/2, 59b/19, 60a/6, 60a/10, 60a/14, 61b/9, 62a/12, 62a/16, 62a/17, 62b/8, 63a/11, 63a/13, 63b/13, 63b/19, 64a/11, 65a/6, 65a/8, 66b/1, 67a/5, 67a/17, 74a/10, 79a/5, 79a/9, 80a/10, 80a/17, 80a/18, 80b/16, 81a/10, 81b/1, 87a/9, 92b/3, 92b/12, 94a/18, 94b/9.

ö. +i. 7b/1, 24b/11, 56a/17, 59a/3, 61a/19, 66a/15, 66b/12, 78b/1, 78b/16.

ö. +i+din. 61b/12, 81a/4, 81b/3.

ö. +i+ġa. 11b/18, 12b/7, 32a/5, 76b/17, 77b/4.

ö. +imiz. 67b/2.

ö. +iŋ. 2b/8.

ö. +i+ni. 2a/8, 9b/3, 23b/5, 24a/14, 39b/1, 40b/13, 60b/5, 70b/19, 75a/3, 78b/2, 86a/10, 91a/10, 95a/9, 97a/15.

ö. +i+niŋ. 80b/16, 84a/15, 96a/19.

ö. +üŋ+ni. 22a/8.

ö. +ler+i. 67a/1, 80b/10.

ö. +ler+i+de. 2a/15.

ö. +ler+i+ġa. 63b/2, 71b/12, 79a/16, 98a/5.

ö. +ler+i+ni. 8b/19, 30b/7, 60b/19, 62a/10, 79b/10, 80b/10.

ö. +ler+ni. 8b/3.

ö. +ni. 6a/5, 6a/8, 9a/1, 64b/19, 69a/1, 69a/2, 75a/3, 81a/11, 88b/12, 92a/17.

ö. +niŋ. 97b/19.

ö. +üm. 64b/14, 65b/12, 92a/10.

ö. +üm+ġa. 59b/1, 61b/1, 86b/14, 86b/15.

ö. +ümiz. 23b/6.

ö. +ümiz+ġa. 48b/18.

ö. +ümiz+ni. 80b/14.

ö. +ümiz+niŋ. 80b/13.

ö. +üŋ. 17a/13, 22a/9, 33b/9, 55b/13, 68b/10.

ö. +üŋ+din. 93a/5.

ö. +üŋ+ġa. 98a/11.

ö. +üŋ+ge. 22b/5, 29a/4, 50b/10, 57a/19.

ö. +üŋ+i. 81b/17.

ö. +üŋiz+ni. 19a/6.

ö. +üŋler. 27a/13.

ö. +üŋ+ni. 45b/10, 73b/5, 74a/3, 75b/2, 75b/3, 86b/11, 91a/7, 91a/15.

özge *Başka.*

ö. 1b/10, 6a/15, 6b/4, 9b/18, 10b/12, 13a/8, 19a/13, 20a/9, 20b/6, 20b/13, 22a/8, 24a/2, 24b/9, 25a/14, 25a/14, 27a/7, 27b/12, 30b/15, 35b/11, 36b/3, 38a/6, 40a/13, 41b/19, 43a/7, 44a/3, 44b/19, 47a/12, 50b/13, 51b/1, 51b/6, 51b/18, 53a/17, 53b/18, 57b/6, 58b/13, 59b/5, 61b/14, 68a/3, 68a/4, 69a/13, 70b/16, 72a/2, 72b/12, 73a/8, 76b/17, 78a/8, 79a/15, 81b/14, 83a/19, 85b/18, 86a/4, 87a/5, 97b/17, 98b/2, 99a/10.

ö. +ġa. 21b/9, 71a/7.

ö. +ge. 35a/13.

ö. +ler. 45b/11, 64b/6, 64b/13, 68a/3, 74b/2.

ö. +ler+ġa. 29a/19, 63a/13.

ö. +ler+ge. 18a/3, 89b/17.

ö. +ler+ni. 19b/10.

ö. +ler+niŋ. 16a/2.

ö. +ni. 6a/18, 27a/13, 43a/1, 53b/1.

ö. +si. 67a/15.

‘özr *Yanlış, hatalı bir davranışın elde olmadan veya mecbur kalındığı için yapıldığını bildirmek ve hoş görülmesini istemek üzere öne sürülen sebep, mazeret.*

‘ö. 4a/11, 12a/19, 61a/7, 73a/17, 77b/19.

‘ö. +i+ni. 61a/7.

‘özr-ḫvāh *Özür istemek.*

‘ö. +ı. 73a/17.

‘özr-ḫvāhlıġ *Özür dileme durumu.*

‘ö. ḳıl-ıp. 15a/17.

‘ö. ḳ.-ur-min. 73b/10.

pā *Ayak.*

p. 94a/4.

pāçe *Ayak.*

p. +ler+i. 61a/2.

pād *Padişah.*

p. +nıŋ. 34b/15.

pādşāh *Büyük hükümdar.*

p. 4a/10, 17b/11, 27a/17, 34b/7, 34b/9, 34b/10, 34b/19, 35a/2, 35a/9, 35a/10, 35a/15, 35b/2, 35b/6, 36b/5, 36b/13, 36b/15, 37a/8, 37b/4, 37b/5, 38b/7, 38b/8, 45a/17, 78a/18, 78b/13, 79a/11, 84a/14.

p. +ġa. 34b/8, 34b/10, 35a/16, 36b/11, 37a/7.

p. +ı. 5a/17, 36b/2, 75b/18.

p. +ı+ġa. 77a/17.

p. +lar. 32a/15, 55a/7, 74b/15, 79b/4.

p. +lar+dın. 35b/16.

p. +lar+ġa. 38b/13, 72b/9.

p. +lar+ı+nı. 70b/2.

p. +lar+nıŋ. 12b/16.

p. +nı. 34a/6, 37a/12.

p. +nıŋ. 4a/2, 34a/5, 34a/13, 34a/15, 34a/18, 34a/19, 34b/6, 34b/15, 36b/17, 37a/5.

p. ḳıl-alı. 26b/10.

p. ḳ.-ġay-lar. 36b/4.

pādşāhāne *Padişahlara yakışır şekilde.*

p. 75a/1, 79b/1.

pādşāh-ı ber-ḥaḳḳ *Allah.*

p. 53b/4.

pādşāh-ı celīl *Allah.*

p. +din. 78b/13.

p. +niŋ. 4a/17.

pādşāh-ı ḳadīm *Ezeli padişah.*

p. 96a/9.

pādşāhlıġ *Padişah olma durumu, saltanat, hükümdarlık.*

p. 87a/16.

pādşāhlıḳ *bk. Pādşāhlıġ.*

p. 33b/18, 36b/4, 36b/10, 37a/4, 37a/6, 37a/9, 67b/1.

p. +ġa. 36b/5.

p. +ı+nı. 36b/1.

p. ḳıl-ġay-miz. 67b/2.

pāk *Temiz.*

p. 7a/19, 28a/3, 39b/19, 65a/15, 65a/16, 68b/12, 75b/16, 97b/3, 99b/13.

p. +dur. 78a/7.

p. ḳıl-dı. 58a/5.

p. ḳ.-dı. 99b/12.

p. ḳ.-dı-lar. 99a/16.

p. ḳ.-ġan+nı. 83b/13.

p. ḳ.-ġıl. 8b/12.

p. ḳ.-ıp. 46b/7.

pākize *Temiz, pak.*

p. 3b/15, 86a/6.

pākize-ḫūy *Güzel huylu.*

p. +lar. 3a/3.

pāklıḳ *Temiz, halis olma durumu.*

p. 46b/5.

pāklik *bk. Pāklıḳ.*

p. 91a/10.

pāre *Parça.*

p. 5b/10, 9a/10, 9a/10, 13b/5, 13b/6, 16b/14, 16b/14, 17a/7, 17a/7, 17a/7, 19b/11, 25b/18, 26a/16, 32a/17, 40a/4, 40a/4, 46a/7, 53a/6, 53a/13, 54a/3, 63a/17, 63a/17, 73b/8, 82a/14, 82b/13, 82b/13, 82b/15, 82b/18.

p. +ler. 13b/6.

p. +ler+i. 13b/7.

p. +si. 13b/5.

p. +si+de. 81a/2, 94a/3.

p. +si+ni. 82b/16, 94a/9.

p. bol-dı. 13b/5.

p. bolmaḳ. 10a/1.

p. ḳıl-dı. 88b/12.

p. ḳ.-ġay-lar. 53a/6.

p. ḳ.-ıp. 54a/3, 82a/3, 82b/15.

p. ḳ.-ma-ġunça. 53a/13.

p. ḳ.-sa-ŋ. 46a/7.

p. ḳıla al-mas-sin. 53a/14.

pārsā *Dinine çok bağlı, zahit, abit, takva sahibi kimse.*

p. 16b/4, 97a/12.

pārsālıḳ *Dindarlık.*

p. +ı. 35b/9.

pās *Karartmak.*

p. tutmaḳ 93b/9.

pāsbān *Gece bekçisi, bekçi, gözetici.*

p. +lar+ı. 92b/11.

pāsbānlıḳ *Bekçilik.*

p. 96b/3.

pāy *Ayak.*

p. 48b/9.

pāye *Rütbe, mertebe, derece.*

p. +ıŋ+da. 84b/15.

p. +si+de. 91b/12.

p. +si+ŋe. 89b/19.

pāyiçe *Paça.*

p. +si+niŋ. 52a/5.

payla- *Bölmek.*

p. -p. 69a/5.

pāy-māl *Ayaklar altına alınmış, çiğnenmiş, hakir duruma düşürülmüş, perişan edilmiş.*

p. 41b/7.

p. +ı. 18b/14.

peder *Baba.*

p. 13a/13.

peder-i büzürkvār *Hürmetli, saygıdeğer baba.*

p. +lar+ı+nı. 59b/11.

pehlevān *Pehlivan.*

p. 90a/19.

pehlivān *bk. Pehlevan.*

p. 82a/8.

p. +lar+ı+ġa. 98a/15.

penāh *Sığınacak yer.*

p. 4a/11, 5b/6, 60a/17, 61a/13.

p. +dın. 48b/11.

p. +ı. 32a/15, 64a/11, 87b/12.

p. +ı+ġa. 30b/4, 31b/15, 33b/12, 33b/12, 46b/18, 63b/13.

p. +ım+ġa. 34b/19, 35a/4.

p. +ımız+ġa. 64a/1.

p. +ıŋ+da. 32a/6.

p. +ıŋ+ġa. 63b/19, 64a/1.

p. bol-ġay-sin. 13a/1.

p. b.-ur-sin. 6b/2.

penāhī *Bir şeyin veya kimsenin sığınağı, koruyucusu.*

p. 47b/16, 62b/5, 70b/12.

p. +de. 30b/5, 81a/10.

p. +ġa. 77b/16.

p. +ŋ+ġa. 48a/4.

pend *Öğüt, nasihat.*

p. 10a/12, 71b/5, 84a/17.

perākende *Perakende.*

p. 18a/17, 84a/5.

perçem *Alna düşen kısa saç demeti, kakül.*

p. 60b/3.

perde *Örtü, peçe.*

p. 69b/11, 83a/3, 83b/3, 84b/12, 84b/14, 92b/5.

p. +si. 75b/1, 83b/7, 83b/17, 93a/6.

p. +si+de. 96b/17.

p. +si+din. 47b/13, 75b/14.

p. +si+ġa. 3b/14, 48a/10.

p. +si+ni. 11a/11, 83b/1, 83b/15, 87b/9, 92b/10.

perde-dār *Kapıcı.*

p. +ı. 84a/19, 93a/5.

p. +nı. 84b/15.

p. bol-ur. 84a/19.

perde-nişīn *Ağ çeken.*

p. 92b/6.

p. +ler+i. 62a/4.

perest *Tapınan.*

p. +ler. 89b/11.

perestlik *Tapınma eylemi.*

p. 6b/9.

per-gār *Pergel.*

p. 48a/12, 87a/7.

perhīş *Toprak.*

p. 36a/11.

perhīz-gār *Dinen nefsine hakim olanlar.*

p. 89b/11.

p. +lar. 93a/7.

perī *Peri.*

p. 62a/5, 79a/11, 91b/16.

p. +si+niŋ. 90b/7.

perīşān *Acınacak durumda, zavallı, kederli, muztarip.*

p. 13b/9, 13b/15, 19a/16, 22a/16, 26a/9, 34b/18, 37b/5, 39a/16, 60a/11, 60b/15, 61a/2, 62a/1, 76b/2, 98b/13.

p. +lar. 82b/12.

p. bol-dı. 22a/5.

p. b.-ma-ġıl. 11b/1.

p. b.-sa-ġıl. 11a/18.

p. b.-up. 31b/13.

perīşānlıġ *Perişan durumda olma.*

p. 60b/17, 75b/12.

p. +ı+nı. 48a/1.

perīşānlıḳ *bk. Perīşānlıġ.*

p. 8b/3, 34a/2, 54b/11, 64b/2, 68b/5.

p. +dur. 20b/11.

pervāne *Geceleri ışık etrafında dönerek uçan küçük kelebek.*

p. 52b/2, 86b/11.

pervāne-vār *Pervane gibi.*

p. 40b/17.

pervāz *Yüksekten uçan.*

p. 86a/12.

p. +ġa. 96a/13.

p. +ı+nıŋ. 86b/10.

p. ḳıl-ıp. 80b/18.

p. ḳ.-sa. 95b/18.

p. ḳ.-ur. 86b/7.

perverdigār *Bütün yaratıkları besleyen ve yetiştiren, Allah.*

p. 5b/12, 15a/1, 46b/13, 58b/10.

p. +ı. 47a/18.

p. +ı+ġa. 48b/17.

p. +ım. 26a/3, 42b/1, 42b/7, 50b/14, 61a/9, 68b/12.

p. +ımız+nı. 62b/10.

p. +ımız+nıŋ. 41b/14, 59a/8.

p. +ıŋ. 5a/5, 6a/18, 71b/12, 73b/8, 93b/11.

p. +ıŋ+nı. 86b/13.

p. +lar+ıŋ+dın. 26a/4.

p. +nıŋ. 5a/4.

perverdigārā *Bütün yaratıkları besleyen ve yetiştiren, Allah.*

p. 4a/5, 80a/16.

perverdigār-ı ‘ālem *Yaratılmışları besteyip, yetiştiren.*

p. 94a/11.

perverdigārlıġ *Besleyip, yetiştirme.*

p. +ġa. 17b/10.

perverdigārlıḳ *bk. Perverdigārlıġ.*

p. 61a/10.

perveriş *Beslenmek, yetişmek, yetiştirilmek.*

p. +i. 22a/10.

p. +i+de. 98a/5.

p. ḳıl-dı-lar. 86a/14.

p. ḳ.-dı-ŋ. 55b/1.

p. ḳ.-ġay-min. 22b/10.

p. ḳ.-ıp. 90a/8.

p. ḳ.-sa. 59b/14.

p. ḳ.-ur. 8b/16.

p. ḳ.-ur-lar. 32b/15.

p. ḳılın-dı. 75b/18.

pervīn *Ülker takım yıldızı, süreyya.*

p. 17a/17.

pesend *Beğenme, seçme, takdir.*

p. 14a/15, 38b/11, 39a/6.

p. +de. 2a/3.

p. +iŋ+de. 20b/13.

p. bol-dı. 39b/10.

p. b.-ma-dı. 66b/17.

pesendīde *Beğenilmiş, seçilmiş.*

p. +de. 16a/6, 36b/5.

peşīmān *Pişman.*

p. 20b/10.

p. bol-dı. 22a/16.

p. b.-dı. 31b/1, 46a/9.

p. b.-dı-lar. 31b/13, 52b/7, 60b/1.

p. b.-ma-ġıl. 43a/6.

peşinbe *Perşenbe.*

p. 4a/16.

pey *Art, arka, iz.*

p. 8b/15.

peydā *Açıkta ve meydanda olan.*

p. 21b/7, 45a/13, 45b/1.

p. bol-dı. 5a/11.

p. b.-dı. 5b/12, 8b/2, 8b/9, 11a/5, 15a/13, 17a/19, 25b/11, 35a/15, 37b/13, 53a/19, 58b/18, 63a/16, 64b/11, 80a/10, 85b/6.

p. b.-dı-lar. 25b/18.

p. b.-ġan. 11a/16.

p. b.-ġan+lar+ı. 80a/9.

p. b.-ġay. 22a/7.

p. b.-sa. 26b/11, 27a/10, 53a/1.

p. b.-up. 37a/1, 44b/17, 81a/17.

p. b.-updur. 26b/8, 64b/1.

p. b.-ur. 8a/10, 63b/5.

p. ḳıl-. 46b/6.

p. ḳ.-dı. 86a/4, 86a/6.

p. ḳ.-dı-m. 72a/3.

p. ḳ.-dı-ŋ. 26b/6.

p. ḳ.-ġan+ı+ġa. 21a/15.

p. ḳ.-ġıl. 52b/15.

p. ḳ.-ıp. 12b/12, 53a/19, 64a/8, 72a/5.

p. ḳ.-ıpdur. 34a/18, 34b/15.

p. ḳ.+nıŋ. 77b/18.

p. ḳ.-ur. 34b/12, 63b/5, 68a/10.

pey-der-pey *Birbiri ardınca, art arda.*

p. 8b/15.

p. bol-dı. *Art arda gelmek, peşi sıra olmak.* 7a/10.

peyember *Peygamber.*

p. +ni. 40a /2.

peyġamber *Peygamber.*

p. 1b/4, 4b/13, 5a/1, 5a/13, 7b/9, 7a/17, 7b/4, 11b/6, 11b/12, 11b/15, 12a/8, 12b/3, 13b/13, 14a/1, 14a/2, 14a/5, 14b/1, 14b/3, 14b/4, 14b/8, 16b/7, 16b/18,

16b/19, 18b/3, 21a/16, 22a/9, 22b/17, 23b/4, 30a/19, 35b/8, 38a/2, 41a/16, 44b/2, 48b/1, 49b/9, 50a/14, 50b/9, 58b/11, 60b/9, 60b/11, 64b/7, 64b/10, 65a/7, 65b/18, 66a/10, 66a/18, 68b/1, 68b/13, 69b/9, 70a/19, 71b/4, 72a/7, 72b/8, 72b/10, 75b/15, 75b/17, 80b/8, 81a/9.

p. +dür. 35a/3, 61b/6.

p. +dür-min. 20a/10, 61b/6, 86b/8.

p. +ġa. 25a/13, 57a/9.

p. +i. 6b/14, 7b/4, 8a/16, 8b/5, 13b/12, 16b/6, 17b/5, 31a/17, 36a/10, 62a/10.

p. +i+dür. 19a/12, 36a/12, 43a/7.

p. +i+dür-ler. 46b/14.

p. +i+dür-min. 15a/19, 67b/11.

p. +i+dür-sin. 7b/15.

p. +i+ġa. 13a/7, 14a/8, 36a/19, 37b/7, 38b/4, 38b/10.

p. +im+ġa. 25a/7.

p. +imiz. 35a/14, 77a/2.

p. +imiz+ni. 39b/19.

p. +i+ni. 59a/5, 64a/10.

p. +i+niŋ. 6b/10, 71a/12.

p. +i+sin. 6a/8, 38a/6, 63a/11, 68b/3.

p. +ler. 3b/2, 17a/2, 79b/13, 98b/2, 100a/17.

p. +ler+din. 9b/13, 61b/14, 79b/3.

p. +ler+ġa. 4b/17, 15b/5, 79a/10, 100a/18.

p. +ler+i. 76b/18.

p. +ler+ni. 39a/18.

p. +ler+niŋ. 3b/8, 12b/14, 42b/5.

p. +ni. 15a/2, 23a/11, 37b/15, 57a/16.

p. +niŋ. 6b/16, 13b/14, 39a/17, 58a/1, 62a/5.

p. bol-dı-lar. 14a/5.

p. b.-dı-lar. 79a/11.

p. b.-ġan+lar+ı+dın. 97b/14.

p. b.-ġay-sin. 6a/16.

p. b.-mas+dın. 14b/11.

p. b.-sa-ŋ. 60b/11.

p. -i meb’ūs̲ bol-ġay. 14b/16.

peyġamberlıġ *Peygamber olma durumu.*

p. 15a/13, 34b/12, 47a/11, 50a/19.

p. +ı+ġa. 13b/14.

p. +ım+ġa. 41b/9.

p. +ıŋ+ġa. 37a/13, 65a/7, 68b/4.

p. +iŋ+ġa. 20b/5.

peyġamberlıḳ *bk. Peyġamberlıġ.*

p. 38a/4.

p. +ı+nı. 71b/12.

p. +lar+ı+ġa. 6b/18.

p. +nı. 50b/13, 68a/7.

peyġamberlik *bk. Peyġamberlıġ.*

p. 4a/14, 4a/15, 7a/12, 8b/16, 11a/7, 13b/4, 23a/2, 23b/14, 26a/15, 49b/18, 63a/6.

p. +din. 29b/18, 38b/15, 54a/6, 57b/17, 58b/15, 59b/3, 66b/5, 72b/3.

p. +ġa. 1b/4, 10b/15, 12a/9, 12b/15, 41b/6, 60b/10.

p. +im. 90a/12.

p. +im+ġa. 21a/11.

p. +im+ni. 42b/3.

p. +i+ni. 11a/6.

p. +iŋ+ni. 20b/7, 40b/6.

p. +ler+i. 8b/1, 11a/13.

p. +ler+i+ġa. 15b/14.

p. +ni. 19a/7, 33a/8, 65b/17, 97b/10.

peykerlıġ *Ay yüzlü.*

p. 100a/6.

peymān *Ant, yemin.*

p. +dın. 31b/11.

p. +lar+ı+nı. 51b/2.

p. +ler+ni. 98a/13.

p. ḳıl-dı-lar. 26a/8.

p. ḳ.-ġay-lar. 53a/4.

peyvend *Bağ, ilgi, münasebet, rabıta.*

p. +i+din. 64b/3.

p. +miz+ni. 22b/6.

pinhān *Gizli.*

p. 6a/2, 22b/11, 37a/12, 37a/13, 43a/12, 43b/19, 48b/3.

p. ḳıl-dı-lar. 45b/17.

p. ḳ.-dı-lar. 91b/19.

pīr *Bir konuda baş durumunda olan, önder denmeye layık, tecrübeli ve üstat kimse.*

p. 15b/2.

pīr-i fen *Fennin piri.*

p. +ni+niŋ. 4a/11.

pīrluġ *Pir olma durumu.*

p. 27b/7.

pīş *Ön, ön taraf.*

p. 72b/12, 72b/15, 72b/18.

p. +ni. 49a/18.

pīşāne *Ön, ön tarafta bulunan (şey).*

p. +ler+i+din. 10a/1, 10b/3.

p. +ler+i+ġa. 31a/3.

p. +si+ġa. 72b/6, 98b/12, 100a/5.

b. +si. 4b/6.

b. +si+ġa.

pīşe *Sanat, meslek.*

p. 84a/16, 84b/1.

p. +dür. 69b/8.

p. ḳıl-dı-lar. 77a/3.

pīş-ḳademlik *Önderlik.*

p. +i. 79a/9.

pīş-keş *Hediye, armağan, peşkeş.*

p. +ler. 34a/6.

p. +ler+ni. 34b/5.

p. ḳıl-dı. 90b/16.

pişvā *Önder.*

p. 45a/12, 45a/17, 49a/10, 56a/10.

p. +lar. 3b/6, 14b/9.

p. +lar+dın. 59b/5.

p. +lar+ı. 9a/4.

p. +sı. 16a/6.

p. +mız+sin. 21b/10.

p. ḳıl-ıp. 35a/9.

p. ḳ.-mas-miz. 37a/18.

p. ḳ.-ur. 55a/6.

pişvālıḳ *Önderlik.*

p. 61a/17, 87a/18, 99a/3.

piyāde *Yaya.*

p. 30b/6.

post *Post.*

p. +ı+dın. 28a/11.

p. +ı+nı. 29b/8.

p. +um+nı. 48b/11.

puḫte *Pişmiş ekmek.*

p. 64b/9.

pul *Para.*

p. 36a/15.

p. +ġa. 29a/4.

p. +um+ġa. 28b/17.

pūst *bk. Post.*

p. 2b/17.

pūşiş *Örtecek şey, örtü.*

p. ḳıl-dı. 93b/3.

pūye *Koşma, seğirtme.*

p. 40b/1, 62a/3.

pür *Çok.*

p. 23a/7, 64b/19, 87a/4.

p. bol-ġan. 29b/8.

pür-envār *Çok nurlu.*

p. +ı+min. 90a/11.

rabb *Allah.*

r. 17b/19.

rabbī *Allah.*

r. 76b/13, 76b/13, 76b/14.

rābıṭa *İki şeyi birbirine bağlayan nesne, bağ.*

r. 74b/6.

r. +sı. 60a/13, 96b/7.

raġbet *İstek, arzu.*

r. ḳıl-ur bol-sa. 74b/7.

rāġib *Rağbet eden.*

r. bol-sa. 56a/4.

rāḥat *Üzüntüsüz ve sıkıntısız olma durumu, huzur.*

r. 2b/13, 7a/19, 19b/18, 29a/19, 59b/15, 73a/18, 74b/6, 93b/2.

r. +ı+ġa. 74b/9.

r. +ım. 91a/14.

r. +lar+nı. 74a/12.

r. ḳıl-dı-m. 93b/5.

rāh-ı rāst *Doğru yol.*

r. 42b/3.

r. +ġa. 16a/12.

rāhib *Bazı dinlerde din adamı.*

r. 7b/18.

r. +niŋ. 13b/10.

rāhlıġ *Yolluk.*

r. 100a/8.

raḥm *Merhamet, acıma.*

r. 33a/1, 33a/15, 52a/14, 52a/14, 52a/15, 53b/14.

r. +ġa. 52b/11.

r. +ı. 97b/5.

r. +i. 59b/17.

r. ḳıl-. 52a/14.

r. ḳ.-ġan. 52a/11.

r. ḳ.-ıŋlar. 40b/18.

r. ḳ.-sa-ŋ. 29a/1.

r. ḳ.-ur+ġa. 50a/15.

raḥman *Esirgeyen, bağışlayan.*

r. 68a/14, 68a/14.

r. +i bol-sa. 8a/11.

raḥmet *Allah'ın yaratıklarına olan merhameti, acıma ve esirgemesi.*

r. 2a/12, 11b/5, 21a/8, 32a/14, 47a/10, 74b/6, 89b/4, 93a/6, 95b/12, 97b/5, 97b/7.

r. +i. 89b/8, 89b/10.

r. +i+din. 23a/14.

r. +i+ġa. 45a/17, 58a/19.

r. +im. 19b/1, 74a/5.

r. +im+din. 67a/5.

r. +im+ni. 74a/6.

r. +i+n. 28b/10.

r. +i+ni. 71b/12.

r. bol-ġay-min. 42b/7.

r. ḳıl-ġay. 56b/17.

r. ḳ.-ġay-min. 4b/15.

r. kil-ip. 4a/8.

raḫt *Vücudun azaları.*

r. +ı+nı. 98b/16.

raḳam *Rakam.*

r. 4a/9, 88b/14, 96b/14.

r. +ı+n. 72b/6.

r. +ı+nı. 68b/16.

r. ḳıl-ayın. 94b/10.

rākib *Aynı sevgiliye gönül verenlerden her biri.*

r. 91a/1.

raḳḳāslıḳ *Dans hâlinde olma.*

r. ḳıl-ur-lar. 89a/17.

raḳṣ *Oyun, dans.*

r. 51a/4, 87b/3.

ra'm *Buyruk, itaat.*

r. +uŋ. 26b/4.

ramażān *Arabî ayların Şaban ve Şevval arasında kalan ve devamı boyunca oruç tutulan dokuzuncu ayı.*

r. 4a/17, 7b/12, 9a/5, 9a/6, 9a/9, 9a/12, 9a/14, 32a/2, 97b/13.

ra'nā *Güzel, hoş, latif, parlak, revnaklı.*

r. 22b/5, 72a/2.

r. +lar+ıŋ. 91b/2.

r. +sı. 75b/7, 92b/16.

ra'nālıḳ *Güzellik.*

r. 91a/9.

rāsiḫ *Sağlam, kuvvetli, metin, muhkem.*

r. 27b/14.

r. +dür-min. 45b/8.

r. bol-dı-lar. 7a/12.

r. bol-ġıl. 60a/1.

rāst *Hakk'a ve hakikate uygun, doğru, gerçek.*

r. 4a/19, 6a/18, 6b/12, 7b/13, 9b/8, 13a/4, 16b/16, 17b/7, 18a/2, 29b/17, 37b/13, 44a/8, 49a/9, 53a/15, 53a/17, 53b/5, 55a/3, 55a/5, 55a/8, 55b/3, 57a/14, 57a/15, 62b/9, 80a/16, 80a/16, 80a/16, 81b/4, 87a/8, 92b/3, 93a/17.

r. +dur. 7a/17, 35b/13, 53a/16, 55a/6.

r. +ı+ġa. 46a/2.

r. +nı. 26b/19.

r. bol-sa. 64b/15.

r. b.-up. 98a/2.

r. ḳıl-ġıl. 56b/15.

r. ḳ.-may. 21a/19.

r. ḳ.-ur. 2a/16.

r. ḳ.-ur-min. 89a/2.

r. tigür-gil. 17a/11.

rāst-gūy *Doğru söyleyen.*

r. 51a/3, 59a/18.

r. 21a/4.

rast-kār *Doğru iş gören, işi doğru olan.*

r. +ı+nı. 42b/6.

rāstlıġ *Doğruluk.*

r. +ı. 53b/16.

r. +ı+ġa. 45b/11, 71b/19.

r. +ım+ġa. 67b/11.

r. +ıŋ+ġa. 40b/5, 67b/16.

rāstlıḳ *bk. Rāstlıġ.*

r. +dın. 35a/8.

r. +ġa. 10a/11, 16b/16, 37b/4.

r. +ı. 35b/8.

r. +ı+da. 39b/8.

r. +ı+ġa. 37a/16, 63a/7, 65a/6.

r. +ıŋ+ġa. 68a/1.

r. +lar+ı+nı. 16a/13.

rāstlik *bk. Rāstlıḳ.*

r. 35a/7.

rāstraḳ *Daha doğru.*

r. +dur. 24b/14, 93b/10.

ravġan *Hafif hafif esen rüzgarın verdiği serinlik, rahatlık.*

r. 2b/16.

rāz *Gizlenen şey, sır.*

r. 43b/19, 62a/6, 75b/12, 77a/17, 86b/10, 93a/3, 93a/4, 93b/8.

rāżī *Kabul eden, uygun.*

r. 61a/15.

r. bol-dı-lar. 50a/11.

re'āyā *Bir hükümdarın yönetimi altında bulunan ve vergi veren halk.*

r. 20b/3, 20b/14.

r. ḳıl-ur-min. 58a/15.

r. ḳ.-ġay. 14a/11, 33b/5.

r. ḳ.-ur. 52a/4.

r. ḳ.-ur-miz. 56a/19.

r. ḳılmaḳ. 32a/5, 33b/2, 73b/15.

rebī'ü'l-evvel *Arabî ayların Safer ile Rebiyülahir arasında kalan üçüncüsü.*

r. 1b/15, 9a/7, 9a/13, 97b/10, 99a/4.

rebi'üs-s̱āni *Sonbahar.*

r. +niŋ. 97b/13.

recā' *Ümit, emel, umma.*

r. 97a/4.

recep *Arabî ayların Cemaziyelahir ile Şaban arasında kalan yedincisi, üç ayların ilki.*

r. 97b/12.

redd *Kabul etmeme, onaylamama.*

r. +i+ni. 4a/4.

r. ḳıl-ıp. 90b/19.

rehber *Kılavuz.*

r. 15a/8, 95b/12.

r. +i+ġa. 94b/2.

rehberlik *Kılavuzluk.*

r. +i. 94b/18.

rehīne *Rehine.*

r. ḳıl-ıp. 28a/5.

reh-nümā *Yol gösteren.*

r. 74b/9.

r. +sı. 47b/7.

reh-nümālıḳ *Kılavuzluk.*

r. 84a/17, 85a/9, 99a/3.

rek'at *Namazda kıyam, rüku ve iki defa secdeden meydana gelen bölüm.*

r. 5a/14, 49a/18, 73b/18, 89b/3, 89b/4, 99a/12.

renç *Zahmet, eziyet, ıztırap.*

r. 3a/5, 11b/7, 19a/5, 29a/18, 54b/14, 74a/3, 79a/18.

r. +im. 43b/13.

r. +im+ġa. 55a/13.

r. +iŋ+ni. 55a/12.

r. ḳıl-ġıl. 73a/18.

reng *Renk.*

r. 4a/6, 75a/11, 88b/8.

r. +ler. 88b/4.

rengārenk *Renk renk.*

r. 74b/11, 90b/15, 96b/8.

reng-rīz *Renk saçan.*

r. +dür-min. 88b/7.

renk *Renk.*

r. 54b/7, 64b/18, 69a/11.

r. +niŋ. 89a/10.

renkli *Renkli.*

r. +din. 86b/18.

resā *Erişen ulaşan, yetişen.*

r. 11b/3.

resim *Resim.*

r. +i+din. 35b/5.

resm *bk. Resim.*

r. 44a/16.

r. +i+n. 40b/3.

r. +i+ni. 4b/18, 24b/5.

r. +i+niŋ. 3b/14.

resmī *Resmi olan.*

r. 35a/12, 72b/9, 92b/16.

resūl *Peygamber, nebi.*

r. 9b/9, 10a/5, 11b/4, 14a/7, 14b/11, 19b/15, 19b/17, 20a/4, 20a/17, 20b/18, 23b/1, 27b/9, 33b/17, 38a/7, 43b/9, 49b/7, 51a/19, 53b/7, 58b/10, 59b/6, 59b/8, 60a/15, 62a/5, 77a/5, 81b/10, 84b/1, 91a/16, 95a/8.

resūl saḳaleyn *İns ve cinnin peygamberi, efendisi.*

r. 62a/6.

resūl-i ekrem *Aziz, şerefli peygamber.*

r. 95a/12.

resūlu'llāh *Allah'ın elçisi.*

r. 1b/6, 8a/13, 10a/8, 11b/1, 11b/3, 12a/5, 12a/18, 20a/15, 23b/16, 30a/5, 32b/17, 33a/3, 39a/16, 39b/9, 42a/8, 42b/2, 42b/18, 43a/12, 43b/12, 47b/13, 48a/7, 48a/13, 48a/14, 48b/12, 48b/15, 49b/1, 56a/17, 56b/16, 57b/2, 58a/8, 58a/14, 59a/6, 62b/14, 62b/18, 63b/1, 63b/3, 65a/5, 65a/18, 66a/3, 66b/8, 73a/16, 80a/18, 81b/15, 81b/16, 81b/17, 82b/7, 83b/6, 83b/8, 83b/10, 88a/12, 90a/1, 91a/11, 91a/19, 91b/13, 99b/2.

r. +ġa. 15a/8.

r. +nı. 8a/14.

r. +nıŋ. 10a/17.

reşk *Kıskanma, haset.*

r. 59a/14.

revā *Layık, uygun, yerinde, münasip.*

r. 1b/9, 6a/15, 13a/19, 35a/15, 52b/9, 52b/15, 53a/9, 57a/9, 57a/19, 58a/16, 71b/9.

r. +lar+nı. 48a/2.

r. bol-ur. 44b/13.

r. ḳıl-a. 68a/5.

r. kör-me-ġıl. 16b/17.

r. k.-mes-min. 13a/6.

revāç *İtibar, değer, kıymet.*

r. 26a/15, 34a/5, 91a/3, 93a/9, 96a/14.

revāḥ *Bir şeyin tahsilinden dolayı gelen sürur ve şadlık, neş'e.*

r. 16b/11, 39b/7.

revāḳ *Bir yapının ön kısmındaki üstü örtülü, önü açık yer.*

r. 77b/18.

r. +ı. 89a/1.

revān *Yürüyen, giden.*

r. 100a/16.

r. +lar. 68a/5, 96a/11.

r. bol-dı. 4b/2.

r. b.-dı. 13b/6, 27a/6, 43a/5, 44a/11, 45b/5, 46a/5, 60a/19, 80a/4, 83a/6, 87a/6.

r. b.-dı-lar. 22a/19, 30a/19, 44b/11, 45a/4, 47a/4, 60b/15, 62b/19, 82a/16.

r. b.-sun. 67b/14.

r. ḳıl-sa-ŋ. 68b/9.

reviş *Yürüyüş, gidiş.*

r. 3a/14, 28b/8, 75b/6.

r. +de. 28a/16.

r. +dür. 12b/12.

revm *İstek, arzu.*

r. +ni. 44a/17.

revnaḳ *Göz alıcı güzellik.*

r. 26a/15, 86b/18.

r. +lar+ı+nı. 34a/5.

re'y *Fikir, görüş, düşünce.*

r. 16b/15.

r. +i+ġa. 16a/10.

r. +im. 27a/13.

r. +i+n. 14b/6.

r. +ler+i+din. 14a/18.

reyḥān *Reyhan.*

r. 75b/4, 100a/9.

r. +ı. 2b/10.

r. +ım. 75b/7.

r. +lar+dın. 75b/12.

rıbāt *Konak yeri.*

r. +dın. 91a/6.

rıḥlet *Ölme.*

r. ḳıl-ġan. 21b/5.

r. ḳ.-ġunça. 65b/6.

rıżā *Hoşnut ve memnun olma durumu, hoşnutluk, memnunluk.*

r. 36b/15, 37a/17, 46a/14, 71a/9, 72b/17, 90b/4.

r. +mız. 53a/16.

r. +sı. 29a/7, 59a/5, 81a/2.

r. bol-sa. 71a/6.

rıżālıġ *Memnun olma durumu.*

r. 41a/6.

r. +ıŋ. 22a/18.

r. +ıŋ+nı. 21b/10.

rıżālıḳ *bk. Rıżālıġ.*

r. 58a/13.

r. +dın. 58a/11.

r. +ı. 81a/4.

r. +ı+dın. 99b/18.

r. +ı+ġa. 22a/8.

r. +ıŋ. 24a/4.

rızḳ *Allah tarafından herkese takdir edilen nimet.*

r. 31a/5, 41b/17, 98a/13.

rıżvān *Cennetin kapıcısı olan melek.*

r. 91a/12, 99a/14, 99a/17.

r. +ġa. 98a/16.

ri'āyet *İkram.*

r. +i+dür. 92b/7.

ribā *Bir akitte karşılıksız olan herhangi bir fazlalık, faiz.*

r. 98a/18.

ridā' *Örtü, şal.*

r. 99b/3.

r. +lar+ı+nı. 26a/2, 81b/8.

r. +sı. 29a/5.

r. +sı+n. 8b/15, 87a/14.

rīm *Yansıma sözcük.*

r. 89a/15, 89a/16.

risāle *Mektup.*

r. 73a/5.

risālet *Peygamberlik.*

r. 2b/9, 8b/1, 8b/14, 47b/6, 48b/11, 62b/5, 90a/11, 91b/10.

risālet-i āsumān *Gökyüzünün peygamberi.*

r. +ı+nıŋ. 80a/6.

risālet-penāh *Hz. Muhammed.*

r. 46b/17, 49a/18.

risālet-penāhī *Hz. Muhammed.*

r. 43b/18.

risāle-yi mi'rāciye *Miraç mektubu.*

r. +de. 73a/9.

rişte *Bağ, alaka, rabıta.*

r. +si. 4b/11, 60a/13.

r. +si+din. 75b/2, 84b/11.

r. +si+ġa. 58b/6, 61a/7.

r. +si+ni. 2b/8, 40a/10, 47a/2, 64a/1, 83b/11, 89b/16.

rişte-kār *Bağ kuran.*

r. 7a/18.

rişve *Hediye.*

r. 36a/18, 37a/11.

r. +niŋ. 34b/15.

rivāyet *Nakledilen haber veya söz.*

r. 6a/12, 6a/13, 6a/17, 6b/18, 7a/5, 8b/5, 9a/9, 10b/3, 11a/4, 12a/5, 13a/10, 13b/7, 15b/11, 27a/3, 31a/2, 31b/18, 31b/19, 46a/9, 46b/18, 49a/6, 49a/18, 50a/9, 50b/4, 51a/13, 55b/11, 55b/17, 56b/11, 58a/12, 58b/14, 58b/15, 58b/16, 62a/7, 62b/13, 66b/7, 67a/8, 81b/7, 81b/17, 83a/19, 85b/9, 92a/13, 97b/12, 97b/13, 97b/13, 97b/18, 97b/19, 98a/1, 98a/7, 99a/12, 99a/16, 99b/6.

r. +de. 1b/10, 3a/11, 6b/2, 9a/15, 9a/15, 11b/9, 12b/4, 20b/1, 31a/2, 34a/4, 37a/4, 41a/3, 43b/15, 44b/15, 45b/19, 46a/1, 46b/18, 47a/4, 47a/19, 48b/19, 49a/3, 51a/14, 60b/1, 60b/2, 62a/8, 63a/3, 63a/3, 63a/4, 63a/6, 80a/3, 84b/7, 94b/12.

r. +dür. 24a/12, 26b/5, 33a/9, 92a/9.

r. +ġa. 98a/2.

r. +i. 20b/18, 32b/2, 43a/3.

r. +i+de. 7b/11, 12b/10.

r. +i+dür. 19a/3.

r. +ler. 38b/17, 56b/12, 97b/9.

r. +ler+de. 4b/8, 5a/15, 11b/10, 69a/12, 73a/10.

r. +ler+din. 9a/14, 38b/17.

r. +ler+i. 9a/16.

r. +ler+i+din. 73a/7.

r. +ler+ni. 9b/2, 15b/16, 51a/15, 98a/3.

r. +ni. 9a/12.

r. +niŋ. 56b/12.

r. ḳıl-dı-lar. 23a/16.

r. ḳ.-ġuçı-lar. 97b/8.

r. ḳ.-ıpdur. 14b/11.

r. ḳ.-ıpdur-lar. 8b/6, 97b/15.

r. ḳ.-ur. 11b/6, 26a/14, 38b/18.

r. ḳ.-ur-lar. 1b/4.

rivāyetī *Nakledilen haber veya söze ait.*

r. +dür. 30b/2, 43a/10, 47a/16, 47b/19, 49b/12, 54a/13, 55b/5, 56b/18, 58a/7, 62b/11, 64a/8, 66b/12, 95b/19.

rivāyetlıġ *Söz söyleme, anlatma durumu.*

r. 98b/7.

riyā' *Olduğundan başka türlü görünme, özü sözü bir olmama, iki yüzlülük.*

r. +dın. 35b/11.

riyāżat *Nefsi terbiye etme.*

r. 2a/2.28b/10, 28b/12, 74a/3.

r. +dur. 28b/11.

r. +ı. 28b/10.

r. +ı+ġa. 73b/5.

riyāżet *bk. Riyāżat.*

r. +ler. 79a/15.

rīze *Ufak parça.*

r. 48b/10, 71b/18.

r. bol-dı. 48b/11.

r. b.-ġay-sin. 71b/18.

rubā'i *Dört mısralık nazım şekli, dübeyt.*

r. 86b/14, 88a/19, 88b/16, 89a/12, 90a/1, 89b/19, 90b/6, 90b/16, 97a/3, 97a/3.

r. +ni. 89b/18, 90b/6.

rub-ı meskūn *Evin bölümleri.*

r. 62b/3.

rūġ-reh *Yol hâli.*

r. +dür. 97a/6.

rūḥ *İnsan ve hayvanda vücudu canlı kılan, bilen, duyan ve idrak eden hayat gücü, hayat cevheri, can.*

r. 69b/2, 86b/1, 95a/16, 95b/19.

r. +dın. 96a/2.

r. +dür. 36a/11.

r. +ı+nı. 71b/17.

r. +lar+ı. 95a/7, 95b/18.

r. +lar+ı+dur. 77a/13.

r. +nı. 86a/6, 86a/13.

r. +nıŋ. 95b/18.

rūḥānī *Maddi ve cismani tarafı olmayan, manevi.*

r. +ler+din. 62b/11.

ruḫsār *Yanak, yüz.*

r. 91b/16.

r. +ı. 75b/10.

r. +ı+ġa. 75b/4.

r. +ı+nıŋ. 94a/7.

rūhsāre *bk. Ruḫsār.*

r. +si. 4b/6.

ruḫṣat *İzin, müsaade.*

r. 17b/14, 17b/15, 30a/7, 32b/1, 35b/16, 37b/18, 64b/18, 65a/8.

r. +dur. 30a/7.

r. bol-ġan+dın. 81b/12.

r. b.-sa. 12a/1.

ruḥü'l-emīn *Cebrail.*

r. 4a/3, 4a/10, 9b/12.

r. +dür-min. 4b/16.

rūm *Bu kimselerle ilgili.*

r. 50a/3.

rum-bāre *?*

r. 32a/18.

rūmī *Bizans imparatorluğu ile ve orada yaşayanlarla ilgili.*

r. 29b/1.

r. +lar+ġa. 49b/14.

r. +ler. 49b/19, 50a/4.

r. +ler+ġa. 49b/18, 49b/19.

r. +ler+niŋ. 50a/8.

rūmī-zāde *Rum çocuğu.*

r. +ler+i+ni. 87b/16.

rumuz *Sembol.*

r. +ı. 4a/5.

rūsiyahlıḳ *Yüzü kara olma durumu.*

r. +lar. 73b/2.

rūşen *Parlak, aydın, aydınlık.*

r. 3b/12, 4a/2, 5a/7, 5b/7, 9b/8, 11a/13, 13b/12, 14a/17, 16a/13, 16b/8, 16b/14, 35b/9, 35b/12, 38a/14, 44b/14, 45a/13, 45b/1, 49a/13, 64a/16, 72a/3, 73a/6, 80a/2, 92a/11, 93b/14, 94b/15, 97a/12.

r. +dür. 56a/2.

r. bol-dı. 53a/8.

r. b.-ġay. 39b/8.

r. ḳıl-ġuçı. 61a/14.

r. ḳ.-ıp. 42b/10.

r. ḳ.-ur. 55b/5, 56b/5.

rūşenlıġ *Parlaklık.*

r. 93b/13.

rūşenlik *bk. Rūşenlıġ.*

r. +din. 17a/15.

rūşenluḳ *bk. Rūşenlıġ.*

r. 1b/12.

rūşenraḳ *Daha parlak.*

r. 14a/2, 38b/17.

rūşenyālıḳ *Aydınlık.*

r. 75b/1.

rūy *Yüz, çehre.*

r. +ı. 48a/18, 54b/7.

r. +ı+n. 4a/6.

r. +um. 69a/11.

r. +uŋ. 29b/2.

rūze *Oruç.*

r. 35b/11, 93b/16.

r. +ġa. 45a/17, 45b/2.

r. +ni. 97a/10.

r. +niŋ. 93a/13.

r. +si+ni. 47a/5.

rūzedār *Oruçlu.*

r. 93b/15.

r. +ġa. 93a/13.

r. +lar+nıŋ. 93a/12.

rūzgār *Rüzgar.*

r. 2a/14, 13b/10, 20b/13, 21b/18, 22b/4, 23a/9, 52b/5, 57b/16, 62a/4, 75b/13, 82b/10, 84a/12, 92b/11, 93b/2, 98b/8.

r. +ı. 48a/19, 88a/17.

r. +ı+da. 90a/9.

r. +ım+nı. 18a/2.

r. +lar+ı+nı. 2b/2.

r. kiç-ti. 21b/4.

r. ötker-di-ler. 59b/4.

rūzgār-ı necāşī *Necaşi'nin rüzgarı.*

r. +ni. 36b/16.

rūzī *Rızık, azık.*

r. 41b/17.

rūznāme *Günlük olayların, hatıraların yazıldığı defter.*

r. 87b/18.

rücū' *Sözünden geri dönme.*

r. ḳıl-ġıl. 29b/13.

r. ḳ.-sa-lar. 29b/12.

r. ḳılmaḳ+nı. 66b/8.

rüfte'l-'ilme *Temizlik ilmi.*

r. +de. 5a/16.

rükn *Bir şeyin temel direği, en sağlam ve kuvvetli tarafı.*

r. 1b/1.

r. +de. 1b/2.

r. +i+ġa. 25b/3.

rükneddīn *İslam dininin temel direği.*

r. 97a/6.

rükn-i evvel *Kitab beyanı.*

r. +de. 85a/9.

rükn-i yemāni *Kabe'de Yemen tarafını gösteren bir taştır.*

r. 69a/3.

rükū' *Öne doğru eğilme.*

r. ḳıl-ġan+ı. 93b/12.

rüsvā *Rezillik.*

r. ḳıl-dı-ŋ. 26b/8.

r. ḳ.-ma-ġunça. 52a/3.

rüsvālıḳ *Rüsva olma durumu, rezillik.*

r. 34a/10.

r. +ġa. 54a/8.

sa'ādet *Mutlu olma, mutlu ve mesut yaşama, mutluluk, bahtiyarlık.*

s. 2b/9, 55a/9, 55a/10, 72b/6, 72b/16, 75b/3, 76b/3, 87b/11, 88a/1, 88a/16, 90a/15, 92a/4, 94b/14.

s. +din. 75a/1.

s. +ġa. 20b/19, 23b/12.

s. +i+ġa. 47b/8, 61b/18, 64a/14, 72b/18.

sa'ādet-i burc-ı aḫter *Yıldızların mutluluğu.*

s. +ni. 29b/5.

sa'ādetlıġ *Bahtiyarlık.*

s. 27b/15.

sa'ādet-mend *Mutlu, mesut, bahtiyar.*

s. 72b/5.

s. +ler. 48a/16, 74a/8, 89a/2.

s. +ler+ġa. 93b/12.

s. +ni. 13a/17.

s. bol-ġay-sin. 14a/2.

s. b.-ġay-sizler. 27a/12.

sa'ādet-mendlıḳ *Mutlu olma durumu.*

s. 71a/14.

sā'at *Saat.*

s. 15a/15, 34a/12, 38a/10, 43a/6, 45b/15, 55a/18, 82b/7, 84b/10, 90b/8, 96a/18.

s. +de. 89b/3, 94b/18, 95a/4, 95a/8, 96a/3.

s. +ler+din. 82b/10.

ṣabā *Sabaha doğru kuzeydoğudan hafif hafif esen serin, hoş, latif bahar rüzgarı.*

ṣ. 75b/8.

ṣabāḥ *Sabah.*

ṣ. 41a/7, 87b/15.

ṣ. +ı. 88a/17.

ṣabāḥat *Güzellik, tazelik, latiflik.*

ṣ. 88a/17.

sābıḳ *Zaman bakımından geride kalan, geçen, geçmiş, önceki, evvelki.*

s. +dur-lar. 18a/4.

s. +ı. 11a/15.

s. +lar. 11a/14.

s. +lar+dın+dur. 18a/4.

s. +lar+nı. 11a/14.

s. -ı evvelī 11a/15.

s̲ābit *Kesin bir delil veya tecrübe ile zan ve şüpheden kurtarılıp gerçekliği, doğruluğu ortaya konmuş, ispatlanmış olan.*

s̲. 2b/19, 7a/12, 29b/17, 37a/19, 59b/19, 75b/7.

s̲. +dür. 38a/19, 95a/7.

s̲. bol-ġay. 79a/10.

s̲. b.-ur. 8b/1, 95b/15.

s̲ābit-kadem *Verdiği karardan ve sözden dönmeyen, kararında sebat eden.*

ṣ. 53b/19.

ṣabr *Sabır, tahammül.*

ṣ. 19b/5, 22a/3, 25a/18, 27b/13, 27b/14, 27b/15, 33a/16, 40a/10, 61a/5, 85b/5.

ṣ. +ı+dın. 4b/10.

ṣ. ḳıl-. 70a/10.

ṣ. ḳ.-ġıl. 43a/6.

ṣ. ḳ.-ur-min. 67b/8, 67b/19.

ṣ. ḳ.-ur-miz. 25b/2.

ṣabr-ı taḥammül *Zorluğa karşı göğüs geren, hâlinden şikayet etmeyip acı ve sızıya katlanan.*

ṣ. 68b/15.

ṣabr-ı taḥammülü'l-firāk *Ayrılık acısına katlanan.*

ṣ. 22a/2.

saç *Saç.*

s. +ı. 100a/8.

s. +ı+ġa. 92a/4.

s. +ı+nı. 46a/3.

s. +lar+ı. 4b/6, 40b/2, 63a/9.

s. +lar+ı+nı. 7a/6, 40a/9.

s. +lar+ıŋ+nı. 6b/19.

saç- *Saçmak.*

s. -dı-lar. 26a/12.

s. -dı-m. 17b/10.

s. -ġay-lar. 89b/6.

s. -tı. 5a/14, 59b/9.

s. -tı-lar. 81a/15.

saçra- *Sıçramak.*

s. -p. 99a/6.

ṣadā *Ses, avaz.*

ṣ. 3a/11, 87b/3, 89a/10.

ṣ. +nı. 11a/5, 11a/5.

ṣ. +nıŋ. 18b/11, 85a/12.

ṣ. +sı. 77b/7, 89a/9.

ṣ. +sı+dın. 9b/18, 75b/14, 89a/15.

ṣ. +sı+nı. 11a/4, 47b/7.

ṣadaḳa *Karşılık beklenmeden sadece Allah rızası için fakirlere verilen para, mal vb.*

ṣ. 93b/4.

ṣ. ḳıl-ġan+lar. 93a/17.

ṣadaḳat *Kendisine iyilik edene, lutufta bulunup koruyana minnet ve şükran duyguları ile bağlanma, bu bağlılığa yakışır şekilde davranma, hainlik ve döneklik etmeme, vefakarlık gösterme.*

ṣ. 92b/2.

ṣadef *Bu maddeden yapılmış, bu madde ile süslenmiş.*

ṣ. 100a/13.

ṣ. +din. 3a/9.

ṣ. +i+din. 41a/19, 78b/8.

ṣādıḳ *Dostluğunda samimi ve vefalı olan, dostluk bağlarının gerektirdiği vefayı gösteren, sadakatli (kimse).*

ṣ. 5a/8, 90b/10.

ṣādır *Ortaya çıkan, meydana gelen, zuhur eden.*

ṣ. bol-dı. 36b/12.

ṣadrek *Göğüs.*

ṣ. 95b/4.

ṣāf *İçine temizliğini bozacak bir şey karışmamış olan, temiz, duru, arı, berrak, halis.*

ṣ. 4a/6, 4b/6, 17b/9, 61a/19, 88a/18, 96a/2.

ṣ. bol-dı-lar. 97b/3.

ṣaf *Dizi, sıra.*

ṣ. 48a/8, 48a/8, 49a/2, 49a/2, 98a/19, 98a/19, 99b/16, 99b/16.

ṣ. +ı+nı. 90a/19.

ṣafā *Gönül şenliği, rahat, huzur, kedersizlik.*

ṣ. 5b/11, 5b/11, 11a/4, 98a/15.

ṣ. +da. 40a/2.

ṣ. +sı. 3a/16.

ṣ. +sı+dur. 28b/10.

ṣafālıḳ *Huzurlu olma durumu.*

ṣ. 2b/7.

ṣafā-yı iḫlaṣ *Çok huzurlu kimse.*

ṣ. 14a/12.

ṣafder *Düşman saflarını yarıp geçen kahraman, yiğit.*

ṣ. +dür. 69b/7.

ṣaffet *Maddi ve manevi manada temizlik, arılık, saflık.*

ṣ. 75b/18.

ṣafḥa *Aşama, kademe.*

ṣ. +sı. 4a/2.

ṣ. +sı+dın. 3b/12.

ṣ. +sı+ġa. 88b/14, 96b/14.

ṣ. +sı+nı. 87a/1.

ṣafīde *Halis, saf.*

ṣ. 82a/3.

ṣāflıġ *Saf, temiz olma durumu.*

ṣ. +ı. 93b/10.

sağ- *Sağmak.*

s. -up. 82a/8.

sāġar *İçki kadehi.*

s. 97a/5.

saġlıġ *Sağlık.*

s. 86b/1.

saġrı *Memeli hayvanlarda bel ile kuyruk arasındaki dolgun ve yuvarlakça bölüm.*

s. 100a/13.

ṣaḥābe *Hz. Muhammed'in sohbetinde bulunmuş olan Müslüman'lar, sahabiler.*

ṣ. 23a/13, 52b/5, 59b/16.

ṣ. +ler. 9b/16, 32a/18, 32b/1, 43a/11, 47b/1, 48b/14, 49a/4, 50a/7, 52a/11, 57a/4, 57a/7, 65b/11.

ṣ. +ler+de. 51b/5.

ṣ. +ler+din. 30a/3, 50b/1, 97b/15.

ṣ. +ler+ġa. 27b/9, 30a/3, 30a/7, 33b/18, 48b/1, 51b/17, 62b/15.

ṣ. +ler+i. 26a/16, 80a/6.

ṣ. +ler+niŋ. 27b/10, 29b/18, 32a/18.

ṣaḥābe-i kibār *Büyük, ulu sahabe.*

ṣ. +ġa. 21b/7.

ṣaḥābe-i kirām *Şerefli, zömert sahabe.*

ṣ. 22b/19.

ṣāḥib *Sahip, malik.*

ṣ. 49b/10, 92b/13.

ṣ. +ġa. 14b/13.

ṣ. +ni. 35a/3.

ṣāḥib-cemāl *Güzellik sahibi.*

ṣ. 34a/12.

ṣāḥib-i esrār-ı ṣıddıḳ *İlk halife Hz. Ebu Bekir'in lakabı.*

ṣ. +lar. 44a/14.

ṣāḥib-i ḳadr *Değer, kıymet sahibi.*

ṣ. +i. 91b/11.

ṣāḥib-i kerem *İyilik, cömertlik sahibi.*

ṣ. 76b/1.

ṣāḥib-i ḳıbleteyn *İki kıbleli mescid sahibi.*

ṣ. 62a/6.

ṣāḥib-rāz *Gizlilik sahibi.*

ṣ. 75a/9.

ṣaḥīfe *Sayfa.*

ṣ. 75b/2.

ṣ. +ler+i+n. 96a/9.

ṣ. +ler+i+ni. 35a/11, 75a/12.

ṣ. +ler+ni. 36a/1, 53a/12.

ṣ. +ni. 45b/16, 46b/8.

ṣ. +si. 88b/13.

ṣaḥīḥ *Yalan veya hayal ürünü olmayan, gerçek, doğru.*

ṣ. 44a/8.

ṣaḥīḥ-i buḥārī *İmam buhari'nin eseri.*

ṣ. +de. 67a/8.

sāḥil *Deniz, nehir veya göl kenarı, kıyı, yalı.*

s. +i+ġa. 30b/2, 37a/5, 58b/1.

sāḥir *Büyü yapan, efsun ve sihirle uğraşan kimse, büyücü, sihirbaz.*

s. 24b/14, 26b/8, 27a/13.

s. +dür. 24b/6.

s. +ler. 47b/10.

s. +ler+ġa. 24b/6, 34b/2.

s. +ler+i+din. 24b/18.

sāḥirlıḳ *Büyücülük.*

s. 26a/17.

saḫla- *Saklamak.*

s. -p. 30b/5.

ṣaḥn *Meydan.*

ṣ. +nı. 87b/16, 88a/4.

ṣ. +nı+da. 10a/3, 75b/16, 90a/4.

ṣ. +nı+nı. 75b/8, 76b/2, 98a/14.

ṣaḥrā' *Çöl.*

ṣ. 60a/16, 67b/13.

ṣ. +da. 26a/7, 34b/3, 51b/16, 54b/2, 82a/7, 84a/11.

ṣ. +ġa. 12b/9, 36b/19, 38b/19, 40b/15.

ṣ. +sı+ġa. 75a/2, 75b/14, 96b/5.

saḫt *Güç, zor, zahmetli.*

s. +ı+ġa. 88a/16.

ṣāiḳa *Yıldırım.*

ṣ. 37a/1.

saḳ *Uyanık, müteyakkız, tetikte olan.*

s. 55b/13, 73a/13.

sāḳ *Üst, yüksek makam.*

s. +da. 91a/18.

s. +ı+ġa. 96a/1.

saḳal *Sakal.*

s. +ı+dın. 36a/1.

s. +lar+ı. 38a/5.

s. +lar+ı+nı. 36a/1.

saḳçı *Koruyucu.*

s. +lar+ı. 75a/13.

sāḳī *İçki meclisinde içki dağıtan, kadehlere içki koyan kimse.*

ṣ. 78b/8.

s. +si. 98b/8.

saḳī-i baḳī *Ölümsüz saki.*

s. 41b/11.

saḳla- *Saklamak.*

s. -dı. 64a/11, 84b/8.

s. -dü-k. 68b/18.

s. -ġay. 6a/2.

s. -ġuçı. 18b/11, 18b/12.

s. -p. 12b/5, 80b/3, 81a/18.

s. -r. 37b/1.

s. -ġan bol-ma-sa-ḳ. 15a/15.

saḳlamaḳ *bk. Saḳla-*.

s. 23a/13.

s. +dın. 22a/10.

s. +ġa. 81b/5.

sal- *Koymak, bırakmak, atmak.*

s. -a. 29a/11.

s. +da. 51b/19.

s. -dı. 48b/13, 52b/19, 65b/10, 68b/17, 82a/12, 91a/9, 92b/19.

s. -dı-lar. 9b/11, 20a/17, 33b/3, 53b/19, 62a/9, 62a/17, 71a/4, 83a/9, 86a/6, 92a/2, 99b/3.

s. -dı-m. 58a/18.

s. -dı-ŋ. 88a/4.

s. +ġa. 69a/10.

s. -ġalı. 60b/17.

s. -ġan. 69b/5, 94a/9.

s. -ġan+dur-min. 2b/12.

s. -ġay. 69a/6, 69a/8, 69b/11.

s. -ġay-lar. 36b/17, 86a/9.

s. -ġay-min. 67b/8.

s. -ġıl. 21a/10, 80a/17, 98b/2.

s. -ıp. 23a/13, 28b/13, 29a/17, 30b/16, 34a/7, 44a/6, 46a/14, 48a/2, 49a/4, 61a/18, 61a/19, 64b/7, 68a/18, 75a/10, 75b/5, 82b/15, 88b/6, 90b/4, 97a/14, 97b/4, 98b/14.

s. -ıpdur. 64b/2.

s. -ma-ġan. 89a/6.

s. -ma-ġay. 70b/6.

s. -ma-ŋlar. 19a/15.

s. -mış. 88b/11.

s. -sa. 70a/11, 87a/14, 87a/15, 97a/2.

s. -sa-m. 42a/17.

s. -sun. 98a/17.

s. -uŋlar. 20a/18, 62a/16.

s. -up. 28b/15, 40a/17, 75b/13.

s. -updur. 69b/7.

s. -ur. 24b/17, 26b/18, 57a/15, 64a/12, 69a/19, 69b/3, 69b/14, 89a/10, 91b/6, 99a/15.

s. -ur-lar. 87b/9.

s. -ur-min. 21a/5, 27a/1, 90a/9.

ṣalā *Çağırma, davet etme, davet.*

ṣ. 94a/13.

ṣalāḥ *Kurtuluş.*

ṣ. 31b/9, 54a/4, 87b/6, 96b/13.

ṣ. +dın. 46a/3.

ṣ. +ġa. 42b/6, 56a/19.

ṣ. +ımız. 53b/9.

ṣ. +ġa kiltür-gil. 42b/3.

ṣ. -güçi. 61a/14.

ṣalāḥiyyet *Yetki.*

ṣ. 46b/6.

saldur- *Saldırmak.*

s. -dı. 8a/14.

salıġlıġ *Sermek, yapmak.*

s. 91a/12.

sālıġlıḳ *(boynuna) Asılmış olan şey.*

s. 4b/7.

salıḳ *Haber.*

s. +nıŋ. 80b/5.

ṣāliḥ *Elverişli, uygun, yarar.*

ṣ. 28a/6, 61b/4.

sālik *Bir yola girmiş olan, bir yol tutup onu takip eden kimse.*

s. 3a/4, 96b/19, 97a/17.

s. +ġa. 3a/7.

s. +ni. 97a/18.

salḳın *Yumuşak.*

s. +ı+dın. 92a/6.

salmaḳ *bk. Sal-*

s. +ġa. 19a/17.

salṭanat *Hükümdarlık, sultanlık.*

s. 12b/18, 67b/6, 72a/18, 76b/3, 91b/10.

s. +ım. 87b/6, 87b/14.

saluġluḳ *Haber.*

s. 5b/5.

sāmān *Servet, zenginlik.*

s. 66a/2.

s. +lar. 82b/12.

s. ḳıl-dı-ŋ. 28b/19.

şamed *Her türlü istek ve ihtiyacı karşılayacak güce sahip bulunan.*

ş. 87b/3.

san *Ün, şan, şöhret.*

s. +ı+ġa. 54a/15.

s. ḳıl-dı. 20a/8.

şan'at *Bir şeyi gerektiği gibi tam ve güzel yapmak için sahip olunması gereken bilgi ve ustalık.*

ş. +ġa. 24b/12.

ş. +ı. 96b/1.

ş. +lar+ı+nı. 96a/15.

şanduḳ *Sandık.*

ş. 87b/4.

sapan *Sapan.*

s. 47b/1.

sar- *Sarmak.*

s. -dı-lar. 34b/2.

ṣarf *Harcama, kullanma.*

s. ḳıl-sa. 59a/12.

sarġar- *Rengi sarıya dönmek, sarı bir renk almak, sarı olmak.*

s. -dı. 69a/9.

sarı *Sarı.*

s. 47a/14, 47b/19.

s. +dın. 3a/4.

sarıġ *Sarı.*

s. 4b/6.

s. +ġa. 2b/14.

sarıḳ *Sarı.*

s. 68b/11.

ṣarīḥ *Açık, belirgin, vazıh, aşikar.*

ş. 70a/6, 70a/7, 94b/7.

ṣarrāf-ḫāne *Altın vb. madeni paraların üretildiği yer.*

ş. +si+din. 89b/6.

sat- *Satmak.*

s. -ıp. 29a/1, 29a/3, 91b/6.

s. -ḳalı. 51b/9.

s. -ḳay-lar. 51b/12.

s. -ma-ġay-lar. 51b/4.

s. -sa-lar. 51b/10.

s. -tı-lar. 36b/17.

satıġ *İyilik, güzellik.*

s. 52b/11.

satḳın *Satın almak.*

s. al-gen. 91b/1.

s. a.-ıŋ. 21a/7.

savġāt *Hediye.*

s. 51b/4.

şavlet *Bütün gücüyle saldırma, şiddetli hücum, saldırı.*

ş. 93b/8.

şavma'a *İçinde ibadet edilen ve uzlete girilen çeşitli dinlere ait tapınak.*

ş. +lar+ı+nıŋ. 89a/16.

ş. +sı. 75b/9, 98a/11.

ş. +sı+da. 2b/1.

şavma'a-nişīn *Savmaada oturan, uzlete, inzivaya çekilen, (kimse).*

ş. +ler+i+niŋ. 75b/14.

şavt *Ses, seda.*

ş. 75b/14.

savuḳ *Soğuk.*

s. +da. 10a/1.

s. +lar+ı+da. 90a/8.

savuḳlıġ *Soğuk olma durumu.*

s. +ı. 92a/17.

savur- *Savurmak.*

s. -ur. 59b/18.

savutmaḳ *Uzaklaştırmak.*

s. 79a/13.

sa'y *Çalışma, çalışıp çabalama, emek sarfetme.*

s. 3a/3, 3a/13, 50b/3, 53a/5, 55b/19, 67b/4, 72a/19, 73a/3, 87a/9.

s. +lar. 49a/17.

s. ḳıl-ġay-min. 33a/19.

s. ḳ.-ıp. 46a/4.

s. ḳ.-ma-ġay-sizler. 27a/9.

s. ḳ.-up. 36b/8.

s. ḳ.-ur. 52b/13, 54a/10.

s. körgüz-gil. 73b/5.

ṣayd *Av.*

ṣ. 86b/5, 86b/5, 86b/15.

ṣ. ḳıl-ġay. 22a/14.

ṣ. ḳ.-ur. 41b/13.

ṣ. ḳ.-ur-min. 86b/4.

ṣ. ḳılmaḳ. 40b/7.

ṣ. ḳ.+ġa. 86b/8.

ṣayd-gāh *Av yeri.*

ṣ. +ı+nı. 86b/7.

sāye *Gölge.*

s. +si+de. 13b/19, 31b/16, 61a/1.

s. +si+n. 70b/6.

s. +si+ŋe. 90a/1, 89b/19.

s. -yi devlet sal-dı. 79a/1.

sayhā *Yüksek sesle bağırma, haykırma, çığlık, nara.*

s. +lar. 84a/16.

sāyil *Dilenci.*

s. +ler+ġa. 55a/3.

şayḳal *Cila.*

ş. +ı. 28b/10, 72b/14.

şayḳal-vār *Cila gibi.*

ş. 94a/19.

şayt *Av.*

ş. +ı+nı. 33b/2.

şayyād *Avcı.*

ş. 86b/6.

şayyādlıġ *Avcılık.*

ş. 86b/6.

sāz *Saz, çalgı.*

s. 75b/12.

s. +ı+nı. 89a/18, 89b/17.

s. ḳıl-ıp. 89a/9.

sāz-vār *Saz gibi.*

s. 48b/3.

sebāt *Kararından ve sözünden dönmeme, bir iş veya davranışta azim ve kararlılık gösterme.*

s. 20a/6, 77a/14.

s. +ı. 93b/4.

sebeb *Sebep, neden.*

s. 37b/4, 68a/4, 96b/8.

s. +din. 6a/18, 8a/9, 13a/3, 17a/12, 19a/1, 35b/15, 38b/18, 41a/12, 43a/12, 62b/2, 66a/15, 71a/9, 78a/15, 79b/5, 79b/8.

s. +i. 16b/2, 30a/2, 32b/10.

s. +i+de. 34a/8.

s. +i+din. 21b/7, 30b/19, 65b/19, 69b/5, 97b/6.

s. +i+ni. 64a/9, 91b/3.

s. +niŋ. 20b/10.

s. bol-ġay. 8a/11.

s. b.-ġay. 72a/13.

sebeb-i ‘azāb *Azabın sebebi.*

s. 42b/7.

sebeb-i nüzūl *Misafirliğin sebebi.*

s. +lar+ı+nı. 66b/11.

sebz *Yeşil renkli.*

s. 75b/9.

sebze *Yeşil.*

s. 75b/4, 75b/9.

s. +ler+i+ġa. 95b/6.

sebze-zār *Yeşilliği çok olan yer, yeşillik, çayırlık, çimenlik.*

s. +ı+nı. 87b/14.

sebzī-veş *Yeşil gibi.*

s. 89a/10.

sebz-pūş *Yeşil giyen.*

s. 91a/4.

sebz-vār *Yeşil gibi.*

s. +ı+dın. 92b/5.

secde *Secde.*

s. 27b/6, 31a/1, 31a/3, 49b/8, 49b/8, 93b/12.

s. +ġa. 8a/3, 69a/5, 69a/7, 93b/13.

s. +ge. 11a/4.

s. -i becā kiltür-di. 8a/15.

s. ḳıl-. 28b/11.

s. ḳ.-a. 31a/3.

s. ḳ.-dı-lar. 27a/5.

s. ḳ.-ma-ġan-dın. 35a/13.

s. ḳ.-mas-miz. 35a/13.

s. ḳ.-ur. 28a/1, 28a/2, 43a/2.

s. ḳ.-ur+ġa. 39a/9, 39b/13, 68b/19.

s. ḳ.-ur-min. 28a/2.

s. ḳılmaḳ. 42b/18.

s. ḳ.+dın. 35a/14.

secde-gāh *Secde edilecek, secdeye varılacak yer, ibadet yeri.*

s. +ı. 93a/7.

secde-i şükrāne *Şükür secdesi.*

s. 84b/5.

secde-i taḥmīyet *Şükür secdesi.*

s. 34b/10.

secde-i ta'ẓīm *Hürmet, saygı secdesi.*

s. 35a/12.

secde-i tilāvet *Kur'an'daki secde ayetlerinden birini okuyan ve dinleyen kimselerin yapmak zorunda oldukları secde.*

s. 30b/19.

sefer *Yolculuk, seyahat.*

s. 82a/16, 97b/18.

s. +de. 12a/11.

s. +din. 10b/13.

s. +ġa. 80b/5, 96a/6.

s. +i 21b/1.

s. +i+ni. 54b/6.

s. +ler+i+de. 94a/10.

s. ḳıl-ġan. 70b/1.

s. ḳ.-ur. 96b/5.

seḫā' *El açıklığı, cömertlik.*

s. 3a/8, 51b/4, 93a/16.

seḥer *Tan yerinin ağarmasından biraz önceki zaman veya şafağın sökmek üzere olduğu vakit.*

s. 84a/8, 95a/18.

seḥī *Doğru, düzgün, fidan gibi.*

s. 25a/5, 65a/13, 65a/14.

sehl *Kolay.*

s. 11a/17.

şeḥm *Korku, ürküntü, dehşet.*

ş. 83a/3.

sehven *Yanlışlıkla.*

s. 6a/2.

sekerāt-ı mevt *Ölmek üzere iken, can çekişirken gelen baygınlık, dalgınlık vb. haller.*

s. 58a/8.

sekrāb *?*

s. 88a/15.

sekrān *Sarhoş, mest olan adam.*

s. 66b/3, 66b/4.

seksen *Seksen.*

s. 4b/8, 32b/2, 65b/3.

selām *Bir kimseye veya bir topluluğa yakınlık, sevgi ve nezaket göstermek.*

s. 5b/14, 6a/4, 6a/11, 11b/5, 11b/5, 24a/6, 37a/14, 39a/19, 73a/16, 99a/8.

s. +ı. 41a/7.

s. +ım+nı. 62a/13.

s. +ıŋ. 23b/8.

s. +ı+nı. 39b/1.

s. ḳıl-dı. 5b/6.

s. ḳ.-dı. 24a/7, 41a/17.

s. ḳ.-dı-lar. 35a/12, 41a/18, 99b/16.

s. ḳ.-ġay-lar. 6b/18.

s. ḳ.-sa. 41a/6.

s. ḳ.-ur-min. 41a/19.

s. ḳılmaḳ. 51a/9.

selāmet *Ruh ve beden yönünden sağlıklı olma, esenlik.*

s. 6b/1, 8a/11, 11b/5, 30b/6, 42a/19, 53b/12, 55a/3, 61b/8, 74b/6, 81a/17, 83b/18, 84a/1.

s. +din. 40a/13.

s. +dür. 43b/8.

s. +iŋ. 61a/13.

s. +i+ni. 58b/10.

selāmetlıġ *Esenlik hâli.*

s. 30a/18, 38a/13.

selāmetlik *bk. Selāmetlıġ.*

s. +de. 55b/14.

selāse *Üç.*

s. 2a/18.

semā' *Göğün görünen yüzeyi, gökyüzü.*

s. 16a/15.

s. +ġa. 87b/3.

s. +lar+ım+ġa. 89a/16.

senā' *Övme, övüş, medh.*

s. 20a/4, 20a/5.

senderes *Cila.*

s. 5b/4.

senen *Asa ismi.*

s. 40a/14.

serā *Saray.*

s. 27a/17, 48a/10, 77b/2.

s. +dın. 36b/16.

serāb *Peşinden koşulan, fakat gerçekleşmesi mümkün olmayan şey, hayal, hülya.*

s. 23b/8.

serāce *Küçük saray.*

s. +si+niŋ. 3b/10.

ser-āfet *Başbelası, musibet.*

s. +i+ġa. 91b/3.

serāncām *Bir iş, bir durum veya olayın iyi veya kötü sonu, akıbeti.*

s. 92b/12.

serāsime *Hayranlık.*

s. 29a/1.

serāy *Saray.*

s. +ı+ġa. 62a/3, 74b/10, 79a/15, 85b/7.

s. +ı+nı. 2a/11.

s. +ı+nıŋ. 63a/19, 87a/4, 92b/16, 92b/18, 92b/19.

s. +lar+ı. 80b/1.

serāylıġ *Saraylık.*

s. 67b/15.

serbān *Gözeten, kollayan.*

s. 19a/16.

ser-bülend *Yüksek, yüce.*

s. bol-dı. 26a/15.

ser-çeşme *Çeşme başı, su başı, pınar, kaynak.*

s. +si+ġa. 16a/14.

serdār *Bir topluluğun başı, en ileride geleni.*

s. 30a/16.

s. +ı. 48a/5, 48a/10, 64a/18.

s. +ı+dur-min. 65a/6.

s. +lar. 34b/8.

s. +lar+ı. 29a/9, 31a/1, 36b/17, 37a/15, 45a/3, 49a/2, 80a/18.

s. +lar+ı+dın. 21a/14, 21b/8, 51a/11.

s. +lar+ı+ġa. 24a/15, 34b/5.

s. ḳıl-dı-lar. 30a/15.

serdārlıġ *Önder olma durumu.*

s. +ıŋ+ġa. 56a/10.

ser-defter *En başta bulunan, önder, başkan, reis.*

s. +i. 14b/9.

ser-defter-i aṣḥāb *Ashabın reisleri.*

s. 15b/7.

ser-efkende *Başı eğilmiş olan, başını eğen, baş eğen.*

s. +dür. 12b/17.

ser-efkendelıġ *Başını eğmiş olan.*

s. 38b/13.

ser-efrāz *Başını kaldıran.*

s. bol-dı. 11a/16.

s. b.-dı. 77b/9.

ser-efrāzlıḳ *Başını kaldıran, yücelere, yükseklere uzanan.*

s. +dın. 38b/12.

s. +ı. 12b/17.

ser-encām *Başa gelen hal, olay veya olaylar zinciri, macera.*

s. 2b/5, 15a/16, 66a/1, 66a/4.

s. +ı. 19b/18.

s. +ı+ġa. 25a/6.

s. +ı+nı. 25a/4.

s. +ı+nıŋ. 66a/4.

s. ḳıl-ur+da. 52b/1.

ser-encāmlıḳ *Başına bir iş gelme durumu.*

s. 66a/1.

ser-gerdān *Başı dönen, ne yapacağını bilmeyen, şaşırmış, sersemlemiş bir durumda olan (kimse), şaşkın, perişan.*

s. 85b/1.

s. bol-up. 81b/6.

ser-gerdānlıġ *Şaşkın olma durumu.*

s. +ım+dın. 61a/4.

ser-gerdānlıḳ *bk. Ser-gerdānlıġ.*

s. +dın. 71b/3.

serḥāb *?*

s. 40b/15.

ser-had *Sınır boyu, hudut.*

s. +i+ġa. 78a/13, 91b/12.

s. s. +i+din öt-üp. 94b/18.

ser-ḫat *bk. Ser-had.*

s. 87b/17.

ser-heng *Bekçi, yasakçı, kavas.*

s. 34b/5.

ser-ḥesāb *İlk hesap*

s. 66a/2.

ser-ḫordī *Baş yiyecek.*

s. 91a/4.

ser-ḫoş *Başı dönmüş olanç*

s. 73b/9.

ser-i iḫtilāf *Temel uyuşmazlık.*

s. +dur. 3a/19.

ser-keş *Dik başlı, dik kafalı, inatçı, itaatsiz (kimse).*

s. 7a/18.

ser-keşlıġ *Serkeş olma durumu, dik kafalılık.*

s. ḳıl-ġay. 13a/19.

ser-keşlıḳ *bk. Ser-keşlıġ.*

s. ḳılmaḳ. 10a/12.

ser-keşlik *bk. Ser-keşlıġ.*

s. 25a/7, 75b/2.

ser-keşte *Dik kafalı, isyankar.*

s. 86b/14.

s. +ler+i. 90a/13.

s. +ler+i+ni. 47b/6.

ser-levḥ-i ḳalem *Leyhaya yazan ilk kalem.*

s. 88a/4.

serlik *Önderlik.*

s. +ge. 17b/9.

sermāye *Servet, varlık.*

s. +si. 28b/9, 59b/15.

s. +si+dür. 28b/9.

s. +si+ŋe. 89b/19.

s. +si+ni 2b/13

sermed *Sonsuz, ebedi, sermedi.*

s. +din. 75a/16.

sermedī *Sonsuz olma, ebedilik.*

s. 98b/10.

serv *Boyu, endamı böyle bir serviyi andıran sevgili.*

s. 98b/7.

s. +niŋ. 64b/4.

server *Bir topluluğun en ileri geleni, başkan, reis.*

s. 4b/1, 25b/6, 26a/10, 47a/1, 64a/4, 91a/7.

s. +dür-min. 75a/9.

s. +i. 62a/10, 90a/11.

s. +imiz. 67b/1.

s. +niŋ. 60b/4, 60b/14.

s. -i ʻālem+ġa kiltür-di. 8a/12.

s. +i bol-dı. 14b/9.

server-ārām *Huzurlu, rahat, sakin.*

s. 41b/12.

server-i ʻālem *Alemin reisi, önderi.*

s. 4a/18, 10b/9.

ser-zeniş *Başa kakma, sitem.*

s. ḳıl-a. 2b/3.

s. ḳ.-ġay-lar. 55b/4.

s. ḳ.-sa. 52a/10.

settār-ı ḥaḳīkī *Allah.*

s. +dür-min. 84b/3.

şevāb *İyi ve güzel davranışlar karşılığında Allah tarafından verilen mükafat.*

ş. 93a/15.

ş. +ı. 58a/17, 59a/2, 59a/3.

sevdā' *Kuvvetli sevgi, aşk, muhabbet.*

s. 12a/11, 52b/11.

s. +nıŋ. 2b/12.

s. +sı. 93b/5.

sevdā'-ger *Sevdalı, aşık.*

s. 37a/7.

s. +din. 37a/3.

s. +ġa. 36b/17.

severān *Tozun, dumanın kalkması.*

s. 68a/17.

sevgend *Yemin, ant, kasem.*

s. 6b/11, 7b/15, 8a/8, 14a/6, 25b/13, 27a/8, 27b/6, 41a/13, 44a/9, 46b/7, 48b/17, 52b/13, 58a/5, 59a/16, 60a/1, 65a/3, 69b/13, 81a/19.

seyr *Seyir.*

s. 11a/8, 16a/4, 43b/17, 60a/17, 91a/2, 98a/17.

s. +de. 33a/8.

s. +ge. 91b/19.

s. +i. 89a/13.

s. +i+n. 62a/4.

s. bol-dı-lar. 19b/15.

s. ḳıl-dı-lar. 95a/6.

s. ḳ.-ġalı. 54a/18.

s. ḳılmaġ+ı+nı. 94b/13.

s. ḳılmaḳ. 30b/3.

seyr-ārā *Düşünerek yürüme.*

s. 2b/16.

seyr-i dānişmend *İlim sahipleri.*

s. +ler+i. 50a/16.

s. +ler+ni. 33b/16.

seyyāre *Gezegen.*

s. +ler. 90a/19.

seyyid *Efendi, önder, reis.*

s. 23a/9, 39a/2, 62a/5, 74b/7, 94a/10, 94a/10, 94b/19.

s. +i. 14a/17.

s. +i+dür-ler. 30b/17.

s. +imiz. 39a/9.

seyyid-i ʻālem *Alemlerin efendisi.*

s. 12b/9, 12b/12, 21b/16, 26b/14, 40a/6, 42b/13, 53b/1, 59b/10, 63b/8, 64a/6, 67b/17, 68a/7, 70a/3, 73a/19, 73b/8, 74b/16, 81b/7, 81b/12, 82a/16, 82a/19, 83b/5, 92a/2.

seyyid-i enbiyā *Peygamberlerin önderi.*

s. 88a/10.

seyyid-i ins *İnsanların efendisi.*

s. 22b/19.

seyyid-i kāyināt *Kainatın efendisi.*

s. 72b/3, 77b/8.

seyyid-i kevneyn *İki cihanın, dünya ve ahiretin, cismani ve ruhani alemlerin efendisi, Hz. Muhammed.*

s. 79a/2.

seyyid-i muḫtār *Hz. Muhammed..*

s. 26a/10.

seyyidü'l-mürselīn *nebilerin, resullerin efendisi, Hz. Muhammed.*

s. 92a/8.

s. +niŋ. 73a/14.

sezā *Yaraşır, uygun, layık, sezavar.*

s. 70a/17, 72b/10.

sezā-vār *Layık olan, layık, seza.*

s. 13a/1, 26a/14, 43a/7.

s. +dur. 2b/6, 14a/13, 37b/14, 46b/13, 91a/7.

s. +dur-min. 28b/18.

s. bol-ġay. 3b/3.

s. b.-up. 21a/8.

sezā-vārlıḳ *Uygun olma durumu.*

s. 26b/12.

s. +ı+dın. 32b/11.

sezā-vārraḳ *Daha uygun.*

s. 13a/19.

s. +dur. 94a/16.

ṣıddıḳ *Özü sözü doğru olan, asla yalan söylemeyen, sözünün eri, çok doğru, pek sadık.*

ṣ. 15a/10, 15b/7, 16a/5, 26a/3, 29a/8, 30a/5, 30a/7, 33a/9, 33a/11, 43a/12, 66a/18, 69b/10, 81b/8, 85b/8, 92b/2.

ṣ. +dın. 15b/16.

ṣ. +ġa. 26a/5, 43b/16, 84b/13.

ṣ. +ı+dın. 94b/4.

ṣ. +ı+ġa. 72b/1, 72b/2.

ṣ. +lar. 94b/4.

ṣ. +nıŋ. 85b/10, 92b/1.

şıddıḳa *Sıddık kelimesinin kadın ismi olarak kullanılan ve bilhassa hz. ayşe'ye lakap olan aynı manadaki müennes şekli.*

ş. 1b/13, 23a/15.

ş. +nıŋ. 65b/18.

şıdḳ *Doğruluk, gerçeklik.*

ş. 29b/8, 91a/16, 98a/15.

ş. +ı+dın. 30b/19.

şıfat *Bir kimse veya şeyin sahip olduğu nitelik, ona ait olan özellik, hal ve vasıf.*

ş. 4b/13, 38a/18, 43b/2, 52b/2, 69b/17, 69b/18, 75b/7, 75b/12, 78b/19, 87a/7.

ş. +da. 10a/8.

ş. +dur. 5a/15, 6b/16.

ş. +ge. 15b/8.

ş. +ı. 6b/16, 6b/16, 11b/5, 35b/8, 38a/18, 61a/6, 78a/12.

ş. +ı+da. 15a/3, 39b/15, 94a/9.

ş. +ı+dur. 3a/7, 31a/6, 79a/1.

ş. +ıŋ+nı. 33a/17, 61b/7.

ş. +lar. 3a/3, 64b/18.

ş. +lar+da. 16a/5.

ş. +lar+ı. 58a/19, 75b/5.

ş. +lar+ı+dın. 6b/17.

ş. +lar+ı+nı. 35a/1, 38a/18, 88b/3.

ş. +lar+nı. 8a/4, 29a/9.

ş. +nı. 90a/19.

şıfāt *Sıfat.*

ş. +ı. 78b/8.

şıfat-ı ġam-ḫvār *Gam çeken, kederlenen kimsenin hâli.*

ş. +nı+dın. 29b/3.

şıfat-ı şedīd *Belalı hal.*

ş. 18b/8.

şıfatlıġ *Özellik.*

ş. 57b/4.

şıfatlıḳ *bk. Ṣıfatlıġ.*

ş. 16a/6.

sıġ- *Sığmak.*

s. -ma-ġay. 77a/12.

s. -ma-ġay-lar. 77a/13.

sıġın- *Sığınmak.*

s. 33b/12.

s. -dı-lar. 31b/14.

s. -ıp. 34b/19, 46b/18, 63b/15.

s. -ıpdur. 64a/1.

s. +lar. 48a/4.

s. -ma-dı. 32a/1.

s. -ur-min. 32a/7.

s. -ur-sizler. 30b/4.

sıġmaḳ *bk. Sıġ-.*

s. 10a/1.

şıḥḥat *Sağlık, esenlik, afiyet.*

ş. 43b/8, 55b/14.

ş. +i. 32b/12.

şıḥḥatlik *Sağlıklı.*

ş. 55b/18.

şıla *Bir süre uzak kaldığı memleketine, vatanına ve yakınlarına ulaşma, kavuşma, doğup büyüdüğü yerleri ve yakınlarını ziyaret etme.*

ş. +sı. 89b/9.

şıla-yı erḥām *Ana baba ve hısım akrabayı arama, ziyaret etme.*

ş. +ġa. 45b/2.

şıla-yı raḥm *Ana baba ve hısım akrabayı arama, ziyaret etme.*

ş. 35b/11, 51b/13, 52a/4, 52a/10, 55a/2, 60a/6, 63b/16.

ş. +nı. 51a/9, 56b/19.

sıma- *Kırmak.*

s. -p. 34b/2.

sın- *Kırmak.*

s. -ġay. 83b/16.

sına- *Anlamaya çalışmak, yoklamak, imtihan etmek.*

s. -dı-m. 37a/18.

s. -r. 84b/17.

sınaġlıḳ *Deneme.*

s. 94b/3.

sındur- *Parçalamak.*

s. -dı-lar. 23b/17, 76b/18.

s. -du-m. 41b/9.

s. -ġay-lar. 53a/3.

s. -gey-ler. 34a/5.

s. -mas. 95b/17.

s. -up. 40a/4, 49a/10, 51b/15.

s. -ur. 95b/16.

sındurmaḳ *bk. Sındur-.*

s. 31b/1.

s. +ġa. 52b/13.

sınuḳ *Kırık, parça.*

s. 47b/3, 48a/6.

ṣırāt *Yol, düz yol.*

ṣ. 84b/15.

ṣırāṭ *Sırat köprüsü.*

ṣ. 84b/14.

ṣ. +dın.

sırr *Bilinmesi, duyulması, açığa vurulması istenmeyen, gizli tutulan şey.*

s. 47b/13, 81a/8.

s. +ge. 9b/5.

s. +ı+dın. 96b/11.

s. +ı+dur. 76b/11, 76b/13.

s. +ı+ġa. 3a/1.

s. +ı+nı. 90a/16.

s. +ı+nıŋ. 2b/15, 75b/11.

s. +ı+ŋız+nı. 13a/3.

s. +nı. 8a/6, 12a/2, 14a/14, 15b/2, 45a/1.

sırr-ı ʻālim *Alimin sırrı.*

s. +ler+i+niŋ. 56b/8.

sırr-ı fennī *Gizli ilim.*

s. +niŋ. 9a/4, 9a/7, 57b/13, 73a/2.

sırr-ı ġurrān *Gizli sır.*

s. +dur. 56a/3.

sırr-ı raḥmet *Rahmetin sırrı.*

s. +din. 4b/10.

sıva- *Sıvamak.*

s. -dı-lar. 99b/14.

şıyāḥ *Haykırışlar, çığlıklar, feryatlar, sayhalar.*

s. 75a/18.

sicl *Sicil.*

s. 88b/19.

s. +ler+i+niŋ. 87b/17.

sidretü'l-müntehā *Sidretü'l-Münteha, yükselişteki son durakta bulunan ve cennetin girişindeki ağaç olarak tanımlanmıştır.*

s. +da. 58a/6.

sifr *Yazılı şey, kitap.*

s. 82a/1.

s. +ni. 82a/2, 82a/3.

s. +niŋ. 82a/2.

sifrnān *Yazılı şey, kitap.*

s. +nı. 82a/1.

siḥr *Büyü, efsun.*

s. 34b/12, 64b/3, 81a/11, 88b/10, 92a/7.

s. +din. 25a/14.

s. +dür. 24b/17.

s. +i+ġa. 24b/7.

s. +i+ni. 47b/11.

s. +ler. 75b/9.

s. +ler+ni. 44a/16.

s. ḳıl-ıpdur. 19b/16.

siḥr-gāh *Büyü yapılan yer.*

s. 91b/4.

s. +ı+da. 95b/6.

siḥr-i cādu *Cadının büyüsü.*

s. +ġa. 40a/4.

siḥr-i şi'ir *Büyülü, efsunlu şiir.*

s. +niŋ. 26a/18.

sikkiz *Sekiz.*

s. 18a/4, 48b/17, 54b/19, 75b/15, 77b/18, 84a/13, 95a/4, 96a/2, 96a/3.

s. +din. 18a/7.

sikkizinçi *Sekizinci.*

s. 9a/8, 10b/8, 18a/17, 26a/14, 59a/1, 66b/2, 71b/6, 77b/5, 95b/19.

sikret- *Sıçratmak.*

s. -ip. 90a/15, 90b/19.

sile- *Silmek.*

s. -p. 7b/10, 12a/16.

silik- *Sirkelemek.*

s. -ip. 46a/4.

silsile *Birbirine bağlı yahut birbiriyle ilgili şeylerin art arda veya yan yana dizilerek meydana getirdiği sıra, dizi.*

s. +si. 58b/19.

sīmāb *Cıva.*

s. 89b/12.

simurġ *Kaf dağı'nın arkasında yaşadığına inanılan efsanevi kuş, ankā.*

s. +ı+nı. 84b/7.

s. +ı+nıŋ. 95b/7.

simyā *Eski kimya ilmi, kimya.*

s. +nı. 91a/3.

sin *Sen.*

s. 4b/15, 5b/17, 6a/8, 6a/16, 6b/4, 6b/5, 7a/7, 7b/4, 7b/5, 7b/15, 8a/16, 8a/17, 8b/4, 9b/13, 12b/12, 12b/19, 13a/4, 13a/13, 13b/11, 13b/12, 13b/15, 14a/2, 14b/4, 14b/4, 14b/14, 14b/19, 15a/8, 15a/16, 15b/11, 16b/4, 16b/5, 16b/18, 17a/1, 17a/14, 17b/10, 17b/11, 20a/1, 20b/7, 21a/4, 21a/10, 22b/6, 23b/7, 23b/7, 24b/1, 25b/13, 25b/19, 25b/19, 26b/2, 26b/3, 26b/6, 28b/19, 29b/4, 29b/12, 30b/8, 33a/14, 33b/9, 33b/9, 37b/5, 38a/4, 38a/6, 39a/5, 39b/2, 42a/4, 42a/7, 42a/8, 42a/11, 42a/14, 42a/15, 42a/16, 42b/6, 44a/14, 44b/3, 44b/9, 45b/7, 46a/5, 46b/4, 47a/16, 48b/5, 51a/3, 52a/2, 52b/12, 52b/12, 52b/16, 53a/14, 53a/14, 53b/3, 55b/3, 56a/11, 56b/7, 57a/14, 60b/9, 61a/8, 61a/9, 61a/12, 61b/3, 61b/5, 65a/12, 65a/13, 65a/14, 65a/15, 66a/15, 66a/18, 66b/15, 66b/19, 67a/17, 67a/18, 68a/3, 68b/3, 72a/8, 72a/8, 72a/10, 72a/10, 76b/10, 80a/12, 81a/1, 82a/9, 83b/2, 86b/3, 86b/4, 86b/4, 86a/11, 86b/12, 86a/13, 86a/18, 86a/19, 88a/4, 88b/7, 89a/4, 89b/2, 90a/14, 90b/11, 91a/8, 91a/12, 91b/1, 91b/17, 92a/10, 93a/4, 95b/2.

s. +de. 12a/17, 46b/17.

s. +din. 8a/16, 12a/18, 13b/17, 14a/7, 14b/6, 14b/8, 15a/19, 16b/4, 16b/8, 19a/6, 20b/13, 20b/13, 21a/4, 26b/9, 27a/1, 31a/16, 44b/3, 54a/16, 56a/13, 58a/9, 60b/9, 64b/19, 65a/6, 65a/13, 67a/2, 85b/13, 86b/1, 89b/7, 99a/10.

s. +dür-sin. 15a/1.

s. +ge. 1b/9, 1b/10, 5b/13, 6a/15, 6a/18, 6b/3, 6b/8, 6b/10, 7a/7, 7b/3, 7b/6, 7b/7, 8a/18, 8b/1, 11b/1, 11b/2, 11a/10, 11b/4, 12a/18, 13a/1, 13a/2, 13a/3, 13a/5, 13a/15, 15a/9, 15a/19, 15b/3, 15b/4, 17b/4, 19a/19, 20b/3, 20b/3, 20b/8, 21b/19, 22a/7, 22a/17, 23b/16, 24a/6, 25a/2, 28b/11, 28b/11, 29b/3, 29b/3, 31a/10, 31a/10, 32a/6,

33a/5, 33a/15, 33a/19, 34a/13, 39b/10, 41a/19, 41b/5, 41b/10, 42a/6, 42b/4, 43b/7, 44a/13, 45b/2, 46b/15, 47a/14, 47b/18, 48a/3, 48a/17, 48b/6, 49b/9, 49b/9, 50b/16, 50b/19, 52b/14, 54a/16, 54a/16, 54b/4, 54b/16, 55a/11, 55a/18, 55a/19, 55b/3, 57a/1, 57b/2, 59a/16, 60a/2, 60b/10, 60b/11, 61b/7, 61b/8, 61b/12, 61b/14, 62a/15, 62a/16, 62b/14, 63b/15, 66a/5, 66a/7, 66a/17, 67a/16, 67b/1, 67b/12, 68a/1, 68a/5, 68a/6, 68a/7, 68a/11, 68a/19, 68b/8, 68b/9, 69a/9, 73a/12, 74a/4, 76b/7, 76b/8, 80b/5, 80b/6, 80b/7, 86a/2, 87a/14, 88a/3, 90b/8, 90b/16, 91a/7, 91b/16, 94a/2, 99a/8.

s. +i. 6b/16, 7b/7, 8a/19, 11b/18, 12a/7, 12b/15, 13a/8, 14a/8, 17a/1, 19b/18, 21b/10, 21b/10, 26b/10, 29b/12, 33a/17, 33a/19, 35b/16, 39b/7, 40b/4, 40b/5, 40b/5, 42a/12, 42a/18, 44a/13, 44b/9, 45b/8, 45b/9, 52a/3, 52b/11, 55b/4, 56a/10, 57b/2, 58a/2, 60b/10, 64b/18, 67a/1, 67a/16, 67b/12, 67b/16, 68a/3, 68a/16, 73a/16, 73b/8, 74a/3, 81a/1, 84b/9, 85b/14, 86b/12, 90a/10, 91a/17, 99a/8, 99a/8.

s. +iŋ. 2b/5, 4b/15, 8b/5, 9b/12, 13b/15, 14b/2, 14b/6, 15a/15, 15a/16, 19b/17, 20b/9, 21b/11, 21b/13, 22a/1, 22a/18, 24a/3, 24a/4, 24a/6, 24b/14, 26b/4, 31a/11, 32a/5, 33b/11, 37a/13, 39a/7, 41b/9, 42a/1, 43b/6, 44a/17, 44a/18, 45b/12, 45b/13, 46a/1, 46b/16, 48a/4, 48a/13, 48b/16, 55a/12, 55b/9, 56a/10, 56a/14, 56a/19, 56b/4, 56b/5, 57a/3, 58a/1, 58a/6, 59a/7, 61a/5, 61a/7, 61a/8, 61a/13, 61a/14, 61b/7, 62b/14, 64a/1, 64a/2, 64b/19, 65a/1, 65a/6, 66b/9, 68a/1, 68a/2, 68a/6, 68a/15, 68a/15, 68b/3, 68b/11, 72a/9, 76b/16, 79b/19, 80a/13, 81b/13, 84b/7, 84b/15, 85a/10, 85a/17, 86b/3, 88a/4, 88a/4, 88a/5, 88a/13, 89a/2, 89a/7, 89a/19, 90a/2, 91a/15, 91b/13.

s. +ni. 29b/1.

sīne *Gönül, kalp, yürek.*

s. +ler. 88b/12.

s. +ler+i. 73b/8.

s. +ler+i+ni. 99b/8, 99b/10.

s. +ler+i+niŋ. 99b/11.

s. +m+din. 28b/7.

s. +miz. 85a/4.

s. +si+din. 88b/14.

s. +si+ġa. 28a/7.

s. +si+niŋ. 48a/4.

siŋil *Eş, hanım.*

s. +iŋ. 45b/9.

s. +i+si. 45b/14.

s. +i+si+niŋ. 45b/14.

sipāh *Asker, ordu.*

s. +ı+dın. 87b/11.

sipāhī *Sipahi.*

s. 42b/12.

sipāre *Kur'an-ı Kerim'i meydana getiren otuz cüzden her biri.*

s. 75b/7.

sipās *Şükür ve övgü, hamd ve sena.*

s. 20a/6.

s. ḳılın-ġan. 69b/17.

s. +lar ḳıl-dı. 22b/16.

sipeh-kār *Asker.*

s. 23a/9.

sipeh-sālar *Başkomutan, serasker.*

s. 48a/11.

s. +lar+ı. 90a/19.

siper *Kalkan.*

s. 89a/11.

s. ḳıl-ur. 60b/6.

s. ḳ.-ur-min. 20b/9.

sipihr *Gök, sema, asuman.*

s. 62a/3, 62a/5.

s. +i+ni. 90a/11.

sitāyiş *Övme, övgü, medih.*

s. 20a/17.

s. ḳıl-ur-min. 20a/6.

sitem *Eziyet, cefa, zulüm, haksızlık.*

s. 41a/11, 44b/2, 51b/3, 53b/13, 59b/15.

s. +ġa. 40a/8.

s. +i+ni. 35b/17.

s. +ni. 41a/10.

s. ḳılmaḳ+da. 26a/5.

sitem-kār *Zulüm ve haksızlık eden, zalim, sitemger.*

s. 31b/2, 43b/7.

s. +lar. 41b/10, 71b/3, 94a/7.

sitemkār-ı ẓulm-pīşe *Zulmü huy edinmiş olan.*

s. 90b/2.

sitem-kārlıġ *Sitemkar olma durumu.*

s. 31b/12.

sitem-kārlıḳ *bk. Sitem-kārlıġ.*

s. 77a/3.

siyādet *Efendilik, beylik.*

s. 2b/9.

siyāh *En koyu renk, kömür rengi, kara.*

s. 48a/18.

siyāḳ *Şekil, biçim, tarz, üslup.*

s. +ı. 73a/7.

s. +ı+da. 67a/12.

siyāset *Bu konuda takip edilen yol, yöntem.*

s. 47b/8, 47b/11, 87b/1, 89b/15, 90a/15.

s. +i. 50b/13, 56a/2.

s. +iŋ+din. 44a/17.

s. +i+niŋ. 74a/9.

s. +ler ḳıl-ıp. 51b/14.

siyer *Hz. Muhammed'in hayatının anlatıldığı eser.*

s. 72a/14, 73a/7, 73a/8.

siz *Siz.*

s. 4b/12, 13a/3, 21b/15, 28a/14, 45a/19, 68b/4, 87b/17.

s. +ġa. 1b/9, 81b/11.

s. +ge. 13b/16, 22b/6.

s. +i. 66b/14.

s. +iŋ. 14a/6, 17b/10.

s. +ler. 2b/7, 11b/14, 17a/18, 17b/7, 20a/10, 27a/12, 30a/17, 34b/8, 36a/5, 36a/9, 36a/14, 38a/9, 38a/13, 42b/2, 44a/4, 45a/11, 45a/15, 48a/11, 53a/6, 70b/17, 72a/12, 72a/12, 77b/11, 80b/17, 81a/19, 81b/10, 82a/12, 82a/15, 93a/12, 95b/5.

s. +ler+din. 13b/11, 36a/8, 36a/15, 38a/13, 51b/9, 67b/5, 70a/11.

s. +ler+ġa. 13a/10, 17a/19, 19a/10, 20a/9, 20a/9, 21a/5, 22b/9, 26a/4, 27a/1, 33a/3, 33a/6, 35a/5, 36a/5, 36a/12, 36a/14, 36a/15, 36a/15, 37b/18, 38a/14, 38b/10, 40a/12, 47b/12, 53b/15, 55a/4, 67b/6, 67b/7, 67b/18, 68b/13, 70a/9, 75a/7, 82a/15, 93b/3, 93b/16.

s. +ler+ġa+dur. 29a/15.

s. +ler+ni. 13a/10, 21a/8, 25b/9, 35a/17, 36a/12, 38a/9, 42b/1, 44b/15, 47b/12, 53b/12, 64a/7, 70a/11, 70b/16, 82a/12, 92b/15.

s. +ler+niŋ. 15a/12, 17b/4, 20a/12, 21a/2, 22b/9, 27a/10, 27a/11, 27a/11, 36a/11, 37b/9, 38a/10, 38b/3, 44a/3, 44a/5, 46b/2, 67b/19, 80b/11, 97b/4.

s. +ni. 21b/14.

sizik *Şüphe.*

s. 11b/19.

sofra *Üzerine yiyecekler, içecekler, tabak, kaşık, çatal vb. konularak çevresine oturulup yemek yenilecek şekilde düzenlenmiş masa, sini, yaygı vb.*

s. +sı+nı. 89a/6.

ṣoḥbet *İki veya daha çok kimse arasında karşılıklı olarak dostça, arkadaşça yapılan konuşma.*

s. +i. 66b/7, 66b/16, 92b/14.

ṣ. +i+de. 24b/12, 58b/8.

ṣ. +i+din. 58a/8.

ṣ. +i+ġa. 17a/3, 71a/18.

ṣ. +im+din. 2b/8.

ş. +iŋ+ni. 2b/5.

ş. +ler+i+ġa. 29a/6, 64a/14.

ş. +ler+ni. 80a/12.

ş. +ni. 15a/4.

ş. ḳılmaḳ+nı. 93b/16.

şoḥbetlik *Sohbet içerisinde bulunma.*

s. 2a/11.

soḳ- *Sokmak.*

s. -a-sızlar. 40a/12.

s. -ġalı. 40a/8.

s. -ġay-min. 82b/8.

s. -tı-lar. 5b/12, 43a/17.

s. -updur-lar. 40b/4.

soḳaş- *Hep bir ağızdan haykırmak.*

s. -ur+ġa. 48a/14.

soḳış *Sokma eylemi.*

s. 56a/5.

soḳmaḳ *Sokmak.*

s. 26a/5, 28a/3.

somur- *Emmek.*

s. -gen. 98b/9.

soŋ *Son.*

s. 22a/12, 82a/19, 82b/1.

s. +ġı. 6a/1.

soŋra *Sonra.*

s. 27a/9.

sor- *Sormak.*

s. -adı. 66a/11, 81a/18.

s. -adı-lar. 58a/14, 81b/4, 82a/19, 83a/8, 83a/11, 83a/13, 85b/19.

s. -a-p. 32b/16, 38a/19, 40a/19, 65b/10.

s. -a-r. 17a/18.

s. -ar-min. 14b/6.

s. -dı. 6a/14, 7a/7, 7b/19, 8a/18, 13a/17, 13b/9, 13b/11, 25a/15, 26b/3, 28a/1, 30b/2, 34b/10, 35a/3, 38a/18, 40b/13, 43a/19, 44b/6, 45b/17, 60a/9, 60a/10, 64a/9, 66a/18, 69b/12, 98b/15.

s. -dı-lar. 7a/5, 11b/17, 38b/7, 39b/1, 39b/2, 39b/8, 42a/11, 42a/13, 42a/16, 43b/8, 48b/15, 59a/6, 61b/12, 63b/1, 63b/3, 70a/3.

s. -du-m. 15a/12, 15a/17, 23b/13, 39a/16.

s. -ġalı. 55a/1.

s. -ġıl. 60a/9, 88b/1.

s. -sa-m. 12a/1.

s. -updur. 75b/4.

soy- *Soymak.*

s. -du-ŋ. 61b/13.

söngel *?*

s. 85b/9.

söz *Bir fikri, bir isteği yazılı veya sözlü olarak anlatmaya, açıklamaya yarayan kelimeler yahut cümleler dizisi, kelam, kavil, lakırdı.*

s. 2a/6, 3b/6, 4a/18, 10b/9, 13b/2, 16b/8, 16b/19, 17a/7,

18b/4, 19a/9, 19b/8, 19b/16, 20a/4, 21a/5, 21b/3, 24a/2, 25b/4, 25b/12, 27a/3, 27a/8, 27a/8, 31a/13, 31a/17, 35a/7, 36a/3, 36a/8, 36a/10, 39b/3, 40a/13, 41b/13, 42b/12, 45b/18, 46b/11, 46b/14, 50b/14, 53a/16, 53b/18, 55b/2, 60a/3, 61b/13, 62b/1, 65a/4, 67a/10, 67a/16, 68a/18, 70b/14, 70b/15, 71a/12, 75b/14, 88a/7, 93a/10, 100a/11.

s. +de. 21a/3, 25b/2, 25b/17, 48a/16, 53b/15, 67a/3.

s. +din. 22b/7, 28a/3, 34a/19, 34b/18, 35a/15, 41b/19, 42a/2, 56b/2, 59a/16, 70b/11, 70b/17, 71a/3, 91b/13.

s. +dür. 4a/1, 27a/8, 36a/4, 61b/2, 64b/1.

s. +ġa. 37b/9, 38a/3, 46b/10, 53b/17, 55a/3, 62a/16, 62b/13, 66a/18.

s. +ge. 24b/9, 70b/5.

s. +i. 4a/1, 10b/9, 17a/4, 18b/9, 20a/3, 24b/2, 24b/5, 24b/11, 24b/15, 24b/17, 35b/13, 37a/18, 38a/14, 46a/2, 53a/17, 64b/2, 64b/12, 64b/13.

s. +i+din. 19a/15, 20a/2, 24b/6, 25a/14, 48a/18.

s. +i+dür. 8b/17, 41b/14.

s. +i+ġa. 14b/8, 19a/15, 23b/13, 36a/18, 45a/3, 52b/12, 53a/18, 70a/17, 70b/10, 71a/12, 71b/5.

s. +imiz. 64a/19.

s. +i+n. 8b/13.

s. +iŋ. 71a/4.

s. +i+ni. 9a/11, 16b/13, 17b/13, 18b/2, 20b/1, 24a/19, 24b/2, 24b/17, 28b/2, 33b/2, 37b/6, 39a/16, 55a/8, 55b/12, 64a/7, 64b/6, 64b/15, 71a/18.

s. +i+niŋ. 24b/7, 24b/8, 39b/11.

s. +ler. 13b/4, 20b/12, 25b/5, 25b/19, 30b/18, 53a/6, 68a/8.

s. +ler+din. 16b/6.

s. +ler+ġa. 18b/2, 24b/8, 40b/10, 60b/11, 93b/10.

s. +ler+i. 17a/1, 25a/17, 57a/1.

s. +ler+i+ġa. 24a/18, 70b/3.

s. +ler+i+ni. 71a/16.

s. +ler+i+niŋ. 36a/11.

s. +ler+ni. 18b/2, 19a/15, 26a/1, 26b/13, 64b/8, 64b/9, 64b/12, 68a/14, 70b/11.

s. +ni. 9a/8, 9a/10, 10a/9, 14a/10, 15a/16, 16b/8, 16b/12, 16b/18, 17b/17, 20a/3, 22a/15, 22b/12, 25b/10, 26a/8, 30b/15, 34b/19, 36b/13, 41b/13, 44b/19, 44b/19, 45b/3, 45b/11, 46b/10, 50a/2, 50b/8, 50b/9, 50b/14, 53a/17, 53b/4, 63b/11, 65a/4, 65a/16,

68a/17, 70b/18, 71a/4, 83b/4, 84b/18, 84b/18, 90b/3.

s. +niŋ. 46b/11, 71b/18, 73a/7, 79b/1, 83b/10.

s. +üm. 60b/10.

s. +üm+ni. 25b/9, 60b/12.

s. +üŋ. 7a/17.

s. +üŋ+ge. 20b/5, 21b/10, 88b/17.

s. +üŋ+ni. 26b/13, 64b/19, 71a/17.

s. bol-sa. 14b/3.

s. ḳıl-alı. 35a/7.

s. ḳ.-dı-lar. 64b/18.

s. ḳ.-dı-ŋ. 56b/2.

s. ḳ.-ġay-min. 39b/8.

s. ḳ.-ma-ġay. 35a/10.

s. ḳılmaḳ. 14b/3.

s. kiltür-di. 10a/9.

sözle- *Dile getirme.*

s. -di. 10b/9.

s. -geli. 19b/15.

s. -gen. 6b/17.

s. -gey. 6b/17, 35a/10.

s. -gey-min. 60b/12.

s. -gil. 26b/5.

s. -güçi. 74a/8.

s. -me-gil. 20b/12.

sözlemek *bk. Sözle-*.

s. 16b/15.

s. +ni. 42b/19.

sözleş- *Herhangi bir konuda karşılıklı olarak birbirine söz vermek.*

s. -gey. 26a/18.

s. -gey-ler. 35a/6.

s. -ip. 10a/5, 45b/18.

s. -ken+ler+i. 67a/9.

s. -ür+ġa. 68a/15.

sözleşmaḳ *bk. Sözleş-*.

s. 51a/9.

sözluḳ *Sözlük.*

s. 41b/13.

sözlük *Sözlük.*

s. 6b/4.

s. +sin. 6a/18.

su *Su.*

s. 4b/12, 52b/9, 54b/10, 67b/15, 68a/5, 82a/4, 82b/8, 89a/11, 95b/14, 95b/15, 99a/13, 99b/11, 99b/11.

s. +da. 97a/15, 99a/16.

s. +ġa. 97a/14.

s. +ı. 32b/11, 59b/18, 67b/12, 95b/16, 100a/9.

s. +ı+da. 99b/6.

s. +ı+nı. 42a/9, 71b/1.

su'adā *Kutlu, mübarek, hak katında makbul ve kurtulmuşlardan olan kimseler, saidler.*

s. 16b/2.

su’āl *Soru.*

s. 23b/15, 67a/9, 88a/7.

s. +din. 35a/18.

s. +ġa. 77b/19.

s. +i+ġa. 87b/12.

s. +nı. 7b/13.

s. +niŋ. 8a/5.

s. ḳıl-dı. 13a/6.

s. ḳ.-dı. 52b/19.

s. ḳ.-dı-lar. 31b/10, 35a/13, 42a/7.

s. ḳ.-dı-m. 10a/9.

s. ḳ.-ġıl. 35a/18.

s. +lar ḳıl-dı-lar. 67b/10.

s. -ıp. 37b/19.

s. -ur. 72a/15.

s. +ni ḳıl-ur-sin. 8a/5.

ṣubḥ *Sabah.*

s. 12a/4, 63a/18, 64b/4, 73b/17, 80b/3, 83a/9, 87b/16.

ṣ. +ġa. 80b/2.

ṣ. +ı+dur. 2b/9.

ṣ. bol-dı. 47a/1.

sūd *Fayda, kar.*

s. 32b/17, 32b/17.

sudā *Sıkıntı, rahatsızlık, huzursuzluk.*

s. 15b/3.

sūd-ziyān *Zarar getiren.*

s. 16b/15.

s. ḳıl-mek.

ṣūfi *Sufi.*

s. +ler+i+ni. 89a/10.

sug-dār *Yaslı, matemli, kederli, acılı.*

s. 93b/2.

sulaġ *Sulak.*

s. 87b/15.

sulaḳ- *Sulamak.*

s. -ıp. 54a/5.

ṣulbiye *Öz çocuk.*

s. 17a/3.

ṣulḥ *Barış.*

s. 31b/9, 51a/10, 56a/7, 76b/19.

ṣ. +ımız+dın. 31b/1.

ṣ. +ġa kiltürmek+ġa. 77a/1.

ṣ. ḳıl-du-ḳ. 31a/7.

ṣ. ḳ.-ġan. 31b/4.

ṣ. ḳ.-ġıl. 56a/12.

sulṭān *Hükümdar.*

s. 90a/12.

s. +ı. 40b/11, 62a/2, 75a/19.

s. +ı+min. 90a/4.

s. +ı+nıŋ. 98b/18.

sulṭān-ı evliyā *Peygamberler sultanı, Hz. Muhammed.*

s. 97b/1.

sulṭān-ı kerāmet *Keramet sultanı.*

s. 44b/1.

sulṭān-ı kevneyn *İki cihanın sultanı, Hz. Muhammed.*

s. 63b/14, 65b/19.

sulṭān-ı mülk *Mülkün sultanı.*

s. 27a/18.

sun- *Sunmak.*

s. -ar. 87a/11.

s. -ġan+ı. 61b/19.

s. -ġıl. 15b/5.

s. -ma-ġay-min. 41a/2.

s. -up. 10b/12, 75b/7, 81b/1.

sun- *Uzatmak.*

s. -di-ler. 5b/14.

şun'ı *Yapma, meydana getirme.*

s. 93b/6.

ş. +da. 3a/15.

sur *Keskin.*

s. 87b/13.

şūr *İçi boru gibi boş olan ve üfürülmek suretiyle ses çıkarılan büyük boynuz, nefir.*

ş. +nı. 98a/13.

sūrāḫ *Delik.*

s. 82b/14, 82b/14.

sūre *Sure.*

s. 7a/11, 7a/11, 9a/4, 9a/15, 9b/4, 9b/5, 9b/6, 9b/7, 50a/6, 69b/9, 72a/11.

s. +ler. 72a/13.

s. +ni. 21a/13, 27a/4, 30b/11, 30b/18, 35b/19.

s. +si+n. 81a/13.

s. +si+ni. 70a/6, 74a/2.

şūret *Resim, tasvir.*

ş. 4b/13, 9b/18, 10b/6, 10b/6, 54a/6, 63a/14, 71a/10, 75b/8, 96b/1, 98b/19.

ş. +de. 9b/17, 9b/18, 9b/19, 25a/4, 34b/2.

ş. +ġa. 71a/10.

ş. +i. 96a/16.

ş. +i+de. 9b/15, 9b/15, 9b/16, 20b/12, 84a/4, 86b/7.

ş. +i+ġa. 13b/6.

ş. +i+n. 47b/13.

ş. +i+ni. 87b/18.

ş. +ler. 8a/9.

ş. +ni. 6a/9, 36b/10.

ş. ḳıl-ıp. 71a/3.

şūret-i ḥāl *Görünen, dışa akseden durum, hal.*

ş. +ler+i+ni. 7b/2.

ş. +ni. 34b/8.

şūret-i şandal *Sandal sureti.*

ş. 91a/5.

şūretlıġ *Şekilli.*

ş. 98b/7, 100a/6.

sūsenlıġ *Görünüşlü.*

ş. 100a/12.

su'ūd *Yükseğe, yukarıya çıkma, yükselme, yücelme.*

s. 18a/11, 25a/8.

suv *Su.*

s. 5a/13.

s. +ġa. 5b/14.

s. +nı. 57b/4.

suver *Suretler, şekiller.*

s. 87b/13.

suver-i ḳaṣr *Köşk görünüşlü.*

s. +ı+nı. 88a/7.

suvġar- *Su vermek.*

s. -ıp. 3b/19.

sūzān *Yakan, yakıcı.*

s. 60b/16.

sūzīş *Yanma, içi yanma, yürek yanığı, büyük acı, ıztırap.*

s. +i. 48a/4.

sübḥā *Tespih.*

s. +nı. 40b/11.

sübḥān *Her türlü kusurdan, noksandan, beşeri nitelik ve zaaflardan uzak olan.*

s. 13a/9, 95b/9.

sübūt *Varlığı, gerçekliği kesin olarak ortaya çıkma, gerçekleşme, tahakkuk etme.*

s. +ı+ġa. 63b/6.

sücūd *Secde etme, secde.*

s. 28a/18.

südre- *Sarhoş olmak, esrimek.*

s. -p. 27b/7, 28a/10, 28b/14.

süfür- *Süpürmek.*

s. -sün. 98a/15.

sükūn *Rahat, iç huzuru.*

s. 98a/16.

sülūk-ı mühim *Önemli bir yola girme.*

s. +ler+i+niŋ. 2b/19.

sünbül *Sümbül.*

s. 40b/2, 92b/17, 100a/8.

s. +üm. 75b/7.

sünnet *Sünnet.*

s. 56b/12, 97a/10.

s. +ler. 97a/10.

s. +ler+i+ni. 64a/3.

süpür- *Süpürmek.*

s. -gey-min. 82b/9.

süpürge *Süpürge.*

s. 82b/9.

süpürgi *bk. Süpürgi.*

s. 94b/17.

sür- *Değdirmek.*

s. -di. 85b/16.

sürel- *Sürtünmek.*

s. -ip. 63a/9.

sürġar *Deve ile ilgili.*

s. +ı+ġa. 82a/6, 82a/16.

sürme *Sürme.*

s. +ler+i+ni. 91a/9.

sürmelıġ *Sürmeli.*

s. 4b/9.

sürt- *Sürtmek.*

s. -dü-m. 92a/17.

s. -gey-min. 92a/16.

s. -üp. 91a/10.

sürūr *Sevinç.*

s. 38b/6, 75a/18, 75b/5, 91a/1.

s. +ı+nıŋ. 89b/17.

sürūr-ı ʻālem *Alemin sevinci.*

s. 77b/8.

süst *Gevşek, zayıf, güçsüz.*

s. 17b/2.

süt *Süt.*

s. 19b/8, 19b/14, 84a/12, 95b/14, 95b/15.

s. +i+ni. 82a/8, 95b/14.

süy- *Sevmek.*

s. -di. 7b/10, 90a/18.

s. -di-ler. 64a/3.

s. -er. 43b/12.

s. -üp. 12a/16, 48b/11, 48b/13, 91a/5.

süyün- *Sevinmek.*

s. 30a/8.

şād *Sevinçli, memnun, mesrur.*

ş. 8a/13, 15b/7, 32a/13, 48b/15, 53a/10, 58a/4, 87b/5, 92a/7.

ş. bol-dı-lar. 14b/8.

ş. b.-ġıl. 51a/2.

ş. b.-up. 53b/10.

ş. ḳıl-ġay-miz. 34b/18.

şādlıġ *Sevinçli.*

ş. 79a/18.

ş. bir-di. 12a/3.

ş. ḳıl-dı-lar. 49b/19.

şādlıḳ *bk. Şādlıġ.*

ş. 2b/13, 52a/14, 93a/12, 93a/13.

ş. +dın. 81b/15.

ş. ḳıl-dı-lar. 50a/4.

şādluḳ *bk. Şādlıḳ.*

ş. 1b/12, 41b/12.

şād-revān *Mutlu bir şekilde giden.*

ş. +ı+nı. 86b/17.

şāh *Padişah, hükümdar.*

ş. 87a/12, 92b/9, 93a/3, 95b/11.

ş. +ı. 15a/5, 87b/11, 87b/12, 90b/9.

ş. +ı+dur. 12b/18.

ş. +ı+nıŋ. 83a/10.

ş. +lar+dın. 38b/11.

ş. +nıŋ. 86b/5, 92b/13.

şāḫ *1. Dal, 2. Parça.*

ş. 13b/19, 75b/16, 75b/17, 82b/13, 82b/13.

şah-bāz *İri ve beyaz bir doğan cinsi.*

ş. +nı. 85a/10.

şāhenşāh *Şahlar şahı, padişahlar padişahı.*

ş. 90b/17.

şāh-ı celīl *Yüceler yücesi padişah.*

ş. 98b/11.

şāh-ı kevneyn *İki alemin şahı.*

ş. 99a/1.

şāh-ı miskīn *Zavallıların, kimsesizlerin şahı.*

ş. +i+din. 92a/5.

şāhit *Bir davada gördüklerini, bildiklerini anlatarak davanın halline yardımcı olan veya bir akdin yapılmasında hazır bulunan kimse, tanık.*

ş. +dür-min. 7b/4.

şāh-merdān *Mertlerin, yiğitlerin şahı.*

ş. 81a/4.

şaḥmura *Kuş türü.*

ş. +sı. 95b/3.

şāḫ-sār *Dallı budaklı ağaç.*

ş. 88b/4.

ş. +ı+da. 75b/8.

şāh-vār *Şaha yakışacak surette.*

ş. +nı. 89b/5.

şā'ir *Şair.*

ş. 24b/4, 24b/5, 24b/5, 26b/8, 47a/8, 49a/8.

ş. +dür-miz. 69b/14.

şā'irlıḳ *Şair olma durumu.*

ş. 26a/17.

şaḳī *Eşkıya.*

ş. 7a/18, 52a/3, 52a/4, 52a/12, 69b/4.

ş. +ler. 60b/15, 75b/4, 80a/19, 81a/16.

ş. +ler+din. 60b/19.

ş. +ler+ni. 41b/7.

ş. +ler+niŋ. 61a/1, 84a/6, 94a/8.

şaḳr-ı bī-dīn *Ebu Cehl'in lakabı.*

ş. 40a/5.

şāmil *İçine alan, kaplayan, kapsayan.*

ş. 5a/19.

şāmyāne *Çadır.*

ş. +si+ni. 92b/19.

şān *İyi bir nitelikle tanınmış olma durumu, ün, şöhret, itibar.*

ş. 2b/17, 35a/11, 50a/17, 97a/4.

ş. +ı. 9b/8.

ş. +ı+da. 4a/9, 70b/9.

şarāb *Şarap.*

ş. 78b/9, 90a/5.

ş. +dın. 55a/13.

ş. +ġa. 41a/2.

ş. +ı. 3b/15.

ş. +ı+dın. 73b/9.

ş. +ı+n. 63a/6.

ş. +ı+nı. 41b/11, 89a/7.

ş. +lar. 74b/10.

ş. +lar+nıŋ. 96b/10.

ş. +nı. 10b/12.

şarāb-ı ṭahūr *Çok temiz içki.*

ş. +ım. 91a/13.

şarāb-ı ẓuhur *Şarabın ortaya çıkışı.*

ş. 3b/16.

şarāb-nāb *Halis, katıksız şarap.*

ş. 78b/8.

şarḳ *Dört ana yönden güneşin doğduğu yön, doğu.*

ş. +dın. 5b/8.

şarṭ *Bir şeyin varlığının veya meydana gelebilmesinin kendisine bağlı olduğu şey, bir şeyin var olabilmesi için gerekli olan husus, koşul.*

ş. 36b/16, 51b/2.

ş. +ı. 33b/3.

ş. +lar+ı+nı. 56b/19.

ş. +nı. 33b/5.

ş. ḳıl-dı. 59b/1.

şato *Şato.*

ş. 68b/2.

şaṭranc *Satranç.*

ş. +ı+nı. 87b/7.

şāyed *Şart bildirir, eğer.*

ş. 10a/12, 24a/11, 34a/14, 50a/8, 53a/1.

şāyeste *Layık, yaraşır, uygun, şayan.*

ş. 58b/5, 76b/9, 77a/1.

ş. bol-up. 38a/16.

şāyeste-yi ḥażret *Hazrete yaraşır biçimde.*

ş. 94a/1.

şāyi' *Herkesçe duyulmuş, yayılmış, bilinmiş, halkın diline düşmüş.*

ş. bol-dı. 30a/3.

şeb *Gece.*

ş. 93b/11, 94a/13, 94a/13, 94a/14, 98b/10.

şebbū *Şebboy.*

ş. 10b/12, 55b/6.

şeb-i bīdārlıḳ *Uykusuz, uyanık geçen gece.*

ş. +ġa. 73b/11.

şeb-i ḳadr *Şerefli gece.*

ş. +de. 9a/7.

şebīh *Benzer, mümāsil.*

t. 4b/13.

şebnem *Çiy.*

ş. 95b/1.

ş. +i. 95b/6.

ş. +ni. 95a/18.

şebnem-i gül *Gülün üzerindeki çiy.*

ş. 92a/6.

şecā'at *Yiğitlik, yüreklilik, cesaret.*

ş. 92b/5.

şefā'at *Peygamberlerin ve Allah'ın izin vereceği kimselerin, kulların suçlarının bağışlanması için cenabıhak katında aracılık etmeleri.*

ş. 73a/17.

ş. +ġa. 74b/2.

ş. +i. 74b/19.

ş. +lar+ı+dın. 30b/17.

ş. +lar+ı+nıŋ. 77a/6.

ş. +niŋ. 73b/6.

ş. ḳıl-ġay. 30b/14.

ş. ḳ.-ġay-min. 55b/3, 56b/4.

ş. ḳ.-ġuçı. 74a/7.

ş. ḳ.-ġuçı+ġa. 77a/8.

ş. ḳ.-ur-lar. 31a/6.

ş. ḳılmaḳ. 79b/17.

şefā'at-gīr *Şefaat getiren.*

ş. +i. 79b/2.

ş. bol-ur-min. 73b/10.

şefā'at-ḫvāh *Şefaat istemek.*

ş. +ı. 73a/17.

şefī' *Şefaat eden, bir kimsenin affa uğraması için aracılık eden kimse.*

ş. 17b/11.

şefḳat *Koruma, acıma ve esirgeme duygusu ile karışık olan sevgi.*

ş. 19b/1, 37a/19, 40b/18, 55b/1, 63b/16, 76b/10.

ş. +i. 33a/1.

ş. +i+din. 52b/1.

şeh *Şah kelimesinin nazımda ve bazı birleşik şekillerde kullanılan şekli.*

ş. 86b/5.

ş. +ġa. 78b/9.

ş. +ler. 12b/17, 91b/17.

şehā *Ey şah, ey padişah, ey sevgili.*

ş. 89b/19, 91a/6.

şehādet *Görülen ve bilinen bir durum veya iş hakkında şahitlik etme, tanıklık yapma.*

ş. 46a/13, 77b/14.

ş. +ġa. 13a/16.

ş. +niŋ. 47a/18.

şehālıḳ *Sevgili olma durumu.*

ş. 61a/17.

şehāmet *Zeka ile beraber olan cesaret, aklın kontrolünde olan yiğitlik.*

ş. +i. 3b/10.

şehbāz *Yiğit, gösterişli ve şanlı kimse.*

ş. 86b/2, 86b/9, 86a/11, 86a/13, 95a/13.

ş. +ı. 22a/13, 86a/12.

ş. +ım. 86b/3.

ş. +ı+sin. 86b/4.

ş. +nı. 45a/19.

şehb-i şehāb *Ateş alevi.*

ş. +nıŋ. 18b/8.

şehd *Bal.*

ş. 70b/3.

şehī *İstek uyandıran, iştahlandıran.*

ş. 53b/19.

şehīd *Allah yolunda ve din uğrunda savaşırken ölme.*

ş. bol-dı. 65b/15.

ş. b.-ma-dı. 65b/15.

ş. b.-ma-ġay. 65b/14.

ş. ḳıl-dı-lar. 23b/17.

şehīdlıġ *Şehit olma durumu.*

ş. 47b/8.

şehīdlik *bk. Şehīdlıġ.*

ş. 29a/18.

ş. +ni. 65b/14.

şehir *Şehir.*

ş. 8a/3.

ş. +de. 16b/8, 18b/19, 64a/18.

ş. +din. 8a/19, 71b/11.

ş. +ġa. 8a/8.

ş. +i. 48a/10.

ş. +i+de. 6b/9.

ş. +i+din. 45a/14, 45b/1.

ş. +i+ni. 98a/15.

ş. +i+niŋ. 87a/14.

ş. +ler+din. 7b/7.

ş. +ler+i. 55a/8.

ş. +niŋ. 18b/17.

şehr-i ḥarem *Harem şehri.*

ş. +ġa. 80a/3.

şehr-i ramażān *Ramazan ayı.*

ş. 9a/6, 9a/11.

şehristān *Büyük şehir.*

ş. 97a/3.

ş. +ġa. 97a/14.

ş. +ı+da. 54b/6, 75b/19.

ş. +ı+nıŋ. 4b/11, 90b/9, 90b/11.

şehriyār *Hükümdar, padişah.*

ş. 88a/3, 88a/18.

ş. +ı+dur-min. 87a/13.

şehriyārlıḳ *Hükümdarlık.*

ş. 87a/17.

şeh-süvār *Çok usta binici.*

ş. +lar+ı. 87a/7.

şeḳāvet *Eşkiyalık, yol kesicilik, haydutluk, şakilik.*

ş. 59b/17, 75b/4.

şeker *Şeker.*

ş. 38b/11, 70b/3.

şekk *Şüphe, zan.*

ş. 7a/14, 10b/5, 41b/6, 51b/18, 82b/5, 82b/12.

ş. +i. 7a/9.

ş. +niŋ. 28a/17.

ş. bol-dı. 51b/5.

ş. b.-dı. 51b/17.

ş. b.-du-m. 48b/10.

ş. b.-ġan+da. 42b/5.

ş. b.-up. 11b/11, 53b/7.

ş. ḳıl-dı. 26a/3.

şekker *Şeker.*

ş. 38b/11.

ş. +ni. 29b/5.

şekk-i cehennem *Cehennem yeri.*

ş. 28a/16.

şekklıġ *Şüpheli olma durumu.*

ş. 53a/11.

ş. +da. 52b/10.

ş. +ġa. 22a/10.

şekklik *bk. Şekklıġ.*

ş. 86a/2.

ş. +dür. 67b/12.

ş. +i+din. 40b/13.

şekl *Şekil.*

ş. 4b/5, 4b/13, 70a/18, 87b/19.

ş. +i+ġa. 51b/19.

şem' *Mum.*

ş. 86b/11.

ş. +i+din. 88a/19, 90b/8.

ş. +i+n. 62a/6.

ş. +i+ni. 4a/7.

şemāyillıġ *Huylar, tabiatlar.*

ş. 100a/7.

şems *Güneş.*

ş. 25a/9, 25a/9.

şemşīr *Kılıç.*

ş. 21a/3, 52b/2, 83a/17.

şemşir-i ābdar *Keskin kılıç.*

ş. 41b/6.

şen *Neşeli.*

ş. 75b/2.

şerāfet *Şerefli olma, şereflilik.*

ş. 62b/14, 93b/7.

ş. +i+ġa. 11a/11, 62b/8, 72b/12.

ş. +i+n. 47a/15.

ş. +ler+i+ni. 18b/3.

şerāfetlik *Şerefli olma durumu.*

ş. ḳıl-dı. 17b/5.

şerāre *Kıvılcım.*

ş. +ler. 88b/11.

ş. +si. 75a/17.

şerāyifü'l-evḳāt *Şerefli vakitler.*

ş. +da. 78b/15.

şerāyiṭ *Şart.*

ş. +ler+i+n. 82b/19.

şeref *Bir kimseye gösterilen saygının dayandığı manevi yücelik, manevi ululuk, onur, haysiyet.*

ş. 2a/2, 72a/17, 88a/17.

ş. +din. 75b/14.

ş. +i+ġa. 72b/11.

ş. +i+n. 60b/3.

ş. +i+niŋ. 11a/11.

ş. +i bol-ġay. 17a/19.

şerefe *Minarelerde gövdenin etrafında yer alan, kenarları korkuluklu, ezan okumaya mahsus yer.*

ş. +ler+i. 48a/16.

ş. +si. 91a/18, 99a/5.

şerer *Kıvılcımlar, kıvılcım.*

ş. 54a/16.

şerḥ *Açık açık anlatma, izah.*

ş. 79a/9.

ş. +i. 1b/2, 27b/8.

ş. +i+ni. 97a/3.

şerḥ-i ta'arruf *Bir şeyi anlatarak öğrenme.*

ş. +da. 76b/17.

şerī'at *Herkesin uyması için konan her çeşit kural, kānun, yasa, düzen ve nizam.*

ş. 3a/14, 49a/10, 50a/19, 63a/12, 65a/3, 86a/16, 90a/14, 90b/12, 95b/13, 95b/17.

ş. +ġa. 3b/1, 3b/5, 3b/8.

ş. +ım. 90b/13.

ş. +ıŋ. 31a/11.

ş. +ıŋ+ġa. 39b/7.

ş. +lar+ı+ġa. 3b/5, 3b/8.

ş. +ler. 3a/19.

ş. +ler+i. 5a/19.

şerīf *Şerefli, kutsal, mübarek.*

ş. 3a/3, 24b/11, 61a/2, 91a/12.

şerīf-i ḳadem *Şerefli adım.*

ş. +iŋ+ġa. 89a/19.

şerīk *Arkadaş.*

ş. 22b/2.

ş. +dür-min. 22a/18.

ş. +i. 12b/16, 20a/8, 38a/5, 38a/6.

ş. bil-mes-miz. 62b/10.

ş. bol-ġay-miz. 72a/8.

şerm *Utanma.*

ş. 68a/15, 88b/6, 92b/4.

şermende *Utanılacak bir iş yapmış, mahçup duruma düşmüş olan.*

ş. 30b/9, 52a/7, 53b/18, 81b/5.

ş. +dür. 92a/5.

ş. +si. 48a/17.

şermendelik *Utangaçlık.*

ş. 48b/12.

ş. +din. 41a/15.

şerm-sār *Utangaç, mahçup.*

ş. 94a/18.

şerr *Kötülük, fenalık.*

ş. 21b/9.

ş. +i+din. 22a/10, 39b/5, 42a/10, 42a/18, 47b/12, 48a/5, 54b/16, 80b/17, 83a/4, 83b/18, 84a/6.

ş. +i+ni. 19a/6, 23a/14.

şerraḳ *Daha kötü.*

ş. 20a/16.

şeş *Altı.*

ş. 77a/14.

şevḳ *Şiddetli arzu, istek, aşırı heves.*

ş. 9a/1, 87b/3, 95b/7.

ş. +de. 90a/7.

ş. +din. 78a/11, 95b/9.

ş. +ı+dın. 44a/15, 86a/9.

ş. +ġa kiltürmek+de. 8b/18.

şevket *Büyüklük, ululuk, heybet, haşmet.*

ş. 35a/11.

ş. +ler+i. 50a/17.

şevḳ-i münādiger *Şiddetli bir arzuyla davet eden kimse.*

ş. 95b/5.

şevvāl *Arabî ayların, Ramazan'la Zilkāde arasında kalan ve ilk üç günü Ramazan Bayramı olan onuncusu.*

ş. 66b/5, 97b/11.

şeydālıḳ *Şeyda olma durumu, aşkın çokluğundan aklı başında olmama, divanelik.*

ş. 43b/2.

şeyḫ *Bir tarikata girip seyr ü sülukünü tamamladıktan sonra o tarikatın başı durumundaki en yüksek mertebeye çıkan bulunan ve kendisine derviş yetiştirme (irşat) izni verilen kimse.*

ş. +niŋ. 97a/16.

ş. bol-sa. 8a/10.

şi'ār *İz, işaret, alamet.*

ş. +ım+dur. 90b/12.

şibhe *Benzeme, benzeyiş*.

ş. +ler+i. 89b/2.

şiddet *Sıkıntı, zorluk, mihnet, meşakkat.*

ş. +i+ni. 74a/13.

ş. +i+niŋ. 74a/10.

şifā *Şifa.*

ş. 83a/9, 86b/1.

ş. +sı b.-ġay. 55a/12.

ş. bol-ġay. 55a/13.

şīfte *Aşırı derecede tutkun, aşkının şiddeti şuuruna dokunmuş (kimse).*

ş. b.-dı. 92b/17.

ş. b.-up. 64b/6.

şi'ir *Şiir.*

ş. 7a/14, 15a/3, 15a/6, 17b/9, 17b/19, 24b/5, 39a/11, 39b/15, 55b/6, 61a/11.

ş. +i+ġa. 24b/5.

ş. +i+ni. 17b/19.

şikāf *Yarık, yırtık.*

ş. 17b/10, 82b/14, 82b/14.

ş. bol-dı. 97b/19.

ş. ḳıl-dı-lar. 95b/4.

şikār *Av.*

ş. +ġa. 40b/6.

şikāyet *Durumundan memnun olmayıp yakınma veya başına gelen bir dertten sızlanma.*

ş. 33b/7, 87b/11.

ş. ḳıl-dı. 23b/5.

ş. ḳ.-dı-lar. 30a/4, 57b/19, 70b/19.

ş. ḳ.-dı-m. 65a/18.

ş. ḳ.-ur-min. 61a/4.

şikest *Kırma, kırılma.*

ş. 43a/3, 46a/12, 50a/1, 65b/6, 83a/10, 90b/1.

ş. +i+ġa. 75a/14, 87b/2.

şikeste *Kırılmış, kırgın, incinmiş, kederli.*

ş. 33a/9, 40b/2, 43b/7.

ş. +ġa. 84b/9.

ş. +ler. 61a/7.

şikestelıġ *Kırgın olma durumu.*

ş. 38b/9, 38b/11, 38b/13.

şikestelıḳ *bk. Şikestelıġ.*

ş. kör-er-sizler. 20a/13.

şikestelik *bk. Şikestelıġ.*

ş. 61a/3.

şimāl *Dört ana yönden biri, yüzünü doğuya dönen kimsenin sol tarafına düşen cihet, kuzey.*

ş. 75b/9, 98a/17.

ş. +ġa. 42a/11.

ş. +i. 59b/17.

ş. +i+din. 66b/12.

ş. +ni. 42a/12.

şimşīr *Kılıç.*

ş. 48b/3.

ş. -ı ḥamāyil ḳıl-dı. 44a/11.

ş. -ı ḥimāyil ḳılı-ıpdur-lar. 48b/1.

şīr *Aslan.*

ş. 48b/3.

ş. +ġa. 48b/3.

şīrīn *Tatlı.*

ş. 20b/8, 24a/17, 32b/12, 44a/16, 46b/11, 48b/6, 89a/9, 93b/1.

şirk *Allah'a eş ve ortak koşma, ortak isnat etme.*

ş. 46b/4.

ş. kiltür-me-gil. 28a/13.

şiş- *Şişmek.*

ş. -ip. 43a/17.

ş. -ti. 54a/19.

şīşe *Şişe.*

ş. 11a/6.

ş. +ġa. 95a/18.

ş. +si+ġa. 95b/7.

şīşe-reng *Şişe renginde.*

ş. 86b/19.

şīve *Güzellerin insana hoş gelen ve gönül fetheden tavrı, naz, eda, işve.*

ş. +si. 87a/17.

ş. +si+n. 16a/9.

şol *Şu.*

ş. 5b/17, 7b/5, 8a/15, 9a/18, 11b/9, 12a/3, 12a/5, 24a/7, 25a/10, 25b/14, 26a/4, 29a/8, 30b/15, 33a/4, 35a/3, 39b/7, 39b/13, 39b/14, 40a/15, 43a/10, 43a/19, 43b/16, 48b/19, 53b/11, 54b/13, 55a/16, 59a/9, 60a/1, 62a/11, 65a/2, 65a/4, 65a/10, 85a/8, 92a/12, 95a/14, 97a/14, 97a/17.

şöhret *Her yerde herkesçe tanınma, meşhurluk, ün, san, nam.*

ş. 89a/5.

ş. +i. 17a/19.

ş. +i+de. 3b/17.

ş. +ler+i+ni. 24a/17.

şu *Şunun gibi.*

ş. 83a/9.

ş. +n+ça. 27a/3.

ş. +nı+teg. 16b/15, 42a/5, 44a/9.

şu'be *Bölük, takım, kol.*

ş. +de. 95a/17, 95b/3.

ş. +ler+i+de. 89b/2.

şuġl *İş, meşgale, gāile.*

ş. +ı. 77b/4.

şuhūd *Şahitler.*

ş. 92a/3.

şuhūr *Aylar.*

ş. 78b/7.

şu'le *Ateş alevi.*

ş. 9a/1.

ş. +ler. 18b/11.

ş. +ler+i+niŋ. 89b/16.

ş. +ni. 41b/14.

ş. +si. 18b/4, 18b/7, 92a/5, 96b/3, 99a/15.

ş. +si+din. 3a/18.

ş. +si+dür. 18b/8.

ş. +si+ni. 23a/2.

ş. üzül-üp. 75a/17.

şu'lelıġ *Alevli olma durumu.*

ş. 3b/12, 5b/7, 75a/16, 87a/2.

şūm *Uğursuz, meş'um, şom.*

ş. 19a/15, 27a/18, 51b/8, 69a/18, 69b/4.

ş. +nıŋ. 43a/5, 51a/13.

şūm-tīre *Talihsiz, uğursuz kimse.*

ş. 54b/11.

şūr *Karışıklık.*

ş. +ı+da. 75b/12.

şūriş *Karışıklık, kargaşalık.*

ş. +i. 48a/4.

şurū' *Başlama.*

ş. ḳıl-ur. 30b/12.

şübhe *Şüphe.*

ş. 92b/2.

şükr *Verdiği nimetler için Allah'a karşı duyulan minneti dile getirme.*

ş. +i. 33b/13, 81a/10.

ş. +i+din. 28a/14.

ş. ḳıl-. 28b/12, 28b/12.

şükrāne *Teşekkür alameti, iyilik bilme nişanesi.*

ş. +ġa. 28b/11.

şükr-i ilāhi *Teşekkür etme, şükranlarını sunma.*

ş. 28b/7.

şüphe *Şüphe.*

ş. bol-ġan. 31b/10.

tā *Her çeşit ve her gramer şeklindeki kelimeden sonra gelen ve ilgi*

kurduğu kelimeyi anlam bakımından güçlendiren, dikkati üzerine çekerek belirten veya onu önceki veya sonraki unsurlara bağlayan takı.

t. 1b/1, 2a/1, 2a/3, 2a/18, 3a/4, 4a/2, 4a/18, 5a/7, 5a/9, 5b/8, 5b/9, 6a/9, 7a/10, 7b/1, 7b/13, 7b/16, 8a/1, 8a/5, 8b/2, 8b/3, 8b/13, 8b/16, 8b/19, 9a/18, 9b/2, 9b/8, 9b/13, 11b/16, 12a/15, 12a/19, 12b/11, 13a/3, 13a/5, 13a/10, 13a/16, 13b/13, 13b/19, 14b/6, 14b/15, 15b/7, 16a/13, 16a/16, 17a/14, 19a/3, 19a/12, 19b/6, 19b/8, 20a/13, 20a/14, 20b/8, 20b/11, 20b/14, 21a/6, 21a/11, 21a/14, 21b/14, 22a/13, 22a/14, 22a/17, 22a/18, 22b/6, 22b/11, 23b/4, 23b/9, 23b/19, 24a/9, 24b/10, 25b/6, 26a/16, 26a/18, 26b/5, 26b/11, 27a/4, 27a/17, 27b/2, 27b/9, 27b/13, 28a/8, 28b/13, 29a/8, 30a/5, 30a/18, 30b/12, 30b/12, 31a/11, 32a/10, 32b/3, 33a/14, 33b/8, 33b/10, 34a/6, 34a/10, 34a/15, 34b/2, 34b/7, 35a/6, 35b/5, 35b/7, 35b/17, 35b/18, 36b/4, 37b/8, 39b/8, 41a/1, 41b/3, 41b/8, 42a/2, 42a/12, 42a/15, 42a/17, 42b/7, 43a/18, 43a/19, 43b/3, 43b/4, 43b/9, 44a/12, 44a/13, 44b/5, 45a/6, 45b/1, 46b/4, 46b/11, 47a/2, 47a/6, 48a/5, 48a/8, 49a/2, 49b/11, 49b/13, 50a/6, 50b/16, 51a/1, 51a/2, 51a/2, 51a/12, 51b/4, 51b/7, 51b/16, 52a/3, 52b/4, 52b/4, 53a/7, 53a/12, 53b/15, 54a/7, 55a/13, 55b/2, 55b/9, 55b/17, 56b/3, 58b/6, 59a/14, 59b/8, 59b/17, 60a/2, 60a/5, 60a/8, 60a/19, 60b/4, 60b/16, 61a/15, 61b/16, 62a/9, 62b/3, 63a/18, 63b/12, 64b/5, 64b/9, 65a/2, 65b/2, 65b/3, 67a/2, 67a/5, 67a/17, 67b/7, 67b/13, 67b/15, 67b/16, 67b/19, 68a/1, 68a/6, 68a/19, 68b/2, 68b/8, 68b/12, 69a/19, 69b/7, 69b/11, 71a/19, 71b/4, 72a/11, 73a/17, 73a/18, 74a/5, 74a/14, 74b/7, 74b/12, 74b/19, 75b/2, 76b/4, 76b/6, 77a/1, 77b/18, 78a/10, 78a/15, 78b/14, 78b/18, 79a/16, 79a/19, 79b/17, 80b/2, 80b/3, 80b/6, 81a/11, 82a/7, 82a/17, 82b/2, 82b/8, 82b/19, 83a/15, 83b/3, 83b/18, 84a/1, 84a/11, 84a/12, 84a/14, 85a/2, 85a/4, 85b/3, 85b/17, 86a/5, 86b/12, 87b/16, 88a/13, 88b/1, 89a/11, 89a/13, 89a/14, 89a/15, 89a/16, 90a/15, 89b/19, 91a/8, 91a/17, 91b/3, 91b/7, 92a/10, 92a/14, 92a/19, 92b/1, 94a/4, 95a/10, 95a/17,

98a/13, 98a/14, 98a/15, 98a/19, 98b/1, 99a/19.

ta’accub *Şaşma, hayret etme.*

t. 9b/14, 96b/16.

t. ķıl-dı-lar. 38b/3.

t. ķ.-dı-lar. 47a/13.

t. ķ.-ıp. 45b/3, 45b/11.

t. ķ.-ur. 12b/11.

t. +lar ķıl-dı-lar. 78a/7.

t. -dı-m. 16b/6.

t. -ıp. 40b/10.

t. -ur. 71b/8.

ta’alluķ *İlişik, ilgi, bağ.*

t. 89b/16.

ta’alluķāt *Akrabalar, yakınlar.*

t. +ı+dın. 2a/11.

ṭa’ām *Yemek, aş.*

ṭ. 19b/14, 20a/3, 41a/1, 43b/9, 51b/7, 51b/9, 51b/12, 51b/13, 51b/16, 52a/1, 52a/2, 52a/4, 52a/8, 52a/9, 63b/2, 96b/10.

ṭ. +dın. 19b/13.

ṭ. +ġa. 19b/11, 19b/12, 43b/3, 82a/1.

ṭ. +ı. 19b/7, 67b/12.

ṭ. +ı+dın. 55a/13, 96b/10.

ṭ. +ı+nı. 89a/7.

ṭ. +ı+nıŋ. 32b/12.

ṭ. +lar. 52b/9, 53a/10, 74b/10.

ṭ. +nı. 19b/10.

ṭ. kiltür-di. 40b/12.

ṭ. k.-di. 43b/2.

ṭ. yi-di-ler. 20a/4.

ta’arruż *Sataşma, ilişme, takılma.*

t. +dın. 17a/6.

t. ķıl-a. 60a/8.

t. ķ.-mas. 21b/1.

t. ķ.-ur+ġa. 21b/8, 27b/10.

t. ķılış-ma-ġay-miz. 56a/13.

ta’aşşub *Bir kimseye veya bir şeye karşı aşırı taraftarlık gösterme, aşırı derecede tutma.*

t. 51a/18.

ṭā’at *Allah’ın emirlerine uyma, emredileni yapma.*

ṭ. 58a/16, 93a/17, 97a/8, 98a/10.

ṭ. +din. 21a/19.

ṭ. +iŋ. 88b/11.

ṭ. +i+ni. 33b/4.

ṭ. +lar. 44b/13.

ṭ. +lar+ı+da. 13b/3.

ṭ. +ler+i+de. 39b/15.

ṭ. +ni. 97a/5.

ṭ. ķıl-ġıl. 94a/1.

ṭ. ķ.-ġuçı. 93a/19.

ṭ. ķ.-ur. 42a/19, 97a/17.

ta’ayyin *Meydana çıkma, aşikar olma, belirme.*

t. 25a/12.

tāb *Işık, parıltı.*

t. 87b/12.

t. +ı+da. 95b/8.

ṭab' *Huy, mizaç, karakter, yaratılış.*

ṭ. 87a/5.

ṭabaḳ *İçine yiyecek konan yayvan kap.*

ṭ. 89b/12, 99b/9, 99b/11, 99b/13.

ṭ. +ġa. 61a/18, 61a/19.

ṭ. +ı+ġa. 88b/6.

ṭ. +lar+nı. 48a/9.

ṭ. +nıŋ. 19b/12.

ṭabaḳa *Bir yüzeyin üzerindeki düzgün olarak yayılmış kısım, böyle kısımlardan her biri, kat, katman.*

ṭ. 95a/6.

ṭ. +lar+ı. 75b/19.

ṭ. +lar+ı+dın. 76b/3, 76b/6, 79a/7.

ṭ. +lar+ı+nıŋ. 87a/1.

tābān *Parlak, ışıklı.*

t. 89b/14.

taban *Taban, temel.*

t. +ı+nı. 47b/17.

tāb-dār *Parlak, ışıklı.*

t. 75b/9.

tabış *Yakıcılık.*

t. +ı+dın. 95a/11, 95a/15.

tābi' *Tabi, bağlı.*

t. 31a/10, 51b/15, 68a/17.

t. +din. 49b/10.

t. +dür-ler. 3b/2.

t. +ler+i. 50a/1, 53b/10, 64a/3, 72b/17, 72b/19, 87b/7.

t. +ler+i+ġa. 3b/3.

t. +ler+iŋ+ġa. 49b/9, 49b/10.

t. +ler+ni. 36a/8.

t. bol-dı. 56a/2.

t. b.-dı-ŋ. 63b/19.

t. bolmaḳ. 3b/3.

t. ḳıl-ıpdur. 23b/5.

ṭabī'at *Bir varlığın tabii özelliklerinin bütünü.*

ṭ. +ı. 20b/16.

ṭ. +i+ni. 55b/13.

ṭ. +iŋ+ni. 55b/13.

ṭ. +ler+i. 62b/7.

ṭ. +ı bol-ma-sa. 20b/15.

ṭabīb *Hekim, doktor.*

ṭ. +ler. 67b/3.

ṭ. kiltür-eli. 26b/11.

ṭabī'iyyet *Tabi olma durumu.*

ṭ. ḳıl-ıpdur-lar. 19a/19.

ta'bīr *İfade, anlatım.*

t. 80a/5.

t. +i. 13b/9, 65b/12.

t. +i+ni. 13b/9, 65b/12.

t. +ni. 13b/11.

ta'biyet *Yerli yerine koyup hazırlama, yerleştirme.*

t. 55a/4, 64a/14, 72b/11, 90a/14.

t. +i. 55a/9.

t. +ler+i+ni. 39a/14.

t. ķıl-dı-lar. 80a/1.

t. ķ.+dın. 34b/7.

t. ķ.-ġan. 31b/4.

t. ķ.-ġay-min. 64b/16, 65a/2.

t. ķ.-ġıl. 5b/17.

t. ķ.-ıp. 43b/11.

t. ķ.-sa-lar. 37b/15.

t. ķ.-ur. 74b/13.

ṭabl *Davul.*

ṭ. 47b/3.

tābūt Tabut.

t. ķıl-dı-lar. 67a/7.

tāc *Taç.*

t. 16b/11, 37a/6, 38b/2, 87a/16, 90b/14, 90b/17, 91a/4, 91a/5.

t. +ı. 11a/12, 93a/7.

t. +ı+dur. 4b/10.

t. +ı+n. 8b/15, 88a/1.

t. ķıl-ıp. 96a/13.

tāc-dār *Hükümdar, padişah.*

t. 44a/14, 88a/3.

tāc-ı ķarn *Zamanın tacı.*

t. 93a/9.

tāc-ı ķudsī *Kutsal taç.*

t. 98b/1.

tācir *Ticaretle uğraşan kimse, tüccar.*

t. +ler+niŋ. 12b/16.

tācü'l-ķaṣaṣ *Eser adı.*

t. +da. 85a/15, 85b/19.

tafṣīl *Bir şeyi bütün ayrıntıları ile açıklama.*

t. +i. 34a/11, 79a/9, 93a/11, 97b/18.

tağ *Dağ.*

t. 6a/6, 8b/4, 8b/19, 13a/18, 24a/9, 29a/10, 83a/17.

t. +da. 2b/18.

t. +dın. 6a/5, 6a/8, 8b/19, 9a/1.

t. +dur. 25a/9.

t. +ı. 11a/15.

t. +ı+da. 3b/10, 7b/12, 8b/8, 9b/3, 39b/4, 39b/18.

t. +ı+dın. 42a/17, 63b/11.

t. +ı+ġa. 7a/2, 19a/8, 20b/19, 25a/8, 38b/19, 39b/6, 41a/5, 63b/11, 94b/18.

t. +ı+nıŋ. 2a/13, 4b/3.

t. +lar. 3a/2, 3a/4, 3a/7, 85a/10.

t. +lar+dın. 2b/18.

t. +lar+ġa. 29a/11, 42a/16.

t. +lar+ı. 67b/13.

t. +lar+ı+ġa. 24a/6.

t. +lar+nıŋ. 13a/11.

t. +nı. 84b/3.

t. +nıŋ. 21a/2, 82b/8, 90a/5.

tağayyür *Değişme, başkalaşma.*

t. 70a/2.

tāġī *Baş kaldıran, asi, şaki.*

t. 42a/9.

taġrīr *Alış verişte alıcıyı aldatma.*

t. 87b/18.

taḥammül *Zor şeylere dayanma gücü, ses çıkarmadan katlanma.*

t. 33a/16, 40a/10.

t. ḳıl-a. 27b/13.

t. ḳ.-ma-ġan+dur+miz. 25a/18.

t. ḳılmaḳ+ġa. 3a/6.

ṭahāret *Temiz olma, temizlik.*

ṭ. 46a/15, 99a/12.

ṭ. +ler+i. 5b/18.

ṭ. +ni. 5b/2, 95b/16.

ṭ. +niŋ. 5a/15.

ṭ. ḳıl-dı. 5a/12.

ṭ. ḳ.-dı-lar. 5a/13, 5b/18.

ṭ. ḳ.-dı-m. 99a/12.

ṭ. ḳ.-ıp. 99b/7.

ṭ. ḳ.-sa-lar. 6a/1.

ṭ. ḳ.-ur-lar. 97a/17.

taḫarrī *Arama, aranma, araştırılma, bir şeyi bulmaya çalışma.*

t. 43b/2, 97a/17.

ṭāhir *Temiz, pak, arı.*

t. 58b/15. 87b/15.

taḥḳīḳ *Bir şeyin ne olduğunu, doğru olup olmadığını anlamak için yapılan araştırma, soruşturma.*

t. 4a/13, 15b/7, 62a/11.

t. +ni. 45b/12.

t. ḳıl-ġıl. 45b/11.

t. kil-ür. 88a/9.

taḥḳīḳ'il-ḥāl *Durumunu araştırmak.*

t. 16a/2.

taḫmīn *Yaklaşık olarak, aşağı yukarı değerlendirme.*

t. +ler ḳıl-dı-lar. 71a/3.

taḥrīr *Yazı yazma.*

t. ḳıl-ıpdur-lar. 75a/4.

taḥsīn *Güzel bulup takdir etme, övme, alkışlama.*

t. 53b/17.

t. ḳıl-ur. 70b/10.

taḫt *Taht.*

t. 5b/3, 5b/4, 5b/6, 42a/3, 75b/6, 75b/8.

t. +ı+da. 33b/18, 37a/4, 37a/9, 71a/12, 95b/10.

t. +ım. 87b/6.

t. +ı+nı. 62a/2.

t. +ı+nıŋ. 90a/12.

t. +lar+ı+nı. 76b/3.

t. +nıŋ. 5b/11.

taḫt-gāh *Taht yeri.*

t. +ı. 91a/3.

ṭā'ife *Kabile, kavim.*

ṭ. 18b/12.

ṭ. +ni. 38a/9.

ṭ. +niŋ. 18b/14, 24a/13.

ṭā'ifelıḳ *Tayfalar.*

ṭ. +lar. 18b/13.

taḳ- *Takmak.*

t. -adı. 87a/3.

ṭāḳ *Kubbe.*

ṭ. +ı+ġa. 18b/13, 87a/19, 90b/4, 91b/15.

ṭ. +lar. 68a/6.

ṭ. bol-dı. 22a/2.

ṭ. b.-dı. 68b/15.

ṭāḳat *Bir şeyi yapabilmek için gereken güç, kuvvet, derman.*

ṭ. 19b/5, 22a/2, 22a/3, 27b/14, 30a/18.

ṭ. +i. 5a/1, 22a/5.

ṭ. +im. 68b/15.

ṭ. +imiz. 68a/15.

ṭ. +im+niŋ. 61a/5.

ṭ. ḳıl-a. 86a/9.

ṭ. ḳ.-ıŋlar. 29a/15.

ṭ. kiltür-e. 19b/18.

ṭ. k.-e. 83a/5.

ṭ. k.-gey. 14a/10.

taḳdīr *Beğenme, güzel bulduğunu, beğendiğini belirtme.*

t. 67b/9, 75a/9, 87b/1.

t. +i. 72b/6.

t. +i+niŋ. 95b/3.

taḳı *Dahi.*

t. 10a/13.

taḳrīr *Sözle anlatma, ifade ve beyan etme, anlatış.*

t. 58b/6, 75a/4.

t. +i. 79a/4.

t. +i+din. 49b/17.

t. bir-di. 55a/15.

t. ḳıl-dı. 1b/8.

t. ḳ.-dı. 6b/11, 9a/18, 25a/12, 40b/15, 53a/2.

t. ḳ.-dı-lar. 7b/2, 7b/14, 13b/16, 26a/9, 70b/19, 83a/12.

t. ḳ.-ġay-min. 79b/16.

t. ḳ.-ġıl. 25a/16.

t. ḳ.-ıpdur. 60a/17.

t. ḳılın-dı. 73a/7.

t. ḳ.-ur. 58b/1, 92b/8.

taḳsīm *Parçalara ayırıp bölme, bölüştürme, pay etme.*

t. ḳıl-ur. 71b/12.

t. ḳ.-ur-min. 71b/12.

taḳṣīr *Bir işte kusurlu davranma, eksik yapma, kusur etme, yapabilecekken yapmama.*

t. 56b/19.

t. ḳıl-ma-dı-ŋ. 55b/2.

t. ḳ.-ma-ġay. 46b/7.

t. ḳ.-ma-ġay-sin. 39a/4.

taḳṣīrāt *Kusurlar, kabahatler, suçlar.*

t. +ım. 61a/13.

taḳuġluḳ *Mektup.*

t. 4b/19.

taḳvā *Allah korkusu ile Allah'ın yasakladığı şeylerden, önce şirkten, sonra da günahtan, günah ve haram olması ihtimali bulunan şüpheli durumlardan, gereksiz şeylerden korunma, sakınma.*

t. 90b/13.

tal *Dal.*

t. 61a/1, 68b/9.

ṭalāḳ *Nikahlı eşini boşama, boşanma, nikahın sona ermesi.*

ṭ. 66b/17.

ṭ. +ı+nı. 91b/14.

ṭ. ḳıl-dı-lar. 66b/7.

ṭ. ḳılmaḳ+ġa. 66b/7.

ṭ. ḳılur bol-sa-ŋ. 67a/4.

talan *Yağma, çapul.*

t. 51b/10, 87b/10.

ṭal'atlıġ *Güzel yüzlü.*

ṭ. 98b/7.

ṭaleb *İsteme, dileme, arzu etme.*

ṭ. 38b/13, 62a/19.

ṭ. +de. 73b/5.

ṭ. +i. 77a/10.

ṭ. +i+de. 81a/4, 85a/19, 88a/10.

ṭ. +i+ni. 22a/18.

ṭ. +ler+ni. 86a/18.

ṭ. ḳıl-dı. 70a/9.

ṭ. ḳ.-ġan. 74b/13.

ṭ. ḳ.-sa-ŋ. 86a/1.

ṭāli' *Baht, talih.*

ṭ. 87b/11.

ṭ. +ler. 74b/12.

ta'līm *Öğretme, belletme.*

t. 3a/9, 4a/6, 5a/6, 5a/16, 5b/2, 42b/19, 61b/10, 63a/12, 65a/16, 68a/14, 85a/8.

t. +ġa. 10a/6.

t. +i+de. 79a/6.

t. bir-se. 85a/13.

t. ḳıl-ur. 46a/10.

tam- *Damlamak.*

t. -dı. 83a/7.

ṭam' *Aç gözlülük, tamah.*

ṭ. +ı+da. 83a/17.

ṭ. ḳıl-ur. 25a/5.

tamām *Bütün, hepsi, tamamı.*

t. 3b/12, 6a/11, 7a/11, 7b/12, 8b/2, 9a/3, 9b/7, 15a/8, 15b/4, 20a/10, 22b/7, 23a/15, 28a/7, 29b/8, 30b/18, 32b/19, 37a/9, 39b/17, 41b/7, 43a/17, 47a/15, 47b/8, 48b/9, 58a/12, 61b/9, 62b/3, 62b/4, 73a/5, 73a/12, 77b/7, 78a/16, 79b/18, 80a/3, 86b/7, 86b/14, 88b/10, 89a/17, 91a/3, 91a/5, 91a/5, 93a/13, 95a/18, 95b/5, 96a/8, 96b/5, 99b/7.

t. +ı. 73b/15, 96a/7, 98b/4, 99a/3.

t. +ı+nı. 73b/13, 73b/13.

t. bol-dı. 4a/16.

t. ḳıl-dı. 22b/12.

t. ḳ.-dı. 53b/1, 65b/11.

t. ḳ.-dı-lar. 25b/14.

t. ḳ.-dı-ŋ. 26b/13.

t. ḳ.-ıp. 3a/12, 15a/5.

t. ḳ.-ıpdur-lar. 97a/19.

t. ḳ.-mas+dın. 45b/4.

t. ḳ.-ur. 97b/2.

t. ḳ.-ur-min. 88a/7.

tamāmī *Tamamı, bütünü.*

t. 33a/1.

tamāmlıġ *Tamamlama işi.*

t. +ı+ġa. 90a/8.

tamar *Damar.*

t. 82b/5.

tamuġ *Cehennem.*

t. 74a/13, 81a/16.

t. +da. 71a/8.

t. +dın. 71a/14.

t. +nı. 69a/18.

t. +nıŋ. 98a/16.

tamur *Damar.*

t. +ı+dın. 39a/5.

t. +lar+ı+nı. 99b/11.

taŋ *Güneş doğmadan önceki alaca karanlık, fecir.*

t. 39b/11, 39b/12, 42b/12, 46b/18.

ṭanāb *Çadırı kazığa bağlayan ip.*

ṭ. 87a/11.

ṭanbūr *Tambur.*

ṭ. +ı+n. 75b/1.

ṭa'ne *Kınama, ayıplama, yerme.*

ṭ. 17a/5, 21b/8, 27b/11, 50b/10, 51a/4, 54a/5, 56a/13, 60a/8, 72b/2.

ṭ. ḳıl-ma-sun. 50b/7.

ṭ. ḳ.-ur. 44a/5.

tanı- *Tanımak.*

t. -p. 73a/6.

taŋla *Bütün, hepsi, tamamı.*

t. 31a/6, 36a/6, 42a/6, 53a/6, 67a/5, 68b/19, 69b/5, 70a/9, 70a/10, 76b/11, 80b/5, 84b/15.

t. +sı. 36a/7, 37a/7, 48b/19, 50b/8, 64a/8, 69a/4, 71a/3, 81b/7, 83a/12.

tanu- *bk. Tanı-*

t. -ma-y. 54b/7.

t. -ma-y-dur-lar. 42b/4.

t. -ŋlar. 49b/7.

t. -r. 57b/2.

tanuġluḳ *Tanık olma durumu.*

t. 20a/8.

tanuḳ *Tanık.*

t. 72b/1, 72b/2.

t. bol-uŋlar. 49b/7.

tanuḳluḳ *bk. Tanuġluḳ.*

t. 45a/16.

tanumaḳ *bk. Tanı-.*

t. 47a/15.

t. +ġa. 9b/6, 40b/5.

tap- *1. Tapmak 2. Bulmak.*

t. -ar. 16a/10, 18b/10, 92b/12, 94a/14, 96a/1.

t. -ar-sizler. 15b/1.

t. -dı. 69a/13.

t. -ġay. 16b/11.

t. -ġay-lar. 18a/2, 79a/18.

t. -gen. 96b/16.

t. -ıp. 16a/10, 32a/16, 34a/8, 39b/4, 40a/18, 46a/10, 51b/9, 51b/13, 52a/2, 54a/9, 69a/7, 82b/16, 86b/1, 86a/19, 95a/15.

t. -ıpdur. 75b/3, 77b/13.

t. -ḳan. 3a/19, 15b/8, 60b/10, 66a/1.

t. -ḳan+ı. 54a/8.

t. -ḳay. 2b/17, 15a/9, 53a/1, 76b/5.

t. -ḳay-sin. 39b/6, 42a/15.

t. -ḳuçı. 7a/18.

t. -ḳu+sı+dur. 3a/17.

t. -ma-dı. 7b/11, 81a/17, 85b/18.

t. -ma-dı-lar. 54a/19, 60b/3.

t. -ma-dı-m. 33a/13.

t. -ma-ġay. 86a/15.

t. -mas. 66a/2, 66a/4, 78b/18, 96b/15.

t. -mas-min. 50b/12.

t. -mas-sin. 48b/7.

t. -ma-y. 12b/6, 54a/8.

t. -ma-y-min. 40b/1.

t. -sa-ḳ. 26a/8.

t. -sa-m. 69b/13.

t. -sun. 84b/10.

t. -tı. 8b/6, 8b/19, 12b/18, 17a/7, 31b/16, 32b/5, 34b/5, 44a/2, 47a/11, 47a/15, 52a/14, 56a/18, 56b/6, 61b/18, 71a/19, 79b/5, 83a/9, 84b/8, 87b/13, 96a/1.

t. -tı-lar. 8b/3, 30b/6, 37b/3, 40b/2, 50a/7, 72a/7, 78b/14, 90a/13.

t. -tı-m. 5a/11, 13b/14, 41a/16, 52b/14, 65a/1.

tapal- *Tapılmak.*

t. -ma-dı. 70b/15.

tapıl- *bk. Tapıl-.*

t. 82a/2.

t. -mas. 56a/1.

tapınmaḳ *Tapınmak.*

t. +dın. 17b/6.

tapış *Süs.*

t. +ım. 88b/5.

t. ḳıl-ġan+dın. 94a/4.

t. ķ.-ur. 65a/9.

tapmaķ *bk. Tap-*.

t. 51a/18.

t. +ı. 73b/11.

tapşur- *Emanet etmek, teslim etmek.*

t. -dı. 83b/11, 87b/18.

t. -dı-lar. 74b/19, 82a/6.

t. -du-m. 58a/3, 58a/4.

t. -ġan. 91b/14.

t. -ġay-lar. 37a/8, 76b/6.

t. -ġuçı+ġa. 76b/14.

t. -ġuçı+nı. 76b/8.

t. +lar+ı+dın. 89b/13.

t. -mas+dın. 76b/8.

t. -up. 34b/17.

t. -ur-min. 76b/7, 80b/6.

t. -ur-sin. 61a/9.

tapşurul- *Emanet edilmek.*

t. -ur. 55a/10.

tapun- *Tapınmak.*

t. -ġan. 71a/11, 72a/10.

t. -ġan+ġa. 72a/12, 72a/13.

t. -ġan+lar. 30b/15, 47a/11.

t. -ġay. 46b/13.

t. -ġay-miz. 72a/8.

t. -ġay-sin. 72a/8.

t. -gen. 72a/9.

t. -ma-ġay. 47a/12.

t. -ma-ŋ. 28a/14.

t. -mas. 71a/8.

t. -mas-min. 26b/4, 72a/12.

t. -mas-sizler. 72a/13.

t. -sa. 71a/9.

t. -up. 80b/8.

t. -ur. 39a/1, 47a/10, 71a/2, 71a/3.

t. -ur-lar. 26b/4, 48a/3, 48b/16, 71a/10.

t. -ur-min. 20a/7, 28a/9.

t. -ur-miz. 68a/18.

tapunmaķ *bk. Tapun-*

t. +dın. 47a/16.

t. +nı. 21a/17, 71a/7.

tār *İp, iplik.*

t. 82b/12.

t. +ı. 83b/16, 84b/12.

t. +ı+dın. 83a/2.

t. +ı+nı. 84b/16, 89b/4.

t. -lar. 84b/17.

ţar *Dar.*

ţ. ķıl-ur-min. 90a/3.

ţ. ķılmaķ+nıŋ. 97a/13.

ţarab *Sevinmekten gelen coşkunluk, sevinç ve şenlik.*

ţ. 89a/8, 89a/18, 92a/7, 93b/12.

tārāç *Yağma, çapul.*

t. ķıl-ur-lar. 87b/10.

ţaraf *Ön, arka, sağ, sol, üst ve alt yanlardan her biri, cihet, yön.*

ṭ. 30b/8, 40a/18, 84b/12, 86a/10, 95b/11.

ṭ. +da. 46a/15, 59a/10, 59a/10, 64a/12, 64a/18.

ṭ. +dın. 24a/12, 24a/16, 63a/3, 64a/13.

ṭ. +ġa. 1b/7, 4a/19, 6a/10, 12b/5, 12b/10, 22a/6, 30a/7, 33a/4, 34b/6, 34b/14, 34b/14, 50a/12, 81b/11, 84a/5.

ṭ. +ge. 26a/12.

ṭ. +ı. 80a/3.

ṭ. +ı+da. 33b/5, 41a/17, 67a/14, 80b/19, 89b/13.

ṭ. +ı+dın. 72b/5, 87b/7.

ṭ. +ı+ġa. 2a/19, 6a/9, 13b/6, 14b/11, 27a/6, 29b/19, 30a/19, 42a/12, 46a/14, 49b/3, 60a/17, 60a/19, 66b/4, 72b/5, 80a/4, 81b/11, 86a/8, 97a/3.

ṭ. +ım+ġa. 13b/19, 47b/17.

ṭ. +lar+ı+da. 82a/19.

ṭ. +lar+ı+ġa. 59b/18, 64b/8, 71a/19.

ṭ. +lar+ıŋ+ġa. 81b/10.

ṭ. +nı. 62b/5.

ṭārı-ḫāne *Ağ yapılan yer.*

t. +si+niŋ. 92b/16.

ta'rīf *Bir şey veya kavramı, ne olduğunu ve ne olmadığını gösterecek şekilde temel unsurlarını, özelliklerini belirterek eksiksiz olarak tanıtma, tanımlama.*

t. 78a/19.

t. +de. 87a/9.

t. ḳıl-a. 74b/8.

t. ḳ.-gen. 32b/9.

t. ḳ.-ma-ġıl. 91a/15.

t. ḳ.-ma-ġunça. 74b/8.

tārīḫ *Tarih.*

t. 9a/5, 11a/8, 32a/2, 50a/16, 54b/18, 56b/8, 57b/13.

t. +i+de. 16a/11.

ṭarīḳ *Yol.*

ṭ. +ı+da. 69a/4, 78a/10.

ṭ. +ı+n. 34a/1, 38b/11.

ṭ. +ı+nı. 63b/16.

ṭ. +ıŋ+nı. 61b/9.

ṭ. +imiz+din. 34b/14.

ṭarīḳa *Yol, tarik.*

ṭ. 3a/14, 5a/12, 5b/17, 21b/3, 25a/11, 35a/7, 38a/6, 59a/3, 63a/11, 67a/11, 72b/5, 75b/6, 77b/3, 79a/8, 82b/17, 83a/4, 92a/8, 92a/16, 99b/17.

ṭ. +da. 9a/4, 13b/16, 69b/15.

ṭ. +ġa. 5a/12.

ṭ. +nı. 11a/16, 73b/15.

ṭ. +sı. 4a/11.

ṭ. +sı+da. 15b/16, 16b/7, 39b/12, 73a/7, 87a/17, 96b/13.

ṭ. +sı+n. 23a/11.

ṭ. +sı+nı. 5a/16.

ṭ. bol-sa. 98a/3.

ṭarīḳat *Allah'a ulaşmak maksadıyla tutulan yol; bir mürşide bağlanıp belli şartlara uyarak ahlakını güzelleştirmeyi, kötülüklerden arınmayı, tevhidin hakikatine varmayı ve Allah'a ulaşmayı amaç edinen tasavvuf yolu.*

ṭ. 97a/1, 97a/5, 97a/18.

ṭ. +im. 90b/13.

ṭarīḳu'l-'ayn *Bir şeyin kendi yolu, özü.*

ṭ. 99a/2.

ṭariḳvā *Günahtan kaçınma, sakınma.*

ṭ. 48a/11, 48a/11.

ta'rīż *Dokunaklı söz söyleme, dokundurma.*

t. ḳ.-ur+ġa. 54a/6.

tarḳa- *Ayırmak.*

t. -dı. 20a/2.

tart- *Tartmak, ölçmek.*

t. -ar. 28b/14, 75a/3.

t. -ar-min. 75a/8.

t. -ar-miz. 25b/2.

t. -ıp. 23b/3, 48b/11, 49a/5, 49a/14, 62b/11, 65b/7, 71a/10, 83b/3, 87b/2, 91a/9.

t. -ıpdur. 75b/10, 90a/17, 96b/1.

t. -ıpdur-lar. 65a/4.

t. -tı. 46a/4, 53a/4, 62a/5, 69b/12, 83a/3, 90a/16.

t. -tı-lar. 34b/5, 63a/1, 63a/19.

tartmaḳ *bk. Tart-.*

t. 3a/5.

tarttur- *Tarttırmak.*

t. -ġay. 72b/10.

t. -ur-min. 70a/16.

tartuş- *Tartışmak.*

t. -up. 23b/4, 23b/4.

ṭarz-ı ṭarīḳa *Yol, yöntem.*

ṭ. +lar+ı+ġa. 5a/18.

ṭās *Kubbe.*

ṭ. +ı. 87b/9.

taṣadduḳ *Sadaka olarak verme, verilme.*

t. ḳılmaḳ+ġa. 50a/15.

taṣarruf *Bir şeye sahip olma ve sahip olduğu şeyi istediği gibi kullanma yetkisi.*

t. 36b/4.

t. +ı+ġa. 36b/8.

t. +lar ḳıl-updur. 75b/9.

taṣarruf-ı ḳabża *Kendi tasarrufunda.*

t. +sı+da+dur. 7b/15.

taṣavvur *Zihinde şekillendirme, fikren kurma, tasarım.*

t. 94a/9.

t. ḳıl-ur. 3a/15.

t. +nı ḳıl-mas-sizler. 22b/9.

taṣdīḳ *Gerçek olduğunu söyleme, doğru olduğunu bildirme, doğrulama.*

t. 16a/1, 41b/11, 62a/11.

t. +ġa. 47a/18.

t. ḳıl-dı. 15b/13.

t. ḳ.-dı-m. 14a/9.

t. ḳ.-dı-ŋlar. 38a/11.

t. ḳ.-du-ḳ. 35b/14.

t. ḳ.-ġay-lar. 18a/2.

t. ḳ.-ıp. 7b/17.

t. ḳ.-ma-dı-lar. 23b/19.

t. ḳ.-ma-ġunça. 41b/9.

t. ḳ.-ma-ŋlar. 23b/13.

t. ḳ.-mas-min. 68b/2.

t. ḳılmaḳ+ġa. 94b/9.

taṣrīf *Çekim.*

t. +i+ġa. 74b/16.

taṣvvur-ı bī-menfa'at *Menfaat, çıkar gütmeden kastetme.*

t. 31b/11.

taş *Taş.*

t. 1b/5, 3a/8, 16b/14, 23b/10, 24a/1, 28b/15, 60b/5, 60b/6, 61a/3, 69a/8, 69a/12, 69a/15, 69b/10, 81a/8, 84a/17.

t. +ı. 4b/10.

t. +ı+da. 54b/7.

t. +ı+dın. 61a/3.

t. +ı+ġa. 10a/1.

t. +ḳarı. 42a/9, 44a/10, 48b/19, 51b/5, 51b/6, 55a/18, 57b/17, 63a/1, 63a/1, 73b/3, 84b/18, 87b/15, 89a/5, 99a/12.

t. +ḳarı+dın. 11a/18, 53b/3.

t. +ḳarı+dur. 72a/14, 96a/17.

t. +lar+ġa. 63a/9.

t. +lar+ı+nı. 87b/16.

t. +lar+nı. 28a/6, 28b/5, 28b/6, 29a/10, 82a/14.

t. +nı. 68b/19, 69a/1, 69a/5, 69a/6, 69a/8, 69a/10, 69a/13, 69b/11, 69b/13.

t. +nıŋ. 90a/5.

t. -r-miz. 48b/6.

taş- *Taşmak.*

t. -tı. 44b/3.

taş-bağır *Katı yürekli.*

t. 69a/15.

taşla- *Taş atmak.*

t. -dı. 4b/12, 4b/19, 18b/18, 54a/3, 71b/1, 87a/4.

t. -dı-lar. 27b/4, 27b/7, 28b/5, 59b/8, 97b/4.

t. -dı-m. 32a/9.

t. +ġa. 28b/5.

t. -ġan. 87b/10.

t. -ġan+dın. 63b/4.

t. -ġay. 34a/9.

t. -ġay-lar. 8b/4, 8b/19, 25a/10, 87b/17.

t. -ġay-min. 6a/6, 69b/7.

t. -gil. 74a/17.

t. -p. 44b/16, 68a/16.

t. -r. 6b/18, 23a/18, 75a/3, 75a/14.

t. -sa. 85a/5.

taşlamaḳ *bk. Taşla-*.

t. 47a/13.

t. +dın. 6a/9.

t. +ġa. 11b/19.

t. +ıŋ. 33a/15.

taşlıḳ *Taşlık.*

t. +ı+da. 5b/5.

t. +ı+ġa. 73b/1.

taşurġarı *Dışarı*

t. 83a/18.

taşur- *Karşısındakini artık sabredemez duruma getirmek.*

t. -dı. 60a/15.

t. -up. 71b/7.

tatlıġ *Tatlı.*

t. 24a/18, 46b/11, 96b/10.

t. +ı+dın. 78a/16.

tatlıġlıḳ *Tatlı olma durumu.*

t. +ı. 24b/8.

tatlıḳ *bk. Tatlıġ.*

t. 65a/4.

t. +ı. 46b/10.

ṭavāf *Kutsal sayıp etrafını dolaşma, ziyaret etme.*

ṭ. 3a/13, 25b/3, 25b/18, 41a/8, 51b/10, 63b/15, 64a/3, 98a/6.

ṭ. +da. 72a/7.

ṭ. +dın. 41a/9, 53a/9.

ṭ. +nı. 25b/14.

ṭ. +nıŋ. 99b/7.

ṭ. ḳıl-dı-lar. 99b/7.

ṭ. ḳ.-ġalı. 24a/16.

ṭ. ḳ.-ıp. 7b/12.

ṭavāf-gāh *Tavaf edilen yer.*

ṭ. +da. 7b/12.

ṭ. +ġa. 41a/6.

ṭavf-ı hecr *Tavaftan ayrılma.*

ṭ. 81a/9.

ṭavḳ *Gerdanlık.*

ṭ. ḳıl-ur-min. 44a/15.

ṭavl *İhsan, fazilet.*

ṭ. bol-up. 52b/7.

ṭavr *Durum, hal, vaziyet, davranış.*

ṭ. 87a/15.

tavṣīf *Vasıflarını, niteliklerini sayma.*

ṭ. ḳıl-sa. 78a/19.

ṭāvus *Sülüngiller familyasından, tiz sesli, erkeğinin kuyruğu çok uzun, süslü, parlak ve güzel renkli çok büyük kuş.*

ṭ. +ı. 73a/14.

ṭay *Aşma, katetme.*

ṭ. ḳıl-ıp. 91a/2.

tayan- *Dayanmak.*

t. -ıp. 27a/4.

ṭayanç *Dayanak.*

ṭ. 83a/14.

ṭāyif *Etrafını dolaşıp dönen, tavaf eden (kimse).*

ṭ. 60a/17, 60a/19, 60b/7, 63b/10.

ṭ. +de. 60b/2.

ṭ. +i. 34a/3.

ṭāyife *Kabile, kavim.*

ṭ. 16a/3, 21a/7, 21a/7, 26b/19, 34b/17, 36a/8, 36a/19, 38b/6, 43b/7, 60a/19, 61b/17, 62a/17, 63a/18, 63a/18, 70b/11.

ṭ. +ler+dür. 71a/2.

ṭ. +ni. 38a/13, 39b/6, 62a/11, 64a/5, 64a/6.

ṭ. +niŋ. 10b/9, 39a/7, 64b/7.

ṭ. +si. 59a/11, 59b/15.

ṭ. +si+din. 42a/7.

ṭāyife-i muhācir *Göçmen kafilesi.*

ṭ. 30b/10.

ta'yīn *Yerleştirme, gönderme.*

t. 62b/4, 63b/2, 77a/17.

t. +i. 30a/10, 50a/8.

t. bol-dı. 77b/4.

t. b.-dı. 82a/10.

t. ḳıl-dı. 96b/12.

t. ḳ.-dı-lar. 34a/6.

t. ḳ.-ġan. 64a/13.

t. ḳ.-ġunça. 32b/18.

t. ḳ.-ıpdur. 12b/15.

t. ḳ.-ıpdur-lar. 9a/7, 66b/11.

t. ḳ.-sun. 68a/6.

t. ḳ.-ur. 44a/6.

t. ḳılmaḳ+nıŋ. 91b/17.

ta'yīnlıḳ *Belirli durumu getirme durumu.*

t. 96a/16.

ṭāyir *İtaat eden, boyun eğen kimse.*

ṭ. +ni. 22a/14.

ṭayyār *Uçan, uçucu.*

ṭ. 35a/8, 88a/14, 88b/17.

ṭ. ata-dı-lar. 13a/17.

ṭayyib *Temiz.*

ṭ. 18a/14, 58b/15.

tażarru' *Yalvarma, yakarma.*

t. 66b/8.

tāze *İlk ve yeni durumunu koruyan, bayatlamamış, bozulmamış olan.*

t. 55b/13, 75b/16.

t. bol-ur. 24b/6.

t. ḳıl-ur. 3b/19.

ta'ẓīm *Hürmet etme, saygı gösterme, büyük sayıldığını belli edecek şekilde güzel muamelede bulunma.*

t. 16a/9, 35a/16, 46b/7, 53b/8, 58a/5, 63a/15, 99a/18, 99b/17.

t. ḳılmaḳ+ġa. 20b/4.

t. ḳıl-ur+ġa. 55a/2.

ta'zīr *Azarlama.*

t. +i. 50b/12.

te'addī *Birinin hakkına tecavüz etme, saldırma.*

t. 40b/14, 41a/10, 43a/9, 59b/15.

t. +ġa. 23b/19.

t. +si. 30a/3.

t. ḳıl-ur+dın. 41b/10.

t. ḳ.-ur+ġa. 46a/2.

t. ḳılmaḳ+dın. 33b/3.

te'ālā *"Şanı yüce olsun" anlamında olup allah, hak, tanrı kelimelerinden sonra kullanılır.*

t. 1b/9, 4b/12, 5b/1, 5b/19, 5b/19, 6a/1, 6a/15, 6b/3, 6b/12, 6b/14, 10a/11, 10b/8, 11b/1, 11a/3, 12a/3, 12b/15, 13a/7, 13a/9, 13a/15, 13a/16, 13b/13, 14b/10, 16b/16, 17a/1, 17b/4, 17b/13, 19a/3, 19a/10, 21a/13, 23a/11, 24a/6, 24a/11, 24b/18, 27b/8, 27b/18, 29a/8, 30b/5, 31a/14, 31a/18, 31a/18, 32b/18, 36a/18, 37a/11, 38a/9, 38b/4, 38b/8, 38b/10, 38b/15, 39a/13, 39a/13, 40a/15, 42a/7, 42b/4, 42b/5, 43b/13, 44a/13, 46b/18, 49a/9, 49b/8, 50b/12, 52a/11, 52a/15, 53b/13, 53b/14, 55a/14, 55a/19, 55b/3, 55b/16, 56b/17, 57a/1, 57a/16, 58a/5, 59a/15, 59a/18, 59b/14, 60b/9, 61b/8, 62a/15, 63b/4, 64a/10, 65b/2, 65b/11, 66b/15, 67a/3, 67a/10, 67b/19, 68b/5, 69b/3, 69b/11, 70a/4, 70a/5, 70a/11, 70a/12, 70b/6, 71a/12, 71b/9, 72a/11, 72a/17, 73a/16, 74a/16, 74b/2, 76b/2, 76b/7, 76b/17, 77b/6, 78b/10, 79a/2, 79a/6, 79a/16, 80b/11, 81a/1, 81a/2, 81a/4, 83a/1, 83b/10, 83b/17, 84a/2, 84a/16, 84b/6, 85a/5, 86a/6, 86b/12, 88a/10, 89b/11, 95a/5, 96b/15, 98a/9, 99a/8.

t. +dın. 7a/8, 8b/10, 10a/9, 11b/4, 14a/19, 14b/5, 21a/9, 37b/7, 46b/16.

t. +dur. 54b/17.

t. +ġa. 7a/9, 28a/1, 45a/2, 48b/17, 58a/4.

t. +nı. 10b/9, 11b/5, 17a/14, 41b/8, 53b/1, 67b/18.

t. +nıŋ. 2a/8, 8b/11, 11b/18, 20b/17, 31a/6, 33a/3, 65b/5, 96b/18.

te'ām *Görmüyormuş gibi durma.*

t. 92b/7.

tebdīl *Değiştirme, değiştirilme, başka şekle sokma.*

t. 50b/12.

t. ḳıl-may. 10b/6.

t. ḳ.-ur. 91b/4.

t. tap-ıpdur. 31b/7.

teberrük *Uğur sayma, mübarek sayma.*

t. 40a/9, 47a/2.

tebessüm *Gülümseme.*

t. ḳıl-ıp. 17b/15.

teb-ḫāne *Ateş evi.*

t. +din. 45b/3.

tebret- *Titretmek.*

t. -ür. 56b/6.

tecellī *Görünme, belirme, görünür olma, zuhur etme.*

t. 95b/8.

t. +si+niŋ. 78a/12.

tecellī-yi bāṭın *Batın olanı görme.*

t. 93a/14.

tecemmül *Süslenme, süs.*

t. 93b/4.

tedārik *Edinme, sağlama, hazır etme, hazır bulundurma, araştırıp elde etme.*

t. +i. 39b/11, 43b/16, 79a/15.

t. +i+ni. 25b/17.

tedbīr *Bir şeyi önlemek veya olmasını sağlamak için yapılan hazırlık, baş vurulan çare, önlem.*

t. 19b/6, 64b/14, 69a/7, 87b/1.

t. +i. 55a/9.

t. +i+n. 23a/12, 72b/4.

t. +i+ni. 96a/7.

t. +ler+i+de. 67a/14.

t. +ler+i+ġa. 74a/9.

t. ḳıl-alı. 26b/12.

te'emmül *İyice, etraflıca düşünme.*

t. 50b/8.

t. ḳıl-dı-m. 58a/16.

t. ḳ.-ġan-ları. 63b/9.

t. ḳ.-may. 96b/18.

t. ḳ.-sa. 96a/19.

t. ḳılın-sa. 96a/16.

t. ḳılmaḳ. 3a/1.

tefāvut *Birbirinden farklı olma.*

t. 37b/10, 77b/2.

tefāvutluġ *Birbirinden farklı olma durumu.*

t. bil-mey-miz. 68a/3.

tefekkür *Düşünme.*

t. 3a/15.

teferrüç *Eğlenmek için yapılan gezinti.*

t. +i+ġa. 75b/1.

tefsān *Kızgın.*

t. 28a/5, 28a/7, 28b/5.

tefsīr *Yorumlama, açıklama.*

t. 66b/11.

t. +i. 4a/5, 4a/6, 5a/4, 10a/10, 10a/19, 18b/6, 19a/12, 19a/18,

25a/2, 26b/16, 29b/15, 30b/13, 31a/16, 36a/10, 37b/11, 37b/14, 40a/12, 41b/16, 42b/19, 44a/3, 49b/5, 50a/3, 54b/15, 57a/9, 57a/13, 57a/19, 62a/14, 62b/9, 68b/8, 70a/12, 70b/7, 70b/11, 70b/16, 71a/13, 71b/3, 71b/10, 72a/1, 72a/12, 73a/11, 73b/7, 74a/2, 75b/4, 78a/6, 79a/4, 80a/16, 81a/3, 89b/10, 91b/4, 92b/15.

t. +i+de. 59a/5, 82b/16.

t. +ler+de. 72a/14.

t. +ler+i+de. 62b/1.

tefsīr-i kiberde *Eser adı.*

t. +de. 83b/11.

teftī *Yakıcılık.*

t. 28a/6.

teftīş *Araştırma.*

t. ḳıl-dı. 35b/5.

t. ḳ.-dı-lar. 10b/18.

t. ḳ.-ur+ġa. 38a/9.

teḥannī *Çok fazla.*

t. 67a/1.

teheccüd *Gece kalkıp namaz kılma.*

t. 62b/6.

teheccüd-güzār *Gece kalkıp namaz kılan.*

t. 93b/10.

te'ḫir *Erteleme, sonraya bırakma.*

t. +ni. 16b/17.

t. ḳıl-ma-dı. 15b/11.

t. ḳ.-ur. 92b/10.

tehlīk *Bir olma, teklik.*

t. 75b/14.

tehlīl *Kelime-i Tevhidi, "la ilahe illallah" sözünü söyleme.*

t. +ġa. 99a/18.

tek *Susmak.*

t. tur-ġıl. 13a/19.

teḳāmül *Olgunlaşma.*

t. ḳıl-ma-ġunça. 91b/3.

teḳāżā *İstek, arzu.*

t. +sı. 3b/3, 44b/2, 68a/12, 72b/17, 84b/4.

t. ḳıl-ur. 16a/7.

tekbīr *İslam dininde Allah'ın büyüklüğünü belirtmek için söylenen "allahu ekber" sözü.*

t. 48b/13, 48b/14, 75b/14.

t. +leri. 48b/14.

tekebbür *Kibirlenme, büyüklük satma.*

t. 38b/12, 67a/10.

t. +din. 31a/3.

tekellüm *Söyleme, lakırdı etme, konuşma.*

t. ḳıl-dı. 11a/3.

teklīf *Bir hususta yapılması veya yapılmaması düşünülen şeyler hakkında başkalarına görüş sunma, öneride bulunma.*

t. +ler. 75b/10.

t. +ni. 62a/11.

t. ḳıl-dı. 46a/1.

t. ḳ.-dı. 66a/19, 74b/5, 82b/19.

t. ḳ.-dı-lar. 35a/6, 60b/3, 62a/11, 63a/5.

teklīf-i behişt *Cennet teklifi.*

t. +ġa. 74b/5.

tekrār *Tekrar.*

t. 5a/8, 96b/16, 98a/10.

t. +dur. 94a/6.

t. ḳıl-dı. 19a/15.

t. ḳ.-ıp. 43b/19, 54b/1.

tekye *Dayanma, güvenme, itimat etme.*

t. 55a/19.

t. +ler+i. 92a/12.

t. +si+din. 55b/16.

t. ḳıl-dı-lar. 4b/1.

tel *İnce keskin nesne.*

t. 84b/14, 84b/15.

telaḳḳī *Belli bir bakış açısına göre görme, bakma, kendine göre bir fikir sahibi olma, görüş, anlayış.*

t. 15a/6.

telef *Yok olma.*

t. bol-ġay. 51b/10.

t. ḳıl-du-ḳ. 18b/14.

temāşā *Bakıp seyretme, zevkle, hayranlıkla seyretme, izleme.*

t. 75b/1.

t. +ġa. 48a/9.

t. +sı. 36b/19.

t. +sı+da. 30b/3.

t. +sı+dın. 96b/9.

t. +sı+ġa. 75b/11.

t. +sı+n. 86a/13.

t. ḳıl-dı-ŋ. 91b/11.

t. ḳ.-ıp. 69a/6.

t. ḳ.-ur. 96a/4.

temellıḳ *Yaltaklanma, dalkavukluk*

t. +ġa. 25b/11.

temelluḳ *bk. Temellıḳ.*

t. 89b/16.

t. ḳıl-ıp. 61b/13.

temennā *Arzu, istek, temenni.*

t. 2b/12.

t. +sı+da. 85b/16.

temesḫur *Alaya alma.*

t. ḳıl-ġan+lar+nıŋ. 54a/8.

t. ḳ.-ġuçı+lar+nıŋ. 54b/16.

t. ḳ.-ıp. 54a/9.

temsīl *Benzerlik, örnek.*

t. 78a/17, 92b/8, 94b/10, 94b/17, 95a/3, 95a/5, 95a/9, 95a/17, 95b/13, 95b/19, 96a/3, 96a/6.

t. +i+ni. 69b/1.

t. +ler. 94a/18, 94b/10, 96b/19.

t. ḳıl-ur. 72a/4.

t. ḳ.-ur-sin. 72a/5.

temsīlī *Temsille ilgili, bir şeyi göz önünde canlandıracak biçimde olan.*

t. +dür. 78a/17.

temür *Demir.*

t. +i. 61a/17.

t. +i+ni. 29b/8.

t. +ni. 48b/5.

ten *İnsan, kişi.*

t. 28b/9, 28b/10, 32b/2, 32b/8, 34a/18, 48b/4, 55a/10, 62a/7, 62a/7, 62b/4, 62b/4, 72b/5, 72b/16, 81a/8, 86a/14, 86a/16, 89a/13, 94b/1, 95b/4, 96b/2.

t. +dür-ler. 48a/3.

t. +ġa. 43a/12, 48b/16, 95a/16.

t. +i+din. 69a/1.

t. +im+ni. 28b/6.

t. +ler+i. 77a/13.

t. +ni. 63a/12.

t. +niŋ. 32b/12, 72b/11, 94b/5.

ten-ārā *Teni süsleyen.*

t. 2b/17.

tenāvir *Nurlu.*

t. 45a/11.

tenāvül *Yeme içme.*

t. ḳıl-dı-lar. 19b/12.

tenbīh *Uyarma, uyarı, aklını başına getirme.*

t. 15b/11.

teneffür *Nefret etme.*

t. ḳıl-ıpdur. 34b/7.

t. ḳılmek+din. 3b/16.

tenhā *Issız, içinde az insan bulunan (yer).*

t. 70a/17.

tenhālıġ *Issız olan yer.*

t. 89b/17.

tenlıġ *O tene sahip.*

t. 14b/18.

teŋlıġ *Denklik.*

t. 82a/12.

tenvīr *Işıklandırma, aydınlatma.*

t. +din. 28a/5.

t. +i+din. 41b/14.

ter *Taze.*

t. 3b/19, 75b/16, 92a/6.

teraḥḥum *Acıma, merhamet etme.*

t. ḳıl-ıp. 51b/13.

teraḳḳī *İleri gitme, ilerleme, gelişme.*

t. +de. 49b/12.

t. +si+din. 91b/12.

t. ḳıl-dı. 2a/6.

t. ḳ.-ġıl. 73b/6.

t. ḳ.-ıp. 5a/9.

t. ḳ.-sa. 94b/17.

t. ḳ.-ur. 56a/3.

terbiyet *Terbiye.*

t. 11b/16, 13b/2.

terceme *Tercüme.*

t. 7a/17, 28a/14, 45a/18, 47a/13, 49a/9, 49b/7, 50b/19, 61a/12, 81a/7.

t. +din. 24b/16.

t. +si. 10b/10, 15a/4, 29b/1, 39b/17, 86b/7, 86a/11, 91a/1, 94a/13, 95b/11, 98b/18.

tercīḥ *Bir şeyi diğerlerinden daha üstün tutma, daha önemli sayma, yeğleme.*

t. 70b/11.

t. ḳıl-dı. 37b/5.

t. ḳ.-ıpdur-lar. 9a/8, 58b/10.

t. ḳ.-ur. 70b/4.

tercüme *bk. Terceme.*

t. 72a/18.

terennüm *Kulağa çok hoş gelen tesirli nağme veya nağmeler dizisi.*

t. +ler+i. 75b/14.

t. +ler+i+ni. 75b/8.

terevvüd *?*

t. +din. 98a/18.

terġīb *İsteklendirme, arzu ettirme.*

t. ḳıl-dı. 39a/15.

t. ḳ.-ıp. 29a/1.

t. ḳ.-sa-ŋ. 52b/12.

t. ḳ.-ur. 35b/11, 39a/17.

t. ḳılmaḳ+ġa. 74b/12.

terk *Bir yerden veya kimseden uzaklaşma, bırakıp gitme.*

t. 40a/2.

t. bol-ġay. 51a/9.

t. b.-ma-ġay. 51a/10.

t. ḳıl-ıp. 47a/14.

t. ḳ.-ıp. 73b/15.

t. ḳ.-ma-dı. 38a/12.

t. ḳ.-mas-min. 20b/14.

t. ḳ.-may. 60a/16.

t. ḳ.+nı. 13a/4, 33b/8.

t. ḳ.-ur+ġa. 13b/1, 21a/17.

t. ḳ.-ur-lar. 47a/9.

t. ḳ.-ur-min. 56b/18.

terk-i ḫān u mān *Evi barkı terk etmek.*

t. 64b/5.

terkīb *Birkaç şey birleşip yeni bir şey meydana getirme.*

t. 96b/2.

terklik *Terk etme durumu.*

t. 64b/1.

terrān *Çeşit, tür.*

t. 21a/3.

ters *Korku.*

t. 8b/9.

tersā *Hıristiyan.*

t. 6b/6, 34b/15, 37b/11.

t. +lar+dın. 79a/14.

t. +lar+nıŋ. 37b/5.

t. bol-dı. 32b/6.

t. b.-dı. 66b/4.

tersālıḳ *Hıristiyan olma durumu.*

t. +da. 32b/6.

tersāluḳ *bk. Tersālıḳ.*

t. 37b/13.

tersān *Korkan.*

t. 36b/12.

t. bol-up. 47b/2.

tertīb *Sıra, düzen.*

t. 16a/15, 34a/3, 44a/19, 90a/19, 96b/2.

t. +i. 97a/10.

tertīl *Usulüne uygun şekilde her harfin hakkını vererek güzel sesle okuma.*

t. 97a/19.

tesbiḥ *Zikretme.*

t. 84a/17.

t. +ġa. 77a/18.

tesbīḥ *Zikretmek.*

t. 75b/13, 93b/1, 93b/13, 99a/18.

t. +iŋ+ni. 98a/11.

t. +niŋ. 99a/19.

tesellī *Sıkıntısını ve acısını unutturmaya çalışma, avutma.*

t. 6b/5, 11a/18, 22a/18.

tesellī-yi ḫāṭır *Gönlün sıkıntısını gidermeye çalışma.*

t. 93a/14.

te'sīr *Etki.*

t. ḳıl-dı. 17a/2.

t. ḳ.-ıp. 50b/14.

te'sīrlik *Belirli bir tesir bırakabilecek güçte olan, etkili, müessir.*

t. 89a/10.

teskīn *Yatıştırma, sükunete erdirme.*

t. 8b/6, 25b/12.

teslīm *Bir şey veya birini bir makam veya kimseye verme, götürüp verme.*

t. 55a/8.

teşne *Susamış.*

t. 75b/14, 78a/9.

t. bol-dı. 54b/9.

teşnelıġ *Susamış olma durumu.*

t. 54b/9.

teşnelik *bk. Teşnelıġ.*

t. +i+de. 78b/4.

teşrīf *Şeref verme, şereflendirme.*

t. kiltür-di-ler. 4a/17.

t. k.-di-ler. 64a/3, 66a/19.

t. k.-gen+din. 31a/13.

t. k.-gey-ler. 63b/13.

t. k.-se-ŋ. 33a/4.

t. k.-sünler. 66a/19.

t. k.-ür. 2a/17.

tevaḳḳuf *Bekleme, durma.*

t. ḳıl-dı-lar. 12a/3.

tevāżu' *Alçak gönüllülük, kibirli olmama, gösterişsiz olma.*

t. 25b/11, 38b/9, 38b/11, 38b/11.

t. ḳıl-dı. 10a/4.

t. ḳ.-dı-m. 99b/17.

t. ḳ.-ur. 38b/12.

tevcāt *Usulüne göre okuma.*

t. +ı. 30b/11.

teveccüh *Bir tarafa doğru yönelme, doğrulma.*

t. 62a/19, 76b/14.

t. +de. 98a/9.

t. +din. 97a/11.

t. +ġa. 97a/7.

t. +i. 76b/14.

t. ḳıl-dı-lar. 57a/7.

tevehhüm *Asılsız şüpheye düşme, kuruntuya, vehme kapılma, delile dayanmayan ihtimal üzerinde durma.*

t. bol-dı. 10a/19.

t. ḳıl-ur-min. 59a/8.

t. ḳ.-ur-sizler. 2b/7.

tevekkül *Her türlü gerekli sebebe baş vurduktan sonra kadere razı olup sonucu Allah'tan bekleme, işlerini Allah'a bırakma, yeis ve kederden kurtulma, Allah'a güvenme.*

t. +niŋ. 93b/4.

t. ḳıl-ıp. 20a/7.

tevfīḳ *Allah'ın yardımı, Allah'ın, kulunun fiilini rızasına ve muhabbetine uygun kılması, kulunu irade ve rızasına uygun işler yapmaya muvaffak kılması.*

t. 3a/19, 14a/19, 58b/1, 63b/13, 72b/19.

t. ḳılmaḳ+nı. 58b/9.

tevḥīd *Allah'ın birliğine inanma, bir ve tek olduğunu kabul edip söyleme.*

t. 16a/17.

t. +din. 28a/12.

t. +ġa. 35b/10.

te'vīl *Bir söz veya davranışa bilinen anlamından başka bir anlam verme, başka bir mana ile yorumlama.*

t. +i+de. 4a/13.

t. ḳıl-ıpdur-lar. 9a/11.

tevrīt *Tevrat.*

t. 6b/14, 35a/1.

ṭıfl *Küçük çocuk.*

ṭ. ı. 58b/11, 90b/6.

ṭ. +ı+dın. 86a/16.

ṭ. +ı+dur. 75b/15.

ṭ. +ı+dur-lar. 77b/14.

ṭ. +ıŋ+dur. 88a/4.

tıḳ- *Zorla bir yere sokmak veya kapamak.*

t. -dı. 82b/18.

t. -ıp. 49a/16, 64b/9, 82b/16.

t. -tı-m. 65a/1.

ṭınāb *Çadırı kazığa bağlayan ip.*

ṭ. 84b/12, 88b/11, 89b/15.

ṭıyn *Tıynet, yaradılış*.

ṭ. ım+dın. 33a/13.

ti- *Söylemek.*

t. -di. 9b/10.

t. -gen. 30a/5.

t. -me-di. 82b/18.

t. -mes. 80b/8.

t. -p. 69a/3.

t. -se. 29b/1, 29b/2, 29b/3.

ticāret *Ticaret, alış veriş.*

t. 14b/11, 17a/16, 32b/17.

t. +i+de. 13b/10.

t. +i+din. 17b/4.

tīġ *Kılıç*.

t. 41a/13, 44a/15, 46a/7, 49a/14, 83a/17.

t. +ı. 47b/8, 90b/2, 90b/3.

t. +ı+dın. 47b/11.

t. +ıŋ+nı. 44a/15.

tīġlıġ *Kılıçlı*.

t. 81b/2.

tigür- *Eriştirmek, ulaştırmak.*

t. -di. 30a/19, 40a/10, 77b/5, 88b/16.

t. -di-ler. 32a/6, 35b/15, 43a/16, 77a/18.

t. -dü-m. 82a/14.

t. -dü-ŋ. 41a/12.

t. -e. 60a/2.

t. -gey. 30a/19.

t. -gil. 15a/8, 17b/17.

t. -güçi+ler+din. 41a/1.

t. -se. 36a/14, 59b/13.

t. -üp. 29b/11.

t. -ür. 44a/6, 100a/5.

t. -ür+ġa. 14a/15, 50b/13.

tigürmek *bk. Tigür-*.

t. 31a/6, 69b/3, 72a/17.

t. +de. 19a/5, 27a/9.

tik- *Dikmek.*

t. -di. 14a/1, 26a/13, 90a/12, 92a/18.

t. -ip. 63a/9.

t. -ipdür. 75b/18, 89b/13.

t. -ler. 75a/18.

t. -ti. 87a/8.

t. -ti-ler. 62a/19.

t. -ti-m. 81a/11.

t. -ti-ŋ. 88a/4.

tike *Ev.*

t. +si+ni. 80b/19.

tiken *Diken.*

t. 54a/18, 69b/3, 69b/7.

t. +i+ni. 69b/5.

t. +ler+ġa. 28a/10.

tikke *Tekke.*

t. 92b/13.

tikmek *bk. Tik-*

t. +dür. 3a/5.

til *Dil.*

t. 44b/14, 46a/13, 55a/6, 63a/10, 72a/3, 87b/13, 88a/8, 90b/3.

t. +i. 8b/13, 27a/13, 30b/7, 48a/16, 56b/6, 88a/8, 88b/1, 98a/10, 100a/9.

t. +i+de. 57b/9, 57b/9, 57b/10.

t. +i+din. 45b/3, 88b/8, 93a/2.

t. +i+ġa. 29b/6, 29b/17, 46b/14.

t. +imiz. 25b/16.

t. +im+ni. 17a/2.

t. +iŋ. 41b/8.

t. +i+ni. 49b/17.

t. +iŋ+ni. 50b/11, 67b/4.

t. +ler. 2b/11.

t. +ler+i+din. 66a/9.

t. +leri+ġa kiltür-ür. 27b/14.

tilāvet *Kur'an'ı güzel sesle ve kurallara göre okuma.*

t. +ġa. 33b/6, 45b/15, 46a/16, 46b/9.

t. ḳıl-ur. 49b/4.

t. ḳ.-ur. 50a/5, 93b/2.

tile- *Dilemek, istemek.*

t. 92a/5.

t. -di. 37a/7, 45b/12, 51a/18, 52b/18, 82b/5.

t. -di-ler. 14a/19, 37b/18, 42b/6, 48a/15, 57a/4, 57a/5, 63a/7, 63b/2, 76b/1, 77b/17, 78b/14, 94b/9.

t. -di-m. 17b/15, 17b/16, 38b/10, 58a/17.

t. -di-ŋ. 42b/6, 48a/7.

t. -gen+i. 33b/16.

t. -gey. 14a/18, 55b/9, 65b/14.

t. -gey-ler. 57a/10.

t. -gey-min. 68a/10.

t. -gil. 57a/19, 57b/1, 67b/19, 68a/4, 98b/2.

t. -günçe. 32a/10.

t. -p. 8a/1, 12a/13, 34a/15, 34a/16, 34b/1, 37a/15, 46b/16, 57a/6, 65a/8.

t. -r. 22a/17, 53b/15, 70a/10, 86a/3, 86a/13.

t. -r+ġa. 57a/7.

t. -r-min. 8a/4, 14b/19, 20a/7, 39b/6, 55a/13, 55b/17, 56b/17, 66b/9.

t. -r-miz. 67a/19.

t. -r-sin. 86a/11.

t. -r-siz. 35a/19.

t. -se-ŋ. 67b/12, 73b/12, 73b/12, 73b/13, 73b/13.

t. -y-dür-min. 99a/8.

t. -y-min. 13b/17.

tilek *Dilek.*

t. +i+din. 79a/2.

t. +i+ni. 76b/2.

tilemek *bk. Tile-*

t. +ġa. 57a/17.

t. +i. 57a/11.

tilsiz *Dilsiz.*

t. ḳıl-dı. 25b/16.

timür *Demir.*

t. +niŋ. 11a/4.

tin *Kişi, insan.*

t. 54a/9.

t. +din. 41a/13.

tin- *Dinmek.*

t. -sün. 98a/14, 98a/17.

tinç *Dinç.*

t. 2b/7, 36a/14, 80b/7.

tir *Ter.*

t. 10a/2, 10b/3, 99a/17.

tīr *Ok.*

t. 94a/15.

tīre *Bulanık.*

t. 82b/9.

t. ḳıl-ġan+ları. 23a/3.

tirgüz- *Diriltmek.*

t. 31a/5.

t. -gey. 71b/15.

t. -gey-ler. 71b/17.

t. -gil. 90b/3.

t. -güçi. 19a/14.

t. -ür. 72a/4, 72a/5.

tīr-i bārān *Yağmur oku.*

t. +ı+ġa. 79a/18.

tīr-i du'ā *Dua oku.*

t. 94a/15.

t. +dur. 94a/14.

tirig *Canlı.*

t. bol-ġay. 7b/7.

t. b.-sa-m. 7b/7.

tirik *bk. Tirig.*

t. 15a/9, 49a/6, 58b/7, 59b/13.

t. +dür-min. 13a/5, 13a/10, 20b/8, 20b/14, 50b/16, 60a/2.

t. bol-sa-m. 8a/17.

tiriklıġ *Canlı olma durumu.*

t. 88a/18.

tiriklik *bk. Tiriglıġ.*

t. 71b/13.

t. +de. 58a/15, 59a/13.

t. +i. 80b/14.

t. +i+din. 80b/16.

t. +i+ġa. 80b/13.

t. +imiz+niŋ. 80b/13.

t. +i+ni. 80b/16.

t. +ler+i+de. 71a/9.

t. +niŋ. 80b/13.

tiril- *Dirilmek.*

t. -ip. 71b/18, 79b/12.

t. -ür. 100a/18.

tirilmek *bk. Tiril-.*

t. 20a/10.

t. +niŋ. 69b/1.

tiş *Diş.*

t. +i. 59a/15.

t. +ler+i. 4b/6, 100a/12.

t. +ler+iŋ+ni. 23b/17.

tiş- *Deşmek.*

t. -ip. 95a/17.

tişle- *Dişlemek.*

t. -gey. 71b/3.

tive *Deve.*

t. 9b/19, 10a/2, 10b/2, 50a/6, 50a/7, 54a/19, 63b/16, 69a/10, 81b/16, 81b/17, 81b/17, 83a/16, 83a/16.

t. +ġa. 9b/19.

t. +ler. 18b/13.

t. +ler+ni. 82a/6.

t. +ni. 10b/2, 27a/16, 29a/16, 50a/10, 50a/11, 82a/6.

t. +niŋ. 28b/12, 44a/7, 52a/5, 100a/1.

tiz *Diz.*

t. 100a/9.

t. +i+ġa. 6a/13.

t. +ler+i+ġa. 85b/10.

tiz- *Dizmek, düzenlemek.*

t. -ġuçı+lar+ġa. 45a/14.

tīz *Çabuk, seri, tez.*

t. 17b/7, 34a/12, 34a/12, 100a/11.

tizik *Bilgili, bilge.*

t. 63b/5, 63b/5, 63b/7.

t. +din. 63b/3.

t. +ler+ni. 63b/2.

tīzraḳ *Çabucak.*

t. 51b/7.

tofraġ *Toprak.*

t. +ı. 23a/3.

tofraḳ *bk. Tofraġ.*

t. 26a/12, 26a/13, 31a/3, 38b/2, 38b/7, 51a/1, 59b/9, 75b/17, 79b/18, 81b/1, 81b/1.

t. +dın. 81a/15.

t. +dur. 86a/1.

t. +ġa. 75b/12, 81a/14.

t. +ı. 18b/19.

t. +ı+dın. 18b/17.

t. +ı+ġa. 18b/18.

t. +ı+nı. 59b/18.

t. +nı. 20a/17, 59b/12.

t. +nıŋ. 81a/14.

toġ- *Doğmak.*

t. 59b/10.

t. -ar. 2b/9.

t. -ḳan+ı. 20b/13.

t. -ḳan+lar. 82b/15.

t. -ma-ġıl. 86a/11.

toġra- *Doğramak.*

t. -dı-lar. 78a/5.

t. -ġan. 78a/4.

toḫm *Yumurta.*

t. 84b/16.

t. +ı+nı. 83b/15, 95a/17.

t. +lar. 83b/16, 84b/17.

t. +nıŋ. 95a/19.

toḫta- *Beklemek, dinlenmek.*

t. -dı. 5b/5.

t. -dı-lar. 18b/16, 30b/15, 46a/8.

t. -ŋlar. 62a/16.

t. -p. 6a/8, 6b/19, 9a/18, 9a/19, 27a/19, 88a/2.

t. -sun. 98a/17.

t. -sunlar. 82b/7.

toḫtamaḳ *bk. Toḫta-*

t. +nı. 3b/8.

toḫtat- *Bekletmek, dinlendirmek.*

t. +ḳalı. 40b/13.

toḫum *Yumurta.*

t. 95b/1.

t. +nı. 95b/1.

toḳ- *bk. Toġ-.*

t. 53a/11.

t. -ġan bol-sa. 55a/18.

t. -ġan+dur. 55a/19.

t. -ġan+ı+dın. 24b/15.

t. -ġan+lar+ı+ġa. 19a/17.

t. -ġan+lar+ıŋ+nı. 19a/18, 19b/3, 21a/10, 23b/16.

t. -sa. 57a/10.

toḳġançılıḳ *Soyla ilgili.*

t. 23b/5, 59b/8, 60a/13, 61a/17.

toḳḳan *Doğmuş olan evlat, çocuk.*

t. +ıŋ+lar+ġa. 10a/11.

toḳḳuz *Dokuz.*

t. 43a/11, 43b/15, 48a/3, 62a/7, 62b/4, 67a/6, 77b/18, 79a/3, 88a/15, 91a/6, 96a/11, 99a/3.

t. +ġa. 50a/11.

toḳḳuzunçı *Dokuzuncu.*

t. 19a/2, 27a/14, 59a/4, 71b/14, 78a/8, 79a/19, 86a/3, 96a/3.

toḳsan *Doksan.*

t. +ġa. 14b/13.

toḳu- *Dokumak, işlemek.*

t. -dı. 84b/16.

t. -p. 83a/2.

t. -pdur. 75b/6.

t. -r+ġa. 84b/12.

toḳuz- *Dokutmak.*

t. -dı-lar. 99b/4.

tol- *Dolmak.*

t. -ġan. 29b/7.

t. -updur. 74a/2.

t. -ur. 55a/9.

tola *Dolu.*

t. 8b/12, 24b/4, 27b/17, 52a/10, 59a/14, 70b/1, 86a/2, 94b/19, 96b/16.

t. +sı. 65a/18.

tolalıġ *Doluluk, çokluk.*

t. +ı+dın. 61a/5.

tolalıḳ *bk. Tolalıḳ.*

t. 11b/11, 27b/11, 36b/4, 57b/16, 61a/2.

tolaraḳ *Daha dolu.*

t. 9b/16, 25b/12.

t. +dur. 3a/1.

t. +ı. 53a/18.

tolun *Becerikli kimse.*

t. 22b/3.

ton *Giysi.*

t. 7b/17.

tosḳārıġlıġ *Kızgınlık.*

t. 18b/7.

toy *Eğlence.*

t. +ı. 98b/14.

t. +lar+ı. 66b/1.

toy- *Doymak.*

t. -ġunça. 19b/13.

toyaġlıġ *Toynaklı.*

t. 100a/11.

toyaḳ *Toynak.*

t. +ı. 100a/2.

t. +lar+ı. 100a/2.

töhmet *Suç, kabahat.*

t. +i. 82b/15.

t. ḳıl-ġay-lar. 8a/19.

t. ḳ.-ġay-lar. 24b/13.

tök- *Dökmek.*

t. -er. 23b/1.

t. -er-sin. 90b/2.

t. -ġan-miz. 35b/1.

t. -ġıl. 3a/8.

t. -ti. 59a/10.

t. -üp. 42a/9, 89b/13, 91b/14, 95b/6.

t. -e başla-dı. 83b/5.

t. -dı-lar. 41a/19.

tökmaḳ *bk. Tök-.*

t. 84a/2.

tökme *Döğme.*

t. 87a/2.

t. ḳıl-ıpdur. 75a/11.

tökül- *Dökülmek.*

t. -gen. 61a/8.

töküz *Er.*

t. 100a/14.

töŋgülmaḳ *Döndürülmek.*

t. 2a/11.

tört *Dört.*

t. 2a/18, 4b/11, 30a/9, 32b/14, 42a/7, 44a/16, 49b/16, 57b/12, 66b/6, 78b/18, 80a/3, 88a/15, 89b/2, 89b/3, 91b/15, 94b/11, 94b/12, 99a/15, 99b/2, 99b/4.

törtünçi *Dördüncü.*

t. 2a/3, 3a/4, 9b/17, 10b/5, 11a/6, 13b/2, 23b/15, 31b/3, 36b/1, 42a/16, 52b/18, 54a/7, 57b/4, 58b/10, 58b/14, 60a/16, 70a/4, 74b/14, 78b/16, 85a/7, 87a/11,

90a/3, 89b/12, 92b/6, 92b/8, 95a/5, 95a/6, 99b/3.

töşek *Döşek.*

t. 85b/6, 91a/12.

t. +ler. 5b/4.

t. +ler+din. 85b/7.

töşük *Döşek.*

t. +ġa. 85b/9, 85b/10.

t. +i+din. 95a/19.

t. +ke. 82b/17.

t. +ler+ni. 82b/16, 82b/17, 85b/9.

t. +ni. 95a/19.

tövbe *İşlediği bir hatadan, suç veya günahtan pişmanlık duyup bir daha yapmamaya karar verme.*

t. 94a/16.

t. +ni. 41b/17.

t. ḳıl-+uban. 94a/18.

ṭūfān *Çok şiddetli yağmur ve fırtına.*

t. 42a/9.

tuġ *Tuğ.*

t. 29a/6.

tuġrā *Tuğra.*

t. +sı. 2a/18.

ṭuġyān *Taşkınlık, coşkunluk.*

ṭ. 59b/18.

ṭ. +ı+dın. 40a/2.

tuḥfe *Hediye.*

t. 34b/15.

t. +ler. 34a/2.

t. +ler+i+ni. 34b/10.

t. +si+ġa. 36b/1.

ṭulū' *Meydana çıkma, doğma.*

ṭ. +ı+nı. 2b/9.

ṭ. ḳıl-ıpdur. 97a/11.

tuman *Duman.*

t. 59b/10.

t. +ı+nı. 29a/6.

tur- *Yardımcı fiil.*

t. -adur. 32b/19.

t. -ar. 12b/5, 27a/4, 27b/2, 69a/3, 69a/6, 100a/2, 100a/3.

t. -ar-dı. 48a/17.

t. -ar+ġa. 26a/11.

t. -ar-miz. 81a/18.

t. -ar-sizler. 81a/18.

t. -dı. 4b/12, 5a/14, 32a/1, 40a/6, 40a/7, 44b/16, 46a/2, 46a/10, 50b/9, 55a/2, 60a/15, 61b/1, 63a/9, 63a/9, 69a/15, 75b/14, 84b/11, 84b/12.

t. -dı-lar. 9a/19, 21a/18, 21b/7, 22b/13, 23a/10, 23b/19, 25b/11, 26b/3, 31b/18, 32a/3, 32a/3, 32a/19, 35b/15, 38a/15, 43a/14, 43a/15, 45a/7, 47a/7, 52a/8, 57a/6, 59b/17, 63a/2, 63a/5, 63b/8, 67b/10, 68a/18, 69a/4, 80b/19, 81b/4, 84a/7, 88a/11.

t. -dı-m. 28b/4.

t. -du-m. 24a/3.

t. -ġan. 88a/2.

t. -ġan+ı. 49b/16.

t. -ġan+lar+dın. 54b/12.

t. -ġay-lar. 22a/3.

t. -ġay-min. 19b/5, 42a/15, 69a/1.

t. -ġay-miz. 80b/3.

t. -gen+leri. 23a/2.

t. -ġıl. 8b/12, 9a/18, 12a/17, 13a/13, 31a/10, 33a/18, 45b/11, 50b/5, 50b/6, 65a/12, 66a/15, 84b/6, 88a/19, 91a/8, 91b/2, 92a/10, 93a/2, 93b/13.

t. -me-gen. 99a/14.

t. -sa. 6b/19, 40a/13, 51b/11, 94a/18.

t. -sa-m. 19b/4, 59a/8.

t. -sun. 35b/5.

t. -sun-lar. 98a/19.

t. -uŋlar. 36a/14, 48a/8.

t. -up. 2a/16, 10a/19, 13a/14, 13b/7, 19b/15, 32b/5, 36b/4, 45a/15, 45b/16, 47b/4, 49a/2, 51a/1, 53b/19, 80a/14, 84a/4, 86b/4, 87a/17, 96b/4, 99a/18, 99a/18.

t. -updur. 8b/9, 21a/3, 21b/13, 87a/18, 87b/6, 89b/13, 98b/14, 99a/6, 99b/16.

t. -updur-lar. 62b/15.

t. -uptur. 12b/10.

t. -ur. 12b/5, 22a/7, 31b/19, 37a/14.

tural- *Durdurulmak.*

t. -ma-dı-lar. 60a/18.

turb *Turp.*

t. 78a/4.

ṭurfe *Görülmemiş, nadir.*

t. 3a/7, 16b/3, 44b/7, 72a/3, 75a/4, 75a/6, 100a/3.

turġuz- *Durdurmak.*

t. -dı. 86a/5, 86a/6, 86b/17.

t. -dı-lar. 95b/8.

t. -du-m. 84b/15.

t. -sun. 98a/13.

turmaḳ *Durmak.*

t. +ġa. 86a/9.

t. +nı. 33a/13.

turna *Büyük sürüler hâlinde göçen iri kuş.*

t. 44b/11, 44b/12, 44b/16, 44b/17.

turuġluḳ *Durma, bekleme.*

t. 92a/13.

turuşlıġ *Gibi, benzer.*

t. 96a/12, 100a/7, 100a/10.

tuşḳar- *Dışarı çıkarmak.*

t. -dı. 4a/5.

t. -dı-lar. 95b/8, 99b/13.

t. -dı-m. 82a/2.

t. -ur-lar. 89a/19, 95a/19.

tuşḳarıġlıġ *Dışarıda olan.*

t. 49b/3, 89b/12.

tuşḳarıḳlıġ *bk. Tuşḳarıġlıġ.*

t. 99b/9, 99b/13.

tut- *Tutmak.*

t. -ar. 19b/14, 22b/11, 37b/2, 79b/8, 87a/12.

t. -ar+ġa. 19b/3.

t. -ar-lar. 95b/1.

t. -ar-min. 33b/11.

t. -ar-miz. 43a/12.

t. -ar-sın. 6b/2, 66a/16.

t. -ġay. 87b/19.

t. -ġay-lar. 8a/4.

t. -ġay-sin. 19a/6.

t. -ġıl. 11b/1, 45a/1, 52a/14, 74a/18, 80b/7, 85b/14.

t. -ġuçı. 18b/12.

t. -ġur-up. 22a/12.

t. +ı. 44a/4.

t. -ḳan. 57a/14.

t. -ḳay. 71b/4.

t. -ḳay-min. 24a/10, 47a/3, 64b/16.

t. -ḳıl. 84b/6, 94a/4.

t. -ma-du-ḳ. 69b/16.

t. -ma-ġay. 71b/5.

t. -mas. 50a/5.

t. -mas-min. 86a/2.

t. -ma-y-sin. 88b/6.

t. -tı. 34a/9, 56b/7, 83b/18, 88a/19, 90b/18.

t. -tı-lar. 3b/10, 40a/10, 50b/2, 72b/12.

t. -tu-ḳ. 69b/16.

t. -tu-m. 37b/6, 64b/19.

t. -uŋlar. 47b/10.

t. -up. 5a/2, 15b/6, 23a/19, 26a/2, 29a/6, 33a/14, 34b/4, 36a/16, 37a/6, 43b/1, 44a/10, 46a/3, 49a/15, 49b/2, 51a/1, 52a/5, 53b/15, 73b/1, 75b/18, 77a/16, 80a/14, 81a/11, 82a/14, 86a/9, 88a/11, 99b/6, 99b/15.

t. -updur. 21a/3.

t. -updur-min. 47b/17.

tutaş- *Tutuşmak.*

t. -ḳan. 65a/9.

t. -tı. 9a/2, 18b/19.

ṭūṭī *İşittiği sesleri taklit eden, bazı kelimeleri söyleyebilen papağan türünden bir kuş, dudu, dudu kuşu.*

t. +din. 70b/6.

tutmaḳ *bk. Tut-.*

t. 46b/5, 84a/1.

t. +ġa. 42b/1, 46b/6.

tutruḳ *Tutuşturacak olan şey.*

t. +ı. 70b/17.

tutul- *Tutulmak.*

t. -dı. 25b/16.

tutuş- *Tutuşmak.*

t. -up. 23b/4.

tuvāġ *?*

t. +ı. 90b/16, 100a/8.

tuy- *Duymak.*

t. -ma-dı-lar. 78a/5.

ṭu'yān *Kibirli, gururlu.*

t. ḳıl-ıp. 39b/18.

tuzluḳ *Tuzlu.*

t. 54b/9.

tüb *Dip.*

t. +i+de. 54b/2.

t. +i+ni. 61a/10.

tüg *Tüy.*

t. +i+din. 28b/13.

t. +i+niŋ. 4b/11.

tüket- *Tüketmek.*

t. -ti. 2a/6, 62a/4.

tümen *On bin kişilik askeri birlik.*

t. 23b/7, 23b/7, 75b/16, 89b/6, 94b/15.

tün *Gece.*

t. 45a/19, 81a/12, 82b/7, 87a/12, 87a/13, 88b/14, 89b/14, 91a/18, 91b/3, 92b/17, 92b/19, 93a/8, 93a/8, 93a/9, 93a/15, 93a/17, 93a/19, 93b/2, 94a/14, 94a/15, 94a/17.

t. +de. 73a/11, 93a/14.

t. +de+dür. 93b/12.

t. +din. 46a/15.

t. +dür. 93a/5, 93a/6, 93a/6, 93a/6, 93a/7, 93a/7, 93a/7, 93a/8, 93a/11, 98b/10, 98b/10.

t. +ler+ni. 73b/18.

t. +ni. 17b/10, 73a/12, 81a/10.

t. +niŋ. 73b/12, 73b/15, 75a/17, 91b/19, 93b/11.

tünekün *Dün.*

t. 14b/4, 36b/13, 42b/14, 42b/15, 46b/15, 48a/14, 65b/8.

tüpke *Tepe.*

t. 25a/11.

türetmek *Türetmek.*

t. 75b/6.

türlıġ *Türlü.*

t. 100a/13.

türlük *bk. Türlıġ.*

t. 51b/3, 74b/11, 85b/6, 88b/4, 92b/13, 96b/8, 96b/10, 97b/9.

türş *Somurtmak.*

t. ḳıl-dı. 25a/13.

tüş *Düş.*

t. 1b/13, 1b/15, 4a/15, 4a/16, 9b/8, 9b/10, 13b/4, 13b/9, 13b/15, 28a/4, 28b/5, 65b/8, 80a/9, 81a/9.

t. +din. 65b/8.

t. -dür. 13b/9.

t. +i+ġa. 13b/16.

t. +ler. 1b/14.

t. +ler+i+de. 4a/12, 9a/13, 9b/9.

t. +ler+iŋ. 45a/11.

t. +ni. 13b/9, 13b/13, 13b/15, 65b/11.

t. +niŋ. 13b/11.

t. +ü+ni. 2a/2.

t. ķıl-dı. 76b/2.

tüş- *Düşmek.*

t. -er. 17a/18.

t. -gen. 95a/13, 95a/18.

t. -key. 25a/11.

t. -me-di. 18b/15.

t. -mes. 17a/12.

t. -se-ŋ. 68b/2, 68b/3.

t. -ti. 9b/12, 13b/6, 14a/10, 17b/15, 25a/18, 26a/11, 34a/2, 42b/14, 46a/19, 47b/19, 49a/3, 54a/18, 66a/9, 69a/8, 80a/4, 86a/17, 88b/16.

t. -ti-ler. 27b/1, 61b/16, 62a/1, 70b/17.

t. -tü-m. 14b/12, 17a/17.

t. -üp. 5b/5, 13b/5, 13b/7, 41a/14, 48b/9, 69a/12.

t. -gen bol-sa. 6b/11.

tüşmaķ *bk. Tüş-*

t. +ı. 94b/6.

tüşmek *bk. Tüş-*

t. 90b/18.

t. +i+ġa. 94b/7.

tüşür- *Düşürmek.*

t. -di. 34a/1.

t. -di-ler. 65b/9.

tüşürmek *bk. Tüşür-.*

t. 65b/12.

tüvādān *Güç, kuvvet.*

t. +ı+dın. 82a/16.

tüvān *Güç, kuvvet, takat.*

t. 36a/17.

tüvānā *Güçlü, kuvvetli, dinç.*

t. 7b/7.

tüvānālıķ *Güçlü.*

t. +ġa. 2a/7.

tüvāne *Diri, canlı.*

t. 82a/8.

tüvān-ger *Güçlü.*

t. bol-up. 10b/13.

tüvān-gerraķ *Güçlü bir şekilde.*

t. 26b/9.

tüz *Düz.*

t. 100a/14.

tüz- *Bir şeyi, onun için gerekli hususları hazırlayarak meydana getirmek, bir bütün hâlinde hazırlamak, tertip etmek.*

t. -di-ler. 35a/11.

t. -gil. 73b/5.

t. -üp. 16a/9.

t. -üpdür. 89b/17.

tüzet- *Düzeltmek.*

t. -güçi. 20b/13.

‘ubūdiyet *Kulluk, kulluğun gereklerini daha dikkatli bir şekilde yerine getirme.*

u. 3b/19.

uç *Uç.*

u. +ġa. 88b/14.

u. +ı. 91a/11.

u. +ı+da. 87a/18.

u. +ı+ġa. 91b/14, 92a/1.

u. +ı+nı. 82a/17.

u. +ı+ġa kil-di. 65a/11.

uç- *Uçmak.*

u. -ġay-sin. 13a/15.

u. -tı. 69a/11.

u. -up. 13a/16, 67b/13, 71b/16, 71b/17, 83b/15, 86b/5, 86b/6, 95a/13, 99a/2.

u. -up-sin. 83b/2.

uça *Kanat.*

u. +sı. 100a/4, 100a/13.

uçal- *Uçabilmek.*

u. -mas. 95a/10.

uçarlıġ *Uçma eylemi.*

u. 92b/12.

uçmaḳ *bk. Uç-.*

u. 4a/10, 7a/19, 74a/12, 91a/16, 91a/19, 91b/15, 95a/1, 98b/3.

u. +nıŋ. 91b/15.

uçra- *Uçmak.*

u. -ġıl. 58a/4.

u. -ma-dı. 69a/13.

u. -sa. 24a/14.

uçurmek *Uçurmak.*

u. +de. 49a/13.

u. +ġa. 22a/4.

‘ūd *Teknesi yarım armudu andıran, dilim adı verilen 17 ila 27 ahşap şeridin birbirine yapıştırılmasından meydana gelen, göğsü ladinden, perdesiz, kısa saplı, beşi çift, biri tek on bir telli, mızraplı çalgı.*

u. 89a/9, 98a/19.

‘ū. +ı+nı. 62a/6.

uġra- *Uğramak.*

u. -dı. 30a/17, 66b/19, 69a/8, 74a/17, 84b/19, 86b/8, 95b/10.

u. -dı-lar. 60b/17, 63b/8, 64b/17, 66b/7, 89b/12.

u. -dı-m. 69a/10, 99a/13.

u. -p. 14a/19, 44a/11.

u. -sa. 74b/7.

uġur *Uğur.*

u. 20b/11.

uġurla- *Uğurlamak.*

u. -ġan bol-ġay-min. 60b/9.

uġurlamaḳ *bk. Uġurla-.*

u. +dın. 62b/1.

‘uhde *Bir işi üzerine alma, yüklenme, sorumluluk.*

u. +si+din. 66a/4.

uḫla- *Uyumak.*

u. -p. 93b/6.

‘uḳbā *Öbür dünya, ahiret.*

‘u. 90b/13.

‘uḳūbet *Ceza.*

‘u. 28b/18, 30a/3, 35b/15, 42b/7, 43b/8, 54b/16.

‘u. +de. 27b/8.

‘u. +din. 21a/11.

‘u. +i+din. 69a/19.

‘u. +ni. 42b/3.

‘u. ḳıl-ġuçı. 41b/18.

‘u. tap-ar-sizler. 20a/12.

‘uḳūbet-i ilāhī *İlahi ceza.*

‘u. +ġa. 19b/7.

ula- *Bitiştirmek, katmak, eklemek, ilave etmek.*

u. -ġay-sin. 52b/10.

u. -p. 71b/16.

ulaġ *Haberci, haber götüren kimse.*

u. +ı. 63b/5.

u. +lar+ı. 51b/16.

u. +lar+ı+ġa. 63b/2.

ulaġlıḳ *Haber götürme işi.*

u. +sin. 61a/8.

ulan- *Birleştirmek.*

u. -dı-lar. 16a/14, 58a/19, 90a/14.

u. -ġıl. 28a/9.

u. -ıŋlar. 20b/19.

u. -ıp. 10b/10, 61b/18, 78a/14.

ulaştur- *Ulaştırmak.*

u. -up. 91b/4.

‘ulemā’ *Alimler, bilginler.*

‘u. 4a/4.

‘u. +lar. 9b/4.

‘u. +lar+dın. 9a/12, 37b/18.

‘u. +lar+ı. 4a/11, 11a/8.

uluġ *Yüce, ulu.*

u. 2a/3, 4a/1, 4b/14, 4b/15, 7a/8, 9b/2, 12b/8, 17b/11, 19a/10, 27a/8, 27b/17, 33a/17, 35a/11, 49a/12, 50b/1, 53b/1, 59a/1, 64a/19, 66b/7, 68b/13, 68b/19, 69a/5, 71b/8, 71b/11, 77b/5, 79b/1, 94b/13, 97b/15.

u. +dur-sin. 60b/11.

u. +ı. 30b/17, 33a/12, 44a/10, 56b/8, 64a/17.

u. +ı+dın. 8a/1, 63a/12.

u. +ı+nı. 49a/15.

u. +lar. 3b/6, 35a/16, 90a/6, 91b/18.

u. +lar+ı. 16a/4, 25a/17, 37b/5, 38b/5, 44b/17, 50b/4, 56a/13, 57b/13, 67a/12.

u. +lar+ı+dın. 16a/14, 16a/14, 24a/14, 38a/2, 72a/6.

u. +lar+ıŋ. 55b/7.

u. +lar+ı+nı. 27b/10.

u. +lar+ı+nıŋ. 34a/2.

u. +nı. 53b/14.

u. +umiz. 21b/10.

uluġlıḳ *Ulu, yüce olma durumu.*

u. +ı. 79a/9.

uluġluġ *bk. Uluġlıḳ.*

u. 84a/15.

u. +ı+nıŋ. 56a/10.

uluġluḳ *bk. Uluġlıḳ.*

u. 78b/6, 90a/11.

u. +da. 26b/10.

u. +dın. 64b/6.

u. +ı. 8b/12, 12b/17, 95a/9.

u. +ı+dın. 31b/1, 77a/8.

u. +ı+nı. 77a/6.

u. +ı+nıŋ. 12b/17.

u. +lar+ı+ġa. 63a/7.

u. +lar+ı+nı. 79a/16.

u. +um. 78b/3.

uluġraḳ *Daha yüce.*

u. 13b/10, 20a/16.

u. +ı. 38a/3, 73a/3.

uluġsına- *Yüceleştirmek.*

u. -dı-lar. 78a/6.

uluḳluḳ *bk.Uluġlıḳ.*

u. 87a/16.

ululıġ *bk.Uluġlıḳ.*

u. 88a/16.

‘ulūm *İlimler.*

‘u. +ı. 4a/5.

‘u. +ı+nıŋ. 9a/5.

‘ummāl *Yapanlar, amiller.*

‘u. ḳıl-ıpdur. 48b/8.

‘umre *Hac mevsimi dışında Kabe’yi ve Mekke’deki mübarek yerleri ziyaret etme.*

‘u. 51b/6.

una- *Doğru ve uygun bulmak, tasvip etmek.*

u. -ma-ġay-min. 41a/2.

u. -mas. 52b/12.

u. -mas-sin. 56a/19.

unaş *Onay.*

u. +lar+ı+da. 21a/17.

unut- *Unutmak.*

u. -updur. 72a/4.

ur- *Vurmak.*

u. -a-lar. 90b/7.

u. -ar. 9a/1, 28a/1, 54b/3.

u. -ar-lar. 18b/7, 18b/11.

u. -dı. 3b/12, 23b/3, 32a/11, 41a/14, 46a/4, 83a/14, 85a/1, 88b/12, 91a/2.

u. -dı-lar. 5a/11, 24a/1, 39b/14.

u. -du-m. 40a/1.

u. -ġan-lar. 47a/16.

u. -ġay. 40a/15, 75a/17.

u. -ġay-min. 19b/6, 69a/1.

u. -ġuçı. 90b/1.

u. -sa. 3a/18.

u. -sa-lar. 3a/8.

u. -uŋlar. 49b/8.

u. -up. 18b/4, 25a/10, 26a/15, 40a/4, 40a/18, 40b/1, 41a/1, 49a/10, 51a/5, 52a/6, 54b/8, 60b/6, 62a/3, 85b/1, 85b/3, 88b/10.

u. -updur. 75b/7, 87b/2.

ural- *Vurabilmek.*

u. -mas. 27b/2.

urmaḳ *bk. Ur-.*

u. 84b/11.

u. +lar+ı. 85a/3.

ʻurūc *Yükselme.*

ʻu. ḳılmaḳ+dın. 90b/18.

uruġ *Soy.*

u. 19b/19, 22b/13, 23b/16, 24b/15, 50b/12, 51a/9, 52b/10, 52b/17, 53a/11, 58b/18, 64b/3, 65a/17.

u. +ı. 19a/8, 20b/4, 21a/6, 23a/18, 29a/15, 52b/16.

u. +ı+dın. 72b/8.

u. +ı+dın+dur. 83b/19.

u. +ı+ġa. 51b/13.

u. +ı+n. 2b/12.

u. +ı+nı. 19b/8.

u. +lar+ı+dın. 19b/9.

uruş *Vuruş.*

u. 56a/5.

u. ḳıl-ıp. 83a/2.

u. ḳ.-ıp. 84b/11.

uṣūl *Bir amaca erişmek için takip edilen yol, yöntem.*

u. 20b/12.

u. +ġa. 89a/10.

uşaḳ *Hizmetçi.*

u. 50b/1, 82a/14.

uşal *Şu.*

u. 51a/13, 95b/12.

uşbu *İşte.*

u. 10b/12, 17b/3, 33b/14, 40b/1, 42b/17, 45a/18, 72b/5, 75a/13, 91a/5, 92a/19, 93a/4, 94b/9, 99b/17.

uşol *Şu.*

u. 47a/15.

ʻuṭārid *Güneşe en yakın olan gezegen, merkür.*

ʻu. 89a/3, 89a/11, 100a/7.

ʻu. +ġa. 91a/2.

ʻu. +ni. 88b/12.

uva *Yava.*

u. +sı+dın. 83b/15.

u. +sı+ġa. 92b/12.

u. +sı+nı. 83b/1.

‘uvż *Bedel.*

‘u. +ı+ġa. 59a/15.

uy *Öküz*

u. +nıŋ. 100a/2.

uyġan- *Uyanmak.*

u. -dı-lar. 83a/7, 92a/18.

u. -ıp. 73a/15, 80a/5.

u. -ur-sizler. 20a/11.

uyġanmaḳ *bk. Uyġan-*

u. +dur. 93b/7.

uyġat- *Uyutmak.*

u. -ḳay-min. 92a/19.

u. -tı. 46a/15.

u. -tı-lar. 4a/19.

u. -ur. 92a/15.

u. -ur-min. 92a/16.

uyḳu *Uyku.*

u. 52b/2, 73a/19, 93b/5.

u. +da. 4a/14, 73a/13, 73a/18, 83a/7, 98a/8, 99a/5.

u. +dın. 73a/15, 92a/12, 92a/15.

u. +ġa. 20a/10, 80b/2, 84b/8, 85b/11, 98a/2, 98a/10, 99a/5.

u. +nı. 73b/15, 93b/3.

u. +nıŋ. 92a/17.

u. kilmes bol-dı. 51b/18.

uyu- *Uyumak.*

u. -ma. 99a/11.

u. -ma-ġıl. 73b/7.

uyuġan - *Pıhtı.*

u. - 5a/5.

uyumek *bk. Uyu-.*

u. 73b/5.

uza- *Uzamak.*

u. -p. 59b/7.

uzaḳ *Uzak.*

u. ḳıl-ur-min. 70a/16.

uzaş *Söz.*

u. +ıŋ+da. 31a/10.

uzun *Uzun.*

u. 73b/17, 75a/4, 93a/19.

u. bol-dı. 39b/11.

uzunluḳ *Uzunluk.*

u. +ı. 2a/18.

üç *Üç.*

ü. 2a/5, 2a/19, 4a/14, 4a/15, 5a/9, 5b/14, 5b/15, 5b/15, 8b/2, 8b/16, 9a/10, 12b/2, 19a/3, 30b/14, 32b/2, 32b/4, 32b/8, 39a/19, 41a/2, 42a/3, 52b/4, 54a/7, 57b/8, 57b/13, 58b/16, 58b/16, 60b/7, 62b/11, 73b/11, 73b/12, 80a/2, 82a/6, 84a/7, 84a/12, 86a/4, 87a/6, 91b/14, 97a/9, 99b/11.

üçün *İçin.*

ü. 4a/8, 8b/12, 12a/11, 13a/11, 14b/2, 14b/3, 14b/11, 17a/16, 18a/15, 18b/8, 18b/13, 21a/13, 24a/4, 24a/10, 26b/19, 29a/7, 32a/14, 36a/2, 36b/19, 41a/7,

41b/5, 41b/9, 42a/7, 42b/15, 46a/3, 48a/9, 48b/6, 49b/17, 53b/9, 57a/3, 57a/4, 57a/5, 57a/6, 57a/12, 59a/5, 60b/11, 62b/12, 63b/6, 65a/8, 66a/8, 66a/14, 67a/7, 68a/2, 68a/7, 68a/8, 69b/3, 69b/9, 69b/9, 70a/4, 73a/16, 73b/14, 74a/1, 75a/16, 75b/3, 77a/4, 77a/5, 77b/18, 78a/2, 79a/13, 80b/14, 81a/2, 82a/12, 82a/19, 86b/5, 87b/1, 87b/14, 91b/14, 93a/12, 93b/5, 93b/6, 96b/12, 97a/14, 99a/17, 99b/7.

ü. +dür. 96a/15.

üçünçi *Üçüncü.*

ü. 1b/1, 1b/12, 3a/2, 9a/3, 9b/15, 12a/10, 23b/9, 30b/9, 33b/15, 42a/13, 49b/13, 50a/15, 52b/14, 57b/1, 58b/8, 58b/14, 59b/4, 67a/11, 69a/17, 74b/2, 78b/10, 84b/16, 89a/8, 89a/15, 92b/4, 94a/18, 95a/3, 99b/2.

ü. +de. 25b/6, 25b/6.

ü. +si. 12b/1, 83b/9.

ülfet *Alışma, kaynaşma, ünsiyet.*

ü. 2a/2, 7a/10, 7a/11, 16a/9, 86a/6, 92b/14, 93a/11.

ü. +im. 2b/8.

ü. +iŋ+ni. 2b/5.

ümīd *Arzu edilen, olması istenen bir şeyin gerçekleşebileceği ihtimalinin verdiği rahatlatıcı, ferahlatıcı duygu, olması istenen bir şeye duyulan beklenti, umut.*

ü. 28b/8, 34a/4, 66a/16, 84b/7.

ü. +i. 51a/18, 76b/8.

ü. +im. 33a/4, 41b/3.

ü. ḳıl-sa. 30b/17.

ü. ḳ.-ur-min. 17b/16.

ü. tut-ma-ġıl. 60a/12.

ümīd-vār *Ümitli.*

ü. 56b/2, 94a/18.

ü. ḳıl-dı. 74b/3.

ümīd-vārī *Ümitli.*

ü. 48a/17, 48a/19.

ümmehāt *Anneler.*

ü. 58a/1.

ümmet *Bir peygambere iman edenlerin, onun getirdiklerine inanıp tabi olanların meydana getirdiği topluluk.*

ü. 8b/13, 56b/9, 73b/9, 73b/18, 76b/12, 77a/2, 98a/10.

ü. +dür. 86b/3.

ü. +ġa. 76b/14, 76b/17.

ü. +ge. 77a/5.

ü. +i+ni. 76b/16.

ü. +iŋ+ni. 74a/5.

ü. +ler. 76b/17.

ü. +ler+din. 77a/3.

ü. +ler+i+ġa. 98a/9.

ü. +ler+i+im. 84b/14.

ü. +ler+i+iŋ+ni. 67a/4, 67a/5, 73b/11, 74a/4.

ü. +ler+i+ni. 76b/6, 76b/19.

ü. +ni. 74a/7, 76b/7, 76b/14, 76b/19, 95a/14.

ü. +niŋ. 6a/16, 7b/15, 73b/1, 77a/4.

ümmetī *Topluluğa ait olan.*

ü. 74a/15, 74a/15, 76b/11, 76b/11, 76b/12, 76b/13, 76b/13, 76b/14, 76b/16, 77a/2, 77a/2.

ün *Ses.*

ü. 10a/2, 39a/11, 39b/14.

ün- *Yenmek.*

ü. -gey. 61a/10.

ündemek *Çağırmak, davet etmek.*

ü. +de. 7a/12.

ündūh *Sıkıntı, eziyet.*

ü. 47b/3.

ündür- *İndirmek.*

ü. -dük+i. 83a/1.

üns *Alışkanlık, alışma, yakınlık, ülfet, ünsiyet.*

ü. 2a/2, 2b/5.

üslūb *Oluş, yapış veya yapılış biçimi, tutulan yol, tarz, usul.*

ü. 33a/4, 54a/9, 78a/10.

üst *Üst.*

ü. +i+de. 15a/1, 16b/18, 98a/15.

ü. +i+din. 6a/2.

ü. +i+ġa. 7b/3, 8b/15, 53a/4, 57b/15, 57b/15.

ü. +ler+i+ġa. 27a/18.

ü. +ü+din. 48b/9.

ü. +üŋ+lar+ġa. 20a/19.

üstād *Herhangi bir ilimde veya sanat alanında bilgi ve söz sahibi olan, üstün bir yeri, tam vukūfu bulunan kimse.*

ü. 88b/5, 88b/7.

ü. +dın. 88b/9.

üstād-ı kāmil *Olgun insan.*

ü. 89a/16.

üstüẖvān *Kemik.*

ü. 63b/3, 63b/4, 63b/7, 72a/19.

ü. +ġa. 63b/4.

ü. +ı+ġa. 28a/11.

ü. +lar+ım. 48b/10.

ü. +lar+nı. 63b/2.

ü. +nı. 17a/7.

ü. +nıŋ. 72a/4, 72a/4.

üstün *Benzerlerine göre daha yüksek derece ve seviyede bulunan, nitelik bakımından onların üstünde olan.*

ü. 86b/16, 90a/9.

ü. +i. 77b/2.

ü. +i+de. 77b/1.

üze *Üstte, yukarıda.*

ü. 11a/5, 88a/4, 91b/7.

ü. +si+de. 10a/15, 10b/2, 13b/5.

ü. +si+ġa. 25a/10, 27b/1, 42a/17, 66b/17, 88a/1, 90b/17.

üzengü *Ata binebilmek için ayakla üzerine basılan, bir kayışla eğerin yanına asılmış, altı düz madeni halka.*

ü. +ġa. 88a/14, 97b/1, 97b/2.

ü. +ler+i+ġa. 90a/18, 90b/6.

ü. +si+ġa. 88a/11.

üzere *Amaç bildirir. edat.*

ü. 97a/2.

üzer *Üst.*

ü. +i+de. 6b/19.

üzre *bk. Üzere.*

ü. 5b/3, 5b/4, 5b/6, 8b/8, 10b/10, 14a/19, 38b/2, 38b/7, 44b/5, 47a/1, 47a/1, 55a/19, 60b/18, 75a/1, 75a/14, 75a/18, 75b/1, 75b/1, 75b/2, 75b/4, 75b/6, 75b/6, 75b/7, 75b/8, 75b/17, 75b/18, 77b/18, 84b/12, 84b/16, 87a/6, 87a/7, 87a/8, 87a/16, 87b/9, 92a/13, 93a/1, 95b/12, 98a/19.

üzül- *Üzülmek.*

ü. -di. 60a/13.

ü. -ġay. 51a/9.

ü. -gey. 83b/16.

ü. -üp. 8b/12, 10b/16, 83a/14.

ü. -üpdür. 89b/17.

ü. -ür. 84b/17.

üzülmaḳ *bk. Üzül-.*

ü. 2a/11.

üzülmek *bk. Üzül-.*

ü. 3b/16.

üzüm *Üzüm.*

ü. 61a/18, 61a/19.

ü. +ler+din. 68b/9.

vācib *Yapılması gerekli olan, terkedilmesi caiz olmayan husus.*

v. 3b/9, 48b/18, 56a/14.

v. +dür. 46b/5.

v. ḳıl-ıpdur. 38b/8.

va'de *Bir işin yapılması, bir borcun ödenmesi için tanınan zaman, mühlet.*

v. 57a/11, 57a/12, 66a/14, 74b/3, 93b/17, 93b/17, 96b/15.

v. +ġa. 42b/15, 44a/9, 66a/15.

v. +si. 29a/15.

v. bol-up. 42b/14.

v. ḳıl-dı-ŋ. 44a/8.

v. ḳ.-ma-pdur. 70a/9.

vāfirlıḳ *Çok, bol.*

v. +ı+dın. 36b/7.

vaḥdet *Birlik, bütünlük, yekparelik.*

v. 3b/10, 4a/1.

vaḥşet *Vahşi olma durumu, vahşilik, yabanilik.*

v. +i. 34a/8, 74a/10.

vaḥşī *İnsandan kaçan, insana alışkın olmayan, yabani.*

v. 34b/3, 47b/16.

vaḥy *Bir emir veya hükmün Allah tarafından peygamberin kalbine bildirilmesi ve bu yolla gelen ilahi haber.*

v. 1b/3, 1b/6, 2a/1, 2b/14, 4a/11, 4a/12, 5b/2, 7a/10, 7a/15, 9a/3, 9a/4, 9a/13, 9a/14, 9b/9, 9b/10, 10a/2, 10b/2, 10b/4, 10b/16, 10b/16, 16b/7, 19a/3, 45b/2, 92a/13.

v. +din. 1b/13, 10b/4.

v. +ġa. 8b/15, 11a/3.

v. +niŋ. 9b/18, 9b/19, 10b/5.

v. ḳıl-dı. 80b/11.

v. kil-di. 4a/14.

v. k.-di. 8b/10, 12a/19, 14a/6.

v. k.-e. 8b/15.

v. k.-me-di. 8b/2.

v. k.-me-di-ler. 8b/17.

v. k.-mes+din. 12a/14.

v. k.-ür. 8b/7.

v. k.-ür+din. 1b/10.

v. kilmek+de. 8b/2.

v. k.+i. 1b/2, 9b/8, 10b/15.

v. k.+i+niŋ. 9a/5, 10b/15.

v. kiltür-di. 11b/4.

v. k.-dü-m. 10b/18.

v. k.-gen. 8a/8.

v. k.-ür. 9b/16, 10b/6.

vaḳ'a *Olay.*

v. 66b/2.

v. +lar+ı+nı. 45a/7, 74b/1.

v. +lar+nı. 6b/11.

v. +nı. 7a/13.

vaḳār *Ağırbaşlılık, haysiyetli ve şerefli olma, temkin.*

v. 4b/10.

vaḳfe *Duraklama, durma.*

v. +ler+i. 75b/5.

vāḳı' *Olmuş olan şey.*

v. 45a/5, 62b/3, 66a/1, 87a/10.

v. +dın. 49a/11.

v. +dur. 14a/1.

v. +lar. 67a/11.

v. +nı. 63b/6.

v. bol-dı. 34a/8, 65b/18.

v. b.-dı. 58b/4, 75a/3, 91b/8, 97b/18.

v. b.-ġan+ı. 67a/9.

v. b.-sa. 92b/9.

v. b.-up. 33b/9.

v. b.-updur. 18b/19, 62b/2, 73a/5.

v. b.-ur. 18b/2.

vāḳı'a *Olmuş olan şey, geri çevrilmesi mümkün olmayan olay.*

v. 1b/3, 1b/6, 1b/12, 2a/3, 2a/9, 5b/2, 6b/6, 11a/7, 11b/8, 12a/10,

13b/2, 15a/12, 15a/13, 16b/1, 17a/4, 17a/15, 18a/17, 19a/2, 21a/14, 23a/1, 23a/1, 23a/15, 23b/9, 23b/15, 24a/12, 25a/15, 26a/7, 26a/14, 27a/14, 27b/8, 30a/2, 30b/1, 30b/6, 30b/9, 31b/3, 31b/10, 32a/3, 32a/4, 32b/9, 33a/7, 33b/15, 36b/1, 37a/11, 38a/1, 38b/1, 38b/16, 40b/12, 42a/13, 43a/11, 43a/11, 43b/17, 47b/15, 49b/16, 49b/16, 49b/16, 49b/18, 50a/15, 54a/8, 54b/18, 57b/13, 59b/4, 60a/16, 61b/18, 64a/16, 64b/13, 65b/16, 68b/13, 69a/17, 70a/4, 70a/7, 70a/18, 71a/14, 71b/6, 71b/14, 72a/6, 79a/8, 82a/9, 84a/9, 95a/7, 97a/12.

v. +da. 25a/18, 57a/13.

v. +dın. 31a/14, 32a/16, 33b/7, 39a/18, 40b/15, 44b/16, 45b/9, 50a/7, 62a/13.

v. +dur. 2b/8, 11a/7, 30a/19, 45b/9, 54b/18, 88a/8.

v. +ġa. 37a/11.

v. +lar. 1b/2, 29b/18, 38b/15, 54b/18, 72b/3, 96a/18.

v. +lar+dur. 1b/3.

v. +lar+ı. 38b/14, 77b/3.

v. +lar+ı+nı. 73a/4, 73a/4, 96a/18.

v. +lar+nı. 52b/19, 53b/2, 70b/19.

v. +lar+nıŋ. 87b/19.

v. +nı. 6a/14, 7b/14, 9a/18, 10b/17, 25a/16, 32b/8, 33a/8, 35a/8, 41a/3, 45a/3, 50a/9, 60b/13, 61a/16, 62b/15, 68b/5, 83a/11.

v. +nıŋ. 1b/15, 49b/17, 54b/15.

v. +sı. 27b/16, 96a/14.

v. +sı+dın. 29b/14, 80a/9.

v. +sı+nı. 44b/18, 69a/16, 88a/5, 97b/15.

v. +sı+nıŋ. 97b/17.

v. bol-dı. 49b/17.

v. b.-dı. 97b/14.

v. b.-ma-dı. 32a/7.

v. b.-updur. 15b/12.

v. +lar bol-dı. 25a/16.

v. -dı. 32b/8.

vāḳıf *Bir şeyi tamamıyle bir şeye bağlı kılma, verme, tahsis etme.*

v. 53a/15.

v. bol-dı. 18b/16.

v. b.-dı. 52a/7.

v. b.-dı-lar. 80b/4.

v. b.-ġay. 74b/15.

v. b.-up. 23b/2.

v. bolmaḳ. 3a/1.

vaḳt *Zaman.*

v. 2a/7, 2a/15, 4a/18, 5b/1, 10b/4, 11a/18, 14a/5, 20a/13, 21b/18, 32a/5, 42b/12, 50a/12, 52b/1, 59a/17, 60a/7, 84a/11, 97a/9, 100a/18.

v. +de. 1b/5, 6b/7, 13b/4, 14a/1, 29a/8, 33b/18, 37b/7, 40b/6, 51b/6, 55b/6, 57b/18, 58b/4.

v. +din. 32a/5.

v. +dur. 55b/2.

v. +dur-min. 24a/3.

v. +ġaça. 1b/1.

v. +i. 2b/15, 6a/9, 10b/14, 11a/9, 12b/1, 12b/3, 12b/4, 14a/7, 24a/16, 28b/5, 28b/8, 35a/2, 36b/18, 97a/11.

v. +i+de. 14a/13, 14a/17, 22b/4, 28a/4, 48b/6, 52b/2, 57b/15, 58a/15, 60a/1, 64a/14, 80b/3, 84a/8, 84a/8, 93a/13, 95a/18, 97b/9.

v. +i+dür. 8a/9, 55b/19, 73a/19.

v. +i+ġa. 85a/19.

v. +ler. 97a/6.

v. +ler+i+ġa. 89a/15.

v. +ni. 3a/12.

v. bol-dı. 19a/4.

vaḳtā *O vakit ki.*

v. 17b/12, 20a/4, 65b/6.

vaḳtāki *Ne vakit ki.*

v. 2a/6, 10b/1, 11a/13, 13b/14, 14a/9, 17a/5, 37b/4, 47b/19, 62a/16, 75b/13, 82b/4, 85a/11, 86a/6, 88a/5, 89a/18, 91b/6, 92b/10, 94b/13, 97a/5, 97a/10, 97a/17.

vaḳtākim *O zaman ki.*

v. 21b/2, 25b/16, 26a/10, 27a/8, 46a/18, 64b/8, 77b/14, 96b/5.

var *Var olma.*

v. 43b/9.

varaḳ *Yaprak.*

v. +lar+ı. 87a/1.

v. +lar+ım. 75a/12.

vaṣf *Bir kimse veya şeyin taşıdığı hal, sıfat, nitelik.*

v. +ı+da. 22b/16, 87a/9.

vāṣıl *Kavuşma, vuslat.*

v. bol-ur. 44a/8.

v. bolmaḳ+da. 77b/2.

vāsıṭa *Bir işin gerçekleşmesi için gerekli olan şey, kullanılan nesne, alet.*

v. 3a/16, 74b/6.

v. +nı. 78b/5.

v. +sı. 30b/7.

v. +sı+dur. 78a/18.

v. bol-may. 10b/8.

v. b.-may. 78b/2, 78b/12.

vaṣī *Ölen bir kişinin vasiyetini yerine getirmeye memur edilen kimse.*

v. +m+dür. 20a/18.

vaṣiyet *Bir kimsenin sözlü veya yazılı olarak bildirdiği, ölümünden sonra arkasından yapılmasını istediği şey.*

v. +ġa. 12a/7.

v. +ler+ni. 15a/11, 36a/13.

v. ḳıl-ıp. 12a/6.

v. ḳ.-ur-min. 55a/4.

v. +ler ḳıl-dı. 15a/2.

vaṣl *Kavuşma.*

v. 23b/8, 94a/14.

vaṭan *Bir kimsenin doğup büyüdüğü ve yaşadığı yer, yurt.*

v. 33a/14, 50b/2, 85b/3, 86a/10, 86a/12, 86a/17, 95b/12.

v. +ı+da. 86a/8.

v. +ı+dın. 34b/6.

v. +lar+ı+dın. 80a/10.

v. +nıŋ. 20b/4.

v. tut-tı. 54b/6.

ve *Ve, ile.*

v. 1b/2, 1b/3, 1b/3, 1b/5, 1b/5, 1b/8, 1b/9, 1b/9, 1b/11, 1b/12, 1b/12, 1b/13, 1b/14, 1b/15, 1b/15, 1b/15, 1b/15, 2a/1, 2a/1, 2a/1, 2a/2, 2a/2, 2a/2, 2a/3, 2a/5, 2a/6, 2a/7, 2a/7, 2a/10, 2a/10, 2a/11, 2a/12, 2a/12, 2a/13, 2a/13, 2a/14, 2a/16, 2a/17, 2a/18, 2a/19, 2b/1, 2b/3, 2b/5, 2b/5, 2b/5, 2b/6, 2b/6, 2b/7, 2b/8, 2b/9, 2b/11, 2b/11, 2b/12, 2b/12, 2b/13, 3a/1, 3a/1, 3a/1, 3a/3, 3a/3, 3a/3, 3a/3, 3a/4, 3a/5, 3a/5, 3a/6, 3a/6, 3a/7, 3a/7, 3a/10, 3a/11, 3a/11, 3a/12, 3a/12, 3a/14, 3a/15, 3a/15, 3a/15, 3a/16, 3a/16, 3a/19, 3a/19, 3b/1, 3b/2, 3b/2, 3b/3, 3b/5, 3b/6, 3b/6, 3b/6, 3b/6, 3b/7, 3b/7, 3b/8, 3b/8, 3b/9, 3b/10, 3b/11, 3b/11, 3b/12, 3b/12, 3b/16, 3b/16, 3b/18, 3b/19, 3b/19, 4a/1, 4a/1, 4a/2, 4a/3, 4a/3, 4a/4, 4a/4, 4a/5, 4a/6, 4a/10, 4a/13, 4a/13, 4a/14, 4a/15, 4a/15, 4a/17, 4a/19, 4b/3, 4b/3, 4b/4, 4b/4, 4b/5, 4b/6, 4b/6, 4b/7, 4b/8, 4b/9, 4b/9, 4b/9, 4b/10, 4b/10, 4b/11, 4b/12, 4b/12, 4b/14, 4b/14, 4b/14, 4b/15, 4b/18, 4b/18, 4b/19, 4b/19, 4b/19, 5a/2, 5a/2, 5a/5, 5a/5, 5a/6, 5a/7, 5a/8, 5a/8, 5a/9, 5a/10, 5a/11, 5a/12, 5a/12, 5a/14, 5a/15, 5a/15, 5a/19, 5a/19, 5b/1, 5b/2, 5b/4, 5b/4, 5b/4, 5b/4, 5b/6, 5b/8, 5b/8, 5b/9, 5b/10, 5b/10, 5b/10, 5b/10, 5b/10, 5b/11, 5b/12, 5b/12, 5b/13, 5b/14, 5b/15, 5b/15, 5b/15, 5b/18, 6a/1, 6a/1, 6a/1, 6a/2, 6a/2, 6a/3, 6a/4, 6a/4, 6a/5, 6a/5, 6a/8, 6a/8, 6a/9, 6a/10, 6a/11, 6a/11, 6a/12, 6a/12, 6a/13, 6a/14, 6a/14, 6a/15, 6a/18, 6b/1, 6b/1, 6b/1, 6b/2, 6b/2, 6b/2, 6b/4,

6b/4, 6b/4, 6b/5, 6b/6, 6b/6, 6b/7, 6b/7, 6b/12, 6b/13, 6b/14, 6b/14, 6b/15, 6b/17, 6b/18, 6b/18, 6b/18, 6b/19, 7a/3, 7a/3, 7a/8, 7a/8, 7a/10, 7a/10, 7a/11, 7a/11, 7a/11, 7a/11, 7a/11, 7a/12, 7a/12, 7a/12, 7a/12, 7a/15, 7a/15, 7a/16, 7a/16, 7b/2, 7b/3, 7b/4, 7b/4, 7b/5, 7b/5, 7b/5, 7b/6, 7b/6, 7b/7, 7b/7, 7b/7, 7b/9, 7b/10, 7b/11, 7b/12, 7b/13, 7b/13, 7b/14, 7b/14, 7b/17, 7b/18, 8a/2, 8a/4, 8a/5, 8a/8, 8a/9, 8a/10, 8a/10, 8a/10, 8a/11, 8a/13, 8a/14, 8a/14, 8a/16, 8a/19, 8b/5, 8b/7, 8b/9, 8b/9, 8b/9, 8b/11, 8b/12, 8b/12, 8b/12, 8b/15, 8b/15, 8b/17, 8b/17, 8b/17, 8b/18, 8b/18, 8b/19, 8b/19, 9a/1, 9a/2, 9a/4, 9a/5, 9a/5, 9a/6, 9a/7, 9a/7, 9a/8, 9a/8, 9a/9, 9a/11, 9a/13, 9a/14, 9a/18, 9a/19, 9b/1, 9b/2, 9b/4, 9b/4, 9b/4, 9b/5, 9b/6, 9b/7, 9b/8, 9b/13, 9b/14, 9b/14, 9b/16, 9b/16, 9b/17, 9b/18, 9b/19, 10a/1, 10a/1, 10a/2, 10a/6, 10a/9, 10a/11, 10a/11, 10a/11, 10a/11, 10a/11, 10a/12, 10a/12, 10a/12, 10a/12, 10a/13, 10a/16, 10b/1, 10b/3, 10b/3, 10b/3, 10b/3, 10b/5, 10b/6, 10b/12, 10b/15, 10b/17, 10b/17, 10b/17, 10b/19, 10b/19, 11b/1, 11b/1, 11b/2, 11b/2, 11b/2, 11a/4, 11a/4, 11b/4, 11b/4, 11a/5, 11a/5, 11b/5, 11b/5, 11b/5, 11b/5, 11b/5, 11a/7, 11a/7, 11b/7, 11a/8, 11a/9, 11a/10, 11b/10, 11b/10, 11a/11, 11a/11, 11b/11, 11a/12, 11a/12, 11b/12, 11b/12, 11b/13, 11b/13, 11b/13, 11a/14, 11a/14, 11a/14, 11a/15, 11b/15, 11a/16, 11a/17, 11a/17, 11a/17, 11a/18, 11a/18, 11b/18, 11b/18, 11b/18, 11a/19, 11a/19, 11a/19, 11b/19, 12a/1, 12a/3, 12a/3, 12a/4, 12a/4, 12a/5, 12a/7, 12a/8, 12a/9, 12a/13, 12a/14, 12a/16, 12a/16, 12b/2, 12b/3, 12b/4, 12b/6, 12b/8, 12b/9, 12b/10, 12b/11, 12b/12, 12b/14, 12b/14, 12b/14, 12b/16, 12b/16, 12b/16, 12b/18, 12b/19, 13a/1, 13a/1, 13a/4, 13a/5, 13a/5, 13a/5, 13a/6, 13a/7, 13a/7, 13a/9, 13a/10, 13a/10, 13a/10, 13a/10, 13a/12, 13a/12, 13a/13, 13a/17, 13b/2, 13b/3, 13b/6, 13b/9, 13b/9, 13b/10, 13b/12, 13b/12, 13b/12, 13b/16, 14a/1, 14a/2, 14a/3, 14a/4, 14a/4, 14a/6, 14a/8, 14a/8, 14a/9, 14a/11, 14a/11, 14a/12, 14a/12, 14a/13, 14a/13, 14a/14, 14a/15, 14a/16, 14a/16, 14a/17, 14a/18, 14a/18, 14a/18, 14a/19, 14b/5, 14b/7, 14b/7, 14b/9, 14b/9, 14b/12, 14b/13, 14b/13, 14b/16, 14b/17, 14b/17, 14b/17, 14b/18, 14b/18, 14b/18, 14b/18,

14b/18, 15a/3, 15a/5, 15a/6, 15a/11, 15a/11, 15a/11, 15a/11, 15a/12, 15a/12, 15a/13, 15a/14, 15a/14, 15a/14, 15a/15, 15a/15, 15a/19, 15b/2, 15b/3, 15b/3, 15b/5, 15b/7, 15b/7, 15b/10, 15b/13, 15b/13, 15b/14, 15b/15, 15b/16, 15b/17, 15b/18, 15b/19, 15b/19, 15b/19, 16a/1, 16a/1, 16a/2, 16a/4, 16a/5, 16a/6, 16a/6, 16a/6, 16a/6, 16a/6, 16a/6, 16a/7, 16a/7, 16a/8, 16a/8, 16a/8, 16a/9, 16a/9, 16a/9, 16a/9, 16a/10, 16a/10, 16a/10, 16a/11, 16a/11, 16a/11, 16a/12, 16a/13, 16a/13, 16a/14, 16a/16, 16a/17, 16a/18, 16a/19, 16a/19, 16a/19, 16a/19, 16b/1, 16b/2, 16b/4, 16b/4, 16b/4, 16b/5, 16b/5, 16b/6, 16b/6, 16b/7, 16b/8, 16b/10, 16b/10, 16b/12, 16b/12, 16b/14, 16b/14, 16b/14, 16b/15, 16b/15, 16b/15, 16b/17, 16b/18, 17a/2, 17a/3, 17a/4, 17a/5, 17a/5, 17a/7, 17a/7, 17a/8, 17a/8, 17a/9, 17a/10, 17a/11, 17a/11, 17a/12, 17a/13, 17a/15, 17a/17, 17a/18, 17a/19, 17b/1, 17b/2, 17b/5, 17b/5, 17b/5, 17b/6, 17b/6, 17b/7, 17b/7, 17b/7, 17b/8, 17b/8, 17b/8, 17b/9, 17b/12, 17b/14, 17b/17, 17b/18, 17b/18, 17b/19, 17b/19, 18a/2, 18a/2, 18a/2, 18a/5, 18a/6, 18a/8, 18a/9, 18a/9, 18a/9, 18a/9, 18a/10, 18a/10, 18a/10, 18a/10, 18a/11, 18a/11, 18a/11, 18a/12, 18a/12, 18a/12, 18a/12, 18a/12, 18a/13, 18a/13, 18a/13, 18a/13, 18a/14, 18a/14, 18a/14, 18a/14, 18a/14, 18a/14, 18a/14, 18a/15, 18a/15, 18a/16, 18a/17, 18b/2, 18b/3, 18b/4, 18b/4, 18b/7, 18b/7, 18b/9, 18b/9, 18b/10, 18b/11, 18b/13, 18b/13, 18b/13, 18b/14, 18b/15, 18b/16, 18b/17, 18b/19, 19a/1, 19a/1, 19a/1, 19a/5, 19a/5, 19a/5, 19a/6, 19a/7, 19a/10, 19a/10, 19a/13, 19a/13, 19a/13, 19a/14, 19a/15, 19a/16, 19a/17, 19a/17, 19a/19, 19a/19, 19b/1, 19b/1, 19b/2, 19b/3, 19b/3, 19b/3, 19b/4, 19b/4, 19b/4, 19b/5, 19b/5, 19b/5, 19b/6, 19b/7, 19b/9, 19b/9, 19b/10, 19b/11, 19b/12, 19b/13, 19b/17, 19b/18, 19b/19, 19b/19, 20a/2, 20a/3, 20a/6, 20a/6, 20a/6, 20a/6, 20a/7, 20a/7, 20a/8, 20a/8, 20a/10, 20a/10, 20a/11, 20a/12, 20a/12, 20a/13, 20a/13, 20a/16, 20a/16, 20a/16, 20a/17, 20a/18, 20a/19, 20b/1, 20b/2, 20b/3, 20b/4, 20b/4, 20b/5, 20b/5, 20b/6, 20b/6, 20b/6, 20b/7, 20b/7, 20b/7, 20b/7, 20b/8, 20b/10, 20b/10, 20b/10, 20b/11, 20b/12, 20b/13, 20b/14, 20b/15,

20b/15, 20b/17, 20b/17, 20b/19, 20b/19, 21a/1, 21a/1, 21a/3, 21a/3, 21a/4, 21a/5, 21a/6, 21a/6, 21a/8, 21a/8, 21a/9, 21a/9, 21a/9, 21a/11, 21a/11, 21a/15, 21a/16, 21a/17, 21a/18, 21a/19, 21a/19, 21b/1, 21b/1, 21b/3, 21b/4, 21b/4, 21b/5, 21b/5, 21b/6, 21b/7, 21b/7, 21b/8, 21b/8, 21b/8, 21b/9, 21b/9, 21b/10, 21b/10, 21b/11, 21b/11, 21b/12, 21b/12, 21b/13, 21b/14, 21b/14, 21b/16, 21b/16, 21b/17, 21b/17, 21b/18, 21b/18, 21b/18, 21b/18, 21b/19, 22a/2, 22a/3, 22a/3, 22a/6, 22a/8, 22a/8, 22a/10, 22a/11, 22a/15, 22a/17, 22a/18, 22b/2, 22b/2, 22b/2, 22b/2, 22b/2, 22b/4, 22b/4, 22b/5, 22b/7, 22b/7, 22b/8, 22b/9, 22b/13, 22b/13, 22b/14, 22b/14, 22b/14, 22b/17, 22b/17, 22b/18, 22b/18, 22b/18, 22b/19, 22b/19, 22b/19, 22b/19, 22b/19, 22b/19, 23a/1, 23a/2, 23a/2, 23a/3, 23a/3, 23a/4, 23a/4, 23a/4, 23a/5, 23a/5, 23a/5, 23a/5, 23a/5, 23a/6, 23a/6, 23a/6, 23a/6, 23a/6, 23a/7, 23a/7, 23a/7, 23a/7, 23a/7, 23a/7, 23a/9, 23a/9, 23a/10, 23a/10, 23a/10, 23a/12, 23a/12, 23a/13, 23a/13, 23a/14, 23a/14, 23a/15, 23a/17, 23a/17, 23a/17, 23a/18, 23a/18, 23a/19, 23b/1, 23b/3, 23b/6, 23b/7, 23b/7, 23b/7, 23b/12, 23b/12, 23b/13, 23b/17, 23b/17, 23b/18, 23b/19, 24a/1, 24a/1, 24a/1, 24a/1, 24a/2, 24a/4, 24a/5, 24a/5, 24a/6, 24a/8, 24a/9, 24a/13, 24a/14, 24a/15, 24a/15, 24a/18, 24a/18, 24a/18, 24a/18, 24a/19, 24b/1, 24b/2, 24b/3, 24b/5, 24b/5, 24b/8, 24b/8, 24b/9, 24b/9, 24b/11, 24b/11, 24b/12, 24b/12, 24b/12, 24b/12, 24b/14, 24b/15, 24b/16, 24b/16, 24b/16, 24b/16, 24b/16, 24b/16, 24b/17, 24b/17, 25a/3, 25a/3, 25a/3, 25a/4, 25a/5, 25a/7, 25a/7, 25a/12, 25a/13, 25a/13, 25a/14, 25a/19, 25a/19, 25b/1, 25b/1, 25b/1, 25b/1, 25b/2, 25b/2, 25b/2, 25b/3, 25b/8, 25b/9, 25b/9, 25b/10, 25b/11, 25b/11, 25b/13, 25b/14, 25b/16, 25b/18, 25b/19, 26a/1, 26a/4, 26a/5, 26a/5, 26a/5, 26a/6, 26a/8, 26a/9, 26a/9, 26a/11, 26a/12, 26a/13, 26a/13, 26a/13, 26a/14, 26a/15, 26a/16, 26a/17, 26a/17, 26a/17, 26a/18, 26b/5, 26b/6, 26b/6, 26b/7, 26b/7, 26b/7, 26b/7, 26b/8, 26b/12, 26b/17, 26b/17, 26b/18, 26b/18, 26b/18, 26b/18, 26b/19, 27a/1, 27a/1, 27a/9, 27a/9, 27a/11, 27a/12, 27a/13, 27a/18, 27b/1, 27b/1, 27b/2, 27b/3, 27b/5, 27b/5, 27b/5,

27b/5, 27b/5, 27b/7, 27b/7, 27b/8, 27b/10, 27b/10, 27b/11, 27b/11, 27b/11, 27b/11, 27b/12, 27b/13, 27b/14, 27b/15, 27b/15, 27b/16, 27b/17, 27b/17, 27b/17, 27b/18, 27b/19, 27b/19, 28a/3, 28a/4, 28a/4, 28a/5, 28a/7, 28a/7, 28a/7, 28a/8, 28a/8, 28a/9, 28a/10, 28a/10, 28a/11, 28a/11, 28a/11, 28a/16, 28a/17, 28a/17, 28a/18, 28a/18, 28b/2, 28b/3, 28b/4, 28b/5, 28b/6, 28b/8, 28b/8, 28b/9, 28b/9, 28b/10, 28b/10, 28b/10, 28b/12, 28b/14, 28b/14, 28b/17, 28b/17, 28b/18, 29a/1, 29a/1, 29a/2, 29a/6, 29a/6, 29a/7, 29a/8, 29a/9, 29a/9, 29a/10, 29a/10, 29a/10, 29a/10, 29a/11, 29a/12, 29a/14, 29a/16, 29a/17, 29a/17, 29a/18, 29b/7, 29b/8, 29b/8, 29b/10, 29b/11, 29b/14, 29b/16, 29b/17, 29b/17, 29b/17, 29b/18, 29b/19, 30a/2, 30a/2, 30a/3, 30a/8, 30a/8, 30a/9, 30a/10, 30a/11, 30a/11, 30a/11, 30a/12, 30a/12, 30a/12, 30a/12, 30a/13, 30a/13, 30a/14, 30a/14, 30a/14, 30a/15, 30a/15, 30a/16, 30a/17, 30a/19, 30a/19, 30a/19, 30b/1, 30b/1, 30b/3, 30b/5, 30b/7, 30b/9, 30b/11, 30b/12, 30b/14, 30b/14, 30b/15, 30b/17, 30b/17, 30b/18, 30b/19, 31a/1, 31a/1, 31a/1, 31a/2, 31a/2, 31a/3, 31a/3, 31a/4, 31a/5, 31a/5, 31a/5, 31a/5, 31a/7, 31a/8, 31a/8, 31a/10, 31a/10, 31a/11, 31a/12, 31a/13, 31a/14, 31a/17, 31a/17, 31a/18, 31a/18, 31a/18, 31a/18, 31b/1, 31b/2, 31b/2, 31b/5, 31b/6, 31b/7, 31b/9, 31b/9, 31b/11, 31b/11, 31b/11, 31b/11, 31b/13, 31b/15, 31b/16, 31b/16, 31b/17, 31b/18, 31b/18, 31b/18, 31b/19, 32a/1, 32a/2, 32a/2, 32a/4, 32a/5, 32a/6, 32a/7, 32a/7, 32a/9, 32a/11, 32a/13, 32a/17, 32a/19, 32b/1, 32b/3, 32b/5, 32b/7, 32b/8, 32b/8, 32b/8, 32b/11, 32b/11, 32b/12, 32b/12, 32b/12, 32b/12, 32b/12, 32b/13, 32b/13, 32b/14, 32b/14, 32b/15, 32b/15, 32b/16, 32b/16, 32b/16, 32b/19, 32b/19, 33a/1, 33a/1, 33a/1, 33a/2, 33a/3, 33a/4, 33a/5, 33a/5, 33a/5, 33a/6, 33a/6, 33a/8, 33a/9, 33a/10, 33a/10, 33a/12, 33a/13, 33a/13, 33a/15, 33a/15, 33a/15, 33a/16, 33a/16, 33a/16, 33a/17, 33a/17, 33a/18, 33a/18, 33a/18, 33a/19, 33b/1, 33b/2, 33b/2, 33b/2, 33b/4, 33b/4, 33b/5, 33b/6, 33b/6, 33b/8, 33b/10, 33b/11, 33b/13, 33b/15, 33b/15, 33b/15, 33b/16, 33b/16, 33b/17, 33b/18, 33b/19, 33b/19, 34a/1, 34a/1, 34a/3, 34a/3, 34a/3, 34a/4, 34a/5, 34a/5, 34a/6, 34a/7,

34a/8, 34a/9, 34a/9, 34a/10, 34a/10, 34a/11, 34a/12, 34a/12, 34a/13, 34a/14, 34a/15, 34a/15, 34a/16, 34a/16, 34a/16, 34a/17, 34a/18, 34a/18, 34b/3, 34b/4, 34b/5, 34b/5, 34b/6, 34b/7, 34b/7, 34b/9, 34b/10, 34b/11, 34b/12, 34b/13, 34b/13, 34b/15, 34b/15, 34b/16, 34b/18, 34b/18, 34b/19, 34b/19, 35a/1, 35a/1, 35a/1, 35a/2, 35a/2, 35a/3, 35a/4, 35a/6, 35a/7, 35a/7, 35a/12, 35a/14, 35a/15, 35a/16, 35a/16, 35a/19, 35b/3, 35b/3, 35b/3, 35b/4, 35b/6, 35b/6, 35b/7, 35b/8, 35b/8, 35b/8, 35b/8, 35b/9, 35b/9, 35b/9, 35b/9, 35b/10, 35b/10, 35b/10, 35b/11, 35b/11, 35b/11, 35b/11, 35b/11, 35b/11, 35b/11, 35b/12, 35b/12, 35b/13, 35b/13, 35b/14, 35b/14, 35b/15, 35b/15, 35b/16, 35b/17, 35b/17, 35b/18, 36a/1, 36a/2, 36a/4, 36a/5, 36a/6, 36a/6, 36a/7, 36a/7, 36a/10, 36a/10, 36a/11, 36a/11, 36a/11, 36a/12, 36a/12, 36a/13, 36a/13, 36a/14, 36a/14, 36a/14, 36a/15, 36a/15, 36a/17, 36a/17, 36a/18, 36a/19, 36a/19, 36b/2, 36b/3, 36b/5, 36b/5, 36b/6, 36b/7, 36b/7, 36b/7, 36b/7, 36b/8, 36b/9, 36b/9, 36b/10, 36b/12, 36b/13, 36b/15, 36b/16, 36b/16, 36b/16, 36b/18, 36b/18, 36b/19, 37a/3, 37a/6, 37a/7, 37a/9, 37a/10, 37a/10, 37a/10, 37a/12, 37a/13, 37a/14, 37a/14, 37a/14, 37a/15, 37a/15, 37a/15, 37a/16, 37a/17, 37a/17, 37a/18, 37a/19, 37a/19, 37a/19, 37a/19, 37b/1, 37b/2, 37b/3, 37b/5, 37b/5, 37b/6, 37b/7, 37b/7, 37b/9, 37b/10, 37b/10, 37b/12, 37b/12, 37b/12, 37b/14, 37b/15, 37b/15, 37b/16, 37b/17, 37b/17, 37b/17, 38a/2, 38a/3, 38a/4, 38a/5, 38a/5, 38a/6, 38a/6, 38a/6, 38a/7, 38a/8, 38a/8, 38a/9, 38a/10, 38a/11, 38a/11, 38a/11, 38a/12, 38a/12, 38a/12, 38a/13, 38a/14, 38a/14, 38a/15, 38a/16, 38a/16, 38a/19, 38b/2, 38b/2, 38b/3, 38b/4, 38b/4, 38b/4, 38b/5, 38b/5, 38b/5, 38b/5, 38b/5, 38b/6, 38b/6, 38b/7, 38b/9, 38b/9, 38b/9, 38b/10, 38b/10, 38b/10, 38b/11, 38b/14, 38b/14, 38b/19, 39a/1, 39a/1, 39a/2, 39a/7, 39a/7, 39a/8, 39a/9, 39a/9, 39a/9, 39a/10, 39a/11, 39a/12, 39a/13, 39a/13, 39a/13, 39a/14, 39a/14, 39a/14, 39a/16, 39a/17, 39a/18, 39b/1, 39b/4, 39b/4, 39b/5, 39b/6, 39b/7, 39b/8, 39b/10, 39b/14, 39b/15, 39b/17, 39b/18, 39b/18, 39b/19, 39b/19, 39b/19, 40a/6, 40a/6, 40a/7, 40a/7, 40a/9, 40a/9, 40a/9,

40a/11, 40a/12, 40a/15, 40a/17, 40a/18, 40a/19, 40b/1, 40b/2, 40b/3, 40b/5, 40b/6, 40b/10, 40b/10, 40b/11, 40b/12, 40b/12, 40b/14, 40b/15, 40b/15, 40b/16, 40b/17, 40b/19, 40b/19, 41a/1, 41a/2, 41a/2, 41a/2, 41a/2, 41a/3, 41a/3, 41a/4, 41a/5, 41a/8, 41a/8, 41a/8, 41a/8, 41a/9, 41a/10, 41a/12, 41a/12, 41a/13, 41a/16, 41a/16, 41a/18, 41a/19, 41b/1, 41b/1, 41b/1, 41b/2, 41b/2, 41b/2, 41b/4, 41b/6, 41b/7, 41b/7, 41b/10, 41b/11, 41b/11, 41b/11, 41b/12, 41b/12, 41b/13, 41b/17, 41b/17, 41b/17, 41b/17, 41b/18, 41b/18, 41b/18, 41b/19, 42a/4, 42a/4, 42a/4, 42a/8, 42a/9, 42a/12, 42a/12, 42a/14, 42a/15, 42a/18, 42a/19, 42a/19, 42a/19, 42b/2, 42b/3, 42b/3, 42b/3, 42b/3, 42b/6, 42b/6, 42b/6, 42b/6, 42b/9, 42b/10, 42b/12, 42b/12, 42b/12, 42b/13, 42b/18, 42b/18, 42b/19, 42b/19, 42b/19, 42b/19, 43a/1, 43a/1, 43a/1, 43a/1, 43a/2, 43a/2, 43a/2, 43a/3, 43a/3, 43a/3, 43a/4, 43a/5, 43a/5, 43a/6, 43a/7, 43a/8, 43a/8, 43a/9, 43a/9, 43a/9, 43a/10, 43a/10, 43a/13, 43a/14, 43a/14, 43a/15, 43a/15, 43a/15, 43a/16, 43a/16, 43a/16, 43a/18, 43a/18, 43b/2, 43b/6, 43b/6, 43b/7, 43b/7, 43b/8, 43b/12, 43b/13, 43b/15, 43b/18, 43b/19, 43b/19, 44a/1, 44a/4, 44a/5, 44a/5, 44a/5, 44a/6, 44a/6, 44a/7, 44a/7, 44a/8, 44a/8, 44a/10, 44a/12, 44a/13, 44a/13, 44a/13, 44a/14, 44a/14, 44a/15, 44a/15, 44a/16, 44a/16, 44a/16, 44a/16, 44a/17, 44a/17, 44a/18, 44a/18, 44a/18, 44b/1, 44b/1, 44b/3, 44b/8, 44b/10, 44b/10, 44b/10, 44b/12, 44b/13, 44b/14, 44b/14, 44b/16, 44b/16, 44b/16, 44b/17, 44b/18, 45a/2, 45a/2, 45a/2, 45a/5, 45a/6, 45a/11, 45a/11, 45a/11, 45a/12, 45a/12, 45a/12, 45a/12, 45a/13, 45a/13, 45a/13, 45a/15, 45a/15, 45a/16, 45a/16, 45a/16, 45a/16, 45a/16, 45a/17, 45a/17, 45a/17, 45a/18, 45a/18, 45b/2, 45b/3, 45b/6, 45b/8, 45b/10, 45b/10, 45b/14, 45b/15, 45b/15, 45b/16, 45b/19, 45b/19, 45b/19, 46a/2, 46a/2, 46a/4, 46a/4, 46a/5, 46a/5, 46a/5, 46a/6, 46a/9, 46a/10, 46a/10, 46a/11, 46a/13, 46a/14, 46a/15, 46a/16, 46a/19, 46b/1, 46b/2, 46b/2, 46b/3, 46b/4, 46b/4, 46b/5, 46b/7, 46b/7, 46b/8, 46b/9, 46b/10, 46b/10, 46b/11, 46b/11, 46b/13, 46b/13, 46b/13, 46b/15, 46b/15, 46b/17, 46b/19, 47a/1, 47a/2, 47a/3, 47a/3, 47a/4, 47a/5, 47a/6, 47a/9, 47a/10,

47a/10, 47a/11, 47a/12, 47a/12, 47a/13, 47a/16, 47a/17, 47a/18, 47a/18, 47a/18, 47a/18, 47a/18, 47b/2, 47b/3, 47b/4, 47b/4, 47b/5, 47b/5, 47b/6, 47b/6, 47b/7, 47b/7, 47b/8, 47b/9, 47b/9, 47b/10, 47b/10, 47b/10, 47b/11, 47b/11, 47b/13, 47b/14, 47b/14, 47b/16, 47b/16, 47b/17, 47b/17, 47b/18, 48a/2, 48a/2, 48a/3, 48a/4, 48a/4, 48a/5, 48a/5, 48a/6, 48a/7, 48a/8, 48a/9, 48a/9, 48a/10, 48a/11, 48a/15, 48b/2, 48b/4, 48b/6, 48b/6, 48b/6, 48b/7, 48b/8, 48b/9, 48b/11, 48b/11, 48b/12, 48b/13, 48b/15, 48b/17, 49a/2, 49a/2, 49a/3, 49a/6, 49a/9, 49a/9, 49a/9, 49a/12, 49a/13, 49a/14, 49a/15, 49a/15, 49a/17, 49b/1, 49b/4, 49b/5, 49b/8, 49b/9, 49b/10, 49b/12, 49b/13, 49b/13, 49b/15, 49b/15, 49b/16, 49b/17, 49b/19, 49b/19, 50a/4, 50a/4, 50a/5, 50a/5, 50a/10, 50a/10, 50a/11, 50a/12, 50a/13, 50a/14, 50a/14, 50a/15, 50a/16, 50a/18, 50a/19, 50a/19, 50b/1, 50b/1, 50b/2, 50b/2, 50b/3, 50b/3, 50b/5, 50b/6, 50b/6, 50b/7, 50b/9, 50b/10, 50b/10, 50b/10, 50b/10, 50b/11, 50b/12, 50b/12, 50b/14, 50b/14, 50b/15, 50b/16, 51a/3, 51a/3, 51a/6, 51a/7, 51a/7, 51a/7, 51a/7, 51a/8, 51a/8, 51a/8, 51a/8, 51a/9, 51a/9, 51a/10, 51a/11, 51a/12, 51a/12, 51a/13, 51a/14, 51a/14, 51a/15, 51a/15, 51a/15, 51a/16, 51a/17, 51a/18, 51a/18, 51a/19, 51b/1, 51b/1, 51b/3, 51b/3, 51b/3, 51b/4, 51b/4, 51b/4, 51b/5, 51b/5, 51b/6, 51b/6, 51b/8, 51b/8, 51b/8, 51b/8, 51b/9, 51b/10, 51b/10, 51b/10, 51b/10, 51b/11, 51b/11, 51b/12, 51b/12, 51b/13, 51b/14, 51b/14, 51b/15, 51b/15, 51b/17, 51b/17, 51b/17, 51b/17, 51b/18, 51b/18, 51b/18, 51b/18, 51b/18, 51b/19, 52a/2, 52a/2, 52a/3, 52a/4, 52a/4, 52a/4, 52a/7, 52a/7, 52a/8, 52a/8, 52a/10, 52a/10, 52a/11, 52a/12, 52a/13, 52a/13, 52a/15, 52a/16, 52a/18, 52a/18, 52a/19, 52b/1, 52b/2, 52b/3, 52b/5, 52b/5, 52b/5, 52b/6, 52b/6, 52b/6, 52b/8, 52b/8, 52b/8, 52b/9, 52b/9, 52b/9, 52b/10, 52b/11, 52b/11, 52b/16, 52b/16, 53a/3, 53a/4, 53a/4, 53a/4, 53a/5, 53a/6, 53a/6, 53a/7, 53a/10, 53a/10, 53a/11, 53a/11, 53a/11, 53a/12, 53a/12, 53a/18, 53a/19, 53a/19, 53b/4, 53b/8, 53b/8, 53b/13, 53b/13, 53b/14, 53b/16, 53b/16, 53b/17, 53b/18, 53b/19, 53b/19, 54a/1, 54a/2, 54a/2, 54a/3, 54a/4, 54a/5, 54a/6, 54a/6, 54a/7, 54a/8,

54a/10, 54a/11, 54a/12, 54a/13, 54a/15, 54a/15, 54a/15, 54a/16, 54a/17, 54a/18, 54b/2, 54b/3, 54b/4, 54b/5, 54b/6, 54b/7, 54b/8, 54b/10, 54b/11, 54b/11, 54b/12, 54b/12, 54b/13, 54b/14, 54b/14, 54b/14, 54b/14, 54b/14, 54b/16, 54b/16, 54b/18, 55a/2, 55a/2, 55a/2, 55a/3, 55a/3, 55a/3, 55a/5, 55a/5, 55a/5, 55a/5, 55a/6, 55a/6, 55a/7, 55a/7, 55a/8, 55a/8, 55a/8, 55a/9, 55a/9, 55a/10, 55a/13, 55a/13, 55a/17, 55a/18, 55b/1, 55b/1, 55b/4, 55b/5, 55b/8, 55b/8, 55b/11, 55b/11, 55b/11, 55b/12, 55b/13, 55b/13, 55b/14, 55b/17, 55b/18, 55b/19, 56a/2, 56a/2, 56a/3, 56a/3, 56a/4, 56a/7, 56a/8, 56a/8, 56a/8, 56a/9, 56a/9, 56a/9, 56a/9, 56a/9, 56a/10, 56a/10, 56a/10, 56a/11, 56a/11, 56a/12, 56a/13, 56a/13, 56a/14, 56a/16, 56a/19, 56b/2, 56b/3, 56b/4, 56b/5, 56b/6, 56b/8, 56b/8, 56b/10, 56b/11, 56b/11, 56b/12, 56b/12, 56b/15, 56b/15, 56b/15, 56b/17, 56b/17, 56b/18, 56b/18, 56b/19, 56b/19, 57a/3, 57a/4, 57a/5, 57a/5, 57a/5, 57a/6, 57a/7, 57a/9, 57a/10, 57a/10, 57a/11, 57a/12, 57a/15, 57a/15, 57a/16, 57a/17, 57a/18, 57a/18, 57a/19, 57b/2, 57b/2, 57b/4, 57b/7, 57b/8, 57b/8, 57b/9, 57b/9, 57b/10, 57b/10, 57b/12, 57b/13, 57b/15, 57b/16, 57b/16, 57b/16, 57b/19, 58a/2, 58a/2, 58a/2, 58a/3, 58a/4, 58a/4, 58a/5, 58a/6, 58a/6, 58a/6, 58a/8, 58a/9, 58a/9, 58a/9, 58a/12, 58a/12, 58a/12, 58a/13, 58a/13, 58a/16, 58a/16, 58a/17, 58a/18, 58a/19, 58b/2, 58b/2, 58b/3, 58b/4, 58b/5, 58b/9, 58b/9, 58b/11, 58b/11, 58b/12, 58b/14, 58b/15, 58b/17, 58b/17, 58b/18, 58b/18, 58b/18, 58b/19, 59a/1, 59a/1, 59a/1, 59a/3, 59a/3, 59a/4, 59a/5, 59a/7, 59a/7, 59a/7, 59a/8, 59a/9, 59a/11, 59a/12, 59a/12, 59a/15, 59a/17, 59a/18, 59a/18, 59a/18, 59a/18, 59a/18, 59b/2, 59b/3, 59b/4, 59b/4, 59b/5, 59b/5, 59b/6, 59b/6, 59b/7, 59b/7, 59b/7, 59b/7, 59b/8, 59b/9, 59b/10, 59b/10, 59b/11, 59b/12, 59b/12, 59b/14, 59b/14, 59b/15, 59b/15, 59b/16, 59b/16, 59b/17, 59b/17, 60a/1, 60a/2, 60a/3, 60a/6, 60a/6, 60a/7, 60a/7, 60a/8, 60a/11, 60a/12, 60a/12, 60a/12, 60a/13, 60a/13, 60a/14, 60a/15, 60a/16, 60a/16, 60a/17, 60a/18, 60b/2, 60b/2, 60b/3, 60b/3, 60b/4, 60b/4, 60b/5, 60b/6, 60b/7, 60b/7, 60b/8, 60b/11, 60b/14, 60b/14, 60b/15, 60b/15, 60b/15, 60b/16, 60b/17,

60b/18, 60b/18, 60b/18, 60b/19, 61a/2, 61a/2, 61a/2, 61a/3, 61a/3, 61a/4, 61a/5, 61a/5, 61a/6, 61a/6, 61a/7, 61a/7, 61a/7, 61a/8, 61a/12, 61a/12, 61a/13, 61a/13, 61a/13, 61a/14, 61a/14, 61a/15, 61a/15, 61a/16, 61a/16, 61a/16, 61a/16, 61a/16, 61a/17, 61a/17, 61a/18, 61a/19, 61b/1, 61b/2, 61b/3, 61b/3, 61b/7, 61b/7, 61b/8, 61b/8, 61b/8, 61b/10, 61b/10, 61b/10, 61b/11, 61b/12, 61b/13, 61b/13, 61b/15, 61b/16, 61b/16, 61b/17, 61b/18, 62a/1, 62a/3, 62a/3, 62a/5, 62a/5, 62a/6, 62a/6, 62a/6, 62a/7, 62a/9, 62a/10, 62a/12, 62a/12, 62a/13, 62a/15, 62a/15, 62a/16, 62a/17, 62a/18, 62a/19, 62b/1, 62b/2, 62b/6, 62b/7, 62b/7, 62b/7, 62b/8, 62b/10, 62b/10, 62b/10, 62b/10, 62b/14, 62b/14, 62b/16, 62b/16, 62b/16, 62b/17, 62b/18, 62b/19, 63a/1, 63a/1, 63a/2, 63a/3, 63a/4, 63a/5, 63a/7, 63a/9, 63a/9, 63a/15, 63a/16, 63a/18, 63a/18, 63a/19, 63b/3, 63b/7, 63b/9, 63b/9, 63b/11, 63b/12, 63b/12, 63b/12, 63b/13, 63b/13, 63b/13, 63b/13, 63b/14, 63b/15, 63b/15, 63b/16, 63b/16, 63b/17, 63b/18, 64a/1, 64a/2, 64a/3, 64a/3, 64a/4, 64a/5, 64a/6, 64a/7, 64a/8, 64a/10, 64a/10, 64a/11, 64a/11, 64a/12, 64a/12, 64a/13, 64a/13, 64a/15, 64a/15, 64a/17, 64a/17, 64a/18, 64a/18, 64a/18, 64a/18, 64a/19, 64a/19, 64b/1, 64b/2, 64b/2, 64b/2, 64b/2, 64b/2, 64b/3, 64b/3, 64b/3, 64b/3, 64b/4, 64b/4, 64b/5, 64b/6, 64b/6, 64b/6, 64b/7, 64b/8, 64b/10, 64b/11, 64b/13, 64b/14, 64b/14, 64b/15, 64b/15, 64b/15, 64b/16, 64b/17, 64b/17, 64b/18, 64b/18, 64b/19, 64b/19, 65a/1, 65a/3, 65a/4, 65a/6, 65a/12, 65a/13, 65a/13, 65a/14, 65a/14, 65a/16, 65a/16, 65a/19, 65b/1, 65b/2, 65b/4, 65b/4, 65b/5, 65b/5, 65b/5, 65b/9, 65b/10, 65b/11, 65b/11, 65b/13, 65b/15, 65b/18, 65b/18, 65b/18, 66a/3, 66a/4, 66a/4, 66a/5, 66a/6, 66a/7, 66a/8, 66a/11, 66a/12, 66a/13, 66a/14, 66a/15, 66a/17, 66a/17, 66a/18, 66b/1, 66b/1, 66b/3, 66b/3, 66b/3, 66b/4, 66b/4, 66b/6, 66b/6, 66b/8, 66b/8, 66b/10, 66b/10, 66b/11, 66b/12, 66b/12, 66b/16, 66b/18, 66b/18, 66b/18, 67a/2, 67a/6, 67a/7, 67a/8, 67a/8, 67a/9, 67a/9, 67a/10, 67a/10, 67a/10, 67a/11, 67a/11, 67a/11, 67a/12, 67a/12, 67a/12, 67a/13, 67a/13, 67a/13, 67a/13, 67a/13, 67a/13, 67a/15, 67a/16, 67a/18, 67a/18, 67a/18,

67a/19, 67a/19, 67b/1, 67b/1, 67b/1, 67b/2, 67b/2, 67b/3, 67b/4, 67b/4, 67b/4, 67b/5, 67b/6, 67b/6, 67b/6, 67b/7, 67b/7, 67b/8, 67b/8, 67b/8, 67b/9, 67b/10, 67b/10, 67b/10, 67b/11, 67b/11, 67b/11, 67b/12, 67b/12, 67b/12, 67b/12, 67b/13, 67b/13, 67b/14, 67b/14, 67b/14, 67b/14, 67b/15, 67b/15, 67b/15, 67b/15, 67b/17, 67b/18, 67b/19, 68a/2, 68a/3, 68a/3, 68a/3, 68a/3, 68a/4, 68a/4, 68a/4, 68a/4, 68a/5, 68a/5, 68a/5, 68a/5, 68a/6, 68a/6, 68a/6, 68a/7, 68a/8, 68a/11, 68a/14, 68a/14, 68a/15, 68a/16, 68a/16, 68a/16, 68a/17, 68a/17, 68a/17, 68a/17, 68a/19, 68b/2, 68b/2, 68b/3, 68b/4, 68b/5, 68b/9, 68b/9, 68b/10, 68b/13, 68b/13, 68b/15, 68b/15, 68b/16, 68b/16, 68b/17, 68b/17, 68b/17, 68b/18, 68b/18, 68b/18, 68b/19, 69a/1, 69a/1, 69a/2, 69a/3, 69a/3, 69a/4, 69a/5, 69a/6, 69a/6, 69a/8, 69a/8, 69a/11, 69a/12, 69a/12, 69a/13, 69a/15, 69a/18, 69a/19, 69b/1, 69b/2, 69b/2, 69b/3, 69b/3, 69b/4, 69b/4, 69b/4, 69b/5, 69b/6, 69b/6, 69b/6, 69b/9, 69b/14, 69b/14, 69b/14, 69b/15, 69b/16, 69b/16, 69b/16, 69b/16, 69b/17, 69b/18, 69b/19, 69b/19, 70a/1, 70a/1, 70a/2, 70a/4, 70a/6, 70a/7, 70a/12, 70a/14, 70a/14, 70a/15, 70a/15, 70a/16, 70a/16, 70a/16, 70a/16, 70a/16, 70a/17, 70a/17, 70a/17, 70a/17, 70a/18, 70a/18, 70a/18, 70a/19, 70a/19, 70a/19, 70b/1, 70b/1, 70b/1, 70b/2, 70b/2, 70b/2, 70b/3, 70b/3, 70b/4, 70b/4, 70b/4, 70b/4, 70b/7, 70b/9, 70b/9, 70b/11, 70b/11, 70b/12, 70b/13, 70b/14, 70b/15, 70b/17, 70b/17, 70b/17, 70b/19, 70b/19, 71a/1, 71a/2, 71a/2, 71a/2, 71a/3, 71a/3, 71a/4, 71a/4, 71a/5, 71a/5, 71a/6, 71a/7, 71a/7, 71a/7, 71a/7, 71a/8, 71a/8, 71a/8, 71a/8, 71a/9, 71a/9, 71a/10, 71a/10, 71a/11, 71a/11, 71a/11, 71a/11, 71a/12, 71a/14, 71a/14, 71a/15, 71a/16, 71a/16, 71a/17, 71a/17, 71a/17, 71a/18, 71a/18, 71b/1, 71b/1, 71b/3, 71b/3, 71b/3, 71b/4, 71b/4, 71b/5, 71b/6, 71b/6, 71b/7, 71b/7, 71b/7, 71b/7, 71b/8, 71b/8, 71b/9, 71b/9, 71b/9, 71b/12, 71b/12, 71b/13, 71b/13, 71b/14, 71b/14, 71b/15, 71b/15, 71b/16, 71b/16, 71b/17, 71b/18, 71b/18, 72a/2, 72a/2, 72a/2, 72a/2, 72a/2, 72a/2, 72a/2, 72a/3, 72a/3, 72a/3, 72b/3, 72a/4, 72a/4, 72a/4, 72a/5, 72a/6, 72a/6, 72b/6, 72b/6, 72b/6, 72a/7, 72b/7, 72b/7, 72b/7,

72b/7, 72a/8, 72a/8, 72b/8, 72a/9, 72a/9, 72b/9, 72b/9, 72b/9, 72a/10, 72a/12, 72b/12, 72b/12, 72a/13, 72a/13, 72a/14, 72a/14, 72a/14, 72b/14, 72b/14, 72a/15, 72a/15, 72a/15, 72b/15, 72a/16, 72a/16, 72b/16, 72b/16, 72a/17, 72a/17, 72a/17, 72a/17, 72a/18, 72a/18, 72b/18, 72b/18, 72b/18, 72a/19, 73a/2, 73a/3, 73a/3, 73a/3, 73a/4, 73a/4, 73a/4, 73a/4, 73a/4, 73a/5, 73a/5, 73a/5, 73a/5, 73a/6, 73a/8, 73a/9, 73a/9, 73a/12, 73a/13, 73a/13, 73a/13, 73a/13, 73a/13, 73a/14, 73a/16, 73a/16, 73a/17, 73a/17, 73a/18, 73a/18, 73a/19, 73b/2, 73b/3, 73b/3, 73b/5, 73b/5, 73b/5, 73b/7, 73b/8, 73b/9, 73b/9, 73b/9, 73b/10, 73b/11, 73b/13, 73b/13, 73b/13, 73b/16, 73b/16, 73b/17, 73b/17, 73b/17, 73b/17, 73b/18, 73b/19, 74a/1, 74a/3, 74a/3, 74a/4, 74a/4, 74a/5, 74a/5, 74a/7, 74a/7, 74a/8, 74a/8, 74a/9, 74a/10, 74a/11, 74a/12, 74a/12, 74a/13, 74a/13, 74a/13, 74a/13, 74a/14, 74a/14, 74a/14, 74a/15, 74a/15, 74a/16, 74a/16, 74a/18, 74a/19, 74a/19, 74b/1, 74b/3, 74b/3, 74b/4, 74b/4, 74b/6, 74b/6, 74b/6, 74b/7, 74b/7, 74b/8, 74b/8, 74b/9, 74b/10, 74b/10, 74b/10, 74b/10, 74b/10, 74b/10, 74b/11, 74b/11, 74b/12, 74b/13, 74b/13, 74b/13, 74b/14, 74b/16, 74b/16, 74b/18, 74b/19, 74b/19, 75a/1, 75a/2, 75a/3, 75a/4, 75a/4, 75a/5, 75a/5, 75a/5, 75a/6, 75a/9, 75a/10, 75a/12, 75a/13, 75a/14, 75a/15, 75a/15, 75a/17, 75a/18, 75a/19, 75b/1, 75b/1, 75b/2, 75b/2, 75b/2, 75b/2, 75b/3, 75b/3, 75b/4, 75b/4, 75b/4, 75b/4, 75b/4, 75b/5, 75b/5, 75b/5, 75b/5, 75b/6, 75b/6, 75b/6, 75b/6, 75b/6, 75b/7, 75b/7, 75b/8, 75b/9, 75b/9, 75b/9, 75b/9, 75b/9, 75b/10, 75b/10, 75b/10, 75b/11, 75b/11, 75b/11, 75b/12, 75b/12, 75b/12, 75b/12, 75b/12, 75b/13, 75b/14, 75b/14, 75b/14, 75b/15, 75b/15, 75b/16, 75b/17, 75b/17, 75b/17, 75b/17, 75b/17, 75b/17, 75b/18, 75b/19, 75b/19, 76b/1, 76b/1, 76b/2, 76b/2, 76b/2, 76b/3, 76b/4, 76b/4, 76b/5, 76b/6, 76b/9, 76b/9, 76b/9, 76b/10, 76b/10, 76b/10, 76b/11, 76b/11, 76b/12, 76b/16, 76b/18, 76b/18, 76b/19, 76b/19, 76b/19, 77a/1, 77a/3, 77a/4, 77a/4, 77a/7, 77a/8, 77a/8, 77a/10, 77a/10, 77a/11, 77a/12, 77a/13, 77a/13, 77a/13, 77a/14, 77a/15, 77a/16, 77a/17, 77a/18, 77a/18, 77b/1, 77b/2, 77b/2,

77b/2, 77b/3, 77b/4, 77b/4, 77b/5, 77b/5, 77b/6, 77b/7, 77b/7, 77b/8, 77b/9, 77b/10, 77b/12, 77b/13, 77b/14, 77b/16, 77b/17, 77b/17, 77b/19, 77b/19, 78a/1, 78a/2, 78a/4, 78a/7, 78a/7, 78a/7, 78a/8, 78a/9, 78a/10, 78a/10, 78a/10, 78a/10, 78a/11, 78a/12, 78a/13, 78a/16, 78a/16, 78a/16, 78a/18, 78a/18, 78a/19, 78a/19, 78b/1, 78b/2, 78b/3, 78b/4, 78b/5, 78b/6, 78b/8, 78b/11, 78b/11, 78b/12, 78b/13, 78b/14, 78b/17, 78b/17, 78b/18, 78b/19, 78b/19, 79a/1, 79a/3, 79a/3, 79a/4, 79a/5, 79a/7, 79a/8, 79a/9, 79a/9, 79a/9, 79a/10, 79a/11, 79a/11, 79a/11, 79a/16, 79a/17, 79a/17, 79a/18, 79a/18, 79a/19, 79b/1, 79b/1, 79b/1, 79b/1, 79b/2, 79b/2, 79b/2, 79b/2, 79b/3, 79b/3, 79b/3, 79b/4, 79b/5, 79b/6, 79b/7, 79b/8, 79b/9, 79b/10, 79b/10, 79b/10, 79b/10, 79b/12, 79b/12, 79b/13, 79b/13, 79b/14, 79b/14, 79b/15, 79b/16, 79b/18, 79b/19, 80a/1, 80a/1, 80a/2, 80a/2, 80a/3, 80a/4, 80a/4, 80a/6, 80a/7, 80a/7, 80a/8, 80a/9, 80a/10, 80a/11, 80a/13, 80a/14, 80a/17, 80a/17, 80a/17, 80a/18, 80a/19, 80a/19, 80a/19, 80a/19, 80a/19, 80a/19, 80a/19, 80a/19, 80b/1, 80b/4, 80b/6, 80b/7, 80b/7, 80b/8, 80b/8, 80b/8, 80b/9, 80b/11, 80b/12, 80b/13, 80b/14, 80b/15, 80b/15, 80b/16, 80b/17, 80b/17, 80b/19, 81a/2, 81a/4, 81a/4, 81a/8, 81a/13, 81a/19, 81b/1, 81b/3, 81b/3, 81b/5, 81b/6, 81b/6, 81b/8, 81b/10, 81b/11, 81b/12, 81b/12, 81b/13, 81b/13, 81b/15, 81b/19, 82a/1, 82a/1, 82a/1, 82a/4, 82a/5, 82a/7, 82a/8, 82a/9, 82a/10, 82a/10, 82a/12, 82a/13, 82a/14, 82a/15, 82a/17, 82a/18, 82a/18, 82a/19, 82b/1, 82b/1, 82b/3, 82b/3, 82b/4, 82b/5, 82b/5, 82b/7, 82b/8, 82b/8, 82b/9, 82b/10, 82b/10, 82b/11, 82b/11, 82b/12, 82b/12, 82b/12, 82b/13, 82b/14, 82b/14, 82b/14, 82b/14, 82b/14, 82b/14, 82b/15, 82b/15, 82b/16, 82b/17, 82b/18, 83a/1, 83a/2, 83a/3, 83a/3, 83a/5, 83a/6, 83a/7, 83a/10, 83a/10, 83a/12, 83a/13, 83a/15, 83a/16, 83a/17, 83a/17, 83a/17, 83a/18, 83a/18, 83a/19, 83b/1, 83b/5, 83b/6, 83b/7, 83b/11, 83b/13, 83b/14, 83b/15, 83b/16, 83b/17, 83b/19, 84a/1, 84a/2, 84a/2, 84a/3, 84a/5, 84a/5, 84a/6, 84a/7, 84a/9, 84a/10, 84a/12, 84a/13, 84a/15, 84a/15, 84a/15, 84a/16, 84a/17, 84a/17, 84a/17, 84a/18, 84a/18, 84a/18, 84a/19, 84a/19,

84b/2, 84b/5, 84b/6, 84b/6, 84b/8, 84b/8, 84b/11, 84b/11, 84b/12, 84b/16, 84b/16, 84b/17, 84b/18, 85a/1, 85a/2, 85a/3, 85a/4, 85a/5, 85a/6, 85a/7, 85a/9, 85a/10, 85a/13, 85a/16, 85a/18, 85b/1, 85b/2, 85b/2, 85b/5, 85b/6, 85b/7, 85b/8, 85b/9, 85b/10, 85b/12, 85b/15, 86b/1, 86a/2, 86b/2, 86b/3, 86a/4, 86b/4, 86a/5, 86a/5, 86b/6, 86a/7, 86a/7, 86b/7, 86b/7, 86a/8, 86a/8, 86b/8, 86b/8, 86b/8, 86b/9, 86a/10, 86a/10, 86a/10, 86b/10, 86b/10, 86b/12, 86b/13, 86b/13, 86a/14, 86a/14, 86a/14, 86a/15, 86a/15, 86b/15, 86a/16, 86b/16, 86a/17, 86a/17, 86a/17, 86a/17, 86b/17, 86a/18, 86a/19, 87a/1, 87a/2, 87a/3, 87a/7, 87a/7, 87a/9, 87a/9, 87a/10, 87a/11, 87a/11, 87a/12, 87a/12, 87a/13, 87a/13, 87a/14, 87a/14, 87a/14, 87a/14, 87a/14, 87a/15, 87a/16, 87a/17, 87a/18, 87a/19, 87b/1, 87b/2, 87b/2, 87b/3, 87b/3, 87b/4, 87b/4, 87b/5, 87b/6, 87b/7, 87b/7, 87b/8, 87b/8, 87b/9, 87b/10, 87b/10, 87b/10, 87b/10, 87b/11, 87b/11, 87b/12, 87b/12, 87b/13, 87b/13, 87b/13, 87b/13, 87b/14, 87b/14, 87b/14, 87b/15, 87b/15, 87b/17, 87b/18, 87b/18, 87b/19, 88a/1, 88a/2, 88a/2, 88a/2, 88a/3, 88a/7, 88a/11, 88a/15, 88a/17, 88a/17, 88a/18, 88a/18, 88a/19, 88b/2, 88b/3, 88b/4, 88b/5, 88b/5, 88b/6, 88b/12, 88b/14, 88b/18, 88b/19, 88b/19, 89a/1, 89a/1, 89a/1, 89a/2, 89a/2, 89a/3, 89a/4, 89a/5, 89a/6, 89a/8, 89a/9, 89a/9, 89a/9, 89a/10, 89a/10, 89a/11, 89a/14, 89a/15, 89a/16, 89a/16, 89a/17, 89b/2, 89b/2, 89b/3, 89b/3, 90a/4, 90a/5, 89b/6, 89b/7, 89b/7, 89b/7, 90a/7, 89b/8, 90a/8, 89b/11, 89b/11, 90a/11, 90a/11, 89b/13, 89b/13, 90a/13, 89b/14, 89b/14, 90a/14, 89b/15, 89b/15, 89b/15, 89b/16, 89b/16, 90a/16, 89b/17, 90a/17, 90a/17, 90a/17, 89b/18, 90a/18, 90b/1, 90b/2, 90b/3, 90b/4, 90b/4, 90b/4, 90b/5, 90b/6, 90b/7, 90b/8, 90b/10, 90b/10, 90b/10, 90b/11, 90b/12, 90b/13, 90b/13, 90b/13, 90b/15, 90b/16, 90b/19, 91a/5, 91a/7, 91a/9, 91a/10, 91a/11, 91a/11, 91a/13, 91a/13, 91a/15, 91b/3, 91b/4, 91b/4, 91b/5, 91b/8, 91b/8, 91b/10, 91b/10, 91b/11, 91b/11, 91b/12, 91b/14, 91b/15, 91b/15, 91b/18, 91b/19, 92a/1, 92a/1, 92a/3, 92a/9, 92a/11, 92a/11, 92a/11, 92a/14, 92b/1, 92b/1, 92b/2, 92b/2, 92b/3, 92b/3, 92b/3, 92b/4, 92b/9, 92b/10,

92b/12, 92b/12, 92b/12, 92b/12, 92b/13, 92b/13, 92b/17, 92b/17, 92b/18, 92b/19, 93a/2, 93a/5, 93a/5, 93a/6, 93a/6, 93a/7, 93a/7, 93a/8, 93a/10, 93a/10, 93a/11, 93a/11, 93a/11, 93a/11, 93a/12, 93a/12, 93a/14, 93a/17, 93a/18, 93a/19, 93b/2, 93b/2, 93b/3, 93b/4, 93b/5, 93b/5, 93b/5, 93b/6, 93b/8, 93b/10, 93b/10, 93b/10, 93b/12, 93b/14, 93b/16, 93b/18, 93b/18, 93b/18, 93b/19, 94a/1, 94a/1, 94a/3, 94a/7, 94a/10, 94a/12, 94a/17, 94a/17, 94a/19, 94b/1, 94b/1, 94b/2, 94b/3, 94b/4, 94b/4, 94b/5, 94b/5, 94b/6, 94b/7, 94b/8, 94b/9, 94b/10, 94b/10, 94b/12, 94b/13, 94b/14, 94b/15, 94b/17, 94b/19, 95a/1, 95a/1, 95a/1, 95a/1, 95a/1, 95a/1, 95a/2, 95a/3, 95a/3, 95a/4, 95a/6, 95a/6, 95a/7, 95a/7, 95a/9, 95a/11, 95a/11, 95a/11, 95a/12, 95a/14, 95a/15, 95a/16, 95a/16, 95a/16, 95a/16, 95b/4, 95b/4, 95b/4, 95b/4, 95b/5, 95b/10, 95b/12, 95b/13, 95b/17, 95b/18, 96a/1, 96a/2, 96a/2, 96a/5, 96a/5, 96a/6, 96a/7, 96a/7, 96a/8, 96a/9, 96a/9, 96a/9, 96a/10, 96a/10, 96a/10, 96a/10, 96a/11, 96a/11, 96a/11, 96a/11, 96a/13, 96a/13, 96a/14, 96a/14, 96a/15, 96a/16, 96a/16, 96a/17, 96a/17, 96b/1, 96b/2, 96b/2, 96b/3, 96b/4, 96b/6, 96b/7, 96b/7, 96b/7, 96b/8, 96b/8, 96b/8, 96b/8, 96b/9, 96b/9, 96b/10, 96b/10, 96b/10, 96b/10, 96b/10, 96b/10, 96b/11, 96b/11, 96b/12, 96b/12, 96b/13, 96b/13, 96b/14, 96b/15, 96b/16, 96b/16, 96b/16, 96b/17, 96b/18, 96b/19, 97a/1, 97a/1, 97a/2, 97a/2, 97a/2, 97a/4, 97a/4, 97a/5, 97a/7, 97a/7, 97a/7, 97a/8, 97a/8, 97a/8, 97a/8, 97a/9, 97a/9, 97a/10, 97a/10, 97a/10, 97a/10, 97a/10, 97a/12, 97a/13, 97a/14, 97a/15, 97a/15, 97a/15, 97a/16, 97a/16, 97a/17, 97a/18, 97a/18, 97a/19, 97b/3, 97b/3, 97b/3, 97b/5, 97b/6, 97b/8, 97b/8, 97b/9, 97b/9, 97b/11, 97b/11, 97b/11, 97b/12, 97b/14, 97b/14, 97b/15, 97b/16, 97b/16, 97b/16, 97b/16, 97b/16, 97b/16, 97b/17, 97b/17, 97b/17, 97b/17, 97b/18, 97b/19, 97b/19, 98a/1, 98a/1, 98a/1, 98a/2, 98a/2, 98a/3, 98a/4, 98a/4, 98a/4, 98a/5, 98a/7, 98a/7, 98a/9, 98a/9, 98a/11, 98a/11, 98a/11, 98a/12, 98a/12, 98a/12, 98a/13, 98a/13, 98a/14, 98a/15, 98a/16, 98a/17, 98a/17, 98a/18, 98a/18, 98a/18, 98a/18, 98a/19, 98b/1, 98b/2, 98b/2, 98b/2, 98b/2, 98b/3, 98b/3, 98b/4, 98b/4,

98b/6, 98b/6, 98b/6, 98b/7, 98b/7, 98b/8, 98b/8, 98b/8, 98b/8, 98b/8, 98b/9, 98b/9, 98b/10, 98b/11, 98b/12, 98b/13, 98b/13, 98b/14, 98b/14, 98b/16, 99a/3, 99a/6, 99a/8, 99a/8, 99a/9, 99a/10, 99a/11, 99a/12, 99a/14, 99a/15, 99a/16, 99a/18, 99a/18, 99a/18, 99a/19, 99b/1, 99b/2, 99b/3, 99b/4, 99b/4, 99b/5, 99b/7, 99b/8, 99b/9, 99b/9, 99b/9, 99b/9, 99b/10, 99b/10, 99b/11, 99b/11, 99b/11, 99b/12, 99b/13, 99b/15, 99b/16, 99b/16, 99b/17, 99b/17, 99b/17, 99b/18, 99b/19, 100a/1, 100a/1, 100a/1, 100a/2, 100a/4, 100a/4, 100a/4, 100a/5, 100a/6, 100a/6, 100a/6, 100a/7, 100a/7, 100a/7, 100a/7, 100a/8, 100a/8, 100a/8, 100a/9, 100a/9, 100a/9, 100a/9, 100a/9, 100a/10, 100a/10, 100a/11, 100a/12, 100a/12, 100a/12, 100a/13, 100a/14, 100a/15, 100a/16, 100a/17, 100a/17, 100a/18, 100a/18.

vech *Yol, tarz.*

v. 9b/16, 20a/15, 50b/2.

v. +din. 3b/1, 17a/8, 22a/5, 35a/14, 35b/12, 38b/9, 38b/10, 51a/8, 51a/10, 57b/17, 60b/12, 64b/5, 68b/18, 71b/8, 74a/11, 76b/10, 76b/16, 81a/18, 94a/10, 94b/14, 95a/5, 98a/7.

v. +ġa. 5a/17.

v. +i. 51a/15, 86a/16, 91a/14.

v. +i+din. 88b/19, 95a/10.

v. +i+ni. 37a/9.

vefā *Sözünde durma, verilen sözü yerine getirme.*

v. 60a/12.

v. +da. 8b/17.

v. +ġa. 44a/8.

v. ḳıl-ġıl. 42b/15.

v. ḳ.-ġu+m+dur. 44a/9.

v. ḳılmaḳ. 57a/3, 57a/12.

vefādārlıġ *Vefalı olma durumu.*

v. 82b/18.

vefāt *Ölüm.*

v. 58a/15.

v. +ı. 55b/19.

v. +ı+dın. 57b/14.

v. +lar+ı. 57b/13, 65b/19.

v. +lar+ı+nıŋ. 80a/9.

v. bol-dı. 7b/10.

v. b.-dı. 55a/1, 56b/13, 59b/3, 66b/5.

v. b.-dı-lar. 57b/14.

v. b.-ġan. 67a/7.

v. b.-ġan+dın. 7b/16, 13b/12.

v. b.-ġan+ı+nı. 38b/14.

v. ḳıl-dı. 32b/6.

v. ḳ.-dı. 58a/14.

v. ḳ.-dı-lar. 58b/17.

vehm *Yersiz korku ve zan, şüphe.*

v. 81a/9.

v. +din. 44b/4.

v. +ler+ni. 1b/7.

v. +i bol-ur. 10a/1.

vehm-nāk *Korkulu, vehimli, kuruntulu.*

v. +dür-miz. 36b/11.

vekīl *Başkası adına söz söyleyen veya hareket eden kimse.*

v. +i+ġa. 87b/18.

velā *Yakınlık.*

v. 42a/16.

velī *Cenab-ı Hakk'a yakınlık mertebesini kazanmış olan seçkin kul, Allah'ın dostu ve sevgili kulu.*

v. 47a/14.

v. +niŋ. 16b/6.

v. +si. 37b/16.

velīd-i pelīd *Alçak kimse.*

v. 54a/12.

velīkin *Lakin, ama, fakat, velakin.*

v. 7a/14, 26b/6, 31a/6, 32a/7, 37b/12, 57a/14, 65a/11, 68a/10.

verem *Verem, hasta.*

v. ḳıl-dı. 73b/19.

vesīle *Sebep, bahane.*

v. 45a/17, 56b/3.

vesvese *Nefsin gönüle getirdiği boş, faydasız ve huzursuzluk verici şeyler, vehim, kuruntu, şüphe, işkil.*

v. 7a/8.

veyā *ya da.*

v. 32b/19, 35b/1, 36b/13, 37a/8, 54b/12, 56a/5, 61a/10, 66a/12, 67b/2, 67b/2, 68b/11, 68b/11, 73b/14, 79b/16, 83a/16, 83a/19, 86b/1, 86a/10.

vezīr *Vezir.*

v. bol-ġay-sin. 13b/12.

vilāyet *İl.*

v. +im+ġa. 34b/1.

v. +i+ni. 70b/1.

v. +i+niŋ. 87a/12, 87b/19, 92a/2, 96b/3.

v. +niŋ. 97a/2.

vir- *Vermek.*

v. -ür. 2b/11.

v. -ür-ler. 6b/11.

vīrān *Yıkık, yıkılmış, harap.*

v. 60b/15, 94b/19.

v. bol-ġay. 83b/6.

v. ḳıl-dı. 22b/7.

v. ḳılmaḳ+da. 54a/10.

vird *Belirli zamanlarda manevi bir görev olarak düzenli şekilde okunan ayet.*

v. ḳıl-dı. 76b/16.

viṣāl *Kavuşma.*

v. 77b/13, 78a/18, 78b/5, 86b/8.

v. +i. 2a/15.

viṣāl-i devlet *Devlete kavuşma.*

v. 85a/11.

v. +i+ġa. 74b/9, 85a/12.

viṣāl-i gülşen *Gül bahçesine kavuşma.*

v. 85b/7.

viṣāl-i ḫalvet-gāh *İbadet yerine kavuşma.*

v. +ı+ġa. 74b/10.

viṣāl-i zülāl *Güzel suya kavuşma.*

v. +i+niŋ. 78a/9.

vuḫūş *Vahşiler, yabaniler, yabani hayvanlar.*

v. 64b/3.

vuḳū' *Olma, meydana gelme, husule gelme.*

v. +ı+nı. 96a/18.

v. +ġa kiltür-ür-sin. 44b/8.

vuṣūl *Ulaşma, erişme, varma.*

v. 97a/1.

vü *ve.*

v. 3a/8, 7a/18, 11a/5, 15b/10, 28b/8, 28b/8, 32a/10, 40a/8, 40a/10, 43a/9, 43a/9, 43a/16, 43b/1, 46a/13, 49b/15, 60a/15, 60b/4, 60b/14, 68a/17, 68b/17, 69a/13, 69b/3, 70a/17, 72b/10, 72a/17, 73b/19, 74a/16, 74b/16, 74b/17, 75b/4, 75b/4, 75b/4, 75b/15, 78b/1, 78b/7, 79a/14, 79a/14, 79a/17, 79a/18, 79b/1, 79b/2, 79b/4, 79b/4, 82a/8, 86a/9, 90b/14, 92b/17, 93a/16, 93b/4.

vücūd *Beden.*

v. 4a/10, 75a/2, 75b/14, 78b/19, 92a/3, 96b/1, 96b/3, 96b/15, 96b/17, 97b/4.

v. +ġa. 97a/15.

v. +ı. 4a/8, 4b/9, 75b/15, 75b/17, 77b/13, 94b/15, 96a/19, 96b/6, 96b/7, 96b/13.

v. +ı+ġa. 18b/19.

v. +ıŋ. 29b/2.

v. +lar+ı. 18a/18, 20a/2, 77b/15, 79b/6, 95b/2, 96a/2.

v. +lar+ı+ġa. 77b/11.

v. +um. 75a/10, 90a/9, 98b/16.

v. +uŋ. 48b/16, 89a/5.

v. +ġa kil-ip. 58b/15.

v. -mes+din. 83b/2.

vücūd-ı muṭlaḳ *Kendisinden başka bir varlık bulunmayan, hiçbir şeyle kayıtlı olmayan, bütün mevcudat kendisinin tecelli ve zuhurundan ibaret bulunan hakk'ın varlığı.*

v. 97a/2.

vücūd-ı şerāfet *Şerefli beden.*

v. +i+ġa. 77b/12.

vücūd-ı şerīf *Kutsal, mübarek beden.*

v. +ler+i. 2a/10.

v. +ler+i+dür. 95b/8.

yā *Seslenme sözü.*

y. 1b/6, 1b/7, 3b/1, 4a/5, 4a/13, 4b/1, 5a/4, 5b/19, 6a/8, 6b/2, 8a/13, 8b/10, 9a/8, 9a/8, 9a/15, 10a/8, 10a/17, 11b/1, 11b/3, 11a/9, 12a/5, 12a/18, 15a/10, 15a/19, 15a/19, 15b/1, 15b/4, 17a/19, 19b/6, 20a/15, 22a/3, 22a/3, 22a/13, 23b/11, 23b/16, 24a/5, 24a/8, 25b/13, 26b/2, 26b/3, 27a/3, 27a/5, 27a/7, 29a/3, 30a/5, 30b/14, 31b/5, 32b/17, 33a/3, 33b/10, 36b/12, 39a/16, 39a/19, 39b/9, 40a/11, 41a/12, 42a/8, 42a/14, 42b/2, 42b/17, 43a/6, 43a/12, 43b/7, 43b/12, 44a/1, 44a/7, 46a/8, 46b/1, 46b/9, 47b/13, 48a/7, 48a/13, 48a/14, 48a/14, 48a/14, 48b/5, 48b/15, 49b/1, 49b/7, 49b/8, 50b/5, 50b/6, 50b/7, 54a/16, 56b/16, 57b/2, 58a/8, 58a/14, 59a/6, 61a/9, 62b/4, 62b/14, 62b/18, 63b/1, 63b/3, 63b/19, 64b/18, 65a/5, 65a/18, 66a/3, 66a/3, 66b/8, 66b/15, 68b/3, 68b/9, 68b/10, 68b/10, 69a/9, 70a/15, 73a/16, 73a/19, 73b/14, 74a/5, 80a/16, 80a/18, 81a/1, 81a/11, 81b/2, 81b/15, 81b/16, 81b/17, 82b/7, 83b/6, 83b/8, 83b/10, 85a/16, 88a/12, 90a/1, 91a/11, 91a/16, 91a/19, 91b/13, 95b/15, 96a/2.

yād *Hatır, hatırlama.*

y. 8b/12, 15a/10, 17b/10.

y. +ıŋ+dın. 80a/13.

y. ḳıl-dı. 31a/5.

y. ḳ.-dı. 44a/13, 81a/19.

y. ḳ.-ġan. 58a/5, 69b/18, 69b/18.

y. ḳ.-ġan+dın. 59a/13.

y. ḳ.-ġay. 6b/9.

y. ḳ.-ıp. 29a/9, 83b/12.

y. ḳ.-ıpdur-lar. 18a/7.

y. ḳ.-ma-ġay-lar. 51b/4.

y. ḳ.-ma-ġay-min. 59b/1.

y. ḳ.-ur-min. 45a/1.

y. ḳ.-ur-sin. 59a/14.

yādlan- *Hatırlanmak.*

y. -ıp. 83b/13.

yaf- *Düşmek, çökmek.*

y. -tı-m. 82a/14.

yafraġ *Yaprak.*

y. +ı. 90a/7.

yaġ *Yağ.*

y. 88b/3.

y. +ı. 10a/1.

yaġ- *Yağmak.*

y. -a. 4a/2.

yaḫşı *Güzel.*

y. 1b/13, 2b/4, 3a/3, 4a/15, 6b/2, 6b/4, 6b/4, 6b/5, 9b/10, 10a/11, 13a/10, 14a/11, 14a/12, 16a/5, 16a/6, 16a/6, 16b/14, 16b/17, 17b/12, 20a/11, 21b/16, 22b/16, 24a/17, 28a/14, 28a/15, 32a/8, 32b/11, 33a/4, 33a/17, 33b/2, 33b/18, 35b/8, 35b/11, 39b/9, 41a/8, 42b/4, 45b/2, 46b/11, 48b/3, 51a/2, 52a/18, 53a/8, 53a/10, 55a/19, 57a/1, 58a/16, 58a/19, 58a/19, 59a/3, 59a/3, 60a/6, 61a/12, 62a/16, 65a/4, 66b/12, 69b/17, 72b/19, 74b/3, 74b/4, 74b/4, 74b/10, 79b/1, 81a/1, 83b/19, 86a/17, 87a/16, 88b/17, 89a/9, 89b/8, 89b/10, 89b/11, 96b/6, 96b/8.

y. +dur. 28b/8.

y. +ġı+n+a. 83b/18.

y. +sı. 51a/3, 58b/8.

y. +sı+n. 58a/2.

y. +sı+nı. 95a/4.

y. bol-sa. 65b/11.

y. b.-sa. 72a/9.

y. +lar kil-mes. 2b/14.

yaḫşı ḳılığlıġ *İyi huylu.*

y. 6b/4.

yaḫşılıġ *Güzel, iyi olma durumu.*

y. 75a/1.

y. +lar+nı. 29a/9.

yaḫşılıḳ *bk. Yaḫşılıġ.*

y. 6a/18, 6b/12, 17b/16, 65a/2, 71a/14.

y. +dın. 1b/10, 6a/15, 6b/4, 13a/8.

y. +ġa. 10a/11, 45a/17, 64b/15, 65b/1.

y. +ı+ġa. 67b/8.

y. +ı+nı. 59a/16.

y. bol-ġay. 8a/8.

y. kör-er-sizler. 20a/12.

yaḫşıraḳ *Daha güzel.*

y. 22b/9, 26b/2, 40b/9, 59a/17, 61b/15, 81a/7.

y. +dur. 24b/4, 52a/11.

y. +dur-min. 26b/5.

y. +nı. 60b/10.

yāḫūd *Yahut.*

y. 34a/5, 35a/7, 51a/4, 97a/11.

yaḳ- *Yakmak.*

y. -ġay-min. 69b/6.

y. -tı. 9a/3.

y. -tı-lar. 92a/1.

yaḳa *Yaka.*

y. +sı+ġa. 75a/11, 87a/3, 97a/14.

y. +sı+nı. 87a/12.

yaḳın *Yakın.*

y. 2a/9, 8a/18, 25a/8, 32a/1, 42a/11, 50a/4, 50b/1, 79a/4.

y. +da. 16b/9, 50a/3, 52a/6.

y. +dur. 7b/6.

y. +ı+ġa. 60a/4.

y. ḳıl-dı-lar. 82a/7.

y. ḳ.-ġan+lar+ı+dın. 3b/4.

y. ḳ.-ıp. 79b/3.

y. ḳ.-ıpdur-lar. 3b/5.

yaḳīn *Sağlam bilgi.*

y. 14a/12, 50b/6, 93a/6.

y. +dür. 58a/12.

y. ḳıl-mas+lıġ+ı+nı. 3b/9.

yaḳun- *Yaklaşmak.*

y. -up. 81b/3.

yāḳūt *En meşhuru kırmızı renklisi olan, pembe, erguvan vb. renklerde, sadece elmasın çizebildiği çok değerli taş.*

y. 5b/10, 90a/5, 95a/1.

y. +dın. 4b/7, 5b/8, 99a/14, 99b/4, 100a/4, 100a/10.

y. +lar. 5b/4.

yaḳuz- *Yaklaştırıp.*

y. -up. 51a/1.

yalanġaçla- *Yalanlamak.*

y. -p. 28b/5.

yalanla- *Yalanlamak.*

y. 28a/10.

yalavaç *Peygamber, resul, elçi, haberci.*

y. 17b/11, 17b/13.

yalbar- *Yalvarmak.*

y. -ıp. 69a/14.

y. -ur. 54b/4.

yalġan *Yalan.*

y. 19a/9, 20a/8, 20a/9, 21a/5, 53a/13.

y. +dın. 35b/14.

y. +dur. 53a/17.

y. +ġa. 8a/19, 23b/15, 24a/19, 24b/13, 36b/1.

yalġançı *Yalancı.*

y. 21a/4, 53b/3, 53b/15, 59a/18, 64a/7.

y. +dur. 23b/13.

y. +nı. 40b/17.

y. +sin. 92b/3.

y. bol-ur-miz. 24b/3.

yalġançıraḳ *Daha yalancı.*

y. +sin. 53a/15.

yalġur *Yalnız.*

y. 25a/4.

yalġuz *Yalnız.*

y. 1b/6, 30a/17, 47a/10, 54a/9, 70a/17.

y. bol-sa-m. 9a/16.

yalġuz- *Yalnız olmak.*

y. -ır. 25a/2.

yaltır- *Parlamak.*

y. -ar. 100a/4.

yaman *Kötü, fena.*

y. 10a/11, 23a/16, 24b/12, 25a/11, 25a/12, 26a/13, 27a/15, 35b/7, 39b/19, 52a/3, 59b/1, 69b/18, 82b/14.

y. +ġa. 16b/14, 81a/8.

y. +ı. 80b/8, 81b/3.

y. +lar. 2b/14, 77b/11.

y. +lar+dın. 72a/19.

y. +lar+nı. 96b/8.

y. +lar+nıŋ. 94a/7.

y. bol-sa. 61a/12.

yamanlıġ *Kötü olma durumu.*

y. +nı. 20a/1.

yamanlıķ *bk. Yamanlıġ.*

y. 63b/18.

y. +nıŋ. 20a/12.

yamanlıķ *bk. Yamanlıġ.*

y. +ġa. 48b/4.

yamanraķ *Daha kötü, fena.*

y. +ı. 69b/4.

yan *Yan.*

y. 81a/8.

y. +da. 100a/2.

y. -ġay-lar. 27b/13.

y. +ı+da. 5b/6, 7a/4, 7a/5, 7a/5, 13a/13, 31b/16.

y. +ı+ġa. 28a/7, 87b/1, 100a/3.

y. +ım+da. 82b/1, 82b/1.

y. +ıŋ+lar+ġa. 81a/19.

y. +lar+ı+da. 13a/13, 48b/19, 49a/1.

y. +lar+ı+ġa. 10a/6.

yan- *Dönmek.*

y. -ar. 51b/11, 65a/11.

y. -ar-min. 65a/6.

y. -ar-sın. 55b/8, 55b/10.

y. -dı. 13a/17, 32a/2, 38a/17, 40b/10, 42a/7, 53a/7, 66a/18, 69a/9.

y. -dı-lar. 30b/9, 31b/9, 32a/3, 32b/10, 33b/3, 34a/13, 38a/16, 39a/16, 42b/8, 57a/3, 63a/13, 66b/5, 73b/9.

y. -dı-m. 6a/9, 8b/9, 15a/11, 15b/6, 17b/12, 28a/18.

y. -dı-ŋlar. 38a/11.

y. -du-ķ. 31b/2, 35b/14, 63b/8.

y. -ġan. 31b/8, 37b/12, 48a/19.

y. -ġan+ı. 86b/2.

y. -ġay-min. 44a/12.

y. -ġıl. 17b/7, 28a/8, 28a/8, 29a/11, 33a/17.

y. -ġur. 36b/19.

y. -ġur+ġa. 36b/19.

y. -ıp. 7a/2, 10b/13, 12a/7, 24a/1, 25b/14, 31a/12, 31b/3, 31b/11, 31b/11, 32a/19, 32b/6, 33a/2, 34b/14, 34b/14, 37a/5, 53a/9, 55a/15, 59b/11, 61b/12, 62a/12, 62a/17, 63a/11, 64b/17, 69b/2,

70a/2, 72b/13, 78b/1, 80a/7, 95a/8, 95b/1, 96a/3, 99a/1.

y. +lar+ı+ġa. 31b/13.

y. -ma-dı. 52a/4.

y. -ma-dı-lar. 21b/18.

y. -ma-ġay-min. 91a/17.

y. -ma-ġıl. 28a/12.

y. -mas-min. 43a/8, 86a/17.

y. -mas-miz. 38a/15, 46a/7.

yandur- *Döndürmek.*

y. -dı. 12a/19, 21b/16, 62a/6.

y. -dı-lar. 74b/12.

y. -du-m. 15a/17, 41b/10.

y. -ġalı. 21a/18, 34b/8.

y. -ġay-lar. 21a/16.

y. -ġay-mız. 24b/10.

y. -ġay-min. 24a/19.

y. -ġay-sin. 35b/17.

y. -ġuçı. 41b/18.

y. -sa-lar. 86a/7.

y. -uŋlar. 43a/8.

y. -up. 4a/7, 33b/1, 36a/19, 37a/3.

y. -ur. 17b/6, 35b/10, 51b/14, 52b/7.

y. -ur+da. 97b/6.

y. -ur-lar. 35b/4.

y. -ur-sin. 46a/6.

ya'nī *Anlatılmak, açıklanmak istenen bir hükümden önce "şu anlatılmak isteniyor ki, demek ki" anlamında kullanılır.*

y. 2a/7, 3b/2, 3b/17, 4a/1, 4b/1, 4b/8, 4b/16, 4b/17, 5b/19, 6a/12, 6a/18, 7b/2, 7b/15, 7b/17, 8a/1, 8b/4, 8b/11, 9a/6, 9a/6, 9a/12, 9b/5, 9b/5, 9b/10, 9b/13, 10b/14, 10b/19, 11b/5, 11a/9, 11a/10, 12b/2, 12b/14, 13a/8, 13a/15, 14b/1, 16a/2, 17a/11, 17a/14, 18a/4, 19a/4, 19a/19, 19b/1, 19b/12, 19b/16, 19b/17, 20a/5, 21a/10, 21a/12, 23b/13, 24a/16, 25a/4, 25a/8, 25a/14, 25b/7, 26a/3, 27a/3, 28a/2, 28a/9, 28b/4, 29a/7, 29a/15, 29b/12, 29b/13, 30b/16, 32b/14, 33a/2, 35a/10, 39a/13, 39b/19, 40a/11, 40a/19, 41a/8, 41a/11, 41a/15, 41a/18, 42b/10, 44a/1, 44b/15, 45a/1, 45a/15, 52a/13, 54b/17, 56b/14, 56b/16, 56b/16, 57b/5, 58a/1, 58a/11, 60a/14, 62b/1, 63b/19, 63b/19, 65a/8, 65b/1, 70a/3, 70b/1, 71b/12, 71b/12, 72b/19, 74a/17, 74a/18, 74b/3, 74b/4, 74b/5, 74b/14, 74b/17, 75a/6, 75a/7, 75a/13, 75a/15, 77a/7, 77b/1, 77b/11, 78a/1, 78a/3, 79b/8, 81a/1, 83a/8, 83b/8, 87a/8, 87b/12, 91a/16, 92b/3, 92b/3, 93a/13, 93a/13, 93a/14, 93a/17, 93a/18, 93a/19, 93b/1, 93b/3, 93b/4, 93b/7, 93b/8, 93b/9,

93b/11, 93b/13, 93b/14, 93b/16, 93b/17, 93b/19, 94a/1, 94a/2, 94a/4, 94a/6, 94a/8, 94a/10, 94a/12, 95b/5, 97b/4, 97b/5, 99b/2.

yaŋlıġ *Gibi, benzer.*

y. 3a/9, 69a/10, 86a/7, 87a/2, 88a/18, 100a/3, 100a/14.

yanmaḳ *Dönmek.*

y. +ġa. 60b/17, 63b/8.

yap- *Yapmak.*

y. -ġay. 4b/9.

y. -ġay-min. 84b/2.

y. -ġıl. 56b/17.

y. -ıp. 7b/19, 94a/9, 100a/2.

y. -tı. 12a/4, 62a/4.

yapıl- *Yapılmak.*

y. -dı. 93a/15.

yapuġ *Yapı.*

y. 93a/5.

y. +ı+nı. 53a/4, 60b/9.

y. +lar. 12a/4.

yapun- *Yapılmak.*

y. -ġıl. 80b/7.

yapunçı *Yapıcı.*

y. +m+nı. 80b/7.

yar- *Yarmak.*

y. -dı. 17a/8, 41a/14, 43a/5.

y. -dı-lar. 99b/10.

y. +ġalı. 7a/18, 99b/8.

y. -ıp. 51b/15, 79b/12, 99b/13.

yār *Sevgili.*

y. 13a/1, 13b/1, 20a/13, 20b/3, 20b/17, 24b/16, 29b/4, 31a/11, 41b/5, 47b/18, 53a/8, 58b/7, 61a/12, 72b/15, 72b/19, 83b/10, 93a/5, 94a/14.

y. +dın. 4a/7, 4a/7, 40a/20, 80a/12.

y. +dur. 83b/8.

y. +ġa. 52a/15.

y. +ı. 14b/16, 50b/13, 51a/8, 53a/7, 55a/3, 55b/2.

y. +ı+dın. 48a/18.

y. +ı+ge. 83b/12.

y. +ı+nı. 16a/12.

y. +im. 29b/2.

y. bol-uŋlar. 55a/5.

y. -ı ġār bol-ġay-sin. 85b/15.

y. -ı muvāfıḳ bol-ġıl. 17b/7.

yaraġlıḳ *Aydınlık.*

y. +ġa. 64b/19.

yaralıḳ *Yara olma durumu.*

y. bol-dı. 65b/15.

yārān *Dostlar.*

y. +lar+dın. 62b/17.

y. +lar+ı. 33b/17, 37b/17.

y. +lar+ı+ġa. 51b/10.

y. +lar+nı. 97a/16.

yaraş- *Uygun olmak.*

y. -ıpdur-lar. 31a/8.

y. -ur+ġa. 48a/14, 76b/18.

yarat- *Yaratmak.*

y. -ıp. 72a/5.

y. -ıpdur. 19a/13, 36a/11.

y. -ḳan. 5a/5, 5a/5, 31b/9, 92a/14.

y. -ḳan+dur. 14a/16, 19a/13.

y. -mas+dın. 99a/17.

y. -tı. 42b/19.

y. -tı-m. 25a/4, 93a/12.

y. -ur. 63b/6.

yaratıl- *Yaratılmak.*

y. -dı. 75b/17.

yaratmaḳ *bk. Yarat-.*

y. 77b/18.

y. +dın. 77b/14.

yāre *Yara.*

y. 73b/9.

y. +ler. 88b/12.

yarı *Yardım.*

y. 23b/19, 34b/9, 34b/16, 39a/10.

yār-ı ġam-güsār *Gam, keder gideren sevgili.*

y. 66a/5.

yār-ı ġār *Sevgili.*

y. 85b/3.

yār-ı muvāfıḳ *Uygun sevgili.*

y. +lar. 54a/4.

yār-ı pesendīde *Seçilmiş sevgili.*

y. +m. 83b/7.

yarıl- *Yarılmak.*

y. -dı. 46a/5, 54b/10, 80a/4.

y. -ıp. 80a/8.

yarım *Yarım.*

y. +ı+dur. 94a/15.

y. +ı+ġa. 94a/14.

y. +lar+ı+da. 93b/2.

yarlıġ *Buyruk.*

y. +ı+dın. 37a/9.

yaru- *Parlamak.*

y. -ma-ġan. 39a/7.

y. -p. 88a/19.

yaruġ *Parlak, aydınlık olan şey.*

y. +ı+dın. 81b/2.

yaruġlıġ *Parlaklık, aydınlık.*

y. 99a/15.

yaruġluġ *bk. Yaruġlıġ.*

y. +ı. 96b/3.

yaruġluḳ *bk. Yaruġlıġ.*

y. 1b/12.

y. +nıŋ. 92b/18.

yaruḳ *bk. Yaruġ.*

y. 100a/2.

y. bol-dı. 80a/3.

yarut- *Yaratmak.*

y. -ġıl. 90b/8.

y. -tı. 78b/19.

y. -up. 96b/3.

y. -updur. 96b/3.

yas *Ölüm veya çok büyük bir felaketten duyulan acı ve bu acıyı belirtmek üzere yapılan şeyler, matem.*

y. +ı. 41a/14.

y. +ı+dın. 59b/15.

y. +ı+nı. 41a/4.

yasa- *Yapmak.*

y. +ŋ. 48a/12.

yasaġlıġ *Ferman.*

y. 4b/10, 99b/5.

yasal- *Yapmak.*

y. -ıpdur. 36a/10.

yasavul *Eskiden yolların korunması ile görevli kimse, yol muhafızı.*

y. +lar. 18b/7.

yasavulluḳ *Koruma işlemini yapma durumu.*

y. +ġa. 84b/5.

yastan- *Kapanmak.*

y. -ur-min. 81b/15.

yaş *Yaş, nem, ıslaklık.*

y. 14b/17, 22a/15, 35b/3, 49a/9, 83a/6, 83a/7, 83b/5.

y. +da. 58b/4.

y. +ı. 14b/17.

y. +ı+da. 66b/1.

y. +ı+nı. 29b/11, 83b/11.

y. +ḳa. 2a/7, 13b/4, 20a/15.

y. +lar+dın. 17b/11.

y. +lar+ı. 4a/12, 36a/1, 36a/1.

y. +lar+ı+da. 9a/8.

y. +lar+ı+nı. 83b/13.

y. +lar+nı. 60b/3.

y. +nı. 2a/6.

y. +ḳa kil-di. 11b/16.

y. -di-ler. 2a/4.

y. -gen+din. 1b/1.

y. -ip. 59b/3.

yaşıl *Yeşil.*

y. 4b/6, 5b/8, 7b/17, 80b/7, 86b/7, 96a/10, 99a/14, 99b/3.

yaşlıġ *Yaşlı.*

y. 14b/17, 14b/18, 17a/17, 24a/15, 66b/7.

yaşlıḳ *bk. Yaşlıġ.*

y. 7b/19.

yaşun- *Gizlenmek.*

y. -up. 47b/1, 81b/7.

y. -ur-lar. 92b/5.

yaşur- *Gizlemek.*

y. -dı. 45b/16.

y. -dı-lar. 65b/11.

y. -ġan+ı+nı. 37b/1.

y. -ġay-min. 84b/3.

y. -mas-min. 45a/2.

y. -up. 48b/17, 51b/13.

y. -ur. 12a/10, 12b/3.

y. -ur-min. 13b/13.

yaşurun *Gizli.*

y. 2b/16, 37b/1, 44b/3, 70a/7.

yat- *Yatmak.*

y. -ar. 28a/18, 80b/9.

y. -ġıl. 80b/7.

y. -guçı. 7a/19.

y. -ıpdur. 75b/7.

y. -ıpdur-lar. 81b/3.

y. -ḳan. 52b/2, 52b/3, 73a/15, 80b/11.

y. -ma-ġay-sin. 80a/18.

y. -tı. 43a/19.

y. -tı-lar. 80b/9, 81a/13.

yatḳuz- *Yatırmak.*

y. -dı-lar. 99b/10.

y. -up. 27b/13, 28a/6.

y. -ur. 52b/4.

yav- *Yaklaşmak.*

y. -ma-ġay-min. 64b/8.

y. -ma-ġay-sin. 64b/6.

yāver *Yardımcı.*

y. +im. 61a/12.

y. +i bol-ġay. 14b/17.

y. bol-ġay-lar. 8b/1.

y. b.-ur. 7b/7.

yāverlıḳ *Yardımcı olma durumu.*

y. ḳıl-ur-sin. 6b/1.

yāverlik *bk. Yāverlıḳ.*

y. 20a/6, 60a/19.

y. +iŋ bol-ma-ġunça. 61a/16.

yavış- *Yetişmek, ulaşmak, yaklaşmak.*

y. -a. 92b/10.

y. -ḳan. 57b/18, 62a/2.

y. -tı. 2a/10, 72b/9, 96b/5.

y. -tı-lar. 21a/17.

yavuġ *Yakın.*

y. 92a/1.

yavuḳ *bk. Yavuġ.*

y. 1b/6, 8a/2, 10a/11, 19a/17, 19a/18, 19b/3, 21a/10, 27a/16, 41a/17, 45a/15, 56b/7, 57a/10, 65b/8, 69a/10, 69b/11, 84a/5, 97b/15.

y. +dur. 73b/8, 89b/8.

y. bol-gey. 7a/18.

y. bolmaḳ. 89b/10.

y. kil-di-ler. 83b/3.

y. k.-ġıl. 76b/8.

y. k.-me. 69b/7.

y. kiltür-üp. 42a/15.

yavuḳlıġ *Yakın olma durumu.*

y. +ı+dın. 30a/8.

yavuḳluḳ *bk. Yavuḳlıġ.*

y. 41b/8, 55a/10.

yavuḳraḳ *Daha yakın.*

y. 24b/15, 69a/17.

y. +dur. 39a/6.

yay *Yay.*

y. +ı+ġa. 87b/1.

yay- *Yaymak.*

y. -ar. 92b/11.

y. -ar-sin. 8b/14.

y. -dı-lar. 47a/1.

y. -dı-m. 25a/4.

y. -ġıl. 19a/19.

y. -ıp. 87a/15, 90a/9, 92b/19.

yayıl- *Yayılmak.*

y. -dı. 31a/11.

yayla- *Yürümek.*

y. -p. 98b/12.

yaylaġ *Yayla.*

y. +ı+da. 98b/12.

y. ḳıl-dı. 87b/14.

yaylaḳlıġ *Yayla yeri.*

y. 100a/9.

yaz- *Yazmak.*

y. -ar. 88b/14.

y. -dı. 68b/17, 79a/4, 96b/14.

y. -ġay. 72b/6.

y. -ġay-sin. 16b/15.

y. -gil. 61a/8.

y. -ma-sa-ŋ. 61a/9.

yazıġlıġ *Günah olma durumu.*

y. 4b/8.

yegāne *Tek, biricik.*

y. 62b/10.

yegānelıġ *Eşsiz olma durumu.*

y. +ı+ġa. 20a/7.

yegānelik *bk. Yegānelıġ.*

y. +i+niŋ. 78b/8.

yek *Tek.*

y. 4b/15, 7a/9, 22b/16, 24b/18, 25b/18, 26a/1, 28a/17, 60a/14, 84b/2.

yek-bār *Bir defa, bir kere, bir kerede.*

y. 4b/3, 47b/7.

yek-cihet *Tek parça olmak.*

y. bol-dı-lar. 51a/6.

yek-pāre *Bir parçadan ibaret, tek parça, bütün.*

y. 9a/10, 49a/14, 49b/8, 61b/12.

yeksān *Aynı seviyede.*

y. +dur. 37b/10.

y. ḳıl-ġay-min. 42a/18.

yekşenbe *Pazar.*

y. 4a/16.

yel *Yel.*

y. 69b/2, 100a/11.

yemāme *Kavim adı.*

y. 65b/7, 65b/8, 65b/14.

y. +din. 68a/14.

y. +ġa. 68a/14.

yene *Bir daha, tekrar, gene.*

y. 1b/10, 2a/16, 3a/11, 3a/18, 4a/4, 4a/18, 4b/1, 4b/1, 5a/2, 5a/2, 5a/3, 5b/7, 5b/8, 5b/8, 5b/8, 5b/9, 6a/1, 6a/12, 6a/13, 6a/17, 6b/2, 6b/16, 6b/18, 7a/3, 7a/5, 7a/7, 7a/13, 7b/3, 8b/5, 9a/9, 9a/15, 9a/15, 10a/7, 10a/14, 10b/3, 11a/4, 11b/5, 11a/7, 11b/9,

12a/5, 13a/10, 13b/6, 13b/7, 13b/18, 14a/9, 14b/9, 14b/15, 14b/17, 15a/12, 15b/2, 15b/8, 16a/2, 16b/7, 16b/9, 18a/7, 18b/9, 20a/2, 20a/3, 20a/3, 20b/1, 20b/11, 24a/19, 24b/6, 24b/17, 25a/4, 25a/11, 25a/12, 25a/14, 25b/14, 26b/3, 27a/3, 27a/13, 27b/7, 28a/18, 29a/17, 30a/11, 31a/2, 31a/2, 31b/2, 31b/3, 31b/12, 31b/18, 31b/19, 32a/3, 32a/9, 32a/10, 32a/19, 32b/1, 32b/9, 32b/14, 34a/4, 34b/1, 34b/17, 36a/18, 37a/4, 37a/5, 39a/9, 39b/6, 41a/3, 42a/2, 42a/11, 42b/15, 43a/5, 43a/11, 43b/15, 44b/15, 44b/19, 45b/8, 45b/19, 46a/1, 46a/9, 46a/15, 46b/2, 46b/18, 46b/18, 47a/4, 47a/19, 48b/19, 49a/3, 49a/6, 49a/18, 49b/9, 50a/9, 50b/4, 51a/13, 51a/14, 51b/7, 52a/9, 52b/3, 52b/13, 52b/18, 55a/15, 55a/16, 55b/11, 55b/17, 56a/9, 57a/12, 57b/12, 58a/12, 58b/7, 58b/14, 59b/13, 60a/13, 60a/14, 60a/15, 60b/2, 60b/9, 60b/10, 61b/8, 62a/7, 62a/7, 62b/11, 62b/13, 63a/3, 63a/6, 63a/11, 63b/7, 64b/11, 65a/10, 66a/13, 66a/13, 66b/4, 66b/7, 69a/15, 71a/4, 71b/18, 72a/3, 72a/13, 73a/7, 74a/10, 74a/11, 74b/14, 76b/5, 76b/17, 77a/2, 77a/5, 77b/5, 78a/11, 78a/14, 78b/10, 79b/3, 80a/3, 80a/4, 80a/10, 80a/19, 80a/19, 80b/12, 80b/14, 81b/17, 82a/3, 83a/19, 83b/13, 84b/7, 85a/19, 85b/8, 85b/9, 85b/10, 91b/4, 92a/13, 93b/6, 94b/12, 95a/8, 95b/3, 95b/16, 96a/3, 96b/11, 97a/8, 97a/15, 97a/17, 97a/19, 97b/2, 97b/12, 97b/13, 97b/13, 97b/18, 97b/19, 98a/1, 98a/18, 99a/12, 99a/16, 99b/6, 99b/14.

yaŋı *Yeni.*

y. 15a/13, 21a/15, 64a/8, 66b/9, 71a/4.

y. +din. 21b/12, 34b/15.

yer *Yer.*

y. +imiz+din. 31b/5.

yet- *Yetmek, ulaşmak.*

y. -ti. 12b/18.

y. -ti-ler. 5a/18.

y. -ti-m. 40a/2.

yetīm *Yetim.*

y. 15a/1, 15a/2.

y. +i. 15a/13.

y. +ler+ni. 6b/2.

y. bol-ġay. 6b/14.

yetin- *Yetinmek.*

y. -mes-miz. 50b/7.

yetinçi *Yedinci.*

y. 17a/15, 38b/1.

yetkinlik *Yetkinlik.*

y. 83a/1.

yetmiş *Yetmiş.*

y. 5b/11.

yıbar- *Göndermek.*

y. -dı. 5a/17, 13b/14, 15b/3, 17b/5, 17b/5, 21a/13, 24b/18, 29a/8, 31a/15, 35b/8, 37b/17, 42a/7, 42b/1, 42b/5, 43b/4, 49b/8, 52a/19, 53b/4, 55a/12, 55b/5, 57a/8, 68b/5, 69b/4, 70a/6, 70a/12, 71a/13, 71b/9, 72a/11, 74a/2, 74a/16, 81a/3, 83a/3, 84b/5, 96b/6.

y. -dı-lar. 21a/19, 26b/1, 27b/8, 30a/18, 30b/8, 34a/4, 35b/17, 48a/13, 54a/5, 55a/16, 60b/16, 63b/9, 63b/12, 63b/14, 65b/4, 66b/14, 68a/8, 71a/11, 74b/12.

y. -dı-m. 9a/7, 74a/4, 93b/8.

y. -dı-ŋ. 52a/2.

y. -gen+i. 33b/15.

y. -gey. 13a/15, 61b/7.

y. -gey-ler. 26a/18.

y. -gil. 48a/5.

y. -güçi+ġa. 36a/12.

y. -ıp. 38b/4, 47b/3, 67a/15.

y. -ıpdur. 12b/15, 16b/17, 34a/19, 34b/7, 41b/6, 42b/7, 67b/7, 67b/18, 70b/7.

y. -ma-dı. 67b/17, 68a/2, 68a/7.

y. -ma-dı-m. 31a/16.

y. -ma-gey-min. 80a/12.

y. -mas+dın. 47a/10.

y. -ma-sın. 36a/5.

y. -sa. 51b/13.

y. -ur. 52a/16, 67a/10, 68a/13, 70a/11.

y. -ur-min. 48a/10.

yıbarıl- *Gönderilmek.*

y. -dı. 9a/6, 75b/17.

yıbarmek *bk. Yıbar-*

y. +ġa. 55a/15, 68a/12.

yığ *feryat.*

y. +ı. 51b/17.

y. +ı+n+da. 53a/19, 59a/9.

y. +ı+nı. 96a/17.

y. +ı+nıŋ. 40b/13.

y. +lar+ı+nı. 83b/12.

yığ- *Yığmak.*

y. -a. 37b/9, 82b/16.

y. -alı. 47b/7.

y. -ay. 88b/1.

y. -dı. 33b/1, 49b/18, 51a/17, 59a/9.

y. -dı-lar. 89a/14.

y. -dı-m. 82a/14.

y. -ġay-lar. 78a/16.

y. -ıŋlar. 20b/11.

y. -ıp. 21a/13, 23a/17, 26a/5, 71b/17.

y. -ma-ġıl. 76b/10.

y. -sa. 100a/3.

yıġaç *Ağaç.*

y. 86b/18, 95a/9, 95a/11.

y. +dın. 94b/17.

y. +ı. 94b/19.

y. +nı. 95a/12, 95a/14.

yıġdur- *Yığdırmak.*

y. -dı. 35a/10.

yıġıl- *Yığılmak.*

y. -dı-lar. 43a/9, 80b/1.

y. -du-ḳ. 31a/8.

y. -ġan. 57b/3.

y. -ıŋlar. 19a/8.

y. -ıp. 26a/7, 33b/7, 35a/11, 47b/2, 70b/3, 71a/4.

y. -sun. 98a/18.

y. -ur. 53b/6.

yıġıla- *Yığılmak.*

y. -p. 56b/18.

yıġıltur- *Yığdırmak.*

y. -up. 74b/18.

yıġış *Sıkı, yakın.*

y. 88a/18.

yıġıştur- *Yığıştırmak.*

y. -ġan. 91b/14.

y. -ġıl. 98a/11.

yıġla- *Ağlamak.*

y. -dı. 12a/16, 36a/1, 40b/19, 81b/15.

y. -dı-lar. 36a/1, 56b/15, 57b/19.

y. -ma-ġıl. 59b/14.

y. -p. 40b/13, 85b/12.

y. -r. 29b/10, 46b/19, 59b/12, 83b/12.

y. -r-sın. 83b/5.

y. -u. 80a/5.

y. -y-min. 36a/2.

yıġlan *Ağaç adı.*

y. +dur. 83a/1.

yıġlaş- *Ağlaşmak.*

y. -tı-lar. 38a/5.

y. -ur. 43b/12.

yıġlat- *Yas tutmak.*

y. -ur-min. 49a/11.

yıġmaḳ *bk. Yıġ.*

y. 78a/2.

yıḳ- *Yıkmak.*

y. -ġıl. 28b/17, 67b/4.

y. -ḳıl. 38a/12.

yıḳıl- *Yıkılmak.*

y. -dı. 61b/10, 67a/2, 85a/2, 91b/10.

y. -dı-lar. 11a/4, 49b/8.

y. -ġan+lar+ġa. 61a/6.

y. -ıp. 61b/13.

yıḳılış- *Yıkılmak.*

y. 27b/1.

yıl *Yıl, sene.*

y. 1b/11, 2a/5, 4a/14, 4a/15, 8b/2, 8b/16, 10b/15, 15a/7, 19a/3, 50a/9, 52b/5, 54a/7, 59a/7, 59b/3, 72b/5, 75b/13, 78b/18, 84b/8, 85b/6, 86a/5, 89b/3, 97a/8, 97a/8, 97a/8, 97a/9, 97a/9, 97a/17, 97b/11, 97b/14, 99a/1, 99a/17.

y. +da. 3a/11, 9a/10, 9a/13, 9a/14, 33a/8, 50a/4, 94b/17.

y. +dın. 1b/11, 49b/13, 50a/17, 87a/10, 88a/2, 93a/15.

y. +dur. 38a/11, 85a/17, 85a/19, 98b/15.

y. +ġa. 49b/13, 50a/17, 51b/7, 71b/17, 86b/2.

y. +ı. 29b/18, 30b/10, 38b/15, 43b/17, 54a/6, 54a/7, 54b/17, 57b/17, 59b/3, 65b/17, 66b/5, 97b/13.

y. +ı+da. 39a/3, 65b/16, 67a/11, 97b/10, 97b/12.

y. +ı+dın. 97b/11, 99a/1.

y. +ı+nıŋ. 49b/18.

y. +lar+nı. 43a/1.

y. +nı. 57b/17, 66b/1.

y. +sı. 87b/14.

yılan *Yılan.*

y. 49a/1, 82b/14, 83a/8, 83a/9, 85a/15, 85a/16, 85a/17, 85a/19, 85b/1, 85b/5, 85b/16, 85b/17, 85b/19.

y. +dın. 54a/19, 85b/18.

y. çaḳ-tı. 54a/19.

yılanġaç *Yılan.*

y. 83a/11.

yıldız *Yıldız.*

y. +ı. 67b/13.

yıllıḳ *Yıllık.*

y. 94b/12, 96a/2, 97a/5, 97a/18.

yıraġla- *Uzaklaştırmak.*

y. -dı-lar. 73b/16.

yıraḳ *Uzak.*

y. 8a/19, 8b/12, 29a/2, 41a/5, 50b/1, 64b/19, 65a/12, 84a/5, 92a/10, 94b/19, 96a/19.

y. +da+ki+ler. 45a/16.

y. +dın. 22b/8, 27a/7, 27b/2, 49a/3, 61a/19, 66a/16, 69a/6, 90b/16.

y. +dur-lar. 71a/14.

y. bol-ġıl. 71a/17.

y. bolmaḳ+nı. 79b/8.

y. ḳıl-dı-m. 19a/6.

y. tut-tu-m. 16b/6.

yıraḳlıġ *Uzaklık.*

y. +ġa. 73b/2.

yırt- *Yırtmak.*

y. -ıp. 54a/3.

yi- *Yemek.*

y. -di-ler. 19b/13.

y. -gey-miz. 53a/10.

y. -gey-sin. 52b/9.

y. -gil. 29b/5.

y. -ip. 46a/12, 54b/9.

y. -me-di. 41a/2.

y. -me-gey-min. 43b/9.

y. -me-gey-miz. 46a/1.

y. -mes-miz. 46a/2.

y. -p. 53b/1, 53b/14.

y. -r-sin. 68a/3.

y. -se-ler. 45b/13.

yigirme *Yirmi.*

y. 4a/14, 4a/15, 4a/15, 9a/10, 13b/4, 18b/3, 32b/3, 32b/5, 32b/8, 38a/2, 54b/19, 73a/10, 82a/16, 89b/2, 89b/3.97b/12, 97b/13.

y. +ġa. 97b/15.

yigirmelençi *Yirminci.*

y. 86b/15.

yigit *Yiğit.*

y. 23b/10, 23b/11, 34a/13, 82a/9.

y. +dür. 98b/7.

y. +ler. 34b/6.

y. +ler+i. 83a/17, 87b/6.

yigitlıġ *Yiğitlik.*

y. 88a/17.

yimek *Yemek.*

y. 40b/19, 98b/16.

y. +dür. 3a/6.

yingünle- *Hafiflemek.*

y. -se. 95a/11.

yir *Yer.*

y. 28a/12, 28a/15, 28b/13, 32b/18, 35b/6, 41b/19, 42a/9, 42a/17, 50b/2, 61b/8, 61b/15, 68b/8, 74b/17, 74b/17, 75a/3, 75a/5, 75a/6, 75a/8, 75b/2, 75b/4, 75b/12, 75b/12, 75b/14, 76b/7, 79a/11, 80a/4, 80a/8, 80a/16, 80b/17, 82b/5, 92b/12, 96a/10, 96a/11, 98b/3.

y. +de. 4b/4, 33a/14, 37a/2, 38b/5, 41b/2, 44a/12, 44a/13, 44b/19, 51a/14, 52a/5, 53a/5, 54a/6, 60b/19, 69a/5, 77a/13, 82a/13, 83a/15, 94b/18.

y. +de+ki. 70b/9, 97a/3.

y. +din. 36a/4, 36a/11, 53b/6, 54b/19, 55a/11, 61b/3, 67b/16, 76b/4, 79b/12, 80a/16, 83b/4, 95a/5.

y. +ġa. 5a/11, 5b/12, 6b/11, 6b/19, 8b/7, 10a/5, 17a/12, 18b/15, 27b/7, 40a/3, 49a/15, 59a/12, 62a/8, 63a/9, 65a/10, 80a/16, 82b/11, 83a/19, 83a/19, 85a/1, 86a/10, 86a/17, 93a/3, 94b/6, 94b/7, 100a/5, 100a/19.

y. +ge. 11a/4, 18b/18, 33b/19, 41a/5, 44b/11, 63a/1.

y. +i. 32b/17, 53b/6, 67b/11, 67b/14.

y. +i+de. 51a/8, 91a/18.

y. +i+din. 41a/14, 43a/5.

y. +i+dür. 32b/17.

y. +imiz+de. 18b/9.

y. +iŋ. 27a/17, 88a/12.

y. +iŋ+ġa. 82b/8.

y. +i+ni. 62b/4.

y. +ni. 32b/18, 75a/7, 79b/12, 95a/4, 98a/5.

y. +niŋ. 8b/9, 75b/5, 94b/11, 94b/19.

yit- *Yetmek, ulaşmak.*

y. -e. 100a/19.

y. -er. 13a/16, 27a/3, 28a/11, 29a/18, 42b/17, 49b/10, 51b/7, 58b/19, 72b/9, 100a/3.

y. -er-sizler. 23b/12, 70a/10.

y. -gen. 72b/16, 74b/14, 82b/10, 100a/5, 100a/18.

y. -gey. 1b/9, 5a/9, 22a/6, 33b/11, 43b/8, 66a/13, 82b/2, 83b/6.

y. -gey-ler. 78a/13.

y. -gey-sizler. 67b/8.

y. -ip. 9a/3, 24a/15, 25b/3, 29a/14, 32b/19, 37a/16, 37b/8, 39a/2, 40b/14, 43a/18, 48a/6, 48a/12, 51a/16, 61b/16, 65b/8, 72b/5, 72b/11, 79a/19, 81b/12, 82b/4, 96a/1.

y. -ipdür. 64b/1, 71a/14, 77b/12.

y. -ken. 14b/13.

y. -künçe. 55b/17.

y. -me-di. 91b/3.

y. -me-ġay-min. 64b/15.

y. -me-gey. 60a/6, 61a/10.

y. -me-günçe. 16a/17.

y. -mes. 50b/16, 66a/17, 97a/2.

y. -me-y. 14b/1, 30b/9.

y. -me-y-dür. 58a/10.

y. -se. 3a/9, 22a/15, 29a/19, 29b/4, 29b/5, 97a/5, 97a/17, 100a/18.

y. -ti. 4b/3, 13b/10, 31b/5, 43b/17, 46b/10, 50a/1, 50b/1, 51a/17, 52b/6, 80a/3, 89a/4, 100a/19.

y. -ti-ler. 27a/5, 30b/6, 33a/11, 34b/5, 43a/12, 44b/11, 47a/5, 48b/16, 48b/16, 49a/2, 51a/11, 58b/17, 62b/5, 62b/19, 72b/13, 79b/18, 84a/3, 84b/9, 88a/16, 90a/15, 90b/14.

y. -ti-m. 17b/13, 64b/8.

yitgür- *Ulaştırmak.*

y. -me-di-ler. 58b/12.

y. -ür. 58b/11, 86b/4.

yitinçi *Yedinci.*

y. 22b/19, 26a/7, 49b/13, 49b/18, 54a/7, 58b/19, 65b/16, 79a/13, 85a/1, 87a/18, 97b/12.

yitiş- *Ulaşmak.*

y. -gey. 25a/10.

y. -ip. 30b/2.

y. -me-y. 91b/12.

y. -ip kil-ip. 31b/9.

yitkinçi *Yedinci.*

y. +ler+i. 87a/2.

y. +si. 75a/11.

yitkür- *bk. Yitgür-.*

y. 70a/1.

y. -di. 41a/3, 52a/18, 61b/15, 76b/4, 83a/18.

y. -di-ler. 28a/1, 29b/6, 30b/7, 34b/9, 50a/11, 76b/6, 77a/11.

y. -dü-m. 62a/15.

y. -e. 50a/18.

y. -eli. 47b/8.

y. -gen. 23a/2.

y. -gen+i+ni. 23a/1.

y. -gey. 3a/5.

y. -gey-ler. 19b/5.

y. -gey-min. 67b/18, 85a/11.

y. -ġıl. 46b/18.

y. -gil. 11a/10, 98a/14.

y. -güçi. 41b/17.

y. -ü. 21a/11.

y. -üŋler. 34b/8, 62a/13.

y. -üp. 80a/15, 90b/1.

y. -üpdür. 87a/19.

y. -ür. 18b/3, 25a/19, 43a/10, 51b/3, 51b/5, 51b/14, 55b/19, 63b/6, 91b/7, 100a/16.

y. -ür+ġa. 22b/18, 51a/6, 55a/3.

y. -ür-ler. 33b/11.

y. -ür-min. 15a/3, 48a/10, 88a/7, 90a/8.

y. -ür-miz. 68a/17.

y. -ür+ni. 20b/8.

y. -ür-sin. 6b/1, 15a/3.

yitkürmek *bk. Yitgür-.*

y. 51a/16.

y. +i. 73b/8.

y. +niŋ. 86a/15.

yitmek *bk. Yit-.*

y. 73b/4.

y. +ġa. 74b/6, 74b/9.

y. +i. 13a/6.

yitmiş *Yetmiş.*

y. 42a/3, 59b/3, 85b/6, 85b/6, 88b/8, 98b/3, 99b/16.

yitti *Yedi.*

y. 1b/11, 2a/4, 2a/7, 3a/13, 4a/1, 4a/12, 10b/10, 10b/17, 11a/11, 18b/18, 30b/5, 30b/13, 32b/5, 32b/7, 32b/8, 35b/19, 36b/6, 41a/14, 42a/2, 42b/17, 43a/3, 43a/5, 46a/18, 46b/9, 59a/1, 60a/3, 62a/7, 62b/4, 63b/9, 77b/7, 79a/7, 83a/2, 84b/5, 84b/8, 84b/9, 84b/19, 85a/9, 86b/15, 86b/19, 87a/4, 87b/12, 88a/12, 89a/3, 89a/12, 89a/13, 89b/18, 90b/16,

91a/2, 91a/6, 94b/16, 95a/2, 95a/6, 95b/10, 95b/19, 99b/7.

y. +si. 32b/5, 82a/16, 97b/13, 97b/13.

yittinçi *Yedinci.*

y. 10b/7, 71a/14, 77a/9, 95b/13.

y. +si. 4a/18.

yitür- *Ulaştırmak.*

y. -gen. 98b/9.

yoġur- *Yoğurmak.*

y. -up. 96b/4.

yoḳ *Yok.*

y. 1b/5, 3b/1, 7a/9, 8a/18, 10a/17, 11b/12, 11b/14, 12a/1, 12a/1, 12b/16, 13a/2, 13a/3, 16a/8, 16b/8, 17b/1, 19a/10, 20b/13, 20b/14, 21b/8, 22a/5, 22b/4, 23b/18, 24b/2, 24b/4, 24b/7, 24b/11, 27b/10, 32a/7, 32b/18, 35a/4, 35b/1, 35b/2, 36a/12, 36b/3, 37a/4, 37b/10, 38a/6, 38b/2, 39b/2, 40b/16, 40b/17, 41b/1, 41b/1, 41b/1, 41b/2, 41b/2, 41b/2, 41b/3, 41b/3, 41b/4, 47b/9, 49b/17, 50a/8, 51b/6, 51b/12, 53a/16, 53b/18, 55b/18, 58a/16, 59a/15, 59b/13, 60a/9, 60b/10, 63b/19, 66b/9, 66b/17, 67a/4, 67b/12, 68a/12, 68a/13, 68a/15, 68a/16, 70a/11, 71a/9, 71b/9, 72a/2, 74a/11, 74a/11, 77a/12, 79b/13, 83a/19, 83b/4, 85b/4, 85b/5, 86a/16, 86b/18, 87b/4, 87b/4, 89b/19, 95b/15, 97a/4, 97a/4.

y. +dur. 5a/6, 13b/16, 14a/15, 38a/5, 40b/2, 41b/18, 41b/19, 42a/19, 58a/4, 60b/10, 61a/11, 61b/15, 63b/4, 63b/5, 67a/4, 75b/15, 90a/3.

y. +nı. 4a/8.

y. +tur. 11b/19, 13b/9, 18a/15, 19a/14, 20a/9, 22a/15, 22b/5, 30a/18, 38a/10, 43b/13, 81b/14.

y. bol-sa. 36b/14.

y. b.-ur. 36b/14.

y. ḳıl-ur+ġa. 36b/14.

y. ḳ.-maḳ+ġa. 50b/3.

yoḳarı *Yukarı.*

y. 8b/8, 35a/16, 58b/3, 75a/3, 77b/2, 81b/19, 83a/15, 86a/8, 87a/17, 88b/9, 88b/19, 90b/19, 91b/11, 94b/16, 95b/1, 95b/19.

y. +da. 71b/13, 78b/12.

y. +dur. 75b/16.

y. +sı+da. 10b/7.

y. +sı+dın. 28b/14.

y. +sı+ġa. 28b/14.

yoḳat- *Yok etmek.*

y. -ıp. 37a/7.

yoḳla- *Yoklamak.*

y. -sa. 51b/15.

yoḳlıḳ *Yokluk.*

y. +ı+n. 81b/18.

yoḳluḳ *bk. Yoḳlıḳ.*

y. +ġa. 49b/5.

y. +ı+nı. 20a/8.

yol *Yol.*

y. 6a/6, 6a/6, 12b/18, 14a/19, 24a/19, 28a/14, 44b/5, 47a/5, 51b/8, 60b/18, 61b/17, 69b/8, 71b/4, 82a/5, 82a/11, 85a/11, 96b/15.

y. +da. 34a/7, 38b/13, 45a/4.

y. +dın. 22b/7, 67a/18, 71b/6.

y. +ġa. 30a/9, 40b/1, 57a/14, 57a/15, 57a/15, 57a/15, 60b/18, 61b/16, 62b/9, 64a/8, 69b/5, 74b/12, 90a/13.

y. +ı. 19a/2, 85a/16, 85b/8.

y. +ı+da. 2b/5, 20b/16, 87a/8, 88a/12, 97a/5.

y. +ı+dın. 64a/8, 96b/6.

y. +ı+ġa. 6a/6, 8b/19, 26b/12, 54b/14, 69b/7.

y. +ı+n. 48a/12.

y. +ı+nı. 18b/7, 48a/11, 51b/14, 66a/1, 96a/8, 96b/6.

y. +lar+ı+da. 66b/8.

y. +lar+ı+ġa. 64a/12, 69b/3.

y. +nı. 43b/9, 87a/8, 94b/12, 96a/3.

y. +um+ġa. 23a/17.

y. +uŋ. 89a/13.

y. +uŋ+da. 24a/3, 89a/13.

y. +uŋ+ġa. 25b/13.

y. bol-ġay. 2a/19.

yol- *Koparmak.*

y. -up. 42a/17.

yolan- *Yönelmek.*

y. -ıp. 88a/16.

yolbaşçı *Kılavuz.*

y. bol-dı. 46b/18.

yolbaşçılıḳ *Kılavuzluk etme durumu.*

y. +da. 82a/5.

yol-ı āsmān *Sema yolu.*

y. 95a/1.

yolıḳ- *İsabet etmek, karşısına çıkmak, uğramak, çatmak.*

y. -tı. 30b/2.

yollan- *Yollanmak.*

y. -ıp. 90b/4.

yolsızlıḳ *Yolsuz olma durumu.*

y. 90a/13.

yoluḳ- *bk. Yolıḳ-*

y. -tı. 44b/5.

y. -tı-lar. 34b/5, 38a/3, 60b/8, 62b/5.

y. -up. 1b/5, 7b/18, 53a/1, 54b/7.

yör- *Yürümek.*

y. -di. 34b/3.

y. -gey. 13a/16.

y. -gey-miz. 44a/7, 53a/10.

y. -ma-y-dur. 46b/3.

y. -üp. 10b/11, 37a/5, 40a/20.

y. -üpdür. 21b/13, 98b/12.

y. -ür. 12a/15, 13a/11, 28a/10, 40a/19, 65b/10, 71b/7, 82a/18, 82a/18, 85b/2.

y. -ür+din. 100a/16.

y. -ür-ler. 47b/17.

y. -ür-min. 82b/3.

y. -ür-sin. 51a/2, 68a/4, 82b/1.

yörge- *Yürümek.*

y. -di-ler. 43a/18.

y. -p. 81b/10, 91b/4.

yörgen *Yürüyüş.*

y. +i. 37a/4.

yörgen- *Yürümek.*

y. -gen. 8b/11.

y. -ip. 80b/9, 81b/8.

yörmek *bk. Yör-.*

y. +din. 81a/8.

y. +i. 10b/11.

y. -me-y-dür. 42a/4.

yörümek *bk. Yör-.*

y. 100a/16.

yörüt- *Yürütmek.*

y. -gey. 36b/18.

y. -ḳıl. 65a/10.

yu- *Yıkamak.*

y. -dı-lar. 5b/14, 5b/15, 5b/15, 99b/11.

y. -p. 99b/13.

yulan- *Yönelmek.*

y. -ıp. 87a/19.

yulduz *Yıldız.*

y. 18b/7, 75a/18, 75b/1, 75b/17, 87a/1, 87a/7, 87a/14, 87b/9, 87b/16, 89a/9, 89a/18, 90a/18, 92a/1, 92a/6, 96a/10.

y. +ı. 62a/5.

y. +lar. 75a/12, 80a/1, 80a/6, 80a/7, 87a/8.

y. +lar+dın. 18b/15, 75a/16, 96a/9.

y. +lar+ı. 80a/1, 90a/4.

y. +lar+nı. 18b/10, 75a/13, 75a/15, 96a/3.

y. +nı. 93a/15.

yum- *Yummak.*

y. -ġunça. 94b/12.

y. -ma-dı. 36a/3.

y. -up. 95a/2, 95b/19.

yumalan- *Yumaklanmak.*

y. -ıp. 6a/13, 85b/2.

y. -ur. 86a/10.

yumalaş- *Yumaklaşmak.*

y. -ıp. 69a/12.

yumla- *Yumalanmak.*

y. -p. 25a/10.

yumlaḳ *Yumak.*

y. 87a/4, 100a/13.

yumlan- *Yumalanmak.*

y. -a. 25a/11, 25a/11.

yumşa- *Yumuşamak.*

y. -dı. 50b/14.

yumşaḳlıḳ *Yumuşak huylu olma durumu.*

y. ḳıl-ġıl. 65b/2.

yunçı *?*

y. 45a/14.

yurt *Yurt, vatan.*

y. +um+da. 36a/14.

yuta *Yutak.*

y. +lar+ı+nıŋ. 10a/15.

y. +m. 10a/19.

y. +m+nı. 10a/15.

y. +sı+da. 14b/18.

yuzduz *Yıldız.*

y. 99b/5.

yü- *Yürümek.*

y. -gen. 98b/19.

y. -gen+i. 100a/10.

yügür- *Yürümek.*

y. -di. 40a/8, 42b/13, 89b/18, 90b/16.

y. -di-ler. 23a/10, 49a/15, 69a/9.

y. -dü-m. 13b/14.

y. -se-m. 81a/9.

y. -üŋler. 20b/19.

y. -üp. 40a/18, 44a/7, 46a/4, 52a/5, 62a/3, 81b/4, 85b/2.

y. -ür. 20b/16.

y. -ür+ġa. 84b/12.

y. -ür-min. 20b/6.

yügürüş- *Birlikte yürümek.*

y. -üp. 48b/14.

yük *Yük.*

y. 52a/8, 52a/9, 75a/8.

y. +i+n. 3a/7.

y. +i+ni. 7a/12.

yüle- *Yürümek.*

y. -p. 17b/2.

yület- *Yürütmek.*

y. -ken bol-sa-lar. 10a/1.

yümn *Uğur, bereket.*

y. 16a/14, 94a/10, 100a/9.

y. +i. 76b/1.

y. +i+din. 16a/18.

yür- *Yürümek.*

y. -gey. 6b/17.

yürek *Yürek.*

y. +i+de. 90a/5.

y. +ler+i+ni. 99b/10, 99b/12.

yütkel- *Yönelmek.*

y. -di-ler. 10a/6.

yüz *Yüz.*

y. 10b/12, 10b/15, 14b/13, 17b/15, 25a/13, 27a/1, 27a/7, 28a/10, 29a/13, 29b/1, 29b/3, 32b/2, 36b/18, 42a/3, 42a/3, 44a/7, 44a/16, 46b/3, 56a/16, 66b/6, 67a/5, 68a/9, 75b/13,

75b/16, 78b/18, 79b/3, 80a/2, 80a/3, 83a/16, 83a/16, 84b/8, 85a/17, 85a/19, 85b/6, 87b/4, 88a/19, 88b/4, 89a/13, 90a/2, 89b/4, 89b/6, 89b/13, 89b/15, 90b/3, 91b/5, 93a/2, 94a/14, 94b/11, 94b/12, 94b/15, 94b/15, 96a/2, 97a/8, 97a/8, 97a/9, 97a/19, 99b/4.

y. +ġa. 50a/11.

y. +i. 4a/7, 4a/7, 4a/10, 78b/9, 82b/11, 91a/3, 94a/6, 99b/19.

y. +i+de. 6b/17, 61b/15, 79a/11, 94a/5.

y. +i+de+ki. 42a/9, 75b/4, 76b/7, 92b/12.

y. +i+din. 14b/13, 27a/7, 34b/16, 46a/12, 52b/3, 58a/10, 68b/8, 78b/8, 92a/5, 92b/18, 96a/16.

y. +i+ġa. 12a/4, 46a/5, 53a/4, 78b/9, 80b/17, 90a/17, 91a/3, 91a/10, 98b/3, 99b/19.

y. +i+n. 4b/12, 8b/14.

y. +i+ni. 19b/19, 49b/13, 61b/8, 70a/5, 74b/17, 75a/1, 91a/2, 94a/7.

y. +i+niŋ. 92a/5.

y. +ler. 68a/17.

y. +ler+i. 38a/5, 58b/8, 59b/10, 94a/8.

y. +ler+i+din. 43a/17.

y. +ler+i+ġa. 5a/14, 43a/17, 61b/2, 62b/11, 83a/7, 85b/12.

y. +ler+i+ni. 5b/15, 40a/9.

y. +ler+ni. 40a/16.

y. +ni. 74b/17, 88b/12.

y. +üm+de+ki. 43b/12.

y. +üm+din. 65a/10.

y. +üm+ġa. 65a/9, 83a/14.

y. +üm+ni. 92a/16.

y. +üŋ. 90b/8.

y. +üŋ+ge. 88b/16.

y. +üŋ+ni. 71a/17.

yüz ögür- *Bir kimseye olan ilgisini kesmek, ona yakın davranmamaktır.*

y. -di. 25a/13.

y. -me-ŋler. 21a/1.

y. -se-ler. 27a/1.

y. -üp. 70a/5.

yüzlen- *Yönelmek.*

y. -di. 49b/16, 53a/9, 57b/15, 80a/10, 90b/3, 98b/18.

y. -di-ler. 10a/7, 26a/10, 47b/6, 49a/7, 49a/14, 60a/16, 81b/8.

y. -gey-min. 45b/8.

y. -gü. 80a/11.

y. -ip. 40a/4, 41a/17, 47b/19, 48a/2, 53a/14, 60a/14.

y. -se. 41a/6.

y. -ür. 69a/4.

yüzlıġ *Yüzlü, çehreli.*

y. 100a/7.

yüzlük *bk. Yüzlıġ.*

y. 14b/18, 29a/2.

yüzük *Yüzük.*

y. 90b/4.

ża'afraḳ *Daha düşkün.*

ż. 17b/1.

żabṭ *Ele geçirme.*

ż. 52b/1, 92b/9.

ż. +ı+ġa. 36b/8.

zād *Azık, yiyecek.*

z. bir-di. 75b/17.

zāde *Doğmuş olan kimse, çocuk, evlat.*

z. +ler+i. 23b/2.

z. +ŋ+ni. 50b/7.

ẓafer *Üstünlük kazanma.*

ẓ. 48b/7, 87b/1, 93b/18.

ẓ. +ler+i+ġa. 38a/19.

za'ferān *Safran.*

z. 90a/7.

zāġ *Karga.*

z. 23a/10, 70b/5.

zāhid *Aşırı dindar.*

z. 91b/16.

z. +ler. 93a/8.

z. +ler+i+niŋ. 89a/16.

ẓāhir *Belli, açık, görünür.*

z. 1b/14, 3a/18, 10a/17, 16a/13, 36b/9, 45a/13, 48b/11, 53b/16, 58a/12, 63a/18, 79a/10, 89b/1, 96b/12.

ẓ. +ler+i. 9a/7.

ẓ. bol-dı. 1b/13.

ẓ. b.-dı. 6a/11, 12a/4, 39b/12, 46b/17, 58a/11, 58a/14, 83a/9, 91b/12.

ẓ. b.-ġay. 92b/1.

ẓ. b.-sun. 68a/6.

ẓ. b.-up. 8a/9, 8b/4, 9b/15.

ẓ. b.-ur. 14a/1, 45a/14, 47b/14.

ẓ. bolmaġ+ı. 93b/9.

ẓ. ḳıl-. 44b/5.

ẓ. ḳ.-dı. 2a/8, 7a/7, 58a/13.

ẓ. ḳ.-dı-lar. 49b/2, 62a/10.

ẓ. ḳ.-ma-ġay-sin. 8a/6.

ẓ. ḳ.-ma-ġıl. 12a/2.

ẓ. ḳ.-ur. 88b/15.

ẓ. ḳılmaḳ. 77a/5, 77a/5, 96a/15.

ẓ. ḳılmek+din. 9b/3.

z. +si+dür. 32a/13.

zaḥl-ı 'alā-yı muḥayyel *Zihinde canlandırılan en yüce şeylerin unutkanlığı.*

z. +de. 76a/4.

zaḫm *Yara.*

z. 3a/6, 46a/4, 81b/10.

z. ur-dı. 17a/9.

z. u.-dı. 83a/5.

z. u.-ġan. 83a/9.

zaḥmet *Sıkıntı, meşakkat.*

z. 60a/2.

z. +im. 43b/13.

z. +i+niŋ. 82b/13.

żaḥżaḥa *İkrar etme, uzaklaştırma.*

ż. 57b/3.

ża'īf *Güçsüz kuvvetsiz.*

ż. 17b/1, 52a/15, 55a/13, 56b/10, 61a/4, 77a/2, 84b/4, 84b/6, 84b/9.

ż. +ler+ġa. 33a/17.

ża'īfe *Zayıf, güçsüz.*

ż. 30a/9, 35b/4, 40b/13, 51b/17.

ż. +ler. 92b/4.

ż. +ler+i. 33b/6.

ż. +si. 40b/11.

ż. +si+niŋ. 89b/1.

ża'īflıḳ *Güçsüzlük.*

ż. +dın. 17a/17, 28b/2.

zā'iḳa-yı ḳuvvet *Dildeki tat alma duyusu.*

z. +i. 96b/10.

żalālet *Yanlış, sakat iş yapan.*

ż. 11a/11, 16a/14, 21b/13, 47b/6.

ż. +din. 61b/18.

ẓalālıġ *Doğru yoldan uzaklaşma durumu.*

ẓ. 19a/1.

ẓālim *Zulüm eden.*

ẓ. 28b/12, 31b/6.

ẓ. +ler. 53a/5.

zamān *Zaman, vakit.*

z. 2a/8, 2a/9, 2a/14, 2b/14, 4a/9, 7a/1, 7a/10, 7b/7, 8a/12, 8a/15, 12a/5, 15a/15, 18b/18, 20a/6, 21b/3, 22a/13, 22a/14, 24a/7, 25a/10, 27a/12, 30a/6, 30b/6, 30b/15, 31a/19, 31b/4, 32b/15, 34b/3, 35b/7, 37a/12, 40a/15, 43a/19, 44a/2, 46b/19, 51a/4, 53b/11, 55a/18, 55b/7, 55b/18, 56b/18, 59a/9, 59a/18, 61a/10, 62a/2, 62a/11, 65a/4, 65a/10, 70a/11, 74a/1, 75a/2, 78a/3, 79a/6, 79b/19, 81b/6, 84a/3, 87a/13, 88b/15, 89b/17, 91a/6, 91b/9, 92a/12, 92a/17, 92a/18, 93a/5, 93a/14, 95b/9, 97a/1, 97a/3, 97a/13, 97a/14, 97b/1, 99a/12.

z. +da. 6b/14, 8a/17, 8b/7, 10a/2, 33a/12, 60b/6, 69a/2, 98a/4.

z. +dın. 14a/4, 54b/5, 96b/16.

z. +ı. 4a/14, 13b/13.

z. +ı+da. 13b/18.

z. +ı+dın. 13b/4.

z. +ım. 18a/2.

zamāne *Devir.*

z. +ler+i+de. 67a/6.

zamānī *Zamana ait.*

z. 78a/6.

żāmin *Kefil olmak.*

ż. +dür-min. 48b/4.

ż. bol-du-ŋ. 44a/8.

żamīr *Gönül.*

ż. 92a/11.

ż. +i+ni. 96b/4.

ż. +ler+i+ġa. 4a/2.

zār *Perişan, ağlayan.*

z. 25a/7, 40b/19, 40b/19, 70a/17, 85b/3, 86b/14, 94a/18.

z. +ġa. 52a/15.

z. +ı. 38b/13, 73b/19, 76b/1.

z. +ı+sın. 86b/5.

z. +ı+sı+nıŋ. 51b/17.

z. +nıŋ. 14a/18.

z. bol-. 94a/17.

żarar *Eksiklik, kayıp.*

ż. 8a/10, 13a/6, 22b/18, 23a/1, 23a/2, 27a/9, 41a/12, 60a/2, 96b/13.

ż. +ı. 58a/10.

ż. +nı. 14a/15, 46a/3.

żarb *Vurma, darp.*

ż. 32a/17.

zār-ı yār *Sevgilinin eksikliği.*

z. 36a/2.

zārī *Ağlayıp sızlama.*

z. 48a/15, 48a/17, 66b/8.

z. ḳılmaḳ+dın. 69a/13.

ẓarīf *Zarafetli. ince ve nazik tavırlı. güzel. şık. ince nükteli.*

ẓ. 96a/2.

zārlıḳ *Ağlayıp inleme durumu.*

z. +ı. 77a/4.

z̲āt *Sahip, malik.*

z̲. 16a/15, 78b/7, 83b/6.

z̲. +ı. 16a/7, 35b/8, 44a/13, 45a/11, 78a/12.

z̲. +ı+da. 95a/10.

z̲. +ım+ġa. 89a/1.

z̲. +ıŋ. 33a/17.

z̲. +ıŋ+ge. 88a/5.

z̲āt-ı laṭīf *Nazik yumuşak huylu kimse.*

z̲. +ler+i. 2a/10.

z̲ātlıġ *Saygıdeğer kimse.*

z̲. 100a/8.

z̲ātü'n-nitāḳayn *İki kuşaklı Hz. Peygamber.*

z̲. 82a/4.

żāyi' *Ziyan olmuş.*

ż. bol-ur. 74a/19.

ż. ḳıl-mas-miz. 38a/14.

zāyil *Ziyan olmuş.*

z. bol-dı. 7a/11.

z. b.-dı. 54a/16, 74a/18.

z. b.-sa. 85b/13, 95a/11.

zebān *Dil, lisan.*

z. 44b/12.

zeberced *Kıymetli bir taş.*

z. 5b/4, 5b/10, 100a/10.

z. +din. 5b/8.

z. +ler+i+din. 95a/1.

zebūn *Zayıf, güçsüz, aciz.*

z. 52b/10, 85b/3.

zehr *Zehir.*

z. 47b/19.

zehre *Çiçek.*

z. 89b/2.

z. +ler. 89b/13.

z. +si. 89b/2.

z. +si+niŋ. 89b/1.

zekvet *Zekat.*

z. 35b/11.

z̲elīl *Aşağılanan, hor görülen (kimse), hakir.*

z̲. 7a/18.

zelzele *Deprem.*

z. 11a/5.

zemīn *Yeryüzü, dünya.*

z. 19a/13, 42a/4, 46b/2, 75a/2.

z. +de. 46a/19.

z. +ġa. 47a/17, 98b/5.

z. +ni. 14a/16.

zemistān *Kış. kış mevsimi.*

z. 90a/8.

zemzem *çok mübarek bir su.*

z. 99b/6.

z. +din. 99b/10.

zemzeme *Ezgili, nağmeli ses.*

z. 93a/2.

z. +si+ġa. 24b/3.

zen *Kadın, nisa.*

z. 64b/4.

zengār *Pas.*

z. +ı+n. 72b/14.

zer *Altın.*

z. 3a/9, 75a/19.

zer-beft *Sırmalı (kumaş).*

z. 90a/8.

zer-efşān *Altın saçılmış.*

z. 86b/17, 92b/18.

z̲erre *Çok küçük parçacık.*

z. 13a/6, 41a/4, 69b/8, 75a/5.

z. +ler+i+din. 61a/13.

zerrīn *Altından yapılmış. altın gibi parlak. sarı.*

z. 88b/11, 89b/15, 91a/4.

zevāl *Yok olma.*

z. 72a/19.

z. +ġa. 49b/5.

zevce *Eş.*

z. +si bol-ur-min. 2b/4.

z̲evḳ *Hoşa giden bir şeyden duyulan beğenme duygusu.*

z̲. 29a/19, 78a/11, 87b/3, 95b/9.

z̲. +ı. 86a/9.

z̲evḳ-i ḳırā'at *Güzel, içten okuma.*

z̲. 93b/1.

żıdd *Karşıt.*

ż. +ı. 69b/19, 82b/15.

ż. +ı+da. 70b/1.

ż. +ı+ġa. 56b/12.

żımm *Zimmeti altında bulunan kimse.*

ż. +nı+da. 76b/13, 76b/13.

żındīḳ *Allah'a ve ahirete inanmayan dinsizler.*

ż. +nıŋ. 92b/1.

zīb *Güzel.*

z. 72a/2, 75b/5, 78a/14, 78b/1, 89b/5, 91a/3, 91a/15, 96a/11.

zībā *Güzel.*

z. 14a/9, 75b/7.

zībālıḳ *Güzellik.*

z. 91a/9.

zībāraḳ *Daha güzel.*

z. 22b/5, 91b/3.

zihī *Ne güzel, ne hoş.*

z. 29b/2.

zikr *Sözünü etme, ismini söyleme, anma.*

z. 2a/14, 3a/1, 3a/10, 3a/16, 3a/17, 77a/18, 93b/1, 98a/11.

z. +din. 71b/5, 97a/7.

z. +i. 1b/2, 11a/7, 16b/1, 17a/5, 18a/18, 23a/3, 27b/9, 29b/19, 30a/19, 31b/4, 32b/9, 33a/7, 36b/2, 38b/14, 38b/15, 49b/13, 54b/18, 58a/13, 65b/17, 72b/3, 72b/19, 97b/8.

z. +i+de. 3a/17, 9a/3.

z. +i+din. 3a/17, 85a/15.

z. +i+ġa. 34b/2.

z. +i+ni. 73a/6.

z. +i+niŋ. 85a/15.

z. ḳıl-dı. 69b/5.

z. ḳ.-ġan+dın. 31b/1.

z. ḳ.-ıpdur. 69b/19.

z. ḳ.-ıpdur-lar. 33a/9.

z. ḳ.-ur-lar. 29a/9.

z. ḳılın-ur. 16a/15.

z. ḳılmaḳ. 58a/19.

zinā *Zina.*

z. 35b/11.

zincīr *Zincir.*

z. +ler. 89b/15.

zindān *İçine tutukluların, hükümlülerin konulduğu kapalı yer.*

z. +da. 94b/1.

z. +ı+dın. 78a/15.

zinde-gārlıḳ *Zinde, dinç olma durumu.*

z. +ı+nı. 71b/13.

zīnet *Süs.*

z. 75a/15, 75b/3, 91a/7, 93b/4, 96a/9, 98a/12.

z. +i. 44a/17, 75a/13.

z. +im. 91a/14.

z. +i ḳıl-dı-m. 75b/5.

zinhār *Sakın, aman, asla.*

z. 6a/18, 28a/12, 93a/4.

zīnnūr *Nurlu.*

z. +ı. 44a/17.

zirā'at *Ziraat, tarım.*

z. 67b/12.

z. ḳıl-gey-miz. 67b/15.

zira'at-gāh *Tarım yapılan yer.*

z. +ı+da. 2b/12.

zīrek *Anlayışlı, aklı başında, zeki, zirek.*

z. +ler+i. 3b/16.

zīver *Süs.*

z. 74b/11, 96a/10.

z. +i. 44b/5, 75b/3, 78b/5, 89a/3.

z. +iŋ+ni. 91a/15.

z. +ler. 75a/19, 78b/1.

z. +ni. 91a/3.

z. ḳıl-ġay-lar. 89b/5.

zīverlıġ *Süslü olma durumu.*

z. 96a/11.

żiyā *Işık.*

ż. 98a/14.

ż. +sı. 93b/10.

ż. +sı ḳıl-sa. 3b/14.

ziyāde *Fazla, çok.*

z. 9a/2, 13b/17, 22a/3, 23a/18, 27a/3, 32b/19, 42a/5, 45a/16, 54a/10, 57b/15, 59b/16, 68a/15, 70b/4, 74b/4, 75b/18, 77a/19, 88a/9, 96a/2.

z. +dür. 95a/9.

z. bol-dı. 47a/18.

z. b.-dı. 50a/17, 50a/18, 59a/2, 64b/12.

z. b.-ġay. 41b/12, 78a/11.

z. b.-mas-min. 64a/10.

z. b.-up. 66b/18.

z. b.-ur. 3a/16, 28a/18, 47b/4, 56a/4, 67a/1, 78a/19.

z. bolmaḳ+ı+ġa. 17a/4.

z. ḳıl-dı-lar. 32a/19.

z. ḳ.-ġay-min. 25a/5.

z. ḳ.-ġıl. 4a/5, 20b/8, 50a/10.

z. ḳ.-ur-min. 50a/11.

z. kil-ip. 18a/17.

ziyāderaḳ *Çokça, daha çok.*

z. 51b/19.

żiyāfet *Misafir davet edip özenli biçimde ağırlama, yedirip içirme, şölen.*

ż. 89a/5.

ż. +i+de. 89a/7.

ż. ḳılmaḳ. 16a/7.

ziyān *Bir şey veya kimsenin sebep olduğu çıkar kaybı, zarar.*

z. 54a/8, 70a/1.

z. +dın. 30b/15.

z. ḳıl-dı-ŋ. 28b/19.

z. ḳ.-dı-ŋ. 29a/4.

ziyāne *Zararda olan kimse.*

z. +niŋ. 78b/19.

z. +si+ni. 88a/13.

ziyāret *Ziyaret.*

z. +i+ġa. 14a/19.

z. ḳıl-ġay-lar. 37b/19.

z. +leri+ġa-gen+i. 38a/1.

ziynet *Süs.*

z. +i. 38b/14.

zor *Güçlükle yapılan iş.*

z. 61a/16.

z. ḳıl-dı. 69a/12.

ẓuhūr *Meydana çıkma, baş gösterme, görünme.*

ẓ. 3b/14, 47a/1, 62a/2, 75b/1, 87a/8, 87a/15, 89a/6, 93b/13.

ẓ. +ġa. 43a/11, 86a/11.

ẓ. +ı. 49b/1.

ẓ. +ı+dın. 13b/14, 18b/3.

ẓ. +ġa kil-gen. 1b/1.

ẓ. ḳıl-ġay. 6b/14.

ẓ. ḳ.-ur. 13b/12.

ẓuhūr-ı vaḳt *Ortaya çıktığı vakit.*

ẓ. +i. 72b/9.

ẓulemāt *Karanlıklar, zulmetler.*

ẓ. +ı. 3b/14.

ẓulm *Eziyet, cevr, cefa.*

ẓ. 26a/5, 29b/5, 29b/17, 59b/15, 60a/14, 90b/2.

ẓ. +dür. 28b/19.

ẓ. +ı. 35b/17.

ẓulmet *Karanlık.*

ẓ. 3b/15.

ẓ. +i. 94a/8.

züḥal *Satürn.*

z. 87a/17, 90b/18, 98b/8, 100a/6.

z. +ni. 90b/14.

zühre *Utarit'ten sonra güneşe en yakın gezegen, Venüs.*

z. 75b/19, 87b/2, 89a/14, 89b/1, 91a/3, 98b/7, 100a/7.

z. +din. 44b/4.

z. +niŋ. 21a/6, 25a/15, 89a/8.

z. +si. 89a/15.

zülāl *İçilmesi güzel, tatlı, latif, saf su.*

z. +i. 3b/19.

z. +i+ni. 88a/18.

z. +i+niŋ. 78b/4.

zülf *Yüzün iki tarafından sarkan saç lülesi.*

z. 90a/1, 91b/2.

z. +i+de. 75b/9.

z. +i+ni. 75b/7.

zülf-i kemend *Saçların kıvrımı.*

z. +i+ġa. 9a/1.

zülf-i sünbül *Saçları kıvrımlı.*

z. 92a/6.

z̲ülfiḳārī *Hz. Ali'nin ucu çatallı, ortası yivli olan çok meşhur kılıcı.*

z̲. 84b/1.

zü'l-keffeyn *Huzaa ve devs kabilesinin tanrısıdır.*

z. +ġa. 65b/4.

zü'l-mecāz *İslam'dan önce Hac mevsiminde Mekke yakınlarında kurulan ünlü panayır.*

z. 23b/9.

zümre *Topluluk, grup, camia, sınıf.*

z. +si+de. 87b/5.

z. +si+din. 11a/14, 18a/8.

z. +si+ġa. 52a/12.

zümrüd *Çok değerli taş.*

z. 100a/10.

z. +din. 99a/14, 99b/3, 99b/4.

zünnār *Keşişlerin bellerine bağladıkları kıldan uzun kuşak.*

z. 76b/18.

zürriyāt *Nesiller, soylar.*

z. +ı 21a/6.

ARAPÇA İBARELER DİZİNİ

‘aled-devām

‘a. 73b/17.

‘al’el-ḫuṣūṣ

‘a. 64a/14.

‘aleyh

‘a. 10b/2, 21a/16, 27b/9, 30a/2, 32a/18, 83b/12.

‘a. +niŋ 20b/18.

‘aleyhi

‘a. 1b/1, 1b/4, 1b/14, 2a/4, 2a/5, 2a/8, 2a/10, 2a/17, 2b/3, 2b/8, 2b/18, 3a/13, 3a/19, 3b/2, 3b/9, 3b/12, 3b/18, 4a/12, 4a/19, 4b/2, 4b/5, 4b/13, 4b/19, 5a/1, 5a/7, 5a/8, 5a/10, 5a/12, 5a/14, 5a/14, 5a/15, 5a/17, 5a/18, 5b/1, 5b/3, 5b/6, 5b/18, 6a/3, 6a/3, 6a/8, 6a/16, 6b/5, 6b/10, 6b/13, 6b/19, 7a/1, 7a/3, 7a/4, 7b/1, 7b/1, 7b/3, 7b/8, 7b/10, 7b/11, 7b/14, 7b/16, 8b/3, 8b/6, 8b/7, 9a/4, 9a/13, 9a/16, 9a/19, 9b/3, 9b/8, 9b/9, 9b/10, 9b/15, 9b/17, 10a/2, 10a/3, 10a/4, 10a/5, 10a/5, 10a/8, 10a/14, 10a/15, 10a/18, 10b/2, 10b/4, 10b/7, 10b/8, 10b/9, 10b/14, 10b/16, 10b/18, 10b/19, 11a/1, 11a/3, 11b/3, 11b/4, 11a/6, 11a/9, 11a/13, 11a/15, 11b/15, 11b/15, 11a/17, 11b/17, 12a/4, 12a/7, 12a/8, 12a/15, 12b/1, 12b/3, 12b/4, 12b/6, 12b/9, 12b/12, 13a/12, 13a/13, 13a/14, 13a/15, 13a/18, 13b/13, 14a/5, 14a/7, 14a/17, 14b/1, 14b/3, 14b/4, 14b/8, 14b/11, 15a/17, 15a/18, 15b/4, 15b/12, 15b/14, 16a/12, 16a/17, 16b/6, 16b/18, 16b/19, 17a/2, 17a/3, 17a/10, 17a/16, 17b/14, 18a/18, 18b/1, 18b/3, 19a/2, 19a/7, 19a/16, 19b/2, 19b/9, 19b/10, 19b/11, 19b/15, 19b/16, 19b/17, 20a/1, 20a/4, 20a/5, 20a/17, 20b/2, 20b/2, 20b/19, 21a/12, 21a/15, 21a/16, 21b/2, 21b/16, 21b/17, 22a/5, 22a/7, 22a/7, 22a/9, 22a/11, 22a/16, 22a/16, 22a/18, 22a/19, 22b/11, 22b/14, 22b/17, 22b/18, 22b/19, 23a/1, 23a/8, 23a/9, 23a/13, 23b/1, 23b/2, 23b/4, 23b/6, 23b/14, 23b/15, 24a/5, 24a/7, 24a/8, 24a/8, 24a/10, 24a/13, 24a/16, 24b/8, 24b/9, 24b/10, 25a/16, 25a/17, 25a/18, 25b/3, 25b/4, 25b/5, 25b/6, 25b/10, 25b/11, 25b/14, 25b/15, 25b/18, 25b/18, 26a/2, 26a/5, 26a/8, 26a/9, 26a/10, 26a/11, 26a/12, 26a/16, 26a/18, 26a/18, 26b/2, 26b/2, 26b/13, 26b/14, 27a/3, 27a/5, 27a/6, 27a/15, 27a/15, 27a/19, 27b/3, 27b/4, 27b/10, 27b/13, 28a/8, 28b/19, 29a/6, 29a/12, 29a/14, 29b/6, 29b/9, 29b/10, 30a/4,

30a/4, 30a/6, 30a/10, 30a/17, 30a/19, 30b/1, 30b/11, 31a/4, 31a/7, 31a/8, 31a/9, 31a/10, 31a/12, 31a/14, 31a/14, 31a/19, 31b/8, 32b/1, 32b/3, 32b/9, 32b/13, 33a/2, 33a/5, 33a/10, 35a/1, 35a/3, 35a/14, 35b/16, 37a/14, 37a/16, 37b/1, 37b/2, 37b/8, 37b/9, 37b/17, 37b/19, 37b/19, 38a/1, 38a/2, 38a/3, 38a/3, 38a/7, 38a/15, 38a/17, 38a/19, 38b/14, 38b/19, 39a/2, 39a/3, 39a/4, 39a/5, 39a/8, 39a/10, 39a/11, 39a/14, 39a/15, 39a/15, 39a/19, 39a/19, 39b/1, 39b/8, 39b/12, 39b/13, 39b/15, 40a/3, 40a/4, 40a/7, 40a/8, 40a/9, 40a/19, 40a/20, 40b/11, 40b/14, 41a/1, 41a/16, 41a/18, 41b/5, 41b/15, 41b/19, 42a/2, 42a/6, 42a/13, 42b/2, 42b/4, 42b/7, 42b/8, 42b/11, 43a/4, 43a/8, 43a/13, 43b/1, 43b/2, 43b/3, 43b/5, 43b/8, 43b/10, 43b/11, 43b/14, 43b/15, 43b/18, 44a/1, 44a/5, 44a/11, 44a/12, 44a/14, 44a/15, 44b/6, 44b/9, 44b/13, 45a/4, 45b/3, 45b/6, 45b/7, 45b/10, 45b/13, 46a/6, 46b/1, 46b/14, 46b/16, 46b/17, 46b/19, 47a/2, 47a/4, 47a/17, 47a/19, 47b/1, 47b/6, 48a/10, 48b/2, 48b/7, 48b/8, 48b/10, 48b/14, 48b/15, 48b/18, 48b/19, 49a/4, 49a/7, 49a/11, 49a/13, 49a/18, 49b/2, 50a/1, 50a/5, 50a/9, 50a/10, 50a/14, 50a/14, 50a/17, 50b/4, 50b/5, 50b/9, 50b/15, 50b/15, 51a/5, 51a/10, 51a/17, 51a/19, 51b/9, 52a/15, 52a/16, 52a/19, 52b/2, 52b/3, 52b/5, 53b/2, 53b/2, 53b/7, 53b/11, 53b/13, 53b/15, 54a/9, 54b/1, 54b/5, 54b/10, 54b/16, 55a/4, 55a/12, 55a/14, 55a/16, 55a/17, 55a/19, 55b/8, 55b/12, 55b/15, 55b/19, 56a/6, 56a/11, 56a/13, 56a/14, 56a/16, 56a/17, 56a/18, 56b/1, 56b/2, 56b/7, 56b/13, 56b/14, 56b/15, 56b/18, 57a/3, 57a/5, 57a/6, 57a/14, 57a/19, 57b/1, 57b/3, 57b/4, 57b/14, 57b/19, 57b/19, 58a/7, 58a/10, 58a/16, 58a/18, 58b/3, 58b/5, 58b/7, 58b/8, 58b/10, 58b/12, 58b/19, 59a/6, 59a/11, 59a/12, 59a/16, 59b/4, 59b/8, 59b/9, 59b/10, 59b/16, 59b/18, 59b/19, 59b/19, 60a/3, 60a/4, 60a/7, 60a/15, 60a/16, 60a/19, 60b/4, 60b/8, 60b/12, 60b/17, 60b/18, 60b/19, 61a/19, 61b/3, 61b/4, 61b/5, 61b/6, 61b/9, 61b/10, 61b/17, 61b/19, 62a/6, 62a/8, 62a/11, 62a/12, 62b/5, 62b/12, 62b/18, 63a/2, 63a/4, 63a/7, 63a/8, 63a/12, 63a/14, 63a/15, 63a/16, 63a/17, 63b/8, 63b/11,

63b/12, 63b/18, 64a/4, 64a/4, 64a/5, 64a/7, 64a/9, 64b/8, 64b/10, 64b/16, 64b/18, 65a/3, 65a/7, 65a/14, 65a/18, 65b/3, 65b/6, 65b/18, 65b/19, 66a/2, 66a/9, 66a/10, 66a/19, 66b/5, 66b/8, 66b/10, 66b/14, 66b/16, 66b/17, 67a/1, 67a/6, 67a/8, 67a/9, 67a/14, 67a/15, 67a/16, 67b/9, 67b/17, 68a/7, 68a/11, 68a/13, 68a/18, 68b/1, 68b/5, 68b/12, 69a/2, 69a/5, 69a/10, 69a/14, 69a/14, 69a/15, 69a/16, 69a/18, 69b/2, 69b/10, 69b/10, 69b/11, 69b/12, 69b/13, 69b/15, 69b/17, 70a/1, 70a/3, 70a/5, 70a/8, 70a/9, 70a/19, 70b/3, 70b/5, 70b/12, 70b/13, 70b/14, 70b/15, 70b/18, 71a/1, 71a/4, 71a/5, 71a/15, 71a/16, 71a/18, 71a/18, 71a/19, 71b/6, 71b/15, 71b/16, 71b/16, 71b/17, 72b/3, 72a/5, 72a/7, 72b/11, 72a/12, 72a/15, 72a/16, 73a/2, 73a/11, 73b/1, 73b/1, 73b/8, 74a/3, 74a/8, 74a/15, 74b/7, 74b/11, 74b/14, 74b/16, 75b/18, 76b/1, 76b/3, 76b/5, 76b/7, 77a/2, 77a/6, 77b/6, 77b/8, 77b/10, 77b/15, 77b/15, 78a/12, 78b/3, 78b/11, 78b/16, 78b/19, 79a/2, 79a/6, 79a/8, 79a/13, 79b/3, 79b/6, 79b/17, 79b/19, 80a/6, 80a/8, 80a/10, 80a/11, 80a/13, 80a/16, 80b/1, 80b/2, 80b/4, 80b/8, 80b/9, 80b/10, 80b/10, 80b/15, 80b/16, 81a/12, 81a/13, 81a/17, 81a/19, 81b/2, 81b/7, 81b/10, 81b/12, 81b/14, 81b/16, 82a/17, 82b/4, 82b/6, 82b/7, 82b/19, 83a/4, 83a/6, 83a/8, 83a/11, 83a/12, 83a/15, 83b/2, 83b/3, 83b/5, 83b/7, 83b/17, 84a/4, 84a/6, 84a/9, 84a/11, 84a/13, 84b/1, 84b/9, 84b/13, 85a/2, 85a/12, 85a/13, 85a/18, 85b/11, 85b/18, 86b/3, 86a/4, 86b/13, 88a/8, 89a/3, 89a/12, 90b/5, 91a/7, 92a/2, 92a/17, 92a/18, 92b/15, 94a/11, 94a/12, 94b/14, 95a/8, 95a/12, 95b/2, 95b/3, 95b/17, 96a/1, 96a/4, 96a/12, 97b/4, 97b/6, 97b/8, 98a/3, 98a/6, 98a/8, 98b/12, 98b/15, 98b/17, 99a/4, 99a/8, 99a/13, 99b/1, 99b/3, 99b/5, 99b/8, 99b/9, 99b/16, 100a/19.

‘aleyh-i ġalīẓlıġ

‘a. +1 59b/7.

‘aleyhi’l-lā’ne

‘a. 43a/16, 51a/14, 84b/19

‘aleyhimü’s-selām

‘a. 77a/12, 100a/17.

‘aleyhi’ṣ-ṣalātü ve’s-selām

‘a. ‘a. 2b/1, 4b/3, 4b/17, 5a/10, 7a/9, 8b/14, 11b/6, 12a/13,

22b/19, 27a/18, 30b/18, 40a/15, 40a/16, 40b/2, 42a/5, 42a/10, 42b/15, 43b/19, 47b/9, 48a/1, 48b/13, 49b/3, 50b/11, 54a/13, 59b/1, 60b/13, 61a/1, 61b/1, 61b/16, 61b/19, 62b/5, 62b/15, 62b/19, 63a/19, 66a/7, 66b/19, 67b/5, 68a/2, 68b/14, 69a/4, 69a/7, 73a/1, 73a/15, 73b/14, 74a/6, 74a/11, 74b/1, 74b/9, 74b/18, 75b/13, 77a/9, 77a/18, 77b/17, 78a/8, 78a/15, 78b/15, 79a/12, 79b/16, 84a/13, 84b/10, 86b/1, 86b/5, 88a/10, 88a/11, 88a/13, 88a/18, 88b/1, 88b/5, 88b/15, 88b/17, 89a/14, 89a/19, 90a/2, 90a/10, 90a/18, 90b/1, 90b/6, 90b/9, 90b/11, 90b/15, 90b/18, 91a/10, 91a/11, 91a/14, 91a/17, 91b/8, 91b/10, 91b/13, 92a/8, 92a/8, 92a/12, 92a/15, 92a/19, 92b/6, 92b/16, 94b/6, 94b/8, 95b/7, 97b/2, 97b/7, 99a/15, 99b/6, 99b/15.5a/10, 30b/18, 40a/16, 42b/15, 47b/9, 48a/1, 48b/13, 49b/3, 50b/11, 54a/13, 59b/1, 61a/1, 61b/1, 61b/16, 61b/19, 62b/5, 62b/15, 62b/19, 63a/19, 66a/8, 66b/19, 67b/5, 68a/2, 68b/14, 69a/4, 69a/7, 73a/15, 73b/14, 74b/1, 74b/9, 75b/13, 77a/18, 78a/8, 78a/15, 84a/13, 84b/11, 86b/5, 88a/11, 88a/13, 88b/1, 88b/5, 88b/18, 89a/14, 89a/19, 90a/2, 90a/10, 90a/18, 90b/1, 90b/9, 90b/11, 90b/18, 91a/11, 91a/14, 91a/17, 91b/8, 91b/13, 92a/8, 92a/12, 92b/16, 97b/2, 99a/15, 99b/6, 99b/15.

‘a. +dın 92b/7.

‘a. +ġa 5b/5, 22b/19, 77a/9, 90b/6.

‘a. +nı 12a/13, 40b/2, 74a/11, 74b/18, 78b/15, 79b/16, 86b/1, 88a/18, 92a/8, 92a/19, 94b/6.

‘a. +nıŋ 7a/9, 27a/18, 40a/15, 42b/13, 42b/13, 60b/13, 73a/1, 74a/6, 77b/17, 79a/12, 88a/10, 88b/15, 90b/15, 91a/10, 91b/10, 92a/15, 94b/8, 95b/7, 97b/7.

‘aleyhi’s-selām

‘a. 1b/7, 4a/6, 4a/17, 4b/16, 5a/1, 5a/11, 5a/13, 5a/15, 5b/2, 5b/11, 5b/13, 5b/18, 6a/3, 6a/10, 7a/3, 8a/12, 8a/16, 8b/4, 8b/16, 8b/17, 9b/3, 9b/11, 9b/15, 10b/6, 11b/4, 11b/5, 11b/12, 11a/15, 11a/16, 13b/17, 16b/16, 19b/6, 24a/5, 31a/12, 36a/10, 36a/13, 37b/11, 47b/11, 47b/11, 48a/6, 50a/2, 53b/1, 54a/14, 54a/14, 54b/3, 57a/6, 58b/10, 62b/12, 66b/15, 67a/3, 69a/16, 71a/5, 71a/8, 73a/16, 73b/4, 77a/16, 78b/12, 80a/14, 80a/17, 80b/18, 80b/19, 80b/19, 85a/1, 85a/17, 85a/19,

85b/10, 86b/11, 88a/9, 92a/7, 92a/13, 94a/2, 95a/6, 97b/19, 98a/1, 98b/11, 98b/14, 98b/17, 99a/19, 99b/3, 99b/5, 99b/8, 99b/12, 100a/19.

‘a. +dın 6b/8, 8a/3, 30b/1.

‘a. +dur 9b/14.

‘a. +ġa 5b/7, 6b/13, 7b/5, 8a/8, 36a/3, 36a/8, 47b/10, 59b/6, 77b/19, 80b/11, 93b/18, 98a/10, 99b/10.

‘a. +nı 2a/4, 3b/6, 5b/18, 6a/7, 44b/10, 53b/4, 74a/16, 92a/12, 99a/17.

‘a. +nıŋ 3b/5, 3b/7, 3b/7, 10b/15, 12b/14, 33b/17, 37b/16, 43b/9, 77b/3, 85a/3, 85a/16, 94b/7, 95a/5.

allāhü’l-muvaḳıf

‘a. 6a/3.

allāhü’l-‘ulyā

‘a. 4a/1.

āmene’r-resūl

‘a. 78b/13.

allāh’üs-selām

‘a. 78b/13.

amentü

‘a. 79b/19.

‘anh

‘a. 1b/4, 10a/4, 10a/18, 10b/1, 10b/14, 11a/1, 12b/5, 15a/10, 15b/13, 15b/13, 15b/14, 15b/16, 16a/5, 16a/15, 16b/1, 16b/2, 17a/5, 17a/15, 23b/1, 26a/7, 26a/14, 27a/14, 27b/16, 28b/12, 28b/16, 29b/19, 30a/5, 30a/16, 32b/17, 33a/7, 33a/11, 33b/5, 35a/8, 38b/18, 39b/10, 40b/6, 42b/11, 42b/11, 43a/2, 43a/10, 43a/11, 43a/12, 43a/14, 43b/12, 43b/16, 46a/9, 48b/2, 49b/5, 49b/10, 49b/11, 49b/12, 49b/14, 50a/6, 52a/6, 56b/6, 57b/18, 60a/18, 65b/7, 65b/16, 70a/2, 80a/5, 80a/13, 80b/8, 81a/12, 82a/10, 82b/6, 84a/6, 84b/13, 85b/9, 85b/11, 85b/19, 99a/4.

‘a. +dın 14b/10, 48b/10, 94b/8, 97b/1.

‘a. +ġa 19b/2, 38b/6, 79a/5, 80b/4.

‘a. +ım 16a/1, 18a/15.

‘a. +nı 15b/7, 35a/9, 43a/16.

‘a. +nıŋ 11b/8, 29a/8, 38b/16, 47a/19, 66a/13, 81b/8, 91b/8.

‘a. +um+ġa 52b/5.

‘anhā

‘a. 1b/13, 2a/16, 6a/10, 6b/5, 9b/9, 11b/2, 11b/3, 11a/13, 11b/17, 23a/16, 23b/15, 26a/8, 36a/5, 40a/17, 40b/2, 57b/14, 57b/15, 57b/18, 58a/7, 58a/14, 59a/9, 59a/18, 59b/11, 66a/3,

66b/18, 66b/19, 67a/6, 81b/9, 81b/19.

‘a. +dın 66b/6.

‘a. +ga 27b/3.

‘a. +nı 2b/2, 11a/8, 58a/15, 59a/13, 65b/16.

‘a. +nıŋ 52a/1, 57b/13, 58a/19, 65b/19, 66b/12.

‘anhüm

‘a. 25b/2, 97b/17.

‘a. +ġa 23a/14, 59b/16.

‘anhümā

‘a. 12a/12, 25a/19, 49a/14, 50a/19, 59a/1.

‘a. +dın 9a/15.

‘anhüme

‘a. 44a/6.

billāhi

b. 79b/19.

bī-mā’allāh

b. 92b/19.

bismi'llahi'r-raḥmāni'r-raḥīm

b. 1b/1, 9b/1, 41b/15, 61b/1.

efżalü’ṣ-ṣalavat

e. 72b/3.

iḳrā’ *sure adı.*

i. 9a/15, 9b/5, 9b/7.

ilāhe

i. 9b/1, 23b/12, 42b/18, 47b/7, 56a/17.

illallāh

i. 4b/7, 9b/1, 23b/12, 28b/18, 39a/2, 42a/1, 42b/18, 47b/7, 56a/17, 56b/3.

i. +dur 91a/16.

i. +nı 85a/13.

inşāllah

i. 27b/8, 38b/15, 58b/19, 65b/11, 66b/2.

inşāllahü’l-azīz

i. 23a/15.

inşāllah-ül-azīz

i. 2a/9.

inşāllahü’l-te’ālā

i. 37a/15, 58b/1, 58b/5, 79a/5, 79a/9, 88a/9, 92b/4.

keremullah

k. 81b/3.

kerīmu’llah

k. 5a/17.

kerrema’llāh

k. 20a/15.

kerrema’llāh

k. 12a/9.

ḳudsu’llāh ravṣa

ḳ. 97a/13.

ḳ. +nı 97a/13.

lā-ilāhe illa’llāh

l. 4b/7, 28b/18, 39a/2, 42a/1, 56b/3, 91a/16.

la’nehümu’llāh-i ecma’īn

l. 67a/14.

la’nema’llāh

l. 27b/6.

lebbeyk

l. 9a/19.

li’l-lāhi

l. 9b/1.

ma’āzallāh

m. 1b/9, 6a/15.

mā-ḫalḳu’l-lah

m. 92b/8.

muḥammedü’r-resūlu’llāh

m. 4b/7, 9b/1, 39a/2, 56b/3.

nebīyullāh

n. 8a/18, 42a/14.

rabbü’l-‘ālemīn

r. 95a/2.

raḥimü’r-rāḥimīn

r. +dür 61a/6.

raḥmetu’llāhi

r. 20b/18, 21a/16, 27b/9, 30a/2, 32a/18, 83b/12.

rażiyallāh

r. 10a/4.

r. +ġa 10a/14.

rażiyallāhu

r. 2a/16, 2b/2, 6a/10, 6b/5, 9a/15, 9b/9, 10a/18, 10b/1, 10b/14, 11a/1, 11b/2, 11b/2, 11a/8, 11b/8, 11a/13, 11b/17, 12a/12, 14b/10, 15a/10, 15b/7, 15b/13, 15b/13, 15b/14, 15b/16, 16a/1, 16a/5, 16a/15, 16b/1, 16b/2, 17a/5, 17a/15, 18a/14, 19b/2, 23a/14, 23a/16, 23b/1, 23b/15, 26a/7, 26a/8, 26a/14, 27a/14, 27b/3, 27b/16, 28b/12, 28b/16, 29a/8, 29b/19, 30a/5, 30a/16, 32b/17, 33a/7, 33a/11, 33b/5, 35a/8, 35a/9, 36a/5, 38b/6, 38b/16, 38b/18, 39b/10, 40a/17, 40b/2, 40b/6, 42b/11, 42b/11, 43a/2, 43a/10, 43a/11, 43a/12, 43a/14, 43a/16, 43b/12, 43b/16, 46a/9, 47a/19, 48b/2, 48b/9, 49a/14, 49b/5, 49b/10, 49b/11, 49b/12, 49b/14, 50a/6, 50a/19, 52a/1, 52a/6, 52b/5, 56b/6, 57b/13, 57b/14, 57b/15, 57b/18, 57b/18, 58a/7, 58a/14, 58a/15, 58a/19, 59a/1, 59a/9, 59a/13, 59a/18, 59b/11, 59b/16, 60a/18, 65b/7, 65b/16, 65b/16, 65b/19, 66a/3, 66a/13, 66b/6, 66b/12, 66b/18, 66b/18, 67a/6, 70a/2, 79a/5, 80a/5, 80a/13, 80b/4, 80b/8, 81a/12, 81b/8, 81b/9, 81b/19, 82a/10, 82b/6, 84a/6, 84b/13, 85b/8, 85b/11, 85b/19, 91b/8, 94b/8, 97b/1, 97b/17, 99a/3.

rażiyallāhu ‘anh

r. 14b/2.

r. +dın 13b/18.

r. +nıŋ 13b/3, 14a/11.

ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem

ṣ. 1b/1, 2a/4, 2a/17, 3b/9, 3b/18, 4b/5, 4b/13, 4b/19, 5a/14, 5a/15, 5b/18, 6a/3, 6a/8, 6a/16, 6b/10, 6b/13, 7a/1, 7b/2, 7b/3, 7b/8, 7b/11, 7b/14, 7b/16, 8b/3, 8b/7, 9a/4, 9a/16, 9a/19, 9b/9, 10a/4, 10a/5, 10a/5, 10a/8, 10a/15, 10b/2, 10b/4, 10b/9, 11a/1, 11a/3, 11b/3, 11a/6, 11a/15, 11b/15, 11b/15, 11b/17, 12a/7, 12a/8, 12a/15, 12b/1, 12b/4, 12b/9, 12b/12, 13a/12, 13a/14, 13a/18, 14a/5, 14b/1, 14b/3, 14b/4, 14b/8, 14b/11, 15a/17, 15a/18, 15b/4, 16b/6, 16b/18, 16b/19, 17a/2, 17a/10, 17a/16, 17b/14, 18b/1, 18b/3, 19a/2, 19a/7, 19b/2, 19b/10, 19b/11, 19b/15, 20a/1, 20a/4, 20a/17, 20b/2, 20b/19, 21a/12, 21b/17, 22a/5, 22a/7, 22a/9, 22a/16, 22a/18, 22b/18, 22b/19, 23a/8, 23a/13, 23b/6, 23b/14, 24a/6, 24a/8, 24a/8, 24a/10, 24a/13, 24b/9, 24b/10, 25a/17, 25b/3, 25b/4, 25b/6, 25b/10, 25b/14, 25b/18, 26a/9, 26a/10, 26a/12, 26a/18, 26b/2, 26b/13, 26b/14, 27a/3, 27a/5, 27a/15, 27a/15, 27a/19, 27b/4, 27b/13, 28a/8, 29a/12, 29a/14, 29b/10, 30a/4, 30a/6, 30a/17, 30a/19, 30b/1, 30b/11, 31a/4, 31a/7, 31a/8, 31a/10, 31a/12, 31a/14, 32b/1, 32b/9, 33a/2, 33a/5, 35a/1, 35a/3, 35a/14, 35b/16, 37a/14, 37b/2, 37b/8, 37b/9, 38a/2, 38a/3, 38b/14, 39a/2, 39a/5, 39a/8, 39a/15, 39a/15, 39a/19, 39b/1, 39b/8, 39b/12, 39b/13, 40a/9, 40a/20, 40b/12, 41a/18, 41b/5, 41b/15, 41b/19, 42a/2, 42a/6, 42a/13, 42b/2, 42b/4, 42b/7, 43a/8, 43a/13, 43b/5, 43b/10, 43b/11, 43b/14, 43b/15, 43b/18, 44a/5, 44b/13, 46b/14, 46b/16, 47a/2, 47a/4, 47a/19, 48b/8, 48b/10, 49a/18, 49b/2, 50a/10, 50a/15, 50a/17, 50b/15, 52a/16, 52b/2, 53b/2, 53b/13, 53b/15, 54b/10, 54b/16, 55a/14, 55a/16, 55a/17, 55a/19, 55b/8, 55b/12, 55b/15, 56a/14, 56a/16, 56a/17, 56a/18, 56b/1, 56b/2, 56b/14, 56b/15, 56b/18, 57a/3, 57a/5, 57a/6, 57a/14, 57a/19, 57b/1, 57b/3, 57b/19, 58a/10, 58a/16, 58a/18, 58b/8, 59a/6, 59a/16, 59b/8, 59b/10, 59b/19, 60a/7, 60a/15, 60b/8, 60b/12, 60b/17, 60b/19, 61b/3, 61b/4, 61b/5, 61b/6, 61b/9, 62a/6, 62a/11, 62a/12, 63a/2, 63a/8, 63a/12, 63a/14,

63b/8, 63b/11, 64a/4, 64a/5, 64a/9, 64b/8, 64b/10, 64b/18, 65a/3, 65a/7, 65b/6, 66a/9, 66a/10, 66b/10, 66b/14, 67a/8, 67a/16, 67b/17, 68a/7, 68a/11, 68a/13, 68a/18, 68b/5, 68b/12, 69a/2, 69a/5, 69a/14, 69a/14, 69a/16, 69a/18, 69b/10, 70a/1, 70a/9, 70b/5, 70b/12, 70b/13, 70b/14, 70b/15, 71a/1, 71a/4, 71a/5, 71b/15, 71b/16, 71b/17, 72a/5, 72b/11, 72a/12, 73a/2, 73b/8, 74a/3, 74a/8, 74a/15, 74b/14, 75b/18, 76b/7, 77a/2, 78b/3, 78b/16, 78b/19, 79a/8, 79b/3, 79b/17, 79b/19, 80a/14, 80a/16, 80b/2, 80b/4, 80b/8, 80b/16, 81a/13, 81a/17, 81a/19, 81b/3, 81b/7, 81b/10, 81b/12, 81b/14, 81b/16, 82a/17, 82b/7, 83a/8, 83a/11, 83a/12, 83b/2, 83b/5, 83b/7, 83b/17, 84a/6, 84a/11, 84a/13, 84b/1, 84b/9, 84b/13, 85a/18, 85b/18, 86b/3, 86b/13, 89a/3, 92a/2, 92a/18, 92b/15, 94b/14, 95a/12, 95b/2, 97b/4, 97b/6, 97b/8, 98a/3, 98a/8, 99a/8, 99b/16.

ṣ. +din 1b/4, 2b/8, 10a/2, 23b/15, 26a/5, 27b/3, 40a/19, 48b/15, 57b/5, 58a/7, 67a/6, 67b/9, 70a/3, 70b/18, 71a/18, 72a/15, 80a/6, 80a/11, 99a/4.

ṣ. +dür-ler 74b/7.

ṣ. +ġa 2a/5, 2a/8, 3a/19, 3b/2, 5a/10, 5b/1, 5b/3, 5b/6, 6a/3, 6b/5, 7a/3, 7b/10, 9a/13, 9b/3, 9b/10, 9b/15, 9b/17, 10b/7, 10b/8, 10b/16, 10b/18, 11a/9, 11a/13, 11a/17, 12b/6, 14a/7, 15b/12, 16a/17, 19b/17, 20b/2, 21b/2, 21b/16, 22a/7, 22b/11, 23a/1, 24a/7, 25a/16, 25b/19, 26a/11, 26a/18, 26b/2, 27b/10, 29b/6, 30a/4, 31a/9, 37b/1, 37b/17, 38a/3, 39a/5, 39a/19, 40a/4, 40b/14, 43a/4, 46a/6, 46b/17, 47b/6, 48b/7, 50a/1, 50a/9, 52a/19, 52b/5, 53b/2, 55a/4, 55a/12, 55b/19, 56b/7, 57b/14, 57b/19, 58b/5, 59b/16, 59b/19, 59b/19, 60b/4, 61a/1, 61a/19, 62b/5, 63a/15, 64b/16, 65a/18, 66a/19, 69a/10, 69b/2, 69b/11, 70a/19, 71a/15, 71b/6, 73a/11, 73b/1, 74b/11, 74b/16, 80a/8, 80b/10, 80b/10, 83b/3, 84a/9, 85a/2, 88a/8, 95a/8, 99a/13, 99b/3.

ṣ. +ni 2b/3, 4a/12, 4a/19, 5a/1, 5a/7, 5a/12, 5a/14, 7a/4, 7b/1, 10a/3, 10a/18, 12b/3, 13b/13, 18a/18, 19b/16, 21a/15, 21a/16, 22a/17, 22a/19, 25b/5, 25b/11, 25b/15, 26a/8, 37b/19, 37b/19, 39a/3, 39a/10, 40a/7, 40a/8,

41a/1, 41a/16, 44a/11, 44b/6, 45a/4, 45b/6, 47a/17, 47b/1, 48b/19, 49a/4, 49a/11, 50a/5, 50b/4, 50b/5, 50b/9, 50b/15, 51a/10, 51a/17, 51a/19, 52a/15, 52b/3, 53b/7, 53b/11, 54a/9, 54b/5, 56a/6, 56a/13, 58b/12, 59b/4, 60a/3, 60a/4, 60a/19, 63a/16, 63b/12, 63b/18, 64a/4, 64a/7, 66b/17, 67a/15, 69a/15, 69b/12, 69b/13, 69b/15, 69b/17, 70a/5, 70a/8, 77b/6, 78b/11, 80a/11, 82b/6, 82b/19, 83a/4, 83a/15, 84a/4, 85b/11, 92a/17, 98a/6, 99b/9.

ṣ. +niŋ 1b/14, 2a/10, 2b/18, 3a/14, 3b/12, 4b/2, 5a/8, 5a/17, 5a/18, 7a/1, 8b/6, 9b/8, 10a/14, 10b/15, 10b/19, 12a/4, 13a/13, 13a/15, 14a/17, 15b/14, 16a/12, 17a/3, 19a/16, 19b/9, 20a/5, 22a/11, 22b/14, 22b/17, 23a/9, 23b/1, 23b/2, 23b/4, 24a/17, 24b/8, 25a/18, 26a/2, 26a/16, 27a/6, 28b/19, 29a/6, 29b/9, 30a/10, 31a/14, 31a/19, 31b/8, 32b/3, 32b/13, 33a/10, 37a/16, 38a/1, 38a/7, 38a/15, 38a/17, 38a/19, 38b/19, 39a/11, 39a/14, 39b/15, 40a/3, 42b/8, 42b/11, 43b/1, 43b/2, 43b/3, 43b/8, 44a/2, 44a/12, 44a/14, 44a/15, 44b/9, 45b/3, 45b/7, 45b/10, 45b/13, 46b/1, 46b/19, 48a/10, 48b/2, 48b/14, 48b/18, 49a/7, 49a/13, 50a/14, 51a/5, 51b/9, 54b/1, 56a/11, 56b/13, 58b/3, 58b/7, 58b/11, 58b/19, 59a/11, 59a/12, 59b/10, 60a/16, 61b/10, 61b/17, 61b/19, 62a/8, 62b/12, 62b/18, 63a/4, 63a/7, 63a/17, 65a/14, 65b/3, 65b/18, 65b/19, 66a/2, 66b/5, 66b/8, 66b/16, 67a/1, 67a/9, 67a/14, 68b/1, 69b/10, 70b/3, 71a/16, 71a/18, 71a/19, 71b/16, 72a/7, 72a/16, 73b/1, 76b/1, 76b/3, 76b/5, 77a/6, 77b/8, 77b/11, 77b/15, 77b/15, 78a/12, 79a/2, 79a/6, 79a/13, 79b/6, 80b/1, 80b/9, 80b/15, 81a/12, 82b/4, 83a/6, 85a/12, 85a/13, 86a/4, 89a/12, 90b/5, 91a/7, 94a/11, 94a/12, 95b/3, 95b/17, 96a/1, 96a/4, 96a/12, 98b/12, 98b/15, 98b/17, 99b/1, 99b/5, 99b/8, 100a/19.

seb’a-yı meśānī

s. 89a/4.

subḥāne

s. 64a/10.

sūretü’n-necm

s. 30b/9.

sūretü’r-raḥman

s. +nı 42b/16.

sūre-yi cem

s. 26b/16.

sūre-yi el-necm-i izā

s. 30b/10.

sūre-yi fātiḥa

s. 9a/16.

sūre-yi iḳrā'

s. 9b/4.

sūre-yi mü'min

s. +ni 41b/15.

sūre-yi ṭāhā

s. 45b/14.

s. +nı 46a/16, 46b/9, 63a/2.

sūre-yi tebbet

s. +ni 69b/4.

sūre-yi ve'l-ḳalem

s. 8a/12.

şedīdü'l-ḳuvā

s. 4a-4.

ṭāḥā

ṭ. +nı 42a/2.

va'llāh *Allah'a and olsun ki, Allah hakkı için.*

v. 8a/5, 8a/16, 8a/16, 20a/10, 20b/10, 27a/8, 27a/12, 29a/4, 29a/4, 34b/18, 36a/4, 36a/6, 38a/13, 45a/1, 51a/1, 53a/12, 53a/13, 53a/14, 55a/6, 55b/13, 55b/16, 58a/12, 62b/6, 72b/19, 82a/12.

va'llāhi

v. 20b/14.

va'llahü'l-'ālem

v. 9b/7, 16a/2, 32a/3, 33a/9, 72a/14, 79a/19.

ÖZEL ADLAR DİZİNİ

‘abbās

‘a. 11b/15, 19b/9, 40b/17, 40b/17, 56b/6, 56b/10.

‘a. +ġa. 11b/12.

‘abd menāf

‘a. 52b/16.

āb-din

a. +ler+ni. 83a/9.

‘abdu’llāh

‘a. 8b/6, 10a/16, 18a/6, 18a/8, 18a/10, 18a/12, 23b/9, 23b/14, 25b/14, 26b/2, 26b/3, 27a/14, 39b/10, 39b/15, 58b/15, 58b/17, 63b/17, 70b/18, 82a/4.

‘a. +dur-min. 39b/17.

‘a. +nı. 17b/13, 18a/13.

‘a. +nıŋ. 41a/3.

‘abdu’llāh ḥabeş

‘a. 32b/6.

‘abdu’llāh ibn ‘abbaş

‘a. 26a/7.

‘abdu’llāh ibn ebī bekr

‘a. 84a/7.

‘a. +ke. 82a/8.

‘abdu’llāh ibn mes’ūd

‘a. 27b/6, 63b/3, 97b/16.

‘a. +dın. 14b/10, 38b/18.

‘a. +nı. 31b/19.

‘abdu’llāh ibn rabi’a

‘a. 36a/7.

‘a. +ġa. 34a/4.

‘abdu’llāh ibn ümeyye

‘a. 68b/1.

‘abdu’llāh zab’a

‘a. 70b/18.

‘abdu'r-raḥman

‘a. 16a/19, 17a/16, 17b/7.

‘a. +dın. 38a/17.

‘a. +dur+min. 17b/3.

‘a. +nı. 50a/12.

‘abdu'r-raḥman ibn ‘avf

‘a. 18a/6.

‘a. +nıŋ. 17a/15.

‘abdu'r-raḥman ibn ebī bekr

‘a. 50a/13.

‘abdü’l-ġarī

‘a. 58b/2.

‘abdü’l-leyl

‘a. 60b/7.

‘abdü'l-menāf

‘a. 14a/3, 21a/6, 23a/18, 52b/15.

‘abdü’l-muġīre el-ḥuzumī

‘a. 32a/11.

‘abdü'l-muṭṭalib

‘a. 20b/9, 21a/6, 22b/17, 55b/8, 60a/10, 98b/7.

‘a. +din. 45b/5, 48b/5.

‘a. +ni. 22b/14.

‘a. +niŋ. 13b/1, 19b/8, 20b/6, 20b/15, 21b/3, 38b/16,

50a/18, 55b/10, 55b/11, 60a/5, 60a/9.

‘abdü’ş-şems

‘a. 18a/13, 24b/13.

‘a. +ġa. 30a/5.

‘a. +niŋ. 30a/14.

‘adās

‘a. 7b/18, 7b/19, 8a/1, 8a/2, 8a/3, 8a/5, 8a/6, 8a/7, 8a/11, 8a/13, 8a/13, 8a/14, 61a/18, 61b/1, 61b/5, 61b/6, 61b/12, 61b/14.

‘ādd

‘a. 27a/2, 42a/12.

‘adde

‘a. +ġa. 57a/3.

‘a. +ni. 50a/8.

‘addī

‘a. 45a/3.

‘a. +ġa. 63b/14.

ādem

ā. 9a/2, 9b/15, 9b/15, 15a/13, 20a/2, 34b/12, 35b/12, 54a/14, 64b/1, 70a/18, 75b/4, 77b/11, 77b/18, 79a/11, 79b/13, 95b/14, 96a/5, 98b/1, 99a/17, 99b/19, 100a/8.

ā. +ġa. 61a/18, 99a/11.

ā. +ni. 42b/19.

ā. +niŋ. 24a/16, 25a/14, 38a/10, 61b/13, 68b/15, 78b/19.

ādemī

ā. 15b/13, 68b/13, 72a/1, 78a/7, 84a/4.

ā. +ġa. 8a/10, 71b/6.

ā. +ler. 84a/5.

ā. +ler+ġa. 5a/6.

ā. +ler+ni. 5a/5.

ā. +niŋ. 96b/14, 99a/10.

‘adī

‘a. 22b/2, 40a/7.

‘adl

‘a. 36b/7, 37a/10.

‘affān

‘a. 32b/17.

aḥmed

a. 2b/16, 7b/4, 10a/3.

a. +dür. 49b/7.

a. +ni. 15a/8, 49a/10.

a. +sin. 7b/5.

aḥmed ibn isḥāḳ

a. 27b/9.

aḫnes

a. 22b/2.

aḫnes ibn şerīf

a. +ni. 31b/17.

aḫnes ibn şerīḳ

a. 63b/12, 63b/13.

‘aḳabe

‘a. 23a/19, 23b/3, 26a/1, 27a/19, 71a/15, 71a/18, 71a/19, 72b/5.

‘a. +niŋ. 23b/3.

‘aḳabe ibn ‘āmīr

‘a. 72b/7.

‘aḳabe ibn ebī muġīẓe

‘a. 27b/5, 67a/13, 71a/15, 80a/19.

‘aḳīl ibn ebū muġīẓe

‘a. 15a/11, 23a/4.

alāsūd

a. 23a/7.

‘alāu’d-devle

‘a. 97a/6.

‘alī

‘a. 5a/17, 11b/8, 11b/19, 12a/2, 12a/2, 12a/9, 12b/5, 12b/9, 13a/12, 13a/18, 15a/6, 15b/14, 15b/17, 16b/18, 19b/2, 19b/2, 19b/7, 19b/8, 20a/15, 22b/19, 49a/1, 49a/14, 56a/3, 56b/13, 65b/13, 73b/6, 75a/14, 75b/6, 76b/6, 80b/4, 80b/5, 80b/8, 80b/10, 81a/1, 81a/1, 81a/1, 81a/12, 81b/3, 86b/16, 90b/10, 91a/8, 91b/17.

‘a. +din. 20b/2, 81b/4.

‘a. +ġa. 13a/6, 80b/14.

‘a. +ni. 11b/15, 11b/15, 12b/6, 12b/6, 80b/17, 81b/6.

‘a. +niŋ. 13a/17, 19b/13, 20b/1, 57a/1, 80b/18, 81a/2.

‘alī ibn ebī

‘a. 11b/9.

‘alī ibn ebī ṭālib

‘a. 18a/5, 97b/1, 97b/15.

allāh

a. 5b/19, 7a/15, 10b/18, 11b/5, 24a/11, 31a/6, 31a/18, 39a/13, 39a/13.

a. +ım+dın. 53b/18.

‘āmir ibn fahīre

‘a. 84a/10.

‘a. +ni. 82a/7.

‘āmir levī

‘a. +niŋ. 66b/3.

‘amm

‘a. 12b/14, 12b/19, 22a/11, 23b/2, 41b/5, 41b/10, 42b/14, 47a/16, 55a/19, 55b/9, 55b/12, 56b/3, 56b/19.

‘a. +ı. 36b/19, 66b/4.

‘a. +ı+dın. 36b/10.

‘a. +ım. 12b/12, 42b/10.

‘a. +ım+nıŋ. 6b/6, 6b/8.

‘a. +ıŋ. 11b/12, 13b/1, 55a/12, 55a/18, 55b/4, 56b/14, 97a/18.

‘a. +ıŋ+ġa. 13a/13.

‘ammāre

‘a. 27b/5, 27b/11, 29b/5, 29b/7, 29b/9, 34a/7, 34a/8, 34a/11, 34a/12, 34a/15, 34b/3.

‘a. +ġa. 34a/12, 34a/13, 34a/18.

‘a. +ni. 29a/10, 29b/14, 41a/15.

‘a. +niŋ. 22b/3, 29a/16.

‘ammāre ibn ebū velīd

‘a. +ni. 27b/7.

‘ammāre ibn ḫalef

‘a. 27b/7.

‘ammāre ibn velīd

‘a. +ġa. 34a/3.

‘a. +ni. 33b/15.

‘amme-zāde

‘a. +ler+i. 68b/1.

‘a. +ler+im+din. 39b/3.

‘amr

‘a. 14b/13, 18a/11, 34a/11, 34a/13, 35b/2, 35b/2.

‘a. +dın. 34b/10, 35a/3.

‘a. +nıŋ. 34a/10, 66b/4.

‘amr ibn ‘āṣ

‘a. 36a/6, 37a/12.

‘a. +ġa. 36a/4.

‘āṣ ibn ebü’l-esved

‘a. 54a/11.

‘āṣ ibn vāyil

‘a. 22b/2, 51b/8, 70a/8, 72a/6.

āsiye

ā. 28a/1, 28a/3, 30a/13, 58a/2.

ā. +ġa. 28a/1, 58a/4.

ā. +niŋ. 27b/17.

aṣmaḥa

a. 33b/17.

āsūd ibn muṭṭalib

ā. 72a/6.

‘aşere-yi mübeşşere

‘a. +din. 16a/18.

‘a. +niŋ. 17a/10.

‘atabe

‘a. 23a/17, 26b/5, 27a/2, 27a/4, 27a/6, 27a/13, 38b/5, 56a/8, 60a/8, 92b/3.

‘atabe ibn ebī muġīẓe

‘a. 51b/8.

‘atabe ibn rabi’a

‘a. 31a/2, 43a/16.

‘a. +nı. 26b/1.

‘a. +nıŋ. 30a/11, 31b/15.

‘aṭāyī

‘a. 76b/15.

‘atāyī ibn bisyār

‘a. +dın. 38b/18.

‘atebe

‘a. 18a/13, 21b/8.

‘atebe ibn res’a

‘a. 27b/5.

‘avf

‘a. +nıŋ. 17b/3.

ayās

a. 18a/14.

‘āyişe

‘ā. 1b/13, 9b/9, 23a/15, 58b/9, 58b/9, 59a/18, 65b/16, 65b/18, 66b/1, 66b/18, 66b/18, 81b/19.

‘ā. +din. 81b/13.

‘ā. +dür. 66a/6.

‘ā. +ġa. 66a/14, 66b/10.

‘ā. +ni. 66a/8, 66a/19.

‘ā. +niŋ. 18a/12, 66b/10, 80a/4.

‘āyişe ṣıddıḳ

‘ā. +dın. 81b/8.

‘ā. +ḳa. 23b/15.

‘azrā’il

‘a. +ġa. 98a/13.

‘azrāyil

‘a. 75b/10.

bābil

b. +niŋ. 24b/17.

baḥīrā

b. 13b/10, 13b/11, 13b/11, 13b/16.

behrām

b. 90a/18, 91a/4.

b. +nı. 90a/16.

bekr

b. 14a/14, 15b/4, 15b/7, 16b/18, 18a/14, 18a/14, 26a/3, 28b/18, 30a/5, 33a/9, 33a/11, 33b/5, 43a/12, 43a/14, 66a/16.

b. +ġa. 15b/4, 17b/13, 33a/12.

b. +niŋ. 30a/18, 43b/10.

benī ‘abdü’l-muṭṭalib

b. 44b/8, 50a/15, 51a/7, 51b/1, 53a/11.

b. +din. 45b/6.

b. +ġa. 52b/6.

b. +ni. 51a/17.

benī ‘adā

b. +ġa. 45a/4.

benī hāşim

b. 44b/8, 45b/6, 51a/17, 51b/1, 53a/11, 55a/10, 80b/3.

b. +din. 17b/7.

b. +ġa. 50a/15, 52a/2.

benī leys bin mekr

b. +din. 33a/11.

benī mekr

b. 60a/19.

benī temīm

b. 43a/18.

b. +din. 14b/15.

bikr-i meryem

b. 58a/2.

bilāl

b. 15b/16, 15b/19, 27b/11, 27b/16, 27b/16, 27b/18, 28a/2, 28a/12, 28a/16, 28a/17, 28b/1, 28b/11, 28b/12, 91b/2, 91b/4, 91b/8, 91b/13, 91b/13.

b. +din. 28b/3.

b. +ġa. 91a/19.

b. +ni. 28a/12, 28b/15, 29a/2, 29a/5.

b. +niŋ. 91a/18.

buḥūra

b. 13b/10.

cābir

c. 1b/4, 8b/6.

cābir ibn ‘abdullah

c. 26a/14.

cābir ibn ‘abdullah enṣāri

c. 97b/16.

cābir ibn ‘abdullah ibn zebāb

c. 72b/7.

ca’fer

c. 13a/11, 13a/13, 18a/12, 32b/7, 35a/8, 35a/9, 35a/10, 35a/13, 35a/17, 35a/19, 35b/1, 35b/2, 35b/5, 35b/18, 36a/9, 37b/10, 37b/13, 38b/6.

c. +ġa. 13a/12, 35a/16, 37b/8, 37b/17, 38b/3.

c. +i. 13a/17.

c. +ni. 11b/15, 35a/16, 36a/8, 37b/4, 38b/2.

c. +niŋ. 13a/14, 39b/10.

ca’fer ibn ‘abdullah

c. 20b/1.

ca’fer muḥammed ṣādıḳ

c. 79a/5.

cebrā’īl

c. 4a/6, 5b/18, 5b/18, 19b/6.

cehl

c. 17a/7, 22b/2, 27b/4, 39a/3, 41a/11, 43a/4, 44a/1, 44a/4, 46b/17, 83a/14.

c. +ġa. 39a/3, 46b/16.

c. +ni. 44a/10.

c. +niŋ. 41a/14.

cehl-i la’īn

c. 27a/16, 40a/6.

cehl-i şūm

c. 52a/2.

cenāb ibn arṣ

c. 46a/9.

cenāb ibn ḥāriṣ

c. 45b/15.

cibrīl

c. 4a/13, 4a/17, 4b/15, 4b/18, 5a/1, 5a/11, 5a/13, 5a/15, 5b/2, 5b/7, 5b/11, 5b/13, 6a/3, 6a/7, 6a/10, 6b/8, 6b/9, 6b/10, 6b/11, 6b/19, 7a/3, 7a/15, 7a/17, 8a/3, 8a/7, 8a/8, 8a/12, 8b/4, 8b/5, 8b/17, 9b/3, 9b/11, 9b/14, 9b/15, 10b/6, 11b/3, 11b/4, 11a/15, 11a/16, 13b/17, 24a/5, 31a/12, 48a/6, 48a/14, 50a/2, 53b/1, 53b/4, 54a/13, 54a/14, 54b/3, 58b/10, 62b/12, 66b/15, 67a/3, 69a/16, 73a/16, 73b/4, 75b/9, 78b/12, 78b/13, 80a/14, 80a/17, 80b/11, 80b/18, 80b/19, 84b/2, 84b/3, 84b/19, 85a/1, 85a/3, 88a/9, 88a/11, 92a/7, 92a/10,

92a/12, 92a/13, 94b/7, 97b/19, 98a/1, 98a/10, 98b/11, 98b/14, 98b/15, 98b/17, 98b/19, 99a/5, 99a/6, 99a/13, 99a/19, 99b/3, 99b/5, 99b/8, 99b/12, 100a/13, 100a/17, 100a/19.

c. +din. 5b/2, 10b/17, 78b/4.

c. +dür. 77a/12.

c. +dür+min. 6a/8.

c. +ġa. 11b/5.

c. +niŋ. 8a/4, 8a/4.

cibrīl-i emīn

c. 95a/1.

cüz'ān

c. 41a/3.

cüzāz

c. 75b/5.

devsī

d. 64a/15, 64a/17.

d. +niŋ. 64a/17.

dümin

d. 40a/1.

ebā

e. 15b/10, 26a/3, 27a/12, 27b/4, 30a/5, 30b/8.

ebā 'ammāre

e. 43a/6.

ebā bekr

e. 15a/19, 26a/5, 43b/7, 81b/17, 82a/19.

ebcer

e. 36b/2.

e. +ni. 36b/3.

e. +niŋ. 36b/3.

ebī

e. 18a/11, 18a/12, 23a/19, 26a/1, 27a/19, 30a/18, 32b/7.

ebī bekr

e. 18a/5, 50a/13.

ebī ibn ḫalef

e. 27b/5, 49b/14, 50a/13, 71a/15, 71b/14, 71b/18, 80a/19.

e. +din. 50a/6.

e. +niŋ. 50a/10.

ebī ḳuḥāfe

e. 18a/5.

ebī leheb

e. 19b/10, 60a/14.

ebī muġīẓe

e. 71a/16.

ebī vaḳḳāṣ

e. +nıŋ. 17a/5.

ebū bekr

e. 13b/4, 13b/8, 13b/10, 13b/13, 14a/8, 14a/11, 14a/12, 14b/2, 14b/3, 14b/7, 14b/9, 14b/19, 15b/11, 15b/13, 15b/15, 16a/4, 16b/12, 16b/13, 16b/16, 16b/19, 29a/2, 29a/3, 29a/4, 29a/4, 33a/14, 33b/3, 33b/11, 43a/18, 43b/3, 43b/6, 43b/6, 43b/8,

43b/9, 43b/12, 43b/16, 48b/19, 50a/7, 50a/10, 50a/12, 59a/9, 66a/13, 66a/14, 66a/17, 69b/10, 69b/13, 70a/2, 80a/5, 80a/13, 81b/13, 81b/14, 81b/15, 81b/18, 82a/10, 82a/12, 82a/13, 82a/17, 82b/1, 82b/15, 83a/11, 83a/12, 83a/15, 83a/18, 83a/18, 83b/4, 83b/5, 83b/8, 83b/9, 83b/10, 84a/6, 84b/13, 85b/19.

e. +ġa. 33b/3, 33b/9, 66a/13, 80a/9.

e. +ni. 33a/19, 33b/8, 66a/16, 69b/12, 82a/2, 82b/17.

e. +niŋ. 13b/7, 13b/7, 18a/3, 18a/7, 33b/1, 43a/17, 43b/14, 66a/7, 66a/8, 66a/9, 83b/12, 84a/10, 85b/16.

ebū bekr ṣıddıḳ

e. 13b/3, 13b/18, 14b/10, 15b/18, 16a/15, 28b/16, 33a/7, 43a/16, 50a/6, 55a/14, 65b/7, 82b/6, 84a/12, 85b/11, 94b/8.

e. +ġa. 15a/5.

e. +nı. 33a/7.

e. +nıŋ. 13b/3, 16a/3, 83a/5.

ebū cehennime

e. +niŋ. 30a/14.

ebū cehl

e. 15a/11, 21b/9, 29a/16, 38a/8, 44a/1, 51b/8, 51b/18, 52a/6, 52b/11, 53a/13, 53a/18, 53b/10, 53b/19, 56a/8, 56a/16, 60a/8, 63b/18, 64a/1, 67a/13, 69a/4, 69a/14, 69a/17, 80a/19, 80b/2, 83a/14, 94b/4.

e. +ġa. 53a/14, 69a/12.

e. +ni. 43b/18.

e. +niŋ. 51a/15.

ebū cehl ‘abdullah ibn ümeyye

e. 55b/10.

ebū cehl ibn hişām

e. 23a/3.

ebū cehl la’īn

e. 44b/18, 68b/14.

e. +niŋ. 41b/9.

ebū cehl-i bī-dīn

e. 52a/13.

ebū el-ḫayr

e. 15a/12.

ebū esered

e. 30a/15.

ebū hureyre

e. 97b/16.

ebū ḫuzeyfe

e. 30a/11, 31b/15.

ebū ḳuḥāfe

e. 82a/15, 91a/19.

ebū leheb

e. 20b/9, 21a/12, 23a/4, 51b/1, 59b/5, 59b/17, 60a/4, 60a/10, 64a/6, 69a/19, 80a/19.

e. +dür. 23b/14.

e. +ġa. 60a/3, 60a/4, 60a/8.

e. +niŋ. 60a/7, 69a/17, 69b/8, 81b/6.

ebū leheb-i la'īn

e. 19b/15.

ebū raḥm

e. 30a/14.

ebū sa'īd ḫudrī

e. 97b/16.

ebū selime

e. 30a/12.

ebū süfyān

e. 52a/9, 52a/12, 56a/9.

e. +dın. 67a/15.

ebū ṭālib

e. 11b/14, 12b/6, 12b/6, 12b/7, 12b/8, 12b/10, 13a/4, 13a/8, 13a/11, 13a/12, 13a/17, 13a/18, 13a/19, 19b/9, 20b/11, 21a/14, 21b/9, 21b/9, 21b/15, 21b/19, 22a/4, 22a/9, 22a/15, 22a/16, 22a/19, 22a/19, 22b/5, 22b/7, 22b/12, 22b/13, 22b/15, 22b/19, 27b/9, 40b/15, 50b/5, 50b/8, 51a/19, 51b/1, 52b/5, 53b/2, 53b/5, 53b/5, 53b/9, 53b/12, 53b/12, 54a/1, 54b/19, 55a/1, 55a/11, 55a/12, 55b/3, 55b/10, 55b/11, 55b/14, 55b/18, 56a/6, 56a/9, 56a/9, 56a/13, 56a/15, 56b/1, 56b/4, 56b/9, 56b/11, 56b/13, 57a/5, 57a/7, 57b/2, 59b/6, 59b/13.

e. +din. 12a/10, 56b/18.

e. +ġa. 20a/19, 50b/4, 50b/14, 51a/17, 53b/2, 53b/11, 55b/18.

e. +ni. 15a/13, 22a/5, 52a/19, 53b/7, 54b/18, 55a/15, 55a/17, 55b/16, 57a/2, 57a/2, 57b/6.

e. +niŋ. 11b/10, 11b/12, 21b/7, 50a/18, 51a/5, 55b/15, 55b/17, 56b/2, 57b/11, 57b/14, 60a/1, 98a/4.

ebū 'ubeyde

e. 18a/7.

ebü'l ḥakemü'z-żamān

e. 44a/8.

ebü'l hükm

e. 38b/5.

ebü'l-ās

e. 52a/18.

ebü'l-āṣ ibn rabia'

e. 52a/15.

ebü'l-a'vālim

e. 17a/17.

ebü'l-baḫterī

e. 52a/5, 52b/19, 52b/19, 53a/15.

e. +ġa. 52b/18.

ebü'l-baḫterī ibn hişām

e. 52a/3, 67a/13.

ebü'l-ḥakem

e. 39a/3.

ebü'l-ḥakīm

e. 69a/9.

ebü'l-ḳāsım

e. 25b/13.

ebü'l-velīd

e. 27a/5, 27a/7, 27a/12.

el-'alī

e. 42a/10, 42a/16.

el-'aẓīm

e. 42a/10, 42a/16.

el-'azīz

e. 28a/14.

el-cerāh

e. 18a/8.

el-ḥāriṣ

e. 18a/9, 23a/6.

el-muḥammed

e. +ni. 12b/1.

el-murtażā

e. 80b/4, 80b/10.

el-muṭṭalib

e. 18a/9.

el-ṣāliḥ

e. 4a/13.

el-ṣıddıḳ

e. 85b/14.

emīn

e. 33b/4, 51a/3, 55a/5, 63b/15.

e. +niŋ. 73a/14.

emīr

e. 5a/18, 23a/5, 49a/1.

emīr ibn ḫalef

e. 23a/6.

emīr'el-mü'minīn

e. 13a/12, 15b/14, 15b/17, 19b/2, 20a/15, 33a/6.

emīrü'l-mü'minīn

e. 5a/17, 11b/8, 11b/19, 12a/2, 12a/9, 43b/17, 49b/5, 56a/2, 56b/13, 57a/1.

enbiyā

e. +ġa. 99a/3.

e. +lar. 93a/7.

enes ibn mālik

e. 97b/17.

es'ad ibnü'l-ḥāriṣ

e. 72b/7.

esed

e. +niŋ. 30a/12, 58b/2.

esmā

e. 18a/12, 82a/11.

e. +nı. 30a/18.

es-serā

e. +ġa. 42a/3.

esved ibn ‘abdulmuṭṭalib

e. 54b/2.

esved ibn ‘abdü’l-ġavs̲

e. 54a/11.

esved ibn ġavīn

e. 23a/4.

esved ibn muṭṭalib

e. 67a/13.

esved ibn yaġūs̲

e. 54b/6.

e. +nı. 54a/15.

esved ibnü’l-muṭṭālib

e. +ni. 54a/15.

fāṭıma

f. 12b/6, 13a/17, 26a/8, 45b/10, 46a/12, 46a/15, 46a/15, 46b/1, 46b/2, 46b/3, 46b/4, 46b/7, 46b/18, 58a/14, 58b/14, 58b/14.

f. +nı. 27b/3.

f. +nıŋ. 18a/10, 46a/13.

firāvān

f. 68a/5, 87b/4.

fir’avn

f. 71a/7.

f. +ġa. 74a/16.

f. +nıŋ. 58a/2, 74a/19.

furḳān

f. 90b/12.

fuṭeybe bin ‘ārif mīr ḥadīd

f. 72b/7.

ġafarallāh

ġ. 5b/19.

ġažarallah ḥamza

ġ. 38b/16.

gühtādī

g. 5a/10.

gülsüm

g. 58b/14.

ḥabeşī

ḥ. +ler. 36b/14, 38b/2.

ḥabīb-i muḥammed

ḥ. 40b/3.

ḥabību’llah

ḥ. 99b/3.

ḥacer

ḥ. +niŋ. 27b/16.

ḫadīce

ḫ. 1b/9, 2a/16, 2b/2, 2b/6, 6a/10, 6a/11, 6a/12, 6a/14, 6a/17, 6b/5, 6b/7, 6b/10, 6b/12, 6b/13, 6b/16, 7a/2, 7a/4, 7a/6, 7a/7, 7a/13, 7a/14, 7a/17, 7b/1, 7b/18, 8a/1, 8a/2, 8a/4, 8a/6, 8a/7, 8a/9, 8a/11, 8a/12, 9a/15, 9a/16, 9a/17, 11b/2, 11b/3, 11b/4, 11b/5, 11a/8, 11b/8, 11a/12, 11a/14, 11a/17, 11b/17, 11a/18, 11a/19, 12a/11, 12a/13, 15b/12, 15b/17, 40a/17, 40b/2, 52a/1, 57b/13, 57b/14, 57b/15, 57b/18, 58a/1, 58a/3,

58a/7, 58a/14, 58a/15, 58a/19, 58b/9, 59a/6, 59a/6, 59a/8, 59a/13, 59b/6, 65b/19, 66a/3, 66b/6.

ḫ. +din. 12a/13, 58a/11, 58b/16.

ḫ. +ġa. 1b/8, 6b/19, 7a/3, 8a/2, 11b/6, 58a/18, 58b/19.

ḫ. +ni. 59b/1.

ḫ. +niŋ. 3a/13, 6a/13, 6a/16, 9a/16, 12a/11, 15a/18, 16a/1, 17b/14, 52a/1, 58b/3.

ḫadīcet'ü-l islām

ḫ. 11b/3.

ḫāḳān

ḫ. +ı+nı. 84b/7.

ḫakem ibn

ḫ. 51b/19.

ḫakīm ibn cüzām

ḫ. 12a/11.

ḫakīm ibn ebī el-'āmin

ḫ. 23a/4.

ḫakim ibn ḫarām

ḫ. +nıŋ. 52a/11.

ḫālid

ḫ. 18a/13, 18a/14.

ḫālide

ḫ. 9b/14.

ḫalīl

ḫ. 7a/18.

ḫ. +ġa. 85a/9.

ḫalīlu'llah

ḫ. 99b/3.

ḫalīlü'l-raḥman

ḫ. +dur. 77a/12.

ḫ. +ġa. 85a/8.

ḫamīre

ḫ. 54b/11.

ḫammāletü'l-ḥaṭab

ḫ. +nı. 69a/17.

ḫamza

ḫ. 19b/9, 38b/16, 40b/6, 40b/9, 40b/10, 40b/13, 40b/15, 40b/19, 41a/4, 41a/9, 41a/12, 41a/17, 41b/4, 41b/12, 41b/19, 42a/3, 42a/6, 42b/11, 42b/12, 42b/17, 43a/2, 43a/3, 43a/6, 43a/10, 43b/16, 47a/19, 48b/2, 49a/1, 49a/14, 50a/18, 52a/6, 52a/7, 56a/1.

ḫ. +ġa. 40b/7, 40b/12, 41a/3, 42b/13.

ḫ. +nı. 41a/3, 41a/5, 41a/8, 42b/10.

ḫ. +nıŋ. 42b/8, 47a/4, 52a/6.

ḫanbel

ḫ. 10a/3.

ḫanefe

ḫ. 18a/13.

ḫannes

ḫ. 18a/11.

ḥāraṣ

ḥ. +nıŋ. 18a/12.

ḥarīr

ḥ. +ġa. 51a/11.

ḥ. +i+din. 4b/18.

ḥāriṣ

ḥ. 12a/14, 23a/8, 33a/14, 33b/9.

ḥ. +ġa. 33b/7.

ḥ. +ni. 54a/15.

ḥ. +niŋ. 70a/18.

ḥāriṣ ebū bekr

ḥ. +ġa. 33b/5.

ḥāriṣ ibn ḳays

ḥ. 54b/9.

ḥāriṣ ibn ḳaysü'l-ṭalāle

ḥ. 54a/11.

ḥāris ibn kelede

ḥ. +niŋ. 23a/8.

ḥāriṣ ibn süheyl

ḥ. 30a/15.

ḥāriṣ ibn yezīd

ḥ. 33a/11.

ḥ. +niŋ. 33a/8.

ḥāris ibn zühre

ḥ. 17b/3.

ḥasan

ḥ. 83b/12.

ḥasib 'amm ibn 'amr

ḥ. +nıŋ. 60b/7.

hāşim

h. 22b/13, 22b/17, 51a/7, 98b/6.

h. +din. 34b/12, 98b/6.

h. +ġa. 51b/4, 52a/8.

h. +niŋ. 51a/6.

hāşim 'abdulmenāf

h. +nıŋ. 55b/8.

ḫatāb

ḫ. +nıŋ. 18a/9.

ḫ. +niŋ. 17a/3.

ḫaṭīb

ḫ. +ler+i. 87a/15.

ḫāṭib ibn 'ömer

ḫ. 31b/18.

ḫāṭib ibni 'ömer

ḫ. +din. 30a/5.

ḫaṭṭāb

ḫ. 47a/4.

ḫ. +nıŋ. 43b/4.

ḫavle

ḫ. 66a/2, 66a/5, 66a/6, 66a/8, 66a/10, 66a/12, 66a/19.

ḫ. +ġa. 66a/15, 66a/18.

ḥaydar

ḥ. +lar. 47b/17.

ḫayra

ḫ. 51b/18.

ḥażret-i ebū bekr ṣıddıḳ

ḥ. 49b/14.

ḥażret-i ilāhi

ḫ. 35b/7.

ḥażret-i nübüvvet

ḫ. 77b/16.

ḥażret-i ‘ömer

ḫ. 48b/1, 49b/1, 49b/2, 49b/10.

ḫ. +niŋ. 48a/16.

ḥażret-i perverdigār

ḫ. 48a/6.

ḥażret-i perverdigār

ḫ. +dın. 48a/15.

ḫ. +nı. 8a/14.

ḥażret-i risālet

ḫ. 5b/6, 70b/12.

ḥażret-i risālet-penāh

ḫ. 40a/4.

ḥażret-i yūnus

ḫ. 77a/15.

ḥızr

ḫ. +ıŋ+nı. 88b/6.

hīḳar oġlı ‘abdullah

h. 40a/1.

hişām

h. 22b/2, 23a/7, 27b/5, 51b/18, 52a/7, 52b/13, 52b/14, 52b/15, 52b/18, 52b/18, 52b/19, 53a/1, 53a/2, 67a/13.

hişām ibn ‘ömer

h. 52a/11, 52b/8, 53a/17.

hubel

h. 44a/10.

ḥuccāc

ḫ. 22b/2.

humeze

h. 70a/6.

ḫuveylid ibn esed

ḫ. +niŋ. 58b/2.

ḫuveyṭib ibn ‘abdül’ġazi

ḫ. +ġa. 31b/18.

ḫūvle

ḫ. +niŋ. 65b/17.

ḫuzeyfe ibn yemānī

ḫ. 97b/16, 52b/13, 59a/16, 69b/13.

ḫüdāfe

ḫ. 18a/11.

ḫüdāvend-i āmir-i zikkār

ḫ. +ım. 61a/8.

ḫüdāvend-i ber-ḥaḳḳ

ḫ. +dın. 35b/13.

ḫüdāvend-i büzürk

ḫ. +niŋ. 42a/19.

ḫüdāvend-i ḥakīm

ḫ. 45b/1, 96a/9.

ḫüdāvend-i mihribān

ḫ. 42b/19.

ḫüdā-yı ma’būd-ı ber-ḥaḳḳ

ḫ. +dın. 43a/7.

ḫümeyrā

ḫ. 17b/13, 23a/7.

ḫ. +nıŋ. 17b/17, 17b/19.

ibn ‘abbās

i. 97b/17.

i. +dın. 57b/1.

ibn ‘abdurraḥman

i. 30a/12.

ibn ‘abdülmuṭṭalib

i. 14a/3, 23a/4.

ibn aḫī ḥayy

i. 42b/17.

ibn ‘ās

i. 63a/13.

i. +nı. 99a/3.

ibn ‘avf

i. 16b/1, 30a/12.

ibn er-ḳasem

e. +ni. 48a/8.

ibn ġālib

i. 72b/8.

ibn ḥacīm

i. 23a/19.

ibn ḥāriṣ

i. 60b/5.

ibn hāşim

i. 14a/3.

ibn ḫātib

i. 30a/14.

ibn ka’b

i. 97b/16.

ibn la’m

l. +ġa. 33a/8.

ibn mes’ūd

i. 27b/1, 39a/18, 39b/10, 62b/18.

i. +ġa. 63a/1.

ibn sebāl

i. 18a/14.

ibn vāyil

i. 23a/6.

ibn ‘abbās

i. 10b/14.

ibn ‘abdullah

i. 8a/7.

ibn ‘abdülmuṭṭalib

i. 8a/7.

ibn isḥāḳ

i. +nı. 7b/11.

ibnü’l ḥāriṣ

i. 52b/8, 80a/19.

ibnü’l-arṣ

i. +nıŋ. 70a/8.

ibnü’l-ḳāsım

i. 58b/13.

ibrāhim

i. 3b/5, 12b/14, 30b/1, 37b/11, 37b/16, 44b/10, 47b/10, 57a/6, 77b/3.

i. +din. 37b/13, 58b/13.

i. +ġa. 37b/15, 93a/14.

i. +niŋ. 57a/11.

idrīs

i. 95a/6.

iklān

i. +nıŋ. 17a/17.

imām

i. 7a/16, 10a/3, 28b/2, 30a/2, 32a/18, 32b/2, 38b/1, 38b/17, 83b/12, 99a/2.

imām ḥasan baṣrī

i. 83b/12.

‘imāme

‘i. 57b/18, 99a/16, 99b/1, 99a/17, 99a/19.

‘i. +niŋ. 99a/18, 99b/2.

‘īsā

‘ī. 3b/6, 7b/4, 7b/5, 8a/8, 8a/16, 36a/8, 36a/10, 36a/13, 71a/5, 71a/8, 71a/10, 71a/11, 85a/16, 85a/16, 85a/19, 94a/11, 95a/5, 98b/2.

‘ī. +ġa. 6b/17, 71a/2, 71a/11.

‘ī. +nıŋ. 36a/9, 36a/11.

isfendiyār

i. 70b/2.

isḥāḳ

i. 9a/5, 21a/16, 56b/8, 68b/13.

i. +nıŋ. 58a/3.

‘īsī

‘ī. 10b/15.

ismā’īl

i. 44b/10, 47b/11.

‘iṣmet

‘i. 93a/6.

isrāfīl

i. 2a/4, 8b/16, 75b/10, 95a/2.

i. +ġa. 98a/13.

i. +ni. 99b/15.

ka’b

k. 39a/12, 39a/13, 55a/1.

k. +din. 28b/3.

k. +nı. 55a/2.

ḳarāmet ibn ma’ṭūn

ḳ. 18a/10.

kārhāyī

k. 77a/9.

ḳāsım

ḳ. 58b/13.

ḳāyil

ḳ. 45b/1.

ḳays naṣr ibn mālik

ḳ. +niŋ. 66b/3.

ḳażī

ḳ. 58b/2.

ḳ.

ḳ. +de. 58b/3.

kifāyet-i lūṭ

k. 94a/2.

ḳubeys

ḳ. 42a/17.

ḳuḥāfe

ḳ. 28b/19, 82a/12.

ḳ. +niŋ. 14a/6, 85b/12.

ḳureyş

ḳ. 2b/2, 6a/5, 16a/5, 16a/13, 17a/6, 19a/8, 20b/19, 21a/1, 21a/14, 21a/16, 21a/18, 22a/2, 22a/6, 22a/12, 22a/19, 22b/13, 24b/15, 25a/17, 25b/8, 26a/7, 26a/15, 27b/10, 40b/19, 30b/11, 30b/17, 31a/8, 31a/10, 32a/8, 33a/12, 33b/2, 33b/7, 33b/9, 33b/10, 33b/15, 34a/2, 37b/2, 38a/8, 39a/2, 40a/11, 40a/14, 41a/9, 42a/4, 44a/3, 44a/4, 44b/5, 44b/17, 46b/3, 47b/1, 49a/2, 49a/5, 49a/16, 49a/16, 49b/15, 50b/6, 51a/6, 51a/11, 52a/3, 52a/8, 52a/9, 52b/7, 53a/6, 53a/8, 53a/17, 53b/17, 55a/1, 55a/11, 55b/7, 55b/18, 56a/9, 59a/9, 59a/11, 59a/14, 59b/8, 59b/14, 60a/2, 60a/4, 60a/4, 60a/6, 60a/14, 60b/13, 63b/9, 63b/17, 64a/18, 65a/4, 65a/5, 68a/8, 68b/14, 68b/15, 69a/6, 69a/9, 69b/19, 70b/12, 70b/17, 71a/3, 72a/6, 82a/9, 83a/12, 84a/3, 84a/8, 84a/9, 95b/17, 96b/11, 98b/6, 100a/17.

ḳ. +de. 16a/5.

ḳ. +din. 14b/14, 23b/17, 23b/18, 25a/16, 26b/8, 30b/5, 32b/19, 41b/12, 54a/2, 56b/1, 98b/6.

ḳ. +din+dür-min. 13b/11.

ḳ. +ġa. 13b/2, 19b/17, 22b/16, 51b/18, 54a/5.

ḳ. +ler. 43a/3.

ḳ. +ler+niŋ. 53b/6.

ḳ. +ni. 21a/6, 30a/3, 59a/9, 83a/16.

ḳ. +niŋ. 7b/19, 17a/5, 24a/14, 24a/15, 27a/15, 31a/1, 31b/14, 33b/1, 35a/17, 36a/5, 36a/16, 36a/19, 38b/5, 50a/15, 50b/4, 52b/16, 56a/13, 56b/4, 59b/7, 59b/13, 67a/12, 80a/18.

ḳureyşī

ḳ. 29a/7.

ḳ. +ler. 53a/3.

la’īn

l. 52a/4, 52a/12, 69a/7, 85a/4.

l. +ġa. 43a/5.

la’inhümu’llāh

l. 23a/8.

lāt

l. 11b/19, 28a/8, 28a/16, 28a/17, 28b/1, 29a/12, 30b/14, 41a/13, 41b/4, 44a/9, 44a/11, 48b/16.

leheb

l. 19a/14, 23a/17, 40b/16, 60a/8, 60a/9.

leylā ebū cehennime

l. 30a/14.

lūṭ

l. 4b/11, 30b/1.

maḳā’id

m. 18b/11.

mālik

m. +ġa. 98a/16.

manṣūr ibn ‘akerme ibn ‘āmir

m. 51a/13.

ma’ṭūn

m. 10a/4, 10a/7, 18a/10.

m. +nıŋ. 30a/13, 32a/17.

mebādū

m. 60b/16.

menāt

m. +dur. 30b/14.

meryem

m. 47a/11, 58a/4, 75b/10.

m. +ġa. 36a/10.

mesīḥ

m. +din. 47a/15.

mes’ūd

m. 10b/19, 27a/14, 32a/14, 39a/15, 42b/11, 60b/7, 71b/12.

m. +dın. 63a/14.

mīkā’īl

m. 7a/15, 7a/17, 75b/10, 80b/11, 80b/19, 98a/1, 99b/10, 99b/15.

m. +ġa. 98a/12.

mu’āviye

m. 30b/3.

muġīre

m. 24a/14, 31a/2, 32a/17, 51b/18, 70b/12, 71b/6.

m. +niŋ. 39a/1.

muġīẓe

m. 23a/17, 23a/19, 26a/1, 27a/19.

muḥammed

m. 1b/7, 2b/3, 2b/8, 3b/4, 3b/11, 3b/17, 3b/18, 4a/5, 4b/1, 4b/1, 4b/17, 5a/4, 5a/15, 5b/12, 5b/17, 5b/19, 5b/19, 6a/8, 6b/10, 6b/19, 7a/1, 7a/3, 7b/1, 7b/2, 7b/11, 8a/7, 8a/16, 8b/4, 8b/4, 8b/5, 9a/5, 9a/17, 10b/14, 10b/18, 11a/9, 12a/6, 12a/7, 12b/11, 13a/8, 13a/18, 15a/6, 15a/17, 15a/19, 15b/1, 15b/4, 16b/16, 17b/13, 19a/12, 19a/18, 19b/6, 19b/16, 20b/2, 21a/12, 21a/16, 22a/7, 22a/11, 22a/19, 22b/11, 22b/14, 23b/14, 24a/5, 24a/8, 24a/8, 24a/16, 24b/8, 24b/9, 24b/10, 25a/18, 25b/15, 26a/8, 26b/2, 27a/3, 28b/19, 29a/12, 31a/4, 31a/7, 31a/9, 31a/19, 31b/5, 35a/1, 35a/3, 35a/14, 37a/16, 37b/9, 39a/3, 39a/5, 39a/10, 39a/11, 40b/4, 40b/5, 40b/5, 40b/14, 41a/1, 41b/19, 42b/18, 43a/7, 43b/2, 44a/4, 44a/12, 44a/14, 44a/15, 44b/6,

44b/9, 44b/13, 45b/3, 45b/6, 45b/7, 45b/10, 45b/13, 46a/6, 46a/19, 46b/13, 47a/14, 47a/17, 48a/10, 48b/7, 48b/12, 49a/11, 49a/13, 50a/1, 50a/5, 50b/3, 50b/5, 50b/15, 51a/10, 51b/9, 53b/11, 53b/13, 53b/15, 54a/16, 54b/1, 54b/5, 54b/15, 55a/1, 55a/4, 55a/19, 55b/19, 56a/11, 56a/16, 56a/17, 56a/18, 56b/1, 56b/8, 57a/14, 57a/19, 59a/11, 59b/19, 60a/4, 60a/12, 61b/6, 62a/15, 63b/17, 64b/18, 65a/14, 66a/3, 66b/15, 67a/3, 67a/15, 67a/17, 67b/10, 67b/19, 68a/10, 68a/13, 68a/18, 68b/1, 68b/12, 68b/13, 69a/10, 69b/12, 69b/13, 69b/15, 69b/17, 70a/9, 70b/5, 71a/1, 71a/4, 71a/18, 71a/18, 71b/14, 71b/16, 72a/5, 72a/7, 72a/12, 74a/3, 76b/7, 76b/8, 77b/10, 77b/15, 77b/15, 78b/3, 79b/19, 80a/16, 80b/15, 81a/19, 81b/2, 81b/4, 83a/15, 83b/2, 84a/4, 85a/12, 85a/13, 85a/17, 86b/3, 86b/13, 92b/15, 94a/11, 94a/12, 95b/2, 96a/12, 97a/12, 97b/4, 97b/6, 98b/12, 98b/15, 98b/17, 99a/8, 99b/2, 99b/2, 99b/2, 99b/3.

m. +din. 28a/8.

m. +dür. 6b/16.

m. +ġa. 4a/6, 6b/13, 6b/19, 13b/1, 23b/5, 23b/6.

m. +i+ni. 64a/12.

m. +ni. 7a/17, 22b/6, 40a/20, 54b/10, 70a/2, 81a/18.

m. +niŋ. 25b/8, 27b/13, 28a/2, 69b/17, 69b/17, 80b/16, 47a/10.

muḥammed ibn ‘abdullah

m. 14a/3, 16b/9.

muḥammed ibn isḥāḳ

m. 18a/4, 69a/15.

m. +nıŋ. 12b/10.

muḥammed ibn ka’b

m. 60b/6.

muḳdem

m. 54a/11.

murtażā

m. 80b/8, 81a/12.

mūsā

m. 3b/6, 6b/13, 7b/5, 8a/8, 8a/16, 36a/3, 47b/11, 74a/16, 74a/17, 86b/11, 93b/18, 93b/19.

m. +dın. 74a/18.

m. +ġa. 93b/18.

m. +nı. 98b/2.

muṣ’ab

m. 30a/12, 31b/16.

muṣṭafā

m. 3b/12, 7a/1, 10b/14, 15a/17, 15a/18, 22b/14, 33a/10, 35a/1, 35a/3, 52a/15, 64a/18, 81a/12, 96a/12, 97b/4.

muṭī’

m. 44a/18, 56a/5, 57b/10, 62a/16.

muṭ’im

m. 52b/17, 52b/18, 52b/18, 53a/16, 63b/14, 63b/16, 63b/16, 63b/19, 63b/19, 64a/3, 64a/9, 64a/9, 64a/10.

m. +din. 66a/17.

m. +ni. 66a/15.

muṭ’im ibn ‘adī

m. 54a/3, 66a/14.

muṭ’im ibn ‘adī ibn nevfel ibn ‘abd

m. 52b/15.

muṭṭa’im

m. 22b/2.

müseyleme

m. +niŋ. 24b/17.

müstaġferī

m. 38b/17.

müzemmem

m. 69b/17, 70a/2.

m. +ġa. 69b/16.

m. +niŋ. 69b/18.

nāmūs-ı ekber

n. 6b/12, 7b/5.

n. +dür. 7a/13, 8a/7.

naṣr

n. 23a/8, 70a/18, 70b/5, 80a/19.

n. +nıŋ. 70b/9.

naṣr ibn ḥāriṯ

n. 51a/14, 51b/8, 67a/13, 70b/13.

n. +niŋ. 31b/16, 70b/19.

naṣrānī

n. 61a/18, 61b/4.

n. +din. 29a/2.

nebī

n. 29a/9, 31a/17, 77a/12, 77a/12.

n. +ġa. 72b/1.

n. +niŋ. 35b/8.

nebīre

n. +si. 17b/3.

necāşī

n. 32b/16, 33b/18, 34a/10, 34a/11, 34a/19, 34b/18, 35a/4, 35b/5, 35b/18, 35b/19, 36a/3, 36a/6, 36a/8, 36a/11, 36a/18, 36b/6, 37a/10, 37a/14, 37a/18, 37b/3, 37b/13, 37b/15, 38a/17, 38a/18, 38a/19, 38b/1.

n. +din. 33b/15, 36b/2.

n. +ġa. 30b/4, 34a/3, 34a/4, 34a/17, 36a/7, 38a/8.

n. +ni. 37a/3, 37a/6, 37a/11, 38b/14.

n. +niŋ. 33a/1, 34a/12, 35a/15, 36b/1, 36b/2, 36b/19, 37a/10, 37b/2.

necāşī-i bī-teḥāşī

n. 37a/13.

necdā

n. 8a/8.

nemrūd

n. 47b/10, 71a/7.

nevfel

n. +ġa. 6b/6.

nevfel ibn mu’āviye

n. 30b/2.

neyfel

n. 18a/9.

niẓām-ı genç

n. 10b/10.

niẓāmī

n. 95b/11.

nūḥ

n. 3b/7.

n. +nı. 98b/2.

nüfeyl

n. 45b/10.

‘oşmān

‘o. 10a/4, 10a/6, 10a/12, 10a/18, 16b/2, 16b/3, 16b/13, 30a/13, 30a/16, 30b/1, 32a/5, 32a/7, 32a/10, 32a/12, 32b/16, 32a/17, 33a/3.

‘o. +dın. 10a/14.

‘o. +ġa. 10a/7.

‘o. +nı. 32a/4, 32a/8.

‘oşmān ibn ‘abdullah

‘o. 32a/16.

‘oşmān ibn ‘affān

‘o. 18a/6, 30a/10, 30a/16, 31b/14.

‘o. +dın. 16a/19.

‘o. +nıŋ. 16b/1.

‘oşmān ibn ma’ṭūn

‘o. 18a/8, 31b/19, 32a/4, 65b/17.

‘o. +nı. 30a/15.

‘o. +nıŋ. 32a/11.

‘ömer

‘ö. 6b/13, 6b/17, 18a/3, 18a/9, 18a/10, 18a/14, 18a/14, 23a/12, 23b/1, 25b/15, 30a/12, 30a/14, 31b/16, 33b/15, 34a/3, 34a/7, 34a/9, 34a/16, 43b/18, 44a/1, 44a/7, 44a/9, 44a/14, 44b/9, 44b/19, 45a/1, 45a/3, 45b/3, 45b/5, 45b/7, 45b/9, 45b/9, 45b/10, 45b/11, 45b/14, 45b/15, 45b/17, 45b/18, 46a/3, 46a/4, 46a/5, 46a/8, 46a/10, 46a/11, 46a/13, 46a/18, 46a/19, 46b/5, 46b/7, 46b/8, 46b/15, 46b/17, 47a/1, 47a/4, 47a/6, 47a/17, 47a/18, 48b/5, 48b/9, 48b/11, 48b/15, 49a/1, 49a/5, 49a/7, 49a/7, 49a/11, 49a/14, 49a/15,

49a/16, 49b/5, 49b/11, 49b/12, 50a/19, 52a/8, 59a/15, 65b/16.

‘ö. +din. 44b/18, 45a/3, 46a/11, 49a/6, 49a/17.

‘ö. +ġa. 46b/8, 49a/3, 49a/7, 49a/14.

‘ö. +ni. 45a/6, 47b/2, 48a/13, 48b/8.

‘ö. +niŋ. 18a/13, 43b/17, 44a/2, 44b/16, 45b/14, 45b/16, 46b/14, 46b/14, 48a/15, 49a/2, 67a/6.

‘ömer

‘ö. 44b/2.

‘ömer ‘abdullah ibn ‘āṣ

‘ö. +dın. 25a/15.

‘ömer ibn ‘āṣ

‘ö. 28a/15.

‘ömer ibn ‘ayīne

‘ö. +ni. 18a/7.

‘ömer ibn ḫaṭṭāb

‘ö. 49a/5, 56a/2.

‘ö. +üm. 10a/17.

pādşāh-ı kāmrān

p. +ı+min. 90a/4.

rabi’a

r. 52a/8, 53a/2, 53a/15, 80b/18.

r. +nıŋ. 22b/19, 30a/13, 60b/18, 61b/11.

rabi’a ebū’l-ḥarī

r. 53a/16.

rabi’a ibn alāmud

r. +nıŋ. 31b/16.

rabi’a ibnü’l-esved

r. 53a/14.

r. +ġa. 53a/1.

rāfi’ ibn mālik

r. 72b/7.

riyāc

r. 27b/17.

ruḳiyye

r. 17a/2, 30a/10, 30b/1, 31b/14, 58b/14.

r. +ni. 30a/17, 30a/19.

rüstem

r. 70b/2.

sa’d

s. 17a/5.

s. +nıŋ. 17a/11.

sa’d ibn ebī vaḳḳāṣ

s. 16a/19, 17a/4, 17a/7, 17a/9, 18a/6, 18a/10, 32a/16.

sa’d ibn ebü’l-‘āṣ

s. 31a/2.

s. +nı. 31b/14.

sa’id

s. 18a/9, 18a/10, 45b/10, 45b/15, 46a/2, 46a/11, 46b/9, 47a/1, 47a/4.

s. +niŋ. 46a/3.

sa’id ibn ḥayber

s. +din. 24a/12.

sāre

s. +ġa. 58a/3.

seleme

s. 38a/16.

selīm

s. +din. 47a/5.

selma

s. 18a/8.

semūd

s. +ġa. 27a/2.

semūre

s. 1b/4.

sennānī

s. +din. 97a/6.

sevde

s. 66b/5, 66b/12, 67a/1, 67a/6.

s. +dür. 66a/7.

s. +ni. 66b/12, 67a/3.

s. +niŋ. 66b/2.

sinān

s. 49b/11.

sīret ibn ebū raḥm

s. 31b/17.

süfyān

s. 67a/12.

şüheyb

ş. 27b/11.

süheyl

s. 100a/7.

s. +miz. 75b/5.

süheyl ibn ‘amr

s. 31b/18.

s. +nıŋ. 30a/11.

süheyl ibn ‘ömer

s. 63b/12.

süheyl ibn seżā

s. 31b/18.

s̲üreyyā

s̲. 87b/6, 100a/7.

şaḳī abd süheyl

ş. +ni. 63b/13.

şaḳīḳ

ş. 60b/1, 60b/7.

şeddād

ş. +ġa. 71a/7.

şedd-i yıldam

ş. 94b/13.

şehliye

ş. 30a/11.

şemme

ş. 36b/2, 58a/19, 79a/1.

ş. +ler. 78b/1.

şeybe

ş. 15a/11, 21b/8, 22b/19, 38b/5, 56a/8, 60b/18, 60b/19, 61a/16, 67a/12.

şeyh gencī

ş. 91a/1, 98b/18.

şeyḫ gencī

ş. 90b/19, 98b/18.

şeyḫ ḳudsu'llāh

ş. 97a/6, 97a/13.

şeyḫ niẓāmī

ş. 95b/11.

şeyḫ rūmī

ş. 29b/1.

şeyṭān

ş. 8a/9, 8a/10, 18b/1, 30b/15, 31a/13, 31a/17, 39a/10, 67b/3, 70a/18, 71b/6, 75a/14, 75a/16, 85a/2, 94b/19.

ş. +dur. 39a/17.

ş. +lar. 18b/6, 18b/9, 18b/16, 71a/10.

ş. +lar+dın. 75a/15.

ş. +lar+ġa. 71a/8.

ş. +lar+nı. 18a/18, 18b/4, 18b/12.

ş. +nı. 39a/18, 94b/17.

ş. +nıŋ. 30b/19, 31a/18.

ṭābūr

ṭ. 38a/3, 38a/4, 38a/6, 38a/18.

ṭ. +dın. 38a/17.

ṭalḥa

ṭ. 18a/5.

ṭalḥa ibn ‘abdullah

ṭ. 16a/19.

ṭalḥa ibn ṭalḥa ‘ayderī

ṭ. 51a/14.

ṭālib

ṭ. 11b/10, 18a/12, 23b/1, 23b/5, 32b/7.

ṭ. +ġa. 23a/12.

ṭāruḳ

ṭ. 23b/9, 23b/13.

tehāne

t. +niŋ. 18b/18.

ṭufeyl

ṭ. 4a/8, 64b/7, 65b/2, 65b/7, 65b/11, 65b/15.

ṭufeyl ibn ‘amr

ṭ. 64a/15, 64a/17, 64a/17.

‘ubeyde

‘u 18a/9.

‘ubeyh

‘u 60b/18, 60b/19, 61a/16, 67a/12.

‘ubeyhe

‘u 22b/19.

‘uzzā

‘u 29a/12, 30b/14.

‘u. +dın. 28a/17.

‘u. +ġa. 10a/17, 10a/19, 28a/17, 28b/1, 41a/13, 48b/16.

‘u. +nı. 11b/19.

‘uzzī

‘u +ġa. 28a/8, 41b/4, 44a/9, 44a/11.

ümerā

ü +lar. 34b/16.

ü. +lar+ı. 37a/5.

‘ümeyr

‘ü. 18a/14.

ümeyye

ü. 15a/9, 27b/7, 28b/4, 28b/16, 28b/18, 29a/3, 29a/3, 38b/5, 56a/9.

ü. +din. 9a/5.

ümeyye ibn ḫalef

ü. 38a/8, 72a/6.

ümeyye ibn ḫalef

ü. 31a/2, 67a/13, 70a/5.

ümmü cemīl

ü. 43b/4, 43b/5, 43b/8.

ümmü hānī

ü. 97b/17, 98a/1, 98a/3, 98a/7.

ü. +niŋ. 99a/4.

ümmü ḫayr

ü. 43b/2, 43b/14.

ü. +nı. 43b/4.

ümmü selime

ü. 30a/13.

ümmü’l-cülās

ü. +ġa. 51a/15.

ümmü’s-selme

ü. 36a/5, 36a/16.

vāḳıdī

v. 20b/18, 30a/2, 32a/18, 36a/16 38b/1.

v. +niŋ. 32b/2.

varḳa

v. 6b/6, 6b/6, 6b/8, 6b/11, 6b/15, 6b/16, 6b/18, 7a/3, 7a/13, 7a/19, 7b/2, 7b/2, 7b/9, 7b/16, 9a/17, 9a/18.

v. +dın. 7b/14.

v. +ġa. 7a/13, 7b/18.

v. +nı. 7b/13, 7b/17.

v. +nıŋ. 6b/7.

varḳa ibn nevfel

v. 28a/12.

varḳam ibn ebī alar

v. 18a/8.

velīd

v. 24a/14, 24b/1, 24b/14, 25a/6, 27b/6, 31a/1, 32a/4, 32a/6, 32a/7, 32a/11, 32a/13, 39a/4, 51b/18, 70b/12, 71b/6.

v. +iŋ. 22b/2.

velīd ibn ‘atebe

v. 27b/5.

velīd ibn muġīre

v. 23a/5, 23a/6, 32a/4, 54a/11.

velīd muġīre

v. 31a/9, 54b/10, 72a/6.

v. +ġa. 31b/19.

vezīr ibn el-‘avām

v. 31b/15.

yāser

y. 18a/14, 27b/12.

yāsir

y. 29a/15.

y. +ni. 29a/17.

yehudā

y. 72b/8.

yennū

y. 62a/8.

yūnus

y. +ni. 61b/5.

yūnus ibn mettā

y. +nıŋ. 61b/5, 77b/1.

yūsuf

y. 36b/16, 77b/19, 78a/3.

y. +ġa. 78a/3.

y. +nı. 78a/2, 78a/6.

y. +nıŋ. 78a/1, 78a/4.

zahīr

z. 52b/14, 52b/14, 53a/6, 53a/9.

z. +din. 52b/18.

zaḫīre

z. 52b/8, 52b/8, 52b/12, 82a/13.

zam’a ibn ḳays addī

z. +niŋ. 66b/2.

żamād

ż. 47a/5, 47a/6, 47a/13, 47a/14.

ż. +ġa. 47a/11, 47a/12.

ż. +nı. 47a/9.

ż. +nıŋ. 47a/7.

zehrā

z. 27b/3.

żam’a

z. 38b/5.

z. +nıŋ. 66a/7.

zeyd

z. 12a/17, 12a/17, 18a/9, 60b/5.

z. +ni. 12a/13.

z. +niŋ. 18a/10.

zeyd bin ḥāriṣ

z. 12b/2, 15b/15, 15b/19, 18a/5, 60a/18.

z. +niŋ. 12a/10.

zeyd ibni ḥāriṣ

z. +ni. 12a/13.

zeynep

z. 58b/14.

zübeyr

z. 30a/11.

zübeyr ibn ‘avām

z. 18a/6.

züfer ibn ‘avām

z. 16a/19.

züleyḫā

z. 78a/2.

z. +nı. 78a/1, 78a/2.

z. +nıŋ. 78a/1.

YER ADLARI DİZİNİ

baḳı' *Yer adı.*

b. +da. 67a/7.

baṭḥā *Yer adı.*

b. +ġa. 99b/15.

baṭn-ı naḫle *Yer adı.*

b. +de. 63b/8.

b. +ġa. 61b/16, 61b/19, 62b/5.

bedr *Yer adı.*

b. 38b/4, 87a/13.

b. +i. 91b/10.

b. +ġa ḳılmaḳ+ġa. 36b/15.

beytü'l-ma'mūr *Yer adı.*

b. 75b/11.

demāvend *Yer adı.*

d. 94b/18.

dicle *Yer adı.*

d. 97a/14.

d. +niŋ. 97a/16.

ḥabeş *Yer adı.*

ḥ. 5a/16, 29b/18, 30a/7, 32b/17, 37a/1, 37a/5, 37a/17.

ḥ. +de. 32a/3, 32a/3, 32b/4, 32b/5, 32b/7, 50b/1.

ḥ. +din. 32a/18, 32b/4, 32b/10, 32b/18, 38a/1.

ḥ. +ġa. 30a/19, 30b/7, 31b/3, 32a/1, 32a/18, 33a/2, 33a/10, 33b/15, 33b/17, 34b/5.

ḥ. +i. 27b/16.

ḥ. +ler. 37a/12.

ḥ. +ler+niŋ. 47b/5.

ḥ. +ni. 32b/9, 35a/12.

ḥ. +niŋ. 36b/2.

ḥacir *Yer adı.*

ḥ. +de. 49a/3.

ḥacūn *Yer adı.*

ḥ. 53a/3, 62b/12.

ḫayber *Yer adı.*

ḫ. 32b/7, 65b/3.

ḫ. +niŋ. 65b/4.

ḫazreç *Yer adı.*

ḫ. 49b/16, 72b/5.

ḥirā *Yer adı.*

ḥ. 2a/13, 3b/10, 7a/2, 7b/12, 8b/8, 9b/3, 11a/15, 63b/11, 63b/11.

'ırāḳ *Yer adı.*

ı. 67b/14.

ḳaḥṭān *Yer adı.*

ḳ. +ġa. 98b/5.

ḳāyif *Yer adı.*

ḳ. 83b/1, 83b/4, 83b/13.

ḳ. +ġa. 83b/1.

keşmir *Yer adı.*

k. 94b/17, 94b/18.

ḳudüs *Yer adı.*

ḳ. 9b/14.

kūnever *Yer adı.*

k 87b/12.

medīne *Yer adı.*

m. 80a/2, 80a/4.

m. +de. 32b/4, 49b/16, 67a/7, 72b/7.

m. +ġa. 32b/5, 65b/6, 72b/13, 80a/7, 84a/13.

mekke *Yer adı.*

m. 11b/11, 14b/14, 23b/8, 42a/12, 51a/8, 51b/12, 53a/9, 61b/7, 62b/13, 67b/11, 73a/18, 85a/17.

m. +de. 11b/11, 13b/11, 16a/8, 18a/17, 22a/3, 32a/1, 34b/11, 42a/3, 42a/4, 46b/3, 60a/18, 71b/8, 97b/19.

m. +de+dür. 24a/9.

m. +de+ki. 30b/7, 63b/9.

m. +de+ki+ler+din. 24a/9.

m. +din. 2a/18, 12b/3, 17a/6, 24a/9, 32a/2, 33a/13, 34b/12, 35a/2, 50a/12, 60a/16, 61b/7, 83a/12, 97b/7.

m. +ġa. 3a/12, 7b/12, 15a/11, 17b/13, 30a/8, 31b/9, 33b/1, 38a/2, 60b/17, 61b/8, 63b/8, 63b/13, 64a/15, 64a/18, 64b/8, 66b/4, 80a/7, 85b/1.

m. +ġaça. 12a/15.

m. +ni. 24a/16, 33a/15, 42a/12, 53a/3, 61b/16, 67b/13.

m. +niŋ. 5b/5, 13b/5, 13b/12, 28a/5, 28b/5, 28b/13, 28b/13, 29a/10, 30a/8, 42a/17, 54a/18, 54b/7, 59b/2, 62b/12, 67a/14, 73b/1, 80a/2, 80a/7, 83a/15, 85a/16, 91b/1.

merve *(dağ) Yer adı.*

m. 4b/3.

m. +niŋ. 98a/4.

mışır *Yer adı.*

m. 98b/6.

m. +dın. 98b/6.

mīnā *Yer adı.*

m. +ġa. 2a/19, 32b/3, 51a/16.

naḫl *Yer adı.*

n. 15a/5.

nuṣaybin *Yer adı.*

n. 62a/7, 63b/1.

ṣafā *(dağ) Yer adı.*

ş. 4b/3, 19a/8, 20b/19, 38b/19, 39b/4, 39b/6, 39b/18, 41a/5, 88b/17, 98a/4,

şām *Yer adı.*

ş. 45b/1, 51b/18, 64b/4, 67b/14, 73b/17, 75a/17, 92b/19, 97a/2, 97a/4.

ş. +da. 45a/14.

ş. +dın. 45a/14, 98b/5.

ş. +ġa. 12a/11, 98b/5.

ş. ḳıl-ur. 73b/18.

şeḥāne *Yer adı.*

ş. +ġa. 45a/6.

tahā *Yer adı.*

t. 45a/14.

tecāne *Yer adı.*

t. +ġa. 45a/5.

teḥāme *Yer adı.*

t. 45b/1.

uḥud *Yer adı.*

u. 13a/16, 23b/16.

yemen *Yer adı.*

y. 614b/11, 17b/4.

y. +de. 15b/2.

y. +ġa. 17a/16.

y. +ge. 17a/18.

ye<u>ş</u>rib *Yer adı.*

y. +din. 98b/5.

y. +ġa. 98b/5.

SONUÇ

Çalışmamızda, 18. yüzyılda yazılmış olan siyer türündeki *Dürr-i Yetim* adlı eserin yazım bilgisi, ses bilgisi, şekil bilgisi ve söz varlığının incelenmesi sonucunda aşağıdaki verilere ulaşılmıştır.

Dil incelemesi yapılan *Dürr-i Yetim* isimli eserin ses ve biçim özellikleri, genel hatlarıyla klasik sonrası Çağatay Türkçesi dil özelliklerini yansıtmaktadır. Ancak eserde saptanan bazı ses ve şekil özellikleri ile söz varlığı verileri eserin yazıldığı saha olan Doğu Türkistan'daki Yeni Uygur Türkçesi ve Özbek Türkçesi dil bilgisi özellikleri ile benzerlik göstermektedir.

Yazım Özellikleri

1. Arapça ve Farsça sözcüklerde bulunan ünlülerin tamamı yazar tarafından yazılmamıştır. Metinde "ç" sesi için çoğunlukla çim (چ) harfi tercih edilmesine karşın bazen de cim (ج) harfiyle yazıldığı tespit edilmiştir. "P" sesi metinde çoğunlukla pe (پ) harfiyle yazılmış ve bazı yerlerde "b" sesi yerine de kullanılmıştır. Metinde çok nadir görülen "j" sesi yalnızca ejdehā sözcüğünde kullanılmış ve je (ژ) harfiyle gösterilmiştir.

2. Metinde hareke kullanımı çok sınırlıdır. Harekeli sözcükleri incelediğimizde bunların birçoğunda tüm harekelerin kullanılmadığı tespit edilmiştir. Metnin muhtevası sebebiyle sıklıkla geçen Arapça ayet ve ibarelerin aktarımında dahi tüm harekelerin kullanılmadığı tespit edilmiştir.

3. Arapça ve Farsça sözcüklerin yazımında sözcük başında ve sözcük içinde kullanılan güzel he "ہ" harfinin yazımında kullanılan , , , dört farklı harf gösterimi dikkat çekicidir.

4. İncelenen eserde sözcüklere getirilen eklerin imlası hususunda bir tutarlılık görülmemektedir. Bazı eklerin tarihi lehçelerimizden Eski Uygur Türkçesi metinlerinin yazımında olduğu gibi kök/gövdeden ayrı yazıldığı, bazılarının ise kök/gövdeye bitişik yazıldığı saptanmıştır.

Ses Bilgisi

1. Çağatay Türkçesinin belirleyici ses özelliklerinden biri olarak görülen /-p-/ > /-f-/ değişimi, Nevâyî'den itibaren üç sözcükte -tofrak < toprak, yafrak < yaprak, ofrak < oprak- görülmesine karşın ele alınan eserde bu değişimle ilgili beş örnek tespit edilmiştir ve bunlar içerisinde yer alan **fıçak** < **vıçak** < **bıçak**, **süfür-** < **süpür-** ve **yaf-**

< **yap-** "düşmek, çökmek anlamında" sözcüklerinde görülen /-p-/ > /-f-/ değişimi ilgi çekici örnekler olarak tespit edilmiştir.

2. Tarihi Türk lehçelerine baktığımızda söz başı /t-/ sesinin Eski Anadolu Türkçesi dönemine kadar korunduğu görülmektedir. Eski Anadolu Türkçesinden başlayarak söz başı /t-/ sesi, tonlulaşarak /d/ sesine dönmüştür. Çağatay Türkçesi özelliklerini barındıran bu eserde söz başı /t-/ sesi genellikle korunmuştur. Ancak söz başındaki /t-/ sesinin /d-/ sesine döndüğü örnekler de tespit edilmiştir. Bu durum Oğuz Türkçesi etkisinin Çağatay Türkçesine yansıması olarak yorumlanabilir. İncelenen metin içerisinde **di-**, **dile-** ve **daġla-** eylemlerinin yanı sıra **döpe**, **daġ**, **daġlıġ** gibi adlarda ve **dik** edatında /d/li örnekler saptanmıştır.

3. Türk lehçelerinin sınıflandırılmasındaki en önemli ölçütlerden biri olarak kabul edilen sözcük içi ve sonundaki /d/ sesi, Çağatay Türkçesinde /y/'ye dönüşmüştür. Eserde bu ses özelliği görülmektedir. Ancak söz içi /d/ sesinin korunduğu bir örnek de tespit edilmiştir: **ḳuduḳ**ġa (27b-7), **ḳod**ar irdi (69b-1), **ḳod**gen sebebidin (69b-4).

4. İncelenen eserde gerileyici ünlü benzeşmesi sonucunda ikinci ünlüsü yuvarlaklaşan *oḳı-* eyleminin eskicil düz ünlülü şekli yanında *-oḳu- gibi-* ikili biçimlerinin de kullanılması dikkat çekicidir: **oḳı**ġıl (4b-17), **oḳu**ġannı (94a-6).

5. Köktürkçede söz içi ve sonundaki /b/ sesi "b > w > v" gelişimi sonucunda Çağatay Türkçesinde diş-dudak /v/ sesine dönüşmüştür. Ancak incelenen eserde iki örnekte /b/ sesinin korunduğu görülmektedir: **yalbar**ur irdi (54b-4), **yalbar**ıp kildi (69a-14).

6. Söz başındaki /b/ sesiyle ilgili olarak *bol-* eyleminin eserdeki durumunu dikkate almak gereklidir. *bol-* eylemindeki /b/ sesi çoğu yerde korunmasına karşın kimi yerde de söz başı /b/ sesinin korunmadığı örnekler tespit edilmiştir: **ol**dı (23b-8), **ol**madı (72b-1), **ol**maḳ (80a-13), **ol**mışım (97a-4), **ol**up (48a-18), **ol**ġay (28a-15).

6. İncelenen metinde bir örnekte /i/ sesinin /e/ sesine dönüştüğü tespit edilmiştir. **yigirmi** sözcüğünün son hecesindeki dar ünlüsü /e/ sesine dönüşerek **yigirme** şeklinde genişleme örneği göstermiştir. Dar ünlülerin genişlemesi olayı Yeni Uygur Türkçesinin seslik bir özelliği olarak görülmektedir. Yeni Uygur Türkçesi bu bağlamda devamı sayılan Çağatay Türkçesi ve en yakın çağdaş lehçe konumunda olan Özbek Türkçesinden bu yönüyle ayrılır.

7. Eserde üçü birleşik yapılı kullanım olmak üzere toplam on adet işaret zamiri tespit edilmiştir. Bular işaret zamiri çekiminde söz başı /m-/ > /b-/ değişimi görülmektedir. Yalnızca bir örnekte söz başındaki /b-/ sesinin korunduğu "bunıŋ (20a-18)" örnek saptanmıştır. Ayrıca bu işaret zamirinin ilgili durumu ekinin üzerinde ayrılma durumu ekli örneği "munıŋdın (22a-6)" dikkat çekicidir.

Şekil Bilgisi

1. Ele alınan eserdeki vasıta durumu örnekleri hem Doğu Türkçesi hem de Batı Türkçesi özellikleri göstermesi bakımından dikkat çekicidir: **bile** (42b-9), **bilen** (28a-12), **birle** (31b-4), **birlen** (5a-12), **ile** (8b-13).

2. İncelenen eserde öğrenilen geçmiş zaman çekiminde */–mIş/, /–GandUr/, /-Xp/* ve */–Xpdur/* eklerinin kullanıldığı görülmüştür. Bu ekler arasında Çağatay Türkçesi metinlerinde olduğu gibi incelediğimiz metinde de */–GandUr/* biçimi seyrek kullanılmıştır. Ancak incelenen eserde Çağatay metinlerinde sıklıkla geçen genel Türkçenin öğrenilen geçmiş zaman eki olan */–mIş/* eki yerine */-Xp/* ve */–Xpdur/* biçimlerinin daha fazla kullanılması dikkat çekicidir:

3. Geniş zaman çekiminde genellikle zamir kökenli şahıs ekleri kullanılmıştır. Ancak birinci tekil şahsın çekimi için iki tip şahıs ekinin kullanıldığı görülmektedir. Birinci tekil şahıs çekimi genellikle zamir kökenli "**min**" şahıs ekiyle yapılmasına karşın birkaç örnekte iyelik kökenli şahıs eklerinin kullanılması dikkat çekicidir: yād eyler**im** (17b-10), nişān ister**im** (40a-20).

4. Yeni Uygur Türkçesinde sıklıkla karşılaşılan bir özellik olan ilgi durumu ekinin bazı durum eklerinden önce kullanıldığı örnekler incelenen metin içerisinde de saptanmıştır. Anlam olarak herhangi bir değişim söz konusu değildir: an**ıŋ**dın (7a-8), an**ıŋ**da (9a-12), mun**ıŋ**dın (22a-6), an**ıŋ**sız (66a-4).

5. Yeni Uygur Türkçesinde sık sık rastlanılan zarf-fiil eki /-A/ ile /al-/ yardımcı eyleminin ilk ünlüsünün birleşerek ikiz ünlü oluşturmaları sonucunda iki ünlüden birinin düşmesi örneğinin incelediğimiz metinde de görülmesi dikkat çekicidir: kil**el**may (54b-8), al**al**maduḳ (49b-11).

6. İncelenen eserde /-p/ zarf-fiil eki ve /al-/ tasvir eylemi ile birlikte bir işin hızlıca ve kolaylıkla yapıldığı anlamı katan yapılar dikkat çekicidir: satı**p al**ur (91b-6), tile**p al**dılar (12a-13), yıġı**p al**ıp kilip (23a-17).

7. Eserde Yeni Uygur Türkçesi özelliği gösteren bir yapı da *zarf-fiil* + *bar*- kuruluşunda görülmektedir. Nitekim konuyla ilgili olarak yapılmış çalışmalar mevcuttur (Bridges, 2008: 35). Bu örneklere bakıldığında eylemin sürekli yapıldığı görülmektedir: it**ip bar**ur irdim (23b-10), kir**ip bar**ġıl (25b-13), öt**üp bar**ur irdi (28a-12)

8. Eserde isim-fiil eki olarak çoğunlukla */–mAK/* ekinin kullanıldığı tespit edilmiştir. Ayrıca */-mAK/ isim-fiil* ekinin incelenen metinde /-maġ/ şeklinin de kullanılması dikkat çekicidir.

9. Metnimizde yer alan *–(X)r sıfat-fiil eki*ne anlam olarak bakıldığında bu ekin metin içerisinde daha çok *isim-fiil* gibi kullanıldığı dikkat çekmektedir: ḫalāyıḳġa yitgür**ür**ni (20b-8), terk ḳıl**ur**ġa (13b-1), sözni işit**ür**ġa (14a-10), def' ḳıl**ur**ġa (14a-15), fāyda tigür**ür**ġa (14a-15), becā kiltür**ür**ġa (55a-2), öltür**ür**ġa (80b-6).

10. Kimi Özbek ağızlarında da görülen */+nI/* ekinin; */+nIŋ/, /+nUŋ/* ilgi durumu ekinin yerine kullanıldığı birçok örnek incelenen eserde tespit edilmiştir: ḫüdālarımız**nı** (31a-19), babamız**nı** (64b-2), birāder**ni** (66a-10), ḳaysımız**nı** (35b-1), köŋlimiz**ni** (68a-12), mel'ūn**nı** (20a-2). */+nI/* ekinin; */+nIŋ/, /+nUŋ/* ilgi durumu ekinin yerine kullanılma sebebinin Köktürk, Maniheist ve Budist çevre metinleriyle Divanü Lugati't-Türk'te sıklıkla karşımıza çıkan */+nIg/* şeklindeki ilgi durumu ekinin sonundaki */G/* sesinin düşmesine bağlı olduğu düşünülmektedir.

11. Çağatay Türkçesinde görülen geçmiş zaman ikinci çoğul şahıs çekimi için */-DXŋXz/, /-DxŋlAr/* ekleri kullanılmıştır. Bahsi geçen ekin kullanım şekli Çağatay Türkçesi metinlerinde içerisinde sadece *Zafername*'de görülür (Eckmann; çev. Karaağaç, 2017: 117). İncelenen metin içerisinde de bu kullanımın sıklıkla görülmesi ilgi çekicidir: yan**dıŋlar** (38a-11), ḳıl**dıŋlar** (38a-11), ay**tıŋlar** (39a-2), ḳıl**dıŋız** (13a-3), ḳıl**dıŋız** (45a-18), aġuştur**duŋlar** (41a-10), oḳu**duŋlar** (45b-17).

Söz Varlığı

1. Ele alınan eserde toplam **4977** sözcük tespit edilmiştir. Bu sözcükler içerisinde **2130** sözcük *Arapça*, **1823** sözcük *Türkçe*, **1016** sözcük *Farsça*, **5** sözcük *Moğolca*, ve birer tane *İtalyanca*, *Soğdca* ve *Rumca* sözcük tespit edilmiştir.

Grafik 1: Eserde Geçen Sözcüklerin Yüzdelik Oranları.

2. Yukarıdaki grafikte metnin söz varlığını oluşturan sözcüklerin kökenlerinin grafikteki oransal dağılımı hesaplanırken bütün sözcüklerin köken bilgileri dikkate alınmıştır. Grafik incelendiğinde metinde kullanılan Arapça kökenli sözcüklerin %43'lük dilimi, Türkçe kökenli sözcüklerin %37'lik dilimi, Farsça kökenli sözcüklerin %20'lik dilimi, Moğolca, Soğdca, İtalyanca ve Rumca kökenli sözcüklerin ise %0,01'lik dilimi oluşturdukları tespit edilmiştir. Metinde Arapça sözcüklerin kullanım oranının yüksek olmasının sebebini Çağatay Türkçesini kullanan Türk boylarının Müslüman olması ve metnin dini içerikli bir eser olmasından kaynaklanmaktadır. Farsça kökenli sözcüklerin kullanım oranındaki fazlalığın nedeni ise Çağatay Türkçesini kullanan Türk boylarının yayıldıkları sahanın Fars coğrafyasıyla yakın olması ve bu yakınlık sonucunda Fars kültür ve edebiyatının etkisiyle açıklamak mümkündür.

3. Çalışmamızda, -tekrar eden deyimler hariç- toplamda **127 deyim** tespit edilmiştir. Bu deyimlerin yer aldığı yapraklar ve satır numaraları parantez içerisinde verilmiş ardından deyimlerin anlamları italik harflerle gösterilmiştir. Kalıplaşmış söz öbeklerinin anlamları tespit edilirken metin içerisinde kazandıkları anlamlar dikkate alınmıştır.

KAYNAKÇA

A. N. Samoyloviç. *Materialı po Sredneaziatsko-Turetskoy Literature*. Çagatayskiy Poet. XV veka.

Ahmet Cevdet Paşa. *Hz. Muhammed sav'ın Hayatı*. İstanbul: Çelik Yayınevi. 1979.

Aksan, Doğan. *Her Yönüyle Dil*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. 2009.

Alpay, Gönül. "XV. Yüzyılın İlk Yarısında Yazılmış Bir Münâzara: Sazlar Münazarası". *Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Felsefe Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*. 1972. s. 99-132.

_____. "Yusuf Emiri'nin Beng ü Çagır Adlı Münazarası" *Türk Dilleri Araştırmaları Yıllığı-Belleten*. 1972. s.103-125.

Arat, Reşit Rahmeti. "Bir Yazı Numûnesi Münasebeti ile" *Fuat Köprülü Armağanı*.1953. s. 17-29.

Atalay, Besim. *Divanü Lûgat-it-Türk Dizini*. 4. Baskı. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. 1999.

Atayi. ZKV II. 1927. s. 257-274.

Banguoğlu, Tahsin. *Türkçenin Grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. 1998.

Baskakov, N. A. *İstoriko-Tipologiçeskaya Fonologiya Tyurskix Yazıkov*. Moskova: Nauka. 1988. s. 15.

Bodrogligeti, Andras J. E.. "A Masterpiece of Central Asian Turkic Satire: Ahmedi's A Contest of String Instruments". *Ural-Altaic Yearbook.* S. 59. 1987. s. 55-88.

_____. *A Grammar of Chagatay*. Lincom Europa. 2001.

Bridges, M.. *Auxiliary Verbs in Uyghur*. Yayımlanmamış Mezuniyet Tezi. Kansas Üniversitesi Dil Bilimi Bölümü. Kansas: 2008.

Caferoğlu, Ahmet. *Ebû Hayyan Kitâbu'l-İdrâk li Lisâni'l-Etrâk*. İstanbul: Evkaf Matbaası. 1930.

_____. *Doğu İllerimiz Ağızlarından Toplamalar*. İstanbul: 1940.

_____. *Anadolu Ağızlarından Toplamalar*. İstanbul: 1943.

_____. *Orta Anadolu Ağızlarından Derlemeler*. İstanbul: 1943.

_____. *Sivas ve Tokat İlleri Ağızlarından Derlemeler*. İstanbul: 1944.

_____. *Güneydoğu İllerimiz Ağızlarından Toplamalar*. İstanbul: 1945.

_____. *Kuzeydoğu İllerimiz Ağızlarından Toplamalar*. İstanbul: 1946.

_____. *Anadolu İlleri Ağızlarından Derlemeler*. İstanbul: 1951.

Clauson, Sir Gerard. *Turkish and Mongolian Studies*. London: The Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland. 1962. s. 83-84.

_____. *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth Century Turkish*. Oxford: Clarendon Press. 1972.

Courteille, P.. *Dictionnaire Turc-Oriental-el-luġatu'n-Nevâiyye ve'l-iştihâdatu'l - Çaġataiyye*. Paris: 1870.

Çakmak, Serkan. *Jarrıng Koleksiyonundan Uygurca Meslek Risaleleri*. Basılmamış Doktora Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi SBE. 2016.

Çelebi, İlyas. "Kelime-i Şehâdet". *Diyanet İslam Ansiklopedisi.* İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. 2016.

Demircan, Ö. *Türk Dilinde Çatı*. İstanbul: Papatya Yayınları. 2003.

Deny, Jean. *Türk Dili Grameri*. çev. Ali Ulvi Elöve. İstanbul: Maarif Vakfı Yayınları. 1943. s. 558.

Devellioğlu, Ferit. *Oshmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Ankara: Aydın Kitabevi. 2006.

Dilemre, Saim Ali. *Cevheri Fiil*. İstanbul: Kader Basımevi. 1938.

Doerfer, Gerhard. "Die Copula im Chaladsch". *In Gedanke und Wirkung. Festschrift zum* 90. Gebrutstag von Nikolaus Poppe. Weisbaden: Harras. 1989.

Eckmann, Janos. *Chagatay Manual*. İndiana University Publications. Uralic and Altaic Series. 1960.

_____. "Çağatay Edebiyatının Son Devri 1800-1920". *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*. 1963. C. 11. s. 121-156.

_____. “Die tschaghataische Literatur”. *Philologiae Turcicae Fundamenta II*. Wiesbaden: 1964. s. 308.

_____. *The Dîvân of Dadâ'î*. Blomington: 1971. s. 477.

_____. *Harezm, Kıpçak ve Çağatay Türkçesi Üzerine Araştırmalar.* haz. Osman Fikri Sertkaya. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. 1996. s. 208-209.

_____. *Çağatayca El Kitabı* Günay Karaağaç, çev.. İstanbul: Kesit Yayınları. 2012.

Ediskun, Haydar. *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi. 2007.

Eraslan, Kemal. “Doğu Türkçesinde Ek Uyumsuzluğuna Dair”. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*. C. XVIII. 1970. s. 113-124.

_____. *Ali Şîr Nevâyî: Nesâyimü'l-Mahabbe min Şemâyimi'l-Fütüvve*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi. 1979.

_____. *Eski Türkçede İsim-Fiiller*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları. 1980.

_____. “Ahmedî, Münazara Telli Sazlar Atışması”. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*. 1986. s. 129-204.

_____. “Çağatay Şiiri”. *Türk Dili*. Türk Şiiri Özel Sayısı II Divan Şiiri. 1986. s. 581-602.

_____. “Çağatay Şâiri Atâyî'nin Gazelleri”. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*. Ankara: 1992. s. 113-164.

_____. *Mevlâna Sekkâkî Divanı*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. 1999.

_____. *Eski Uygur Türkçesi Grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. 2012.

Ercilasun, Ahmet Bican. *Kutadgu Bilig Grameri-Fiil*. Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları. 1984.

Ercilasun, Ahmet Bican ve Akkoyunlu, Ziyat. *Dîvânu Lugâti't-Türk Giriş-Metin-Çeviri-Notlar-Dizin*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. 2015.

Ergin, Muharrem. *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak Yayınevi. 1993.

Ertaylan, İsmail Hikmet. *Türk Edebiyatı Örnekleri II.* Risale-i Sultan Hüseyin Baykara. İstanbul: 1945.

_____. *Türk Edebiyatı Örnekleri V.* Divan-ı Sultan Hüseyin Mirza. İstanbul: 1946.

Fıtret. *Özbek Edebiyatı Numuneleri*. Taşkent. 1928. C. VI. s. 151-158.

Gabain, A. Von. *Eski Türkçenin Grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. 1988.

Gencan, Tahir Nihat. *Dil Bilgisi*. Ankara: Ayraç Yayınevi. 2001.

Göksel, A., *Turkısh: A Comprehensive Grammar*. London-New York: Routledge Yayınevi. 2005.

Graham, A. C. "Being in Linguistics and Philosophy: A Preliminary Inquiry". *The Verb be and its Synonyms*. Holland: Reidel Publishing. 2010. s. 225-233.

Grönbech, Kaare. *Türkçenin Yapısı*. çev. Mehmet Akalın. Ankara: TDK Yayınları. 1995.

Gülensoy, Tuncer. "Türkçe *ka Sözcüğü Üzerine". *Türk Dili Kurultayı Bildirileri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. 2007. s. 705-725.

Gülsevin, Gürer. *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. 2011.

Güneş, Sezai. "Türkçede İmek Fiili Hakkında". *III. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu*. İzmir: 2010. s. 429-433.

Güz, N., Huber, E., Senemoğlu, O., ve Öztokat, E. *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*. Editör: Berke Vardar. İstanbul: Multilingual. 2002.

Hacıeminoğlu, Necmettin. *Türk Dilinde Edatlar*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları. 1992. s. 315.

İmer, K., Kocaman, A., ve Özsoy, A. S. *Dilbilim Sözlüğü*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi. 2011.

İz, Fahir. *Yakini's Contens of the Arrow and the Bow*. Nemeth Armağanı. Ankara: 1962. s. 267-287.

Johanson, Lars. “Fiilimsi Önermelerin Görevleri Üzerine”. *Bilimsel Bildiriler*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. 1972.

_____. “Traces of a Turkic Copula Verb”. *Turkic Languages.* 2000. s. 235-238.

K. Münirov, Munis.*Agehi ve Beyanining Tarihi Eserleri*.Taşkent: Özbekistan SSR Fenler Akademiyası Neşriyatı. 1960. s. 17.

Kanar, Mehmet. *Farsça-Türkçe Sözlük*. İstanbul: Say Yayınları. 2011.

Karaağaç, Günay. *Türkçenin Söz Dizimi*. İstanbul: Kesit Yayınları. 2009. s.107-115.

_____. *Dil Bilimi Terimleri Sözlüğü.* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. 2022.

Karasoy, Yakup. *Şiban Han Divanı İnceleme-Metin-Dizin-Tıpkıbasım*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. 1998.

Kocaoğlu Timur. “Tarihi Türk Lehçeleri Metinlerinin Transkripsiyonlanmasında Kapalı é / i Meselesi”. Türk Kültürü. 2003. S. 483. s. 266-281.

Kononov, A. N. *Çağdaş Türk Edebi Dilinin Grameri*. çev. Sabit Paylı. Moskova: Leningrad. 1956.

Korkmaz, Zeynep. “Türkçede Edat Konusu ve Gramerlerimizde Bu Konu ile İlgili Sınıflandırma Sorunu”. *Hasan Eren Armağanı*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. 2000. s. 229.

_____. *Türk Dili Üzerine Araştırmalar III. Türkiye Türkçesinde Fiil Çatısı Üzerine Görüşler*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. 2007.

_____. *Gramer Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. 2010.

_____. *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. 2014.

König, Güray. “Türkçede Çatı”. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fak. Dergisi*. Özel Sayı. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları. 1983.

Köprülü, M. Fuad. “Ali Şir Nevai”. *Milli Eğitim Bakanlığı İslam Ansiklopedisi*. 1945.

_____. “Çağatay Edebiyatı”. *İslam Ansiklopedisi*, 3. Cilt, İstanbul. 1993. s. 316-319.

Kuru, Selim Sırrı. Bir *Dehnâme Örneği Olarak Ta’aşşuknâme ve Eserdeki ki’li Yan Tümceler*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi. 1993.

Lees, Robert. *The Turkish Copula in the Verb be and its Synonyms*. C. 5.. ed. John V. M. Verhaar. Dordrecht: Reidel. 1972. s. 64-73.

Levend, Agâh Sırrı. “Türkiye Kütüphanelerinde Nevâyî Yazmaları”. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*. 1958.

_____. *Ali Şir Nevâyî I. Cilt Hayatı, Sanatı ve Kişiliği*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. 1965.

Lübimov, Konstantin. “Türkçede Kaç İsim Hali Var?” *Türk Dili Aylık Dil ve Yazın Dergisi*. 1959. C. 8. S. 85. s. 688-690.

_____. “Çağdaş Türkiye Türkçesinde Çatı Kategorisi ve Çatı Ekleriyle Türetilen Fiiller”. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*. 1963. S. 147. s. 150-155.

Merhan, Aziz. “Yazılı Özbek Edebiyatı”. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. C. 31. S. 2. Aralık 2007. s. 161.

Nalbant, Mehmet Vefa. *Divanü Lugati’t-Türk Grameri-I İsim*. İstanbul: Bilgeoğuz Yayınları. 2008.

Ölmez, Zuhal. "Çağatay Edebiyatı ve Çağatay Edebiyatı Üzerine Araştırmalar" *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*. 2007. C. 5. S. 9. s. 173·219.

Öner, Mustafa. “Edatların 'Karşılaştırma' ve 'Sınırlandırma' Bağlantıları”. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*. 1999. I-II. s. 147-157.

Özalan, Uluhan. *Türk Dilinde Cevheri Ek Fiil*. Doktora Tezi. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. 2014.

Özbek Edebiyatı Tarihi Hrestomatiyası II. Tom Tüzüçi. F. Şerafiddinov. Taşkent: Özdev Neşriyatı. 1945.

Özbek Edebiyatı Tarihi I. Tom. Özbekistan Taşkent: SSR “Fen” Neşriyatı. 1977.

Özbek Edebiyatı Tarihi IV. Tom. Özbekistan Taşkent: SSR "Fen" Neşriyatı. 1978.

Özkoçer, Sezer ve Mirza, Seyyid Ahmed. *Ta'aşşukname*. Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları. 1968.

Özönder, F. Sema Barutçu. "Eski Türkçe Kaltı ve Nelük Kelimeleri Üzerine", *Ankara Üniversitesi Türkoloji Dergisi*. C. 10. S. 1. 1992. s. 71-76.

_____. *Muhakemetü'l-lügateyn, İki Dilin Muhakemesi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. 1996. s. 187.

Öztürk, Rıdvan. *Yeni Uygur Türkçesi Grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. 1994.

_____. *Uygur ve Özbek Türkçelerinde Fiil*. Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı. 2010.

Rahimi, Farhad. *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü.* Ankara: Akçağ Yayınları. 2018.

_____. *Feraği'nin Çağatay Türkçesi Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. 2021.

Rieu, Charles. *Catalogue of the Turkish Manuscripts in the British Museum*. 1988. s. 291.

Sağol Yüksekkaya, G. Şahin, E. ve Yıldız, N. *Ahmet Cevat Emre Türkçe Sarf ve Nahiv- Eski Lisan-ı Osmani Sarf ve Nahiv*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. 2004.

Schimmel, A. *ve Hz. Muhammed sav Onun Peygamberi'dir*. çev. Aytolu, O. İstanbul: Profil Yayıncılık. 2008.

Selçuk, B. K. "İşlevsel Dilbilgisi Çerçevesinde Kırgızcada Ettirgenliğin İşlevsel-Anlamsal Alanı". *Turkish Studies.* Ankara: 2013. C. 8. S. 1. s. 2241-2256.

Sev, Gülsel. *Tarihi Türk Lehçelerinde Hal Ekleri*. Ankara: Akçağ Yayınevi. 2007.

Seyhan Alışık, Gülşen. "Birkaç Sözcük Üzerine Köken Bilgisi İncelemesi". *Türk Dili Kurultayı Bildirileri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. 2007. s. 89-100.

Seyhan, Tanju Oral. *Ẓahîrü'd-dîn Muḥammed Babür Mirza Mübeyyen Der Fıḳh Giriş-Metin-Dizin-Tıpkıbasım*. İstanbul: Çağrı Yayınları. 2004.

Somer, Ümran. *Yusuf Emiri: Dehname*. Mezuniyet Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi. Türkiyat Enstitüsü. no: 873. 1969.

Steingass, F. Joseph. *A Comprehensive Persian - English Dictionary*. İstanbul: Çağrı Yayınları. 2005.

Şahin, Hatice. *Eski Anadolu Türkçesi*. Ankara: Akçağ Yayınları. 2015.

Şen, Mesut. "Tarihi Şivelerde Ek Uyumsuzluğu Var mı?" *4. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri II 24-29 Eylül*. Ankara: Türk Dil Kurumu yayınları. 2007. s. 1695-1733.

Tekin, Feridun. *XIX. Yüzyıl Çağatay Edebiyatının İki Kadın Şairi Üveysi ve Nadire*. Ankara: Vizyon Yayınevi. 2010.

Tekin, Şinasi. "Eski Türkçe". *Türk Dünyası El Kitabı*. C. II. Dil-Kültür-Sanat. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları. 1992. s. 1-69.

Tekin, Talat. *A Grammer of Orkhun Turkic*. İndiana University Publication. Uralic and Altaic Series. 1968.

_____. *Türk Dilinde Birincil Uzun Ünlüler*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları. 1995. s. 155-156.

_____. *Altaic Etymologies: I., Makaleler I: Altayistik.* haz. Emine Yılmaz ve Nurettin Demir. Ankara: Grafiker Yayıncılık. 2003.

_____. *Orhon Türkçesi Grameri*. İstanbul: Simurg Yayınları. 2003.

_____. *Orhon Yazıtları*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. 2010.

Temir, Ahmet. "Uygurca kaltı ve Altayca ka- Zamiri Hakkında". *5. Türk Dili Kurultayı 1945, Birleşimler, Tutanaklar Tezler*. İstanbul: 1946. s. 282-293.

Tenişev E. R vd.. *Sravnitel'no-İstoriçeskaya Grammatika Tyurskix Yazıkov: Fonetika*. Moskova: Nauka. 1984.

Thomsen, Wilhelm. *Inscriptions de l'Orkhon Déchiffrées.* Helsingfors: 1896.

Timurtaş, Faruk Kadri. *Eski Türkiye Türkçesi, XV. Yüzyıl, Gramer-Metin-Sözlük*. Ankara: Akçağ Yayınları. 2005.

Togan, Z. Velidi. "Ali Şir". *Milli Eğitim Bakanlığı İslam Ansiklopedisi*. C. 1. İstanbul. s. 349-357.

_____. "Herat". *Milli Eğitim Bakanlığı İslam Ansiklopedisi*.

Tolkun, Selahittin. "Doğu Türkçesi Metinlerinde Başlangıcından Günümüze Saygı ve Nezaket İfadesi Sorunu". *Dil Araştırmaları Dergisi*. 2015. s. 135-157.

Topaloğlu, Ahmet. *Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Ötüken Yayınları. 1989.

Toprak Funda. "DLT'de İşteş Çatılı Fiillerden Yola Çıkarak Türkçede İşteşlik Kavramının Fonksiyonları". *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü*. Uluslararası II: Türkiyat Araştırmaları Sempozyumu "Kâşgarlı Mahmud ve Dönemi". Ankara. 2008.

Turan, Zikri. "Eski Anadolu Türkçesi'nde Ol- Cevheri Fiili" *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*. 1996. s. 265-289.

Türk, Vahit. "Kutadgu Bilig Örneği ile Türkçede Ana Yardımcı Fiil er" *V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri II 20-26 Eylül 2004.* Ankara: Türk Dil Kurumu. 2004. s. 2993-3006.

_____. "Türkçede Soru Kavramı ve Kadı Burhaneddin Divanı'nda mI ile Kurulan Soru Yapıları" *Türk Dünyası Araştırmaları*. 2013. S. 206. s. 299-304.

_____. *Ali Şir Nevâyî Vakfiye*. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları. 2015.

_____. *Ali Şir Nevâyî Mahbubu'l-Kulub*. İstanbul: Ötüken Yayınları. 2016.

_____. *Ali Şir Nevâyî Münacât-Çihil Hadis (Kırk Hadis)-Nazmü'l-Cevâhir-Kitâb-ı Sıracü'l-Müslimîn*. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları. 2017.

_____. "Tarihi Metin Aktarmaları ve Çağatay Türkçesi Metinlerinin Aktarılması Üzerine" *XI. Dünya Dili Türkçe Sempozyumu*. Samsun. 2019. s. 2191-2203.

_____. "Ali Şir Nevâyî'nin Eğitimi ve Eğitimciliği İdeal Türk" *I. Eğitim Kongresi*. İstanbul: TEDEV Yayınları. 2019. s. 107-120.

Türk, Vahit ve Doğan, Şaban. *Ali Şir Nevâyî Hayretü'l-Ebrar*. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları. 2016.

Türkçe Sözlük. haz. Şükrü Haluk Akalın vd. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. 2019.

Uludağ, S. *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi. 2005.

Uzun, N. E. *Ana Çizgileriyle Evrensel Dil Bilgisi ve Türkçe*. İstanbul: Multilingual. 2000.

Ünlü, Suat. *Çağatay Türkçesi Sözlüğü*. İstanbul: Eğitim Yayınları. 2013.

Üstünova, Kerime. "Geçişlilik-Geçişsizlik Nitelikleri Değişken Olabilir Mi?". *Turkish Studies-International Periodical For The Languages. Literature and History of Turkish or Turkic*. 2012. C. 7/2. s. 7-14.

Vankulu Mehmet Efendi. *Vankulu Lügati*. İstanbul: Türkiye Yazma Eserleri Kurumu. 2015.

Yalçın, Hüseyin Cahit. *Türkçe Sarf ve Nahiv*. haz. Leyla Karahan ve Dilek Ergönenç. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. 2000.

Yavuzarslan, Paşa. "Anadolu Ağızlarında *ha *ka Zamirinin Türevleri". *Ankara Üniversitesi Türkoloji Dergisi*. C. 11. 1993. s. 309-320.

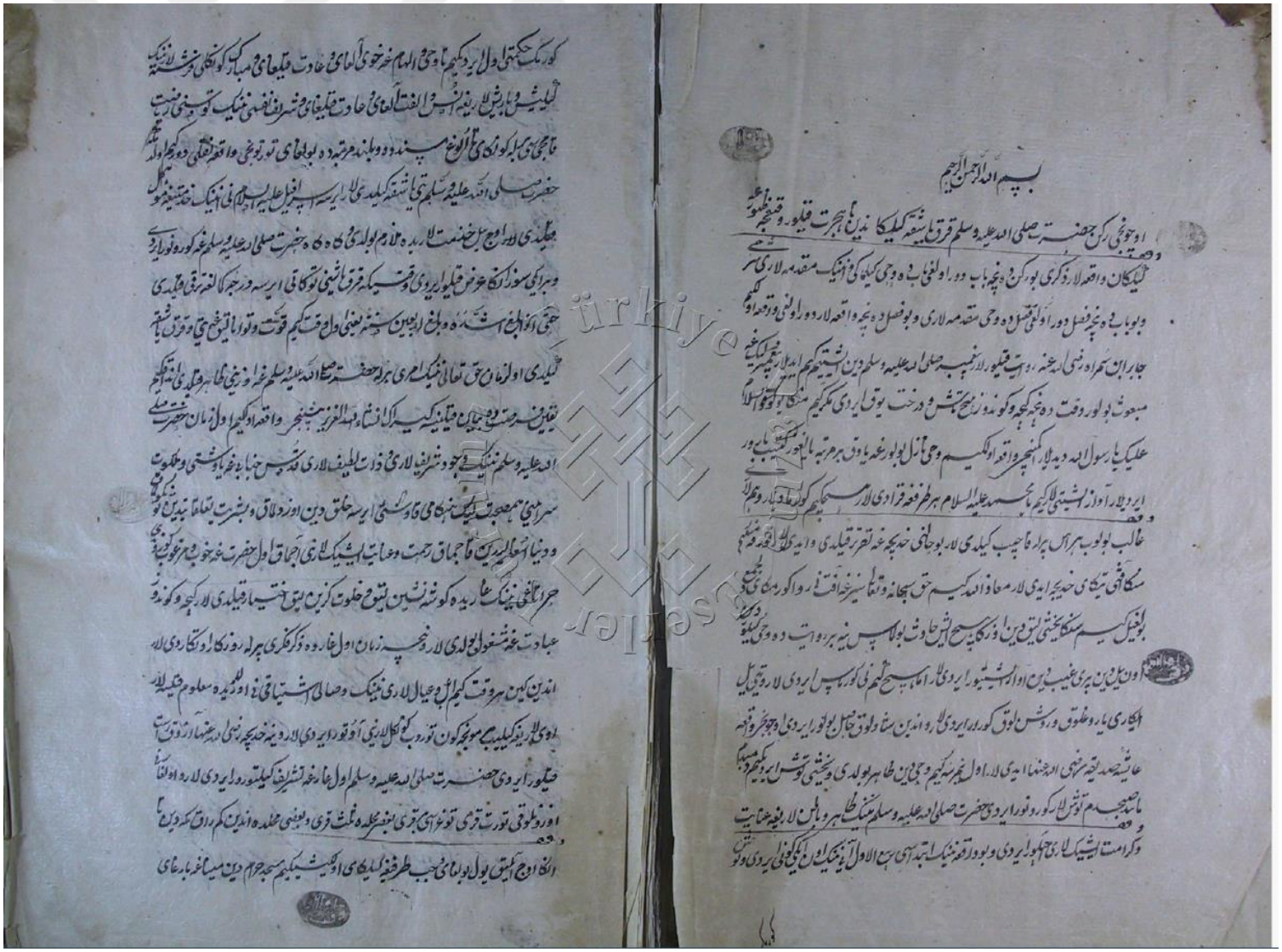
Yıldırım, Talip. *Hüseyin Baykara Divanı İnceleme-Metin-Dizin-Tıpkıbasım*. İstanbul: Hat Yayınevi. 2010.

Yücel, Bilal. "Hüseyn-i Baykara Risalesi'nin Uzak İki Nüshası" *Türklük Bilimi Araştırmaları*. 1996. C. 2. s. 69-70.

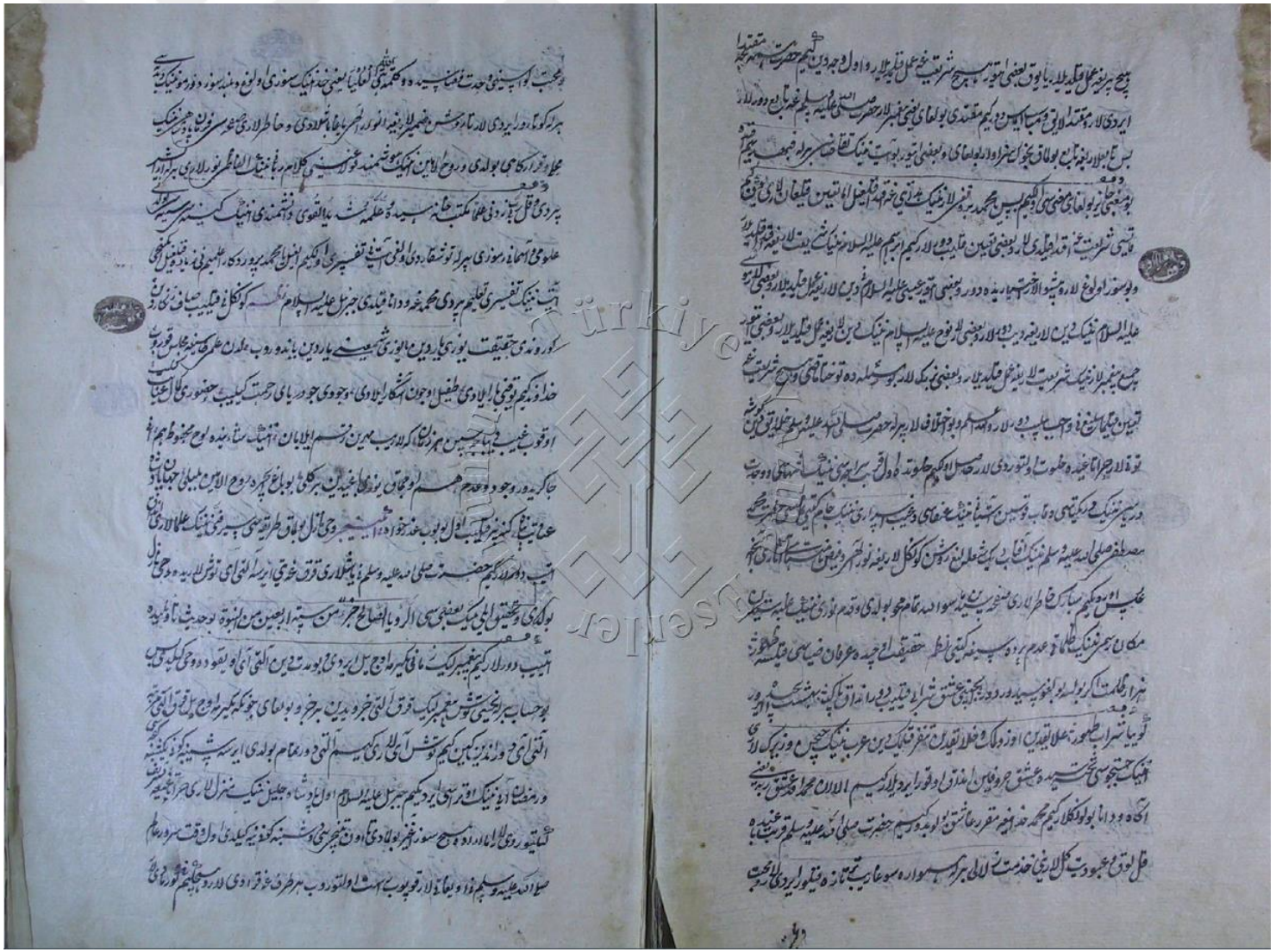
Yücel, Bilal. *Bâbür Divânı*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi. 1995.

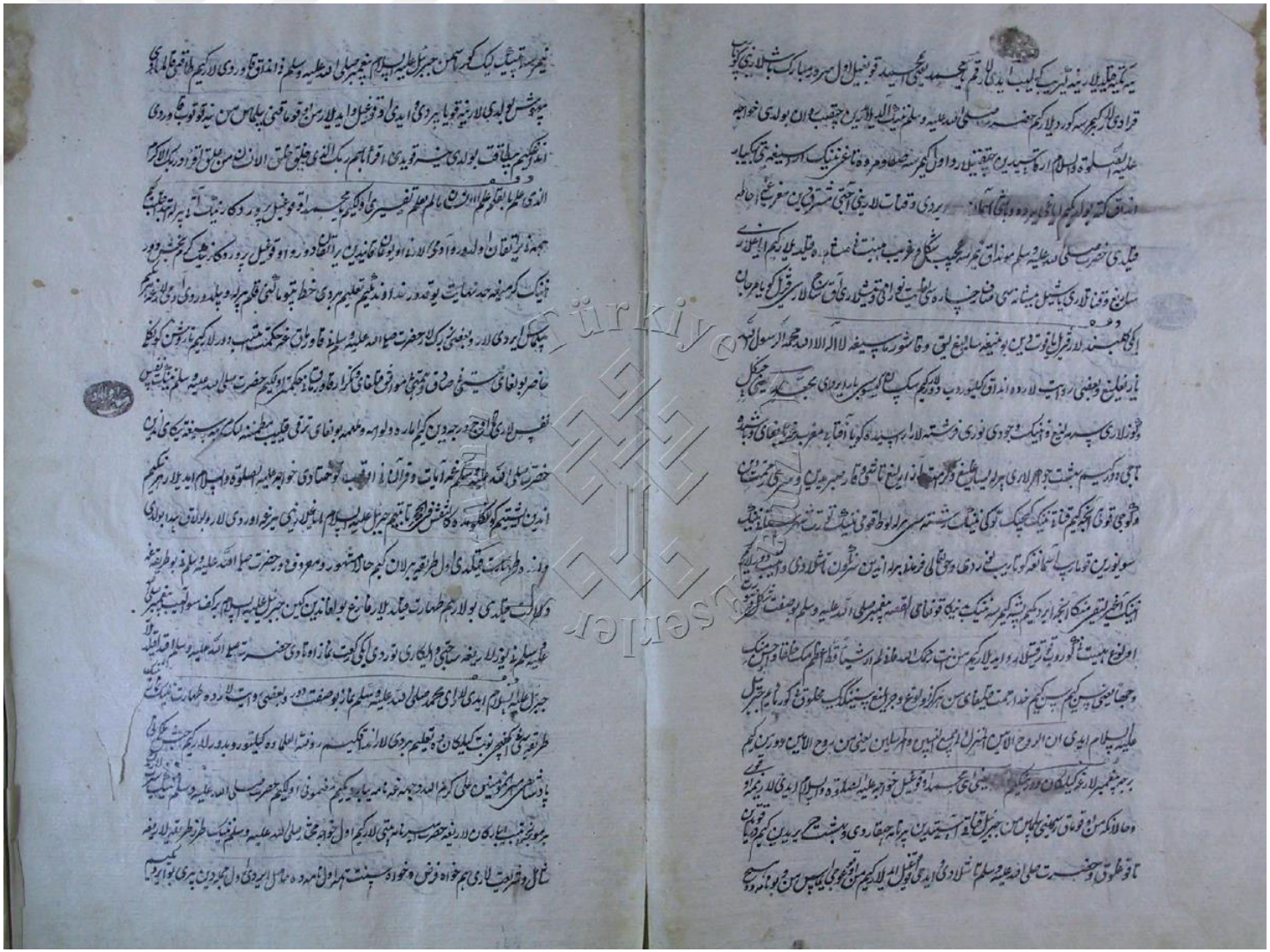
Yüksel, Zühal. "Kırım-Tatar Türkçesi". *Türk Lehçeleri Grameri*. Ed. A. Bican Ercilasun. Ankara: Akçağ Yayınevi. 2007. s. 811-882.

EK: TIPKIBASIM

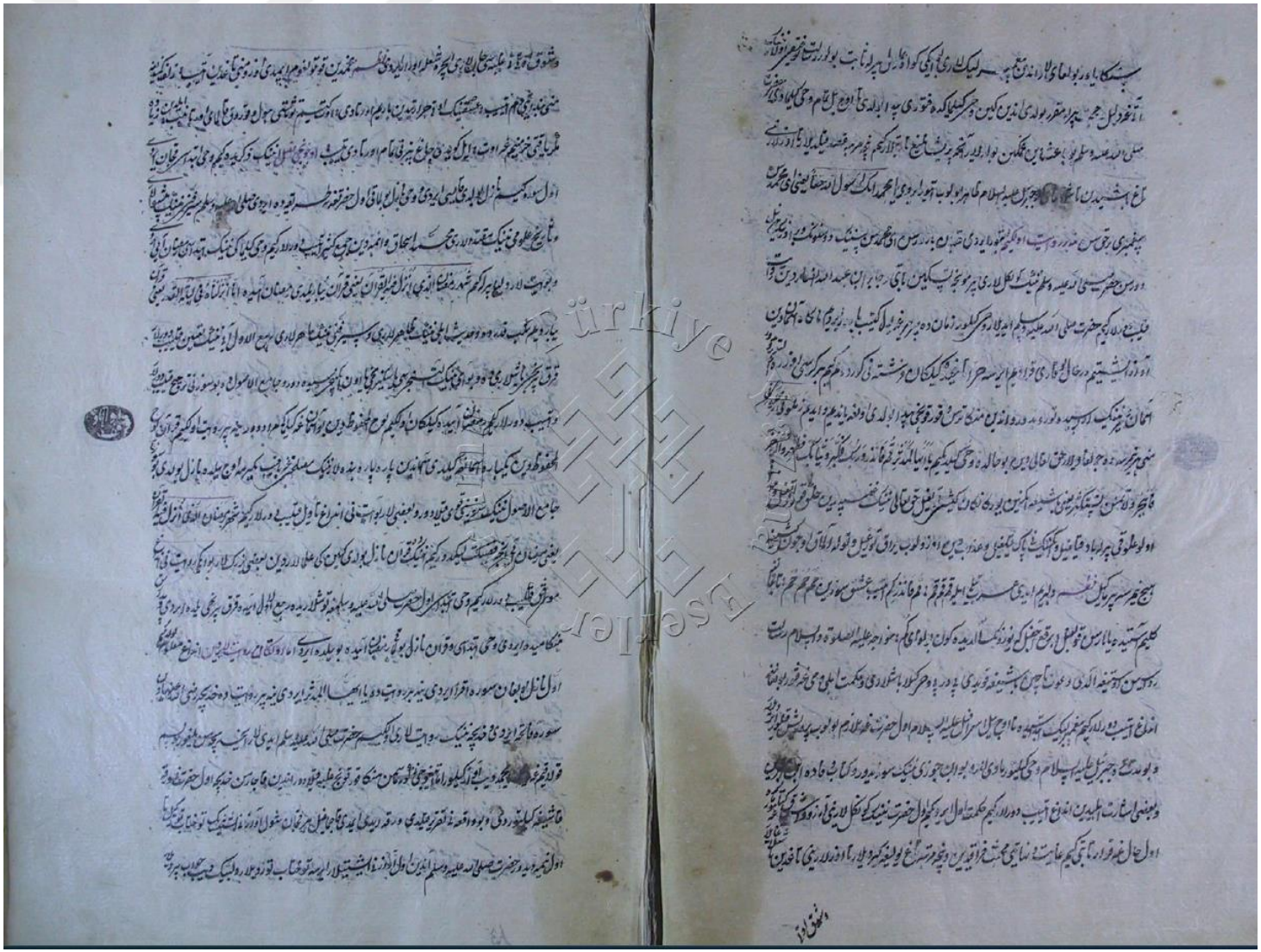

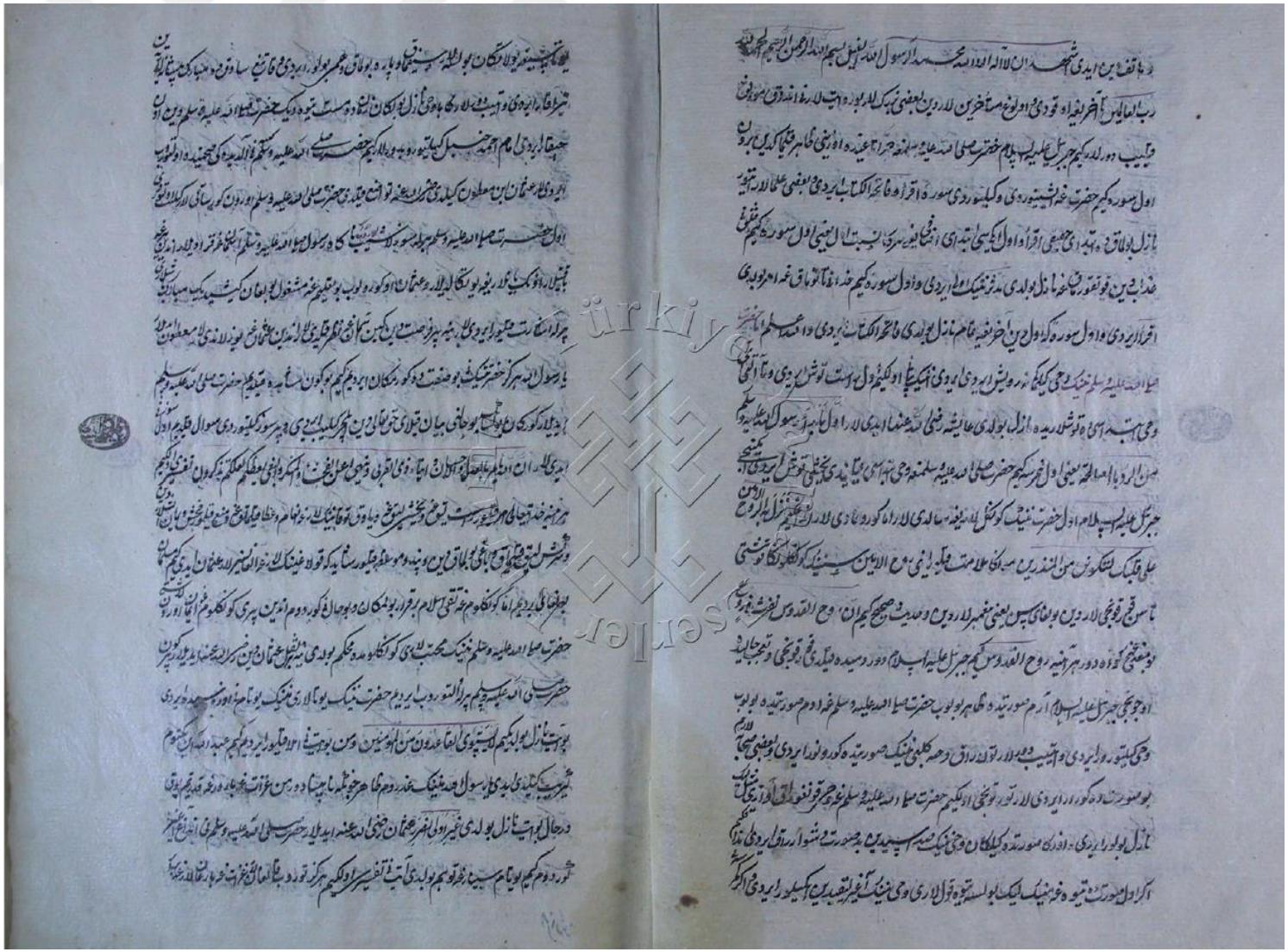

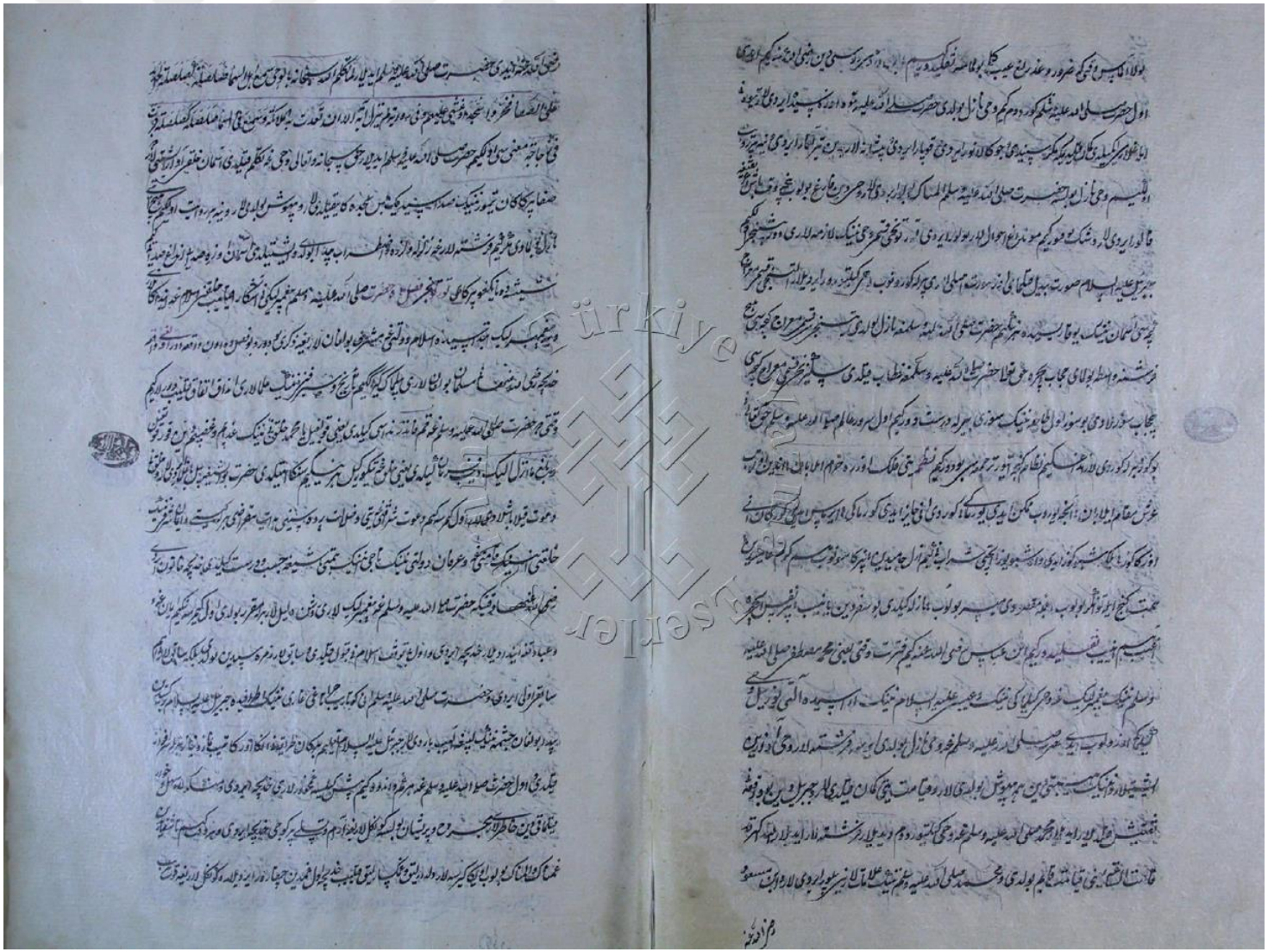

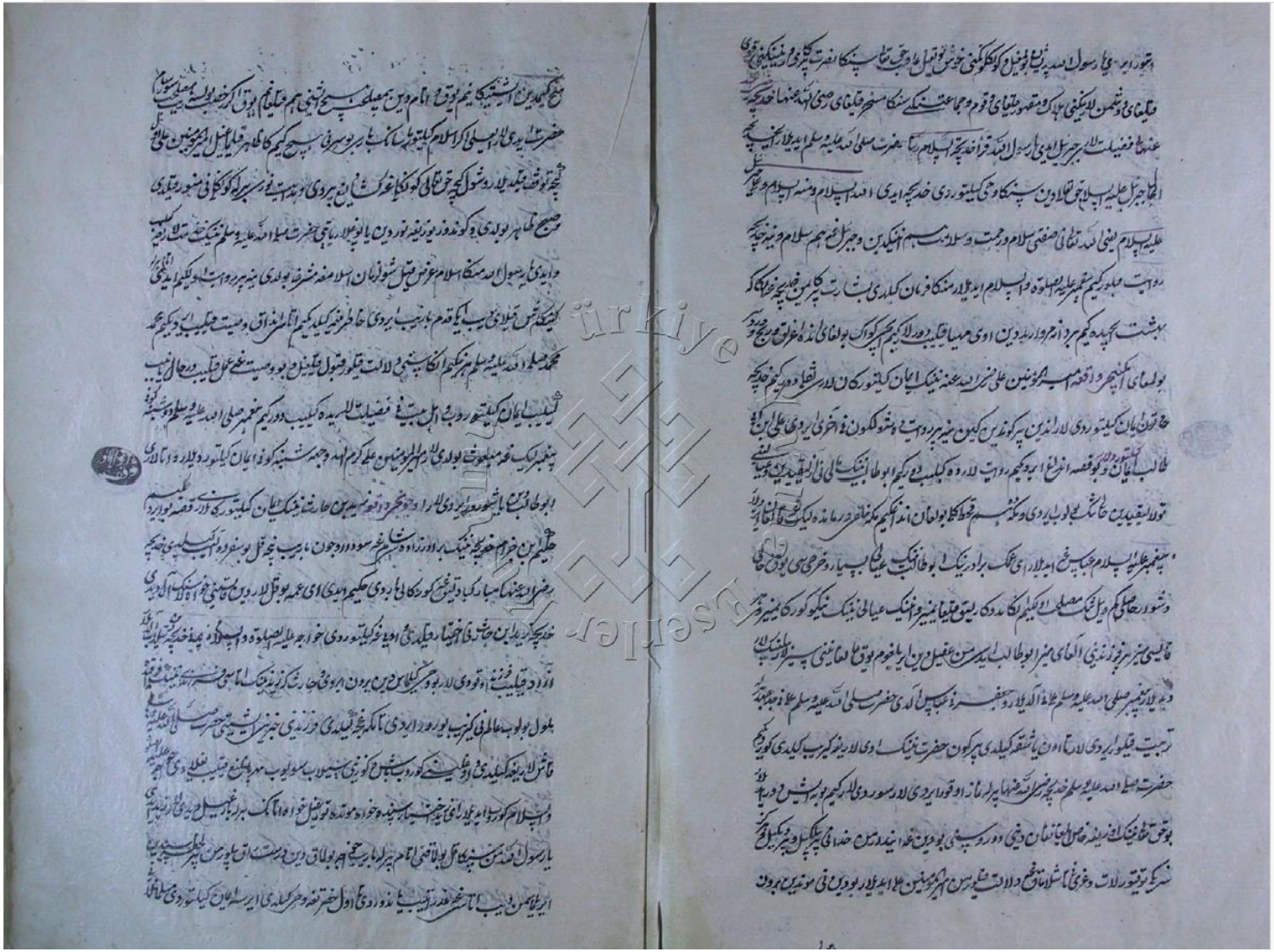

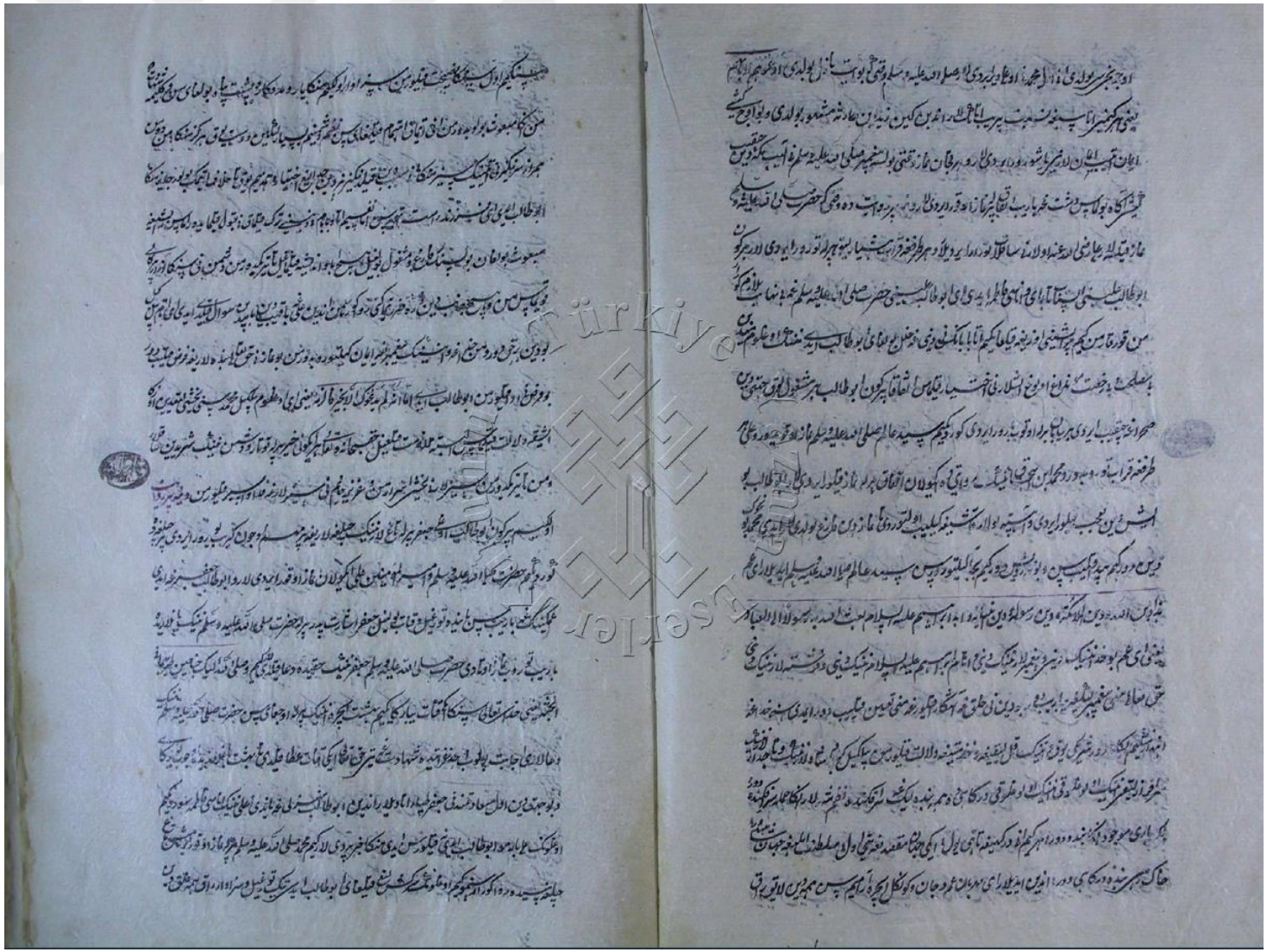

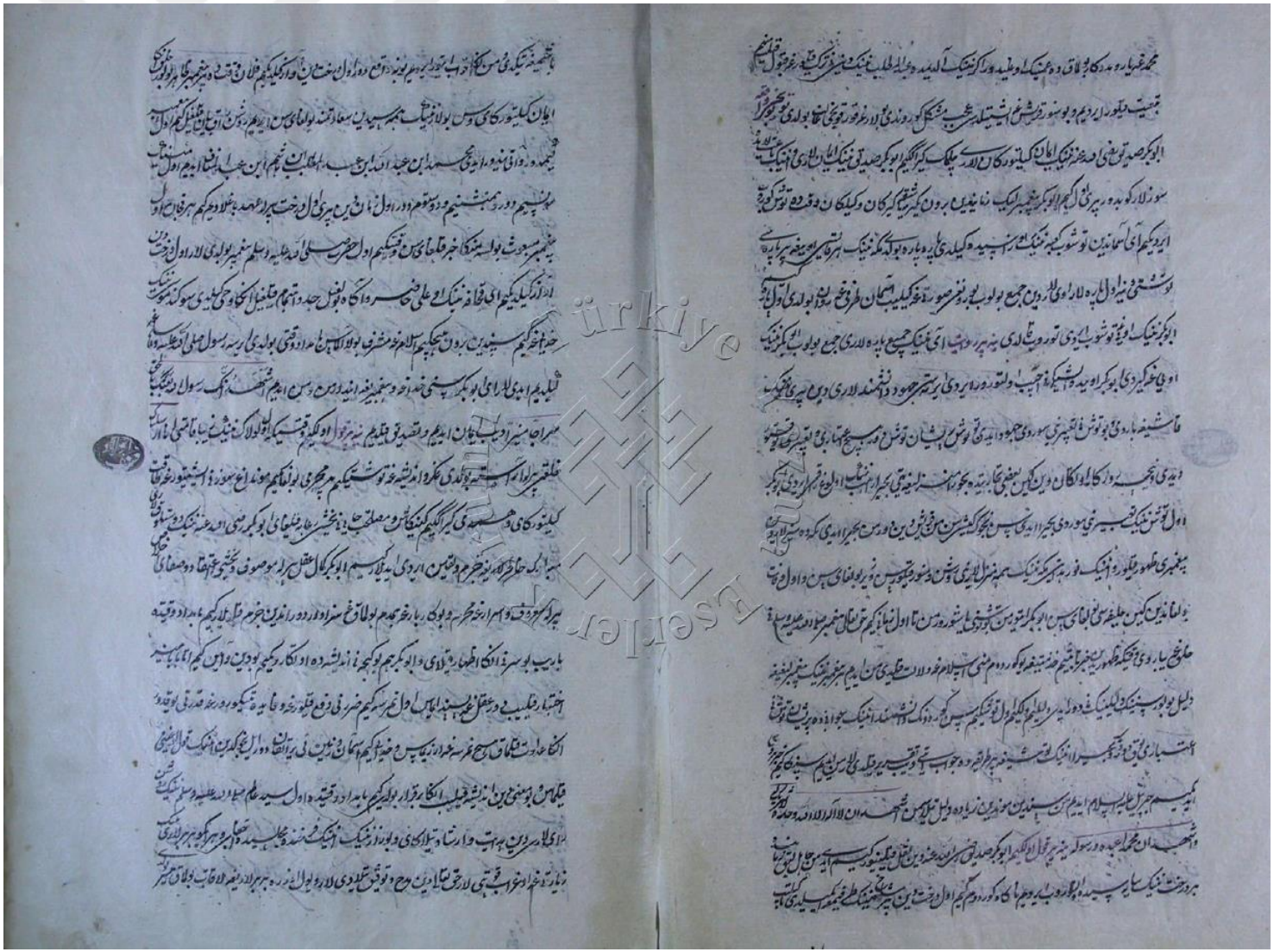

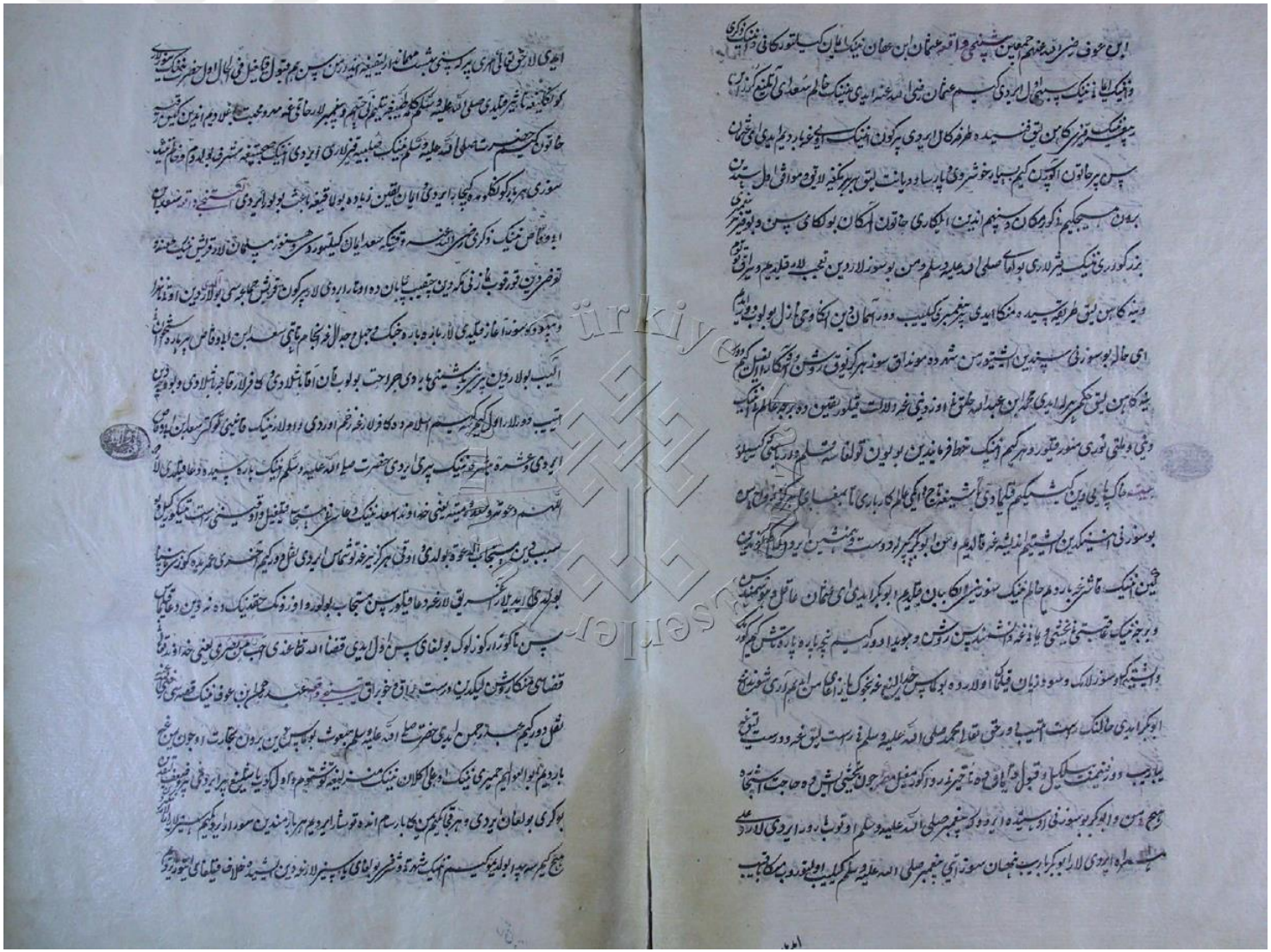

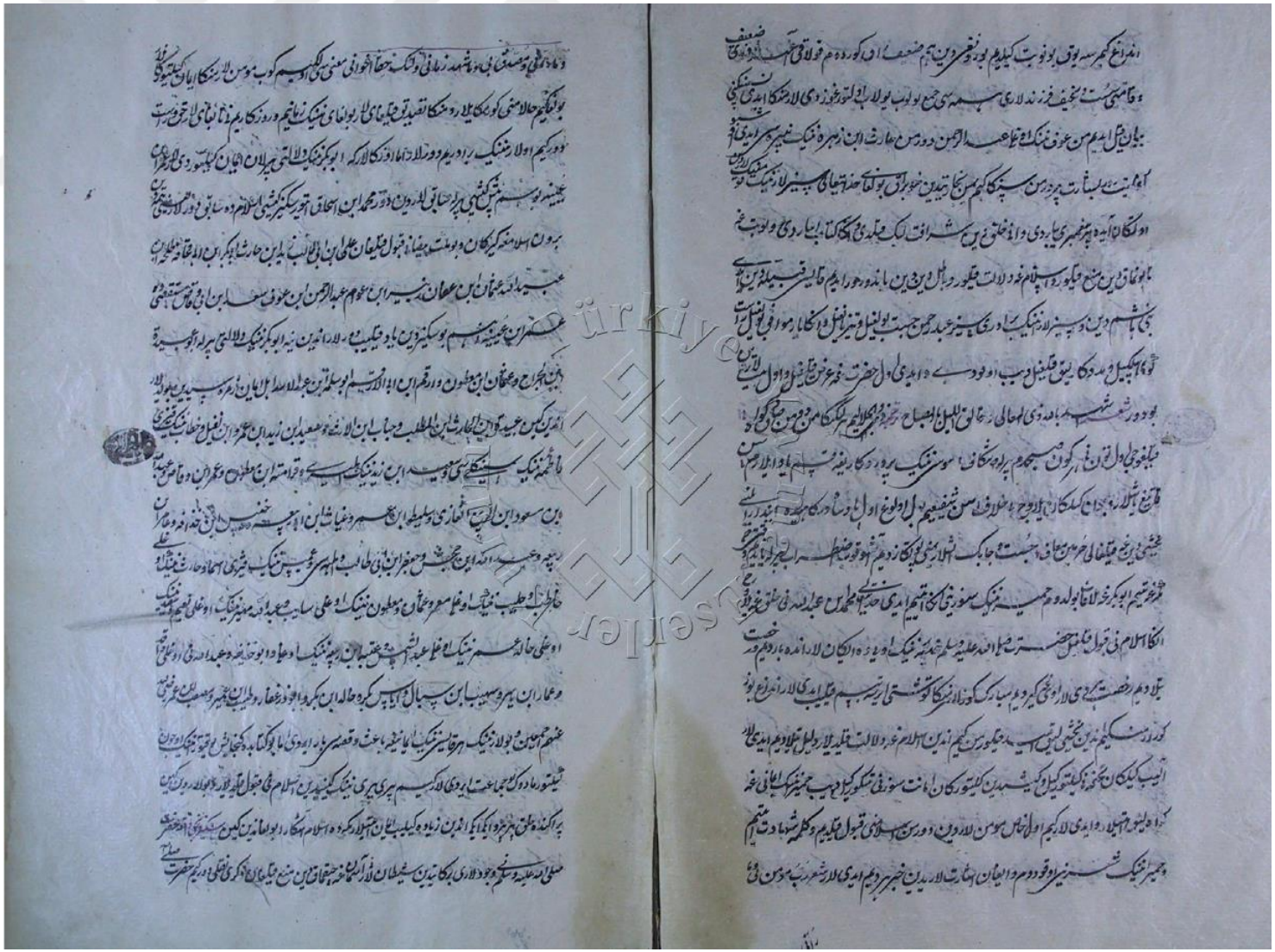

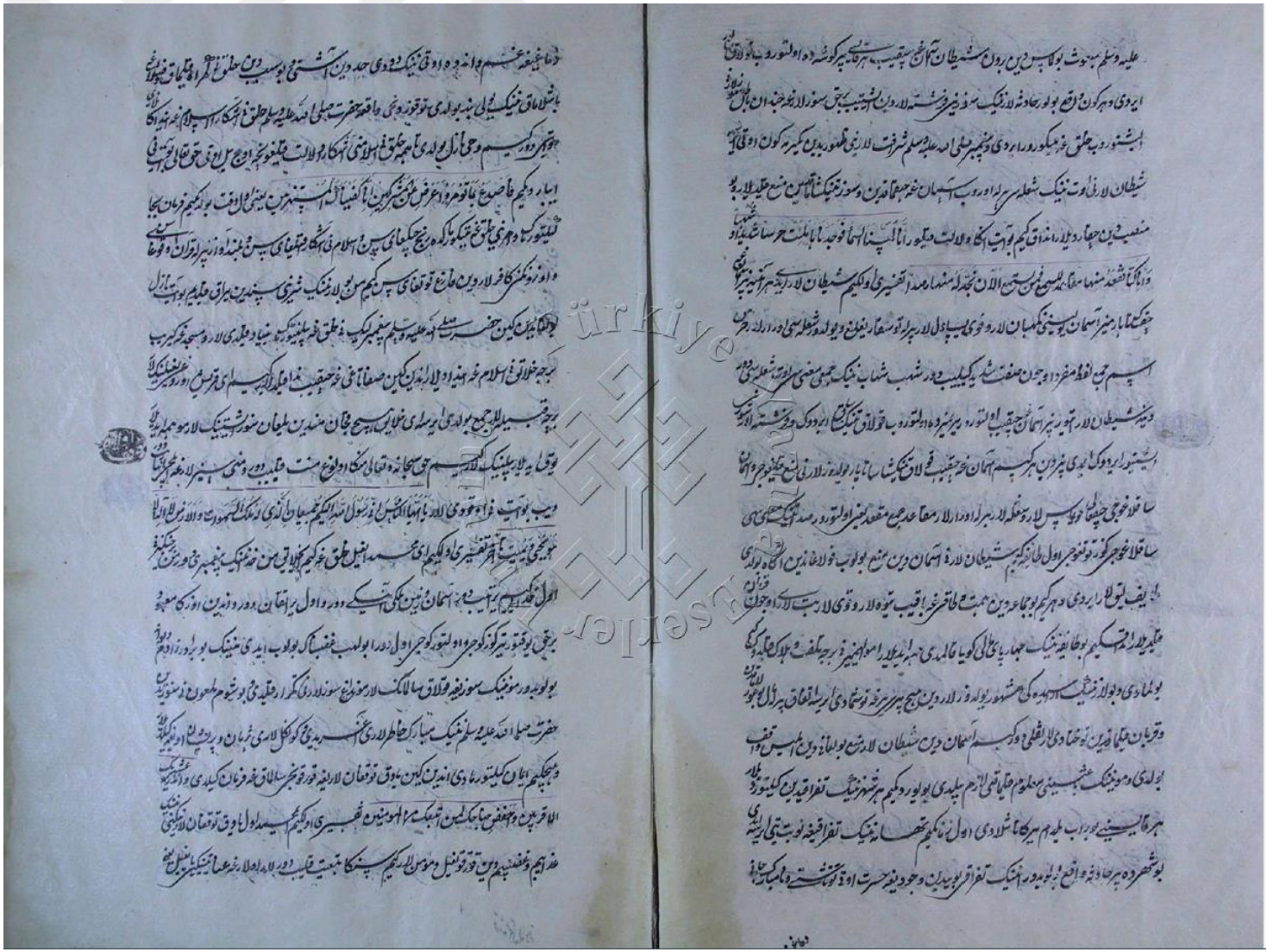

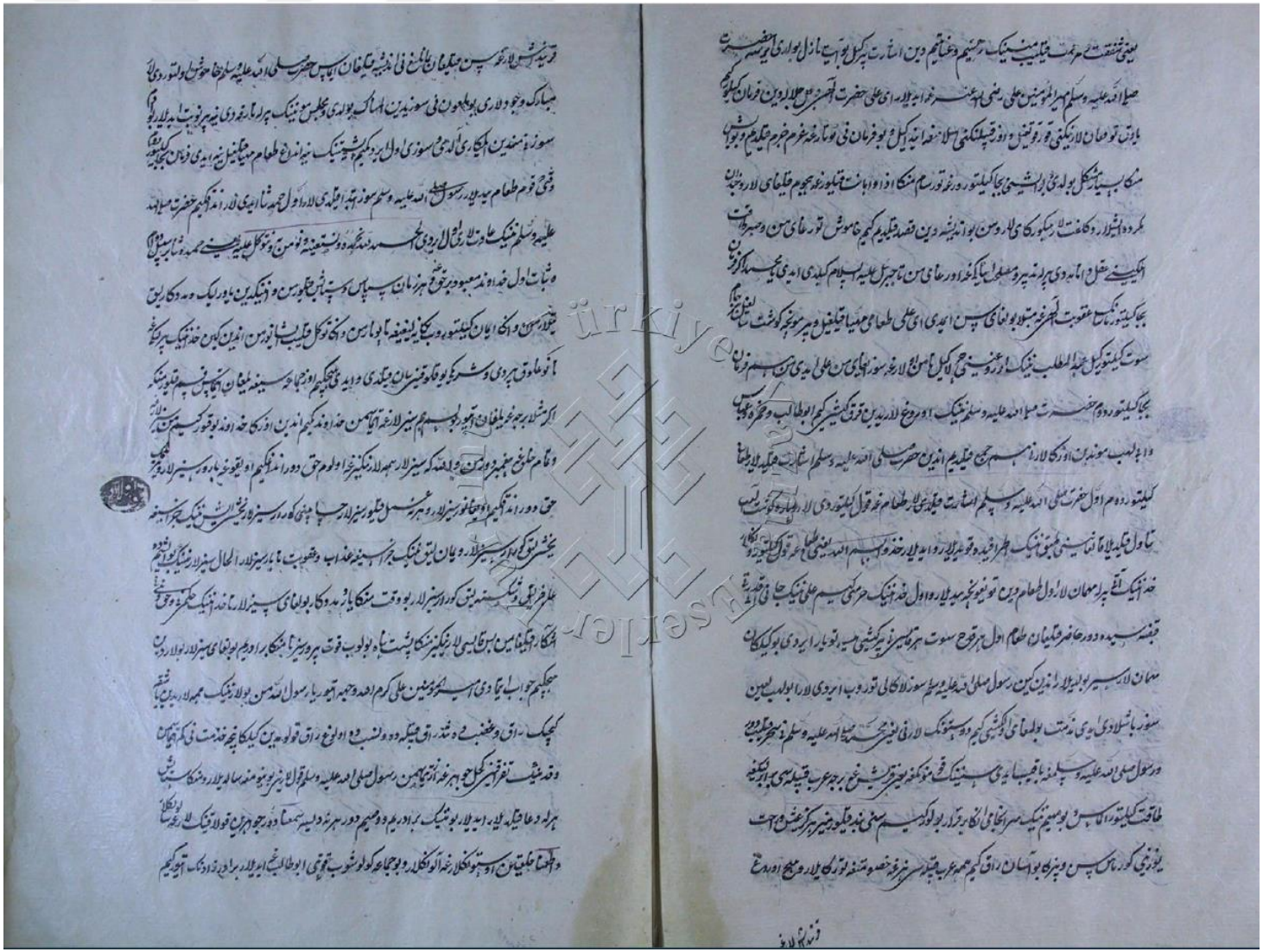

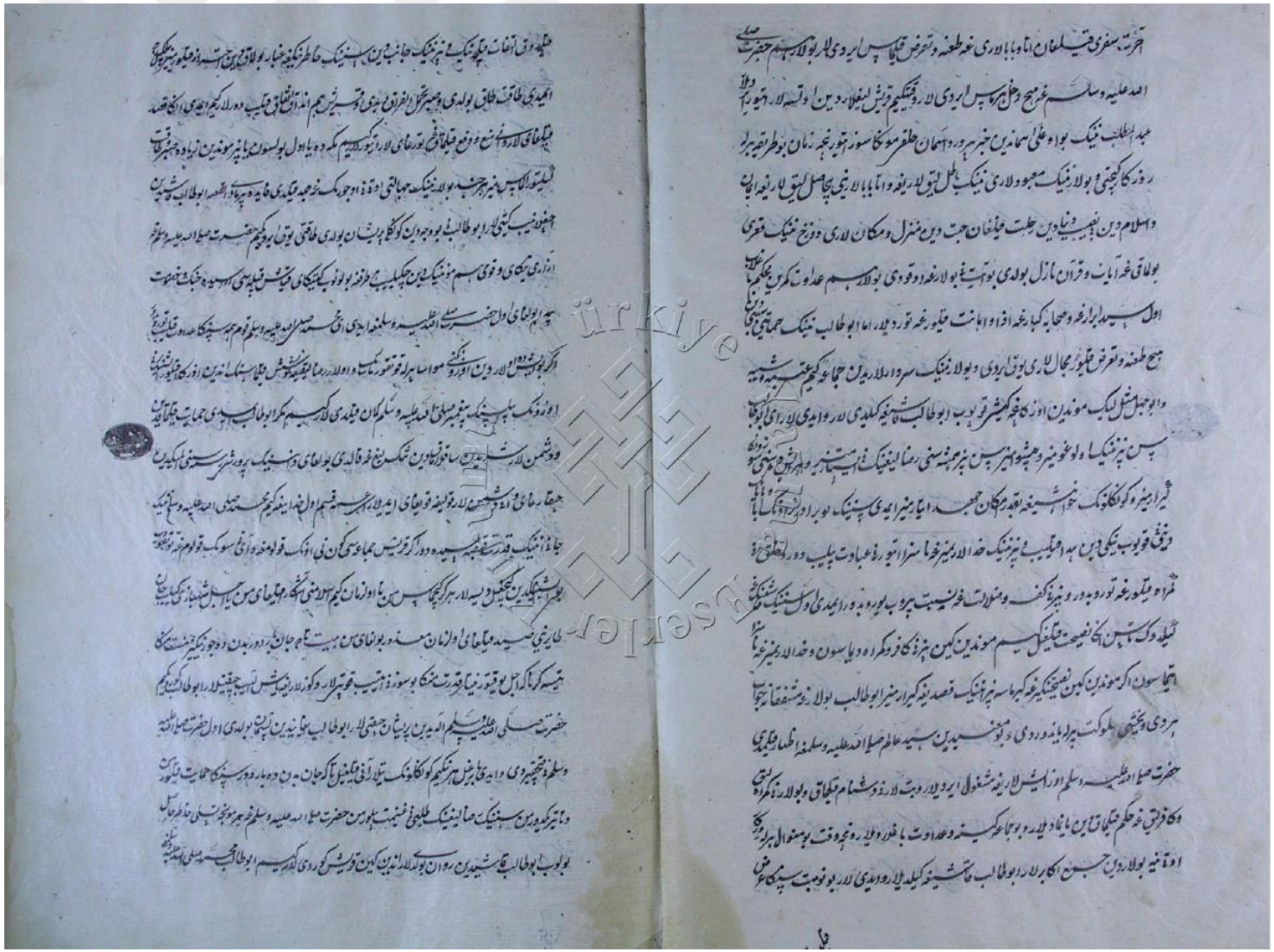

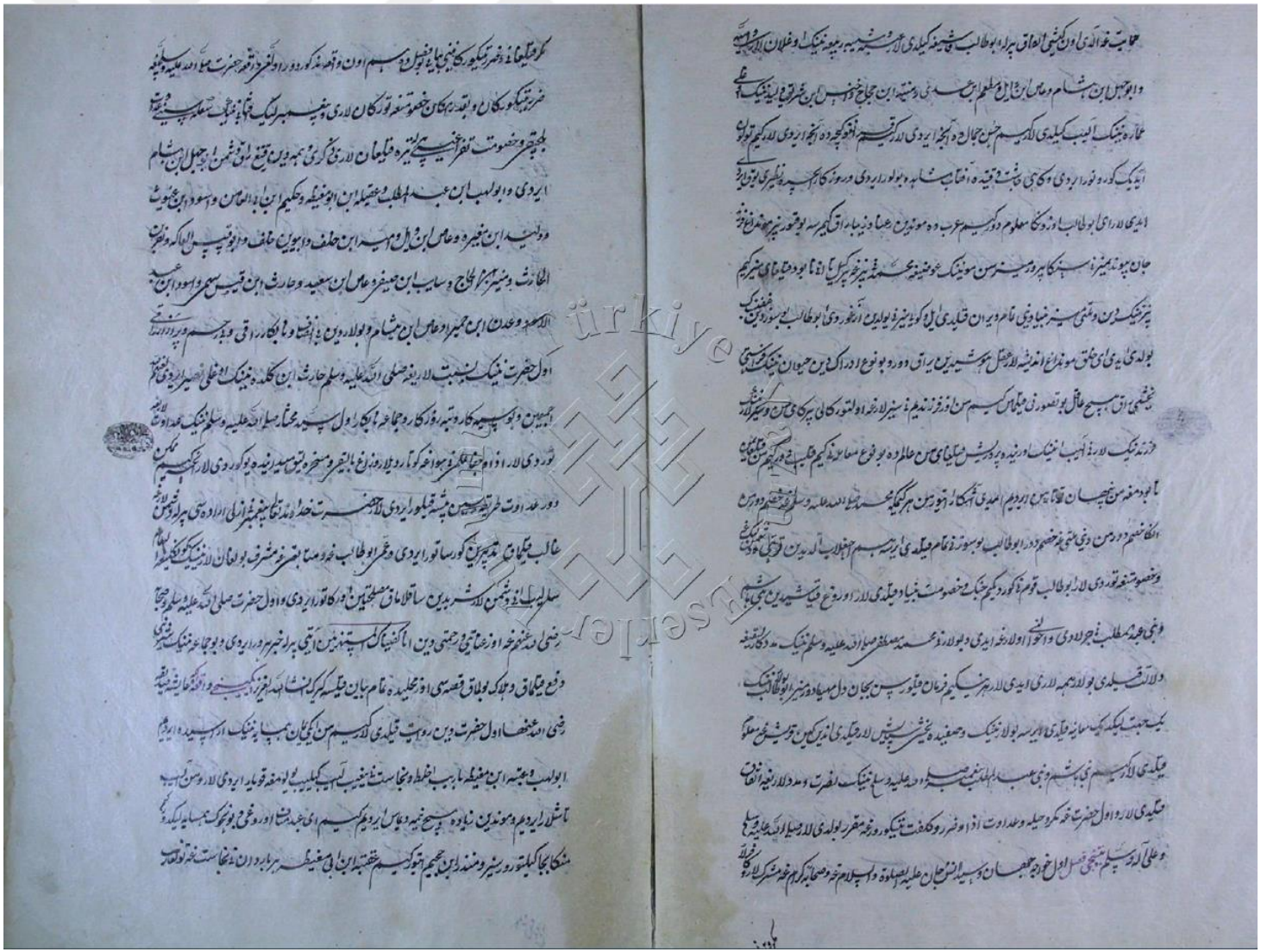

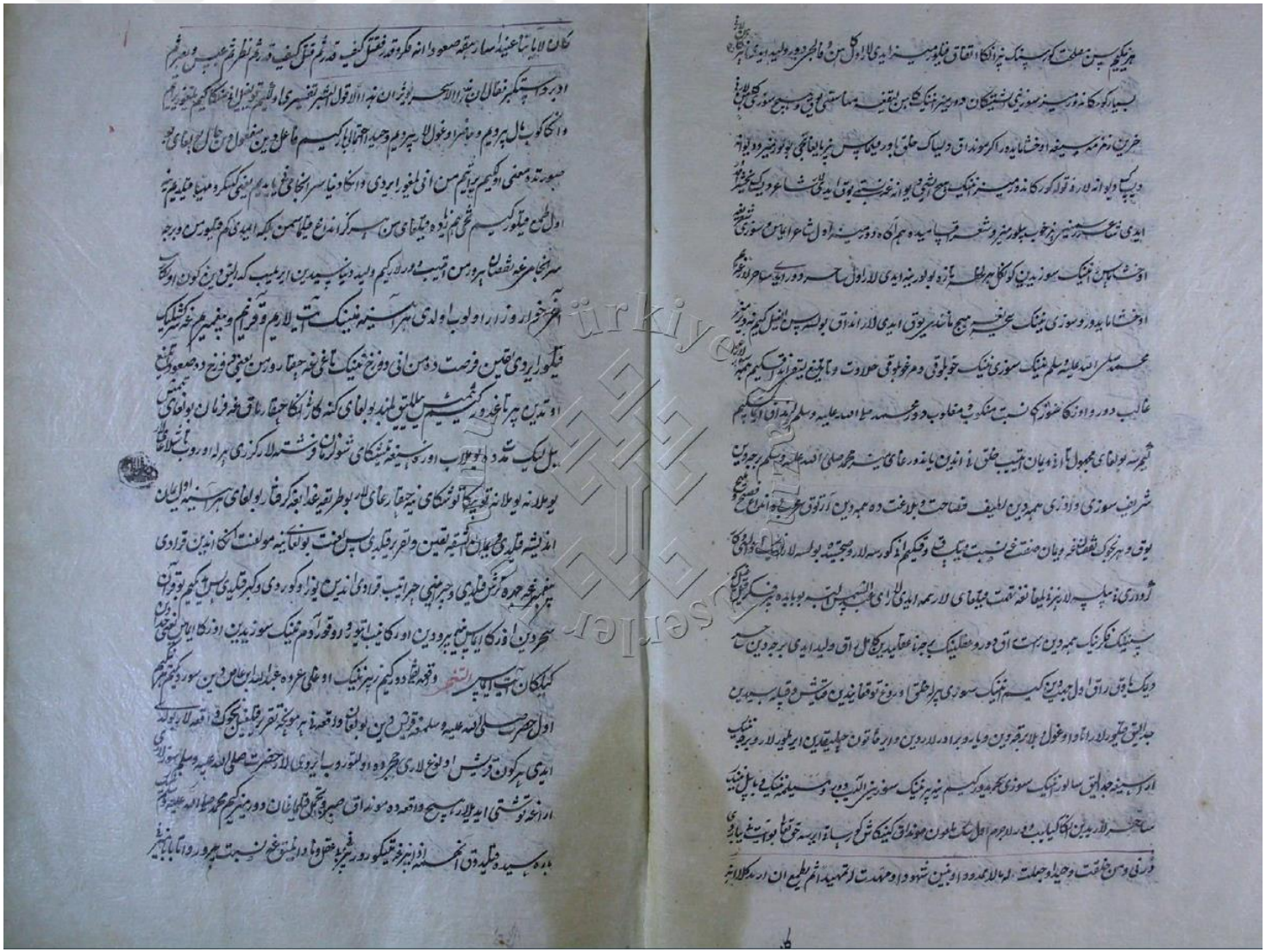

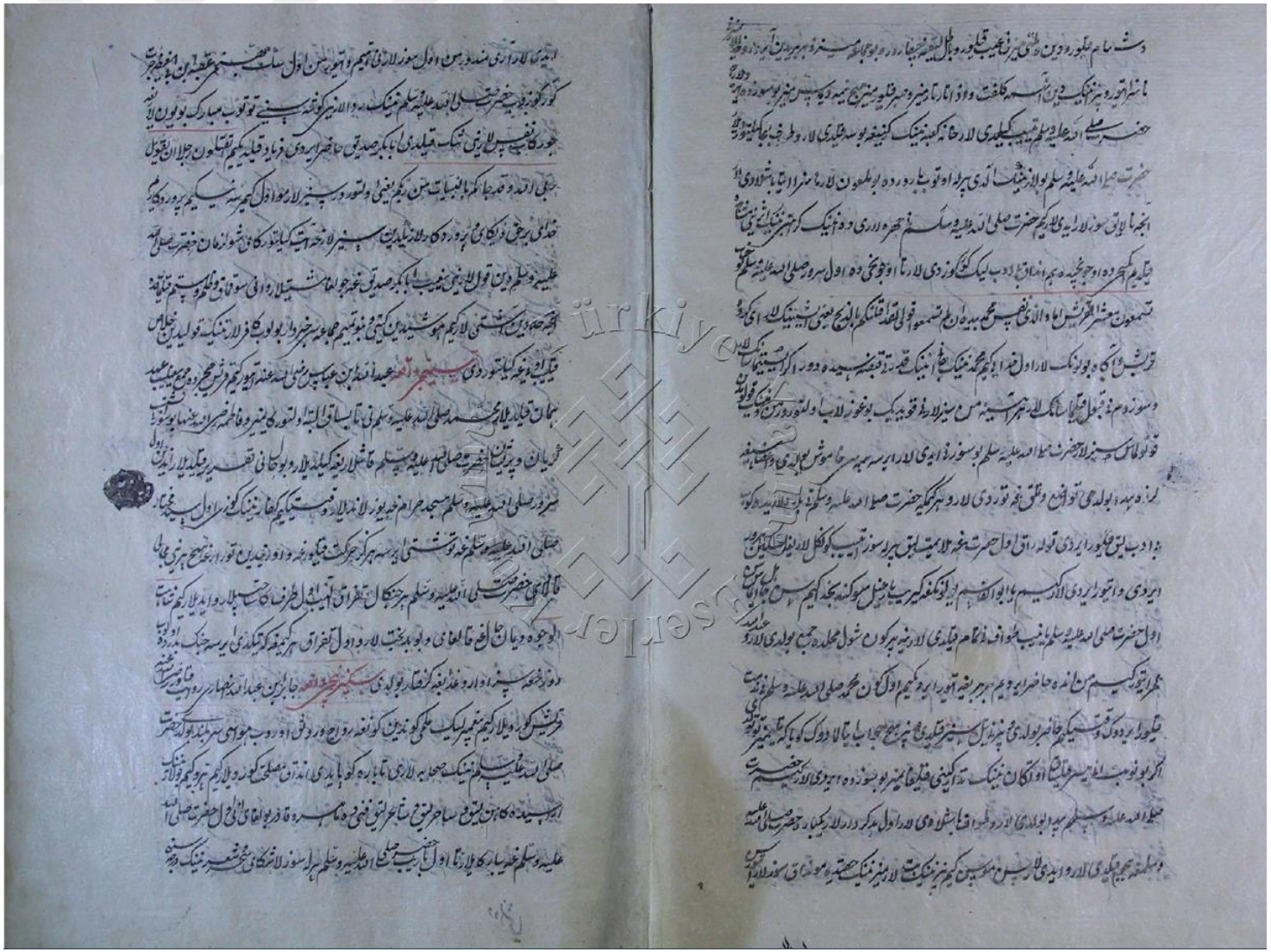

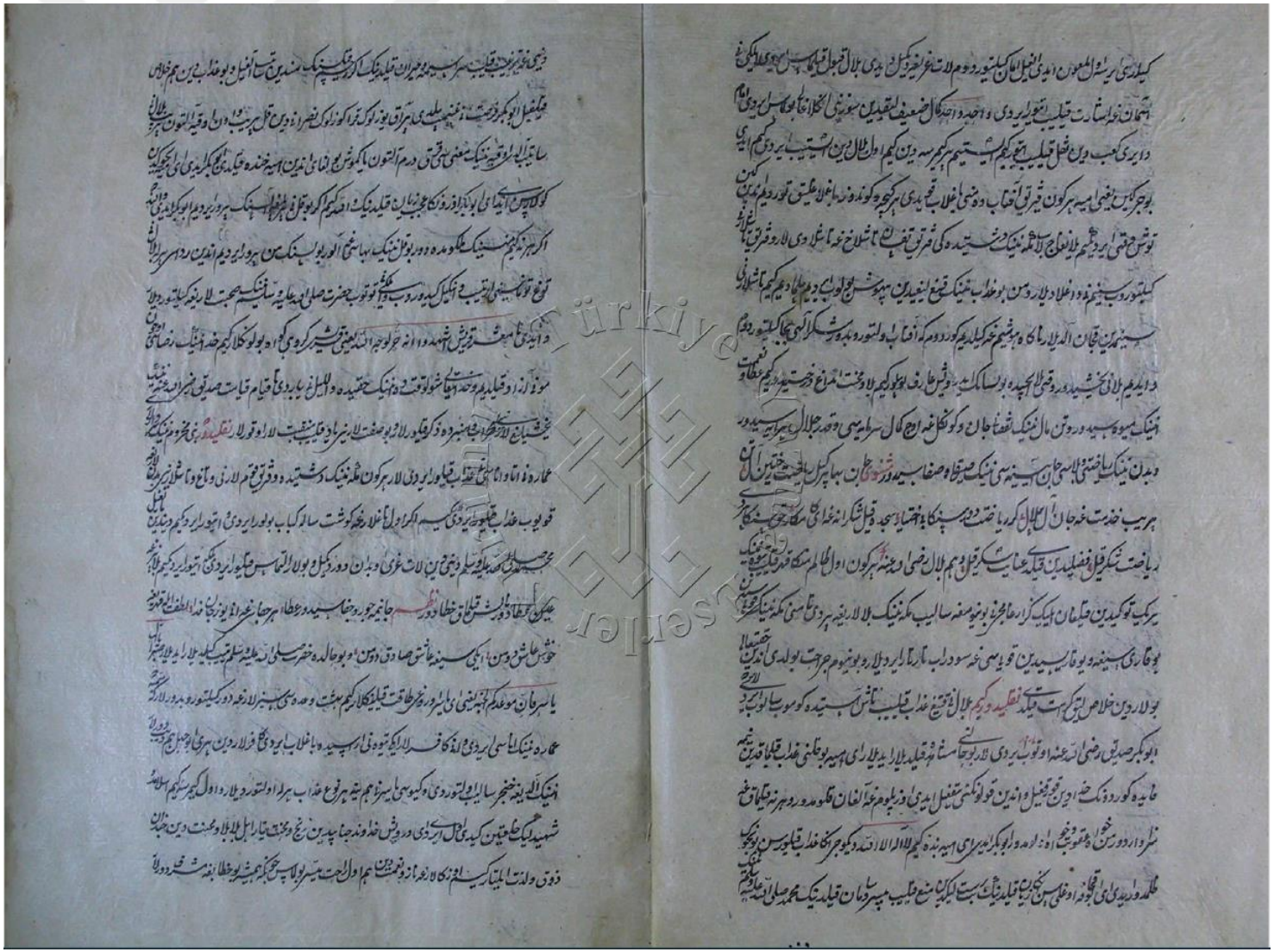

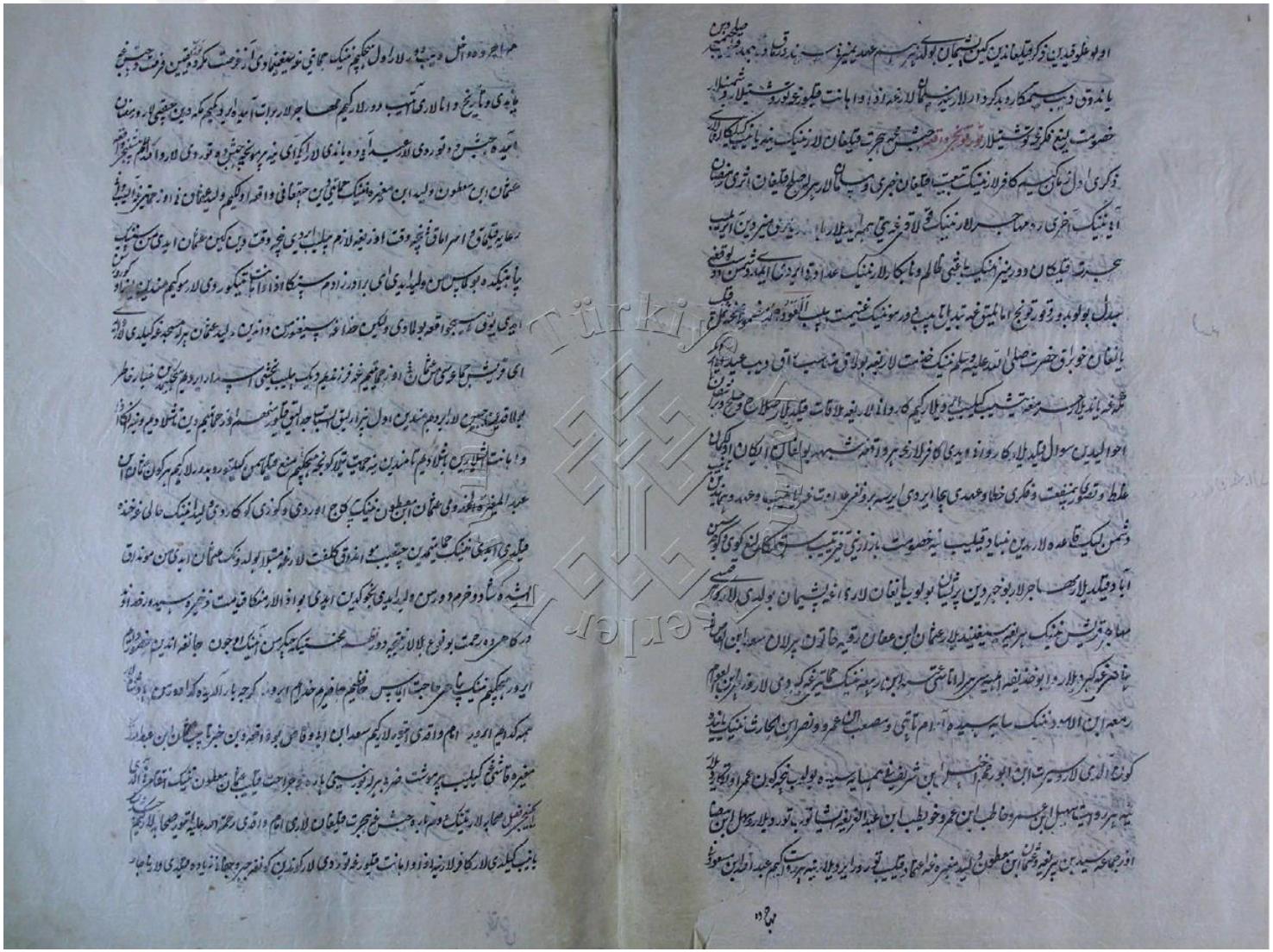
türkiye yazmaları

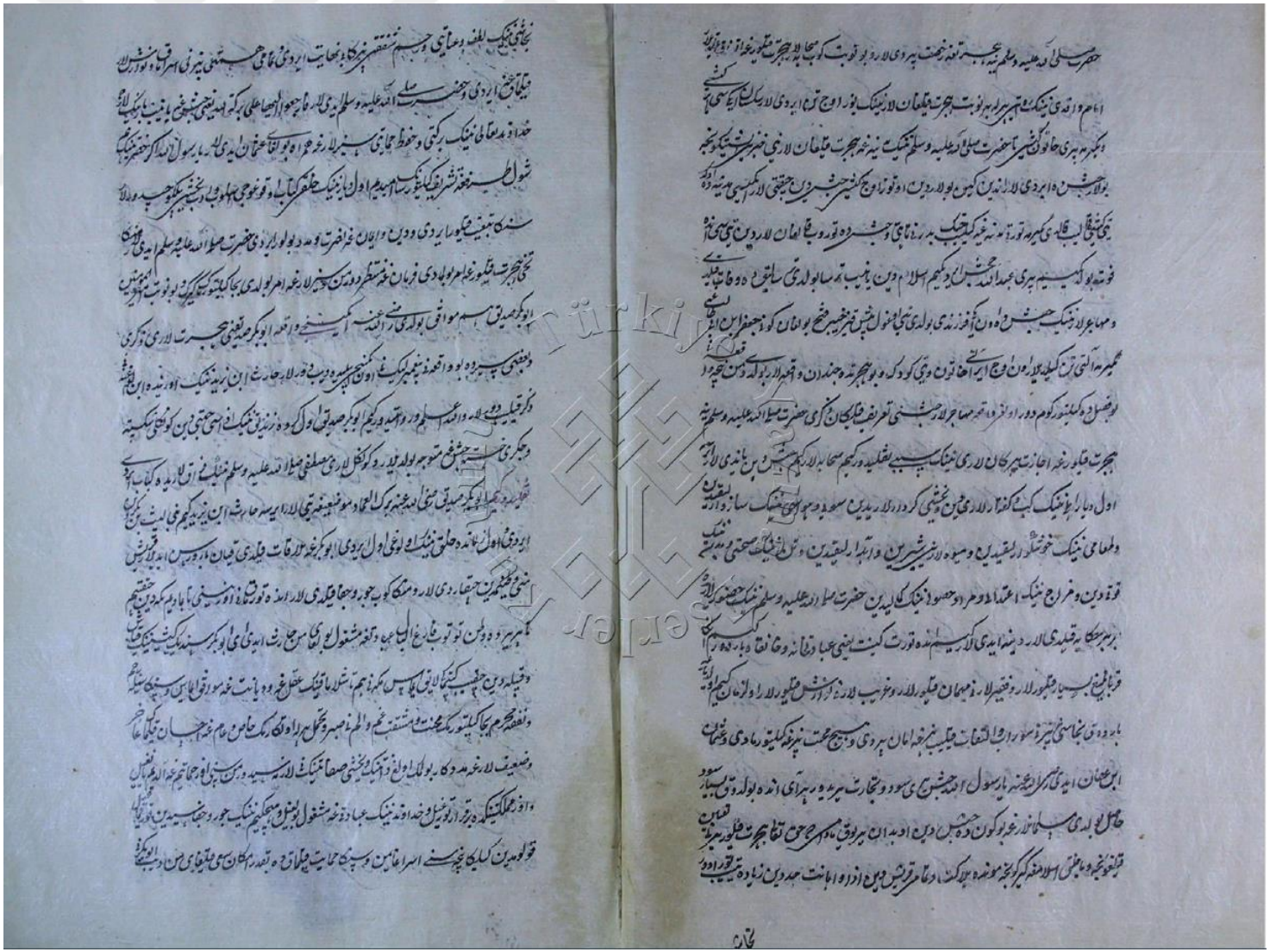

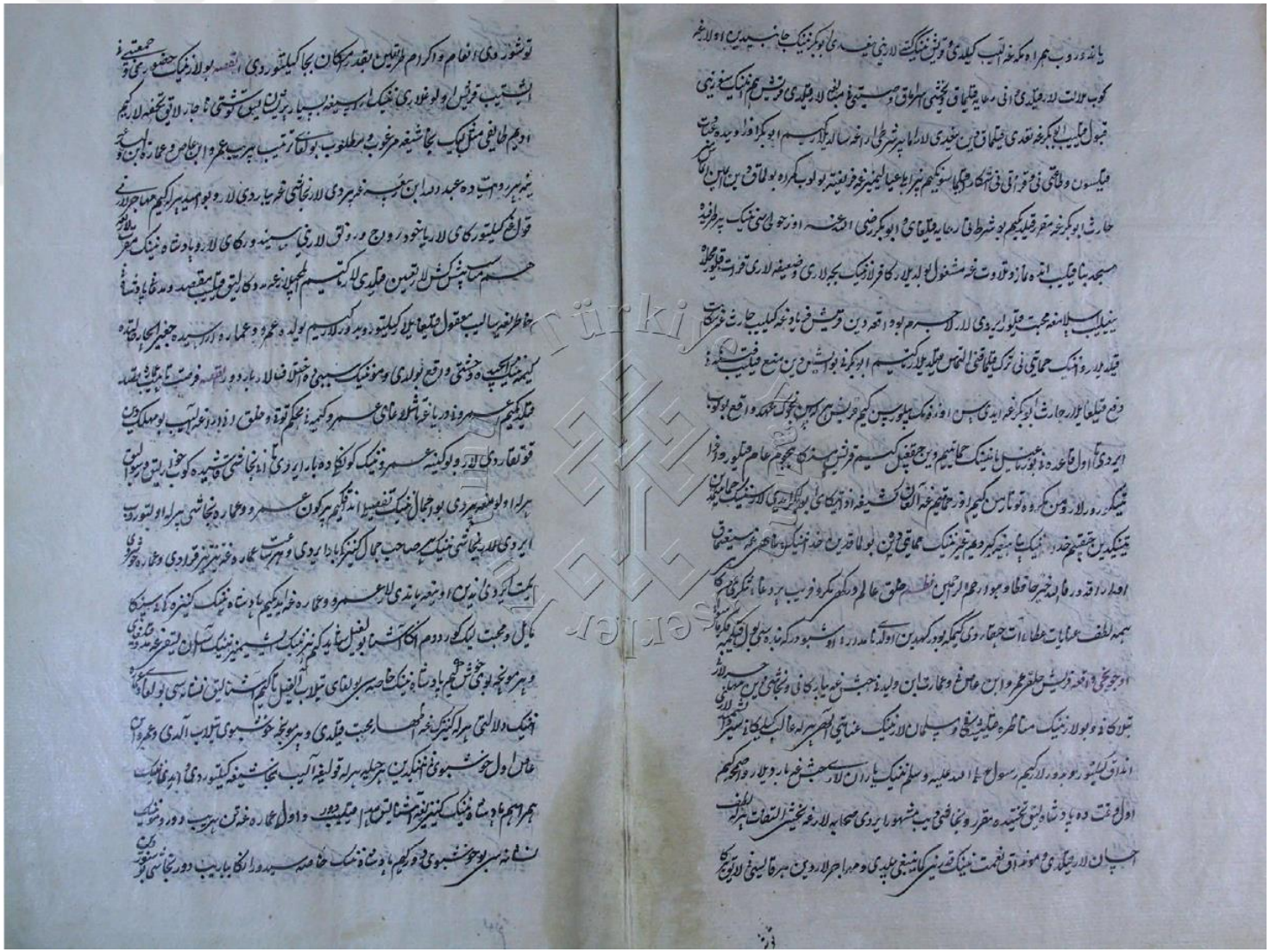

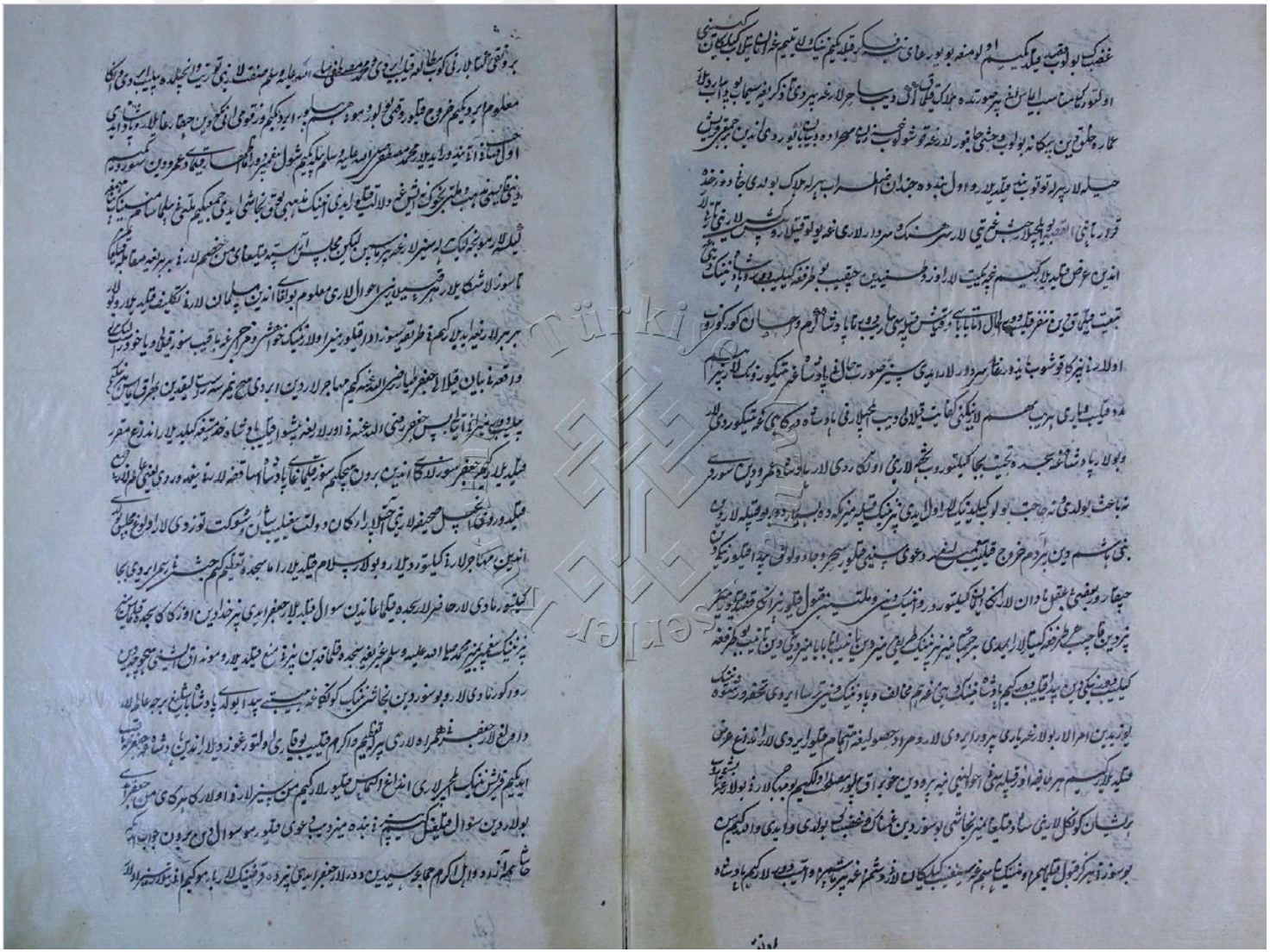

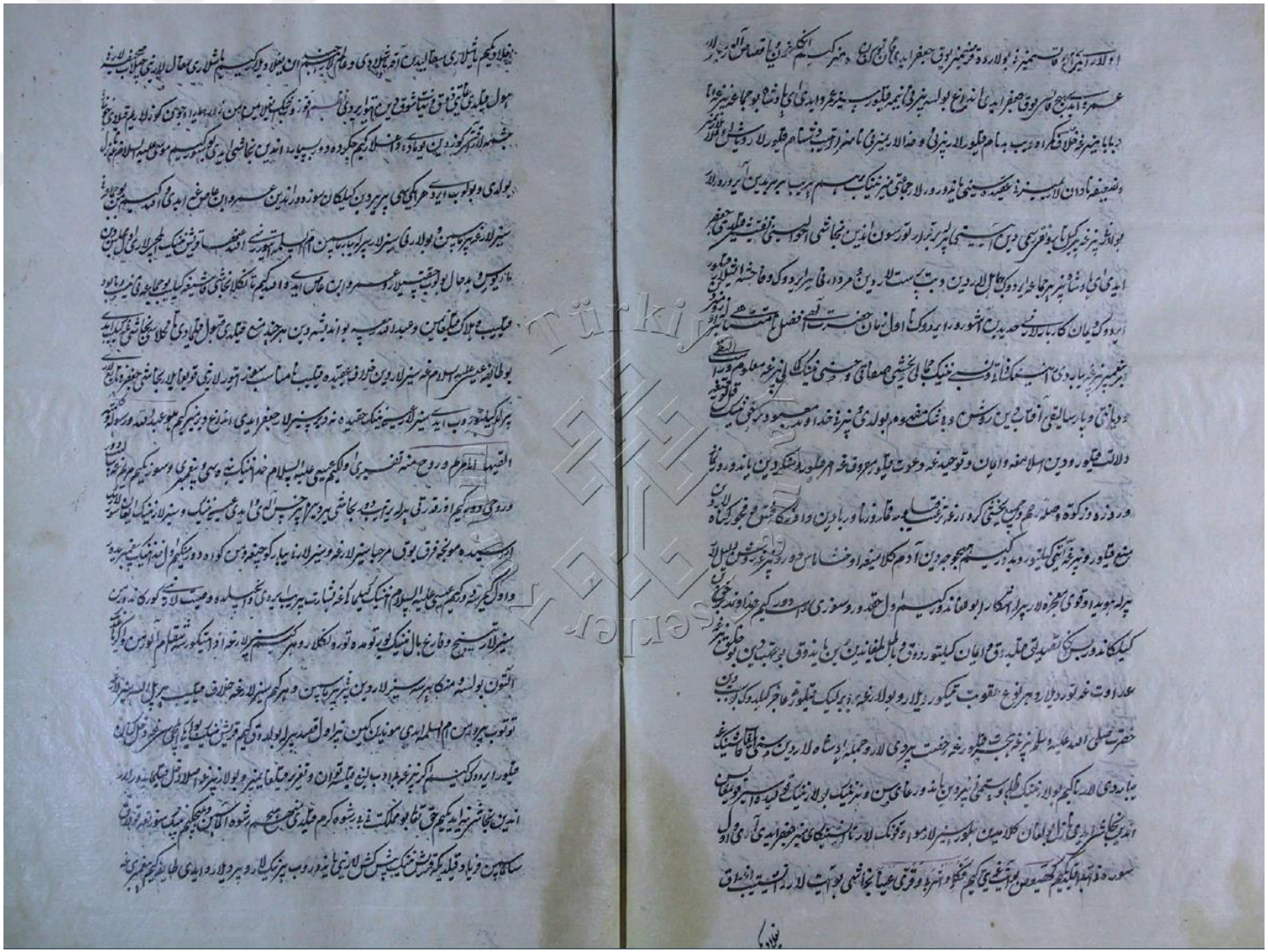

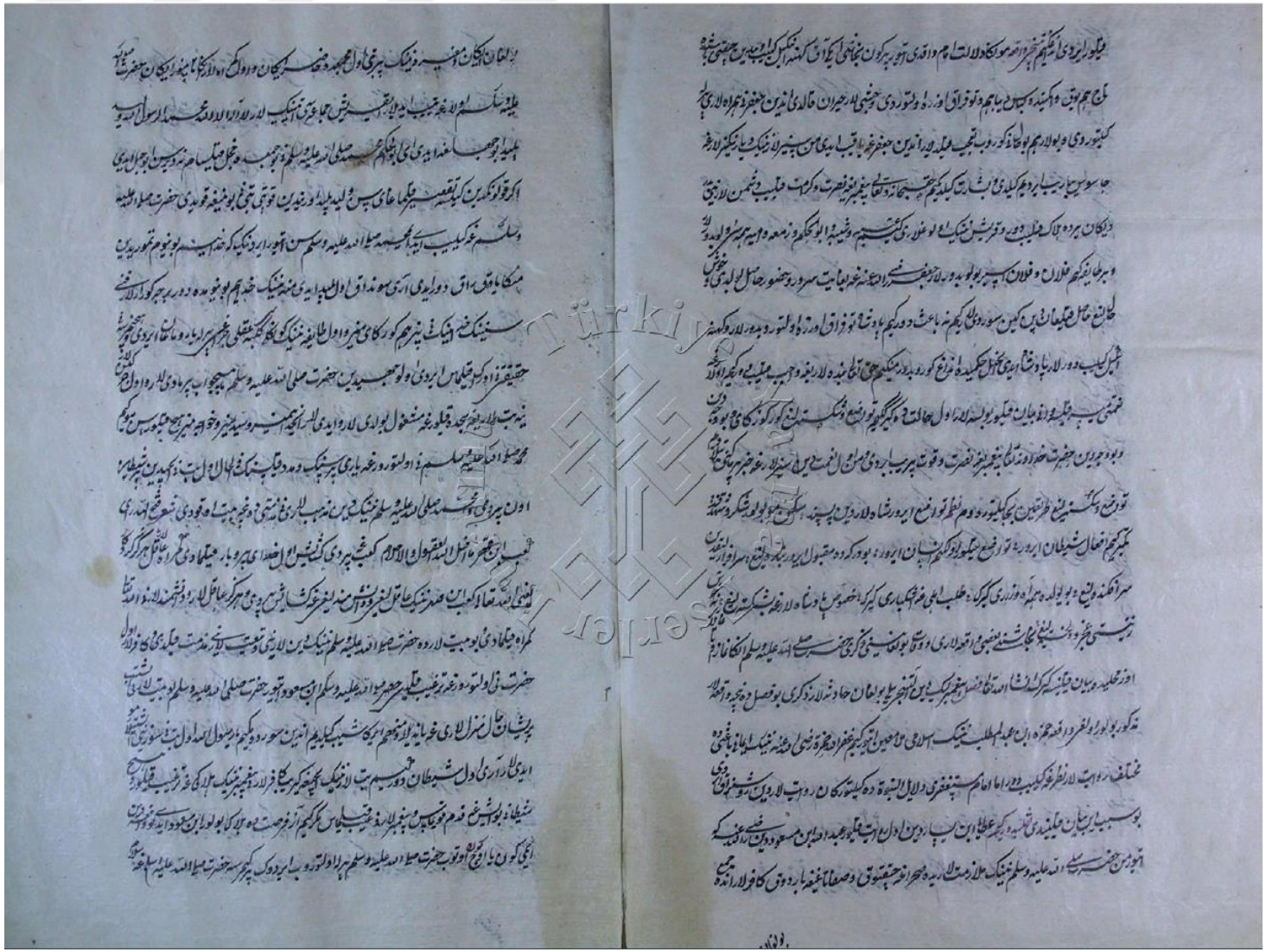

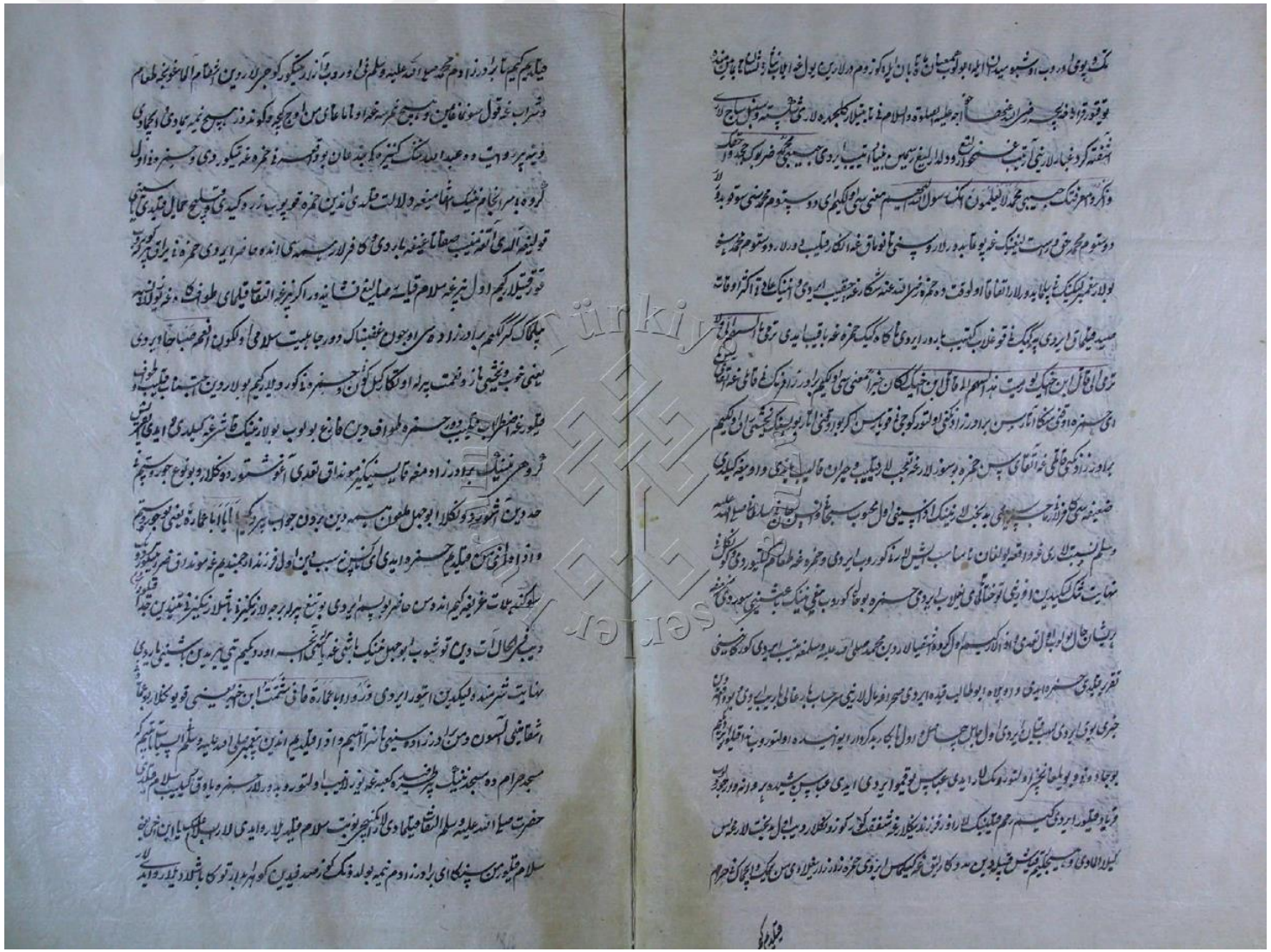

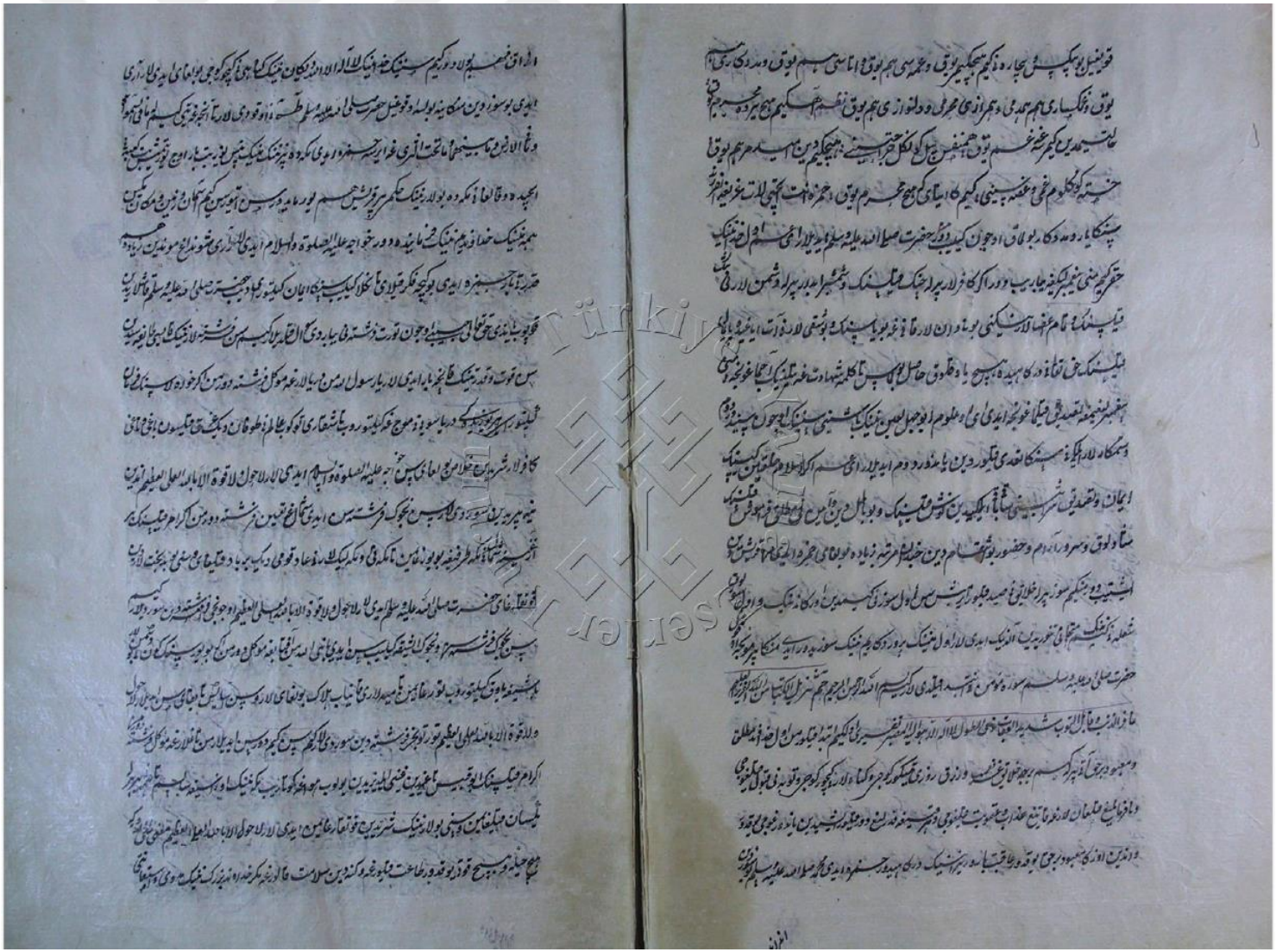

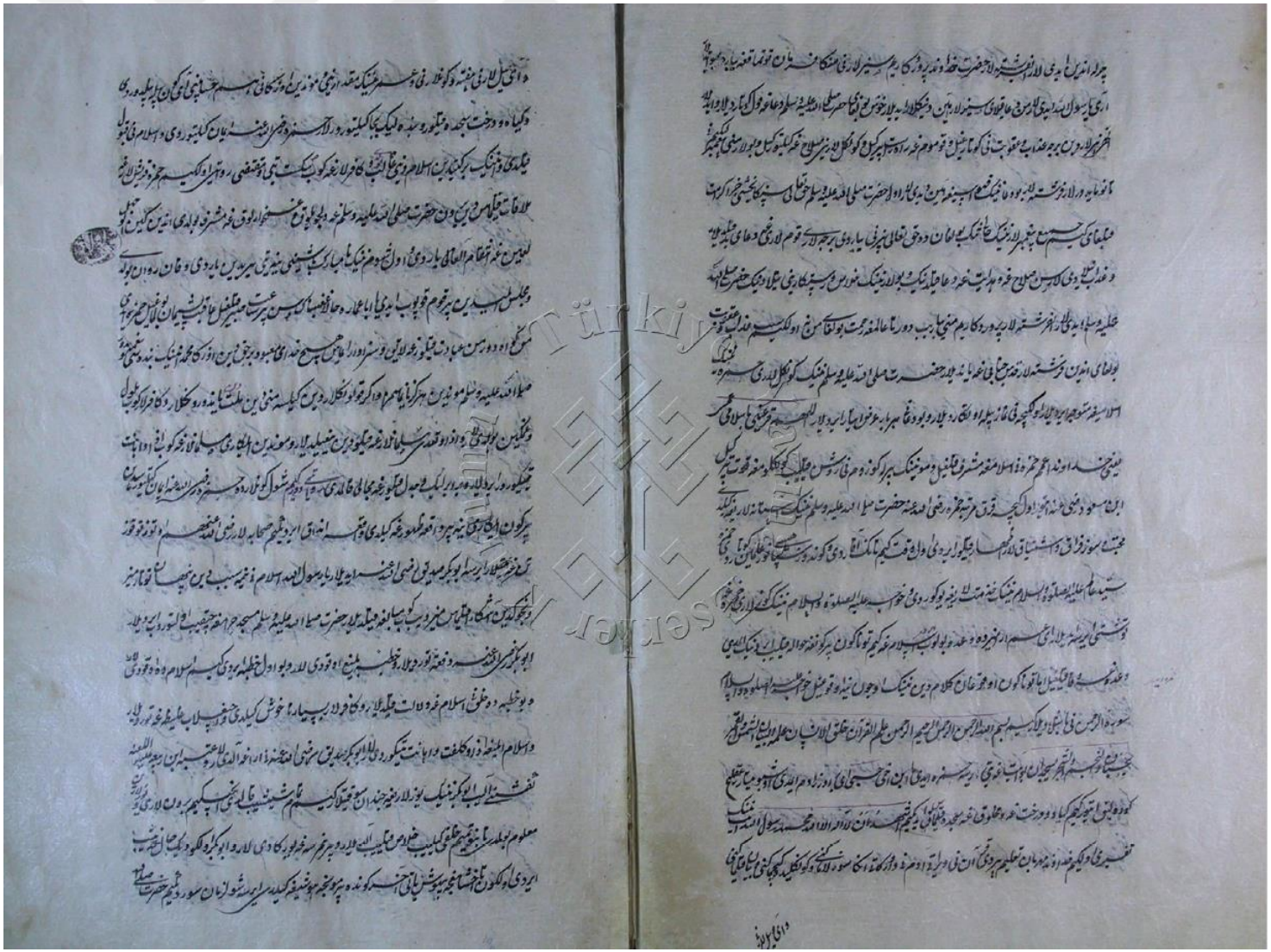

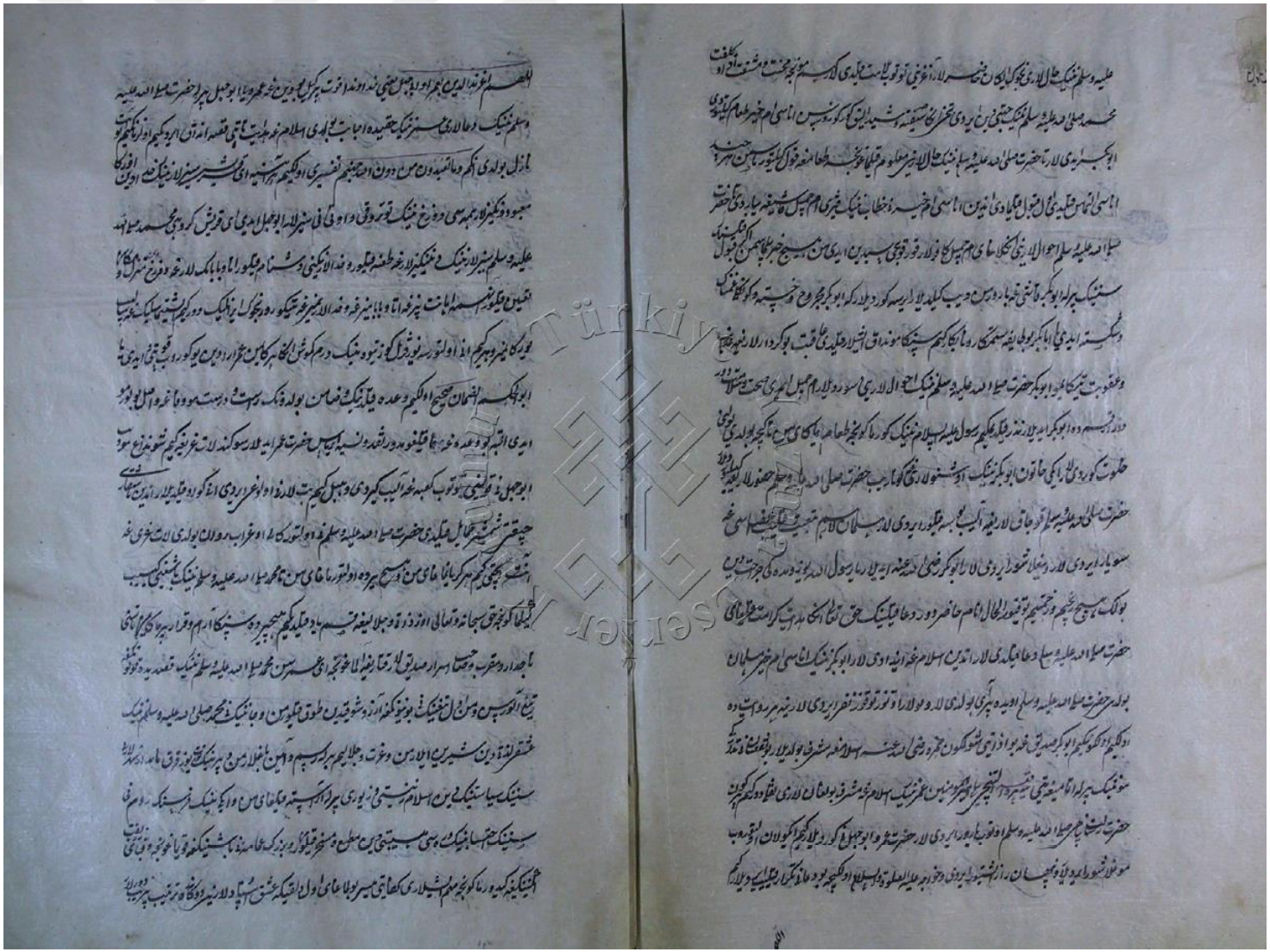

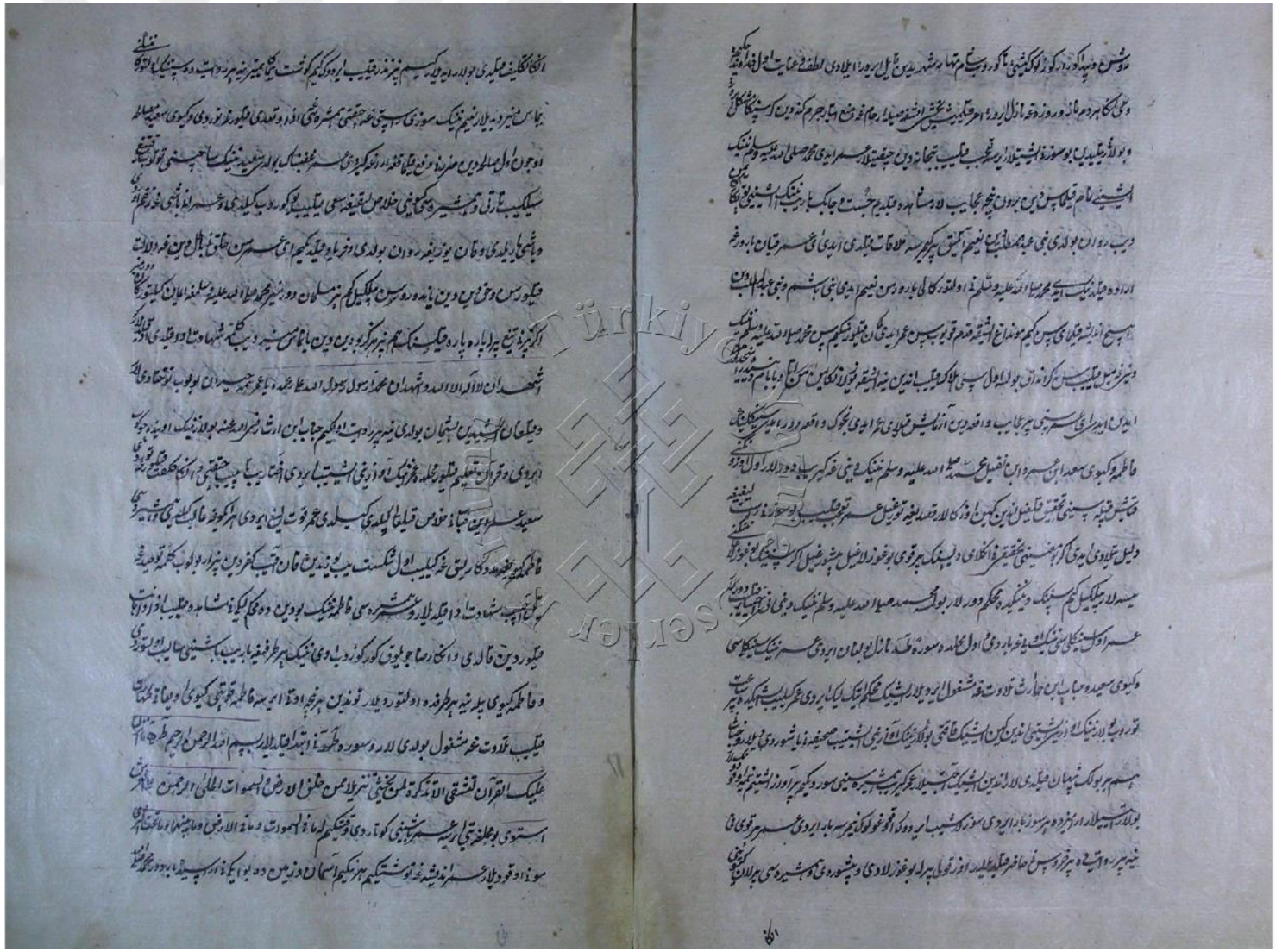

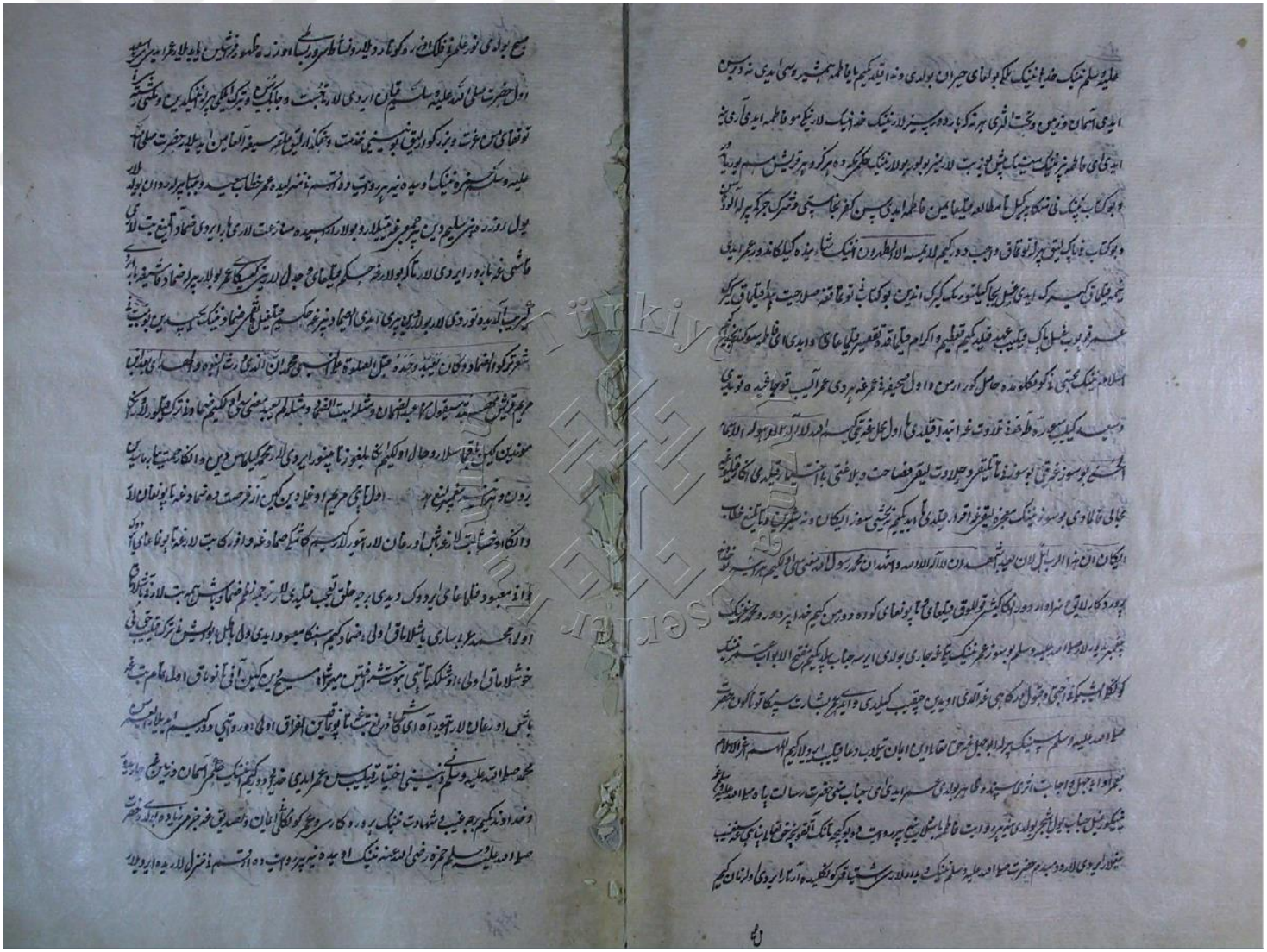

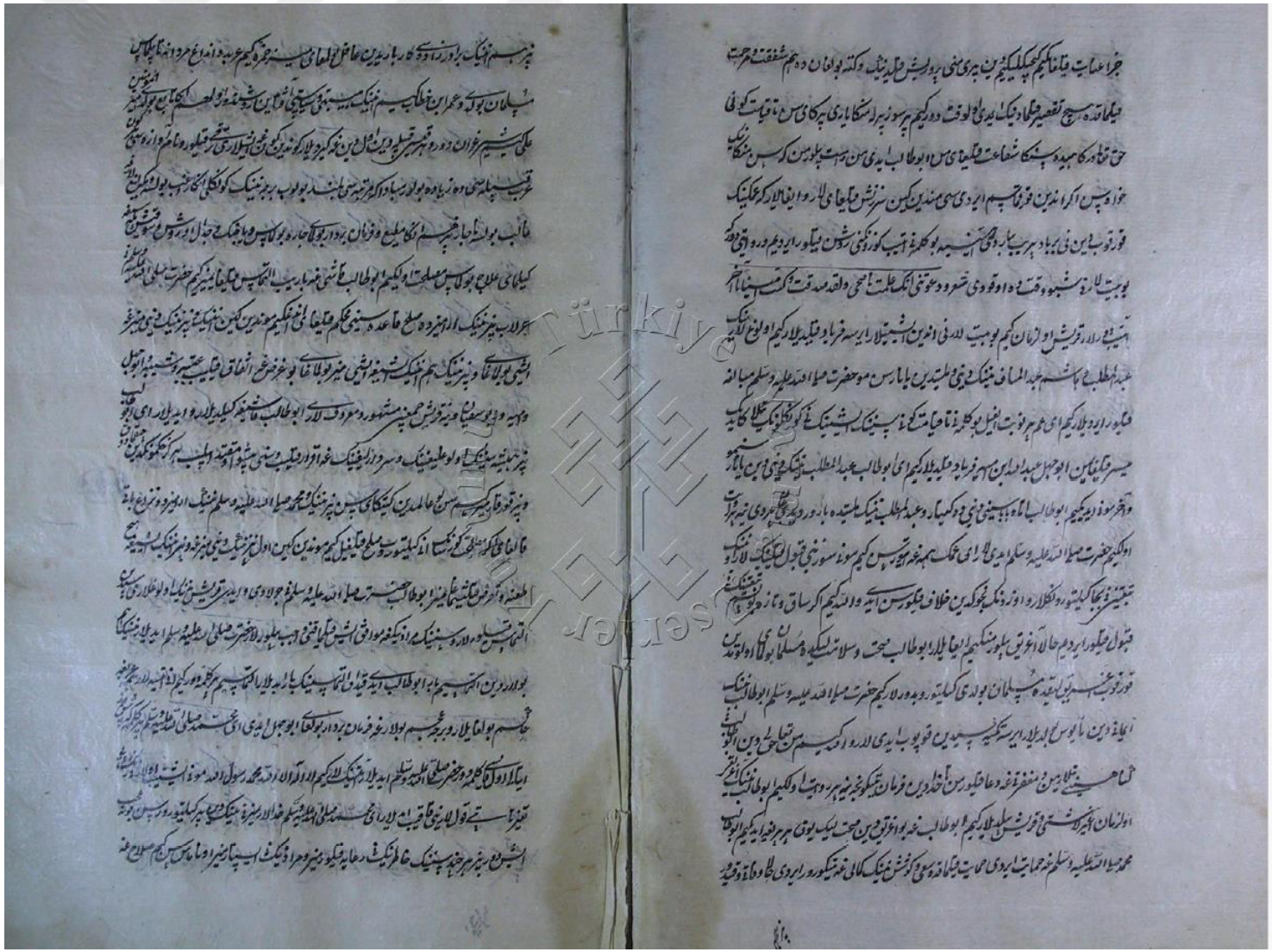

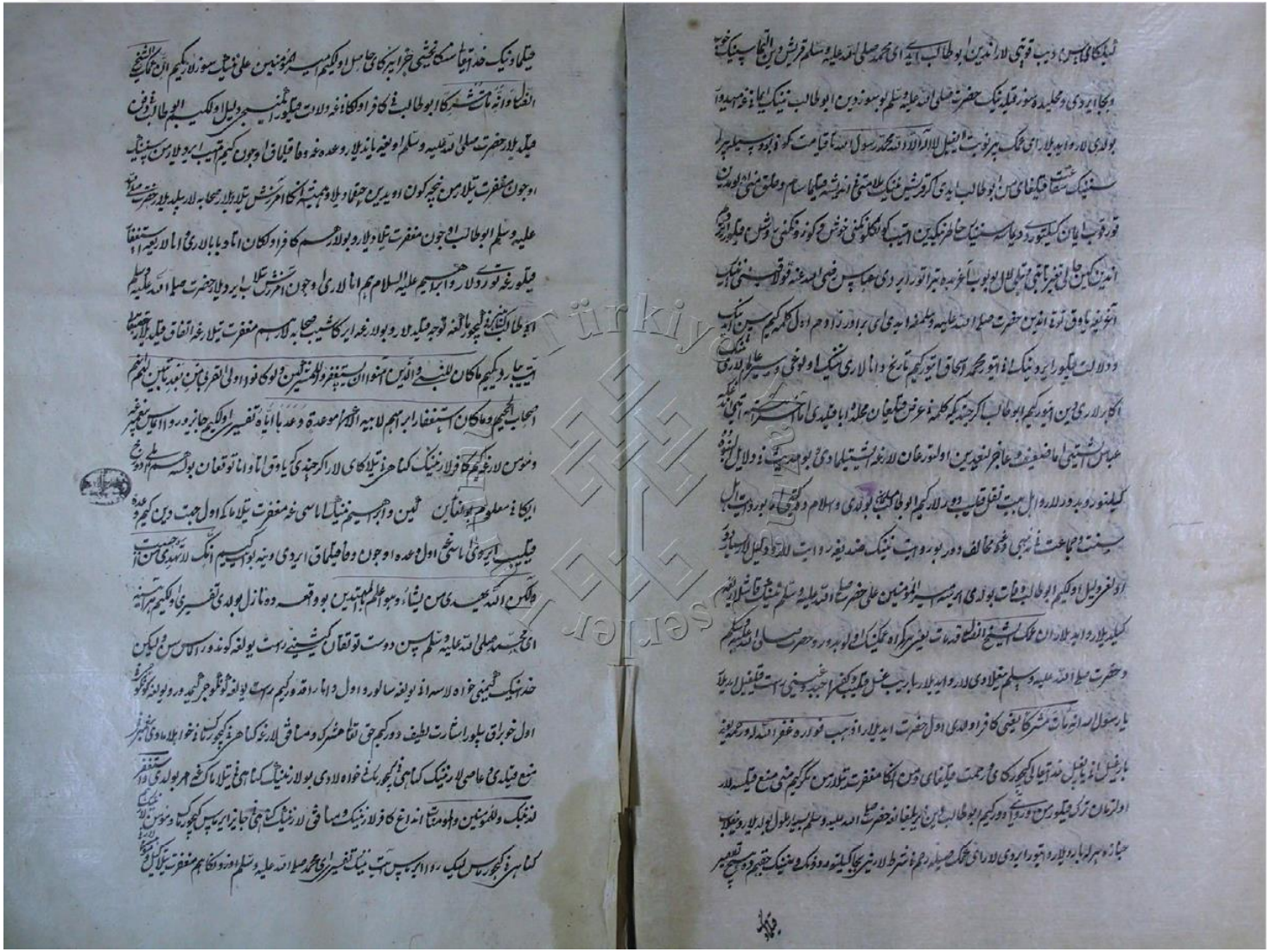

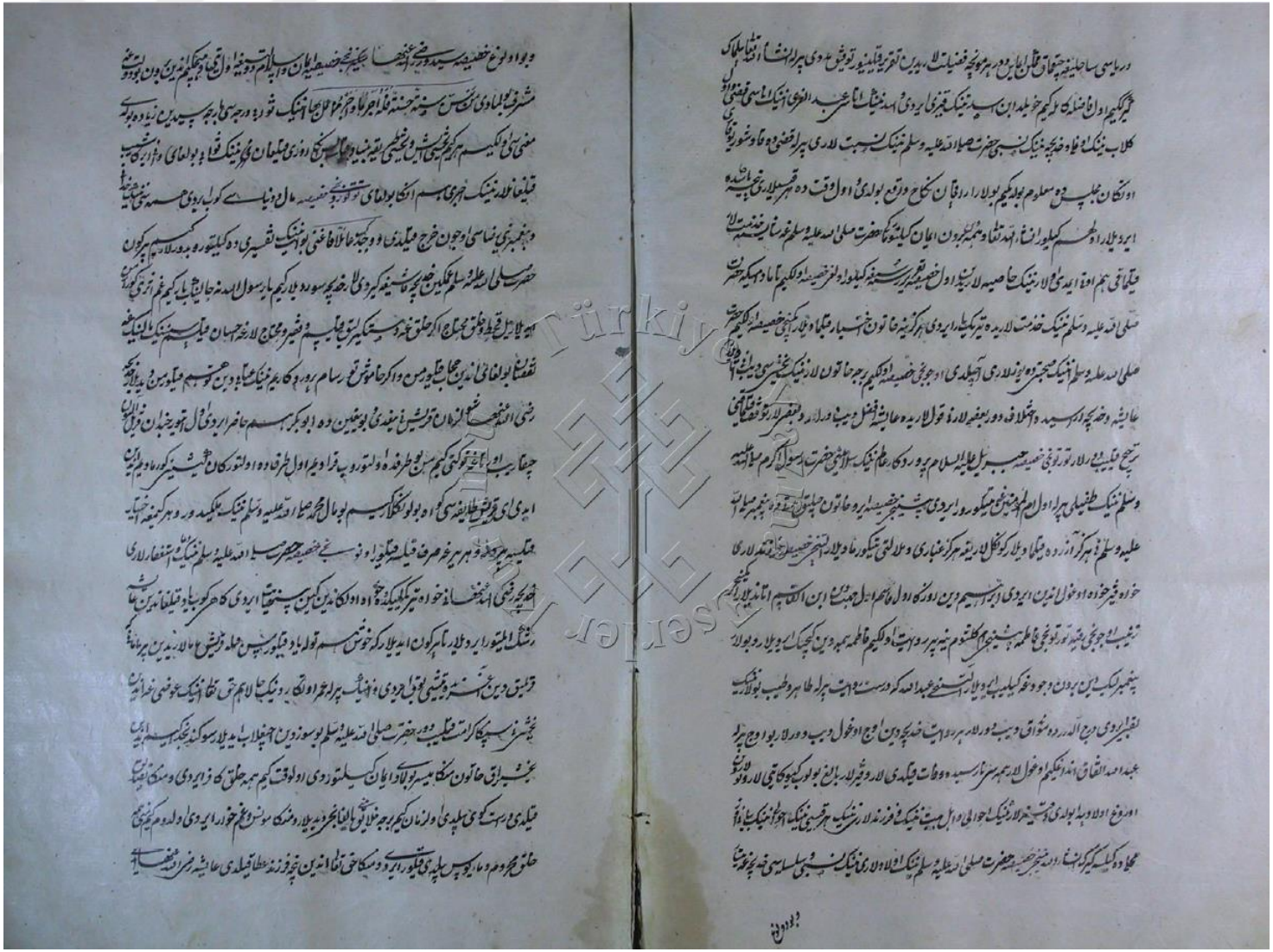

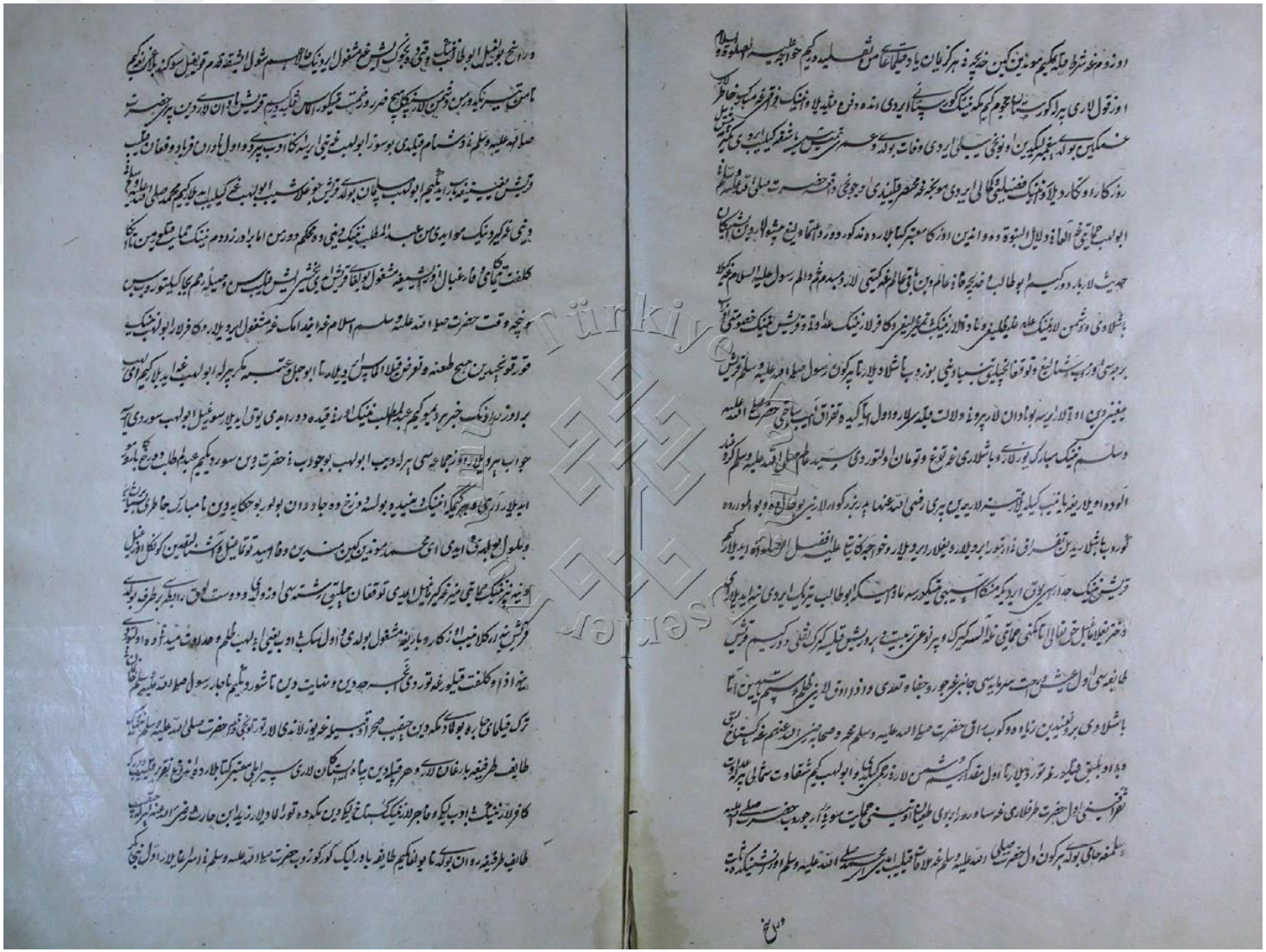

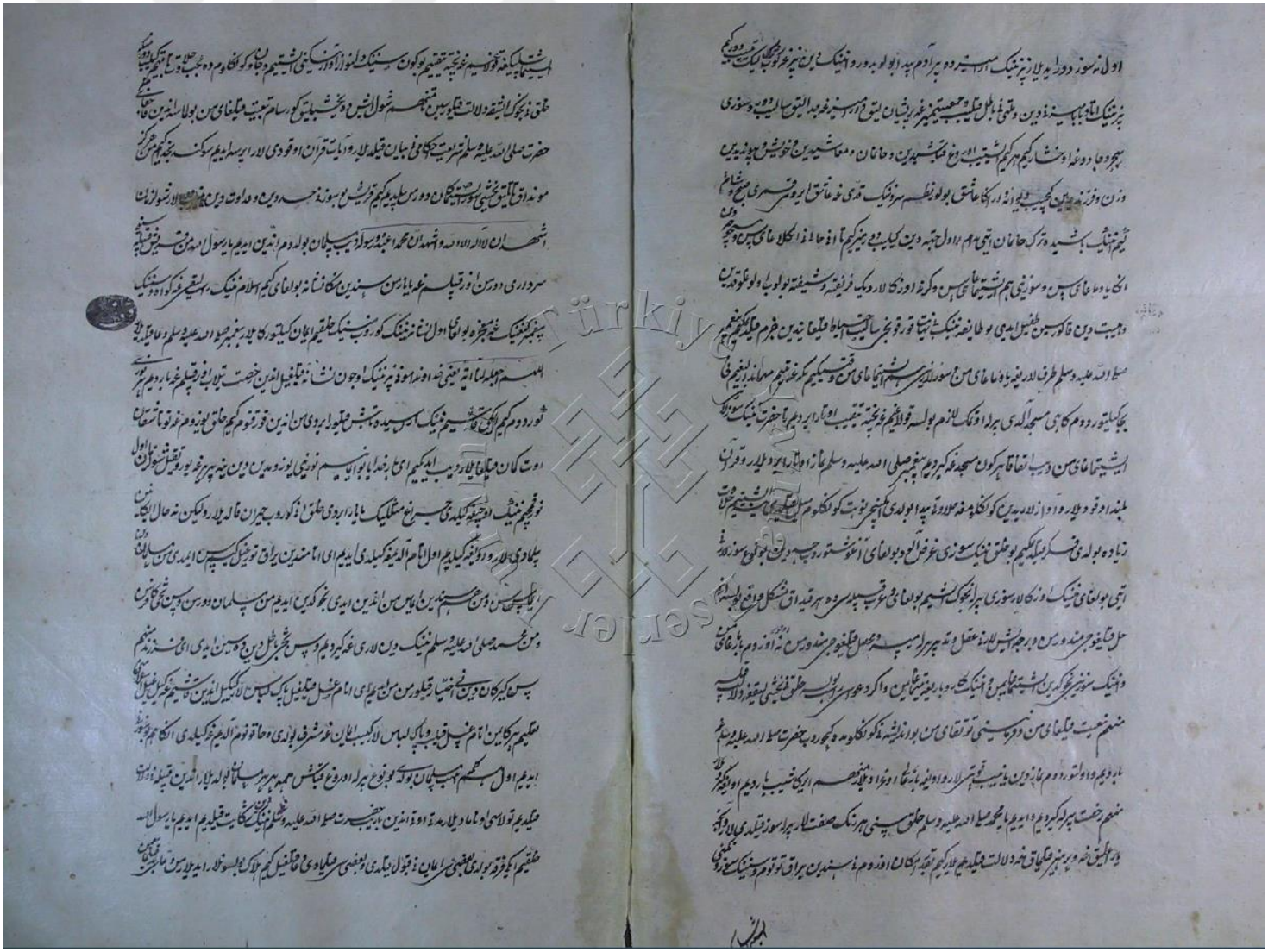

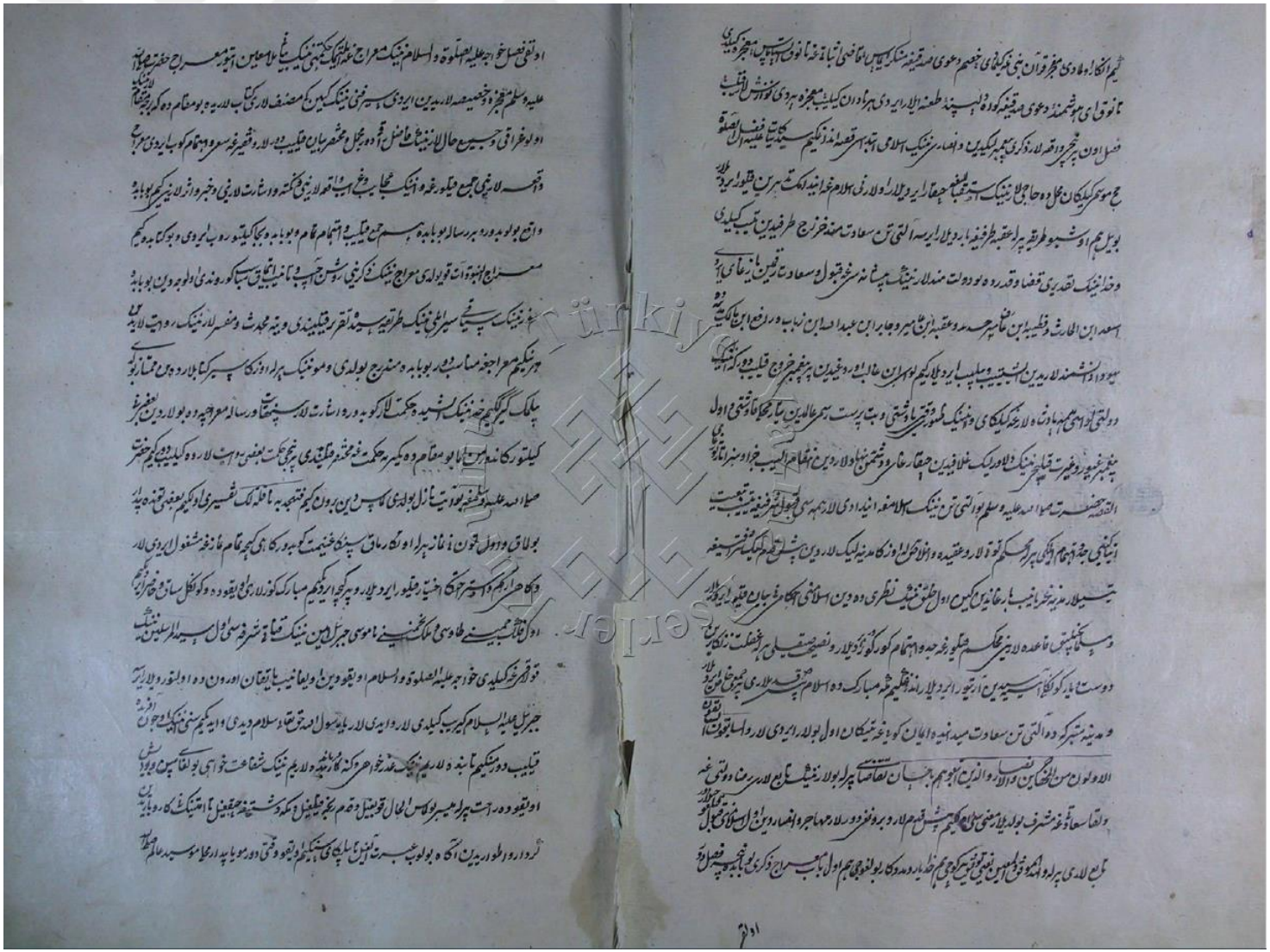

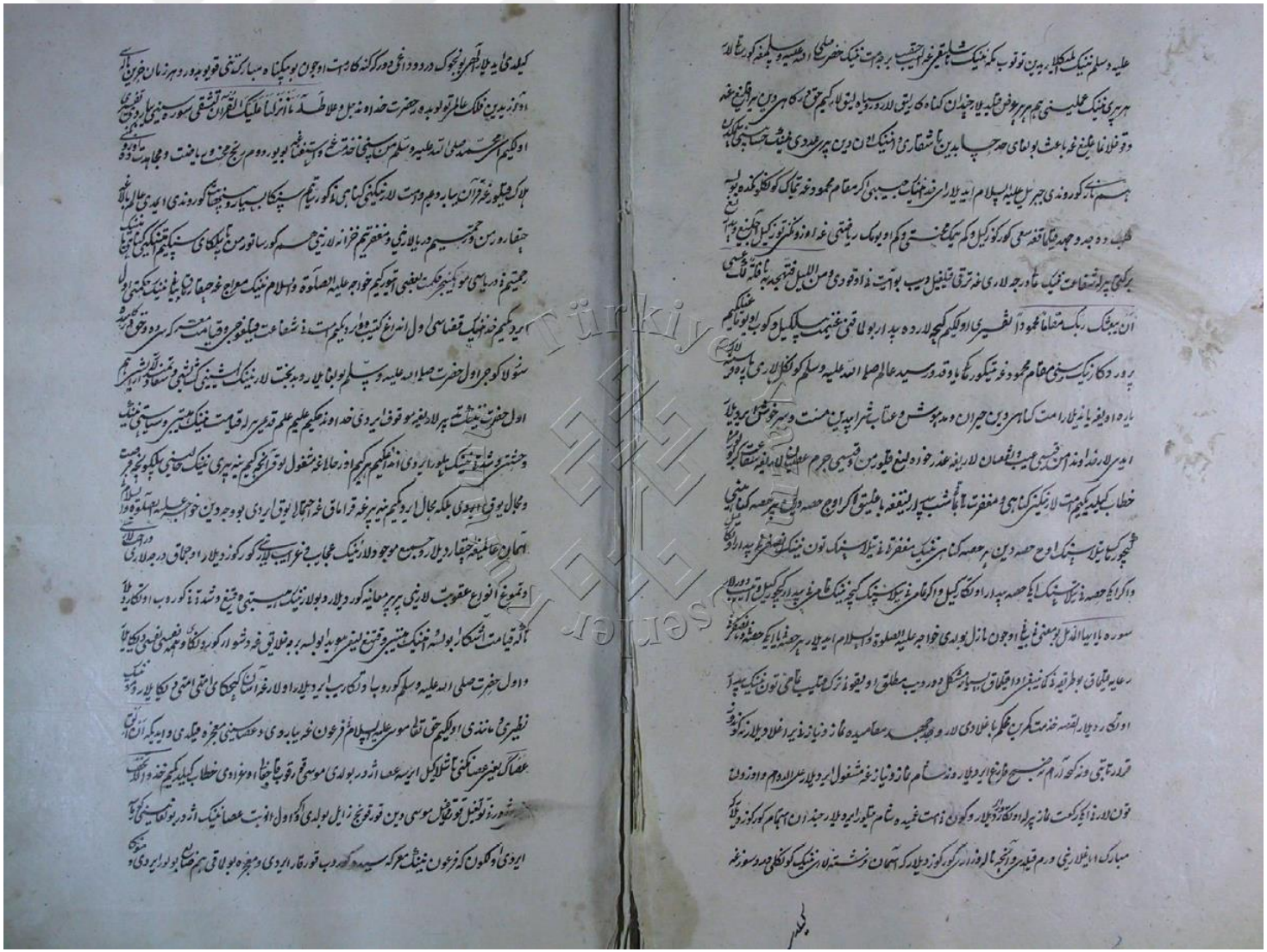

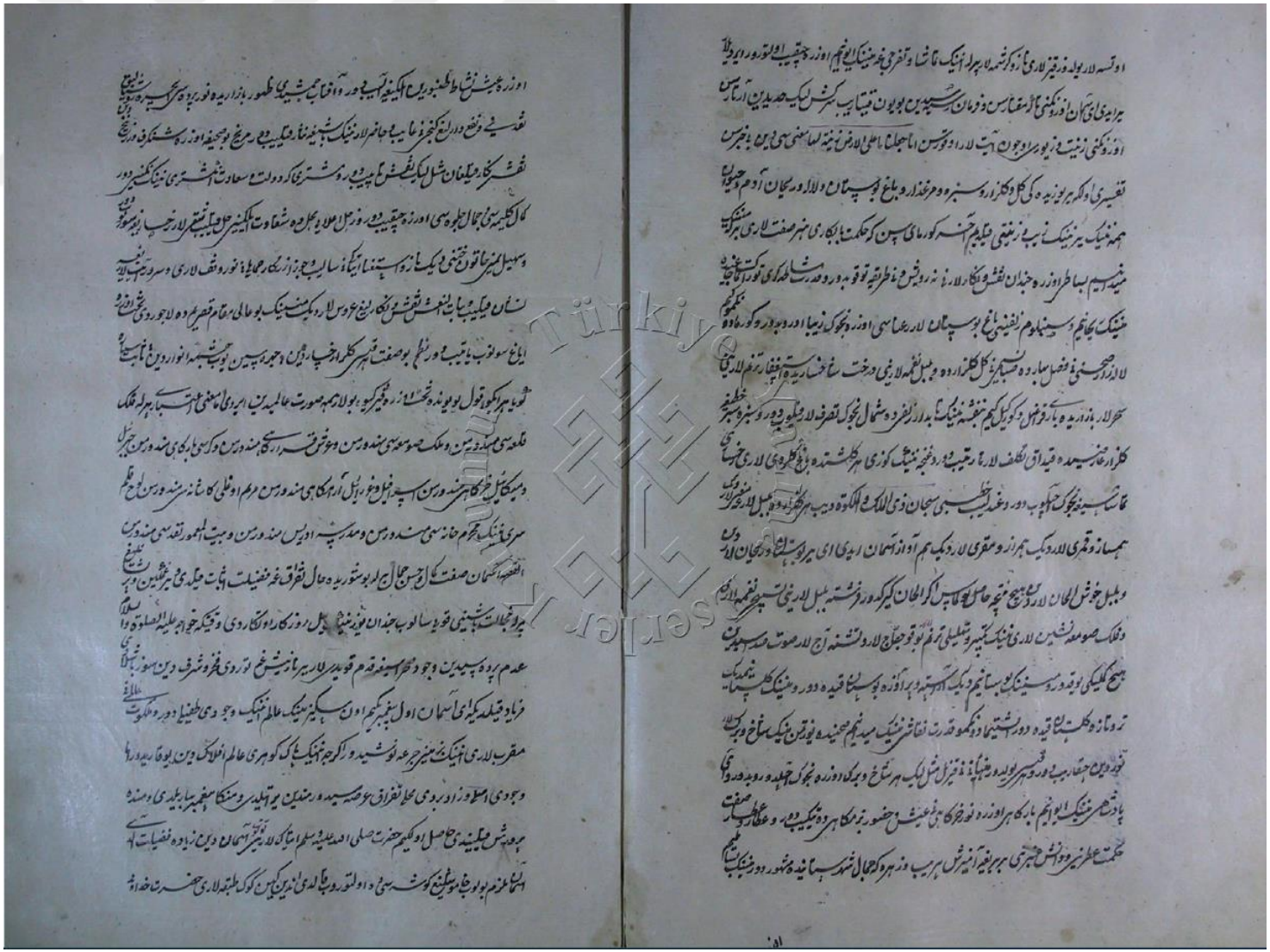

Türkiye Yazmaları Araştırma Merkezi

Türkiye Yazmaları Bilgi Merkezi

